

Ευστάθιος Νικολάου

*Η πολιτική, η διπλωματική και η
οικονομική χρεοκοπία
της Νεώτερης Ελλάδας*

Αθήνα 2012

Πνευματική Ιδιοκτησία

Το παρόν Έργο αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του συγγραφέα του Ευσταθίου Νικολάου.

Πράξη κατάθεσης εγγράφου με Αριθμό 387 της Συμβολαιογράφου Ευαγγελίας Ράμμου από 4 Δεκεμβρίου 2012, προϊόντος πνευματικής δημιουργίας σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 2121/1993.

Copyrighted material

**Η πολιτική, η διπλωματική και η οικονομική χρεοκοπία
της Νεώτερης Ελλάδας**

Η πραγματοποίησης των εθνικών μας πόθων δεν εξαρτάται τόσον εκ των ιδικών μας πράξεων, όσον από την συνδρομήν των διεθνών περιστάσεων, αίτινες διαφεύγουν της δικής μας επιρροής.

Ελευθέριος Βενιζέλος - 1901

Εισαγωγή

Ένα μεγάλο και σημαντικό μέρος της νεώτερης ελληνικής ιστορίας γράφτηκε στο τέλος του 19^{ου} αιώνα και μέσα στην πρώτη εικοσιπενταετία του 20^{ου} αιώνα. Πάρα πολλά γεγονότα που διαδραματίστηκαν εκείνη την περίοδο διαμόρφωσαν την σημερινή νεώτερη Ελλάδα αλλά και τις σχέσεις της με την νεώτερη Διεθνή Κοινότητα.

Μετά τα κομβικά ιστορικά σημεία του αγώνα της Ανεξαρτησίας {1821-1829} και της ναυμαχίας του Ναβαρίνου {1827}, το κύριο μέρος της νεώτερης ελληνικής ιστορίας γράφτηκε σαν αποτέλεσμα των διεργασιών του «*διαμελισμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*».

Η ναυμαχία του Ναβαρίνου – 20 Οκτωβρίου 1827

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία από την Συνθήκη του Karlowitz του 1699 και μέχρι το έτος 1844 διατηρήθηκε, λόγω πολιτικών ισορροπιών, σαν μία από τις Μεγάλες Δυνάμεις στην Ευρώπη. Όμως από το 1844 και μετά, οπότε ο Τσάρος Νικόλαος ο Α', ο αποκαλούμενος και «Σιδηρούς Τσάρος», πρότεινε επίσημα τον διαμελισμό της, η Οθωμανική Αυτοκρατορία αποκαλείτο στην Ευρώπη ως ο «Μεγάλος Ασθενής» και σχεδόν όλα τα γεγονότα που ακολούθησαν μέχρι την Συνθήκη της Λωζάνης (1923) «*περιστρεφόταν γύρω από τον διαμελισμό και την διανομή του πλούτου της*». **Ο πλούτος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας ήταν τεράστιος και αυτό ήταν η δικαιολογία στην συνείδηση των πολιτικών που οδήγησαν τις χώρες τους σε εξοντωτικούς πολέμους που στέρησαν την ζωή σε εκατομμύρια νέους.**

Υπάρχουν χώρες οι οποίες ακόμη και σήμερα αλλά και για πολλά χρόνια στο μέλλον «θα καρπώνονται τον πλούτο των Αράβων που τότε ήταν υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Σ' αυτό το χρονικό διάστημα από το 1844 μέχρι και το 1923 υπογράφηκαν επίσημες και μυστικές συμφωνίες, συνάφθηκαν πραγματικές και ανίερές συμμαχίες, εκφράστηκαν άμεσες και έμμεσες απειλές πολέμου, εξασκίθησαν άμεσες και έμμεσες οικονομικές πιέσεις, έγιναν διπλωματικές μπλόφες και μηχανορραφίες, δόθηκαν αληθινές και πλασματικές υποσχέσεις, εκφράστηκαν ωμοί κρατικοί εκβιασμοί, έγιναν απροκάλυπτες παρεμβάσεις στα εσωτερικά χωρών, σχεδιάσθηκαν δολοφονίες ηγετών και βεβαίως πόλεμοι. Εκείνη την εποχή «*η υπογραφή μιας συνθήκης ή συμφωνίας ίσχυε μέχρι να εμφανισθεί κάποια νέα πλέον συμφέρουσα κατάσταση*». Κάπου μέσα σ' αυτή την παράγραφο ενυπάρχουν οι ορισμοί της διπλωματικής αγκυρότητας και της διπλωματικής αληθείας.

Ο επικείμενος διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας υποσχόταν κέρδη και όπως τελικά αποδείχθηκε απέφερε σημαντικά κέρδη. Απαιτούσε όμως και αίμα. Ως συνήθως συμβαίνει στην διεθνή πολιτική σκηνή, *άλλοι έδωσαν το αίμα τους και άλλοι καρπώθηκαν τα κέρδη...*

Η ασταθής πολιτική Ελλάδα εκείνης της εποχής συμμετείχε και «γεύθηκε» τις χαρές και τις πίκρες από σχεδόν όλα τα παραπάνω.

Μέσα όμως από αυτό το θολό, παραγμένο και ασταθές πολιτικό – κοινωνικό πεδίο τελικά αναδύθηκε και σχηματίστηκε η νεώτερη Ελλάδα.

Όχι κυρίως σαν αποτέλεσμα ενεργειών των Ελλήνων πολιτικών αλλά ως αποτέλεσμα διευθετήσεων που επέβαλλαν οι Μεγάλες και ισχυρές τότε Δυνάμεις. Τις παραμονές της Συνθήκης της Λωζάνης του 1923 με την οποία οι Μεγάλες Δυνάμεις θεωρητικά θα μοιραζόταν τον πλούτο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η Ιστορία βρίσκει την Ελλάδα εξαπατημένη από τους συμμάχους της, διωγμένη από πάτρια εδάφη, πληγωμένη από ίσως μη αναγκαίους πολέμους, με βαριά οικονομικά προβλήματα και με πάνω από 1.250.000 πρόσφυγες. Έτσι μπήκε η πολύπαθη Ελλάδα στην Συνθήκη της Λωζάνης {1923} η οποία καθόρισε τα σημερινά της σύνορα, εκτός από τα Δωδεκάνησα.

Το βιβλίο αυτό θα προσπαθήσει να δώσει όσο πιο συνοπτικά αλλά με διπλωματική ακρίβεια και κατά το δυνατόν έγκυρη βιβλιογραφία όλα τα σημαντικά γεγονότα της περιόδου **από το 1890 μέχρι το 1923** και θα φωτίσει ιδιαίτερα άγνωστες πτυχές της ιστορίας μας μέχρι την επόμενη μέρα της Συνθήκης της Λωζάνης το 1923.

Η παρατιθέμενη ύλη δεν θεωρείται πρωτογενές ιστορικό κείμενο. Στην ουσία είναι μία «αναπαραγωγή στοιχείων από υπάρχουσες ιστορικές πηγές υπό το υποκειμενικό αλλά σύγχρονο πρίσμα ιστορικής εμπειρίας του υπογράφοντος».

Η ύλη του παρόντος βιβλίου που αφορά την αμιγώς ελληνική εσωτερική ιστορία είναι σχετικά γνωστή στον αναγνώστη και κατά βάση προέρχεται από τα κείμενα ελληνικών ιστορικών πηγών. Η ύλη των υπόλοιπων κεφαλαίων προέρχεται από σπάνιες εκδόσεις και αρχεία εξωτερικής πολιτικής της εποχής. Έγινε προσπάθεια να μην χρησιμοποιηθούν – κατά το δυνατόν – ελληνικές ιστορικές πηγές διότι κατά την περίοδο αυτή τα ελληνικά πάθη ήταν πολύ έντονα και με τον ένα ή τον άλλο τρόπο επηρέασαν τους ιστορικούς.

Σαν κύριος οδηγός της χρονολογικής εξέλιξης των γεγονότων χρησιμοποιήθηκαν τα ιστορικά κείμενα:

- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Κ. Παπαρρηγόπουλου.
- Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος, Σ. Μαρκεζίνη – Αθήνα 1966
- The Partition of the Turkish Empire, Harry N. Howard – Miami University 1931

Τέλος αρκετά στοιχεία έχουν ληφθεί από την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια του διαδικτύου Wikipedia αλλά λόγω της ασαφούς προελεύσεως δεν χρησιμοποιούνται σαν άμεσες βιβλιογραφικές αναφορές.

Ευστάθιος Νικολάου
Αθήνα 2012

[1] Η Συνθήκη του Karlowitz (1699) ήταν το πρώτο δειλό βήμα διαμελισμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Με την συνθήκη αυτή η Τουρκία έλαβε το Banat of Temesvar, η Αυστρία απέκτησε την υπόλοιπη Ουγγαρία και την Τρανσυλβανία, οι Ενετοί τον Μορέα και η Ρωσία το Αζόφ.
Η πρόταση διαμελισμού του Τσάρου Νικολάου Ι προέβλεπε την Σερβία, Βουλγαρία, Βοσνία και τα πριγκιπάτα του Δούναβη ως ανεξάρτητα κράτη υπό την προστασία της Ρωσίας, η Κωνσταντινούπολη να διατηρηθεί υπό προϋποθέσεις και προσωρινά από Ρωσικά στρατεύματα και ως αντιστάθμισμα η Αγγλία να λάβει την Κρήτη και την Αίγυπτο.

Χάρτης 1: Ο Διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1: «Δυστυχώς επτωχεύσαμεν»

*Η εποχή του Τρικούπη
Ο Πόλεμος του 1897*

Κεφάλαιο 2: Η είσοδος του 20^{ου} αιώνα

*Το υπόβαθρο των γεγονότων στον Κόσμο και η δημιουργία της πόλωσης στην Ευρώπη, περίοδος 1900-1909
Η κατάσταση στην Ελλάδα, περίοδος 1900-1909
Ο Μακεδονικός Αγώνας
Η επανάσταση στην Κρήτη
Η επανάσταση των Νεότουρκων
Η επανάσταση του Στρατιωτικού Συνδέσμου*

Κεφάλαιο 3: «Λάβατε Θέσεις...», περίοδος 1909 – μέσα 1914»

*Η άνοδος του Βενιζέλου στην Εξουσία
Πρώτος Βαλκανικός Πόλεμος – Περίοδος 1912-1913
Δεύτερος Βαλκανικός Πόλεμος – Περίοδος 1913-1914
Η κατάσταση στα Βαλκάνια μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους*

Κεφάλαιο 4: Ο Πρώτος Μεγάλος Πόλεμος – Περίοδος 1914-1918

*Το διεθνές υπόβαθρο τις παραμονές του Μεγάλου Πολέμου
Το διπλωματικό παρασκήνιο του πρώτου επτάμηνου του 1914
Η αφορμή που προκάλεσε την έκρηξη του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου
Η είσοδος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον πόλεμο*

Κεφάλαιο 5: Η Ελλάδα στον δρόμο του Εθνικού Διχασμού

*Η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα πριν την εκστρατεία των Δαρδανελλίων
Το παράλληλο διπλωματικό παρασκήνιο της εκστρατείας των Δαρδανελλίων*

Κεφάλαιο 6: Ο Εθνικός Διχασμός

Κεφάλαιο 7: Η Ελλάδα στον Πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ

*Όταν οι Ευρωπαίοι μοίραζαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία
Η υφέρπουσα Δικτατορία και η είσοδος της Ελλάδας στον Πόλεμο
Η Μεγάλη Οκτωβριανή Επανάσταση στην Ρωσία
Το Μακεδονικό Μέτωπο*

Κεφάλαιο 8: Η Συνδιάσκεψη που θέλησε να αλλάξει τον Κόσμο

*Η κατάσταση στα Βαλκανικά Κράτη μετά τον πόλεμο
Η Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων
Η Διπλωματική προσπάθεια της Ελλάδας στην Συνδιάσκεψη των Παρισίων
Η Εκστρατεία στην Μικρά Ασία
Η στροφή της εξωτερικής πολιτικής της Αγγλίας και της Γαλλίας
Η εγκατάλειψη της Ελλάδας και η απαρχή της καταστροφής*

Κεφάλαιο 9: Η Συνθήκη των Σεβρών

*Η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα και οι διπλωματικές διεργασίες πριν την Συνθήκη των Σεβρών
Η εξέλιξη των διπλωματικών γεγονότων μέσα στο 1920
Η Συνθήκη των Σεβρών την 10^η Αυγούστου 1920
Οι αντιδράσεις των απρόβλεπτων Ελλήνων στην Συνθήκη των Σεβρών
Οι Εκλογές του Οκτωβρίου 1920 και η επιστροφή του Βασιλιά Κωνσταντίνου*

Κεφάλαιο 10: Η επίθεση, η εγκατάλειψη και η καταστροφή

*Η νέα παγίδα στην Διάσκεψη του Λονδίνου
Η εγκατάλειψη, η υποχώρηση και η καταστροφή
Η Επαναστατική Επιτροπή Πλαστήρα – Γονατά και η Δίκη των Εξ.*

Κεφάλαιο 11: Η Συνθήκη της Λωζάνης

*Η κατάσταση – status quo μετά την συνθηκολόγηση στα Μουδανιά
Οι διπλωματικές διεργασίες της διασκέψεως στη Λωζάνη – Α' Φάση
Οι διπλωματικές διεργασίες της διασκέψεως στη Λωζάνη – Β' Φάση
Τα αποτελέσματα της Συνθήκης της Λωζάνης για Ελλάδα και Τουρκία*

Κεφάλαιο 12: Τα πετρέλαια στην Μέση Ανατολή

*Η προϊστορία των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής – (ανακεφαλαίωση)
Η είσοδος των Αμερικανών στα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής
Η εδαφική κυριότητα των πετρελαιοφόρων περιοχών
Τα πετρέλαια στην Συνθήκη της Λωζάνης*

Κεφάλαιο 1: «Δυστυχώς επτωχεύσαμεν»

Το καλοκαίρι του 1893 εγκαινιάζοταν η Διώρυγα της Κορίνθου, ένα από τα μεγαλύτερα έργα στην ιστορία της νεώτερης Ελλάδας και μόλις μερικούς μήνες αργότερα, τον Δεκέμβριο του 1893, ο Πρωθυπουργός Χαρίλαος Τρικούπης ανακοίνωνε την δυσχερή οικονομική κατάσταση της Ελλάδος με την φράση που έμεινε στην ελληνική Ιστορία ως:

«Δυστυχώς επτωχεύσαμεν».

Δυστυχώς η πτώχευση δεν ήταν το μοναδικό κακό της εποχής. Η πτώχευση έφερε κακοδαιμονία και πολλά άλλα ατυχή γεγονότα για την Ελλάδα με αποκορύφωμα τον καταστρεπτικό πόλεμο του 1897 με την Τουρκία, τον οποίο βεβαίως είχαν φροντίσει να πυροδοτήσουν οι ... δανειστές της Ελλάδας.

Το κεφάλαιο αυτό περιγράφει συνοπτικά την κατάσταση στην Ελλάδα στο τέλος του 19^{ου} αιώνα και η ύλη του προέρχεται κυρίως από ελληνικές ιστορικές πηγές .

Το Κεφάλαιο 1 περιλαμβάνει τις παρακάτω δύο ενότητες:

 «Η εποχή του Τρικούπη»

 «Ο Πόλεμος του 1897»

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου

- [1] Σπύρου Μαρκεζίνη - Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος – Αθήνα 1966
- [2] Κων. Παπαρρηγόπουλου - Ιστορία του Ελληνικού Έθνους
- [3] Harry Howard – *The Partition of the Turkish Empire* – 1931
- [4] Ιστορία του Έθνους – Έκδοση εφημερίδα Έθνος - 2010
- [5] *Bulgaria. Catholic Encyclopedia. New York: Robert Appleton Company. 1913.*
- [6] Άρθρο του Γ. Κόκκινου στην εφημερίδα ΒΗΜΑ την 6^η Απριλίου 1997 - Παράρτημα 1.

«Η εποχή του Τρικούπη»

Από το 1875 μέχρι την πτώχευση του 1893, ο Χαρίλαος Τρικούπης κυβέρνησε την χώρα πέντε φορές. Η πρώτη φορά που ήλθε στην εξουσία ήταν το 1875. Τότε ο Τρικούπης είχε δημοσιεύσει ανώνυμα ένα πολύκροτο αντιβασιλικό άρθρο «**Τις παίζει;**» με το οποίο κατηγορούσε τον Βασιλέα Γεώργιο Α' για την κακοδαιμονία της Ελλάδος και για την υποστήριξη που έδινε στην ανελεύθερη και φατριαστική κυβέρνηση του Δημητρίου Βούλγαρη ο οποίος μέχρι τότε είχε κυβερνήσει την Ελλάδα εννέα φορές. Αφού την επόμενη ημέρα ανέλαβε αμέσως την ευθύνη της δημοσιεύσεως, συνελήφθη και φυλακίσθηκε. Λόγω σοβαρών αντιδράσεων της Κοινής Γνώμης αλλά και της παρέμβασης των Άγγλων {}, αποφυλακίσθηκε και ορίσθηκε από τον Βασιλέα ως Πρωθυπουργός προκειμένου να οδηγήσει την χώρα σε εκλογές. Τις εκλογές του 1875 κέρδισε ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος αλλά ο Χαρίλαος Τρικούπης είχε εισέλθει στην πολιτική ζωή της χώρας.

Ο Δημήτριος Βούλγαρης

Η προστασία που προσέφερε τότε η Αγγλία στον Χαρίλαο Τρικούπη δεν ήταν τυχαίο γεγονός, όπως δεν είναι σχεδόν τίποτε τυχαίο στην Διπλωματία των Μεγάλων Δυνάμεων. Μεγάλο ρόλο βέβαια έπαιξε το γεγονός ότι ο Χ. Τρικούπης ήταν αγγλομαθής και αγγλοσπούδαστος, σαν γιος του Σπυριδωνος Τρικούπη ο οποίος είχε διατελέσει Πρέσβης της Ελλάδας στο Λονδίνο. Σαν αγγλομαθής είχε τουλάχιστον την ευχέρεια να συνεννοείται με πολιτικούς, οικονομικούς και διπλωματικούς κύκλους του εξωτερικού. Αυτό, για την εποχή εκείνη, ήταν μεγάλο πλεονέκτημα για ένα πολιτικό.

Στις επόμενες εκλογές, τον Σεπτέμβριο του 1879, ο Κουμουνδούρος ήταν και πάλι νικητής αλλά έξι μήνες μετά, τον Μάρτιο του 1880, λόγω πιέσεων του Χ. Τρικούπη αναγκάστηκε να παραιτηθεί. Ο Τρικούπης ανέλαβε για δεύτερη φορά να σχηματίσει Κυβέρνηση η οποία διατηρήθηκε μέχρι τον Οκτώβριο του 1880 οπότε στην Κυβέρνηση επανήλθε ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος.

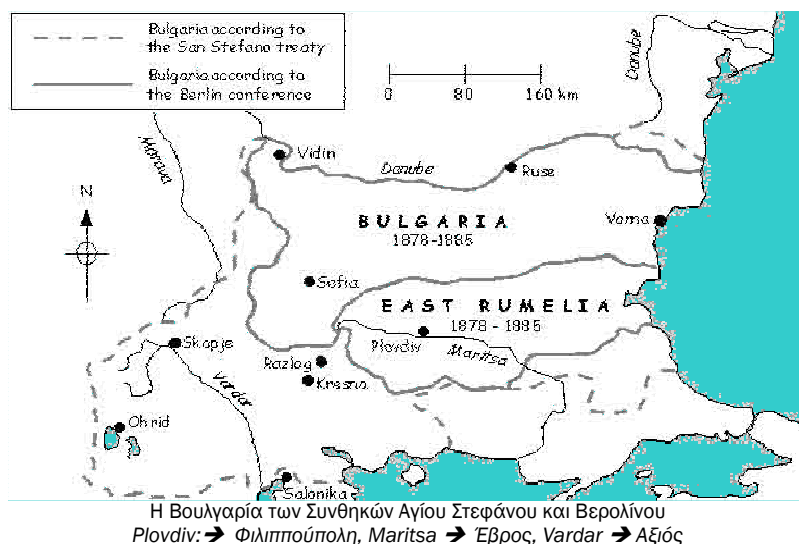
Την εποχή αυτή {περί το 1880} η Ελλάδα, παρ' ότι τα φυσικά της σύνορα ήταν μέχρι τον Δομοκό, **«ζούσε και ανέπνεε με το όραμα της απελευθέρωσης όλων των ελληνικών εδαφών που κατείχε η Οθωμανική Αυτοκρατορία»**,

δηλαδή της Θεσσαλίας, της Ηπείρου, της Μακεδονίας, της Θράκης, της Κρήτης, των Δωδεκανήσων, των νησιών του Αιγαίου και για κάποιους και της Ιωνίας. Οι εθνολογικοί χάρτες εκείνης της εποχής δικαιολογούν πλήρως το όραμα των Ελλήνων.

Εθνολογικός Χάρτης των Βαλκανίων τον 19^ο Αιώνα (Γάλλο - Τουρκική προέλευση 1872)
Η λεζάντα του χάρτη κρύβει επιμελώς τους ελληνικούς πληθυσμούς της δυτικής Μικράς Ασίας (Ιωνίας).

Μόλις δύο χρόνια πριν, το 1878, είχε λήξει ο Ρωσο-Τουρκικός Πόλεμος. Οι Ρωσικές δυνάμεις είχαν φθάσει μέχρι τα προάστεια της Πόλης και οι Τούρκοι αναγκάστηκαν τότε να υπογράψουν την Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. Οι Ρώσοι, εξαργυρώνοντας την επιτυχία τους, θέλησαν να κατεβούν στο Αιγαίο και με την Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου προσπάθησαν **«να σχηματίσουν μία νέα Βουλγαρία – δορυφόρο τους η οποία θα κατείχε όλη την Μακεδονία και Θράκη και φυσικά με έξοδο στο Αιγαίο»**. Παρατηρώντας τον παρακείμενο χάρτη είναι φανερό ότι οι Ρώσοι ήθελαν αυτή την «Βουλγαρία – δορυφόρο» προκειμένου να αποκλείσουν την πρόσβαση των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στα Στενά των Δαρδανελίων και εκείθεν στα πετρέλαια της Ανατολής.

Αυτή η έμμεση έξοδος των Ρώσων στο Αιγαίο δεν άρεσε στις Ευρωπαϊκές Δυνάμεις και ιδιαίτερα στην Αγγλία η οποία απείλησε με πανευρωπαϊκό πόλεμο. [1,2] Προ αυτής της καταστάσεως η Ρωσία αναγκάστηκε να προσέλθει στην πρώτη Διάσκεψη του Βερολίνου {1878} υπό την προεδρία του Βίσαρκ για να ρυθμισθούν τα σύνορα της νέας Βουλγαρίας. Στο Βερολίνο η Ρωσία αναγκάστηκε να υπαναχωρήσει. Στον χάρτη με διακεκομμένη γραμμή φαίνονται τα όρια της Μεγάλης Βουλγαρίας που όριζε η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου και με πλήρη γραμμή τα όρια που καθόρισε η Διάσκεψη του Βερολίνου. Ένας διάδρομος από την λίμνη Οχρίδα (Ohrid) μέχρι τον Βόσπορο παρέμενε ανοικτός.

Εάν ίσχυε η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, η Ρωσία, μέσω της δορυφόρου Βουλγαρίας, θα γινόταν ο κύριος του παιχνιδιού διότι θα ήλεγχε πλήρως την πρόσβαση στα Στενά των Δαρδανελίων, δηλαδή την θαλάσσια γραμμή «Μεσόγειος – Μαύρη Θάλασσα» αλλά και τον «δρόμο προς την Ανατολή».

Παράλληλα η Ρωσία θα είχε την άνεση να προσεγγίσει ανενόχλητη τα πετρέλαια της Μοσούλης από τον Καύκασο. Όταν η Αγγλία απειλεί με πανευρωπαϊκό πόλεμο, τότε υπάρχει πολύ σοβαρός λόγος. Προφανώς ούτε «το αν θα δημιουργείτο η Μεγάλη Βουλγαρία», μήτε «η ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας» ήταν οι λόγοι για τους οποίους οι Άγγλοι απείλησαν με πόλεμο.

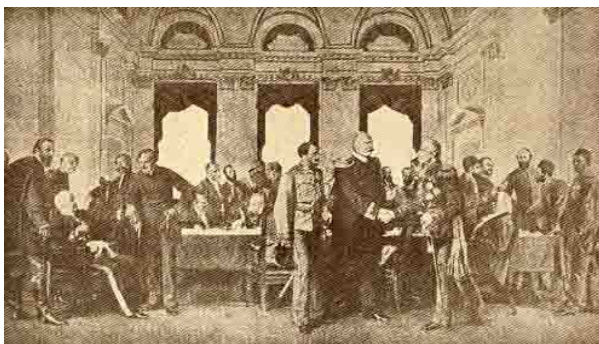
Όταν κάποια Μεγάλη Δύναμη έκανε τότε κάποια σημαντική στρατηγική κίνηση, την παισίωνε διπλωματικά και με κάποιους λόγους. Όλοι γνώριζαν ότι αυτοί οι λόγοι τις περισσότερες φορές ήταν πλαστοί, ψεύτικοι έως και αστείοι. Όμως όλες οι άλλες Μεγάλες Δυνάμεις, «προσποιούντο ότι τους αποδέχονται» και συνέχιζαν για την επόμενη δική τους αντι-κίνηση με τους αντίστοιχους πλαστούς λόγους. Αλλοίμονο σ' αυτούς που πίστευαν στους πλαστούς λόγους,

«αλλοίμονο στην Βουλγαρία που πίστεψε και ενστερνίστηκε τότε την πλαστή ιδέα της Μεγάλης Βουλγαρίας...»

Οι Μεγάλες Δυνάμεις με διαδοχικές νέες διαπραγματεύσεις και συμφωνίες που επίσης έγιναν στο Βερολίνο αποφάσισαν ότι: [1,2]

«η Βουλγαρία θα περιοριζόταν μεταξύ του Αίμου και του Δούναβη, η Τουρκία θα διατηρούσε την κυριαρχία της Μακεδονίας και η Ανατολική Ρωμυλία (σήμερα νότια Βουλγαρία στην περιοχή της Φιλιπούπολης) με καθαρά ελληνικό πληθυσμό θα γινόταν ανεξάρτητη επαρχία».

Η Ελλάδα, ως μη εμπόλεμο μέρος, συμμετείχε στην Διάσκεψη του Βερολίνου ως παρατηρητής, απλά και μόνο για να εκθέσει τις διεκδικήσεις της. Το μοναδικό θέμα της ατζέντας για την Ελλάδα ήταν
«ο καθορισμός των συνόρων Ελλάδας – Τουρκίας ο οποίος τότε αιωρείτο από τον Δομοκό, την Θεσσαλική πεδιάδα μέχρι τα εδάφη του Ολύμπου και τον ποταμό Καλαμά στην Ήπειρο».

Η Διάσκεψη του Βερολίνου (1878)

Για μία περίπου διετία μετά την Διάσκεψη του Βερολίνου τίποτε σαφές δεν είχε προκύψει σχετικά με τα Ελληνο Τουρκικά σύνορα. Έτσι, τον Μάρτιο 1881, προκλήθηκε η δεύτερη Διάσκεψη στο Βερολίνο κατά την οποία, με απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων,

«προσφέρθηκε στην Ελλάδα η Θεσσαλία και μέρος της Ηπείρου».

Στην Διάσκεψη αυτή η θέση των Μεγάλων Δυνάμεων προς την Ελλάδα ήταν

«Αυτά ή τίποτε - take it or leave it».

Ο Πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κουμουνδούρος

Ο Πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, ένας έντιμος πολιτικός και πατριώτης, αναγκάστηκε εκ των πραγμάτων να δεχθεί την πρόταση προσάρτησης της Θεσσαλίας παραιτούμενος από οιαδήποτε άλλη αξίωση για Μακεδονία, Θράκη, Ήπειρο, νησιά κλπ, περιοχές που για χρόνια ήταν το όραμα των Ελλήνων. Με δεδομένη την τότε θέση των Μεγάλων Δυνάμεων (*take it or leave it*) κανείς ίσως Πρωθυπουργός δεν θα μπορούσε να αρνηθεί την προσάρτηση της Θεσσαλίας. Διαπραγματευτικά περιθώρια δεν υπήρχαν. Αυτό όμως στα μάτια των ανικανοποίητων και ανεύθυνων Ελλήνων φάνηκε σαν εθνική προδοσία και ο πατριώτης Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, μη μπορώντας να αντέξει την εθνική κατακραυγή, το 1882 αποσύρθηκε με πικρία από την πολιτική και μετά από λίγο τον Μάρτιο 1883 πέθανε.

Αμέσως στην Κυβέρνηση ήλθε για τρίτη φορά ο Χαρίλαος Τρικούπης. Ήταν η πρώτη φορά όμως που κυβέρνησε την Ελλάδα για μία τριετία, από το 1882 μέχρι το 1885. Τότε η Ελλάδα ήταν σε άθλια από πάσης απόψεως κατάσταση. Τόσο σε αυτή την τρίτη του όσο και στην τέταρτη διακυβέρνηση του, από το 1887 ως το 1890, ο Χ. Τρικούπης ήταν ίσως

«ο μόνος Έλληνας πολιτικός ο οποίος έκανε την μοναδική στα χρονικά της νεώτερης Ελλάδος σοβαρή προσπάθεια ανασυγκρότησης της Χώρας».

Ο Χαρίλαος Τρικούπης, σύμφωνα με περιγραφές Ελλήνων ιστορικών, ήταν πολιτικός Ευρωπαϊκής εμπέλειας και κύρους, ευφυής, έντιμος, ευθύς, με βαθεία πολιτική και κοινωνική μόρφωση, οξεία αντίληψη, ταχύτητα συλλήψεως της πραγματικότητας και προ πάντων «Ηγέτης». Πήρε την μόρφωση και τις πρώτες εμπειρίες της διεθνούς πολιτικής σκηνής στο Λονδίνο σαν γιος του πρεσβευτή Σπύρου Τρικούπη, ενός από τους πρώτους σημαντικούς πολιτικούς άνδρες στην μετά την Επανάσταση του 1821 εποχή. Στις περιόδους διακυβέρνησής του, ο Χαρίλαος Τρικούπης, προσπάθησε και έθεσε τις βάσεις για την οργάνωση της Χώρας προχωρώντας σε σοβαρές μεταρρυθμίσεις όπως ενδεικτικά:

- (1) έδωσε ώθηση στην ανάπτυξη και κατήρτισε αναπτυξιακούς Προϋπολογισμούς,
- (2) δημιούργησε κρατικό μηχανισμό,
- (3) θέσπισε νέους νόμους,
- (4) αναδιοργάνωσε τα σώματα ασφαλείας και την αγροφυλακή και έτσι εμπέδωσε την τάξη και την ασφάλεια στην χώρα και ιδιαίτερα στην επαρχία η οποία υπέφερε από τους τοπικούς λήσταρχους,
- (5) οργάνωσε το δικαστικό σώμα και έδωσε από το σώμα τους επίορκους δικαστές,
- (6) καταδίωξε και εξάλειψε τους καταχραστές της δημόσιας περιουσίας οι οποίοι σε συνεργασία με συμμορίες ληστών και τοπικού κομματάρχες εισέπρατταν φόρους για λογαριασμό τους,
- (7) έδωσε όλους τους κομματικά διορισμένους υπαλλήλους, θέσπισε κριτήρια αξιοκρατίας και αξιολογήσεως των υπαλλήλων,
- (8) έδωσε τους «μαγκουροφόρους εισπράκτορες» (ένα είδος Εφορίας που δρούσε για λογαριασμό των κομμάτων),
- (9) αναδιοργάνωσε την Παιδεία και καθιέρωσε τα διδακτικά βιβλία,
- (10) ίδρυσε ουσιαστικά το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους,
- (11) έθεσε τις βάσεις για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας,
- (12) με ταχύρρυθμες διαδικασίες ανέπτυξε το οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο που έδωσαν σημαντική ώθηση στο εμπόριο και την επικοινωνία της κοινωνίας. Σε 3 χρόνια διπλασίασε το οδικό δίκτυο της χώρας.
- (13) έκανε λιμενικά έργα και λιμάνια για την χώρα που ακόμη και σήμερα διατηρεί τα πρωτεία στην παγκόσμια ναυτιλία,
- (14) αναδιοργάνωσε ταχυδρομεία, τηλεγραφεία,
- (15) απομάκρυνε το στράτευμα από την πολιτική,
- (16) αναδιοργάνωσε και εκσυγχρόνισε το στράτευμα και με τη ισχύ του στρατεύματος άσκησε εξωτερική πολιτική,
- (17) ίδρυσε την Σχολή Ναυτικών Δοκίμων και τις Σχολές Εμπορικού Ναυτικού,
- (18) κατήρτισε προγράμματα εκσυγχρονισμού των ενόπλων δυνάμεων,
- (19) έθεσε τις βάσεις για μία συνεπή και πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική. Ήταν ο πρώτος Έλληνας Πρωθυπουργός που συνέλαβε την ιδέα της συνεργασίας των Βαλκανικών Κρατών εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Ο Χαρίλαος Τρικούπης

***Ο Τρικούπης έκανε αυτά που ο μέσος Έλληνας απαιτεί να γίνονται από τους Έλληνες πολιτικούς!!!
Έκανε αυτά που ο μέσος Έλληνας θεωρεί αυτονόητα...***

Βεβαίως για την ανάπτυξη της Ελλάδας ο Χ. Τρικούπης αναγκάστηκε να βασισθεί σε δάνεια του εξωτερικού με σκληρούς όρους, τα οποία ήταν και η κύρια αιτία πτωχεύσεως της χώρας.

Η **κακοδαιμονία** στην πολιτική ιστορία της νεώτερης Ελλάδας είναι ότι

«σχεδόν πάντοτε αιωρείται μία δυσπιστία της αντιπολιτεύσεως (βεβαίως όχι άδικα τις περισσότερες φορές), για την αξιοπιστία και ακεραιότητα της κυβερνητικής παράταξης και η δυσπιστία αυτή κατά κανόνα μεταδίδεται και στον λαό».

Σε περιόδους οικονομικών προβλημάτων της χώρας,

«η μεν κυβερνώσα παράταξη επιβάλλει φόρους και επαγγέλλεται την λιτότητα, η δε αντιπολίτευση συμπαρασύρει τον λαό σε λαϊκές κινητοποιήσεις κατά των φορομνηστικών μηχανισμών και των κυβερνώντων κλεφτών».

Η αλήθεια πάντοτε κρύβεται πίσω από τις έντεχνα κατασκευασμένες πολιτικές ατάκες των αντιπάλων κομμάτων.

Από την άλλη πλευρά στην αντιπολίτευση, οι πολιτικοί ηγέτες της εποχής, Δηλιγιάννης, Ράλλης, Κωνσταντόπουλος και Σωτηρόπουλος για αρκετά χρόνια εναλλάσσονται στην Κυβέρνηση

χρησιμοποιώντας θεμιτά και αθέμιτα μέσα, περιστασιακές συμμαχίες, πολιτικές εκμεταλλεύσεις ασήμαντων γεγονότων, και βεβαίως κινήσεις και πολιτικές θέσεις που θα επέτρεπαν στον Βασιλέα να τους επιλέξει ως Πρωθυπουργούς. Τον περισσότερο χρόνο τους βεβαίως τον ανάλωναν σε «μεγαλόστομες αγορεύσεις και ευφυσολογήματα» στην Βουλή παρά σε δημιουργικό έργο. Ασήμαντα θέματα της καθημερινότητας ήταν να δυνατόν να αναδειχθούν από τους πολιτικούς αντιπάλους σε θέματα μείζονος σημασίας και τα οποία τις περισσότερες φορές έφερναν «άνευ σοβαρού λόγου κοινωνική αναστάτωση». Ο αχαλίνωτος φατριασμός (πολιτικά κόμματα ακόμη δεν υπήρχαν) αλλά και η στείρα αντιπολίτευση έριξαν τον Χ. Τρικούπη από την Κυβέρνηση τέσσερις (4) φορές και δυστυχώς για την Ελλάδα, στα ενδιάμεσα των διακυβερνήσεών του, οι Κυβερνήσεις των Δηλιγιάννη, Ράλλη και Σωτηρόπουλου, για δημαγωγικούς λόγους,

«κατέστρεφαν ότι καλό είχε προλάβει να δημιουργηθεί...» [4.2]

Την εποχή αυτή ο Βασιλιάς Γεώργιος Α' ήταν στην ουσία ο πραγματικός άρχων του Κράτους. Αυτός έπαυε, διόριζε και ενέκρινε την σύνθεση των Κυβερνήσεων. Κάθε πολιτικός προσπαθούσε να κερδίσει την Πρωθυπουργία με βάση την κατά τις περιστάσεις φιλοβασιλική ή αντιβασιλική θέση του. Ο Βασιλιάς, ευρωπαίος την καταγωγή, ουσιαστικά δεν ενστερνίσθηκε ποτέ την ελληνική νοοτροπία και ιδιοσυγκρασία. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα «βασιλικά καλοκαιρινά μπάνια».

Aux les Bains στη Νότια Γαλλία

Ο Βασιλιάς με όλη την ελληνική βασιλική οικογένεια κάθε καλοκαίρι, ανεξάρτητα από την επικρατούσα στην χώρα πολιτική κατάσταση, επέβαινε στο πολεμικό πλοίο «Καρτερία» και πήγαινε στην Νότια Γαλλία όπου παραθέριζε στην Aux les Bains. Αυτό είχε δώσει αφορμή στον πολιτικό κόσμο για καυστικά σχόλια.

«Η Ελλάδα τον χειμώνα είναι Βασιλειομένη Δημοκρατία και το καλοκαίρι Αβασίλευτος».

Η πραγματικότητα ίσως να είναι διαφορετική και ο Βασιλιάς Γεώργιος Α', με τις καλοκαιρινές του εξορμήσεις, πιθανόν να έκανε ένα είδος «εξωτερικής πολιτικής». Τα επικοινωνιακά μέσα της εποχής ήταν ανύπαρκτα και οι περισσότερες συμφωνίες γινόταν με άμεσες επαφές των ηγετών σε διάφορες συναντήσεις ανά την Ευρώπη.

Οι Εκλογές του **Οκτωβρίου 1890** διέκοψαν την τέταρτη διακυβέρνηση του Τρικούπη. Στην Κυβέρνηση ήλθε ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης ως αρχηγός συνασπισμού της αντιπολίτευσεως. Ο υπό τον Δηλιγιάννη συνασπισμός απέτυχε παταγωδώς να ελέγξει την οικονομική κατάσταση της χώρας και έτσι ο Βασιλιάς Γεώργιος Α' έπαυσε τον Δηλιγιάννη και ανέθεσε την Κυβέρνηση στον Κ. Κωνσταντόπουλο ο οποίος οδήγησε την χώρα σε νέες Εκλογές τον Μάιο του 1892.

Η αθεράπευτη λογική των Ελλήνων να προσπαθούν να διορθώσουν την οικονομική κατάσταση με Εκλογές είναι και αυτή έργο των πολιτικών.

Αυτοί έχουν εμφυτεύσει στον ελληνικό λαό την λογική ότι:

«η αλλαγή προσώπων και κομμάτων θα φέρει την ανάκαμψη της Χώρας».

Τις Εκλογές κέρδισε πανηγυρικά ο Χαρίλαος Τρικούπης ο οποίος αμέσως προσπάθησε να ελέγξει την οικονομική κατάσταση. Μετά από ανεπιτυχείς προσπάθειες νέου δανεισμού από το εξωτερικό, ο Τρικούπης αναγκάστηκε να ανακοινώσει:

«την αδυναμία της χώρας να εκπληρώσει τις δανειακές της υποχρεώσεις και διά Νόμου εξουσιοδότησε την Κυβέρνηση να διαπραγματευθεί με τους δανειστές την πληρωμή ποσοστού 30% των δανείων (haircut)».

Ένας από τους σοβαρούς λόγους για τον οποίο οι προσπάθειες του Χαρίλαου Τρικούπη για δανεισμό απέτυχαν ονομάζεται «Ανδρέας Συγγρός – ο Εθνικός Ευεργέτης». Ο εν λόγω Τραπεζίτης είχε προστατευθεί και είχε ωφεληθεί τα μέγιστα από την Ελληνική Κυβέρνηση όταν το 1881 του επετράπη να ιδρύσει την Τράπεζα Ηπείρου - Θεσσαλίας καθώς και του παρεχωρήθη το δικαίωμα της έκδοσης και κυκλοφορίας χαρτονομίσματος στις νεοπροσαρτηθείσες περιοχές της Ηπείρου και της Θεσσαλίας. Ο Ανδρέας Συγγρός σαμποτάρισε την σύναψη νέου δανείου προκειμένου να του παραχωρηθούν νέα τραπεζικά προνόμια και παράλληλα να αποκτήσει τον έλεγχο της Εθνικής Τράπεζας. Ο μέχρι τότε

συνεργάτης του και συμπολιτευόμενος Χαρίλαος Τρικούπης δεν δέχθηκε και η Ελλάδα οδηγήθηκε στην πτώχευση. Δηλαδή

«το τότε Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα οδήγησε την Ελλάδα σε πτώχευση».

Στην συνέχεια ο Ανδρέας Συγγρός χρησιμοποίησε μέρος από τα χρήματα που κέρδισε εις βάρος των Ελλήνων και έκανε τις «Εθνικές του Ευεργεσίες». Σήμερα δεν είναι γνωστό γιατί τιμούμε αυτόν τον κύριο δίνοντας το όνομά του σε μία από τις μεγαλύτερες λεωφόρους των Αθηνών.

«Σου παίρνω τα λεφτά σου, την περιουσία σου και μετά σου χαρίζω ένα ποδήλατο...».

Η ανακοίνωση των προθέσεων του Τρικούπη για *haircut* ξεσήκωσε στην Ευρώπη θύελλα οργισμένων αντιδράσεων, διαμαρτυριών κατά των «*ασυνεπών Ελλήνων*». Η αντιπολίτευση, κατά την συνήθη ελληνική πολιτική πρακτική, με επικεφαλής τον Δηλιγιάννη απέκρουε κάθε ευθύνη για την οικονομική κατάσταση της χώρας. Αντίθετα μάλιστα έριχνε όλες τις ευθύνες στον Τρικούπη. Συνήθης πρακτική...

Όταν την **1^η Δεκεμβρίου 1893** ο Τρικούπης ανακοίνωσε στην Βουλή το «**δυστυχώς επτωχεύσαμεν**», η Ελλάδα ήταν μία Βασιλευόμενη Δημοκρατία υπό τον Βασιλέα Γεώργιο Α'. Σύζυγος αυτού ήταν η Βασίλισσα Όλγα και Διάδοχος του ελληνικού θρόνου ο υιός του Κωνσταντίνος ο οποίος τον Οκτώβριο του 1889 είχε παντρευτεί την Γερμανίδα Πριγκίπισσα Σοφία, αδελφή του Γερμανού Κάιζερ Γουλιέλμου Β' και εγγονή της βασίλισσας Βικτωρίας της Αγγλίας.

Τα ιστορικά κείμενα αναφέρουν ότι η Πριγκίπισσα Σοφία δεν διατηρούσε άριστες σχέσεις με τον αδελφό της. Παρά τους δεσμούς αίματος, ο Κάιζερ Γουλιέλμος II κατά την διάρκεια της ηγεμονίας του εξεδήλωσε πολλές φορές και με κάθε τρόπο την ανθελληνική του στάση.

Κάιζερ Γουλιέλμος Β' και η αδελφή του Πριγκίπισσα Σοφία

Στην συγκεκριμένη περίπτωση της πτωχεύσεως της Ελλάδας, ο Κάιζερ ήταν ιδιαίτερα σκληρός προς την Ελλάδα.

Σχεδόν ποτέ στην ιστορία της Ελλάδας η Γερμανία υπεστήριξε ελληνικές θέσεις.

Τουναντίον οι θέσεις της Γερμανίας ήταν συνήθως εχθρικές και στην καλλίτερη των περιπτώσεων ουδέτερες.

Μετά το «*δυστυχώς επτωχεύσαμεν*» του 1893, ακολούθησαν θυελλώδεις συνεδριάσεις της Βουλής, κατηγορίες για «*δόλια χρεωκοπία*» και άλλες πολιτικές αντεγκλήσεις που δεν οδηγούσαν πουθενά. Ο Χαρ. Τρικούπης προσπάθησε να ματαίωσει να εξηγήσει την κατάσταση στο ελληνικό Κοινοβούλιο. Παράλληλα προσπάθησε να διαπραγματευθεί με τους πιστωτές και να αποφύγει την απειλή του «*Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου*», ένα είδος *Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου* της εποχής. Οι ξένοι πιστωτές, συνεπικουρούμενοι από την αντιπολίτευση, ήταν ανένδοτοι και πλήρως πεπεισμένοι για την χρεωκοπία της Ελλάδος. Μετά από αυτή την εξέλιξη ο Χαρ. Τρικούπης ήλθε αναπόφευκτα σε σύγκρουση με τον Βασιλέα Γεώργιο Α', τον Απρίλιο του 1894 παρητήθη από την Κυβέρνηση και όπως ήταν φυσικό του απεδώθησαν όλες οι ευθύνες της χρεωκοπίας.

Στην προκειμένη περίπτωση στον Χαρίλαο Τρικούπη δεν μπορεί να αποδοθεί «*δόλος, σκοπιμότητα ή κλοπή*». Στην πραγματικότητα η οικονομική πολιτική του απέδωσε καρπούς πολύ αργότερα, στην πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα οπότε η Ελλάδα γνώρισε μία σημαντική οικονομική άνθηση. Τα λάθη του Χ. Τρικούπη ήταν ότι πρώτον δεν υπολόγισε σωστά τον χρόνο της αποδόσεως της οικονομικής του πολιτικής και δεύτερον ότι δεν έλαβε σοβαρά υπόψη του τον λυσσαλέο και αθέμιτο πόλεμο της αντιπολίτευσης αλλά και του τραπεζικού συστήματος.

Ο Τρικούπης δεν ήταν άμοιρος ευθυνών για την χρεωκοπία αλλά δεν ήταν αυτός ο κύριος υπαίτιος.

«Η ανάπτυξη έπρεπε να γίνει και ο Τρικούπης την προσπάθησε και έθεσε τις βάσεις. Έκανε πολλά έργα υποδομής που άλλαξαν την εικόνα της χώρας.

Τα δάνεια με τους σκληρούς όρους, η κακοδαιμονία των Ελλήνων και ο κακός υπολογισμός του Τρικούπη για την απόδοση του έργου του είναι οι κύριες αιτίες της πτώχευσης».

Το κίνητρο του Τρικούπη για ανάπτυξη ήταν «αγαθό». Την εποχή εκείνη στην Υφήλιο γινόταν μία κοσμογονία. Υπήρχε μία σημαντική αύξηση του πληθυσμού στην Ευρώπη, είχε ανακαλυφθεί μία παρθένα ήπειρος και η μετανάστευση στις ΗΠΑ ήταν στο μέγιστο. Η βιομηχανική επανάσταση ήταν επίσης στην κορύφωσή της. Οι παραδοσιακές Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης άλλοτε με ειρηνικά και άλλοτε με βίαια μέσα είχαν αρχίσει να λαμβάνουν θέσεις και να μοιράζουν τις σφαίρες επιρροής σε Αφρική και σε Ασία.

Όλα αυτά σήμαιναν «πλούτο» που έπρεπε να περιχαρακωθεί και να εξασφαλισθεί. Η ανάγκη αυτή έδωσε την ώθηση για την άνοδο του εθνικισμού στην Ευρώπη. Ο εθνικισμός προστατεύει πολύ καλά τον εθνικό πλούτο. Οι ΗΠΑ στο τέλος του 19^{ου} αιώνα ήταν ήδη εξ' ορισμού μία πολυεθνική κοινωνία και έτσι ο εθνικισμός δεν είχε μεγάλη θέση σ' αυτήν.

Η Ελλάδα ήταν «αποκλεισμένη από όλες αυτές τις διεργασίες και ευκαιρίες».

Ο Τρικούπης λοιπόν σωστά είδε ότι η Ελλάδα χρειαζόταν άμεση ανάπτυξη. Σε μία χώρα που δεν έχει καμμία υποδομή, σε απολύτως κανένα τομέα της κοινωνίας της, χρειάζονται να γίνουν τα πάντα, όχι όμως με τους ρυθμούς που οραματίστηκε ο Τρικούπης. Η σωστή ανάπτυξη μιας χώρας απαιτεί μακρόπνοο σχέδιο και σοβαρή προσπάθεια. Ο Τρικούπης επένδυσε στη σοβαρή προσπάθεια...

Παρά την αναγγελία της πτώχευσης, ο Χ. Τρικούπης παρέμεινε στην εξουσία μέχρι τον Ιανουάριο 1895 οπότε ο Βασιλιάς διώρισε «υπηρεσιακή κυβέρνηση» για να οδηγήσει την χώρα σε Εκλογές. Τον Απρίλιο του 1895 οι Εκλογές ανέδειξαν πρώτο το κόμμα του Θ. Δηλιγιάννη με μεγάλη διαφορά. Το κόμμα του Χ. Τρικούπη καταποντίστηκε και ο ίδιος Τρικούπης αποχώρησε οριστικά από την πολιτική με την χαρακτηριστική φράση εκείνης της εποχής «*Ανθ' ημών ο Γουλιμής*», αναφερόμενος με ανάμικτη πικρία και εγωισμό στον βουλευτή Γουλιμή που εξελέγη αντ' αυτού στην ιδιαίτερα του πατρίδα. Στους φίλους του που τον εξόρκιζαν να παραμείνει για το καλό της πατρίδας απήντησε τα παρακάτω: ^[2] *το πλήρες αυθεντικό κείμενο στην σελ. 1012*

«Αγωνιζόμαστε τόσα χρόνια για να διορθώσουμε τα κακώς κείμενα, να οργανώσουμε το Κράτος και να ανορθώσουμε την οικονομία. Διακυβεύσαμε το όνομά μας και αντιμετωπίσαμε μανιώδεις αντιδράσεις. Κανείς δεν αναγνώρισε τους κόπους και τους αγώνες μας. Δύο φορές προσπαθήσαμε να ανορθώσουμε την Χώρα αλλά ο ελληνικός λαός μας γκρέμισε και έφερε στην Αρχή τους δημοκόπους οι οποίοι μέσα σε λίγους μήνες κατέστρεψαν ότι με κόπο είχαμε καταφέρει τόσα χρόνια δουλειάς. Την τρίτη φορά ελπίζαμε ότι ο Βασιλιάς (το Στέμμα) θα ήθελε να βάλει ένα φραγμό στους πολιτικούς μας αντιπάλους που κατέστρεψαν το έργο μας. Αλλά και πάλι διαψευστήκαμε. Με τέτοιους όρους η πολιτική είναι ματαιοπονία. Ποιος έχει πια όρεξη να ξαναρχίσει αυτό το παιχνίδι για 4^η φορά; Εκτός από τους δρόμους, τους σιδηροδρόμους, τις γέφυρες, τα λιμάνια και κάποια δευτερεύοντα νομοθετήματα, τι άφησαν όρθιο; Κατέστρεψαν τα πάντα, όχι μία αλλά δύο φορές».

Οι στίχοι του εθνικού ποιητή «... **και διηγώντας τα να κλαίς** ...» ταιριάζουν απόλυτα στην πολιτική ιστορία της νεώτερης αλλά και της σύγχρονης Ελλάδας.

«Ο Πόλεμος του 1897»

Το 1895 ο Δηλιγιάννης διαδέχθηκε τον Τρικούπη στην Κυβέρνηση και προσπάθησε να επιλύσει το οικονομικό πρόβλημα. Ο Δηλιγιάννης ήταν ένας μετριοπαθής πολιτικός, ικανός, τίμιος, λιτός στην προσωπική του ζωή αλλά με ένα σημαντικό μειονέκτημα. Παρασυρόταν σε ενέργειες μόνο και μόνο για να ικανοποιήσει το λαϊκό αίσθημα.

Ο Δηλιγιάννης προσπάθησε σοβαρά να διαχειριστεί την χρεωκοπία. Δυστυχώς όμως για την Ελλάδα οι ξένοι πιστωτές όχι μόνον δεν δεχόταν καμμία διαπραγμάτευση με την Ελληνική Κυβέρνηση αλλά δημιουργούσαν στην Ευρώπη ένα βαρύ ανθελληνικό κλίμα κατά των **«αναξιόπιστων Ελλήνων»**. [1, 2] Από όλους τους ξένους πιστωτές, την σκληρότερη στάση και τακτική εναντίον της Ελλάδος είχαν οι Γερμανοί δηλαδή ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β', ο αδελφός της Πριγκίπισσας Σοφίας. Προφανώς οι δεσμοί αίματος των βασιλικών οικογενειών ουδεμία βοήθεια προσέφεραν.

Όταν ενυπάρχουν δύσκολα οικονομικά προβλήματα η τακτική των πολιτικών είναι να στρέψουν τις μάζες προς τον πατριωτισμό. Αυτόν τον λαθεμένο δρόμο ακολούθησε και ο Δηλιγιάννης και το αποτέλεσμα της πολιτικής του οδήγησε την Ελλάδα στον πόλεμο του 1897 που παρ' όλιγο έλειψε να γίνει μοιραίος για το Ελληνικό Έθνος.

Εκείνη την εποχή οι Οθωμανοί είχαν αρχίσει τους πρώτους διωγμούς και τις σφαγές των Αρμενίων, γεγονός που είχε ερεθίσει την **«χριστιανική Ευρώπη»** όπου όλοι είχαν αρχίσει πλέον να ομιλούν ανοικτά για την **«διάλυση και τον διαμελισμό της βάρβαρης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας»**.

Στο αντι-οθωμανικό μήκος κύματος κινήθηκε τότε και ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης και προσπάθησε να εκμεταλλευτεί τις περιπτώσεις της Κρήτης και της Μακεδονίας.

Το Κρητικό Ζήτημα

Η πρώτη εξέγερση των Κρητών κατά των Οθωμανών είχε γίνει το 1867/68 οπότε και η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε αναγκασθεί να παραχωρήσει στους Κρήτες κάποια προνόμια. Οι Οθωμανοί ουδέποτε τήρησαν τα υπεσχημένα και για τον λόγο αυτό οι Κρήτες δέκα χρόνια αργότερα, το 1878, όταν τελείωνε ο Ρωσο-Τουρκικός πόλεμος και η εξασθενημένη Οθωμανική Αυτοκρατορία υπέγραφε την Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, έκαναν την δεύτερη Κρητική Επανάσταση.

Τότε με την παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων, μεταξύ άλλων, η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου υποχρέωνε την Οθωμανική Αυτοκρατορία να εφαρμόσει στην Κρήτη τα συμφωνηθέντα μετά την πρώτη Κρητική εξέγερση του 1867/68. [1, 2] Αποτέλεσμα των προβλεπόμενων στην Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου ήταν να υπογραφεί η Συνθήκη της Χαλέπας του 1878 με την οποία οι Οθωμανοί παραχωρούσαν στους Κρήτες νέα αυτοδιοικητικά προνόμια. Με τον χρόνο όμως οι Οθωμανοί συνεχώς αποδυνάμωναν τα προνόμια αυτά και άρχισαν πάλι να καταδυναστεύουν τη Κρήτη. Η Κυβέρνηση Δηλιγιάννη ζήτησε την παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων οι οποίες το καλοκαίρι του 1896 υποχρέωσαν και πάλι τους Οθωμανούς να εφαρμόσουν την συνθήκη της Χαλέπας και να δώσουν μερικά επιπλέον προνόμια στους Κρητικούς. Και πάλι αυτή η νέα ρύθμιση δεν κράτησε για πολύ χρόνο. Οι Οθωμανοί προκειμένου να στρέψουν την Ευρωπαϊκή Κοινή Γνώμη μακριά από τα διαδραματιζόμενα εις βάρος των Αρμενίων, περί το τέλος του 1896 αρχές του 1897 οργάνωσαν νέες σφαγές και λεηλασίες στα Χανιά. [1, 2]

Το Μακεδονικό Ζήτημα

Από την άλλη πλευρά, μακριά από τα τότε βόρεια σύνορα της Ελλάδας, οι Βούλγαροι με μία διπρόσωπη πολιτική που εφαρμόσαν από το 1890 και μέχρι το 1896, εμφανιζόταν στην Ευρώπη από την μία **«ως πιστοί υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας»** και από την άλλη **«ως προστάτες των χριστιανικών πληθυσμών της Βαλκανικής από τους Οθωμανούς»**.

Με την δικαιολογία αυτή οι Βούλγαροι άρχισαν να προωθούνται στις ελληνικές περιοχές της Θράκης και της Μακεδονίας και να ιδρύουν **«χριστιανικές Εξαρχίες»** με απώτερο βέβαια σκοπό **«να τις προσαρτήσουν και όταν θα διαμελιζόταν η Οθωμανική Αυτοκρατορία, να υλοποιήσουν την Μεγάλη Βουλγαρία που τους είχαν υποσχεθεί οι Ρώσοι με την Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου»** [5]

Τα όρια των Βουλγαρικών Εξαρχιών σχεδόν ταυτίζονται με τα όρια της Μεγάλης Βουλγαρίας. Είναι προφανές η ομοιότητα του χάρτη της Μεγάλης Βουλγαρίας με τον χάρτη των Βουλγαρικών Εξαρχιών. Σημαντικό ρόλο στις βουλγαρικές προωθήσεις στην Μακεδονία είχαν οι λεγόμενοι **«Κομιτατζήδες»**, οι οποίοι ήταν παρακρατικοί ένοπλοι, βουλγαρικής κυρίως καταγωγής τόσο από τα εδάφη της Βουλγαρίας όσο και από διάφορα μέρη της ευρύτερης Μακεδονίας. Σε τέτοιου είδους προωθήσεις τα όρια των ενεργειών των παρακρατικών Βουλγάρων Κομιτατζήδων ήταν πολύ ασαφή.

Το βέβαιο είναι ότι οι Βούλγαροι Κομιτατζήδες, από οιαδήποτε περιοχή και αν καταγόταν, με σφαγές, με διωγμούς και με λεηλασίες ελληνικών πληθυσμών προωθούντο μέσα στην Μακεδονία και την Θράκη οι οποίες ήταν ακόμη επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και «θεωρητικά» ίδιων Χριστιανικές Εξαρχίες. Αυτές οι ενέργειες των Βουλγάρων Κομιτατζήδων ίσως και να βόλευαν τις γενικότερες προθέσεις των Οθωμανών κατά των Ελλήνων στην περιοχή.

Χάρτης Βουλγαρικών Εξαρχιών – Διείσδυση στην ευρύτερη Μακεδονία και την Θράκη

Η αντίδραση των Αθηνών – Η Εθνική Εταιρεία

Όλα αυτά τα γεγονότα σε Μακεδονία και Κρήτη είχαν δημιουργήσει ένα εκρηκτικό πατριωτικό κλίμα στην Ελλάδα το οποίο «εξωθούσε την Κυβέρνηση Δηλιγιάννη να προβεί σε αποφασιστικές ενέργειες».

Κύριος εκφραστής των πατριωτικών εκδηλώσεων ήταν μία οργάνωση με την ονομασία «**Εθνική Εταιρεία**». Η εν λόγω οργάνωση δεν περιορίστηκε μόνον σε εκδηλώσεις και διαμαρτυρίες. Το 1896 ουσιαστικά είχε τεθεί επικεφαλής του Μακεδονικού Αγώνα και – χωρίς την έγκριση του Ελληνικού Κράτους – είχε οργανώσει και είχε αποστείλει στην Μακεδονία ένοπλα αντάρτικα σώματα. Αυτά τα κακώς εξοπλισμένα και μάλλον άτακτα σώματα της «Εθνικής Εταιρείας» δεν μπορούσαν παρά να διαλυθούν από τον τακτικό στρατό των Οθωμανών οι οποίοι βεβαίως είχαν και την βοήθεια των Βουλγάρων Κομιτατζήδων.

Παράλληλα η «Εθνική Εταιρεία», με την βοήθεια μερίδας του Τύπου, εμφανιζόταν σαν ο κύριος εκφραστής της ελληνικής Κοινής Γνώμης και στο Κρητικό ζήτημα. Περί το τέλος του 1896 η «Εθνική Εταιρεία» ρυμούλκισε πρώτα τον Πρωθυπουργό Δηλιγιάννη και μετά τον Βασιλέα Γεώργιο Α' στην απόφαση «*επέμβασης στην Κρήτη*».

Η Ελλάδα, τον Ιανουάριο 1897, έστειλε στην Κρήτη πολεμικά πλοία και εκστρατευτικό σώμα 1000 ανδρών υπό τον Συνταγματάρχη Τιμολέοντα Βάσσο με αντικειμενικό σκοπό να προστατεύσουν τα προνόμια των Κρητών ενώ παράλληλα δήλωνε ότι οι κινήσεις αυτές ήταν «φιλειρηνικές». Στην ουσία η

Ελλάδα προέβη τότε σε μία σαφώς στρατιωτική ενέργεια η οποία βεβαίως συνιστούσε «αιτία πολέμου».

Τα πνεύματα οξύνθηκαν, και ενώ η Τουρκία άρχισε να προετοιμάζει πόλεμο κατά της Ελλάδος, για μία ακόμη φορά επενέβησαν οι Μεγάλες Δυνάμεις οι οποίες, αφού αξίωσαν την άμεση απομάκρυνση των ελληνικών δυνάμεων από την Κρήτη, πρότειναν ένα είδος «**Αυτονομίας της Κρήτης**», την οποία μάλλον αποδεχόταν και η Υψηλή Πύλη.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι μία από τις Μεγάλες Δυνάμεις, η Αγγλία, υποστήριξε με ιδιαίτερη θέρμη την αυτονομία της Κρήτης. Εν όψει της σχεδιαζόμενης διάλυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η αυτονομία της Κρήτης εξυπηρετούσε πολύ καλλίτερα τα μελλοντικά σχέδια της Αγγλίας για την περιοχή. Η προσάρτηση της αυτόνομης Κρήτης θα ήταν ευκολότερη υπόθεση για την Αγγλία. Αντίθετα η ένωση με την Ελλάδα κατέστρεφε τα σχέδια των Άγγλων. Για τον λόγο αυτό
«η Αγγλία ήταν σαφώς κατά της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα και υπέρ της Αυτονομίας».

Η «Εθνική Εταιρεία», πιθανότατα χωρίς να το επιθυμεί, έκανε και πάλι το αντεθνικό της έργο και με διαμαρτυρίες και συλλαλητήρια
«απέρριπτε την λύση της Αυτονομίας και ζητούσε την Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα».

Ενώ μέχρι τότε η Ελλάδα με την επέμβασή της εμφανιζόταν ως «ειρηνική προστάτις των Κρητικών προνομίων», η Κυβέρνηση Δηλιγιάννη
«κλιμάκωσε την κατάσταση και απαιτούσε πλέον την Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα».
Περιστασιακή Διπλωματία, συνήθης ασθένεια των Ελλήνων πολιτικών...

Νέος εκνευρισμός, νέες εντάσεις, νέες διαβουλεύσεις και νέα συμβιβαστική πρόταση-θρυαλλίδα των Μεγάλων Δυνάμεων :

« Αυτονομία της Κρήτης με ηγεμόνα τον ανεψιό του Βασιλέως, Πρίγκιπα Γεώργιο».

Νέες διαδηλώσεις και συλλαλητήρια της «Εθνικής Εταιρείας» και κατηγορίες ότι
«απεμπολείται η Κρήτη προκειμένου να βολευθεί ένα μέλος της βασιλικής οικογένειας».

Η παραφροσύνη σε όλο της το μεγαλείο που ώθησε πλέον τον Έλληνα Βασιλέα Γεώργιο Α' και τον Πρωθυπουργό Δηλιγιάννη να υποστηρίξουν ως μόνη λύση την «Ένωση».

Ανεύθυνοι και υπεύθυνοι οδηγούσαν την Ελλάδα σε σύρραξη με τους Τούρκους την στιγμή που ούτε τα οικονομικά της Ελλάδος επέτρεπαν μήτε η οργάνωση του στρατού ήταν η απαιτούμενη για ένα πόλεμο με την Τουρκία.

Από την άλλη πλευρά η Τουρκία συγκαλυμμένα και με κάθε μυστικότητα προετοιμαζόταν για πόλεμο κάτω από την καθοδήγηση Γερμανών στρατιωτικών επιτελών και τις λυσσώδεις προτροπές του Κάιζερ Γουλιέλμου Β'. Παράλληλα η Τουρκία με διαπραγματεύσεις και συμφωνίες φρόντισε να καλύψει τα νώτα της από Βουλγαρικούς και Σέρβικους χριστιανικούς πληθυσμούς.

Οι ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις του 1897

Ο Πόλεμος των 32 καταστρεπτικών ημερών του 1897

Η αναπόφευκτη κήρυξη του πολέμου έγινε και πάλι με ενέργειες της «Εθνικής Εταιρείας» την οποία σημειωτέον υπεστήριζε, εξόπλιζε και βοηθούσε ο ίδιος ο Πρωθυπουργός !!!

Αυτό ήταν ένα μεγάλο και σοβαρό λάθος του Δηλιγιάννη. Οι κυβερνήσεις δεν υποθάλπουν μυστικές παραστρατιωτικές οργανώσεις.

Ενώ ο Διάδοχος Κωνσταντίνος που είχε ορισθεί από τον Βασιλέα Γεώργιο ως Αρχιστράτηγος των Ενόπλων Δυνάμεων προσπαθούσε – κυριολεκτικά την τελευταία στιγμή – να προετοιμάσει τα πολεμικά σχέδια και να παρατάξει σε θέσεις μάχης τον Ελληνικό Στρατό στην Θεσσαλία, τρεις χιλιάδες αντάρτες της «Εθνικής Εταιρείας» εισέβαλαν αιφνιδιαστικά και χωρίς την έγκριση της Ελληνικής Κυβερνήσεως σε τουρκικά εδάφη. Η αφορμή είχε δοθεί και βεβαίως η Τουρκία αμέσως, την **5 Απριλίου 1897** κήρυξε τον πόλεμο στην Ελλάδα.

Ο νεαρός Διάδοχος Κωνσταντίνος το 1897

Με την Τουρκία να διαθέτει στρατιωτική δύναμη 120 χιλιάδων ανδρών, άριστα παρασκευασμένων από Γερμανούς Επιτελείς και την Ελλάδα να ακολουθεί την ασυνάρτητη λογική της «Εθνικής Εταιρείας», η ήττα των ελληνικών δυνάμεων ήταν προδιαγεγραμμένη.

Με τις πρώτες αποτυχίες των ελληνικών στρατευμάτων στο μέτωπο,

«η Εθνική Εταιρεία και οι δορυφόροι υποστηρικτές δημοσιογράφοι των Αθηνών εξαφανίσθηκαν από το προσκήνιο».

Τελικά ίσως και να μην ήταν και τόσο εθνική αυτή η «Εθνική Εταιρεία». Με τις σημερινές εμπειρίες και τα διεθνή πολιτικά δεδομένα αυτή η μυστική οργάνωση της «Εθνικής Εταιρείας» ίσως και να ήταν μία ομάδα εκόντων και ακόντων εγκαθέτων. Το αποτέλεσμα που πέτυχαν ήταν ακριβώς το αντίθετο από τις θεωρητικές τους προθέσεις. Δύο είναι οι πιθανές διαγνώσεις:

«Υπέρμετρη αφέλεια συνδυασμένη με κακώς εννοούμενο πατριωτισμό ή ενσυνείδητη προδοσία».

Μυστικές και φανερές οργανώσεις οι οποίες προσπαθούν να υποκαταστήσουν το Κράτος είναι παραδείγματα προς αποφυγήν. Το άξιο προσοχής βέβαια είναι το γεγονός ότι μέλη της Εθνικής Εταιρείας ήταν και σημαίνοντα πρόσωπα της ελληνικής κοινωνίας, ^[6] τα οποία στο άμεσο μέλλον θα εμφανιζόταν και πάλι στην πολιτική σκηνή της Χώρας .

Στις μάχες που ακολούθησαν μέσα στον Απρίλιο του 1897, οι ελληνικές δυνάμεις ηττήθηκαν κατά κράτος και υποχώρησαν χάνοντας την Θεσσαλία η οποία είχε σχετικά πρόσφατα προσφερθεί στην Ελλάδα. Με τις ελληνικές δυνάμεις σε υποχώρηση, η Ελλάδα ως συνήθως ζήτησε την επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων, δεχόμενη πλέον ασυζητητί το καθεστώς «Αυτονομίας της Κρήτης» και την απόσυρση των στρατιωτικών της δυνάμεων από το έδαφος της Κρήτης.

Ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β' με λυσσώδες μένος κατά της Ελλάδας προέτρεπε τους Τούρκους να συνεχίσουν και να καταλάβουν όλη την Ελλάδα. Ήταν μια πολύ μεγάλη ευκαιρία για τους Τούρκους. Οι τουρκικές δυνάμεις του Ετέμ Πασά καθοδηγούμενες ενεργά από Γερμανούς Επιτελείς υπό τον Γερμανό Στρατηγό Von Der Goltz και με Γερμανική Βοήθεια σε πολεμικό υλικό ήταν σε θέση να καταλάβουν την Ελλάδα εντός δύο εβδομάδων!!!

Σημειώνεται ότι ο στρατηγός Von der Goltz είχε εγκατασταθεί στην Τουρκία από το 1880, είχε τιμητικά αναγορευθεί σε Von der Goltz Pasha και είχε αναλάβει την αναδιοργάνωση του Τουρκικού στρατού.

Ο Τούρκος Ετέμ Pasha και ο Γερμανός Στρατηγός Von Der Goltz Pasha

Με πρωτοβουλία του Τσάρου Νικολάου Β', η Ρωσία, η Αγγλία και η Γαλλία προσπάθησαν να μεσολαβήσουν για την διακοπή της προελάσεως των Τούρκων και την επίτευξη της ειρήνης. Η Υψηλή Πύλη απέρριψε την μεσολάβηση και τα τουρκικά στρατεύματα συνέχισαν την προέλαση τους. Τελικά με νέες αποφασιστικές ενέργειες του Τσάρου Νικολάου Β', ανεψιού της Ελληνίδας βασίλισσας Όλγας, πείσθηκαν οι Οθωμανοί να σταματήσουν την προέλαση.

Στην πραγματικότητα όμως, ο Σουλτάνος Αβδούλ – Χαμίτ έπαιρνε εντολές από τον Κάιζερ Γουλιέλμο Β', τον αδελφό της πριγκίπισσας Σοφίας. Όταν ο Κάιζερ θεώρησε ότι **«αρκετά τιμωρηθήκαν οι απείθαρχοι και κακοπληρωτές Έλληνες»**, έδωσε εντολή στον Σουλτάνο να σταματήσει τις πολεμικές επιχειρήσεις. Απλώς ο Σουλτάνος εκμεταλλεύθηκε την παρέμβαση της Ρωσίας και με την συναίνεσή του για διακοπή των εχθροπραξιών **«πούλησε διπλωματική εξυπηρέτηση στον Τσάρο»**.

Τσάρος Νικόλαος Β' Σουλτάνος Αβδούλ – Χαμίτ

Την **7 Μαΐου 1897**, 32 ημέρες μετά την κήρυξη του πολέμου, οι Τούρκοι σταμάτησαν την προέλασή τους στην Ταράτσα, τρία περίπου χιλιόμετρα βόρεια από την Λαμία. Στην ελληνική λαϊκή παράδοση **«η Αγία Παρασκευή ύψωσε τότε το χέρι της και σταμάτησε την τουρκική προέλαση»**. Κάποιοι επέμεναν να παραπλανούν τον ευκολόπιστο και αδαή στα τερτίπια της διεθνούς διπλωματίας ελληνικό λαό...

Στην συγκεκριμένη υπόθεση της διακοπής των επιχειρήσεων είναι αδιαμφισβήτητη η συμβολή της βασιλικής οικογένειας στην προσπάθεια επηρεασμού των συγγενών της, του Τσάρου Νικολάου Β' και της Βασίλισσας Βικτωρίας, υπέρ της Ελλάδος. Οι συνεχείς επιστολές και οι ικεσίες της πριγκίπισσας Σοφίας μέσω της μητέρας της Αυτοκράτειρας Φρειδερίκου (μητέρας του Κάιζερ) προς την γιαγιά της βασίλισσα Βικτωρία της Αγγλίας καθώς και της βασίλισσας Όλγας προς τον ανεψιό της Τσάρο Νικόλαο Β' για διακοπή των εχθροπραξιών είχαν αποτέλεσμα και ουσιαστικά:

«έσωσαν την Ελλάδα από μία δεύτερη υποδούλωση στους Οθωμανούς».

Εάν ζούσε ο Τρικούπης ίσως τότε να δήλωνε **«Ευτυχώς διεσώθημεν...»**. Ένα χρόνο πριν την καταστροφή του 1897 στην Αθήνα αναβίωναν οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1896 και ενώ οι Έλληνες πανηγύριζαν την νίκη του Σπύρου Λούη, ο Χ. Τρικούπης πέθανε αυτοεξόριστος στην Γαλλική Ριβιέρα.

Όπως συνήθως συμβαίνει, μεσούντος του πολέμου και αμέσως μετά τις πρώτες αποτυχίες, αρχίζει από τους Έλληνες πολιτικούς η αναζήτηση των υπευθύνων και ο καταλογισμός των ευθυνών. Κατά την συνήθη τακτική των πολιτικών και στην περίπτωση της καταστροφής του 1897 οι ίδιοι ήσαν άμοιροι ευθυνών και η αναζήτηση των υπευθύνων στρεφόταν κυρίως προς την στρατιωτική πλευρά.

Στην Βουλή έδιναν και έπαιρναν οι μεγαλόστομες αγορεύσεις και οι αντεγκλήσεις ... Το φαινόμενο των Ελλήνων πολιτικών

«να καίγεται ο κόσμος και αυτοί να πιστεύουν ότι η λύση θα δοθεί με αγορεύσεις και αντεγκλήσεις στην Βουλή, είναι τουλάχιστον στρουθοκαμηλισμός».

Όμως ήταν κοινό μυστικό ότι για τον πόλεμο και τις αποτυχίες του 1897 ευθυνόταν αποκλειστικά η πολιτική ηγεσία και βεβαίως η ανεκτική έως παθητική στάση του Βασιλιά Γεωργίου του Α'.

Στα μέσα του Απριλίου 1897, ο Δηλιγιάννης παραμερίστηκε από τον Βασιλιά, στην ουσία απολύθηκε και στην θέση του αναγορεύθηκε ο Δημήτριος Ράλλης, ένας καιροσκόπος και μέτριος πολιτικός.

Οι διαπραγματεύσεις της συνθηκολόγησης έγιναν στην Πόλη μεταξύ των Οθωμανών και των Μεγάλων Δυνάμεων, χωρίς την παρουσία της Ελλάδος. Η Ελλάδα είχε αναθέσει την διαπραγμάτευση στις Μεγάλες Δυνάμεις και τα αποτελέσματα της συνθηκολόγησης ήταν πικρά.

«Η Τουρκία θα επέστρεφε όλα τα κατακτηθέντα εδάφη στην Ελλάδα και θα περιοριζόταν να κρατήσει μία ορεινή άγονη περιοχή του Ολύμπου έναντι σημαντικής πολεμικής αποζημίωσης που θα κατέβαλε η Ελλάδα στην Τουρκία».

Λίγους μήνες μετά το τέλος του Ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897 και ενώ ακόμη δεν είχαν ξεκινήσει οι διαπραγματεύσεις, το Punch προεξοφλεί το αποτέλεσμα: «ΤΟ ΤΕΛΟΣ! Ο Γερμανός αυτοκράτορας (στη φτωχή Ελλάδα): «Κατέβαινε ό,τι έχεις και δεν έχεις και μεις θα κάνουμε για σένα ό,τι καλύτερο μπορούμε!»».

Οι Μεγάλες Δυνάμεις βεβαίως δεν ξέχασαν τα δικά τους οικονομικά συμφέροντα διότι:

*«Η Ελλάδα θα έπαιρνε από τις Μεγάλες Δυνάμεις δάνειο με επιτόκιο 2% να πληρώσει τις πολεμικές αποζημιώσεις και θα έδινε εγγυήσεις ότι θα αποπλήρωνε τα παλαιά της χρέη κατά προτεραιότητα. Το δάνειο ήταν υπό τον όρο επιβολής **Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου** από αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων».*

Πρωτοστατούντες στην οικονομική τιμωρία της Ελλάδας ήταν και τότε οι Γερμανοί του Κάιζερ Γουλιέλμου Β' με μία λογική που την εξέφρασε πλήρως το βρετανικό χιουμοριστικό περιοδικό Punch και η οποία ουδόλως διαφέρει από την σύγχρονη προσέγγιση της Γερμανίας του 2010 της Angela Merkel και του Wolfgang Schäuble:

«Ελλάδα, κατέβαινε ότι έχεις και δεν έχεις και εμείς θα κάνουμε για σένα ό,τι καλύτερο μπορούμε»

Το κακό για την Ελλάδα είναι ότι «η ιστορία αυτή έχει την τάση να επαναλαμβάνεται ...»

Οι όροι της συνθηκολόγησης δημιούργησαν νέα αναταραχή και βεβαίως πτώση του Δημητρίου Ράλλη τον οποίο διαδέχθηκε ο Αλέξανδρος Ζαΐμης. Ο νέος Πρωθυπουργός έπρεπε τώρα, εκτός από το οικονομικό, να επιλύσει τα θέματα της Κρήτης και της Μακεδονίας.

Το 1897 η κατάσταση στην Κρήτη ήταν περίπλοκη. Υπήρχαν οι στρατιωτικές δυνάμεις διαιτησίας των Μεγάλων Δυνάμεων, το ελληνικό εκστρατευτικό σώμα του Τιμολέοντα Βάσσου και βεβαίως οι Τουρκικές δυνάμεις. Πρώτες διετάχθησαν και αποχώρησαν οι ελληνικές δυνάμεις. Στην συνέχεια οι Μεγάλες Δυνάμεις απομάκρυναν τις τουρκικές δυνάμεις δια της βίας. Η απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων ήταν ότι η Κρήτη, προσωρινά και για τα επόμενα 3 χρόνια, θα γινόταν

«Αυτόνομη επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με Κρητική Κυβέρνηση και με Ύπατο Αρμοστή τον Πρίγκιπα Γεώργιο, γιό του Βασιλιά Γεωργίου Α'».

Ένα πολιτικό σύστημα διακυβερνήσεως εξ' ορισμού λάθος, αρκετό όμως να διατηρήσει για λίγο χρόνο την ειρήνη στη Κρήτη.

Δυστυχώς ούτε το Μακεδονικό μήτε το Κρητικό ζήτημα λύθηκαν τότε και το πλέον δυσάρεστο ήταν το γεγονός ότι το οικονομικό πρόβλημα της χώρας επιδεινώθηκε.

Ο Ζαΐμης, από το 1897 έως τον Φεβρουάριο του 1899, προσπάθησε να ανορθώσει την δυστυχή χώρα και να την οδηγήσει στην ανάπτυξη. Στις εκλογές του 1899 έχασε από τον Γεώργιο Θεοτόκη που ήταν ο διάδοχος στο κόμμα του Χαρίλαου Τρικούπη.

Ο Γεώργιος Θεοτόκης, στην επόμενη δεκαετία, θα εφαρμόζε μία μικρής κλίμακας επανάληψη της πολιτικής του Χαρίλαου Τρικούπη η οποία θα επανέφερε την χώρα στην ανάπτυξη, θα εξασφάλιζε την τάξη και την ευνομία και τέλος θα επέφερε μία σχετική ευημερία.

Έτσι εισήλθε η Ελλάδα στον ταραγμένο και καθοριστικό για την σημερινή της μορφή 20^ο αιώνα.

Κεφάλαιο 2: Η είσοδος του 20^{ου} αιώνα

Σωτήριο έτος 1900; η αρχή του 20^{ου} αιώνα. Ο πληθυσμός της γης ξεπερνάει το 1.6 δις ανθρώπους με την παρακμασμένη Κίνα περί τα 375 εκατ., την υπό βρετανική κατοχή Ινδία 285, την αχανή Ρωσία 120, τις ΗΠΑ 80, την Γερμανία 56, την Αγγλία 42, την Γαλλία 40, την Αυστροουγγαρία 35, και την Ιταλία 33 εκατομμύρια.

Η κοσμοκρατορία της Μεγάλης Βρετανίας την εποχή αυτή οριζόταν από 400 εκατομμύρια υπηκόους και περίπου 30 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα στις πέντε ηπείρους.

Αυτές ήταν θεωρητικά οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής στις οποίες κάποιος θα μπορούσε να προσθέσει και την υπό κατάρρευση Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Το κεφάλαιο αυτό περιγράφει συνοπτικά την κατάσταση που επικρατούσε στον Κόσμο στην πρώτη 10ετία του 20^{ου} αιώνα και ιδιαίτερα στην Ευρώπη. Τότε άρχισε να εμφανίζεται η «πόλωση» των Μεγάλων Δυνάμεων η οποία θα οδηγούσε στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Μέσα στην πρώτη 10ετία του 20^{ου} αιώνα, Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Ιταλία και ΗΠΑ θα προετοιμασθούν και στην δεύτερη 10ετία θα αποδοθούν, με θεμιτά και αθέμιτα μέσα σε ένα ανταγωνισμό προκειμένου να «λάβουν θέση» για τον επικείμενο «διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την νομή των περιοχών με τα πετρελαϊκά κοιτάσματα».

Η Ρωσία στην προκειμένη περίπτωση ατύχησε. Στην κρίσιμη στιγμή, το 1917, έγινε η Επανάσταση των Μπολσεβίκων η οποία για λίγα χρόνια σταμάτησε τις ρωσικές βλέψεις στις νέες περιοχές.

Οι πλέον κερδισμένοι του αγώνα οι Άγγλοι. «Επαιξαν με διπλωματική μαεστρία το χαρτί των Στενών» και όταν ήρθε η κατάλληλη στιγμή «θυσίασαν (!!!) τα Στενά για τα πετρέλαια της Μοσούλης». Ουδέποτε η Αγγλία αλλά και οι άλλες Μεγάλες Δυνάμεις, εκτός της Ρωσίας, ενδιαφέρθηκαν πραγματικά για τον έλεγχο των Στενών ή την ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Το Κεφάλαιο 2 περιλαμβάνει τις παρακάτω ενότητες:

- 🚩 «Το υπόβαθρο των γεγονότων στον Κόσμο και η δημιουργία της πόλωσης στην Ευρώπη, περίοδος 1900-1909»
- 🚩 «Η κατάσταση στην Ελλάδα, περίοδος 1900-1909»
- 🚩 «Ο Μακεδονικός Αγώνας»
- 🚩 «Η επανάσταση στην Κρήτη»
- 🚩 «Η επανάσταση των Νεότουρκων»
- 🚩 «Η επανάσταση του Στρατιωτικού Συνδέσμου»

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου

- [1] Σπύρου Μαρκεζίνη, Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος, Αθήνα 1966
- [2] Κων Παπαρρηγόπουλου, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους
- [3] Harry Howard, *The Partition of the Turkish Empire*, 1931
- [4] Russo Japanese War Research Society, Feb 1904-Sep 1905 & Wikipedia
- [5] Great Britain, *Parliamentary Papers*, London, 1908, Vol CXXV, Cmd. 3750
- [6] Βιογραφία του Mohammad Mosaddegh
- [7] *The Great Soviet Encyclopedia*, 3rd Edition (1970-1979). 2010 The Gale Group, Inc.
- [8] Η έλλειψη ιστορίας των Σκοπιανών τους έχει οδηγήσει σήμερα να παρουσιάζουν αυτή την προκλητική βουλγαρική ενέργεια ως δική τους μακεδονική επανάσταση, γνωστή στις Σκοπιανές εκδόσεις ως «Ilinden Uprising»
- [9] *Handbook for the Diplomatic History of Europe, Asia, and Africa 1870-1914* by Anderson, e.a. Prepared for the National Board for Historical Service. Government Printing Office, Washington, 1918.
- [10] *New York Times* 10 June 1908
- [11] *The Young Turks Proclamation*. Rondo Cameron edition, Paris 1912
- [12] William Hale, *Turkish Politics and the Military*, London 1994
- [13] Carl Savich, *Macedonia and the First Balkan War*, 2004.
- [14] Βασίλης Ραφαηλίδης *Η κωμικοτραγική Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* - Αθήνα 1993
- [15] Ε. Μελικουνάκης, *Βενιζέλου Ανάβασις*, Αθήνα 1955

«Το υπόβαθρο των γεγονότων στον Κόσμο και η δημιουργία της πόλωσης στην Ευρώπη, περίοδος 1900-1909»

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και μέχρι την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα έγινε μία πληθυσμιακή έκρηξη στην Ευρώπη που σχεδόν διπλασίασε τον πληθυσμό. Άμεσο επακόλουθο ήταν να δημιουργηθεί μία σημαντική κρίση στον εργασιακό χώρο που οδήγησε σε πολιτική αστάθεια πολλές χώρες της Ευρώπης. Μέσα στα πρώτα 15 χρόνια του αιώνα συνέβη επίσης και κάτι ιδιαίτερα σημαντικό και ενδεικτικό της πολιτικής αναταραχής που επικρατούσε τότε στην Ευρώπη. Περίπου 30 αρχηγοί κρατών, βασιλιάδες, πρωθυπουργοί, διπλωμάτες και πολιτικοί δολοφονήθηκαν.

Τότε στην απέναντι πλευρά του Ατλαντικού, στην Αμερική, δημιουργείται ένας νέος Κόσμος, μία νέα βάση ζωής, μία νέα αποτελεσματική νομοθεσία, μία νέα ηθική, μία νέα τάξη πραγμάτων.

Η αμερικανική ήπειρος ήταν παρθένα από γεωκτηνοτροφικής πλευράς αλλά και με σημαντικό ορυκτό πλούτο όπως χρυσάφι και πετρέλαιο. Η ανάγκη για χέρια εργασίας, οι ορατές ευκαιρίες για πλουτισμό σε συνδυασμό με την «ελπίδα για μια νέα ζωή και αρκετή δόση περιπέτειας» οδήγησε πολλούς Ευρωπαίους μεταξύ των οποίων και πολλούς Έλληνες να μεταναστεύσουν στην Αμερική.

Οι Boxers

Το πρώτο διεθνές σημαντικό γεγονός του 20^{ου} αιώνα ήταν η «**καταστολή των Boxers**». Οι Boxers ήταν μία μυστική οργάνωση νέων Κινέζων που είχαν και την επωνυμία «**γροθιές της δίκαιης και ενάρτητης αρμονίας**». Οι Boxers δεν είχαν κάποιο Ηγέτη. Ήταν απλοί πολίτες που τους ένωσε μόνο η βαθεία τους επιθυμία να απαλλαγούν από τις «**τίγρεις**», τους αλλοδαπούς ιμπεριαλιστές οι οποίοι ήθελαν να επιβάλλουν πολιτικές, στρατιωτικές και εμπορικές παραχωρήσεις υπέρ των Πολιτών και των επιχειρήσεών τους μέσα στην Κίνα.

Το 1898 οι Boxers άρχισαν τις πρώτες καταδιώξεις αλλοδαπών. Ακολούθησαν δολοφονίες Άγγλων Ιεραποστόλων, η δολοφονία του Γερμανού Πρέσβη και η εκτέλεση 16.000 Ευρωπαίων με αποκορύφωμα την κατάληψη της διπλωματικής γειτονιάς του Πεκίνου το 1900. Οι Boxers ουσιαστικά χαρακτηρίστηκαν τότε «**τρομοκράτες μέσα στην ίδια τους την χώρα**» και τον Αύγουστο του 1900, μία πολυεθνική δύναμη 40.000 ανδρών από τις Γερμανία, ΗΠΑ, Βρετανία, Γαλλία, Ολλανδία, Ιαπωνία, Βέλγιο, Ιταλία, Αυστροουγγαρία και Ρωσία επενέβη και έληξε με τα όπλα την

«55 ημερών πολιορκία της διπλωματικής γειτονιάς του Πεκίνου από τους Boxers». [4]

Με εξαίρεση τους Άγγλους και τους Αμερικανούς, όλα τα άλλα στρατεύματα των Μεγάλων Δυνάμεων εισήλθαν στην «Απαγορευμένη Πόλη» του Πεκίνου και έκλεψαν κινεζικούς θησαυρούς που μεταφέρθηκαν στην Ευρώπη. Στο πολεμικό πεδίο, στην ουσία τα άριστα εξοπλισμένα στρατεύματα των Μεγάλων Δυνάμεων «δολοφόνησαν» τους σχεδόν άοπλους Boxers και στην συνέχεια οι Μεγάλες Δυνάμεις εξανάγκασαν την Αυτοκρατορική Κυβέρνηση της Κίνας:

- ✚ Να πληρώνει, ως αποζημίωση, ένα τεράστιο ποσό για τα επόμενα 39 χρόνια.
- ✚ Να απαγορεύσει την εισαγωγή όπλων και πυρομαχικών στην χώρα
- ✚ Να προσφέρει διάφορα άλλα προνόμια στις αντιπροσωπείες τους
- ✚ Να θεσμοθετήσει προστατευτικά μέτρα για τις αντιπροσωπείες τους
- ✚ Να ζητηθεί από τον Κινέζο Αυτοκράτορα επίσημα συγγνώμη προς τις Δυνάμεις και τέλος
- ✚ Να τιμωρήσει τους συλληφθέντες ηγέτες των Boxers, κατά περίπτωση, με εκτέλεση, με ισόβια φυλάκιση, με εκποτισμό στο Τουρκεστάν και με εξαναγκασμό σε αυτοκτονία!!!

Ένας χαρακτηριστικός τύπος Boxer του 1900

Η καταστολή των «Boxers» ήταν απλά μία πρώτη επίδειξη μιας πολυεθνικής δύναμης καταστολής ή κάτι περισσότερο; Αυτοί που έζησαν στον 20^ο αιώνα γνωρίζουν ότι αργότερα αυτή η πρακτική επεμβάσεως στα εσωτερικά ενός Έθνους πήρε και πιο επίσημο χαρακτήρα.

Ήταν επίσης ένα δείγμα των προθέσεων των Μεγάλων Δυνάμεων του 20^{ου} αιώνα να μην αφήσουν τους λαούς να καθορίσουν μόνοι τους την πορεία τους και να διαχειριστούν την περιουσία τους.

Ιδιαίτερα οι Έλληνες πρέπει να πάντα να θυμούνται την υπόθεση «Boxers».

Η εποχή του πετρελαίου

Την εποχή αυτή η κύρια πηγή ενέργειας είναι ακόμη το κάρβουνο.

Το πετρέλαιο έχει ανακαλυφθεί σχετικά πρόσφατα. Όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις έχουν καταλάβει την αξία του και στην 25ετία που θα ακολουθήσει θα αιματοκυλήσουν τον Κόσμο, θα κατασπαράξουν φίλους και εχθρούς, θα κάνουν τα πάντα για να αποκτήσουν τα δικαιώματα εξορύξεως και εκμεταλλεύσεως.

Το 50% της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου προέρχεται από τις περιοχές του Καυκάσου αλλά πετρέλαιο υπάρχει στις ΗΠΑ, στην Περσία, στη Ρουμανία (Βεσσαραβία), στην Νότιο Αμερική και πολύ, πάρα πολύ πετρέλαιο σε περιοχές που ανήκουν στην υπό κατάρρευση Οθωμανική Αυτοκρατορία. Συνεπώς η υπό κατάρρευση Οθωμανική Αυτοκρατορία, ο «Μεγάλος Ασθενής», πρέπει να διαμελισθεί και η περιουσία της να περιέλθει στους ...Ισχυρούς.

Όλα τα υπόλοιπα είναι παραπλανητικές κινήσεις, δικαιολογίες, διπλωματικές ανταλλαγές και κινήσεις εντυπώσεων.

Ο αγώνας για το πετρέλαιο αρχίζει. Το σύνθημα έδωσε ο μεγάλος πρωταγωνιστής του αγώνα η Αγγλία η οποία το 1899-1900 προσέγγισε την περιοχή των πετρελαίων από τον Νότο και δημιούργησε στο Κουβέιτ ένα προτεκτοράτο, σφήνα στο μαλακό υπογάστριο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αμέσως μετά ο Βρετανός επιχειρηματίας William Knox D' Arcy απέκτησε τα δικαιώματα εξερεύνησης των Περσικών Πετρελαίων για 60 χρόνια. Αυτή η κίνηση στην ουσία οδήγησε αργότερα στην ιδρυτική πράξη των εταιρειών Burma Oil Co και Anglo- Persian Co η οποία με την σειρά της ήταν ο πρόδρομος της British Petroleum (BP) και ανήκε στην Αγγλική Κυβέρνηση.

Οι Boers

Μέσα στο 1902 τελείωσε στην Νότια Αφρική και ο Πόλεμος των «Boers» που είχε αρχίσει στο τέλος του 19^{ου} αιώνα μεταξύ των Εγγλέζων και των Boers. Οι Boers ήταν ευρωπαϊοί άποικοι, κυρίως Ολλανδικής και Γερμανικής καταγωγής, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην Νότια Αφρική στα μέσα του 17^{ου} αιώνα. Οι σκληροτράχηλοι αγροκτήμονες και κτηνοτρόφοι Boers, αφού πρώτα επεβλήθηκαν με την βία στους ιθαγενείς, στην συνέχεια εξεδίωξαν τους «πατρόνους Ολλανδούς της Ολλανδικής Εταιρείας των Ινδιών» που τους είχαν φέρει στην Νότια Αφρική και το 1795 εγκατέστησαν μία νέα ανεξάρτητη δημοκρατία στην περιοχή τους. Οι «Boers» πλούτισαν, ο πλούτος φάνηκε και αυτό τράβηξε την προσοχή των Κοσμοκρατόρων Εγγλέζων.

Οι Boers του 1900

Οι Άγγλοι αποβιβάστηκαν στην Νότια Αφρική το 1806 και άρχισαν να εξωθούν τους Boers προς τα βόρεια. Οι Boers αναγκάστηκαν να πολεμούν σε δύο μέτωπα, ένα μέτωπο κατά των ιθαγενών τους οποίους βοηθούσαν οι Άγγλοι και ένα δεύτερο κατά των Άγγλων. Ο πόλεμος των Boers με τους Άγγλους διήρκησε μέχρι το 1899 οπότε αναγνωρίστηκε η ανεξαρτησία και κυριαρχία των Boers στην περιοχή τους.

«Δυστυχώς για τους Boers ακριβώς τότε ανακαλύφθηκαν στην περιοχή τους διαμάντια».

Οι Άγγλοι αφού παραβίασαν όλες τις υπογεγραμμένες συνθήκες, κινήθηκαν για τον αφανισμό των Boers. Ο νέος πόλεμος άρχισε το 1899 και τελείωσε το 1902. Οι Boers με την βοήθεια των Γερμανών, που επίσης ενδιαφέρονταν για την περιοχή των διαμαντιών, προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν τους Άγγλους. Ο πόλεμος αυτός ήταν καταστροφικός για αμφότερες τις αντιμαχόμενες πλευρές.

Οι Εγγλέζοι, αν και αρχικά είχαν σημαντικές επιτυχίες με την κατάκτηση του Johannesburg, της Pretoria και την προσαρτήση των επαρχιών Orange Free και Transvaal δεν ήταν στην συνέχεια έτοιμοι να αντιμετωπίσουν και να χρηματοδοτήσουν ένα δύσκολο ανταρτοπόλεμο με τους Boers. Έτσι δόθηκε ένα τέλος στον πόλεμο αυτό. Οι Εγγλέζοι πλήρωσαν σημαντικά ποσά στους αγροκτήμονες Boers έναντι μιας φαινομενικής κυριαρχίας στην Νότια Αφρική.

Οι «παράπλευρες απώλειες» του πολέμου αυτού ήταν χιλιάδες πρόσφυγες Boers, ανάμεσά τους πολλά παιδιά και γυναίκες, που πέθαναν στα Βρετανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως όπως φαίνεται δεν ήταν εφεύρεση των συνεργατών του Χίτλερ.

Ιδιαίτερα οι Έλληνες πρέπει να πάντα να θυμούνται και την υπόθεση «Boers».

Στο άμεσο μέλλον οι Έλληνες θα βρεθούν στην θέση των Boxers αλλά και των Boers.

Η Ευρωπαϊκή Πόλωση

Το έτος 1902 υπογράφηκε η ανανέωση για έξη χρόνια της **Τριπλής Συμμαχίας – Triple Alliance** μεταξύ Γερμανίας, Αυστροουγγαρίας και Ιταλίας, των **Κεντρικών Δυνάμεων – Central Powers** όπως αποκαλούντο εκείνη την εποχή. Αυτές οι συμμαχίες είναι ένδειξη της αντιπαλότητας που επικρατούσε τότε στην Ευρώπη και η ανανέωση της Τριπλής Συμμαχίας ήταν απλά μία προετοιμασία των αντιπάλων για το άμεσο μέλλον...

Βλέποντας τις Κεντρικές Δυνάμεις να προετοιμάζονται και να ανανεώνουν την συμμαχία τους και αφού οι Άγγλοι είχαν πλέον λήξει το θέμα των Boers, στράφηκαν προς την Ευρώπη και σε συνεργασία με την Γαλλία υπέγραψαν το 1904 την **«Εγκάρδια Συνεννόηση – Entente Cordiale»**. Η πόλωση, το απαραίτητο συστατικό ενός πολέμου, είχε δημιουργηθεί. Στην επόμενη δεκαετία θα δημιουργηθούν και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις, αίτια και αφορμές που θα οδηγήσουν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Το έμβλημα της Entente Cordiale

Την ίδια εποχή η Ρωσία είχε τα δικά της εσωτερικά προβλήματα. Μεταξύ 1903 και 1906 έγιναν, με την ανοχή των ρωσικών κυβερνητικών δυνάμεων, οι πρώτες ομαδικές σφαγές και εκδιώξεις Εβραίων και Τσιγγάνων. Ούτε και αυτή η τακτική φαίνεται να ανήκει αποκλειστικά στους συνεργάτες του Χίτλερ. Το ιδιαίτερο προσοχή όμως είναι το γεγονός ότι την ίδια εποχή **«Εβραίοι και Τσιγγάνοι αρχίζουν να εκδιώκονται και από άλλες χώρες»**. Οι διωγμοί (rogroms) των δύο φυλών, των Εβραίων και των Τσιγγάνων Roma, γίνεται βεβαίως για διαφορετικούς λόγους.

Στην δημιουργούμενη ευρωπαϊκή πόλωση οι Εβραίοι αποκτούν μια φαινομενικά περίεργη θέση. Δεν είναι επιθυμητοί ούτε στη Γερμανία μήτε στην Τσαρική Ρωσία, σε δύο χώρες που έμελλε να ανήκουν στους αντίθετους πόλους της δημιουργούμενης στην Ευρώπη πόλωσης!!!

Κατά συνέπεια οι λόγοι του διωγμού των Εβραίων δεν ήταν πολιτικοί. Η απάντηση είναι απλή.

Οι Εβραίοι της Δυτικής Ευρώπης και της Ρωσίας ήλεγχαν το μεγαλύτερο κομμάτι του Ευρωπαϊκού πλούτου. Στην δημιουργούμενη οικονομική πόλωση, τρίτος πόλος δεν χωράει. Ο πληθυσμός των Εβραίων στα τέλη της πρώτης δεκαετίας ήταν περί τα 5,2 εκατομμύρια στην Ρωσία και Πολωνία, περί τα 2 εκατομμύρια στην Αυστροουγγαρία, περί το 1,7 εκατομμύρια στις ΗΠΑ, 600,000 στην Γερμανία, 400,000 στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, 200,000 στην Βρετανία και 100,000 στην Γαλλία, δηλαδή πάνω από 11 εκατομμύρια συνολικά.

Στα εσωτερικά προβλήματα της Ρωσίας προστέθηκε ο Ρωσο-Ιαπωνικός Πόλεμος ο οποίος εκτός από κάποιες απώλειες πλήγωσε πολύ το γόητρο της μέχρι τότε θεωρούμενης «ανίκητης Ρωσίας». Το 1903 η Ιαπωνία έκανε μία πρόταση στην Ρωσία να διευθετηθούν οι διαφορές τους σε Μαντζουρία και Κορέα. Η Ρωσία αρνήθηκε τον συμβιβασμό και η Ιαπωνία επετέθη στα Ρωσικά πλοία που στάθμευαν στην Κορέα και την Κίνα. Ακολούθησε η **Ναυμαχία της Tsushima**, την **27^η – 28^η Μαΐου 1905** όπου οι Ιάπωνες κατέστρεψαν όλο τον Ρωσικό Στόλο του Ειρηνικού. Ήταν μία ταπεινωτική ήττα για την Ρωσία και ένα μεγάλο πλήγμα για το γόητρο του Τσάρου.

Μια Κυριακή του Ιανουαρίου του 1905 έμεινε στην ρωσική ιστορία σαν η **"Ματωμένη Κυριακή"**.

Περίπου 300.000 Ρώσοι πολίτες διαδήλωναν μπροστά στα Χειμερινά Ανάκτορα της Αγίας Πετρούπολης κατά του Τσάρου Νικολάου Β', διαμαρτυρόμενοι για τα πολλά λάθη του και τις αποτυχίες της Ρωσίας στον εν εξελίξει Ρωσο-Ιαπωνικό πόλεμο. Περίπου 100 διαδηλωτές σφαγιάστηκαν από τα Κυβερνητικά στρατεύματα.

Η καταστολή της Ματωμένης Κυριακής

Η τοπική και η διεθνής Κοινή Γνώμη καταδίκασαν την κυβερνητική επέμβαση με αποτέλεσμα ο Τσάρος να αναγκασθεί εκ των πραγμάτων να εγκαθιδρύσει ένα είδος Κοινοβουλίου, την λεγόμενη **Δούμα**. Αυτό όμως δεν έφθανε να ηρεμήσει τον ανήσυχο ρωσικό λαό. Ακολούθησε η πρώτη αντικυβερνητική απεργία ή καλλίτερα η **«ανταρσία του θωρηκτού Potemkin»**. Στην Οδησό, το πλήρωμα του θωρηκτού, με την δικαιολογία ότι το κρέας του συσσιτίου ήταν σάπιο, «στασίασε» κατά του Τσάρου και κατά μία έννοια αυτό ήταν η απαρχή της επανάστασης των μπολσεβίκων που θα ακολουθούσε στα επόμενα χρόνια.

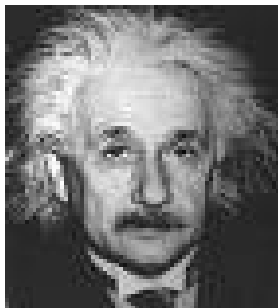

Το πλήρωμα του Θωρηκτού «Ποτέμκιν» μπροστά στο «σάπιο κρέας».

Τον Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου το εργατικό συνδικάτο (Soviet) της Μόσχας εξεγέρθηκε και για πέντε ημέρες η εργατική τάξη κατέβηκε αφηνιασμένη στους δρόμους και οι φοιτητές έκαναν συλλαλητήρια. Η όλη υπόθεση καταπνίγηκε από τα κυβερνητικά στρατεύματα.

Ο σπόρος της επανάστασης του 1917 που θα ακολουθούσε είχε σπαρθεί...

Ενώ όλα τα έθνη είχαν τις πολιτικές τους αντιπαραθέσεις και την αγωνία για το άμεσο μέλλον τους, σαν μία ειρωνεία ένας Γερμανο – Ελβετό – Εβραίος φυσικομαθηματικός, ο Albert Einstein, το 1905 εκδίδει την δυσνόητη «Ειδική Θεωρία της Σχετικότητας».

Σε εκλαϊκευμένη ερμηνεία αυτό που έλεγε ο Αϊνστάιν με την ειδική αλλά και την γενική θεωρίας της σχετικότητας που θα ακολουθούσε σε λίγα χρόνια ήταν ότι

«όλα είναι σχετικά..., ο χρόνος και ο χώρος είναι σχετικά και μεταβαλλόμενα μεγέθη».

Πραγματική ειρωνεία!!!

Στο τέλος του 1906, από την επικρατούσα κατάσταση στην Ευρώπη φαινόταν πλέον καθαρά ότι ο πόλεμος ήταν «προ των πυλών»... Ο κόμης Alfred von Schlieffen, Αρχηγός του Γερμανικού Γενικού Επιτελείου, σχεδίαζε τις τελευταίες λεπτομέρειες ενός πολέμου σε διπλό μέτωπο, εναντίον της Γαλλίας και της Ρωσίας ταυτόχρονα. Ουτοπία!!!

Στους δύο παγκόσμιους πολέμους που θα ακολουθούσαν αυτό το σχέδιο θα αποτύγχανε παταγωδώς, αποδεικνύοντας παράλληλα την αθεράπευτη μεγαλομανία και λαθεμένη αίσθηση υπεροχής που είναι χαραγμένη στο DNA των Γερμανών.

Παρ' όλα αυτά οι Γερμανοί, με δικαιολογίες τύπου «ζωπικός χώρος – lebensraum» αιματοκύλησαν την Ευρώπη δύο φορές και ίσως στο μέλλον συνεχίσουν ...

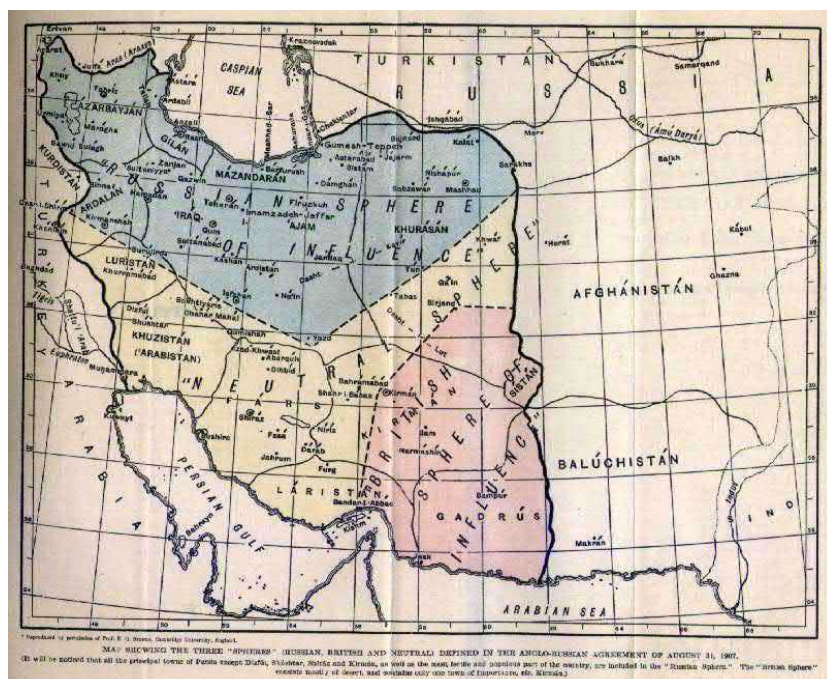
Με εντολή του Υπουργού Εξωτερικών της Αγγλίας Edward Grey, Ρώσοι και Βρετανοί, την **31^η Αυγούστου 1907**, με πρόσχημα την καλλίτερη άμυνα εναντίον των επεκτατικών τάσεων της Γερμανίας και της Αυστροουγγαρίας, διαίρεσαν την Περσία μεταξύ τους και συμφώνησαν τις σφαίρες επιρροής τους σε Αφγανιστάν και Μπαλουχιστάν της Ινδίας. Ανάμεσα στις δύο σφαίρες επιρροής δημιουργήθηκε μία ουδέτερη ζώνη η οποία στην ουσία ήταν μία ζώνη φράγμα (zone barrier) προς τα πετρέλαια του Ιράκ. Στον πρόλογο του κειμένου της Συμφωνίας αναφέρεται:^[5]

«Οι Κυβερνήσεις της Μεγάλης Βρετανίας και της Ρωσίας έχουσες κοινά δεσμευθεί να σεβαστούν την ακεραιότητα και ανεξαρτησία της Περσίας, και ειλικρινώς επιθυμούσες την διατήρηση της εσωτερικής τάξεως αυτής της χώρας και της ειρηνικής της ανάπτυξης, ως επίσης και της θεσμοθέτησης ίσων πλεονεκτημάτων για το εμπόριο και την βιομηχανία όλων των άλλων κρατών»...

Δεν χρειάζεται κάποιος να διαβάσει το κείμενο της υπόλοιπης Συμφωνίας. Από τον πρόλογο και μόνον είναι προφανής ο αντικειμενικός σκοπός.

Κανείς πλὴν Ρωσίας και Αγγλίας δεν έχουν λόγο για την ακεραιότητα και ανεξαρτησία της Περσίας... Η εσωτερική τάξη και η ειρηνική ανάπτυξη της χώρας είναι δική τους υπόθεση...

Για τους τύπους έπρεπε να αναφερθεί ότι: Το εμπόριο και η βιομηχανία άλλων κρατών δεν εμποδίζεται... αλλά ποιος θα τολμούσε να κάνει επενδύσεις όταν η εσωτερική τάξη ελέγχεται από Άγγλους και Ρώσους;

Η Ρωσική και η Άγγλική σφαίρα επιρροής στην Περσία - 1907

Σημείωση: Αν και τα παρακάτω δεν ανήκουν στην περίοδο 1893-1923 που είναι η περίοδος που εξετάζεται, εντούτοις είναι αρκετά σημαντικό να αναφερθεί ότι έπρεπε να περάσουν 50 περίπου χρόνια μέχρι το 1951 όταν εμφανίσθηκε στην πολιτική σκηνή ο εκλεγμένος Πέρσης Πρωθυπουργός **Mohammad Mosaddegh** ο οποίος θα προσπαθούσε να διώξει τις αλλοδαπές εταιρείες από την εκμετάλλευση των ιρανικών πετρελαίων. Το αποτέλεσμα βεβαίως ήταν να ανατραπεί το 1953 με εσωτερικό πραξικόπημα που οργάνωσε η CIA κατά παραγγελία της βρετανικής M16. ^[6]

Δεν υπάρχει άλλος Ηγέτης στην Παγκόσμια Ιστορία που τουλάχιστον «σήκωσε με αυτόν τον τρόπο το ανάστημά του» στις Μεγάλες Δυνάμεις. Παρατίθεται ένα ιστορικό απόσπασμα του λόγου του **Mohammad Mosaddegh** τον οποίο εκφώνησε την 21^η Ιουνίου 1951 και ο οποίος ήταν η αιτία αλλά και η απαρχή της ανατροπής του:

«Μέχρι τώρα οι μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις με τις ξένες χώρες δεν έχουν αποφέρει κάτι. Με τα έσοδα του πετρελαίου θα μπορούσαμε να καλύψουμε τον συνολικό μας προϋπολογισμό και να πολεμήσουμε την φτώχεια, την αρρώστια και την οπισθοδρόμηση του λαού μας. Ένα άλλο σημαντικό

θέμα είναι το ότι με την εξάλειψη της ισχύος της Βρετανικής εταιρείας, θα μπορούσαμε επίσης να εξαλείψουμε την διαφθορά και τις μηχανορραφίες οι οποίες επηρεάζουν τα εσωτερικά μας θέματα. Μόλις σταματήσει αυτή η κηδεμονία, το Ιράν θα έχει επιτύχει την οικονομική και πολιτική του ανεξαρτησία. Η Ιρανική Κυβέρνηση προτιμά να πάρει τον έλεγχο της παραγωγής πετρελαίου. Αυτό δεν θα κάνει τίποτε άλλο από το να επιστρέψει την περιουσία στους πραγματικούς δικαιούχους. Ο νόμος εθνικοποίησης των πετρελαίων θα εξασφαλίσει το 25% των κερδών που θα καλύψει τις νόμιμες αντισταθμιστικές απαιτήσεις της εταιρείας...

Ο Πέρσης Πρωθυπουργός Mohammad Mosaddegh

Κανείς δεν πρέπει να έχει αμφιβολία πως δημιουργούνται τα μεγάλα και οικονομικά εύρωστα κράτη. Για τους ισχυρούς οι ανθρώπινες μάζες και τα Έθνη δεν έχουν καμία αξία. Τα Έθνη και οι λαοί παραμερίζονται, οι αχυράνθρωποι και δοτοί ηγέτες τους εξαγοράζονται ή εκμαυλίζονται. Μόνο οι πραγματικοί Ηγέτες αποφασιάζουν τον σκληρό δρόμο της αντιπαράθεσης με τους Ισχυρούς... Τότε επιστρατεύονται προδότες και αθέμιτα μέσα. Οι λεγόμενες Μεγάλες Δυνάμεις είναι αδίστακτες...

Η Άγγλο – Ρωσική Συμφωνία του 1907 προετοίμασε τον δρόμο για την έμμεση είσοδο της Ρωσίας στην Εγκάρδια Συνεννόηση – *Entente Cordiale* και την δημιουργία της **Τριπλής Συμμαχίας - Triple Entente** η οποία στην ουσία ήταν μία σχετικά «**αόρατη συμμαχία**» διότι στηριζόταν έμμεσα σε δύο άλλες συμμαχίες. Αυτό που φοβόνταν και προετοίμαζε ο Αρχηγός του Γερμανικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας Alfred von Schlieffen, συνέβη. Το διπλό μέτωπο για τους Γερμανούς ήταν πλέον μία πραγματικότητα. Οι αντίπαλοι, διπλωματικά και στρατιωτικά, είχαν ήδη παραταχθεί... Απέμενε να εμφανισθεί αυτός που θα πατούσε πρώτος το «κουμπί του πολέμου», κάτι που θα καθυστερούσε επτά χρόνια περίπου.

Σημαντική και άξια απορίας είναι η αμέσως επόμενη συμφωνία της Ρωσίας με την «τυπικά εχθρική πλέον Αυστρία» η οποία έγινε την **15η Σεπτεμβρίου 1907**, δηλαδή 15 ημέρες μετά την είσοδο της Ρωσίας στην Τριπλή Συμμαχία. Η νέα συμφωνία Αυστρίας – Ρωσίας αναφερόταν στην Μακεδονία και θεωρητικά ήταν συνέχεια της Συμφωνίας Morzsteg που είχε υπογραφεί το 1903. Με την νέα συμφωνία οι δύο Δυνάμεις συμφώνησαν να επικρατήσει ειρήνη στην Μακεδονία, να συνεχιστεί το πρόγραμμα Morzsteg μέχρι το 1914 και η Οθωμανική Αυτοκρατορία να ανανεώσει τις θητείες των Ευρωπαϊκών στρατιωτικών και πολιτικών αξιωματούχων για μία επταετία. ^[7] Οι κινήσεις στην σκακιέρα της Ευρωπαϊκής πολιτικής σκηνής συνεχίσθηκαν και το 1908 η Αυστρία προσάρτησε την Βοσνία. Αυτή η προσάρτηση είναι το πρώτο σημαντικό βήμα διαμελισμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Αυτό ήταν σε γενικές γραμμές το υπόβαθρο των δεινών του Κόσμου την πρώτη 10ετία του 20^{ου} αιώνα αλλά παράλληλα και το πεδίο «**ανάδυσης και δημιουργίας της Νεώτερης Ελλάδας**». Μία συναρπαστική συγκυρία της εποχής, σημαδιακή για την Ελλάδα, είναι η ανακάλυψη του Παλατιού της Κνωσού και του Μινωικού Πολιτισμού από τον Άγγλο Αρχαιολόγο Arthur Evans (1851+1941).

Σαν να ήταν μία σάλπιγγα της παγκόσμιας Ιστορίας που καλούσε τους Έλληνες να ξυπνήσουν από τον πολιτικό λήθαργο και να φανούν και αυτοί αντάξιοι της δικής τους Ιστορίας...

«Η κατάσταση στην Ελλάδα, περίοδος 1900-1909»

Η είσοδος του 20^{ου} αιώνα βρήκε στην κυβέρνηση της Ελλάδας τον διάδοχο του Χαρίλαου Τρικούπη, τον Κερκυραίο πολιτικό Γεώργιο Θεοτόκη. Αυτός προσπάθησε και εν πολλοίς επέτυχε να υλοποιήσει το πρόγραμμα ανάπτυξης της χώρας που είχε θεμελιώσει ο Χαρίλαος Τρικούπης. Στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων φάνηκαν τα πρώτα σημάδια της ανάκαμψης. Ήταν η εποχή που θα έμενε στην ελληνική ιστορία με την έκφραση *«τότε που δένανε τα σκυλιά με τα λουκάνικα...»*.

Όμως η κακοδαιμονία των Ελλήνων έκανε πάλι την εμφάνισή της και με ένα εντελώς παράδοξο γεγονός, τα *«Ευαγγελικά»*, έβαλε τέλος στο αναπτυξιακό έργο του Θεοτόκη.

Ο Πρωθυπουργός Γεώργιος Θεοτόκης

Η βασίλισσα Όλγα, βλέποντας την αδυναμία των απλών Ελλήνων να καταλάβουν την γλώσσα του Ευαγγελίου, έκανε μία μετάφραση στην απλή ομιλούμενη τότε ελληνική γλώσσα. Η Εκκλησία της Ελλάδας με μια διπλωματική κίνηση απέφυγε να λάβει σαφή θέση. Η Ιερά Σύνοδος απέρριψε την μετάφραση ενώ ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών την αποδέχθηκε. Παρά τις αντιδράσεις η βασίλισσα επέμενε και εξέδωσε το έργο της το οποίο εξαντλήθηκε πολύ γρήγορα. Αυτό έδωσε το έναυσμα στον Α. Πάλλη να κάνει και αυτός μία νέα μετάφραση του Ευαγγελίου στην *«μαλλιάρη ελληνική»* όπου για παράδειγμα ο *«Μυστικός Δείπνος»* μεταφραζόταν σαν *«Κρυφό Τσιμπούσι»*.

Η όλη αυτή υπόθεση ακροβατούσε μεταξύ σοβαρού και αστείου.

Η Βασίλισσα Όλγα

Εντούτοις η αντιπολίτευση κατάφερε να φανατίσει τον λαό με διάφορες ανόητες ερμηνείες των ενεργειών της βασίλισσας Όλγας και του Α. Πάλλη, όπως για παράδειγμα ότι

«γίνεται προσπάθεια να διαχωρισθεί ο Ελληνισμός από τον Χριστιανισμό» ή ότι

«υπάρχει δάκτυλος των Σλάβων, δηλαδή του Τσάρου, να φθαρούν οι ελληνικές παραδόσεις και η ελληνική γλώσσα», κλπ.

Ο λαός άρχισε τις διαμαρτυρίες με συγκεντρώσεις και συλλαλητήρια φοιτητών. Η Κυβέρνηση για να *«ηρεμήσει την κατάσταση»* έφερε ένα ναυτικό άγημα να παρελάσει μέσα στην Αθήνα. Αυτή η άστοχη κυβερνητική ενέργεια δημιούργησε εντυπώσεις, ερέθισε τους οπαδούς της αντιπολίτευσης και είχε σαν αποτέλεσμα να ακολουθήσουν συγκρούσεις ενόπλων μονάδων καταστολής με άοπλους φοιτητές – διαδηλωτές. Το μοιραίο δεν άργησε να συμβεί και τον Νοέμβριο του 1901, δεκάδες πολίτες τραυματίστηκαν και το χειρότερο τρεις φοιτητές έχασαν την ζωή τους.

Νέες αντεγκλήσεις, νέες διαμαρτυρίες και η Ελλάδα πάλι στην δίνη της κακοδαιμονίας. Ο Γ. Θεοτόκης παραιτήθηκε και ο Α. Ζαΐμης ανέλαβε να οδηγήσει την χώρα σε Εκλογές τον Μάρτιο 1902.

Τις εκλογές κέρδισε οριακά ο Ζαΐμης αλλά στην Κυβέρνηση, μετά από οχλοκρατικές διαδηλώσεις των οπαδών του, ανέβηκε ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης μέχρι τον Ιούνιο του 1903 οπότε επανήλθε ο Θεοτόκης μέχρι το 1904 και ο οποίος με την σειρά του ανατράπηκε και πάλι από τον Ζαΐμη.

Νέες εκλογές τον Φεβρουάριο του 1905 φέρνουν με διαφορά τον Θ. Δηλιγιάννη στην Κυβέρνηση.

Τον Μάιο του 1905, ο Δηλιγιάννης δολοφονείται από ένα χαρτοπαίκτη - απόβρασμα της κοινωνίας

διότι ο έδωσε εντολή να κλείσουν οι χαρτοπαικτικές λέσχες!!! Η Κυβέρνηση περιέρχεται στο Συνασπισμό των Κ. Μαυρομιχάλη και Δ. Ράλλη μέχρι τον Δεκέμβριο 1905 οπότε επανέρχεται και πάλι ο Θεοτόκης ο οποίος με τις εκλογές του Μαρτίου 1906 εδραιώθηκε πλέον στην Κυβέρνηση για αρκετό χρόνο, δηλαδή μέχρι το καλοκαίρι του 1909.

Επτά Κυβερνήσεις μέσα σε λιγότερο από μία δεκαετία!!!

Δεν υπάρχει περίπτωση ανάκαμψης και προόδου με τέτοιες καταστάσεις. Ο ανικανοποίητος και ανυπόμονος ελληνικός λαός απαιτεί άμεσα αποτελέσματα και όταν αυτά καθυστερούν, το λαϊκό αίσθημα απαιτεί «**άμεσα αλλαγή**».

Ο Βασιλιάς Γεώργιος Α' μπροστά σ' αυτή την κατάσταση απλώς ακολουθούσε το λαϊκό αίσθημα και έφερνε στην Κυβέρνηση τον εκάστοτε εκλεκτό του Λαού. Δεν λειτουργούν έτσι οι σωστοί Ηγέτες.

***Την ώρα που τα άλλα Έθνη του Κόσμου αγωνίζονται να επεκτείνουν την οικονομική τους δραστηριότητα, στην Ελλάδα οι Κυβερνήσεις διαδέχονται η μία την άλλη και ο Βασιλιάς της απλά ρυθμίζει «κυκλοφοριακά» την πολιτική ζωή της χώρας.
Μία δεκαετία χαμένη για την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας!!!***

Παρ' όλη την κακοδαιμονία στην πολιτική ζωή του τόπου, ο ελληνικός λαός ζει και αναπνέει με την επιθυμία να εκδιώξει τους Τούρκους από κάθε τι ελληνικό και την περίοδο αυτή, δηλαδή από το **1900 μέχρι το 1909**, ιδιαίτερα μεγάλη σημασία για το μέλλον της Ελλάδας έχουν τέσσερα σημαντικά γεγονότα, ο Μακεδονικός Αγώνας, η επανάσταση στην Κρήτη, η επανάσταση των Νεότουρκων και η επανάσταση του Στρατιωτικού Συνδέσμου τα οποία εξελίχθηκαν σχεδόν παράλληλα και περιγράφονται παρακάτω.

Σημείωση: Στην εκλογική αναμέτρηση του Μαρτίου 1906 εμφανίσθηκε και μία ομάδα νέων και ορμητικών ανεξάρτητων Βουλευτών η οποία έλαβε το προσωνύμιο «Ομάς των Ιαπώνων» κατ' αναλογία με την ορμητικότητα και την μαχητικότητα που είχαν επιδείξει οι Ιάπωνες στρατιώτες στον Ρωσοϊαπωνικό πόλεμο του 1904-1905.

Η ομάδα αυτή του Ελληνικού Κοινοβουλίου, έδρασε από το 1906 έως το 1908, με ριζοσπαστικές ιδέες για τον εκσυγχρονισμό της χώρας, σε μια εποχή που ήταν ακόμη νωπή η ήττα του 1897, το «Μακεδονικό» βρισκόταν σε τέλμα και η πολιτική φαυλότητα κυριαρχούσε στο εσωτερικό.

Η κοινοβουλευτική ομάδα των «Ιαπώνων» σχηματίστηκε το 1905 μετά από την διάλυση της παρατάξεως του Δηλιγιάννη και την αποτελούσαν οι:

Στέφανος Δραγούμης, Δημήτριος Γούναρης, Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης, Εμμανουήλ Ρέπουλης, Χαράλαμπος Βοζίκης, Ανδρέας Παναγιωτόπουλος και Απόστολος Αλεξανδρής .

Οι τέσσερεις πρώτοι, στην επόμενη δραματική δεκαετία, θα διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις και μάλιστα ως ανταγωνιστές.

«Ο Μακεδονικός Αγώνας»

Ο Ηρόδοτος, για πρώτη φορά στην Ιστορία, αναφέρει ότι κατά την κάθοδο των Δωριέων στην Ελλάδα ένα Ελληνικό Δωρικό φύλο με την ονομασία «**Μακενδοί**» που αργότερα μετατράπηκε σε «**Μακεδόνες**» και μιλούσε μία ελληνική διάλεκτο, μίγμα της Δωρικής και της Αιολικής γλώσσας, σταμάτησε και εγκαταστάθηκε στις πεδιάδες γύρω από την Πέλλα και έτσι η γη τους πήρε το όνομα «**Μακεδονία**».

Είναι προφανές ότι η Μακεδονία εκείνης της εποχής ήταν μόνον οι εύφορες πεδιάδες της Πέλλας και όχι οι ορεινές ή ημιορεινές περιοχές που την περιβάλλουν. Από αυτές τις πεδιάδες ξεκίνησαν οι Μακεδόνες, από «**εκεί**» ξεκίνησε και ο Μέγας Αλέξανδρος να κατακτήσει τον Κόσμο. Οι εύφορες πεδιάδες της Πέλλας έδωσαν στους δραστήριους Μακεδόνες πλούτο, ανάπτυξη και προ πάντων δύναμη. Φύσει επεκτατικοί οι Μακεδόνες με τον χρόνο «προσάρτησαν» στο βασίλειό τους όλες τις γύρω περιοχές, δημιουργώντας έτσι την ευρύτερη Μακεδονία, πολύ μεγαλύτερη από την σημερινή έννοια της Μακεδονίας.

Η Αρχαία Πέλλα και οι πεδιάδες της Μακεδονίας

Στους αιώνες που ακολούθησαν η «*γη των Μακεδόνων*» πέρασε διαδοχικά στην κυριαρχία της Ρωμαϊκής, της Βυζαντινής και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι τοπικοί πληθυσμοί αναμίχθηκαν με εκούσιες και ακούσιες μετακινήσεις, τα σύνορα των εθνότητων χαλάρωσαν, ξεθώριασαν και στην λεγόμενη «**ευρύτερη Μακεδονία**» κατοικούσαν πλέον Έλληνες, Βούλγαροι, Σέρβοι, Ρουμάνοι, Τούρκοι, Βλάχοι, Αλβανοί και Εβραίοι. Με μια τέτοια μίξη πληθυσμών οι επίσημες Γλώσσες έδωσαν την θέση τους σε γλωσσικά ιδιώματα τα οποία αναπτύχθηκαν σε διάφορες γεωγραφικές περιοχές της Μακεδονίας.

Με τον χρόνο και με την ελληνική λογική που αφήνει τα ιστορικά γεγονότα να εξελίσσονται, αφημένα στην θεωρία ότι «**εφ' όσον είναι γνωστό στους Έλληνες, είναι γνωστό σε όλους**», οι μέχρι πρότινος κατακτηθέντες από τους Μακεδόνες λαοί άρχισαν να διεκδικούν όλη την Μακεδονία για λογαριασμό τους. Έτσι στις αρχές του 20^{ου} αιώνα «**την Μακεδονία και το όνομα της**» κατέληξε να διεκδικούν οι Έλληνες με την Μακεδονία του Αιγαίου, οι Σέρβοι για την Μακεδονία του Βαρδάρη και οι Βούλγαροι για την Μακεδονία του Πιρίν. Οι εδαφικές διεκδικήσεις, τουλάχιστον όπως αρχικά είχαν τεθεί από τους Σέρβους και τους Βουλγάρους δεν είχαν μεγάλη σημασία. Σημασία «**είχε και έχει ο σφετερισμός του ονόματος της Μακεδονίας**».

Η ευρύτερη Μακεδονία στις αρχές του 20^{ου} Αιώνα (Βουλγαρικές και Σερβικές πηγές)

Στην βάση αυτή, τόσο οι Σέρβοι όσο και οι Βούλγαροι, συστηματικά ανέπτυξαν κατά τον 19^ο αιώνα διάφορες φυλετικές, γλωσσικές και γεωγραφικές θεωρίες με τελικό αντικειμενικό σκοπό

«την διεκδίκηση και νομή των εύφορων πεδιάδων της Μακεδονίας οι οποίες εκτός των άλλων έδιναν και πρόσβαση στο Αιγαίο».

Οι πηγές όλων αυτών των θεωριών αρχίζουν από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και βεβαίως δεν αντέχουν σε καμμία σοβαρή ιστορική κριτική. Όλα τα κείμενα είναι ασαφή, έντεχνα συγκεχυμένα και ουσιαστικά χωρίς σοβαρές αναφορές. Κανείς όμως δεν αμφιβάλει ότι σε αυτά τα κείμενα υπάρχουν και κάποιες αλήθειες οι οποίες αναμεμιγμένες με εικονικά και πλαστά στοιχεία χάνουν την αξία τους. Σύμφωνα με νεότερες απόψεις Σέρβο-Σκοπιανών και Βουλγάρων στην «ευρύτερη Μακεδονία» γεννήθηκαν πέντε «αυτόχθονα – γηγενή εθνικιστικά κινήματα», όλα με σημαντικές βλέψεις στην Μακεδονία: ^[13]

- ✚ το Σερβικό με εθνική, γλωσσική, θρησκευτική και πολιτιστική ταυτότητα,
- ✚ το Βουλγαρικό επίσης με εθνική, γλωσσική, θρησκευτική και πολιτιστική ταυτότητα
- ✚ το Μακεδονικό (Σκοπιανό) με εθνική ταυτότητα, γλωσσικό ιδίωμα και ανάμικτα στοιχεία από τα δύο προηγούμενα,
- ✚ το Αλβανικό με εθνική μόνο ταυτότητα για τους διάσπαρτους Αλβανούς
- ✚ το Ρουμανικό με φυλετική και γλωσσική μόνο ταυτότητα, αυτή των Κουτσοβλάχων.

Το ελληνικό εθνολογικό, γλωσσικό στοιχείο και το αντίστοιχο ελληνικό κίνημα απουσιάζει από τις θεωρίες των βορείων γειτόνων. Αυτό σημαίνει ότι οι Έλληνες είτε ήταν εκεί πριν από αυτά τα κινήματα ή πράγματι ουδέποτε ήταν εκεί...

Με αυτό το λογικό υπόβαθρο, την Μακεδονία άρχισαν να διεκδικούν από το τέλος του 19^{ου} αιώνα οι δύο ισχυρότεροι στην περιοχή, οι Σέρβοι και οι Βούλγαροι. Για πολλά χρόνια και μέχρι τους δύο Βαλκανικούς Πολέμους, οι Βούλγαροι και οι Σέρβοι θεωρούσαν ότι η Μακεδονία είναι δικό τους ζήτημα. Κανείς άλλος δεν είχε οιοδήποτε δικαίωμα ή αξίωση στην Μακεδονία.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν υπήρχε διοικητική περιφέρεια με το όνομα Μακεδονία. Υπήρχαν τα βιλαέτια της Θεσσαλονίκης, Μοναστηρίου, Ιωαννίνων και το Σαντζάκι των Σκοπίων τα οποία θεωρούντο ότι αποτελούν την ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας. Η Μακεδονία μαζί με την Θράκη ήταν ακόμη υπό την Οθωμανική Αυτοκρατορία και βεβαίως αρκετά χιλιόμετρα μακριά από τα σύνορα της τότε Ελλάδας.

Με ένα φερμάνι {διαταγή} του Σουλτάνου, το 1870 είχε δημιουργηθεί το καθεστώς των Βουλγαρικών Χριστιανικών Εξαρχιών. Σύμφωνα με το Σουλτανικό φερμάνι,

«Βούλγαρος Επίσκοπος θα τοποθετείτο επικεφαλής της εκκλησίας μιας περιοχής όταν αποδεικνυόταν ότι τα δύο τρίτα του πληθυσμού είχαν βουλγαρική καταγωγή».

Φερμάνι Σουλτάνου

Με βάση αυτό το φερμάνι, μέχρι το 1894 οι Βούλγαροι είχαν καταφέρει να ιδρύσουν μόνο πέντε ή έξη Εξαρχίες στην ευρύτερη Μακεδονία και αυτό γιατί ο χριστιανισμός των Βουλγαρικών Εξαρχιών ήταν δογματικά διαφορετικός από τον ελληνικό χριστιανισμό και οι Βουλγαρικές Εξαρχίες είχε αποφασισθεί να «αποσχισθούν» από το Πατριαρχείο.

Υπάρχει μία υπόθεση σύμφωνα με την οποία οι Τούρκοι στα πλαίσια του αγγλικού δόγματος «*διαίρει και βασίλευε*» επέτρεψαν την δημιουργία των Βουλγαρικών Εξαρχιών με αντικειμενικό σκοπό να δημιουργήσουν εμφύλιο χριστιανικό πόλεμο μεταξύ Σλάβων χριστιανών και Ελλήνων. ^[14]

Οι Βούλγαροι ιερωμένοι στην Μακεδονία δρούσαν περισσότερο ως «*ιεραπόστολοι του βουλγαρικού οράματος για μία μεγάλη Βουλγαρία*» παρά ως υπηρέτες του χριστιανισμού.

Προκειμένου οι Βούλγαροι να διατηρήσουν τις Εξαρχίες ανέπτυξαν αρχικά μία ειρηνική μορφωτική και χριστιανική εκστρατεία η οποία λόγω πενιχρών αποτελεσμάτων έδωσε γρήγορα την θέση της στην προπαγάνδα και την βία. Αυτό ανάγκασε Ελλάδα, Σερβία και Ρουμανία να ακολουθήσουν παρόμοιες μεθόδους στις περιοχές των Βαλκανίων που είχαν μειονότητες. Εκατοντάδες σχολεία αλλά και άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα ιδρύθηκαν τότε από την Βουλγαρία και την Σερβία προκειμένου να δημιουργήσουν το πολιτιστικό υπόβαθρο για την διεκδίκηση και την απόκτηση της Μακεδονίας.

Το 1897, μετά την καταστροφική ήττα των Ελλήνων και τον περιορισμό της Ελλάδας νότια από τον Όλυμπο, οι Βούλγαροι Κομιτατζήδες βρήκαν πρόσφορο έδαφος και μέχρι το 1903 σχεδόν ανενόχλητοι ή και με την συναίνεση των Τούρκων, προωθούντο μέσα στις περιοχές της Μακεδονίας και της Θράκης, απειλούσαν τον ελληνικό πληθυσμό να προσχωρήσει σ' αυτές προκειμένου να αποδείξουν την «απαίτηση των δύο τρίτων του πληθυσμού που όριζε το φερμάνι» και στην συνέχεια δημιουργούσαν «Χριστιανικές Εξαρχίες». Σε κάθε ελληνική αντίσταση εκβίαζαν, λεηλατούσαν και έσφαζαν. Το 1903 η κατάσταση αυτή είχε φθάσει στο απροχώρητο.

Οι Βούλγαροι, με τους Κομιτατζήδες να δρουν φαινομενικά ανεξάρτητοι, προσπαθούσαν να προσαρτήσουν τα βιλαέτια της Μακεδονίας, όπως έκαναν μερικά χρόνια πριν και με την Ανατολική Ρωμυλία. Η τακτική που ακολουθούσαν ήταν:

«σε πρώτο στάδιο η δημιουργία των χριστιανικών Εξαρχιών για τον εσωτερικό έλεγχο της καταστάσεως, σε δεύτερο στάδιο η επίδιωξη αυτονομίας της Μακεδονίας και τέλος μετά τον αναμενόμενο και επερχόμενο διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας την εκ των πραγμάτων (de facto) προσάρτησή της».

Οι βλέψεις των Βαλκανικών Κρατών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα

Τα όρια των εθνικών βλέψεων της Βουλγαρίας ταιριάζουν σχεδόν απόλυτα με τα όρια των Βουλγαρικών Εξαρχιών αλλά και με τα όρια της μεγάλης Βουλγαρίας που προέβλεπε η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. {Κεφ. 1, σελ. 4}

Από πλευράς προπαγάνδας οι Βούλγαροι είχαν κάνει σημαντικό έργο. Είχαν καταφέρει να παρουσιάζουν στους Ευρωπαίους ότι:

«η Μακεδονία κατοικείται από χριστιανούς Βουλγάρους και Μακεδόνες και ότι οι Βούλγαροι Κομιτατζήδες απλώς προσπαθούσαν να προστατέψουν τους χριστιανικούς πληθυσμούς της περιοχής».

Καμμία αναφορά στο ελληνικό στοιχείο, σαν να μην υπήρχαν Έλληνες στην περιοχή. Βουλγαρικά κείμενα αναφέρονται μόνο σε ένα ελληνικό φύλο, τους Γκρεκομάνους (;) οι οποίοι δεν ξεπερνούσαν το 10% του πληθυσμού της Μακεδονίας.

Η Ελλάδα δεν φαινόταν να είναι άμεση απειλή διότι τότε δεν είχε άμεσα σύνορα με την Μακεδονία.

Επίσημως η Βουλγαρία απείχε από όλες αυτές τις ενέργειες. Όλα γινόταν από Κομιτατζήδες οι οποίοι στην πλειονότητα ήταν μέλη διάφορων μυστικών παρακρατικών οργανώσεων η σπουδαιότερη των οποίων ήταν η «Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση» (Internal Macedonian Revolutionary Organization - IMRO). Σύμφωνα με βουλγαρικές πηγές αυτή η οργάνωση είχε ιδρυθεί τον Οκτώβριο του 1893 στην Θεσσαλονίκη από Βούλγαρους διανοούμενους προκειμένου να οργανώσει τον πληθυσμό της Μακεδονίας και να τον προστατέψει από την Σερβική επιβουλή(?).

Μέλη της IMRO Βούλγαροι Αρχηγοί Κομιτατζήδων Chakalarov, Rozov, Andreev και ο διάσημος Goce Delcev

Η IMRO, την **20^η Ιουλίου 1903** - *ανήμερα του Προφήτη Ηλία*, προέβη σε μία άνευ προηγουμένου προβοκάτσια εις βάρος των ελληνικών πληθυσμών της Μακεδονίας. Χρησιμοποιώντας περί τους 2.600 Κομιτατζήδες ξεσήκωσε δια της βίας τους άοπλους κατοίκους των περιοχών Μοναστηρίου, Αχρίδας, Κλεισούρας και Καστοριάς κατά των Τούρκων. Η εξέγερση αυτή είναι γνωστή ως **“Ilinden Uprising”** από το όνομα του Προφήτη Ηλία – St Ilijas και θεωρείται ότι σχεδιάστηκε και οργανώθηκε από τον διάσημο θεωρητικό ηγέτη της IMRO Goce Delcev. Οι Τούρκοι κατέπνιξαν την «επανάσταση των αμάχων» με άγριες σφαγές των Ελλήνων κατοίκων του Κρουσόβου, Νυμφαίου και Κλεισούρας.

Η ομάδα Κομιτατζήδων στην Κλεισούρα την 20^η Ιουλίου 1903

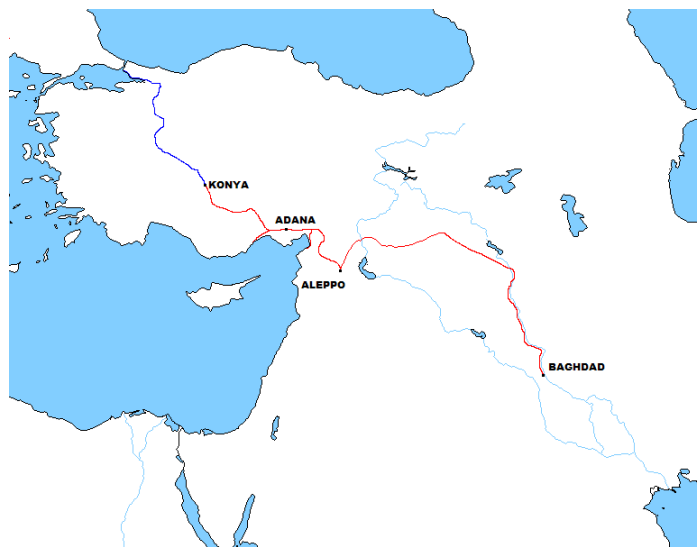
Στην συνέχεια οι Βούλγαροι, αφού είχαν οδηγήσει τους Τούρκους να εξολοθρεύσουν τον ελληνικό πληθυσμό, εκμεταλλεύτηκαν το γεγονός, έστρεψαν το ενδιαφέρον των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων κατά των Τούρκων και έδωσαν την εικόνα ότι οι **«Μακεδόνες είναι χριστιανοί Βούλγαροι»**.^[8] Όταν υπάρχει ιστορική άγνοια και ιστορικό κενό οι τακτικές αυτές είναι πολύ αποτελεσματικές.

Πρόσφατες Σκοπιανές ιστορικές πηγές *«προσπαθούν ακόμη να εκμεταλλευθούν την κατάσταση»*, λέγοντας ότι η IMRO ήταν *«Οργάνωση των Μακεδόνων - Σκοπιανών»*.^[13] Η κατάσταση γίνεται πιο ασαφής όταν Βούλγαροι αλλά και Σκοπιανοί διεκδικούν την εθνικότητα του Goce Delcev, ανδριάντες του οποίου έχουν στηθεί τόσο στα Σκόπια όσο και στην Βουλγαρία... Μάλιστα η Βουλγαρία έχει δώσει το όνομα του Goce Delcev σε αυτοκινητόδρομο που συνδέει την Ελλάδα με την Βουλγαρία στην περιοχή της Δράμας.

Παρά την κατάπνιξη της εξέγερσης από τους Τούρκους, η κατάσταση στην Μακεδονία παρέμεινε ρευστή με τους Βούλγαρους Κομιτατζήδες να συνεχίζουν το έργο τους. Για τον λόγο αυτό όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις, τον Δεκέμβριο του 1903, αναγκάστηκαν να επεξεργασθούν και προσπάθησαν να εφαρμόσουν ένα σχέδιο αποκατάστασης της τάξης στην Μακεδονία. Το σχέδιο με πρωτοβουλία της Ρωσίας και της Αυστρίας προέβλεπε ένα είδος *«Επιθεωρητών Τάξεως»*, κάτι αντίστοιχο με τους Κιανόκρανους του ΟΗΕ, το οποίο ήταν γνωστό ως *«Πρόγραμμα Morzsteg»*. Στην πράξη και στην ουσία κανείς δεν ενδιαφερόταν για την εφαρμογή του σχεδίου και περισσότερο από όλους οι Τούρκοι.^[7, 9] Οι Κομιτατζήδες, υποστηριζόμενοι σκανδαλωδώς από Ρώσους, Άγγλους και Γάλλους, συνέχιζαν απτόητοι τις σφαγές των Ελλήνων. Οι Ρώσοι εξακολουθούσαν να επιθυμούν την Βουλγαρία – δορυφόρο που είχαν προσπαθήσει να «στήσουν» με την Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. Οι Άγγλοι, πίστευαν ότι εάν πάρουν το μέρος των Βουλγάρων στο Μακεδονικό, θα τους αποσπάσουν από την επιρροή των Ρώσων. Το ενδιαφέρον των Γάλλων ήταν τα δάνεια της Βουλγαρίας. Οι Οθωμανοί, παρ' ότι έβλεπαν την ανερχόμενη δύναμη των Κομιτατζήδων, δεν μπορούσαν να επέμβουν διότι ξεσηκωνόταν οι Ευρωπαίοι υπέρ των «Χριστιανών Βουλγάρων». Εννοείται ότι το ενδιαφέρον της Εγκάρδιας Συμμαχίας και των Ρώσων δεν ήταν οι χριστιανικοί πληθυσμοί της Μακεδονίας.

Το δικό τους ενδιαφέρον, εν όψει του επικείμενου διαμελισμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ήταν να αποκτήσουν την δική τους σφαίρα επιρροής στην περιοχή προκειμένου να αποκλείσουν τις επερχόμενες Κεντρικές Δυνάμεις στην «**διείσδυση τους στην Ανατολή – Drang nach Osten**».

Δείγματα για τις προθέσεις των Κεντρικών Δυνάμεων υπήρχαν. Ήδη τον Μάρτιο του 1903 η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε παραχωρήσει στην Γερμανία το δικαίωμα επέκτασης της σιδηροδρομικής γραμμής *Ικόνιου – Βαγδάτης – Περσικού Κόλπου (Bagdad Railway Concession)*, η οποία θα έδινε στην Γερμανία πρόσβαση στις απαραίτητες για την βιομηχανία της πρώτες ύλες.^[3]

Η σιδηροδρομική γραμμή Κωνσταντινούπολη - Βαγδάτη

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι στις αρχές του αιώνα ένα σημαντικό στοιχείο εγκατάστασης και επιβολής σφαίρας επιρροής σε μια περιοχή ήταν ο σιδηρόδρομος. Πάνω σ' αυτή την λογική οι Μεγάλες Δυνάμεις επένδυσαν στις περιοχές ενδιαφέροντος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σημαντικά ποσά για την ανάπτυξη σιδηροδρόμων. Μέχρι το 1911 οι Γερμανοί είχαν επενδύσει περίπου σε 3.800 χλμ στην γραμμή «Ικόνιο, Άδανα, Χαλέπι, Μοσούλη, Βαγδάτη», οι Γάλλοι για περίπου 1200 χλμ στην γραμμή «Σμύρνη, Δαμασκός, Χάιφα, Ιερουσαλήμ» ενώ οι Άγγλοι μόλις 500 χλμ στην γραμμή Σμύρνης, Αϊδινίου.^[3]

Η σύμβαση παραχώρησης των δικαιωμάτων για την γραμμή της Βαγδάτης στην Γερμανική Τράπεζα Deutsche Bank προέβλεπε υποχρέωση για την Οθωμανική Αυτοκρατορία να: ^[3]

- Εκδώσει ομολογίες ανά χιλιόμετρο της γραμμής
- Δώσει μία εφ' άπαξ εγγύηση για κάθε χιλιόμετρο που θα παραδιδόταν στην κυκλοφορία.
- Παραχωρήσει χωρίς κόστος την γη και την ξυλεία που θα απαιτείτο για την κατασκευή
- Παραχωρήσει το δικαίωμα κατασκευής ορυχείων 20 χλμ εκατέρωθεν της γραμμής
- Δώσει απαλλαγή της κατασκευής από Φόρους
- Δώσει το δικαίωμα κατασκευής έργων υποδομής και ναυτιλίας στον Τίγρη και Σατ-αλ-αράμπ.

Εμφανέστατα οι Γερμανοί προετοίμαζαν την προσέγγισή τους στην Ανατολή και μάλιστα στην περιοχή του πετρελαίου.

Η Βουλγαρία και οι Βούλγαροι Κομιτατζήδες την στιγμή εκείνη έδιναν σε όλους αυτό που επιθυμούσαν με αντάλλαγμα την «ευρύτερη Μακεδονία». Οι Βούλγαροι τότε ενασκούσαν με μεγάλη επιτυχία μία πολιτική πάρα πολύ λεπτών ισορροπιών. Δεν είναι γνωστό εάν ποτέ η Ελληνική Διπλωματία κινήθηκε ενσυνείδητα και με πρόγραμμα πάνω σε τόσο λεπτές ισορροπίες για κάποιο εθνικό θέμα.

Ενώ όλα αυτά συνέβαιναν στην πολύπαθη Μακεδονία, στην Ελλάδα οι πολιτικοί συνέχιζαν να αλληλοσπαράζονται και να ασχολούνται με θέματα επικράτησης στην εξουσία. Μέχρι το 1904, εκτός από κάποιες χαλαρές διαμαρτυρίες προς την Υψηλή Πύλη, η Ελλάδα δεν είχε κάνει ουδεμία άλλη πολιτική ή διπλωματική ενέργεια για τις αγριότητες των Κομιτατζήδων στην Μακεδονία.

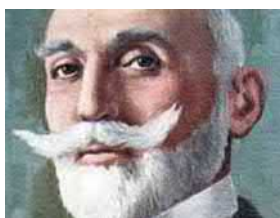
Εξάιρεση αποτελεί η με ιδιωτική πρωτοβουλία δράση του Ιωάννα Δραγούμη ο οποίος περισσότερο έδρασε ως ιδεολόγος διαφωτιστής των Ελλήνων της Μακεδονίας παρά σαν οργανωτής μιας ένοπλης αντίστασης. Βεβαίως η «ιδεολογία» είναι η απαρχή των Επαναστάσεων και σ' αυτόν τον τομέα ο Δραγούμης επετέλεσε σπουδαίο έργο.

Ο Ίων Δραγούμης υπηρετούσε ως διπλωματικός υπάλληλος στο Μοναστήρι και το 1902 συνέλαβε την ιδέα της δημιουργίας ενός ελληνικού κομιτάτου με την ονομασία «Μακεδονική Φιλική Εταιρεία» κάτω από την οποία εντάχθηκαν δύο μικρές ένοπλες ομάδες Ελλήνων Κομιτατζήδων. Συνταγή αντίστοιχη με αυτήν της IMRO και των Βουλγάρων Κομιτατζήδων.

Ο διαφωτιστής των Μακεδόνων Ίων Δραγούμης

Η Ελλάδα σε όλες αυτές τις ενέργειες του Ίωνα Δραγούμη έδειχνε να απουσιάζει. Όπως πάντα οι αντιδράσεις των Ελλήνων πολιτικών γίνονται αφού η κατάσταση φθάσει στο απροχώρητο και τις περισσότερες φορές χωρίς δυνατότητα αναστροφής των γεγονότων. Έτσι την άνοιξη του 1904, όταν πλέον οι Βούλγαροι Κομιτατζήδες αλώνιζαν ανεξέλεγκτοι την Μακεδονία, αποφάσισε επιτέλους η Ελληνική Κυβέρνηση να δράσει. Τον Φεβρουάριο 1904 τοποθετήθηκε σαν Γενικός Πρόξενος της Ελλάδας στην Φιλιππούπολη ο Λάμπρος Κορομηλάς και τον Μάιο του ίδιου έτους μετατέθηκε στην Θεσσαλονίκη όπου και η Ελληνική Κυβέρνηση του ανέθεσε την διεύθυνση του Μακεδονικού Αγώνα.

Ο αφανής ηγέτης του Μακεδονικού Αγώνα - Λάμπρος Κορομηλάς

Σε πρώτη φάση η Ελληνική Κυβέρνηση αποφάσισε να στείλει μια μικρή ομάδα «Στρατιωτικών εμπειρογνομόνων» στην Μακεδονία για να καταγράψει την κατάσταση. Οι εμπειρογνώμονες επισκέφθηκαν συγκαλυμμένα περιοχές της Μακεδονίας και κατέγραψαν την κατάσταση η οποία βεβαίως δεν διέφερε από τις μέχρι τότε πληροφορίες. Η Κυβέρνηση Θεοτόκη αξιολόγησε τα στοιχεία των εμπειρογνομόνων και αποφάσισε να κινηθεί σε πολλά μέτωπα, τόσο στο εσωτερικό της Μακεδονίας όσο και στο εξωτερικό όπου ίδρυσε φιλελληνικές εταιρείες (Παρίσι, Λονδίνο) οι οποίες θα προσπαθούσαν να ανατρέψουν την εδραιωμένη προπαγάνδα των Βουλγάρων. Από τον Ιούνιο του 1904 μία άλλη ομάδα νεαρών Ελλήνων αξιωματικών, υπό τις οδηγίες του Λάμπρου Κορομηλά, άρχισε να περιοδεύει στην Μακεδονία προκειμένου να ενισχύει το φρόνημα του τοπικού ελληνικού στοιχείου και να καταστρώνει τα σχέδια του Μακεδονικού Αγώνα που θα ακολουθούσε.

Επίσημη Ελληνική στρατιωτική επέμβαση δεν μπορούσε να γίνει και έτσι τον Σεπτέμβριο του 1904 αποφασίστηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση η αποστολή ενόπλων αντάρτικων σωμάτων.

Η Ελλάδα θα ακολουθούσε την τακτική που είχαν εισάγει οι Βούλγαροι με την IMRO και τους Κομιτατζήδες. Έτσι ιδρύθηκε το «Μακεδονικό Κομιτάτο» με αρχηγό τον Διευθυντή της εφημερίδας «Εμπρός», Δημήτριο Καλαποθάκη και δημιουργήθηκαν μικρά αντάρτικα εθελοντικά ένοπλα σώματα με σκοπό να δράσουν στην Μακεδονία. Κρατικές πιστώσεις δεν υπήρχαν και τα περισσότερα χρήματα για τον «Μακεδονικό Αγώνα» που θα άρχιζε θα προερχόταν από ιδιωτικές συνεισφορές. Η κατάσταση ήταν πολύ ευαίσθητη και η επίσημη Ελλάδα είχε πικρή πείρα από παρόμοιες κινήσεις. Παρόμοια ενέργεια είχε γίνει το 1897 με την αποστολή εκστρατευτικού σώματος 1000 ανδρών στην Κρήτη και τα αποτελέσματα για την Ελλάδα ήταν τελικά οδυνηρά.

Οθωμανική Αυτοκρατορία και Βουλγαρία αντελήφθησαν τις προθέσεις των Ελλήνων και στην αναμενόμενη ελληνική αντάρτικη επέμβαση, το 1904 συμφώνησαν εσπευσμένα «να λάβουν κοινά μέτρα κατά αντάρτικων δυνάμεων από Τρίτες χώρες», παραβλέποντας το γεγονός ότι και οι Βούλγαροι Κομιτατζήδες ήταν στην ουσία αντάρτικο σώμα και όχι η επίσημη Βουλγαρία.

Τότε δημιουργήθηκε στην Μακεδονία μία αρκετά παράδοξη πολιτική, κοινωνική και στρατιωτική κατάσταση η οποία σε συντομία έχει ως εξής:

- ✚ Η Μακεδονία ήταν μία πολυεθνική περιοχή της υπό κατάρρευση Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι κάτοικοι της ήταν Έλληνες, Βούλγαροι, Σέρβοι, Ρουμάνοι, Βλάχοι, Αλβανοί, Εβραίοι, Πομάκοι και Τούρκοι.
- ✚ Οι Επιθεωρητές Τάξεως του προγράμματος Morzsteg των Μεγάλων Δυνάμεων θεωρητικά και μόνο διατηρούσαν την Τάξη, διότι δεν είχαν ικανή στρατιωτική δύναμη να επιβάλλει καταστάσεις.
- ✚ Οι παράνομοι Βούλγαροι Κομιτατζήδες αλώνιζαν και λεηλατούσαν ανενόχλητοι την Μακεδονία και δημιουργούσαν «Χριστιανικές Εξαρχίες».
- ✚ Υπήρχαν τουρκικά στρατεύματα στην περιοχή αλλά λόγω Ευρωπαϊκών αντιδράσεων δεν μπορούσαν να δράσουν κατά των Βουλγάρων Κομιτατζήδων. Ίσως και να μην επιθυμούσαν.
- ✚ Τούρκοι και Βούλγαροι είχαν υπογράψει συμφωνία εναντίον αντάρτικων επεμβάσεων στην Μακεδονία από Τρίτες χώρες.
- ✚ Στην κατάσταση αυτή εμφανίσθηκαν στην Μακεδονία τα ελληνικά αντάρτικα σώματα για να προστατέψουν τον ελληνικό πληθυσμό.
«Σε μία τέτοια κατάσταση ποιος είναι εχθρός ποιού;»

Εν μέσω αυτής της ασαφούς καταστάσεως τα μικρά ελληνικά αντάρτικα σώματα κατάφεραν πολύ σύντομα να περιορίσουν τους Κομιτατζήδες και να αποκτήσουν σημαντικό έλεγχο της περιοχής. Στην ουσία δεν επρόκειτο για αντάρτικα σώματα αλλά για **«καλά οργανωμένο Τακτικό Στρατό με επικεφαλής αποφασισμένους και ένθερμους πατριώτες αξιωματικούς»**. Οι Κομιτατζήδες βλέποντας ότι χάνουν τον ένοπλο αγώνα με τους Έλληνες αντάρτες, περιορίστηκαν στον ρόλο του καταδότη των ελληνικών κινήσεων στους Τούρκους οι οποίοι βεβαίως δεν έβλεπαν με «καλό μάτι» την ενδυνάμωση των Ελλήνων στην Μακεδονία.

Οι περισσότερες μάχες του ελληνικού αντάρτικου σώματος δόθηκαν εναντίον των Τούρκων και όχι εναντίον των Κομιτατζήδων.

Τον Οκτώβριο του 1904, σε μία τέτοια μάχη εναντίον των Τούρκων στην Σιάτιστα έχασε την ζωή του ο Παύλος Μελάς (Καπετάν Ζέζας) ο οποίος, για λόγους που δεν είναι του παρόντος, έγινε το αμφιλεγόμενο σύμβολο του Μακεδονικού Αγώνα...

Ο Μακεδονομάχος Παύλος Μελάς

Οι Κομιτατζήδες υποχωρώντας σταδιακά προς τα εδάφη της Βουλγαρίας συνέχισαν την δράση τους για αρκετά χρόνια.

Λόγω του ότι οι εχθροπραξίες στην Μακεδονία συνεχιζόταν, το 1905 η Μεγάλη Βρετανία αποφάσισε να επέμβει. Η επέμβασή της θα ήταν στην ουσία υπέρ των Βουλγάρων και θα είχε σαν κύριο αντικείμενο: **«την εξασφάλιση πόρων για τα τρία Βιλαέτια της Μακεδονίας, δηλαδή Θεσσαλονίκης, Μοναστηρίου και Σκοπίων όπου οι Βούλγαροι είχαν ιδρύσει δεσπόζουσες Χριστιανικές Εξαρχίες»**.^[9] Η Βρετανία προσπαθούσε να «φέρει στα νερά της» την Βουλγαρία, πιστεύοντας ότι μπορούσε να την αποσπάσει από την επιρροή της Ρωσίας. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία δέχθηκε την πρόταση των Άγγλων με «φθνή αντάλλαγμα» την αύξηση των δασμών εισαγωγής ευρωπαϊκών προϊόντων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Προφανώς αυτή η «φθνή επέμβαση» των Βρετανών απέτυχε και η αναρχία συνεχίσθηκε με την απειλή να γίνει η γη της Μακεδονίας ένα μεγάλο σφαγείο. Όταν περί το 1906 οι Βούλγαροι Κομιτατζήδες είχαν σχεδόν εκδιωχθεί από την Μακεδονία, για αντίποινα, άρχισαν την γνωστή τους δράση εναντίον των Ελλήνων της Ανατολικής Ρωμυλίας με σφαγές, λεηλασίες και εκδιώξεις προσφύγων προς την Ελλάδα. Παράλληλα, οι Κομιτατζήδες ορμώμενοι από τα εδάφη της Βουλγαρίας συνέχισαν να κάνουν καταδρομικές επιδρομές εναντίον των Ελλήνων της Μακεδονίας.

Στις **15 Σεπτεμβρίου 1907**, δεκαπέντε ημέρες μετά την εισδοχή της Ρωσίας στην Τριπλή Συμμαχία – Triple Entente, η Ρωσία και η Αυστροουγγαρία υπέγραψαν την Συνθήκη της Βιέννης {Κεφ. 2, σελ. 8} για την διατήρηση του status quo στην Μακεδονία αλλά και την συνέχιση του Προγράμματος Morzsteg που είχε συμφωνηθεί το 1903. ^[7]

Πράγματι στις αρχές του 1908 έγινε μία κοινή προσπάθεια Ρώσων και Αυστριακών για την «*ρύθμιση του Μακεδονικού μέσω του προγράμματος Morzsteg*». Είναι προφανές ότι οι δύο μεγάλες Αυτοκρατορίες, οι οποίες τυπικά ανήκαν σε αντίπαλα στρατόπεδα, συμφώνησαν για την μελλοντική τους επικυριαρχία στην Μακεδονία, όταν και εφ' όσον θα γινόταν ο διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Αμέσως μετά η Αυστροουγγαρία, είτε συνειδητοποίησε τον διπλό παιχνίδι των Ρώσων ή απλά θέλησε να βάλει σε άμεση εφαρμογή την Συμφωνία της Βιέννης και προχωρώντας ένα βήμα παραπάνω ανακοίνωσε τον Ιανουάριο του 1908 μέσω του Υπουργού Εξωτερικών Aerenthal, την κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής από Μετροβίτσα – Θεσσαλονίκη. Το γεγονός αυτό εκλήφθηκε από τους Ρώσους ως προσπάθεια «*πρόωρης καθόδου της Αυστροουγγαρίας στο Αιγαίο*».

Ο Υπουργός Εξωτερικών της Αυστρίας Aerenthal προσπάθησε να διευκρινίσει την κατάσταση στον Ρώσο Υπουργό Εξωτερικών Isvolsky ότι: ^[9]

«*η κοινή αποστολή τους για την Μακεδονία έχει ολοκληρωθεί και η γραμμή Μετροβίτσα – Θεσσαλονίκη δεν έχει καμμία σχέση*».

Η Ρωσία προφανώς δεν ικανοποιήθηκε από τις εξηγήσεις του Aerenthal και αφού εγκατέλειψε τις προσπάθειες συνεννοήσεως με την Αυστροουγγαρία, τον Ιούνιο 1908 στράφηκε προς την Αγγλία για την εφαρμογή ενός άλλου κοινού προγράμματος για την Μακεδονία.

Η πρώτη επαφή Ρωσίας – Αγγλίας για το θέμα της Μακεδονίας έγινε την **9 Ιουνίου 1908** ^[10].

Ο Βασιλιάς της Αγγλίας Εδουάρδος VII έκανε επίσημη επίσκεψη στον Τσάρο Νικόλαο, σε μία λαμπρή εκδήλωση που έγινε στο Reval (*σημερινό Ταλίν της Εσθονίας*) παρουσία αγγλικών και ρωσικών πολεμικών πλοίων. Στην εκδήλωση αυτή ήταν παρούσα και η Βασίλισσα της Ελλάδας Όλγα, θεία του Τσάρου Νικολάου Β'.

Τσάρος Νικόλαος Β' και Βασιλιάς Εδουάρδος VII

Παρά την αποτυχία του 1906 οι Βρετανοί προκάλεσαν την συνεργασία με τους Ρώσους προκειμένου τουλάχιστον να αποκτήσουν κάποια επιρροή στην περιοχή. Το 1908 η Αγγλική Βουλή των Κοινοτήτων αποφάσισε να αφαιρεθεί η Μακεδονία από την Τουρκική κατοχή και να τοποθετηθεί Κυβερνήτης που θα διοριζόταν από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα διατηρούσε την κυριαρχία της Μακεδονίας μόνο και μόνο για να αποτρέψει τις διεκδικήσεις των γειτονικών χωρών.

Δηλαδή η Αγγλία προωθούσε μία ρύθμιση που έλεγε

«*Ψιλή Κυριότητα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και Επικαρπία στις Μεγάλες Δυνάμεις*»

με απώτερο σκοπό την αρπαγή της Μακεδονίας από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Ποια απ' όλες θα έπαιρνε την Μακεδονία δεν ήταν της στιγμής.

Ενώ οι Ρώσοι και οι Άγγλοι συζητούσαν για την Μακεδονία, στις **24 Ιουλίου 1908** έκαναν την εμφάνισή τους οι Νεότουρκοι οι οποίοι πλέον συνιστούσαν ένα νέο κίνδυνο και απειλή για την ακεραιότητα της Μακεδονίας που σχεδίαζαν να μοιραστούν. ^[9] Το αποτέλεσμα ήταν να μην εφαρμοσθεί το Ρωσο - Αυστριακό πρόγραμμα Morzsteg αλλά ούτε το Άγγλο - Ρωσικό σχέδιο ειρήνευσης στην Μακεδονία. Προ του κινδύνου των Νεότουρκων, Ρωσία και Αυστροουγγαρία έσπευσαν την **2^α Σεπτεμβρίου 1908** να κάνουν μία νέα προφορική συμφωνία στο Buchlau της Βοημίας με την οποία οι δύο Αυτοκρατορίες θα ένωναν τις δυνάμεις τους στην Μακεδονία εναντίον των Νεότουρκων. Η ίδια συμφωνία προέβλεπε ότι η Αυστρία θα βοηθούσε την Ρωσία να αποκτήσει τον έλεγχο στα Στενά και η Αυστρία θα προσαρτούσε την Βοσνία – Ερζεγοβίνη. ^[7] Οι Ρώσοι αντέτειναν ότι η προσάρτηση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης ήταν «*υπόθεση όλων των Μεγάλων Δυνάμεων*» και αυτή η προφορική συμφωνία έμεινε προσωρινά «*στον αέρα*».

Όλες αυτές οι ρυθμίσεις δεν άρεσαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία που έβλεπε το φάσμα του διαμελισμού της να την πλησιάζει και πολύ περισσότερο δεν άρεσαν στους **Νεότουρκους** οι οποίοι δεν ήθελαν να χάσουν την Μακεδονία. Οι Νεότουρκοι στην πλειονότητά τους ζούσαν στην Μακεδονία και γνώριζαν πολύ καλά την αξία της. Τα σχέδια των Ρώσων, των Αυστριακών και των Άγγλων για την Μακεδονία αλλά και ο Μακεδονικός Αγώνας ουσιαστικά τερματίστηκαν από την **Επανάσταση των Νεότουρκων**.

Η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Βουλγαρίας από τον Τσάρο Φερδινάνδο

Μέσα στην σύγχυση των παραπάνω γεγονότων και με δεδομένη την αδυναμία της εξασθενημένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας να αντιδράσει, την **5^η Οκτωβρίου 1908**, η Βουλγαρία ανακήρυξε την ανεξαρτησία της.

Η Αυστρία πρώτη έσπευσε να αναγνωρίσει την Βουλγαρία ως ανεξάρτητο Βασίλειο με ηγεμόνα τον Τσάρο Φερδινάνδο τον επονομαζόμενο «*Foxy Ferdinand*». Η Οθωμανική Αυτοκρατορία κάτω από την πίεση της Ρωσίας δέχθηκε να αναγνωρίσει την Βουλγαρία.

Μέσα στο 1909 θεωρείται ότι υπεγράφη στην Αγία Πετρούπολη μυστική συμφωνία Ρωσίας και Βουλγαρίας, με την οποία η τελευταία γίνεται δορυφόρος της Ρωσίας στα Βαλκάνια. [3]

Αυτός προφανώς ήταν και ο λόγος που η Ρωσία πίεσε την Οθωμανική Αυτοκρατορία να αναγνωρίσει την νέα Βουλγαρία του Τσάρου Φερδινάνδου.

Μία ημέρα αργότερα, την **6^η Οκτωβρίου 1908**, γίνεται από την Αυστρία το πρώτο βήμα για τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η Αυστρία προσαρτά την Βοσνία και δίνει το σύνθημα του διαμελισμού.

Υπό τις συνθήκες αυτές, λίγες ημέρες μετά οι Κρητικοί αποφάσισαν και διακήρυξαν την Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Βεβαίως, ότι αφορά τα ελληνικά συμφέροντα, δυστυχώς παρά την επέμβαση του ελληνικού αντάρτικου σώματος και τις θυσίες των Ελλήνων, η πολιτική κατάσταση της Μακεδονίας δεν διευθετήθηκε τότε...

«Η επανάσταση στην Κρήτη»

Μετά το τέλος του πολέμου του 1897, ο Πρίγκιπας Γεώργιος της Ελλάδας, ο ανεπιός του Βασιλέως Γεωργίου, με απόφαση των μεγάλων Δυνάμεων διορίστηκε, τυπικά για μία τριετία, Ύπατος Αρμοστής της Αυτόνομης Κρήτης και σχεδόν όλοι οι Κρήτες ήταν πεπεισμένοι ότι αυτό το σύστημα της αυτόνομης αρμοστείας ήταν ένα μεταβατικό στάδιο και πολύ γρήγορα θα ακολουθούσε η Ένωση με την Ελλάδα. Η πραγματική κατάσταση ωστόσο ήταν αρκετά διαφορετική από τον πόθο των Κρητών.

Όΰπατος Αρμουςίης της Κρήτης – Πρίγκιπας Γεώργιος

Οι Μεγάλες Δυνάμεις φρόντισαν πολύ γρήγορα να ψαλιδίσουν το όνειρο αυτό και τον Νοέμβριο του 1898 διαβεβαίωσαν γραπτά στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ότι: ^[1]

«δεν θα επιτραπεί η Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα».

Η διαβεβαίωση αυτή ήταν ενδεικτική των προθέσεών τους. Προς το παρόν, έπρεπε να διατηρηθεί η Κρήτη ως ανεξάρτητη επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με ένα καθεστώς που αργότερα θα επέτρεπε σε κάποια από τις Μεγάλες Δυνάμεις να την προσαρτήσουν, όταν και εφ' όσον οι συνθήκες επιτρέψουν. Η Κρήτη ήταν ένας σημαντικός ενδιάμεσος σταθμός στην θαλάσσια γραμμή «Γιβραλτάρ, Μάλτα, Κρήτη, Κύπρος» που ήταν ο θαλάσσιος δρόμος για την Μέση Ανατολή.

Η Ελλάδα ερχόμενη από την ταπεινωτική ήττα του 1897, με μεγάλες οικονομικές υποχρεώσεις και χωρίς αξιόμαχες ένοπλες δυνάμεις δεν ήταν σε θέση να απαιτήσει ή να διαπραγματευθεί την Ένωση της Κρήτης. Αφ' ενός μεν διότι οι Τούρκοι ήταν έτοιμοι για ένα δεύτερο πόλεμο και αφ' ετέρου διότι οι Βούλγαροι καραδοκούσαν σε μία τέτοια περίπτωση να ζητήσουν σαν αντιστάθμισμα την Μακεδονία. Η απαίτηση των Βουλγάρων **«εάν η Ελλάδα πάρει την Κρήτη, εμείς θα πάρουμε την Μακεδονία»** είχε ήδη εκφραστεί ανοικτά από τους Βουλγάρους ηγέτες.

Στη Κρήτη, κατά την περίοδο της Ύπατης Αρμοστείας, δημιουργήθηκαν οι πρώτες πολιτικές παρατάξεις οι οποίες κατά την «συνήθη λογική» των Ελλήνων άρχισαν να αλληλοσπαράσσονται για την Εξουσία στην Κρητική Κυβέρνηση. Τα πολιτικά πάθη και ο πολιτικός ανταγωνισμός μεταδόθηκαν στους εκ φύσεως θερμόαιμους Κρήτες με συνέπεια η πολιτική αντιπαράθεση να μετατραπεί σε ένοπλες συγκρούσεις των αντιπάλων. Σ' αυτό το εκρηκτικό και σπαρασσόμενο πολιτικό και κοινωνικό τοπίο της Κρήτης θα αναδειχθεί ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ο πολιτικός ο οποίος συνέδεσε το όνομά του, περισσότερο από οιονδήποτε άλλον, με την διαμόρφωση της ιστορίας της Νεώτερης Ελλάδας. Ευφυής, δραστήριος, χειμαρρώδης, τολμηρός, ριψοκίνδυνος, με διαπραγματευτικές ικανότητες και επίμονος έως φανατικός στην επίτευξη του σκοπού.

Το μεγαλύτερο όμως προσόν του Ε. Βενιζέλου ήταν

«η ικανότης του να βάζει στόχους, να βλέπει όλους τους δυνατούς δρόμους, ευθείας ή τεθλασμένης γραμμής, για την επίτευξη των στόχων του και ανάλογα με τις περιστάσεις να προσαρμόζει την πορεία του».

Αυτή η ικανότης του τον ανέδειξε στο Κρητικό πολιτικό πεδίο, αυτή τον έφερε αργότερα στην Κυβέρνηση της Ελλάδος και αυτή τον ανέδειξε σε έναν από τους πρωταγωνιστές στην ταραγμένη Ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή των αρχών του 20^{ου} αιώνα.

Δεν είναι βέβαιο ότι όλες του οι κινήσεις και οι αποφάσεις ήταν σωστές. Όμως, με δεδομένη την επικρατούσα τότε κατάσταση στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στα Βαλκάνια, είναι αμφίβολο εάν άλλος Έλληνας πολιτικός θα μπορούσε να φέρει τελικά καλλίτερα αποτελέσματα για την Ελλάδα, με μερικές εξαιρέσεις.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα (αρχές του 1900), από την πλευρά των Ελλήνων, για το μέλλον της Κρήτης είχαν αρχίσει να διαμορφώνονται δύο πιθανές λύσεις - επιδιώξεις. Η μία προωθεύτο από τον Ύπατο Αρμοστή Γεώργιο και η άλλη από τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

✚ Ο Ύπατος Αρμοστής Γεώργιος, βλέποντας να τελειώνει η τριετής Εντολή και γνωρίζοντας πολύ καλά τις αρνητικές προθέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων σχετικά με την Ένωση προωθούσε την ιδέα «της συνέχισης της Αρμοστείας, της αντικατάστασης των στρατευμάτων των Μεγάλων Δυνάμεων από ελληνικά και της δυνατότητας διορισμού του Υπάτου Αρμοστή από τον Έλληνα Βασιλέα». Θεωρητικά επιθυμούσε να ακολουθήσει μία πολιτική σταδιακής απόκτησης ελληνικής κυριαρχίας στην Κρήτη.

✚ Στην άλλη πλευρά ο Βενιζέλος πρόσβευε ότι «η καλλίτερη λύση θα ήταν η Ένωση με την Ελλάδα αλλά εφ' όσον αυτή αποκλείεται, τότε η πλήρης Αυτονομία - Ανεξαρτησία τύπου Βουλγαρικής Ηγεμονίας είναι η μόνη εγγύηση για το μέλλον της Κρήτης». Πρακτικά συντασσόταν με την γραμμή των Άγγλων που επιθυμούσαν της Αυτονομία της Κρήτης και όχι την Ένωση με την Ελλάδα.

Για τις θέσεις αυτές ο μεν Πρίγκιπας Γεώργιος κατηγορήθηκε ότι «προσπαθεί να εξασφαλίσει το βασιλικό του μέλλον», ο δε Βενιζέλος ότι «κινείται για λόγους προσωπικών φιλοδοξιών».

Ο Πρίγκιπας Γεώργιος από τον Αύγουστο του 1900 μέχρι τον Φεβρουάριο του 1901 έκανε μία μακρά περιοδεία στις Ευρωπαϊκές χώρες και προσπάθησε να «περάσει» τις παραπάνω απόψεις του για μία πιο ανεξάρτητη Αυτονομία αλλά η πρότασή του απορρίφθηκε επισήμως από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Όσο για την υπόθεση της Ένωσης με την Ελλάδα, ... , ούτε κουβέντα.

Οι ίδιες οι Μεγάλες Δυνάμεις αντιπρότειναν τότε την 5ετή ανανέωση της Εντολής της Αρμοστείας. Αρκετοί Κρήτες και βεβαίως ο Πρίγκιπας Γεώργιος δυσαρεστήθηκαν με την απόρριψη της προτάσεως για αυτονομία αλλά ο Βενιζέλος ήταν πολύ ευχαριστημένος με την απόφαση αυτή την οποία χαρακτήρισε ως:

«δάκτυλο της Θείας Πρόνοιας διότι απετράπη η εγκαθίδρυση του δεσποτισμού η οποία θα ήταν πηγή συνεχών επαναστάσεων».

Ο Βενιζέλος φοβόταν ότι ένα σύστημα με Ύπατο Αρμοστή που θα εκλέγεται από τον Έλληνα Βασιλέα και με ελληνικές ένοπλες δυνάμεις στο νησί, θα «έθαβε» τελειωτικά οιαδήποτε πιθανότητα Κοινοβουλευτισμού στην Κρήτη.

Ενώ ο Πρίγκιπας Γεώργιος δεν δυσκολεύθηκε να αποδεχθεί την πρόταση των Μεγάλων Δυνάμεων για την 5ετή επέκταση της Αρμοστείας, ο Βενιζέλος συνέχισε να ασκεί οξύτατη αντιπολίτευση κατά του Γεωργίου και του καθεστώτος της Αρμοστείας, υποστηρίζων την θέση του για αυτόνομη Ηγεμονία. Έγιναν τότε κάποιες χαλαρές προσπάθειες συνεννοήσεως των δύο ανδρών, όταν ο Πρίγκιπας Γεώργιος προσπάθησε να πείσει τον Βενιζέλο ότι «προς το παρόν» η καλλίτερη λύση ήταν η συνέχιση του καθεστώτος της Αρμοστείας και τον διόρισε Υπουργό Δικαιοσύνης της Κρητικής Κυβερνήσεως. Παρ' όλα αυτά ο Βενιζέλος συνέχισε την αντιπολίτευση προς τον Πρίγκιπα Γεώργιο οπότε η σύγκρουση των δύο ανδρών ήταν πλέον αναπόφευκτη.

Η Κρήτη ήταν ακόμη υπό τουρκική επικυριαρχία και η απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων έπρεπε να εγκριθεί από τον Σουλτάνο. Ο Βενιζέλος φέρεται να επικοινωνήσε με τον Σουλτάνο στον οποίο εξέφρασε την αντίθεσή του για την 5ετή ανανέωση της Υπάτης Αρμοστείας και ο Πρίγκιπας Γεώργιος τον κατηγορήσε ότι:

«ενήργησε (αντεθνικά) εναντίον της αναγνώρισης της ανανέωσης της εντολής της Αρμοστείας από τον Σουλτάνο».

Ουσιαστικά τον κατηγορήσε για «εσχάτη προδοσία» και με την δικαιολογία αυτή την **18^η Μαρτίου 1901** τον απομάκρυνε από την Κρητική Κυβέρνηση.

Ελευθέριος Βενιζέλος την εποχή της Κρητικής Επανάστασης

Τον **Απρίλιο του 1901** έγιναν εκλογές και στην Κρητική Κυβέρνηση εξελέγησαν 58 χριστιανοί και 6 μουσουλμάνοι βουλευτές. Η δεσποζούσα φυσιογνωμία στην πολιτική ζωή της Κρήτης, ο Ελευθέριος

Βενιζέλος, είχε επιλέξει να μην είναι υποψήφιος σ' αυτές τις εκλογές. Την εποχή εκείνη όλος ο Κρητικός λαός απαιτούσε την Ένωση με την Ελλάδα, θέση που υιοθετούσε πλέον και ο Ύπατος Αρμοστής Γεώργιος και ο οποίος «υποτίθεται» ότι την προωθούσε με τον δικό του διπλωματικό τρόπο. Στο διάστημα αυτό άρχισαν διωγμοί των βενιζελικών από την Ύπατη Αρμοστεία και ο ίδιος ο Βενιζέλος ήλθε σε αντιπαράθεση με τον Μητροπολίτη Κρήτης Ευμένιο ο οποίος στις Εκλογές φώναζε ότι:

«Όποιος ψηφίσει Βενιζέλο να γίνει μαύρος σαν το ράσο μου».

Ο Βενιζέλος μέσω της εφημερίδας του «Κήρυκας των Χανίων» εξύβρισε τον Ευμένιο και η Ύπατη Αρμοστεία βρήκε την ευκαιρία και καταδίκασε τον μέχρι πρότινος Υπουργό Δικαιοσύνης σε 15ήμερη φυλάκιση, την οποία εξέτισε στις Φυλακές Ιτζεδίν, έξω από την Σούδα. ^[15]

Ο Βενιζέλος, προφανώς θεωρώντας την πιθανότητα της Ένωσης μηδαμινή, ήταν ακόμη υπέρ μίας αυτόνομης Ηγεμονίας τύπου Βουλγαρίας. Στην βάση αυτή ο Βενιζέλος άρχισε και πάλι να κάνει σφοδρή αντιπολίτευση στον Πρίγκιπα και να προετοιμάζει την επάνοδο του στην Κυβέρνηση. Η εφημερίδα του «Κήρυξ», σε όλο το χρονικό διάστημα μέχρι τις επόμενες Εκλογές, καταφερόταν πλέον ανοικτά κατά του Ύπατου Αρμοστή, τον οποίο δεν δίσταζε να χαρακτηρίζει ως «τύραννο».

Η δραστηριότητά του Βενιζέλου είχε κινήσει το ενδιαφέρον των Μεγάλων Δυνάμεων και ιδιαίτερα των Άγγλων οι οποίοι «προέβλεψαν την επικράτηση του στην πολιτική σκηνή της Κρήτης» και τον προσέγγισαν, πιθανότατα μέσω του Γενικού Πρόξενου E.Howard που έφθασε στην Κρήτη λίγο πριν τις Εκλογές του 1903. Ο ίδιος ο Howard σε βιβλίο που έγραψε τριάντα χρόνια αργότερα, ομολόγησε ότι είχε έλθει στην Κρήτη με σκοπό ^[1]

*«να προστατέψει τον Πρίγκιπα Γεώργιο ώστε να πέσει στα μαλακά...
to let him down gently».*

Οι Άγγλοι μεταξύ του Πρίγκιπα Γεωργίου και του Βενιζέλου είχαν ήδη επιλέξει τον δεύτερο, ο οποίος από το 1901 είχε δηλώσει:

«Η πραγματοποίηση των εθνικών μας πόθων δεν εξαρτάται τόσο εκ των ιδικών μας πράξεων, όσο από την συνδρομή των διεθνών περιστάσεων, αίτινες διαφεύγουν της δικής μας επιρροής»,

δηλαδή αυτό που ήθελαν να ακούσουν οι Άγγλοι.

Είναι χαρακτηριστικός ο διάλογος του Πρίγκιπα Γεωργίου με το Άγγλο Γενικό Πρόξενο E.Howard λίγο πριν τις Εκλογές του 1903 για την προστασία που απολάμβανε ο Βενιζέλος από τους Άγγλους: ^[1]

Πρίγκιπας Γεώργιος: ...Ο Βενιζέλος έπρεπε να είχε συλληφθεί για τις πράξεις του...

Άγγλος Γενικός Πρόξενος: ... Εάν τον συλλάβετε εμείς θα τον ελευθερώσουμε...

Είναι προφανές ότι η Αγγλία είχε επιλέξει τον Βενιζέλο ο οποίος ήταν υπέρ της «*Ηγεμονίας τύπου Βουλγαρίας και όχι υπέρ της Ένωσης*». Για την ώρα ο Βενιζέλος εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των Άγγλων. Αργότερα, εάν ο Βενιζέλος επιτύχανε, οι έμπειροι και κοσμοκράτορες Άγγλοι είχαν τις μεθόδους να απαλλαγούν απ' αυτόν.

Στο πνεύμα αυτό ακολούθησαν οι εκλογές του 1903 κατά τις οποίες, όπως ήταν φυσιολογικό, το Κόμμα του Βενιζέλου καταψηφίστηκε. Ο Βενιζέλος αμφισβήτησε το αποτέλεσμα των Εκλογών, επικαλέστηκε «νοθεία» και συνέχισε την οξύτατη αντιπολίτευση κατά της Αρμοστείας.

Με την έκρυθμη κατάσταση που επικρατούσε στη Μεγαλόνησο και τους φανατισμένους και οπλισμένους οπαδούς, η «*περίπτωση νοθείας*» δεν αποκλείεται. Άλλωστε στην Κρήτη ακόμη και μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα το αποτέλεσμα των Εκλογών διαμορφωνόταν από λίγους Κομματάρχες. Ολόκληρες φαμίλιες με τον ένα ή τον άλλο τρόπο ψήφιζαν ότι αποφάσιζε και διέτασσε ο αρχηγός της φαμίλιας.

Μετά την εκλογική του ήττα ο Βενιζέλος βλέποντας ότι η λύση που είχε προτείνει για «*ανεξάρτητη Ηγεμονία*» δεν είχε ελπίδες, «*άρχισε πλέον να προωθεί και να μάχεται για την λύση της Ενώσεως της Κρήτης με την Ελλάδα*».

Το 1904 ο Πρίγκιπας Γεώργιος, βλέποντας τόσο τις αντιδράσεις των Κρητών όσο και την νέα θέση του Βενιζέλου, πρότεινε στις Μεγάλες Δυνάμεις την Ένωση με την Ελλάδα. Οι Μεγάλες Δυνάμεις αρνήθηκαν εκ νέου και αντιπρότειναν ανανέωση της Εντολής της Αρμοστείας.

Πλέον τόσο ο Ύπατος Αρμοστής Γεώργιος όσο και ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχαν επισήμως εκφραστεί υπέρ της Ενώσεως.

Θεωρητικά και τυπικά, εφ' όσον τους ένωνε ο κοινός σκοπός, θα έπρεπε να είχαν βρει μία κοινή συνισταμένη για το καλό της Κρήτης. Αυτό δεν συνέβη και η παράνομη ένοπλη αντιπαράθεση των θερμόαιμων Κρητών οπαδών συνεχίστηκε μέχρι τις επόμενες Εκλογές. Η εξέλιξη αυτή έδειξε ότι ο καθένας από τους δύο άνδρες «*ήθελαν το καλό της Κρήτης με το δικό του τρόπο*».

Λίγο πριν τις επόμενες Κρητικές Εκλογές, ο Βενιζέλος συνένωσε την αντιπολίτευση και με 600 οπλισμένους οπαδούς του κήρυξε τον Μάρτιο του 1905 την «**Επανάσταση της Θερίσου**» και με ψήφισμα ζητούσε την «**κατάργηση της Αρμοστείας και Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα**».

Ο Πρίγκιπας Γεώργιος, τυπικά εκπροσωπώντας την νόμιμη εξουσία, αρνήθηκε οιαδήποτε συνεννόηση με τον Βενιζέλο και αποφάσισε να συντρίψει τους «κινήματιες» με στρατιωτικά μέσα.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις συνέστησαν ψυχραιμία και λύση του θέματος με ειρηνικά μέσα. Παράλληλα διαισθάνθηκαν τότε ότι ο «**Βενιζέλος, οπαδός πλέον της Ενώσεως, έχει την δυναμική να κερδίσει**» και προκειμένου τουλάχιστον να ανακόψουν την ορμή της Ενώσεως, το καλοκαίρι του 1905, υιοθέτησαν εσπευσμένα την αρχική πρόταση του Πρίγκιπα Γεωργίου, δηλαδή:

- ✚ Δημιούργησαν ελληνική πολιτοφυλακή με Έλληνες Αξιωματικούς
- ✚ Αποφάσισαν να αποσύρουν τα στρατεύματά τους από την Κρήτη
- ✚ Προκήρυξαν Εκλογές με Γενική Αμνηστία και
- ✚ Έδωσαν στο Βασιλέα Γεώργιο Α' το δικαίωμα να ορίζει αυτός τον Ύπατο Αρμοστή.

Η ενέργεια αυτή δεν καταλάγιασε την έξαψη των αντιπάλων οι οποίοι, παρουσία στρατιωτικών σωμάτων των Μεγάλων Δυνάμεων, συνέχισαν τόσο την πολιτική όσο και την ένοπλη αντιπαράθεση. Οπαδοί της Επανάστασης της Θερίσου συγκρουόταν με τις δυνάμεις της Αρμοστείας στην Κρητική ύπαιθρο η οποία στην κυριολεξία υπέφερε από αμφότερες τις πλευρές. Σημειώνεται ότι εκτός από τις δυνάμεις της Αρμοστείας, υπέρ του Πρίγκιπα Γεωργίου δρούσαν και κάποιες άτακτες ένοπλες ομάδες οπαδών του.

Οι Επαναστάτες της Θερίσου

Οι Επαναστάτες της Θερίσου, με μηδαμινούς οικονομικούς πόρους, φαινόταν να κερδίζουν την μάχη αλλά η κατάσταση στην Κρήτη είχε φθάσει στα πρόθυρα «**Εμφύλιας σύγκρουσης**». Οι Δυνάμεις της Ύπατης Αρμοστείας συνειδητοποίησαν την ανερχόμενη δύναμη του Βενιζέλου και την **18^η Ιουλίου 1905** τον κάλεσαν σε συνάντηση. Ο Βενιζέλος συναντήθηκε στις Μουρνιές με τους προξένους της Γαλλίας, Αγγλίας, Ιταλίας, Γερμανίας, Αυστρίας και Ρωσίας οι οποίοι του πρότειναν :

«**αμνηστία με αντάλλαγμα την παράδοση του οπλισμού των ανταρτών της Θερίσου**».

Ο Βενιζέλος, αφού συνεννοήθηκε με τους συναγωνιστές του, απέρριψε την πρόταση των Μεγάλων Δυνάμεων και η ένοπλη αντιπαράθεση στην Κρητική ύπαιθρο συνεχίστηκε.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις επανήλθαν εκ νέου τον Νοέμβριο του 1905 και με την απονομή «αμνηστίας έναντι παράδοσης των όπλων», αυτήν την φορά επετεύχθη συμφωνία μεταξύ οπαδών του Ύπατου Αρμοστή Γεωργίου και του Βενιζέλου.

Η αμνηστία δόθηκε, οι άτακτες ένοπλες ομάδες διαλύθηκαν αλλά τα όπλα δεν παραδόθηκαν...

Εξετάζοντας με λίγο διαφορετική άποψη τα γεγονότα φαίνεται ότι η Κρήτη έφτασε στα πρόθυρα εμφύλιας σύγκρουσης λόγω της σφοδρής αντιπαλότητας μεταξύ του Ύπατου Αρμοστή και ενός Βουλευτή.

✚ «Ο Ύπατος Αρμοστής Πρίγκιπας Γεώργιος, θεωρητικά και τυπικά, ενεργούσε σαν νόμιμος εκπρόσωπος της τάξεως κατά του αντάρτη βουλευτή. Επιθυμούσε να μεθοδεύσει την ανεξαρτησία της Κρήτης και την Ένωση με την Ελλάδα μέσω αποφάσεων των Μεγάλων Δυνάμεων».

Συναισθηματική ματαιοπονία ή ενσυνείδητη συνοδοιπόρευση με τις Μεγάλες Δυνάμεις...

✚ «Ο βουλευτής Βενιζέλος ενεργούσε, ουσιαστικά ως πατριώτης Κρητικός και τυπικά ως παράνομος αντάρτης, που ήθελε να αποτινάξει την Τουρκική Κυριαρχία και παράλληλα να απαλλαγεί από την Ύπατη Αρμοστεία των Μεγάλων Δυνάμεων».

Συναισθηματικός πατριωτισμός ή προσωπικές επιδιώξεις;

Τα γεγονότα που ακολούθησαν ουσιαστικά διέψευσαν και τους δύο.

Τον **Μάιο του 1906** η Συντακτική Συνέλευση της Κρήτης αποφάσισε με μεγάλη πλειοψηφία την Ένωση με την Ελλάδα. Στην συνέλευση συμμετείχε, με μειοψηφία βουλευτών, και ο Βενιζέλος και οι υιοθετηθείσες από την Συνέλευση θέσεις ήταν στην ουσία θέσεις των Επαναστατών της Θερίσου. *Η επανάσταση της Θερίσου άρχισε να αποκτά ευρύτερα ερείσματα.*

Η κατάσταση αυτή οδήγησε τον Πρίγκιπα Γεώργιο να παραιτηθεί και να καταθέσει την Εντολή της Αρμοστείας στις Μεγάλες Δυνάμεις. Ο Πρίγκιπας Γεώργιος μπορεί μεν να πρέσβευε υπέρ της Ενώσεως αλλά εφ' όσον δεν είχε πάρει το πράσινο φως των Μεγάλων Δυνάμεων, δεν μπορούσε να εναντιωθεί στους Εντολείς του και για τον λόγο αυτό αποφάσισε να παραδώσει την Εντολή. Έτσι τον Σεπτέμβριο του 1906, στο τέλος της 5ετούς θητείας του, ο Πρίγκιπας Γεώργιος αντικαταστάθηκε από τον Αλέξανδρο Ζαΐμη που είχε επιλεγεί από τον Βασιλέα Γεώργιο Α' ως ο νέος Ύπατος Αρμοστής της Κρήτης. Ο νέος Ύπατος Αρμοστής δεν μπορούσε να προσφέρει τίποτε σε ένα επαναστατημένο ένοπλο λαό ο οποίος ζούσε με τον πόθο της Ένωσης με την Ελλάδα.

Αυτή η ανώμαλη πολιτική κατάσταση στην Κρήτη δεν άλλαξε μέχρι την επανάσταση των Νεότουρκων οπότε, την **24^η Σεπτεμβρίου (7 Οκτωβρίου) 1908**, οι Κρητικοί:

«κατάργησαν την Αρμοστεία και κήρυξαν την Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα και παράλληλα δημιούργησαν τότε μία προσωρινή οικουμενική κυβερνητική επιτροπή στην οποία μετείχε και ο Βενιζέλος και η οποία κυβερνούσε εν ονόματι του Βασιλέως της Ελλάδος Γεωργίου του Α'».

Τότε ήταν που έγινε η πραγματική Επανάσταση στην Κρήτη!!!

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία αμέσως αποδοκίμασε τα γεγονότα στην Κρήτη και κάλεσε την Ελλάδα να κάνει το ίδιο. Η Ελλάδα, μη θέλοντας να διακινδυνεύσει και πάλι ένα νέο πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, κατά την έκφραση της εποχής αναγκάστηκε να τηρήσει την «**άψογον στάση**», στην καθομιλουμένη «**κάθισε στην άκρη και μην μιλάς**».

Η Ελλάδα δεν αποδοκίμασε ούτε επιδοκίμασε την νέα κατάσταση. Τήρησε «**σιγήν ιχθύος**» και αυτός ίσως να είναι ο ορισμός του «**Κρατικού εξευτελισμού**».

Η Επανάσταση της Θερίσου είχε «ιδεολογικά» επικρατήσει, η Ένωση με την Ελλάδα κηρύχθηκε αλλά το πολιτειακό καθεστώς στην Κρήτη δεν άλλαξε διότι

«η Κρήτη παρέμεινε επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με Ύπατο Αρμοστή».

Το Κρητικό ζήτημα, η αντιπαράθεση του Ύπατου Αρμοστή Γεωργίου με τον Ελευθέριο Βενιζέλο και οι διπλωματικά άκομψες πολιτικές κινήσεις τους, λίγο έλειψε να οδηγήσουν την Κρήτη σε Εμφύλιο σπαραγμό και βεβαίως για δεύτερη φορά την Ελλάδα σε ένα καταστροφικό πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Ο Θεός της Ελλάδας είχε προστατέψει την Κρήτη, και βεβαίως την Ελλάδα...

«Η επανάσταση των Νεότουρκων» [9]

Η επανάσταση των Νεότουρκων ήταν ένα σημαντικό γεγονός της εποχής αλλά ο τρόπος με τον οποίο δημιουργήθηκε, αναπτύχθηκε, εμφανίστηκε στην πολιτική σκηνή και επεβλήθη είναι σχετικά ασαφής και αφήνει αρκετές απορίες καθώς και ένα πέπλο μυστηρίου. Πως είναι δυνατόν εκείνη την εποχή να αναπτύχθηκε ένα τέτοιο κίνημα σαν αυτό των Νεότουρκων, σε μία αυτοκρατορία της οποίας οι Μυστικές Υπηρεσίες γνώριζαν τα πάντα; Επίσης, πως είναι δυνατόν οι Μυστικές Υπηρεσίες της Αυστροουγγαρίας, της Γερμανίας, της Αγγλίας και της Ρωσίας να μην γνώριζαν για αρκετά χρόνια τις δραστηριότητες των Νεότουρκων; Οι περιγραφές των ιστορικών κειμένων σε γενικές γραμμές παρουσιάζουν σχεδόν όλες την ίδια εικόνα.

Δεν υπάρχουν στοιχεία που θα μπορούσαν να δώσουν ή να εκμαιεύσουν μία απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα. Οι Νεότουρκοι θα παραμείνουν ένα μεγάλο ερωτηματικό.

Ο πραγματικός ρόλος τους ίσως να φανεί μερικά χρόνια αργότερα...

Η ιστορία των Νεότουρκων αρχίζει στα μέσα του 19^{ου} αιώνα όταν κάποιοι Τούρκοι, κυρίως αξιωματικοί απόφοιτοι Στρατιωτικών Σχολών, [12] διανοούμενοι και διπλωμάτες, που είχαν ζήσει και είχαν σπουδάσει στην Δυτική Ευρώπη αντελήφθησαν ότι για να μπορέσει η Οθωμανική Αυτοκρατορία να συναγωνισθεί τις Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης θα πρέπει να εκσυγχρονισθεί πολιτικά και να αποκτήσει συνταγματικούς θεσμούς κατά τα πρότυπα των Ευρωπαίων. Αυτή ήταν η θεωρητική ιδεολογική βάση.

Η πρώτη εμφάνιση των Νεότουρκων έγινε το 1876 όταν με πιέσεις τους ο Σουλτάνος Αβδούλ Χαμίτ Β' δημοσίευσε τον Δεκέμβριο το πρώτο Σύνταγμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το οποίο μεταξύ άλλων αναγνώριζε την ισότητα Οθωμανών και Χριστιανών, κατοχύρωνε κάποιες ατομικές ελευθερίες, εισήγαγε διοικητικές ρυθμίσεις, καθιέρωνε την τοπική αυτοδιοίκηση και ρύθμιζε την δικαστική λειτουργία κατά τα πρότυπα του γαλλικού Συντάγματος. Ο Ρωσο-Τουρκικός Πόλεμος του 1878 έδωσε την ευκαιρία στον Σουλτάνο να αναστείλει την εφαρμογή του Συντάγματος που είχε υποσχεθεί.

Παρά ταύτα οι Νεότουρκοι διατήρησαν τόσο την οργάνωσή τους όσο και τις ιδέες τους οι οποίες συνέχισαν να κυκλοφορούν στους κύκλους των φιλελεύθερων μορφωμένων Τούρκων. Τελικά το 1891 οι Νεότουρκοι ίδρυσαν στην Γενεύη την μυστική οργάνωση «**Ενωσις και Πρόοδος**». Μετά από λίγα χρόνια η έδρα της οργάνωσης μεταφέρθηκε στο Παρίσι και από εκεί, το 1906, στην Θεσσαλονίκη. Αποκλείεται οι Μυστικές Υπηρεσίες τόσο της Αυστρίας όσο και της Γαλλίας όπου δημιουργήθηκε το κίνημα των Νεότουρκων να μην γνώριζαν την ύπαρξη και τις κινήσεις αυτής της μυστικής οργάνωσης.

Οι διανοούμενοι Νεότουρκοι σε συνέλευση στο Παρίσι το 1902

Η επιλογή της Θεσσαλονίκης σαν έδρα των Νεότουρκων ήταν στρατηγικά απόλυτα επιτυχημένη διότι: [12]

- ✚ Η Θεσσαλονίκη ήταν μέσα στο έδαφος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη μετά την Κωνσταντινούπολη και με μεγάλη κοινότητα διανοουμένων.
- ✚ Η Θεσσαλονίκη ήταν η έδρα των περιφερειακών στρατιωτικών δυνάμεων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τα μέλη της οργάνωσης ήσαν σε καίριες διοικητικές θέσεις.
- ✚ Το πληθυσμιακό μίγμα της Θεσσαλονίκης ήταν το πλέον κατάλληλο έδαφος για να ευδοκιμήσει η βασική ιδέα που προωθούσαν οι Νεότουρκοι, ότι «*όλοι είμαστε ίσοι Οθωμανοί πολίτες ανεξάρτητα φυλής και θρησκείας*».
- ✚ Στην Θεσσαλονίκη ζούσαν πάρα πολλοί Εβραίοι οι οποίοι είχαν διωχθεί από την Καθολική Ιβηρική χερσόνησο, είχαν εγκατασταθεί στην Θεσσαλονίκη και εκτός από θερμοί υποστηρικτές της οργάνωσης, ήσαν και η κύρια πηγή χρηματοδότησης των Νεότουρκων. [12]

Η Θεσσαλονίκη το 1900

Οι Νεότουρκοι παρουσιάζονταν και δήλωναν πλέον ανοικτά ότι ήταν δυσαρεστημένοι με το ισχύον «αρρωστημένο και απολυταρχικό καθεστώς του Σουλτάνου».

Παράλληλα προετοίμαζαν επανάσταση (πραξικόπημα) προκειμένου να επιβάλλουν στον Σουλτάνο να επαναφέρει το Σύνταγμα που είχε ψηφισθεί το 1876. Εκείνη την εποχή όλοι οι καταπιεσμένοι λαοί της Ευρώπης πίστευαν ότι:

«το Σύνταγμα και μόνον φθάνει για να δημιουργηθεί μια δημοκρατική κοινωνία».

Έτσι, στις **24 Ιουλίου 1908**, οι στρατιωτικές μονάδες του Τουρκικού περιφερειακού στρατού στα βιλαέτια του Μοναστηρίου και της Θεσσαλονίκης, με επικεφαλής τα ηγετικά στελέχη της οργανώσεως «Ένωσις και Πρόοδος», στασίασαν, κήρυξαν το τέλος της σουλτανικής απολυταρχίας του Αβδούλ Χαμίτ και απαίτησαν την εφαρμογή του Συντάγματος του 1876. Ο Σουλτάνος, ουσιαστικά μη γνωρίζοντας ποιες είναι οι διαθέσεις του κυρίου όγκου του Τουρκικού Στρατού που στρατοπέδευε στα περίχωρα της Πόλης ούτε και την σχέση με τους Νεότουρκους, απέφυγε να κινηθεί εναντίον των Επαναστατών. Απλά προσποιήθηκε ότι αποδέχεται τα αιτήματα των Νεότουρκων και αποφάσισε να προκηρύξει Εκλογές.

Ένα κύμα απίστευτης ευφορίας διέτρεξε τους πάντες στα Βαλκάνια αλλά και στην Ευρώπη. Όλοι μιλούσαν με ενθουσιασμό για μία νέα κατάσταση που θα

«φέρει αδελφσύνη και ισότητα μεταξύ όλων των πληθυσμών – λαών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Ελεύθερη εκπαίδευση, ισονομία, ανεξιθρησκεία και πολλές άλλες πολιτικές ελευθερίες. Μόνον η επίσημη γλώσσα θα ήταν η Τουρκική. Πολλοί πίστεψαν ότι οι Νεότουρκοι ήταν μία νέα έκδοση της Γαλλικής Επανάστασης του 1879. ^[11]

Όλοι πίστεψαν στους Νεότουρκους εκτός από το Πατριαρχείο... Το Πατριαρχείο ήταν το μόνο που εξ' αρχής είχε αμφιβολίες για τις πραγματικές προθέσεις των Νεότουρκων και δικαιώθηκε.

Όταν κάποιος ανακοίνωσαν στον Πατριάρχη Ιωακείμ Γ' ότι «με τους Νεότουρκους ήλθε η ελευθερία», απήντησε με σιγουριά:

«Τίποτε το καλό δεν μπορεί να περιμένει κανείς από αυτούς τους φανατικούς και θα χρειαστούν νέοι αγώνες για το γένος».

Οι Ρώσοι ήταν ευχαριστημένοι από την εξέλιξη διότι αφ' ενός μεν δεν έμπαιναν σε κίνδυνο τα Στενά, αφ' ετέρου δε η Οθωμανική Αυτοκρατορία στην Βαλκανική παρέμενε ακεραία και εμπόδιζε την πρόσβαση των Ευρωπαίων στα πετρέλαια της Ανατολής.

Οι Άγγλοι έδειχναν να πιστεύουν ότι επιτέλους «λύθηκε το Μακεδονικό ζήτημα» και βεβαίως η Οθωμανική Αυτοκρατορία προς το παρόν «έμεινε ακεραία», γεγονός που κρατούσε τους υπόλοιπους Ευρωπαίους μακριά από τα πετρέλαια της Ανατολής. Η ίδια είχε φροντίσει και προωθείτο προς τα πετρέλαια κινούμενη από τον Νότο μέσω της Αραβίας.

Η Γερμανία είχε περισσότερους λόγους να είναι ευχαριστημένη. Εκτός του ότι η πιστή της σύμμαχος είχε παραμείνει ακεραία, οι Νεότουρκοι αξιωματικοί είχαν σχεδόν όλοι σπουδάσει στην Γερμανία και ήταν θαυμαστές του γερμανικού στρατιωτικού και πολιτικού μοντέλου.

Η Γαλλία είδε την κατάσταση με ανακούφιση διότι θα έπαυε να ασχολείται πλέον με την Μακεδονία.

Η Ιταλία πίστευε ότι, παρουσία των Νεότουρκων, οι βλέψεις της στην Τρίπολη και την Κυρηναϊκή θα ήταν ευκολότερο να υλοποιηθούν.

Η Αυστροουγγαρία είδε την κατάσταση πιο ρεαλιστικά και προχώρησε στην άμεση προσάρτηση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης χωρίς την παραμικρή αντίδραση από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Σε λίγο τον ίδιο δρόμο ακολούθησε η Βουλγαρία η οποία αυτοανακηρύχθηκε σε ανεξάρτητο Βασίλειο και πάλι χωρίς ουσιαστική αντίδραση από την Οθωμανική Αυτοκρατορία λόγω του φόβου ρωσικής επεμβάσεως. Η Ρωσία απλά τότε πλήρωσε την ανεξαρτησία της Βουλγαρίας διαγράφοντας τις πολεμικές αποζημιώσεις που όφειλε η Οθωμανική Αυτοκρατορία από τον πόλεμο του 1878.

Την ίδια εποχή {1908}, όπως προαναφέρθηκε, η Κρήτη κήρυξε την Ένωση της με την Ελλάδα. Στην εξέλιξη αυτή δεν υπήρχε «προστάτης» και η Οθωμανική Αυτοκρατορία αντέδρασε και ουσιαστικά απείλησε την Ελλάδα με ένα νέο πόλεμο. Η πραγματικότητα ήταν ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία τότε μόνο την αδύναμη Ελλάδα μπορούσε να απειλήσει. Δεν μπορούσε να τα βάλει με τον άξονα Αυστροουγγαρίας – Γερμανίας, δεν μπορούσε να εμπλακεί σε περιπέτειες με τον ισχυρό βουλγαρικό στρατό που θα είχε την υποστήριξη των Ρώσων και έτσι απέμενε μόνο η αδύναμη Ελλάδα για να εκφράσουν οι Νεότουρκοι την τουρκική πυγμή.

Οι Νεότουρκοι πολύ γρήγορα εξελίχθηκαν σε ένα σκληρό εθνικιστικό πυρήνα ο οποίος στην ουσία διατηρείται μέχρι και τώρα στην σύγχρονη Τουρκία. Ο Σουλτάνος, τον Μάρτιο 1909, έκανε μία αποτυχημένη αντεπανάσταση για να εκδιώξει τους Νεότουρκους και να επαναφέρει το παλαιό καθεστώς. Οι στρατιωτικές μονάδες των Νεότουρκων, τον Απρίλιο 1909, κινήθηκαν προς την Πόλη αλλά με επέμβαση των πολιτικών η κατάσταση ηρέμησε, ο Αβδούλ Χαμίτ Β' καθαιρέθηκε και στην θέση του τοποθετήθηκε ο αδελφός Μεχμέτ Ε', ο οποίος σύντομα έγινε υποχείριο των Νεότουρκων. Το τελικό αποτέλεσμα της επανάστασης ήταν η για ένα διάστημα επικράτηση των Νεότουρκων στην πολιτική σκηνή κατά το οποίο προσπάθησαν να αναμορφώσουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η λαθεμένη πολιτική που εφάρμοσαν οι Νεότουρκοι στην Μακεδονία και τα εγκλήματα που διέπραξαν εναντίον των μη Οθωμανών πολιτών, οδήγησαν τα κράτη της Βαλκανικής να παραμερίσουν τις μονομερείς διαφορές τους και να δημιουργήσουν τον Βαλκανικό Συνασπισμό (Balkan League) με κοινό στόχο την απαλλαγή της Μακεδονίας από τον Οθωμανικό ζυγό.

Δεν ήταν όμως μόνο αυτή η δραστηριότητα των Νεότουρκων. Θα είχαν μεγάλη συμμετοχή στην ιστορία των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής και μάλιστα «ύποπτη συμμετοχή».

Ο Μουσταφά Κεμάλ, ο μετέπειτα ηγέτης της Οθωμανική Αυτοκρατορίας «Ατατούρκ», συμμετείχε τότε ως νεαρός αξιωματικός στην μυστική οργάνωση «Ένωσις και Πρόοδος» και μερικά χρόνια αργότερα, με μία νέα επανάσταση, θα υλοποιούσε μερικώς τους σκοπούς της Επανάστασης των Νεότουρκων και θα έθετε τις βάσεις για το σημερινό τουρκικό κράτος.

Ο Μουσταφά Κεμάλ

Ανάμεσα από τα δεινά που προκάλεσε η εμφάνιση των Νεότουρκων υπήρχε και κάποιο καλό για την Μακεδονία. Η Μακεδονία σώθηκε από τα «νύχια των Μεγάλων Δυνάμεων». Ποιος θα μπορούσε να πιστέψει ότι τελικά η ελληνική Μακεδονία οφείλει την ύπαρξη της και στους Νεότουρκους;

Ο Θεός της Ελλάδας είχε προστατέψει την Μακεδονία...

«Η επανάσταση του Στρατιωτικού Συνδέσμου» [1, 2, 4]

Το 1908, με το Κρητικό ζήτημα σε αναβρασμό και σε πλήρη εξέλιξη, η εδραίωση των Νεότουρκων ήταν ο σοβαρότερος κίνδυνος για την Ελλάδα και ένα νέος πόλεμος με την Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν «προ των πυλών»...Ο τότε αρχηγός των Νεότουρκων Επαναστατών, Σεφένκ πασάς απειλούσε ότι:

«εάν οι Έλληνες δεν παραιτηθούν από την Κρήτη, ο τουρκικός στρατός θα βιάδιζε προς την Αθήνα και ο ίδιος θα ήθελε να πει τον καφέ του στην Ακρόπολη».

Ευτυχώς για την Ελλάδα την εποχή αυτή στην Κυβέρνηση ήταν ο Γεώργιος Θεοτόκης ο οποίος απέφευγε την ευθεία διπλωματική σύγκρουση με τους Νεότουρκους και σε κάθε δύσκολη κατάσταση ζητούσε την μεσολάβηση των Μεγάλων Δυνάμεων. Αυτή η προσέγγιση του Γ. Θεοτόκη απομάκρυνε τον κίνδυνο του πολέμου.

Δυστυχώς όμως αυτή η ανέχεια και η απραξία κατά των Τούρκων δημιούργησε δυσαρέσκεια στον λαό και ιδιαίτερα στις τάξεις των Ελλήνων Αξιωματικών που ήθελαν «σκληρά μέτρα κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Ο Θεοτόκης, στα τρία τελευταία χρόνια της διακυβέρνησής του, είχε φροντίσει να ενισχύσει τον Στρατό και τον Στόλο αλλά πίστευε ότι η Ελλάδα δεν ήταν ακόμη έτοιμη για μία νέα ένοπλη αντιπαράθεση με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αυτή η θέση του τον έριξε από την Κυβέρνηση τον Ιούλιο του 1909.

Τότε ο Βασιλιάς Γεώργιος Α', για να αποφύγει νέες Εκλογές, ανέθεσε την Κυβέρνηση στον Δ. Ράλλη.

Εάν ο Βασιλιάς οδηγούσε την χώρα σε Εκλογές, οι Κρήτες είχαν δηλώσει ότι θα έκαναν και αυτοί Εκλογές και οι Βουλευτές τους θα ερχόταν στην Αθήνα για να ενσωματωθούν στην Ελληνική Βουλή.

Εάν η ελληνική Βουλή τους αποδεχόταν, ο Βασιλιάς θα διακινδύνευε πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, εάν δεν τους αποδεχόταν θα αντιμετώπιζε την λαϊκή οργή των Ελλήνων.

Είχε φθάσει το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα και οι εδαφικές επιδιώξεις των Ελλήνων δεν είχαν ακόμη υλοποιηθεί. Παρά τις σημαντικές προσπάθειες και θυσίες, το Μακεδονικό και το Κρητικό δεν λύθηκαν ούτε και τότε. Η Ήπειρος, η Θράκη, τα νησιά του Αιγαίου παρέμεναν ακόμη επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Εν όψει του διαμελισμού του «Μεγάλου Ασθενούς», οι συμμαχίες στην Ευρώπη σχηματιζόταν, οι ανταγωνιστές λάμβαναν την θέση τους και μόνο

«η Ελλάδα βίωνε μία απαξίωση, μία περιφρόνηση και μία πολιτική απομόνωση από τις Μεγάλες Δυνάμεις, έξω από κάθε διεργασία και συνεννόηση».

Η προσάρτηση των ελληνικών επιδιώξεων απομακρυνόταν. Όλα αυτά ήταν ένα συνδυασμένο αποτέλεσμα που επήλθε από τις άστοχες ενέργειες των μέτριων έως κακών Ελλήνων πολιτικών, από την έλλειψη συνεπούς ελληνικής στρατηγικής, από μία ανύπαρκτη διπλωματία, από μία παθητική βασιλική ηγεσία και από την κακοδαιμονία της εσωτερικής αντιπαλότητας.

Η έλλειψη ενός εμπνευσμένου ηγέτη που θα οδηγούσε την χώρα στην ευημερία ήταν εμφανής.

Αυτή η κατάσταση ήταν **«ένας κόμπος στον λαιμό του Έλληνα».**

Όλοι οι Έλληνες αισθανόταν ότι έπρεπε να γίνει κάτι, μια αλλαγή, μια επανάσταση που θα ξανάδινε στην Ελλάδα την θέση που της άξιζε στην Ευρώπη.

Χωρίς σαφείς πολιτικές θέσεις και χωρίς να έχει πλήρως συνειδητοποιήσει τον σκοπό της, μία ομάδα νεαρών αξιωματικών υπό τον Συνταγματάρχη Νικόλαο Ζορμπά, ο **«Στρατιωτικός Σύνδεσμος»**, την **15^η Αυγούστου 1909** έκανε επανάσταση (πραξικόπημα) και αφού συγκέντρωσε στρατιωτικές δυνάμεις στο Στρατόπεδο Γουδή ανακοίνωσε στην Κυβέρνηση Ράλλη τα παρακάτω αιτήματα:

- Να σταματήσουν όλες οι άσκοπες στρατιωτικές δαπάνες μέχρι ότου συγκροτηθεί αξιόμαχος Στρατός ο οποίος θα είναι ικανός να προασπισθεί τα εθνικά δίκαια.
- Να απομακρυνθεί από την ηγεσία του Στρατού ο Διάδοχος Κωνσταντίνος Α'
- Να απομακρυνθούν από το Στράτευμα οι βασιλόπαιδες και τα ανίκανα αυλικά στελέχη
- Να εξυγιανθούν όλες οι Δημόσιες Υπηρεσίες και η Δικαιοσύνη.

Ο ελληνικός λαός και ο Τύπος υποδέχθηκαν με ενθουσιασμό το κίνημα του «Στρατιωτικού Συνδέσμου». Αντίθετα ο ευρωπαϊκός Τύπος, η ελληνική αριστοκρατία, τα ελληνικά και ευρωπαϊκά τραπεζικά κυκλώματα ήταν σαφέστατα εναντίον του «Στρατιωτικού Συνδέσμου».

Ο έχων την πλειοψηφία στην Βουλή, Γεώργιος Θεοτόκης τέθηκε σαφώς κατά του Συνδέσμου.

Ο Πρωθυπουργός Δημήτριος Ράλλης δεν αποδέχθηκε τα αιτήματα του Συνδέσμου και παραιτήθηκε.

Ο Βασιλιάς, κατά την συνήθη τακτική του να εναλλάσσει Πρωθυπουργούς, ανέθεσε την Κυβέρνηση στον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη ο οποίος ανέλαβε να ικανοποιήσει τα αιτήματα του Συνδέσμου. Στην πραγματικότητα στο αμέσως επόμενο διάστημα η Βουλή τυπικώς συνεδρίαζε προκειμένου να επικυρώνει τις οδηγίες που εξέδιδε ο Σύνδεσμος και στην συνέχεια η Κυβέρνηση – μαριονέττα απλά εφαρμόζε τα ψηφίσματα της Βουλής.

Ο Πρωθυπουργός Κυριακούλης Π. Μαυρομιχάλης

Οι πολιτικοί της εποχής, ακόμη και ο Γεώργιος Θεοτόκης που ήταν σαφώς κατά των ενεργειών του Συνδέσμου, σιωπούσαν.

«Σιωπή στην γλώσσα των πολιτικών σημαίνει ουδετερότητα έως και υποβόσκουσα δολιοφθορά».

Η μοναδική άμεση και ευθεία αντίδραση κατά του «Στρατιωτικού Συνδέσμου» εκδηλώθηκε από ριζοσπαστικούς ομοϊδεάτες του Συνδέσμου στις τάξεις του Βασιλικού Ναυτικού οι οποίοι πίεζαν για την άμεση υλοποίηση των αιτημάτων.

Λόγω του ότι το Υπουργείο των Ναυτικών καθυστέρησε την υλοποίηση των αιτημάτων του Συνδέσμου, την **15^η Οκτωβρίου 1909**, πληρώματα των αντιτορπιλικών του Στόλου υπό τον Υποπλοίαρχο Κωνσταντίνο Τυπάλδο στασίασαν. Οι στασιαστές κατέλαβαν τον Ναύσταθμο Σαλαμίνας για να εκβιάσουν την άμεση εφαρμογή των αιτημάτων. Η στάση κατεπνίγη από τα πληρώματα των Θωρηκτών του Στόλου υπό τον Ναύαρχο Ιωάννη Μιαούλη με αιματηρές συγκρούσεις στο Ναύσταθμο Σαλαμίνας και με μία μικρής έκτασης και διάρκειας **«ελληνο-ελληνικής ναυμαχίας»** η οποία βεβαίως έγινε πρωτοσέλιδο σε ελληνικές και ξένες εφημερίδες.

Οι ριζοσπάστες στασιαστές διέφυγαν προσωρινά αλλά μετά μία εβδομάδα συνελήφθησαν και παραπέμφθηκαν σε δίκη. Η δίκη δεν έγινε διότι λίγο πριν στους στασιαστές χορηγήθηκε αμνηστία με την δικαιολογία ότι:

«οι προθέσεις τους ήταν αγαθές και οι ενέργειές τους αποσκοπούσαν στην εφαρμογή των αρχών του Στρατιωτικού Συνδέσμου».

Παρά την έλλειψη πολιτικών απόψεων και άγνοιας διακυβερνήσεως, ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος κατάφερε τότε να θέσει τις βάσεις σε τρία βασικά θέματα:

- (1) την εξυγίανση και την άρτια προετοιμασία του στρατεύματος,
- (2) την οικονομική και νομισματική εξυγίανση της χώρας και
- (3) την σχετική απομάκρυνση και απομόνωση των παλαιών πολιτικών.

Σημαντικά επιτεύγματα για αδαείς πολιτικά στρατιωτικούς σε τομείς στους οποίους οι θεωρητικά έμπειροι πολιτικοί είχαν μέχρι τότε αποτύχει.

Με τον καιρό όμως φάνηκε ότι η έμμεση διακυβέρνηση της Ελλάδας από τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο δεν οδηγούσε πουθενά. Ήταν φανερό ότι η πολιτική ζωή της χώρας ήταν ανώμαλη. Οι πολιτικοί υπέσκαπταν οιαδήποτε προσπάθεια του Συνδέσμου και παράλληλα ο Βασιλιάς πίεζε συνεχώς τον Συνταγματάρχη Ζορμπά να του εξηγήσει **«Προς τα που βαδίζει η Χώρα ;»**.

Λες και πριν βάδιζε προς κάποια κατεύθυνση.

Ο Συνταγματάρχης Ζορμπάς, που επελέγη από τους νεαρούς και μαχητικούς κινηματίες αξιωματικούς ως ο ηγέτης τους, ήταν ένας μετριοπαθής στρατιωτικός με κάποια πολιτική εμπειρία από την υπηρεσία του στο Γενικό Επιτελείο και με κάποιες διπλωματικές και διαπραγματευτικές ικανότητες. Δεν είχε όμως ούτε την ποιότητα μήτε τις ηγετικές ικανότητες που απαιτούσε ο ρόλος του Ηγέτη. Ήταν φανερό ότι η Χώρα χρειαζόταν άμεσα ένα Δημοκρατικό Πολίτευμα και έναν νέο Ηγέτη, ένα άφθαρτο και ικανό πρόσωπο. Οι συζητήσεις σε Ελλάδα και στην Ευρώπη άρχισαν να αναφέρονται στον Ελευθέριο Βενιζέλο

«ο οποίος ήταν ο μόνος πολιτικός που θα μπορούσε να δώσει λύση στο αδιέξοδο».

Τότε ο Ζορμπάς είχε την σωφροσύνη και τον πατριωτισμό να καλέσει σαν Σύμβουλο του Στρατιωτικού Συνδέσμου, τον ανερχόμενο πολιτικό αστέρα της Κρήτης, τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Τα πράγματα δεν έγιναν έτσι απλά. Ο Βενιζέλος από την πλευρά του είχε εμμέσως φροντίσει να δηλώσει την παρουσία και την διαθεσιμότητά του. Αμέσως μετά την εγκαθίδρυση της Δικτατορίας, με συνεχόμενα άρθρα στην εφημερίδα του «Κήρυξ» των Χανίων υποστήριξε το έργο του Στρατιωτικού Συνδέσμου και απαξίωσε τον παλαιοκομματισμό.

Ο Αρχηγός του Στρατιωτικού Συνδέσμου Νικόλαος Ζορμπάς

Ο Βενιζέλος προσκληθείς αποδέχθηκε την πρόταση του Συνδέσμου και ήλθε στην Ελλάδα τον Ιανουάριο 1910 οπότε και ξεκίνησε τον σύντομο σχετικά δρόμο που θα τον οδηγούσε στην Εξουσία. Ο στόχος του, αν και δεν εκφράζεται, είναι ξεκάθαρος:

«η Πρωθυπουργία και η πλήρης Εξουσία στο τιμόνι της Ελλάδας».

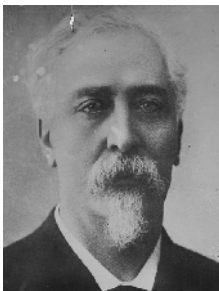
Τα εμπόδια στο δρόμο του είναι τρία:

«Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος, ο παλαιός πολιτικός (τα βαρίδια της πολιτικής) και η Βασιλεία».

Πρώτον έπρεπε σύντομα να απαλλαγεί από την παρουσία του Στρατιωτικού Συνδέσμου. Παράλληλα έπρεπε να απαξιώσει και να θέσει στο περιθώριο τους παλαιούς πολιτικούς και τέλος να περιορίσει προς το παρόν την βασιλική εξουσία μέχρις ότου ωριμάσουν οι συνθήκες για την αποπομπή της. Στην διαδρομή του συμμάχησε περιστασιακά με όλους, εκμεταλλεύθηκε σχεδόν όλους εκείνους με τους οποίους συνεργάστηκε, συμπεριλαμβανομένης της Βασιλείας και τελικά έφτασε στον στόχο του.

Ο Βενιζέλος μόλις έφθασε στην Αθήνα έλαβε άμεσα μέρος σε μυστικές συσκέψεις του Στρατιωτικού Συνδέσμου. Η ηγεσία του Στρατιωτικού Συνδέσμου κατ' αρχάς του πρότεινε να αντικαταστήσει τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη και να ηγηθεί της Κυβερνήσεως.

Ο Βενιζέλος γνώριζε πολύ καλά ότι εάν αποδεχόταν την Κυβέρνηση αφ' ενός μεν θα γινόταν υποχείριο του Στρατιωτικού Συνδέσμου και αφ' ετέρου θα χαρακτηριζόταν συνοδοιπόρος μιας Δικτατορίας. Επιπλέον αυτού χρειαζόταν και την λαϊκή ετυμηγορία την οποία ακόμη δεν διέθετε. Απέφυγε τον σκόπελο διπλωματικά και με περίτεχνες πολιτικές ενέργειες εξανάγκασε τον Πρωθυπουργό Κυρ. Μαυρομιχάλη σε παραίτηση, απέκλεισε τον διάδοχο αυτού Στέφανο Σκουλούδη από τη Πρωθυπουργία και την **15^η Ιανουαρίου 1910** οδήγησε στην Κυβέρνηση τον Στέφανο Δραγούμη, ο οποίος στους επόμενους μήνες είχε υποσχεθεί ότι θα ικανοποιούσε τα αιτήματα του Συνδέσμου.

Ο Πρωθυπουργός Στέφανος Δραγούμης

Ήταν η πρώτη φορά στην διάρκεια της βασιλείας του Γεωργίου του Α' κατά την οποία ο Βασιλεύς παρεκάμφθη και η τοποθέτηση ενός Πρωθυπουργού γινόταν από τον Ε. Βενιζέλο. Αυτό ήταν το **«πρώτο αντιβασιλικό πραξικόπημα του Βενιζέλου στην Ελλάδα»** και στην ουσία ήταν η επίσημη έναρξη της αντιπαράθεσης του Βενιζέλου με την Ελληνική Βασιλεία.

Τα αντιβασιλικά αισθήματα του Βενιζέλου ήταν γνωστά και είχαν ήδη εκφραστεί στην υπόθεση του Κρητικού ζητήματος. Ο ίδιος όμως δεν επιθυμούσε να είναι αυτός που θα έδιωχνε την Βασιλεία από την Ελλάδα διότι γνώριζε ότι οι Μεγάλες Ευρωπαϊκές Δυνάμεις που υποστήριζαν την Βασιλεία, στο άμεσο μέλλον, θα βρισκόταν στον δρόμο του. Όταν ο αρχηγός του Συνδέσμου Ζορμπάς του πρότεινε την αποπομπή του Βασιλιά, ο Βενιζέλος είχε απαντήσει:

«Τώρα είναι αργά, αυτό έπρεπε να είχε γίνει αμέσως με την επικράτηση της επανάστασης».

Με άλλα λόγια *«αν θέλατε ας το κάνατε εσείς να είχατε και την ευθύνη».*

Παρά τα αντιβασιλικά του αισθήματα, προς μεγάλη έκπληξη όλων, ο Βενιζέλος τάχθηκε υπέρ της Βασιλείας και της επιστροφής του Διαδόχου Κωνσταντίνου στην Ηγεσία του Στρατεύματος. Έπρεπε πρώτα να λύσει το θέμα των παλαιών πολιτικών, να διατηρήσει ασφαλή τα νώτα του από ένα δεύτερο στρατιωτικό πραξικόπημα και μετά να στραφεί κατά της Βασιλείας. Άλλωστε για να ανέβει ο ίδιος στην Πρωθυπουργία χρειαζόταν το χρίσμα από τον Βασιλέα. Στο θέμα των παλαιών πολιτικών τον βοήθησε ο ελληνικός λαός ο οποίος από καιρό εκφραζόταν κατά των διεφθαρμένων και ανίκανων πολιτικών και επιζητούσε ένα είδος «πολιτειακής αλλαγής» που θα οδηγούσε την χώρα στην ευημερία.

Παράλληλα ο Βενιζέλος έθεσε αμέσως τις βάσεις για την απαλλαγή του από τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο. Διόρισε ως Υπουργό Στρατιωτικών στην Κυβέρνηση Δραγούμη τον Συνταγματάρχη Ζορμπά και απέσπασε την συμφωνία του Συνδέσμου ότι θα διαλυθεί μετά την διεξαγωγή Εκλογών του Αυγούστου 1910 και την σύγκληση της Αναθεωρητικής Εθνοσυνέλευσης.

Τα άπειρα πολιτικώς στελέχη του Στρατιωτικού Συνδέσμου «ούτε κατάλαβαν το πώς βρέθηκαν εκτός των διαδραματιζομένων»...

Στην φάση αυτή στην ελληνική Βουλή κυριαρχούσε το θέμα *«εάν οι επόμενες Εκλογές του Αυγούστου θα είναι συνταγματικές ή αναθεωρητικές»*. Όπως αποδείχθηκε εκ των πραγμάτων το θέμα της αναθεωρητικής ή της συντακτικής Βουλής, ήταν μάλλον τυπικό παρά ουσιαστικό και απλά έγινε ένα όπλο στα χέρια του Βενιζέλου για την εκτόπιση των παλαιών πολιτικών. Σ' αυτές τις περιπτώσεις πολιτικής αναταραχής το κύριο μέλημα των Ελλήνων πολιτικών είναι κατ' αρχήν να εξασφαλίσουν το πολιτικό τους μέλλον και αυτό εκμεταλλεύθηκε ο Βενιζέλος για να αναρριχηθεί στην Εξουσία.

Ο Στέφανος Δραγούμης ανέλαβε την Κυβέρνηση την **15^η Ιανουαρίου 1910** και στους επόμενους μήνες θα ικανοποιούσε τα αιτήματα του Συνδέσμου, θα έδινε αμνηστεία στους στασιαστές του Ναυτικού και θα προκήρυσσε Εκλογές για την 8^η Αυγούστου 1910.

Την επομένη, **16^η Ιανουαρίου 1910**, ο Βενιζέλος πρότεινε την Σύγκληση Εθνοσυνέλευσης για την αναθεώρηση του Συντάγματος αμέσως μετά τις επερχόμενες Εκλογές του Αυγούστου. Με τις απόψεις του σχεδόν συμφώνησαν όλοι οι ισχυροί πολιτικοί αλλά και ο Βασιλιάς.

Αμέσως μετά την αναγόρευση του Στέφανου Δραγούμη στην Πρωθυπουργία, ο Βενιζέλος θεωρώντας ότι είχε βάλει τις βάσεις για την ουσιαστική του επάνοδο στην πολιτική ζωή της Ελλάδος, λίγο πριν τις Εκλογές του Αυγούστου 1910 πήγε στην Ελβετία απ' όπου παρακολουθούσε την κατάσταση και ήταν έτοιμος να επιστρέψει στον θώκο που έμελλε να τον αναδείξει ως τον σημαντικότερο πολιτικό στην ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας.

Τα ελληνικά ιστορικά κείμενα, κατά κανόνα, υποβαθμίζουν τον πολιτικό ρόλο του Στρατιωτικού Συνδέσμου και παράλληλα αποφεύγουν να παραδεχθούν ότι στην πραγματικότητα ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος ήταν, χωρίς καμμία αμφιβολία, μία «Δικτατορία».

Μία ιδιότυπη Δικτατορία ή οποία έκανε την αλλαγή που χρειαζόταν η Ελλάδα. Απαξίωσε τον παλαιοκομματισμό και έφερε τον Ελευθέριο Βενιζέλο στην Ελληνική πολιτική σκηνή. Τα μέλη του Στρατιωτικού Συνδέσμου, πλην εξαιρέσεων, ήταν υπέρ της Βασιλευσμένης Δημοκρατίας αλλά εναντίον του Διαδόχου και των Βασιλοπαίδων που μαζί με τους αυλικούς ήλεγχαν Στρατό και Ναυτικό. Ήταν επίσης εναντίον των κομμάτων και των παλαιών πολιτικών τους οποίους θεωρούσε ανίκανους να επαναφέρουν την Ελλάδα στο δρόμο της προόδου και της ευημερίας. Χωρίς την επανάσταση του Στρατιωτικού Συνδέσμου που έβαλε κάποια θέματα στην σωστή τους θέση και απαξίωσε τους Έλληνες πολιτικούς, ο Ελευθέριος Βενιζέλος ίσως δεν θα έφθανε ποτέ στο τιμόνι της Ελλάδας.

Ευτυχώς που ο Θεός της Ελλάδας στις δύσκολες στιγμές πάντα δείχνει τον δρόμο...

Κεφάλαιο 3: «Λάβατε Θέσεις...- Περίοδος 1909 – μέσα 1914»

Στην πενταετία από το 1909 έως το τέλος του 1913 και τις αρχές του 1914 οι Μεγάλες Δυνάμεις προετοίμασαν την θέση τους, εξασθένησαν την τουρκική στρατιωτική ισχύ με συνεχόμενους περιφερειακούς πολέμους σε διάφορα μέτωπα, διέφθειραν και απαξίωσαν το Σουλτανικό καθεστώς, δημιούργησαν τις δικές τους σφαίρες επιρροής σε διάφορες περιοχές της υπό κατάρρευση Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και προσπάθησαν να αποκτήσουν τον εσωτερικό έλεγχο της Κυβέρνησης του Σουλτάνου.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, η Ελλάδα ήταν ένα από τα μέσα που χρησιμοποίησαν οι Μεγάλες Δυνάμεις για την επιτυχία των στόχων τους. Βεβαίως και η Ελλάδα αυτήν την περίοδο πέτυχε ένα μεγάλο μέρος των στόχων της με την διαφορά ότι η Ελλάδα πολεμούσε για να ελευθερώσει αλύτρωτες πατρίδες και οι Μεγάλες Δυνάμεις προωθούσαν τις θέσεις τους για να αποκτήσουν τον ορυκτό πλούτο και κυρίως τα πετρέλαια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, περιπαίζοντας τα μικρά και αδύνατα Βαλκανικά Κράτη με διπλωματικές νότες, με νουθεσίες, με μηχανορραφίες, με απειλές πολέμου, με οικονομικές απειλές καθώς και άλλες φανερές ή υπόγειες ενέργειες που πάντοτε χαρακτηρίζουν την εξωτερική τους πολιτική.

Για τους Έλληνες πρέπει να θεωρείται «ευνοϊκή συγκυρία» που στην Πρωθυπουργία αυτής της περιόδου ήταν ο ευφυής Ελευθέριος Βενιζέλος, αν και όπως θα παρουσιασθεί, το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών κατακτήσεων μάλλον ήταν μέρος των σχεδίων των Μεγάλων Δυνάμεων. Ένας οιοσδήποτε άλλος μέτριος πολιτικός, «συνεννοήσιμος και δεκτικός στις προθέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων» δεν θα επιτύγχανε πολύ λιγότερα για την Ελλάδα.

Το Κεφάλαιο 3 περιλαμβάνει τις παρακάτω ενότητες:

- «Η άνοδος του Βενιζέλου στην Εξουσία»
- «Πρώτος Βαλκανικός Πόλεμος – Περίοδος 1912-1913»
- «Δεύτερος Βαλκανικός Πόλεμος – Περίοδος 1913-1914»
- «Η κατάσταση στα Βαλκάνια μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους»

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου

- [1] Σ. Μαρκεζίνη, Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος, Αθήνα 1966
- [2] Βασίλη Ραφαηλίδη, Η Ιστορία (κωμικοτραγική) της Νεώτερης Ελλάδας, Αθήνα 1993
- [3] Siebert Schreiner, *Entente Diplomacy and the World*, New York 1921
- [4] Giolliti G, *Memoirs of my life*, 1923. Ο Giolliti εκλέχθηκε πέντε φορές Πρωθυπουργός της Ιταλίας
- [5] M. Djunvara, *La Guerre Roumaine*, 1919
- [6] Το θέμα αναφέρεται στο *The Balkan Alliance – Ivan Geshov – 1915* και *The Balkan Aspirations of Bulgaria A. Niekliudov*
- [7] *Ivan Geshov - The Balkan Alliance*, 1915
- [8] *Sergey Sazonov, Fateful Years*, New York 1928
- [9] Το θέμα αναφέρεται στο *Entente Diplomacy and the World*, Siebert Schreiner αλλά και στο *The Partition of the Turkish Empire*, Harry Howard
- [10] *Ismail Kemal Bey, The Memoirs of Ismail Kemal Bey*, Νέα Υόρκη 1920
- [11] C. Chekrezi, *Albania Past and Present*, New York 1919
- [12] Το θέμα δημοσιεύθηκε σε άρθρα του J.D. Bourchier στους *London Times* την 4, 5 και 11 Ιουνίου 1913 αλλά και στον *The Balkan Alliance – Ivan Geshov*. Σύμφωνα με μία άλλη εκδοχή η οποία μάλλον δεν ευσταθεί και ουσιαστικά διαφεύδεται από τα γεγονότα, ο Βούλγαρος Πρωθυπουργός Geshov ανέθεσε στον ανταποκριτή των *Times* του Λονδίνου στη Σόφια, J.D Bourchier, να προσεγγίσει τον Βενιζέλο και να συζητήσει την πιθανότητα μιας συμμαχίας με την Ελλάδα.
- [13] *Geoffrey Miller, Superior Force*
- [14] Το θέμα αναφέρεται στην Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος του Σ. Μαρκεζίνη, στο *The Partition of the Turkish Empire – Harry Howard – 1931* και στο *Through thirty years 1892-1922- Henry Wickham Steed - New York - 1924*
- [15] *The Balkan Wars - Modern Southeast European History*, 2005
- [16] Το θέμα αναφέρεται στην Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος του Σ. Μαρκεζίνη και στο *The Partition of the Turkish Empire*, Harry Howard.
- [17] Το θέμα δημοσιεύθηκε σε άρθρα του J.D. Bourchier στους *London Times* την 4, 5 και 11 Ιουνίου 1913 αλλά και στον *The Balkan Alliance – Ivan Geshov*
- [18] Ε. Μελγκουνάκης, Βενιζέλου Ανάβασις, Αθήνα 1955, σελ. 93
- [19] Το θέμα αναφέρεται στην Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος του Σ. Μαρκεζίνη, στο *The Partition of the Turkish Empire – Harry Howard – 1931* και στο *Superior Force* του Geoffrey Miller.
- [20] Επιστολή του Ρώσου Πρέσβη στην Σόφια Nekliudov προς Υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας Sazonov την 20-6-1912 - *Entente Diplomacy and the World – Siebert Schreiner – New York – 1921*
- [21] Το θέμα αναφέρεται στην Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος του Σ. Μαρκεζίνη, στο *The Partition of the Turkish Empire – Harry Howard – 1931* και στο *Through thirty years 1892-1922- Henry Wickham Steed - New York - 1924*
- [22] *Austrian Foreign Policy 1908-1918 – Alfred Francis Pribram*,
- [23] *Austrian Foreign Policy 1908-1918 – Alfred Francis Pribram* και στο *Balkan Alliance – Ivan Geshov*
- [24] Δημοσιεύσεις στην γαλλική εφημερίδα *Illustration*. Ελληνική Επιτροπή Στρατιωτικής Ιστορίας - 1992
- [25] *Fromkin David, Europe's last summer: who started the Great War in 1914?* New York 2004. Το θέμα αναφέρεται και στο *The Partition of Turkish Empire*
- [26] *Henry Wickham Steed, Through thirty years 1892-1922*. Το θέμα αναφέρεται και στο *The Partition of Turkish Empire*
- [27] Επιστολές Sazonov προς και από Ρώσο Πρέσβη στο Λονδίνο Benckendorff την 31 Οκτωβρίου και την 2 Νοεμβρίου 1912
- [28] *Harry Howard, The Partition of the Turkish Empire*, 1931
- [29] Το θέμα αναφέρεται στο *Hollow Détente: Anglo German relations in the Balkans 1911-1914 – R.J. Crampton – London 1979* και στο *Superior Force – Geoffrey Miller*
- [30] *Through thirty years 1892-1922- Henry Wickham Steed - New York – 1924*
- [31] *Andre Gerolymatos Lloyd George and Venizelos*. Το θέμα αναφέρεται και στο *Venizelos and the Cyprus Issue* του John Pirkos.
- [32] Δημοσιεύσεις στην γαλλική εφημερίδα *Illustration* την 8^η Φεβ 1913 - Ελληνική Επιτροπή Στρατιωτικής Ιστορίας - 1992
- [33] Δημοσιεύσεις στην γαλλική εφημερίδα *Illustration* την 26 Απρ 1913 - Ελληνική Επιτροπή Στρατιωτικής Ιστορίας - 1992
- [34] *Mark Kerr, The Navy in my Time*, London 1933.
- [35] *Aussenpolitik VI, Telegram to Sofia* την 13^η (26^η) Ιουλίου 1913
- [36] *Take Ionesco, Some Personal Impressions*, New York 1920
- [37] *Aussenpolitik VI, Telegram to Sofia* την 13^η (26^η) Ιουλίου 1913. Αναφέρεται και στην Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος του Σ. Μαρκεζίνη.
- [38] *R.J. Crampton, Hollow Détente: Anglo German relations in the Balkans 1911-1914*, London 1979
- [39] Τηλεγράφημα της Βουλγαρικής προς την Ρουμανική Κυβέρνηση μέσω της Ιταλικής Διπλωματικής αντιπροσωπείας στο Βουκουρέστι.
- [40] *Aydemir S. Makedonya'adan Orta Asya'ya Enver Pasa, Instabul* 1970
- [41] *Aussenpolitik VI, Telegram to Sofia* την 13^η (26^η) Ιουλίου 1913
- [42] Αντισπράττης Δ. Βάκας Η Μεγάλη Ελλάς – Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, Αθήνα 1965,
- [43] *Churchill* προς τον Έλληνα Υπουργό Ναυτικών, 2 Ιουνίου 1913, *WSC Comp. vol. II, pt. iii, p. 1751*.
- [44] Η επιστολή του *Churchill* στον Πρώτο Λόρδο του Αγγλικού Ναυαρχείου *Prince Louis Battenberg* αναφέρεται στο *Superior Force* του *Geoffrey Miller* και στο *The Navy in my time* του *Mark Kerr*.
- [45] *Major Peace Treaties of Modern History, 1648-1967, Vol. II, Editor Fred L Israel, New York: Chelsea House in association with McGraw Hill, 1967*.
- [46] Δήλωση του προεδρεύοντος Ρουμάνου Πρωθυπουργού *Majorescu* την 8 Αυγούστου στην διάσκεψη του Βουκουρεστίου.
- [47] Ιστορικά Θέματα – Γ. Λαμπριανίδης – Αθήνα – 2003, *German Diplomatic Documents, Vol. IV, page 189*
- [48] *German Diplomatic Documents, Vol. IV, page 189* Το θέμα αναφέρεται και στο *Superior Force*, *Geoffrey Miller*
- [49] Επιστολή του Αυστριακού Πρέσβη στην Ρουμανία *Tarnowski* προς τον Υπουργό Εξωτερικών *Berchtold* την 9 Αυγούστου.
- [50] Επιστολή του Ρουμάνου Πρέσβη στην Αγία Πετρούπολη προς τον Υπουργό Εξωτερικών της Ρουμανίας την 14^η Αυγούστου
- [51] *Aussenpolitik VII, page 153-154 & 112-114*.
- [52] *Ed Grey, Memories of Twenty Five Years*, London 1925
- [53] *Maurice Paleologue, An Ambassador's Memoirs*, London 1923
- [54] Γ. Ασπρέα, Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος τόμος 2^{ος} σελ.31, Αθήνα 1945 και στο *Διεθνείς Συνθήκες* σελ. 222-227. του Χ. Γ. Νικολάου, Αθήνα 1996
- [55] *Compton Mackenzie, First Athenian Memories*, London 1931
- [56] *Fritz Fischer, War of Illusions*, London 1975 και στο *Superior Force* του *Geoffrey Miller*

- [57] *Aussenpolitik VII*, 9137, p689
- [58] F. A. K. Yasamee, 'Ottoman Empire' in Wilson (ed.), *Decisions for War*, p. 235.
- [59] Lloyd George and Venizelos, Andre Gerolymatos.
- [60] Ο πρώην Βασιλιάς Κωνσταντίνος και ο Πόλεμος - Γ. Μελάς
- [61] *Memoirs of my life – Giolliti G.* – 1923. Ο Giolliti εκλέχθηκε πέντε φορές Πρωθυπουργός της Ιταλίας και στο *Histoire Diplomatique de la Grèce* - E. Driault - 1926
- [62] Αναφορά του Sazonov στον Τσάρο Νικόλαο την .6 Δεκ 1913
- [63] *The British Policy towards the Ottoman Empire*, Geoffrey Miller, London 1995
- [64] *Aussenpolitik VII*, 9137, p689
- [65] Crampton, *Hollow Detente*, p. 141.
- [66] Επιστολή του Sir Louis Mallet στον Sir Ed Grey την 21 Ιανουαρίου 1914
- [67] *Morgenthau Diaries*
- [68] Επιστολή του Sir Ed Grey προς τον Elliot την 21 Ιανουαρίου 1914 που αναφέρεται στο Gooch and Temperley , *British Documents on the Origins of the War, 1898-1914*, (11 vols., London, 1926-38), vol. X, part i, no. 207 και στο *The British Policy towards the Ottoman Empire*, Geoffrey Miller, London 1995
- [69] *Aussenpolitik VII* pg 806-811
- [70] *The Balkan Wars 1912-1913, A Prelude to the First War*, Richard Hall, NY 2000
- [71] *The Mission of Liman Von Sanders – Kerner – 1927*
- [72] *Ordered to Die*, Eduard Erickson, 1950.
- [73] *Five Years in Turkey*, L.V. Sanders, Annapolis 1927.

«Η άνοδος του Βενιζέλου στην Εξουσία» [1]

Στην Ελλάδα οι παλαιοί πολιτικοί εξακολουθούσαν να παραπλανούν τον λαό και να του δίνουν την εντύπωση ότι η ευημερία και η πρόοδος έρχονται με μεγαλόστομες αγορεύσεις στην Βουλή. Λίγο ή πολύ πίστευαν ότι με τις ενέργειες του Βενιζέλου «είχαν ξεφορτωθεί» τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο και το πεδίο ήταν και πάλι ανοικτό για... ανούσιες αγορεύσεις και εσωτερικές ίντριγκες με απώτερο σκοπό την άνοδο στην Εξουσία.

Η Εξουσία για τους περισσότερους Έλληνες πολιτικούς, αν μη τι άλλο, είναι ένα είδος μονομανίας. Όμως η εμφάνιση του Βενιζέλου στην πολιτική σκηνή έφερε μία άλλη πολιτική νοοτροπία και ένα άλλο τρόπο προσεγγίσεως των πολιτικών θεμάτων στην Ελλάδα.

Στις αρχές Αυγούστου 1910 ο Βενιζέλος, ενώ ακόμη βρισκόταν στην Λουκέρνη της Ελβετίας, είχε πολιτογραφηθεί Έλληνα Πολίτης, είχε ήδη αποκτήσει ισχυρότατο πολιτικό ρεύμα και με ενέργειες φίλων του (;) κατήλθε σαν υποψήφιος Βουλευτής Αττικοβοιωτίας στις επερχόμενες Εκλογές. Βέβαια, μόνο στην πολιτική σκηνή και όχι στην ζωή των απλών ανθρώπων υπάρχουν τέτοιοι φίλοι. Εκείνοι την εποχή όλοι σχεδόν οι πολιτικοί είχαν τους δικούς τους «πολιτικούς φίλους».

Οπαδοί του Βενιζέλου ήταν κυρίως νέοι οι οποίοι εμφορούνταν από το πνεύμα της αλλαγής, της απομάκρυνσης των παλαιών πολιτικών και κατά βάση επιθυμούσαν μία «*Συντακτική Συνέλευση*» την οποία τεχνηέντως ο Βενιζέλος είχε αφήσει να εννοηθεί ότι υποστηρίζει.

Μία Συντακτική Συνέλευση θα μπορούσε ίσως να οδηγήσει σε μία τροποποίηση του Συντάγματος με μειωμένες για παράδειγμα εξουσίες για την Βασιλεία. Για τον λόγο αυτό η τάση στις τάξεις των νέων ψηφοφόρων που επιζητούσαν την αλλαγή ήταν υπέρ της «*Συντακτικής Συνέλευσης*».

Στις Εκλογές της **8ης Αυγούστου 1910** ο Βενιζέλος εξελέγη Βουλευτής Αττικοβοιωτίας. Όμως παρά την συσπείρωση των παλαιών πολιτικών, οι Εκλογές έδωσαν ένα μωσαϊκό κομμάτων και ανεξαρτήτων Βουλευτών με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατός ο σχηματισμός βιώσιμης Κυβερνήσεως.

Η τύχη προετοίμαζε το πολιτικό μέλλον του Βενιζέλου.

Ο Βενιζέλος αμέσως μετά την εκλογή του ως βουλευτής Αττικοβοιωτίας, επέστρεψε από την Λουκέρνη στα Χανιά, παρητήθη αμέσως από την Πρωθυπουργία της Κρήτης και την **5 Σεπτεμβρίου 1910** ήλθε στην Αθήνα. Την ίδια ημέρα οι πολιτικοί του φίλοι (;) είχαν οργανώσει μία συγκέντρωση στην Πλατεία Συντάγματος, απ' όπου ο Βενιζέλος απευθύνθηκε στον ελληνικό λαό και προς μεγάλη έκπληξη όλων τάχθηκε υπέρ της «*Αναθεωρητικής Βουλής*».

Την επόμενη ημέρα, **6η Σεπτεμβρίου 1910**, ο Βενιζέλος πήρε μέρος στις εργασίες της Βουλής αλλά η κατάσταση εκεί ήταν ομιχλώδης. Δεν έλαβε τον λόγο αλλά ψήφισε υπέρ της «*Αναθεωρητικής Βουλής*», γεγονός που εξέπληξε αλλά και ενθουσίασε την Βασιλεία. Ο Βενιζέλος, γνωστός για τα αντιβασιλικά του αισθήματα, είχε επιλέξει να κάνει την είσοδό του στην πολιτική σκηνή της Ελλάδας με μία θεαματική ενέργεια «*αποδοχής της Βασιλείας*».

Συγκρότηση Κυβερνήσεως πάντως δεν φαινόταν δυνατή από κανένα συνασπισμό με αποτέλεσμα να αρχίσουν οι διαβουλεύσεις. Μετά από αρκετές επαφές των πολιτικών, ίντριγκες, φανερές και κρυφές συνηνοήσεις και διεκδικήσεις της Εξουσίας, μετά από μία σειρά βασιλικών συνεντεύξεων οι οποίες κράτησαν περίπου δύο μήνες:

«Ο Βασιλιάς Γεώργιος Α', σύμφωνα με την ισχύουσα τότε πρακτική, την 6^η Οκτωβρίου 1910 ανέθεσε την εντολή σχηματισμού Κυβερνήσεως στον Ελευθέριο Βενιζέλο».

«Ο Βασιλιάς Γεώργιος Α' και ο Βενιζέλος τα είχαν συμφωνήσει...».

Ο Βενιζέλος αφού πήρε την εντολή, σχημάτισε Κυβέρνηση και ανέλαβε την Εξουσία. Στο επόμενο ομιχλώδες ιστορικά δίμηνο, με περίτεχνες άμεσες και έμμεσες πολιτικές κινήσεις μέσα και έξω από το Κοινοβούλιο, διέλυσε την Βουλή και προκήρυξε νέες Εκλογές για την **28η Νοεμβρίου 1910** οι οποίες και έγιναν με «*την αποχή των παλαιών πολιτικών δυνάμεων*».

Εκφράστηκαν πολλές δικαιολογίες και λόγοι για την αποχή των παλαιών πολιτικών. Όμως ο πλέον πιθανός λόγος ήταν η υποψία των παλαιών πολιτικών ότι τότε: [2]

«Ο Βασιλιάς Γεώργιος Α' και ο Βενιζέλος τα είχαν συμφωνήσει...».

Ο Βενιζέλος ήταν τότε τόσο πολύ ευθυγραμμισμένος με τις απόψεις του Βασιλιά Γεωργίου Α' που ο Πρίγκιπας Νικόλαος είχε πει χαρακτηριστικά και με μία δόση καχυποψίας: ^[1]

«It is too good to be true – πολύ καλό για να είναι αληθινό».

Όπως ήταν αναμενόμενο, στις Εκλογές της **28ης Νοεμβρίου 1910**, χωρίς πολιτικό αντίπαλο και με τον Βασιλιά στο πλευρό του, ο Βενιζέλος θριάμβευσε. Το μεγαλύτερο μέρος του πολιτικού του σχεδίου είχε πραγματωθεί με συνοπτικές, σχεδόν δικτατορικές ενέργειες:

- ✚ Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος είχε διαλυθεί. Τα νεαρά και άπειρα μέλη του Συνδέσμου ούτε που κατάλαβαν πως ευρέθηκαν «εκτός των διαδραματιζομένων στην ελληνική πολιτική σκηνή».
- ✚ Ο αρχηγός του Στρατιωτικού Συνδέσμου, Συνταγματάρχης Ζορμπάς, ο άνθρωπος που είχε την οξυδέρκεια να καλέσει τον Βενιζέλο στην Ελλάδα, εξαφανίστηκε από το πολιτικό προσκήνιο αν και στην σύντομη «ανώμαλη κυβερνητική περίοδο που βρέθηκε στις παρυφές της Εξουσίας είχε επιδείξει σωφροσύνη, ανιδιοτέλεια και πατριωτισμό». Ο Ζορμπάς δεν πήρε θέση στην Κυβέρνηση Βενιζέλου διότι ο τελευταίος φρόντισε να αναλάβει ο ίδιος ως Υπουργός Στρατιωτικών.
- ✚ Οι παλαιοί πολιτικοί, σε συνεργασία με το Παλάτι, «είχαν τεθεί εκτός μάχης» και
- ✚ Ο Βασιλιάς του είχε αναθέσει την Κυβέρνηση.

Έτσι μετά τον Ιωάννη Καποδίστρια και τον Χαρίλαο Τρικούπη, έστω και με όχι απόλυτα θεμιτές και διαφανείς διαδικασίες, η Ελλάδα θα αποκτούσε ένα νέο αξιόλογο ηγέτη ο οποίος θα προσπαθούσε πάλι να κάνει ελληνική εξωτερική πολιτική και θα προσπαθούσε να βάλει την Ελλάδα στην διανομή της «**νέας τάξης πραγμάτων**» που ετοιμαζόταν εκείνη την εποχή.

Η αναδιοργάνωση του Κράτους και των Ενόπλων Δυνάμεων

Μέσα σε ένα άκρως εχθρικό πολιτικό περιβάλλον, ο Βενιζέλος με την ανάληψη της Κυβερνήσεως, εκτός από την εσωτερική οργάνωση της χώρας, την Παιδεία, την Δικαιοσύνη, την Βιομηχανία, το Εμπόριο κτλ., έπρεπε να ενισχύσει τις Ένοπλες Δυνάμεις έτσι ώστε γίνουν ικανές να ανταπεξέλθουν στις εδαφικές προσδοκίες της Ελλάδας, κάτι που είχαν δει και είχαν απαιτήσει τα νεαρά και άπειρα στελέχη του Στρατιωτικού Συνδέσμου λίγους μήνες πριν. Βεβαίως ο Βενιζέλος δεν ξεκίνησε από το μηδέν. Σημαντική βοήθεια στο έργο του είχαν προσφέρει οι υποδομές που είχε θεσπίσει ο ιστορικά αδικημένος Χαρίλαος Τρικούπης και βεβαίως οι πιο πρόσφατες προσπάθειες του Γεωργίου Θεοτόκη, του Στέφανου Δραγούμη για την αναδιοργάνωση και οικονομική ενίσχυση του Κράτους καθώς και την ενδυνάμωση των Ενόπλων Δυνάμεων. Σημαντική ώθηση στις επιδιώξεις του Βενιζέλου έδωσε ένα πολύ μεγάλο δάνειο από την Γαλλία το οποίο εξασφάλισε αμέσως μετά την άνοδό του στην Εξουσία.

Οι βασικές μεταρρυθμίσεις που επέβαλλε τότε ο Βενιζέλος ήταν: ^[2]

- ✚ Η υποχρεωτική κατώτατη εκπαίδευση για όλους τους Έλληνες πολίτες
- ✚ Η απαλλοτρίωση γαιών των τσιφλικιάδων και η διανομή τους στους ακτήμονες.
- ✚ Η ίδρυση του Συμβουλίου Επικρατείας για τον έλεγχο της Δικαιοσύνης και
- ✚ Η καθιέρωση της μονιμότητας των Δημοσίων Υπαλλήλων.
Μέχρι τότε, η κάθε νεοεκλεγόμενη Κυβέρνηση απέλυε τους παλαιούς και διόριζε νέους, δικούς της ανθρώπους στις θέσεις του Δημοσίου. Οι απολυόμενοι μαζεύονταν εθιμικά στην σημερινή Πλατεία Κλαυθμώνος σαν μία διαμαρτυρία – κλαυθμό κατά των απολύσεων και τελικά αυτός ο κλαυθμός έδωσε και την ονομασία της πλατείας.

Βέβαια η σημερινή κατάσταση της Ελλάδας στον τομέα της μονιμότητας των Δημοσίων Υπαλλήλων δεν έχει βελτιωθεί καθόλου. Μάλλον έχει χειροτερέψει. Οι «σύγχρονοι Έλληνες πολιτικοί» δεν πειράζουν πλέον τους μόνιμους Δημόσιους υπαλλήλους αλλά τοποθετούν δικά τους κομματικά στελέχη επικεφαλής των Υπηρεσιών και Οργανισμών του Κρατικού Μηχανισμού.

Δεν πρέπει να υπάρχει απορία γιατί η Ελλάδα από το 1830 μέχρι σήμερα δεν έχει ακόμη αποκτήσει αξιόπιστο και αξιοκρατικό Κρατικό Μηχανισμό. Όλοι πλέον γνωρίζουν ποιος είναι ο υπαίτιος.

Ο Βενιζέλος για την αναδιοργάνωση του στρατεύματος προχώρησε σε τρεις βασικές κατευθύνσεις, «το Προσωπικό, το Υλικό και την Εκπαίδευση».

Ο κύριος άξονας ενεργειών στον τομέα του **Προσωπικού** ήταν η επαναφορά στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων τα οποία είχαν εκδιωχθεί από προηγούμενες Κυβερνήσεις και κυρίως από τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο καθώς και η αποκατάσταση της πειθαρχίας του Στρατεύματος στην Κοινοβουλευτική Κυβέρνηση. Σημειώνεται ότι η επαναφορά στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων ήταν κοινή πρακτική των τότε Κυβερνήσεων και δυστυχώς αυτή η πρακτική διατηρείται μέχρι σήμερα. Οι Αξιωματικοί που επανήλθαν τότε στο Στράτευμα ήταν οι ίδιοι που είχαν κριθεί από τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο ως «ανίκανα αυλικά στελέχη». Προφανώς ο Βενιζέλος είχε προτείνει την επαναφορά όλων σχεδόν των φίλων του Διαδόχου Κωνσταντίνου είτε διότι ήθελε να δημιουργήσει «γέφυρες επαφής» με την Βασιλεία ή ανταπέδιδε με μία μη θεμιτή πολιτική συνδιαλλαγή την υποστήριξη της Βασιλείας στις πρόσφατες Εκλογές. Ανεξάρτητα από τα θεαματικά αποτελέσματα των Βαλκανικών Πολέμων που ακολούθησαν, η επαναφορά στελεχών χαρακτηρίζεται σχεδόν πάντα από πολιτικό χρώμα και δεν είναι για το καλό των Ενόπλων Δυνάμεων.

Στον τομέα του **Υλικού** έγιναν ουσιαστικές αλλαγές του εξοπλισμού του Στρατού και ενδυνάμωση του Στόλου με νέα πολεμικά πλοία. Το υλικό του Στρατού προερχόταν κατά βάση από την Γαλλία και βεβαίως αυτή η επιλογή δεν ήταν άσχετη με το πρόσφατα συναφθέν γαλλικό δάνειο. Σύμφωνα με κάποιο έμπιστο βοηθό του, την επομένη των Εκλογών ο Βενιζέλος είχε μία μυστική συνάντηση με τον Γάλλο Πρέσβη στην Αθήνα στο ξενοδοχείο «Αύρα» του Φαλήρου. ^[18]

Όμως όπως θα αποδεικνυόταν στους δύο Βαλκανικούς Πολέμους που θα ακολουθούσαν, η επιλογή του γαλλικού πολεμικού υλικού είχε σημαντικό «στρατιωτικό και διπλωματικό αντίκρυσμα».

Τα γαλλικά πυροβόλα ανεδείχθησαν ως σημαντικοί παράγοντες των ελληνικών στρατιωτικών επιτυχιών και η Γαλλία ήταν η μόνη Μεγάλη Δύναμη η οποία μέχρι το 1916 θα υποστήριζε χωρίς ταλαντεύσεις τις ελληνικές θέσεις. Η αλλαγή στην πολιτική στάση της Γαλλίας θα εμφανιζόταν το 1916-17 κατά την περίοδο του Εθνικού Διχασμού και θα συνεχιζόταν στα επόμενα χρόνια που η Ελλάδα θα δενόταν στο εξοπλιστικό και διπλωματικό άρμα της Αγγλίας.

Γαλλικό πυροβόλο στις επιχειρήσεις των Βαλκανικών Πολέμων

Σημαντικό παρασκήνιο εκτυλίχθηκε στην **Εκπαίδευση** του προσωπικού η οποία κατά κάποιο τρόπο σχετιζόταν και με την χώρα προέλευσης του υλικού. Μετά την καταστροφική ήττα του 1897, είχε διαπιστωθεί και είχε γίνει αποδεκτή από όλες σχεδόν τις επόμενες Κυβερνήσεις αλλά και τον Βασιλιά Γεώργιο η ανάγκη εκπαίδευσης του προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων από ξένους εκπαιδευτές. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία από το 1880 χρησιμοποιούσε Γερμανούς αξιωματικούς τόσο στην εκπαίδευση των στρατιωτικών της δυνάμεων όσο και ως επιτελείς στα πεδία των μαχών. Στην Ελλάδα, ο Χ. Τρικούπης είχε αναθέσει την οργάνωση και την εκπαίδευση του Ελληνικού Ναυτικού στον Γάλλο Ναύαρχο Laurence Joseph Lejeune, η αποστολή του οποίου είχε λήξει το 1890. Στις αρχές του 1900 ακόμη και η Βουλγαρία είχε αναθέσει την εκπαίδευση και την οργάνωση του Στρατού της σε Γερμανούς επιτελείς.

Στην Ελλάδα, εάν και εφ' όσον θα αποφαιζόταν νέα μετάκληση ξένων στρατιωτικών εκπαιδευτών, ήταν βέβαιο ότι ο Αρχιστράτηγος των Ενόπλων Δυνάμεων Διάδοχος Κωνσταντίνος θα επιθυμούσε «Γερμανούς Εκπαιδευτές». Ο Βενιζέλος όμως είχε ήδη πάρει την απόφαση ότι:

«σε περίπτωση αντιπαράθεσης των Κεντρικών Δυνάμεων με τις Δυνάμεις της Τριπλής Συμμαχίας, η Ελλάδα θα συμβάδιζε με την Τριπλή Συμμαχία».

Κατά συνέπεια είχε ήδη αποφασίσει και την προέλευση των Εκπαιδευτών. Οι σχέσεις και η προτίμηση του Βενιζέλου προς την Τριπλή Συμμαχία και ιδιαίτερα προς τους Άγγλους χρονολογούνται από το 1903, όταν στην Κρήτη είχε φθάσει ο Άγγλος Πρόξενος E.Howard ο οποίος είχε βοηθήσει σημαντικά στην ανέλιξη του Βενιζέλου στην πολιτική σκηνή της Κρήτης καθώς και στην διαμάχη του με τον Υπάτο Αρμοστή Πρίγκιπα Γεώργιο. {Κεφ. 2, σελ. 22}

Όταν έφθασε η ώρα της ανακοίνωσης της απόφασης επιλογής των εκπαιδευτών, ο Βενιζέλος χωρίς να ενημερώσει τον Βασιλιά, ανακοίνωσε την μετάκληση «Γάλλων εκπαιδευτών» και δικαιολόγησε την απόφασή του ότι: «ήταν δεσμευμένος από τις αποφάσεις της προηγούμενης Κυβέρνησης του Στ. Δραγούμη». Βεβαίως ο Στέφανος Δραγούμης θα μπορούσε αβίαστα να θεωρηθεί «άνθρωπος του Βενιζέλου» καθ' όσον προωθήθηκε στην Πρωθυπουργία με πολιτικές ενέργειες του Βενιζέλου αμέσως μετά την έλευση του τελευταίου στην Ελλάδα με την ιδιότητα του Συμβούλου του Στρατιωτικού Συνδέσμου.

Ο Βασιλιάς Γεώργιος Α' έγινε έξαλλος με τον Βενιζέλο αλλά αναγκάστηκε να δεχθεί την Γαλλική Στρατιωτική Αποστολή υπό τον Γάλλο Στρατηγό Joseph – Paul Eydoux. Ο Βασιλιάς Γεώργιος δεν διαμαρτυρήθηκε πολύ έντονα με αυτή την κίνηση του Βενιζέλου διότι και ο γιος του Διάδοχος Κωνσταντίνος Α' σε συνεργασία με τον Γεώργιο Θεοτόκη και τον Κάιζερ Γουλιέλμο Β είχαν τότε προσυμφωνήσει την μετάκληση Γερμανών Εκπαιδευτών χωρίς αντίστοιχα να έχουν ενημερώσει τον Βενιζέλο. Ο Βενιζέλος για άλλη μια φορά είχε κινηθεί με ιδιαίτερη ευφυΐα και πολιτική ικανότητα στα όρια προκειμένου να επιτύχει τον σκοπό του.

Ανεξάρτητα από τις παραπάνω ασύμβατες κινήσεις Βασιλείας και Βενιζέλου, τελικά η μετάκληση της Γαλλικής Στρατιωτικής Αποστολής προσέφερε μεγάλες υπηρεσίες στην Ελλάδα. Η πολύτιμη προσφορά των Γάλλων θα γινόταν εμφανέστατη στους Βαλκανικούς Πολέμους που θα ακολουθούσαν.

Με τον τρόπο αυτό, πάντοτε συγκαλυμμένα, σχεδόν μυστικά και σε χαμηλούς τόνους η Ελλάδα αναδιοργάνωσε και εξόπλισε τις Ένοπλες Δυνάμεις της, αναδιοργανώθηκε στο εσωτερικό και το 1912 ήταν πλέον σχεδόν έτοιμη στρατιωτικά και οικονομικά να υπερασπισθεί τις προσδοκίες του Λαού της.

Είχαν περάσει 15 χρόνια από την ταπεινωτική ήττα του 1897 και περίπου 20 χρόνια από την χρεωκοπία του 1893. Είναι πάρα πολύ διδακτική για τους όλους τους επίδοξους Κυβερνήτες η σοβαρή μελέτη του δρόμου που ακολούθησε η Ελλάδα από την χρεωκοπία του 1893, στην ταπεινωτική ήττα του 1897 και μέχρι την εθνική ανάταση του 1912.

Περιλαμβάνει όλα τα βήματα της αποτυχίας αλλά και της επιτυχίας ενός Κράτους ...

Τα Δωδεκάνησα στην Ιταλία

Στις διεκδικούμενες εκείνη την εποχή από την Ελλάδα περιοχές ήταν και τα Δωδεκάνησα τα οποία βεβαίως ήταν υπό την Οθωμανική κυριαρχία. Όπως οι περισσότερες περιοχές έτσι και τα Δωδεκάνησα θα κατέληγαν να γίνουν Ελληνικά με έμμεσο τρόπο.

Το 1911 – 1912 τα Δωδεκάνησα απλά πλησίασαν πολύ κοντά στην Ελλάδα...

Η υπόθεση των Δωδεκανήσων εκτυλίχθηκε σαν ένα παράρτημα των ενεργειών που έκανε εκείνη την εποχή η Ιταλία προκειμένου να αναγορευθεί και να αναγνωρισθεί ως «ισότιμη» με τις άλλες Μεγάλες Δυνάμεις. Η Ιταλία, στα πλαίσια της προσπάθειας αυτής, από πολλά χρόνια πριν προσπαθούσε να αποκτήσει κάποια περιοχή της Βόρειας Αφρικής σε αντιστάθμισμα των Άγγλο - Γαλλικών κτήσεων σε Αίγυπτο, Αλγερία, Μαρόκο και Τυνησία. Το 1910 η Τριπολίτιδα και η Κυρηναϊκή (δηλαδή η σημερινή Λιβύη) ήταν οι μοναδικές επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην Βόρεια Αφρική που είχαν «περισσέψει» από τους Άγγλους και τους Γάλλους.

Η Αγγλία και η Γαλλία «έπαιζαν διπλωματικά την Ιταλία» η οποία τελικά αντελήφθη το αδιέξοδο και τον Οκτώβριο του 1909 αναγκάστηκε να προσεγγίσει την Ρωσία και να συμφωνήσει ότι: ^[3]

«η μεν Ιταλία στο μέλλον θα επέτρεπε στα Ρωσικά πολεμικά πλοία την διέλευση από τα Στενά και αντίστοιχα η Ρωσία θα επέτρεπε στην Ιταλία να προχωρήσει στην προσάρτηση της Τριπολίτιδος».

Φαινομενικά περίεργη συμφωνία αλλά εκ του αποτελέσματος διαπιστώνεται ότι ο σκοπός της Ιταλίας επετεύχθη. Η Ιταλία, με την άδεια της Ρωσίας, αποφάσισε να αποσπάσει αυτές τις περιοχές από τους Τούρκους. Προετοιμάστηκε στρατιωτικά για αυτή την αποστολή και όταν αισθάνθηκε την αδυναμία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, την **16^η (29^η) Σεπτεμβρίου 1911** με κάποια ασήμαντη αφορμή κήρυξε τον πόλεμο. Ακολούθησε ένας αρκετά σύντομος πόλεμος στην Αφρική με αποτέλεσμα την κτήση της Τριπολίτιδας από τους Ιταλούς. Κατά την διάρκεια των εχθροπραξιών στην Αφρική, τα ιταλικά πολεμικά πλοία Pisa, Amalfi (ιδίου τύπου με το Αβέρωφ) και San Marco βομβάρδισαν τουρκικές βάσεις στην Τρίπολη της Λιβύης, στις δυτικές ακτές της Ηπείρου καθώς και τα τουρκικά φρούρια των Δαρδανελίων.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία η οποία προφανώς γνώριζε τον ρόλο της Ρωσίας στην υπόθεση, για αντίποινα, αποφάσισε να κλείσει τα Στενά για όλα τα πλοία, πολεμικά και εμπορικά.

Οι Ρώσοι οι οποίοι ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητοι σε οιαδήποτε αλλαγή καθεστώτος στα Στενά, ενοχλήθηκαν και διαμαρτυρήθηκαν έντονα διότι κάθε ημέρα έχαναν σημαντικά ποσά από τον περιορισμό του εμπορίου της Μαύρης Θάλασσας.

Ο Βενιζέλος, σαν Πρωθυπουργός της Ελλάδας, παρακολουθούσε στενά την εξέλιξη της υπόθεσης και είχε τότε προτείνει στους Ιταλούς να αποβιβάσουν στην Θεσσαλία και εκείθεν μαζί με τον Ελληνικό Στρατό να επιτεθούν κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην Μακεδονία.^[4]

✚ Το «ευτυχές γεγονός» για την Ελλάδα είναι ότι η Ιταλία, για πολλούς λόγους που προάσπιζαν το συμφέρον της και μόνον, δεν δέχθηκε. Η Ιταλία, παρά την θεωρητικά ισχυρή ναυτική δύναμη, δεν είχε την δυνατότητα να αντιπαρατεθεί με τις τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις. Την ίδια εποχή ο Βενιζέλος φαίνεται ότι σύστησε στους Ιταλούς να καταλάβουν και τα Δωδεκάνησα.

✚ Το «ατυχές γεγονός» για την Ελλάδα ήταν ότι οι Ιταλοί, οι οποίοι συνέχιζαν να είναι σε εμπόλεμη κατάσταση με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, δέχθηκαν και τα ιταλικά πολεμικά πλοία κατέλαβαν την Ρόδο και τα Δωδεκάνησα στο διάστημα από την **21^η έως την 27^η Μαΐου 1912**.

Είναι σαφές ότι τα Δωδεκάνησα, με μία μικρή παράκαμψη, είναι και αυτά στον θαλάσσιο δρόμο για την Ανατολή και κατά συνέπεια ήταν στην σφαίρα ενδιαφέροντος της Ιταλίας.

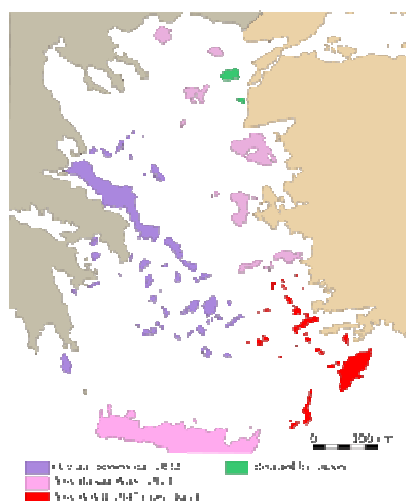
Όλα αυτά έγιναν γνωστά στις μυστικές υπηρεσίες του Τσάρου. Προ της υποτιθέμενης απειλής κατάληψης της Μακεδονίας από Έλληνες και Ιταλούς αλλά και λόγω του κλεισίματος των Στενών, η Ρωσία αποφάσισε να επέμβει, να συντομέψει τον Ιταλό – Τουρκικό πόλεμο και να οδηγήσει τους εμπόλεμους στην Λωζάνη για διαπραγματεύσεις.

Η συνθηκολόγηση Ιταλίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας έγινε την **2^α Οκτωβρίου 1912**, δύο ημέρες πριν την κήρυξη του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου. Η Συνθήκη που υπεγράφη την **18^η Οκτωβρίου 1912** στην Λωζάνη κατοχύρωσε στην Ιταλία την Τριπολίτιδα και την Κυρηναϊκή, μία συνολική έκταση 1.500.000 περίπου τετραγωνικών χιλιομέτρων. Η περιοχή ήταν κατά βάση έρημος αλλά τότε δεν ήταν ακόμη γνωστά τα πετρελαϊκά της κοιτάσματα. Η ίδια Συνθήκη καθόριζε: ^[5]

«την απομάκρυνση των Ιταλικών στρατευμάτων από τα Δωδεκάνησα και την επιστροφή τους στην Οθωμανική Αυτοκρατορία όταν θα το επέτρεπαν οι συνθήκες ειρήνης».

Αυτός ο όρος της Συνθήκης ήταν τόσο ασαφής που επέτρεψε στην Ιταλία να διατηρήσει την κατοχή των Δωδεκανήσων ακόμη και μετά από την Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 η οποία έκλεισε τον κύκλο των ενεργειών γύρω από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ήταν στην μοίρα των Δωδεκανήσων να απελευθερωθούν από τους Οθωμανούς, να διατηρηθούν από τους Ιταλούς και αργότερα σε κάποια στιγμή στο μέλλον να προσαρτηθούν στην Ελλάδα.

Έτσι τα Δωδεκάνησα απαγκιστρώθηκαν τότε από τον Τουρκικό ζυγό, υποδέχθηκαν τους Ιταλούς ως ελευθερωτές αλλά στην ουσία απέκτησαν νέους κατακτητές οι οποίοι έμελε να παραμείνουν εκεί για περίπου τρεις δεκαετίες. Θα χρειαζόταν κάποιος νέος πόλεμος και νέες διαπραγματεύσεις στο άμεσο μέλλον για να αποδοθούν τελικά τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα.

Διαφορετικά ίσως μέχρι και σήμερα να παρέμεναν τα Δωδεκάνησα ως Ιταλικές κτήσεις και να είχαν μία πορεία παρόμοια με αυτήν της Κύπρου.

Ο Βαλκανικός Συνασπισμός (Balkan League) και Συμμαχίες

Ο «Ιταλό – Τουρκικός πόλεμος» και τα «Στενά των Δαρδανελίων» ήταν αντίστοιχα «το γεγονός και το θέμα (issue)» που ώθησαν τις Βαλκανικές χώρες να προχωρήσουν στην δημιουργία του *Βαλκανικού Συνασπισμού ή της Βαλκανικής Συμμαχίας (Balkan League – Balkan Alliance)*.

Η Σερβία, η Βουλγαρία και το Μαυροβούνιο είχαν σημαντικές μειονότητες στην υπό οθωμανικό ζυγό Μακεδονία. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται ότι τα Βαλκανικά Κράτη προτίμησαν τότε να θέσουν το μακροχρόνιο μίσος τους και τις μεταξύ τους διαφορές στην άκρη προκειμένου να ενωθούν εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και να διεκδικήσουν την Μακεδονία, πριν κάποια από τις Μεγάλες Δυνάμεις (Ρωσία, Αυστρία, Γερμανία και ίσως Αγγλία) την κατακτήσει για λογαριασμό της. Ήδη Αυστρία και Ιταλία είχαν δώσει το έναυσμα και είχαν αποσπάσει δύο μεγάλες περιοχές από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η Αυστρία είχε προσαρτήσει την Βοσνία – Ερζεγοβίνη το 1908 και η Ιταλία τόσο την Τριπολίτιδα – Κυρηναϊκή το 1911 όσο και τα Δωδεκάνησα στις αρχές του 1912.

Η Μακεδονία με τα τρία βιλαέτια της, ήταν το ένα από αυτά που επιθυμούσαν οι Μεγάλες Δυνάμεις να αποκτήσουν άμεσα ή τουλάχιστον έμμεσα έλεγχο. Το άλλο αντικείμενο ελέγχου ήταν τα «Στενά των Δαρδανελίων» τα οποία ήταν το κυρίαρχο θέμα που «βασάνιζε» την Ρωσική εξωτερική πολιτική.

Τα Στενά των Δαρδανελίων

Οι προσπάθειες που έκανε η Ρωσία να αποκτήσει ελεύθερη διάβαση από τα Στενά προσέκρουε στις έμμεσες και άμεσες αντιδράσεις των Ευρωπαίων και κυρίως της Αγγλίας, της Αυστρίας και της Γερμανίας οι οποίες επιθυμούσαν τον έμμεσο ή άμεσο έλεγχο των Στενών για δικό τους λογαριασμό. Για τον λόγο αυτό άρχισε να καλλιεργείται στους Ρωσικούς διπλωματικούς κύκλους η ιδέα ότι:

«το θέμα των Στενών θα λυνόταν μόνο με διμερείς διαπραγματεύσεις με την εξασθενημένη Οθωμανική Αυτοκρατορία η οποία κατά συνέπεια έπρεπε να μείνει ακεραία».

Αυτή η διπλωματική θέση της Ρωσίας συντήρησε την θνήσκουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία για πολύ χρόνο στην ζωή.

Η Ρωσία δεν είχε άμεση εδαφική επαφή με τα Στενά και απέτυχε να αποκτήσει έστω και έμμεση επαφή όταν προσπάθησε με την Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου να «στήσει την Μεγάλη Βουλγαρία». Συνέχισε όμως τις προσπάθειές της και το 1912, κάτω από το πλαστό ιδεολόγημα του πανσλαβισμού, *«κατάφερε να ενορχηστρώσει μία Συμμαχία Σερβίας- Βουλγαρίας προκειμένου να αποκτήσει έμμεση επαφή με τα Στενά αλλά και να εμποδίσει τυχόν βλέψεις των Ευρωπαίων στην περιοχή, ιδιαίτερα της Αυστρίας η οποία ήδη είχε αρχίσει να κατεβαίνει προς το Αιγαίο με την προσάρτηση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης».*

Για την σύνδεση με την Ιστορία και μόνο πρέπει να αναφερθεί ότι όλα αυτά συνέβαιναν την Άνοιξη του 1912, όταν εκείνο τον **Απρίλιο του 1912**, ο πολυδιαφημισμένος για την εποχή του Τιτανικός βυθιζόταν στον Βόρειο Ατλαντικό.

Είναι σχεδόν βέβαιο ότι η Βαλκανική Συμμαχία ενορχηστρώθηκε από τους Ρώσους. Ο πανσλαβιστής Ρώσος Πρέσβης στο Βελιγράδι Nicholas Hartwig και ο Ρώσος Πρέσβης στη Σόφια Anatoly Nekliudov ήταν οι κύριοι ενορχηστρωτές.

Το ότι η Συμμαχία αυτή πολεμήθηκε αμέσως από την Αυστρία είναι και αυτό πλέον ή βέβαιο.^[6]

Μερίδιο στην δημιουργία της Βαλκανικής Συμμαχίας διεκδίκησε αργότερα και η παρακρατική μυστική οργάνωση Internal Macedonian Revolutionary Organization – IMRO, η οργάνωση των Βουλγάρων Κομιτατζήδων τα στελέχη της οποίας εμφανίζεται να «πίεσαν» τον Βούλγαρο Πρωθυπουργό Ivan Geshov να προχωρήσει σε συμμαχία με την Σερβία.

Αντίθετος στην συμμαχία Βουλγαρίας – Σερβίας ήταν ο Βούλγαρος Τσάρος Φερδινάνδος ο οποίος ήταν πλήρως ευθυγραμμισμένος με τις προθέσεις της Αυστροουγγαρίας.

Το περίεργο στην περίπτωση αυτή, αλλά και σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις, είναι ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις με μυστικές συμφωνίες, οι οποίες σημειωτέον δεν έμεναν για πολύ χρόνο μυστικές, υπέσκαπταν η μία την άλλη αλλά επισήμως συνέχιζαν να διατηρούν μεταξύ τους τυπικά αλλά και υποκριτικά καλές διπλωματικές σχέσεις.

Η συμφωνία για την Συμμαχία Βουλγαρίας – Σερβίας, που προετοίμασαν οι Ρώσοι, υπογράφηκε την **13^η Μαρτίου 1912** και σε γενικές γραμμές προέβλεπε να ανακοινωθεί δημόσια μόνον: ^[7]
«η αμοιβαία συμφωνία μη επιθέσεως και η κοινή δράση τους σε περίπτωση που κάποια από τις Μεγάλες Δυνάμεις τους επιτεθεί ή ήθελε διεκδικήσει την Μακεδονία».

Σε μυστικό παράρτημα που ακολούθησε τον Μάιο του 1912 οι Πρωθυπουργοί της Σερβίας Nikola Pasic και της Βουλγαρίας Ivan Geshon συμφωνούσαν για τον διαμελισμό της Μακεδονίας με επιδιαιτητή τον Τσάρο Νικόλαο Β' της Ρωσίας και καθόριζαν τις στρατιωτικές δυνάμεις που θα διέθετε η κάθε μία σε περίπτωση εμπλοκής σε πόλεμο με την Αυστρία, την Οθωμανική Αυτοκρατορία και την Ρουμανία.

Σε πρώτη φάση στον διαμελισμό της Μακεδονίας, η Σερβία θα έπαιρνε τις περιοχές βόρεια και δυτικά του όρους Σκάρδος και η Βουλγαρία τις περιοχές από τις λίμνες Οχρίδα και Πρέσπες μέχρι ανατολικά του Στρυμώνα και της Ροδόπης. Ένα μεγάλο μέρος της Μακεδονίας θα το μοίραζαν σε επόμενη φάση με επιδιαιτητή τον Τσάρο. Πάνω σ' αυτή την γενική ιδέα, μέχρι τον Σεπτέμβριο 1912 ακολούθησαν άλλα τρία μυστικά παραρτήματα που ρύθμιζαν όλες τις υπόλοιπες πολιτικές και στρατιωτικές λεπτομέρειες της Συμμαχίας.

Η Ελλάδα σε όλα αυτά ... ήταν απύσχα.

Πρωθυπουργοί Βουλγαρίας Ivan Geshon και Σερβίας Nikola Pasic που υπέγραψαν τη Συμφωνία Βουλγαρίας – Σερβίας

Οι λεπτομέρειες της Συμμαχίας και τα μυστικά σημεία της διέρρευσαν γρήγορα στις Μεγάλες Ευρωπαϊκές Δυνάμεις οι οποίες διέβλεψαν Ρωσική εισβολή στα Βαλκάνια και αντέδρασαν με έντονα διπλωματικά διαβήματα. Ειδικά οι μυστικές υπηρεσίες της Αγγλίας γνώριζαν τα πάντα, μόλις ένα 24ωρο μετά την υπογραφή της Συμμαχίας. Τις πληροφορίες είχε συλλέξει ο δαιμόνιος Άγγλος Πρέσβης στην Σόφια, H. Bax-Ironside.

Αμέσως ο «ειρηνοποιός» Γάλλος Πρωθυπουργός Raymond Poincare πήγε στην Αγία Πετρούπολη για να διαμαρτυρηθεί για αυτήν την «**συμφωνία πολέμου**», όπως την είχε αποκαλέσει. ^[8] Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον της Γαλλίας για την Μακεδονία πήγαζε από το γεγονός ότι εκείνη την εποχή, {Απρίλιος 1912} διαπραγματεύονταν με την Βουλγαρία ένα πολύ μεγάλο δάνειο. Η Βουλγαρία ήταν σε ανάπτυξη και είχε μεγάλη οικονομική ανάγκη. ^[9]

Το θέμα των αντιδράσεων των Ευρωπαίων για την Σέρβο – Βουλγαρική συμφωνία έκλεισε την **30^η Μαρτίου 1912** με την διαβεβαίωση του Υπουργού Εξωτερικών της Ρωσίας Sergey Sazonov προς τις άλλες Μεγάλες Δυνάμεις: ^[9]

«Μην ανησυχείτε, η συμφωνία έγινε εν γνώσει μας... ελέγχουμε πλήρως την Σερβία και την Βουλγαρία» και υπονοούσε ότι

«...δεν πρόκειται να προκαλέσουν πρόβλημα στην ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Τα γεγονότα που ακολούθησαν διέψευσαν πλήρως τον Sazonov. Η Ρωσία, εκτός από τις εξωτερικές διπλωματικές αποτυχίες, είχε αρχίσει να δείχνει και σημάδια εσωτερικής αναρχίας και αναταραχής. Οι εργάτες και οι χωρικοί είχαν από το 1911 αρχίσει να διαμαρτύρονται έντονα εναντίον του Τσαρικού καθεστώτος που είχε αρχίσει να κλονίζεται.

Ενώ η Βουλγαρία και η Σερβία προετοιμάζονταν πολιτικά και στρατιωτικά εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, σύμφωνα με την επικρατούσα στην Ευρώπη αλλά και στα Βαλκάνια άποψη:

«Η Ελλάδα του 1912 ήταν μία γεωπολιτικά απομονωμένη χώρα, απαξιωμένη και βεβαίως μη υπολογίσιμη στρατιωτική απειλή».

Πριν γίνει περαιτέρω αναφορά στις λεπτομέρειες της Βαλκανικής Συμμαχίας θα πρέπει να γίνει μία γενική επισκόπηση της κατάστασης στα Βαλκάνια, μελέτη του χάρτη των Βαλκανίων, των εδαφικών βλέψεων και διεκδικήσεων της Βουλγαρίας και της Σερβίας πριν από τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο.

Τα Βαλκάνια πριν την έναρξη του Α' Βαλκανικού Πολέμου και οι βλέψεις Σερβίας, Βουλγαρίας

Παράλληλα πρέπει επίσης να τονιστεί και πάλι ότι ο απώτερος αντικειμενικός σκοπός όλων των Μεγάλων Δυνάμεων ήταν τα πετρελαϊκά κοιτάσματα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην Μοσούλη και την Μεσοποταμία καθώς και ο έλεγχος των δρόμων που οδηγούν εκεί.

Η **Αγγλία** είχε ήδη επιλέξει δύο δρόμους προσεγγίσεως, τον ένα από τον Νότο, την πλευρά των αραβικών κρατιδίων Hejaz, Nejd (σημερινή Σαουδική Αραβία) και Kuwait καθώς και τον δεύτερο από την θαλάσσια γραμμή «Γιβραλτάρ, Μάλτα, Κρήτη, Κύπρος, Σουέζ προς Αντεν». Δεν είχε παραιτηθεί από τον τρίτο δρόμο που περνούσε από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και τα Στενά και παράλληλα «σαμποτάριζε» και έβαζε εμπόδια σ' αυτούς που προσπαθούσαν να τον ακολουθήσουν. Η Αγγλία έδειχνε ότι θα ήθελε την κυριαρχία στην Μακεδονία και τα Στενά αλλά εκεί τον πρώτο λόγο είχαν οι Ρώσοι. Ανατολικά της Μοσούλης διατηρούσε επαφή με την περιοχή των πετρελαίων από το 1900 όταν είχε δημιουργήσει στην Περσία την Anglo Iranian Oil Co και το 1907, σε συμφωνία με τους Ρώσους, απέκτησε σφαίρα επιρροής.

Η **Γερμανία** είχε ήδη χαράξει τον δρόμο της με την σιδηροδρομική γραμμή από «Βερολίνο, Βιέννη, Σόφια, Κωνσταντινούπολη, Βαγδάτη». Δεν είχε άλλη εναλλακτική επιλογή. Κατά συνέπεια, όποια χώρα ήταν στον δρόμο της, ήταν πολύτιμος Σύμμαχος για την Γερμανία. Στο δρόμο της Γερμανίας ήταν οι θεωρητικά σύμμαχοι και φίλοι προσκείμενες Βουλγαρία, Οθωμανική Αυτοκρατορία αλλά και η εχθρικά διακείμενη Σερβία την οποία είχε αναλάβει να καταστρέψει η Αυστρία.

Η **Αυστρία** από την πρώτη ημέρα της Βουλγαρο - Σερβικής Συμφωνίας προσπαθούσε να διαλύσει την συμμαχία και να πάρει την Βουλγαρία με το μέρος της. Συνεπικουρούσε το έργο της Γερμανίας στα Βαλκάνια, από το 1908 είχε προσαρτήσει την Βοσνία - Ερζεγοβίνη και είχε αρχίσει να κατεβαίνει προς την Μακεδονία και το Αιγαίο προκειμένου να καλύψει τα νώτα. Γερμανία και Αυστρία ήταν φίλια διακείμενες προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία και την Βουλγαρία αλλά η Αυστρία ήταν ιδιαίτερα εχθρική προς την Σερβία.

Για ανεξήγητους λόγους η Αυστρία φοβόταν ότι μία Σερβική επέκταση στην Ευρώπη απειλούσε την ακεραιότητα της Αυστροουγγαρίας. Για την μη υπολογίσιμη Ελλάδα αδιαφορούσε. Ούτως ή άλλως με βάση τα σχέδιά των Κεντρικών Δυνάμεων για την περιοχή των Βαλκανίων,

«η Ελλάδα θα περιοριζόταν νότια από την Θεσσαλονίκη».

Η **Οθωμανική Αυτοκρατορία** θεωρητικά ακολουθούσε πιστά την γραμμή των Γερμανών και παράλληλα προσπαθούσε να «έχει τον νου της» για τυχόν παρεκτροπές που θα επέδουραν και άλλες εδαφικές απώλειες. Ήδη είχε απωλέσει την Βοσνία – Ερζεγοβίνη, την Τριπολίτιδα – Κυρηναϊκή και τα Δωδεκάνησα. Οι Νεότουρκοι που ήλεγχαν την εξουσία ήθελαν «πάσει θυσία» να διατηρήσουν την Μακεδονία και προσπαθούσαν παράλληλα να μην ενοχλούν και να μην εκνευρίζουν τους Ρώσους για το θέμα των Στενών.

Η **Γαλλία** προσέβλεπε να ακολουθήσει την θαλάσσια γραμμή μέχρι την Συρία όπου είχε την δική της σφαίρα επιρροής και από εκεί για την βόρεια Μεσοποταμία. Παράλληλα προσπαθούσε να κάνει κινήσεις στα Βαλκάνια και προσέγγιζε με σημαντικά δάνεια την Βουλγαρία. Σε αρκετές διαμάχες εμφανιζόταν ως ειρηνοποιός παράγοντας και μερικές φορές ως «γεφυροποιός» μεταξύ Κεντρικών Δυνάμεων και Τριπλής Συμμαχίας.

Η **Ιταλία** είχε αρχίσει να ενεργοποιηθεί και ακολουθούσε δρόμο παρόμοιο με αυτόν της Γαλλίας. Κινήθηκε προς την νότια πλευρά της Μικράς Ασίας και εντελώς «ευκαιριακά» κατέλαβε και τα Δωδεκάνησα που ήταν στο δρόμο της. Δεν τολμούσε να προσεγγίσει την Μακεδονία και για τον λόγο αυτό είχε απορρίψει την πρόταση του Βενιζέλου για κοινή επίθεση κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Γνώριζε πολύ καλά από τα σχέδια των Κεντρικών Δυνάμεων ότι η Μακεδονία δεν προοριζόταν γι' αυτήν.

Η **Ρωσία** είχε πρόσβαση στα πετρέλαια της Μεσοποταμίας από τον Καύκασο και την Αρμενία. Από το 1907, σε συμφωνία με τους Άγγλους, έχει αποκτήσει σφαίρα επιρροής στην βόρεια Περσία. Παράλληλα, όπως και η Αγγλία, «σαμποτάριζε» τον δρόμο των Γερμανών προς την ανατολή προσπαθώντας, στα πλαίσια του «Πανσλαβισμού» να διατηρήσει τον έλεγχο της Βουλγαρίας και της Σερβίας. Παράπλευρο αλλά ιδιαίτερα σοβαρό ενδιαφέρον είχε η Ρωσία για την ελευθερία διακινήσεως πλοίων από τα Στενά.

Η **Βουλγαρία** ονειρευόταν την *Μεγάλη Βουλγαρία* που της είχαν υποσχεθεί οι Ρώσοι με την Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου αλλά με κάποιες επιπλέον προσαρτήσεις. Με αυτόν τον αντικειμενικό σκοπό:

«*Η Βουλγαρία έπαιζε ταυτόχρονα με πολλούς.*»

Έπαιζε με την Αγγλία για το Μακεδονικό, έπαιζε με την Γαλλία για τα δάνεια, έπαιζε με την Γερμανία για την διέλευση του σιδηροδρόμου προς την Ανατολή και τέλος έπαιζε με την Ρωσία τόσο με τα Στενά όσο και στα πλαίσια του «πανσλαβισμού στα Βαλκάνια» που κήρυτταν οι Ρώσοι. Οι Βούλγαροι οραματιζόταν μία ηγετική θέση στα Βαλκάνια και στο βάθος του μυαλού τους ενυπήρχε η κρυφή ιδέα «της υποκατάστασης της θνήσκουσας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Χάρτης της Μεγάλης Βουλγαρίας (Βουλγαρική πηγή)

Τα σύνορα της Βουλγαρίας είναι με σκούρο πράσινο χρώμα, τα σύνορα της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου είναι με κόκκινη γραμμή και οι συνολικές Βουλγαρικές βλέψεις με πράσινο ανοικτό χρώμα.

Η Μεγάλη Βουλγαρία θεωρητικά εκτεινόταν δυτικά από την Οχρίδα και τις Πρέσπες μέχρι την γραμμή Enos – Midia ανατολικά, περιλάμβανε την Θεσσαλονίκη, όλη την ανατολική Μακεδονία και την Θράκη. Προς βορρά εισερχόταν μέσα στα σύνορα της Ρουμανίας στην περιοχή Dobruja της Σιλιστρίας κατά μήκος των εκβολών του Δούναβη.

Η Μεγάλη Βουλγαρία θα ήταν ένα τέλειο φράγμα (*barrier zone*) για οιαδήποτε Ευρωπαϊκή Δύναμη ήθελε να προσεγγίσει τα Στενά.

Η **Σερβία** ονειρευόταν και αυτή την **Μεγάλη Σερβία** αλλά η Αυστρία της κατάστρεψε γρήγορα το όνειρο με την προσάρτηση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης το 1908. Παρ' όλα αυτά η Σερβία συνέχισε να διεκδικεί τμήμα της Μακεδονίας, την έξοδο προς το Αιγαίο και την Αδριατική. Ανομολόγητα σχέδια ήθελαν την Μεγάλη Σερβία να κατέχει την Θεσσαλονίκη, την Χαλκιδική, την Αλβανία, την Ήπειρο, την Θεσσαλία και να φθάνει μέχρι την Βοιωτία, Αιτωλοακαρνανία και την Φωκίδα. Για την πολυπόθητη έξοδό της στην Αδριατική εύρισκε σθεναρή αντίδραση από Αυστρία και Ιταλία. Το ιδιαίτερο μίσος Αυστρίας για την Σερβία θα δημιουργούσε στα επόμενα χρόνια και άλλα δεινά στην Βαλκανική.

Η Μεγάλη Σερβία ήταν και αυτή ένα τέλειο φράγμα (barrier zone) για οιαδήποτε Ευρωπαϊκή Δύναμη ήθελε να υπερκεράσει την Βουλγαρία, να κατέβει στο Αιγαίο και να προσεγγίσει τα Στενά.

Χάρτης της Μεγάλης Σερβίας (Σερβική πηγή)

Οι Ρώσοι είχαν κάνει εξαιρετική δουλειά προκειμένου να αποκλείσουν εδάφικα την Αυστροουγγαρία και την Γερμανία να προσεγγίσουν τα Στενά. Εάν διατηρούσαν τον έλεγχο της Βουλγαρίας και της Σερβίας, τα Στενά θα ήταν ασφαλισμένα. Αυτό το πιθανό *status quo* και η Ρωσική επιρροή στα Βαλκάνια ενοχλούσε τους Άγγλους.

Η **Αλβανία**, παρ' ότι ήταν ακόμη επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, είχε σημαντικές βλέψεις στην περιοχή καθώς και όνειρα για μία **Μεγάλη Αλβανία** η οποία περιλάμβανε την Κέρκυρα και τα Ιωάννινα. Τα σχέδια της Μεγάλης Αλβανίας «*εμφυτεύθηκαν στους Αλβανούς*» από τους Ιταλούς και τους Αυστριακούς οι οποίοι αφ' ενός μεν επιθυμούσαν τον έλεγχο το Στενού του Οτράντο και αφ' ετέρου τον αποκλεισμό της Σερβίας προς την Αδριατική. Αυτή η θέση Ιταλίας – Αυστρίας είχε εκφρασθεί επισήμως τον Μάιο του 1904 από τον Υπουργό Εξωτερικών της Ιταλίας Κόμη Tittoni:

«Η καθαρή αξία της Αλβανίας είναι τα λιμάνια και οι ακτές της, η κατοχή των οποίων θα σήμαινε για την Ιταλία και την Αυστρία αδιαμφισβήτητη υπεροχή στην Αδριατική».

Έχει σημασία για την υπόθεση της Βορείου Ηπείρου να αναφερθεί «ο τρόπος γέννησης της Αλβανίας». Τα σχέδια των Ιταλών και των Αυστριακών για την Αλβανία αρχίζουν από μία μουσική συμφωνία του 1900 με την οποία: ^[10]

«Αυστρία και Ιταλία θα εξασφάλιζαν πάσει θυσία την ακεραιότητα της Αλβανίας όταν και εάν γινόταν ο διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Σε ελεύθερη μετάφραση αυτό σήμαινε ότι:

«ο χώρος που ορίζεται ως Αλβανία, εάν διαμελισθεί η Οθωμανική αυτοκρατορία, θα είναι δικός μας».

Τα σχέδια αυτά εμφυτεύθηκαν σε κάποιον Αλβανό Ishmael Kemal Bey Vlora ο οποίος περί το 1900 διέθετε μεγάλο γόητρο και επιρροή στους αλβανικούς κύκλους. Κατάγονταν από οικογένεια μπέηδων του Αυλώνα, είχε ελληνική μόρφωση από το γυμνάσιο Ιωαννίνων και εξέδιδε την εφημερίδα «Σωτηρία» σε τρεις γλώσσες, αλβανική, ελληνική και τουρκική, όπου υπερασπιζόνταν με επιμονή τα συμφέροντα του αλβανικού λαού, τα οποία θεωρούσε ότι ταυτίζονταν με αυτά των Ελλήνων.

Ο Χάρτης της Μεγάλης Αλβανίας (Αλβανική πηγή)

Το κοινό – υποτίθεται – συμφέρον οδήγησε την Κυβέρνηση Γ. Θεοτόκη, την **22^α Ιανουαρίου 1907**, να υπογράψει μυστική συμφωνία με τον Ishmael Kemal Bey Vlora με την οποία η Ελλάδα αναλάμβανε ουσιαστικά να «υποστηρίξει την αλβανική υπόθεση στην βόρεια Αλβανία και να βοηθήσει στην δημιουργία ανεξάρτητου αλβανικού κράτους». Βοήθεια, σύμφωνα με τα αρχεία της ελληνικής Βουλής της 4^{ης} Μαΐου 1907, σήμαινε οικονομική βοήθεια.

Ο ηγέτης των Αλβανών Ishmael Kemal Bey Vlora

Το διπλωματικό λάθος της Κυβέρνησης Θεοτόκη ήταν ότι υπέγραψε την συμφωνία με κάποιον «θεωρούμενο ως ηγέτη των Αλβανών». Από την στιγμή βέβαια που υπέγραψε τα λάθη ήταν ότι

- 🚩 ανέφερε ανεξάρτητο αλβανικό κράτος στην βόρεια Αλβανία και
- 🚩 δεν ανέφερε τα ελληνικά συμφέροντα στην νότια Αλβανία.

Η υπογραφή της Κυβερνήσεως του κατά τα λοιπά αξιόλογου Θεοτόκη δείχνει την «γύμνια της ελληνικής Διπλωματίας εκείνης της εποχής». Ήταν τόσο μακριά από τα διαδραματιζόμενα ώστε να μην αντιλαμβάνονται ότι ηγέτες τύπου Ishmael Kemal Bey Vlora ήταν «δοτοί και ελεγχόμενοι». Ο Ishmael Kemal Bey Vlora χάθηκε γρήγορα από το προσκήνιο και η ιστορία θα τον ανακάλυπτε μερικούς μήνες αργότερα σε κάποιο σημαντικό πόστο στην Κωνσταντινούπολη για να του δώσει τον ρόλο του «ηγέτη και ιδρυτή του κράτους της Αλβανίας» ...

Μετά από μία περίοδο μακράς σιγής, στις αρχές του **Μαΐου 1912** κάποιοι αλβανικοί κύκλοι που προερχόταν από το Μαυροβούνιο υποκίνησαν μία επανάσταση κατά του Σουλτάνου με την οποία ζητούσαν ανεξαρτησία και ιδιαίτερα προνόμια για τους μουσουλμάνους και χριστιανούς Αλβανούς. Η κίνηση κατεπίνγη αμέσως από τους Τούρκους αλλά «κάποιο περίεργο καθεστώς ενεργοποιήθηκε» τότε στην περιοχή που λεγόταν Αλβανία. Σύμφωνα με αλβανικές πηγές: ^[11]

«η Οθωμανική Αυτοκρατορία αναγνώρισε την ανεξαρτησία της Αλβανίας και μάλιστα της παραχώρησε τα βιλαέτια του Σκουτάρι, του Κόσσοβου, του Μοναστηρίου και των Ιωαννίνων».

Κατά περίεργο όμως τρόπο στον Πρώτο Βαλκανικό πόλεμο που θα ακολουθούσε, η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα ήταν αυτή που θα υπερασπιζόταν αυτές τις περιοχές και η θεωρητικά αυτόνομη Αλβανία θα απουσίαζε!!!. Οι Αλβανοί, για λόγους που ποτέ δεν διευκρινίστηκαν, απείχαν επιδεικτικά από τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο. Αρχικά κάποιοι Αλβανοί πολέμησαν μαζί με τους Τούρκους αλλά πολύ γρήγορα, με τις πρώτες ήττες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, λιποτάκτησαν και διεσπάρησαν στα βορειοδυτικά Βαλκάνια. Ουσιαστικά τους Αλβανούς ενδιέφερε μόνο και μόνο η εξασφάλιση της δικής τους ύπαρξης και αδιαφορούσαν για το ποιος από τους εμπόλεμους θα επικρατούσε.

Είσοδος της Ελλάδας στον Βαλκανικό Συνασπισμό

Σε όλες τις διεργασίες που γίνονταν στα Βαλκάνια, η Ελλάδα δεν λαμβανόταν υπόψη. Οι Μεγάλες Δυνάμεις αδιαφορούσαν πλήρως για την Ελλάδα. Η Σερβία και η Βουλγαρία θα χρειάζονταν την Ελλάδα μόνο και μόνο για ένα σύντομο πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία στη Θεσσαλία για τόσο χρόνο, όσος θα τους χρειαζόταν να αποσπάσουν την Μακεδονία από τους Τούρκους και να προχωρήσουν στον συμφωνηθέντα διαμελισμό.

Εάν Βουλγαρία και Σερβία ήταν στρατιωτικά έτοιμες το 1897, η Μακεδονία σήμερα δεν θα ήταν Ελληνική.

Η Ελλάδα και ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος έπρεπε να τρέξουν να προλάβουν την κατάσταση.

«Η Ελλάδα έπρεπε με κάθε τρόπο να γίνει μέλος του Βαλκανικού Συνασπισμού και να είναι παρούσα στον διαμελισμό της Μακεδονίας».

Δεν πρέπει βέβαια να διαφεύγει της προσοχής ότι τόσο ο γεωγραφικός προσδιορισμός της τότε εννοούμενης «ευρύτερης Μακεδονίας» όσο και η σύνθεση του πληθυσμού παρουσιαζόταν διαφορετικά από κάθε μία από τις ενδιαφερόμενες Βαλκάνιες χώρες. Γεγονός βέβαια είναι ότι στην «ευρύτερη Μακεδονία» είχαν μεγάλες μειονότητες οι Έλληνες, οι Βούλγαροι, οι Σέρβοι, οι Ρουμάνοι και μικρότερες οι Αλβανοί, οι Πομάκοι, οι Βλάχοι, οι Εβραίοι και οι Τσιγγάνοι. Για τον λόγο αυτό οι προσδοκίες του Βενιζέλου ήταν περιορισμένες και ο ίδιος ήταν επίσης αρκετά συγκρατημένος.

Ο Βενιζέλος ήταν ο Πρωθυπουργός ο οποίος θα οδηγούσε την Ελλάδα σε ένα επικίνδυνο μονοπάτι το οποίο είχε μία μόνο έξοδο, αυτή που τελικά συνέβη με τους Βαλκανικούς Πολέμους. Όμως σε όλη την διάρκεια της πορείας καταδοκούσε η καταστροφή, μια καταστροφή παρόμοια με αυτή του 1897.

Προσπάθειες συνεργασίας των βαλκανικών κρατών εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας χρονολογούνται από την εποχή του Ρήγα Φεραίου. Πιο πρόσφατα οι Πρωθυπουργοί Χ. Τρικούπης και Σ. Δραγούμης είχαν προσπαθήσει να προσεγγίσουν την Βουλγαρία αλλά χωρίς επιτυχία. Οι εθνολογικές, οι γλωσσικές και οι θρησκευτικές διαφορές ήταν (και είναι) μεγάλο εμπόδιο για μία συνεννόηση των Βαλκανικών Κρατών.

Οι προσπάθειες του Βενιζέλου για συνεννόηση Ελλάδας - Βουλγαρίας είχαν αρχίσει την άνοιξη του 1911, σχεδόν αμέσως μετά την ανάληψη της Πρωθυπουργίας του. Τότε ο Βενιζέλος ήλθε σε επαφή με τον Ιρλανδό ανταποκριτή των «London Times» στη Σόφια και έμπιστο σύμβουλο του Τσάρου Φερδινάνδου, James David Bourchier (ή κατά μία άλλη εκδοχή Baucher), και του ανέθεσε να βολιδοσκοπήσει τον Βούλγαρο Πρωθυπουργό Ivan Geshon για την δυνατότητα μιας Ελληνο-Βουλγαρικής προσέγγισης και συμμαχίας. ^{[12], [13]}

Ο Βούλγαρος Πρωθυπουργός για ένα περίπου χρόνο απέφευγε την επίσημη συνεννόηση, ουσιαστικά αγνοούσε συστηματικά την Ελλάδα και μάλιστα τον Μάρτιο 1912, όπως προαναφέρθηκε, προχώρησε στην υπογραφή της προαναφερθείσας Συμμαχίας με την Σερβία. Η Ελλάδα είχε κάνει την προσέγγιση αλλά η Βουλγαρία είχε αρνηθεί. Ήταν μία κίνηση της τελευταίας στιγμής με ελάχιστες πιθανότητες επιτυχίας αλλά ο Βενιζέλος είχε κρίνει ότι έπρεπε να γίνει.

Ο Πρωθυπουργός της Βουλγαρίας Ivan Geshon δεν δεχόταν καμμία συζήτηση με την Ελλάδα και πολύ περισσότερο δεν συζητούσε για τυχόν μερίδιο της Ελλάδας στην Μακεδονία. ^[14]

«Για λίγο η Βουλγαρία είχε πιστέψει ότι είχε γίνει ο κυρίαρχος του παιχνιδιού και ότι ήταν αυτή που ρύθμιζε την κατάσταση στα Βαλκάνια».

Η πραγματικότητα ήταν ότι η Αγγλία επιθυμούσε και αυτή να δημιουργήσει ένα εμπόδιο (*barrier zone*) στο δρόμο των Κεντρικών Δυνάμεων προς την Ανατολή και με κάθε τρόπο να πλησιάσει τα Στενά.

Η Αγγλία ήδη είχε τον έλεγχο του Γιβραλτάρ και του Σουέζ και απέμεναν τα Στενά προκειμένου να κάνει την Μεσόγειο μία «Βρετανική Θάλασσα».

Η «ενορχηστρωθείσα από την Ρωσία Συμμαχία Βουλγαρίας - Σερβίας» έφραζε τον δρόμο των Κεντρικών δυνάμεων προς την Ανατολή αλλά την Αγγλία την ενοχλούσε τόσο η αποκλειστικότητα της επιρροής της Ρωσίας στα Βαλκάνια όσο και η επέκταση των Ρωσικών ενδιαφερόντων δυτικά.

Για τους λόγους αυτούς η Αγγλία είχε κάθε λόγο να επιθυμεί την είσοδο της Ελλάδας σαν σφήνα στην Βαλκανική Συμμαχία. Παράλληλα ενεθάρρυνε τις Βουλγαρικές βλέψεις στην Θράκη διότι προτιμούσε μία Βουλγαρική Θράκη και όχι Ρωσική.

Είναι λοιπόν αρκετά πιθανό έως προφανές ότι η Αγγλία «φρόντισε», μέσω του ανταποκριτή των «Times» στη Σόφια J.D Bourchier, να φθάσουν στον Βενιζέλο οι πληροφορίες για την Συμμαχία Βουλγαρίας - Σερβίας και να τον προέτρεψε να σπεύσει να προσεγγίσει την Βουλγαρία.

Την ίδια στιγμή οι Ρώσοι «έπαιζαν» με την μεγαλομανία και το όραμα των Βουλγάρων για μια Μεγάλη Βουλγαρία προκειμένου να εξασφαλίσουν τα Στενά και να φράξουν τον δρόμο όλων των Ευρωπαίων προς την Ανατολή.

Από την άλλη πλευρά και η Αυστρία, για να εξασφαλίσει τον δρόμο προς την Ανατολή, «φούσκωνε» και αυτή τα μυαλά των Βουλγάρων για μια Μεγάλη και Δυνατή Βουλγαρία.

Η Αγγλία, η Ρωσία και η Αυστρία, με τις κινήσεις τους στην Βαλκανική, προωθούσαν τα συμφέροντά τους και μόνο.

Ουδὸλως τους ενδιέφερε το μέλλον της Μακεδονίας, της Βουλγαρίας και της Ελλάδας.

Για την ώρα η Αγγλία, η Ρωσία και η Αυστρία προσέγγιζαν η καθεμιά με τον τρόπο της τον ισχυρότερο στην περιοχή και αυτός την εποχή εκείνη ήταν η Βουλγαρία η οποία είχε ήδη ένα αξιόλογο στρατό αποτελούμενο από περίπου 600.000 άνδρες (!) και Ιππικό 5.000 ιππέων. ^[15]

Ο Βουλγαρικός και ο Τουρκικός Στρατός της εποχής των Βαλκανικών Πολέμων

Την υπόθεση της Ελλάδας έσωσε τότε ο ισχυρός Ελληνικός Στόλος.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, στην περιοχή της Σμύρνης και της Συρίας, διατηρούσε μία ισχυρή εφεδρεία 250.000 ανδρών. Η εφεδρεία αυτή, λόγω κακού οδικού δικτύου, ήταν ουσιαστικά αποκλεισμένη στην Μικρά Ασία και η Βουλγαρία γνώριζε πολύ καλά ότι μόνο ο ισχυρός Ελληνικός Στόλος μπορούσε να εμποδίσει την από θαλάσσης μεταφορά της στα πιθανά πολεμικά μέτωπα της Μακεδονίας και της Θράκης. Εννοείται ότι ο Ρωσικός, ο Αγγλικός, ο Γαλλικός αλλά και ο Ιταλικός Στόλος θα μπορούσαν να εμποδίσουν την δια θαλάσσης μεταφορά των 250.000 ανδρών με την διαφορά ότι η Ρωσία, η Αγγλία, η Γαλλία και η Ιταλία δεν είχαν σκοπό να είναι στους εμπόλεμους στον πόλεμο που προετοιμαζόταν στα Βαλκάνια.

Στις αρχές Μαΐου του 1912, όπως προαναφέρθηκε έγινε μία επαναστατική κίνηση στην Αλβανία εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η κίνηση αυτή απέτυχε αλλά έδειξε ότι μία γενικευμένη επανάσταση κατά των Τούρκων ήταν «προ των πυλών». Ο Βενιζέλος είχε σταθμίσει την κατάσταση, είχε αντιληφθεί ότι η Ελλάδα κινδύνευε να μείνει «εκτός του νυμφώνος» και επανήλθε τότε με νέα κρούση στην Βουλγαρία για συμμαχία αλλά αυτήν την φορά: ^[16]

«χωρίς καμμία εδαφική διεκδίκηση εκ μέρους της Ελλάδας, χωρίς καμμία απολύτως αναφορά στην Μακεδονία».

Λίγες ημέρες πριν την νέα κρούση προς την Βουλγαρία, ο Βενιζέλος είχε και πάλι συνάντηση με τον ανταποκριτή των Times του Λονδίνου J.D. Bourchier, αυτή την φορά στο Πήλιο. Προφανώς ο J.D. Bourchier δεν ήταν ένας απλός ανταποκριτής των Times του Λονδίνου.

Η νέα κρούση του Βενιζέλου προς τον Ivan Geshon καρποφόρησε και δύο μήνες μετά την Βουλγαρο-Σερβική Συμμαχία, την **16^η (29^η) Μαΐου 1912** υπογράφηκε μία χαλαρή Ελληνο-Βουλγαρική Συμμαχία η οποία σε γενικές γραμμές προέβλεπε: ^[17]

«συμμαχία εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την υποσημείωση ότι η Βουλγαρία θα τηρούσε ουδέτερη στάση σε περίπτωση πολέμου Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για το Κρητικό ζήτημα».

Στην Ελλάδα οι Κρήτες Βουλευτές «απειλούσαν» ότι θα εισέλθουν δια της βίας στην Βουλή, γεγονός που θα αποτελούσε «*casus belli*» για την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ήδη την **31^η Μαρτίου 1912** οι Κρήτες βουλευτές είχαν προσπαθήσει να εισέλθουν στην Ελληνική Βουλή αλλά ο Βενιζέλος γνωρίζοντας την συνολική επικρατούσα πολιτική κατάσταση στα Βαλκάνια και ευρισκόμενος εν μέσω διαπραγματεύσεων με την Βουλγαρία, έδωσε εντολή να αποτραπεί η είσοδος έστω και με βίαια μέσα. Ο Βενιζέλος είχε εικόνα της συνολικής καταστάσεως, είχε αντιληφθεί τις προθέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, είχε σχέδιο ενεργειών και γνώριζε καλά πως θα το εφαρμόσει. Σαν Κρητικός στην καταγωγή που μάλιστα είχε πρωτοστατήσει στον Κρητικό αγώνα, αποφάσισε να κρατήσει τους Κρητικούς Βουλευτές μακριά από την Ελληνική Βουλή παρά τις σοβαρές, συναισθηματικές κυρίως αντιδράσεις της ελληνικής Κοινής Γνώμης.

Το πρόσφατο παρελθόν του καταστροφικού 1897 ήταν ακόμη νωπό και ο Βενιζέλος δεν ήθελε να παρασυρθεί από άκρατο πατριωτισμό και λαϊκούς συναισθηματισμούς. Ο σκοπός του στην φάση αυτή ήταν να εισέλθει στην Βαλκανική Συμμαχία χωρίς να δώσει αφορμή στην Οθωμανική Αυτοκρατορία για ένα νέο πόλεμο: ^[18]

«... σας δηλώνω ότι το ζήτημα της Κρήτης είναι το μικρότερον των ζητημάτων τα οποία με απασχολούν και σας δηλώνω επίσης κατηγορηματικώς ότι δεν είναι κανείς εις θέσιν ν' αντιμετωπίσει όσα θα συμβούν, αν οι πατριώτες μου (οι Κρητικοί) γίνουν δεκτοί και παρακαθήσουν στο Ελληνικό Κοινοβούλιο...»

Ο Βενιζέλος έδειχνε να γνωρίζει (;) κάτι παραπάνω από τους άλλους Έλληνες...

Η Βουλγαρία υπέγραψε την συμμαχία με την Ελλάδα για δύο προφανείς λόγους. Πρώτον διότι σε περίπτωση συρράξεως με την Οθωμανική Αυτοκρατορία χρειαζόταν τον ισχυρό ελληνικό Στόλο για τον αποκλεισμό της Τουρκικής εφεδρείας των 250.000 ανδρών και δεύτερον διότι εκτιμούσε ότι πρώτα θα ξεσπάσει Ελληνο- Τουρκικός πόλεμος για το Κρητικό ζήτημα, οι Έλληνες δεν θα μπορούσαν να προχωρήσουν πέρα από τα σύνορα της Θεσσαλίας, γεγονός που θα της έδινε χρόνο για να προσαρτήσει την Μακεδονία ανενόχλητη. Το λάθος της Βουλγαρίας ήταν ότι υποτίμησε την τότε ελληνική στρατιωτική δύναμη και δεν είχε ακόμη αντιληφθεί την πολιτική οξυδέρκεια του Βενιζέλου. Κανείς βέβαια στην Ευρώπη, πλην των Άγγλων, είχε ακόμη αντιληφθεί τις ικανότητες του Βενιζέλου.^[19]

Δεν αποκλείεται πάντως να δέχθηκε η Βουλγαρία πιέσεις από Αγγλία και Γαλλία προκειμένου να αποδεχθεί την Ελλάδα στην Συμμαχία, παρά τις αντίθετες Ρωσικές εντολές. Τα δάνεια της Γαλλίας πιθανόν να ήταν ένα από τα μέσα πίεσεως. Η Βουλγαρία πριν λίγο καιρό ήταν σε απελπιστική οικονομική κατάσταση και μέσα σε δύο περίπου χρόνια κατάφερε, με γαλλικές πιστώσεις, να συγκροτήσει ένα αξιόμαχο και άρτια εξοπλισμένο στρατό 600.000 ανδρών στα πρότυπα των Ευρωπαϊκών. Όταν οι Μεγάλες Δυνάμεις χρηματοδοτούν την στρατιωτική ανάπτυξη κάποιου κράτους είναι πλέον ή βέβαιο ότι στο πίσω μέρος του μυαλού τους έχουν κάποια άλλα σχέδια για την περιοχή.

Η Ρωσία ήταν αντίθετη στην είσοδο της Ελλάδας στην Βαλκανική Συμμαχία. Ένδειξη υπέρ αυτής της υποθέσεως είναι ότι η Βουλγαρία κράτησε την Συμμαχία Βουλγαρίας – Ελλάδας μακριά από τα Ρωσικά αυτιά μέχρι την **20^η Ιουνίου 1912**, δηλαδή 35 ημέρες μετά την υπογραφή της. Τότε ο Ρώσος Πρέσβης στην Σόφια Anatoly Nekliudon έμαθε για την Συμφωνία και ενημέρωσε αμέσως τον Υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας Sazonov. Ο Anatoly Nekliudon μάλιστα, που γνώριζε το μίσος Ελλήνων και Βουλγάρων, θεώρησε και χαρακτήρισε την Ελληνο- Βουλγαρική προσέγγιση μία αμελητέα και άνευ ουσιαστικής αξίας προσέγγιση!!! ^[20]

Στην Ελλάδα, παρά τις έντονες επικρίσεις της αντιπολίτευσης των Γούναρη και Ράλλη, ο Βενιζέλος προχώρησε σ' αυτή την φαινομενικά άνευ αντικρίσματος συμμαχία με την Βουλγαρία. Μερικά χρόνια αργότερα ο Βενιζέλος στην Βουλή των Ελλήνων είχε δικαιολογηθεί χαρακτηριστικά λέγοντας ότι:

«εκείνη την στιγμή τους συμμάχους της Ελλάδας τους επέβαλε η πραγματικότητα των συνόρων και όχι οι προσωπικές επιλογές και επιθυμίες μας». ^[1]

Ρεαλιστική αντιμετώπιση της καταστάσεως αλλά ίσως και ο ίδιος ο Βενιζέλος να μην είχε μεγάλες προσδοκίες από αυτήν την συμμαχία.

Βεβαίως όλες αυτές οι συμφωνίες και οι προετοιμασίες ήταν σοβαρές ενδείξεις ότι ένας πόλεμος των Βαλκανικών Κρατών με την Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν έτοιμος να εκραγεί.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία στην πράξη είχε λύσει τα θέματά της με τους Ιταλούς στην Βόρεια Αφρική και προετοιμαζόταν για νέες προκλήσεις.

«Πρώτος Βαλκανικός Πόλεμος – Περίοδος 1912-1913»

Ο πρώτος Βαλκανικός Πόλεμος έγινε διότι απλά είχε προετοιμασθεί να γίνει. Τα αίτια, τόσο για τα Βαλκανικά Κράτη όσο και για τις Μεγάλες Δυνάμεις, υπήρχαν.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις από την πλευρά τους, πριν οιαδήποτε άλλη επιχείρηση, επιθυμούσαν την κατ' αρχάς αποδυνάμωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με περιφερειακούς πολέμους. Ότι αφορά την Ελλάδα, το Κρητικό ζήτημα και η Μακεδονία ήταν τα βασικά αίτια ενώ για την Σερβία και την Βουλγαρία ήταν η απελευθέρωση των μειονοτήτων τους στην Μακεδονία. Απ' ό,τι θα φαινόταν στο άμεσο μέλλον η Βουλγαρία είχε και άλλες ανομολόγητες βλέψεις. Στην υπόθεση απέμενε να ευρεθούν οι αφορμές. Στην πράξη οι αφορμές που δόθηκαν για την κήρυξη του πολέμου ήταν ασήμαντες.

Περί τα μέσα Σεπτεμβρίου του 1912 η Βουλγαρία, η Σερβία, η Ελλάδα και το Μαυροβούνιο, αφού προχώρησαν σε κινητοποιήσεις των στρατιωτικών τους δυνάμεων, παρέδωσαν μία κοινή διπλωματική νότα στην Υψηλή Πύλη με κάποιες σκόπιμα υπερβολικές απαιτήσεις για τα δικαιώματα των μειονοτήτων τους στη Μακεδονία. Το αυυτόμονο Μαυροβούνιο δεν τήρησε ούτε τα προσχήματα να περιμένει την απάντηση, μήτε σεβάστηκε τις αρχές του Δικαίου του Πολέμου και την **25^η Σεπτεμβρίου 1912** κήρυξε τον πόλεμο κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και αμέσως κινήθηκε για να καταλάβει την Σκόδρα και το σαντζάκι του Νοβι Μπαζάρ. ^[21]

Η Ρωσία και η Αυστρία, αν και ανήκαν σε διαφορετικά στρατόπεδα, επ' ουδενί λόγο ήθελαν να διαταραχθεί το *status quo* στα Βαλκάνια και όταν δύο ημέρες μετά συνειδητοποίησαν την κατάσταση εξέδωσαν κοινή διπλωματική νότα με την οποία προειδοποιούσαν την Βουλγαρία και την Σερβία ^[22]

«να μην διαταράξουν την ειρήνη στα Βαλκάνια και σε κάθε περίπτωση στο τέλος οιασδήποτε διαμάχης να μην τροποποιήσουν το *status quo* και τα κυριαρχικά δικαιώματα του Σουλτάνου».

Το κείμενο της διπλωματικής νότας έλεγε:

«... *Not to upset the peace in the Balkans, not to infringe the Sultan's sovereignty and ... they (Great Powers) would tolerate at the end of the conflict no modifications of the present territorial status quo in the European Turkey*».

Είναι προφανές ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις ενδιαφέρονταν μόνο για την ακεραιότητα της Ευρωπαϊκής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, προέβλεπαν κάποια διαμάχη έως και σύγκρουση (conflict), στο τέλος της οποίας δεν θα μπορούσαν να ανεχθούν (*would tolerate no modifications*) οιαδήποτε αλλαγή του Status quo.

Αυτή η διπλωματική νότα ήταν μία άκρως υποκριτική προειδοποίηση διότι τόσο η Αυστρία και η Ρωσία όσο και όλες οι άλλες Μεγάλες Δυνάμεις γνώριζαν πολύ καλά ότι η κατάσταση έβαινε προς πόλεμο. Η διπλωματική νότα ανατέθηκε να εκδοθεί από ένα μέλος της Τριπλής Συμμαχίας, την Ρωσία, και από ένα μέλος των Κεντρικών Δυνάμεων, την Αυστρία. Εκδόθηκε μάλλον για δύο λόγους. Πρώτον για «τυπικά διπλωματικούς λόγους όπως θα έκαναν σε κάθε περίπτωση πολέμου» και δεύτερον για να προειδοποιήσουν την Βουλγαρία και την Σερβία να μην «παρεκτραπούν»:

Ο επικείμενος διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δεν ήταν υπόθεση των μικρών, εάν και όταν γινόταν θα αφορούσε αποκλειστικά τις Μεγάλες Δυνάμεις, ιδιαίτερα δε η περιοχή των Στενών η οποία δεν ήταν υπόθεση των Βαλκανικών Κρατών.

Ρωσία και Αυστρία θεώρησαν περιττό να απευθυνθούν και στην αμελητέα Ελλάδα...

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία όπως αναμενόταν, την **3^η Οκτωβρίου 1912** απέρριψε τις υπερβολικές απαιτήσεις των Βαλκάνιων Συμμάχων ως «απαράδεκτες». Άμεση συνέπεια αυτού ήταν να αρχίσει η συγκέντρωση στρατευμάτων της Βουλγαρίας, της Σερβίας και της Ελλάδας στα Τουρκικά σύνορα. Η Ρουμανία αντελήφθη ότι το θέμα οδηγείται σε ένοπλη σύρραξη και έσπευσε να ανακοινώσει την ουδετερότητά της. Το Μαυροβούνιο ήταν ήδη σε εμπόλεμη κατάσταση.

Η Βουλγαρία και η Σερβία ήταν ήδη αποφασισμένες και την **4^η Οκτωβρίου 1912** κήρυξαν τον πόλεμο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Άλλωστε η κοινή διπλωματική νότα Ρωσίας και Αυστρίας άφηνε να εννοηθεί ότι κάποια σύρραξη θα μπορούσε πιθανόν να συμβεί... ^[23]

Μία ημέρα μετά, την **5^η Οκτωβρίου 1912**, αναγκάστηκε να ακολουθήσει και η Ελλάδα η οποία κατά κάποιο τρόπο αιφνιδιάστηκε από την καταιγιστική ροή των γεγονότων. Η Ελλάδα, με προτροπή της Αγγλίας, είχε μπει εσπευσμένα στην διαδικασία της Βαλκανικής Συμμαχίας και των ενεργειών κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο Βασιλιάς αλλά και ο Βενιζέλος, στην φάση αυτή, δεν ήθελαν τον πόλεμο διότι η Ελλάδα δεν ήταν ακόμη πλήρως έτοιμη.

Από την αντίπερα όχθη η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε ήδη συνθηκολογήσει με την Ιταλία και ήταν πλέον έτοιμη να συγκεντρώσει και να διαθέσει όλες τις δυνάμεις σ' αυτή την νέα πρόκληση.

Η Συνθήκη Ειρήνης μεταξύ Ιταλίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας υπεγράφη εσπευσμένα την **2^η Οκτωβρίου 1912**, μόλις τρεις ημέρες πριν την κήρυξη του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου.

Οι Στρατιωτικές Επιχειρήσεις

Με την έναρξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων την **4^η** και **5^η Οκτωβρίου 1912**, οι Βαλκάνιοι Σύμμαχοι ξεχύθηκαν στην Μακεδονία και κυρίως προς τις περιοχές όπου είχαν μεγάλες δικές τους μειονότητες, εκτός από την Βουλγαρία η οποία κινήθηκε κυρίως προς την Θράκη.

Οι στρατιωτικές λεπτομέρειες των επιχειρήσεων και οι ηρωικές πράξεις των Βαλκανικών Πολέμων δεν είναι αντικείμενο του παρόντος βιβλίου.

Οι **Σέρβοι** κινήθηκαν, νοτιοδυτικά προς το Νοβι Μπαζάρ όπου και ενώθηκαν με τις δυνάμεις του Μαυροβούνιου, προς το Δυρράχιο της Αλβανίας με αντικειμενικό σκοπό να βγουν στην Αδριατική και νότια προς τα Σκόπια και το Μοναστήρι με πρόθεση να κατέβουν όσο πιο νότια μπορούσαν στην κοιλάδα του Αξιού προς το Αιγαίο. Σε λιγότερο από δέκα ημέρες, την **13^η Οκτωβρίου 1912**, οι Σέρβοι κατέλαβαν τα Σκόπια, το Κουμάνοβο, το Βελέζ (Βελεσά) και το Ιστίπ.

Σύμφωνα με αλβανικές πηγές θυρωλείται ότι ο Βασιλιάς Πέτρος της Σερβίας έφτασε σε κάποιο σημείο της Αλβανίας στην Αδριατική και μπαίνοντας έφιππος στην θάλασσα, φώναξε:

«*Long live the Serbian sea – Η Σερβική θάλασσα ας μακροημερεύσει*».

Δυστυχώς η ευχή του αυτή δεν ευοδώθηκε... Η Αυστρία και η Ιταλία δεν θα άφηναν την Σερβία στην Αδριατική.

Ο Βασιλιάς Πέτρος της Σερβίας - «Long live the Serbian sea».

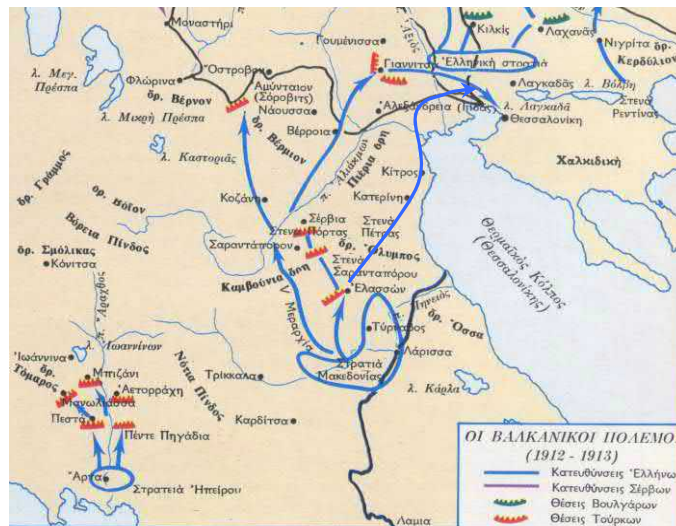
Οι **Μαυροβούνιοι** λόγω περιορισμένων στρατιωτικών δυνάμεων κινήθηκαν μόνο προς την Αλβανία.

Οι τακτικές κινήσεις των **Ελλήνων** στον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο ήταν – για στρατιωτικούς εμπειρογνώμονες – «λογικές και αναμενόμενες». Αρχιστράτηγος των Ελληνικών Δυνάμεων ήταν ο Διάδοχος Κωνσταντίνος και Αρχηγός του Στρατού ο Στρατηγός Π. Δαγκλής.

Ο Στρατηγός Π. Δαγκλής και ο Επιτελικός Ιωάννης Μεταξάς

Οι Έλληνες κινήθηκαν σε δύο βασικούς άξονες. Ο πρώτος άξονας, της Στρατιάς της Ηπείρου, ήταν από την Άρτα προς τα Ιωάννινα υπό τον Στρατηγό Σαπουτζάκη. Αντικειμενικός σκοπός της ολιγάριθμης Στρατιάς ήταν να προστατεύσει τα νώτα της Στρατιάς της Θεσσαλίας που θα βιάδιζε προς το Μοναστήρι και την Θεσσαλονίκη. Ο κύριος όγκος των ελληνικών δυνάμεων, η Στρατιά της Θεσσαλίας –(Μακεδονίας) υπό τον Αρχιστράτηγο Διάδοχο Κωνσταντίνο, τον Στρατηγό Π. Δαγκλή και τον επιτελικό του του νεαρού τότε αξιωματικού Ιωάννη Μεταξά, κινήθηκε στον δεύτερο άξονα από την Λάρισα προς την Ελασσόνα. Μετά την σχετικά γρήγορη κατάληψη της Ελασσόνας, οι ελληνικές δυνάμεις μετά την νικηφόρα μάχη του Σαρανταπόρου, κινήθηκαν αστραπιαία προς την Θεσσαλονίκη από τρεις κατευθύνσεις, δηλαδή από «Πέτρα – Κίτρος – Θεσσαλονίκη», από «Κοζάνη – Αμύνταιο (Σόροβιτς) – Γιαννιτσά - Θεσσαλονίκη», και «Κοζάνη – Βέροια – Γιαννιτσά - Θεσσαλονίκη».

Η Θεσσαλονίκη η οποία ήταν και ο πόθος όλων των Βαλκάνιων, ήταν ο κύριος αντικειμενικός σκοπός των Ελλήνων οι οποίοι τελικά την κατέλαβαν την **27^η Οκτωβρίου 1912**, μόλις 22 ημέρες μετά την έναρξη του πολέμου. Μία εβδομάδα από την κατάληψη της Θεσσαλονίκης ένα μεγάλο μέρος των ελληνικών δυνάμεων κινήθηκε δυτικά για να βοηθήσει τις δυνάμεις που είχαν κινηθεί προς το Αμύνταιο και είχαν αντιμετωπίσει σημαντική Τουρκική αντίσταση. Οι ενωμένες δυνάμεις των Ελλήνων την **6^η Νοεμβρίου 1912** κατέλαβαν την Φλώρινα. Για μία ημέρα οι προελαύνουσες ελληνικές δυνάμεις έχασαν το Μοναστήρι από τις Σερβικές δυνάμεις οι οποίες είχαν προλάβει να το καταλάβουν την 5^η Νοεμβρίου.

Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος, ενθουσιασμένος και συνεπαρμένος από τις επιτυχίες, πρότεινε τότε την διά θαλάσσης μεταφορά των ελληνικών δυνάμεων στην Αλεξανδρούπολη προκειμένου να λάβουν μέρος μαζί με του Βούλγαρους στις επιχειρήσεις της Τσατάλζας. Προφανώς ο Διάδοχος

«είχε οραματισθεί την είσοδο ελληνικών δυνάμεων στην Κωνσταντινούπολη».

Ο Βενιζέλος, πιθανότατα γνωρίζοντας περισσότερα για τις προθέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, δεν ενέκρινε την πρόταση του Διαδόχου και έτσι το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών δυνάμεων επέστρεψε στην Θεσσαλονίκη. Τα αποτελέσματα στο Βουλγαρο – Τουρκικό μέτωπο της Θράκης θα δικαιώναν τον Βενιζέλο.

Η κατάληψη της Θεσσαλονίκης

Στο θέμα της κατάληψης της Θεσσαλονίκης στα διάφορα ιστορικά κείμενα υπάρχουν πολλά κενά, ανακρίβειες και ασάφειες. Κατ' αρχήν οι ημερομηνίες παραδόσεως και οι ημερομηνίες εισόδου των Ελλήνων και των Βουλγάρων στην πόλη διαφέρουν ανάλογα με την προέλευση. Οι Βούλγαροι ισχυρίζονται ότι αυτοί πρώτοι εισήλθαν στην πόλη την 26^η Οκτωβρίου 1912 και οι Έλληνες την επομένη. Αντίθετα οι Έλληνες υποστηρίζουν ότι τα ελληνικά στρατεύματα εισήλθαν στην πόλη την 26^η Οκτωβρίου και προσδιορίζουν την ημερομηνία εισόδου των Βουλγάρων στην πόλη την 28^η Οκτωβρίου. Μεγάλη σύγχυση στις ημερομηνίες έχει επιπλέον δημιουργηθεί και από την χρήση δύο ημερολογίων, του Νέου και του Παλαιού τα οποία διαφέρουν κατά 13 ημέρες. Υπάρχουν πηγές που αναφέρουν ότι η παράδοση της πόλης έγινε στο σιδηροδρομικό σταθμό Τοπσίν από τον Χασάν Ταξίν Πασά στον Διάδοχο Κωνσταντίνο αλλά και άλλες πηγές σύμφωνα με τις οποίες ο Ταξίν Πασάς υπέγραψε την παράδοση της πόλης την **26^η Οκτωβρίου 1912** στο Στρατηγείο του στην Θεσσαλονίκη παρουσία των Ελλήνων Στρατηγών Βίκτωρα Δούσμανη και Ιωάννη Μεταξά.

Ο Χασάν Ταξίν Πασάς υπογράφει την παράδοση (:) της Θεσσαλονίκης παρουσία των Ελλήνων στρατηγών Δούσμανη και Μεταξά.

Φημολογείται ότι το σύμφωνο της παράδοσης υπογράφηκε την 27^η Οκτωβρίου 1912 αλλά ο Ιωάννης Μεταξάς πίεσε τον Χασάν Ταξίν Πασά να βάλει ημερομηνία 26 Οκτωβρίου 1912 για να συμπίπτει με την εορτή του Αγίου Δημητρίου, πολιούχου σήμερα της Θεσσαλονίκης.

Σύμφωνα με τους ανταποκριτές του Γαλλικού περιοδικού L' Illustration που παρακολουθούσαν από κοντά τις επιχειρήσεις στο Βαλκανικό Μέτωπο, ^[24]

«μία Μεραρχία των Ελληνικών Δυνάμεων εισήλθε στην Θεσσαλονίκη τις πρωινές ώρες της 27^{ης} Οκτωβρίου (9^{ης} Νοεμβρίου), ενώ η εμπροσθοφυλακή μιας Βουλγαρικής Μεραρχίας αποτελούμενη από μία Ίλη Ιππικού με επικεφαλής τον Πρίγκιπα Βόρι, έφτασε στην πόλη τις βραδινές ώρες της ίδιας ημέρας, και κατ' άλλους τις πρωινές ώρες της ίδιας ημέρας».

Τελικά η ημερομηνία και η ώρα εισόδου των στρατευμάτων στην πόλη δεν είχε και τόσο μεγάλη σημασία. Βασική σημασία είχε **«σε Ποιους παρέδωσαν οι Τούρκοι την Θεσσαλονίκη».**

«Ο Τούρκος Χασάν Ταξίν Πασάς παρέδωσε την Θεσσαλονίκη στους Έλληνες».

Προφανώς αυτή ήταν η οδηγία των Μεγάλων Δυνάμεων προς την οποία φαίνεται ότι συντάχθηκαν άπαντες. Αυτός είναι και ο λόγος της χαλαρής έως μηδενικής αντίδρασης των Βουλγάρων στο τετελεσμένο γεγονός.

Η είσοδος των Βουλγάρων στην Θεσσαλονίκη

Σημείωση: Οι σκιές της φωτογραφίας «μαρτυρούν» ότι η είσοδος των Βουλγάρων στην Θεσσαλονίκη έγινε μάλλον πρωινές ώρες.

Δεν πρέπει πάντως να μείνουν απαρατήρητα κάποια σημαντικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν αυτήν την περίοδο και τα οποία δεν «ταιριάζουν απόλυτα» στις ιστορικές περιγραφές αλλά και στην συνολική σύνθεση της καταστάσεως. Συγκεκριμένα:

- Οι ελληνικές δυνάμεις κατέλαβαν την Θεσσαλονίκη λίγες ώρες (!!!) πριν προλάβουν οι Βούλγαροι να μπουκώσουν στην πόλη.

- Σύμφωνα με κάποιες ιστορικές πηγές οι Βούλγαροι έφθασαν σχεδόν μαζί με τους Έλληνες στην Θεσσαλονίκη και θα μπορούσαν διεκδικήσουν δυναμικά την πόλη. Είχαν τον χρόνο, είχαν και τα στρατεύματα. Ο ίδιος ο Τσάρος Φερδινάνδος, λίγες ημέρες αργότερα, την 5^η (18^η) Δεκεμβρίου 1912 επισκέφθηκε την Θεσσαλονίκη και είχε χαρακτηριστικά πει στον Βασιλέα Γεώργιο: ^[1]

«Μην ανησυχείτε, ήλθα εδώ ως απλός περιηγητής».

Ο Βασιλιάς Γεώργιος Α' και ο «απλός περιηγητής» Τσάρος Φερδινάνδος στη Θεσσαλονίκη

- Οι Σέρβοι κατέλαβαν το Μοναστήρι μία ημέρα (!!!) πριν από τους Έλληνες. Λίγο πριν, ο Βενιζέλος επέμενε φορτικά και διέταξε τον Αρχιστράτηγο Κωνσταντίνο να αδιαφορήσει για το Μοναστήρι και να οδηγήσει τις ελληνικές δυνάμεις το ταχύτερο προς την Θεσσαλονίκη.

- Οι Σέρβοι είχαν την ευκαιρία να διεκδικήσουν και την Θεσσαλονίκη. Οι δυνάμεις των Σέρβων προωθήθηκαν από την κοιλάδα του Αξιού (Vardar) και συναντήθηκαν με τις Ελληνικές την 26^η Οκτωβρίου (8^η Νοεμβρίου) στο Σταθμό του Τοπισίν, 20 χιλιόμετρα δυτικά από την Θεσσαλονίκη. Οι Σέρβοι με θεωρητικά υπέρτερες στρατιωτικές δυνάμεις δεν επιχείρησαν καν να διεκδικήσουν την Θεσσαλονίκη.

- Τέλος οι Τούρκοι, αν και είχαν 25.000 στρατό καλά οχυρωμένο στους λόφους βόρεια της Θεσσαλονίκης που ήλεγχαν την είσοδο της πόλης, παραδόθηκαν στους Έλληνες χωρίς μάχη. Αντιθέτως οι Βούλγαροι συνάντησαν σημαντική αντίσταση από τις Τουρκικές Δυνάμεις που βρισκόταν βόρεια της Θεσσαλονίκης.

Όλα αυτά αλλά και κάποια άλλα γεγονότα του Δευτέρου Βαλκανικού Πολέμου, όπως για παράδειγμα η κατάληψη της Γευγελής από τις ελληνικές δυνάμεις και η άμεση παράδοση της στους Σέρβους, δημιουργούν εύλογες απορίες και είναι ενδείξεις ότι κατά πάσα πιθανότητα:

«υπήρχε στον αέρα κάποιο άτυπο μνημόνιο καθορισμού των συνόρων των Βαλκάνιων Συμμάχων ή κάποιες οδηγίες των Μεγάλων Δυνάμεων».

Όπως θα φανεί στο άμεσο μέλλον είναι πολύ πιθανόν είτε οι Μεγάλες Δυνάμεις να είχαν ήδη οριοθετήσει τις κατακτηθείσες περιοχές ή Ελλάδα και Σερβία (με ή χωρίς τις οδηγίες των Μεγάλων Δυνάμεων) να είχαν ήδη συμφωνήσει κάποιο άτυπο, μυστικό μνημόνιο διαμοιρασμού των περιοχών που θα κατακτούσαν. Η Συνθήκη Ειρήνης του Βουκουρεστίου που θα έκλεινε τους δύο Βαλκανικούς Πολέμους ίσως επιβεβαιώνει τις ενδείξεις αυτές.

Τέλος δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι ο **Χασάν Ταχσίν Πασάς** καταγόταν από Ελληνίδα μουσουλμάνα μητέρα, είχε σπουδάσει στο Γυμνάσιο Ιωαννίνων και μιλούσε άπταιστα την Ελληνική γλώσσα. Μετά την παράδοση της πόλης, με τη βοήθεια του φίλου του, διακεκριμένου Θεσσαλονικιού της εποχής, Αλέξανδρου Ζάννα και με την συγκατάθεση του Ελευθερίου Βενιζέλου, ο Χασάν Ταχσίν Πασάς κρατήθηκε διακριτικά και με σεβασμό στο Διοικητήριο.

Αργότερα για λόγους υγείας στάλθηκε με έξοδα της Ελλάδας στο Evian της Γαλλίας και στην συνέχεια στη Λωζάνη, όπου συνέγραψε τις αναμνήσεις του. Πέθανε στο τέλος του Α' Παγκόσμιου Πολέμου, για τους Έλληνες «ως ένας έντιμος στρατιώτης και φιλέλληνας» και για τους Τούρκους ίσως «ως προδότης». Ο Hasan Tahsin Pasha είναι μάλλον άγνωστος και υποτιμημένος από την Ελληνική Ιστορία. Διέθετε 25.000 στρατό και θα μπορούσε ίσως να είχε αντισταθεί, να είχε καθυστερήσει τις ελληνικές δυνάμεις και να είχε αφήσει τους Βουλγάρους να εισέλθουν ανενόχλητοι στην Θεσσαλονίκη. Έκανε ακριβώς το αντίθετο και προφανώς τόσο η ελληνική του καταγωγή όσο και η Ελληνίδα μουσουλμάνα μάνα του έπαιξαν σημαντικό ρόλο.

Η Διαμάχη Διαδόχου και Πρωθυπουργού ^[1]

Η ελληνική επιτυχία της κατάληψης της Θεσσαλονίκης αμαυρώθηκε με την πρώτη σοβαρή διαμάχη του Διαδόχου Κωνσταντίνου με τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Όλα έγιναν για την «**δόξα του νικητή**».

Ο Βενιζέλος, είτε διότι το είχε αντιληφθεί ή διότι το είχε πληροφορηθεί από κάποιες πηγές, γνώριζε ότι ο αντικειμενικός σκοπός των Βουλγάρων ήταν η Θεσσαλονίκη και ήθελε να δείξει ότι αυτός είναι ο εμπνευστής και ενορχηστρωτής των ελληνικών κινήσεων, έστω και μακράν του μετώπου. Έτσι άμεσα και έμμεσα μέσω του Υπουργού Εξωτερικών πίεζε τον Διάδοχο Κωνσταντίνο με συνεχόμενα τηλεγραφήματα «να επισπεύσει τις στρατιωτικές κινήσεις του προς την Θεσσαλονίκη».

Ο ευρισκόμενος στην πρώτη γραμμή του μετώπου Διάδοχος Κωνσταντίνος αποκλείεται να μην είχε επίσης αντιληφθεί το αντικειμενικό σκοπό των Βουλγάρων αλλά ήθελε την νίκη, ήθελε την κατατρόπωση του αντιπάλου αλλά και την κατάληψη της Θεσσαλονίκης για «*την δική του δόξα*».

Στα τηλεγραφήματα του Βενιζέλου ο Διάδοχος απάντησε ότι:

«αυτός είναι ο Αρχιστράτηγος, αυτός είναι στο μέτωπο, αυτός έχει γνώση των δυσκολιών του μετώπου, αυτός είναι υπεύθυνος για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και καλό θα είναι να μην εμπλέκονται άλλοι...».

Αν ήταν απλός αρχιστράτηγος και όχι Διάδοχος του Θρόνου δεν θα απαντούσε έτσι στον Πρωθυπουργό του. Όμως δύο χρόνια πριν, ο πατέρας του Διαδόχου, Βασιλιάς Γεώργιος Α' είχε ουσιαστικά «διορίσει» τον Ελευθέριο Βενιζέλο Πρωθυπουργό της Ελλάδος. Σε κάποια φάση των επιχειρήσεων μετά την κατάληψη της Κοζάνης ο Διάδοχος Κωνσταντίνος ευρέθηκε προ διλήμματος, να κινηθεί προς Μοναστήρι και μετά προς Θεσσαλονίκη ή το αντίθετο.

- *Η ορθή στρατιωτικά κίνηση ήταν να κινηθεί προς το Μοναστήρι όπου υποχωρούσαν οι Τουρκικές δυνάμεις, να επιβληθεί ολοκληρωτικά και μετά να κινηθεί προς Θεσσαλονίκη.*
- *Η ορθή πολιτικά – διπλωματικά κίνηση ήταν να κινηθεί προς Θεσσαλονίκη και να προλάβει τις επερχόμενες «συμμαχικές Βουλγαρικές δυνάμεις». Η κίνηση αυτή ενείχε τον κίνδυνο συνενώσεως και ανασύνταξης των Τουρκικών δυνάμεων με άμεσο επακόλουθο κάποια τουρκική αντεπίθεση.*

Υπήρξαν νέα τηλεγραφήματα και νέες αντιπαραθέσεις Βενιζέλου και Διαδόχου Κωνσταντίνου τα οποία, ανάλογα με την πολιτική θέση της ιστορικής πηγής, είτε δικαιώνουν τον Βενιζέλο ή τον Διάδοχο Κωνσταντίνο. Τελικά η αντιπαράθεση αυτή έχασε την σημασία της όταν μετά από λίγες ώρες οι Τουρκικές δυνάμεις άλλαξαν κατεύθυνση και άρχισαν να υποχωρούν προς Θεσσαλονίκη προκειμένου να συνενωθούν με τις υπόλοιπες Τουρκικές δυνάμεις που υποχωρούσαν από το Μέτωπο της Σερβίας, οπότε και η ορθή στρατιωτικά κίνηση ταυτίστηκε με την ορθή πολιτικά και διπλωματικά κίνηση και έτσι οι ελληνικές δυνάμεις κατευθύνθηκαν προς Θεσσαλονίκη.

Ενώ οι Τούρκοι είχαν ηττηθεί και τα ελληνικά στρατεύματα είχαν φθάσει στο σιδηροδρομικό Σταθμό του Τοπσίν, στο ύψος του Αξιού ποταμού όπου και έγινε η επίσημη παράδοση της Θεσσαλονίκης, ο Διάδοχος Κωνσταντίνος είχε διαμηνύσει στον Τούρκο Στρατιωτικό Διοικητή Ταχσίν Πασά τους όρους συνθηκολόγησης και παράδοσης των τουρκικών στρατευμάτων. Τότε ο Βενιζέλος, μη έχοντας πλήρη εικόνα της στρατιωτικής καταστάσεως στο μέτωπο, επανήλθε με νέο τηλεγράφημα και διέταζε πλέον τον Διάδοχο Κωνσταντίνο:

«παραγγέλλεσθε να μην χρονοτριβείτε και να εισέλθετε άμεσα στην Θεσσαλονίκη» και τον καθιστούσε δε υπεύθυνο για κάθε περαιτέρω αναβολή και καθυστέρηση.

Ο Κωνσταντίνος, φανερά προσβεβλημένος από το νέο τηλεγράφημα, απήντησε ότι :
«ο ίδιος συναισθάνεται την ευθύνη του και δεν χρειάζεται κανείς να του το υπενθυμίζει.
Για την μη αποδοχή ή την αποδοχή της παραδόσεως ήταν ο μόνος αρμόδιος που βρισκόταν επιτόπου να κρίνει και να επιβάλλει τους όρους της παράδοσης. Το αποτέλεσμα το αποδεικνύει».

Η παράδοση της Θεσσαλονίκης στο Σιδηροδρομικό Σταθμό Τοπσίν

Προφανώς ο Βενιζέλος είχε κάποιες πληροφορίες για τις επερχόμενες Βουλγαρικές δυνάμεις και πίεζε τον Διάδοχο Κωνσταντίνο να επιταχύνει τις κινήσεις του και να καταλάβει την Θεσσαλονίκη.

Το ερώτημα τίθεται ως εξής:

«*πράγματι ο Διάδοχος καθυστερούσε; Εάν καθυστερούσε ήταν λόγω των δυσκολιών του μετώπου, λόγω τακτικής των διαπραγματεύσεων ή κάποιοι τον καθοδηγούσαν τότε και πώς να κινηθεί στα πλαίσια ενός ευρύτερου σχεδίου των Μεγάλων Δυνάμεων; Υπήρχε περίπτωση να μην γνώριζε ο Διάδοχος Κωνσταντίνος την επερχόμενη Βουλγαρική απειλή;*»

Από την άλλη πλευρά:

«*μήπως ο Βενιζέλος με τις διαταγές του ήθελε να δείξει ότι γνώριζε την τακτική κατάσταση, γνώριζε τις προθέσεις των Βουλγάρων και απλώς εξασκούσε Εξουσία;*»

Όλα αυτά είναι μόνο υποθέσεις και ελάχιστοι πλὴν του Κωνσταντίνου και του Βενιζέλου γνώριζαν κάτι σημαντικό για την αλήθεια πίσω από αυτήν την υπόθεση.

Στην πράξη, το τελευταίο τηλεγράφημα του Βενιζέλου έφθασε λίγη ώρα πριν ή ίσως λίγο μετά την παράδοση της Θεσσαλονίκης και κατά συνέπεια δεν είχε καμμία ουσιαστική σημασία. Ούτως ή άλλως δεν είχε καμμία ουσιαστική σημασία αυτό το τηλεγράφημα, ακόμη και εάν έφθανε μία ημέρα ενωρίτερα. Τα γεγονότα στα πολεμικά μέτωπα δεν εκτυλίσσονται σαν την Ημερησία Διάταξη της Βουλής. Ο ίδιος ο Βενιζέλος όταν κατάλαβε ότι το τηλεγράφημα στάλθηκε σε «άκαιρη στιγμή» προσπάθησε να το ακυρώσει αλλά ήταν πλέον αργά. Εικάζεται ότι επιτελείς του Διαδόχου Κωνσταντίνου, όταν έλαβαν το τηλεγράφημα, το «κράτησαν» για μερικά λεπτά και το παρουσίασαν στον Διάδοχο αμέσως μετά την παράδοση της Θεσσαλονίκης από τον Ταχσίν Πασά στο Τοπσίν.

Άραγε πόσο μεγάλη αυτοπεποίθηση και σιγουριά πρέπει να διαθέτουν οι ηγέτες, να αποφασίζουν πολέμους, να οδηγούν τους λαούς τους σε πόλεμο, οι στρατιώτες να δίνουν την ζωή τους για την πατρίδα και οι ηγέτες στην συνέχεια να διεκδικούν με τέτοιους τρόπους τις δάφνες της νίκης;

Οι πραγματικοί νικητές του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου, οι Έλληνες Τσολιάδες τον Οκτώβριο του 1912

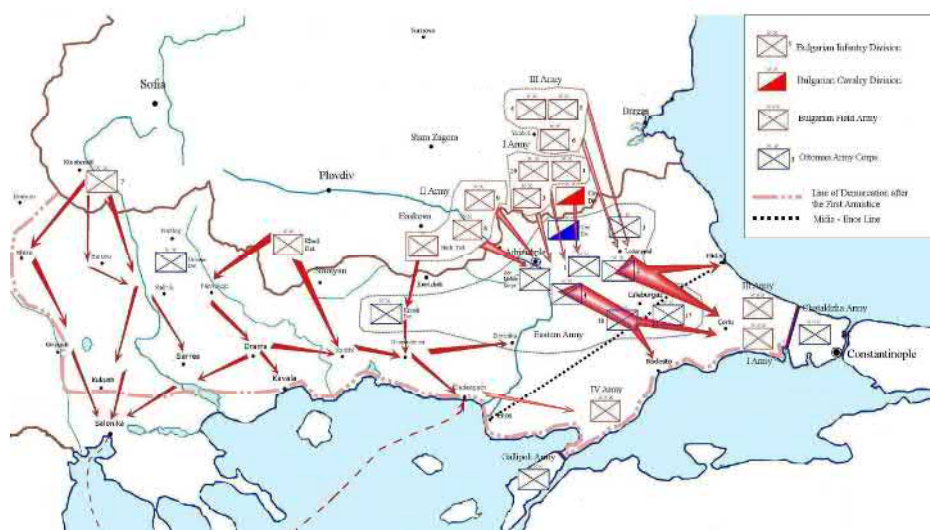
Η αλήθεια είναι ότι ο Ελληνικός Λαός διψούσε για μία τέτοια νίκη. Ο Βενιζέλος και βεβαίως ο Διάδοχος Κωνσταντίνος ήθελαν να έχουν το μερίδιο του λέοντος σ' αυτή τη νίκη που θα τους ανύψωνε στα μάτια του ελληνικού λαού.

- ✚ Λάθος οι εκ του μακρόθεν δικανικές παρεμβάσεις του Βενιζέλου. Στις περιπτώσεις αυτές οι πολιτικοί μαθαίνουν τα καλά νέα από το μέτωπο και απλά συγχαίρουν τους στρατιώτες της Πατρίδας. Τυχόν οδηγίες σ' αυτούς που είναι στο μέτωπο και συνεννοήσεις εκφράζονται με άκρως διπλωματικό τρόπο.
- ✚ Λάθος οι απαντήσεις του Διαδόχου. Οι στρατιωτικοί εν καιρώ πολέμου δεν δημιουργούν εντάσεις. Απλά τελειώνουν την αποστολή τους. Το πρόβλημα ήταν ότι ο Κωνσταντίνος δεν ήταν ένας απλός αρχιστράτηγος, ήταν ο Διάδοχος του ελληνικού θρόνου.

Αμφότεροι έπρεπε να γνωρίζουν ότι συνήθως η ιστορία έχει τρόπους να μάθει το τι συνέβη
Κλασσικές ελληνικές ιστορίες λάθους, αρκετές βέβαια να σπείρουν το σπόρο του Εθνικού Διχασμού που θα ακολουθούσε.

Η Βουλγαρική περιπέτεια στην Τσατάλζα και η Επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων

Αντίθετα με τις ελληνικές ρεαλιστικές και αναμενόμενες στρατιωτικές κινήσεις αυτό που προκάλεσε μεγάλη εντύπωση ήταν οι στρατηγικές κινήσεις των Βουλγάρων. Οι Βούλγαροι, προς μεγάλη έκπληξη όλων, με την έναρξη των επιχειρήσεων ανέθεσαν την υπόθεση της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας σε δύο μόνο Μεραρχίες και έριξαν όλο το βάρος της επιθέσεώς των με δέκα Μεραρχίες στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη με κατεύθυνση προς την Κωνσταντινούπολη!!!
Η κατάληψη της Μακεδονίας έδειχνε να είναι σε δεύτερη προτεραιότητα σε σχέση με την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης.

Οι επιχειρήσεις των Βουλγάρων στην Τσατάλζα
Η μαύρη διακεκομμένη γραμμή είναι το όριο «Enos – Midia»

Στο ανατολικό μέτωπο της Θράκης έγιναν σφοδρές μάχες μεταξύ Βουλγαρικών και Τουρκικών δυνάμεων, με σφοδρότερη αυτή των Σαράντα Εκκλησιών (Kirk Cilice) όπου τελικά την **11^η Οκτωβρίου 1912** υπερίσχυσαν οι Βούλγαροι. Στο κεντρικό μέτωπο της Θράκης, μία Βουλγαρική Στρατιά, την 13^η Οκτωβρίου 1912 παρέκαμψε την Αδριανούπολη (Edirne) και συναντήθηκε με την Στρατιά του ανατολικού Μετώπου και οι δύο μαζί προέλασαν μέχρι την **Τσατάλζα** όπου έφθασαν την **4^η Νοεμβρίου 1912**, ουσιαστικά το τελευταίο προπύργιο αμύνης των Τούρκων, λιγότερο από 50 χλμ από την Πόλη. Σύμφωνα με ρουμανικές πηγές, κάποιες Βουλγαρικές δυνάμεις είχαν τότε φθάσει μόλις 33 χιλιόμετρα από την Κωνσταντινούπολη.

Μετά την μάχη των Σαράντα Εκκλησιών μέχρι την Τσατάλζα οι Βούλγαροι δεν βρήκαν σημαντική αντίσταση. Στην Τσατάλζα, ο Τουρκικός στρατός είχε συμπτυχθεί, είχε οργανώσει την άμυνά του και κατάφερε να αντισταθεί από την **4^η** μέχρι την **20^η Νοεμβρίου 1912** οπότε και με πρόταση των Τούρκων υπεγράφη ανακωχή.

Στην ουσία μετά τις μάχες της Τσατάλλζας ο Τουρκικός Στρατός είχε καταρρεύσει και η ανακωχή της 20^{ης} Νοεμβρίου 1912 είχε ουσιαστικά λάβει το «πράσινο φως» από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Φημολογείται όμως ότι και οι Βούλγαροι δέχθηκαν με ανακούφιση την ανακωχή διότι μόλις είχε ξεσπάσει μία επιδημία χολέρας στα τουρκικά αλλά και στα βουλγαρικά στρατεύματα. Άλλωστε και το ηθικό των Βουλγάρων δεν ήταν ιδανικό για την συνέχιση των επιχειρήσεων. Οι Βούλγαροι στρατιώτες ήταν κουρασμένοι, φοβισμένοι από την χολέρα και ήθελαν να επιστρέψουν ζωντανοί στα σπίτια τους.^[13]

Όμως, από αυτήν την υπόθεση, πάνω από 150.000 στρατιώτες και από τις δύο πλευρές δεν θα ξανάβλεπαν τα σπίτια τους και άλλοι τόσοι θα γύριζαν πίσω με σοβαρά τραύματα, πολλοί από αυτούς ακρωτηριασμένοι και ανήμποροι να συνεχίσουν την ζωή τους. Κατά τα λοιπά οι κύριοι – κύριοι Sir Ed Grey, Sergei Sazonov, Leopold Von Berchtold, ο αξιότιμος Κάιζερ Γουλιέλμος Β΄ αλλά και πολύ άλλοι πολιτικοί των Μεγάλων Δυνάμεων κάπου θα συζητούσαν αυτήν την θλιβερή ιστορία πίνοντας τσάι...

Η κατάρρευση του βασικού τμήματος του τουρκικού στρατού στα μέτωπα της Τσατάλλζας είχε μεγάλη σημασία για το ηθικό όλων των άλλων τουρκικών δυνάμεων που υπερασπιζόταν τις περιοχές της Μακεδονίας. Το σημαντικό όμως γεγονός είναι ότι:

«στην Τσατάλλζα, εκτός από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, ηττήθηκε και η Βουλγαρία η οποία επέλεξε (;) να κινηθεί με αντικειμενικό σκοπό να καταλάβει την Πόλη.

Έδρασε αστραπιαία και έκανε την επέλασή της μέχρι την Τσατάλλζα όπου οι Μεγάλες Δυνάμεις επενέβησαν και την σταμάτησαν».

Την ώρα που η Βουλγαρία έχανε τον χρόνο της στην Τσατάλλζα, οι Έλληνες και οι Σέρβοι προέλαυναν μέσα στην Μακεδονία. Οι Σέρβοι κατέλαβαν τα Σκόπια την **13 Οκτωβρίου 1912** και οι Έλληνες την Θεσσαλονίκη την **27 Οκτωβρίου 1912**.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός το ότι την **20^η Νοεμβρίου 1912**, την ημέρα που οι Τούρκοι ζήτησαν ανακωχή στην Τσατάλλζα, σημειώθηκε και η πρώτη συμμαχική διαμάχη (conflict) μεταξύ Βουλγάρων και Ελλήνων στην Θεσσαλονίκη. Τότε οι Βούλγαροι συνειδητοποίησαν ότι είχαν παραπλανηθεί στην Τσατάλλζα, είχαν χάσει χρόνο έναντι της Ελλάδας και εκνευρισμένοι έστρεψαν αμέσως το ενδιαφέρον τους προς το δυτικό μέτωπο της Μακεδονίας και ιδιαίτερα προς την Θεσσαλονίκη. Οι πιθανές εξηγήσεις της λανθασμένης τακτικής κίνησης των Βουλγάρων είναι:

(1) Οι Βούλγαροι Επιτελείς να έκαναν λανθασμένη εκτίμηση για τις δυνατότητες του ελληνικού στρατού. Ίσως να εκτίμησαν ότι οι Έλληνες θα βρουν μεγάλη αντίσταση από τις Τουρκικές Δυνάμεις στην Θεσσαλία, ίσως και να ηττηθούν. Σε κάθε περίπτωση οι Έλληνες θα αργούσαν να φθάσουν στην Θεσσαλονίκη και οι βουλγαρικές δυνάμεις θα είχαν τον χρόνο αργότερα να επιστρέψουν προς Θεσσαλονίκη. Αυτή είναι η άποψη που υποστηρίζεται από τα περισσότερα ιστορικά κείμενα, κυρίως ελληνικά.

(2) Η Βουλγαρική Κυβέρνηση να θεώρησε ότι έπρεπε οι δυνάμεις της να κινηθούν και να καταλάβουν την Πόλη. Από εκεί και από θέση ισχύος, οι Βούλγαροι σαν αντικαταστάτες των Τούρκων στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων, θα ήταν σε θέση να επιβάλλουν τους όρους τους. Την εποχή εκείνη στην Δυτική Ευρώπη και ιδίως στην Γερμανία καλλιεργείτο η ιδέα *«της υποκαταστάσεως της υπό κατάρρευση Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από μία φιλικά προσκείμενη Βουλγαρία».*

Οι Βούλγαροι και ιδιαίτερα ο μεγαλομανής, υπερφίαλος και γερμανικής καταγωγής Βούλγαρος Τσάρος Φερδινάνδος ίσως να πίστεψαν σ' αυτή την

«πλαστή ιδέα της Μεγάλης Βουλγαρίας που θα υποκαθιστούσε την Οθωμανική Αυτοκρατορία στα Βαλκάνια».

(3) Οι Βούλγαροι πιθανόν να παραπλανήθηκαν από τους Άγγλους. Είναι γνωστό ότι οι Άγγλοι ήθελαν την Ελλάδα στην Μακεδονία και στην Βαλκανική Συμμαχία προκειμένου να «σπάσουν» την Ρωσική αποκλειστικότητα. Κατά συνέπεια οι Άγγλοι είχαν κάθε λόγο να στρέψουν την Βουλγαρία προς τα Στενά, έτσι ώστε να δοθεί χρόνος στην Ελλάδα να φθάσει στον αντικειμενικό της σκοπό. Άλλωστε όλα αυτά, όπως θα φανεί παρακάτω, ίσως να ήταν ένα μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου των Άγγλων, σε συνεργασία με τους Βουλγάρους, για την Ευρωπαϊκή πλευρά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τα Στενά.

(4) Οι Βούλγαροι να διατάχθηκαν από τους Ρώσους. Παρ' ότι οι Ρώσοι φαινομενικά ήταν εναντίον αυτών των βουλγαρικών κινήσεων, ίσως να διέταξαν την Βουλγαρία να κινηθεί προς την Πόλη, οπότε τα πολυπόθητα Στενά θα ήταν πλέον υπό πλήρη Ρωσικό έλεγχο.

Η δυναμικότητα και η ορμητικότητα των Βουλγάρων και η προέλασή τους πέραν από κάποια προκαθορισμένα όρια (π.χ. την γραμμή Epos - Midia), πιθανότατα να ανησύχησε τους Ρώσους και σε συνδυασμό με τις αντιδράσεις των άλλων Μεγάλων Δυνάμεων την τελευταία στιγμή να αποφάσισαν να διατηρήσουν το *status quo* της περιοχής.

Η επέλαση των Βουλγάρων στην Τσατάλζα

Η Βουλγαρία κοιμήθηκε με το πλαστό όνειρο της Μεγάλης Βουλγαρίας και ξύπνησε ηττημένη, παρά τις λαμπρές στρατιωτικές επιτυχίες του Βουλγαρικού Στρατού κατά των Τούρκων στο μέτωπο της Τσατάλζας.

Το Διπλωματικό παρασκήνιο της Τσατάλζας

Η διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είχε εισέλθει στην τελική της φάση. Με την έναρξη του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου στο δυτικό μέτωπο, πρώτες η Αυστρία και η Ιταλία είχαν αρχίσει αμέσως να «εξυφαίνουν» τις λεπτομέρειες του σχεδίου με το οποίο θα «ενορχήστρωναν την δημιουργία της ανεξάρτητης Αλβανίας» προκειμένου να φράξουν τον δρόμο της Σερβίας προς την Αδριατική.

Πέντε ημέρες μετά την έναρξη του πολέμου, την **10^η Οκτωβρίου 1912**, η Γερμανία βλέποντας την Οθωμανική Αυτοκρατορία να καταρρέει στα Βαλκανικά μέτωπα, παρότρυνε την Αυστρία η οποία ήδη κατείχε την Βοσνία – Ερζεγοβίνη να επιτεθεί και να καταλάβει και το Σαντζάκι του Νόβι – Μπαζάρ. Ευτυχώς η Αυστρία δίστασε και δεν ακολούθησε την προτροπή των Γερμανών. Εάν την είχε ακολουθήσει και είχε καταλάβει το Νόβι- Μπαζάρ, αργότερα μαζί με την Αλβανία θα είχε απ' ευθείας σύνορα με την Ελλάδα. Μετά οιαδήποτε περαιτέρω εξέλιξη στα Βαλκάνια θα ήταν απρόβλεπτη.

Εννέα ημέρες μετά την έναρξη του πολέμου, την **13^η Οκτωβρίου 1912**, και ενώ οι δυνάμεις της Βαλκανικής Συμμαχίας προέλαυναν σε Μακεδονία και Θράκη, ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β' προ του νέου κινδύνου διέταξε την:

«γενική κινητοποίηση των Γερμανικών και Αυστριακών δυνάμεων».

Γερμανία και Αυστρία ήταν έτοιμες και με την παραμικρή αφορμή της Σερβίας θα επενέβαιναν στον εν εξελίξει Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο με απρόβλεπτες περαιτέρω εξελίξεις. Μάλιστα την **15^η (28^η) Νοεμβρίου 1912** ο Γερμανός Υπουργός Εξωτερικών Gottlieb Von Jagow δήλωνε στην Γερμανική Βουλή ότι: ^[25]

Εάν {η Αυστρία} για οιονδήποτε λόγο αναγκασθεί να πολεμήσει και να υπερασπισθεί την θέση της ως Μεγάλη Δύναμη, η Γερμανία θα πρέπει να σταθεί στο πλευρό της.

Αμέσως ενεργοποιήθηκε το διπλωματικό ένστικτο του Άγγλου Υπουργού Εξωτερικών Sir Ed Grey ο οποίος «περιόρισε» τις ορέξεις των Γερμανών και Αυστριακών:

Εάν η Γερμανία δώσει στην Αυστρία λευκή επιταγή για πόλεμο στα Βαλκάνια, τότε οι συνέπειες αυτής της πολιτικής θα ήταν μη υπολογίσιμες (would be incalculable).

Αυτή η επέμβαση των Άγγλων πάγωσε τις εξελίξεις στο δυτικό μέτωπο. Οι Άγγλοι έπρεπε πάσει θυσία να κλείσουν οιοδήποτε επιπλοκές στο δυτικό μέτωπο της Μακεδονίας διότι η κατάσταση και τα κρυφά σχέδιά τους στο ανατολικό μέτωπο ήταν πολύ πιο σημαντικά αλλά και πιο κρίσιμα.

Στο ανατολικό μέτωπο, οι Μεγάλες Δυνάμεις έδειξαν να συνειδητοποιούν τον κίνδυνο που διέτρεχε η Κωνσταντινούπολη από την επέλαση των Βουλγάρων, λίγο πριν αυτοί φθάσουν στην Τσατάλζα, δηλαδή περί το τέλος Οκτωβρίου 1912. Η καθυστέρηση αυτή ίσως ήταν δικαιολογημένη για όλες τις Μεγάλες Δυνάμεις πλην των Ρώσων, των Άγγλων και των Αυστριακών. Αποκλείεται η Ρωσία, η Αγγλία

και η Αυστρία να μην παρακολουθούσαν τις επιχειρήσεις του βουλγαρικού στρατού «ώρα με την ώρα». Διαπιστώνεται ότι τότε, στο τέλος του Οκτωβρίου 1912 στο ανατολικό μέτωπο της Τσατάλζας, συνέβησαν κάποια σημαντικά γεγονότα στο παρασκήνιο που περιγράφονται παρακάτω.

Δύο ημέρες μετά την παράδοση της Θεσσαλονίκης στην Ελλάδα, δηλαδή την **29^η Οκτωβρίου 1912**,
[26] «η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε προτείνει στην Βουλγαρία ανακωχή σε όλα τα μέτωπα».

Ο Τσάρος Φερδινάνδος, για άγνωστους λόγους, αγνόησε (;) την Τουρκική πρόταση και την απέκρουσε (;) από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Εκ πρώτης όψεως ίσως οι Βούλγαροι να επιθυμούσαν να συνεχίσουν την προέλασή τους και να εκμηδενίσουν την τουρκική στρατιωτική ισχύ. Δεν αποκλείεται βέβαια και «κάποιοι άλλοι να επιθυμούσαν και να ενίσχυαν την συνέχιση της προέλασης των Βουλγάρων μέχρι την Πόλη».

Το ερώτημα που γεννάται είναι

«γιατί οι ίδιοι οι Τούρκοι δεν κοινοποίησαν την αίτηση ανακωχής και στα άλλα μέλη της Βαλκανικής Συμμαχίας; γιατί δεν κοινοποίησαν την αίτηση ανακωχής και στις τόσο πολύ ενδιαφερόμενες για την ειρήνη Μεγάλες Δυνάμεις και ιδιαίτερα σε Ρωσία και Αυστρία;»

Ίσως διότι οι Τούρκοι να είχαν τότε καταλάβει τις προθέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, είχαν πεισθεί ότι είχε πλέον τελειώσει η κυριαρχία τους στα Ευρωπαϊκά εδάφη, οι παραδοσιακοί τους σύμμαχοι Αυστρία και Γερμανία τους είχαν εγκαταλείψει στρατιωτικά, θεωρούσαν ότι οιαδήποτε περαιτέρω αντίσταση ήταν μάταια και είχαν εισέλθει στην φάση κατά την οποία προσπαθούσαν από μόνοι τους να «περισώσουν ότι μπορούσαν».

Δύο ημέρες αργότερα, την **31^η Οκτωβρίου 1912**, επενέβησαν οι Μεγάλες Δυνάμεις αλλά αντίθετα από την συνήθη πρακτική τους να επιβάλλουν ανακωχή, ανέθεσαν στην Ρωσία η οποία είχε υποσχεθεί ότι ελέγχει την Βουλγαρία, απλώς να διατάξει τους Βουλγάρους να σταματήσουν στην Τσατάλζα.

Ο υπεύθυνος για το θέμα, Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας Sazonov, διαμήνυσε στην Βουλγαρία: [3]

«Η όλη περιοχή της Κωνσταντινούπολης πρέπει να παραμείνει στην κυριαρχία του Σουλτάνου. Καμμία άλλη διευθέτηση δεν είναι αποδεκτή. Ελπίζουμε η Βουλγαρία να μην φέρει την Ρωσία στην δύσκολη θέση να τονίσει αυτό το θέμα πιο κατηγορηματικά».

Η προειδοποίηση του Υπουργού Εξωτερικών της Ρωσίας Sazonov προς την Σόφια ήταν πλέον «ευθεία απειλή πολέμου» η οποία κοινοποιήθηκε και στο Λονδίνο. Ο Sazonov προσπαθούσε να διασώσει την κατάσταση και εμμέσως ζητούσε την συνδρομή της Αγγλίας προκειμένου:

«να σταματήσει η προέλαση των Βουλγάρων, να προστατευθεί τουλάχιστον η περιοχή γύρω από την Κωνσταντινούπολη, να διαμοιρασθεί η υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Οθωμανική Αυτοκρατορία στην Βαλκανική Συμμαχία, η Σερβία να πάρει μία έξοδο στην Αδριατική και να ρυθμισθούν τα Βουλγαρο – Ρουμανικά σύνορα».

Οι Ρώσοι απορούσαν με την πολεμική συμπεριφορά και την προέλαση της Βουλγαρίας πέραν από τα καθορισμένα. Απορούσαν διότι με την Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου είχαν σαφώς καθορίσει στους Βουλγάρους τα ανατολικά σύνορα της Μεγάλης Βουλγαρίας.

Τώρα λοιπόν τι έκαναν οι Βούλγαροι; Γιατί ξεπέρασαν τα καθορισμένα όρια και πλησίασαν τόσο πολύ στην Κωνσταντινούπολη;

Στην αίτηση συνδρομής του Sazonov προς την Αγγλία, ο Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας Ed Grey, προσποιούμενος αδυναμία, απάντησε ότι: [27]

«η Αγγλία θεωρούσε αδύνατο να σταματήσει η Βουλγαρία την προέλασή της προς την Κωνσταντινούπολη»,

και την ίδια στιγμή ως φαινομενικά αμέτοχος συμβούλευε και την Βουλγαρία

«να μην ψυχράνει την Ρωσία με το θέμα της Πόλης».

Παράλληλα ο Γάλλος Πρωθυπουργός Raymond Poincare, συνεπικουρώντας τις δηλώσεις του συμμάχου του Sir Ed Grey δήλωνε:

«Είναι πολύ αργά πλέον για την Ρωσία να σταματήσει τον πόλεμο που υποκίνησε...»

Η Ρωσία τώρα προσπαθεί να βάλει τα φρένα στην μηχανή που αυτή είχε ξεκινήσει...»

Τέσσερις ημέρες αργότερα, την **4^η Νοεμβρίου 1912**, όταν πλέον οι ανεξέλεγκτα προελαύνοντες Βούλγαροι είχαν φθάσει στην Τσατάλζα, ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Sergey Sazonov, διαισθάνθηκε ότι [28]

«η όλη κίνηση της Βουλγαρίας προς την Τσατάλζα είχε ενορχηστρωθεί από την Αγγλία και την Γαλλία οι οποίες ήθελαν την Ευρωπαϊκή Οθωμανική Αυτοκρατορία από τον Βόσπορο μέχρι την Αδριανούπολη δική τους».

Οι Υπουργοί Εξωτερικών Αγγλίας Sir Ed Grey και Ρωσίας Sergey Sazonov

Αμέσως η Ρωσία απείλησε ότι:

«εάν συμβεί αυτό, όλος ο Ρωσικός Στόλος της Μαύρης Θάλασσας θα εμφανισθεί στην Πόλη και θα παραμείνει για όσο καιρό μείνουν οι Βούλγαροι και οι δυτικοί τους Σύμμαχοι εκεί».

Οι Άγγλοι, οι οποίοι τελικά μάλλον είχαν ενορχηστρώσει την υπόθεση προώθησης των Βουλγάρων προς τα Στενά, προ της ευθείας απειλής των Ρώσων προσπάθησαν διπλωματικά να στρέψουν το θέμα αλλού και τρεις ημέρες αργότερα, την **7^η Νοεμβρίου 1912**, απήντησαν:

«θα μπορούσε ίσως η Κωνσταντινούπολη να γίνει μία ουδέτερη και ελεύθερη πόλη».

Αυτή η ερώτηση - απάντηση εκνεύρισε τους Ρώσους. Οι Ρώσοι είχαν απειλήσει μόνον ότι θα στείλουν τον Στόλο της Μαύρης Θάλασσας, ενώ οι Άγγλοι είχαν ήδη πάνω από 300 χιλιάδες Βούλγαρους μόλις 50 χιλιόμετρα από τα Στενά και την Κωνσταντινούπολη.

Αμέσως άρχισαν οι διαβουλεύσεις αλλά οι Άγγλοι συνέχιζαν να παριστάνουν τους αμέτοχους.

Η κατάσταση κλιμακώθηκε και ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Sazonov προειδοποίησε εμμέσως τις Κεντρικές Δυνάμεις, Γερμανία και Αυστρία να μην ανακατευτούν στην υπόθεση.

Οι ευρισκόμενες σε κινήση Γερμανία και Αυστρία δεν ανακατεύθηκαν αλλά η Αυστρία μερικές ημέρες μετά, άρχισε μεγάλη συγκέντρωση στρατευμάτων στα σύνορα της Σερβίας και της Ρωσίας. Η Αυστρία κατά πάσα πιθανότητα διαισθάνθηκε τότε ότι κάποια κρίση ίσως να ξεσπούσε στα Στενά. Εάν ξεσπούσε κάποια κρίση στα Στενά και η Ρωσία θα ήταν απασχολημένη, αυτή θα είχε όλη την άνεση να επιτεθεί στην προστατευόμενη της Ρωσίας, την Σερβία.

Στο μεταξύ, όπως προαναφέρθηκε, στην Τσατάλζα ο Τουρκικός στρατός είχε οργανώσει την άμυνά του και κατάφερε να αντισταθεί από την **4^η** μέχρι την **20^η Νοεμβρίου 1912** οπότε και με πρόταση των Τούρκων υπεγράφη τελικά ανακωχή.

Την **22^η Νοεμβρίου 1912** ο Κάιζερ, που ήθελε πολύ μία γενικευμένη σύρραξη, διαβεβαίωσε τον Αυτοκράτορα της Αυστρίας Φραγκίσκο Ιωσήφ ότι:

«η Γερμανία θα υποστήριζε πλήρως την Αυστρία σε μία επίθεση κατά της Σερβίας και σε κάθε περίπτωση ακόμη και σε ένα παγκόσμιο πόλεμο...».

Όμως λίγες ημέρες αργότερα την **8^η Δεκεμβρίου 1912** η Γερμανική Κυβέρνηση ενημέρωνε την Αυστρία ότι θα ήταν έτοιμη για ένα γενικευμένο πόλεμο όχι νωρίτερα από τα μέσα του 1914.

Η Αυστρία, σε περίπτωση γενίκευσης του πολέμου με την Ρωσία, εκτός από τις δικές της δυνάμεις υπολόγιζε και στις Ρουμανικές δυνάμεις και για τον λόγο αυτό προχώρησε άμεσα σε μία άτυπη μυστική συμφωνία με την Ρουμανία. Ευτυχώς τότε οι Ρώσοι διατήρησαν την ψυχραιμία τους και τελικά αποφεύχθηκε μία γενικευμένη σύρραξη. Ένα μήνα αργότερα δημιουργήθηκε ένα διπλωματικό επεισόδιο μεταξύ Βουλγαρίας και Ρουμανίας για την Σιλιστρία και οι Αυστριακοί απέτυχαν να λάβουν σαφή θέση υπέρ του νέου τους συμμάχου, της Ρουμανίας. Οι Ρουμάνοι δυσαρεστήθηκαν και οι Ρώσοι δεν έχασαν την ευκαιρία. Προσέγγισαν με επιτυχία την Ρουμανία και με μία δόση διπλωματικής επίθεσης «αναγόρευαν τον Βασιλιά Κάρολο της Ρουμανίας σε Επιθεωρητή του Ρωσικού Στρατού και έφεραν την Ρουμανία στην σφαίρα επιρροής της Εγκάρδιας Συνεννόησης».

Την **26^η Νοεμβρίου 1912** ο ειρηνοποιός Πρόεδρος της Γαλλίας Raymond Poincare πήγε στην Αγία Πετρούπολη και ρώτησε τους Ρώσους: ^[3]

«μα καλά, δεν σας ενδιαφέρει πλέον το θέμα της διεθνοποίησης των Στενών;».

Ο ειρηνοποιός Πρόεδρος της Γαλλίας Raymond Poincaré

Οι Ρώσοι δεν απάντησαν αμέσως αλλά δεν αστευεύονταν. Το θέμα έκλεισε δύο ημέρες μετά, την **28^η Νοεμβρίου 1912** με μία αυστηρή και μάλλον απειλητική διπλωματική νότα του Sazonov προς την Αγγλία και την Γαλλία αλλά και προς οιονδήποτε άλλον ήθελε ακούει:

«Τα ζωτικά ενδιαφέροντα της Ρωσίας στα Στενά δεν είναι δυνατόν να προστατευθούν με νομικές εγγυήσεις και διατάξεις οι οποίες παρακάμπτονται εύκολα. Μάλλον θα πρέπει πάντοτε να θέτουμε το ερώτημα : με ποια πραγματική δύναμη είναι εκ των πραγμάτων (de facto) δυνατόν να προστατέψουμε μία δοθείσα κατάσταση (given status) των Στενών από παραβιάσεις».

Με διαφορετικά λόγια,

«Αφήστε κατά μέρος τις νομικές λύσεις. Εσείς είστε μακριά. Εγώ είμαι κοντά, και είμαι εκ των πραγμάτων σε θέση να επιβάλλω άμεσα καταστάσεις...».

Με τον τρόπο αυτό οι Μεγάλες Δυνάμεις:

«συμφώνησαν για την ώρα ότι η Πόλη και η πέριξ αυτής περιοχή παραμένει ακεραία υπό την κυριαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Για ότι αφορά τα Στενά, η Αγγλία και η Γαλλία θα υποστήριζαν πλέον τις Ρωσικές θέσεις».

Η «πλαστή ιδέα» να υποκαταστήσουν οι Βούλγαροι τους Τούρκους κατέρρευσε με μερικές απλές διπλωματικές νότες των Μεγάλων Δυνάμεων. Η Βουλγαρία δεν είχε καμμία δικαιολογία για την αποτυχία της. Άλλωστε η Ρωσία, με την έναρξη του πολέμου την είχε προειδοποιήσει

«να μην διαταραχθεί η ειρήνη στα Βαλκάνια και σε κάθε περίπτωση στο τέλος οιασδήποτε διαμάχης να μην τροποποιηθεί το status quo και τα κυριαρχικά δικαιώματα του Σουλτάνου».

Ο αγώνας και η πολύ μεγάλη προσπάθεια των Βουλγάρων είχε πάει χαμένη.

Ότι και να συνέβη τότε στην Βουλγαρία, όποιος και να την εκμεταλλεύθηκε, όποιος και να την παραπλάνησε, το γεγονός είναι ένα:

«Οι Έλληνες κατέλαβαν την Θεσσαλονίκη την 27^η Οκτωβρίου 1912, μόλις μερικές ώρες πριν την είσοδο των Βουλγάρων και την 6^η Νοεμβρίου 1912 κατέλαβαν την Φλώρινα».

«Οι Σέρβοι κατέλαβαν την 13 Οκτωβρίου 1912 τα Σκόπια και την 5^η Νοεμβρίου το Μοναστήρι».

«Οι Αλβανοί ανακήρυξαν την ανεξαρτησία τους την 28^η Νοεμβρίου 1912»

Δηλαδή η Βουλγαρία έχασε και τα τρία βιλαέτια της Μακεδονίας καθώς και την Αλβανία την ώρα που προσπαθούσε να επιβληθεί των Τούρκων στην Τσατάλζα.

Η Αλβανική ανεξαρτησία

Ιδιαίτερη ιστορική αξία για την Ελλάδα έχουν τα γεγονότα της ανεξαρτησίας της Αλβανίας. Με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου οι Σέρβοι προέλασαν από τον Βορρά και οι Έλληνες από τον Νότο με αποτέλεσμα η από τον Μάιο 1912 θεωρητικά αυτόνομη Αλβανία να περιορισθεί σε ένα μικρό θύλακα στην κεντρική Αλβανία. Οι κινήσεις των Σέρβων και των Ελλήνων σήμαναν συναγερμό στην Ρώμη και στην Βιέννη.

Ός από θαύμα τότε, εντοπίσθηκε πάλι ο ξεχασμένος Αλβανός ηγέτης Ισμαήλ Κεμάλ Μπέη Βλιώρα να είναι υπάλληλος του Τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών στην Κωνσταντινούπολη, υπεύθυνος για τα αλβανικά θέματα!!! {Κεφ. 3, σελ. 14}

Οι Ιταλοί και οι Αυστριακοί δεν έχασαν χρόνο. Τον «στρατολόγησαν» αμέσως και τον έστειλαν με πλοίο στην Τεργέστη και από εκεί με Αυστριακό πλοίο στο Δυρράχιο της Αλβανίας όπου έφτασε την **21^η Νοεμβρίου 1912**. Μαζί του ήταν και ^[11]

«μία ομάδα αφοσιωμένων ατόμων {!!!} που θα αναλάμβανε να διασώσει την ευρισκόμενη σε κίνδυνο Αλβανία».

Την **28^η Νοεμβρίου 1912**, την ημέρα που ο Sazonov με την αυστηρή διπλωματική νότα έκλεινε το θέμα των Στενών,

«η ομάδα του Ισμαήλ Κεμάλ Μπέη Βλιώρα ανακήρυξε την τεμαχισμένη και στην ουσία ανύπαρκτη Αλβανία σε αυτόνομο κράτος, το οποίο αμέσως άρχισε να διεκδικεί τα εδάφη του από Σερβία, Μαυροβούνιο και Ελλάδα».

Ένας Αλβανός, πρώην υπάλληλος του Τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών στην Πόλη, μέσα σε 7 ημέρες από την άφιξή του στην Αλβανία, έγινε ηγέτης της χώρας, ανακήρυξε την ανεξαρτησία της και άρχισε να διεκδικεί εδάφη.

Η αρχή είχε γίνει. Τα υπόλοιπα θα τα ρύθμιζαν Αυστρία και Ιταλία μέσω της Συνθήκης του Λονδίνου που θα ακολουθούσε με το τέλος του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου.

Θα έπρεπε να διδάσκεται στην Διπλωματία ο τρόπος με τον οποίο

«μία διάσπαρτη και σχεδόν διαλυμμένη εθνότητα, χωρίς παιδεία, με γλωσσικό ιδίωμα απαγορευμένο να ομιλείται για αιώνες και χωρίς οικονομικούς πόρους, μεταμορφώθηκε από την Αυστρία και την Ιταλία σε Κράτος το οποίο έθεσε αμέσως διεκδικήσεις στους γείτονες και τις οποίες πέτυχε χωρίς μία τουφεκιά».

Η Αυστρία και η Ιταλία εκμεταλλεύθηκαν την διαμάχη στους κόλπους της Τριπλής Συμμαχίας και «έστησαν» την Αλβανία. Ομολογουμένως εξαιρετική δουλειά!!!

Η πρώτη Διάσκεψη του Λονδίνου

Ενώ οι στρατιωτικές επιχειρήσεις είχαν σχεδόν τελειώσει την 20^η Νοεμβρίου 1912 σε όλα τα τουρκικά μέτωπα και είχε συναφθεί ανακωχή, οι Μεγάλες Δυνάμεις οδήγησαν την Βουλγαρία, την Σερβία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία στην πρώτη Διάσκεψη του Λονδίνου την **3^η Δεκεμβρίου 1912**, παρά την αντίθετη θέση του Sir Ed Grey ο οποίος είχε αντιπροτείνει σαν τόπο διεξαγωγής της διάσκεψης το Παρίσι. Για κάποιους ιδιαίτερους λόγους ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Sir Ed Grey δεν επιθυμούσε τον «ρόλο του ρυθμιστή» σ' αυτή την διάσκεψη.

Ίσως ο ίδιος να μην ήταν σε θέση να δικαιολογήσει κάποιες καταστάσεις.

Η σχεδόν 13ήμερη καθυστέρηση από την 20^η Νοεμβρίου μέχρι την 3^η Δεκεμβρίου 1912 κατά πάσα πιθανότητα δεν οφειλόταν σε καθυστέρηση εκ μέρους των εμπόλεμων αλλά στην Εγκάρδια Συνεννόηση (Triple Entente), δηλαδή την Ρωσία, την Αγγλία και την Γαλλία οι οποίες στο διάστημα αυτό «διαπραγματευόντουσαν τα Στενά».

Όταν την **28^η Νοεμβρίου 1912** το θέμα έληξε με την αυστηρή διπλωματική νότα του Sazonov προς Αγγλία και Γαλλία, τότε οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφάσισαν να στείλουν τους «μικρούς» στο Λονδίνο να διευθετήσουν τα μεταξύ τους θέματα. Στο διάστημα από την 20^η μέχρι την 28^η Νοεμβρίου 1912

«η τύχη των Στενών και της Ευρωπαϊκής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν ρευστή ...»

Την ίδια ημέρα, **28^η Νοεμβρίου 1912**, είχαν διαλέξει η Αυστρία και η Ιταλία για να ανακοινώσουν την ανεξαρτησία της Αλβανίας. Ποιος θα μπορούσε εκείνη την στιγμή να αμφισβητήσει αυτό το τετελεσμένο γεγονός; Μόνο κάποια από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Καμμία όμως δεν αντέδρασε.

Μόνο η Ελλάδα του Βενιζέλου και του Αρχιστράτηγου Κωνσταντίνου αντέδρασε. Η Ελλάδα δεν δέχθηκε την ανακωχή που είχε προτείνει η Οθωμανική Αυτοκρατορία και κατηγορήθηκε τότε από τους Ευρωπαίους για ^[29]

«ελληνικό κυνικό ομορτουνισμό».

Αυτή η κατηγορία ερμηνεύεται ως μία προειδοποίηση από τις Μεγάλες Δυνάμεις

«ότι η Ελλάδα είχε ξεπεράσει τα όρια που της είχαν καθορισθεί !!!».

Ο Βενιζέλος όμως πήγε στο Λονδίνο και συμμετείχε στην Διάσκεψη. Για την Ελλάδα, το Έργο και η Αποστολή της δεν είχαν τελειώσει. Έπρεπε οι ελληνικές δυνάμεις να κινηθούν και να καταλάβουν τα Ιωάννινα όπου η ολιγάριθμη Στρατιά του Στρατηγού Σαπουτζάκη που είχε ξεκινήσει από την Άρτα είχε βρει σημαντική τουρκική αντίσταση. Παράλληλα ο Ελληνικός Στόλος δεν είχε ακόμη λύσει τις διαφορές του με τον Τουρκικό Στόλο και τα νησιά του Αιγαίου δεν είχαν όλα ελευθερωθεί.

Με την έναρξη των εργασιών της Διάσκεψης του Λονδίνου, η Ιταλία συνεπικουρούμενη από την Γερμανία και την Αυστρία είχε προτείνει: ^[13]

«να διατηρήσει η Οθωμανική Αυτοκρατορία τα 4 νησιά που είναι στην είσοδο των Στενών (Ιμβρο, Τένεδο, Σαμοθράκη και Θάσο) καθώς και τα νησιά της Χίου και Μυτιλήνης».

Στην θέση της Ιταλίας αντιτάχθηκαν η Γαλλία και η Αγγλία, η οποία διά στόματος του Υπουργού Εξωτερικών Sir Ed Grey ανέφερε την δικαιολογία ότι:

«θα χρειαζόταν στρατιωτική επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων για να διώξουν τους Έλληνες από τα νησιά των οποίων ο πληθυσμός ήταν ελληνικός».

Η πραγματικότητα ήταν ότι:

«Οι Άγγλοι επ' ουδενί επιθυμούσαν να επιδικασθούν τα νησιά του Αιγαίου στην Οθωμανική Αυτοκρατορία με ένα κοινό συλλογικό διάβημα των Μεγάλων Δυνάμεων. Τα νησιά του Αιγαίου, πέραν του γεγονότος ότι ήταν σημαντικά για τις στρατηγικές βλέψεις της Αγγλίας στην περιοχή, ήταν ένα σπουδαίο διαπραγματευτικό χαρτί που το κρατούσαν οι Άγγλοι για να το δώσουν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία με κάποιο σοβαρό αντάλλαγμα όπως π.χ. τα Στενά, την σύμπλευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Εγκάρδια Συνεννόηση ή στην χειρότερη περίπτωση την εξασφάλιση της Τουρκικής ουδετερότητας σε ένα μελλοντικό γενικευμένο πόλεμο».

Ο Sir Ed Grey ήταν πραγματικός αρχιτέκτονας σε παρόμοιες μεθοδεύσεις...

Τότε, για άλλη μια φορά, η Βουλγαρία είχε κινηθεί σε διπλό δρόμο. Κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων στην πρώτη Διάσκεψη του Λονδίνου, είχε και μυστικές διαβουλεύσεις με την Οθωμανική Αυτοκρατορία για μονομερή συνθήκη ειρήνης, οι οποίες όμως επίσης απέτυχαν.

Ευτυχώς για την Ελλάδα η πρώτη Διάσκεψη του Λονδίνου απέτυχε (ή κάποιοι φρόντισαν να αποτύχει) και έτσι οι εργασίες της διεκόπησαν προσωρινά την **24^η Δεκεμβρίου 1912** χωρίς συμφωνία και χωρίς αποτελέσματα. Υπάρχει κάποια ανεπιβεβαίωτη φήμη ότι ο Sir Ed Grey διέκοψε τις εργασίες της Διάσκεψης με την δικαιολογία των «Εορτών των Χριστουγέννων».

Μετά τις γιορτές, οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφάσισαν τελικά την **17^η Ιανουαρίου 1913** να στείλουν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ένα «συλλογικό διάβημα – collective demarche» το οποίο ^[13]

«θα συμβούλευε την Οθωμανική Αυτοκρατορία να παραδώσει στους Βούλγαρους την Αδριανούπολη καθώς επίσης και να υποχωρήσει στο θέμα των νησιών του Αιγαίου».

Η Υψηλή Πύλη δέχθηκε να συμμορφωθεί με το διάβημα και προετοίμασε απάντηση η οποία όμως ουδέποτε δόθηκε διότι την **23^η Ιανουαρίου 1913**, οι σκληροπυρηνικοί Νεότουρκοι Enver, Djemal και Talaat Pasha με 40 αφοσιωμένους οπαδούς έκαναν Πραξικόπημα και αφού εξανάγκασαν τον Μεγάλο Βεζίρη Kiamil Pasha σε παραίτηση, αναδιτύπωσαν την απάντηση δεχόμενοι ότι: ^[13]

«Θα παραδιδόταν μέρος της Αδριανούπολης αλλά τα νησιά του Αιγαίου ήταν ιδιαίτερης στρατηγικής σημασίας για την Οθωμανική Αυτοκρατορία».

Αυτή η εξέλιξη των γεγονότων και η νέα θέση των Τούρκων ήταν λίαν αρνητική για τα ελληνικά συμφέροντα. Τα νησιά, παρ' ότι είχαν καταληφθεί από τους Έλληνες, κινδύνευαν να τεθούν πάλι στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων σαν αντιστάθμισμα κάποιων σκοτεινών, άγνωστων και υπόγειων διαπραγματεύσεων...

«**Τα νησιά του Αιγαίου, όπως και η Βόρειος Ήπειρος ήταν στον «αέρα... »**

Η επανάληψη των εχθροπραξιών, η δολοφονία του Βασιλέως Γεωργίου Α΄

Η αποτυχία της Διάσκεψης του Λονδίνου οδήγησε στην άμεση επανάληψη των εχθροπραξιών σε όλα τα Τουρκικά μέτωπα. Μερικές ημέρες πριν την επανάληψη των εχθροπραξιών, η μέχρι πρότινος «ουδέτερη Ρουμανία» είδε την ευκαιρία και εισήλθε στο προσκήνιο. Σε όλο το διάστημα του πολέμου η Ρουμανία πίεζε και εξεβίαζε την Βουλγαρία να της παραχωρήσει την περιοχή Dobruja της Σιλιστρίας στις εκβολές του Δούναβη. Οι Άγγλοι για να σώσουν την κατάσταση «έσυραν τις δύο χώρες σε συζητήσεις» αποτέλεσμα των οποίων ήταν να υπογραφεί την **16^η Ιανουαρίου 1913** το Πρωτόκολλο του Λονδίνου με το οποίο υποτίθεται ότι θα διευθετούνται στο άμεσο μέλλον όλες οι συνοριακές διαφορές Βουλγαρίας και Ρουμανίας. Οι Άγγλοι γνώριζαν ότι ο Πρώτος Βαλκανικός Πόλεμος θα συνεχιζόταν και προφανώς ήθελαν να κλείσουν εσπευσμένα το βόρειο μέτωπο της Βουλγαρίας.

Η **Οθωμανική Αυτοκρατορία** πρώτη από όλους ακύρωσε άμεσα την συνθηκολόγηση και την **21^η Ιανουαρίου 1913** άρχισε την γενική επίθεση κατά της Βουλγαρίας με το σύνθημα «**Σόφια ή Θάνατος**». ^[30] Ο εχθρός των Τούρκων στην φάση αυτή ήταν οι Βούλγαροι. Αυτοί πλέον απειλούσαν άμεσα την ύπαρξη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αυτοί βρισκόταν λιγότερο από 50 χιλιόμετρα από την Κωνσταντινούπολη.

Η Βουλγαρία, που ήταν ήδη δυσαρεστημένη (*τρελαμμένη στην κυριολεξία*) που είχε χάσει την Θεσσαλονίκη, συνέχισε τις επιχειρήσεις στην Ευρωπαϊκή Οθωμανική Αυτοκρατορία, αρχικά απέκρουσε την τουρκική αντεπίθεση και με την βοήθεια των Σέρβων την **26^η Μαρτίου 1913** κατέλαβε την Αδριανούπολη. Αυτήν την φορά δεν τόλμησε να παραβεί τις εντολές των Μεγάλων Δυνάμεων και «*δεν προωθήθηκε πέραν της γραμμής Enos – Midia προς την Κωνσταντινούπολη*». Στην συνέχεια μεγάλο μέρος των δυνάμεών της στράφηκε δυτικά και πλησίασε στα περίχωρα της Θεσσαλονίκης.

Η Σερβία προσπάθησε να βρει έξοδο στην θάλασσα προς την Αδριατική αλλά βρήκε την αντίθεση της Ιταλίας και Αυστρίας που δεν την ήθελαν στην δική τους θάλασσα (*mare nostrum*) και για τον λόγο αυτό «*ενορχήστρωσαν*» την δημιουργία της Αλβανίας. Παράλληλα, υποχρεωμένη από την αρχική της συμφωνία με την Βουλγαρία, {Κεφ. 3, σελ. 10} έστειλε στρατεύματα στις επιχειρήσεις των Βουλγάρων για την κατάληψη της Αδριανούπολης.

Η Ελλάδα, πάλι με ρεαλιστική τακτική, κινήθηκε δυτικά και την **21^η Φεβρουαρίου 1913** κατέλαβε τα Ιωάννινα, πρωτεύουσα της Ηπείρου. Εκείθεν οι ελληνικές δυνάμεις συνέχισαν μέσα στην Βόρειο Ήπειρο και κατέλαβαν το Αργυρόκαστρο και το Τεπελένι. Δύο ημέρες πριν είχε σημειωθεί και το πρώτο πολεμικό επεισόδιο στην Νιγρίτα μεταξύ των Ελλήνων και των Βουλγάρων. Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την διάρκεια των τελευταίων επιχειρήσεων για την κατάληψη των Ιωαννίνων ο Βενιζέλος επισκέφθηκε το Μέτωπο. Ήταν μία απάντηση του Βενιζέλου στα όσα είχε υπαινιχθεί ο Διάδοχος Κωνσταντίνος κατά την κατάληψη της Θεσσαλονίκης.

Στην Ήπειρο έφθασαν στον Διάδοχο Κωνσταντίνο τα νέα της δολοφονίας του Βασιλέως Γεωργίου Α'. Κάποιος Έλληνας, Σερραίος την καταγωγή, την **5^η Μαρτίου 1913** δολοφόνησε τον Βασιλέα Γεώργιο Α' την ώρα που ο τελευταίος έκανε τον περίπατό του στην Θεσσαλονίκη. Ο Βασιλιάς Γεώργιος Α', δύο ημέρες μετά την παράδοση της Θεσσαλονίκης από τους Τούρκους, την 29^η Οκτωβρίου 1912 είχε εισέλθει θριαμβευτικά στην πόλη και είχε έκτοτε εγκατασταθεί εκεί σαν ένα είδος «*εγγύησης ότι η Θεσσαλονίκη είναι πλέον ελληνική*».

Ο Πρίγκιπας Νικόλαος, αδελφός του Διαδόχου Κωνσταντίνου, είχε διορισθεί Διοικητής της Θεσσαλονίκης την 1^η Νοεμβρίου 1912.

Η είσοδος του Βασιλέως Γεωργίου Α' και του Διαδόχου Κωνσταντίνου στην Θεσσαλονίκη

Μυστήρια παρέμεινε η δολοφονία του Βασιλιά Γεωργίου Α' και άγνωστα τα αίτια. Ο δολοφόνος, αφού χαρακτηρίστηκε ανισόρροπος αναρχικός, αυτοκτόνησε πριν ομολογήσει τα ελατήρια της πράξης του. Πολλοί ιστορικοί εικάζουν ότι τον δολοφόνο καθοδήγησαν είτε Βουλγαρικά ή Αυστριακά συμφέροντα. Βουλγαρία και Αυστρία είχαν κάθε λόγο να αποσταθεροποιήσουν την προελαύνουσα τότε Ελλάδα. Κάποιες άλλες πηγές υποστηρίζουν ότι η δολοφονία έγινε προκειμένου να χρισθεί Βασιλιάς ο φιλογερμανός Διάδοχος Κωνσταντίνος. *Ο δολοφόνος αυτοκτόνησε ή ... κάποιος τον αυτοκτόνησαν.*

Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος χρίσθηκε αμέσως Βασιλιάς της Ελλάδος. Η σωρός του νεκρού Βασιλέως μεταφέρθηκε με το πλοίο του Ελληνικού Βασιλικού Ναυτικού «Αμφιπρίτη» στο Φάληρο. Το άξιο προσοχής είναι το γεγονός ότι το «Αμφιπρίτη» συνόδευαν πολεμικά πλοία των Μεγάλων Δυνάμεων, το αγγλικό Yarmouth, το γαλλικό Bruix, το ρωσικό Uraletz, το γερμανικό Goeben, το ιταλικό San Giorgio, και το αυστριακό Maria Theresia.

*Απότιση φόρου τιμής στον νεκρό Έλληνα Βασιλιά ;
Αναγνώριση της απομονωμένης Ελλάδας σαν υπολογίσιμης πλέον δύναμης στα Βαλκάνια ; ή
Απλά Ναυτική Παρουσία των Μεγάλων Δυνάμεων στο μέτωπο του πολέμου ;*

Η ιδιαίτερα σημαντική ενέργεια του νέου Βασιλιά Κωνσταντίνου ήταν ότι δεν παρέμεινε στην Αθήνα και αμέσως μετά τις εκδηλώσεις για τον θάνατο του πατρός του «επέστρεψε στο Μέτωπο και πάλι σαν Αρχιστράτηγος των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων».

Ο νέος Βασιλιάς της Ελλάδας Κωνσταντίνος Α' στο Μέτωπο

Ιδιαίτερα τιμητική κίνηση για ένα νέο Βασιλέα. Η πραγματικότητα ήταν ότι ο νέος Βασιλιάς ήταν περισσότερο «στρατιώτης παρά Βασιλιάς».

Η Συνθήκη του Λονδίνου – Πέρας του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου

Λίγους μήνες μετά την επανάληψη των επιχειρήσεων η Οθωμανική Αυτοκρατορία ηττήθηκε και πάλι σε όλα σχεδόν τα μέτωπα. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν και πάλι «στο καναβάτσο» και η Κωνσταντινούπολη και τα Στενά σε κίνδυνο.

Προ αυτού του κινδύνου οι Μεγάλες Δυνάμεις ήταν έτοιμες να στείλουν μία ^[13]

«πολυεθνική ναυτική δύναμη προκειμένου να διατηρήσουν την τάξη και να αποτρέψουν στρατιωτικές επιχειρήσεις στις βόρειες ακτές της Θάλασσας του Μαρμαρά».

Οι Μεγάλες Δυνάμεις επ' ουδενί επιθυμούσαν την κατάληψη της Πόλης από κάποιο Βαλκανικό Κράτος και αποφάσισαν να κλείσουν το θέμα δια της διπλωματικής οδού. Έτσι την 26^η Απριλίου 1913 υπεγράφη νέα ανακωχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Βαλκανική Συμμαχία και ένα μήνα αργότερα, την 30^η Μαΐου 1913, και πάλι με την επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων, υπεγράφη τελικά η Συνθήκη του Λονδίνου, η οποία αν και δεν επικυρώθηκε ποτέ, σήμανε το τέλος του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου και καθόριζε τα παρακάτω:

Η Συνδιάσκεψη της Ειρήνης – Συνθήκη του Λονδίνου

- ✚ «Η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα περιοριζόταν ανατολικά της γραμμής Επος – Midia και παραχωρούσε όλες τις δυτικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στους Βαλκάνιους Συμμάχους». Τις Μεγάλες Δυνάμεις πρωτίστως ενδιέφερε να περιορισθούν οι Βαλκάνιοι δυτικά της γραμμής Επος – Midia και όχι το πώς θα μοιρασθεί η Μακεδονία μεταξύ τους. Η Πόλη και η περιοχή των Στενών δεν προοριζόταν για κανένα Βαλκανικό Κράτος.
- ✚ «Η Κρήτη θα παραχωρείτο από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στους νικητές, δηλαδή στην Βαλκανική Συμμαχία και όχι στην Ελλάδα μόνο. Αυτό ήταν ένα μεγάλο διπλωματικό λάθος το οποίο, ευτυχώς για την Κρήτη, θα διορθωνόταν λίγους μήνες αργότερα με την Συνθήκη του Βουκουρεστίου. Σερβία και Βουλγαρία θα μπορούσαν κάλλιστα να χρησιμοποιήσουν αυτόν τον όρο σαν «διαπραγματευτικό επιχείρημα» προκειμένου να αποσπάσουν μεγαλύτερο μερίδιο στην Μακεδονία.

- «Τα νησιά του Αιγαίου, αν και είχαν καταληφθεί από τον Ελληνικό Στόλο, θα έμεναν σε εκκρεμότητα. Οι Μεγάλες Δυνάμεις θα αποφάσιζαν αργότερα για την τύχη τους». Οι Μεγάλες Δυνάμεις πάντα διατηρούν ανοικτές υποθέσεις για μελλοντικά ανταλλάγματα, όπως και έκαναν με τα νησιά. Αυτός ο όρος, όπως θα εξελιχθούν αργότερα τα γεγονότα, ήταν ένα ακόμη μεγαλύτερο διπλωματικό λάθος. Πάνω σ' αυτόν στηρίχθηκαν αργότερα Αυστρία και Ιταλία και στέρξαν από την Ελλάδα την Βόρειο Ήπειρο, θέτοντες το δίλημμα «Νησιά του Αιγαίου ή Βόρειος Ήπειρος».
- «Η Αλβανία του Ισμαήλ Κεμάλ αναγνωριζόταν ως ανεξάρτητο κράτος». Αυστρία και Ιταλία πέτυχαν τον αντικειμενικό τους σκοπό και ενσωμάτωσαν την υπόθεση της Αλβανίας στο κείμενο μίας Συνθήκης που αφορούσε μόνο την Βαλκανική Συμμαχία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Δυστυχώς, ενσωματώνοντας αυτόν τον όρο στο κείμενο της Συνθήκης, σύσσωμη η Βαλκανική Συμμαχία, δηλαδή Βουλγαρία, Σερβία, Ελλάδα και Μαυροβούνιο αναγνώριζαν *de jure* την Αλβανία. Επίσης πολύ μεγάλο διπλωματικό λάθος. Η Αλβανία θα μπορούσε να αναγνωρισθεί σε άλλη ευκαιρία στο άμεσο μέλλον και βεβαίως έναντι κάποιων διπλωματικών ανταλλαγμάτων.
- «Η Σερβία θα έχανε την έξοδο της στην Αδριατική» Αυτός ο όρος οδήγησε άμεσα την Σερβία να απαιτήσει σαν αντιστάθμισμα μεγαλύτερο μερίδιο στην Μακεδονία, ζητώντας μάλιστα και την έξοδο της στο Αιγαίο μέσω της Θεσσαλονίκης.

Αυτό ήταν το τέλος του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου, ενός πολέμου που διήρκεσε λιγότερο από έξι μήνες και οδήγησε τους εμπόλεμους στην Συνθήκη του Λονδίνου. Στην πράξη η συνθήκη αυτή έθετε τις βάσεις για την έναρξη του Δεύτερου Βαλκανικού Πολέμου. Στον χάρτη φαίνονται τα παλαιά σύνορα των Βαλκάνιων Συμμάχων και οι νέες γραμμές μετώπου. Τα όρια αυτά ήταν σχετικά ασαφή και βεβαίως όχι ακόμη εξασφαλισμένα. Βασιζόταν στις μέχρι τότε κατακτηθείσες θέσεις από τις στρατιωτικές δυνάμεις της Ελλάδας, Σερβίας και Βουλγαρίας. Η Βόρεια Αλβανία ήταν στα χέρια των Σέρβων και η Νότια σ' αυτά των Ελλήνων. Ο θύλακας γύρω από το λιμάνι της Αυλώνας ήταν η βάση δημιουργίας της Αλβανίας από την «ομάδα του Ισμαήλ Κεμάλ Βλιώρα».

Η ασήμαντη, απομονωμένη και απαξιωμένη Ελλάδα είχε κυριολεκτικά τρυπώσει την τελευταία στιγμή στην Βαλκανική Συμμαχία, είχε επιτύχει να καταλάβει όλη την δυτική Μακεδονία, την Ήπειρο, τα νησιά του Αιγαίου, είχε θεωρητικά προσαρτήσει την Κρήτη και ήταν έτοιμη να συνεχίσει ...

Στο περιθώριο των εργασιών της Συνδιάσκεψης του Λονδίνου, τον Μάιο του 1913, συνέβη και σημαντικό γεγονός για την Ελλάδα και την Κύπρο. [31]

Ο Άγγλος Υπουργός Οικονομικών Lloyd George και ο Πρώτος Λόρδος του Αγγλικού Ναυαρχείου Winston Churchill πλησίασαν τον «νικητή του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου Ελευθέριο Βενιζέλο» και κατ' εξουσιοδότηση του Άγγλου Πρωθυπουργού Herbert Henry Asquith

«σε περίπτωση γενικευμένου πολέμου προσέφεραν στην Ελλάδα την Κύπρο έναντι της διάθεσης μιας Βρετανικής βάσης στο Αργοστόλι».

Η επίσημη πρόταση των Άγγλων θα γινόταν αργότερα από τον Υπουργό Εξωτερικών Sir Ed Grey όταν αυτός θα τελείωνε από τις υποχρεώσεις του στην Συνδιάσκεψη. Ο πραγματικός λόγος ήταν ότι μία τέτοια ερώτηση από τον Υπουργό Εξωτερικών «θα ήταν επίσημη ερώτηση», ενώ έτσι όπως έγινε ήταν μία απλή βολιδοσκόπηση.

Σημειώνεται ότι την επαφή του Βενιζέλου με τον Άγγλο Υπουργό Οικονομικών Lloyd George είχαν κάνει η Lady Crossfield – Ηλιάδη, η Ελληνίδα σύζυγος του μέλους του Βρετανικού Κοινοβουλίου Sir Arthur Crossfield και ο διαβόητος ελληνικής καταγωγής έμπορος όπλων Basil Zaharoff (Βασίλειος Ζαχαρίας). Την γνωριμία και την συνεργασία του Βενιζέλου με τον Zaharoff επιβεβαιώνει στο βιβλίο του και ο εξ' απορρήτων βοηθός του Ε. Μελιγκουνάκης. Δεν πρέπει να ξεχνάει το γεγονός ότι ένας έμπορος όπλων έπαιξε κάποιο ρόλο στην επαφή του Βενιζέλου με τον Άγγλο Υπουργό Οικονομικών Lloyd George. Δυστυχώς ή ευτυχώς οι «έμποροι όπλων» κυκλοφορούν άνετα στους κυβερνητικούς και διπλωματικούς διαδρόμους...

Ο Lloyd George , ο Πρωθυπουργός Herbert Henry Asquith και ο Winston Churchill

Ο Βενιζέλος είτε διότι θεώρησε ότι πρόκειται για απλή βολιδοσκόπηση και όχι για σοβαρή πρόταση ή διότι ήθελε να διαπραγματευθεί περισσότερα ανταλλάγματα, έδωσε μία διπλωματικά ατυχεστάτη απάντηση, συνδέοντας κρατικές υποθέσεις με προσωπικά θέματα:

«Δέχομαι την πρόταση αφού σε περίπτωση μελλοντικού γενικευμένου πολέμου, εάν είμαι Πρωθυπουργός ούτως ή άλλως θα τάξω την Ελλάδα στο πλευρό της Μεγάλης Βρετανίας».

Αυτές οι λύσεις δίδονται άμεσα και η απάντηση του Βενιζέλου στην συγκεκριμένη περίπτωση ήταν επαμφοτερίζουσα και μάλλον αρνητική διότι:

«άφησε να αιωρείται η υπόθεση με το εάν ο ίδιος θα είναι Πρωθυπουργός της Ελλάδας όταν και εάν ξεσπάσει ένας γενικευμένος πόλεμος».

Ο Βενιζέλος έπρεπε να γνωρίζει ότι η Κοσμοκράτειρα Μεγάλη Βρετανία και ιδιαίτερα ο Sir Ed Grey δεν παρακαλούν και επί της πράξεως θεώρησαν την απάντησή του ως εμμέσως αρνητική. Πέραν αυτού, στην συγκεκριμένη περίπτωση ο Ελευθέριος Βενιζέλος ενήργησε ιδιοτελώς και με την απάντησή του φάνηκε ότι επιζητούσε

«την μελλοντική υποστήριξη των Άγγλων στο να είναι Πρωθυπουργός της Ελλάδας».

Αυτό το σύντομο περιστατικό το οποίο τελικά δεν εξελίχθηκε ούτε υπέρ της Ελλάδας μήτε υπέρ της Κύπρου, εάν είχε πραγματοποιηθεί ίσως να είχε αλλάξει κατά πολύ την ροή των γεγονότων και τα συμφέροντα της Ελλάδας διότι θα είχε αλλάξει εντελώς την γεωπολιτική δυναμική ισορροπία στην περιοχή των Βαλκανίων.

Πάντως ο Sir Ed Grey που δεν ξεχνούσε τέτοιες καταστάσεις, λίγους μήνες αργότερα θα ανταπέδιδε την έμμεση άρνηση του Βενιζέλου...

Η συμβολή των Ξένων Στρατιωτικών Αποστολών

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα ότι για τις στρατιωτικές της επιτυχίες η Ελλάδα οφείλει πολλά τόσο στην Γαλλική Στρατιωτική Αποστολή υπό τον Στρατηγό Eydoux όσο και στην Αγγλική Ναυτική Αποστολή υπό τον Ναύαρχο Tufnell.

Γαλλικά στρατιωτικά σχέδια προσαρμοσμένα στο ελληνικό πολεμικό πεδίο από άξιους Έλληνες Επιτελείς, γαλλική στρατιωτική εκπαίδευση, σύγχρονο γαλλικό πολεμικό υλικό, στιβαρή ελληνική πολεμική ηγεσία και προ πάντων η πολεμική αρετή του Έλληνα Τσολιά ήταν τα συστατικά της νίκης της Ελλάδας ενάντια σε ένα Τουρκικό Στρατό εκπαιδευμένο και καθοδηγούμενο από Γερμανούς Επιτελείς και εξοπλισμένο με γερμανικό υλικό. [32]
Από μόνα τους τα σχέδια και το υλικό δεν φέρνουν νίκες και αυτό αποδείχθηκε στις πρώτες φάσεις του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Πρέπει να σημειωθεί ότι μετά το πέρας των επιχειρήσεων στην Μακεδονία και την Ήπειρο ο Γάλλος Στρατηγός Eydoux, επικεφαλής της Γαλλικής Αποστολής στην Ελλάδα, ζήτησε την άδεια του Βασιλιά Κωνσταντίνου και μαζί με τον πρώην Γάλλο Πρέσβη στο Μαυροβούνιο και ένα Γάλλο Βουλευτή επισκέφθηκαν την Ήπειρο στις **16 Απριλίου 1913** προκειμένου: [33]

«να δουν από κοντά τα πεδία των μαχών που θριάμβευαν οι ελληνικές δυνάμεις».

Στρατηγός Eydoux, επικεφαλής Γαλλικής Στρατιωτικής Αποστολής

Ο πραγματικός λόγος ήταν ότι οι Γάλλοι επιφανείς και ο Στρατηγός Eydoux επισκέφθηκαν την Ήπειρο για τρεις λόγους:

- ✚ Πρώτον για να εξαργυρώσουν στον τοπικό πληθυσμό την συνδρομή τους στις νίκες των Ελλήνων, δηλαδή να δηλώσουν την διπλωματική τους παρουσία σε μια πιθανή σφαίρα ενδιαφέροντος.
- ✚ Δεύτερον για να δουν από κοντά και να μελετήσουν στρατιωτικά τα πεδία των μαχών. Οι Έλληνες πολέμησαν με γαλλικό υλικό και γαλλικές μεθόδους και προφανώς οι Γάλλοι έπρεπε να βγάλουν κάποια συμπεράσματα. Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν προ των πυλών...
- ✚ Τρίτον για δουν από κοντά την σύνθεση των πληθυσμών της περιοχής για τυχόν επόμενες συνθήκες ειρήνης που ήθελε ακολουθήσουν.

Η συμβολή του Ελληνικού Στόλου

Η συμβολή του Ελληνικού Στόλου στις επιτυχίες του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου ήταν πολύ σημαντική και το θέμα έχει εξαντληθεί με λεπτομέρειες σε πολλά ιστορικά κείμενα.

Η Αγγλική Ναυτική Επιτροπή υπό τον Ναύαρχο Lionel Tufnell περισσότερο συνέβαλε στην αναδιοργάνωση του Ναυτικού και λιγότερο στις ναυτικές επιχειρήσεις. Άλλωστε η αποστολή υπό τον Ναύαρχο Lionel Tufnell ήταν μία τυπική «αποικιοκρατική Βρετανική αποστολή», στελεχωμένη με εκτός της επετηρίδας, απόστρατους Αξιωματικούς του Αγγλικού Ναυτικού. Δεν έμειναν απαρατήρητες οι δραστηριότητες και τα σχέδια του Ναυάρχου Lionel Tufnell για την ανάπτυξη του Ελληνικού Στόλου με προμήθειες πλοίων από την Αγγλία.

Παρ' όλα αυτά η πολεμική δράση του Ελληνικού Στόλου κατά τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο διήρκεσε λιγότερο από πέντε μήνες αλλά η συμβολή του στην νίκη ήταν καθοριστική και αδιαμφισβήτητη.

Στις αρχές του 1912, όταν οι ενδείξεις ενός πολέμου στα Βαλκάνια άρχισαν να πληθαίνουν, ο Ελληνικός Στόλος ήταν «όχι και στην καλλίτερη του κατάσταση από πλευράς υλικού αλλά και προσωπικού». Απλά υπήρχε Ελληνικό Ναυτικό. Μπορεί το Θωρηκτό «Αβέρωφ» να είχε παραληφθεί δυο χρόνια πριν αλλά ούτε έδιδε στο Ναυτικό την απαιτούμενη υπεροπλία και ούτε ήταν επιχειρησιακά έτοιμο. Τα πρώτα πυρομαχικά για τα κανόνια του έφθασαν λίγο πριν τις επιχειρήσεις του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου.

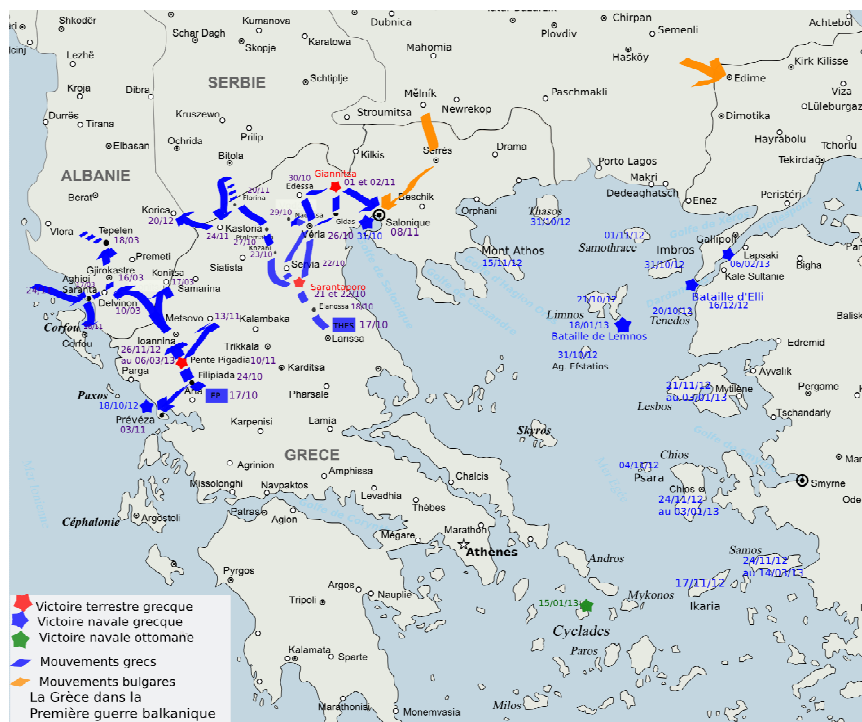
Μέσα στο πρώτο οκτάμηνο του 1912 έγινε μία κοσμογονία ανανεώσεως του Ελληνικού Ναυτικού. Η Ελλάδα, κατά τον Τσώρτσιλ, ήταν σε μία «ήσσονος (οικονομικής) σημασίας κούρσα εξοπλισμών» με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. [34] Αμφότερες οι χώρες έψαχναν τότε στην διεθνή αγορά για βαριά εξοπλισμένα θωρηκτά (dreadnoughts). Στα πλαίσια αυτά έγινε κατ' αρχάς μία εσπευσμένη παραλαβή δύο αντιτορπιλικών που κατασκευαζόταν στην Γερμανία και επιπλέον αγοράσθηκαν από την Αγγλία τέσσερα αντιτορπιλλικά που προοριζόταν για την Αργεντινή.

Κάποιοι βιαζόταν να δημιουργήσουν ένα «αξιοπρεπές Ελληνικό Ναυτικό».

Κάποιοι ετοίμαζαν κάποιο ρόλο για το Ελληνικό Ναυτικό στο Αιγαίο...

Θεωρητικά καθήκοντα Αρχηγού Ναυτικού εκτελούσε ο Άγγλος Ναύαρχος Lionel Tufnell. Στην ηγεσία του Ελληνικού Στόλου επιλέχθηκε από την Κυβέρνηση ένας καθ' όλα άξιος, ικανός, ατρόμητος και ορμητικός πολεμιστής, ο ναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης και τα σημαντικά επιτεύγματα του Ελληνικού Στόλου ήταν τα παρακάτω:

- ✚ Η πρώτη σημαντική εμφάνιση του Ελληνικού Στόλου ήταν τον Απρίλιο 1912 όταν σε «διαφημισμένα μέσω του Διεθνούς Τύπου γυμνάσια προστασίας νηοπομπής» εμφανίσθηκε στο Αιγαίο και προσέφερε τα μέγιστα στο να πειθούν οι Βούλγαροι να δεχθούν την Ελλάδα στην Βαλκανική Συμμαχία. Ήταν η εποχή που ο Βενιζέλος, με προτροπή των Άγγλων, {Κεφ. 3, σελ. 16}, επανέκρουε την θύρα της Βουλγαρίας για συμμετοχή στην Βαλκανική Συμμαχία.

Η δράση του Ελληνικού Ναυτικού στους Βαλκανικούς Πολέμους (ημερομηνίες παλαιού ημερολογίου)

- ✚ Το δεύτερο σημαντικό για τις επιχειρήσεις γεγονός ήταν οι Ναυμαχίες της Έλλης {3 Δεκεμβρίου 1912} και της Λήμνου {5 Ιανουαρίου 1913} με τις οποίες σφραγίσθηκε η κυριαρχία του Ελληνικού Στόλου στο Αιγαίο. Η κατάληψη των νήσων του Βορείου Αιγαίου, άκρως σημαντικό γεγονός για την Ελλάδα, ήταν απλό αποτέλεσμα της κυριαρχίας του Ελληνικού Στόλου στο Αιγαίο.
- ✚ Το τρίτο σημαντικό γεγονός για τις επιχειρήσεις ήταν η μεταφορά μίας Βουλγαρικής Μεραρχίας 15.000 ανδρών από την Θεσσαλονίκη στην Αλεξανδρούπολη (Δεδέαγατς), στο μέτωπο της Τσατάλζας, μία μόλις ημέρα πριν την ανακωχή της 3ης Δεκεμβρίου 1912. Προφανώς συνέβαλε τα μέγιστα στην απόφαση των Τούρκων για ανακωχή.

- ✚ Το τέταρτο σημαντικό γεγονός ήταν ο τορπιλισμός του τουρκικού θωρηκτού Φετίχ Μπουλέντ από τορπιλλοβόλο του Στόλου στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης, την 18^η Οκτωβρίου 1912, λίγο πριν ο ελληνικός στρατός επιχειρούσε την κατάληψη της πόλεως. Η βύθιση του Φετίχ Μπουλέντ στέρησε από τους Τούρκους τα πυροβόλα του πλοίου τα οποία θα μπορούσαν να προκαλέσουν σημαντικές ζημιές και απώλειες στις ελληνικές δυνάμεις που εισερχόταν στην Θεσσαλονίκη.
- ✚ Το πέμπτο σημαντικό για τις επιχειρήσεις γεγονός ήταν η κατάληψη του Αγίου Όρους την 1^η (14^η) Νοεμβρίου 1912.

Είναι ευτύχημα για την Ελλάδα που κατά την διάρκεια των επιχειρήσεων ο Ελληνικός Στόλος δεν είχε απώλειες αν και δεν είχε την υπεροπλία έναντι του Τουρκικού Στόλου. Ο ευαίσθητος ελληνικός λαός δεν θα μπορούσε ποτέ να αποδεχθεί την «απώλεια του Στόλου», κάτι το οποίο με βάση τα προ των επιχειρήσεων στοιχεία ήταν αρκετά πιθανό να συμβεί.

Στα αμέσως επόμενα χρόνια οι Άγγλοι και οι Γάλλοι θα προσπαθήσουν να προσεγγίσουν και να καταλάβουν τα Στενά. Οι Τούρκοι ίσως να είχαν διαισθανθεί τις προθέσεις των Άγγλο - Γάλλων και ίσως να απέφυγαν μία μακρά σύγκρουση με τον ελληνικό στόλο διότι ήθελαν να διατηρήσουν τον στόλο τους για μεγαλύτερες συγκρούσεις που ίσως να ακολουθούσαν...

Μοναδική επιτυχία των Τούρκων ήταν η μεμονωμένη δράση του καταδρομικού «Χαμιδιέ - Hamidiye» το οποίο προσπάθησε να παραπλανήσει τον Ελληνικό Στόλο και να τον απομακρύνει από τα Στενά. Το «Χαμιδιέ» διέφυγε στο Αιγαίο και την **2^η Ιανουαρίου 1913** επετέθη και βύθισε το ελληνικό καταδρομικό «Μακεδονία» που ήταν αγκυροβολημένο στην Σύρο. Στην συνέχεια, μη μπορώντας να επιστρέψει στα Δαρδανέλλια, περιπλανήθηκε στην Ανατολική Μεσόγειο για οκτώ περίπου μήνες.

Πάντως το εμφανές τελικό αποτέλεσμα ήταν ότι το Ελληνικό Ναυτικό απέκτησε και διατήρησε την κυριαρχία στο Αιγαίο, κατέλαβε τα ελληνικά νησιά του Βορείου Αιγαίου και παράλληλα απομόνωσε τον Τουρκικό Στόλο στον Βόσπορο.

«Δεύτερος Βαλκανικός Πόλεμος – Περίοδος 1913-1914»

Η κατάσταση μετά τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο και την Συνθήκη του Λονδίνου

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε ηττηθεί και με την μη επικυρωθείσα Συνθήκη του Λονδίνου της 17^{ης} (30^{ης}) Μαΐου 1913 είχε τυπικά περιορισθεί ανατολικά της γραμμής Enos – Midia στην Ευρωπαϊκή Οθωμανική Αυτοκρατορία και είχε χάσει τα νησιά του Αιγαίου από τους Έλληνες. Τυπικά διότι η συνθήκη αυτή ουδέποτε επικυρώθηκε από την Οθωμανική Αυτοκρατορία η οποία

«δεν είχε ακόμη παραιτηθεί και είχε κάποιες υποθέσεις να κλείσει».

Στον χάρτη φαίνονται απλώς οι προωθήσεις των Βαλκανικών κρατών μετά τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο και η πράσινη γραμμή δείχνει τα αρχικά σύνορα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Οι προωθημένες θέσεις Ελλήνων, Σέρβων και Βουλγάρων μετά τον Α Βαλκανικό Πόλεμο.

Τα τελευταία μεμονωμένα οχυρά των Τούρκων στην Μακεδονία, τα Ιωάννινα, το Σκουτάρι και η Αδριανούπολη είχαν πέσει στα χέρια των Βαλκάνιων Συμμάχων. Σημειώνεται ότι στον παραπάνω χάρτη το Σκουτάρι, αν και ακόμα κατεχόταν από τους Σέρβους, είναι μέσα στα σύνορα της ανεξάρτητης Αλβανίας. Επίσης η Βόρειος Ήπειρος ήταν στα χέρια των Ελλήνων αλλά κάποιιοι βιαζόταν να δείξουν τα σύνορα της νέας Αλβανίας πριν αυτά επισημοποιηθούν. Από τον χάρτη είναι φανερό ότι Βουλγαρία και Σερβία «κατέβαιναν» προς το Αιγαίο και η Ελλάδα μόλις που είχε προλάβει να δημιουργήσει ένα ισχυρό προγεφύρωμα από τις Πρέσπες μέχρι την Καβάλα.

Μία υποσημείωση στον χάρτη αναφέρει ότι

«η κατάσταση (status) των νησιών θα αποφαισιζόταν ...»

Οι νικητές Βαλκάνιοι Σύμμαχοι έπρεπε πλέον να εξασφαλίσουν και στην συνέχεια να μοιραστούν γραπτά και με επίσημο τρόπο την «λεία», τα εδάφη της Μακεδονίας δυτικά της γραμμής Enos – Midia. Αυτό κατά βάση ήταν η βασική αιτία του Δεύτερου Βαλκανικού Πολέμου.

Ο κύριος στόχος των Μεγάλων Δυνάμεων που ήταν η κατ' αρχάς αποδυνάμωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είχε επιτευχθεί. Οι Βαλκάνιοι Σύμμαχοι είχαν περιορισθεί δυτικά της γραμμής Enos – Midia, αφήνοντας την ευαίσθητη περιοχή των Στενών υπό την κυριαρχία της φθίνουσας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η διανομή της Μακεδονίας δεν είχε και πολύ μεγάλη σημασία για τις Μεγάλες Δυνάμεις. Αυτές απλά θα επιθυμούσαν να τηρηθούν αυτά που είχαν «υποσχεθεί» στους εμπόλεμους και ιδιαίτερα αυτά που είχαν υποσχεθεί στην Βουλγαρία.

Όμως οι αρχικές εδαφικές επιδιώξεις των Βαλκάνιων Συμμάχων δεν είχαν επιτευχθεί.

Η Βουλγαρία δεν είχε κατορθώσει να καταλάβει την Κωνσταντινούπολη, την Θεσσαλονίκη, τα Σκόπια και το Μοναστήρι. Οι Σέρβοι οι οποίοι όριζαν τα όρια της χώρας τους «δυτικά από τον ποταμό Vardar μέχρι την Αδριατική», αν και ακόμη κατείχαν την Βόρεια Αλβανία, μετά την Συνθήκη του Λονδίνου διαισθανόταν ότι θα έχαναν την έξοδο τους στην Αδριατική. Οι Έλληνες είχαν καταφέρει σημαντικά πράγματα αλλά υπήρχαν ακόμη εθνικοί στόχοι που έπρεπε να εκπληρωθούν.

Εάν στην Σόφια εκείνη την εποχή επικρατούσε η λογική, η μετριοπάθεια και η υπομονή αντί της απογοήτευσης, της μεγαλομανίας και του πολεμικού οίστρου, οι Βούλγαροι θα είχαν αντιληφθεί ότι
«αυτά που είχαν κατακτήσει ήταν αρκετά να τους δουν οι Μεγάλες Δυνάμεις σαν την κυρίαρχο δύναμη στα Βαλκάνια».

Είχαν αποκτήσει την πολυπόθητη έξοδο στο Αιγαίο από την Καβάλα μέχρι την Αλεξανδρούπολη και ήταν η μοναδική χώρα που είχε απ' ευθείας χερσαία σύνορα (γραμμή Epos – Media) με την υπό κατάρρευση Οθωμανική Αυτοκρατορία και τα Στενά. Δυστυχώς στην Σόφια επικρατούσε η άποψη ότι:
«η Βουλγαρία θα έπρεπε να λάβει μερίδιο της Μακεδονίας ανάλογο με τα ποσά που δαπάνησε γι' αυτόν τον πόλεμο. Εάν δεν τα έπαιρνε με διαπραγματεύσεις, θα τα έπαιρνε με την βία...» [13]

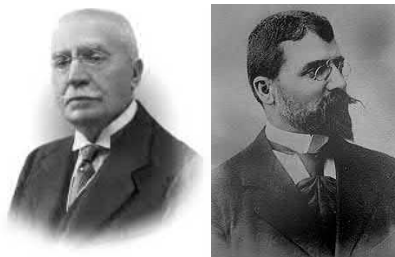
Η **Σερβία**, αφού εξαναγκάστηκε να παραχωρήσει στην Αλβανία τα εδάφη που της έδιναν την έξοδο της στην Αδριατική, αμφισβήτησε επίσημα την ισχύ της Συνθήκης του Λονδίνου, απαιτούσε την αναθεώρηση της συμφωνίας της 13^{ης} Μαρτίου 1912 με την οποία είχε συμμετάσχει στην Βαλκανική Συμμαχία και διεκδικούσε σαν αντιστάθμισμα μεγαλύτερο μερίδιο στην Μακεδονία, ζητώντας μάλιστα απ' ευθείας σύνορα με την Ελλάδα και έξοδο στο Αιγαίο μέσω της Θεσσαλονίκης.

Μία μέρα μετά την παράδοση της Θεσσαλονίκης από τον Ταχσίν Πασά στον Διάδοχο Κωνσταντίνο, την 28^η Οκτωβρίου 1912, είχαν φθάσει και οι πρώτες Βουλγαρικές δυνάμεις. Με «πονηρά» επιχειρήματα και διάφορες δικαιολογίες οι Βούλγαροι ζήτησαν να επιτραπεί η είσοδος των στρατευμάτων τους στην Θεσσαλονίκη για ολιγοήμερη ξεκούραση. Ο Κωνσταντίνος, χωρίς να συμβουλευθεί τον Βενιζέλο, είχε δώσει προφορικά την άδεια στους Βουλγάρους να εισέλθουν για μικρό χρονικό διάστημα στην Θεσσαλονίκη. Σημαντικό λάθος του Κωνσταντίνου. Η είσοδος των Βουλγάρων «επισκεπτών» στην Θεσσαλονίκη δημιούργησε τότε πολλά προβλήματα στις Ελληνο – Βουλγαρικές σχέσεις. Οι Βουλγαρικές δυνάμεις ουσιαστικά εγκαταστάθηκαν στην Θεσσαλονίκη για αρκετό χρόνο, πέραν των λογικών ορίων αναπαύσεως και η συμπεριφορά τους κατέληξε τελικά να είναι συμπεριφορά κατακτητή. Ήταν ήδη Μάιος του 1913, οι εμπόλεμοι ήταν στο Λονδίνο για την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης αλλά οι Βουλγαρικές δυνάμεις παρέμεναν ακόμη στην Θεσσαλονίκη. Στο διάστημα αυτό και ενώ ο κύριος ελληνικός Στρατός είχε στραφεί προς το μέτωπο της Ηπείρου για την κατάληψη των Ιωαννίνων, οι Βουλγαρικές δυνάμεις προέβησαν σε δύο αιφνιδιαστικές πολεμικές ενέργειες εναντίον των Ελληνικών θέσεων και προσπάθησαν ανεπιτυχώς να καταλάβουν τα σημαντικά στρατηγικά σημεία της Νιγρίτας (19 Φεβ 1913) και του Παγγαίου (11 Μαΐου 1913) γύρω από την Θεσσαλονίκη.

Οι Βούλγαροι είχαν αρχίσει τις εχθροπραξίες και ουσιαστικά ήταν οι πρώτοι που ανεπίσημα αμφισβήτησαν έμπρακτα την ισχύ της Συνθήκης του Λονδίνου.

Η επίσημη κήρυξη του Δεύτερου Βαλκανικού πολέμου ήταν θέμα χρόνου...

Οι βλέψεις του Τσάρου Φερδινάνδου για την Μακεδονία καθώς και οι προθέσεις του απέναντι στους μέχρι τότε συμμάχους της Βουλγαρίας ήταν πλέον φανερές. Η απόφαση του Τσάρου Φερδινάνδου να κινηθεί εναντίον των μέχρι πρότινος συμμάχων του οδήγησε τον έντιμο Βούλγαρο Πρωθυπουργό Ivan Geshov να παραιτηθεί μία ημέρα μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου. Αμέσως ο Τσάρος Φερδινάνδος τοποθέτησε στην θέση του τον φιλορώσο πολιτικό και νομομαθή Stoyan Danev ο οποίος μέχρι τότε συμμετείχε στην κυβέρνηση συνασπισμού του Ivan Geshov.

Ο έντιμος Ivan Geshov και ο νέος Πρωθυπουργός της Βουλγαρίας Stoyan Danev

Οι προθέσεις του Τσάρου Φερδινάνδου έγιναν πολύ γρήγορα αντιληπτές σε Έλληνες και Σέρβους οι οποίοι δύο ημέρες μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου, την **19^η Μαΐου (2^α Ιουνίου) 1913**, υπέγραψαν μία νέα μυστική συμφωνία στρατιωτικής συνεργασίας κατά των Βουλγαρικών βλέψεων. Η συμφωνία προέβλεπε. [1]

«την κοινή δράση εναντίον των Βουλγάρων, ρύθμιση των ελληνοσερβικών συνόρων δυτικά του Αξιού (Vardar) και ειδικά προνόμια των Σέρβων στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης.

Σε περίπτωση διαφωνιών εκ μέρους των Βουλγάρων θα ζητούσαν από κοινού την διαιτησία των Μεγάλων Δυνάμεων».

Η διάρκεια της συμφωνίας θα ήταν 10ετής και πρωτεργάτης της ήταν ο Στρατιωτικός Διοικητής της Θεσσαλονίκης Πρίγκιπας Νικόλαος, αδελφός του Βασιλιά, ο οποίος θεωρείτο «αυθεντία» σε τέτοιου είδους συμφωνίες αλλά και ένθερμος φίλος της Εγκάρδια Συνεννόησης (Triple Entente). Από την πλευρά της Σερβίας τις συνεννοήσεις έκανε ο 25χρονος τότε Διάδοχος της Σερβίας Γεώργιος.

Πρίγκιπας Νικόλαος και Σέρβος Διάδοχος Γεώργιος

Η υπόθεση αυτής της νέας Συμμαχίας Ελλάδας – Σερβίας δεν ήταν μία απλή υπόθεση. Οι Σέρβοι, πέραν του κοινού εχθρού που λεγόταν Βουλγαρία, επιθυμούσαν την στρατιωτική συνδρομή της Ελλάδος σε περίπτωση κατά την οποία η Σερβία θα δεχόταν επίθεση και από την Αυστρία. Ο στρατηγός Ξενοφών Στρατηγός που έκανε τις διαπραγματεύσεις με τους Σέρβους αντελήφθη τους «μελλοντικούς κινδύνους» και προσπαθούσε να περιορίσει την συμμαχία σε ενέργειες μόνον κατά της Βουλγαρίας. Εάν η Αυστρία, υποστηριζόμενη στρατιωτικά από την Γερμανία, ήθελε επιτεθεί κατά της Σερβίας, κάτι πολύ πιθανό και αναμενόμενο τότε, ήταν πλέον ή βέβαιο ότι θα συνέχιζε και κατά της Ελλάδος. Η Αυστρία θα ολοκλήρωνε έτσι με μια προσπάθεια ένα μεγάλο κομμάτι των βλέψεων της για την Θεσσαλονίκη και την έξοδο της στο Αιγαίο. Ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος θεωρούσε ότι

«η Ελλάδα θα έπρεπε να υπογράψει την συμμαχία όπως επιθυμούσαν οι Σέρβοι διότι πίστευε ότι μία Σέρβο- Αυστριακή σύρραξη θα είχε σαν αποτέλεσμα την εμπλοκή όλων των Μεγάλων Δυνάμεων, δηλαδή ένα γενικευμένο πόλεμο».

Σε μία τέτοια υποθετική περίπτωση την Σερβία και την Ελλάδα, κατά πάσα πιθανότητα, θα υποστήριζε η Εγκάρδια Συνεννόηση (Triple Entente). Υποθέσεις που τελικά συνέβησαν. Εάν το σχέδιο του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου ήταν έτοιμο, ο Βενιζέλος προφανώς το είχε αντιληφθεί...

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος είχε επίσης εκφραστεί υπέρ της υπογραφής της συμμαχίας με τους Σέρβους όπως οι τελευταίοι επιθυμούσαν. Στην περίπτωση κατά την οποία η Αυστρία επετίθετο στην Σερβία, ο Κωνσταντίνος δήλωνε ότι:

«η Ελλάδα δεν θα έσπευδε σε βοήθεια των Σέρβων».

Σε ερώτηση του Υπουργού Ναυτικών Ν. Στράτου:

«θα κάμωμεν την ατιμίαν να πατήσωμεν την συνθήκην;»

ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος απάντησε:

«Αυτήν την ατιμία θα την κάμω πρώτος εγώ».

Τα φιλογερμανικά αισθήματα του Κωνσταντίνου ήταν γνωστά. Επομένως ο ίδιος δεν θα είχε κανένα πρόβλημα «να πατήσει» την συνθήκη αλλά αυτή η κίνηση θα έθετε αυτομάτως την Ελλάδα στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων.

Βασιλιάς και Πρωθυπουργός προσπαθούσαν, ο καθένας με τον τρόπο του, να θέσουν την Ελλάδα στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων και της Τριπλής Συμμαχίας αντίστοιχα. Ήταν σαν να γνώριζαν τα γεγονότα που θα ακολουθούσαν και σαν να ήθελαν να λάβουν θέση από τούδε... Αυτή βέβαια η διαφορά θα ήταν η κύρια αιτία του Εθνικού Διχασμού που θα ακολουθούσε, της μεγαλύτερης και της καταστρεπτικότερης πολιτικής πόλωσης που γνώρισε η Ελλάδα.

Έχει μεγάλο ενδιαφέρον για την ιστορία να αναφερθεί ότι στην φάση αυτή, ο γνωστός μας από την ελληνοβουλγαρική προσέγγιση ανταποκριτής των Times Άγγλος J.D. Bouchier, εμφανιζόταν πλέον ως θαυμαστής των Βουλγάρων και ένθερμος υποστηρικτής των Βουλγαρικών βλέψεων. Την ίδια στιγμή ο συνάδελφός του Crawford Price, ανταποκριτής των Times στην Ελλάδα, ήταν ένθερμος υποστηρικτής των ελληνικών θέσεων και ήταν αυτός που προέτρεπε πλέον την Ελλάδα και τον Πρίγκιπα Νικόλαο σε συμμαχία με την Σερβία. Αυτή ήταν η Αγγλία, αυτές ήταν οι μέθοδοι διπλωματικής προσεγγίσεως και επιβολής των θέσεων της, αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο έγινε κοσμοκράτειρα.

Έτσι είχε διαμορφωθεί σε γενικές γραμμές η κατάσταση στα Βαλκάνια λίγο πριν ξεσπάσει ο Δεύτερος Βαλκανικός Πόλεμος. Πριν οιαδήποτε περιγραφή των γεγονότων του νέου πολέμου θα πρέπει να γίνει μία νέα θεώρηση του χάρτη της Μακεδονίας όπως είχε διαμορφωθεί αμέσως μετά τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο αλλά και των θέσεων των αντιπάλων.

Η **Βουλγαρία** είχε συγκεντρώσει σχεδόν το σύνολο των δυνάμεών της απέναντι στις Σερβικές και Ελληνικές γραμμές που εκτείνονταν από την Νιγρίτα μέχρι την Γευγελή. Διατηρούσε μία μικρή δύναμη κατοχής στην Αδριανούπολη και σημαντική δύναμη «σε ανάπαυση» στην Θεσσαλονίκη αλλά με ειδικές εντολές δράσεως σε περίπτωση πολέμου. Οι ιστορικές πηγές της εποχής παρέχουν ασαφείς και μάλλον ανακριβείς πληροφορίες για τις στρατιωτικές δυνάμεις των Βαλκανικών Κρατών. Αναβιβάζουν την Βουλγαρική στρατιωτική δύναμη από 350 έως 600 χιλιάδες στρατιώτες. Όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις εξακολουθούσαν να υπολογίζουν τον ισχυρότατο Βουλγαρικό Στρατό. Όλοι γνώριζαν ότι:

«ο Βουλγαρικός στρατός, ενώ νίκησε τους Τούρκους κατά κράτος, ουσιαστικά οδηγήθηκε να ηττηθεί στην Τσατάλζα».

Μετά την περιπέτεια της Τσατάλζας η Βουλγαρία έχασε και την εύνοια της Ρωσίας. Η ίδια απομακρύνθηκε επίσης από Αγγλία και Γαλλία διότι θεώρησε ότι στην υπόθεση της Τσατάλζας την εγκατέλειψαν, την πρόδωσαν. Αναγκαστικά άρχισε να έχει επαφές πλέον με την Αυστρία.

Η **Σερβία** είχε παρατάξει τις δυνάμεις της, περίπου 260.000 άνδρες, στην γραμμή Γευγελής - Κουμάνοβο. Παρά το μέγεθός του ο Σερβικός Στρατός δεν θεωρείτο αξιόμαχος. Ιδιαίτερα οι Βούλγαροι δεν είχαν καμμία εκτίμηση στους Σέρβους.

Η **Ελλάδα** είχε το σύνολο σχεδόν των δυνάμεών της, περίπου 110.000 άνδρες, στα βόρεια της Θεσσαλονίκης, από τον Σταυρό Χαλκιδικής μέχρι τον Αξιό ποταμό και την Γευγελή. Κανείς δεν υπολόγιζε ότι η Ελλάδα κατά τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο θα έκανε μία τόσο νικηφόρα πορεία και τόσο βαθιά διεισδυση στην Μακεδονία. Αυτό ήταν πέρα από κάθε στρατιωτική πρόβλεψη. Η Ελλάδα, στα μάτια των Μεγάλων Δυνάμεων, είχε γίνει πλέον

«μία μεγάλη και υπολογίσιμη στρατιωτική δύναμη».

Η ηττημένη **Οθωμανική Αυτοκρατορία** είχε περιορισθεί ανατολικά της γραμμής Epos – Midia. Είχε ακόμη στην περιοχή της Ευρωπαϊκής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σημαντικές στρατιωτικές δυνάμεις και θα ήταν μεγάλο λάθος για κάποιο Βαλκανικό Κράτος να υποτιμήσει την δύναμή της. Οι τουρκικές δυνάμεις της Μακεδονίας που παρέδωσαν την Θεσσαλονίκη και το Μοναστήρι είχαν ήδη μεταφερθεί στην περιοχή της Τσατάλζας.

Η αναθεώρηση των θέσεων των Μεγάλων Δυνάμεων

Δεν πρέπει να αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι, προ των νεοδημιουργηθέντων στρατιωτικών κινδύνων των Βαλκανικών κρατών, οι τάσεις και οι προθέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων διαφοροποιήθηκαν τότε σημαντικά. Καμμία Μεγάλη Δύναμη δεν υπολόγιζε τότε σε μία τόσο συντριπτική ήττα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και σε μία τόσο εκτεταμένη νίκη της Βαλκανικής Συμμαχίας. Καμμία Μεγάλη Δύναμη μέχρι τότε δεν υπολόγιζε την ασήμαντη και απομονωμένη Ελλάδα.

Μετά τον πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο τα Βαλκάνια ήταν πλέον για τις Μεγάλες Δυνάμεις ένα «καζάνι που έβραζε» αλλά αυτή η εικόνα ήταν μία εντελώς παραπλανητική εικόνα.

Τα Βαλκάνια είναι για τις Μεγάλες Δυνάμεις «το καζάνι που βράζει»

Η πλέον ρεαλιστική εικόνα θα ήταν

«ένα καζάνι μέσα στο οποίο να έβραζαν τα Βαλκανικά Κράτη, την φωτιά να φρόντιζαν κάποιες από τις Μεγάλες Δυνάμεις οι οποίες από ασφαλή απόσταση θα παρακολουθούσαν την έκρηξη που θα ακολουθούσε».

Όπως θα αποδειχθεί, καμμία από τις Μεγάλες Δυνάμεις δεν ήταν διατιθεμένη να διακινδυνεύσει για τα συμφέροντα κάποιου Βαλκανικού Κράτους. Οι οιοσδήποτε επεμβάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων θα ήταν «από μακριά και από ασφαλή απόσταση».

Η **Ρωσία**, αφού δοκίμασε τον κίνδυνο της Βουλγαρίας στα περίχωρα της Πόλης και αφού ανακάλυψε την μηχανορραφία των Άγγλων και Γάλλων για τα Στενά,

«ήταν ευχαριστημένη με την νέα κατάσταση (status quo) στην περιοχή της Πόλης, ευχαριστημένη με το γεγονός ότι η περιοχή των Στενών ήταν στην κυριαρχία μιας ασθενούς Οθωμανικής κυβερνήσεως και η ίδια ήταν σε θέση να αποθαρρύνει οιοδήποτε επιβουλευόταν τα Στενά».

Σε επιστολή του ο Ρώσος Πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη Giers προς τον Ρώσο Υπουργό Εξωτερικών Sazonov την **10^η Μαΐου 1913** ανέφερε χαρακτηριστικά,

«αυτή η κατάσταση θα μας επιτρέψει να καθυστερήσουμε τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μέχρι την στιγμή που η συμμετοχή μας στον διαμελισμό θα μας φέρει τα καλλίτερα δυνατά αποτελέσματα».

Παράλληλα η Ρωσία ήταν υποχρεωμένη, σαν επιδιαιτητής, να βρει μία ειρηνική λύση ανάμεσα στους Σέρβους και τους Βουλγάρους για την Μακεδονία. Μετά την Συνθήκη του Λονδίνου της 30^{ης} Μαΐου 1913, η Ρωσία δεν ενδιαφέρθηκε και δεν ασχολήθηκε ουσιαστικά με το θέμα αυτό διότι ο Υπουργός Εξωτερικών της Sazonov θεωρούσε ότι: ^[28]

«μία ειρηνική λύση στα Βαλκάνια ήταν μία πολύ δύσκολη υπόθεση λόγω των περιπελεγμένων απαιτήσεων των Βαλκανικών κρατών και ιδιαίτερα λόγω της αδιαλλαξίας της Βουλγαρίας».

Με πρωτοβουλία του Τσάρου Νικολάου Β', έγιναν κάποιες νέες προσπάθειες για μία μεγάλη σύνοδο στην Αγία Πετρούπολη προκειμένου να διευθετηθούν οι διαφορές των Βαλκανικών κρατών και να αποσοβηθεί ο πόλεμος. ^[4] Ίσως τα αποτελέσματα μιας τέτοιας συνόδου να ήταν τα ίδια ή σχεδόν τα ίδια με τα αποτελέσματα του Δεύτερου Βαλκανικού Πολέμου που θα ακολουθούσε αλλά «κάποιοι ακύρωσαν την σύνοδο πριν ακόμη συμβεί».

Η δικαιολογία για την ακύρωση της συνόδου ήταν «η απληστία και η αδιαλλαξία της Βουλγαρίας». Δεν ήταν όμως αυτή η αιτία...

Οι Άγγλοι, με δεδομένο τον περιορισμό των Τούρκων ανατολικά της γραμμής Enos – Midia και την «αποτυχία των Βουλγάρων να καταλάβουν την Πόλη», άλλαξαν πολιτική και είχαν πλέον κάθε λόγο να περιορίσουν την Βουλγαρία προς βορρά σε σημείο τέτοιο ώστε η διάδοχος κατάσταση, δηλαδή η Ελλάδα, να παρέχει άνετη διέλευση προς τα Στενά, προς τον δρόμο προς την Ανατολή. Με αυτή την κίνηση οι Άγγλοι θα «έσπαζαν» την αποκλειστικότητα της Ρωσίας στα Βαλκάνια και παράλληλα θα μπορούσαν πλέον να ελέγξουν το δρόμο των Κεντρικών Δυνάμεων προς την Ανατολή. Εκτός εάν κατάφερναν να φέρουν και πάλι την Βουλγαρία υπό την πλήρη δική τους επιρροή...

Για την «απληστία και την συμπεριφορά της Βουλγαρίας στα Βαλκάνια» ο Έλληνας Πρίγκιπας Νικόλαος, αδελφός του Βασιλιά Κωνσταντίνου και γνωστός για τις θέσεις του υπέρ της Εγκάρδιας Συνεννόησης, ανέλαβε τότε να ενημερώσει κατάλληλα τον θείο του Τσάρο Νικόλαο Β'. ^[4]

Ο Τσάρος Νικόλαος Β' ήταν ήδη δυσαρεστημένος με την συμπεριφορά της Βουλγαρίας από την υπόθεση της Τσατάλζας και πιθανότατα γνώριζε και τις νέες στενές επαφές της με την Αυστρία. Έτσι η ενημέρωση του Πρίγκιπα Νικολάου βρήκε πρόσφορο έδαφος και ουσιαστικά προβλημάτισε τον Τσάρο Νικόλαο. Είχε πει τότε ο Πρίγκιπας Νικόλαος της Ελλάδος στο Ρώσο Τσάρο:

«Η Βουλγαρία ήδη θεωρεί τον εαυτόν της αρκετά ισχυρό ώστε να περιφρονεί τις ρωσικές επιθυμίες. Εάν με ένα νέο πόλεμο επικρατήσει στα Βαλκάνια, πολύ γρήγορα θα στραφεί προς τα Στενά...»

Ο Πρίγκιπας Νικόλαος ήταν πράγματι «αυθεντία» στην Διπλωματία. Χτύπησε το Τσάρο Νικόλαο στην «αχίλλειο πτέρνα» των Ρώσων, τα Στενά. Δεν είναι όμως σαφές εάν τότε ο Πρίγκιπας Νικόλαος ενεργούσε με γνώμονα «το καλό της Ελλάδας» ή «τα συμφέροντα της Εγκάρδιας Συνεννόησης που στην περίπτωση αυτή συνέπιπταν με το καλό της Ελλάδας».

Την **29^η Μαΐου (11 Ιουνίου) 1913** ο Τσάρος Νικόλαος, σύμφωνα με αγγλικές πηγές, έκανε μία νέα τελευταία προσπάθεια να αποσοβήσει τον επερχόμενο νέο πόλεμο στα Βαλκάνια και έστειλε ένα τηλεγράφημα σε Βουλγαρία και Σερβία όπου υποσχόταν ότι: ^[1]

θα ρύθμιζε όλες τις μεταξύ τους διαφορές, υπό την προϋπόθεση ότι η Βουλγαρία θα έκανε άμεσα αποστρατικοποίηση.

Παραδόξως, την πρωτοβουλία του Τσάρου Νικολάου επικροτούσε και η Αυστρία.

Η Βουλγαρία, με τις μέχρι τότε παραινήσεις Ρωσίας και Αυστρίας, «είχε δανειστεί και είχε επενδύσει σε ένα υπερβολικά μεγάλο στρατό, αντάξιο της Μεγάλης Βουλγαρίας που της είχαν υποσχεθεί. Πως ήταν δυνατόν να της ζητούν τώρα την αποστρατικοποίηση;»

Ο Βούλγαρος Τσάρος Φερδινάνδος δικαιολογημένα θεώρησε την πρόταση του Τσάρου Νικολάου ανέφικτη, ανεφάρμοστη και την απέρριψε. Οιοσδήποτε Βούλγαρος Ηγέτης θα την απέρριπτε. Αυτή η απόρριψη βέβαια ήταν μία από τις αιτίες που τότε «ψυχράνθηκαν» ακόμη περισσότερο οι σχέσεις Ρωσίας, Βουλγαρίας.

Η **Αγγλία** και η **Γαλλία**, έχοντας αποκαλυφθεί από την Ρωσία στην μηχανορραφία της Τσατάλλας, παρέμεναν για λίγο στο ορατό περιθώριο. Στην πράξη όμως υποστήριζαν την Ελλάδα αμέσως και εμμέσως σε κάθε ευκαιρία. Είχαν καταφέρει να βάλουν την Ελλάδα στην Μακεδονία και να «σπάσουν» έτσι την αποκλειστική ρωσική επιρροή στα Βαλκάνια. Απέμενε να ηττηθεί η Βουλγαρία στα Μακεδονικά μέτωπα, οπότε η κακή οικονομική της κατάσταση θα την ανάγκαζε να «πέσει» στην οικονομική επιρροή της πλούσιας Γαλλίας. Η Γαλλία βέβαια ήταν εναντίον ενός πολέμου με τις Κεντρικές Δυνάμεις και είχε διπλωματικά ειδοποιήσει τους συμμάχους της ότι:

«σε περίπτωση πολέμου με τις Κεντρικές Δυνάμεις λόγω του Μακεδονικού, η Γαλλία θα απείχε».

Η Αγγλία επιθυμούσε της ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, είχε ενθαρρύνει την Ελλάδα να συμμετάσχει στην Βαλκανική Συμμαχία, υποσχόταν στους Βουλγάρους μεγάλο μέρος της ανατολικής Θράκης και παράλληλα διαβεβαίωνε τους Ρώσους ότι δεν απειλούνται τα Στενά. Πολύπλοκη, πολυδιάστατη, κλασική βρετανική διπλωματία.

Η Γαλλία και η Αγγλία, ενώ ο Πρώτος Βαλκανικός Πόλεμος ήταν ακόμη σε εξέλιξη, διέβλεψαν ότι πλησιάζει το τέλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και έσπευσαν από τις αρχές του 1913 να αποκτήσουν κάποια εσωτερικά ερείσματα στην Κυβέρνηση του Σουλτάνου. Άγγλοι και Γάλλοι εμπειρογνώμονες και ειδικοί κατέκλυσαν την Κωνσταντινούπολη.

🚩 Οι Γάλλοι είχαν φροντίσει να διορίσουν τον *M. Laurent* ως Οικονομικό Σύμβουλο του Σουλτάνου, τον *Leon Ostrorog* ως Δικαστικό Σύμβουλο και τον στρατηγό *Baumann* ως εκπαιδευτή της Τουρκικής Χωροφυλακής.

🚩 Οι Άγγλοι είχαν τοποθετήσει επικεφαλής του Τουρκικού Ναυτικού τον Ναύαρχο *Limprus*, Διευθυντή των Τελωνείων τον *Sir Richard Crawford* και υπεύθυνο αρδευτικού συστήματος Μεσοποταμίας τον *Sir William Willcocks*.

Οι Άγγλοι και οι Γάλλοι, αργά και σταθερά εισχωρούσαν στον κυβερνητικό κορμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η **Γερμανία**, από την στιγμή που ο φιλογερμανός νικητής του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου Διάδοχος Κωνσταντίνος έγινε Βασιλιάς, έστρεψε ομαλά και χλιαρά την θέση της υπέρ της Ελλάδος αλλά σε καμία περίπτωση δεν μείωσε το ενδιαφέρον της για την Οθωμανική Αυτοκρατορία για την οποία όμως τώρα φοβόταν ότι θα διαλυθεί. Αν γινόταν αυτό θα κινδύνευε ο δρόμος προς την Ανατολή. Παράλληλα η Γερμανία ήταν αυτή που προωθούσε την ιδέα της υποκαταστάσεως της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στα Βαλκάνια από τους Βουλγάρους.

Σ' αυτήν την χρονική περίοδο η Γερμανία είχε αφήσει την Αυστρία να συνεχίσει την διπλωματική δουλειά στα Βαλκάνια και η ίδια είχε περιορισθεί στο να προετοιμάζει την στρατιωτική μηχανή. Όλοι εκείνη την εποχή γνώριζαν ότι η Αυστρία λειτουργούσε υπό την προστασία της γυαλιστερής πανοπλίας (*shining armor*) της Γερμανίας.

Στις αρχές του 1913 επίσης άρχισε και η προσπάθεια της Γερμανίας για τον «εσωτερικό έλεγχο» της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αντίθετα με τους Άγγλους και Γάλλους που είχαν επιλέξει να ελέγξουν πολιτικούς τομείς, οι Γερμανοί επέλεξαν να επιβάλλουν τον έλεγχό τους μέσω της στρατιωτικής αποστολής του στρατηγού *Liman Von Sanders* ο οποίος θα αντικαθιστούσε τον υπέρηγο πλέον στρατηγό *Von Der Goltz Pasha* που ήταν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία από το 1880. Ο έλεγχος του στρατού σήμαινε έλεγχο της Κωνσταντινούπολης και των Στενών και για τον λόγο αυτό η υπόθεση της στρατιωτικής αποστολής του στρατηγού *Liman Von Sanders* θα δημιουργούσε στο άμεσο μέλλον τριβές στις Μεγάλες Δυνάμεις.

Η **Αυστρία** ήταν ο κύριος υποκινητής, ο ηθικός αυτουργός του **Δεύτερου Βαλκανικού Πολέμου**. Μετά το τέλος αυτού του πολέμου, τον Οκτώβριο του 1913 ο αριστοκράτης και πάμπλουτος Υπουργός Εξωτερικών της Αυστρίας Leopold Von Berchtold ομολογούσε στον Κάιζερ ότι ^[28]

«η πολιτική που ακολούθησε η Αυστρία πριν και μετά τους Βαλκανικούς πολέμους ήταν να στρέφει το ένα Κράτος εναντίον του άλλου».

Η Αυστρία και η Γερμανία γνώριζαν πολύ καλά ότι εάν το Μακεδονικό λυνόταν όπως επιθυμούσαν οι Βαλκανικοί λαοί και εάν διαλυόταν η Οθωμανική Αυτοκρατορία, τα σχέδια τους για τον δρόμο προς την Ανατολή καταστρεφόταν. Για τον λόγο αυτό, από την πρώτη ημέρα της Βουλγαρο – Σερβικής Συμμαχίας του 1912, η Αυστρία προσπαθούσε να διαλύσει την συμμαχία και να πάρει την Βουλγαρία με το μέρος της.

Η Αυστρία «φούσκωνε» τα μυαλά της Βουλγαρίας για μία μεγάλη και δυνατή Βουλγαρία και παράλληλα ζητούσε εξηγήσεις για την συμμαχία της Βουλγαρίας με την Σερβία την οποία ήθελε να καταστρέψει. Σαφέστατα ήταν εναντίον της Ελλάδας αλλά το μίσος της για την Σερβία ήταν σίγουρα μεγαλύτερο. Η Σερβία και το όραμά της για μία Μεγάλη Σερβία εμπόδιζε αφάνταστα τα σχέδια της Αυστρίας να κατέβει στο Αιγαίο. Η αναζήτηση εξόδου της Σερβίας στην Αδριατική σταματούσε στην λυσσαλέα αντίδραση της Αυστρίας η οποία προτίμησε να δημιουργήσει το ανεξάρτητο κράτος της Αλβανίας παρά να της επιτρέψει την έξοδο.

Ο αρχιτέκτονας της Εξωτερικής πολιτικής της Αυστρίας Leopold Von Berchtold

Οι διπλωματικές ενέργειες της Αυστρίας για την προσέγγιση της Βουλγαρίας είχαν αρχίσει από την **19^η Δεκεμβρίου 1912**, όταν μεσουντος του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου οι εμπόλεμοι ήταν ακόμη στην πρώτη διάσκεψη του Λονδίνου. Τότε ο Berchtold είχε στείλει στον Βούλγαρο Πρωθυπουργό Ivan Geshon την παρακάτω επιστολή: ^[28]

«Η Αυστρία θα επιθυμούσε μία ισχυρή Βουλγαρία. Υπό την προϋπόθεση ότι η Βουλγαρία θα διατηρήσει φιλική στάση, η Αυστρία θα μπορούσε να επιθυμεί (might be willing) να βοηθήσει την Βουλγαρία στις βλέψεις της στα Βαλκάνια».

Αν και οι λέξεις του Berchtold ήταν προσεκτικά διατυπωμένες, η Βουλγαρία είδε να της προσφέρεται ένας παντοδύναμος σύμμαχος και όταν λίγους μήνες αργότερα συνειδητοποίησε τα αρνητικά γι' αυτήν αποτελέσματα του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου αποφάσισε να αποδεχθεί την προσφορά.

Ο Πρωθυπουργός Ivan Geshon δίνοντας ένα ρεσιτάλ πολυδιάστατης πολιτικής, την **4^η Μαρτίου 1913** απαντούσε στους Αυστριακούς:

«Η Συμφωνία μας με τους Σέρβους έχει αφήσει μία κακή εντύπωση στην Βιέννη. Θα πρέπει να είστε βέβαιοι ότι είναι μόνον και μόνο εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (εννοώντας ότι δεν θα είναι εναντίον της Αυστρίας). Αμέσως μετά την ειρήνη δεν θα έχουμε καμμία υποχρέωση έναντι των Σέρβων, ούτε έναντι των Ελλήνων και βεβαίως ούτε έναντι των Ρώσων (οι οποίοι ήταν οι ενορχηστρωτές της Βουλγαρο Σερβικής συμφωνίας). Η Κυβέρνησή μας είναι πλήρως πεπεισμένη για την αναγκαιότητα και την δυνατότητα ευθείας φιλίας με την Αυστροουγγαρία και επαναπροσέγγισης με τις Κεντρικές Δυνάμεις. Προβλέπουμε αντιπαλότητες της Μεγάλης Βουλγαρίας με την Ρωσία και την Ρουμανία αλλά δεν βλέπουμε καμμία πιθανή διαφορά στα κοινά μας συμφέροντα τα οποία είναι παράλληλα».

Την **10^η Μαρτίου 1913**, όταν πλέον είχαν σχεδόν παγιωθεί οι προωθήσεις των Βαλκάνιων Συμμάχων μέσα στην Μακεδονία, η ρωσόφιλη Βουλγαρική Κυβέρνηση του Ivan Geshon επιβεβαίωσε γραπτώς τα παραπάνω, υποσχόμενη επιπλέον ότι:

«εάν η Βουλγαρία πάρει την Θεσσαλονίκη, η Αυστρία θα έχει ειδικά προνόμια διοικήσεως και εκμεταλλεύσεως του λιμανιού της».

Η Βουλγαρία δολοπλοκούσε με την Αυστρία εναντίον της συμμάχου της Σερβίας, προετοίμαζε το έδαφος για την κατάληψη της Θεσσαλονίκης, ζητούσε εμμέσως βοήθεια για τον ανερχόμενο κίνδυνο από την πλευρά της Ρουμανίας, ήταν έτοιμη να απομακρυνθεί από τους Ρώσους και παράλληλα την ίδια εποχή ζητούσε από τους Σέρβους να την βοηθήσουν στην κατάληψη της Αδριανούπολης, όπως ήταν υποχρεωμένοι να κάνουν από την Συμμαχία του Μαρτίου του 1912.

Βέβαια, ο Αυστριακός Πρέσβης στην Σόφια την **18^η Μαρτίου 1913** τηλεγραφούσε στον Υπουργό Εξωτερικών Berchtold ότι:

«δεν εμπιστευόταν την ρωσόφιλη Κυβέρνηση της Βουλγαρίας και πίστευε ότι ουδέποτε θα συγκλίνει με τα Αυστριακά συμφέροντα, ιδιαίτερα εάν η Αυστρία υποστηρίξει την Ρουμανία στο θέμα της Σιλιστρίας».

Δεκαπέντε ημέρες αργότερα, την **3^η Απριλίου 1913** ο Αυστριακός Berchtold συμβούλευε τον Βούλγαρο Πρωθυπουργό Ivan Geshov να προφυλάξει τα «νώτα» του, πριν οιαδήποτε ενέργεια κατά των Σέρβων και των Ελλήνων: ^[35]

«Σε περίπτωση μελλοντικών επιπλοκών στα Βαλκάνια, η Βουλγαρία θα πρέπει να παραχωρήσει κάτι στην Σιλιστρία την (περιοχή Dobruja στον Δούναβη) προκειμένου να εγγυηθεί την ουδετερότητα της Ρουμανίας».

Ο Berchtold γνώριζε ότι κάποια νέα επιπλοκή θα δημιουργείτο στα Βαλκάνια. Το γνώριζε διότι αυτός θα ήταν ο υποκινητής.

Την ίδια ημέρα ο Berchtold προειδοποιούσε και την Ρουμανία: ^[36]

«Σε περίπτωση μελλοντικών επιπλοκών, σας γνωστοποιούμε ότι η Αυστρία θα υπερασπισθεί την Βουλγαρία με την δύναμη των όπλων»

Στην ουσία η Αυστρία ωθούσε την Βουλγαρία σε εμπλοκή με την Σερβία και την Ελλάδα, χρησιμοποιούσε την Ρουμανία σαν απειλή για την Βουλγαρία αλλά παράλληλα προειδοποιούσε την Ρουμανία να μην «υπερβεί κάποια όρια».

Berchtold, ο αρχιτέκτων της διπλωματίας της διαπλοκής!!!

Ο Βούλγαρος Πρωθυπουργός Ivan Geshov, με βάση τις φήμες ότι στην επερχόμενη Συνέλευση της Αγίας Πετρούπολης οι Μεγάλες Δυνάμεις ήταν αποφασισμένες να δώσουν την Dobruja της Σιλιστρίας στην Ρουμανία, την **12^η Απριλίου 1913** απήντησε στον Berchtold: ^[37]

«Εάν δεν πάρουμε την Θεσσαλονίκη και εάν δεν ικανοποιηθούμε στα δυτικά μας σύνορα (εννοούσε τα δυτικά σύνορα της Μεγάλης Βουλγαρίας, δηλαδή τις περιοχές Φλώρινας, Έδεσσας, Γιαννιτσών μέχρι την λίμνη Οχρίδα), η παραχώρηση της Σιλιστρίας στην Ρουμανία θα είναι μεγάλο πλήγμα για την Κυβέρνηση της Βουλγαρίας».

Αυστρία και Βουλγαρία, φυσικά εν αγνοία της Ελλάδος και πιθανότατα και εν αγνοία και της Ρουμανίας, διαπραγματεύταν «την Σιλιστρία έναντι της Μακεδονίας». Αυτή και μόνο η κίνηση των Βουλγάρων δείχνει ότι οι επιδιώξεις της Βουλγαρίας στην Μακεδονία ήταν περισσότερο εδαφικές παρά εθνολογικές.

Την **13^η Απριλίου 1913**, αμέσως μετά την νέα ανακωχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Βαλκανική Συμμαχία, η Βουλγαρία στράφηκε και πάλι προς την Αυστρία την οποία ρωτούσε: ^[28]

«Πως θα έβλεπε η Αυστρία ένα πόλεμο της Βουλγαρίας εναντίον της Σερβίας; Θέλετε ή όχι μία Μεγάλη και ισχυρή Βουλγαρία;».

Η Βουλγαρία λόγω των γεγονότων της Τσατάλζας αλλά και της υπόθεσης των συνοριακών της διαφορών με την Ρουμανία είχε δυσανεχθεί με τους Άγγλους και τους Ρώσους και ήταν επόμενο να στραφεί προς την Αυστρία. Δυστυχώς για την Βουλγαρία εμφανίστηκε τότε στο προσκήνιο η μέχρι πρότινος ουδέτερη Ρουμανία. Σε όλο το χρονικό διάστημα των εχθροπραξιών του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου η Ρουμανία συνεχώς πίεζε την Βουλγαρία για συνοριακές παραχωρήσεις στις εκβολές του Δούναβη στην Μαύρη Θάλασσα. Το Πρωτόκολλο του Λονδίνου της 16^{ης} Ιανουαρίου 1913 με το οποίο θεωρητικά θα διευθετούνται όλες οι συνοριακές τους διαφορές δεν είχε αποτέλεσμα.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις τελικά παρέπεμψαν το θέμα της Σιλιστρίας στην Συνέλευση των Πρέσβων στην Αγία Πετρούπολη η οποία την **26^η Απριλίου (9 Μαΐου) 1913** επεδίκασε στην Ρουμανία την περιοχή Dobruja της Σιλιστρίας στις εκβολές του Δούναβη και υποχρέωσε τις δύο χώρες να σχηματίσουν μια επιτροπή ρυθμίσεως των συνόρων. Η Βουλγαρία δέχθηκε αδιαμαρτύρητα την απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων για την Σιλιστρία, γεγονός που παραπέμπει στις πρό 15ημέρου συνεννοήσεις Αυστρίας – Βουλγαρίας.

«Είναι πολύ πιθανόν τότε οι Μεγάλες Δυνάμεις να υποσχέθηκαν στην Ρουμανία την Σιλιστρία και στην Βουλγαρία την Μακεδονία».

Αυτή η υπόθεση δεν θα αργούσε να επιβεβαιωθεί.

Λίγο αργότερα την **17^η (30^η) Μαΐου 1913**, την ημέρα που υπογράφοταν η Συνθήκη του Λονδίνου, η Αυστρία την «δυναμίτιζε», απαντώντας στην Βουλγαρία:

«Η Αυστρία θέλει μία Μεγάλη Βουλγαρία υπό την προϋπόθεση ότι η Βουλγαρία δεν θα συμμετάσχει σε συνδυασμούς που στρέφονται κατά των θέσεων της Αυστρίας...».

Η πλαστή ιδέα της «Μεγάλης Χώρας» παιζόταν τότε με πολύ επιτυχία. Όλοι οι Βαλκάνιοι απέβλεπαν σε μία Μεγάλη Βουλγαρία, σε μία Μεγάλη Σερβία, σε μία Μεγάλη Αλβανία και βεβαίως σε μία Μεγάλη Ελλάδα. Ουτοπία!!! Καμμία βαλκανική χώρα δεν έγινε μεγάλη και όλες σχεδόν πλήρωσαν ακριβά αυτό το πλαστό όνειρο. Δεν γίνεσαι μεγάλος πολεμώντας ισάξιους. Μεγάλος γίνεσαι όταν πολεμάς αδύναμους, διεφθαρμένους και μετά λεηλατείς την περιουσία τους. Όταν μ' αυτόν τον τρόπο αποκτήσεις δύναμη και πλούτο, μετά ίσως και να πολεμήσεις ισάξιους.

Όταν την επομένη της Συνθήκης του Λονδίνου ο Τσάρος Φερδινάνδος ανακοίνωσε την απόφασή του να την αθετήσει και να επιτεθεί στους πρώην συμμάχους του, ο έντιμος Βούλγαρος Πρωθυπουργός Ivan Geshov παραιτήθηκε. Ο Υπουργός Εξωτερικών της Αυστρίας Berchtold, την **5^η (18^η) Ιουνίου 1913**, αναγκάστηκε εκ των πραγμάτων να επιβεβαιώσει και πάλι την πρότασή της 17^{ης} (30^{ης}) Μαΐου 1913 προς την νέα Βουλγαρική Κυβέρνηση του Stoyan Danev ο οποίος αν και ήταν χαρακτηρισμένος ρωσόφιλος, απάντησε αμέσως ότι:

«Η Βουλγαρία ...δεν δεσμεύεται από καμμία κατάσταση ή συνθήκη για πολεμικές ενέργειες κατά της Αυστρίας...».

Αυτό περίμενε να ακούσει ο Berchtold για να δέσει την συμμαχία με την Βουλγαρία και την **15^η (28^η) Ιουνίου 1913** έδωσε στην Βουλγαρία το **πράσινο φως** να επιτεθεί στην Σερβία και την νέα σύμμαχο αυτής Ελλάδα:

«Προ της εχθρικής προς εμάς θέσεως της Σερβίας, ..., η Βουλγαρία μπορεί πλέον να υπολογίζει όχι μόνο στην συμπάθεια μας, ..., αλλά και στην ενεργή υποστήριξή μας υπό την προϋπόθεση ότι η Βουλγαρία θα ικανοποιήσει τις επιθυμίες της Ρουμανίας έτσι ώστε να την κρατήσουν στην ουδετερότητα...».

Πάντα στις υποσχέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων υπήρχε και κάποια προϋπόθεση η οποία είτε χρησίμευε ως μέσο διαφυγής και ακύρωσης των υπεσχημένων ή ως μέσο μελλοντικής πίεσως.

Όλα αυτά έγιναν γνωστά από τον δαιμόνιο Άγγλο Πρεσβευτή στην Σόφια, Sir Bax – Ironside από τον οποίο δεν ξέφυγε τίποτα. Δεν θα μπορούσε να είχαν ξεφύγει της προσοχής του και οι πρόσφατες στενές επαφές της Βουλγαρίας με την Αυστρία.

Τις κινήσεις και τις προθέσεις των Βουλγάρων είχαν αντιληφθεί έγκαιρα και οι άμεσα ενδιαφερόμενοι Σέρβοι. Οι Σέρβοι υποπτευόταν οιαδήποτε κίνηση και συμμαχία των Αυστριακών στα Βαλκάνια. Αντελήφθησαν την προσέγγιση Αυστρίας, Βουλγαρίας και αισθάνθηκαν τον κίνδυνο να τους πλησιάζει. Για τον λόγο αυτό οι Σέρβοι την **2^η (15^η) Μαΐου 1913** προσέγγισαν πρώτα την Ρουμανία για συμμαχία κατά της Βουλγαρίας, στην συνέχεια αμφισβήτησαν την Συνθήκη του Λονδίνου μία ημέρα μετά την υπογραφή της και την **19^η Μαΐου (2 Ιουνίου) 1913** υπέγραψαν την Συμφωνία με την Ελλάδα κατά των Βουλγαρικών βλέψεων.

Με προτροπές του Σέρβου Πρωθυπουργού Nikola Pasic, ο Έλληνας Πρωθυπουργός Βενιζέλος την **28^η Μαΐου (10^η Ιουνίου) 1913** προσέγγισε και αυτός την Ρουμανία προκειμένου να την εμπλέξει σε Συμμαχία κατά της Βουλγαρίας. Οι Ρουμάνοι, μη έχοντας αποφασίσει ακόμη να εμπλακούν σε πόλεμο, ευσχήμως απέκρουσαν τόσο τις προτάσεις των Ελλήνων όσο και των Σέρβων. Από εκεί και μετά τα γεγονότα εξελίχθηκαν ραγδαία.

Κατά πάσα πιθανότητα η Αγγλία είχε τις πληροφορίες της για την μυστική προσέγγιση Αυστρίας – Βουλγαρίας, αντελήφθη τις κινήσεις της Σερβίας και ενημέρωσε την Ελλάδα. Έτσι εξηγείται και η έγκαιρη συμφωνία Ελλάδας – Σερβίας που προετοιμάστηκε από τον Πρίγκιπα Νικόλαο και τον 25χρονο τότε Σέρβο Διάδοχο Γεώργιο με προτροπές από τον ανταποκριτή των Times στην Αθήνα Crawford Price.

Οι Στρατιωτικές Επιχειρήσεις και το Διπλωματικό Παρασκήνιο

Μία ημέρα μετά το «**πράσινο φως της Αυστρίας**», η Βουλγαρία κήρυξε τον πόλεμο στους μέχρι πρότινος συμμάχους της Σερβία και Ελλάδα. Για τους Βούλγαρους ο κύριος και ο πλέον υπολογίσιμος στρατιωτικός εχθρός ήταν η Σερβία. Οι Βούλγαροι ακόμη δεν είχαν συνειδητοποιήσει ή δεν ήθελαν να συνειδητοποιήσουν την δύναμη των Ελλήνων.

Οι Βούλγαροι βασίστηκαν στις «**υποσχέσεις της Αυστρίας για μία Μεγάλη Βουλγαρία, κατά πάσα πιθανότητα είχαν και την άτυπη έγκριση των Μεγάλων Δυνάμεων από την πρόσφατη Συνέλευση των Πρεσβευτών στην Αγία Πετρούπολη**» και άρχισαν ένα πόλεμο που θα διαρκούσε μόλις 32 ημέρες,

από την **16^η (29^η) Ιουνίου** μέχρι την **18^η (31^η) Ιουλίου 1913** με κύριο αντικειμενικό σκοπό να δημιουργήσουν την Μεγάλη Βουλγαρία, δηλαδή στην πράξη
«να καταργήσουν δια της βίας τα νέα σύνορα Βουλγαρίας, Σερβίας και Ελλάδος που είχαν προκύψει από τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο».

Το Βουλγαρικό Σχέδιο Επίθεσης στον Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο

Σημειώνεται ότι ο χάρτης του Βουλγαρικού Σχεδίου Επίθεσης προέρχεται από βουλγαρική πηγή και είναι χαρακτηριστικό το ότι η Ελλάδα και η Σερβία απεικονίζονται στα πρό του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου σύνορα, δείγμα ότι η Βουλγαρία δεν αναγνώριζε τις νέες ελληνικές και σερβικές κτήσεις.
Η Μακεδονία ήταν και πάλι σε κίνδυνο.

Για την Βουλγαρία τα πάντα άρχιζαν και πάλι από μηδενική βάση.

«Εάν η Βουλγαρία επικρατούσε στον Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο, η Ελλάδα θα επέστρεφε στα παλαιά της σύνορα στην Θεσσαλία ή στην καλλίτερη των περιπτώσεων να έφθανε μέχρι τον Όλυμπο».

«Το πράσινο φως της Αυστρίας» ήταν δεδομένο αλλά πως ήταν δυνατόν οι Βούλγαροι να ξεκίνησαν από μόνοι τους μία τόσο μεγάλη στρατιωτική επιχείρηση χωρίς να έχουν την άμεση ή έμμεση υποστήριξη και κάποιων άλλων Μεγάλων Δυνάμεων;

Ο τρόπος της κήρυξης και η κατεύθυνση που έδωσαν οι Βούλγαροι στον Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο ήταν σαν κάποιος ή κάποιοι {} να τους είχαν πει:

«Ξεχάστε την (αποτυχημένη) υπόθεση της Τσατάλζας και ρίξτε το βάρος στην Μακεδονία. Στην Θράκη τα πράγματα είναι καθαρά».

Η όλη υπόθεση έμοιαζε σαν

«ανταμοιβή των Βουλγάρων για κάποιες ήδη προσφερθείσες υπηρεσίες...»

Στο εκτεταμένο νότιο Μέτωπο από την Καβάλα μέχρι το Βελιγράδι η Βουλγαρία είχε το τακτικό πλεονέκτημα της επιλογής του χρόνου και του σημείου της επιθέσεως. Παρά ταύτα ο Τσάρος Φερδινάνδος και ο Βούλγαρος Αρχηγός Στρατού, Στρατηγός Mikhail Savov, εκνευρισμένοι από την ατυχή έκβαση των επιχειρήσεων στην Τσατάλζα, διψασμένοι για μία Βουλγαρική επιτυχία και θολωμένοι από το όραμα της Μεγάλης Βουλγαρίας, για μία ακόμη φορά έκαναν λανθασμένη εκτίμηση και την **16^η (29^η) Ιουνίου 1913**, χωρίς να ενημερώσουν την Βουλγαρική Κυβέρνηση, επετέθησαν αιφνιδιαστικά σε διπλό μέτωπο κατά των Σέρβων και κατά των Ελλήνων.

Ο αρχικός κύριος αντικειμενικός σκοπός του Βούλγαρου Στρατηγού Mikhail Savov ήταν να καταστρέψει με μαζική αιφνιδιαστική επίθεση τον Σερβικό Στρατό. Στην συνέχεια, ο στρατηγός Savov διαβεβαίωνε το Τσάρο Φερδινάνδο ότι η προέλαση μέσα στα ελληνικά εδάφη θα ήταν εύκολη και η κατάληψη της Θεσσαλονίκης θα ήταν υπόθεση δύο εβδομάδων!!!

Ο πόλεμος αυτός θα πρέπει να ήταν αστραπιαίος. Όλα θα έπρεπε να γίνουν πολύ γρήγορα πριν η Ρωσία ή και η Οθωμανική Αυτοκρατορία επέμβουν.

Οι Άγγλοι «έκαναν στραβά μάτια και θεωρούσαν ότι η κατάσταση στα Βαλκάνια δεν ήταν πόλεμος». Ο Sir Ed Grey ενημέρωνε την Αγγλική Κυβέρνηση λέγοντας ότι: ^[13]

«Οι Βαλκάνιοι Σύμμαχοι, αν και εξακολουθούν να αλληλοαποκαλούνται σύμμαχοι, αν και τεχνικώς δεν είναι σε εμπόλεμη κατάσταση, πολεμούν ο ένας τον άλλον...»

Ποιος, ποιόν πολεμούσε και γιατί; Ο Sir Ed Grey απέκρυπτε την αλήθεια τεχνηέντως και ουσιαστικά άφηνε στους Βούλγαρους το πεδίο ελεύθερο...

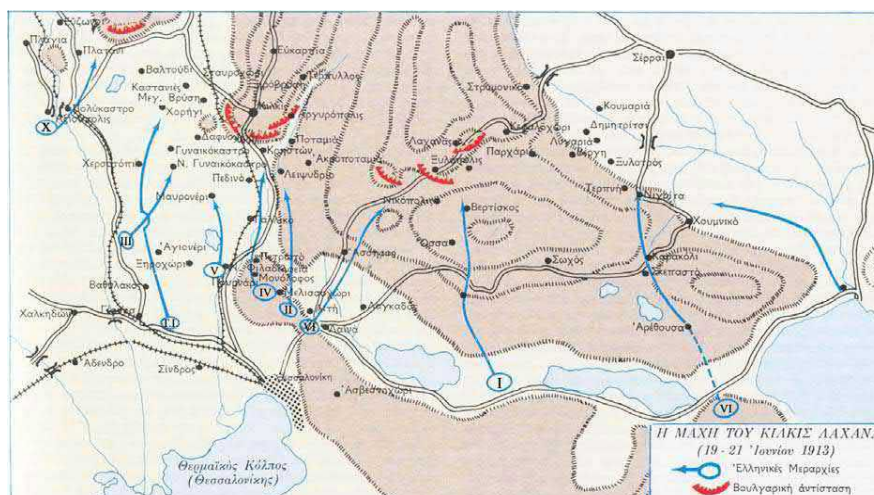
Μία ημέρα μετά, την **17^η (30^η) Ιουνίου 1913**, οι Βούλγαροι άνοιξαν και τρίτο μέτωπο με την Ρουμανία όταν αποσύρθηκαν από την Επιτροπή Ρυθμίσεως των συνόρων στην Σιλιστρία, η οποία είχε συσταθεί πρόσφατα, την 26 Απριλίου (9 Μαΐου) 1913 στην Αγία Πετρούπολη. Η κίνηση αυτή ήταν τελείως αψυχολόγητη και επιπλέον αυτού τόσο από την διπλωματική όσο και από την στρατιωτική πλευρά ήταν λανθασμένη.

«Ο Βούλγαρος Τσάρος Φερδινάνδος και οι Στρατηγοί του έδειξαν τότε ότι δεν εμπιστευόντουσαν τις Μεγάλες Δυνάμεις, πίστευαν στην δύναμη του Στρατού τους και αποφάσισαν να πάρουν την τύχη της Βουλγαρίας στα χέρια τους...»

Στο ελληνο-σερβικό μέτωπο, όπως φαίνεται στο χάρτη του σχεδίου επιθέσεως, τέσσερις Βουλγαρικές στρατιές κινήθηκαν δυτικά – νοτιοδυτικά προς την Νις, την Μιτροβίτσα και τα Σκόπια, δηλαδή προς τους οδικούς άξονες που οδηγούσαν στο Βελιγράδι και μία μόνο Στρατιά κινήθηκε προς την Θεσσαλονίκη. Με αυτόν τον τρόπο άρχισε ο Δεύτερος Βαλκανικός Πόλεμος, «ο πόλεμος της διανομής της Μακεδονίας και της Ευρωπαϊκής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δυτικά της γραμμής Enos - Midia».

Οι Βούλγαροι, όπως ήταν φυσικό, αιφνιδίασαν Σέρβους και Έλληνες. Τις πρώτες ημέρες του πολέμου οι Βούλγαροι είχαν σημαντικές επιτυχίες και αφού προωθήθηκαν μέσα στα ελληνικά εδάφη, κατάφεραν να οχυρωθούν στα υψώματα του Κιλκίς και της Δοϊράνης τα οποία προστάτευαν την πρόσβαση προς τα στενά της Κρέσνας και τον οδικό άξονα για την Σόφια καθώς και στα υψώματα του Λαχανά που προστάτευαν τον οδικό άξονα προς τις Σέρρες.

Μία ημέρα μετά την έναρξη των επιχειρήσεων οι Βούλγαροι κατέλαβαν τις Ελευθερές Καβάλας και έβαλαν πυρ κατά των ελληνικών πολεμικών πλοίων που ήταν αγκυροβολημένα στο λιμάνι.

Στρατιωτικές Επιχειρήσεις του Δεύτερου Βαλκανικού Πολέμου (Φάση αντιμετώπισης σε Κιλκίς και Λαχανά)

Με την κήρυξη του πολέμου οι βουλγαρικές δυνάμεις που στάθμευαν στην Θεσσαλονίκη από τον Οκτώβριο 1912, μετά από μερικούς προειδοποιητικούς κανονιοβολισμούς των θέσεών τους, αναγκάστηκαν να παραδοθούν στις ελληνικές δυνάμεις την επομένη της κηρύξεως του πολέμου. Η τελική εκκαθάριση της Θεσσαλονίκης από τα Βουλγαρικά στρατεύματα ανατέθηκε σε σώμα Κρητών Χωροφυλάκων οι οποίοι είχαν φθάσει στην Θεσσαλονίκη λίγο πριν την κατάληψή της. Η ιδέα αποστολής Κρητών Χωροφυλάκων ανήκε στον Βενιζέλο ο οποίος με την κίνηση αυτή ήθελε να κάνει γνωστό στην Διεθνή Κοινότητα ότι

«οι Κρήτες είναι Έλληνες και πολεμούν μαζί με την υπόλοιπη Ελλάδα».

Κρήτες Χωροφύλακες στη Θεσσαλονίκη

Κατά την διάρκεια της εκκαθάρισης, βουλγαρικές πηγές ισχυρίζονται ότι έγιναν ακρότητες σε βάρος βουλγαρικών πληθυσμών. Είναι πολύ πιθανό να συνέβησαν. Όλα αυτά είναι οι παράπλευρες απώλειες ενός σκληρού πολέμου και ενός φανατισμού που δημιουργήθηκε από την δράση των Βούλγαρων Κομιτατζήδων μερικά χρόνια πριν. Σε κάθε περίπτωση οι αναφερόμενες από τις Βουλγαρικές πηγές ακρότητες είναι περιορισμένες σε αριθμό και σε καμία περίπτωση δεν συγκρίνονται με τις επί σειρά ετών θηριωδίες των Βούλγαρων Κομιτατζήδων. Συγκρίνονται άραγε οι αγριότητες;

Μετά την εκκαθάριση της Θεσσαλονίκης άρχισε η Ελληνική αντεπίθεση η οποία ουσιαστικά κινήθηκε σε τέσσερις άξονες, «Κόλπος Ορφανού, Σταυρός - Νιγρίτα, Σέρρες», «Λίμνη Λαγκαδά, Λαχανά, Σέρρες», «περίχωρα Θεσσαλονίκης, Κιλκίς» και «Πολύκαστρο, Εύζωνοι». Αρχιστράτηγος των Ελληνικών Δυνάμεων ήταν και πάλι ο Βασιλιάς πλέον Κωνσταντίνος, Επιτελάρχης ο Στρατηγός Βίκτωρ Δούσμανης και Διοικητής των ελληνικών Μεραρχιών ο Στρατηγός Εμμανουήλ Μανουσogiαννάκης. Μετά τις πρώτες δύσκολες νίκες σε Κιλκίς και Λαχανά, όλες οι ελληνικές δυνάμεις συνενωθήκαν κινήθηκαν προς τα στενά Κρέσνας, τον δρόμο προς την Σόφια.

Οι Στρατηγοί Βίκτωρ Δούσμανης και Εμμανουήλ Μανουσogiαννάκης

Οι πρώτες επιτυχίες των Ελλήνων αλλά και των Σέρβων επέφεραν σύγχυση και αντιπαλότητες στους κόλπους της Βουλγαρικής ηγεσίας. Πολλά αλληλοϋποβλεπόμενα κέντρα συμφερόντων στην Σόφια, όπως ο Τσάρος Φερδινάνδος, η ηγεσία του Βουλγαρικού Στρατού και η Κυβέρνηση ήταν σε πλήρη αντίθεση και ασυνεννοησία. ^[38]

Στο διάστημα **18 έως 21 Ιουνίου** (1^η έως 4^η Ιουλίου), ενώ οι στρατιωτικές επιχειρήσεις ήταν σε πλήρη εξέλιξη, έγινε αιφνίδια αλλαγή της Βουλγαρικής Στρατιωτικής ηγεσίας. Η προσωπική επιλογή του Τσάρου Φερδινάνδου, ο φιλοαυστριακός στρατηγός Mikhail Savon, ο νικητής της Τσατάλζας, αντικαταστάθηκε από τον φιλορώσο στρατηγό Radko Dimitriev ο οποίος είχε επίσης διακριθεί στο μέτωπο της Τσατάλζας. Αν και κάπου θα πρέπει να αποσκοπούσε αυτή η ενέργεια των Βουλγάρων, χαρακτηρίζεται μάλλον ως «αψυχολόγητη» για εκείνη την στιγμή.

- Ήταν μία προσπάθεια επαναπροσεγγίσεως των Ρώσων από τον Τσάρο Φερδινάνδο;
- Ήταν μία μπλόφα απομακρύνσεως από Αυστρία, εάν η τελευταία δεν προσέφερε την βοήθεια που είχε πρόσφατα υποσχεθεί;
- Ήταν αμφισβήτηση της απόλυτης εξουσίας του Τσάρου Φερδινάνδου από την Κυβέρνηση;
- Ήταν αλλαγή που επεβλήθη από την στρατιωτική τακτική κατάσταση;
- Ήταν προσωπική αντιδικία του Φερδινάνδου με τον Στρατηγό Savon;

Ο φιλοαυστριακός Mikhail Savon και ο φιλορώσος Radko Dimitriev

Τα ιστορικά κείμενα και ιδιαίτερα τα βουλγαρικά απλώς αναφέρουν το γεγονός και δεν δίνουν καμμία ιδιαίτερη εξήγηση.

Κάτω από συνθήκες πολιτικής, στρατιωτικής και διπλωματικής αναταραχής οι Βούλγαροι αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν. Οι Σέρβοι αν και αιφνιδιάστηκαν από την αρχική μαζική επίθεση κατάφεραν να σταματήσουν την Βουλγαρική προέλαση και να αντεπιτεθούν. Οι ελληνικές και οι σερβικές δυνάμεις με αλληπάλληλες επιτυχίες προωθήθηκαν μέσα στις περιοχές που πρόσφατα είχε καταλάβει η Βουλγαρία με τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο.

Την **21^η Ιουνίου (3^η Ιουλίου) 1913** η Αυστρία ανακοίνωσε στους συμμάχους της Γερμανία και Ιταλία την απόφασή της να επέμβει υπέρ της Βουλγαρίας και να επιτεθεί στην Σερβία. Μάλιστα περί το τέλος Μαΐου 1913 η Βιέννη είχε ήδη προειδοποιήσει τους Βαλκάνιους ότι ^[36]

«προτίθεται να υπερασπισθεί την Βουλγαρία με την δύναμη των όπλων...».

Η Γερμανία και η Ιταλία δεν συμφώνησαν με την εμπλοκή της Αυστρίας και αρνήθηκαν με **veto** μία τέτοια βιαστική κίνηση. Άλλωστε η Γερμανία είχε ενημερώσει την Αυστρία ότι δεν θα ήταν έτοιμη για ένα γενικευμένο πόλεμο πριν τα μέσα του 1914. Έτσι η Βουλγαρία έμεινε να πολεμά μόνη της.

Μέχρι την **27^η Ιουνίου (10 Ιουλίου) 1913**, μόλις 10 ημέρες μετά την έναρξη των εχθροπραξιών, η Ελλάδα είχε καταλάβει Γευγελή, Νιγρίτα, Κιλκίς, Λαχανά, Δοϊράνη, Σιδηρόκαστρο και Σέρρες και η Σερβία, την Κότσανα, το Κρίλοβακ και το Ιστίπ αντίστοιχα. Υπήρχε τότε σοβαρός κίνδυνος για τους Βουλγάρους να συνενωθούν οι ελληνικές με τις σερβικές δυνάμεις που προέλαυναν από δυσμάς.

«Τότε ήταν που άρχισε να προδιαγράφεται η ήττα της Βουλγαρίας».

Την ίδια ημέρα η κατάσταση χειροτέρευε για την Βουλγαρία διότι *«η Ρουμανία άρχισε τις πολεμικές επιχειρήσεις και με στρατιωτικό περίπατο κατέλαβε την Σιλιστρία»*. Αμέσως ενεργοποιήθηκε και πάλι η Αυστρία η οποία *«απλά συνέστησε»* στην Ρουμανία να σταματήσει την προώθησή της προς Νότο. Οι Ρουμάνοι δεν υπάκουσαν και συνέχισαν την προέλασή τους προς την Σόφια...

Την **29^η Ιουνίου (12 Ιουλίου) 1913**, η ξεχασμένη Οθωμανική Αυτοκρατορία βλέποντας την Βουλγαρία να «πεθαίνει», αναθάρρησε και άρχισε την αντεπίθεση στην Ευρωπαϊκή Οθωμανική Αυτοκρατορία στην γραμμή Enos – Midia με κατεύθυνση την Αδριανούπολη (Edirne). Τέταρτο ανοικτό Μέτωπο για την Βουλγαρία.

Οι προελαύνοντες από τα βόρεια Ρουμάνοι την **3^η (16^η) Ιουλίου 1913** κατέλαβαν την Βάρνα και μία ΐλη Ρουμανικού Ιππικού έφθασε στα περίχωρα της Σόφιας. Η Βουλγαρία με τέσσερα μέτωπα ανοικτά βρέθηκε σε απελπιστική κατάσταση. Λόγω των πρόσφατων γεγονότων της Τσατάλζας η επαναπροσέγγιση της με Ρωσία και Αγγλία (Triple Entente) για επέμβαση ειρήνευσης ήταν αδύνατον να συμβεί. Έτσι η Βουλγαρία στράφηκε αναγκαστικά και πάλι προς την Αυστρία και ζήτησε απεγνωσμένα στρατιωτική βοήθεια. Ματαιίως... Οι Γερμανοί και οι Ιταλοί είχαν βάλει veto σε μία τέτοια επέμβαση.

Την **4^η (17^η) Ιουλίου 1913** προκειμένου να δείξει *«καλό πρόσωπο της Βουλγαρίας στην Κυβέρνηση της Βιέννης»*, ο Τσάρος Φερδινάνδος αντικατέστησε εσπευσμένα τον Πρωθυπουργό Stoyan Danev με τον φιλογερμανό νομομαθή και σπουδασμένο στην Χαιδελβέργη Vasil Radoslanov.

Ο Πρωθυπουργός της Βουλγαρίας Vasil Radolavov, ο Βασιλιάς Carol I της Ρουμανίας και ο Πρωθυπουργός Majorescu

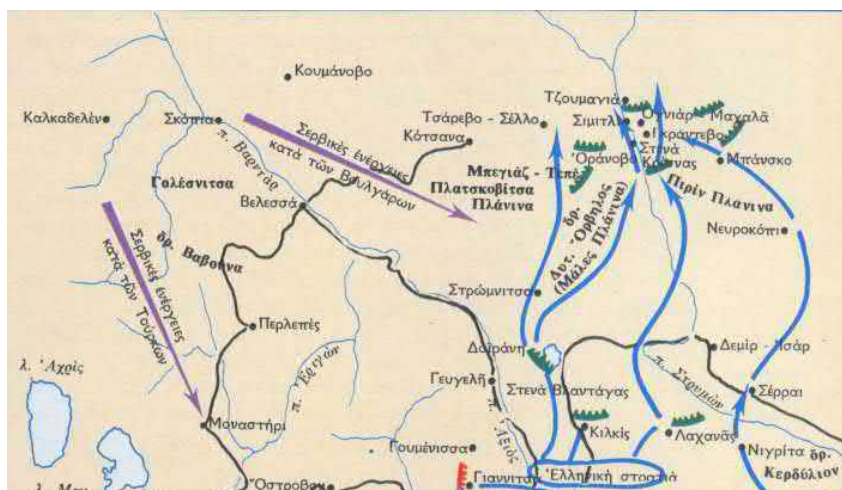
Ο Πρωθυπουργός Radoslavov, την **6^η (19^η) Ιουλίου**, ακολούθησε την συμβουλή του Leopold Von Berchtold και αμέσως προσέγγισε την Ρουμανία στην οποία προσέφερε την Σιλιστρία με αντάλλαγμα την βοήθεια της Ρουμανίας να αντιμετωπίσει Ελλάδα και Σερβία. [39] Η Ρουμανική Ηγεσία, ο Βασιλιάς Carol I και ο Πρωθυπουργός Titu Maiorescu, αρνήθηκαν τις προτάσεις του Radoslavov και συνέχισαν τις πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον των Βουλγάρων στο βόρειο μέτωπο.

Η Ελλάδα, κυρίως με αγήματα του Ελληνικού Στόλου, μέχρι τότε είχε ήδη καταλάβει την Καβάλα (27^η Ιουνίου/10^η Ιουλίου), την Δράμα (1^η /14^η Ιουλίου) και το Νευροκόπι (6^η /19^η Ιουλίου). Σε εκείνο το σημείο των επιχειρήσεων και ενώ οι ελληνικές δυνάμεις προετοιμαζόταν να προωθηθούν στα Στενά της Κρέσνας, συνέβη ένα γεγονός που πρέπει να αναλυθεί. Οι επιτυχίες των Ελλήνων τις πρώτες ημέρες του πολέμου ανάγκασαν τους Βουλγάρους να αποσύρουν δυνάμεις από το σερβικό μέτωπο και να συμπυκνωθούν στα Στενά της Κρέσνας προκειμένου να οργανώσουν την άμυνά τους. Αυτή η κίνηση ελάφρυνε κατά πολύ την αποστολή των Σερβικών Δυνάμεων οι οποίες άρχισαν να προελαύνουν άνετα προς τα σύνορα της παλιάς Βουλγαρίας (τα σύνορα της Βουλγαρίας πριν τον *Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο*).

Ενώ οι ελληνικές δυνάμεις προωθούντο προς τα Στενά της Κρέσνας, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος και ο Στρατηγός Βίκτωρ Δούσμανης ζήτησαν την βοήθεια των Σερβικών Δυνάμεων για την καταδίωξη του υποχωρούντος βουλγαρικού στρατού. Προς μεγάλη έκπληξη αλλά και απορία όλων, οι Σέρβοι **σιωπηρώς αδρανούσαν** και δεν έσπευδαν σε βοήθεια των Ελλήνων [1]
Η ελληνο σερβική συμφωνία ήταν σαν να μην ίσχυε πλέον.

Η Σερβία, είχε μάλλον εκπληρώσει την δική της στρατιωτική αποστολή, προφανώς είχε φθάσει στα όρια που κάποιοι είχαν προκαθορίσει και ο Πρωθυπουργός Nikola Pasic δεν επιθυμούσε να ακολουθήσει:

«τον παραλογισμό του Βασιλέως Κωνσταντίνου και του Στρατηγού Βίκτωρα Δούσμανη στην άφρονα πορεία τους στην καρδιά της παλαιάς Βουλγαρίας».

Στρατιωτικές Επιχειρήσεις του Δεύτερου Βαλκανικού Πολέμου (Φάση επίθεσης στα Στενά της Κρέσνας)

Ο Βενιζέλος, ήταν σε άμεση επαφή με τον Σέρβο Πρωθυπουργό Nikola Pasic και προσπαθούσε και ο ίδιος να ανακόψει την ορμή του Βασιλέως Κωνσταντίνου και του Στρατηγού Δούσμανη και να οδηγήσει την κατάσταση σε ανακωχή.

«Ίσως και η Ελλάδα να είχε ξεπεράσει τα προκαθορισθέντα όρια».

Ποια ήταν τα όρια θα φαινόταν στην συνθήκη του Βουκουρεστίου που θα ακολουθούσε. Τελικά ο τρόπος με τον οποία διανεμήθηκε η Μακεδονία ήταν συνάρτηση των στρατιωτικών επιχειρήσεων αλλά και των απαραίτητων για την ισορροπία συμφερόντων των Μεγάλων Δυνάμεων. Το κύριο γεγονός του πολέμου αυτού ήταν:

«η απρόβλεπτη προέλαση των Ελλήνων η οποία κατά πάσα πιθανότητα ήταν εκτός των σχεδίων των Μεγάλων Δυνάμεων».

Η Βουλγαρία με τέσσερα ανοικτά μέτωπα κατά της Ελλάδας, της Σερβίας, της Ρουμανίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δεν θα μπορούσε να αντέξει για πολύ χρόνο ακόμη. Την **7^η (20^η) Ιουλίου** έκανε μία τελευταία προσπάθεια να ζητήσει την βοήθεια που της είχε υποσχεθεί η Αυστρία αλλά συνάντησε και πάλι την παγωμένη αντίδραση της Βιέννης. Με την Βουλγαρία να καταρρέει σε όλα τα μέτωπα την **8^η (21^η) Ιουλίου 1913** ο Τσάρος Φερδινάνδος ταπεινωμένος επισκέφθηκε εσπευσμένα στο Βουκουρέστι τον Βασιλιά Κάρολο Ι της Ρουμανίας και ζήτησε την επέμβασή του για ανακωχή. [28] Εν τω μεταξύ, λόγω περιορισμένων στρατιωτικών δυνάμεων, η Βουλγαρία αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το ανατολικό μέτωπο με αποτέλεσμα η Οθωμανική Αυτοκρατορία την **9^η (22^α) Ιουλίου** να ανακαταλάβει τις Σαράντα Εκκλησιές και μία ημέρα μετά την Αδριανούπολη χωρίς καμμία απολύτως αντίσταση. Την Αδριανούπολη κατέλαβε ο Ενβέρ Μπέης ο οποίος είχε «προφητικά» πει:

«Είμαστε πάλι εδώ και θα μείνουμε εδώ».

Πράγματι παρά τις προειδοποιήσεις των Μεγάλων Δυνάμεων ότι παραβιάζεται η Συνθήκη του Λονδίνου της 17^{ης} Μαΐου 1913 και παρά τις Ρωσικές πολεμικές απειλές, η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν αποφασισμένη να διατηρήσει την Αδριανούπολη και την διατήρησε μέχρι και σήμερα. [40]

Είσοδος των Τούρκων στην Αδριανούπολη (Edirne) την 10η Ιουλίου 1913

Την ίδια ημέρα η Ελλάδα συνέχισε την προέλασή της, απέκλεισε τα στενά της Κρέσνας και την **13^η (26^η) Ιουλίου** προχώρησε στην κατάληψη του Σιμιτλί, λίγο έξω από την Τζουμαγιά. Στο μεταξύ άλλες ελληνικές δυνάμεις μαζί με αγήματα του Ελληνικού Ναυτικού προωθήθηκαν στην Ανατολική Μακεδονία και την Θράκη και την ίδια ημέρα ολοκλήρωσαν την κατάληψη της Ξάνθης και Αλεξανδρούπολης.

Τα σημερινά σύνορα της Ελλάδας είχαν σχεδόν διαμορφωθεί....

Η επερχόμενη ήττα της Βουλγαρίας ήταν πλέον βέβαιη και **13^η (26^η) Ιουλίου 1913** ο Τσάρος Φερδινάνδος ανακοίνωσε στον Αυτοκράτορα της Αυστρίας Φραγκίσκο – Ιωσήφ την απόφασή του να εγκαταλείψει τον αγώνα. Ο Φραγκίσκος – Ιωσήφ εξέφρασε την ικανοποίησή του στον Τσάρο Φερδινάνδο, για την απόφασή του να κλείσει αυτόν τον πόλεμο και συμπλήρωσε κυνικά : [41]

«Η Κυβέρνηση της Αυστρίας δεν μπορεί να αποδεχθεί ότι το μέλλον της Βουλγαρίας εξαρτάται αποκλειστικά από τα όπλα και δεν θα πάψει να εξασκεί πάνω σ' αυτήν την έννοια την επιρροή της στους εμπολέμους».

Η μοίρα των μικρών. Δεν φθάνει που τους εμπαίζουν, είναι υποχρεωμένοι να λένε και ευχαριστώ.

Ο αυτοκράτορας της Αυστρίας Φραγκίσκος – Ιωσήφ

Εντούτοις η Βουλγαρία την **15^η (28^η) Ιουλίου** έκανε μία τελευταία ηρωική προσπάθεια και κατάφερε να ανακόψει προσωρινά την ελληνική προέλαση στα στενά της Κρέσνας. Οι ελληνικές δυνάμεις, χωρίς την βοήθεια των Σέρβων, ηττήθηκαν σε κάποια μέτωπα και αυτό ανάγκασε τον Βασιλιά Κωνσταντίνο να τηλεγραφήσει στον Βενιζέλο, που ήταν ήδη στο Βουκουρέστι μαζί με τον Σέρβο Πρωθυπουργό Nikola Pasic, να μεριμνήσει για άμεση ανακωχή: ^[1]

«Ένεκεν ανεξηγήτου αδρανείας του σερβικού στρατού επεσύραμεν διά της ταχείας μας προχωρήσεως το μεγαλύτερον μέρος του βουλγαρικού στρατού εναντίον μας. Εις το κέντρον μας και την δεξιάν πτέρυγαν ενικήσαμεν λαμπρώς χθες παρά τας σοβαράς ενισχύσεις του. Υπεχώρησε πέραν της Τζουμαγιάς. Αλλ' η νίκη εστοίχισε πολύ ακριβά. Σοβαράί δυνάμεις βουλγαρικάί προσέβαλλον σήμερον την στρατιάν Δαμιανού εις την αριστεράν μας πτέρυγαν. Αι Μεραρχίαι III και X ηναγκάσθησαν να υποχωρήσουν προς Τζαμί Τεπέ. Η III, πιθανώς πλησίον αυτοί αγνοώ ακόμη πού και εις ποίαν κατάστασιν ευρίσκεται. Η IV εν κρίσει καταστάσει.... Ο στρατός μου ήχθη εις τα φυσικά και ηθικά όρια. Κατόπιν των συνθηκών τούτων δεν δύναμαι πλέον να αρνούμαι την ανακωχήν ή την αναστολήν των εχθροπραξιών. Προσπαθήσατε να εύρητε τρόπο να επιτύχετε αναστολήν εχθροπραξιών ει δυνατόν αύριον».

Η Ελλάδα, με επίμονη και αταλάντευτη θέση του Βασιλιά Κωνσταντίνου, λίγες ημέρες πριν είχε αρνηθεί πρόταση της Βουλγαρίας για ανακωχή. Η απάντηση του Βενιζέλου υπήρξε άμεσος. Στο τηλεγράφημά του προς τον Κωνσταντίνο, με ημερομηνία **16^η Ιουλίου 1913** γράφει: ^[42]

«Θα κάμω ότι δυνατόν όπως επιτύχω τουλάχιστον αναστολήν εχθροπραξιών, καίτοι είναι ευνόητον ποίας παρουσιάζει το πράγμα δυσχερείας, όταν χθες ακόμη απεκρούσαμεν ταύτην προσφερομένην».

Στα παραπάνω τηλεγραφήματα υποβόσκει και πάλι η αντιπαλότητα Κωνσταντίνου – Βενιζέλου.

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ουσιαστικά:

«παραπονείται στον Βενιζέλο για την αδράνεια των Σέρβων, για την αδράνεια του φίλου του Βενιζέλου, Σέρβου Πρωθυπουργού Nikola Pasic με τον οποίο εκείνη την στιγμή βρισκόταν ήδη μαζί στο Βουκουρέστι».

Από την άλλη πλευρά η απάντηση του Βενιζέλου ήταν στο πνεύμα:

«όταν έτρεχες στην καρδιά της παλαιάς Βουλγαρίας και σου έλεγα να σταματήσεις δεν άκουγες, τώρα θα δω αν μπορώ να σε σώσω».

Ήταν βέβαιο ότι η Βουλγαρία τότε είχε αποφασίσει να συνθηκολογήσει, άλλωστε δύο ημέρες πριν ο Τσάρος Φερδινάνδος είχε ομολογήσει στον Φραγκίσκο Ιωσήφ την απόφασή του να κλείσει αυτόν τον πόλεμο. Στο Βουκουρέστι όπου είχαν φθάσει οι τρεις Πρωθυπουργοί Βενιζέλος, Pasic και Majorescu θα είχαν ήδη πληροφορηθεί την απόφαση του Τσάρου Φερδινάνδου. Όμως φαίνεται ότι ο Βενιζέλος «πούλησε διπλωματική εξυπηρέτηση στον Βασιλιά Κωνσταντίνο».

Είχαν περάσει περίπου 48 μαρτυρικές ώρες με τους δύο στρατούς να μάχονται σκληρά στα Στενά της Κρέσνας και η ανακοίνωση της απόφασης των Βουλγάρων για διακοπή των εχθροπραξιών αργούσε. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, αν και οι Έλληνες στρατιώτες είχαν φθάσει στα όριά τους, την **17^η (30^η) Ιουλίου 1913** οδήγησε τον Ελληνικό Στρατό στην αντεπίθεση και έφτασε και πάλι κοντά στην Τζουμαγιά, το σημερινό Blakoengrad.

Τότε, εκείνη την ημέρα η Βουλγαρία ζήτησε συνθηκολόγηση σε όλα τα Μέτωπα, πριν προλάβει ο Βενιζέλος να την ζητήσει επισήμως για λογαριασμό της Ελλάδας.

Οι λόγοι για τους οποίους ο Βενιζέλος δεν ζήτησε άμεσα την συνθηκολόγηση ή την αναστολή των εχθροπραξιών δεν είναι γνωστοί. Ο Βενιζέλος ίσως να καθυστέρησε επί τούτου διότι έβλεπε ότι η Βουλγαρία θα παραδιδόταν ούτως ή άλλως, ίσως η πορεία των διαπραγματεύσεων να μην του επέτρεπε να ζητήσει την ανακωχή, ίσως να ήθελε να φθάσει τον Κωνσταντίνο στα όρια να τον εκλιπαρεί για ανακωχή ή τέλος ίσως να ήθελε να αποδείξει στον Κωνσταντίνο την διπλωματική του αξία και συμβολή στην επιτυχία;

Δύσκολο και επικίνδυνο να εξαχθούν συμπεράσματα για το θέμα.

Η κατάσταση στα Βαλκάνια μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους

Ο Δεύτερος Βαλκανικός Πόλεμος είχε τελειώσει αλλά και πάλι τίποτε ακόμη δεν είχε κριθεί. Οι εδαφικές κατακτήσεις των Ελλήνων, των Σέρβων και των Μαυροβούνιων δεν ήταν ακόμη κατοχυρωμένες. Οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν είχαν ακόμη αποφασίσει για τα τελικά σύνορα των Βαλκανικών Κρατών και τόσο οι φανερές όσο και οι μυστικές συμφωνίες για το νέο status quo ήταν σε πλήρη εξέλιξη.

Για την Ελλάδα η κατάσταση, για ακόμη μία φορά δεν ήταν σαφής. Παρά την στρατιωτική κατοχή των εδαφών, μέρος της Δυτικής Μακεδονίας, συμπεριλαμβανομένης και της Θεσσαλονίκης, διεκδικείται από Σέρβους και Βουλγάρους, η Ανατολική Μακεδονία, ανατολικά της Καβάλλας, διεκδικείται από τους Βουλγάρους, ή Βόρειος Ήπειρος διεκδικείται από τους Αλβανούς και η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήθελε να πάρει πίσω τα νησιά του Αιγαίου, των οποίων η κατάσταση ήταν σε εκκρεμότητα από την Συνθήκη του Λονδίνου.

Επιπλέον αυτού οι Έλληνες δεν είχαν ακόμη αποφασίσει σε ποιο μεγάλο στρατόπεδο θα ενταχθούν, δηλαδή δεν είχαν αποφασίσει εάν σε ένα γενικευμένο πόλεμο στην συνέχεια θα ήταν με την Εγκάρδια Συνεννόηση ή με τις Κεντρικές Δυνάμεις. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έδειχνε να επιθυμεί συμμαχία με τις Κεντρικές Δυνάμεις, αλλά απέφευγε να το δηλώσει επισήμως. Στον αντίποδα ο Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος επιθυμούσε την συμπόρευση με την Εγκάρδια Συνεννόηση και αμέσως ή εμμέσως το εξεδήλωνε με κάθε ευκαιρία. Η Ελλάδα έπρεπε να δείξει «δείγματα γραφής» για να γίνει δεκτή σε κάποια από τις δύο μεγάλες συμμαχίες.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα «δείγματος γραφής» ήταν η επιλογή του νέου Αρχηγού Ναυτικού, ένα επεισόδιο που διαδραματίστηκε εκείνη την περίοδο, δηλαδή το καλοκαίρι του 1913.

Μετά το τέλος του Α' Βαλκανικού Πολέμου και μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου, τον Μάιο 1913, η Ελλάδα διαμαρτυρήθηκε γιατί η αποστολή του Αγγλικού Ναυτικού στην Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε εν ενεργεία Αξιωματικούς της επετηρίδας πρώτης τάξεως, ενώ η αντίστοιχη ελληνική απαρτιζόταν από «παροπλισμένους απόστρατους». Για τον λόγο αυτό η Ελλάδα διέκοψε την σύμβαση της Αγγλικής Ναυτικής Αποστολής του Ναυάρχου Tufnell. Ο πραγματικός λόγος ήταν ότι ο Ναύαρχος Tufnell είχε κάποια περίεργη εμπλοκή στα θέματα εξοπλισμού του Ελληνικού Ναυτικού με πολεμικά πλοία. ^[13]

Η Αγγλία αντέδρασε αμέσως και την **2^α Ιουνίου 1913** η Ελληνική Κυβέρνηση έλαβε την παρακάτω κυνικά διατυπωμένη αποικιοκρατική απάντηση του Υπουργού Ναυτικών της Αγγλίας Sir Winston Churchill: ^[43]

«Ο Πρώτος Λόρδος του Βρετανικού Ναυτικού Prince Louis of Battenberg και εγώ θα θέλαμε πάρα πολύ για λόγους γενικής Ναυτικής Πολιτικής να ικανοποιήσουμε την επιθυμία σας παρά το γεγονός ότι η ταχεία επέκταση των Βρετανικών Ναυτικών Δυνάμεων μας δημιουργεί μεγάλο πρόβλημα έλλειψης προσωπικού. Ο αριθμός και η τάξη των αξιωματικών της αποστολής θα διευθετηθεί με διαβούλευση ... και σας διαβεβαιώνω ότι είμαστε έτοιμοι να τοποθετήσουμε μερικά από τα καλλίτερα στελέχη του ενεργού καταλόγου του Βρετανικού Ναυτικού. Υπάρχει, ωστόσο, μια απαραίτητη προϋπόθεση. Δεν μπορούμε να διαθέσουμε στο Ελληνικό Ναυτικό αξιωματικούς οι οποίοι έχουν λαμπρές προοπτικές για εξέλιξη στο Βρετανικό Ναυτικό εκτός αν είναι βέβαιο ότι τα επαγγελματικά τους καθήκοντά στο Ελληνικό Ναυτικό θα είναι πραγματικού και υπεύθυνου χαρακτήρα, και ότι θα έχουν πραγματική εξουσία να αναλάβουν ευθύνες προς όφελος του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού...».

Πραγματική και υπεύθυνη εξουσία σημαίνει «Αρχηγός Ναυτικού», δηλαδή αυτός που ελέγχει τις κινήσεις και τις επιχειρήσεις του Ναυτικού και επιπλέον αποφασίζει για την ανάπτυξη του Ναυτικού με νέα πλοία. Για την προέλευση των νέων πλοίων δεν χωρεί αμφιβολία...

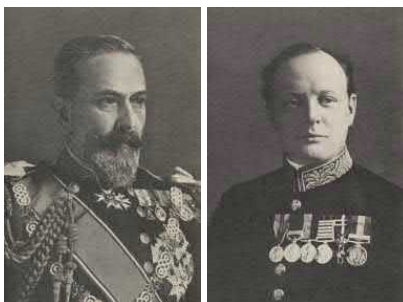
Ο Ναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης και ο Άγγλος Radm Mark Kerr

Ο Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος και Υπουργός Ναυτικών ο Νικόλαος Στράτος αποδέχθηκαν την πρόταση του Τσώρτσιλ και οι Άγγλοι αντικατέστησαν τον «παλαιάς κοπής» Ναύαρχο Lionel Tufnell με τον σύγχρονο θιασώτη του αεροναυτικού πολέμου και εμπνευστή των αεροπλανοφόρων Υποναύαρχο Mark Kerr, ο οποίος ανέλαβε ως Αρχηγός του Ελληνικού Ναυτικού (*Commander in-Chief*). Ο νικητής των Ναυμαχιών της Έλλης και της Λήμνου, Παύλος Κουντουριώτης μάλλον ήταν ένας «λαϊκής κατανάλωσης Έλληνας Ναύαρχος κατάλληλος μόνο για τα εξώφυλλα των αθηναϊκών εφημερίδων, κατάλληλος να αναπτερώσει το Εθνικό φρόνημα των Ελλήνων». Η τότε Ελληνική Κυβέρνηση θεώρησε ότι δεν ήταν κατάλληλος για Αρχηγός Ναυτικού.

Ο Υποναύαρχος Mark Kerr έφθασε στην Ελλάδα στο τέλος του καλοκαιριού 1913 και αναγορεύθηκε Αρχηγός του Ελληνικού Ναυτικού. Η πρώτη αντιπαράθεση Βενιζέλου και Kerr έγινε με αντικείμενο το μέγεθος των πλοίων που θα προμηθευόταν το Ελληνικό Ναυτικό. Ο Βενιζέλος ήθελε μεγάλα και δυσκίνητα θωρηκτά σε αντίθεση με τον Kerr που πρότεινε μικρά και ευέλικτα πλοία κατάλληλα για τα νερά του Αιγαίου. Σημειώνεται ότι το ίδιο δίλημμα εξακολουθεί να απασχολεί και σήμερα τα στελέχη του Πολεμικού Ναυτικού.

Ο Τσώρτσιλ, λίγο μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου, την **19^η Αυγούστου 1913**, εξηγούσε στον Πρώτο Λόρδο του Βρετανικού Ναυαρχείου Prince Louis of Battenberg την αποστολή του Radm Mark Kerr στην Ελλάδα και τον τρόπο εξασκήσεως των καθηκόντων του: ^[44]

«Η βοήθεια που δίνουμε στο Ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό δεν θα πρέπει να την εντάξουμε στο ίδιο επίπεδο της ναυτικής επιστήμης, όπως στο Βρετανικό Ναυτικό. Οι βελτιώσεις βολής, τορπιλών και υποβρυχίου πολέμου δεν θα πρέπει να δημοσιοποιούνται. Θα δίδονται μόνον γενικές πληροφορίες για εκπαιδευτικούς σκοπούς, κατάλληλες για αλλοδαπούς αξιωματικούς. Πρέπει συνεχώς να έχουμε υπόψη ότι οι πληροφορίες που θα μεταδοθούν στην Ελληνική Κυβέρνηση και στο Ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό μπορεί να μεταδοθούν στη Γερμανία... Ο Radm Mark Kerr θα θεωρείται υπεύθυνος ότι η δέουσα σύνεση και αυτοσυγκράτηση θα τηρείται τόσο από τον ίδιο όσο και από τα μέλη της αποστολής».

Ο Prince Louis of Battenberg και ο Winston Churchill (1913)

Η φτωχή Ελλάδα δεν έφθανε που πλήρωνε αδρά για άνευ αξίας στρατιωτικές αποστολές που κατά βάση εξυπηρετούσαν ξένα συμφέροντα, έπρεπε επιπλέον να αντιμετωπίζει την κακοπιστία και την αμφισβήτηση. «Προς γνώση και συμμόρφωση».

Η Συνθήκη Ειρήνης του Βουκουρεστίου

Ενώ οι επιχειρήσεις του Δευτέρου Βαλκανικού Πολέμου ήταν ακόμη σε εξέλιξη οι Μεγάλες Δυνάμεις έστειλαν αμέσως τους εμπόλεμους στο Βουκουρέστι για την Συνθήκη Ειρήνης. ^[45]

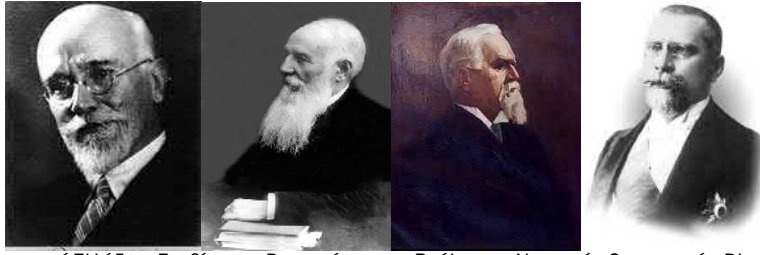
Πριν καν σιγήσουν τα όπλα οι Πρωθυπουργοί της Ελλάδας, Βενιζέλος και της Σερβίας, Pasic ήταν ήδη στο Βουκουρέστι, δύο ημέρες πριν την επίσημη έναρξη των εργασιών η οποία έγινε την **17^η (30^η) Ιουλίου 1913** μόλις η Βουλγαρία ζήτησε συνθηκολόγηση. Η παρουσία και η κοινή εμφάνιση των τριών Πρωθυπουργών (Βενιζέλου, Pasic, Majorescu) στο Βουκουρέστι φαίνεται ότι έπαιξε σημαντικό ρόλο στην απόφαση της Βουλγαρίας να ζητήσει ανακωχή.

Η Συνθήκη υπεγράφη την **28^η Ιουλίου (10^η Αυγούστου) 1913** και το διπλωματικό παρασκήνιο του δεκαημέρου ήταν εξαιρετικά έντονο.

Όταν είσαι νικητής σε καταλαμβάνει μία αδιαλλαξία και ζητάς πολλά και μάλιστα χωρίς περιστροφές. Όταν είσαι ηττημένος προσπαθείς να περισώσεις ότι μπορείς. Προς μεγάλη έκπληξη όλων:

Ο Τσάρος Φερδινάνδος, αν και ηττημένος, ζητούσε πολλά.

Ο ίδιος και ο Πρωθυπουργός του Radoslavon δεν πήγαν στο Βουκουρέστι και στη θέση τους έστειλαν τον έμπειρο Νομομαθή και Υπουργό Οικονομικών Dimitar Tonchev.

Οι Πρωθυπουργοί Ελλάδας, Σερβίας και Ρουμανίας και ο Βούλγαρος Υπουργός Οικονομικών Dimitar Tonchev

Με την έναρξη των εργασιών της διάσκεψης επενέβησαν πρώτοι οι Ρώσοι για να περισώσουν την «άτακτη και ανυπάκουη προστατευόμενη τους Βουλγαρία».

Ο Υπουργός Εξωτερικών Sazonov δήλωσε την **20^η Ιουλίου** (2 Αυγούστου): [28]

«είναι γενικό ενδιαφέρον να δημιουργηθεί στα Βαλκάνια μία κατά το δυνατόν σταθερή κατάσταση η οποία από μόνη της θα μπορεί να εγγυηθεί μια μακρά περίοδο ειρήνης».

Με διαφορετική απόδοση ο Sazonov δήλωσε:

«η κατάσταση πρέπει προς το παρόν να ρυθμισθεί έτσι ώστε να είναι όλοι ευχαριστημένοι και για κάποιο χρονικό διάστημα να υπάρχει ειρήνη έτσι ώστε να μην κινδυνεύει η ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και κατ' επέκταση τα Στενά».

Εντούτοις ο Sazonov ήταν βέβαιος ότι οιαδήποτε ρύθμιση θα ήταν προσωρινή. Η Βουλγαρία είχε χάσει αυτά που προοριζόταν γ' αυτή και η Ελλάδα είχε προχωρήσει πολύ μέσα στα σύνορα της παλιάς Βουλγαρίας, πολύ μέσα απ' όσο πίστευαν οι Μεγάλες Δυνάμεις. Επιπλέον η Ελλάδα πλησίαζε πλέον επικίνδυνα τα Στενά και την Κωνσταντινούπολη. Αυτό το γεγονός οδήγησε τους Ρώσους να εναντιωθούν με τις ελληνικές διεκδικήσεις και να υποστηρίξουν και πάλι την Βουλγαρία.

Οι Αυστριακοί δεν μπορούσαν να παραμείνουν αδιάφοροι σε μία ταπεινωτική για τους Βουλγάρους διευθέτηση. Άλλωστε ο Αυτοκράτορας Φραγκίσκος – Ιωσήφ είχε υποσχεθεί στον Τσάρο Φερδινάνδο ότι θα εξασκούσε την επιρροή του στους εμπόλεμους.

Ένα από τα κύρια θέματα της διάσκεψης ήταν

«**εάν θα παραμείνει η Καβάλα σε Ελληνικά χέρια ή εάν θα δοθεί στην Βουλγαρία**».

Τόσο η Ρωσία όσο και Αυστρία επέμεναν να δοθεί η Καβάλα στην Βουλγαρία. Σε αντίθετη περίπτωση απειλούσαν ότι θα έφερναν την συνθήκη στα Κοινοβούλια των Μεγάλων Δυνάμεων για αναθεώρηση των όρων της. Ρωσία και Αυστρία αμφισβητούσαν την συνθήκη του Βουκουρεστίου πριν καν υπογραφεί. [46]

Προφανώς στην Συνέλευση των Πρέσβων στην Αγία Πετρούπολη η οποία είχε γίνει την 26^η Απριλίου (9 Μαΐου) 1913, πριν τον Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο:

«Ρωσία και Αυστρία είχαν πείσει την Βουλγαρία να παραχωρήσει τότε την Σιλιστρία στην Ρουμανία με αντάλλαγμα την Μακεδονία».

Το πρόβλημα όμως ήταν ότι:

«η Βουλγαρία είχε αποτύχει στρατιωτικά να καταλάβει όλη την Μακεδονία η οποία ήταν πλέον στα χέρια των Ελλήνων και των Σέρβων».

Η Αγγλία επίσης δεν μπορούσε να παραμείνει αδιάφορη και ουσιαστικά συντάχθηκε με την Ρωσία και την Αυστρία. Ο Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας Sir Ed Grey, με την έναρξη των εργασιών της διάσκεψης τυπικά φάνηκε να τηρεί αποστάσεις από όλους τους εμπόλεμους και έκανε την ακόλουθη κυνική δήλωση: [28]

"Οποιαδήποτε κι αν είναι η απόφαση αυτής της Συνδιάσκεψης του Βουκουρεστίου, η αγγλική Κυβέρνηση επιφυλάσσει στον εαυτόν της το δικαίωμα της αναθεώρησής της, προς υπεράσπιση των βρεταννικών συμφερόντων".

Ποια άραγε ήταν τα βρεταννικά συμφέροντα στην Βαλκανική; Ποια ήταν αυτά τα αποτελέσματα της Συνθήκης που ήταν εναντίον των βρεταννικών συμφερόντων; Τι λόγο είχαν οι Βρεταννοί στα Βαλκάνια; Ποιον άραγε θα υποστήριζαν; Γιατί αρχικά συντάχθηκαν με τις θέσεις της Βουλγαρίας; Υπήρχε κάποια σχέση με την υπόθεση της Τσατάλζας ή υπήρχε κάποια άλλη νέα προσέγγιση; Με βάση αυτήν την ανέλπιστα υποστήριξη από Ρωσία, Αυστρία και Αγγλία, η ηττημένη Βουλγαρία πήγε στο Βουκουρέστι και σχεδόν αμέσως έθεσε τις απαιτήσεις της:

«Η Βουλγαρία ζήτησε έξοδο στο Αιγαίο, το σημαντικό λιμάνι της Καβάλας, την Θάσο, την ανατολική Μακεδονία και την Θράκη μέχρι τις Τουρκικές γραμμές, περιοχές που ήταν ως επί το πλείστον στα χέρια των Ελλήνων».

Σε ποια επιχειρήματα στηριζόταν αυτές οι παράλογες διεκδικήσεις της ηττημένης Βουλγαρίας; Ποιος στήριζε τις θέσεις της;

Σε αντιδιαστολή οι Πρωθυπουργοί των νικητών Βενιζέλος, Pasic και Majorescu ζητούσαν την διανομή της Μακεδονίας με βάση το δόγμα «των κρατούντων – *uti possedetis*».

Τουλάχιστον η απαίτησή τους είχε κάποια δικαιολογημένη βάση. Η Σερβία και η Ρουμανία είχαν ουσιαστικά εκπληρώσει τις εδαφικές φιλοδοξίες τους. Η Ελλάδα τις είχε ξεπεράσει...

Ο αρχιτέκτων της Διπλωματίας της διαπλοκής, αυστριακός Berchtold αντέδρασε άμεσα και εξέφρασε «την αδικία που επιχειρείτο σε βάρος της Βουλγαρίας με την ρύθμιση των συνόρων της με την Ελλάδα και Σερβία» και πρόβαλλε «λόγους τόσο εθνολογικούς όσο και οικονομικούς».

Απίστευτο! Ο Υπουργός Εξωτερικών της Αυστρίας επικαλείτο εθνολογικούς και οικονομικούς λόγους για λογαριασμό της Βουλγαρίας. Όμως οι εθνολογικοί λόγοι είχαν σαφώς καταρριφθεί λίγο πριν την έναρξη του πολέμου με την τριμερή διαπραγμάτευση Ρουμανίας – Αυστρίας και Βουλγαρίας για να την αντισταθμιστική λύση Σιλιστρίας – Μακεδονίας. Επιπλέον αυτού οι οικονομικοί λόγοι ποιόν αφορούσαν; Την Βουλγαρία ή μήπως τις επενδύσεις της Αυστρίας στον δρόμο για την Ανατολή;

Τις θέσεις της Ελλάδας υπεστήριζε με θέρμη η Γαλλία η οποία για τον λόγο αυτό έφθασε στα όρια της ψυχρότητας των σχέσεων με την σύμμαχό της Ρωσία. Πρέπει να σημειωθεί ότι η Γαλλία, από τότε που ο Βενιζέλος επέλεξε Γάλλους εκπαιδευτές και γαλλικό υλικό για τον Ελληνικό Στρατό, ήταν η μόνη χώρα η οποία υποστήριζε σταθερά τα συμφέροντα της Ελλάδας.

Προς μεγάλη έκπληξη όλων, ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β' ^[19]

«ήταν πλέον ένθερμος υποστηρικτής των ελληνικών θέσεων και υπερήφανος για τις θριαμβευτικές νίκες του γαμπρού του Βασιλιά Κωνσταντίνου».

Ο Κάιζερ με την έναρξη των εργασιών *«υπεστήριζε ένθερμα την απόδοση της Καβάλας στην Ελλάδα και δεν συζητούσε οιαδήποτε μελλοντική αναθεώρηση της συνθήκης»* και έκανε τότε ένα βήμα παραπάνω. Δύο ημέρες μετά την έναρξη των εργασιών της συνόδου, την 19^η Ιουλίου, τηλεγράφησε στον Βασιλέα της Ρουμανίας Κάρολο Ι ο οποίος είχε διαιτητικό ρόλο στην διάσκεψη και ζήτησε την επέμβασή του:

«Δύνασαι να κάνεις κάτι για την Καβάλα; Αποβλέπω συμπαθώς εις το ζήτημα αυτό. Εγκάρδιους χαιρετισμούς και ευχές για την επιτυχία σου – Γουλιέλμος Β'».

Ίσως η μοναδική φορά στην ιστορία της νεώτερης Ελλάδας που ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β' και η Γερμανία υποστήριζαν τις ελληνικές θέσεις. ^[47]

Είχε βεβαίως προηγηθεί την 18^η Ιουλίου 1913 ένα λακωνικό τηλεγράφημα της Ελληνίδας Βασίλισσας Σοφίας προς τον αδελφό της Κάιζερ Γουλιέλμο Β': ^[48]

«Put in a good word – Πες μια καλή κουβέντα».

Η Βουλγαρία αναγκάστηκε να υποχωρήσει μερικώς στις θέσεις της και ιδιαίτερα στο θέμα της Καβάλας όταν ο Ρουμάνος Πρωθυπουργός Majorescu απείλησε ότι:

«εάν η Βουλγαρία δεν παραιτηθεί από την Καβάλα, η Ρουμανία θα συνεχίσει τις επιχειρήσεις και θα καταλάβει την Σόφια».

Αυτή η θέση των Ρουμάνων που έγινε με την παρέμβαση του Κάιζερ, έδωσε την Καβάλα και την Θάσο στην Ελλάδα.

Η Αγγλία διατήρησε επαμφοτερίζουσα θέση, αντάξια της μέχρι τότε πολιτικής της. Κάποιος θα κέρδιζε στην Μακεδονία και στο σημείο εκείνο δεν ήταν ακόμη καθαρό ποιος θα επικρατούσε. Βουλγαρία ή Ελλάδα; Ο Άγγλος Υπουργός Sir Ed Grey, όταν λίγο πριν την υπογραφή της συνθήκης διαπίστωσε το κλίμα της συνάντησής, απέσυρε την αρχική του δήλωση. Ήταν εμφανές ότι δεν μπορούσε να βοηθήσει περισσότερο την Βουλγαρία.

Κανένα μικρό Κράτος δεν πρέπει να περιμένει την εύνοια των Μεγάλων, ιδιαίτερα όταν αυτή δεν συμβαδίζει με τα συμφέροντά τους.

Τελικά η Συνθήκη του Βουκουρεστίου υπεγράφη την **28^η Ιουλίου (10^η Αυγούστου) 1913** και τα βασικά της άρθρα ανέφεραν τα παρακάτω:

Άρθρο 1: Μιλούσε για μελλοντική ειρήνη και φιλία μεταξύ των Βαλκανικών κρατών.

Άρθρο 2: Έδινε στην Ρουμανία την Σιλιστρία (Dobruja)

Άρθρα 3 και 4: Καθόριζαν επί χάρτου τα Σερβικά – Βουλγαρικά σύνορα. Η συνθήκη επέστρεφε σχεδόν στα παλιά σύνορα Σερβίας – Βουλγαρίας, κάτι που ίσως γνώριζε ο Πρωθυπουργός Pasic και δεν ακολούθησε την προέλαση των Ελλήνων μέσα στα παλαιά

σύνορα της Βουλγαρίας. Σε γενικές γραμμές: Η Σερβία θα ελάμβανε την βόρεια Μακεδονία από το Μοναστήρι μέχρι την Ραντοβίτσα και μεγάλο μέρος της κοιλάδας του Αξιού (Vardaska) μέχρι την Γευγελή. Θα αποκτούσε σύνορα με την Ελλάδα και θα είχε εμπορικές διευκολύνσεις από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης.

Άρθρο 5: Καθόριζε επί χάρτου τα Ελληνο – Βουλγαρικά σύνορα και την παραίτηση της Βουλγαρίας από οιαδήποτε διεκδίκηση της Κρήτης. Λόγω ασαφειών της Συνθήκης του Λονδίνου με την οποία η Οθωμανική Αυτοκρατορία παραχωρούσε την Κρήτη στους νικητές του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου, η νέα Συνθήκη επέβαλλε στη Βουλγαρία να παραιτηθεί οιασδήποτε αξιώσεως. Τα ελληνο βουλγαρικά σύνορα καθορίστηκαν ανατολικά από το όρος Μπέλες και τις εκβολές του Νέστου και βόρεια από την Στρωμνίτσα μέχρι το Μπέλες, αφήνοντας στην Βουλγαρία μεγάλες περιοχές από την Ξάνθη, το Νευροκόπι μέχρι και την Αλεξανδρούπολη που ήταν ήδη στα χέρια των Ελλήνων. Στον παρακάτω χάρτη αυτή η περιοχή αυτή απεικονίζεται με μπλε χρώμα χωρίς την ένδειξη παραχώρησης σε κάποιο Κράτος. Κανείς τότε δεν ήταν βέβαιος εάν οι Έλληνες θα αποχωρήσουν και θα αφήσουν την περιοχή στους Βουλγάρους. Τελικά οι Έλληνες αποχώρησαν...

Άρθρα 6, 7, 8: Καθόριζαν τον τρόπο της αποχωρήσεως των στρατευμάτων από τις περιοχές που είχαν κατακτήσει αλλά και την μείωση των Βουλγαρικών δυνάμεων σε επίπεδα ειρηνικής περιόδου (;) εντός 15 ημερών.

Άρθρο 9: Αναφερόταν στην απελευθέρωση αιχμαλώτων πολέμου και τις ανάλογες αποζημιώσεις. Ο λεπτομερής καθορισμός των συνόρων θα γινόταν από κοινές διμερείς επιτροπές εντός 15 ημερών από την υπογραφή της συνθήκης.

Οι συνοριακές ρυθμίσεις της Συνθήκης του Βουκουρεστίου

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι τότε δεν ρυθμίσθηκαν τότε τα καίρια θέματα:

(1) των νήσων του Αιγαίου τα οποία κατέχονταν *de facto* από την Ελλάδα.

Αυτό ήταν μία μεγάλη παράλειψη. Τα νησιά του Αιγαίου στο άμεσο μέλλον θα αποτελούσαν το διαπραγματευτικό χαρτί Αγγλίας και Ρωσίας στην προσπάθειά τους να φέρουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία στους κόλπους της Εγκάρδιας Συνεννόησης. Η μη απόδοση των νησιών στην Ελλάδα είναι επίσης ένα σαφές δείγμα του ότι για τις Μεγάλες Δυνάμεις δεν είχε σημασία «η εδαφική κατοχή και η σύνθεση του πληθυσμού των νησιών» αλλά το «κατά πόσο τα νησιά εξυπηρετούσαν τα συμφέροντά τους».

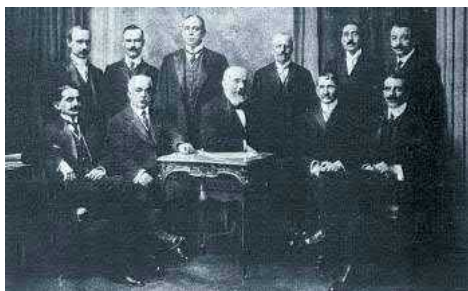
(2) των Ελληνο – Σερβικών συνόρων.

Τα σύνορα αυτά είχαν ρυθμισθεί λίγο πριν την έναρξη της διασκέψεως του Βουκουρεστίου. Σημειώνεται ότι μία ημέρα μετά την παρέμβαση της Ρωσίας υπέρ της Βουλγαρίας (δήλωση του Sazonov την 20^η Ιουλίου), οι Πρωθυπουργοί Βενιζέλος και Pasic την 21^η Ιουλίου (3^η Αυγούστου) είχαν συμφωνήσει επακριβώς τα ελληνο σερβικά σύνορα και είχαν ρυθμίσει τις διευκολύνσεις των Σέρβων στη Θεσσαλονίκη.

(3) των Τούρκο – Βουλγαρικών συνόρων.

Αυτά θα ρυθμιζόταν αργότερα με διμερή συμφωνία. Δύο μήνες αργότερα, την 29^η Σεπτεμβρίου 1913, Βουλγαρία και Οθωμανική Αυτοκρατορία υπέγραψαν συμφωνία ειρήνης

με την οποία ρύθμισαν τα σύνορα. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία κράτησε τότε σθεναρή στάση και απαίτησε να κρατήσει την Αδριανούπολη, τις Σαράντα Εκκλησιές, την σιδηροδρομική γραμμή Αδριανούπολη – Αλεξανδρούπολη και περίπου 26.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα στην Ευρωπαϊκή Οθωμανική Αυτοκρατορία .

Η Ελληνική Διπλωματική Αποστολή στην Συνθήκη του Βουκουρεστίου

Κατά ένα θαυμάσιο και άξιο απορίας τρόπο

«η κερδισμένη από την Συνθήκη του Βουκουρεστίου ήταν η ηττημένη Βουλγαρία»,

η οποία βεβαίως εμφανιζόταν και ως δυσαρεστημένη. Ενώ υπογραφόταν η Συνθήκη, ο Βούλγαρος εκπρόσωπος Dimitar Tonchev εξέφραζε τα παράπονά του στην Αυστρία: ^[49]

«Η Βουλγαρία έπρεπε να αποδεχθεί την συνθήκη, όμως η Κυβέρνηση της Σόφιας ήλπιζε να βρει υποστήριξη από τις Μεγάλες Δυνάμεις για μία βελτιωμένη θέση που θα συμβάδιζε με τις θυσίες της και τις ανάγκες της για μία οικονομική και εθνική ανάπτυξη».

Ποιες ήταν οι θυσίες της Βουλγαρίας και για ποιόν έγιναν; Σε ποιους απευθυνόταν ο Tonchev;

Απάντηση στα ερωτήματα αυτά φρόντισαν να δώσουν σύντομα η Ρωσία, η Αγγλία και η Αυστρία. Συγκεκριμένα τέσσερις ημέρες μετά την υπογραφή της συνθήκης, την **1^η (14^η) Αυγούστου**, ο Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας Sazonov δήλωνε επισήμως ότι: ^[50]

«Η Ρωσία δεν επιμένει πλέον στο θέμα της Καβάλας και έχει εγκαταλείψει την ιδέα της μελλοντικής αναθεώρησης της συνθήκης».

Θεωρητικά η Ρωσία αποδεχόταν τα αποτελέσματα ως οριστικά. Όμως στην πράξη, την επομένη ημέρα **2 (15) Αυγούστου** άρχισε η αμφισβήτηση. Η Ρωσική Κυβέρνηση πληροφορούσε μυστικά την Αυστριακή Κυβέρνηση: ^[51]

«Η Ρωσία θα ήθελε μία άλλη συνθήκη η οποία θα είχε εγγυηθεί περισσότερο οικονομικά και πολιτικά ενδιαφέροντα για την Βουλγαρία. Ένα από τα σημεία που υποστηρίζουν την παραπάνω ιδέα, η απόδοση της Καβάλας στην Ελλάδα είναι, κατά την γνώμη της αυτοκρατορικής κυβερνήσεως, το σοβαρότερο σημείο, για το οποίο ο πρέσβης μας στο Βουκουρέστι κλήθηκε να διατηρήσει η Ρωσία την ελευθερία αναθεωρήσεως της συνθήκης από κοινού με τις άλλες Δυνάμεις».

Η Αυστρία από την πλευρά της θεωρούσε επίσης ότι η Συνθήκη του Βουκουρεστίου ήταν μεγάλος κίνδυνος και αμέσως άρχισε την αμφισβήτηση..

Ο Άγγλος Υπουργός Sir Ed Grey, στα απομνημονεύματά του, μερικά χρόνια αργότερα έλεγε για την Συνθήκη του Βουκουρεστίου: ^[52]

«Άφησε την Βουλγαρία πικραμένη, απογοητωμένη από αυτά που θεωρούσε ότι της ανήκουν. Οιαδήποτε μελλοντική ειρήνη στα Βαλκάνια είναι αδύνατη ενόσω παραμένει σε ισχύ η Συνθήκη του Βουκουρεστίου. Επίσης άφησε και την Οθωμανική Αυτοκρατορία πικραμένη και απογοητωμένη. Έτσι όταν τον επόμενο χρόνο ξέσπασε ο Μεγάλος Πόλεμος, υπήρχαν δύο Δυνάμεις, η Βουλγαρία και η Οθωμανική Αυτοκρατορία, πεινασμένες για ρεβάνς και έτοιμες να πάνε προς οιαδήποτε πλευρά θα τους έδινε κάποια προσδοκία. Αυτή φυσιολογικά εκ των πραγμάτων θα ήταν η πλευρά της Αυστρίας και της Γερμανίας».

Η άποψη αυτή του Sir Ed Grey μοιάζει σαν μία δικαιολογία για τις δικές του ατυχείς κινήσεις όταν υπογραφόταν η Συνθήκη, που άφησε την Βουλγαρία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία να απομακρυνθούν από την Εγκάρδια Συνεννόηση (Triple Entente) και να βρεθούν στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων. Είναι μία ακόμη επιβεβαίωση της κυνικότητας που αντιμετώπιζαν οι Άγγλοι την υπόθεση των Βαλκανίων.

«Η αλλόκοτη στάση και η ύποπτη πολιτική που ακολούθησε η Αγγλία στην Συνθήκη του Βουκουρεστίου εξηγήθηκε λίγο αργότερα, όταν η Ελλάδα διαπραγματευόταν την κυριαρχία των νησιών του Αιγαίου που είχε καταλάβει στον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο».

Πάντως οι θέσεις των Ρώσων και των Αυστριακών αλλά και η θέση του Υπουργού Εξωτερικών της Αγγλίας Sir Ed Grey δικαίωναν βέβαια τον Τσάρο Φερδινάνδο ο οποίος αμέσως μετά την υπογραφή της Συνθήκης δήλωνε εξαγριωμένος: [53]

Ma vengeance sera terrible → Η εκδίκησή μου θα είναι τρομερή

Ποιόν απειλούσε ο Τσάρος Φερδινάνδος; Αυτούς που τον εξαπάτησαν ή την Ελλάδα και την Σερβία; Όλοι στα Βαλκάνια θα ζούσαν με την απειλή του αλαζόνα Τσάρου Φερδινάνδου, αν δεν τον προλάβαιναν τα γεγονότα του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου.

Ρώσοι, Αυστριακοί αλλά και Αγγλοι «έφεραν βαρέως» την αποτυχία τους να προωθήσουν τα συμφέροντα της Βουλγαρίας στα Βαλκάνια. Υπέρ της Ελλάδας ήταν μόνο ο Κάιζερ ο οποίος κατά τα φαινόμενα «ήταν αυτός που επέβαλλε τότε την θέση του». Η Καβάλα και η Θάσος μάλλον οφείλουν την ένωσή τους με την Ελλάδα στον Κάιζερ Γουλιέλμο Β' και στον γαμπρό του Βασιλιά της Ελλάδας Κωνσταντίνο ο οποίος και το εκμεταλλεύθηκε δεόντως στην ελληνική Κοινή Γνώμη.

Τελικά η Συνθήκη του Βουκουρεστίου επέβαλλε μία ρύθμιση η οποία δεν αντικατόπτριζε τα εδαφικά αποτελέσματα του Δεύτερου Βαλκανικού Πολέμου. Ίσως η ρύθμιση που θα ήθελε να επιβάλλει ο Τσάρος Νικόλαος με την ακυρωθείσα συνέλευση της Αγίας Πετρούπολης τις παραμονές του πολέμου να είχε παρόμοια αποτελέσματα.

Συνεπώς ο Δεύτερος Βαλκανικός Πόλεμος ίσως να έγινε «άνευ λόγου».

Σχεδόν τα ίδια πράγματα θα είχαν ίσως ρυθμισθεί με μία ειρηνική διάσκεψη στην Αγία Πετρούπολη και δεν θα είχαν χάσει άδικα την ζωή τους τόσο άνθρωποι.

Άλλωστε τα αποτελέσματα που επεδίωκαν οι Μεγάλες Δυνάμεις για τα Βαλκάνια είχαν πραγματοποιηθεί με τον Πρώτο Πόλεμο. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε περιορισθεί ανατολικά της γραμμής Επός-Μιδία και αντίστοιχα οι Βαλκάνιοι Σύμμαχοι δυτικά. *Η οριοθέτηση ήταν σαφής.*

Σαν τελικό αποτέλεσμα των δύο Βαλκανικών Πολέμων η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε χάσει στα Βαλκάνια πάνω από 143.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα τα οποία μοιράστηκαν τα Βαλκανικά κράτη. Η Σερβία και Μαυροβούνιο αύξησαν την έκτασή τους κατά 80%, η Βουλγαρία κατά 20% και η Ελλάδα διπλασιάστηκε. [54]

Η Ελλάδα του Σπερχειού έγινε η Ελλάδα του Νέστου... και θα υπήρχε και συνέχεια.

Ο Χάρτης των Βαλκανίων μετά τον Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο

Τα νησιά του Αιγαίου και η Βόρειος Ήπειρος

Μετά την καίρια παρέμβαση του Κάιζερ στο Βουκουρέστι για το θέμα της Καβάλας, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, προκειμένου να τον ευχαριστήσει, προχώρησε λίγο περισσότερο απ' ό,τι του επέτρεπε η θέση του σαν «Βασιλιάς της Ελλάδας».

Περίπου ένα μήνα μετά την Συνθήκη του Βουκουρεστίου, την **6^η Σεπτεμβρίου 1913** πήγε στο Βερολίνο σαν επίσημος προσκεκλημένος του κουνιάδου του Κάιζερ Γουλιέλμου Β' ο οποίος σε ειδική τελετή του απένειμε την Γερμανική Στραταρχική Ράβδο και το Παράσημο του Μαύρου Αετού.

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος με Στολή Γερμανού Στρατηγού και την Στραταρχική Ράβδο στο χέρι

Θέλοντας να ευχαριστήσει τον Κάιζερ, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος στην εκδήλωση που έγινε προς τιμή του έβγαλε λόγο και είπε ότι: ^[55]

«για τις ελληνικές νίκες στους Βαλκανικούς Πολέμους είχαν μεγάλο μερίδιο αυτά που ο ίδιος και οι Επιτελείς του είχαν διδαχθεί στο Πρωσικό Γενικό Επιτελείο»,

ξεχνώντας προκλητικά (και επικίνδυνα) τους Γάλλους και την Γαλλική Στρατιωτική αποστολή υπό τον Στρατηγό Eydoux. ^[56]

Έμαθε ο Βενιζέλος την «πολιτική αστοχία» του Βασιλιά Κωνσταντίνου και έσπευσε διά του Υπουργού Εξωτερικών Πανά να καθησυχάσει τους Γάλλους λέγοντας ότι:

«Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος εξεφώνησε στρατιωτικό λόγο ουδεμίας έχοντα σχέσιν με την πολιτική» δηλαδή

«Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος δεν εκφράζει την ελληνική εξωτερική πολιτική».

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, λίγες ημέρες μετά επισκέφθηκε το Παρίσι και προσπάθησε και ο ίδιος να αποκαταστήσει τις ελληνογαλλικές σχέσεις. Στο Παρίσι ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος αναφέρθηκε στην σημαντική βοήθεια των Γάλλων στον Απελευθερωτικό Αγώνα του 1821 αλλά και στους Βαλκανικούς Πολέμους με την Στρατιωτική Αποστολή του Στρατηγού Eydoux και για τα λεχθέντα στην Γερμανία δικαιολογήθηκε ότι:

«με τον λόγο του προσπαθούσε να πείσει τον Κάιζερ Γουλιέλμο Β' να δώσει ένα μέρος του δανείου που επιζητούσε τότε η Ελλάδα, κάτι που προηγουμένως είχε απορρίψει το Γερμανικό Υπουργείο Εξωτερικών».

Η βαθύτερη πραγματικότητα μάλλον ήταν αρκετά διαφορετική. Η νικηφόρα πορεία του Ελληνικού Στρατού είχε πράγματι εντυπωσιάσει το Κάιζερ Γουλιέλμο Β' ο οποίος άρχισε να βλέπει το «δρόμο προς την Ανατολή» με μία διαφορετική προσέγγιση. Σε επιστολή του προς τον Leopold Von Berchtold, ο Πρέσβης της Αυστρίας στην Κωνσταντινούπολη Margrave Pallavicini πίστευε ότι: ^[57]

«Εάν η Οθωμανική Αυτοκρατορία διαλυόταν, ο Κάιζερ θα επιθυμούσε πολύ να δει τους Έλληνες στην Κωνσταντινούπολη στην θέση των Τούρκων και βεβαίως την αδελφή του Σοφία ως Αυτοκράτειρα του Βυζαντίου».

Αυτές οι κρυφές απόψεις του Κάιζερ κυκλοφορούσαν στους διπλωματικούς κύκλους της Ευρώπης και «φούσκωναν τα μυαλά του Βασιλιά Κωνσταντίνου ο οποίος προφανώς θα ήθελε την δόξα της επιστροφής της Κωνσταντινούπολης στην Ελλάδα επί των ημερών του».

Ενώ οι κρυφές απόψεις του Κάιζερ ίσως να ήταν αυτές, η προσέγγιση του ήταν αρκετά διαφορετική. Από τον Σεπτέμβριο 1913 η Γερμανία, συνεπικουρούμενη από την Αυστρία, άρχισε να πιστεύει ^[58]

«σε μία συμμαχία Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας υπό την κηδεμονία των Γερμανών η οποία θα έσερνε και τις δύο χώρες στο άρμα των Κεντρικών Δυνάμεων».

Ο Πρέσβης της Αυστρίας στην Αθήνα Szilassy ήταν υπέρμαχος της σπουδαιότητας και της αναγκαιότητας της Ελλάδας στα σχέδια των Κεντρικών Δυνάμεων και επέμενε

«να δοθούν στην Ελλάδα τα νησιά του Αιγαίου, εκτός από Ίμβρο και Τένεδο».

Ο ίδιος βέβαια είχε προβλέψει και φοβόταν μία ελληνική εκστρατεία στην Μικρά Ασία. [59]
Ο Szilassy, είτε ήταν εξαιρετικά διορατικός ή οι Έλληνες είχαν αρχίσει ήδη την επιτελική επεξεργασία της επερχόμενης Μικρασιατικής Εκστρατείας.
Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ήταν υπέρμαχος αυτής της Γερμανικής προσέγγισης για τα νησιά. [60]
Προφανώς η Εγκάρδια Συνεννόηση και ιδιαίτερα οι Ρώσοι ήταν εκ διαμέτρου αντίθετοι με τις προθέσεις του Κάιζερ. Οι Ιταλοί ήταν επίσης αντίθετοι αλλά δεν είχαν και δύναμη να επιβάλλουν την θέση τους στις άλλες δύο Κεντρικές Δυνάμεις.

Δυστυχώς οι υποθέσεις των νησιών του Αιγαίου και της Βορείου Ηπείρου εξελίχθηκαν αυτήν την περίεργη χρονική περίοδο και «δυστυχώς εκ των πραγμάτων συνδέθηκαν διπλωματικά». Εφ' όσον η Συνθήκη του Λονδίνου παρέπεμπε το θέμα των νησιών του Αιγαίου στο μέλλον και εφ' όσον η Συνθήκη του Βουκουρεστίου δεν ανέφερε κάτι για την τύχη τους, η ακόμη ισχυρή διπλωματικά και στρατιωτικά Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε κάθε δικαίωμα να εξακολουθεί να διεκδικεί τα νησιά του Αιγαίου ως

«απαραίτητα για την ασφάλεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και των Στενών».

Η διαφορά ήταν ότι τα νησιά πλέον κατέχονταν από τους Έλληνες.

Τον **Οκτώβριο 1913**, περίπου δύο μήνες μετά την Συνθήκη του Βουκουρεστίου, ο Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας Sir Ed Grey ενημέρωνε τον ομόλογό του της Γαλλίας Pichon με την παρακάτω διφορούμενη δήλωση: [1]

«Ουδεμία νήσος (του Αιγαίου) πρέπει να περιέλθει σε Μεγάλη Δύναμη. Μπορεί η υπόθεση της Αλβανίας να έχει μικρό ενδιαφέρον για μας αλλά δεν θα μείνουμε αδιάφοροι στο θέμα των νησιών».

Την ίδια εποχή ο Sir Ed Grey συνιστούσε στον Βενιζέλο «μετριοπάθεια»:

«Συνεχίζω να επαναλαμβάνω την συμβουλή μου ότι η Ελλάδα θα πρέπει να αποδεχθεί οιαδήποτε απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων για τα νησιά και την Αλβανία. Αν πέντε χρόνια πριν σας έλεγα ότι θα κατακτήσετε όλα αυτά και το σπουδαιότερο την Θεσσαλονίκη, θα φαινόταν απίστευτο».

Με μία διαφορετική ερμηνεία:

«Κάτι άλλο είναι αυτή την στιγμή σε εξέλιξη και όταν έλθει η ώρα θα σας πούμε τι θα γίνει με τα νησιά και την Βόρειο Ήπειρο. Μην είστε πολύ απαιτητικοί. Ήδη, (υπονοεί με την βοήθειά μας) αρκετά έχετε κερδίσει μέχρι τώρα ».

Αυτές οι δηλώσεις του Sir Ed Grey στην ουσία αποκάλυπταν ότι οι υποθέσεις των νησιών του Αιγαίου και της Βορείου Ηπείρου ήταν αλληλένδετες, είχαν συζητηθεί και είχαν ήδη συμφωνηθεί από τις Μεγάλες Δυνάμεις.

Μάλλον τα νησιά προοριζόταν για την Ελλάδα, χωρίς να αποκλείεται η Οθωμανική Αυτοκρατορία .

Εάν η Ελλάδα έπαιρνε την Βόρειο Ήπειρο ίσως να έχανε τα νησιά και το αντίστροφο.

Η περίπτωση Νησιά και Βόρειος Ήπειρος μάλλον είχε αποκλεισθεί...

Το χειρότερο ήταν ότι στην «ζυγαριά - παζάρι» οι Άγγλοι έβαζαν και «θέμα Βουλγαρίας» η οποία «εάν η Ελλάδα έπαιρνε τα νησιά, αυτή θα διεκδικούσε μεγαλύτερο κομμάτι στην Μακεδονία».

Παράλληλα Ιταλία και Αυστρία ήθελαν την Αλβανία ανεξάρτητη. Αυτό σήμαινε ότι η Ελλάδα έπρεπε να αποσυρθεί από την Βόρειο Ήπειρο και σε αντιστάθμισμα να πάρει τα νησιά του Αιγαίου, γεγονός που αντιτίθετο η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Θα δεχόταν η Οθωμανική Αυτοκρατορία να παραχωρήσει τα νησιά του Αιγαίου στην Ελλάδα και σαν αντιστάθμισμα να πάρει πίσω από την Ιταλία τα Δωδεκάνησα; Συμφωνούσαν οι Ιταλοί να αποχωρήσουν από τα Δωδεκάνησα;

Η πολιτική διπλωματία των Μεγάλων Δυνάμεων και ιδιαίτερα της Αγγλίας δημιουργούσε πάντοτε

«ένα πλήρες σενάριο από πραγματικές και επ' απειλούμενες καταστάσεις»

προκειμένου να οδηγή τις λύσεις προς την κατεύθυνση των δικών της συμφερόντων.

Το μόνο που κατάφερε εκείνη την περίοδο η Ελλάδα ήταν να υπογράψει τουλάχιστον την συνθήκη ειρήνης με την Οθωμανική Αυτοκρατορία με την οποία καθορίζονταν τα νέα χερσαία σύνορα. Δυστυχώς ακόμη και τότε η Οθωμανική Αυτοκρατορία απέφυγε να συζητήσει το θέμα των νησιών. Η συνθήκη για τα χερσαία σύνορα υπεγράφη την **1^η (14^η) Νοεμβρίου 1913**. Η Αγγλία, η Γαλλία, η Γερμανία και η Αυστρία ενέκριναν αυτήν την συνθήκη υποστηρίζοντας τις ελληνικές θέσεις ενώ η Ρωσία και η Ιταλία ήταν πλήρως αντίθετες με μία διευθέτηση που θα έφερνε την Ελλάδα κοντά στην Κωνσταντινούπολη και τα Στενά. [61]

Τα Στενά ήταν για την Ρωσία το πλέον ευαίσθητο σημείο της και κατά τον Sazonov: ^[62]

«Οιοσδήποτε θα έχει την κατοχή των Στενών, θα κρατά τα κλειδιά της Μαύρης Θάλασσας, της Μεσογείου και της ηγεμονίας στα Βαλκάνια».

Σημειώνεται ότι όλα αυτά εκτυλίσσονταν μετά την υπογραφή των δύο Συνθηκών του Λονδίνου και του Βουκουρεστίου. Για την ευρύτερη πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων αυτές οι Συνθήκες ήταν χωρίς καμμία απολύτως αξία.

Τα πάντα ήταν ρευστά και ανά πάσα στιγμή η Ελλάδα θα μπορούσε να κερδίσει αλλά και να χάσει τα πάντα.

Οι πόλεμοι και οι συνθήκες δεν εξασφάλιζαν τίποτα...

Η πλεκτάνη Αγγλίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Βουλγαρίας εναντίον της Ελλάδας

Όλα τα παραπάνω έχουν μία εξήγηση για την διπλωματική αντιμετώπιση της κατάστασης από τις Μεγάλες Δυνάμεις και ιδιαίτερα από την Αγγλία, η οποία μέσω μίας αφανούς και διακριτικής διπλωματίας ήταν από τους ρυθμιστές των διπλωματικών εξελίξεων στα Βαλκάνια. ^[63]

Το καλοκαίρι του 1913, ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Sir Ed Grey είχε τοποθετήσει τον μέχρι πρότινος βοηθό του Sir Louis Mallet σαν Πρέσβη της Αγγλίας στην Κωνσταντινούπολη. Ο Sir Louis Mallet ήταν θιασώτης του κινήματος των Νεότουρκων, υπέρμαχος της αναδιοργάνωσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με βοήθεια της Αγγλίας και έτσι η προσέγγιση Αγγλίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δεν θα αργούσε να συμβεί.

Στις αρχές του **Δεκεμβρίου του 1913** ο Νεότουρκος Υπουργός Djemal Pasha παραδεχόταν στον Sir Louis Mallet (να ακούει ο Sir Ed Grey) ότι: ^[63]

«Η Οθωμανική Αυτοκρατορία χωρίς την Αδριανούπολη και τα νησιά του Αιγαίου είναι σαν δωμάτιο χωρίς πόρτες, ανοικτό σε ληστές»

και ευσχήμως ζητούσε την βοήθεια της Αγγλίας λέγοντας στον Mallet (να ακούει ο Grey):

«Ας πάρει επιτέλους η Αγγλία μία λιγότερο αρνητική θέση εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από αυτήν που είχε τα τελευταία δύο χρόνια».

Ο σπόρος είχε σπαρθεί...

Ο Sir Louis Mallet και ο φίλος του Djemal Pasha

Λίγες ημέρες αργότερα, την **16^η (29^η) Δεκεμβρίου 1913**, η Οθωμανική Αυτοκρατορία έκανε την πρώτη επίσημη διπλωματική παράσταση στις Μεγάλες Δυνάμεις για τα νησιά και ανακοίνωσε ότι: ^[64]

«η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα εξασκήσει κάθε μέσο προκειμένου να επανακτήσει από την Ελλάδα τα νησιά τα οποία είναι εκ των ούκ άνευ απαραίτητα για την ασφάλεια των ασιατικών της κτήσεων. Η Υψηλή Πύλη ενημερώνει τις Μεγάλες Δυνάμεις για αυτήν την απαραίτητη απόφασή της να διατηρήσει την κυριαρχία των νησιών που συνορεύουν με τις ακτές της αυτοκρατορίας».

Στην πράξη η Οθωμανική Αυτοκρατορία προσπαθούσε να «ευαισθητοποιήσει τις Μεγάλες Δυνάμεις με το θέμα της ακεραιότητας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ιδιαίτερα την Ρωσία με το θέμα των Στενών». Ένας νέος Ελληνοτουρκικός πόλεμος ήταν πολύ πιθανόν να εκραγεί για τα νησιά του Αιγαίου. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία απαιτούσε και πρότεινε να διατηρήσει την κυριαρχία των νησιών με ιδιαίτερο καθεστώς αυτονομίας. Η Ελλάδα που κατείχε τα νησιά δεν δεχόταν καμμία συζήτηση και η Οθωμανική Αυτοκρατορία «έσερνε διπλωματικά» την υπόθεση, υπολογίζοντας σε κάποιο νέο πόλεμο, σε κάποια νέα αναταραχή στα Βαλκάνια που θα της επέτρεπαν να ελπίζει σε αναθεώρηση της Συνθήκης του Λονδίνου.

Ο Sir Ed Grey κατάλαβε το «υπονοούμενο και τις «νέες προθέσεις των Τούρκων». Δεν έχασε χρόνο. Αμέσως συνέλαβε το σχέδιο συνεργασίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Βουλγαρία και υπό

την σκέπη της Αγγλίας εναντίον της Ελλάδας και ανέθεσε στον Sir Louis Mallet να σπεύσει στην Θράκη και να διαπιστώσει:

«εάν ο τουρκικός στρατός σε συνεργασία με τον βουλγαρικό στρατό ήταν σε θέση να ξεκινήσουν μία νέα επίθεση κατά της Ελλάδας από την ξηρά».

Για τον Sir Ed Grey δεν είχε καμμία απολύτως σημασία το ότι «μόλις ένα χρόνο πριν Βούλγαροι και Τούρκοι αλληλοσπαράχθηκαν με μανία και μίσος στην Τσατάλζα». Ευτυχώς για την Ελλάδα ο Άγγλος Στρατιωτικός Ακόλουθος που πήγε στην Θράκη κατ' εντολή του Sir Louis Mallet διαπίστωσε (;) ότι ο τουρκικός στρατός ήταν τότε σε πλήρη αποσύνθεση. ^[65]

Θέμα αντιπαράθεσης Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην θάλασσα δεν τίθετο. Ο Άγγλος Ναύαρχος Limpus, επικεφαλής της Αγγλικής Ναυτικής Αποστολής στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, απέκλειε την πιθανότητα άμεσης ανασυγκρότησης του Τουρκικού Στόλου. Έτσι η συνολική αναφορά – εισήγηση του Sir Louis Mallet προς τον Sir Ed Grey ήταν αρνητική για ^[66]

«μία άμεση επίθεση Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Βουλγαρίας στην Ελλάδα».

Ο Sir Mallet και βεβαίως ο Sir Grey δεν απογοητεύτηκαν και απλώς μετέθεσαν χρονικά τα σχέδιά τους για αργότερα. Ο Sir Mallet συνέχισε τις προσπάθειές του για προσέγγιση της Αγγλίας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και συνεχώς ανέφερε στον Grey: ^[63]

«την πιθανότητα μιας συμφιλίωσης και επανασύνδεσης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Βουλγαρίας με κοινό αντικειμενικό σκοπό την επίθεση κατά της Ελλάδας. Είχε μάλιστα προδιαγράψει και το σενάριο σύμφωνα με το οποίο η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα επανακτούσε την Θράκη και η Βουλγαρία θα έπαιρνε την Μακεδονία και την Θεσσαλονίκη».

Διπλωμάτης και μάλιστα Άγγλος δεν αναφέρει ποτέ τέτοιες καταστάσεις στο Foreign Office εάν προηγουμένως δεν τις έχει συζητήσει διεξοδικά με αμφότερες τις πλευρές, δηλαδή με Οθωμανική Αυτοκρατορία και Βουλγαρία. Ο Πρέσβης Sir Louis Mallet είχε φθάσει στην Πόλη το καλοκαίρι του 1913, λίγο πριν την Συνθήκη του Βουκουρεστίου. Πίσω από αυτή την λεπτομέρεια πιθανότατα κρύβεται η ασαφής, επαμφοτερίζουσα και σχετικά υπέρ της Βουλγαρίας στάση της Αγγλίας κατά την διάρκεια των εργασιών της συνθήκης Ειρήνης του Βουκουρεστίου.

Οι αναφορές του Sir Mallet αποδείχθηκαν σωστές διότι τελικά την **25^η Ιανουαρίου 1914** υπεγράφη μία Τουρκο-Βουλγαρική Συμφωνία Συνεργασίας.

Ο δαιμόνιος Αυστριακός Πρέσβης Pallavicini κάτι έμαθε ή κάτι άκουσε για αυτή την συμφωνία και την επόμενη ημέρα επισκέφθηκε τον Μεγάλο Βεζύρη να το διασταυρώσει.

Ο Μεγάλος Βεζύρης είχε πει στον Pallavicini ότι: ^[67]

«Αυτήν την στιγμή η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν επιθυμεί πόλεμο με την Ελλάδα αλλά παράλληλα επιθυμεί να πάρει πίσω τα νησιά τους Αιγαίου».

Ούτε η Οθωμανική Αυτοκρατορία αλλά μήτε και η Βουλγαρία ήταν τότε σε οικονομική κατάσταση να αντέξουν ένα νέο πόλεμο με την Ελλάδα.

«Η νικηφόρα πορεία των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων στους Βαλκανικούς Πολέμους είχε σώσει την Ελλάδα για άλλη μία φορά».

Οι Γερμανοί και ιδιαίτερα ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β' ήταν πολύ δύσπιστοι διότι «διαισθανόταν» ότι πίσω από την προσπάθεια προσέγγισης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Βουλγαρίας κρυβόταν η Αγγλία. Προτιμούσαν βέβαια μία συμφωνία Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Βουλγαρία παρά μία συμφωνία Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Ελλάδα.

Υπό αυτές τις συνθήκες η Ελλάδα κινδύνευε να βρεθεί και πάλι στο περιθώριο. Οι Μεγάλες Δυνάμεις προκειμένου να διατηρήσουν ή να ελέγξουν τον δρόμο προς της Ανατολή θυσίαζαν την Ελλάδα στον βωμό της προσέγγισης με τον άξονα Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Βουλγαρίας.

Παράλληλα με τα νησιά του Αιγαίου εκτυλισσόταν και η υπόθεση της Βορείου Ηπείρου. Με την Συνθήκη του Λονδίνου τον Μάιο 1913 και την υποστήριξη της Αυστρίας και της Ιταλίας, η Αλβανία είχε αναγνωρισθεί ως ανεξάρτητο κράτος. Όμως το τέλος του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου είχε βρει τις ελληνικές πόλεις Χειμάρρα, Πρεμετή, Κορυτσά και Αργυρόκαστρο να κατέχονται από τους Έλληνες και την βόρεια Αλβανία από τους Σέρβους.

Υπό την απειλή πολέμου από την Αυστρία, η Σερβία αναγκάστηκε να υποχωρήσει από την Βόρεια Αλβανία που της έδιδε πρόσβαση στην Αδριατική. Το όνειρο του Βασιλιά Πέτρου της Σερβίας «*Long live the Serbian sea*» είχε τελειώσει πολύ σύντομα.

Η Ελλάδα, μετά την Συνθήκη του Βουκουρεστίου, δεχόταν επίσης πιέσεις να εγκαταλείψει τις κατακτηθείσες περιοχές της Νότιας Αλβανίας, δηλαδή της Βορείου Ηπείρου. Ο Βενιζέλος προσπάθησε να αντιδράσει διπλωματικά και την **27^η Νοεμβρίου (10^η Δεκεμβρίου) 1913** δήλωνε και ενημέρωνε τις Μεγάλες Δυνάμεις ότι: ^[1]

«Ο λαός της Ηπείρου θα ανθίστατο βιαίως στην ενσωμάτωση της Βορείου Ηπείρου στην Αλβανία».

Ο λαός της Ηπείρου και όχι η Ελλάδα... – Η πολιτική διπλωματική θέση της Ελλάδας.

Δυστυχώς ο Βενιζέλος τότε προσπαθώντας να εξασφαλίσει τα νησιά του Αιγαίου, το Άγιο Όρος και την αποχώρηση των Ιταλών από τα Δωδεκάνησα άφησε να φανεί στον Άγγλο Πρέσβη στην Αθήνα Sir Francis Elliott ότι σαν αντιστάθμισμα θα δεχόταν να παραχωρήσει την Βόρειο Ήπειρο. Ίσως και να έβλεπε ότι δεν ήταν δυνατόν για την Ελλάδα να τα κερδίσει όλα... Ο Ed Grey τον είχε προειδοποιήσει.

Από την άλλη πλευρά ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος την ίδια εποχή δήλωνε απερίφραστα στους πρεσβευτές της Αγγλίας και της Αυστρίας στην Αθήνα ότι:

«Οι Βορειοηπειρώτες ήταν αποφασισμένοι να αντισταθούν. Εάν ο Βενιζέλος δεν θα τους υποστήριζε, θα τον αντικαθιστούσε, ο ίδιος θα παραιτείτο από Βασιλιάς και θα ετίθετο επικεφαλής των Βορειοηπειρωτών». – Η στρατιωτική θέση της Ελλάδας.

Ο πολιτικός Βενιζέλος γνώριζε ότι έπαιζε σε ένα τραπέζι με σημαδεμένη τράπουλα. Ο άκαμπος στρατιώτης Βασιλιάς Κωνσταντίνος αρνιόταν να το αποδεχθεί. Έτσι οι Άγγλοι αναγκάστηκαν τότε να «ενημερώσουν με τρόπο» τον Βασιλέα Κωνσταντίνο ότι:

«Αυστρία και Ιταλία θα έκαναν επέμβαση, αν η Ελλάδα επέμενε να προσαρτήσει την Βόρειο Ήπειρο».

Ο Βενιζέλος κατά πάσα πιθανότητα είχε ενημερωθεί και γνώριζε τα σχέδια Ιταλίας, Αυστρίας και για τον λόγο αυτόν οι αντιδράσεις του ήταν πιο χαλαρές. Η Ελλάδα απέφυγε την ένοπλη επέμβαση στην Αλβανία. Η Ελλάδα είχε ετοιμοπόλεμο και έμπειρο στρατό 110 χιλιάδων ανδρών αλλά δεν τόλμησε να εναντιωθεί στην Αυστρία και την Ιταλία. Εάν γινόταν αυτό, τα εύθραυστα ακόμη ανατολικά της σύνορα θα ήταν ανυπεράσπιστα στις ορέξεις των Τούρκων και των Βουλγάρων. Έτσι για το θέμα της Βορείου Ηπείρου, η Ελλάδα (δηλαδή ο Βενιζέλος) έστρεψε τις προσπάθειές της αποκλειστικά στον διπλωματικό τομέα.

Στα πλαίσια αυτά στις αρχές του 1914 η Ελλάδα, βέβαιη για την ελληνικότητα των τοπικών πληθυσμών, πρότεινε να γίνει δημοψήφισμα των κατοίκων της Νοτίου Αλβανίας προκειμένου να διαπιστωθεί η βούληση του πληθυσμού.

Υπενθυμίζεται ότι μετά το τέλος του Πρώτου Βαλκανικού Πολέμου οι Γάλλοι, οι οποίοι πιθανότατα γνώριζαν περισσότερα για το μέλλον της Βορείου Ηπείρου, είχαν στείλει τον επικεφαλής της Γαλλικής Αποστολής στην Ελλάδα Στρατηγό Eydoux, μαζί με μία ομάδα διπλωματών, να επισκεφθεί τις κατακτηθείσες περιοχές στην Βόρειο Ήπειρο και να διαπιστώσει την σύνθεση του τοπικού πληθυσμού.

Η Διπλωματία της Ελλάδας θα έπρεπε από τότε να είχε «διαισθανθεί τον κίνδυνο και θα έπρεπε αμέσως να είχε λάβει κάποια μέτρα για την απόδειξη της ελληνικότητας των τοπικών πληθυσμών».

Αρκετές ελληνικές ιστορικές πηγές βαυκαλίζονται να πιστεύουν ότι «ο Στρατηγός Eydoux πήγε στην Βόρειο Ήπειρο μόνο και μόνο για να δει και να θαυμάσει από κοντά τα δύσκολα πεδία των ηρωικών μαχών του Ελληνικού Στρατού»...

Την **21^η Ιανουαρίου 1914** ο Βενιζέλος, θεωρητικά μη γνωρίζοντας ούτε τις αναφορές του Mallet για την επανασύνδεση Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Βουλγαρίας μήτε τα σχέδια της Αγγλίας για υποκίνηση Τούρκων και Βουλγάρων κατά της Ελλάδας, πήγε στο Λονδίνο και με περισσή αθωότητα πρότεινε στον Ed Grey ^[68]

«μία Ναυτική Συμμαχία Ελλάδας – Αγγλίας για την διατήρηση της κατάστασης (του Status quo) στη Μεσόγειο».

Ο Βενιζέλος είτε είχε παρεκτραπεί ή το πιθανότερο γνώριζε τις κινήσεις των Άγγλων και θέλησε να φέρει τον Sir Ed Grey σε δύσκολη θέση. Εξαιρετικά ψυχρός ο Sir Ed Grey

«θεώρησε την ιδέα πολύ πρώιμη»

και αρνήθηκε.

Εάν τότε η Αγγλία αποδεχόταν αυτή την πρόταση του Ελευθέριου Βενιζέλου, τα νησιά του Αιγαίου θα αναγνωριζόταν *de facto* και *de jure* ως ελληνικά οπότε θα κατέρρεε η προσπάθεια προσεγγίσεως της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας η οποία απαιτούσε σαν αντάλλαγμα τα νησιά.

Ο Sir Ed Grey αντελήφθη τον σκόπελο, ουσιαστικά προτίμησε να κρατήσει τα νησιά σαν μελλοντικό διαπραγματευτικό χαρτί για την Οθωμανική Αυτοκρατορία και αρνήθηκε.

Είναι όμως δυνατόν ο Βενιζέλος να μην γνώριζε το «άτοπον» της προτάσεώς του; Μάλλον είχε πλήρη συνείδηση ότι η πρότασή του ήταν ουτοπική αλλά εάν γνώριζε τις κινήσεις των Άγγλων για την προσέγγιση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δεν υπήρχε καλλίτερος διπλωματικά τρόπος να πει στον Sir Ed Grey:

«Γνωρίζω τα σχέδιά σας με Οθωμανική Αυτοκρατορία και Βουλγαρία...»

Στην ίδια συνάντηση ο Βενιζέλος, αμέσως μετά, προσπάθησε τουλάχιστον να θέσει θέμα:

«εγγυήσεων των Μεγάλων Δυνάμεων για την ειρηνική κατοχή των νησιών του Αιγαίου».

Ο Sir Ed Grey, παρ' ότι ήδη μηχανορραφούσε διά του Sir Louis Mallet με τους Οθωμανούς εναντίον της Ελλάδας, είπε στον Βενιζέλο ότι αυτός δεν είχε αντίρρηση (;) και του συνέστησε να εγείρει το θέμα στην επόμενη σύνοδο των Μεγάλων Δυνάμεων στο Βερολίνο. Στην ουσία ο Sir Ed Grey «απέφυγε» μπροστά στον Βενιζέλο να λάβει θέση για τα νησιά, ενώ τον Οκτώβριο 1913 ο ίδιος είχε ομολογήσει στον Γάλλο Υπουργό Εξωτερικών Richon το σχετικό ενδιαφέρον της Αγγλίας. Για τον Άγγλο Υπουργό Εξωτερικών ήταν αδιάφορο ποιος από Ελλάδα ή Οθωμανική Αυτοκρατορία θα κατείχε τα νησιά, αρκεί να μην ήταν κάποια Μεγάλη Δύναμη. Επιπλέον αυτού ο Sir Ed Grey μάλλον ανταπέδιδε στον Βενιζέλο την άρνηση της παραχώρησης μίας βρεταννικής βάσης στο Αργοστόλι έναντι της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα που είχε γίνει στο περιθώριο της Συνδιάσκεψης του Λονδίνου. {Κεφ. 3, σελ. 36}.

Ο Βενιζέλος αντελήφθη το αδιέξοδο της διευθέτησης του θέματος με την βοήθεια της Αγγλίας και προφανώς δυσαρεστημένος από την ψυχρή στάση του Sir Ed Grey, αμέσως μετά αναχώρησε για το Βερολίνο και την Βιέννη προκειμένου να εξασφαλίσει την συναίνεση Γερμανίας και Αυστρίας για τα νησιά του Αιγαίου και την Βόρειο Ήπειρο. Ο Βενιζέλος είτε σκεφτόταν να αλλάξει στρατόπεδο ή μπλοφάριζε.

Αγγλικές πηγές υποστηρίζουν ότι ο Βενιζέλος πήγε τότε εκεί για να κάνει μία «**ζαβολιά - mischief**».

Πράγματι στην Βιέννη ο Βενιζέλος, την **30^η Ιανουαρίου 1914**, συζήτησε με τον Berchtold μία πιθανή κοινή αμυντική συμμαχία μεταξύ Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και απέσπασε την προθυμία της Αυστρίας να συναινέσει να διατηρήσει η Ελλάδα τα νησιά της Χίου και της Μυτιλήνης. ^[69]

Κατά την διάρκεια της παραμονής του στο Βερολίνο, ο Βενιζέλος διατυμπάνιζε ανοικτά και άφηνε να εννοηθεί ότι σύμφωνα με μία συζήτηση που είχε στο Λονδίνο με τον Sir Ed Grey:

«Οι Μεγάλες Δυνάμεις σχεδίαζαν μία κοινή μεγάλη Ναυτική Παρουσία έξω από τα Στενά των Δαρδανελλίων προκειμένου να πείσουν τους Τούρκους να δεχθούν τα αποτελέσματα των Βαλκανικών Πολέμων».

Ο Βενιζέλος είτε ενεργούσε αφ' εαυτού προκειμένου να ενεργοποιήσει όλες τις Μεγάλες Δυνάμεις κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ή εκτελούσε εντολές του Grey για να βολιδοσκοπήσει τις προθέσεις των Κεντρικών Δυνάμεων ή απλά είχε παραπλανηθεί από τον Grey.

Ο Sir Ed Grey διέψευσε αμέσως την υποτιθέμενη συζήτησή του με τον Βενιζέλο αλλά διάψευση διπλωμάτη δεν σημαίνει τίποτα... Άλλωστε την ίδια ημέρα ο Γερμανός Πρέσβης στην Πόλη Hans Von Wangenheim ανέφερε στον Κάιζερ ότι ο Τούρκος Υπουργός Talaat Pasha είχε μάθει από Γαλλικές πηγές ότι η Αγγλία πράγματι πίεζε τις Μεγάλες Δυνάμεις για

«κοινή Ναυτική Παρουσία έξω από τα Στενά».

Ο Μεγάλος Βεζύρης διαμαρτυρήθηκε έντονα στον Άγγλο Πρέσβη Sir Louis Mallet. ^[68] Ο Sir Ed Grey δεν είχε εναλλακτική λύση από την διάψευση και εάν δεν την έκανε, η πρόσφατη προσπάθεια του Mallet να φέρει την Οθωμανική Αυτοκρατορία κοντά στην Αγγλία πήγαινε χαμένη. Παράλληλα η Αγγλία έχανε την αξιοπιστία της στην Υψηλή Πύλη η οποία φυσιολογικά θα στρεφόταν πλέον προς τις Κεντρικές Δυνάμεις. Σημειώνεται οι Κεντρικές Δυνάμεις ήταν αυτές που είχαν απορρίψει την πρόταση του Ed Grey για μία κοινή Ναυτική Παρουσία έξω από τα Στενά.

Οι Ευρωπαίοι άρχισαν να μαθαίνουν τον Βενιζέλο, ο οποίος έκανε τα πάντα προκειμένου να πετύχει τον σκοπό του που ήταν

«να διατηρήσει τα νησιά και εάν ήταν δυνατόν και την Βόρειο Ήπειρο».

Όλα αυτά είναι θεμιτές ενέργειες για τους Μεγάλους και «ζαβολιές» για τους Μικρούς. Ο Βενιζέλος για τους Άγγλους ήταν ακόμη «μικρός»...

Αυτή η άκρως περίεργη συμπεριφορά τόσο των Άγγλων όσο και των Γερμανών προς την Ελλάδα και τον Βενιζέλο, θα εξηγηθεί αρκετά χρόνια αργότερα όταν θα αποκαλυπτόταν μία μυστική συνεργασία Αγγλίας, Γερμανίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που έγινε στις αρχές του 1914 και αφορούσε την νομή και διαχείριση των πετρελαίων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας κάτω από την σκέπη μιας κοινής εταιρείας, της Turkish Petroleum Company, με έδρα το Λονδίνο. {ως στο Κεφάλαιο 12}.

Ενώ ο Βενιζέλος περιόδευε στις Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες προσπαθώντας αγωνιωδώς να περισώσει ότι μπορούσε, τα υπόγεια ευρωπαϊκά lobbies συνέχιζαν τις ενέργειές τους. Παρά τις καλές προθέσεις του Κάιζερ για την τύχη της Ελλάδας, η Αυστρία και η Ιταλία δεν θα άφηναν την υπόθεση της Αλβανίας στη τύχη. Από την 18^η Οκτωβρίου 1913 η Αυστρία με την συγκατάθεση της Γερμανίας είχε απειλήσει τους Σέρβους με πόλεμο και τους είχε αναγκάσει να εκκενώσουν την Βόρεια Αλβανία. Αφού η Συνθήκη του Λονδίνου δεν είχε επικυρωθεί, την **17^η Δεκεμβρίου 1913** Αυστρία και Ιταλία πίεσαν τις υπόλοιπες Μεγάλες Δυνάμεις και με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας επεδίκασαν την Βόρειο Ήπειρο στην Αλβανία. ^[70]

Οι Ελληνικές δυνάμεις δεν αποχωρούσαν από τις κατεχόμενες περιοχές και έτσι οι Μεγάλες Δυνάμεις την **21^η Ιανουαρίου 1914** απαίτησαν με τελεσίγραφο προς την Ελληνική Κυβέρνηση την εκκένωση της Βορείου Ηπείρου.

Παράλληλα οι Ιταλοί και οι Αυστριακοί με συντονισμένες ενέργειες κατάφεραν, αντί δημοψηφίσματος μεταξύ του τοπικού πληθυσμού, να παραπέμψουν το θέμα σε Επιτροπές Εμπειρογνομόνων οι οποίες θα έκαναν επιτόπιο έλεγχο, θα διαπίστωναν την ομιλούμενη από τους τοπικούς πληθυσμούς γλώσσα και θα αποφαινόταν σε ποιόν θα επιδίκαζαν την Βόρεια Ήπειρο!!!

**Αυτός που οργανώνει τέτοιες επιτροπές έχει και το αποτέλεσμα έτοιμο.
Εκεί χάθηκε για την Ελλάδα η Βόρειος Ήπειρος.**

Οι Επιτροπές, ελεγχόμενες από Αυστριακούς και Ιταλούς, αποφάνθηκαν ότι στην περιοχή της Νότιας Αλβανίας ομιλείτο κατά πλειονότητα η αλβανική και την **13^η Φεβρουαρίου 1914** οι Μεγάλες Δυνάμεις με τελική τους απόφαση:

«*επιδίκαζαν την Βόρειο Ήπειρο στην Αλβανία, την ίδια ημέρα που αναγνώριζαν στην Ελλάδα την κυριαρχία των νησιών του Αιγαίου εκτός από Ίμβρο, Τένεδο και Καστελόριζο. Η Ελλάδα θα έπρεπε να αποχωρήσει από την Βόρειο Ήπειρο εντός του Μαρτίου 1914.*»

Η μοιρασιά είχε γίνει... Άλλωστε ο Sir Ed Grey, τον Οκτώβριο 1913, είχε προφητικά συμβουλευσει τον Βενιζέλο ότι:

«... η Ελλάδα θα πρέπει να αποδεχθεί οιαδήποτε απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων για τα νησιά και την Αλβανία».

Μόλις έγιναν γνωστές οι αποφάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, οι κάτοικοι της βορείου Ηπείρου με επικεφαλής τον Γεώργιο Χριστάκη Ζωγράφο επαναστάτησαν και την **17^η Φεβρουαρίου 1914** σχημάτισαν Κυβέρνηση της «**Αυτόνομης Δημοκρατίας της Βορείου Ηπείρου**» με πρωτεύουσα το Αργυρόκαστρο.

Γεώργιος Χριστάκης - Ζωγράφος

Ο Αλβανικός Στρατός συνεπικουρούμενος μυστικά από τους Αυστριακούς και τους Ιταλούς επενέβη να καταπνίξει την επανάσταση αλλά κατατροπώθηκε από τους Βορειοηπειρώτες του Γεωργίου Ζωγράφου οι οποίοι σημειωτέον πολέμησαν «*χωρίς καμμιά στρατιωτική βοήθεια από την Ελλάδα*».

Ο Βενιζέλος γνώριζε ότι για την υπόθεση αυτή απαγορευόταν στην Ελλάδα να επέμβει στρατιωτικά. Φρόντισε όμως να εμπλέξει στην υπόθεση τον Γεώργιο Χριστάκη Ζωγράφο ο οποίος καταγόταν από την περιοχή του Αργυρόκαστρου, είχε σπουδάσει πολιτικές επιστήμες στο Παρίσι, είχε εκλεγεί Βουλευτής Καρδίτσας το 1905 και είχε διατελέσει για σαράντα ημέρες (7 Ιουλίου – 15 Αυγούστου 1909) Υπουργός Εξωτερικών στην Κυβέρνηση Δ. Ράλλη.

Μετά την επιτυχία των Βορειοηπειρωτών του Γεωργίου Χριστάκη, οι Μεγάλες Δυνάμεις αντελήφθησαν ότι η Βόρειος Ήπειρος «*έγερνε προς το μέρος της Ελλάδας*», επέβαλλαν επευσμένα ανακωχή και για την επίλυση του θέματος όρισαν νέα Διάσκεψη στην Κέρκυρα τον επερχόμενο Μάιο του 1914.

Τα νησιά του Αιγαίου και η Βόρειος Ήπειρος σε εκκρεμότητα ... με το μέλλον τους αβέβαιο.

Η στρατιωτική αποστολή του Στρατηγού Liman Von Sanders στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Σχεδόν παράλληλα με τις εξελίξεις των δύο Βαλκανικών Πολέμων, εκτυλίχθηκε και η υπόθεση της Γερμανικής Στρατιωτικής Αποστολής στην Οθωμανική Αυτοκρατορία υπό τον Υποστράτηγο Liman Von Sanders.

Η πρώτη αναφορά των Γερμανών για «κάποια στρατιωτική αποστολή στην Κωνσταντινούπολη» έγινε την **24^η Μαΐου 1913** κατά την διάρκεια των εκδηλώσεων του γάμου της κόρης του Κάιζερ Γουλιέλμου Β'. Εκεί ενημερώθηκαν «χαλαρά μεταξύ τυρού και αχλαδιού» ο Άγγλος Βασιλιάς Γεώργιος V και ο Τσάρος Νικόλαος Β', ο οποίος μάλιστα έδωσε και την συγκατάθεσή του!!! [22] Αμφότεροι, κατά πάσα πιθανότητα, δεν είχαν καταλάβει ή ίσως δεν ήταν ... σε θέση να καταλάβουν την σημασία αυτής της αποστολής η οποία λίγο αργότερα θα έφερνε την Ρωσία και την Γερμανία στα πρόθυρα ενός πολέμου με θέατρο τα ήδη ταλαιπωρημένα Βαλκάνια.

Ενώ οι πολεμικές επιχειρήσεις του Δευτέρου Βαλκανικού Πολέμου ήταν σε πλήρη εξέλιξη, την **30^η Ιουνίου 1913** η Γερμανία ανακοίνωσε επίσημα την στρατιωτική αποστολή του Liman Von Sanders στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η αποστολή του Liman Von Sanders θα άρχιζε με το τέλος των ειρηνευτικών διαδικασιών των Βαλκανικών Πολέμων, θα διαρκούσε αρχικά για μία πενταετία και θα αναδεικνυόταν ως το κύριο σημείο τριβής μεταξύ της Ρωσίας και της Γερμανίας για την Πόλη και τα Στενά των Δαρδανελίων.

Σημειώνεται ότι είναι το ίδιο καλοκαίρι του 1913 που η Αγγλία τοποθέτησε τον Sir Louis Mallet σαν Πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη και άρχισε η αγγλοτουρκική προσέγγιση. Είναι επίσης το ίδιο καλοκαίρι που στην Κριμαία ο Τούρκος Υπουργός Talaat Pasha θα πρότεινε συμμαχία στον Ρώσο Υπουργό Εξωτερικών Sazonov.

Όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις αγωνιούσαν να προσεγγίσουν τους Νεότουρκους πασάδες...

Ο Γερμανός Υποστράτηγος Liman Von Sanders με επιτελείο 46 ικανών Γερμανών αξιωματικών και περίπου 1.100 βοηθητικών στρατιωτικών θα αντικαθιστούσε τον υπέργρηγο Στρατηγό Von Der Goltz, θα ήταν υπεύθυνος για την οργάνωση του Τουρκικού Στρατού, θα ήλεγχε τις μεταθέσεις των αξιωματικών, θα ήταν ο διοικητής των Στρατιωτικών Σχολών, θα ήταν ο Γενικός Επιθεωρητής του Στρατού και θα μετείχε στο Ανώτατο Συμβούλιο του Στρατού. Αυτό στην πράξη ήταν «ένας πλήρης έλεγχος του Τουρκικού Στρατού».

Με μία απλή διαταγή ο Liman Von Sanders θα είχε άμεσα στην διάθεσή του και τις μάχιμες στρατιωτικές δυνάμεις. Το αντικείμενο της αποστολής κρατιόταν μυστικό. Γερμανία και Οθωμανική Αυτοκρατορία απαντούσαν αόριστα σε οιαδήποτε σχετική ερώτηση των Μεγάλων Δυνάμεων. [72]

Ο Υποστράτηγος Liman Von Sanders

Οι πλέον ενδιαφερόμενοι για το θέμα Ρώσοι αντελήφθησαν την σημασία της υπόθεσης Liman Von Sanders τον **Νοέμβριο του 1913**. Ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Sazonov άρχισε αμέσως τις διπλωματικές παραστάσεις και η Γερμανία περιορίστηκε να απαντήσει τυπικά λέγοντας ότι:

«η αποστολή αποσκοπούσε μόνο στην προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Γερμανίας και δεν είχε καμμία επιθετική μορφή κατά της Ρωσίας».

Ο Sazonov δεν πείσθηκε από τις εξηγήσεις των Γερμανών και την **25^η Νοεμβρίου 1913** ενημέρωσε Αγγλία και Γαλλία και πρότεινε κοινά μέτρα, κοινές σκληρές διπλωματικές παραστάσεις προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία και την Γερμανία για την επίλυση του θέματος με βασικό αίτημα να απομακρυνόταν κατ' αρχάς ο Liman Von Sanders και το Επιτελείο του από την Κωνσταντινούπολη. Οι Γάλλοι συμφώνησαν αμέσως και πρότειναν να απομακρυνθεί ο Liman Von Sanders στην Αδριανούπολη. Οι Άγγλοι που είχαν ήδη επικεφαλής του Τουρκικού Ναυτικού τον Ναύαρχο Limpus διαφώνησαν για κοινές διπλωματικές παραστάσεις.

Παράλληλα δεν ήθελαν να εμπλακούν σε συζητήσεις για την απομάκρυνση του Liman Von Sanders από την Πόλη διότι αυτό συνεπαγόταν και την απομάκρυνση και του δικού τους Ναυάρχου Limpus. Ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Sir Ed Grey, με διπλωματική ευελιξία χελιού, αντιπρότεινε ένα κοινό ήπιο και όχι σκληρό διάβημα προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Άλλωστε η Αγγλία εκείνη την εποχή, με ενέργειες του Πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη Sir Louis Mallet, ήταν στην διαδικασία προσέγγισης με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Σκληρό διάβημα δεν μπορούσε να γίνει και ο Sir Ed Grey γνώριζε πολύ καλά ότι ούτως ή άλλως μία πρόταση για ήπιο διάβημα δεν θα γινόταν αποδεκτή από τους Ρώσους.

Ο Sazonov δυσανεκτήθηκε με την στάση του Sir Ed Grey και την **12^η Δεκεμβρίου 1913**, μέσω του Ρώσου Πρέσβη στο Λονδίνο, δικαιολογημένα διαμαρτυρήθηκε στους Άγγλους για «οργανικό λάθος στους κόλπους της Τριπλής Συμμαχίας».

Το ήπιο διάβημα τελικά έγινε την **13^η Δεκεμβρίου 1913** και απλά ζητούσε πληροφορίες για την σύμβαση του Liman Von Sanders.

Οι Τούρκοι εκτίμησαν σωστά την κατάσταση και με μία ασαφή απάντηση απέφυγαν να διευκρινίσουν την υπόθεση. Καμμία από τις Μεγάλες Δυνάμεις δεν τολμούσε τότε να διαταράξει το *status quo* και οι Τούρκοι το γνώριζαν πολύ καλά.

«Όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις επιθυμούσαν να αποκτήσουν την επικυριαρχία στην Πόλη και τα Στενά αλλά εφ' όσον καμμία δεν μπορούσε να το καταφέρει, αναγκαστικά επέστρεφαν στην προηγούμενη τακτική τους θέση που ήταν τουλάχιστον η ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Την επόμενη ημέρα του διαβήματος, την **14^η Δεκεμβρίου 1913**, ο Υποστράτηγος Liman Von Sanders και το Επιτελείο του έφτασε στην Πόλη. ^{[28], [73]} Για να ηρεμήσουν λίγο τις Μεγάλες Δυνάμεις και ιδιαίτερα τους Ρώσους, οι Τούρκοι ανακοίνωσαν αμέσως ότι προς το παρόν ο υποστράτηγος Liman Von Sanders δεν θα είχε υπό τον έλεγχό του στρατεύματα.

Ο Υποστράτηγος Liman Von Sanders και το επιτελείο του

Οι απαντήσεις και η στάση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ουδόλως καθυσάχασαν τον Sazonov ο οποίος πρότεινε πλέον νέο κοινό διάβημα Ρωσίας, Αγγλίας, Γαλλίας προς την Γερμανία. Όταν και αυτή η προσπάθειά του απέτυχε, ο Sazonov αντελήφθη ότι για την ώρα εκείνη Αγγλία και Γαλλία ήταν ικανοποιημένες από την παρούσα θέση τους στην Κωνσταντινούπολη και απλά δεν επιθυμούσαν να βάλουν και την Ρωσία στο παιχνίδι να διεκδικήσει θέσεις συμβούλων στην Κυβέρνηση του Σουλτάνου.

Οι Ρώσοι όμως ενδιαφερόταν ευθέως για τα Στενά και όχι για έμμεσες ενέργειες με συμβούλους. Την **6^η Δεκεμβρίου 1913** ο Sazonov εξέφρασε τις απόψεις του για τα Στενά στον Τσάρο Νικόλαο Β' ο οποίος τις υιοθέτησε αυτούσιες:

«Για τους Ρώσους τα Στενά είτε θα έμεναν στην αδύναμη και ελεγχόμενη Οθωμανική Αυτοκρατορία ή θα αποδιδόταν στους Ρώσους. Οιαδήποτε άλλη Δύναμη που θα ήθελε να ελέγχει τα Στενά, θα ήλεγχε και την οικονομική ανάπτυξη της νότιας Ρωσίας. Οιοσδήποτε θα είχε την κατοχή των Στενών θα ήλεγχε την Μαύρη Θάλασσα και την Μεσόγειο, θα είχε τα κλειδιά της διείσδυσης στην Μικρά Ασία και της ηγεμονίας στα Βαλκάνια. Αυτό θα ήταν μη αποδεκτό και αδιαπραγμάτευτο».

Η ιδέα αυτή οδηγούσε τους Ρώσους σε υπερβολές και

«άρχισαν να σκέφτονται ακόμη και εμπλοκή σε πόλεμο αν κάποια Τρίτη χώρα προσπαθούσε να αποκτήσει τον έλεγχο της Πόλης και των Στενών».

Πάνω σ' αυτή την λογική έγιναν στην Αγία Πετρούπολη δύο κρίσιμα πολεμικά συμβούλια την **13^η Ιανουαρίου** και την **21^η Φεβρουαρίου 1914** όπου αναπτύχθηκαν αρκετά ακραίες απόψεις και προτάθηκαν πολύ προχωρημένες πολεμικές προπαρασκευές που ίσως να κλιμάκωναν την υπόθεση πολύ περισσότερο απ' ό τι υποδείκνυε η τακτική κατάσταση.

Τα σχέδια των Ρώσων για άμεση επέμβαση στα Στενά προβλέπανε τότε ένα Ευρωπαϊκό πόλεμο και μία νέα αναταραχή στα Βαλκάνια.

Σε μία τέτοια περίπτωση οι Ρώσοι εκτιμούσαν ότι η Αυστροουγγαρία θα επιτίθετο στην Σερβία, η Βουλγαρία και η Ελλάδα θα φρόντιζαν οπωσδήποτε να διαλέξουν αντίθετα στρατόπεδα, πιθανότατα η Βουλγαρία με την Γερμανία και η Ελλάδα με την Ρωσία χωρίς να αποκλείεται και το αντίθετο.

Προφανώς ούτε οι Ρώσοι γνώριζαν τα σχέδια που εξυφάνονταν την ίδια χρονική περίοδο από τον Άγγλο Υπουργό Εξωτερικών Sir Ed Grey και τον Πρέσβη στην Πόλη Sir Louis Mallet για συμμαχία Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Βουλγαρίας κατά της Ελλάδας.

Η υπόθεση Liman Von Sanders εκτυλισσόταν από το καλοκαίρι του 1913, καθ' όλη την διάρκεια του Δεύτερου Βαλκανικού Πολέμου και της Συνθήκης του Βουκουρεστίου. Ίσως αυτή η λεπτομέρεια να εξηγεί και τον λόγο για τον οποίο για μία και μοναδική φορά ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β' υποστήριξε τα ελληνικά συμφέροντα στην Συνθήκη του Βουκουρεστίου.

«Προφανώς ο λόγος δεν ήταν ο θαυμασμός του Κάιζερ για τα ηρωικά κατορθώματα των Ελλήνων αλλά η προσπάθεια προσεταιρισμού ενός ισχυρού και πρόσφατα νικηφόρου στρατού στα Βαλκάνια». Ο «γαμπρός του Κάιζερ» Βασιλιάς Κωνσταντίνος ήταν απλώς ο συνδετικός κρίκος. Αποκλείεται να είχαν αλλάξει έτσι ξαφνικά τα αισθήματα του Κάιζερ για την Ελλάδα.

Από την άλλη πλευρά στην Ρωσία, οι απόψεις του Ρώσου Διπλωματικού Συμβούλου του Υπουργείου Εξωτερικών N. Basili για τις επιχειρήσεις των Στενών, όπως εκφράσθηκαν στα δύο ρωσικά πολεμικά συμβούλια, δεν ήταν και τόσο ευνοϊκές για την Ελλάδα:

«Οι επιχειρήσεις για την κατοχή των Στενών πρέπει να γίνουν αποκλειστικά με δικές μας δυνάμεις, χωρίς την βοήθεια κανενός. Οι πολεμικοί Στόλοι της Αγγλίας και της Γαλλίας θα μπορέσουν να ελέγξουν τον Γερμανικό Στόλο, αλλά δεν μπορούμε να στηριχθούμε στην Ελλάδα διότι αυτή έχει βλέψεις για την Κωνσταντινούπολη οι οποίες στην συνέχεια θα αποδειχθούν εμπόδιο στην αποκατάσταση των φιλικών μας σχέσεων».

Με μία άλλη ερμηνεία «η Ρωσία ουδέποτε θα επέτρεπε στην Ελλάδα να καταλάβει την Κωνσταντινούπολη». Το απατηλό όνειρο της «Κόκκινης Μηλιάς».

Επιπλέον αυτών ένα από τα πολεμικά σενάρια των Ρώσων για τον έλεγχο των Στενών προέβλεπε και την κατοχή των νησιών του Αιγαίου αλλά και της Κρήτης. Τελικά οι Ρώσοι, μετά τα δύο πολεμικά συμβούλια, περιορίστηκαν να προβούν μόνον σε ένα ήπιο διάβημα προς Οθωμανική Αυτοκρατορία και Γερμανία με το οποίο ουσιαστικά:

«θα αποδεχόταν τον Liman Von Sanders μόνο σαν Επιθεωρητή του Τουρκικού Στρατού».

Η ευκαιρία ήταν μεγάλη και η αντίδραση της Γερμανίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν άμεση. Η Γερμανία προήγαγε τον Liman Von Sanders σε Αντιστράτηγο, γεγονός που επέτρεψε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία να του αναθέσει καθήκοντα Οργανωτή και Γενικού Επιθεωρητή του Τουρκικού Στρατού. Ήταν μία τυπική ενέργεια η οποία χαμήλωσε τους τόνους και απομάκρυνε τον κίνδυνο σύγκρουσης με την Ρωσία. Στην ουσία όμως ο Αντιστράτηγος Liman Von Sanders θα είχε στα χέρια του τον έλεγχο του Στρατού και κατ' επέκταση τον στρατιωτικό έλεγχο των Στενών.

Η Γερμανία «έδειξε» ότι υποχώρησε στις απαιτήσεις των Ρώσων αλλά στην ουσία είχε επιτύχει τον σκοπό της. Οικονομικό έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είχε φροντίσει να αποκτήσει από το 1903 με την Deutsche Bank που ήλεγχε το πρόγραμμα της σιδηροδρομικής γραμμής της Βαγδάτης (Bagdad Concession).

Με τον Liman Von Sanders η Γερμανία απέκτησε στρατιωτικά ερείσματα πάνω στα οποία θα μπορούσε να επιβάλλει την πολιτική και την οικονομική ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Σε κάθε περίπτωση που ήθελε ακολουθήσει διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η Γερμανία θα ήταν σε θέση ισχύος να διεκδικήσει μεγάλο μερίδιο!!! Άλλωστε αυτός ήταν και ο αντικειμενικός σκοπός όλων των άλλων Μεγάλων Δυνάμεων.

Κεφάλαιο 4: «Ο Πρώτος Μεγάλος Πόλεμος - Περίοδος 1914 – 1918»

Ο στόχος των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων είναι η με κάθε μέσο επικράτηση σε κατά το δυνατόν περισσότερες νέες περιοχές του πλανήτη. Όλες συναγωνίζονται για νέες αποικίες και για σφαίρες επιρροής. Όμως οι μυστικές συμφωνίες και οι ανεξέλεγκτες συνέπειές τους, οι διπλωματικές ακροβασίες της Αυστροουγγαρίας και της Αγγλίας, η εμμονή και απαίτηση των Γερμανών για «ζωτικό χώρο» και ιδιαίτερα η κούρσα για την νομή των πετρελαίων της θνήσκουσας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δημιούργησαν στην πρώτη δεκαπενταετία του 20^{ου} αιώνα «μία μεγάλη ένταση μεταξύ των ήδη πολωμένων Μεγάλων Δυνάμεων».

Ήταν πλέον ή βέβαιο ότι αυτή η ένταση κάπου θα έπρεπε να εκτονωθεί. Αγγλία, Γαλλία και Γερμανία είχαν κατά βάση αντιληφθεί την ένταση και με διάφορες ενέργειες προσπαθούσαν να την αποκλιμακώσουν. Μάλιστα μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 1914, με μία σειρά συμφωνιών, έφθασαν πολύ κοντά η μία στην άλλη και θεωρητικά η προσέγγισή αυτή είχε απομακρύνει τον κίνδυνο ενός γενικευμένου πολέμου. Όλα έδειχναν ότι «η μοιρασιά θα γινόταν ειρηνικά...».

Δυστυχώς τότε, Αγγλία, Γαλλία και ιδιαίτερα η Γερμανία έδειξαν να μην λαμβάνουν αρκετά υπόψη τους την Αυστροουγγαρία και αυτό ήταν μεγάλο λάθος. Η τελευταία αναγκάστηκε να προκαλέσει γεγονότα τα οποία κατά την γνώμη της θα την έβαζαν πάλι στο άρμα αυτών που σχεδίαζαν να μοιράσουν το Κόσμο. Μία προσχεδιασμένη δολοφονία έδωσε έδαφος σε κρατικούς εγωισμούς και αλληπάλληλες προκλήσεις οι οποίες με την σειρά τους προκάλεσαν μία ανεξέλεγκτη και ραγδαία κλιμάκωση της έντασης. Έτσι οι Μεγάλες Δυνάμεις οδηγήθηκαν αναπόφευκτα στον Μεγάλο Πόλεμο, στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Μπορεί η Αυστρία να δημιούργησε την αφορμή για τον πόλεμο αλλά δεν ήταν και η μοναδική δικαιολογία αυτού του πολέμου.

Σ' αυτή την περίοδο ότι αφορά την Ελλάδα περικλείεται σε μία λαϊκή παροιμία η οποία λέει ότι:

«Όταν μαλλώνουν τα βουβάλια στον βάλτο, τα βατράχια καλό είναι να διατηρούν αποστάσεις, εάν φυσικά μπορούν».

Η Ελλάδα ήταν τότε

«ένας βάτραχος που μόλις είχε δείξει την στρατιωτική και διπλωματική του δύναμη στον μικρόκοσμο του βάλτου των Βαλκανίων».

Όμως ο παγκόσμιος βάλτος είναι κάτι πολύ διαφορετικό. Οι όροι του παιχνιδιού πολύ διαφορετικοί, κυνικά σκληροί, χωρίς έλεος, χωρίς συναισθηματισμούς και πολύ μακριά από την ελληνική νοοτροπία. Οι έννοιες πατριωτισμός και πατρίδα... ίσως απουσιάζουν...

Δυστυχώς η Ελλάδα μπήκε και αυτή στο παιχνίδι του παγκόσμιου βάλτου και ευτυχώς στην πρώτη φάση βγήκε απλώς λαβωμένη αλλά στο πλευρό των θεωρητικά νικητών του πολέμου.

Το Κεφάλαιο περιλαμβάνει τις παρακάτω ενότητες:

- «Το διεθνές υπόβαθρο τις παραμονές του Μεγάλου Πολέμου»
- «Το διπλωματικό παρασκήνιο του πρώτου επτάμηνου του 1914»
- «Η αφορμή που προκάλεσε την έκρηξη του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου»
- «Η είσοδος Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον πόλεμο».

Βιβλιογραφία

- [1] Αρχεία Αυστρίας - Aussenpolitik
[2] Harry Howard, *The Partition of Turkey*, 1931
[3] Robert Kerner, *Mission of Liman von Sanders*, pp. 15-6,
[4] H. S. W. Corrigan, *German-Turkish Relations and the Outbreak of War in 1914* (1967), p. 146.
[5] Fischer, *War of Illusions*, p. 301.
[6] Williamson, *Austria-Hungary and the Origins of the First World War*, p.177-8.
[7] Djemal Pasha, *Memoirs of a Turkish Statesman 1913-1919 -- 1922*
[8] E. Driault, *Histoire diplomatique de la Grece*, Paris 1926
[9] Geoffrey Miller, *The British Policy towards the Ottoman Empire*, London 1995
[10] Winston Churchill, *World Crisis Vol I* pg 536, 537
[11] *Die auswärtige Politik Serbiens*, Bogjchevich, 1929
[12] A. Mandelstam *La societe des nations et les poissances devant le problem armenien*, Paris 1926.
[13] Viner, *International finance and balance of power diplomacy*, 1929
[14] S. Sazonov, *Fateful Years*, pp. 133-7
[15] Heller, *British Policy*, p. 123.
[16] Άρθρο του Βούλγαρου Υπουργού Stephan Panaretoff την 14^η Απριλίου 1915 στους *New York Times*.
[17] Radoslavon, *Bulgarien und Die Weltkrise*, Berlin 1923
[18] Επιστολή του Ναυάρχου Mark Kerr προς τον Prince of Battenberg την 9 Δεκεμβρίου 1913 η οποία αναφέρεται και στο Superior Force, Geoffrey Miller
[19] Προσωπικές Επιστολές του Mallet προς τον Grey την 17 και την 21 Μαΐου 1914
[20] *Morgenthau Diaries*
[21] Σ. Μαρκεζίνη, *Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος*, 1966
[22] Winston Churchill, *World Crisis II*
[23] *Greek White Book* 1-6 pg, 1-7.
[24] Επιστολή του Wangenheim προς το Γερμανικό Υπουργείο Εξωτερικών την 18 Ιουλίου 1914
[25] Επιστολή του Tonchev στην Σόφια της 21 Ιουλίου 1914.
[26] Επιστολή Hans Von Wangenheim στο Υπουργείο Εξωτερικών της Γερμανίας την 22 Ιουλίου 1914
[27] Czernin, *In the World War*, London 1921
[28] *Greek White Book Diplomatic Documents 1913 -17*, American Hellenic Society
[29] Επιστολή Hans Von Wangenheim στο Υπουργείο Εξωτερικών της Γερμανίας την 28 Ιουλίου 1914
[30] M. Bombard, *L' entrée en guerre de la Turquie*, Paris 1921.
[31] Επιστολή του Γερμανού Πρέσβη στην Σόφια Michahelles προς τον Γερμανό Υπουργό Εξωτερικών Jagow την 2^α Αυγούστου 1914. .
[32] Βενιζέλος, *Vindication of Greek National Policy 1912-1917* και άλλα
[33] Karl Kautsky, *German Documents on the outbreak of the World War*, Carnegie 1924 & *Papers of Count Tisza 1914-1918*, H. Marczali, 1924 και στο *Aussenpolitik VII* 9482
[34] Επιστολή του Giers προς τον Sazonov την 5 Αυγούστου 1914
[35] Επιστολή του Giers προς τον Sazonov την 9 Αυγούστου 1914
[36] Αναφορά του Wangenheim προς το Γερμανικό Υπουργείο Εξωτερικών την 4 Αυγούστου 1914
[37] Αναφορά του Έλληνα Πρέσβη στο Βερολίνο Θεοτόκη προς τον Βασιλιά Κωνσταντίνο την 4 Αυγούστου 1914
[38] Επιστολές του Giers προς τον Sazonov την 12 και 13 Αυγούστου 1914
[39] Επιστολή του Sazonov στον Ρώσο Πρέσβη στο Λονδίνο Benckendorff την 16 Αυγούστου 1914 να ενημερώσει τους Άγγλους για το θέμα.
[40] Take Ionescu, *Personal Impressions*, New York 1920
[41] Επιστολή Sazonov προς Isvolsky και Benckendorf την 16 Αυγούστου 1914
[42] Sir Ed Grey *Memoirs*, *Twenty Five Years*
[43] Επιστολές του Giers προς τον Sazonov την 19 Αυγούστου και του Mallet προς το Grey την 20 Αυγούστου 1914
[44] *Foreigners in Turkey*, Philip Marshall Brown, usa 1914
[45] Επιστολή του Mallet, προς τον Grey την 20 Αυγούστου 1914
[46] Οδηγία του Sazonov προς τον Giers την 26 Σεπτεμβρίου και προφορική νότα των Άγγλων στην Υψηλή Πύλη 1 Οκτωβρίου.
[47] Επιστολή του Mallet προς τον Grey την 27 Σεπτεμβρίου 1914
[48] Επιστολή του Grey προς τον Mallet την 30 Σεπτεμβρίου 1914
[49] Επιστολή του Giers προς τον Sazonov την 29 Σεπτεμβρίου 1914
[50] Ahmed Emin, *Turkey in the World War*, USA 1930

«Το διεθνές υπόβαθρο τις παραμονές του Μεγάλου Πολέμου»

Η Αγγλία, την ώρα που οι Ρώσοι αγωνιούσαν για τα Στενά και τον Καύκασο, το 1899 με αθόρυβες κινήσεις ίδρυσε το Προτεκτοράτο του Κουβέιτ. Τον Αύγουστο 1907, με το πρόσχημα της καλλίτερης άμυνας εναντίον των επεκτατικών τάσεων της Γερμανίας και της Αυστροουγγαρίας, έπεισε την Ρωσία να μοιράσουν τις σφαίρες επιρροής στην Περσία και συνέχισε να εργάζεται μεθοδικά για την προσέγγιση των πετρελαίων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από την Ανατολή. Τον Μάρτιο 1913, ανάγκασε την ηττημένη και εξασθενημένη από τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο Οθωμανική Αυτοκρατορία να υπογράψει μία Συμφωνία με την οποία αναγνωριζόταν κάποια ειδικά προνόμια στο νότιο Ιράκ, στο Κουβέιτ και στον Περσικό Κόλπο. Αξίωσε και πέτυχε τότε να σταματήσει ο σιδηρόδρομος στην Βασόρα και μόνον κατόπιν δικής της εγκρίσεως θα «έβγαινε η γραμμή στον Περσικό Κόλπο».

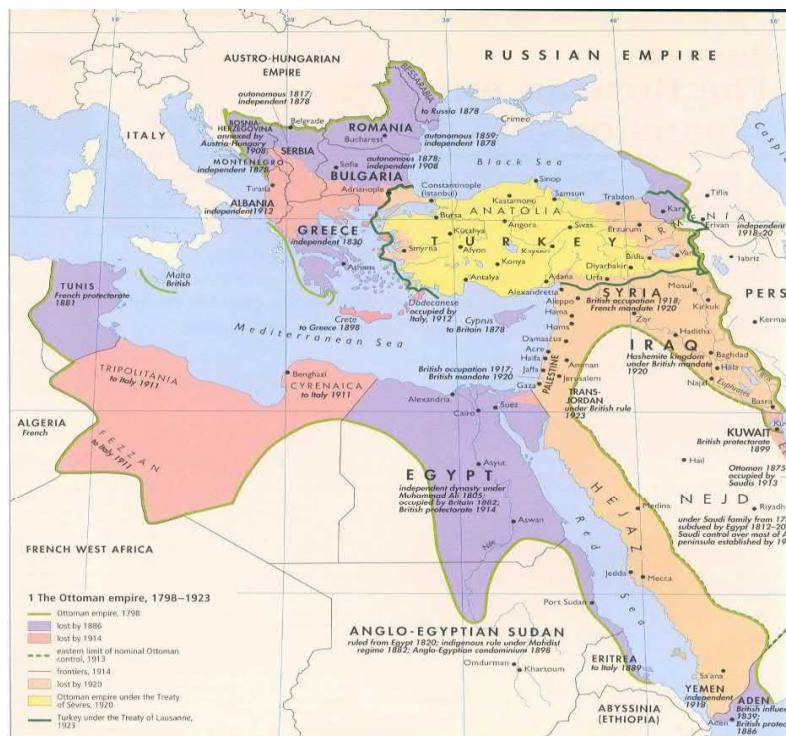
Επιπλέον η Αγγλία κατόρθωσε τότε, [2] σελ. 51

«έναντι μίας άνευ αξίας αυξήσεως 4% στους δασμούς εισαγωγής προϊόντων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, να εισχωρήσει με δύο Βρετανούς υπηκόους στο Διοικητικό Συμβούλιο του Σιδηροδρόμου της Βαγδάτης και να αποκτήσει αποκλειστικά δικαιώματα ναυσιπλοΐας στον Τίγρη, τον Ευφράτη και τον Σατ-αλ-αράμπ»

και με αυτόν τον τρόπο

«απέκτησε τον έλεγχο του νοτίου Ιράκ, της περιοχής των πετρελαίων, πριν ακόμη ολοκληρωθεί η σιδηροδρομική γραμμή των Γερμανών προς την Βαγδάτη».

Από το καλοκαίρι του 1913, με τις ενέργειες του Άγγλου Πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη Sir Louis Mallet, η Αγγλία προσέγγιζε συστηματικά και την Οθωμανική Αυτοκρατορία με απώτερο σκοπό και τον έλεγχο των Στενών αλλά και του Κράτους του Σουλτάνου.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία

Η Ρωσία και η Γερμανία είχαν επίσης αρχίσει να ρυθμίζουν τις θέσεις τους στην Μέση Ανατολή από το 1908, αμέσως μετά την προσάρτηση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης από την Αυστρία. Η Ρωσία είχε ανησυχήσει από την προώθηση των Γερμανών στην ανατολή με την σιδηροδρομική γραμμή της Βαγδάτης και απαίτησε από τους Γερμανούς να μην επεκτείνουν την γραμμή στην βόρεια Περσία.

Την 19^η Αυγούστου 1911, οι δύο χώρες υπέγραψαν την **Συμφωνία του Potsdam** με την οποία «η Ρωσία δεν θα είχε πλέον αντιρρήσεις για την σιδηροδρομική γραμμή της Βαγδάτης με αντάλλαγμα την αποκλειστική σφαίρα επιρροής της στην βόρεια Περσία. Προτεραιότητα κατασκευής της πιθανής μελλοντικής σιδηροδρομικής γραμμής από την Αρμενία και Κουρδιστάν προς την Βαγδάτη θα είχαν οι Ρώσοι».

Ήταν και αυτή η συμφωνία ένα είδος «μοιρασιάς».

Ενώ οι Βαλκανικοί Πόλεμοι ήταν ακόμη σε πλήρη εξέλιξη, οι **Κεντρικές Δυνάμεις** (Γερμανία, Αυστρία και Ιταλία) θεωρούσαν σχεδόν σίγουρο τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και είχαν αρχίσει να εξυφαίνουν τα σχέδια για την νομή της Μικράς Ασίας. Η Γερμανία θεωρούσε ήδη την Μικρά Ασία σαν απαραίτητο κομμάτι του δρόμου για την ανατολή και είχε προειδοποιήσει τις άλλες Μεγάλες Δυνάμεις να μην προσπαθήσουν να την σφετερισθούν. Η Μικρά Ασία ήταν για τους Γερμανούς μία δική τους «*noli me tangere*» * *μη με αγγίζεις* περιοχή, απαγορευμένη για οιονδήποτε. Σε διμερή συμφωνία η Γερμανία είχε αποδεχθεί την σφαίρα επιρροής της Ιταλίας στα Δωδεκάνησα, την νοτιοδυτική Μικρά Ασία και την περιοχή της Adalia. Η Ιταλία ήταν ευχαριστημένη με «τα υπόλοιπα που άφηνε η Γερμανία» και ουσιαστικά οι δύο χώρες τα είχαν συμφωνήσει. Έμαθε όμως η Αυστρία την μονομερή και αθέμιτη προσέγγιση των δύο συμμάχων της και αποφάσισε να επέμβει διπλωματικά. Αφού απέτυχε να συνεννοηθεί απ' ευθείας με την Ιταλία, την **18^η Μαΐου 1913**, ο Αυστριακός Υπουργός Εξωτερικών Berchtold διεμήνυε στον Γερμανό ομόλογό του Von Jagow:

[1] Τόμος VI σελ. 443

«*Επιθυμούμε την ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά εάν αυτή διαμελισθεί θέλουμε το δικαίωμένο μερίδιο.*»

Έχει καμμία διαφορά η παραπάνω έκφραση με την μοιρασιά της λείας των λιονταριών στη ζούγκλα; «... αν πιάσετε αντιλόπη, θέλω και εγώ μερίδιο...».

Οι Υπουργοί Εξωτερικών Αυστρίας Leopold Von Berchtold και Γερμανίας Gottlieb Von Jagow

Η Αυστρία διεκδικούσε και αυτή τον κόλπο της Adalia, την νοτιοδυτική Μικρά Ασία απέναντι από την Ρόδο, το λιμάνι και τα περίχωρα της Haifa. Στην ουσία υπήρχε εμπλοκή στις διεκδικήσεις της Αυστρίας και της Ιταλίας.

Η Γερμανία, η οποία τότε πλέον είχε και την απαραίτητη στρατιωτική μηχανή να επιβάλλει καταστάσεις, φρόντισε την **15^η Ιουλίου 1913** να ξεκαθαρίσει την υπόθεση και ανακοίνωσε στους συμμάχους της, Ιταλία και Αυστρία, τις «*γερμανικές ζώνες εργασίας – zones de travail*» στην Μικρά Ασία, όπως ονομαζόταν τότε οι σφαίρες επιρροής: [2] σελ. 53

The constructions of the Anatolian and Bagdad railroads and the different works attached thereto (mines, irrigation projects, port constructions, etc.) pursued for some years by German capital represent an ensemble of concessions and interests which extent over a certain part of Asiatic Turkey and form there a German zone de travail. This zone de travail extends as far as the southern part of Asia Minor where there are several most important enterprises. ..

και ακολουθούσε η περιγραφή των ζωνών μέσα στην Μικρά Ασία μέχρι τον Καύκασο χωρίς εκεί να ορίζει σαφή σύνορα διότι δεν είχαν ακόμη ρυθμισθεί οι ζώνες επιρροής και οι διεκδικήσεις της Ρωσίας και της Γαλλίας. Με μία άλλη πιο διαφωτιστική περιγραφή ο Γερμανός Πρέσβης στην Πόλη Hans Von Wangenheim είχε διαιρέσει την Γερμανική σφαίρα επιρροής σε δύο τμήματα: [3], [4], [5]

«*το ένα, το πιο σημαντικό, ήταν εκατέρωθεν της σιδηροδρομικής γραμμής της Βαγδάτης όπου υπήρχε πετρέλαιο και ορυκτά και το οποίο έπρεπε να αποκτηθεί με κάθε θυσία και το άλλο, το λιγότερο σημαντικό, θα χρησιμοποιείτο για γερμανικό αποικισμό.*»

Μέχρι τότε όλα ήταν σχεδόν θεωρητικά και καταγεγραμμένα σε Συμφωνίες. Μετά τις υποθέσεις της Τριπολιτιδας και της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης, η Γερμανία ήταν η πρώτη Μεγάλη Δύναμη που έκανε «την θεωρία, πράξη», ουσιαστικά ήταν η πρώτη που άρχισε επί της πράξεως τον επί τόσα χρόνια αναμενόμενο διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας:

Μέσα στο 1913, οι γερμανικές εμπορικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις ήταν ήδη και επιχειρούσαν στην Μικρά Ασία.

Όλα αυτά δημιούργησαν τριβές στο εσωτερικό των Κεντρικών Δυνάμεων και την **29^η Δεκεμβρίου 1913** η Αυστρία, προκειμένου να βρει μία διέξοδο και κάποιο μερίδιο για τον εαυτό της, πρότεινε σε Γερμανία και Ιταλία: [2] σελ. 55

Να εξαγοραστούν: «η Ρωσία με την Αρμενία», «η Γαλλία με την Συρία», «η Αγγλία με την Μεσοποταμία» και «να μείνει στην αποκλειστική διάθεση των Κεντρικών Δυνάμεων, η Θράκη, η Κωνσταντινούπολη και ολόκληρη η Μικρά Ασία.»

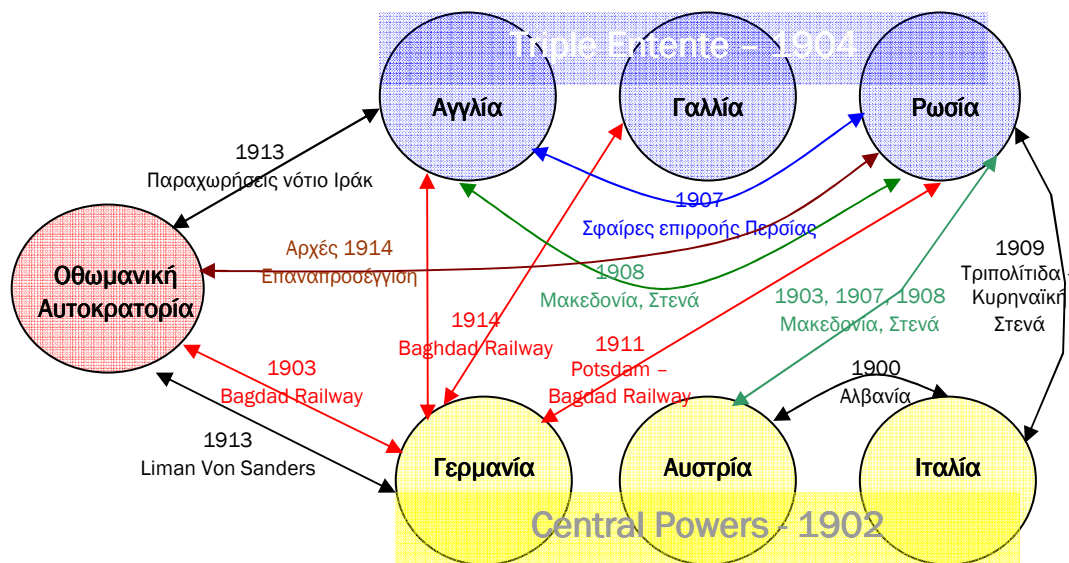
Η πρόταση των Αυστριακών ήταν ανεδάφικη και δεν βρήκε ανταπόκριση στην Γερμανία. Οι Γερμανοί είχαν την στρατιωτική δύναμη και την οικονομική διείσδυση στη Οθωμανική Αυτοκρατορία και προφανώς δεν είχαν την ανάγκη της Αυστρίας. Οι Γερμανοί για τους τύπους και μόνο άφησαν στην Αυστρία την περιοχή της Αλαγιά.^[6]

«Η Αυστρία ήταν απλά σύμμαχος και όχι εμπορικός συνεργάτης της Γερμανίας». Τότε για πρώτη φορά οι Αυστριακοί άρχισαν να αισθάνονται ότι μπαίνουν πλέον στο περιθώριο... Ο «πολύς» Υπουργός Εξωτερικών της Αυστρίας Leopold Von Berchtold και η πολιτική του είχαν ουσιαστικά αποτύχει. Οι Γερμανοί, όταν θα αποκτούσαν τον οικονομικό και στρατιωτικό έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και όταν θα διαπίστωναν ότι θα μπορούσαν από μόνοι τους να προωθήσουν τα σχέδιά τους, θα παραμέριζαν σταδιακά και με χαλαρές κινήσεις την παραδοσιακή τους σύμμαχο Αυστροουγγαρία.

Η Γερμανία, μετά την Συνθήκη του Βουκουρεστίου, έδειχνε να είναι η μόνη Δύναμη που επιθυμούσε την ανάταξη και ανασυγκρότηση της ηττημένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Κρατική υποκρισία!!! Ο πραγματικός λόγος ήταν το ότι η Γερμανία «είχε επενδύσει» πάνω στην Οθωμανική Αυτοκρατορία για τον δρόμο προς την Ανατολή. Δεν είχε άλλη εναλλακτική πρόσβαση στην Ανατολή ούτε και άλλες σφαίρες επιρροής. Κατά συνέπεια έπρεπε με κάθε θυσία να αποκτήσει τον πλήρη εσωτερικό έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ο άριστος τρόπος γι' αυτό ήταν μέσω του «ελέγχου του Στρατού των Οθωμανών».

«Αυτός που θα είχε τον έλεγχο του Στρατού, θα είχε και τον έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, τον έλεγχο των Στενών αλλά και του δρόμου για την Ανατολή».

Στις αρχές του 1913 και πάνω σ' αυτή την λογική μία νέα μυστική συμφωνία μεταξύ Γερμανίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προστέθηκε στο ήδη πολύπλοκο πλέγμα των μυστικών συμφωνιών. Η νέα μυστική συμφωνία αφορούσε την ανανέωση της Γερμανικής στρατιωτικής αποστολής του υπέργηρου πλέον Γερμανού στρατηγού Von Der Goltz Pasha με τον νεώτερο και με περγαμηνές Υποστράτηγο Liman Von Sanders. {Κεφ. 3, σελ. 70}

Οι κυριότερες Μυστικές Συμφωνίες των Μεγάλων Δυνάμεων από το 1900 μέχρι το 1914

Όλες αυτές οι διεργασίες και οι μυστικές Συμφωνίες είχαν πλέον χάσει την έννοιά τους. Ουδείς πλέον εμπιστευόταν κανέναν, ακόμη και μεταξύ θεωρουμένων συμμάχων υπήρχε μεγάλη δυσπιστία.

Η πάλαι ποτέ κραταιά **Οθωμανική Αυτοκρατορία**, ηττημένη στον Α' Βαλκανικό Πόλεμο, βρέθηκε στις αρχές του 1913 στο χείλος της οικονομικής και πολιτικής κατάρρευσης ^[7] και το διεφθαρμένο Σουλτανικό καθεστώς δεχόταν παθητικά πλέον όλες αυτές τις εξωτερικές παρεμβάσεις. Οι Μεγάλες Δυνάμεις είχαν φροντίσει να κάνουν ευρέως γνωστό και πιστευτό στην Διεθνή Κοινή Γνώμη ότι:

«η αποτυχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οφειλόταν στην απομόνωσή της από την Ευρώπη, στην αποδιοργάνωση του κρατικού μηχανισμού και στην διαφθορά».

Κατά συνέπεια «Ο Μεγάλος Ασθενής είχε άμεση ανάγκη για οικονομική, πολιτική, στρατιωτική και ναυτική ανασυγκρότηση».

Τα ίδια επιχειρήματα χρησιμοποιούνται και σήμερα για παρόμοιες καταστάσεις. Είναι και αυτή μία τακτική καταχωρημένη στην διπλωματική παράδοση των Μεγάλων Δυνάμεων.

Με αυτή την πολύ σοβαρή «ιατρικής φύσεως δικαιολογία» είχαν σπεύσει οι Μεγάλες Δυνάμεις από τις αρχές του 1913 να καταλάβουν, με την μορφή εξειδικευμένων συμβούλων, αρκετές κρατικές θέσεις στην ήδη διεφθαρμένη Κυβέρνηση του Σουλτάνου. Μετά την στρατιωτική κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που επέτυχαν με τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο, οι Μεγάλες Δυνάμεις προχωρούσαν στο δεύτερο στάδιο, αυτό της εσωτερικής διάβρωσης και υποδούλωσης της Κυβέρνησης του Σουλτάνου.

Σ' αυτή την δραματική για την Οθωμανική Αυτοκρατορία εποχή έγινε την **23^η Ιανουαρίου 1913** το πρώτο Πραξικόπημα των Νεότουρκων [Κεφ. 3, σελ. 33]. Έξη μήνες αργότερα, τον **Ιούλιο 1913**, οι ίδιοι Νεότουρκοί Enver, Talaat και Djemal Pasha έκαναν το «**Κίνημα των Τριών Πασάδων**» με το οποίο στην ουσία εγκαθίδρυσαν:

«μία στρατιωτική δικτατορία, ένα στρατιωτικό κατεστημένο κατάλοιπα του οποίου υπάρχουν και σήμερα στην πολιτική σκηνή της Τουρκίας».

Οι τρεις Πασάδες περιόρισαν αμέσως την εξουσία του Σουλτάνου και μαζί με τον Μεγάλο Βεζύρη Said Halim Pasha διακυβέρνησαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία από το 1913 μέχρι το 1918.

Djemal Pasha

Enver Pasha

Talaat Pasha

Οι τρεις πασάδες θεωρήθηκαν από την τουρκική Κοινή Γνώμη σαν «μαριονέτες των Γερμανών» και αργότερα «κατηγορήθηκαν ότι με τις ενέργειές τους διέλυσαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία». Όλοι τους τελικά είχαν τραγικό τέλος αλλά οι ιστορικές λεπτομέρειες της εποχής που διακυβέρνησαν την χώρα τους είναι περιορισμένες και ασαφείς.

Μέχρι τότε η ευρωπαϊκή διπλωματία είχε να επιδείξει κάποιους άγραφους νόμους και κανόνες. Όχι απαραίτητα τίμιες και ευθείες προσεγγίσεις των θεμάτων αλλά πάντοτε κάποιοι βασικοί κανόνες τηρούντο. Οι τρεις πασάδες είτε διότι το πρόσταζε η απελπιστική κατάσταση που βρισκόταν η χώρα τους ή διότι θεωρούσαν ότι έκαναν διπλωματία υψηλού επιπέδου, προχώρησαν σε περιτέχνες και ακροβατικά επικίνδυνες διπλωματικές μεθοδεύσεις. Εκ των υστέρων φαίνεται ότι μάλλον κινήθηκαν πάνω σε μία γραμμή «η οποία ήθελε να μοιάσει με την ευρωπαϊκή διπλωματία αλλά είχε και μεγάλη δόση ανατολίτικης πονηριάς». Άλλωστε η δικαιολογία τους ήταν ότι

«τα ενδιαφέροντα και τα συμφέροντα μιας χώρας υπερτερούν της ειλικρίνειας»

Μπορεί η Οθωμανική Αυτοκρατορία να δεχόταν άμεσα ή έμμεσα αρκετές ταπεινώσεις από τις Μεγάλες Δυνάμεις αλλά οι υπερόπτες Νεότουρκοί Πασάδες που την διοικούσαν «επ' ουδενί ήθελαν να αποδεχθούν την Ελλάδα, λες και η Ελλάδα από μόνη της τους εξεδίωξε από την Ευρώπη». Οι Τούρκοι, πιστοί στο ανατολίτικο δόγμα «*χέρι που δεν μπορείς να το δαγκώσεις, φίλησε το...*», παράβλεπαν την αλήθεια ότι στην πράξη οι Μεγάλες Δυνάμεις ήταν αυτές που μέσω της Βαλκανικής Συμμαχίας τους έδιωξαν από την Ευρώπη.

Ότι βεβαίως αφορά την συμπεριφορά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προς τις άλλες Βαλκανικές χώρες η εξήγηση είναι απλή. Η Σερβία ήταν πολύ μακριά από την Πόλη και τα νέα σύνορα και ως εκ τούτου δεν μπορούσε πλέον να βλάψει την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η Βουλγαρία έδειχνε σαφείς προθέσεις συνεννόησης καθώς η εδαφική συνάφεια Βουλγαρίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν σημαντικός παράγοντας για τα σχέδια των Μεγάλων Δυνάμεων. Τελικά μόνον η νικήτρια των Βαλκανικών Πολέμων, η Ελλάδα αποτελούσε πραγματική απειλή για την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αυτός ήταν ο λόγος για τον οποίο η Ελλάδα και οι Έλληνες ήταν «το κόκκινο πανί» για τους τρεις Νεότουρκους Πασάδες.

Μετά το πέρας των Βαλκανικών Πολέμων ένας μεγάλος αριθμός Μουσουλμάνων της Μακεδονίας εκτοπίσθηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία η οποία τους εγκατέστησε στα περίχωρα της Σμύρνης. Από την Άνοιξη του 1914, οι Τούρκοι προκειμένου με την σειρά τους να εκτοπίσουν τους Έλληνες από την πόλη της Σμύρνης άρχισαν να δημιουργούν γεγονότα στην Δυτική Μικρά Ασία και ιδιαίτερα στην Σμύρνη και την Φώκαια.

Ο απώτερος αντικειμενικός σκοπός τους ήταν προφανής...

Το διπλωματικό παρασκήνιο του πρώτου επτάμηνου του 1914

Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι προσέφεραν στις Μεγάλες Δυνάμεις ένα ουσιαστικό βήμα για τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αλλά από την άλλη πλευρά διέλυσαν την Βαλκανική Συμμαχία και μηδένισαν την πιθανότητα δημιουργίας μιας Βαλκανικής Ομοσπονδίας που την επιθυμούσαν οι Μεγάλες Δυνάμεις. Με δεδομένη την πολιτική, θρησκευτική και λαογραφική κατάσταση στα Βαλκάνια, μία Βαλκανική Ομοσπονδία ήταν ουτοπία. Εάν όμως δημιουργείτο θα άφηνε τις Μεγάλες Δυνάμεις απερίσπαστες και ανενόχλητες να επιδοθούν στην νομή της πλουτοφόρας περιουσίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η Συνθήκη του Βουκουρεστίου είχε υπογραφεί αλλά ακόμη τίποτε δεν είχε κριθεί. Οι αμφισβητήσεις της Συνθήκης του Βουκουρεστίου άρχισαν από την επόμενη ημέρα της υπογραφής της.

Οι εδαφικές κατακτήσεις των Ελλήνων, των Σέρβων και των Μαυροβούνιων δεν ήταν ακόμη κατοχυρωμένες.

Όλες σχεδόν οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν ήταν ικανοποιημένες από τα αποτελέσματα της συνθήκης του Βουκουρεστίου και άρχισαν αμέσως με θεμιτές και αθέμιτες ενέργειες να δημιουργούν τις βάσεις για ένα νέο *status quo* στα Βαλκάνια, που θα τους επέτρεπε να διεκδικήσουν μεγαλύτερο μερίδιο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Μετά την Συνθήκη του Βουκουρεστίου και μέσα στο πρώτο επτάμηνο του 1914 ο κύριος στόχος των Μεγάλων Δυνάμεων ήταν:

«να προσεγγίσουν και να συμμαχήσουν με κάθε μέσο και τρόπο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και εάν είναι δυνατόν και με την Βουλγαρία. Το ιδανικό για τις Μεγάλες Δυνάμεις θα ήταν μία ελεγχόμενη συμμαχία Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Βουλγαρίας. Η πρόσφατα νικηφόρα Ελλάδα ήταν και πάλι μάλλον παρείσακτη και εμπόδιο στα σχέδια των Μεγάλων Δυνάμεων».

Προς αυτή την κατεύθυνση κινήθηκαν τότε όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις και οι διπλωματικές κινήσεις για την επίτευξη του σκοπού τους άγγιξαν τα όρια της «διπλωματικής αλητείας».

Λόγω του γεγονότος ότι όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις είχαν σχεδόν τον ίδιο αντικειμενικό σκοπό, οι κινήσεις τους μέσα στο πρώτο επτάμηνο του 1914 ήταν παρόμοιες και σχεδόν ταυτόχρονες με αποτέλεσμα η διπλωματική κατάσταση να είναι εξαιρετικά πλεγμένη και σε μερικά σημεία ασαφής.

Η ηττημένη και αποτυχημένη Βουλγαρία, αφού στο Βουκουρέστι διασώθηκε από τους υψηλούς προστάτες της, «προσέφερε τον εαυτό της σαν σκαλοπάτι του δρόμου προς την Ανατολή, σε όποιον θα της προσέφερε τα περισσότερα ανταλλάγματα». Ζητούσε (μάλλον απαιτούσε) την Μακεδονία που κατείχαν οι Έλληνες και βεβαίως νέα δάνεια. Περί το τέλος του 1913 η Βουλγαρία είχε προσπαθήσει να απαγκιστρωθεί από την Ρωσική επιρροή και να συμπλεύσει με τα συμφέροντα της Αυστρίας στα Βαλκάνια διότι έτσι πίστευε ότι θα κέρδιζε περισσότερα εδαφικά ανταλλάγματα στη Μακεδονία. Όμως τα απαιτούμενα δάνεια έρχονταν από τη Γαλλία, την σύμμαχο της Ρωσίας. Αποτέλεσμα αυτών ήταν η Βουλγαρία, από τότε και μέχρι την είσοδό της στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, να ταλαντεύεται μεταξύ Ρωσίας και Αυστρίας, δηλαδή μεταξύ Τριπλής Συμμαχίας και Κεντρικών Δυνάμεων.

Η ηττημένη, διεφθαρμένη και προ πάντων χρεωκοπημένη Οθωμανική Αυτοκρατορία, ως δια μαγείας με κάποιο τρόπο κατάφερε και πάλι να αποκτήσει φωνή και να εγείρει απαιτήσεις. Αφού συνήλθε από την βαριά ήττα των Βαλκανικών Πολέμων και το περιορισμό της ανατολικά της γραμμής Enos – Media, προσπάθησε τον Δεκέμβριο του 1913 με τις ευλογίες της Αυστρίας να συμμαχήσει με την Βουλγαρία. Τότε δημιουργήθηκε η σοβαρότερη και η πλέον επικίνδυνη κατάσταση για την Ελλάδα όταν με ενέργειες του Αυστριακού Πρέσβη στην Πόλη Pallavicini, η Βουλγαρία διαπραγματευόταν μία συμμαχία με την Οθωμανική Αυτοκρατορία εναντίον της Ελλάδας και της Σερβίας. Η συμμαχία δεν έκλεισε διότι η Βουλγαρία φοβήθηκε ότι οι Οθωμανοί θα εξασφάλιζαν την Θράκη και τα νησιά του Αιγαίου και μετά θα την άφηναν μόνη να πολεμήσει την Σερβία. [2] σελ. 64

Σε αντιδιαστολή με τις προθέσεις της Αυστρίας, ο Γερμανός Υπουργός Εξωτερικών Jagow επιθυμούσε μία συμμαχία Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Βουλγαρίας και στην συνέχεια μία συμμαχία Γερμανίας – Ελλάδας. [1] Τόμος VII, σελ. 260, 310 - 336

Ο «ανθέλληνας» Γερμανός Πρέσβης στην Πόλη, Baron Hans Von Wangenheim, με επιστολή του προς το Γερμανικό Υπουργείο Εξωτερικών από το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων, είχε εκφράσει σοβαρές αντιρρήσεις: [8]

«Εάν γίνει αυτή η συμμαχία, αυτό θα σημαίνει ότι η Βουλγαρία θα πρέπει να πάρει την Καβάλα, η Σερβία την Θεσσαλονίκη {;} και η Οθωμανική Αυτοκρατορία τα νησιά του Αιγαίου. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα συμφωνούσε να δώσει τα νησιά στον κύριο εχθρό της την Ελλάδα, μόνο εάν τα νησιά ουδετεροποιούνται».

Μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 1914 οι Τρεις Τούρκοι Πασάδες, Enver, Talaat και Djemal είχαν στήσει στην Πόλη ένα νέο είδος διπλωματίας, αυτό «της διπλωματίας των δεξιώσεων» που δεν ήταν τίποτε άλλο από ένα «λαμπερό διπλωματικό παζάρι». Σε καθημερινές δεξιώσεις, χοροεσπερίδες και δείπνα στις διάφορες Πρεσβείες της Κωνσταντινούπολης οι τρεις Τούρκοι Πασάδες

«πουλούσαν διπλωματικά τα πλεονεκτήματα της χώρας τους, χωρίς να πουλούν την ίδια την χώρα» ή τουλάχιστον έτσι πίστευαν.

Η Κωνσταντινούπολη είχε αρχίσει και πάλι να γίνεται το κέντρο των εξελίξεων στα Βαλκάνια και κατ' επέκταση στην Ευρώπη. Η Σόφια, το Βελιγράδι και η Αθήνα ήταν πολύ μικρές πρωτεύουσες για ένα τέτοιο ρόλο. Άγγλοι, Γάλλοι, Ιταλοί, Γερμανοί, Αυστριακοί, Ρώσοι και οι νεοεμφανισθέντες στο βαλκανικό πολιτικό προσκήνιο Αμερικανοί:

«έριχναν τα πάντα στην ποδιά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας των Τριών Πασάδων».

Οι Τρεις Πασάδες υπόσχονταν τα πάντα στους πάντες αλλά ενεργούσαν μόνο όταν εξασφάλιζαν τις απαραίτητες πιστώσεις και ανταλλάγματα.

Η κύρια Στρατηγική επιδίωξη των Τριών Πασάδων ήταν η κατά το δυνατόν διατήρηση της ακεραιότητας της χώρας τους και οι κύριοι άξονες Τακτικής ήταν κατά προτεραιότητα:

✚ *Η εξασφάλιση νέων πιστώσεων από την Ευρώπη*

✚ *Η επανάκτηση των νησιών του Αιγαίου από την Ελλάδα και*

✚ *Η εξασφάλιση των συνόρων τους στην Ευρωπαϊκή Οθωμανική Αυτοκρατορία πέρα από τη γραμμή Enos – Midia συμπεριλαμβανόμενης της Αδριανούπολης (Edirne)*

Οι Τούρκοι έπαιρναν δάνεια από όπου μπορούσαν και σε κάθε περίπτωση ζητούσαν πίσω τα νησιά απειλώντας αμέσως ή εμμέσως την Ελλάδα με πόλεμο.

Όλα τα παρατιθέμενα γεγονότα έγιναν εν μέσω αυτού του πολιτικού και διπλωματικού κλίματος.

Οι προθέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων

Αρχικά η εμφανής πολιτική της **Αγγλίας** προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν κατά βάση^{[2], [9], [10]}

«να παραμείνει η Οθωμανική Αυτοκρατορία ουδέτερη, τουλάχιστον μέχρι να εξασφαλισθεί η Αίγυπτος και εάν ξεσπούσε κάποιος πόλεμος αυτό θα οφειλόταν στην επιθετικότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στην περίπτωση αυτή η Ελλάδα θα ήταν ο πόλος μιας νέας Βαλκανικής Συμμαχίας εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και των Στενών».

Δηλαδή, όσο θα παρέμενε η Οθωμανική Αυτοκρατορία στην ουδετερότητα η Ελλάδα δεν χρειαζόταν στην Εγκάρδια Συνεννόηση. Εάν η Οθωμανική Αυτοκρατορία έσπαζε την ουδετερότητα και πήγαινε με την πλευρά των Κεντρικών Δυνάμεων, οι στρατιωτικές δυνάμεις της Ελλάδας θα χρησιμοποιούντο για τους αντικειμενικούς σκοπούς της Αγγλίας στα Στενά.^{[10], [42]}

Οι Άγγλοι προτιμούσαν να παραμείνει η Οθωμανική Αυτοκρατορία στην ουδετερότητα διότι εκείνη την εποχή έκλειναν το κεφάλαιο «Αίγυπτος». Το κεφάλαιο αυτό είχε αρχίσει το 1882 με την κατάληψη και συνεχίστηκε το 1914 με την ανακήρυξη του «προτεκτοράτου της Αιγύπτου».

Σαν «αντίβαρο – φόβητρο» για τυχόν αντίδραση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οι Άγγλοι επέσειαν την στρατιωτική ισχύ της Ελλάδας:^[2]

Η εντύπωση της εποχής ήταν ότι τότε η Αγγλία χρησιμοποιούσε την Ελλάδα σαν μία κούκλα – μαριονέττα.

Κάνοντας ένα βήμα παραπάνω η Αγγλία θα επιθυμούσε να αποκτήσει η ίδια τον αποκλειστικό έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Βουλγαρίας, γεγονός που θα της εξασφάλιζε «τα Στενά και τον πλήρη έλεγχο της Μεσογείου», «τον έλεγχο του δρόμου προς την Ανατολή» και βεβαίως «την απομάκρυνση των Ρώσων από τα Βαλκάνια».

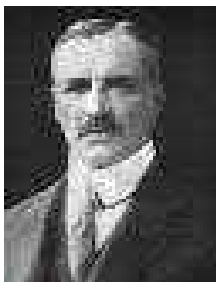
Η Αυστρία συνεπικουρούμενη από την Γερμανία, αμέσως μετά την Συνθήκη του Βουκουρεστίου, άρχισε να αντιμάχεται στο διπλωματικό στίβο την Ρωσία για την επικράτηση στην Κωνσταντινούπολη, στα Στενά και στα Βαλκάνια. Η Αυστρία επιθυμούσε,^[2]

«με πόλο την Βουλγαρία, να δημιουργήσει μία συμμαχία Ελλάδας, Ρουμανίας, Οθωμανικής Αυτοκρατορίας εναντίον της Σερβίας».

Η Σερβία, κατά τους Αυστριακούς, έπρεπε να εξαφανισθεί. Τρεις μήνες μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου, την 18 Οκτωβρίου 1913, οι Αυστριακοί απείλησαν με πόλεμο την Σερβία εάν εντός 8 ημερών δεν απέσυρε τα στρατεύματά της από τα Αλβανό- Σερβικά σύνορα. Προ της απειλής ενός νέου πολέμου η Σερβία υποχώρησε.^{[1] Τόμος VII, σελ. 453, 455, 456, 457}

Η ψύχωση της Αυστρίας με την Σερβία κατέστρεψε την Αυτοκρατορία των Αψβούργων.

Οι **Γερμανοί** δεν πρωτοστατούσαν σ' αυτές τις κινήσεις διότι όπως θα φανεί είχαν τις δικές τους βλέψεις για την Οθωμανική Αυτοκρατορία, αρκετά διαφορετικές από αυτές της συμμάχου Αυστρίας, τόσο ως προς τον αντικειμενικό σκοπό όσο και ως προς την μεθόδευση. Στο διάστημα του πρώτου εξαμήνου του 1914 ο εξαιρετικά «ανθέλληνας» Γερμανός Πρέσβης στην Πόλη Baron Hans Von Wangenheim ανεδείχθη σε σημαντικό παράγοντα διαμορφώσεως της καταστάσεως στα Βαλκάνια.

Ο εξαιρετικά «ανθέλληνας» Γερμανός Πρέσβης στην Πόλη Baron Hans Von Wangenheim

Στην άλλη πλευρά η μεγάλη Τσαρική **Ρωσία** επιθυμούσε ^[2]

«μία Βουλγαρία ευθυγραμμισμένη με τις απόψεις της και μία συμμαχία Ελλάδας, Σερβίας, Ρουμανίας με «ενέχυρο την κατάσταση - status quo της Συνθήκης του Βουκουρεστίου».

«Η περιοχή ανατολικά της γραμμής Enos – Midia ήταν εκτός κάθε συζητήσεως. Τα Στενά και η ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν για την Ρωσία αδιαπραγμάτευτα».

Ο Βενιζέλος, αμέσως μετά την σχετικά αποτυχημένη διπλωματική του εκστρατεία τον Ιανουάριο του 1914 σε Λονδίνο, Βερολίνο και Βιέννη {Κεφ. 3, σελ. 67}, τον **Φεβρουάριο του 1914**, επισκέφθηκε μαζί με τον Πρωθυπουργό της Σερβίας Nikola Pasic την Αγία Πετρούπολη προκειμένου να ακούσει από το στόμα του Τσάρου Νικολάου Β' την νέα ρωσική πολιτική στα Βαλκάνια: ^[11]

Οι θέσεις του Τσάρου Νικολάου Β' ήταν:

- Η Ελλάδα θα έπρεπε να αποφύγει εμπλοκή με την Οθωμανική Αυτοκρατορία για το θέμα των νησιών.
Νέα εμπλοκή σήμαινε ότι τελικά κάποιος θα κέρδιζε τα νησιά. Η Ρωσία δεν ήθελε τα νησιά στα χέρια των Ελλήνων διότι αυτό έφερνε τους φίλους του Βενιζέλου, τους Άγγλους κοντά στα Στενά. Η Ρωσία ήθελε τα νησιά στην «αβέβαιη κατάσταση που τα άφησε η Συνθήκη του Βουκουρεστίου» διότι η κατάσταση αυτή θα της επέτρεπε να τα χρησιμοποιήσει αργότερα σαν διαπραγματευτικό χαρτί για να προσελκύσει την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αυτή η πρόθεση του Τσάρου δεν θα αργούσε να επιβεβαιωθεί από τα γεγονότα.
- Η Αλβανία θα διεθνοποιείτο και Αυστρία, Ιταλία θα αποχωρούσαν από το έδαφός της.
Η παρουσία της Αυστρίας και της Ιταλίας στην Αλβανία σε συνδυασμό με την Βουλγαρία συνιστούσαν μία εν δυνάμει απειλή για την ύπαρξη της σλαβικής Σερβίας. Η αναφερθείσα αποχώρηση της Αυστρίας και της Ιταλίας άφηνε βέβαια στον Βενιζέλο ένα αχνό περιθώριο να σκέπτεται και την επιστροφή της Βορείου Ηπείρου στην Ελλάδα.
- Η Ρουμανία θα διατηρείτο στην ρωσική επιρροή
Αυτό μάλλον είχε εξασφαλισθεί. Με την θέση του αυτή ο Τσάρος Νικόλαος Β' ουσιαστικά αναφερόταν σε ένα αρραγή εδαφικό άξονα Ελλάδας, Σερβίας, Ρουμανίας που θα ήταν το εμπόδιο (buffer zone) στις βλέψεις των Κεντρικών Δυνάμεων προς τα Στενά.
- Η Βουλγαρία και η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν θα έπαιρναν νέα δάνεια. Ο Τσάρος Φερδινάνδος θα τιμωρείτο για την φιλοαυστριακή του πολιτική και θα έχανε τον θρόνο του.
Ο Τσάρος Νικόλαος Β' εννοούσε ότι εάν η Βουλγαρία δεν έπαιρνε δάνεια θα αναγκαζόταν να επανέλθει στην σφαίρα επιρροής της Ρωσίας, οπότε ο Τσάρος Φερδινάνδος θα υποχρεωνόταν να εγκαταλείψει τον θρόνο του. Η Ρωσία προσπαθούσε να διαπραγματευθεί με την Οθωμανική Αυτοκρατορία για τα Στενά. Δάνεια προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία χωρίς την εξασφάλιση του ελέγχου των Στενών ήταν αδιανόητα.
- Η Σερβία θα ήταν υπό την προστασία της Ρωσίας – We (the Russians) will do everything for Serbia – Ο Τσάρος Νικόλαος προς τον Pasic.
Εφ' όσον και οι δύο Πρωθυπουργοί ήταν παρόντες, Βενιζέλος και Pasic, γιατί ο Τσάρος Νικόλαος δήλωνε ότι η Σερβία μόνο – και όχι και η Ελλάδα – θα ήταν υπό την προστασία της Ρωσίας; Αλλά διότι η Ελλάδα δεν είχε κάποια ιδιαίτερη προστιθέμενη αξία για την

Ρωσία. Τουναντίον η Ελλάδα με τα νησιά του Αιγαίου συνιστούσε απειλή για τα Στενά και κατ' επέκταση και για την Κωνσταντινούπολη.

Αυτά επιθυμούσε ο Τσάρος Νικόλαος αλλά δεν ήταν βέβαιο ότι μπορούσε να τα υποστηρίξει και ιδιαίτερα να τα επιβάλλει. Ο Βενιζέλος είχε πάει στην Αγία Πετρούπολη για βοήθεια αλλά τελικά όπως εξελίχθηκαν τα πράγματα στην ουσία ο Τσάρος Νικόλαος Β' ζητούσε την συνδρομή της Ελλάδας.

Ο Βενιζέλος κατάλαβε ότι η Ελλάδα δεν είχε τότε να περιμένει τίποτα από την Ρωσία...

Ούτε για τα νησιά του Αιγαίου μήτε για την Βόρειο Ήπειρο...

Σ' αυτή την αβέβαιη για τα Βαλκάνια κατάσταση, η **Ελλάδα** με Πρωθυπουργό τον Ελευθέριο Βενιζέλο «αγωνιζόταν με κάθε τρόπο να διασφαλίσει αυτά που είχε κερδίσει από τους δύο Βαλκανικούς Πολέμους και τις Συνθήκες του Λονδίνου και του Βουκουρεστίου».

Η νέα προσέγγιση Οθωμανικής Αυτοκρατορίας - Βουλγαρίας

Στα δύο πολεμικά συμβούλια του Ιανουαρίου και του Φεβρουαρίου 1914 {Κεφ. 3, σελ. 74} οι Ρώσοι είχαν φθάσει να «σκέπτονται» ακόμη και μία ένοπλη σύρραξη στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων προκειμένου να εξασφαλίσουν τα Στενά. Τότε ακριβώς είχε αποφασισθεί από τους Ρώσους μία σημαντική στροφή στην εξωτερική τους πολιτική. Είχε αποφασισθεί να προσεγγίσουν απ' ευθείας την Οθωμανική Αυτοκρατορία και με ειρηνικό τρόπο να εξασφαλίσουν την απρόσκοπτη διέλευσή τους από τα Στενά. Το έναυσμα για αυτήν την απόφαση είχαν δώσει οι Τούρκοι οι οποίοι είχαν αντιληφθεί τις προθέσεις των Ρώσων και την **8η Φεβρουαρίου 1914** ο Talaat Pasha είχε κάνει μία ανεπίσημη κρούση και είχε προσφέρει στον Ρώσο Υπουργό Εξωτερικών Sazonov: ^[12]

«Την απρόσκοπτη διέλευση των Ρωσικών πλοίων από τα Στενά, έναντι της ρωσικής εγγυήσεως για την ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Οι Ρώσοι παρέμειναν επιφυλακτικοί αλλά άφησαν την πόρτα ανοικτή και για μερικές εβδομάδες μετά στους ευρωπαϊκούς διπλωματικούς κύκλους φαινόταν ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία

«είχε στραφεί προς την μοναδική Μεγάλη Δύναμη που αντιτίθετο στον διαμελισμό της».

Οι λόγοι για την στροφή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προς την Ρωσία ήταν:

«η μέχρι τότε απαθής θέση των Γερμανών για προσέγγιση με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, η επικίνδυνη διείσδυση των Ιταλών από τα Δωδεκάνησα στην νότια Μικρά Ασία και η μεγάλη αύξηση της εμπορικής δραστηριότητας των Κεντρικών Δυνάμεων στην Μικρά Ασία»

Όλα αυτά ήταν έντονα και σαφή σημάδια μιας επερχόμενης «οικονομικής, ίσως και εδαφικής κατάκτησης της Μικράς Ασίας από τις Κεντρικές Δυνάμεις». Αυτή η κατάσταση φόβιζε τους Οθωμανούς οι οποίοι είχαν αρχίσει να αναζητούν σωτηρία από όλες τις κατευθύνσεις.

Ο διορατικός Αυστριακός Πρέσβης στην Πόλη Margrave Pallavicini

Ο διορατικός Πρέσβης της Αυστρίας στην Κωνσταντινούπολη Margrave Pallavicini ήταν ο πρώτος που την Άνοιξη του 1914 είχε αντιληφθεί: ^[2]

Την αυξανόμενη ανησυχία των Τούρκων ότι η Αγγλία, η Γαλλία, η Αυστρία, η Ιταλία και η Γερμανία σχεδίαζαν από κοινού τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Ότι η Αγγλία, η Γαλλία και η Γερμανία δεν ελάμβαναν υπόψη στα σχέδιά τους την Ρωσία και την Αυστρία και

Ότι η Ρωσία εργαζόταν πλέον για μία μονομερή Ρωσοτουρκική επαναπροσέγγιση.

Οι διαπιστώσεις του Pallavicini ήταν πλήρως αληθινές.

Η στροφή των Τούρκων προς την Ρωσία ανησύχησε τις Κεντρικές Δυνάμεις οι οποίες σαν αντίδοτο σκέφθηκαν να ενορχηστρώσουν μία άμεση συμμαχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την φιλική προς τις Κεντρικές Δυνάμεις Βουλγαρία, γεγονός που θα εκνεύριζε τον Τσάρο Νικόλαο Β'. ^[2]

Ουσιαστικά η Αυστρία θα συνέχιζε την αποτυχημένη προσπάθεια που είχε αρχίσει λίγους μήνες πριν, τον Δεκέμβριο του 1913 {Κεφ. 4, σελ. 7}

Κατά σύμπτωση (;) την ίδια συμμαχία προωθούσαν από τα μέσα του 1913 και οι Άγγλοι με ενέργειες του Πρέσβη τους στην Πόλη Sir Louis Mallet, οι οποίοι μάλιστα έχτιζαν αυτή την συμμαχία εις βάρος της Ελλάδας. {Κεφ. 3, σελ. 65}

Το σημαντικό στοιχείο αμφοτέρων των προσεγγίσεων ήταν ότι περιείχαν τα ίδια ανταλλάγματα.

Τόσο οι Κεντρικές Δυνάμεις όσο και οι Άγγλοι «υπόσχονταν» στην Βουλγαρία την Μακεδονία και τα νησιά, ενώ στην Οθωμανική Αυτοκρατορία έδιναν την Θράκη ή μέρος αυτής.

Η Ελλάδα σε κάθε περίπτωση θα έχανε τα νησιά και σαν αντιστάθμισμα ίσως να έπαιρνε την Βόρειο Ήπειρο, αν η Αυστρία και η Ιταλία συμφωνούσαν...

Όμως στην Βόρειο Ήπειρο η υπόθεση δεν εκτυλισσόταν σύμφωνα με τις ελληνικές προσδοκίες. Μετά την στρατιωτική επικράτηση των Βορειοηπειρωτών του Γεωργίου Χριστάκη Ζωγράφου στις αρχές του 1914 {Κεφ. 3, σελ. 69}, οι Μεγάλες Δυνάμεις είχαν επιβάλλει εσπευσμένα αναγκωχή στην Αλβανία με την δέσμευση ότι θα έφερναν το θέμα της Βορείου Ηπείρου σε νέα Διάσκεψη στην Κέρκυρα.

Πράγματι στις αρχές του **Μαΐου 1914** έγινε η Διάσκεψη της Κερκύρας για την Βόρειο Ήπειρο και για τα νησιά του Αιγαίου, η υπόθεση των οποίων μέχρι τότε περιφερόταν στα Υπουργεία Εξωτερικών των Μεγάλων Δυνάμεων αλλά καμμία δεν επιθυμούσε να εμπλακεί στην επίλυση της.

Στην Κέρκυρα ο Βενιζέλος βρήκε την ευκαιρία να προτείνει στον Κάιζερ Γουλιέλμο Β' ο οποίος ήταν παρών στην Διάσκεψη ένα σχέδιο αμυντικής συμφωνίας για τα νησιά του Αιγαίου, στην ουσία βέβαια να επαναλάβει αυτά που είχε συζητήσει με τον Berchtold όταν μετά το Λονδίνο, την 30^η Ιανουαρίου 1914, επισκέφθηκε την Βιέννη {Κεφ. 3, σελ. 68}, δηλαδή: ^{[2] σελ. 66}

«Την εγγύηση των Ευρωπαϊκών κτήσεων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, την εδραίωση του μετά τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο status quo στο Αιγαίο και την επικυριαρχία (suzerainty) της Χίου και της Μυτιλήνης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία».

Στην αντίπαλη πλευρά η Οθωμανική Αυτοκρατορία στην Κέρκυρα έθετε θέμα:

«Πενταετούς συμμαχίας, εγγύησης διατήρησης της Ευρωπαϊκής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τουρκικής κυριαρχίας (sovereignty) σε όλα τα νησιά του Αιγαίου».

Η απόσταση μεταξύ Ελλάδας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για την κυριαρχία (sovereignty) ή την επικυριαρχία (suzerainty) των νησιών του Αιγαίου ήταν αγεφύρωτη.

Έτσι την **4^η (17^η) Μαΐου 1914**, οι Μεγάλες Δυνάμεις παρέκαμψαν το εμπόδιο των νησιών του Αιγαίου και με το Πρωτόκολλο της Κερκύρας αποφάσισαν ότι:

«Η Βόρειος Ήπειρος με ειδικό καθεστώς αυτονομίας των Ελλήνων θα δινόταν προσωρινά στην Αλβανία».

Προσωρινά διότι όλοι πίστευαν ότι η Αλβανία ήταν μία «ενδιάμεση θνησιγενής κατάσταση», η οποία με την πρώτη ευκαιρία θα διαλυόταν. Αναγνώρισαν στους Βορειοηπειρώτες θρησκευτικά και γλωσσικά προνόμια, άφησαν δε ανοικτό το θέμα μελλοντικής αυτοδιοίκησης των περιοχών Κορυτσάς και Αργυροκάστρου, βεβαίως κάτω από την Αλβανική κυριαρχία.

Όμως το Πρωτόκολλο της Κερκύρας δεν υλοποιήθηκε ποτέ. Σε λίγο θα ξεσπούσε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος και «η θνησιγενής Αλβανία θα κατέρρεε σαν χώρα». Με νεώτερη Συμφωνία των Μεγάλων Δυνάμεων επετράπη τότε στις Ελληνικές Δυνάμεις τον Οκτώβριο 1914 να καταλάβουν και πάλι την Βόρειο Ήπειρο και παράλληλα οι Ιταλοί να καταλάβουν την περιοχή της Αυλώνας. Ο Γεώργιος Ζωγράφος παρέδωσε την Διοίκηση της περιοχής στην Ελλάδα, ο ίδιος επέστρεψε στην Αθήνα και για τις υπηρεσίες του προς την Πατρίδα ανταμείφθηκε με τον διορισμό του ως συν-Διοικητής της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδας. Η συνέχεια στην υπόθεση της Βορείου Ηπείρου θα δινόταν μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο...

Η Βόρειος Ήπειρος δεν έγινε τότε ελληνική και μάλλον ... απομακρύνθηκε από την Ελλάδα..

Οι Τούρκοι Πασάδες είδαν ότι με το Πρωτόκολλο της Κερκύρας οι Μεγάλες Δυνάμεις απέφυγαν να επιδικάσουν τα νησιά στην Ελλάδα, διαπίστωσαν ότι ο Βενιζέλος έδειχνε σημάδια υποχωρήσεως, αναθάρρησαν και τρεις ημέρες μετά, την **7^η Μαΐου 1914** επανήλθαν και απαίτησαν την επιστροφή της Χίου, της Μυτιλήνης και της Λήμνου. ^[9]

Ο Βενιζέλος ο οποίος ένα χρόνο πριν είχε ατυχώς δηλώσει ότι:

«Από τα νησιά μόνο Χίος και Μυτιλήνη αξίζουν διότι τα υπόλοιπα είναι απλώς βράχια»

και πριν λίγες ημέρες ατυχώς είχε προτείνει

«να δώσει την επικυριαρχία της Χίου και της Μυτιλήνης»

ευτυχώς απέρριψε αμέσως τις τουρκικές διεκδικήσεις και ζήτησε από τους Γερμανούς, που τότε προσπαθούσαν (θεωρητικά) να υλοποιήσουν την συμμαχία Ελλάδας - Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, να ενημερώσουν τους Νεότουρκους Πασάδες για τις θέσεις του. ^{[2] σελ. 66}

Η δήλωση του Βενιζέλου για τα «...βράχια...» δείχνει πνεύμα της ελληνικής επεκτατικής πολιτικής εκείνης της εποχής. Οι εδαφικές επιδιώξεις της Ελλάδας ήταν κατά βάση εποικιστικές, σε περιοχές που το ελληνικό στοιχείο υπερεπεριείχε, χωρίς να υπάρχει καν η έννοια των χωρικών υδάτων, της υφαλοκρηπίδας κλπ. Αυτές οι έννοιες μπήκαν πολύ αργότερα στην ελληνική αλλά και στην διεθνή πολιτική και διπλωματική σκηνή.

Οι φήμες Ελληνοτουρκικού πολέμου

Βεβαίως το σημαντικό γεγονός μετά την υπογραφή του Πρωτοκόλλου της Κερκύρας ήταν ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία ξαφνικά είχε αποκτήσει και πάλι διαπραγματευτική δύναμη.

Από πού πήγαζε αυτή η νέα ανάκαμψη των Τούρκων;

Η νέα δύναμη και οι απαιτήσεις που έθεταν οι Νεότουρκοι Πασάδες πήγαιναν από την:

«κάτω από το τραπέζι διπλωματική υποστήριξη των Άγγλων, των Γερμανών και την οικονομική στήριξη των Γάλλων».

Συγκεκριμένα εκείνη ακριβώς την εποχή είχε υπογραφεί μία νέα μυστική συνεργασία Γερμανίας, Αγγλίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που αφορούσε την νομή και διαχείριση των πετρελαίων της Μοσούλης και της Μεσοποταμίας κάτω από την σκέπη μιας κοινής εταιρείας, της Turkish Petroleum Company, με έδρα το Λονδίνο. [Κεφ. 3, σελ.68]. Το θέμα αυτό αναλύεται περαιτέρω στο Κεφ. 12. Επιπλέον αυτού οι Τούρκοι, λίγες ημέρες πριν την Διάσκεψη της Κερκύρας, την **25^η Απριλίου 1914** είχαν κλείσει ένα γαλλικό δάνειο 500 εκατ. Γαλλικών Φράγκων έναντι παραχωρήσεως των δικαιωμάτων μιας νέας σιδηροδρομικής γραμμής 3.200 χιλιομέτρων από την Άγκυρα μέχρι την Σαμψούντα. [13]

Με χρήματα και διαπραγματευτική δύναμη, τον Μάιο του 1914, η Οθωμανική Αυτοκρατορία αν και ηττημένη από τους Βαλκανικούς Πολέμους, επιχειρούσε να αναδιοργανωθεί και να ανακτήσει αυτά που είχε παραδώσει στους Έλληνες. Ιδιαίτερα μεγάλη βοήθεια στην Οθωμανική Αυτοκρατορία προσέφερε η Αγγλία η οποία

«προετοίμαζε με θαυμαστές διπλωματικές κινήσεις ένα νέο πόλεμο Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Οι Άγγλοι είχαν καταφέρει τότε να ελέγχουν ταυτόχρονα τα Πολεμικά Ναυτικά της Ελλάδας διά του Ναυάρχου Mark Kerr και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας διά του Ναυάρχου Sir Arthur Henry Limpus. Παράλληλα οι Γάλλοι προσπαθούσαν να ελέγξουν οικονομικά του Τούρκους με νέα δάνεια και η Οθωμανική Αυτοκρατορία «έδειχνε ότι δενόταν» στο άρμα της Εγκάρδιας Συμμαχίας. [11]

Τις μηχανορραφίες των Άγγλων και Τούρκων κατά της Ελλάδας «ξεσκέπασαν άθελά τους» οι Ρώσοι των οποίων το ενδιαφέρον για τον έλεγχο των Στενών τον Μάιο 1914 συμβάδιζε με το ενδιαφέρον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας να μείνει ακεραία.

Συγκεκριμένα, την **14^η Μαΐου 1914**, οι Τούρκοι είτε για να εκβιάσουν την εξέλιξη των γεγονότων ή διότι πραγματικά επιθυμούσαν την προσέγγιση με την Ρωσία, βρήκαν την κατάλληλη ευκαιρία και στο ανάκτορο Λιβαδειά της Κριμαίας όπου συζητείτο το Αρμενικό πρόβλημα, ο Talaat Pasha πρότεινε, αυτή την φορά επίσημα, στον έκπληκτο Ρώσο Υπουργό Εξωτερικών Sazonov μία συμμαχία Ρωσίας - Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. [2] σελ. 72

Ο εκφραστής της Ρωσικής Εξωτερικής πολιτικής Sazonov δεν απήντησε αμέσως αλλά στο τέλος του Μαΐου 1914, ενημέρωνε την Ρωσική Δούμα για τις βάσεις μιας νέας Ρωσοτουρκικής προσέγγισης: [14]

«Η επίλυση της Βαλκανικής κρίσης έχει πλέον διαγράψει τις πηγές Ρωσο-Τουρκικών τριβών και η Ρωσία είναι τώρα διατιθεμένη να βοηθήσει την Οθωμανική Αυτοκρατορία στα θέματα εσωτερικής οργάνωσης. Πρόσφατα {η Οθωμανική Αυτοκρατορία} έδειξε τις ειρηνικές της διαθέσεις στην ρύθμιση των Αρμενικών μεταρρυθμίσεων. Η ελευθερία του ναυτιλιακού εμπορίου διά των Στενών είναι στα ενδιαφέροντα και των δύο χωρών και υπεράνω όλων η σύσκεψη στα Λιβαδειά της Κριμαίας έδωσε την εντύπωση ότι {η Οθωμανική Αυτοκρατορία} έχει την σοβαρή επιθυμία να αποκαταστήσει τις σχέσεις της με την Ρωσία με σκοπό την προώθηση των κοινών ενδιαφερόντων και την συμμόρφωση με τα νέα πολιτικά δεδομένα».

Το ανάκτορο Λιβαδειά της Κριμαίας

Ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Sazonov είχε πράγματι αιφνιδιασθεί από την πρόταση του Talaat Pasha και είχε επιφυλαχθεί να απαντήσει. Όμως ένα μήνα μετά δήλωνε ότι: [15]

«Η Ρωσία ήταν έτοιμη για την επαναπροσέγγιση και έτοιμη να βοηθήσει την Οθωμανική Αυτοκρατορία στην προσπάθεια ανασυγκρότησης. Ιδιαίτερα στον τομέα των εξοπλισμών, εάν η Αγγλία δεν αναδιοργάνωνε το Οθωμανικό Ναυτικό, κάποιος άλλος θα μπορούσε να το κάνει», υπονοώντας φυσικά την Ρωσία.

Οι κινήσεις των Τούρκων για προσέγγιση με την Ρωσία, όπως σχεδόν και κάθε άλλη διπλωματική κίνηση, έγιναν αμέσως γνωστές στο Βερολίνο και ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β' ανέλαβε προσωπικά τις περαιτέρω διπλωματικές κινήσεις των Γερμανών στα Βαλκάνια.

Την ημέρα που ο Talaat Pasha πρότεινε συμμαχία στον Ρώσο Υπουργό Εξωτερικών Sazonov, την ίδια ημέρα, **14 Μαΐου 1914**, ο Κάιζερ προσέγγισε τον φιλογερμανό Βούλγαρο Πρωθυπουργό Radoslanov και άρχισε την διαπραγμάτευση ενός νέου δανείου προς την Βουλγαρία. Η προσέγγιση της Βουλγαρίας από τον Κάιζερ ερμηνεύθηκε σαν μία έμμεση απειλή των Γερμανών κατά των Τούρκων. Το γερμανικό δάνειο προς την Βουλγαρία κλείσθηκε με συνοπτικές διαδικασίες και:

«μέσα στον Μάιο 1914, η Βουλγαρία άρχισε να δείχνει ότι θα δεθεί τελικά στο άρμα των Κεντρικών Δυνάμεων».

Η επίσημη έγκριση και υπογραφή του γερμανικού δανείου προς την Βουλγαρία έγινε την 3^η Ιουλίου 1914 με εγγύηση τα κρατικά βουλγαρικά ανθρακωρυχεία. Με τα χρήματα του δανείου – τα οποία τελικά η Γερμανία ουδέποτε τα κατέβαλε στην Βουλγαρία – θα κατασκευαζόταν μία σιδηροδρομική γραμμή από το κέντρο της Βουλγαρίας προς το Πόρτο Λάγος και λιμάνι στο Πόρτο Λάγος.^[16]

Είναι προφανές ότι Γερμανοί επιθυμούσαν να δείξουν στους Βουλγάρους ότι:

«εάν συμπορευθούν με τις Κεντρικές Δυνάμεις στα ανταλλάγματα προς την Βουλγαρία θα ήταν η Θράκη και η Μακεδονία, ανατολικά της Καβάλας».

Στην ουσία οι Γερμανοί υπόσχονταν εμμέσως στην Βουλγαρία την πολυπόθητη «έξοδο στο Αιγαίο», δίνοντας επιπλέον και υποσχέσεις οικονομικής βοήθειας τις οποίες ουδέποτε υλοποίησαν. ^{[13]. [17]}

Μετά την εξασφάλιση της Βουλγαρίας, ο επόμενος στόχος των Γερμανών ήταν η προσέγγιση και η χειραγώγηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας η οποία όπως προαναφέρθηκε είχε αρχίσει να *«γλιστράει μακριά από τις Κεντρικές Δυνάμεις και προσπαθούσε με κάθε τρόπο να περιώσει την ακεραιότητά της, προσεγγίζοντας Ρωσία, Αγγλία και Γαλλία».*

Οι Ρώσοι, μετά την θετική απάντηση του Sazonov για συμμαχία με τους Τούρκους, για να είναι βέβαιοι ότι δεν θα τους ξεφύγει ο έλεγχος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και για να προφυλάξουν τα υψώματα τους είχαν ζητήσει από την «σύμμαχό τους Αγγλία»:

«να καθυστερήσει το πρόγραμμα παράδοσης των δύο θωρηκτών dreadnoughts που κατασκευαζόταν σε ναυπηγεία της Αγγλίας, έτσι ώστε η Ρωσία να προλάβει να αποκτήσει την υπεροχή στην Μαύρη Θάλασσα μέσω του δικού της ναυπηγικού προγράμματος».

Τα δύο βαριά θωρηκτά (dreadnoughts), το *Reshadieh* και το *Sultan Osman I* (πρώην *Rio de Janeiro* που προοριζόταν για την Πορτογαλία), ήταν σχεδόν έτοιμα για παράδοση το καλοκαίρι του 1914 και θα έδιναν σαφή υπεροχή στους Τούρκους έναντι των Ρώσων στην Μαύρη Θάλασσα καθώς και μία νέα βάση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία να αντεπιτεθεί στην Ελλάδα και να πάρει πίσω τα νησιά. Το σχέδιο των Άγγλων προχωρούσε κανονικά, τα θωρηκτά θα παραδιδόταν στους Τούρκους και το Τουρκικό Ναυτικό θα αποκτούσε «το πλεονέκτημα στην Μαύρη Θάλασσα και στο Αιγαίο», εάν Άγγλοι και Τούρκοι δεν έκαναν ένα σημαντικό λάθος.

Το λάθος των Άγγλων και των Τούρκων ήταν ότι τότε άρχισαν να διαπραγματεύονται την κατασκευή και ενός τρίτου θωρηκτού dreadnought σε τουρκικά ναυπηγεία. Αυτή η εξέλιξη ανησύχησε τους Ρώσους οι οποίοι διαμαρτυρήθηκαν θορυβωδώς στους Άγγλους με αποτέλεσμα να γίνει γνωστό το θέμα της συνεργασίας Αγγλίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και να σημάνει συναγερμός στην Αθήνα. Ενώ οι Ρώσοι είχαν ζητήσει από τους θεωρητικά συμμάχους Άγγλους να καθυστερήσουν την παράδοση των δύο θωρηκτών, αυτοί διαπραγματευόταν την κατασκευή και τρίτου θωρηκτού σε τουρκικά ναυπηγεία, γεγονός που ίσως να έδιδε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και την δυνατότητα ανάπτυξης της εγχώριας ναυτικής πολεμικής βιομηχανίας.

Το θωρηκτό τύπου dreadnought

Οι Άγγλοι, στην προσπάθειά τους να προστατέψουν το απόρρητο των σχεδίων τους για την συμμαχία Αγγλίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην οποία συμμετείχε και η Βουλγαρία, άρχισαν να θολώνουν τα νερά και να ισχυρίζονται ότι: ^{[7] σελ. 96}

«Στο Ελληνικό Ναυτικό εξυφαίνονταν σχέδια για βύθιση των δύο dreadnoughts μόλις αυτά θα έβγαιναν από τα χωρικά ύδατα της Αγγλίας και ότι στην Ελλάδα όλοι ήταν βέβαιοι ότι ένα νέος πόλεμος με την Οθωμανική Αυτοκρατορία θα ξεσπούσε στο άμεσο μέλλον για τα νησιά του Αιγαίου».

Ίσως τότε οι Άγγλοι να έκαναν την κρυφή σκέψη:

«Ας παραδώσουμε εμείς τα πλοία να πάρουμε τα λεφτά μας, ας τα βουλιάξουμε και μετά ας ενοχοποιήσουμε τους Έλληνες. Έτσι οι σύμμαχοι μας οι Ρώσοι θα είναι ικανοποιημένοι και οι Τούρκοι θα στραφούν κατά των Ελλήνων».

Εντούτοις μία επιστολή που είχε στείλει την **9η Δεκεμβρίου 1913** ο Υποναύαρχος Mark Kerr, Αρχηγός της Αγγλικής Αποστολής στην Ελλάδα, προς τον Πρώτο Λόρδο του Αγγλικού Ναυαρχείου Battenberg ουσιαστικά διαμειύδει τον Sir Ed Grey ο οποίος διέδιδε ότι «όλοι οι Έλληνες ήταν βέβαιοι για επερχόμενο πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία».

Συγκεκριμένα ο Άγγλος Ναύαρχος Kerr αναφέρει ότι: ^[18]

«ο ίδιος ήταν βέβαιος για την έκρηξη ενός Ελληνοτουρκικού πολέμου μέσα στο καλοκαίρι του 1914, και ζητούσε για λογαριασμό της Ελλάδας την απόκτηση από την Αγγλία μερικών υποβρυχίων, αντιτορπιλικών και εάν ήταν δυνατόν και ενός ελαφρού καταδρομικού... Κανείς πλην της Αγγλίας δεν συνειδητοποιεί εδώ πόσο εύκολα μπορεί να έλθει ο πόλεμος ...

Χάριν της ιστορίας, προς τιμή του Άγγλος Υποναύαρχος Mark Kerr συνέχιζε:

« Σε περίπτωση που γίνει ο πόλεμος πριν η Ελλάδα καταφέρει να αποκτήσει Ναυτική Δύναμη, αισθάνομαι ότι πρέπει να αλλάξω εθνικότητα γι' αυτούς εδώ τους ανθρώπους, αν και αυτό σημαίνει καταστροφή για εμένα (εννοεί για την σταδιοδρομία του στο Αγγλικό Ναυτικό). Όμως πρέπει να το κάνω διότι αυτοί εδώ οι άνθρωποι δεν έχουν κανένα που να ξέρει πως να λειτουργήσει ένα στόλο και εγώ μπορώ (σαν αρχηγός του Ελληνικού Ναυτικού) να κάνω την διαφορά της νίκης ή της ήττας...»

Οι Άγγλοι μέσα στον Μάιο 1914 συνέχισαν να διαδίδουν ότι ένας πόλεμος Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είναι πολύ πιθανόν να συμβεί άμεσα και προσέθεταν ότι ο Βενιζέλος, προκειμένου τάχα να έχει το τακτικό πλεονέκτημα, θα κήρυττε τον πόλεμο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία πριν φθάσουν τα δύο νέα θωρηκτά στο Αιγαίο.

Στην πραγματικότητα την σαφή πρόθεση ενός νέου πολέμου με την Ελλάδα είχαν επιβεβαιώσει μόνον οι Τούρκοι δια του Djemal Pasha ο οποίος ομολογούσε την **21 Μαΐου 1914** στον Mallet: ^[19]

«Εάν η Ελλάδα κηρύξει πόλεμο τώρα θα πολεμήσουμε με τα παλιά μας πλοία και είναι βέβαιο ότι θα νικήσουμε. Όταν φθάσουν τα νέα πλοία μας, θα προσπαθήσουμε να ρυθμίσουμε το θέμα των νησιών φιλικά. Αν οι Έλληνες αρνηθούν, θα πάμε σε πόλεμο».

Τελικά η υπόθεση της κατασκευής ενός τρίτου θωρηκτού σε τουρκικά ναυπηγεία ατόνησε μερικώς και η υπόθεση της Άγγλο – Τουρκικής προσέγγισης αποσιωπήθηκε προσωρινά, προ ενός νέου κινδύνου. Οι Τούρκοι είχαν έγκαιρα αντιληφθεί τον Γερμανικό κίνδυνο να πλησιάζει απειλητικά την χώρα τους και – πράγμα σπάνιο για την εξωτερική τους πολιτική – προχώρησαν σε μία μάλλον άστοχη διπλωματική κίνηση.

Ενώ ήταν σε ισχύ η μυστική Άγγλο – Τουρκική συμφωνία κατά της Ελλάδας, αρχές **Ιουνίου 1914** ο Djemal Pasha έσπευσε να προτείνει συμμαχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Εγκάρδια Συνεννόηση δηλαδή με Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία. Ουσιαστικά η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε τότε αποφασίσει να προσφέρει τον εαυτό της στην Εγκάρδια Συνεννόηση και όχι μόνον στην Αγγλία.^[21] Η Αγγλία, η οποία ήθελε την αποκλειστικότητα της επαφής με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, χάλασε την υπόθεση με δύο «διπλωματικά πυροτεχνήματα»:

Πρώτον αρνήθηκε την παραχώρηση των νησιών Ίμβρου και Τενέδου στην Οθωμανική Αυτοκρατορία που τα απαιτούσε σαν αντάλλαγμα. Η Αγγλία ήθελε τον έλεγχο των Στενών και τα νησιά Ίμβρου και Τενέδου ήταν σπουδαία προκεχωρημένα φρούρια.

Δεύτερον απαίτησε να διοριστούν Άγγλοι διαχειριστές (administrators) στην επιχειρούμενη μεταξύ Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Ρωσίας λύση του Αρμενικού προβλήματος.

Σ' αυτό το διπλωματικό πυροτέχνημα αντιτάχθηκαν οι Ρώσοι διότι είδαν την κίνηση των «Άγγλων administrators σαν προσπάθεια διείσδυσης της Αγγλίας στον Καύκασο» και διαισθάνθηκαν την προσπάθεια προσεγγίσεως των Στενών.

Η όλη προσπάθεια συμμαχίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Εγκάρδια Συνεννόηση κατέρρευσε και υπεύθυνοι γι' αυτό ήταν οι Άγγλοι...

Η Αγγλία δεν επιθυμούσε την καθ' οιονδήποτε τρόπο μονομερή προσέγγιση της Ρωσίας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και προτίμησε να χαλάσει την πρόταση των Τούρκων.

Εκεί μάλλον χάθηκε για την Εγκάρδια Συνεννόηση η Οθωμανική Αυτοκρατορία η οποία στην συνέχεια με συνοπτικές διαδικασίες και προσωπικές ενέργειες του Κάιζερ δέθηκε και αυτή στο άρμα των Κεντρικών Δυνάμεων.

Μετά την αποτυχία συνδέσεως της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Εγκάρδια Συνεννόηση, οι Άγγλοι φρόντισαν και πάλι να αναβιώσουν τα σενάρια ενός Ελληνοτουρκικού πολέμου για τα νησιά. Η ένταση μεταξύ των δύο χωρών μεγάλωνε, τα γεγονότα και οι διωγμοί των Ελλήνων στην περιοχή της Σμύρνης πλήθαιναν και μία αρκετά αντιπροσωπευτική περιγραφή της καταστάσεως τον **Ιούνιο 1914** δίνεται από τον εβραϊκής καταγωγής Henry Morgenthau, Πρέσβη των ΗΠΑ στην Πόλη ^[20]

Δευτέρα 1 Ιουνίου

Ο Djemal Pasha δήλωνε στον Morgenthau ότι ήταν απογοητευμένος από την απόφαση των ΗΠΑ να πουλήσει δύο καταδρομικά στην Ελλάδα και συμπλήρωνε ότι με κάθε τρόπο έπρεπε να εμποδιστεί αυτή η παράδοση των πλοίων στην Ελλάδα.

Σάββατο 13 Ιουνίου

Ο Μεγάλος Βεζύρης είχε απαιτήσει από τις αμερικανικές εταιρείες στην Σμύρνη να απολύσουν όλους τους Έλληνες υπαλλήλους και είχε δώσει προθεσμία 60 ημερών. Την ίδια ημέρα ο ανθέλληνας Γερμανός Πρέσβης στην Πόλη Hans Von Wangenheim έκανε επέμβαση υπέρ των Τούρκων λέγοντας στον Morgenthau ότι οι ΗΠΑ δημιουργούσαν ένα επικίνδυνο προηγούμενο με την πώληση των καταδρομικών στην Ελλάδα.

Κυριακή 14 Ιουνίου

Ο Wangenheim συνέχισε να πιέζει τον Morgenthau λέγοντας ότι καμμιά Ευρωπαϊκή Δύναμη δεν επιθυμεί την πώληση των καταδρομικών στην Ελλάδα. Ο ανθελληνισμός του Wangenheim εντυπωσίασε τον Morgenthau ο οποίος το σημείωσε. Την ίδια ημέρα έφθασε ένα τηλεγράφημα στην Αμερικανική Πρεσβεία της Πόλης για «Σφαγισμό Ελλήνων στην Φώκκια».

Δευτέρα 15 Ιουνίου

Ο Morgenthau και ο Mallet είχαν μακρά συνομιλία για την κατάσταση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και τις σχέσεις της με την Ελλάδα. Ο Mallet είπε ότι (1) αμφέβαλλε αν ήταν σοφό εκείνη την στιγμή να αποτρέψουν ένα πόλεμο Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Ελλάδας, (2) πρότεινε να δώσουν τα δύο dreadnaughts (Reshadieu & Sultan Osman) στους Τούρκους και μετά (3) να τους αφήσουν να επιτεθούν στην Ελλάδα και ίσως έτσι να μετατραπούν οι ισορροπίες στα Βαλκάνια και κατ' επέκταση στην Ευρώπη. Τελικά οι δύο άντρες συμφώνησαν ότι το καλλίτερο εκείνη την στιγμή ήταν να καθυστερήσουν την εμπλοκή και ότι ίσως η κατάσταση θα μπορούσε να ρυθμισθεί με διαπραγματεύσεις. Από την άλλη πλευρά η Ελλάδα επιθυμούσε να παραδεχθεί η Οθωμανική Αυτοκρατορία ότι «η Ελλάδα είχε το δικαίωμα να διατηρήσει τα νησιά».

Παρασκευή 19 Ιουνίου

Ο Talaat πίστευε ότι ο πόλεμος με την Ελλάδα ήταν αναπόφευκτος και ότι η Ελλάδα θέλει τον πόλεμο πριν η Οθωμανική Αυτοκρατορία πάρει τα dreadnaughts.

Σάββατο 20 Ιουνίου

Ο Mallet, συζητώντας την Ελληνοτουρκική κατάσταση είπε ότι η απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων είναι να στείλουν παρατηρητές στην Σμύρνη προκειμένου να συγκαλύψουν τις τουρκικές αγριότητες διότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν ήταν έτοιμη για πόλεμο με την Ελλάδα.

Παρασκευή 26 Ιουνίου

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία επισήμως, μέσω του Chevki Bey, Υπουργού Εξωτερικών Υποθέσεων, ζήτησε εκ μέρους του Μεγάλου Βεζύρη όπως οι ΗΠΑ καθυστερήσουν για τουλάχιστον τρεις μήνες ακόμη την παράδοση των καταδρομικών στην Ελλάδα.

Σάββατο 27 Ιουνίου

Ο Wangenheim σε δείπνο στο σπίτι του έδειξε στον Morgenthau την έντονα ανθελληνική του στάση.

Πέμπτη 2 Ιουλίου

Ο Talaat ήταν πολύ ευθύς και είπε ότι περίμενε καλές σχέσεις με την Ρωσία έτσι ώστε να ισχυροποιηθεί η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ήταν αποφασισμένος να διώξει όλους τους Έλληνες από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και ήθελε πίσω τα νησιά του Αιγαίου. Παραδέχθηκε την μορφωτική και εμπορική ανωτερότητα των Ελλήνων αλλά, όπως δήλωσε, οι αμερικανικές επιχειρήσεις θα έπρεπε να απολύσουν όλους τους Έλληνες.

Από το ημερολόγιο του Morgenthau διαφαίνεται ότι οι Άγγλοι (Mallet), την Δευτέρα 16 Ιουνίου 1914, προσπάθησαν εμμέσως να πάρουν την έγκριση των ΗΠΑ για μία επίθεση των Τούρκων στην Ελλάδα αλλά οι Αμερικανοί παρέκαμψαν τον σκόπελο και πρότειναν λύση του θέματος με διαπραγματεύσεις. Όταν οι Άγγλοι διαπίστωσαν ότι οι Αμερικανοί δεν συναινούν σε ένα πόλεμο Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, το Σάββατο 20 Ιουνίου άρχισαν τις προσπάθειες να τον καθυστερήσουν .

Οι Τούρκοι (Talaat) βεβαίως φρόντιζαν να καλλιεργούν συνεχώς και εμφανώς τις φήμες περί πολέμου. Οι Γερμανοί (Wangenheim) δεν είχαν κατά νουν τον πόλεμο Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας διότι προφανώς δεν γνώριζαν τα αγγλικά σχέδια. Κατά βάση τους Γερμανούς ενδιέφερε να μην ενδυναμωθεί το Ελληνικό Ναυτικό. Ένα ισχυρό Ελληνικό Ναυτικό στο πλευρό των Άγγλων θα ήταν μεγάλο πρόβλημα για τις Κεντρικές Δυνάμεις στην περιοχή του Αιγαίου και των Στενών.

Οι διωγμοί των Ελλήνων στην περιοχή της Σμύρνης ήταν γνωστοί στις Μεγάλες Δυνάμεις οι οποίες «έκαναν τα στραβά μάτια». Οι Άγγλοι μάλιστα φρόντιζαν να υποβαθμίζουν συστηματικά την σημασία των γεγονότων στην περιοχή της Σμύρνης προκειμένου να αποφευχθεί εκείνη την στιγμή ένας πόλεμος Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Στην Ελλάδα, οι φήμες περί πολέμου πράγματι κυκλοφορούσαν αλλά ήταν τελείως ανυπόστατες και δημιουργήθηκαν από δύο μάλλον «ελαφρές» περιπτώσεις. ^[21]

Η πρώτη περίπτωση βασιζόταν στην φήμη ότι «οι Έλληνες προετοίμαζαν κάποιο σχέδιο αιφνιδιαστικής επιθέσεως στην χερσόνησο της Καλλίπολης» που φέρεται (;) ότι είχε προετοιμασθεί από τον Στρατηγό Ιωάννη Μεταξά.

Η δεύτερη περίπτωση βασιζόταν στη φήμη «ενός σχεδίου τορπιλισμού του νεότευκτου τουρκικού μεγάλου θωρηκτού Sultan Osman το οποίο θα αναχωρούσε από τα Αγγλικά Ναυπηγεία και θα περνούσε από το Αιγαίο με κατεύθυνση την θάλασσα του Μαρμαρά» που φέρεται ότι είχε προταθεί από τον Ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη.

Από ελληνικής πλευράς αμφότερες οι παραπάνω περιπτώσεις μάλλον ήταν «απόνερα της ελληνικής παλληκαριάς, συνέχεια των ηρωισμών των Βαλκανικών πολέμων και βεβαίως με κάποια ψήγματα λεονταρισμού». Ο Βενιζέλος γνώριζε τα παραπάνω αλλά «ουδέποτε τα υιοθέτησε σε σοβαρή βάση». Ίσως να τα είχε αφήσει να κυκλοφορούν στα πλαίσια μιας «διπλωματικά αιωρούμενης απειλής» αλλά σε καμία περίπτωση δεν τα υιοθέτησε. Άλλωστε, από στρατιωτικής και ναυτικής πλευράς, αμφότερα τα σχέδια ήταν ουτοπικά και εάν υλοποιούντο δεν θα προσέφεραν καμία ουσιαστική ωφέλεια στην Ελλάδα. Απρόβλεπτες συνέπειες μόνο και ίσως καταστροφή...

Στην ουσία η πραγματική πηγή των φημών περί Ελληνοτουρκικού πολέμου είχε μάλλον αγγλική προέλευση. Όπως προαναφέρθηκε, το θέμα ενός νέου πιθανού Ελληνοτουρκικού πολέμου, κατά τον οποίο και η Βουλγαρία προφανώς δεν θα έμενε αμέτοχη, επεξεργαζόταν από τους Άγγλους με επικεφαλής τον Πρέσβη τους στην Πόλη Sir Louis Mallet. Στην περίπτωση που θα ξεσπούσε ο πόλεμος που ενορχήστρωναν οι Άγγλοι, προφανώς «θα χρειαζόταν κάποιες δικαιολογίες, κάποιες αφορμές». Επιπλέον αυτού, το θέμα της απόβασης στην χερσόνησο της Καλλίπολης δεν ήταν ιδέα ελληνικής προελεύσεως, δεν ήταν ιδέα του Μεταξά. Προϋπήρχε στην ατζέντα των πολεμικών ενεργειών που σχεδίαζαν οι Άγγλοι αρκετά χρόνια πριν. ^[22]

Πάντως η Ελλάδα, προ ενός πιθανού πολέμου, άρχισε να λαμβάνει τα μέτρα της και από την **12^η Ιουνίου 1914** είχε ζητήσει την βοήθεια της Σερβίας. Η Σερβία παρ' ότι πιέσθηκε πολύ αναγκάσθηκε τελικά να κάνει την **16^η Ιουνίου 1914** ένα διπλωματικό διάβημα προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία . Η πιθανή συμμαχία Ελλάδας – Σερβίας υπερίσχυσε της «αφανούς συμμαχίας» Οθωμανικής Αυτοκρατορίας - Βουλγαρίας και έτσι ο πόλεμος σε πρώτη φάση αποφεύχθηκε. ^[23]

Η προσέγγιση Γερμανίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Βουλγαρίας

Οι Κεντρικές Δυνάμεις, αντελήφθησαν ότι Βουλγαρία και Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν τολμούσαν να αντιπαρατεθούν με Σερβία και Ελλάδα και αποφάσισαν να ακολουθήσουν μία εναλλακτική οδό.

Έτσι την **2^α Ιουλίου 1914**, μόλις τέσσερις ημέρες μετά την δολοφονία του Φραγκίσκου Φερδινάνδου, ο αυτοκράτορας Φραγκίσκος Ιωσήφ είχε προτείνει στον Κάιζερ Γουλιέλμο Β' ^{[2] σελ. 83}

«να ενορχηστρώσουν μία συμμαχία Ελλάδας, Βουλγαρίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προκειμένου να απομονωθεί η σλαβικός κίνδυνος, δηλαδή να απαλειφθεί η Ρωσική επιρροή στα Βαλκάνια».

Για να ενισχύσει την άποψη αυτή επικαλέστηκε την αναφορά του Αυστριακού Πρέσβη στην Πόλη Margrave Pallavicini ο οποίος είχε πρόσφατα διαπιστώσει ότι
«η Οθωμανική Αυτοκρατορία γλιστράει προς την πλευρά της Ρωσίας...».

Εντούτοις οι Γερμανοί, βασισμένοι στις αναφορές του δικού τους Πρέσβη στην Πόλη, Baron Hans Von Wangenheim, πίστευαν ότι η αδύναμη Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν θα μπορούσε να αναδειχθεί σε σημαντικό παράγοντα σε ένα πιθανό μελλοντικό πόλεμο και το καλλίτερο γι' αυτή θα ήταν να παραμείνει στην ουδετερότητα. Σύμφωνα με επιστολή του Von Wangenheim προς το Γερμανικό Υπουργείο Εξωτερικών την **18^η Ιουλίου 1914** : [24]

«η προτεινόμενη από την Αυστρία συμμαχία Ελλάδας, Βουλγαρίας, Οθωμανικής Αυτοκρατορίας θα έχει ένα και μόνο αποτέλεσμα, να ενώσει εδαφικά την Αυστρία με την Οθωμανική Αυτοκρατορία μέσω Βουλγαρίας και επιπλέον να της δώσει έξοδο στο Αιγαίο. Αντιτίθεται σ' αυτήν την προσέγγιση και θεωρώ ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία είναι στην παρούσα φάση ένας άνευ στρατιωτικής αξίας σύμμαχος».

Στην Κωνσταντινούπολη η Τουρκική πλειοψηφία με την οποία συμπαρατασσόταν οι Enver και Talaat Pasha, τασσόταν υπέρ της συμμαχίας με τις Κεντρικές Δυνάμεις και την Βουλγαρία ενώ η μειοψηφία υπό τον Djemal Pasha – ο οποίος σημειωτέον είχε γεννηθεί στην Μυτιλήνη – επιθυμούσε συμμαχία με την Εγκάρδια Συνεννόηση και την Ελλάδα.

Οι Τρεις Πασάδες που καθόριζαν τότε την Τουρκική εξωτερική πολιτική είχαν φροντίσει για όλα τα πιθανά ενδεχόμενα και σε κάθε περίπτωση είχαν φροντίσει:

«να είναι και με τον Χωροφύλαξ αλλά και με τον Αστυφύλαξ...»

Την **21^η Ιουλίου 1914**, ο Βούλγαρος Πρέσβης στην Πόλη Dimitar Tonchev ανέφερε στην Σόφια μία συνάντηση με τους Τούρκους Ηγέτες Said Halim Pasha, Enver Pasha και Talaat Pasha υπό την σκέπη του Αυστριακού Πρέσβη στην Πόλη Margrave Pallavicini, όπου συζητήθηκε η δυνατότητα μιας Τούρκο-Βουλγαρικής συμμαχίας εναντίον της Ελλάδας και υπό την κηδεμονία της Αυστροουγγαρίας. Η Βουλγαρία θα έπαιρνε την Μακεδονία και η Οθωμανική Αυτοκρατορία την Θράκη και την εγγύηση για την εδαφική της ακεραιότητα. [25]

Για να γίνει αντιληπτή η σημασία μιας τέτοιας συμμαχίας αρκεί μία ματιά στον χάρτη των Βαλκανίων μετά την Συνθήκη του Βουκουρεστίου. Με εξαίρεση ένα μικρό διάδρομο στην τριεθνή συντοριακή γραμμή Αυστρίας – Σερβίας – Ρουμανίας, η προσάρτηση Βουλγαρίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας θα δημιουργούσε ένα αρραγή εδαφικό άξονα από την Αυστρία έως την Πόλη και στον δρόμο για την Ανατολή. Οι Αυστριακοί ενημέρωσαν τους Γερμανούς για την προσπάθεια του Pallavicini και ο Κάιζερ, Γουλιέλμος Β', παρ' ότι δεν έτρεφε καμμία εκτίμηση στον Βούλγαρο Τσάρο Φερδινάνδο, συμφώνησε να προχωρήσει.

Η Συμφωνία συμμαχίας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Βουλγαρίας υπό την σκέπη της Αυστρίας τελικά δεν υλοποιήθηκε. Ίσως να την είχε τορπιλλήσει ο Γερμανός Πρέσβης στην Πόλη Hans Von Wangenheim ο οποίος είχε σαφώς εκφράσει τις αντιρρήσεις του. Όμως η προσπάθεια αυτή έκανε τις προθέσεις των Τούρκων γνωστές στους Γερμανούς οι οποίοι μέχρι τότε αδρανούσαν. Οι Γερμανοί αντελήφθησαν ότι οι Τούρκοι μέσα στους δύο τελευταίους μήνες είχαν αλλάξει τις προθέσεις τους και πλέον επιθυμούσαν την προσέγγιση με τις Κεντρικές Δυνάμεις. Παρ' όλα αυτά οι Γερμανοί συνέχισαν να αδρανούν και να μην έρχονται εμφανώς σε επαφή με τους Τούρκους οι οποίοι τελικά αποφάσισαν να κάνουν αυτοί την πρώτη κίνηση.

Έτσι την **22^α Ιουλίου 1914**, ο φιλογερμανός Enver Pasha προσέγγισε τον Γερμανό Πρέσβη Hans Von Wangenheim και του είπε: [26]

«Η παρούσα Τουρκική Κυβέρνηση επιθυμεί ειλικρινώς την σύνδεση με τις Κεντρικές Δυνάμεις, και με βαριά καρδιά θα αποφάσιζε να συμμαχήσει με την Εγκάρδια Συνεννόηση, εκτός εάν εμείς τους αποφεύγαμε».

Σε απλούστερη μετάφραση αυτή η διπλωματικά κορυφαία (!!!) δήλωση έλεγε:

«Αυτό που μπορούμε να σας πούμε σήμερα (αύριο δεν ξέρουμε) είναι ότι έχουμε ήδη (σχεδόν) κλείσει με την Εγκάρδια Συμμαχία αλλά εάν συμμαχήσουμε με τις Κεντρικές Δυνάμεις, όπως ειλικρινώς επιθυμούμε, τότε μπορούμε να τους διώξουμε».

Βεβαίως το τι σημαίνει «ειλικρινώς» και «βαριά καρδιά» σε μία τουρκική δήλωση είναι ένα θέμα που χρειάζεται περισσότερη ανάλυση.

Την ίδια ημέρα η δήλωση του Enver Pasha έφθασε στο Βερολίνο με αρνητική εισήγηση του Πρέσβη Von Wangenheim ο οποίος επέμενε στην αρχική του άποψη ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία είναι άνευ στρατιωτικής αξίας σύμμαχος. Στο σημείο αυτό επενέβη ο Κάιζερ και σχολίασε: [2] σελ. 84

«Θεωρητικά σωστή η άποψη του Wangenheim αλλά στην παρούσα φάση λάθος. Θα πρέπει να έχουμε όλα τα διαθέσιμα όπλα στα Βαλκάνια και για τον λόγο αυτό μία συμμαχία Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Βουλγαρίας είναι ευπρόσδεκτη. Γνωρίζω ότι αυτή είναι μία ευκαιριακή (opportunistic) πολιτική αλλά στην παρούσα φάση θα την ακολουθήσουμε».

Ο Wangenheim αντελήφθη την θέση του Κάιζερ και ενημέρωσε κατάλληλα τους τρεις Πασάδες.

Την επόμενη ημέρα, **23^η Ιουλίου**, με μία νέα απίστευτη διπλωματικά στροφή απομακρύνθηκε από τις διαπραγματεύσεις ο Enver Pasha και αντικαταστάθηκε από τον Πρωθυπουργό Μεγάλο Βεζύρη Said Halim Pasha ο οποίος «ελικρινώς διόρθωσε» την αρχική τουρκική πρόταση: ^[2]

«Επιθυμούμε συμμαχία μόνο εναντίον της Ρωσίας και όχι εναντίον Αγγλίας και Γαλλίας».

Ο Κάιζερ είδε την δήλωση του Μεγάλου Βεζύρη Said Halim Pasha της 23^{ης} Ιουλίου σαν μεγάλη ευκαιρία και αναφώνησε: ^[2]

«Μας κάνει {η Οθωμανική Αυτοκρατορία } μία ευθεία προσφορά του εαυτού της!!! Μία άρνηση ή περιφρόνηση αυτή την στιγμή... θα την στρέψει στην Εγκάρδια Συνεννόηση και αυτό δεν θα είναι ανεκτό».

Ο Μεγάλος Βεζύρης Said Halim Pasha

Ο Πρέσβης Von Wangenheim αντελήφθη την νέα θέση του Κάιζερ και ενημέρωσε κατάλληλα την Τουρκική Κυβέρνηση ότι:

«η Γερμανία αποδέχεται μία συμμαχία εναντίον της Ρωσίας».

Σημειώνεται ότι η κύρια σύμμαχος της Γερμανίας, η Αυστρία, απουσίαζε από το νέο σκηνικό...

Η Διπλωματία των Οθωμανών σε όλη της την μεγαλοπρέπεια.

Μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 1914 οι Τούρκοι:

#1 Είχαν συμφωνήσει με τους Άγγλους για συμμαχία Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Βουλγαρίας εναντίον της Ελλάδος (Υπόθεση Sir Louis Mallet).

#2 Είχαν προσπαθήσει υπό την αιγίδα της Αυστρίας μια συμμαχία Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Βουλγαρίας εναντίον της Ελλάδος (Υπόθεση Pallavicini - Tonchev).

#3 Είχαν συμφωνήσει με τους Ρώσους για τα Στενά έναντι της ακεραιότητας της αυτοκρατορίας τους (Υπόθεση Talaat – Sazonov στο ανάκτορο Λιβαδειά της Κριμαίας).

#4 Είχαν συμφωνήσει αποκλειστικά με τους Γερμανούς (και χωρίς να το γνωρίζουν οι Αυστριακοί) μόνο εναντίον των Ρώσων προκειμένου να καλύψουν κάποια πιθανή μελλοντική «τρέλλα» της Ρωσίας να κινηθεί και να καταλάβει τα Στενά. (Υπόθεση Said Halim Pasha και Κάιζερ)

#5 Είχαν συμφωνήσει με τους Γάλλους για μία νέα σειρά νέων δανείων και παράλληλα προσπαθούσαν, για ευνόητους λόγους, να κρατήσουν τους Άγγλους και τους Γάλλους έξω από την συμφωνία τους με τους Γερμανούς εναντίον των Ρώσων. Χρειάζονταν τόσο τις γαλλικές πιστώσεις όσο και τα νησιά του Αιγαίου που τους είχαν υποσχεθεί οι Άγγλοι. Επιπλέον δεν ήθελαν να εναντιωθούν στον Αγγλικό Στόλο.

Ο Βούλγαρος Πρωθυπουργός Radoslanon πιθανότατα είχε πληροφορηθεί την επιτυχημένη προσέγγιση Γερμανίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, είχε ήδη πάρει από την 3^η Ιουλίου την έγκριση του Γερμανικού δανείου (για το λιμάνι στο Πόρτο Λάγος) και την **25^η Ιουλίου 1914** έσπευσε και αυτός να ανακοινώσει την πρόθεσή του να συνδεθεί με τις Κεντρικές Δυνάμεις. Ο πανούργος Βούλγαρος Τσάρος Φερδινάνδος και ο προστατευόμενός του Πρωθυπουργός Radoslanon παρακολουθούσαν τις εξελίξεις και ακολουθούσαν ένα πολύ πρακτικό δρόμο. ^[27]

«Η Βουλγαρία είχε δηλώσει ουδετερότητα και ποντάριζε με υπομονή στον χρόνο περιμένοντας την καλλίτερη πρόταση είτε από τις Κεντρικές Δυνάμεις ή την Εγκάρδια Συνεννόηση».

Ο Τσάρος Φερδινάνδος και ο Radoslanon είχαν κρίνει ότι η καλλίτερη πρόταση, αυτή των Κεντρικών Δυνάμεων, ήταν ήδη στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Η ανακοίνωση της 25^{ης} Ιουλίου 1914 του Βούλγαρου Πρωθυπουργού Radoslanon σήμανε συναγερμό στο Βελιγράδι το οποίο με την σειρά του ζήτησε την βοήθεια της Ελλάδας. Την ίδια ημέρα ο Βενιζέλος από το Μόναχο που βρισκόταν ειδοποιούσε τον Υπουργό του επί των Εξωτερικών Γεώργιο Στρέιτ να ενημερώσει τους Σέρβους ότι: [28]

«Η Ελλάδα δεν θα επέτρεπε ποτέ στην Βουλγαρία να επιτεθεί στην Σερβία και να ανατρέπει έτσι την Συνθήκη του Βουκουρεστίου».

Ο Βενιζέλος δήλωνε παρών και αυτή η φαινομενικά απλή και τίμια δήλωση αλληλεγγύης προς την Σερβία ήταν στην ουσία η πρώτη έμμεση τοποθέτηση του Βενιζέλου στο πλευρό της Εγκάρδιας Συνεννόησης. Ο Βενιζέλος αμέσως μετά την Συνθήκη του Λονδίνου, την 19^η Μαΐου 1913, είχε «διαισθανθεί ή γνώριζε» ότι μία Σέρβο – Βουλγαρική διαμάχη θα ενέπλεκε σε πόλεμο την Εγκάρδια Συνεννόηση με τις Κεντρικές Δυνάμεις. {Κεφ. 3, σελ. 42}

Σημειώνεται ότι ο Βενιζέλος βρέθηκε τότε στο Μόναχο επιστρέφοντας από τις Βρυξέλλες όπου εις μάτην περίμενε τους Τούρκους αξιωματούχους προκειμένου να ρυθμισθεί με διμερή συμφωνία το θέμα των νησιών του Αιγαίου. Μέχρι τότε το μόνο που ίσχυε για τα νησιά του Αιγαίου ήταν η τυπική αναγνώριση της ελληνικής κυριαρχίας που είχε γίνει την 13^η Φεβρουαρίου 1914 από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι παρόμοιες αναγνωρίσεις είχαν γίνει και για άλλες περιοχές στο Κόσμο αλλά στην πράξη δεν είχαν καμμία ουσιαστική ισχύ. Το θέμα έπρεπε να ρυθμισθεί πλέον με διμερή συμφωνία Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Έτσι μέσα **Ιουλίου 1914** οι Μεγάλες Δυνάμεις είχαν αποφασίσει και είχαν κανονίσει μία νέα συνάντηση Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στις Βρυξέλλες προκειμένου να ρυθμισθεί τελικά το θέμα των νήσων του Αιγαίου.

Ο Βενιζέλος είχε πάει εγκαίρως στις Βρυξέλλες και προσπαθούσε να συναντηθεί με τους αξιωματούχους των Τούρκων προκειμένου να ρυθμίσουν το τελικό καθεστώς των νησιών του Αιγαίου αλλά οι Τρεις Τούρκοι Πασάδες απέφευγαν συστηματικά να συναντηθούν με τον Έλληνα Πρωθυπουργό. Κατά πάσα πιθανότητα οι Τούρκοι Πασάδες γνώριζαν περισσότερα από τον Βενιζέλο για τις επερχόμενες εξελίξεις και το σημαντικότερο:

«η Οθωμανική Αυτοκρατορία εκείνη την εποχή ήταν μέσα σε μία υψηλού επιπέδου παράλληλη διπλωματική διαπραγμάτευση με όλες τις Μεγάλες Δυνάμεις για θέματα πολύ ευρύτερης σημασίας από τα νησιά του Αιγαίου, όπως η ακεραιότητα της Αυτοκρατορίας τους αλλά και τα πετρέλαια της Μοσούλης και της Μεσοποταμίας».

Η διπλωματία του Κάιζερ στα Βαλκάνια

Την **25^η Ιουλίου 1914**, την ημέρα που ο Βούλγαρος Πρωθυπουργός Radoslanon ανακοίνωνε την πρόθεσή του να συμπαραταχθεί με τις Κεντρικές Δυνάμεις, ο Κάιζερ ο οποίος προφανώς δεν γνώριζε την Άγγλο – Τουρκική προσέγγιση, με βάση τις φήμες ότι η Ελλάδα προετοιμάζει πόλεμο κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ξαφνική επίθεση στα Δαρδανέλλια, έκανε γραπτή έκκληση στον γαμπρό του Έλληνα Βασιλιά Κωνσταντίνο: [2] σελ. 90 - 91

«Όχι μόνο να μην επιτεθεί κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αλλά να προσχωρήσει η Ελλάδα στις Κεντρικές Δυνάμεις όπως θα έκαναν η Οθωμανική Αυτοκρατορία και η Βουλγαρία».

Είναι προφανές ότι δεν υπήρχε καν θέμα επίθεσης της Ελλάδας στα Δαρδανέλλια αλλά ο Κάιζερ επιζητούσε μία ευκαιρία να «προσκαλέσει αλλά και να απειλήσει» την Ελλάδα να προσχωρήσει στις Κεντρικές Δυνάμεις. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος δύο ημέρες μετά, την **27^η Ιουλίου**, έβαλε τα πράγματα στην θέση τους και απάντησε στον Κάιζερ ότι:

«Τόσο εγώ όσο και η Κυβέρνησή μου είμαστε πολύ μακριά από την θεώρηση μιας τέτοιας περιπετειώδους πολιτικής».

Εν τω μεταξύ ο Κάιζερ αποδέχθηκε τους όρους των Τούρκων Πασάδων και την **27^η Ιουλίου 1914** η συμμαχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Γερμανία είχε κλείσει. Μάλιστα τους όρους της νέας μυστικής συμμαχίας τους έθεσε η Οθωμανική Αυτοκρατορία (Enver και Talaat Pasha) αλλά το περιεχόμενό τους ήταν σαν να το είχαν υπαγορεύσει οι Γερμανοί: [2] σελ. 84-85

(1) Casus foederis (εχθρική αιτία) σε περίπτωση επίθεσης της Ρωσίας σε Οθωμανική Αυτοκρατορία, Γερμανία, Αυστρία και το αντίστροφο.

(2) Η Γερμανία δεν θα έθετε θέμα τουρκικού χρέους

(3) Η Στρατιωτική Αποστολή του Liman Von Sanders θα παρέμενε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και

(4) Σε περίπτωση πολέμου οι Τούρκοι θα φρόντιζαν να περάσει υπό την Διοίκηση του Liman Von Sanders το 1/4 του Τουρκικού Στρατού.

Το κείμενο της μυστικής συμφωνίας προετοιμάστηκε εσπευσμένα την **28^η Ιουλίου** και διά αυτού οι Τούρκοι προσπάθησαν να ξεφορτωθούν και το πρόβλημα της διαμάχης Σερβίας - Αυστρίας προτείνοντας ένα επιπλέον πέμπτο όρο:

(5) Αυστηρή ουδετερότητα σε περίπτωση Σέρβο-Αυστριακής διένεξης, εκτός από την περίπτωση ρωσικής παρέμβασης.

Η Γερμανία δέχθηκε αλλά προσπάθησε να συμπληρώσει ένα περιορισμό:

Εάν δεν προκύψει πόλεμος Γερμανίας - Ρωσίας σαν αποτέλεσμα της Σέρβο-Αυστριακής διαμάχης, η συμφωνία είναι ως «μη ισχύουσα».

Ο Μεγάλος Βεζύρης ήταν σκληρός διαπραγματευτής και «ειλικρινώς» απάντησε:

«Δεν μπορεί να απαιτείται από την Οθωμανική Αυτοκρατορία να δεθεί στην παρούσα κατάσταση με την Γερμανία και μετά να ψάχνει το εαυτό της εάν η Ρωσία αποφασίσει να την εκδικηθεί για την φιλική της στάση προς την Γερμανία. Θα πρέπει να προστατέψουμε την Οθωμανική Αυτοκρατορία από όλες τις πιθανές συνέπειες της σχέσης της με την Γερμανία...».

Πρέπει να σημειωθεί η άριστη έκφραση του Μεγάλου Βεζύρη στο τρίτο ενικό πρόσωπο

«Δεν μπορεί να απαιτείται από την Οθωμανική Αυτοκρατορία ...»

ενώ ήταν γνωστό ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε ζητήσει την προσέγγιση με την Γερμανία.

Την επόμενη ημέρα, όπως περιγράφεται στην συνέχεια, κηρύχθηκε ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος

Παρά τις φιλικές προς την Εγκάρδια Συνεννόηση δηλώσεις του Βενιζέλου από το Μόναχο, οι Άγγλοι αγνοώντας μάλλον και οι ίδιοι την νέα μυστική συμφωνία Γερμανίας - Οθωμανικής Αυτοκρατορίας συνέχιζαν να πιστεύουν στις μηχανορραφίες του Sir Louis Mallet και να διαδίδουν τις φήμες περί Ελληνοτουρκικού πολέμου. Στο τέλος **Ιουλίου 1914**, ο Αρχηγός του Αγγλικού Ναυτικού Ναύαρχος Milne, επιβαίνων στο καταδρομικό HMS Inflexible επισκέφθηκε την Πόλη και δήλωνε στον Djemal Pasha: ^[7] σελ. 96

«Εάν οι πράκτορες τους {των Ελλήνων} αποτύχουν να καταστρέψουν τα πλοία πριν τις τελικές δοκιμές αποδοχής τους στην Αγγλία, οι Έλληνες είναι αποφασισμένοι να στείλουν ένα υποβρύχιο να βυθίσει το Sultan Osman στο Γιβραλτάρ και εάν αυτό αποτύχει να του επιτεθούν με όλο τον Ελληνικό Στόλο τότε φθάσει στα ελληνικά ύδατα».

Σημειώνεται ότι εκείνη την εποχή ο Κουντουριώτης με απόφαση της Κυβερνήσεως Βενιζέλου «τελούσε εν αδεία» και καθήκοντα Αρχηγού του Ελληνικού Στόλου εκτελούσε ο επικεφαλής της Αγγλικής Αποστολής στην Ελλάδα, Υποναύαρχος Mark Kerr για τον οποίο ο Winston Churchill είχε ζητήσει από την Ελλάδα να έχει υπεύθυνη θέση και καθήκοντα. {Κεφ. 3, σελ. 56}.

Το σενάριο προκλήσεως ενός Ελληνοτουρκικού πολέμου ήταν έτοιμο.

Άγγλοι το προετοίμαζαν, Άγγλοι το διέδιδαν σαν φήμη και Άγγλοι θα το εκτελούσαν...

Μόλις οι Γερμανοί συμφώνησαν με τους Τούρκους Πασάδες, ο Κάιζερ δεν έχασε χρόνο και την **31^η Ιουλίου** ενημέρωσε τους Αυστριακούς - που μέχρι τότε ήταν στο σκοτάδι - ότι: ^[29]

«Η Γερμανία είχε ήδη κλείσει μία συμμαχία με την Οθωμανική Αυτοκρατορία με την οποία η τελευταία θα ήταν υποχρεωμένη να προωθηθεί εναντίον της Ρωσίας με πέντε Σώματα Στρατού και υπό την Διοίκηση του Γερμανού Στρατηγού Liman Von Sanders».

Οι Ιταλοί δεν ενημερώθηκαν καθόλου. Ο Κάιζερ, την ίδια ημέρα, με νέο τηλεγράφημα προς την Αθήνα επέμενε στις θέσεις του να προσχωρήσει η Ελλάδα στις Κεντρικές Δυνάμεις.

Την **1^η Αυγούστου 1914** η Γερμανία κήρυξε τον πόλεμο στην Ρωσία και την **2^η Αυγούστου 1914** υπογράφηκε η μυστική συμφωνία Γερμανίας - Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την οποία η τελευταία δέθηκε στο άρμα των Κεντρικών Δυνάμεων.

Τις στρατιωτικές λεπτομέρειες της συμμαχίας είχαν συμφωνήσει ο Υπουργός Αμύνης Enver Pasha και ο Στρατηγός Liman Von Sanders. Πέντε μόνο Τούρκοι αξιωματούχοι γνώριζαν για την ύπαρξη της συμφωνίας και μόνο οι Enver Pasha και Talaat Pasha είχαν πλήρη εικόνα των συμφωνηθέντων. Ούτε οι πανίσχυρες Μυστικές Υπηρεσίες της Εγκάρδιας Συνεννόησης είχαν μάθει κάτι για αυτή την μυστική συμφωνία. Στις διαπραγματεύσεις, εκτός άλλων, η Οθωμανική Αυτοκρατορία:

«είχε θέσει σαν θέμα και την επανάκτηση των νησιών του Αιγαίου, σε περίπτωση που η Ελλάδα θα έβγαινε στον πόλεμο στο πλευρό της Εγκάρδιας Συνεννόησης».

Η εμπλοκή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον πόλεμο ήταν πλέον θέμα χρόνου. ^[30]

Μετά τους Άγγλους και οι Γερμανοί, εν αγνοία της Ελλάδας, υπόσχονταν τα νησιά του Αιγαίου στους Τούρκους.

Την ίδια ημέρα που υπογράφονταν η μυστική συμφωνία Γερμανίας - Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, την **2^η Αυγούστου 1914**, ο Βούλγαρος Πρωθυπουργός Radoslavon «έσπευσε να προσφέρει και αυτός την χώρα του στις Κεντρικές Δυνάμεις» προτείνοντας και απαιτώντας: ^[31]

{1} Οι Κεντρικές Δυνάμεις να εγγυηθούν την ακεραιότητα της Βουλγαρίας από οιονδήποτε εξωτερικό κίνδυνο από οπουδήποτε και αν προέρχεται

{2} Οι Κεντρικές Δυνάμεις να υποσχεθούν ότι θα υποστηρίξουν την Βουλγαρία στις προσπάθειές της να καταλάβει μελλοντικά περιοχές στις οποίες έχει ιστορικά και εθνογραφικά δικαιώματα και οι οποίες είναι υπό την κυριαρχία χωρών που δεν είναι προσαρτημένες στις Κεντρικές Δυνάμεις.

Ο Βούλγαρος Πρωθυπουργός Vasil Radoslavov

Με τον πρώτο όρο οι Βούλγαροι προσπαθούσαν να εξασφαλισθούν από επίθεση Ρουμανίας, Σερβίας και Ελλάδας. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν αποτελούσε απειλή διότι τότε ήταν σε εξέλιξη δύο ανεξάρτητες μεταξύ τους προσπάθειες Βουλγαροτουρκικής προσεγγίσεως. Η μία ενορχηστρωνόταν από τους Άγγλους μέσω του Πρέσβη τους στην Πόλη Sir Louis Mallet και η δεύτερη από τους Αυστριακούς επίσης μέσω του Πρέσβη τους στην Πόλη Margrave Pallavicini.

Ο δεύτερος όμως όρος της προτάσεως του Radoslavov έδειχνε καθαρά τις προθέσεις της Βουλγαρίας για την Μακεδονία. Εκείνη την στιγμή οι Βούλγαροι εκτιμούσαν - και οι εκτιμήσεις τους λίγο αργότερα επιβεβαιώθηκαν - ότι η Ελλάδα δεν θα είναι στο στρατόπεδο των Κεντρικών Δυνάμεων.

Ο Γερμανός Κάιζερ Γουλιέλμος Β', ο οποίος στην Συνθήκη του Βουκουρεστίου είχε τόσο θερμά υποστηρίξει τις ελληνικές θέσεις, σε δύο διαδοχικές {ορportunistic κατά τον ίδιο} συμφωνίες με την Βουλγαρία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, χωρίς κανένα ενδοιασμό

«μοίραζε απλόχερα την ανατολική Μακεδονία και την Θράκη στους Βουλγάρους και τα νησιά του Αιγαίου στους Τούρκους».

Ευτυχώς για την Ελλάδα η πρόταση του Radoslavov δεν έγινε τότε αποδεκτή, η συμφωνία αυτή δεν υπεγράφη και η Βουλγαρία παρέμεινε για λίγο ακόμη στην ουδετερότητα. Οι Κεντρικές Δυνάμεις (η Γερμανία και κυρίως η Αυστρία) ζητούσαν επίμονα από την Βουλγαρία να δεσμευθεί ότι σε περίπτωση γενικευμένου πολέμου θα επιτεθεί με πλήρη ισχύ κατά της Σερβίας. Αυτό θα επέτρεπε στην Αυστρία να κινηθεί με όλες της τις δυνάμεις κατά της Ρωσίας. Ο Τσάρος Φερδινάνδος, φοβούμενος επίθεση από την Ελλάδα στην Μακεδονία, από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στην Θράκη και από την Ρουμανία στον Δούναβη (Dobruja), απέτυχε να εκφράσει εγκαίρως τις απαραίτητες δεσμεύσεις ότι θα επιτεθεί στην Σερβία και οι Κεντρικές Δυνάμεις άφησαν την Βουλγαρία στην ουδετερότητα.

Η Ελλάδα, δεν δέχθηκε να δεθεί στο άρμα των Κεντρικών Δυνάμεων. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος είχε απαντήσει αρνητικά στο τηλεγράφημα του Κάιζερ από την 31 Ιουλίου 1914.

Τότε ο Κάιζερ, φανερά εκνευρισμένος από την στάση του γαμπρού του, την **2^α Αυγούστου** την ημέρα που υπογραφόταν η μυστική Γερμανό - Τουρκική συμφωνία, με νέα επιστολή του απέιλησε την Ελλάδα ευθέως:

«Έχω κάνει συμφωνία με Οθωμανική Αυτοκρατορία και Βουλγαρία για πόλεμο κατά της Ρωσίας και θα θεωρώ την Ελλάδα ως εχθρό σε περίπτωση που δεν ενωθεί μαζί μας...»

Πολύ λίγο είχε διαρκέσει η «προσωρινή αγάπη» του Κάιζερ Γουλιέλμου προς την Ελλάδα.

Μετά τις απειλές του Κάιζερ, την **6^η Αυγούστου 1914**, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος σ' αυτή την κρίσιμη για την χώρα κατάσταση έκανε σύγκληση του Υπουργικού Συμβουλίου. Παρά την αντίθετη άποψη που είχε, ο Βενιζέλος αναγκάστηκε να συνταχθεί με την πλειοψηφία και τελικά αποφασίσθηκε

«με ομοφωνία ουδετερότητα».

Την επόμενη ημέρα ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος απήντησε στον Κάιζερ μέσω του Έλληνα Πρέσβη στο Βερολίνο: ^[32]

«Δεν θα ξεχάσω ποτέ ότι σ' αυτόν {τον Κάιζερ} οφείλουμε την Καβάλα αλλά επιμένω ότι η Ελλάδα δεν θα μπει στον Πόλεμο».

Αυτή η θαρραλέα απάντηση του Κωνσταντίνου επιβεβαιώνεται από πολλές ελληνικές και ξένες πηγές.

Ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β΄ και ο γαμπρός του Βασιλιάς Κωνσταντίνος

Η ουδέτερη θέση του Βασιλιά Κωνσταντίνου αλλά και του Υπουργικού Συμβουλίου οφειλόταν στην πεποίθηση ότι:

«Η Ελλάδα δεν θα πρέπει να σταθεί αντιμέτωπη ούτε στην Γερμανική στρατιωτική μηχανή μήτε στον πανίσχυρο Αγγλικό Στόλο».

Ένας άλλος σπουδαίος λόγος που συνηγορούσε να παραμείνει η Ελλάδα στην ουδετερότητα ήταν η οικονομική κατάσταση της χώρας.

«Οι υποδομές που είχε θέσει ο Χαρίλαος Τρικούπης και οι συνετές διακυβερνήσεις του Γεωργίου Θεοτόκη και του Στέφανου Δραγούμη είχαν σαν αποτέλεσμα να διανύει η Ελλάδα μία από τις καλλίτερες περιόδους από το 1830. Για πρώτη φορά οι προϋπολογισμοί του Κράτους, παρά την οικονομική αιμορραγία των Βαλκανικών Πολέμων, από το 1909 μέχρι και το 1914 είχαν πλεόνασμα».

Για πρώτη φορά από την ανεξαρτησία της η Ελλάδα ευρισκόταν σε κατάσταση ευημερίας,

Εκεί έκλεισε ο πρώτος κύκλος επαφών της Ελλάδας με την Γερμανία και τις Κεντρικές Δυνάμεις και η Ελλάδα φαινόταν να στρέφεται προς την ουδετερότητα την οποία είχε αποφασίσει το Υπουργικό της Συμβούλιο την 6^η Αυγούστου. Υπάρχουν ελληνικές πηγές που υποστηρίζουν ότι

«η αποφασισθείσα ουδετερότητα ήταν στην ουσία υπέρ των Κεντρικών Δυνάμεων και είχε εμμέσως υποδειχθεί από τον Βασιλιά Κωνσταντίνο».

Ανεξάρτητα από την πιθανότητα πράγματι να ίσχυε κάτι τέτοιο, ατυχώς αυτό που νομίζουν αρκετοί Έλληνες είναι ότι:

«ο Κόσμος περιστρέφεται γύρω από την Ελλάδα...».

Αυτό προφανώς ίσχυε και τότε και ο Κόσμος δεν περιστρεφόταν γύρω από την Ελλάδα, διότι *Η Ελλάδα από την πλευρά των Κεντρικών Δυνάμεων, μετά την άρνηση του Βασιλιά Κωνσταντίνου, κινδύνευε να μπει και πάλι στο περιθώριο....*

Η Ελλάδα, από την πλευρά της Εγκάρδιας Συνεννόησης, διατηρείτο επίσης στο περιθώριο και στην αναμονή μέχρι ότου η Οθωμανική Αυτοκρατορία διακόψει την ουδετερότητα και αποφασίσει την στάση της υπέρ της μίας ή της άλλης πλευράς.

Στην ουσία η Ελλάδα ούτε και τότε κατάφερε να εξασφαλίσει την Βόρειο Ήπειρο και τα νησιά του Αιγαίου... Απλώς συνέβησαν αυτά που είχαν συμφωνήσει μυστικά οι Μεγάλες Δυνάμεις και η έκρηξη του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου διέκοψε την διαδικασία ρύθμισης των λεπτομερειών...

Βεβαίως, η έκρηξη του Πρώτου Παγκόσμιου πολέμου την γλύτωσε και από ένα νέο πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία στο Αιγαίο για τα νησιά.

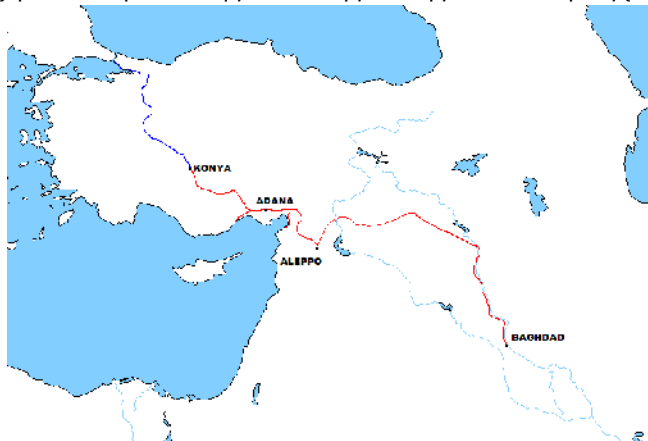
Η αφορμή που προκάλεσε την έκρηξη του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου

Στο σημείο αυτό απαιτείται μία περιγραφική παρένθεση για να εξετασθούν τα αίτια και η αφορμή που οδήγησαν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τον Ιούνιο 1914 η Αγγλία, με εφόδιο την αγγλοτουρκική ρύθμιση του Μαρτίου 1913 [σελ. 3] για τις παραχωρήσεις στο νότιο Ιράκ, εξεβίβασε και ανάγκασε την Γερμανία να υπογράψει μία συμφωνία για τον έλεγχο της σιδηροδρομικής γραμμής της Βαγδάτης.

Οι Άγγλοι, χωρίς καμμία επένδυση στους σιδηροδρόμους, με δύο μόνο κινήσεις είχαν αποκτήσει τον έλεγχο στην σημαντικότερη σιδηροδρομική γραμμή της Μέσης Ανατολής.

Αμέσως οι Γάλλοι, ακολουθώντας την τακτική και τα βήματα των Άγγλων, υπέγραψαν επίσης με τους Γερμανούς μία παρόμοια Συμφωνία για την ρύθμιση των ενδιαφερόντων στην σιδηροδρομική γραμμή της Βαγδάτης.

Την ίδια εποχή, Ιούνιο 1914, υπεγράφη και η μυστική συμφωνία Αγγλίας – Γερμανίας {Turkish Petroleum Company} για τα πετρέλαια της Μοσούλης και της Μεσοποταμίας [σελ. 19].

Η Αγγλο-Γερμανική Συμφωνία του 1914 για την σιδηροδρομική γραμμή της Βαγδάτης και τα προνόμια των Άγγλων σε Τίγρη, Ευφράτη, Σατ-αλ-αράμπ, ελέγχουν όλη την περιοχή των πετρελαίων του Ιράκ.

Οι Άγγλο – Γάλλο – Γερμανικές Συμφωνίες του Ιουνίου 1914 «ανησύχησαν» τους θεωρητικά συμμάχους τους, Ρωσία και Αυστρία αντίστοιχα, οι οποίες έφτασαν να πιστεύουν ότι: [2]

«Αγγλία, Γαλλία και Γερμανία είχαν κρυφά συμφωνήσει ένα κοινό Προτεκτοράτο στις περιοχές της διαλυόμενης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Αγγλία, Γαλλία και Γερμανία φαινόταν ότι τα είχαν συμφωνήσει.

Η Αυστρία διαπίστωνε πλέον στην πράξη ότι δεν είναι μέσα στην ομάδα των κυρίων παικτών του παιχνιδιού και εκτός των σχεδίων τους. Αυτή η απότομη περιθωριοποίηση της Αυστρίας ήταν η βάση των γεγονότων που ακολούθησαν μέχρι την κήρυξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου.

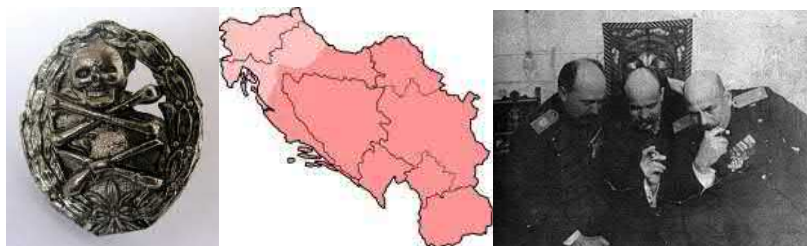
Η αφορμή του Μεγάλου Πολέμου δόθηκε την **28^η Ιουνίου 1914** όταν στο Σεράγεβο της κατεχόμενης από τους Αυστριακούς Βοσνίας - Ερζεγοβίνης, δολοφονήθηκε ο Αρχιδούκας και Διάδοχος του Θρόνου της Αυστροουγγαρίας Φραγκίσκος – Φερδινάνδος και η γυναίκα του Σοφία.

Η αναπαράσταση της δολοφονίας του Φραγκίσκου - Φερδινάνδου

Η δολοφονία αποδόθηκε αμέσως σε μία Σερβική εθνικιστική παρακρατική οργάνωση με την ονομασία **«Μαύρη Χείρα»**. Τα μέλη της οργάνωσης αυτής «φημολογείται» ότι προερχόταν κυρίως από τις Σερβικές Ένοπλες Δυνάμεις και ο θεωρητικός Ηγέτης της ήταν ο Συνταγματάρχης Dragutin Dimitrijevits, ο επονομαζόμενος «Άπις». Ο αντικειμενικός της σκοπός της οργάνωσης ήταν «η διά της βίας δημιουργία της Μεγάλης Σερβίας και η απελευθέρωση των Σέρβων από τον Αυστριακό ζυγό».

Η Μαύρη Χείρα κατηγορήθηκε πολύ γρήγορα και χωρίς πολύ μεγάλη περίσκεψη. Στην ουσία ενώ η δολοφονία του διαδόχου των Αψβούργων έγινε στο έδαφος της κατεχόμενης από τους Αυστριακούς Βοσνίας – Ερζεγοβίνης, αμέσως αποδόθηκε σε Σερβική εθνικιστική παρακρατική οργάνωση και τελικά κατηγορήθηκε το επίσημο Κράτος της Σερβίας. *Όλη αυτή η πλοκή «μύριζε» μηχανορραφία...*

Το έμβλημα, η Μεγάλη Σερβία της Μαύρης Χείρας και ο ηγέτης Άπες με τους συνεργάτες του

Κανείς τότε δεν έλαβε υπόψη του την αντιπάθεια του Αυτοκράτορα Φραγκίσκου Ιωσήφ για τον ανεπιό του και διάδοχο του Αυστριακού Θρόνου Φραγκίσκο Φερδινάνδο. Ο άτεκνος γιος του Αυτοκράτορα Φραγκίσκου Ιωσήφ είχε αυτοκτονήσει και την θέση του διαδόχου είχε πάρει δικαιωματικά ο ανεπιός του Φραγκίσκος Φερδινάνδος. Εκτός από την πατρική πικρία η μεγάλη αντιπάθεια του Φραγκίσκου Ιωσήφ πήγαινε από το γεγονός ότι ο νεαρός και ζωηρός Διάδοχος του Θρόνου των Αψβούργων Φραγκίσκος Φερδινάνδος είχε ερωτευθεί παράφορα και τελικά είχε παντρευτεί την τσεχικής καταγωγής κόμισσα Sofia Von Tochek. Όμως η τσεχική (σλαβική) καταγωγή της Sofia Von Tochek δεν ήταν η αρμόζουσα για τον Αυστροουγγρικό Θρόνο.

Ο Αυτοκράτορας Φραγκίσκος Ιωσήφ ανάγκασε τον διάδοχο να παντρευτεί την Sofia Von Tochek με *μοργανατικό γάμο*, δηλαδή οι απόγονοι της «Σλάβας» Σοφίας δεν θα μπορούσαν ποτέ να ανέβουν στον Θρόνο των Αψβούργων !!! Κατά συνέπεια, εκτός από την Μαύρη Χείρα, μέσα στην ίδια την Αυστροουγγαρία είχαν και άλλοι κίνητρα για την δολοφονία του διαδόχου Φραγκίσκου Φερδινάνδου, ο οποίος ονειρευόταν μία «Πανεθνική Αυτοκρατορία» στην οποία οι Σέρβοι (Σλάβοι) της κατεχόμενης από το 1908 Βοσνίας – Ερζεγοβίνης θα είχαν ίσα προνόμια. Ούτε οι Σέρβοι επιθυμούσαν να είναι υπό τον ζυγό της Αυστροουγγαρίας αλλά ούτε και οι φανατικοί Αψβούργοι ήθελαν τους Σέρβους στην Αυτοκρατορία τους.

Ο Διάδοχος του Θρόνου της Αυστρίας Φραγκίσκος – Φερδινάνδος με την γυναίκα του Σοφία και τα παιδιά του

Εξετάζοντας τα αίτια πίσω από αυτή την δολοφονία θα πρέπει επίσης να γίνει και μία αναφορά στην επικρατούσα εκείνη την εποχή διπλωματική και στρατιωτική κατάσταση της Αυστροουγγαρίας. Κατ' αρχάς από στρατιωτικής πλευράς η αυτοκρατορία βασιζόταν περισσότερο στην γυαλιστερή πανοπλία (*shinning armor*) της Γερμανίας παρά στις δικές της στρατιωτικές δυνάμεις. Επιπλέον αυτού, η «*δόλια και υποχθόνια διπλωματία*» του Leopold Von Berchtold μάλλον προσέφερε κακές υπηρεσίες στην Αυτοκρατορία και ουσιαστικά απαξίωσε το όνομα και την αξιοπιστία της. Πέραν αυτού η «ψύχωση» κατά της Σερβίας τύφλωσε και ανάλωσε τους Αυστριακούς την ώρα που οι άλλες Μεγάλες Δυνάμεις έκαναν σημαντικές κινήσεις για την προώθησή τους σε νέες πηγές πλούτου, έστω και κλεμμένες...

Τον Μάρτιο 1914 ο Ούγγρος Πρόεδρος Stephen Tisza είχε προειδοποιήσει το Κοινοβούλιο της Αυστροουγγαρίας για την επικίνδυνη πολιτική κατάσταση στα Βαλκάνια λέγοντας: [1] *Τόμος VII 9482*, [33]

«Εξετάζοντας από την σκοπιά της Αυστροουγγαρίας, ..., η πολιτική κατάσταση στα Βαλκάνια δεν μπορεί να περιγραφεί ως καθ' όλα ικανοποιητική. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι δημιούργησαν στα νότια και ανατολικά μας σύνορα μια κατάσταση η οποία απαιτεί ήρεμη και ψύχραιμη θεώρηση αλλά και συνεπείς και αποφασιστικές ενέργειες.»

Η Συνθήκη του Βουκουρεστίου έφερε μία εντελώς μη ικανοποιητική κατάσταση και χωρίς κάποιες απαραίτητες ρυθμίσεις, πραγματική ειρήνη είναι αδύνατη.
Κατά συνέπεια η Αυστροουγγαρία θα πρέπει στο άμεσο μέλλον να ακολουθήσει μία ευρεία διορατική πολιτική της μακράς χειρός η οποία θα συνενώσει τα φιλικά προς την χώρα μας Βαλκανικά κράτη. ...
Για την Βουλγαρία η Μακεδονία είναι θέμα ζωτικού ενδιαφέροντος και εάν σε συμμαχία μαζί μας δεν την εξασφαλίσει, θα πέσει στα χέρια των Ρώσων. Για τις Κεντρικές Δυνάμεις θα είναι καταστροφικό λάθος τυχόν απώλεια και απομάκρυνση της Βουλγαρίας ».

Ο Ούγγρος Πρόεδρος Κόμης Stephen Tisza

Η Αυστροουγγαρία είχε αρχίσει να συνειδητοποιεί ότι ήταν ήδη εκτός των γεγονότων και κατά συνέπεια «έπρεπε να δημιουργήσει γεγονότα προκειμένου να επιστρέψει στην ομάδα των Μεγάλων Δυνάμεων».

Αμέσως μετά την δολοφονία του κατά τα λοιπά ανεπιθύμητου διαδόχου Φραγκίσκου – Φερδινάνδου, η Αυστρία άρχισε να πλέκει τον ιστό ενός πολέμου κατά της Σερβίας η οποία θα εξαφανιζόταν από τον χάρτη και σύμφωνα με τα σχέδιά της κάποια εδάφη της θα δινόταν σε Βουλγαρία, Ελλάδα και Αλβανία. ^[1] Τόμος VII 10393, Council of Ministers of Common Affairs

Με σχετικά μεγάλη καθυστέρηση, δηλαδή 25 ημέρες μετά την δολοφονία του διαδόχου Φραγκίσκου Φερδινάνδου, την **23^η Ιουλίου 1914** η Αυστροουγγαρία έστειλε στην Σερβία ένα «Τελεσίγραφο δέκα σημείων» με το οποίο απαιτούσε από το Βελιγράδι συγκεκριμένες ενέργειες κατά των Σλάβων εξτρεμιστών της «Μαύρης Χείρας» καθώς και την συμμετοχή Αυστριακών ειδικών στις ανακρίσεις για την δολοφονία, μία απαίτηση που ήταν αρκετά περιέργη.

Έγινε μία δολοφονία στο έδαφος της Αυστρίας και θεωρήθηκε ως υπεύθυνη για την δολοφονία μία σερβική παρακρατική οργάνωση. Στην συνέχεια η Αυστρία κατηγορήσε ως υποκινητές της δολοφονίας τους Σέρβους, απείλησε την Σερβία με πόλεμο και παράλληλα απαίτησε να ελέγξει και τις ανακρίσεις».

Ίσως η Βιέννη να είχε λόγους να ελέγξει κάποιες πτυχές της ανάκρισης. Σημειώνεται ότι η 25ημερη καθυστέρηση από την δολοφονία μέχρι την έκδοση του Τελεσίγραφου οφειλόταν στις διπλωματικές προσπάθειες που έκανε η Αυστρία προκειμένου να πείσει την Γερμανία να εμπλακεί στον πόλεμο που εξύφαινε με την Σερβία. Την επόμενη της αποστολής του τελεσίγραφου, την **24^η Ιουλίου**, η Ρωσία που ήταν υποχρεωμένη από μυστική συμφωνία με την Σερβία, δήλωσε ότι:

«Θα υπερασπισθεί την Σερβία σε περίπτωση επίθεσης από την Αυστροουγγαρία».

Την **25^η Ιουλίου** η Σερβία προέβη σε μία συμφιλιοτική απάντηση στο Τελεσίγραφο της Αυστρίας αλλά αρνήθηκε διακριτικά την παρουσία Αυστριακών στις ανακρίσεις διότι δεν το επέτρεπε το Σύνταγμα. Η Βιέννη δεν βρήκε την απάντηση ικανοποιητική και άρχισε την κινητοποίηση εναντίον της Σερβίας. Την ίδια ημέρα, από το Μόναχο που ευρισκόταν, είχε κάνει και ο Έλληνας Πρωθυπουργός Βενιζέλος την δήλωση αλληλεγγύης προς την Σερβία.

Την **26^η Ιουλίου** ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Sir Ed Grey πρότεινε Διεθνή Σύνοδο για την ρύθμιση του θέματος αλλά Αυστρία και Γερμανία απέρριψαν την πρόταση. Παράλληλα η Αυστρία άρχισε την κινητοποίηση και στα Ρωσικά σύνορα.

Την Δευτέρα **27 Ιουλίου** έγινε στην Ιταλική Πρεσβεία στην Πόλη μία δεξίωση όπου όλοι οι παρευρισκόμενοι μιλούσαν πλέον για γενικευμένο πόλεμο (general war). Ο Ρώσος Πρέσβης Giers, εκφράζοντας τις απόψεις της χώρας του, πίστευε ότι ^[20]

«η Αυστρία χρησιμοποιούσε την κρίση με την Σερβία για να προκαλέσει την κατάσταση, δηλαδή τον πόλεμο. (Austria was using this to force the situation) ».

Κατά τον Αμερικανό Πρέσβη Morgenthau,

«η Ρωσία θα βοηθούσε την Σερβία, η Αγγλία και η Ιταλία θα επενέβαιναν μόνον εάν τους το ζητείτο και η Βουλγαρία θα παρέμενε ουδέτερη. Οι Τούρκοι Talaat και Djemal Pasha δήλωσαν ότι και η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα έμενε ουδέτερη με τον υπαιτιισμό ότι εάν όμως τους δινόταν η ευκαιρία θα άρπαζαν τα νησιά ή την Θεσσαλονίκη (grabbing the islands or Salonika)».

Όλοι λοιπόν γνώριζαν ότι η κατάσταση έβαινε προς γενικευμένο πόλεμο τον οποίο υποκινούσε η Αυστρία και όλοι γνώριζαν ότι οι Τούρκοι απειλούσαν τα νησιά του Αιγαίου αλλά – *κατά τον Morgenthau* – και την Θεσσαλονίκη. Η τουρκική απειλή για τα νησιά ήταν γνωστή και αναμενόμενη. Όμως η απειλή για την Θεσσαλονίκη ήταν κάποια νέα απειλή. Προφανώς στο βάθος του μυαλού των Τούρκων, μεταξύ άλλων, ήταν και μία μεγάλη αναταραχή στα Βαλκάνια που θα τους έδινε την δυνατότητα της επιστροφής τους στην Μακεδονία.

Το γεγονός πάντως είναι ότι η δολοφονία του διαδόχου του θρόνου των Αψβούργων Φραγκίσκου Φερδινάνδου, θεωρήθηκε η αφορμή για τον Πρώτο Μεγάλο Πόλεμο και τα γεγονότα που ακολούθησαν στην συνέχεια έγιναν με καταιγιστική ροή.

Η ειρωνεία είναι ότι όλοι οι εμπόλεμοι ήθελαν να έχουν μία επαρκή δικαιολογία για την συμμετοχή τους σ' αυτόν τον Μεγάλο Πόλεμο. Έτσι «ξέθαψαν» όλες τις μυστικές συμφωνίες του παρελθόντος. Η Ελλάδα, το 1913, είχε και αυτή υπογράψει μία τέτοια συμφωνία η οποία την ανάγκαζε να σπεύσει σε συνδρομή της Σερβίας σε περίπτωση που η τελευταία δεχόταν επίθεση από άλλες χώρες αν και η Ελλάδα διατεινόταν ότι «*η υποχρέωσή της έναντι της Σερβίας ίσχυε μόνο σε περίπτωση επιθέσεως από την Βουλγαρία*».

Όλες οι προσπάθειες συμβιβασμού και κατευνασμού της έντασης, ηθελημένα ή μη, απέτυχαν και ότι ακολούθησε στις επόμενες 15 ημέρες ήταν σχεδόν αναμενόμενο.

- 🚩 Την **28^η Ιουλίου** η Αυστροουγγαρία κήρυξε τον πόλεμο στην Σερβία.
- 🚩 Την **30^η Ιουλίου** η Ρωσία έκανε γενική κινητοποίηση.
- 🚩 Την **31^η Ιουλίου** η Γερμανία απαίτησε από τους Ρώσους την διακοπή της κινητοποίησης.
- 🚩 Η Ρωσία δεν συμμορφώθηκε και την **1^η Αυγούστου** η Γερμανία κήρυξε πόλεμο στην Ρωσία. Αμέσως η Γαλλία, σε εφαρμογή συμφωνίας με την Ρωσία, άρχισε κινητοποίηση ενώ η Ιταλία δήλωσε ουδετερότητα.
- 🚩 Την **2^η Αυγούστου** η Γερμανία εισέβαλλε στο Λουξεμβούργο και έστειλε Τελεσίγραφο στο Βέλγιο για «διέλευση των στρατευμάτων της από την χώρα». Την ίδια ημέρα η Ρωσία εισέβαλλε στην Ανατολική Πρωσσία.
- 🚩 Την **2^η Αυγούστου** υπογράφηκε η μυστική Γερμανό – Τουρκική συμφωνία και η Οθωμανική Αυτοκρατορία δέθηκε στο άρμα των Κεντρικών Δυνάμεων.
- 🚩 Την **3^η Αυγούστου** η Γερμανία κήρυξε τον πόλεμο στην Γαλλία και άρχισε την εισβολή στο Βέλγιο, στέλνοντας παράλληλα τελεσίγραφο για «παράδοση άνευ όρων». Την ίδια ημέρα επενέβη η Αγγλία και με άλλο Τελεσίγραφο ζήτησε την διακοπή των επιχειρήσεων.
- 🚩 Την **4^η Αυγούστου** η Γερμανία κήρυξε τον πόλεμο στο Βέλγιο που δεν είχε ακόμη απαντήσει στο τελεσίγραφο. Την ίδια ημέρα η Αγγλία, με βάση μία συνθήκη του 1839 με το Βέλγιο, κήρυξε τον πόλεμο στην Γερμανία.
Σημείωση: Ο Αυστριακός Πρέσβης στην Πόλη Pallavicini ομολογούσε στον ομόλογο του Αμερικανό Πρέσβη Morgenthau ότι ^[20]
“*η Αυστρία θα άφηνε πλέον την σκληρή δουλειά του πολέμου στους Γερμανούς*».
Η Αυστρία, προκαλώντας τον πόλεμο, είχε επιτελέσει την αποστολή της.
- 🚩 Την **5^η Αυγούστου** η Αυστροουγγαρία κήρυξε τον πόλεμο στην Ρωσία
- 🚩 Την **10^η και την 12^η Αυγούστου**, Γαλλία και Αγγλία κήρυξαν αντίστοιχα τον πόλεμο στην Αυστροουγγαρία. Με την είσοδο της Αγγλίας στον πόλεμο, οι Βρετανικές αποικίες της Αυστραλίας, Καναδά, Νέας Ζηλανδίας και Νοτίου Αφρικής προσέφεραν ή πιέστηκαν να προσφέρουν στρατιωτική και οικονομική συνδρομή.
- 🚩 Την **13^η Αυγούστου** η Ιαπωνία κήρυξε τον πόλεμο στην Γερμανία σύμφωνα με μία συμφωνία που είχε υπογράψει το 1902 με την Αγγλία.

Παρά τις συμφωνίες και τα δάνεια των Κεντρικών Δυνάμεων προς την Βουλγαρία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, η έναρξη του Μεγάλου Πολέμου βρήκε τις δύο χώρες στην ουδετερότητα.

Την **13^η Αυγούστου 1914** ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν γεγονός. Ο πόλεμος αυτός διήρκεσε τέσσερα περίπου χρόνια και σύμφωνα με επίσημα στοιχεία πάνω από 10 εκατομμύρια μαχητές έχασαν την ζωή τους. Οι παράπλευρες απώλειες σε αμάχους και υποδομές είναι ανυπολόγιστες. Το εμφανές τελικό αποτέλεσμα αυτού του πολέμου ήταν το ότι:

«έθεσε τις βάσεις και προετοίμασε το έδαφος για τον επόμενο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο».

Ο Χάρτης της Ευρώπης κατά την κήρυξη του Πρώτου Μεγάλου Πολέμου

Η είσοδος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον πόλεμο

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος είχε κηρυχθεί αλλά η Οθωμανική Αυτοκρατορία, η Ελλάδα και η Βουλγαρία τυπικά παρέμεναν στην ουδετερότητα.

Οι Τούρκοι κατασκεύαζαν στα αγγλικά ναυπηγεία τα δύο βαριά θωρηκτά (dreadnoughts), το Sultan Osman και το Reshadieh τα οποία την εποχή εκείνη ήταν σε τελικό στάδιο κατασκευής και με πιέσεις των Ρώσων οι Άγγλοι καθυστέρουσαν την παράδοση. { Κεφ.4, σελ. 13}. Η άφιξη των δύο πολεμικών θα έδινε την υπεροπλία του Τουρκικού έναντι του Ελληνικού Ναυτικού στο Αιγαίο και βεβαίως απειλούσε και τον Ρωσικό Στόλο στη Μαύρη Θάλασσα. Οι Άγγλοι για την αδικαιολόγητη καθυστέρηση της παράδοσης φρόντιζαν συνεχώς να ενοχοποιούν την Ελλάδα. Ο Αρχηγός της αγγλικής ναυτικής αποστολής στην Οθωμανική Αυτοκρατορία Ναύαρχος Limpus, προφανώς κατ' εντολή της Κυβερνήσεώς του, την **3^η Αυγούστου 1914** είχε αναφέρει στην Υψηλή Πύλη ότι: [2] σελ. 93

«Οι Έλληνες έκαναν τα πάντα για να μην φθάσουν αυτά τα πλοία στην Πόλη».

Ήταν περίεργο αλλά και αστείο να λέγεται ότι η μέχρι πρότινος ασήμαντη Ελλάδα ήταν σε θέση να πιέζει την Κοσμοκράτειρα Αγγλία για ένα τέτοιο θέμα.

Την **3^η Αυγούστου**, όταν η Γερμανία είχε ήδη κηρύξει τον πόλεμο σε Ρωσία και Γαλλία, δημιουργήθηκε και το πρώτο Άγγλο - Τουρκικό επεισόδιο. Οι Άγγλοι, προφανώς μετά από πιέσεις των συμμάχων τους Ρώσων, αναγκάστηκαν να κατασχέσουν τα δύο Τουρκικά θωρηκτά Sultan Osman και Reshadieh, ενέργεια που εξόργισε τους Τούρκους. Οι εντοπιστές της Άγγλο-Τουρκικής προσέγγισης, ο εντιμώτατος Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας Sir Ed Grey και ο επίσης εντιμώτατος Πρέσβης του στην Πόλη Sir Louis Mallet «δεν είχαν πλέον πρόσωπο» να παρουσιασθούν και να δώσουν εξηγήσεις στους Τούρκους. Έτσι επιστρατεύθηκε ο Άγγλος Βασιλιάς Γεώργιος V ο οποίος έστειλε ένα προσωπικό γράμμα στον Σουλτάνο με το οποίο εξέφραζε την λύπη του για το γεγονός αλλά το θέμα παρέμεινε διπλωματικά ανοικτό. Οι Τούρκοι «μάζευαν πόντους». Το παράδοξο σ' αυτό το επεισόδιο ήταν ότι:

«ενώ η Οθωμανική Αυτοκρατορία από τις 2 Αυγούστου είχε ήδη δηλώσει την προτίμησή της (έστω και μυστικά) προς τις Κεντρικές Δυνάμεις, είχε το θράσος να απαιτεί από το αντίπαλο στρατόπεδο την παράδοση πολεμικών πλοίων και το πλέον παράδοξο η Αγγλία να ζητάει συγγνώμη για την κατάσχεση και παράλληλα να ενοχοποιεί την Ελλάδα γι' αυτό».

Ήταν πασιφανές ότι κάποιο άλλο πιο σημαντικό θέμα παιζόταν κάτω από το τραπέζι...

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, μόλις τρεις ημέρες μετά την μυστική συμφωνία της με την Γερμανία και αφού είχε ήδη ανακοινώσει την ουδετερότητά της, προέβη σε μία νέα απίστευτη διπλωματική αναίδεια. [2] Εάν η παρακάτω ενέργεια δεν ήταν διπλωματική αναίδεια, ήταν σίγουρα μία ύπουλη κοινή ενέργεια Τούρκων και Γερμανών προκειμένου να αποκοιμίσουν την μεγάλη Ρωσία.

Την **5^η Αυγούστου 1914**, ο Enver Pasha, ο κύριος διαπραγματευτής της συμφωνίας της χώρας του με την Γερμανία η οποία κατά βάση στρεφόταν κατά της Ρωσίας, πρότεινε στον Ρώσο Υπουργό Εξωτερικών Sazonov, μέσω του Ρώσου Πρέσβη στην Πόλη Giers, μία νέα συμφωνία ειρήνης. [34] Με την πρότασή του ο Enver Pasha κατά πρώτον καθυσόχαιζε του Ρώσους ότι:

«η πρόσφατη κινητοποίηση των Τουρκικών Δυνάμεων δεν στρεφόταν κατά της Ρωσίας και εάν η Ρωσία το επιθυμούσε η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα απέσυρε τα στρατεύματά της από τον Καύκασο»

στην συνέχεια δήλωνε ότι:

«Η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν δεσμεύεται με κανένα και οι ενέργειές της θα συμμορφώνονται με τα συμφέροντά της»

και τέλος συμπλήρωνε την δήλωση με μία απίστευτη πρόταση:

«Η Ρωσία, εάν επιθυμεί, μπορεί να έχει στην διάθεσή της τον Τουρκικό Στρατό για δική της χρήση. Με αυτόν τον στρατό η Ρωσία θα μπορούσε να εξουδετερώσει τους στρατούς των Βαλκανικών κρατών ή σε συνδυασμό μαζί τους να επιτεθεί στην Αυστροουγγαρία».

Ο Enver Pasha δεν ξέχασε να αναφέρει και τα ανταλλάγματα:

«Σε ανταπόδοση η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα είχε κάποια διόρθωση των συνόρων στην Θράκη και τα νησιά του Αιγαίου. Η Ελλάδα θα μπορούσε να λάβει σαν αντιστάθμισμα την Βόρειο Ήπειρο, η Βουλγαρία την Μακεδονία και η Σερβία την Βοσνία - Ερζεγοβίνη».

Σημειώνεται ότι και οι Άγγλοι, λίγους μήνες πριν με μηχανορραφίες των Sir Ed Grey και Sir Louis Mallet, προωθούσαν παρόμοια διευθέτηση...

Οι Ρώσοι είχαν αμφιβολίες, απορίες και ερωτηματικά πάνω στην πρόταση του Enver Pasha τόσο για την «συνεχιζόμενη παραμονή των Γερμανών Αξιωματικών της αποστολής Liman Von Sanders στην Οθωμανική Αυτοκρατορία» όσο και για την «σχέση Οθωμανικής Αυτοκρατορίας - Βουλγαρίας».

Για τον λόγο αυτό, την ίδια ημέρα, **5^η Αυγούστου 1914**, ο Ρώσος Πρέσβης Nikolai Giers κάλεσε τον Βούλγαρο ομόλογό του στην Πόλη Dimitar Tonchev, τον διαπραγματευτή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου, να συζητήσει το θέμα και από την άλλη σκοπιά. Προς μεγάλη έκπληξη του Giers, ο Tonchev μίλησε και αυτός για μία νέα ιδέα συνεργασίας όλων των Βαλκανικών κρατών εναντίον της Αυστροουγγαρίας. Ήταν προφανές ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε προσεγγίσει την Βουλγαρία, είχε ήδη «πουλήσει» το θέμα της Βαλκανικής συνεργασίας κατά των Αυστριακών και στην συνέχεια το προσέφερε ολοκληρωμένο στους Ρώσους. Σημειώνεται ότι τρεις ημέρες πριν είχε υπογραφεί η μυστική συμφωνία Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Γερμανίας και ο Κάιζερ είχε ενημερώσει σχετικά τους Αυστριακούς ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία είναι πλέον σύμμαχος. ^[2]

«Η Τουρκική μπέσα σε όλο της το μεγαλείο».

Ο Ρώσος Πρέσβης στην Πόλη Nikolai Giers

Την **9^η Αυγούστου**, ο Enver Pasha έκανε την τελική και πιο συγκροτημένη πρόταση στους Ρώσους. Ο Giers την διαβίβασε άμεσα στον Sazonov μαζί με κάποιες φήμες για την μυστική συμφωνία Γερμανίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που μόλις την προηγούμενη είχαν φθάσει στα αυτιά του: ^[35]

«Η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα απέσυρε τα στρατεύματά της από τον Καύκασο και θα τα μετέφερε στην Θράκη με σκοπό να χρησιμοποιηθούν είτε εναντίον της Βουλγαρίας (αν η Βουλγαρία μπει στον πόλεμο στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων) ή μαζί με την Βουλγαρία εναντίον της Αυστροουγγαρίας».

«Όταν η συμφωνία με την Εγκάρδια Συνεννόηση θα εδραιωνόταν, οι Υψηλή Πύλη θα απέλυε την Γερμανική Στρατιωτική Αποστολή του Στρατηγού Liman Von Sanders».

«Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, σαν αντάλλαγμα, επιθυμούσε την Θράκη, τα νησιά του Αιγαίου και δεκαετή αμυντική συμφωνία με Ρωσία με εγγύηση της ακεραιότητας της».

Οι Ρώσοι ενημέρωσαν για τις Τουρκικές προτάσεις τους Άγγλους και τους Γάλλους οι οποίοι έδειξαν μάλλον να αδιαφορούν. Ιδιαίτερα οι Άγγλοι είχαν κάθε λόγο να δείξουν ότι αδιαφορούν την στιγμή που ο Sir Louis Mallet είχε προσεγγίσει τους Τούρκους για διμερή συμφωνία. Όλοι ήθελαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία αποκλειστικά δική τους. Εν απουσία κοινής πολιτικής από πλευράς Εγκάρδιας Συνεννόησης, την **10^η Αυγούστου**, ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Sazonov προσπάθησε να κερδίσει χρόνο και μέσω του Πρέσβη του Giers έστειλε μία **δυναμικά απειλητική** απάντηση στον Enver Pasha:

«Η Ρωσία και οι σύμμαχοί της θα μπορούσαν να απειλήσουν την ύπαρξη της Μικράς Ασίας, εάν η Οθωμανική Αυτοκρατορία ενωθεί με τις Κεντρικές Δυνάμεις».

Σε πιο ελεύθερη μετάφραση ο Sazonov απειλούσε την Υψηλή Πύλη και έλεγε:

«Δεν μπορούμε να δεχθούμε την πρότασή σας αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να στραφείτε προς τις Κεντρικές Δυνάμεις».

Για την Ελλάδα τα πράγματα δεν ήταν καθόλου ευχάριστα. Μέσα στο 1914, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε έλθει σε συνεννόηση με Αγγλία, Ρωσία και Γερμανία, δηλαδή και με τα δύο αντίπαλα στρατόπεδα, είχε προσφέρει συμμαχία, υπηρεσίες και στρατό και μέσα στα πολλά ανταλλάγματα που ζητούσε ήταν πάντα και τα νησιά του Αιγαίου.

«Για τα μάτια της Οθωμανική Αυτοκρατορίας όλες ανεξαιρέτως οι Μεγάλες Δυνάμεις, εκτός άλλων ανταλλαγμάτων, της έδιναν και τα νησιά του Αιγαίου».

Εάν η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε επιλέξει τότε συνεργασία με Αγγλία ή Ρωσία και όχι με Γερμανία που τελικά επέλεξε, τα νησιά του Αιγαίου σήμερα θα ήταν Τουρκικά, ανεξάρτητα από τις θέσεις και τις προθέσεις της Ελλάδας. Θα ήταν επίσης Τουρκικά εάν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο είχε επικρατήσει η Γερμανία.

Η Ελλάδα ήταν και πάλι εκτός παιχνιδιού και αυτός ίσως ήταν ο λόγος που ο Βενιζέλος επεδίωκε την άμεση συμπαράταξη με την Εγκάρδια Συνεννόηση έστω και χωρίς ανταλλάγματα. Μήπως προλάβει και διασώσει κάτι...

Ένας Μεγάλος Πόλεμος είχε αρχίσει για την Οθωμανική Αυτοκρατορία και η τελευταία σαν «πολύφερνη νύφη» δήλωνε ουδετερότητα. Επιπλέον αυτού έκανε τα πάντα προκειμένου να την επιβάλλει στους εμπολέμους.

Η είσοδος των Goeben και Breslau στα Στενά

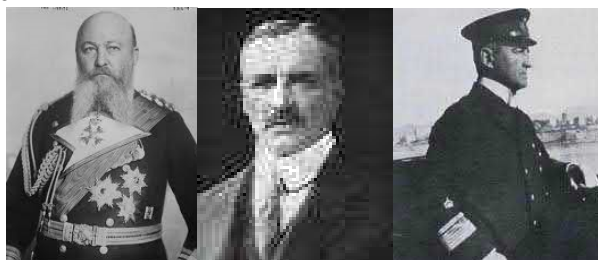
Οι Οθωμανοί πασάδες θα είχαν κατορθώσει να κρατήσουν την χώρα τους στην ουδετερότητα, εάν δεν συνέβαινε το «τεχνηέντως κατασκευασμένο» επεισόδιο της εισόδου δύο γερμανικών πολεμικών πλοίων, των **Goeben και Breslau**, στα Δαρδανέλλια. Το επεισόδιο αυτό καθόρισε σε μεγάλο βαθμό τα γεγονότα που ακολούθησαν και ουσιαστικά ανάγκασε την Οθωμανική Αυτοκρατορία να «βγει στον πόλεμο στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων».

Τον **Ιούλιο 1914** τα γερμανικά καταδρομικά Goeben και Breslau είχαν λάβει μέρος σε κάποια διεθνή επίδειξη πολεμικών πλοίων στο Σκουτάρι της Αλβανίας. Από τον τρόπο που εξελίχθηκαν τα γεγονότα, τα γερμανικά καταδρομικά δεν βρέθηκαν τυχαία στην ανατολική Μεσόγειο. Όλα ήταν μέρος ενός «άρτιου γερμανικού σχεδίου» το οποίο εξέθεσε τόσο τις ναυτικές δυνάμεις όσο και την διπλωματία των Άγγλο-Γάλλων. Αντικειμενικός σκοπός των Γερμανών και της αποστολής «Goeben και Breslau» ήταν:

«να πάρουν τον πλήρη έλεγχο των Τουρκικών στρατιωτικών και ναυτικών δυνάμεων».

Το σχέδιο εισόδου των πλοίων στα Δαρδανέλλια είχε προετοιμάσει ο Ναύαρχος Alfred Von Tirpitz, επικεφαλής των Ναυτικών Επιχειρήσεων στο Βερολίνο, την Διοίκηση των καταδρομικών Goeben και Breslau είχε ο Ναύαρχος Wilhelm Souchon και τις διπλωματικές κινήσεις στην Πόλη έκανε ο Πρέσβης Hans Von Wangenheim. Το σχέδιο είχε την εκ των προτέρων συναίνεση της Υψηλής Πύλης, αν και πολύ λίγοι Τούρκοι Αξιωματούχοι είχαν λάβει γνώση για το θέμα. [36]

Τα Goeben και Breslau είχαν εντολή περάσουν τα Δαρδανέλλια, να φθάσουν στην Πόλη και να τεθεί κατ' αρχάς ο Ναύαρχος Souchon και το γερμανικό προσωπικό στην διάθεση της Τουρκικής Κυβερνήσεως. Ο Αρχηγός της Αγγλικής Ναυτικής Αποστολής Ναύαρχος Limpus θα έπρεπε να εξουδετερωθεί εκ των έσω ώστε να μην κάνει οίσειδηποτε ενέργειες με τον Τουρκικό Στόλο.

Ο Πρέσβης Hans Von Wangenheim εν μέσω των Γερμανών Ναυάρχων Alfred Von Tirpitz και Wilhelm Souchon

Ο Κάιζερ την **4^η Αυγούστου**, μέσω του Έλληνα Πρέσβη στο Βερολίνο Θεοτόκη ειδοποίησε τον Βασιλιά Κωνσταντίνο (ο οποίος δεν είχε ακόμη δώσει την τελική του απάντηση για ουδετερότητα) ότι: [37]

«Τα Γερμανικά πλοία που είναι στην Μεσόγειο θα ενωθούν με τον Τουρκικό Στόλο με σκοπό να δράσουν από κοινού».

Αυτή η πληροφορία από την στιγμή που έφθασε στην Ελλάδα αποκλείεται να μην έγινε γνωστή στην Εγκάρδια Συνεννόηση, εκτός εάν ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος δεν ενημέρωσε τον Βενιζέλο. Κάτι τέτοιο είναι πολύ πιθανό να συνέβη διότι εάν ο Βενιζέλος μάθαινε αυτή την πληροφορία, πρώτον μάλλον θα την μετέφερε στους Άγγλους και δεύτερον ίσως να πίεζε το Υπουργικό Συμβούλιο και τον Βασιλέα για άμεση συμπίεση με την Εγκάρδια Συνεννόηση.

Παρ' ότι δεκατρία Γαλλικά πολεμικά πλοία και τρία Αγγλικά καταδρομικά είχαν διαταχθεί να παρακολουθούν τις κινήσεις των Goeben και Breslau, αυτά μετά από κάποιες παραπλανητικές κινήσεις στην κεντρική Μεσόγειο, ξέφυγαν από την παρακολούθηση των Άγγλο- Γάλλων και αφού έκαναν ανθράκευση σε νησί κοντά στη Νάξο (;), την **10^η Αυγούστου 1914**, την ημέρα που ο Sazonov απειλούσε τον Enver Pasha, πέρασαν τα Δαρδανέλλια με κατεύθυνση την Πόλη.

Είναι αποδεδειγμένο ότι τα γερμανικά πλοία έκαναν ανθράκευση κοντά στη Νάξο με την άδεια της Ελληνικής Κυβερνήσεως διά του Πρωθυπουργού Βενιζέλου ο οποίος βεβαίως δεν παρέλειψε να ενημερώσει και τους Άγγλους... Οι Άγγλοι δια του τότε Υφυπουργού Εξωτερικών McNeil ισχυρίστηκαν τότε ότι ο Βενιζέλος πριν δώσει την άδεια ανθράκευσης είχε συμβουλευθεί την αγγλική κυβέρνηση, κάτι που ο Βενιζέλος διέψευδε. [21]

Επομένως η δικαιολογία ότι τα Άγγλο – Γαλλικά πλοία είχαν χάσει τα ίχνη τους δεν ευσταθεί. Υπάρχει η πιθανότητα κάποιοι να αδιαφόρησαν, κάποιοι να υποεκτίμησαν την υπόθεση αλλά και κάποιοι άλλοι ίσως να ήθελαν να εξελιχθούν τα γεγονότα.

Η είσοδος των Γερμανικών πλοίων Goeben και Breslau στα Δαρδανέλλια προκάλεσε μία σειρά χαλαρών διαβημάτων διαμαρτυρίας της Εγκάρδιας Συνεννόησης προς την Υψηλή Πύλη για «μη ουδέτερη ενέργεια». Οι ενέργειες της Εγκάρδιας Συνεννόησης δεν ήταν συντονισμένες διότι η πολιτική και οι στόχοι των μελών της ήταν διαφορετικές. Ιδιαίτερα η Αγγλία δεν επιθυμούσε εκείνη την εποχή να καλλιεργήσει μία διαμάχη με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ο Sir Ed Grey εξηγούσε τον λόγο: ^[2]

«Εάν η Οθωμανική Αυτοκρατορία αυτή την στιγμή κινηθεί εναντίον μας, θα μας φέρει σε πολύ δύσκολη θέση σε Ινδία και Αίγυπτο».

Η πραγματικότητα ήταν διαφορετική. Ο Sir Ed Grey μέσω του Sir Louis Mallet είχε σε εξέλιξη την διαπραγμάτευση της μυστικής συμφωνίας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και δεν ήθελε να πιστέψει αυτά που συνέβαιναν με τα Goeben και Breslau. Μάλιστα λίγες ημέρες πριν είχε δώσει εντολή στον Sir Louis Mallet να ζητήσει από την Οθωμανική Αυτοκρατορία:

«να επαναπατρίσει τους Γερμανούς αξιωματικούς και να παραμείνει στην ουδετερότητα».

Οι κινήσεις Goeben και Breslau (Admiral Souchon) τον Αύγουστο 1914

Το περιστατικό της εισόδου των Γερμανικών Goeben και Breslau στα Δαρδανέλλια έγινε μία εβδομάδα μετά την κήρυξη του Πρώτου Μεγάλου Πολέμου και αυτό δημιούργησε μία ιδιαίτερα τεταμένη κατάσταση στην περιοχή και μεγάλο διπλωματικό πρόβλημα στους Οθωμανούς Πασάδες. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία έπρεπε να ξεφύγει από αυτή την περίεργη κατάσταση και κατέφυγε τότε σε μία σειρά τεχνασμάτων όπως «του ψεύτικου παροπλισμού των Goeben και Breslau» και «της ψεύτικης αγοράς των πλοίων» τα οποία δεν έπεισαν κανένα και ιδιαίτερα τους εξαγριωμένους Ρώσους οι οποίοι διαμαρτυρήθηκαν για «παράνομη αγορά πολεμικού υλικού». Τότε προφανώς άρχισε να καλλιεργείται η ιδέα του ελέγχου των εξοπλισμών (Arms Control) και των πιστοποιητικών τελικού χρήστη (End-User Certificate) στο πολεμικό υλικό.

Την **12^η Αυγούστου**, δύο ημέρες μετά την είσοδο των Goeben και Breslau στα Δαρδανέλλια και ενώ πλέον η συμφωνία Τούρκων και Γερμανών ήταν πλέον κοινό μυστικό, ο Ρώσος Πρέσβης στην Πόλη Nikolai Giers επανήλθε και πρότεινε στον Υπουργό του Sazonov άμεσα συμμαχία με Οθωμανική Αυτοκρατορία, Βουλγαρία, Ελλάδα και Σερβία διότι διαφορετικά η Οθωμανική Αυτοκρατορία και η Βουλγαρία θα έπεφταν στα χέρια των Κεντρικών Δυνάμεων. Ο Giers τόνιζε ότι «αύριο θα είναι αργά», αλλά μάλλον ήταν ήδη αργά ^[38]

Την **15^η Αυγούστου** οι Ρώσοι αφυπνίσθηκαν και ο Sazonov, αφού πήρε την σύμφωνη γνώμη των Άγγλων, έκανε μία τελευταία προσπάθεια και πρότεινε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία :

«να παραμείνει στην ουδετερότητα έναντι εγγύησης της ακεραιότητας αλλά και της ιδιοκτησίας όλων των γερμανικών παραχωρήσεων (σιδηρόδρομος, ορυχεία κλπ)».

Ο Μεγάλος Βεζύρης Said Halim Pasha ενθουσιάσθηκε με την πρόταση αυτή αλλά ζήτησε εγγυήσεις και από Αγγλία, Γαλλία. Στο μεταξύ, στην προσπάθεια συνεννόησης με τους φαινομενικά ατάραχους Τούρκους, ο Sazonov την **16^η Αυγούστου 1914** προχώρησε και σε άλλες παραχωρήσεις προς την Υψηλή Πύλη: ^[39]

«Οι Οθωμανική Αυτοκρατορία θα έπαιρνε και την Λήμνο από τους Έλληνες και οι τελευταίοι θα έπαιρναν σαν αντιστάθμισμα την Βόρειο Ήπειρο και θα διατηρούσαν Χίο και Μυτιλήνη».

Εννοείται ότι όλες οι παραχωρήσεις θα ίσχυαν υπό την προϋπόθεση ότι η Εγκάρδια Συνεννόηση θα επικρατούσε των Κεντρικών Δυνάμεων.

Τις ημέρες εκείνες ήταν σε παράλληλη εξέλιξη στο Βουκουρέστι μία ευρεία Βαλκανική σύνοδος με κρυφό σκοπό μία Βαλκανική Συμμαχία υπό τον έλεγχο της Γερμανίας και της Αυστρίας. Μεταξύ άλλων θεμάτων περιλαμβάνονταν και Ελληνοτουρκικές συνομιλίες για τα νησιά του Αιγαίου. Ο Βενιζέλος, λόγω του ότι την σύνοδο είχαν ενορχηστρώσει οι Γερμανοί, είχε επιλέξει να μην είναι παρών. Από πλευράς Ελλάδας συμμετείχαν οι Αλέξανδρος Ζαΐμης και Νικόλαος Πολίτης οι οποίοι ήταν μέλη της ελληνικής επιτροπής στην Συνθήκη του Βουκουρεστίου. Τότε ο Τούρκος Υπουργός Talaat Pasha έφθασε στο σημείο να απειλήσει τους Έλληνες αντιπροσώπους με πόλεμο για τα νησιά του Αιγαίου. Ο Talaat θεωρούσε σχεδόν βέβαιο ότι:

«ήταν στα σκαριά μια ευρεία φιλογερμανική συμμαχία Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας. Η Ελλάδα θα ήταν στο αντίπαλο στρατόπεδο. Κατά συνέπεια ο Talaat είδε την ευκαιρία και νόμισε ότι είχε την δύναμη να απειλήσει την Ελλάδα με πόλεμο».

Ευτυχώς επενέβη ο Ρουμάνος Πρωθυπουργός Take Ionescu ο οποίος επανέφερε τον Talaat Pasha στην πραγματικότητα, ενημερώνοντας τον ότι ^[40]

«Η Ρουμανία δεν πρόκειται να συμπορευθεί με τις Κεντρικές Δυνάμεις».

Ο εδαφικός άξονας Ελλάδας – Σερβίας – Ρουμανίας παρέμενε αρραγής.

Την **16^η Αυγούστου**, ο Ρώσος Πρέσβης Giers ανέφερε ότι ο Μεγάλος Βεζύρης Said Halim Pasha μάλλον έχει παραγκωνισθεί και ο κυρίαρχος πλέον στην Τουρκική πολιτική σκηνή ήταν ο Enver Pasha. Συνεπώς οι θέσεις του Μεγάλου Βεζύρη δεν είχαν πλέον σημασία διότι ίσχυε ο λόγος του Enver Pasha. Έτσι ο Sazonov αναγκάστηκε να στείλει σε Αγγλία και Γαλλία την τελική ανασκευασμένη πρόταση του Enver Pasha η οποία ανέφερε ότι: ^[41]

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα ανακαλούσε τα στρατεύματά της από τον Καύκασο

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα έθετε στην διάθεση της Ρωσίας τον στρατό της ο οποίος θα μπορούσε να στραφεί εναντίον οιασδήποτε βαλκανικής χώρας συμπεριλαμβανομένης της Βουλγαρίας.

Όλοι οι Γερμανοί ειδικοί και σύμβουλοι θα απολυόταν

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία σαν αντιστάθμισμα θα ελάμβανε (1) την Θράκη ανατολικά το μεσημβρινού 22° και (2) τα νησιά του Αιγαίου.

Η διάρκεια της συμφωνίας θα ήταν με δεκαετή εγγύηση της ακεραιότητας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Οι Γάλλοι δεν εμπιστευόταν να συνεχίσουν συνομιλία με τους αφερέγγυους Τούρκους πασάδες και αντιπρότειναν βαλκανική συμμαχία εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Βουλγαρία να παίρνει την Θράκη μέχρι την γραμμή Enos – Midia και την Ελλάδα να παίρνει την Βόρειο Ήπειρο και τα νησιά. Οι Γάλλοι ανταπέδιδαν στον Βενιζέλο την επιλογή του Γαλλικού πολεμικού υλικού και της Γαλλικής Στρατιωτικής Αποστολής υπό τον Στρατηγό Eydoux κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους.

Οι Άγγλοι συμφώνησαν στα θέματα της ακεραιότητας και της ιδιοκτησίας όλων των γερμανικών παραχωρήσεων αλλά την **17^η Αυγούστου 1914** διαφώνησαν για εδαφικές επεκτάσεις και κυρίως αρνήθηκαν να δοθούν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία τα νησιά του Αιγαίου και ιδιαίτερα η Λήμνος. Η εμφανώς άστοχη δικαιολογία που επικαλέστηκε ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Sir Edward Grey ήταν ότι ^{[2] σελ. 100}

«θα φώναζε ο Βενιζέλος...».

Πόσο πιστευτό είναι άραγε ότι η Αγγλία θα ίδρωνε αν θα φώναζε ο Βενιζέλος για τα νησιά;

Ο πραγματικός λόγος αρνήσεως των Άγγλων ήταν ότι:

«η Ρωσία διά μέσου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και των νησιών θα ήλεγχε πλήρως τα Στενά και η Αγγλία θα έχανε το πλεονέκτημα και την δυνατότητα να επιτεθεί με τους Έλληνες στα Στενά. Επιπλέον αυτού ο έλεγχος του Τουρκικού στρατού από τους Ρώσους, καθιστούσε τους τελευταίους ως την ισχυρότερη στρατιωτική δύναμη στην περιοχή».

Μία τέτοια κατάσταση (status quo) στην περιοχή των Στενών ήταν σε πλήρη αντίθεση με τις πολιτικές και στρατιωτικές επιδιώξεις της Αγγλίας.

Τελικά οι Ρώσοι την **18^η Αυγούστου** ανακοίνωσαν στους Τούρκους την αντιπρόταση η οποία έκανε αποδεκτά όλα τα αιτήματα των Τούρκων **εκτός από τα νησιά του Αιγαίου**. Τα νησιά του Αιγαίου δεν σώθηκαν επειδή «θα φώναζε ο Βενιζέλος...» Τα νησιά σώθηκαν διότι την στιγμή εκείνη εξυπηρετούσαν τα Αγγλικά συμφέροντα.

Οι Τούρκοι δεν δέχθηκαν την αντιπρόταση των Ρώσων και τότε έκλεισε στην ουσία και ο κύκλος των διαπραγματεύσεων, τότε που οι Τούρκοι είχαν ήδη εκτεθεί με την υπόθεση των Goeben και Breslau και είχαν πλέον αρχίσει να κλίνουν ανοικτά προς τις Κεντρικές Δυνάμεις.

Μάλιστα, κατά την προσφιλή τους διαπραγματευτική τακτική, οι Τούρκοι υποβάθμισαν την σημασία των διαπραγματεύσεων και αντικατέστησαν στις συνομιλίες με τους Ρώσους τον πανίσχυρο Enver Pasha με τον εβραϊκής καταγωγής Υπουργό Οικονομικών Djavid Bey.

Ο εβραϊκής καταγωγής Τούρκος Υπουργός Οικονομικών Djavid (Δαυίδ) Bey.

Ο τελευταίος είχε αναλάβει συγκεκριμένη αποστολή να καθυστερήσει τις διαπραγματεύσεις. Στην ουσία ο παμπόνηρος Τούρκο-Εβραίος χρονοτριβούσε, περιέπαιζε την Εγκάρδια Συνεννόηση και έθετε περίεργες απαιτήσεις όπως π.χ. τρεις ανεξάρτητες εγγυήσεις από Ρωσία, Γαλλία και Αγγλία. Οι Ρώσοι συνέχισαν μέχρι να εξαντλήσουν και την τελευταία πιθανότητα να συγκρατήσουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία, αλλά μάταια. Οιαδήποτε ρωσική προσπάθεια για προσέγγιση με την Οθωμανική Αυτοκρατορία «μπλοκαριζόταν» από τους θεωρητικά συμμάχους Άγγλο - Γάλλους.

Την εποχή εκείνη η Ελλάδα παρακολουθούσε με φαινομενική ψυχραιμία τα γεγονότα από την «ουδετερότητα» που είχε αποφασίσει το Υπουργικό της Συμβούλιο την 6^η Αυγούστου. Ένας μόνο ήταν φανερά ανήσυχος έως και νευρικός και με κάθε τρόπο προσπαθούσε να βρει την κατάλληλη ευκαιρία να προσφέρει την Ελλάδα στο πλευρό της Εγκάρδιας Συνεννόησης, και αυτός ήταν ο Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος. Ο ίδιος άλλωστε, περί το τέλος του 1912 είχε εκμυστηρευθεί στον Άγγλο Πρέσβη στην Αθήνα, Sir Ramsey ότι: ^[21]

«Σε περίπτωση γενικευμένου πολέμου στην Ευρώπη, θα έτασσε την Ελλάδα παρά το πλευρόν της Μεγάλης Βρετανίας».

Στις **14 Αυγούστου 1914** ο Βενιζέλος έκανε τις προθέσεις του πράξη. Χωρίς ποτέ να ενημερώσει το Υπουργικό Συμβούλιο και τον Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών Γεώργιο Στρέιτ, είχε καλέσει τους Πρέσβεις της Εγκάρδιας Συνεννόησης στην Αθήνα και τους είχε ρωτήσει: ^[21]

«Αν η Βουλγαρία επιτεθεί στην Σερβία και εμείς στην συνέχεια επιτεθούμε στην Βουλγαρία, θα θεωρηθούμε από την Εγκάρδια Συνεννόηση ως σύμμαχοί της;»

Η Αγγλία και η Γαλλία σχεδόν αδιαφόρησαν στην πρόταση του Βενιζέλου διότι γνώριζαν ότι σε μία τέτοια περίπτωση η Ελλάδα θα ήταν ούτως ή άλλως υποχρεωμένη από την συνθήκη του 1913 με την Σερβία να επέμβει. Όμως τρεις ημέρες αργότερα, ενώ ήταν σε εξέλιξη οι Ρωσο – Τουρκικές συνομιλίες, την **17^η Αυγούστου**, μία ημέρα πριν η Εγκάρδια Συνεννόηση αρνηθεί στους Τούρκους τα νησιά του Αιγαίου, ο Ρώσος Πρέσβης στην Αθήνα Prince Demiron προφανώς σε συνεννόηση με την Κυβέρνησή του και ίσως και με τους Άγγλους και τους Γάλλους, ρώτησε τον Γεώργιο Στρέιτ και όχι τον Πρωθυπουργό Βενιζέλο που είχε κινήσει το θέμα: ^[21]

«...Εάν η Ρωσία σας εξασφαλίσει από τυχόν επιβουλές των Τούρκων ... και των Βουλγάρων..., θα έστελνε η Ελλάδα 150.000 άνδρες στην Σερβία να πολεμήσει κατά των Αυστριακών;»

Οι Μεγάλες Δυνάμεις έχουν συνηθίσει να χρησιμοποιούν στρατούς με πολίτες από τα προτεκτοράτα τους και όχι με δικούς τους πολύτιμους πολίτες. Προφανώς η πρόταση του Ρώσου Πρέσβη ήταν στα πλαίσια της συζητήσεως της 5^{ης} Αυγούστου που είχε γίνει μεταξύ του Ρώσου Πρέσβη στην Πόλη Nikolai Giers, του Βούλγαρου Πρέσβη Dimitar Tonchev και του Τούρκου Enver Pasha.

Ο Γεώργιος Στρέιτ που δεν γνώριζε την προ τριήμερου ενέργεια του Πρωθυπουργού του, χωρίς και αυτός να ενημερώσει το Υπουργικό Συμβούλιο ή τουλάχιστον τον Βενιζέλο, απάντησε αρνητικά: ^[21]

«... κάθε Έλληνας πολιτικός θα δίσταζε να διακινδυνεύσει μία τέτοια εκστρατεία μακράν της Ελλάδας, επαφιέμενος σε Βουλγαρικές υποσχέσεις...»

Επί της ουσίας και όπως τελικά εξελίχθηκαν τα γεγονότα η άποψη του Γεωργίου Στρέιτ ήταν σωστή. Εκ των πραγμάτων αποδείχθηκε ότι η Ρωσία ούτε την Οθωμανική Αυτοκρατορία μήτε την Βουλγαρία ήλεγχε εκείνη την περίοδο. Το λάθος του ήταν ότι δεν ενημέρωσε το Υπουργικό Συμβούλιο και ιδιαίτερα τον Βενιζέλο ο οποίος ουσιαστικά ήταν αυτός που είχε προκαλέσει την ερώτηση των Ρώσων.

Ο Βενιζέλος έγινε έξαλλος με τον Στρέιτ ο οποίος «χάλασε» την προσέγγιση με την Εγκάρδια Συνεννόηση και μετά από ένα θυελλώδες Υπουργικό Συμβούλιο τον ανάγκασε σε παραίτηση λέγοντας:
«... εμείς προσπαθούμε να εκμαιεύσουμε προτάσεις της Εγκάρδιας Συνεννόησης να λάβουμε μέρος στην συμμαχία. Μας γίνονται προτάσεις και σεις τις απορρίπτετε χωρίς να με ρωτήσετε και χωρίς να λάβουν γνώση οι συνάδελφοί σας;...»

Η διατύπωση του Βενιζέλου δεν αφήνει αμφιβολία ούτε για τις προθέσεις του αλλά ούτε και για το ποιος ήλεγχε την ελληνική εξωτερική πολιτική.
«Ο Στρέιτ θα έπρεπε να είχε ρωτήσει τον Βενιζέλο και το υπόλοιπο Υπουργικό Συμβούλιο θα έπρεπε απλά να είχε λάβει γνώση».

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Γεώργιος Στρέιτ ανήκε στην φιλογερμανική ομάδα και κατά συνέπεια δεν αποκλείεται και η πιθανότητα να απέφυγε σκοπίμως να ενημερώσει τον Πρωθυπουργό Βενιζέλο για την πρόταση των Ρώσων.

Ευτυχώς η έλλειψη συνεννοήσεως των Ελλήνων πολιτικών ή έστω οι διαφορετικές απόψεις τους στο θέμα της σύμπλευσης με την Εγκάρδια Συνεννόηση ή τις Κεντρικές Δυνάμεις, έσωσε τότε την Ελλάδα και ιδιαίτερα τους Έλληνες στρατιώτες από μία ανούσια, άνευ αντικρίσματος και ιδιαίτερα παρακινδυνευμένη περιπέτεια στα Σέρβο - Αυστριακά σύνορα. Όπως και σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις η Ελλάδα θα έμπαινε σε μία περιπέτεια χωρίς σαφή ανταλλάγματα και το σπουδαιότερο χωρίς καμμία εξασφάλιση εκ μέρους της Εγκάρδιας Συνεννόησης.

Υπενθυμίζεται ότι λίγες ημέρες πριν σε αντίστοιχη περίπτωση ο Τούρκος Μεγάλος Βεζύρης Said Halim Pasha, παρ' ότι η χώρα του ήταν με την πλάτη στον τοίχο διαπραγματευόταν πολύ σκληρά τους Γερμανούς λέγοντας:

«Δεν μπορεί να απαιτείται από την Οθωμανική Αυτοκρατορία να δεθεί στην παρούσα κατάσταση με την Γερμανία και μετά να ψάχνει το εαυτό της εάν η Ρωσία αποφασίσει να την εκδικηθεί για την φιλική της στάση προς την Γερμανία. Θα πρέπει να προστατέψουμε την Οθωμανική Αυτοκρατορία από όλες τις πιθανές συνέπειες της σχέσης της με την Γερμανία...».

Ένας अपαραβάτος κανόνας της ζωής αλλά και της διπλωματίας είναι το:

«Όποιος ζητάει κάτι, αυτός και πληρώνει...»

και η Ελλάδα για άλλη μία φορά ήταν αυτή που ζητούσε κάτι. Ζητούσε να ενσωματωθεί με την Εγκάρδια Συνεννόηση χωρίς ανταλλάγματα. Εάν γινόταν το αντίθετο, η Ελλάδα θα ήταν σε θέση να διεκδικήσει ανταλλάγματα για ότι της ζητούσαν. Αλλά η πρόταση του Δεμίρωφ προς τον Στρέιτ δεν ήταν «καθαρή και σαφής αίτηση συνδρομής της Σερβίας». Η πρόταση του Δεμίρωφ, προφανώς κατ' εντολή του Sazonov, ήταν διατυπωμένη υποθετικά, διερευνητικά και σε καμμία περίπτωση δεσμευτικά. Βεβαίως και χωρίς καμμία αναφορά σε νησιά του Αιγαίου και Βόρειο Ήπειρο.

Τελικά ο Βενιζέλος την **18^η Αυγούστου**, την ημέρα που ο Enver Pasha απέρριψε την αντιπρόταση της Εγκάρδιας Συνεννόησης, πεπεισμένος για την ορθότητα της δικής του θέσης να μπει η Ελλάδα στον πόλεμο στο πλευρό της Εγκάρδιας Συνεννόησης και με δεδομένο ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήδη έκλινε προς τις Κεντρικές Δυνάμεις, αφού πήρε την συγκατάθεση του Βασιλιά Κωνσταντίνου έκανε μέσω του Έλληνα Πρέσβη στο Λονδίνο μία δήλωση - προσφορά της Ελλάδος στην διάθεση της Εγκάρδιας Συνεννόησης χωρίς όρους και απαιτήσεις: ^[32]

«Ο κ. Βενιζέλος, με την συγκατάθεση του Βασιλέως και της Κυβερνήσεως, έθεσε επισήμως στην διάθεση της Εγκάρδιας Συνεννόησης όλες τις στρατιωτικές και ναυτικές δυνάμεις της Ελλάδας για οιαδήποτε στιγμή και αν ζητηθούν. Η προσφορά αυτή εγένετο ειδικά προς την αγγλική κυβέρνηση με τα συμφέροντα της οποίας είναι αδιαχωρίστως συνδεδεμένα τα συμφέροντα της Ελλάδας...».

Στην ίδια δήλωση προσφορά ο Βενιζέλος άφηνε να εννοηθεί ότι:

«περίπου 50.000 άνδρες θα μπορούσαν να διατεθούν στην Αίγυπτο για την διατήρηση της τάξεως».

Ίδιας μορφής προσφορές είχαν κάνει μόνο οι αποικίες και τα προτεκτοράτα των Άγγλων με την κήρυξη του πολέμου.

Προς μεγάλη έκπληξη και απογοήτευση του Βενιζέλου, οι Άγγλοι απέρριψαν την ελληνική πρόταση.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν ακόμη στην ουδετερότητα και ο Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας Sir Ed Grey υπεστήριξε ότι: ^[42] ^[42] [Sir Ed Grey Memoirs, Twenty Five Years](#)

«η αποδοχή της προσφοράς της Ελλάδας, θα έθετε άμεσα την Οθωμανική Αυτοκρατορία στον πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων και θα άνοιγε ένα νέο Μέτωπο για την Εγκάρδια Συνεννόηση με απρόβλεπτες περαιτέρω συνέπειες».

Αυτή η επεξήγηση του Sir Ed Grey δόθηκε μερικά χρόνια αργότερα από τα γεγονότα και ήταν μάλλον δικαιολογία διότι όταν έγινε η πρόταση του Βενιζέλου, είχε ήδη εξελιχθεί το περιστατικό της εισόδου των Goeben και Breslau στα Δαρδανέλλια, είχαν σχεδόν αποτύχει οι Ρωσοτουρκικές συνομιλίες προσέγγισης και κατά συνέπεια η εμπλοκή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον πόλεμο ήταν θέμα ωρών. Ωρών και όχι ημερών. Όμως ο Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας Sir Ed Grey δεν ήθελε τότε την Ελλάδα στην Εγκάρδια Συνεννόηση διότι μέχρι την τελευταία στιγμή πίστευε ότι:

«η Οθωμανική Αυτοκρατορία, με τις κινήσεις του Πρέσβη του Sir Louis Mallet, θα δενόταν με την Αγγλία και εκεί ο Sir Ed Grey επιθυμούσε να έχει τα νησιά του Αιγαίου ως διαπραγματευτικό χαρτί».

Ο ρεαλιστής Lloyd George δεν συμφωνούσε με την άποψη του Sir Ed Grey και μερικά χρόνια αργότερα είχε πει ότι: ^[21]

«Η συμβουλή του Grey προς την Ελλάδα να μην συνδεθεί με την Εγκάρδια Συνεννόηση υπήρξε συμφορά η οποία μας εστοίχισε την χερσόνησο της Καλλιπόλεως και έφερε εις την πτώσιν της Σερβίας».

Ήταν γνωστές οι σχέσεις συμπάθειας μεταξύ Lloyd George και Βενιζέλου. Δεν αποκλείεται ο Lloyd George να είχε ειδοποιήσει τον Βενιζέλο να κάνει την κατάλληλη στιγμή την δήλωση – προσφορά της Ελλάδας στην Εγκάρδια Συνεννόηση. Φαίνεται όμως ότι ήταν εν αγνοία του Sir Ed Grey ο οποίος ήταν τότε ο αναμφισβήτητος κυρίαρχος στην εξωτερική πολιτική της Αγγλίας.

Υπάρχουν ενδείξεις ότι οι Άγγλοι τότε αντιπρότειναν στον Βενιζέλο ένα «χαλαρό μνημόνιο memorandum συνεργασίας» Αγγλίας – Ελλάδας κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Μάλιστα φημολογείται ότι ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος και ο Αρχηγός της Αγγλικής Αποστολής στην Ελλάδα Ναύαρχος Mark Kerr είχαν προετοιμάσει ένα επιτελικό σχέδιο κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μόνο εάν η τελευταία επιτίθετο πρώτη. Η Ελλάδα αδυνατούσε να επιτεθεί πρώτη στην Οθωμανική Αυτοκρατορία αν δεν εξασφαλιζόταν τα βόρεια σύνορα της με την Βουλγαρία. Με το σημείο αυτό διαφωνούσε ο Βενιζέλος ο οποίος πίστευε ότι: ^{[2] σελ. 148}

«εάν κατά κάποιο τρόπο (;) εξασφαλιζόταν τα σύνορα προς την Βουλγαρία, η Ελλάδα θα μπορούσε να αναλάβει ένα πόλεμο κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Η διαφωνία του Βασιλιά Κωνσταντίνου με τον Βενιζέλο ήταν πλέον εμφανής.

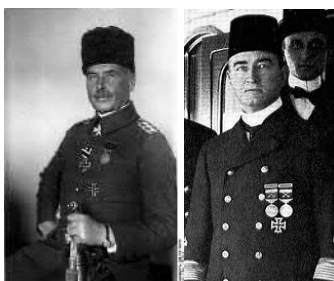
Πάντως ο Βενιζέλος μέσα σε λίγους μόλις μήνες είχε δύο φορές προσφέρει την Ελλάδα και τον ελληνικό στρατό για εντελώς ανούσιες και ανώφελες ενέργειες χωρίς καν ανταλλάγματα. Οι Έλληνες φαντάροι γλύτωσαν την ζωή τους ή στην καλλίτερη των περιπτώσεων μία περιπέτεια στα Σέρβο – Αυστριακά σύνορα και άλλη μία στην Αίγυπτο.

Τελικά ο πόλεμος είναι μία πολύ σοβαρή υπόθεση για να επαφίεται στους πολιτικούς...

Σαν τελικό συμπέρασμα, παρά τα διαβήματα, τις καταγγελίες, τις διπλωματικές παραστάσεις και τις υποσχέσεις της Εγκάρδιας Συνεννόησης προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία:

«οι Γερμανοί είχαν πετύχει αυτό που είχαν σχεδιάσει και από τις 13 Αυγούστου 1914 με ενорχηστρωτή τον Πρέσβη τους Hans Von Wangenheim και εργάτες τον Στρατηγό Liman Von Sanders και Ναύαρχο Wilhelm Souchon ήλεγχαν πλήρως τις στρατιωτικές και ναυτικές δυνάμεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας». .

Στο επόμενο δεκαπενθήμερο μέχρι τις αρχές του Σεπτεμβρίου 1914, η Πόλη είχε κατακλυσθεί από Γερμανούς. Πάνω από 5.000 Γερμανοί Στρατιωτικοί και πολιτικοί ήλεγχαν την Πόλη, τα Στενά και τον Βόσπορο, την Τουρκική Κυβέρνηση, τον Τύπο..., δηλαδή ολόκληρη την Χώρα.

Ο Γερμανός Στρατηγός Liman Von Sanders και ο Γερμανός Ναύαρχος Wilhelm Souchon με Τουρκικές Στολές

Για την πληρότητα του θέματος τα γερμανικά καταδρομικά Goeben και Breslau πέρασαν στην ιδιοκτησία των Τούρκων και μετονομάστηκαν σε Midilli και Jawus αντίστοιχα αλλά συνέχισαν να επιχειρούν στην περιοχή με γερμανικά πληρώματα. Η Υψηλή Πύλη «διαβεβαίωνε (;)» την Εγκάρδια

Συνεννόηση ότι μόλις τα τουρκικά πληρώματα μάθουν να χειρίζονται τα πλοία, τα γερμανικά πληρώματα θα αποχωρούσαν. Οι Τούρκοι λοιδορούσαν ανοικτά την Εγκάρδια Συνεννόηση...

Η αποστολή του Liman Von Sanders, η είσοδος των Goeben και Breslau στον Βόσπορο και η μυστική συμφωνία Γερμανίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας της 2^{ας} Αυγούστου 1914 ήταν τα τρία σημαντικά γεγονότα που κατέστησαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία Γερμανικό Προτεκτοράτο, την έβγαλαν από την ουδετερότητα στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων και την έσυραν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Πόσο εύκολο είναι να καταλάβεις και να διαχειρισθείς μία διεφθαρμένη χώρα.

Οι Γερμανοί με τρεις κινήσεις είχαν καταφέρει δύο σημαντικούς στρατηγικούς στόχους:

- ✚ Πρώτον είχαν καταφέρει να ελέγχουν αποκλειστικά και μόνοι τους τον δρόμο προς την Ανατολή. Μετά τον πόλεμο θα είχαν όλη την άνεση να προχωρήσουν μόνοι τους στην νομή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Εάν φυσικά κέρδιζαν τον Πόλεμο...
- ✚ Δεύτερον είχαν καταφέρει να ανοίξουν ένα νέο μέτωπο στην Ανατολή (στον Καύκασο) το οποίο θα κρατούσε τους Ρώσους μακριά από τα νώτα των Γερμανών όσο οι τελευταίοι θα ήταν απασχολημένοι στο δυτικό μέτωπο εναντίον των Άγγλο- Γάλλων.

«Ο πόλεμος που είχε σχεδιάσει ο Γερμανός Στρατάρχης Alfred Von Slieffen σε διπλό μέτωπο, τροποποιημένος επί τα βελτίω...».

Ο Sir Ed Grey και ο Πρέσβης του στην Πόλη Sir Louis Mallet συνέχισαν τις προσπάθειες τους να συγκρατήσουν την απομακρυνόμενη Οθωμανική Αυτοκρατορία μέχρι και την **19^η Αυγούστου 1914**, την ημέρα που οι Τούρκοι θεώρησαν ότι ήταν η πλέον κατάλληλη ευκαιρία για να απαλλαγούν από το μισητό **«Καθεστώς των Capitulations»** το οποίο εδώ και τρεις αιώνες περιόριζε την πολιτική και οικονομική ανάπτυξη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ανάλογα με τα εκάστοτε πολιτικά και οικονομικά ενδιαφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων.

Έτσι εκείνη την ημέρα ο Djemal Pasha για μία ακόμη φορά έθεσε στον Sir Louis Mallet μία σειρά από υπερβολικές απαιτήσεις προκειμένου να στραφεί η Οθωμανική Αυτοκρατορία προς την Εγκάρδια Συνεννόηση. Αν η προηγούμενη προσπάθεια των Τούρκων Πασάδων ήταν απλώς διπλωματική αναίδεια, αυτή η νέα πρόταση ήταν σίγουρα κάτι χειρότερο.

Οι Τούρκοι Πασάδες απαιτούσαν από τους Ρώσους και τους Άγγλους : ^[43]

Την κατάργηση των Capitulations και την επιβολή στις Κεντρικές Δυνάμεις οιασδήποτε σχετικής ρυθμίσεως για το θέμα που ήθελε συμφωνηθεί.

Την αποποίηση από τις εσωτερικές υποθέσεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

Την παράδοση των δύο dreadnoughts τα οποία είχαν κατασχεθεί την 3 Αυγούστου.

Την εγγύηση της Δυτικής Θράκης και

Την επανάκτηση των νησιών του Αιγαίου.

Τα δύο πρώτα αιτήματα των Τούρκων ήταν – κατά την γνώμη των Άγγλων – υπερβολικά και εάν υλοποιούντο θα σηματοδοτούσαν την ανεξαρτησία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας κυρίως από τον αγγλικό παράγοντα. Οι Ρώσοι δεν είχαν μεγάλα ενδιαφέροντα στο εσωτερικό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και δεν τους ενδιέφεραν τα Capitulations. Ο Morgenthau αναφέρει ότι οι Ρώσοι δεν γνώριζαν καν τι είναι τα Capitulations. ^[20]

Αλλά «τι ήταν τα Capitulations», η κατάργηση των οποίων τόσο πολύ ενοχλούσε τους Άγγλους; ^[44]

Ο θεσμός των Τουρκικών Capitulations (ελληνιστί διομολογήσεις) αναφέρεται για πρώτη φορά στον 16^ο αιώνα και αφορά ειδικά οικονομικά, πολιτειακά και κυριαρχικά προνόμια που έδιδε το Σουλτανικό Καθεστώς στους πολίτες των Μεγάλων Δυνάμεων που διέμεναν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αυτοί απολάμβαναν ένα ιδιαίτερο καθεστώς αυτονομίας κατά το οποίο ίσχυαν οι Νόμοι του δικού τους Κράτους!!!

Ήταν λοιπόν τα Capitulations ήταν ένα είδος έμμεσης ειρηνικής κυριαρχίας των Μεγάλων Δυνάμεων μέσα στο Σουλτανικό Κράτος. Ενδεικτικό παράδειγμα των Capitulations ήταν η παραχώρηση των Ταχυδρομείων. Την εποχή εκείνη τα Ταχυδρομεία ήταν σχεδόν το μοναδικό μέσο Επικοινωνιών και το αντίστοιχο ανάλογο στην σημερινή πραγματικότητα θα ήταν ένας Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών με την διαφορά ότι σήμερα ο έλεγχος επιτυγχάνεται πλέον με τις Μετοχές μέσω των Χρηματιστηρίων.

Σε πρώτη φάση την **20^η Αυγούστου 1914** τα αιτήματα των Τούρκων απορρίφθηκαν από την Αγγλία στο σύνολό τους και έτσι η μη άρση των Capitulations «έσωσε προσωρινά την Δυτική Θράκη και τα νησιά του Αιγαίου». [45]

Εντούτοις οι Ρώσοι, που δεν είχαν και μεγάλα ενδιαφέροντα εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, συνέχισαν να συζητούν την συνολική πρόταση των Τούρκων για την κατάργηση των Capitulations που μεταξύ άλλων καθόριζε και την τύχη των νησιών και της Θράκης. Βέβαια δύο ημέρες πριν, την 17^η Αυγούστου, ο Ρώσος Πρέσβης στην Αθήνα Demitov είχε προσεγγίσει τον Γεώργιο Στρέιτ και είχε κάνει την «χαλαρή, διερευνητική και χωρίς ανταλλάγματα πρόταση συνεργασίας με την Ελλάδα» και μία ημέρα πριν, την 18^η Αυγούστου, ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχε προσφέρει την Ελλάδα στην Εγκάρδια Συνεννόηση.

Ρώσοι και Άγγλοι ήταν έτοιμοι να δώσουν τα νησιά του Αιγαίου στους Τούρκους. Μόνον οι Γάλλοι ήταν αντίθετοι με την πρόταση των Τούρκων διότι η πολιτική τους σκόπευε να δώσει την Δυτική Θράκη στους Βούλγαρους και την Βόρειο Ήπειρο και τα νησιά του Αιγαίου στην Ελλάδα. [21]

Ενώ η Εγκάρδια Συνεννόηση, με πρωτοβουλίες των Ρώσων, είχε εγκλωβισθεί στα διπλωματικά τερτίπια των Τούρκων για τα Capitulations, οι Γερμανοί με εντολή του Πρέσβη τους στην Πόλη Hans Von Wangenheim και εκτελεστές τον Στρατηγό Liman Von Sanders και τον Ναύαρχο Wilhelm Souchon υποδούλωναν εσωτερικά το Σουλτανικό Καθεστώς. Ο Τουρκικός Ένοπλος Δυναμικός αλλά και ο Τύπος ήταν ήδη υπό τον έμμεσο έλεγχο των Γερμανών.

Ο Πρέσβης Hans Von Wangenheim από την **20^η Αυγούστου 1914** εξασκούσε συνεχώς πιέσεις στους Τούρκους Πασάδες να επιτεθούν στον Ρωσικό Στόλο στην Μαύρη Θάλασσα, «χωρίς καμμία προειδοποίηση και χωρίς αναγγελία κήρυξης πολέμου». Οι Τούρκοι Πασάδες από την πλευρά τους προσπαθούσαν να αποφύγουν μία απρόκλητη επίθεση στους Ρώσους αφ' ενός μεν διότι φοβόταν την δύναμη της Ρωσίας και αφ' ετέρου διότι «θεωρητικά ήταν σε διαπραγμάτευση μαζί τους».

Όμως οι Γερμανοί ήταν πλέον ασυγκράτητοι. Ο Hans Von Wangenheim, την **6^η Σεπτεμβρίου 1914**, ομολογούσε στον Αμερικανό Πρέσβη Morgenthau ότι: [20]

«Η Γερμανία είναι αποφασισμένη για ένα μεγάλης διάρκειας πόλεμο και αυτήν την φορά δεν πρόκειται να λάβουν υπόψη τους την Βασίλισσα Βικτωρία, τον Τσάρο Νικόλαο Β και τον Αυτοκράτορα Φραγκίσκο – Ιωσήφ. Η Βουλγαρία θα επιτίθετο στην Σερβία και εάν η Ελλάδα έσπευδε σε βοήθεια της Σερβίας, η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα συνενωνόταν με την Βουλγαρία και ο χαρούμενος χορός θα άρχιζε – the merry dance will be on».

Τελικά μέσα σ' αυτή την αβέβαιη και άκρως επικίνδυνη κατάσταση, την **8^η Σεπτεμβρίου 1914**, οι Τούρκοι Πασάδες προσπάθησαν να στρέψουν το ενδιαφέρον των Μεγάλων Δυνάμεων σε άλλη κατεύθυνση και ανακοίνωσαν την πρόθεσή τους [2]

«να άρουν μονομερώς τα Capitulations».

Την επόμενη ο αφελέστατος Άγγλος Πρέσβης Sir Louis Mallet διαμαρτυρήθηκε ότι τα *«capitulations είναι διμερείς συμφωνίες και ως εκ τούτου δεν είναι δυνατόν να αρθούν μονομερώς».*

Αυτή η ανακοίνωση των Τούρκων που τελικά άμεσα ή έμμεσα επηρέαζε όλες τις Μεγάλες Δυνάμεις σήμανε συναγερμό σε όλες τις Ευρωπαϊκές Πρωτεύουσες. Οι Μεγάλες Δυνάμεις, απασχολημένες στο Δυτικό Μέτωπο, έβλεπαν να χάνουν κάτω από τα πόδια τους την έμμεση κυριαρχία που τους προσέφεραν τα Capitulations στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και παρ' ότι «σφάζονταν στο Δυτικό Μέτωπο», είχαν φθάσει στο σημείο να σκέπτονται «κοινή διπλωματική αντίδραση για το θέμα».

Την πρόταση για κοινή αντίδραση την είχε κάνει την 9^η Σεπτεμβρίου ο Αυστριακός Πρέσβης στην Πόλη M.Pallavicini. Όμως τέσσερεις ημέρες αργότερα, την **13^η Σεπτεμβρίου 1914**, οι Κεντρικές Δυνάμεις απέσυραν τις διαμαρτυρίες τους προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία .

«Προφανώς κάτι είχε συμφωνηθεί τότε μεταξύ Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Κεντρικών Δυνάμεων».

Ο ευφυής Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Sir Ed Grey είχε πλέον αντιληφθεί ότι

«τότε χάθηκε η Οθωμανική Αυτοκρατορία για την Εγκάρδια Συνεννόηση και την ίδια ημέρα ανακάλεσε στην Αγγλία την Ναυτική Αποστολή του Ναυάρχου Limpus».

Εντούτοις η διαπραγμάτευση Ρωσίας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για τα Capitulations συνεχίστηκε με τους Ρώσους να προσφέρουν σχεδόν τα πάντα προκειμένου να συγκρατήσουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Οι Τούρκοι Πασάδες την **22^α Σεπτεμβρίου 1914** προκειμένου να ελέγξουν τις αντιδράσεις των Μεγάλων Δυνάμεων έκαναν το πρώτο δειλό βήμα. Αύξησαν τους δασμούς εισαγωγής και κατήργησαν κάποια άλλα δευτερεύοντα προνόμια.

Την ίδια ημέρα, Γερμανία (Wangenheim) και Αυστρία (Pallavicini) αδιαφορούσαν για τα Capitulations και εξασκούσαν φοβερή πίεση στους Τούρκους να επιτεθούν στον Ρωσικό Στόλο της Μαύρης Θάλασσας, χωρίς καμμία προειδοποίηση.

Οι αντιδράσεις της Εγκάρδιας Συνεννόησης στις Τουρκικές καταργήσεις κάποιων προνομίων ήταν «χλιαρές». Οι Τούρκοι είδαν την χλιαρή αντίδραση και την **25^η Σεπτεμβρίου** ανακοίνωσαν ότι την επόμενη εβδομάδα θα καταργούσαν τα προνόμια των ξένων Ταχυδρομικών Γραφείων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Τότε Ρωσία και Αγγλία, με σχεδόν πανομοιότυπο κείμενο, απείλησαν: ^[46]
«την Οθωμανική Αυτοκρατορία να μην ακυρώνει την συμπάθεια των Ρώσων και των Άγγλων η οποία αποτελεί εγγύηση της παρούσας ισορροπίας και ενέχυρο μελλοντικής υποστήριξης».

Την **26^η Σεπτεμβρίου** ο Αγγλικός Στόλος που περιπολούσε στο Αιγαίο δεν επέτρεψε σε ένα Τουρκικό αντιτορπιλικό να εισέλθει στα Δαρδανέλλια. Σε αντίποινα ο Γερμανός Διοικητής Συνταγματάρχης Weber **έκλεισε τα Στενά**. Αυτό προκάλεσε την άμεση διαμαρτυρία Ρωσίας, Αγγλίας και Γαλλίας. Οι Τούρκοι έριξαν το φταίξιμο στους Άγγλους που είχαν απαγορεύσει την είσοδο του αντιτορπιλικού τους στα Στενά και δήλωσαν ότι: ^[47]

«τα Στενά θα άνοιγαν όταν θα αποσυρόταν ο Αγγλικός Στόλος».

Ο Sir Ed Grey αρνήθηκε να αποσύρει τον Αγγλικό Στόλο και δήλωσε ότι: ^[48]

«Ο Αγγλικός Στόλος θα αποσυρόταν όταν θα έφευγαν οι Γερμανοί από την Οθωμανική Αυτοκρατορία».

Την επόμενη, **27^η Σεπτεμβρίου 1914**, ο Sir Louis Mallet ζήτησε την συνδρομή των Αμερικανών προκειμένου να κάνουν μία κοινή διαμαρτυρία στον Μεγάλο Βεζύρη για το κλείσιμο των Στενών. ^[20] Οι Τούρκοι δέχθηκαν συνεχόμενες άμεσες και έμμεσες απειλές από Ρώσους και Άγγλους να εγκαταλείψουν την ιδέα της κατάργησης των Capitulations αλλά συνέχισαν απτόητοι και τελικά την **1^η Οκτωβρίου** περιέργως κατήργησαν πρώτα τα προνόμια των Ιταλικών, Αυστριακών και Γερμανικών Ταχυδρομείων, χωρίς καμμία αντίδραση από τις Κεντρικές Δυνάμεις.

«Προφανώς κάτι είχε συμφωνηθεί μεταξύ Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Κεντρικών Δυνάμεων».

Οι Τούρκοι Πασάδες, εφ' όσον δεν είδαν σημαντική αντίδραση από την Εγκάρδια Συνεννόηση, συνέχισαν απτόητοι και την **5^η Οκτωβρίου**

«έθεσαν όλα τα ξένα εκπαιδευτικά ιδρύματα υπό Τουρκικό έλεγχο».

Οι Τούρκοι για την ενέργειά τους αυτή είχαν πάρει και το πράσινο φως από την Αμερική. ^[20]

Οι Αμερικανοί, σαν νεοεισερχόμενοι στο Club της νομής της Οθωμανικής παρουσίας, είχαν κάθε λόγο να καταρτηθούν κάθε είδους προνόμια των άλλων Μεγάλων Δυνάμεων έτσι ώστε η μελλοντική μοιρασιά να άρχιζε από μηδενική βάση.

Στο σημείο αυτό έκλεισε ο κύκλος των διαπραγματεύσεων για τα Capitulations. Οι Άγγλοι και οι Γάλλοι κατάλαβαν πλέον ότι όλες οι κινήσεις προσέγκυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν μάταιες και δεν επιθυμούσαν να συνεχίσουν την πλειοδοσία

«σε ένα Τουρκικό παιχνίδι αξιώσεων που δεν είχε τέλος. Επιπλέον δεν επιθυμούσαν να πληρώσουν με ένα τόσο μεγάλο τίμημα την ουδετερότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία έδειχνε ότι ήταν και πάλι ισχυρή, έδειχνε ότι κάποιος την υποστήριζε και αυτός μάλλον δεν ήταν μόνον η Γερμανία. Οι Τούρκοι είχαν αποφασίσει να διώξουν τους ξένους από την χώρα τους και ιδιαίτερα τους Έλληνες. Την **6^η Οκτωβρίου** ο Talaat Pasha ομολογούσε στον Morgenthau ότι: ^[20]

«Θα κατέστρεφαν την Σμύρνη σε περίπτωση εισβολής από Τρίτους. Όλες οι ενέργειες στην περιοχή της Σμύρνης αποσκοπούσαν να φοβίσουν τους Έλληνες και να τους αναγκάσουν να εγκαταλείψουν την Σμύρνη, η οποία θα γινόταν μία μουσουλμανική αντί χριστιανική πόλη».

Ο κίνδυνος για τους Έλληνες και οι προθέσεις των Τούρκων ήταν από τότε ορατές.

Ο Βενιζέλος γνώριζε από τότε ότι ένα εγχείρημα στην Σμύρνη είχε σαν ένα από τα πιθανά αποτελέσματα και την καταστροφή.

Οι Κεντρικές Δυνάμεις συνέχισαν να πιέζουν τους Τούρκους να επιτεθούν στους Ρώσους και την **11^η Οκτωβρίου**, μετά από πιέσεις του Γερμανού Πρέσβη Wangenheim, ο Talaat Pasha δέχθηκε να

επιτεθεί η Οθωμανική Αυτοκρατορία στην Ρωσία έναντι μιας σημαντικής αμοιβής £ 5.000.000 με άμεση προκαταβολή του £ 1.000.000. Οι Τούρκοι καθυστερούσαν τεχνηέντως την επίθεση και αυτό ανάγκασε τους Γερμανούς την **22^α Οκτωβρίου** να καταβάλλουν ολόκληρο το ποσό.

«Οι Τούρκοι είχαν πέσει στην παγίδα των £ 5.000.000 και στην συνέχεια οι Γερμανοί με την λογική του όποιος πληρώνει ... έχει δικαιώματα, έσυραν την Οθωμανική Αυτοκρατορία στον πόλεμο».

Την **27^η Οκτωβρίου** ο Γερμανός Ναύαρχος Wilhelm Souchon επικεφαλής των Goeben και Breslau ισχυρίστηκε ότι πήρε την κάποια τυπική άδεια από τον Υποδιοικητή των Φρουρίων του Βοσπόρου (;) να εισέλθει στην Μαύρη Θάλασσα και να επιτεθεί στον Ρωσικό Στόλο «χωρίς κάποια προειδοποίηση ή κάποια αναγγελία κήρυξης πολέμου».

Την επόμενη **28^η Οκτωβρίου 1914**, ο Γερμανός Ναύαρχος Souchon ^[2]

«δημιούργησε τετελεσμένα γεγονότα - fait accompli και με τα Goeben – Midilli και Breslau-Yawuz επιτέθηκε σε πλοία του Ρωσικού Στόλου και βομβάρδισε τις ακτές της Θεοδοσίας, του Νοβοροσίσκ και της Οδησσού».

Στην συνέχεια «παίχθηκε ένα θέατρο Γερμανό-Τουρκικού παραλόγου» στο οποίο: ^[49]

Οι Γερμανοί διά στόματος Liman Von Sanders προσποιούντο ότι αγνοούσαν την ενέργεια του Ναυάρχου Souchon και έριχναν την ευθύνη στους Τούρκους λέγοντας ότι ο Djemal Pasha γνώριζε τις λεπτομέρειες.

Οι Τούρκοι από την πλευρά τους δια στόματος Djemal και Talaat Pasha δήλωναν άγνοια

Ο Μεγάλος Βεζύρης Said Halim Pasha εξέφραζε στους Ρώσους την σπαρακτική του λύπη για το γεγονός.

Η Ρωσία, η Αγγλία και η Γαλλία, την **31^η Οκτωβρίου**, διέκοψαν αμέσως διπλωματικές σχέσεις και ανακάλεσαν τους Πρέσβεις τους. Οι Ρώσοι σε μία τελευταία προσπάθεια να διατηρήσουν την ειρήνη, απαίτησαν από την Υψηλή Πύλη:

«άμεση απόλυση των Γερμανικών στρατιωτικών και ναυτικών αποστολών».

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν συμμορφώθηκε ή δεν ήταν σε θέση να συμμορφωθεί διότι οι Γερμανοί ήλεγχαν την χώρα. Ο Talaat Pasha απήντησε με μία δήλωση που έμοιαζε περισσότερο σαν δικαιολογία παρά σαν μία πραγματικότητα:

«Η Πόλη και ολόκληρη η Χώρα ήταν κάτω από την απειλή των Γερμανικών πυροβόλων».

Την ίδια ημέρα ο Τσάρος Νικόλαος Β' προανήγγειλε την κήρυξη πολέμου στην Οθωμανική Αυτοκρατορία η οποία τελικά ανακοινώθηκε την **4^η Νοεμβρίου**. Την επόμενη **5^η Νοεμβρίου**, Αγγλία και Ρωσία κήρυξαν και αυτές τον πόλεμο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία .

Ο Σουλτάνος την **14^η Νοεμβρίου** κήρυξε «ιερό πόλεμο – Jihad κατά των απίστων», αλλά όλα αυτά είχαν μικρή σημασία πλέον. Στο Δικαστήριο της Ανεξαρτησίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που έγινε την 22^α Αυγούστου 1926 στην Άγκυρα, η τελική απόφαση έλεγε: ^[50]

«... Όλο το Τουρκικό Έθνος εσύρθη στον πόλεμο από τετελεσμένα γεγονότα που τα δημιούργησε ένας Γερμανός Ναύαρχος με διαταγές του Κάιζερ. Μία μεγάλη και ιστορική αυτοκρατορία είχε γίνει παιχνίδι στα χέρια αυτού του Γερμανού Ναυάρχου, το όνομα του οποίου ήταν άγνωστο στον Τουρκικό λαό. Οι Τούρκοι Υπουργοί που ακολούθησαν αυτά τα βήματα μοιάζουν μάλλον πειθήνιοι και υποτακτικοί υπηρέτες του Κάιζερ παρά Υπουργοί υπεύθυνοι για την ευημερία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Ότι αφορά την Ελλάδα είναι προφανές ο λόγος για τον οποίο τα νησιά του Αιγαίου παρέμειναν στην ελληνική κυριαρχία. Ουδεμία ελληνική διπλωματική κίνηση υπήρξε και στην Ελλάδα ίσως τότε ακόμη να μην γνώριζαν καν τα προαναφερθέντα γεγονότα.

«Τα νησιά του Αιγαίου και η Βόρειος Ήπειρος ήταν σε ένα τραπέζι διαπραγματεύσεων μαζί με τα Capitulations, την ουδετερότητα και την τελική πρόθεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας να εισέλθει ή μη στον Πόλεμο».

Είναι αναμφισβήτητο ότι:

«Τα νησιά του Αιγαίου θα παραχωρούντο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία εάν αυτή είχε αποφασίσει να συμπλεύσει με την Εγκάρδια Συνεννόηση ή εάν κατάφερε να παραμείνει στην ουδετερότητα».

«Επίσης τα νησιά του Αιγαίου θα κατέληγαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία εάν οι Κεντρικές Δυνάμεις επικρατούσαν στον Πρώτο Μεγάλο Πόλεμο».

Τελικά ο **«Θεός της Ελλάδας, για άλλη μία φορά, έκανε το θαύμα του»**.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία συμπαράταχθηκε με τις Κεντρικές Δυνάμεις οι οποίες έχασαν τον Μεγάλο Πόλεμο.

Ίσως ο Βενιζέλος να ήταν ο μόνος Έλληνας που γνώριζε ή είχε διαισθανθεί κάτι για τις προθέσεις των Άγγλων και των Ρώσων για τα νησιά και για τον λόγο αυτό:

«έσπευδε να προσφέρει αφιλοκερδώς την Ελλάδα στην Εγκάρδια Συνεννόηση».

Κεφάλαιο 5: Η Ελλάδα στον δρόμο του Εθνικού Διχασμού

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος ήταν ένας ιδιαίτερης ευφυΐας άνθρωπος και γνώριζε πολύ καλά «τι είχε υπογράψει ή τελοσπάντων τι είχε αναγκασθεί να υπογράψει η Ελλάδα στις Συνθήκες του Λονδίνου και του Βουκουρεστίου και ο ίδιος ίσως να αισθανόταν υπεύθυνος γι' αυτό».

Αμφότερες οι Συνθήκες είχαν μεγάλα και βροντερά κενά καθώς και ασάφειες εις βάρος της Ελλάδας. Ευτυχώς που όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις, για διαφορετικούς λόγους η καθεμία, αμφισβητούσαν τις δύο παραπάνω συνθήκες. Όλα αυτά είχαν μία ερμηνεία. Η Ελλάδα, παρά τις τυμπανοκρουσίες των επιτυχιών των Βαλκανικών Πολέμων, δεν είχε εξασφαλίσει πολλές από τις διεκδικήσεις της. Τα νησιά του Αιγαίου, η Βόρειος Ήπειρος, η Καβάλλα και η ανατολική Μακεδονία ήταν όλα στον «αέρα». Αν ληφθούν υπόψη και οι Αυστριακές επιδιώξεις, ακόμη και η Θεσσαλονίκη κινδύνευε. Τα Δωδεκάνησα είχαν ακροθιγώς αναφερθεί στα πιθανά ανταλλάγματα. Η Θράκη καθόλου.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχε ζυγίσει «τα υπέρ και τα κατά» όλων αυτών των υποθέσεων, προφανώς είχε στην διάθεσή του και άλλα σημαντικά στοιχεία τα οποία όμως δεν ήταν γνωστά σε άλλους Έλληνες και αποφάσισε ότι:

«η Ελλάδα, για να προστατευθεί από όλες αυτές τις εκκρεμότητες, έπρεπε πάσει θυσία να συνταχθεί με την Εγκάρδια Συνεννόηση (Αντάντ) και ιδιαίτερα με την Αγγλία».

Το μειονέκτημα της υποθέσεως ήταν το ότι δεν δικαιολογούσε ή δεν μπορούσε να δικαιολογήσει και να υποστηρίξει επαρκώς τις θέσεις του με αποτέλεσμα να εμφανίζεται

«περισσότερο σαν εντολοδόχος των Άγγλων και λιγότερο σαν Έλληνας Πρωθυπουργός».

Το Κεφάλαιο περιλαμβάνει τις παρακάτω ενότητες:

 «Η Πολιτική Κατάσταση στην Ελλάδα πριν την εκστρατεία των Δαρδανελίων

 Το παράλληλο διπλωματικό παρασκήνιο (παζάρι) της εκστρατείας των Δαρδανελίων

Βιβλιογραφία

- [1] Σ. Μαρκεζίνη, Πολιτική Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας, Αθήνα 1966.
- [2] C. Philipson and N. Buxton, *The question of the Bosphorus and the Dardanelles*, London 1917
- [3] Howard Harry, *The Partition of Turkish Empire*, 1931
- [4] Επιστολή του Benckendorff στον Sazonov την 13 Νοεμβρίου 1915
- [5] M. Paleologue, *An Ambassador's Memoirs*, London 1923
- [6] Winston Churchill, *World Crisis Vol. II*.
- [7] Admiral Lord Sir John Fisher, *Records and Memories*, NY 1920
- [8] *Laloy Documents secrets, Paris 1919 – New York Evening Post February 1918*
- [9] Arnold Toynbee, σελ. 358-359. και C.M. Woodhouse, *The offer of Cyprus in Greece and Great Britain during World War I*, Thessaloniki Institute for Balkan Studies, 1985, 80-81.
- [10] Α. Φραγκούλης, *La Grece et la crise mondiale*, Paris 1926
- [11] Asquith, *memories and reflections ii*, 77-78
- [12] R. Kerner, *Austro Hungarian War aims in the winter 1915-1916, Jan 1920*, σελ. 408-515
- [13] Επιστολή του Sazonov προς τον Demidov την 2^α Μαρτίου 1915
- [14] Επιστολή του Τζων Σταυρίδη στον Βενιζέλο την 5 Μαρτίου 1915
- [15] *Parliamentary Debates*, 25 Feb 1915.
- [16] J. Polonsky, *Documents diplomatiques secrets Russes 1914 -1917*, Paris 1928
- [17] Sir Ed Grey, *Memoirs II*, σελ. 199, 200
- [18] Επιστολή Αγγλικής Πρεσβείας στην Αγία Πετρούπολη προς τον Sazonov την 6^η Μαρτίου 1915
- [19] M. Rokronsky, *Pages D' Histoire*, Paris 1926
- [20] Επιστολή του Isvolsky προς τον Sazonov την 28^η Μαρτίου 1915. Ο Isvolsky, ως πρώην Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας μάλλον είχε το δικαίωμα να «συμβουλευτεί» τον Sazonov.
- [21] Ronald Bobroff, *Roads to Glory*, σελ. 145
- [22] Seymour, *Intimate Papers of Col House*, II-181

Η Πολιτική Κατάσταση στην Ελλάδα πριν την εκστρατεία των Δαρδανελλίων

Αμέσως μετά την Συνθήκη του Βουκουρεστίου το καλοκαίρι του 1913 και μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 1914 η Ελλάδα στο εσωτερικό ζούσε μία ειρηνική περίοδο εθνικής ευφορίας, ανασυγκρότησης, οικονομικής ευμάρειας και εθνικής ανάταξης με γιορτές, πανηγύρεις και δεξιώσεις. Ο ελληνική «καλή κοινωνία» μιμείτο με μία ιδιαίτερη ελληνική προσέγγιση τον δυτικοευρωπαϊκό τρόπο ζωής. Σαφείς ενδείξεις παράλυσης ενός τομέα του εγκεφάλου των Ελλήνων...

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος απολάμβανε την βασιλεία του και τον τίτλο του

«Στρατηλάτη που κατανίκησε τους δύο παραδοσιακά μεγάλους εχθρούς του Έθνους, τους Τούρκους και τους Βούλγαρους».

Παράλληλα ο Βενιζέλος απολάμβανε το τίτλο του

«Διπλωμάτη Πρωθυπουργού που διπλασίασε εδαφικά την Ελλάδα».

Αμφότεροι όμως γνώριζαν πολύ καλά ότι:

«ένα μεγάλο μέρος των ελληνικών επιτυχιών ήταν γραμμένο στα σχέδια των Μεγάλων Δυνάμεων οι οποίες ήθελαν σε πρώτη φάση να αποβάλλουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία από το Ευρωπαϊκό έδαφος και να την περιορίσουν ανατολικά της γραμμής Enos – Midia».

Αυτό πράγματι συνέβη και τα σχέδια των Μεγάλων Δυνάμεων για την νομή της περιουσίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αν και αντικρουόμενα, ήταν σε καλό δρόμο. Όμως κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912 - 13 είχαν κινδυνεύσει από δύο απρόβλεπτες καταστάσεις:

- 🚩 *Πρώτον από την ορμητική και ανεξέλεγκτη προέλαση των Βουλγάρων μέχρι την Τσατάλτζα, τα προάστεια της Κωνσταντινούπολης και*
- 🚩 *Δεύτερον από την απρόσμενη νικηφόρα πορεία των Ελλήνων τόσο στον Πρώτο όσο και στον Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο και την προέλασή τους μέσα στην καρδιά της παλαιάς Βουλγαρίας. Οι Μεγάλες Δυνάμεις άλλους υπολόγιζαν να καταλάβουν την Μακεδονία και οι Έλληνες διατάραξαν το επιθυμητό status quo.*

Οι Άγγλο-Γάλλοι αρχικά ήθελαν την Βουλγαρία στην Κωνσταντινούπολη και υπό τον έλεγχό τους. Σε αντάλλαγμα θα της έδιναν την Μακεδονία. Αυτή όμως η κατάσταση δεν ήταν στα σχέδια των Ρώσων. Οι Ρώσοι ήθελαν τα Στενά υπό άμεσο δικό τους έλεγχο ή στην χειρότερη περίπτωση υπό τον έλεγχο της εξασθενημένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις θα ήθελαν τον αποκλειστικό έλεγχο της εξασθενημένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Καμμία Μεγάλη Δύναμη, ιδιαίτερα Ρωσία, Γερμανία και Αυστρία δεν ήθελαν την Ελλάδα μέχρι την Τζουμαγιά και μέχρι την Αλεξανδρούπολη (Δεδεαγατς), μία περιοχή που ήλεγχε τον δρόμο προς την Ανατολή. Αλλά από την στιγμή που η Ελλάδα το κατόρθωσε στρατιωτικά έπρεπε να επέλθουν διορθώσεις. Μία πρώτη αποκατάσταση των παραπάνω απρόβλεπτων καταστάσεων και κάποια προσωρινή διευθέτηση των πραγμάτων έγινε με τις Συνθήκες του Λονδίνου και του Βουκουρεστίου. Στην συνέχεια οι Μεγάλες Δυνάμεις με επιμέρους ενέργειες προσέγγιζαν η καθεμία με τον τρόπο της τόσο την Οθωμανική Αυτοκρατορία όσο και την Βουλγαρία. Η κήρυξη του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου διέκοψε όλες αυτές τις άμεσες ή έμμεσες αλλά πάντα «ειρηνικές προσπάθειες».

Μόλις ξέσπασε ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος αλλά και λίγες εβδομάδες πριν, όπως για όλα τα κράτη της Βαλκανικής έτσι και για την Ελλάδα τέθηκαν εξ' αρχής δύο διλήμματα:

«Εμπλοκή στον πιθανό επερχόμενο Μεγάλο Πόλεμο ή Ουδετερότητα;»

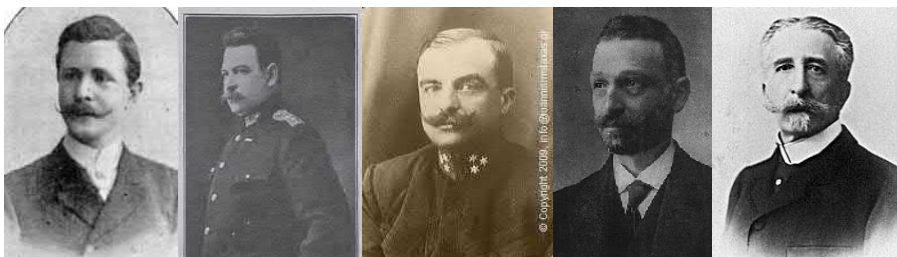
«Σε περίπτωση εμπλοκής, η Ελλάδα με ποια πλευρά θα συμπαρατασσόταν; Με την Εγκάρδια Συνεννόηση ή με τις Κεντρικές Δυνάμεις;»

Η Ελλάδα σ' αυτόν τον πόλεμο έτυχε να βρίσκεται σε μία περιοχή όπου οι Συμμαχίες είχαν μεγάλη σημασία. Εάν η Ελλάδα ήταν σε κάποιο άλλο σημείο του Κόσμου, είναι πολύ αμφίβολο εάν οι εμπλεκόμενοι στον Πρώτο Μεγάλο πόλεμο θα επιζητούσαν την συμμαχία της.

Η γεωγραφική της θέση όπως είχε διαμορφωθεί και οι πρόσφατες νίκες της στους Βαλκανικούς Πολέμους έκαναν την Ελλάδα περιζήτητη σύμμαχο.

Από την άλλη πλευρά, στην συγκεκριμένη περίπτωση, η τήρηση ουδέτερης στάσης ήταν μία επίσης πολύ δύσκολη υπόθεση για την Ελλάδα. Ο μόνος που θα μπορούσε ίσως να παίξει σχετικά καλά το χαρτί της ουδετερότητας ήταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος ο οποίος όμως ήταν υπέρ της άμεσης εμπλοκής στον πόλεμο με την πλευρά της Εγκάρδιας Συνεννόησης.

Από τον Ιούλιο – Αύγουστο 1914 που κηρύχθηκε ο Μεγάλος Πόλεμος η Ελλάδα προσπαθούσε να δώσει απάντηση στο δίλλημα αυτό. Οι βασικοί πρωταγωνιστές που ενεπλάκησαν και διαχειρίστηκαν αυτή την υπόθεση η οποία οδήγησε την Ελλάδα στον «Εθνικό Διχασμό» ήταν ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος και οι Πρωθυπουργοί Ελευθέριος Βενιζέλος, Δημήτριος Γούναρης και Γεώργιος Θεοτόκης. Σημαντικό ρόλο στην υπόθεση είχαν ο Υπουργός Εξωτερικών Γεώργιος Στρέιτ και οι Αρχηγοί του Γενικού Επιτελείου, Στρατηγοί Βίκτωρ Δούσμανης και Ιωάννης Μεταξάς.

Γεώργιος Στρέιτ Βίκτωρ Δούσμανης Ιωάννης Μεταξάς Δημήτριος Γούναρης Γεώργιος Θεοτόκης

Όλοι ανεξαιρέτως, άλλος λιγότερο άλλος περισσότερο, με την στάση τους και τις ενέργειές τους οδήγησαν την χώρα στο καταστρεπτικό Εθνικό Διχασμό. Το χειρότερο είναι ότι όλοι πίστευαν ότι με την στάση τους και τις ενέργειές τους έκαναν καλό στην χώρα.

Στο χρονικό διάστημα που ακολούθησε την κήρυξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου τα γεγονότα που συνέβησαν στην Ελλάδα, όπως τουλάχιστον παρουσιάζονται από τις ιστορικές πηγές είναι, ηθελημένα ή μη, ασαφή και συγκεχυμένα. Οι ιστορικές πηγές, ανάλογα με το εάν πρόσκεινται στον Βενιζέλο ή στους αντιπάλους του, αποκρύπτουν συμβάντα ή παραποιούν γεγονότα όσο απαιτείται κατά περίπτωση για να δικαιολογήσουν τις θέσεις τους.

Μόνο μία αυστηρή χρονική παράθεση των γεγονότων, ίσως δώσει κάποια εικόνα για τους λόγους που οδήγησαν την Ελλάδα στον καταστρεπτικό Εθνικό Διχασμό.

Η προσπάθεια εμπλοκής της Ελλάδας στην επιχείρηση των Δαρδανελλίων

Μετά το Συμβούλιο του Στέμματος της **6^{ης} Αυγούστου 1914** κατά το οποίο είχε αποφασισθεί ότι η Ελλάδα θα παρέμενε στην **ουδετερότητα**, ο Βενιζέλος συνειδητοποίησε ότι ήταν ο μόνος που υποστήριζε την έξοδο της Ελλάδος στον πόλεμο στο πλευρό της Εγκάρδιας Συνεννόησης, έχοντας απέναντί του μία αρραγή ομάδα στρατιωτικών και πολιτικών που πρέσβευε την παραμονή στην ουδετερότητα. Η ομάδα αυτή, η οποία απολάμβανε και την διακριτική προστασία του Βασιλέως, περιλάμβανε τους στρατηγούς νικητές και κατά κάποιο τρόπο ήρωες των Βαλκανικών Πολέμων Βίκτωρα Δούσμανη και Ιωάννη Μεταξά, τον θεωρητικά εξάίρετο διπλωμάτη Υπουργό Εξωτερικών Γεώργιο Στρέιτ και ένα πολιτικό τον Δημήτριο Γούναρη. Υπέρ της ουδετερότητας ή εν πάσει περιπτώσει αποχή από οιαδήποτε πολεμική ενέργεια ήταν και ο τότε Υπουργός Οικονομικών της Ελλάδος, Αλέξανδρος Διομήδης, διότι μετά από δύο συνεχόμενους πολέμους τα ελληνικά ταμεία δεν θα ήταν σε θέση να καλύψουν νέες στρατιωτικές επιχειρήσεις. ^{[1] Τόμος III, σελ. 285, 286}

Ο Βενιζέλος θεωρούσε ότι η ουδετερότητα της Ελλάδας απέβαινε υπέρ των Κεντρικών Δυνάμεων και πράγματι αυτό ίσως να ήταν αλήθεια. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ήταν «κουινιάδος» του Κάιζερ, ήταν θαυμαστής της γερμανικής πολεμικής μηχανής και θα είχε κάθε λόγο να υποστηρίξει την έξοδο της Ελλάδας στο πλευρό της Γερμανίας. Αδυνατώντας, λόγω των αντιδράσεων του Βενιζέλου, να θέσει την Ελλάδα όπως ο ίδιος θα επιθυμούσε στο πλευρό της Γερμανίας, μάλλον είχε επιλέξει να ακολουθήσει τουλάχιστον τον δρόμο της ουδετερότητας.

Η ουδετερότητα δεν ήταν κακή λύση για την Ελλάδα, τουναντίον ήταν μία πολύ καλή λύση και κρατούσε την ασταθή και φτωχή Ελλάδα μακριά από ανθρώπινες και οικονομικές αιμορραγίες. Ήταν όμως πολύ δύσκολο να επιτευχθεί για πολλούς λόγους. Η Ελλάδα είχε τότε πολλά ανοικτά μέτωπα τα οποία θα μπορούσαν, ανά πάσα στιγμή, να χρησιμοποιηθούν εκβιαστικά εναντίον της. Η Μακεδονία, η Θράκη, τα νησιά του Αιγαίου, τα Δωδεκάνησα, η Βόρειος Ήπειρος αλλά και ο Ελληνισμός της Μικράς Ασίας ήταν ανοικτά εθνικά θέματα που έπρεπε να λυθούν.

Ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Βενιζέλος προφανώς είχε κάνει τις εκτιμήσεις του και είχε καταλήξει να πιστεύει ακράδαντα ότι η Εγκάρδια Συνεννόηση θα έβγαине νικήτρια από πόλεμο. Η ανάλυση αυτή, εάν έγινε και όταν έγινε, δεν είχε λάβει υπόψη τον παράγοντα ΗΠΑ. Εάν οι ΗΠΑ δεν έβγαιναν στον πόλεμο, τα στοιχεία και τα ντοκουμέντα δείχνουν ότι η Εγκάρδια Συνεννόηση μάλλον θα είχε ηττηθεί. Αλλά ο Βενιζέλος αποδείχθηκε ... τυχερός. Οι ΗΠΑ βγήκαν τελικά στον πόλεμο στο πλευρό της Εγκάρδιας Συνεννόησης.

Ο Βενιζέλος προκειμένου να πετύχει τον στόχο του αποφάσισε κατ' αρχάς να απαλλαγεί πάσει θυσία από τα μέλη της «ομάδας της ουδετερότητας». Η ομάδα της ουδετερότητας ήταν σημαντικό εμπόδιο στα σχέδια του Βενιζέλου και έπρεπε να διαλυθεί... Με έμμεσες και άμεσες ενέργειες που έφτασαν μέχρι και απειλές προσωπικής παραιτήσεως από την Πρωθυπουργία αλλά διακύβευσαν και το Πολίτευμα της Χώρας, κατάφερε να διαλύσει την ομάδα. Η αρχή της προσπάθειας του Βενιζέλου να απαλλαγεί από την ομάδα της ουδετερότητας είχε γίνει την *17^η Αυγούστου 1914* με τον Γεώργιο Στρέιτ και το επεισόδιο του Ρώσου Πρέσβη στην Αθήνα Demidov {Κεφ. 4 σελ.33}. Τότε ο Βενιζέλος είχε αναγκάσει τον Γ. Στρέιτ σε παραίτηση η οποία για εθνικούς λόγους δεν ανακοινώθηκε άμεσα. Στην ουσία ο Γεώργιος Στρέιτ «παροπλίσθηκε» και αργότερα απεμακρύνθη ευσχήμως από την Ελλάδα, διορισθείς από τον Βενιζέλο ως Πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη. Την επομένη, *18^η Αυγούστου 1914*, ακολούθησε η αποτυχημένη προσπάθεια του Βενιζέλου να δέσει την Ελλάδα στο άρμα της Εγκάρδιας Συνεννόησης. Ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Sir Ed Grey, για τους λόγους που ήδη αναλύθηκαν είχε αρνηθεί την προσφορά του Βενιζέλου.

Όμως αμέσως μετά τα γεγονότα του Αυγούστου 1914, η Αγγλική Κυβέρνηση είχε αρχίσει να σκέπτεται μία επιχείρηση εναντίον των Τούρκων στη χερσόνησο της Καλλίπολης στα Δαρδανέλλια, και την **3^η Σεπτεμβρίου 1914** ζήτησε από τον Αρχηγό της Ναυτικής αποστολής στην Ελλάδα, Υποναύαρχο Mark Kerr που εξασκούσε καθήκοντα Αρχηγού του Ελληνικού Ναυτικού να εξετάσει με Έλληνες Επιτελείς την δυνατότητα συμμετοχής της Ελλάδας στην επιχείρηση. ^{[1] Τόμος III, σελ. 288}

Η Αγγλία για μία επιχείρηση στα Δαρδανέλλια θα χρειαζόταν οπωσδήποτε μεγάλο αριθμό χερσαίων στρατιωτικών δυνάμεων. Οι στρατιώτες της Βρετανικής Αυτοκρατορίας δεν ήταν αναλώσιμοι. Κατά την συνήθη πρακτική των Άγγλων... την δύσκολη δουλειά έπρεπε να την αναλάβουν άλλοι και είναι προφανές ότι σε πρώτη φάση είχαν επιλέξει τους Έλληνες.

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, σε βολιδοσκόπηση του Άγγλου Ναυάρχου Mark Kerr, φάνηκε ότι δεν ήταν ευμενώς διακείμενος σε μία τέτοια περιπέτεια και προφανώς απήντησε αρνητικά. Έμαθε ο Βενιζέλος την θέση του Βασιλιά Κωνσταντίνου και την **7^η Σεπτεμβρίου 1914** υπέβαλλε για πρώτη φορά την παραίτησή του διότι κατά την γνώμη του

«... η Ελλάδα παρουσιαζόταν ως ασυνεπής με την πρόταση που είχε κάνει την 18^η Αυγούστου 1914 στην Αγγλία».

Ο Έλληνας Πρωθυπουργός παρητήθη διότι ο Έλληνας Βασιλιάς απέρριψε πρόταση των Άγγλων οι οποίοι δύο φορές στο πρόσφατο παρελθόν είχαν απορρίψει ελληνικές προτάσεις για συμμαχία και οι οποίες βεβαίως ουδεμία αντίστοιχα παραίτηση επέφεραν σε πολιτικά στελέχη στην Αγγλία. Υπερβολική ευθιξία ή πολιτικός εκβιασμός... Ο Βενιζέλος αντιδρούσε σαν να είχε δώσει τον λόγο του στους Άγγλους και η άρνηση του Βασιλιά Κωνσταντίνου τον εξέθετε...

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος θεώρησε τους λόγους παραιτήσεως του Βενιζέλου επουσιώδεις και δεν την ενέκρινε. Σε μία προσπάθεια επαναπροσέγγισης των δύο ανδρών, ο Βενιζέλος ζήτησε ακρόαση από τον Βασιλιά και εκεί βρήκε την ευκαιρία να θέσει τα προβλήματα στις σχέσεις του με τον Υπουργό Εξωτερικών Γεώργιο Στρέιτ και τον Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Στρατηγού Βίκτωρα Δούση. Ο δεύτερος της ομάδας ουδετερότητας, ο Δούσημανης, είχε ήδη στοχοποιηθεί από τον Βενιζέλο και η απομάκρυνσή του θα ήταν πλέον θέμα χρόνου...

Εν τω μεταξύ ο Πρώτος Μεγάλος Πόλεμος ήταν σε πλήρη εξέλιξη στο Δυτικό Μέτωπο της Ευρώπης, η Οθωμανική Αυτοκρατορία των Τριών Πασάδων είχε προσχωρήσει στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων ενώ η Ελλάδα, η Βουλγαρία και η Ρουμανία παρέμεναν στην εύθραυστη ουδετερότητα. Από τις Μεγάλες Δυνάμεις μόνο η Ιταλία είχε δηλώσει ουδετερότητα την 3^η Αυγούστου 1914 αλλά διατηρούσε επαφές και διαπραγματευόταν την θέση της τόσο με τις Κεντρικές Δυνάμεις όσο και με την Εγκάρδια Συνεννόηση.

Με την είσοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον πόλεμο στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων και το κλείσιμο των Στενών την **27^η Σεπτεμβρίου 1914** από τον Γερμανό Συνταγματάρχη Erich Paul Weber, τα Στενά αναδείχθηκαν σε κύριο πρόβλημα για την Ρωσία. Μετά περίπου ένα μήνα, τον Οκτώβριο 1914, ακολούθησε η είσοδος των καταδρομικών Goeben και Breslau στην Μαύρη Θάλασσα και η απρόκλητη και η απροειδοποίητη επίθεση στον Ρωσικό Στόλο.

Ο Γερμανός Συνταγματάρχης Erich Paul Weber ο οποίος το 1914 έκλεισε τα Στενά

Μετά από όλες αυτές τις «εχθρικές ενέργειες» ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Sergei Sazonov είχε περιορισθεί σε απειλές ότι: ^[2]

«Οι Τούρκοι θα πληρώσουν ακριβά τις πράξεις τους. Θα αφήσουμε τους Τούρκους να παραμείνουν στην παλιή Βυζαντινή Πόλη... με ένα καλό κήπο γύρω τους και τίποτε άλλο».

Η πραγματικότητα ήταν ότι οι Ρώσοι δεν διέθεταν τότε την απαραίτητη ναυτική δύναμη στην Μαύρη Θάλασσα και οι χερσαίες δυνάμεις τους ήταν απασχολημένες στο ανατολικό μέτωπο. Κατά συνέπεια δεν μπορούσαν να αντιπαρατεθούν με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και για τους λόγους αυτούς περιοριζόταν σε απλές φραστικές απειλές...

Ενώ οι Ρώσοι έμεναν στα λόγια και τις απειλές κατά των Τούρκων, οι Άγγλοι προχώρησαν άμεσα σε ενέργειες και ο Στόλος τους την **3 Νοεμβρίου 1914** έκανε αισθητή την παρουσία του στην περιοχή βομβαρδίζοντας τις ακτές των Δαρδανελλίων. Μπορεί αυτή η ενέργεια των Άγγλων να προκάλεσε κύμα εθνικής ευφορίας στην Ελλάδα αλλά δημιούργησε ανησυχία και ερωτηματικά στην Αγία Πετρούπολη για την τύχη των Στενών.

«Τι ζητούσαν εκεί οι Άγγλο – Γάλλοι;»

Οι Υπουργοί Εξωτερικών της Αγγλίας Ed Grey και της Γαλλίας Theophile Delcasse, προκειμένου να καθησυχάσουν τους Ρώσους για τις προθέσεις τους, την **7η Νοεμβρίου 1914** προέβησαν σε ηχηρές επίσημες διπλωματικού τύπου δηλώσεις ότι: ^{[3] σελ. 120}

«Σε περίπτωση ήττας της Γερμανίας, το θέμα των Στενών θα λυνόταν σύμφωνα με τα Ρωσικά ενδιαφέροντα αλλά πάντα με την σύμφωνη γνώμη Αγγλίας και Γαλλίας».

Οι Υπουργοί Εξωτερικών της Αγγλίας Sir Ed Grey και της Γαλλίας Theophile Delcasse

Μάλιστα μερικές ημέρες αργότερα ο Βασιλιάς Γεώργιος V της Αγγλίας έλεγε στον Benckendorff, τον Ρώσο Πρέσβη στο Λονδίνο: ^[4]

«Όσο για την Κωνσταντινούπολη, είναι καθαρό ότι θα πρέπει να είναι δική σας».

Ανεπίσημες δηλώσεις χωρίς καμμία αξία και επίσημες δηλώσεις καθαρά «ανοικτές σε οιαδήποτε περαιτέρω ερμηνεία για την τύχη των Στενών». Η πλέον πιθανή ερμηνεία ήταν ότι:

«για να πάρει η Ρωσία τα Στενά θα έπρεπε να δώσει κάποια ανταλλάγματα...».

Οι παραπάνω δηλώσεις και η ηχηρή αγγλική ναυτική παρουσία στα Στενά οδήγησαν τότε σε μία πρώτη άτυπη μοιρασιά. Οι Ρώσοι (Sazonov), παρ' ότι δεν είχαν μείνει ευχαριστημένοι με τις θέσεις των συμμάχων τους για τα Στενά, έδωσαν την συγκατάθεσή τους στους Άγγλους για την προσάρτηση της Αιγύπτου και στους Γάλλους για τις σφαίρες επιρροής στην Συρία, Παλαιστίνη, Μαρόκο, Τυνησία. Αμέσως μετά ο Τσάρος Νικόλαος Β', την **21η Νοεμβρίου 1914**, καθόρισε μόνος του το μερίδιο της Ρωσίας: ^[5]

«Οι Τούρκοι θα φύγουν από το ευρωπαϊκό έδαφος... η Κωνσταντινούπολη στο μέλλον θα μείνει ως μία ουδέτερη και διεθνοποιημένη πόλη. Η Βουλγαρία θα πάρει την Θράκη μέχρι την γραμμή Epos – Midia και οι Ρώσοι το υπόλοιπο έδαφος της Ευρωπαϊκής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μέχρι τις ακτές του Βοσπόρου».

Ο Τσάρος Νικόλαος Β' είχε βιαστεί να ανακοινώσει τις προθέσεις του... Οι Άγγλοι δεν συμφωνούσαν και πολύ σύντομα αυτό θα επιβεβαιωνόταν με την Εκστρατεία που θα ετοιμάζαν στα Δαρδανέλλια και δυστυχώς θα προσπαθούσαν να εμπλέξουν και την Ελλάδα.

Θεωρητικά η εκστρατεία στα Δαρδανέλλια (Καλλίπολη) ήταν μία στρατηγική κίνηση των Άγγλων να μεταφέρουν το θέατρο του πολέμου στο σημαντικότερο σταυροδρόμι του δρόμου προς την Ανατολή, δηλαδή στα Στενά. *Όμως οι Ρώσοι διαισθάνθηκαν και πάλι ότι η εκστρατεία αυτή θα ήταν μία επανάληψη της υπόθεσης της Τσατάλζας με την διαφορά ότι αυτή την φορά οι Άγγλοι θα χρησιμοποιούσαν τους Έλληνες και όχι τους Βουλγάρους για να καταλάβουν την Πόλη και τα Στενά.* Η ιστορία της εκστρατείας στα Δαρδανέλλια άρχισε τον Αύγουστο του 1914. Με την έναρξη του Πολέμου ο Winston Churchill, ο Πρώτος Λόρδος του Αγγλικού Ναυαρχείου, είχε ταχθεί: ^[6]

«*υπέρ της κατάληψης των Στενών με την βοήθεια των Ελλήνων*».

Έτσι εκπόνησε ένα σχέδιο και την **25^η Νοεμβρίου 1914** το παρουσίασε στην Αγγλική Κυβέρνηση. Όμως οι ίδιοι οι Άγγλοι Επιτελείς με επικεφαλής τον Ναύαρχο Sir John Fisher γνώριζαν πολύ καλά ότι για μία τέτοια εκστρατεία, εκτός από τις σημαντικές ναυτικές και αποβατικές δυνάμεις θα χρειαζόταν μία στρατιωτική δύναμη τουλάχιστον 100.000 ανδρών προκειμένου να προωθηθούν επιτυχώς μέχρι την Κωνσταντινούπολη. Χωρίς ικανές στρατιωτικές δυνάμεις, δεν θα ήταν λοιπόν αυτή η εκστρατεία τίποτε άλλο παρά «*ένα πείραμα, ένα military show*» το οποίο εάν δεν πήγαινε καλά, οι Άγγλοι θα το εγκατέλειπαν και ... αλλοίμονο στους στρατιώτες που θα το επιχειρούσαν. ^[7]

Ο Sir Winston Churchill και ο Sir John Fisher

Οι Άγγλοι αφού εξέτασαν τα υπέρ και τα κατά της εκστρατείας διαπίστωσαν ότι οι συνθήκες δεν ήταν ακόμη ώριμες για μία τέτοια επιχείρηση και αποφάσισαν να περιμένουν υπομονετικά για μία νέα ευκαιρία η οποία βεβαίως δεν θα αργούσε να φανεί ή βεβαίως να κατασκευασθεί... ^[6].

Πράγματι η δικαιολογία κατασκευάστηκε και την κατασκεύασε ο Αρχηγός της Αγγλικής Στρατιωτικής Αποστολής στη Μόσχα, Υποστράτηγος Sir John Hanbury – Williams ο οποίος στο προσωπικό του ημερολόγιο της **30^{ης} Δεκεμβρίου 1914** γράφει:

«... Ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου {των Ρώσων} μου είπε ότι η κατάσταση στον Καύκασο ήταν πολύ σοβαρή, ότι οι Τούρκοι συγκέντρωναν δυνάμεις, ότι οι ρωσικές δυνάμεις στην περιοχή ήταν ανεπαρκείς και θα ήταν για το κοινό ενδιαφέρον εάν οι Άγγλοι μπορούσαν να παράσχουν βοήθεια με μία επίδειξη δυνάμεως η οποία θα σήμαινε συναγερμό στους Τούρκους και θα ελάφρυνε τα ρωσικά στρατεύματα στον Καύκασο».

Υποστράτηγος Sir John Hanbury – Williams στη Μόσχα

και λίγο μετά ο Υποστράτηγος Sir John Hanbury – Williams, σαν να ζητά συγνώμη από τα θύματα της εκστρατείας στην Καλλίπολη, ομολογεί ότι:

«...αυτή η συζήτηση ήταν η απαρχή της εκστρατείας στα Δαρδανέλλια, αν και όπως ήταν φυσικό τότε δεν είχα ιδέα για τις εξελίξεις που ακολούθησαν ...»

Όπως και να είναι η αλήθεια το γεγονός είναι ότι τελικά «στήθηκε η δικαιολογία» για το:

«Πως θα μπορούσαν τάχα οι Άγγλοι να ... βοηθήσουν και να ανακουφίσουν τους συμμάχους Ρώσους οι οποίοι φοβόταν μία Τουρκική επίθεση στον Καύκασο;»

Ο Άγγλος Υπουργός Πολέμου, ο διάσημος Στρατηγός Lord Kitchener την **3^η Ιανουαρίου 1915** είχε με μία προσωπική επιστολή εκμυστηρευθεί στον Winston Churchill ότι:

«*The only place that a demonstration might have an effect in stopping reinforcements going east, would be the Dardanelles*»

«*Το μόνο σημείο όπου μία επίδειξη δυνάμεως θα μπορούσε να έχει σαν αποτέλεσμα την διακοπή των ενισχύσεων προς τα ανατολικά, θα ήταν τα Δαρδανέλλια*».

Lord H.H. Kitchener, Υπουργός Διεθνών Σχέσεων και Πολεμικών Εξόδων

Η στρατιωτική δικαιολόγηση ήταν στο τραπέζι και ο Churchill δεν έχασε χρόνο. Την **13^η Ιανουαρίου 1915** εισηγήθηκε την υπόθεση στο Βρετανικό Πολεμικό Συμβούλιο το οποίο πήρε την απόφαση για την προετοιμασία της εκστρατείας η οποία θα περιλάμβανε: ^[6]

«*Βομβαρδισμό και κατάληψη της Καλλίπολης ... με απώτερο αντικειμενικό σκοπό της κατάληψη της Πόλης*».

Οι Άγγλοι την **19^η Ιανουαρίου 1915** ενημέρωσαν τον Ρώσο Υπουργό Εξωτερικών Sazonov για τις προθέσεις τους και δύο ημέρες μετά, την **21^η Ιανουαρίου 1915** ο τελευταίος το παρουσίασε στο Ρωσικό Πολεμικό Συμβούλιο με τρεις προτάσεις:

- #1 Απόρριψη της Αγγλικής προτάσεως και εκτέλεση αποκλειστικά Ρωσικής εκστρατείας
- #2 Σημαντική συμμετοχή ρωσικών στρατευμάτων στην προτεινόμενη από τους Άγγλους επιχείρηση και τέλος
- #3 Εάν η Ρωσία δεν θα ήταν σε θέση να συμμετάσχει, η εκστρατεία να μετατίθετο για αργότερα.

Ο Sazonov αντιμετώπιζε το θέμα σαν «δημόσιος υπάλληλος» και στην ουσία απλώς εισηγήθηκε στον Τσάρο όλες τις πιθανές προσεγγίσεις με αποτέλεσμα το Ρωσικό Πολεμικό Συμβούλιο να μην μπορέσει να πάρει καμμία απόφαση...

Οι Άγγλοι χωρίς να περιμένουν απάντηση από τους «απελπιστικά αργούς σε αποφάσεις Ρώσους», την **19^η Φεβρουαρίου 1915** προχώρησαν σε πρώτη φάση σε ένα ακίνδυνο για τα πλοία τους Ναυτικό Βομβαρδισμό των ακτών της Καλλίπολης. Ήταν μία ασφαλής ναυτική επιχείρηση χωρίς κανένα απολύτως στρατιωτικό κίνδυνο για τους Άγγλους.

Ο Αγγλικός και ο Γαλλικός Στόλος στα Δαρδανέλλια τον Φεβρουάριο του 1915

Η απόβαση στρατευμάτων είναι κάτι πολύ διαφορετικό και πολύ πιο επικίνδυνο... αλλά χερσαίες δυνάμεις δεν υπήρχαν διαθέσιμες. Οι Άγγλοι παρ' ότι επιθυμούσαν διακαώς την ελληνική συμμετοχή στην επιχείρηση των Δαρδανελίων ουδέποτε έκαναν επίσημη πρόσκληση. Κατά την συνήθη πρακτική τους, πίεζαν όμως παρασηνιακά ^{[1] Τόμος III, σελ. 317, 318}

«*να προτείνει η Ελλάδα από μόνη της την συμμετοχή της στην επιχείρηση*».

Στο κρίσιμο αυτό σημείο εμφανίσθηκε η Ελλάδα του Βενιζέλου. Οι Έλληνες και ο Βενιζέλος κατ' αρχάς «*ντύθηκαν ιδεολογικά ως θιασώτες του ονείρου της Κόκκινης Μηλιάς*».

Πέραν των ικανών χερσαίων δυνάμεων, χρειαζόταν και μία καλή δικαιολογία η οποία θα απέδιδε κίνητρα στην Ελλάδα για την συμμετοχή της στην εκστρατεία και έτσι κανείς δεν θα μπορούσε να

κατηγορήσει τους Άγγλους για υποκίνηση των Ελλήνων. Οι Έλληνες στρατιώτες που προοριζόταν να υλοποιήσουν την εκστρατεία ήταν στο μυαλό του Winston Churchill από τον Αύγουστο του 1914.

Τον Ιανουάριο του 1915 εντάθηκαν οι άμεσες και έμμεσες πιέσεις της Εγκάρδιας Συνεννόησης να εμπλακεί η Ελλάδα στον πόλεμο. Με την έναρξη του πολέμου, τον Αύγουστο 1914, ο Βενιζέλος είχε ευσχήμως αποφύγει την εμπλοκή της Ελλάδας στην Σέρβο – Αυστριακή σύγκρουση. Όμως η υπογραφή το 1913 Σέρβο – Ελληνική συμφωνία προέβλεπε σαφώς ότι η Ελλάδα έπρεπε να προσφέρει στην Σερβία υποστήριξη. Το Άρθρο 1 της εν λόγω συμφωνίας προέβλεπε

«In case of war between one of the allied states and a Third Power, arising in the circumstances provided for by the treaty of alliance between Serbia and Greece, the two states promised mutual military support».

Τον Νοέμβριο του 1914 η κατάσταση στο Σέρβο – Αυστριακό μέτωπο χειροτέρευε και η Σερβία επανέφερε το αίτημα υποστήριξης από την Ελλάδα. Την **22^α Νοεμβρίου 1914** η Εγκάρδια Συνεννόηση προσέφερε στην Ελλάδα την Βόρειο Ήπειρο, εκτός από την Valona, με την υποχρέωση να σπεύσει άμεσα σε βοήθεια της Σερβίας. ^[8]

Η Ελλάδα, υπό την απειλή της Βουλγαρίας, αρνήθηκε.

Τελικά οι Σέρβοι την **19^η Δεκεμβρίου 1914** κατάφεραν να νικήσουν τους Αυστριακούς στην μάχη του ποταμού Κολούμπαρα και η αίτηση συνδρομής της Ελλάδας ατόνησε για λίγο. Όμως στις αρχές του 1915 αναζωπυρώθηκε η σύγκρουση Αυστρίας και Σερβίας με αποτέλεσμα να επέμβουν τα μέλη της Εγκάρδιας Συνεννόησης και να ζητήσουν από την Ελλάδα να σπεύσει σε βοήθεια της Σερβίας έναντι κάποιων ανταλλαγμάτων.

Την **23^η Ιανουαρίου 1915** ο Άγγλος Πρέσβης στην Αθήνα Sir Francis Elliot ζήτησε για λογαριασμό της Εγκάρδιας Συνεννόησης: ^{[1] Τόμος III, σελ. 298}

«να σπεύσει η Ελλάδα σε βοήθεια της Σερβίας έναντι σοβαρών ανταλλαγμάτων στην Μικρά Ασία, στην περιοχή της Σμύρνης. Σε αντάλλαγμα η Βουλγαρία θα είχε παραχωρήσεις στην Μακεδονία».

Οι παραχωρήσεις προς την Βουλγαρία θα ήταν μία περιοχή 2.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων η οποία περιλάμβανε τις πόλεις της Καβάλας, των Σερρών και της Δράμας. Τα ανταλλάγματα στην Μικρά Ασία ήταν μία περιοχή 125.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων με 800.000 ελληνικό πληθυσμό. ^{[8] σελ. 135}

Ο Βενιζέλος δελεάστηκε από τα ανταλλάγματα αλλά υπό την απειλή του Βουλγαρικού κινδύνου που καραδοκούσε να ανακαταλάβει την Μακεδονία και την Θεσσαλονίκη δεν απάντησε. Άλλωστε δεν μπορούσε να πάρει μόνος του μία τέτοια απόφαση. Για τον λόγο αυτό προχώρησε στην σύνταξη του πρώτου Υπομνήματος προς τον Βασιλιά Κωνσταντίνο με το οποίο ανέλυε όλα τα παραπάνω και στην ουσία πίεζε για έξοδο της Ελλάδας στον Πόλεμο στο πλευρό της Εγκάρδιας Συνεννόησης.

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος δεν πείσθηκε από τα επιχειρήματα του πρώτου υπομνήματος και έτσι ο Βενιζέλος την **30^η Ιανουαρίου 1915** προχώρησε στην σύνταξη του δευτέρου Υπομνήματος με το οποίο εμφανιζόταν πιο αισιόδοξος και πιο ένθερμος για την έξοδο της Ελλάδας στον Πόλεμο. ^[1] Τόσο ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, όσο και το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας δεν πείσθηκαν.

Σημειώνεται ότι στα αρχικά στα ανταλλάγματα, με πρόταση των David Lloyd George, Winston Churchill και με την σύμφωνη γνώμη του Edward Grey ήταν και η **Κύπρος**, πρόταση που είχε σταλεί από τον Sir Ed Grey στον Άγγλο Πρέσβη στην Αθήνα Sir Francis Elliot την **16^η Ιανουαρίου 1915**.

Στην συνέχεια ο Sir Ed Grey την **20^η Ιανουαρίου 1915** ενημέρωσε την Αγγλική Κυβέρνηση ότι στα ανταλλάγματα για την Ελλάδα ήταν και η Κύπρος αλλά ο Lord H.H. Kitchener, Υπουργός Διεθνών Σχέσεων και Πολεμικών Εξόδων την απέρριψε με την δικαιολογία ότι το νησί ευρισκόταν στον δρόμο για την Ανατολή και ως εκ τούτου ήταν μεγάλης στρατηγικής σημασίας για την Αγγλία. ^[9]

Αφού απέτυχε η προσπάθεια εμπλοκής της Ελλάδας στην Σέρβο – Αυστριακή σύγκρουση, οι Άγγλοι και οι Γάλλοι συνέχιζαν πλέον να πιέζουν άμεσα την Ελλάδα να εμπλακεί τουλάχιστον στην επιχείρηση των Δαρδανελλίων. Ο Βενιζέλος γνώριζε ότι σε περίπτωση εμπλοκής της Ελλάδας σ' αυτήν την επιχείρηση, θα βρισκόταν αντιμέτωπος με τον Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου, Στρατηγό Βίκτωρα Δούσμανη. Οι τριβές μεταξύ των δύο ανδρών είχαν αρχίσει από τους Βαλκανικούς Πολέμους με τον Βενιζέλο να θεωρεί τον Δούσμανη υπαίτιο για όλες τις συγκρούσεις και τις αντιμαχίες με τον Βασιλιά. Με την δικαιολογία μιάς ατυχούς απαντήσεως του Δούσμανη σε κάποιο παραπονούμενο Λοχαγό Μπασοδέκη, ο Βενιζέλος βρήκε την ευκαιρία και ζήτησε από τον Βασιλιά να θέσει τον Δούσμανη:

«σε αργία διά προσκαίρου παύσεως».

Ο Βασιλιάς θεώρησε την προτεινόμενη από τον Βενιζέλο ποινή

«ως υπερβολική για ένα Στρατηγό του κύρους και του μεγέθους του Δούσμανη»

και έδωσε στον Βενιζέλο να καταλάβει ότι δεν θα τον τιμωρούσε.

Ο Βενιζέλος βιάστηκε και εις ένδειξη διαμαρτυρίας που δεν εισακούσθηκε από τον Βασιλιά, την **10^η Φεβρουαρίου 1915** υπέβαλλε για δεύτερη φορά παραίτηση, θέτοντας στην ουσία τον Βασιλιά Κωνσταντίνο προ του διλήμματος

«Είτε εγώ ή εκείνος...»

Ένας Πρωθυπουργός δεν εξισούται με ένα Αρχηγό Γενικού Επιτελείου, όσο σπουδαίος και ικανός και αν είναι ο τελευταίος. Κατά συνέπεια ο Βενιζέλος και πάλι εξεβίαζε τον Βασιλιά... Δεν παραιτούνται οι Πρωθυπουργοί μιας Χώρας με αυτόν τον τρόπο. Δυστυχώς στα ελαττώματα του Βενιζέλου συμπεριλαμβανόταν και απολυταρχικές τάσεις.

Ο Βασιλιάς εν τω μεταξύ, προσπαθώντας να βρει μία συμβιβαστική λύση, είχε ήδη απαντήσει στην πρόταση του Βενιζέλου ότι: ^[1] Τόμος III, σελ. 309

«Δέχομαι την πρότασή σας αλλά φρονώ ότι η αργία για ένα στρατηγό σαν τον Δούσμανη είναι βαριά ποινή και θέτω εις την κρίση σας να μετατραπεί η ποινή του σε απλή διαθεσιμότητα».

Τελικά ο Βενιζέλος απέσυρε την παραίτησή του αλλά ένας σημαντικός του αντίπαλος, ο Στρατηγός Δούσμανης τέθηκε σε διαθεσιμότητα και ουσιαστικά είχε αποπεμφθεί και είχε απομακρυνθεί από τεκταινόμενα. Η ομάδα των υποστηρικτών της ουδετερότητας απομειωνόταν συστηματικά...

Με το αντίπαλο πολιτικό πεδίο σχεδόν ανοικτό, ο Βενιζέλος προχώρησε στην υλοποίηση των θέσεών του και την **28^η Φεβρουαρίου 1915** αφού έκανε μία πρώτη ενημέρωση στον Βασιλιά Κωνσταντίνο για το σχέδιο συμμετοχής της Ελλάδας στην Επιχείρηση των Δαρδανελίων, την επομένη **1^η Μαρτίου 1915** ενημέρωσε και τον Άγγλο Πρέσβη στην Αθήνα Sir Francis Elliot για τις προθέσεις του να διαθέσει η Ελλάδα τρεις (3) Μεραρχίες για την εκστρατεία των Δαρδανελίων.

Ο Elliot ειδοποίησε άμεσα τον Sir Ed Grey ο οποίος αυθημερόν απάντησε ότι:

«θα αποδεχόταν μία πρόταση της Ελλάδας να συμμετάσχει στην Επιχείρηση των Δαρδανελίων».

Ο Βενιζέλος, αφού είχε λάβει το «πράσινο φως» από τους Άγγλους την **2^η Μαρτίου 1915** εισηγήθηκε στον Βασιλιά το τελικό σχέδιο της επιχείρησης. Ο Βασιλεύς φαίνεται να συγκινήθηκε από την προοπτική αυτού του σχεδίου, δηλαδή να φθάσει ο Ελληνικός Στρατός στην Βασιλεύουσα και ίσως να είχε δώσει την συγκατάθεσή του.

Αλλά ο Βενιζέλος δεν είχε λάβει υπόψη του ένα άλλο σημαντικό παράγοντα που λεγόταν Ιωάννης Μεταξάς και ο οποίος είχε αναλάβει στην θέση του αποπεμφθέντος Στρατηγού Βίκτωρα Δούσμανη. Ο νέος Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατηγός Ιωάννης Μεταξάς διαφώνησε γραπτώς τόσο για στρατιωτικούς όσο και για πολιτικούς λόγους με την πρόταση του Βενιζέλου και την **2^η Μαρτίου 1915** για να μην δημιουργήσει θέμα αποδοχής η μη της παραίτησής του, ζήτησε να τεθεί σε αποστρατεία. Η εξέλιξη αυτή αιφνιδίασε τον Βενιζέλο ο οποίος, αφού επανέφερε τον προ 15ημέρου σκαιώς αποπεμφθέντα Στρατηγό Δούσμανη, ζήτησε την σύγκληση του Συμβουλίου του Στέμματος. Έγιναν δύο διαδοχικά συμβούλια την **3^η** και τη **5^η Μαρτίου 1915** στα οποία ο Δούσμανης συμμετείχε ως σύμβουλος – εμπειρογνώμων. Η πρόταση του Βενιζέλου:

«να σταλούν στην επιχείρηση των Δαρδανελίων 40.000 έως 50.000 χερσαίες δυνάμεις και ο Ελληνικός Στόλος απορρίφθηκε παμψηφεί.»

Η εμπεριστατωμένη στρατιωτική ανάλυση και εισήγηση του Στρατηγού Ιωάννη Μεταξά ήταν ο καταλύτης που έπεισε τους συμμετέχοντες για το ανέφικτο και επικίνδυνο στρατιωτικά εγχείρημα. ^[1] Τόμος III, σελ. 317 - 319

Μερικούς μήνες αργότερα τα αποτελέσματα της εκστρατείας των Δαρδανελίων δικαίωσαν πλήρως την ανάλυση του Μεταξά.

Ο Ιωάννης Μεταξάς

Ο Βενιζέλος, προκειμένου να προλάβει αρνητικές καταστάσεις, μεταξύ του πρώτου και του δεύτερου Συμβουλίου του Στέμματος είχε κοινοποιήσει γραπτώς την πρότασή του προς την Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία διευκρινίζοντας ότι: ^[10] σελ 195, 196

«η προσφορά μας είναι χωρίς πολιτικές βλέψεις για την Κωνσταντινούπολη και τα Στενά. Ενδιαφερόμαστε για την εκεί ηθική και εμπορική τάξη, αξίες για τις οποίες δεν θα μπορούμε να μείνουμε αδιάφοροι για την τύχη τους».

Οι Άγγλοι απήντησαν ότι ^[11]σελ. 77-78

«θα αποδεχόταν την πρόταση μόνο εάν ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος και ο Βενιζέλος ήταν σε πλήρη συμφωνία για την πρόταση. Σε περίπτωση συμφωνίας η Ελλάδα θα μπορούσε να λάβει ανταλλάγματα στην περιοχή της Σμύρνης»

Απλά σημειώνεται η πρακτική των Άγγλων να ζητούν από την Ελλάδα την «συναίνεση Βασιλιά και Βενιζέλου», μία διπλωματική πρακτική που εξακολουθεί να χρησιμοποιείται και σήμερα.

Οι Γάλλοι από την πλευρά τους, πέραν της εκστρατείας των Δαρδανελλίων, έθεσαν και τον όρο όπως ^[10]σελ. 200

Την υπόθεση χάλασαν οι Ρώσοι οι οποίοι διαισθάνθηκαν τον κίνδυνο της «κόκκινης μηλιάς». Η Ρωσική αντικατασκοπία είχε καταφέρει να βρει κείμενα Ελλήνων Διπλωματών στα οποία αναφερόταν το ενδιαφέρον της Ελλάδας για την εκστρατεία των Δαρδανελλίων, την διεθνοποίηση των Στενών και της Κωνσταντινούπολης κατά τα πρότυπα της Κρήτης. Οι Ρώσοι επ' ουδενί επιθυμούσαν την εγκατάσταση των Ελλήνων στην Κωνσταντινούπολη υπό την αιγίδα της Αγγλίας. ^[12]σελ. 408-515

Ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Sergey Sazonov την **2^α Μαρτίου 1915** ανέθεσε στον Ρώσο Πρόσβη στην Ελλάδα Demidov να διευκρινίσει στους Έλληνες ότι: ^[13]

«η αυτοκρατορική κυβέρνηση δεν θα επιτρέψει το μέλλον των Στενών και της Πόλης να διευθετηθεί με τρόπο που δεν θα είναι απόλυτα συμβατός με τα ενδιαφέροντα του Ρωσικού λαού. Για ένα πόλεμο κατά της Τουρκίας, η Ελλάδα θα μπορούσε να λάβει ανταλλάγματα στην Μικρά Ασία αλλά επ' ουδενί στην περιοχή η οποία μας εξασφαλίζει την έξοδο στην ελεύθερη θάλασσα. Υπό τις συνθήκες αυτές η Ρωσία δεν θα μπορούσε να επιτρέψει την είσοδο ελληνικών δυνάμεων στην Κωνσταντινούπολη μαζί με τις δυνάμεις των συμμάχων».

Η Ρωσία στην ουσία προειδοποιούσε την Ελλάδα ότι

«ακόμη και εάν με κάποιο τρόπο τελικά συμμετάσχει στην εκστρατεία των Δαρδανελλίων, να μην ελπίζει ότι θα έχει κάποιο μερίδιο στην ευαίσθητη περιοχή των Στενών. Οιαδήποτε ανταλλάγματα θα ήταν στην περιοχή της Σμύρνης».

Οι φόβοι των Ρώσων ίσως να μην ήταν τελειώς αδικαιολόγητοι. Την **5^η Μαρτίου 1915**, ο Έλληνας εκατομμυριούχος Sir John Stavrdis που ζούσε στο Λονδίνο και τυπικά ήταν ο Έλληνας Πρόξενος, έγραφε στον Βενιζέλο ότι: ^[14]

«Ο Lloyd George πίεζε να βγει η Ελλάδα στον πόλεμο στο πλευρό της Αγγλίας, καθόσον προέβλεπε για την Ελλάδα σημαντική επέκταση υπό την αιγίδα της Αγγλίας, ένα λαμπερό και πολύ σπουδαίο μέλλον στην Ανατολή»

Ο Sir John Stavrdis συνέχιζε ότι κατά τον Lloyd George:

«Η Αγγλία εργαζόταν για την επανίδρυση της Βαλκανικής Συμμαχίας, μία αποστολή που είχε ανατεθεί στον Άγγλο πολιτικό Noel Buxton. Με την νέα συμμαχία η Ελλάδα θα ήταν υποχρεωμένη να δώσει την Καβάλα στους Βουλγάρους και σαν αντάλλαγμα θα έπαιρνε την Σμύρνη. Όσο για την Κωνσταντινούπολη, ..., εάν τελικά την καταλάβουν οι Άγγλοι και οι Γάλλοι, η ιδέα τους είναι να την διεθνοποιήσουν. Αυτή η λύση θα ήταν χίλιες φορές καλλίτερη απ' ότι να την δουν στα χέρια των Ρώσων».

Ο Άγγλος πολιτικός Noel Buxton

Ωστόσο η πραγματική αποστολή του Noel Buxton, όπως θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο, ήταν να προσπαθήσει να διατηρήσει την ουδετερότητα της Βουλγαρίας έναντι εδαφικών ανταλλαγμάτων στην Σερβία, στην Μακεδονία και την Καβάλα, δηλαδή να προσπαθήσει να αδρανοποιήσει την Βουλγαρία έτσι ώστε να εξασφαλισθεί η συνδρομή της Ελλάδας στην Σερβία και παράλληλα να αποκοπεί η δίοδος των κεντρικών Δυνάμεων προς την Τουρκία.

Κατά συνέπεια ο Lloyd George αλλά και ο Έλληνας Πρόξενος John Stavridis που έκανε τον ενδιαμέσο ίσως δεν έλεγαν όλη την αλήθεια στον Βενιζέλο για την δήθεν αναβίωση της Βαλκανικής Συμμαχίας.

Ο Έλληνας εκατομμυριούχος Sir John Stavridis θα εμφανιζόταν λίγο αργότερα και πάλι στο πολιτικό προσκήνιο και ο ρόλος του εγείρει ερωτηματικά.

Στην ουσία η Ρωσία με την θέση της **2^{ας} Μαρτίου 1915** έβαζε **veto** στην ελληνική συμμετοχή στην εκστρατεία, γεγονός που είχε εξοργίσει τον εμπνευστή της εκστρατείας Winston Churchill.

Οι Ρώσοι με την στάση τους στερούσαν από τον Churchill τους πολύτιμους για την εκστρατεία Έλληνες φαντάρους. Ο Churchill θυμωμένος, την **6^η Μαρτίου 1915** απειλούσε τους Ρώσους:

«Εάν η Ρωσία εμποδίζει την Ελλάδα να βοηθήσει, θα κάνω τα πάντα ώστε {οι Ρώσοι} να μην έχουν ποτέ την Κωνσταντινούπολη...»

Εν τω μεταξύ τα δύο Συμβούλια του Στέμματος είχαν ολοκληρωθεί στην Αθήνα, ο Βασιλιάς είχε συνταχθεί με την άποψη των στρατιωτικών και την **6^η Μαρτίου 1915** είχε ανακοινώσει στον Βενιζέλο ότι η Ελλάδα, εάν και όταν ερωτηθεί, δεν θα συμμετείχε στην επιχείρηση των Δαρδανελλίων.

Οι Άγγλοι ^{[1] Τόμος III σελ 326}

«εξεπλάγησαν από την μη αναμενόμενη απόρριψη της προτάσεως του Βενιζέλου που ουσιαστικά ισοδυναμούσε με άρνηση της Ελλάδας»

και κατά τον Άγγλο – Γαλλικό Τύπο αυτή η άρνηση της Ελλάδας

«ήταν μία νίκη του Κάιζερ ο οποίος μέσω της αδελφής του Σοφίας επηρέασε τον Βασιλιά Κωνσταντίνο».

Ο Βενιζέλος γνώριζε καλά τον δρόμο και μετά την άρνηση του Βασιλιά Κωνσταντίνου για τρίτη φορά σε ένα εξάμηνο, την 6^η Μαρτίου 1915 υπέβαλε την παραίτησή του η οποία αυτή την φορά έγινε αποδεκτή. Όπως αποδείχθηκε στην συνέχεια η παραίτηση του Βενιζέλου έγινε ματαιώς διότι:

«Δεν ήταν τότε ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος αυτός που αρνήθηκε την συμμετοχή της Ελλάδας στην εκστρατεία των Δαρδανελλίων αλλά οι Ρώσοι».

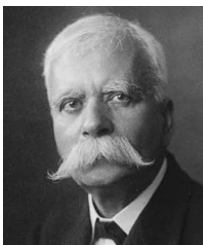
Ο Sazonov, σαν να μην είχε ακούσει τίποτε από όλα αυτά, την **7^η Μαρτίου 1915** ανέθεσε στον Ρώσο Πρέσβη στην Αθήνα Demidov να κλείσει το θέμα και να πει στους Έλληνες: ^{[10] σελ 200}

«**Η Ελληνική συνεργασία δεν ήταν επιθυμητή για την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης**».

Η θέση των Ρώσων ήταν σαφέστατη και δυστυχώς οι εσωτερικές αντεγκλήσεις Βενιζέλου και Βασιλιά τελικά δεν είχαν καμμία σημασία. Το μόνο που προσέφεραν ήταν να οδηγήσουν την Χώρα στον Εθνικό Διχασμό. Αμέσως μετά, με την βοήθεια του ελληνικού και ξένου Τύπου, οι πολιτικές προτιμήσεις των Ελλήνων μετατράπηκαν πολύ εύκολα στον πολιτικό φατριασμό του Εθνικού Διχασμού. Η Ελλάδα και πάλι σε πολιτικό αδιέξοδο.

Προκειμένου να καλύψει το κενό του παραιτηθέντος Βενιζέλου, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος παρακάλεσε τον Τραπεζίτη – πολιτικό Αλέξανδρο Ζαΐμη να αναλάβει την Κυβέρνηση. Ο Ζαΐμης αρχικά επιφυλάχθηκε να απαντήσει διότι ο Βενιζέλος, έχων την πλειοψηφία, είχε δηλώσει ότι:

«Όποιος πολιτικός αναλάβει την Κυβέρνηση θα πρέπει να γνωρίζει ότι θα πρέπει να κυβερνήσει με Βασιρικά Διατάγματα διότι η Βουλή {στην οποία είχε την πλειοψηφία} δεν θα συνεδρίαζε».

Ο Αλέξανδρος Ζαΐμης

Ο Ζαΐμης ομολόγησε στον Βασιλιά ότι φοβάται να αναλάβει την Κυβέρνηση λόγω των πιθανών αντιδράσεων του Βενιζέλου και την **7^η Μαρτίου 1915** ο Βασιλιάς αναγκάστηκε εκ των πραγμάτων να στείλει μία επιστολή στον Βενιζέλο και να του λέει ότι : ^{[1] Τόμος III σελ. 326, 327}

«ο Ζαΐμης θα μπορούσε να αναλάβει μία μικρής διάρκειας Υπηρεσιακή Κυβέρνηση υπό την προϋπόθεση ότι θα του παρέξετε την απαιτούμενη υποστήριξη στην Βουλή για τα διάφορα υπηρεσιακά μέτρα που θα ήταν υποχρεωμένος να υποβάλλει».

Ο Βενιζέλος, μη λαμβάνοντας υπόψη το ρωσικό veto της 7^{ης} Μαρτίου 1915, επέλεξε να οξύνει την εσωτερική κατάσταση στην Ελλάδα και έστειλε μία πολύ σκληρή απάντηση στον Βασιλιά Κωνσταντίνο στην οποία, μεταξύ άλλων, έλεγε και τα ακόλουθα (περιφραστικά):

«Η άρνησή σας να συμμετάσχουμε, έστω και με περιορισμένες δυνάμεις, στην επιχείρηση των Δαρδανελλίων (κατά της Κωνσταντινουπόλεως) θα θεωρηθεί από την Εγκάρδια Συνεννόηση και ιδιαίτερα από την Αγγλία ως αθέτηση των υποσχέσεων που είχαμε δώσει στην αρχή του πολέμου και η οποία (άρνησή σας) οφείλεται στην δυναστική πολιτική που ασκείτε δια της οποίας αρνείσθε να συγκρουσθείτε με τον Κάιζερ.

Ότι αφορά τον Ζαΐμη, αφού γνωρίζει ότι αναλαμβάνει να κυβερνήσει με τρόπο που δεν έχει την έγκριση της Βουλής αλλά και της κοινής γνώμης, να ξέρει ότι θα ευρίσκεται εκτός πολιτεύματος. Όμως λόγω των περιστάσεων, όπως σας υποσχέθηκα, η πλειοψηφία δεν πρόκειται διατυπώσει καμμία διαμαρτυρία».

Ο Βενιζέλος είχε υποβάλλει παραίτηση αλλά ουσιαστικά απειλούσε εμμέσως όλους τους αντιπάλους του της μειοψηφίας να μην τολμήσουν να αναλάβουν την Κυβέρνηση. Οιαδήποτε νέα κατάσταση, κατά τον Βενιζέλο, θα ήταν πολιτική εκτροπή. Βέβαια ξεχνούσε ότι όταν τον Οκτώβριο του 1910 ο Βασιλιάς Γεώργιος Α΄ του ανέθετε την Κυβέρνηση, ο Βενιζέλος ήταν μειοψηφία και διέθετε μόνο 17 Βουλευτές. Τότε δεν υπήρχε πολιτική εκτροπή;

Αλλά ανεξάρτητα από αυτό, δεν είναι θεμιτό να παραιτείται κάποιος από την Ηγεσία μιας Χώρας και στην συνέχεια να εμποδίζει την αποκατάσταση της ομαλότητας στην λειτουργία του Κράτους. Όποιος παραιτείται, το εννοεί και αφήνει τους άλλους να λύσουν τα προβλήματα κατά την κρίση τους. Ο Βενιζέλος όμως δεν ο εννοούσε. Παραιτήθηκε για να εκβιάσει τον Βασιλέα και τον υπόλοιπο πολιτικό κόσμο προκειμένου η Χώρα να συμπαραταχθεί άμεσα με την Εγκάρδια Συνεννόηση και με 50.000 στρατιώτες να βγει στον πόλεμο συμμετέχοντας στην επιχείρηση των Δαρδανελλίων, εξυπηρετώντας τα σχέδια της Αγγλίας.

Από εκείνη την εποχή ήταν ευρέως γνωστό στην Ευρώπη ότι: [3] σελ. 125

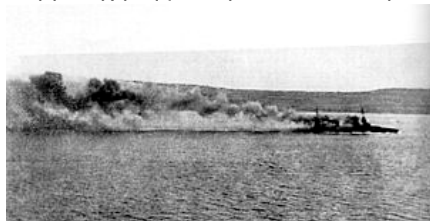
«The British Project was to put the Greeks in Constantinople in order to keep the Russians out and evidently the Russians were not unaware of this feature of the program».

«Το Βρετανικό Σχέδιο ήταν να φέρει τους Έλληνες στην Πόλη με σκοπό να κρατήσει έξω τους Ρώσους και προφανώς οι Ρώσοι γνώριζαν αυτήν την πτυχή του προγράμματος».

Κάτω από αυτές τις συνθήκες και την απειλούμενη «πολιτική εκτροπή» ο Ζαΐμης, φρονίμως ποιών, δεν θέλησε να αναλάβει την Κυβέρνηση. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος αφού βολιδοσκοπήσε και τον Στέφανο Σκουλούδη, μη έχοντας άλλη λύση, προχώρησε σε άλλο ένα μεγάλο σφάλμα. Την **9^η Μαρτίου 1915** κάλεσε τον γνωστό «ορκισμένο» αντίπαλο του Βενιζέλου, Δημήτριο Γούναρη, με την μικρότερη παρουσία στην αντιπολίτευση, να σχηματίσει Κυβέρνηση. **Νέα πολιτική εκτροπή.**

Από την **10^η Μαρτίου 1915** αρχίζει ένας νέος κατήφορος της Ελλάδας...

Οι Άγγλοι και οι Γάλλοι, ωσάν να μην είχαν προξενήσει κανένα κακό στην Ελλάδα, συνέχισαν την επιχείρηση στα Δαρδανέλλια και στην ανάγκη για εξεύρεση των αναγκαίων χερσαίων δυνάμεων προσπάθησαν να εμπλέξουν και τους Ιταλούς. Η Ιταλία από την 3^η Αυγούστου 1914 παρέμενε στην ουδετερότητα και διαπραγματευόταν την είσοδό της στον Πόλεμο ταυτόχρονα τόσο με τις Κεντρικές Δυνάμεις όσο και με την Εγκάρδια Συνεννόηση. Η Εγκάρδια Συνεννόηση για να δεχθεί την Ιταλία στους κόλπους της απαίτησε την συμμετοχή της στην εκστρατεία των Δαρδανελλίων και στις πολεμικές επιχειρήσεις στο Σέρβο – Αυστριακό Μέτωπο. Η Ιταλία την **10^η Μαρτίου 1915 απέκλεισε άμεσα και κατηγορηματικά** την συμμετοχή της εκστρατεία των Δαρδανελλίων.

Το γαλλικό πολεμικό «Bouvet» χτυπημένο από νάρκη

Οι Άγγλοι και οι Γάλλοι θα συνέχιζαν μόνοι τους την εκστρατεία. Πολεμικά πλοία των δύο χωρών εισήλθαν στα Δαρδανέλλια με αντικειμενικό σκοπό να αδρανοποιήσουν τα επάκτια οχυρά των Τούρκων δια Ναυτικού Βομβαρδισμού, οπότε στην συνέχεια ανενόχλητα να μπορέσουν να κινηθούν μέσα στον Βόσπορο προς καταστροφή των γερμανικών καταδρομικών Goeben και Breslau. Αυτή η πρώτη απόπειρα εισόδου, την **18^η Μαρτίου 1915**, κατέληξε σε πλήρη αποτυχία και οι Σύμμαχοι έχασαν τρία πλοία. Μάλιστα το γαλλικό «Bouvet» προσέκρουσε σε νάρκη και βυθίστηκε αΐτανδρο. [4]

τόμος III, σελ. 302

Αυτή η εξαιρετικά παρακινδυνευμένη επιχείρηση των Δαρδανελλίων άρχισε να κλιμακώνεται την **25^η Απριλίου 1915** όταν αγγλικές και γαλλικές ναυτικές δυνάμεις που προέρχονταν κυρίως από την Αυστραλία, την Νέα Ζηλανδία και την Σενεγάλη αποβιβάστηκαν στην χερσόνησο της Καλλίπολης. Οι πρώτες δυνάμεις που αποβιβάστηκαν, περί τις 15.000 με 20.000 άνδρες, κατάφεραν να κάνουν ένα προγεφύρωμα στις ακτές αλλά δεν μπόρεσαν να προωθηθούν στην ενδοχώρα. Οι ενισχύσεις που κατέφθαναν ήταν με το σταγονόμετρο με αποτέλεσμα Άγγλοι και Γάλλοι να μπουκωθούν σε μία διαδικασία να στέλνουν συνεχώς ενισχύσεις οι οποίες ήταν σχεδόν πάντα ανεπαρκείς για τον εκάστοτε αντικειμενικό σκοπό.

Λόγω του ότι η επιχείρηση των Δαρδανελλίων κλιμακώθηκε σταδιακά, οι αριθμοί τόσο των εμπολέμων όσο και των απωλειών τους είναι ασαφείς. Υπάρχουν ιστορικές αναφορές που αναβιβάζουν τις δυνάμεις των Τούρκων σε 800.000 και της Εγκάρδιας Συνεννόησης σε 400.000 άνδρες. Αντίστοιχα οι απώλειες των Τούρκων ανέρχονται σε 254.000 και της Εγκάρδιας Συνεννόησης σε 220.000 άνδρες. Πάρα πολλοί άνδρες από αμφότερες τις πλευρές αρρώστησαν και έχασαν την ζωή τους από μία επιδημία «*διάρροιας και εντερικών διαταραχών*» λόγω των κακών συνθηκών υγιεινής που επικρατούσαν στο μέτωπο.

Οι μάχες στην χερσόνησο της Καλλίπολης διήρκεσαν 8,5 μήνες και έληξαν τον Δεκέμβριο του 1915 με συντριπτική ήττα των δυνάμεων της Εγκάρδιας Συνεννόησης. Από τα μέσα Δεκεμβρίου 1915 μέχρι την **9^η Ιανουαρίου 1916** η Εγκάρδια Συνεννόηση κατάφερε να εκκενώσει επιτυχώς την χερσόνησο της Καλλίπολης αποφεύγοντας περαιτέρω απώλειες.

Νεαρός Αυστραλός Στρατιώτης στην Εκστρατεία των Δαρδανελλίων

Οι Τούρκοι με την λαμπρή καθοδήγηση του Γερμανού Στρατηγού Liman Von Sanders πέτυχαν μία σπουδαία νίκη. Στις μάχες της Καλλίπολης διακρίθηκε και ο 34χρονος τότε Αντισυνταγματάρχης Mustafa Kemal, ο μετέπειτα ηγέτης της νέας Τουρκίας. Ο Kemal είχε προβλέψει με ακρίβεια τις ακτές που θα γινόταν η απόβαση στην Χερσόνησο της Καλλίπολης και μάλιστα είχε διαφωνήσει ανοικτά με τον Γερμανό Στρατηγό Liman Von Sanders που πίστευε ότι η απόβαση θα γινόταν στην ασιατική πλευρά των Δαρδανελλίων. Οι περαιτέρω πολεμικές λεπτομέρειες της εκστρατείας εκφεύγουν των στόχων του παρόντος βιβλίου αλλά το γεγονός είναι ότι:

«Η εκστρατεία της Καλλίπολης είναι μία μελανή υπόθεση για την οποία κύριος υπεύθυνος ήταν ο εμπνευστής της Sir Winston Churchill».

Σ' αυτήν την επιχείρηση επιθυμούσαν οι Άγγλοι να εμπλέξουν την Ελλάδα, σ' αυτήν την επιχείρηση επιθυμούσε διακαώς ο Βενιζέλος να συμμετάσχει η Ελλάδα και δύο Στρατηγοί, εκ των οποίων ο ένας θα γινόταν στο άμεσο μέλλον Δικτάτορας, όρθωσαν το ανάστημά τους και... έσωσαν την Ελλάδα από άλλη μία καταστροφή.

Εάν η Ελλάδα συμμετείχε σ' αυτήν την εκστρατεία, πέραν από την συντριπτική ήττα, η υπόθεση μάλλον θα είχε και συνέχεια διότι οι Τούρκοι θα είχαν κάθε δικαίωμα να αντεπιτεθούν στην Ελλάδα με απρόβλεπτες περαιτέρω συνέπειες για τα νησιά αλλά και για όλη την Χώρα.

Επιπλέον αυτού οι Βούλγαροι καταδοκούσαν για την ανακατάληψη της Θεσσαλονίκης και της Μακεδονίας. Με ένα ελληνικό στρατό ηττημένο και αποδεκατισμένο οι Βούλγαροι θα είχαν εύκολο έργο και θα κατέβαιναν σχεδόν ανενόχλητοι στην Μακεδονία...

Το παράλληλο διπλωματικό παρασκήνιο (παζάρι) της εκστρατείας των Δαρδανελλίων

Οι Άγγλοι ουδέποτε ενδιαφέρθηκαν πραγματικά για τον έλεγχο της Κωνσταντινούπολης και των Στενών των Δαρδανελλίων. Οι Άγγλοι, για λόγους που θα φανούν στο άμεσο μέλλον, ενδιαφερόταν μόνο για τον έλεγχο της Κυβέρνησης του Σουλτάνου που θα τους εξασφάλιζε τα πετρέλαια της Μοσούλης και της Μεσοποταμίας.

Από την 11^η Φεβρουαρίου 1903, με Απόφαση της Βρετανικής Επιτροπής για την Άμυνα, οι Άγγλοι είχαν συνειδητοποιήσει ότι η στρατηγική αξία των Δαρδανελλίων δεν ήταν και τόσο μεγάλη για τα Βρετανικά ενδιαφέροντα. Έπρεπε όμως να δείχνουν στην διεθνή κοινότητα και ιδιαίτερα στους Ρώσους ότι ενδιαφέρονται σφόδρα. Έπρεπε να αναγορεύσουν το θέμα των Στενών σε ένα βασικό διαπραγματευτικό αντικείμενο μεταξύ Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας.

Οι Άγγλοι γνώριζαν πολύ καλά ότι οι Ρώσοι θα έφθαναν ακόμη και σε πόλεμο εναντίον οιοσδήποτε ήθελε να επιβουλευθεί τον έλεγχο των Στενών. Στις αρχές του 1915 ο στόχος τους είχε σχεδόν επιτευχθεί. Με ενέργειες όπως η υπόθεση της Τσατάλζας και η εκστρατεία των Δαρδανελλίων, οι οποίες βεβαίως στοίχισαν την ζωή χιλιάδων ανθρώπων, αλλά και πολλές διπλωματικού τύπου ασαφείς δηλώσεις είχαν καταφέρει να κάνουν τους Ρώσους να πιστεύουν ότι:

«διακυβεύεται η τύχη των Στενών και της Πόλης και κατά συνέπεια η ελεύθερη διακίνηση στην ανοικτή θάλασσα της Μεσογείου».

Η κατάσταση αυτή οδήγησε τους Ρώσους να αποσύρουν οιαδήποτε διεκδίκηση από την νομή της περιουσίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με αντάλλαγμα τα Στενά. Αυτός ήταν ο στόχος των Άγγλων και τα παρακάτω στοιχεία οδηγούν ασφαλώς στο συμπέρασμα αυτό.

Αυστραλοί και Νεοζηλανδοί στρατιώτες εφορμούν σε μάχη στα Δαρδανέλλια.

Μεσούντος του Πρώτου πολέμου και των προετοιμασιών για την εκστρατεία στα Δαρδανέλλια, η Αγγλία περί το τέλος του 1914 αρχές του 1915 άρχισε να διασκεδάζει την ιδέα μιας μονομερούς ειρήνης με την Οθωμανική Αυτοκρατορία μέσω κάποιας Φιλελεύθερης πολιτικής παράταξης που θα έφερναν στην Εξουσία στην Κωνσταντινούπολη, αφού βεβαίως κατάφερναν να εκδιώξουν τους Τρεις φιλογερμανούς Νεότουρκους Πασάδες.

Οι Ρώσοι αντελήφθησαν ότι όλα αυτά τα τερτίπια ήταν τεχνάσματα των Άγγλων με απώτερο σκοπό τον έλεγχο των Στενών και αποφάσισαν αρχικά να μείνουν «έξω από αυτήν την υπόθεση». Η ρωσική Κοινή γνώμη ήταν ανάστατη με τις Άγγλο - Γαλλικές μεθοδεύσεις για τα Στενά και οι ρωσικές εφημερίδες ενίσχυαν την έξαψη των Ρώσων. Παράλληλα την ίδια εποχή, με κάποιο τρόπο είχε φθάσει στην Αγγλία μία φήμη ότι ο Ρώσος Υπουργός Sazonov είχε δηλώσει σε κάποια εφημερίδα ότι: ^[3] *σελ. 125*

«Η Ρωσία σκόπευε να καταλάβει την Κωνσταντινούπολη».

Η δήλωση αυτή του Sazonov δημιούργησε θέμα στην Αγγλία και την **25^η Φεβρουαρίου 1915** ο Sir Ed Grey, ερωτηθείς σχετικά στην Βουλή των Κοινοτήτων, απάντησε ότι: ^[15]

«η Αγγλία ήταν υπέρ της ελεύθερης πρόσβασης της Ρωσίας στην ανοικτή θάλασσα (από τα Στενά) αλλά η ακριβής φόρμα αυτής της θέσεως, χωρίς αμφιβολία θα ρυθμιζόταν από τους όρους της ειρήνης που θα ακολουθούσε μετά το τέλος του Πολέμου».

Η παραπάνω δήλωση με την σειρά της δημιούργησε μεγαλύτερη ένταση στην Ρωσική Κοινή Γνώμη και τις ρωσικές εφημερίδες. Την **27^η Φεβρουαρίου 1915** νέες φήμες έφτασαν στα αυτιά των Ρώσων ότι:

«Άγγλοι και Γάλλοι θα έστελναν στην Πόλη ένα Αρμένιο κεφαλαίουχο, πρώην σύμβουλο της Κυβέρνησης των Νεότουρκων, να οργανώσει ένα πραξικόπημα για λογαριασμό της Εγκάρδιας Συνεννόησης και εναντίον της Κυβέρνησης των Τριών Πασάδων».

Το όνομα του Αρμένιου Συμβούλου ήταν **Caluste Gulbenkian**, ο οποίος το 1902 είχε πολιτογραφηθεί Άγγλος Πολίτης και δεν ήταν άλλος από τον μετέπειτα γνωστό ως «Mister 5%» και πρωταγωνιστή των διπλωματικών και επιχειρηματικών τεχνασμάτων των Άγγλων για την νομή των πετρελαϊκών κοιτασμάτων στην Μοσούλη και την Μεσοποταμία. ^[16]

Ο Mister 5% - G. Gulbenkian

Τελικά την **1^η Μαρτίου 1915** ο Sazonov, όντας και ο ίδιος όχι ικανοποιημένος από τις ασαφείς και αδύστατες δηλώσεις των Άγγλων και των Γάλλων, σχεδόν αναγκάστηκε από την Ρωσική Κοινή Γνώμη να απαιτήσει από Αγγλία και Γαλλία: [17] τόμος II, σελ. 199, 200

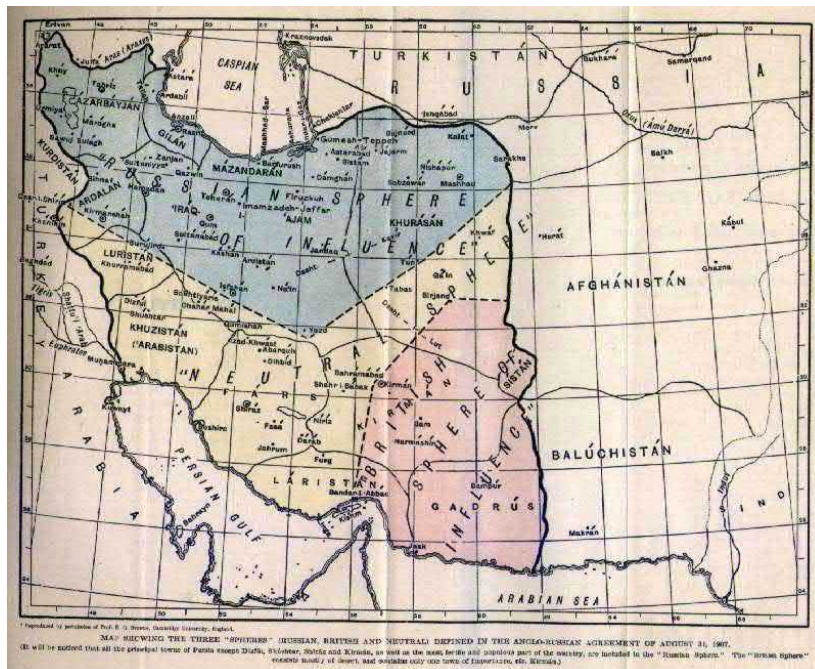
«μία δραστική τελική διευθέτηση της υπόθεσης της Πόλης και των Στενών η οποία θα ήταν σύμφωνη με τις βλέψεις της Ρωσικής Κυβερνήσεως και τις προσδοκίες του Ρωσικού λαού».

Ο Sir Ed Grey έκρινε ότι είχε φθάσει η κατάλληλη ώρα να ζητήσει αυτό που πράγματι επιθυμούσε και την ίδια ημέρα απήντησε ότι το αντίτιμο για την συναίνεση στις Ρωσικές βλέψεις ήταν:

«η συγκατάθεση της Ρωσίας στην προσάρτηση της ουδέτερης ζώνης στην Περσία (συμφωνία του 1907) και σε όλο το κεντρικό Ιράν συμπεριλαμβανομένου του Ισπαχάν».

Οι Ρώσοι απάντησαν αμέσως ότι δέχονται με τον όρο:

«Οι Ρώσοι να έχουν πλήρη ελευθερία κινήσεων στην Ρωσική σφαίρα επιρροής»

Η Ρωσική και η Αγγλική σφαίρα επιρροής στην Περσία - 1907 και 1915

Όλα αυτά ανάγκασαν τον Ρώσο Υπουργό Εξωτερικών Sazonov να στείλει την **4^η Μαρτίου 1915** σε Λονδίνο και Παρίσι ένα τελικό memorandum το οποίο **δεν επιδεχόταν αμφισβητήσεις**. [16]

«Η Ρωσία διεκδικούσε την βόρεια πλευρά του Βοσπόρου, την θάλασσα του Μαρμαρά, τα Δαρδανέλλια και την Θράκη μέχρι την γραμμή Enos - Midia. Στην ασιατική πλευρά διεκδικούσε το έδαφος από τον ποταμό Sakaria μέχρι τον κόλπο του Ismid και στην είσοδο των Στενών τα νησιά Ίμβρο και Τένεδο.

Οιαδήποτε άλλη διευθέτηση θα ήταν μη ικανοποιητική και ασταθής»

και το σπουδαιότερο, η Ρωσία σαν αντιστάθμισμα:

«υποσχόταν να δει με συμπάθεια τις Αγγλικές και Γαλλικές επιθυμίες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ή αλλού».

Ο Sazonov είχε ζηλέψει την ασαφή διπλωματία των Εγγλέζων ή επιθυμούσε να απαντήσει με τον ίδιο τρόπο... Στα μεγάλα Κράτη υποβόσκει πάντα «ο Κρατικός εγωισμός»...

Προφανώς Άγγλοι και Γάλλοι δεν ικανοποιήθηκαν από την ρωσική «συμπάθεια» και συνέχισαν «να απειλούν τα Στενά με την προετοιμασία της Εκστρατείας των Δαρδανελλίων». Έτσι την **6^η Μαρτίου 1915**, την ημέρα που ο Βενιζέλος υπέβαλε για τρίτη φορά σε ένα εξάμηνο την παραίτησή του, ο Άγγλος Πρέσβης στην Αγία Πετρούπολη Sir George Buchanan παρουσίαζε στους Ρώσους μία πρόταση του Sir Ed Grey: ^[18]

«Για την δυνατότητα συμμετοχής των Ελλήνων στην επιχείρηση των Δαρδανελλίων» όπου «επιβεβαίωνε στον Sazonov τις θέσεις του για τις Ρωσικές βλέψεις, θεωρούσε σημαντική την ελληνική συμμετοχή στην εκστρατεία και τον διαβεβαίωνε ότι η Αγγλία ουδέποτε είχε υποσχεθεί στην Ελλάδα τα Στενά και την Πόλη. Η Ελλάδα, για τις υπηρεσίες της, θα έπαιρνε σαν αντιστάθμισμα την περιοχή της Σμύρνης».

Όπως προαναφέρθηκε, ο Sazonov όμως ήταν σαν να μην άκουσε τίποτε από όλα αυτά και την **7^η Μαρτίου 1915** ανέθεσε στον Demidov να κλείσει το θέμα και να πει στους Έλληνες: ^{[10] σελ. 200}

«Η Ελληνική συνεργασία δεν ήταν επιθυμητή για την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης».

Αυτό το ρωσικό veto στην ελληνική συμμετοχή ανάγκασε τους Άγγλους να στείλουν την **12^η Μαρτίου 1915** στους Ρώσους ένα memorandum – απάντηση στο ρωσικό memorandum της 4^{ης} Μαρτίου ότι:

«... οι ρωσικές απαιτήσεις είχαν προχωρήσει περισσότερο απ' όσο αναμενόταν από το Λονδίνο...» και συνέχιζαν ^[19]

«... if the war ends in a triumphant conclusion and if the aspirations of Great Britain and France in the Ottoman Empire as well as in other regions are realized, as exposed in the Russian communication ... the Government of His Majesty King George V will give its consent to what is exposed in the memorandum of the Imperial Government on the subject of Constantinople and the Straits". ^[16]

Σε απλούστερη διατύπωση οι Άγγλοι έλεγαν στους Ρώσους:

«Όταν με το καλό τελειώσει θριαμβευτικά ο πόλεμος και εάν οι Αγγλικές και οι Γαλλικές επιδιώξεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και σε άλλες περιοχές έχουν πραγματοποιηθεί, όπως σας έχουμε ενημερώσει... {;;;}, η Κυβέρνηση και η Εξοχότητα Βασιλιάς Γεώργιος V θα δώσουν την συγκατάθεσή τους για ότι εκτίθεται στο memorandum της Αυτοκρατορικής Κυβερνήσεως για το θέμα της Κωνσταντινούπολης και των Στενών»

Ακολούθησαν μερικές διευκρινίσεις και διπλωματικές αψιμαχίες αλλά «η συμφωνία είχε κλείσει».

Αυτή η μυστική ουσιαστικά συμφωνία μεταξύ Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας ήταν η βάση της διανομής της περιουσίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αγγλία και Γαλλία, μετά τον πόλεμο θα έπαιρναν τα πετρέλαια. Η μοναδική αλλαγή θα επερχόταν με την είσοδο των ΗΠΑ στον πόλεμο, γεγονός που θα τροποποιούσε μόνο τα μερίδια.

Οι Άγγλοι και οι Γάλλοι αν και με την παραπάνω συμφωνία είχαν εξασφαλίσει τον αντικειμενικό τους σκοπό, δεν μπορούσαν πλέον να κάνουν πίσω και να ακυρώσουν την εκστρατεία στα Δαρδανέλλια. Έπρεπε να τηρήσουν τα προσήματα και να συνεχίσουν την εκστρατεία στο πνεύμα της 3^{ης} Ιανουαρίου 1915, δηλαδή στο πνεύμα του:

«Πως θα μπορούσαν τάχα οι Άγγλοι να ... βοηθήσουν και να ανακουφίσουν τους συμμάχους Ρώσους οι οποίοι φοβόταν μία Τουρκική επίθεση στον Καύκασο;»

Αυτό επιβεβαιώνεται έμμεσα από το γεγονός ότι «η Εκστρατεία στα Δαρδανέλλια άρχισε με μεγάλη προχειρότητα, χωρίς επιτελικά σχέδια, με παλαιά παροπλισμένα (obsolete) πλοία και με μόλις 15.000 «ανυποψίαστους στρατιώτες» που στάλθηκαν «ως πρόβατα στην σφαγή» να αντιμετωπίσουν υπέρ δεκαπλάσιες δυνάμεις σε ένα άγνωστο και αφιλόξενο πολεμικό πεδίο».

Ευτυχώς για την Ελλάδα οι Ρώσοι ήταν ανένδοτοι και δεν επιθυμούσαν την βοήθεια της.

Είχαν όμως αποδεχθεί την εκστρατεία και προετοίμαζαν τα σχέδια της τριπλής κατοχής της Κωνσταντινούπολης από Ρώσους, Άγγλους και Γάλλους. Υπήρχε βέβαια κάποιο μειονέκτημα. Οι Ρώσοι δεν θα συμμετείχαν στις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Την **28^η Μαρτίου 1915** ο Ρώσος Πρέσβης Isvolsky που ήταν στο Παρίσι και σφυγμομετρούσε την Κοινή Γνώμη συμβούλευε τον Sazonov: ^[20]

«Όλες οι μέχρι τώρα προσπάθειες και συμφωνίες που έχουμε κάνει θα μπορούν να οδηγήσουν σε αίσια αποτελέσματα μόνον εάν αναλάβουμε τον κύριο στρατιωτικό και ναυτικό ρόλο στην κατάληψη της Κωνσταντινούπολης».

Τότε πλέον η εκστρατεία των Δαρδανελλίων άλλαξε «μερικώς χαρακτήρα». Έγινε και μέσο πίεσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας να αλλάξει στρατόπεδο. ^{[3] σελ. 132.}

Οι Άγγλοι, ενώ την 19^η Φεβρουαρίου 1915 είχαν αρχίσει την Εκστρατεία της Καλλίπολης και είχαν ήδη προχωρήσει σε πρώτη φάση σε ένα ακίνδυνο για τα πλοία τους Ναυτικό Βομβαρδισμό των ακτών της Καλλίπολης {Κεφ. 5, σελ. 8}, την ίδια εποχή ο Sir Ed Grey είχε παράλληλα αρχίσει τις προσπάθειες για μία μονομερή συμμαχία με την Τουρκία.

Οι Ρώσοι όταν ρωτήθηκαν απάντησαν ότι δεν θα είχαν καμμία αντίρρηση για μία τέτοια συμμαχία, υπό την προϋπόθεση ότι τα Στενά και η Κωνσταντινούπολη θα δινόταν – όπως είχε συμφωνηθεί – στους Ρώσους. Οι Άγγλο-Γάλλοι δεν είχαν αντίρρηση.

Είχαν όμως οι Τούρκοι. Ο Enver Pasha τον Απρίλιο και τον Μάιο του 1915 είχε πάει αρκετές φορές στην Γενεύη να διαπραγματευθεί με τους Άγγλο – Γάλλους την μονομερή συμμαχία αλλά επ’ ουδενί ήθελε να παραδώσει την Πόλη στους Ρώσους. Φυσιολογικά στο τέλος του Μαΐου 1915 η υπόθεση «ναυάγησε».

Οι Τούρκοι κατά την προσφιλή διπρόσωπη διπλωματική τακτική τους, τον Φεβρουάριο 1915 είτε περιέπαιζαν την Αντάντ ή «είχαν πουλήσει» στους Γερμανούς την πληροφορία ότι: [21] σελ. 145

«προτίθενται να κάνουν παραχωρήσεις στην Ρωσία στα Στενά και την Κωνσταντινούπολη με αντικειμενικό σκοπό να την βγάλουν από τον πόλεμο».

Οι Γερμανοί δεν έχασαν χρόνο και προσέγγισαν μία εκτοπισμένη για ερωτικούς λόγους στην Αυστρία Ρωσίδα Πριγκίπισσα, την Maria Vasilchikova η οποία την **10^η Μαρτίου 1915** έστειλε μία επιστολή στον αγαπημένο Τσάρο Νικόλαο με αντικείμενο μία προσέγγιση των Ρώσων με τους Γερμανούς για μονομερή συνθηκολόγηση. Μετά από κάποιες χαλαρές και μέσω αλληλογραφίας διαπραγματεύσεις, η Γερμανία προσέφερε στην Ρωσία την Κωνσταντινούπολη και τα Στενά. Ο Τσάρος όμως αρνήθηκε να συνεχίσει τις διαπραγματεύσεις και την **20^η Ιουλίου 1915** «ναυάγησε» και αυτή η υπόθεση.

Η Ρωσίδα Πριγκίπισσα Maria Vasilchikova

Η Κωνσταντινούπολη και τα Στενά, αν τελικά δεν θα παρέμεναν στην κυριαρχία των Τούρκων, είτε μέσω της Εγκάρδιας Συνεννόησης ή μέσω των Κεντρικών Δυνάμεων θα κατέληγαν στους Ρώσους.

Η Ελλάδα δεν είχε καμμία ελπίδα να πάρει την Κωνσταντινούπολη, αν και πολλοί Έλληνες «ζούσαν και ανέπνεαν με το απατηλό όνειρο της Κόκκινης Μηλιάς».

Η Εκστρατεία της Καλλίπολης απέτυχε και αυτή η αποτυχία οφειλόταν τόσο σε διπλωματικούς όσο και στρατιωτικούς λόγους.

- ✚ Ο κύριος διπλωματικός λόγος ήταν η διαφωνία των Άγγλο – Γάλλων να συνεννοηθούν με τους Ρώσους για την – μετά τον πόλεμο – κυριαρχία στα Στενά. Συνέπεια της διαφωνίας ήταν και η αποτυχία των Άγγλων να εμπλέξουν την Ελλάδα στην εκστρατεία.
- ✚ Ο κύριος στρατιωτικός λόγος ήταν η προχειρότητα με την οποία αντιμετώπισαν οι Άγγλοι την υπόθεση. Αν και τελικά η Εγκάρδια Συνεννόηση αναγκάστηκε – λόγω των συνθηκών – να εμπλέξει πάνω από 400.000 στρατιώτες, οι αρχικές κινήσεις της έγιναν με ελάχιστες δυνάμεις, γεγονός που συνηγορεί στην ανάλυση ότι:

Οι Άγγλοι και Γάλλοι είχαν ξεκινήσει να κάνουν ένα military show το οποίο είχαν σκοπό να διακόψουν όταν και εάν η Ρωσία συναινούσε να αποποιηθεί του μεριδίου της από τα πετρελαϊκά κοιτάσματα των Οθωμανών. Η Ρωσία πράγματι συναίνεσε και αποποιήθηκε τα δικαιώματά της αλλά όταν συνέβη αυτό, οι Άγγλοι και οι Γάλλοι είχαν εμπλακεί σε μία περιπέτεια από την οποία η έξοδος δεν ήταν εύκολη υπόθεση.

Εκτός από τις προαναφερθείσες τρομακτικές απώλειες η αποτυχημένη Εκστρατεία των Δαρδανελλίων κόστισε στην Εγκάρδια Συνεννόηση:

- ✚ Την μείωση του κύρους της
- ✚ Την σύμπλευση της Βουλγαρίας με τις Κεντρικές Δυνάμεις καθώς και
- ✚ Την επιμήκυνση του Πολέμου κατά δύο περίπου χρόνια

Αυτά βέβαια τα τόσο αρνητικά αποτελέσματα δεν εμπόδισαν τον εμπνευστή της Sir Winston Churchill να γίνει αργότερα μία από τις πλέον σημαντικές ιστορικές και πολιτικές προσωπικότητες της Αγγλίας. Πάντως, από την **8^η Αυγούστου 1915**, όταν η ήττα της Εγκάρδιας Συνεννόησης είχε αρχίσει να διαγράφεται, οι Άγγλοι και οι Γάλλοι είχαν ήδη αρχίσει να προετοιμάζουν τα επιτελικά σχέδια για μια νέα Εκστρατεία στην Θεσσαλονίκη. Η Ελλάδα θα έμπαινε σε νέες περιπέτειες... [3] σελ. 134

Η τύχη των Στενών και της Πόλης

Για την πληρότητα της υπόθεσης πρέπει να αναφερθούν τα παρακάτω τα οποία ουσιαστικά χάραξαν την σημερινή κατάσταση των Στενών.

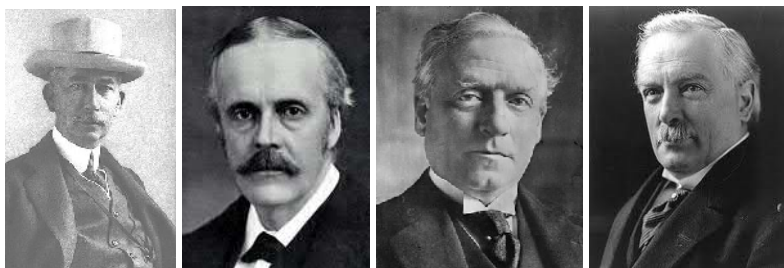
Όπως προαναφέρθηκε, από τον Μάρτιο του 1915, οι Άγγλοι και οι Γάλλοι είχαν καταλήξει σε μία μυστική συμφωνία με τους Ρώσους σύμφωνα με την οποία:

«οι Ρώσοι θα έπαιρναν τα Στενά και την Πόλη και οι Άγγλο – Γάλλοι τα πετρέλαια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Μετά την αποτυχία της Εκστρατείας των Δαρδανελλίων, ο Μεγάλος Δούκας της Ρωσίας Νικόλαος και ο Αρχηγός του Ρωσικού Επιτελείου Στρατηγός Alekseen διαπίστωσαν ότι ο μόνος δρόμος για την ελευθερία διακινήσεως των Ρωσικών πλοίων από τα Στενά ήταν να έλθει η Ρωσία απ' ευθείας σε μία διμερή συμφωνία με την Τουρκία. Η προσπάθειά τους για διμερή συμφωνία απέτυχε διότι τόσο ο Τσάρος Νικόλαος Β' όσο και ο Υπουργός Εξωτερικών Sazonov είχαν διαφορετικές απόψεις ή ίσως να ήταν οι μόνοι Ρώσοι που γνώριζαν την μυστική συμφωνία με τους Άγγλο-Γάλλους.

Τον Φεβρουάριο του 1916 η Αμερική εισήλθε στο club των μνηστήρων της περιουσίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο Αμερικανός Συνταγματάρχης E.M. House, Σύμβουλος του Προέδρου Woodrow Wilson ήταν στο Λονδίνο και συζητούσε με τους Άγγλους τις προοπτικές ειρήνης και στον ημερολόγιό του της **14^{ης} Φεβρουαρίου 1916** έγραφε: ^[22]

«Όλοι μας ευδιάθετα διαμοιράσαμε την Οθωμανική Αυτοκρατορία, στην Ασία και στην Ευρώπη. Οι συζητήσεις «κρέμασαν για αρκετό χρόνο γύρω από την τύχη της Κωνσταντινούπολης. Οι Lloyd George και Balfour δεν ήταν ενθουσιασμένοι με την ιδέα να την δώσουν στην Ρωσία, ο Grey και ο Asquith πίστευαν ότι εάν δεν γίνει αυτό, θα υπήρχε λόγος για έναν νέο πόλεμο. Πρότεινα την ουδετεροποίηση της Κωνσταντινούπολης...».

Ο Συνταγματάρχης E.M. House και οι Άγγλοι πολιτικοί Balfour, Asquith, Lloyd George τον Φεβρουάριο 1916

Αυτά που είχε συζητήσει ο Αμερικανός Συνταγματάρχης E.M. House με τους Άγγλους αποκαλύπτονται σε ένα Memorandum Sir Ed Grey της **22^{ας} Φεβρουαρίου 1916**:

«Ο Αμερικανός Πρόεδρος Wilson είχε ενημερωθεί για την Κατάσταση (;) και ήταν έτοιμος, εάν Αγγλία και Γαλλία πίστευαν την στιγμή ευνοϊκή, να δώσουν ένα τέλος στον Πόλεμο. Σε περίπτωση που οι Γερμανοί δεν θα συμφωνούσαν, η Αμερική θα έμπαινε στον Πόλεμο».

Ο Αμερικανός Πρόεδρος Woodrow Wilson

Η πραγματικότητα ήταν ότι στο Λονδίνο η Αμερική διαπραγματευόταν με τους Άγγλο-Γάλλους τα ανταλλάγματα της προκειμένου να εισέλθει στον Πόλεμο. Επ' αυτού ο Sir Ed Grey προσπάθησε τότε να ενημερώσει έμμεσα τους Αμερικανούς για την μυστική συμφωνία με τους Ρώσους για τα Στενά, χωρίς να αποκαλύψει την συμφωνία, λέγοντας ότι:

«η απόκτηση μια εξόδου της Ρωσίας στην ανοικτή θάλασσα θα πρέπει να είναι μέρος αυτής της ειρήνης.»

Όμως οι Αμερικανοί είχαν διαφορετική άποψη και ο Αμερικανός Συνταγματάρχης E.M. House, μερικά χρόνια αργότερα, συνέχιζε:

«Αισθάνομαι πολύ σίγουρος ότι, ..., η πρότασή μου στους Βρετανούς τον Φεβρουάριο 1916 δεν ήταν τίποτε περισσότερο από το να επιτρεπόταν στην Ρωσία να έχει πάντα μία έξοδο στη ανοικτή θάλασσα από τα Δαρδανέλλια. Αντίθετα πίστευα ότι δεν θα έπρεπε να της επιτραπεί να αποκτήσει περισσότερη εδαφική περιοχή στην Ευρώπη ή στην Ασία».

Έτσι μετά από τόσες προσπάθειες, διπλωματικές νότες, ίντριγκες, συζητήσεις, διαπραγματεύσεις, πολέμους και χιλιάδες νεκρούς έγινε αυτό που ισχύει σήμερα:

Τα Στενά ανήκουν στους Τούρκους και η Ρωσία έχει απλά το δικαίωμα της απρόσκοπτης διέλευσης.

Κεφάλαιο 6: Ο Εθνικός Διχασμός

Ότι χειρότερο έχει συμβεί στην Πολιτική Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας!!!

Το πετύχαμε κι' αυτό... Έπρεπε να περάσουν δύο χιλιετίες για να φθάσουμε από τα «Κράτη-Πόλεις της Αρχαίας Ελλάδας» στα δύο... Κράτη της Νεώτερης Ελλάδας.

Δεν έφθανε βέβαια που έγιναν τα δύο Κράτη, έπρεπε και να... βγάλει το ένα το μάτι του άλλου.

Ίσως βέβαια αυτό το αδελφοκτόνο μίσος να αποτέλεσε την βάση να παραμείνει τελικά μία και μόνο μία Ελλάδα.

Ο Εμφύλιος πόλεμος που άρχισε, ουσιαστικά σταμάτησε με ένοπλη επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων. Όχι βέβαια για το καλό μας αλλά για το καλό τους. Οι Έλληνες έπρεπε να τελειώνουν με τα εσωτερικά τους διότι ολόκληρος ο Ελληνικός Στρατός χρειαζόταν στο μέτωπο της Θεσσαλονίκης.

Έτσι είτε ο Βασιλιάς ή ο Βενιζέλος έπρεπε γρήγορα να κερδίσει στο εσωτερικό έτσι ώστε «σύσσωμο το Ελληνικό Έθνος» να ταχθεί στο πλευρό της Αντάντ. Η Αντάντ είχε διαλέξει τον Βενιζέλο να κερδίσει...

Η Βενιζελική ομάδα, ακολουθώντας πιστά τις προθέσεις του αρχηγού της, πίστευε στην έξοδο της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ ενώ η Φιλοβασιλική ομάδα, ακολουθώντας και αυτή πιστά τις προθέσεις του Βασιλέως, θεωρούσε ότι η Ελλάδα έπρεπε να παραμείνει στην ουδετερότητα. Η Βενιζελική ομάδα, ίσως και εν απουσία άλλης δικαιολογίας, θεωρούσε ότι η ουδετερότητα των φιλοβασιλικών εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των Κεντρικών Δυνάμεων. Σημειώνεται ότι και η Ισπανία τότε είχε αποφασίσει να μείνει στην ουδετερότητα αλλά κανείς δεν έδινε την σημασία που έδιναν οι Ευρωπαίοι στην ελληνική ουδετερότητα.

Οι περισσότεροι σύγχρονοι Έλληνες έχουν την εντύπωση ότι ο Εθνικός Διχασμός είχε πράγματι διχάσει όλο τον Ελληνικό Λαό σε δύο ομάδες, τους Φιλοβασιλικούς και τους Βενιζελικούς. Η πραγματικότητα ήταν, όπως άλλωστε συμβαίνει τις περισσότερες φορές, ότι δύο μικρές σχετικά ομάδες φανατικών οπαδών της τάξεως των 5.000 με 10.000 ατόμων, μία Φιλοβασιλική και μία Βενιζελική έφτασαν την Ελλάδα στην πλέον αισχρή περίοδο της Ελληνικής Ιστορίας.

Η πλειονότητα του Ελληνικού Λαού υποστήριζε την μία ή την άλλη παράταξη αλλά παρακολουθούσε παθητικά τις ενέργειες των φανατικών οπαδών και των ηγετών των δύο ομάδων και συμμετείχε ενεργά μόνο στις Εκλογές οι οποίες εκείνη την εποχή επιδεχόταν και νοθεία αλλά και καθοδήγηση. Το ελληνικό εκλογικό σώμα με μικρή έως μηδενική πολιτειακή μόρφωση, άλλοτε πειθήνια, άλλοτε με φόβο και άλλοτε με τυφλή υποταγή ακολουθούσε τις προτροπές των ομάδων, των ηγετών τους και των κομματαρχών.

Κανείς δεν γνώριζε ποιος θα ήταν ο νικητής και όλοι θα θέλανε να είναι με τον νικητή. Ακόμη και στην σύγχρονη Ελλάδα ο παρακάτω διάλογος – κατά κάποιο τρόπο – ισχύει:

«Με ποιόν είσαι στις Εκλογές μπάρμπα Κώστα;»

«Με τον νικητή μπρε,..., με τον νικητή...».

Από την άνοδο του Δημητρίου Γούναρη στην εξουσία, στις 10 Μαρτίου του 1915 (Κεφ. 5, σελ. 13) μέχρι την 9^η Οκτωβρίου 1916 στην Ελλάδα ανέβηκαν επτά (7) Κυβερνήσεις.

Τελικά την 9^η Οκτωβρίου η Ελλάδα χωρίστηκε σε δύο Κράτη με δύο ανεξάρτητες Κυβερνήσεις, το ένα στην Αθήνα και το άλλο στην Θεσσαλονίκη.

Στο διάστημα του Εθνικού Διχασμού η Ελλάδα έφθασε στα όρια της διαλύσεως και ίσως στα πρόθυρα του αφανισμού της, τουλάχιστον σαν Κράτος με την μορφή που έχει σήμερα.

Βιβλιογραφία

- [1] Σ. Μαρκεζίνης, Πολιτική Ιστορία Νεώτερης Ελλάδας, Αθήνα 1966
- [2] A. Frangulis, *La Grece et la crise mondiale*, Paris 1926
- [3] G. F. Abbott, *Greece and the Allies 1914-1922*, 1922
- [4] S. Cosmin, *L'Entente et la Grece pendant le grande guerre 1914-1917*, Paris 1926
- [5] Ed Grey, *Grey Memories II*,
- [6] Αρχεία εφημερίδας Ριζοσπάστης
- [7] Raymond Poincare, *Le Guerre de siege* 1915
- [8] *New York Times* 26^{ης} Ιουλίου 1915
- [9] *Greek White Book I* σελ. 19
- [10] S. Cosmetatos, *The Tragedy of Greece*, London 1928
- [11] Αρχείο Στέφανου Σκουλούδη και Οικογένειας Αθηνογένη, Χριστίνα Βάρδα – 1995
- [12] Paxton Hibben, *Constantine I and the Greek People*, New York, Century Company, 1920
- [13] Howard Harry, *The Partition of Turkey*, 1931
- [14] G. Ward Price, *The story of the Salonika Army*
- [15] Bernard Oudin, *Aristide Briand*, 2004
- [16] α) Έθνος - 31 Αυγ 1916, β) Ελεύθερος Τύπος - 1^η Σεπ 1916, γ) Εστία – 1^η Σεπ 1916
- [17] *Milano Mondatori Delle Querre Balkaniche della Grande Querra* , 1927
- [18] Compton Mackenzie, *Greek Memories*, επανέκδοση 1939
- [19] J.C. Lawson, *Tales of the Aegean Intrigue*.
- [20] Η επεξεργασία των αρχείων του Foreign Office έγινε από τον Keith Hamilton, Ιστορικό του Foreign and Commonwealth Office και Senior Editor of Documents on British Policy Overseas.
- [21] Ελευθεροτυπία 12^η Οκτωβρίου 2000
- [22] Γ. Αναστασιάδης, Ε. Χεκίμογλου, Δ. Δίγκας, 1876-1974, University Studio Press, 2002
- [23] Δικαστική έρευνα που έγινε από τον συνταγματάρχη Γ. Μπασακάρη το 1921.
- [24] Ο δημοσιογράφος Γεώργιος Βεντήρης ήταν στενός προσωπικός φίλος του Ελευθέριου Βενιζέλου καθώς και συγγραφέας του σημαντικού φιλοβενιζελικού έργου «Η Ελλάς του 1910-1920»
- [25] Φοίβος Γρηγοριάδης, *Διχασμός - Μικρά Ασία*, 1909-1930
- [26] Βασίλης Ραφαηλίδης, *Η Κωμικοτραγική Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας*.
- [27] Price C. Ward, *The Story of the Salonika Army*
- [28] Vol. LVII, Issue 14199, 25 September 1916
- [29] Ε. Μελικουνάκης, *Βενιζέλου Ανάβασις*, Αθήνα 1955
- [30] *Cyril Falls, Military Operations - Macedonia: Vol I & II. From the Outbreak of War to the Spring of 1917* (London, 1933)
- [31] *Records of the Great War, Vol. V*, ed. Charles F. Horne, National Alumni 1923
- [32] Χρ. Σ. Χουρμούζιος. *Τα κατά την 18ην και 19ην Νοεμβρίου 1916*
- [33] Stavros Stavridis, *The Greek Schism of 1916-17 and the Anglo-Hellenic League*
- [34] Charles F. Horne, *Records of the Great War, Vol. V*, ed. National Alumni 1923
- [35] Βιογραφία Ναυάρχου Dartige De Fournet
- [36] Καθημερινή 18 Νοεμβρίου 2006
- [37] Ministry of Foreign Affairs of Greece, *Official Report on the Events Which Took Place in Athens, December 1 and 2, 1916*, Παρίσι 1918
- [38] Εγκυκλοπαίδεια «Πάπυρος – Larousse».

Κυβέρνηση Δημητρίου Γούναρη

Περίοδος 10 Μαρτίου 1915 έως 17 Αυγούστου 1915 – Ημέρες Διακυβέρνησης 161

Μετά την παραίτηση του Βενιζέλου την 6^η Μαρτίου 1915 {Κεφ. 5, σελ. 12}, ο Δημήτριος Γούναρης την **10^η Μαρτίου 1915** ορκίσθηκε Πρωθυπουργός της Ελλάδας και Υπουργός Εθνικής Άμυνας. Λόγω ιδιοσυγκρασίας, μορφώσεως, καλών τρόπων αλλά προπάντων λόγω των φιλοβασιλικών του θέσεων σχεδόν αμέσως έγινε αποδεκτός και συμπαθής στη Ελληνική Βασιλική Οικογένεια. Ελληνικά ιστορικά κείμενα αναφέρονται στον Γούναρη και τον χαρακτηρίζουν ως «*ακέραιο χαρακτήρα, ευρείας μορφώσεως, ήρεμη φυσιογνωμία και με ρητορικές ικανότητες*».

Ως πολιτικός είχε ένα σοβαρό μειονέκτημα: «*ήταν ορκισμένος εχθρός του Βενιζέλου*». Αν και ποτέ δεν εξέφρασε την γνώμη του άμεσα, θεωρούσε τον Βενιζέλο όργανο των Άγγλων.

Ως Υπουργός Εξωτερικών της νέας Κυβέρνησης διορίστηκε ο Γεώργιος Χρηστάκης Ζωγράφος ο οποίος με την βοήθεια του Βενιζέλου είχε διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στα γεγονότα της Βορείου Ηπείρου.

Ο Γούναρης δεν κυβερνούσε μόνος του. Σημαντική επιρροή ενασκούσαν οι εξωκοινοβουλευτικοί Ιωάννης Μεταξάς και ο Γεώργιος Στρέιτ, άτυπα ως μυστικοσύμβουλοι του Βασιλέως. Για πολλούς ο σπουδασμένος στην Γερμανία και φιλογερμανός Γεώργιος Στρέιτ που εξέφραζε τις θέσεις του Βασιλέως ήταν αυτός που ουσιαστικά ήλεγχε την Κυβέρνηση.

Ο Πρωθυπουργός Δημήτριος Γούναρης και ο σκιώδης Πρωθυπουργός Γεώργιος Στρέιτ

Οι Δημήτριος Γούναρης, Ιωάννης Μεταξάς, Γεώργιος Στρέιτ καθώς και ο Έλληνας Πρέσβης στο Βερολίνο, Γεώργιος Θεοτόκης ήταν έντονα «*γερμανόφιλοι*», όλοι στο πλευρό του Βασιλιά Κωνσταντίνου. Στον αντίποδα ο Βενιζέλος ήταν ο μόνος φιλικά διακείμενος προς την Αντάντ και ιδιαίτερα προς τους Άγγλους.

Οι «*γερμανόφιλοι*» ήταν σχετικά προσεχτικοί και πίσω από την ουδετερότητα έκρυβαν επιμελώς τις προθέσεις και την επιθυμία τους να συνταχθούν με τις Κεντρικές Δυνάμεις.

Αντίθετα ο Βενιζέλος, φανερά ή κρυφά, έμμεσα ή άμεσα υποστήριζε την έξοδο της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ. Ήταν τόσο ένθερμος οπαδός των Άγγλων που οι «*γερμανόφιλοι*» τον θεωρούσαν σαν βέβαιο συνεργάτη των Άγγλων, δολοπλόκο και το χειρότερο όλων ήταν ότι του συμπεριφερόταν σαν συνωμότη.

Η γνώμη του Βενιζέλου για τους πολιτικούς του αντιπάλους αλλά και τον Βασιλιά Κωνσταντίνο δεν ήταν διαφορετική. Ο Βενιζέλος πίστευε ότι όλοι ήταν «*πειθήνια όργανα*» του Γερμανού Κάιζερ Γουλιέλμου Β'.

Η αντιπαράθεση των Ελλήνων για την Εξουσία φαίνεται ότι βγάζει στην επιφάνεια όλα τα απαίσια χαρακτηριστικά της φυλής.

Έτσι αναπτύχθηκε μία καχυποψία η οποία ήταν η βάση της δημιουργίας του Εθνικού Διχασμού και παράλληλα απομάκρυνε την πιθανότητα συνεννόησης όλων αυτών για το «*καλό της Ελλάδας*».

Οι «γερμανόφιλοι» είχαν ταμπουρωθεί πίσω από το ασφαλές χαρτί της ουδετερότητας, γεγονός που ανάγκασε τον απομονωμένο τότε Βενιζέλο να ακολουθήσει επικίνδυνα και σκοτεινά μονοπάτια προκειμένου να επιτύχει τον σκοπό του.

Η εσωτερική πολιτική αντιπαράθεση Γούναρη και Βενιζέλου εστιάσθηκε τότε σε ένα βασικό εθνικό θέμα, αυτό της παραχώρησης της Καβάλας στους Βούλγαρους. ^{[1] III σελ. 328}

«Την εποχή εκείνη συζητείτο ευρέως η πιθανότητα παραχώρησης της Καβάλας στους Βουλγάρους με αντάλλαγμα οι τελευταίοι να παραμείνουν στην ουδετερότητα, γεγονός που θα επέτρεπε στην Ελλάδα να σπεύσει σε βοήθεια της Σερβίας, έχοντας τα νώτα της εξασφαλισμένα». {Αποστολή Noel Buxton, Κεφ. 5, σελ.11}

Λίγο μετά την άνοδο του Δημητρίου Γούναρη στην Κυβέρνηση δημοσιεύθηκαν στον ελληνικό Τύπο κάποιες «*περίεργες*» κινήσεις του Ελευθέριου Βενιζέλου για την παραχώρηση της Καβάλας οι οποίες

προκάλεσαν μεγάλες και έντονες αντιδράσεις τόσο από τον ίδιο τον Βενιζέλο όσο και από το Κόμμα των Φιλελευθέρων.

Ο Γούναρης διακήρυξε ότι αυτός δεν θα συνηγορούσε ποτέ στην παραχώρηση της περιοχής της Καβάλας, υπονοώντας ότι ο Βενιζέλος μάλλον είχε ήδη συμφωνήσει. Βέβαια λίγους μήνες αργότερα, μέσα στο 1916, τα πράγματα θα άλλαξαν και ο Γούναρης θα ήταν από τους πρωταγωνιστές της παραχώρησης της Καβάλας και της ανατολικής Μακεδονίας στους Γερμανο-Βουλγάρους.

Η δημιουργηθείσα κατάσταση εξόργισε τον Βενιζέλο ο οποίος από τις Σπέτσες που είχε αποσυρθεί για διακοπές ζήτησε την δημόσια αποκατάστασή του από τους υπαιτιγμούς του Γούναρη. Ο Γούναρης όχι μόνο δεν πρόβλεψε σε αποκατάσταση του Βενιζέλου αλλά αντιθέτως επέμενε στους ισχυρισμούς του. Δεν αποκλείεται να είχε πείσει στην αντίληψη του Γούναρη ή να γνώριζε κάποια στοιχεία από την επιστολή της 5^{ης} Μαρτίου 1915 του Έλληνα Πρόξενου στο Λονδίνο John Stavridis προς τον Βενιζέλο μέσω της οποίας ο Άγγλος Υπουργός Lloyd George μιλούσε για την αναβίωση της Βαλκανικής συμμαχίας σύμφωνα με την οποία: {Κεφ.5, σελ.11}

«... η Ελλάδα θα ήταν υποχρεωμένη να δώσει την Καβάλα στους Βουλγάρους και σαν αντάλλαγμα θα έπαιρνε την Σμύρνη».

Η διαμάχη συνεχίστηκε στην Βουλή και στον αθηναϊκό Τύπο και ο Βενιζέλος, για να εξηγήσει την κατάσταση, αναγκάστηκε εκ των πραγμάτων να δημοσιεύσει τα δύο Υπομνήματα που είχε κάνει την 23^η και 30^η Ιανουαρίου 1915 προς τον Βασιλέα {Κεφ. 5 σελ. 9} με τα οποία προσπαθούσε να στοιχειοθετήσει την θέση του για σύμπραξη με την Αντάντ. Ωστόσο η δημοσίευση των Υπομνημάτων δημιούργησε ένα άλλο θέμα, αυτό της «έμμεσης εμπλοκής του Βασιλιά Κωνσταντίνου στην υπόθεση της παραχώρησης της Καβάλας» με αποτέλεσμα την **6^η Απριλίου 1915** να εκδοθεί επίσημη Κυβερνητική Ανακοίνωση η οποία διέψευθε τον Βενιζέλο δηλώνοντας ότι:

«Ο Βασιλεύς ουδέποτε έδωσε την συγκατάθεσή του προς διαπραγμάτευση περί παραχωρήσεως ελληνικών εδαφών σε Ξένη Δύναμη, μη εγκρίνοντας ποτέ τέτοιες εισηγήσεις».

Είναι γεγονός ότι στα δύο Υπομνήματα ο Ελευθέριος Βενιζέλος, για λόγους που εξηγούσε και δικαιολογούσε υποκειμενικά, είχε προτείνει: [1] III σελ. 372

«... δεν θα εδίσταζα, όσον οδυνηρά και αν είναι η εγχείρησις, να συμβουλευσω την θυσία της Καβάλας, όπως διασωθεί ο εν Τουρκία Ελληνισμός και ασφαλισθεί η δημιουργία αληθούς μεγάλης Ελλάδας...».

Ο τρόπος με τον οποίο ο Βενιζέλος διατύπωνε την θέση του δεν άφηνε καμμία αμφιβολία για το τι είχε στο βάθος του μυαλού του. Δεν σημαίνει όμως ότι οι προτάσεις και οι ιδέες του Βενιζέλου, έστω και αν είχαν υποβληθεί γραπτώς, είχαν υιοθετηθεί από τον Βασιλιά.

Μετά την 7^η Μαρτίου 1915 με ανεπαρκείς δικαιολογίες προς τους Ρώσους, οι Άγγλοι συνέχισαν να προσπαθούν να εμπλέξουν τους Έλληνες στην εκστρατεία των Δαρδανελλίων. Μάλιστα την **12^η Απριλίου 1915** οι Άγγλοι, εν αγνοία των Ρώσων, έκαναν νέα πρόταση στην Ελλάδα με την οποία προσθέσανε στα ανταλλάγματα στην Μικρά Ασία και το Βιλαέτι του Αϊδινίου που βρίσκεται νότια από την Σμύρνη. Αυτή η πρόταση ήταν μία νέα παγίδα για την Ελλάδα. Ήταν ήδη γνωστό ότι για την περιοχή αυτή ενδιαφερόταν πάρα πολύ η Ιταλία. [2] I, σελ. 210-211

Θεωρητικά ο φιλοβασιλικός και φιλογερμανός Γούναρης, ο μόλις ενός μηνός Πρωθυπουργός της Ελλάδας, ο οποίος είχε κάθε λόγο να απορρίψει αυτή την πρόταση, δεν το έκανε και με την απάντησή του ζήτησε να διευκρινισθεί σαφώς η προσφερόμενη περιοχή: [2] I, σελ. 215-216

«Η Κυβέρνησή του προτίθεται να συνεργασθεί άμεσα υπό την προϋπόθεση ότι η Αντάντ θα εγγυώταν της ακεραιότητας της Ελλάδας, της Βορείου Ηπείρου και των νησιών του Αιγαίου κατά τον Πόλεμο και για κάποιο χρόνο μετά από αυτόν».

Η θέση του ήταν κατά πάσα πιθανότητα ειλικρινής και σε απλούστερη διατύπωση έλεγε:

«Αν θέλετε την βοήθειά μας αυτά είναι τα ανταλλάγματα...»

Όπως ήταν φυσικό και αναμενόμενο οι Άγγλοι ουδέποτε έδωσαν τις παραπάνω εγγυήσεις διότι οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν έχουν συνηθίσει να δεσμεύονται σε απαιτήσεις των μικρών. Οι Μεγάλες Δυνάμεις «έχουν το μαχαίρι» και αυτές ρυθμίζουν την κατανομή. «Θα πάρετε αυτά ή τίποτα...», όπως ακριβώς είχε γίνει με την παραχώρηση μέρους της Ηπείρου το 1881». {Κεφ.1, σελ. 5}

Ως πλέον ήταν επόμενο, μετά από μία άκαρπη 20ημερη αναμονή απαντήσεως από τους Άγγλους, ο Γούναρης την **1^η Μαΐου 1915** αλλά και ο Βασιλιάς την **9^η Μαΐου 1915** αναγκάστηκαν να ανακοινώσουν εκ νέου ότι:

«η Ελλάδα θα παρέμενε στην ουδετερότητα».

Δειλή ή σωστή απόφαση;

Όταν μπαίνεις σε ένα Πόλεμο, η αλήθεια είναι ότι κανείς δεν μπορεί να σου δώσει εγγυήσεις. Αρκεί βέβαια ο πόλεμος – κατά κάποιο τρόπο – να εξυπηρετεί και τα δικά σου συμφέροντα.

Στις θέσεις του Γούναρη και του Βασιλιά ακολούθησε η άμεση αντίδραση του Γάλλου Προέδρου Poincare η οποία «ξετύλιξε» πλήρως τις πραγματικές προθέσεις των Άγγλο –Γάλλων: [2] Ι. σελ. 229-233

«Εάν δοθούν αυτές οι εγγυήσεις στην Ελλάδα, αποκλείεται για την Αντάντ η σύμπραξη της Βουλγαρίας η οποία θα συνειδητοποιήσει ότι χάνει για πάντα την περιοχή της Καβάλας».

Οι Άγγλο – Γάλλοι έλεγαν «κατά πρόσωπο» στην Ελλάδα ότι η περιοχή της Καβάλας προοριζόταν για την Βουλγαρία ή στην καλλίτερη περίπτωση ότι με το δόλωμα της Καβάλας «κοροϊδεύανε» την Βουλγαρία. Παράλληλα η θέση του Raymond Poincare εξέθεσε τον Βενιζέλο και επιβεβαίωσε τις κατηγορίες του Γούναρη κατά του Βενιζέλου. Ο Γούναρης με τις απαιτήσεις του προς την Αντάντ επιθυμούσε κατά βάση να λύσει όλα τα ελληνικά ανοικτά θέματα με μία μόνο προσπάθεια αλλά και στην χειρότερη περίπτωση να αποκαλύψει τουλάχιστον ότι:

«ο πολιτικός του αντίπαλος Βενιζέλος είχε πράγματι συζητήσει και είχε αποδεχθεί την παράδοση της περιοχής της Καβάλας στους Βουλγάρους».

Παρέμβαση υπέρ του Βενιζέλου (;) και της εισόδου στον Πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ έκαναν και οι τρεις Πρίγκιπες Γεώργιος, Νικόλαος και Ανδρέας, γνωστοί για τα φιλικά προς την Αντάντ αισθήματα.

Μάλιστα ο Πρίγκιπας Γεώργιος σε επιστολή του προς τον αδελφό του Βασιλιά Κωνσταντίνο έλεγε:

«Μπαίνοντας στην συμμαχία κερδίζουμε τα πάντα, μένοντας στο περιθώριο χάνουμε τα πάντα. Γίνε μεγαλόψυχος και γενναίος, σκέψου ότι είναι θέμα της Αγίας Σοφίας και έχει εμπιστοσύνη στον Θεό της Ελλάδας». : [2] Ι. σελ. 234

Οι Πρίγκιπες Γεώργιος, Νικόλαος και Ανδρέας

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος και ο Πρωθυπουργός Γούναρης έμειναν αμετακίνητοι στις θέσεις της ουδετερότητας αλλά αυτό δεν είχε και μεγάλη σημασία, διότι ευτυχώς για την Ελλάδα οι Ρώσοι ήταν πολύ πιο αρνητικοί για την συμμετοχή των Ελλήνων στην εκστρατεία στα Δαρδανέλλια.

Βεβαίως όσο η Ελλάδα αργούσε να συμπορευθεί με την Αντάντ ή ακόμη και με τις Κεντρικές Δυνάμεις, κάποιοι άλλοι είχαν αρχίσει να επωφελούνται. Την **26 Απριλίου 1915** η Ιταλία, μετά μακρές και σκληρές διαπραγματεύσεις, συμφώνησε με την Αντάντ και πήρε ως ανταλλάγματα την Αλβανία ως προτεκτοράτο, τα Δωδεκάνησα, την βορειοανατολική ακτή της Αδριατικής, την νοτιοδυτική Μικρά Ασία ακόμη και την περιοχή της Σμύρνης.... Η Ιταλία επιτέλους γινόταν Μεγάλη Δύναμη. Το τίμημα όμως γι' αυτόν τον τίτλο ήταν η κήρυξη του πολέμου στην μέχρι πρότινος σύμμαχός της Αυστρία, την **22^α Μαΐου 1915**. Η Ιταλία δεν κήρυξε τον πόλεμο στην Γερμανία.

Αυτά που ζητούσε η Ελλάδα και αυτά που η Αντάντ «υποσχόταν ότι θα δώσει στην Ελλάδα» είχαν ήδη παραχωρηθεί με συμφωνία στην Ιταλία.

Οι Άγγλοι και οι Γάλλοι υπόσχονταν εδάφη πριν τα κατακτήσουν και χωρίς να λαμβάνουν ουδόλως υπόψη ιστορικά ή εθνολογικά στοιχεία. Με αυτή την λογική «ολόκληρη η μικρή και αδύναμη Ελλάδα κινδύνευε». Αντιθέτως κανείς άλλος δεν διανοείτο να επιβουλευθεί αγγλικές ή γαλλικές κτήσεις ή και σφαίρες επιρροής.

Αυτά συνέβαιναν λίγες ημέρες μετά την **7^η Μαΐου 1915** όταν ένα γερμανικό υποβρύχιο βύθιζε στον Ατλαντικό το μεγαλύτερο αγγλικό υπερωκεάνιο «Λουζιτάνια».

Κυβέρνηση Ελευθέριου Βενιζέλου

Περίοδος 17 Αυγούστου 1915 έως 5 Οκτωβρίου 1915 – Ημέρες Διακυβέρνησης 55

Οι Έλληνες πολιτικοί, αδιαφορώντας για τις εξελίξεις στο εξωτερικό, συνέχιζαν να κινούνται στο γνώριμο σκηικό του «εσωτερικού αλληλοσπαραγμού». Την **13^η Ιουνίου 1915** έγιναν Εκλογές με τις οποίες το **Κόμμα του Βενιζέλου επανεξελέγη πανηγυρικά και με μεγάλη πλειοψηφία.**

Το αποτέλεσμα των Εκλογών δυσaráεστησε το Βασιλιά Κωνσταντίνο ο οποίος επ' ουδενί ήθελε να δώσει την Πρωθυπουργία στον θεωρούμενο ως εγκάθετο της Αντάντ Βενιζέλο. Παρά την αντίθετη γνώμη των Γούναρη και Στρέιτ, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος προχώρησε σε μία ενέργεια η οποία ήταν στα όρια ενός «βασιλικού πραξικοπήματος». Συγκεκριμένα ο Βασιλιάς έκανε χρήση του συνταγματικού δικαιώματος που είχε να προκαλέσει «μηνιαία αναβολή των εργασιών της Βουλής» και στην ουσία να καθυστερήσει την άνοδο του «ανεπιθύμητου» Ελευθέριου Βενιζέλου στην Κυβέρνηση.

Επιπλέον στην αθηναϊκή ατμόσφαιρα είχε εντέχνως διοχετευθεί τότε μία φήμη ότι:

«Ο Βενιζέλος είχε επικρατήσει στις Εκλογές διότι στελέχη των Φιλελευθέρων ήλεγχαν το βαθύ Κράτος». [1] IV σελ 32

Υπενθυμίζεται ότι ο Βενιζέλος στην πρώτη του Πρωθυπουργία, τον Νοέμβριο του 1910, ήταν ο πρώτος που καθιέρωσε την μονιμότητα των Δημοσίων Υπαλλήλων. {Κεφ.3, σελ. 5}

Όμως από την μονιμότητα των υπαλλήλων στον έλεγχο του βαθέως Κράτους, η απόσταση είναι μάλλον μεγάλη.

Το τελικό συμπέρασμα; δυσπιστία, ασυνεννοησία, καχυποψία στο εσωτερικό την στιγμή που *«οι αλύτρωτες πατρίδες είχαν αρχίσει πάλι να μοιράζονται».*

Ένα μήνα αργότερα, την **17^η Ιουλίου 1915** υπογράφηκε νέα μυστική συμφωνία μεταξύ Γερμανίας, Αυστρίας, Βουλγαρίας και Τουρκίας βάσει της οποίας θα δημιουργείτο ένα νέο μέτωπο πολέμου στα Βαλκάνια. Με βάση τις προηγηθείσες συμφωνίες και τις υποσχέσεις των Γερμανών, ο καθένας μπορεί να φανταστεί εύκολα ποια μπορεί να ήταν τα ανταλλάγματα που πήραν οι Βούλγαροι και οι Τούρκοι.

Η Ελλάδα, μετά τις Εκλογές της 13^{ης} Ιουνίου, συνέχιζε στους δικούς της αλλοπρόσαλλους ρυθμούς. Μετά από πολλές περιπέτειες την **16^η Αυγούστου 1915** συνήλθε τελικά η Βουλή των Ελλήνων, την επομένη 17^η Αυγούστου παραιτήθηκε ο Γούναρης και ο Βασιλιάς με «βαριά καρδιά» κάλεσε τον νικητή των Εκλογών Βενιζέλο να σχηματίσει Κυβέρνηση. Παραδόξως ο Βενιζέλος:

«ζήτησε και πήρε προθεσμία μέχρι να μελετήσει την κατάσταση και να διερευνήσει την πιθανότητα ενός δανείου από την Αντάντ».

Ο Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος

Κατεβαίνεις στις Εκλογές, κερδίζεις με μεγάλη πλειοψηφία, μετά από δύο μήνες σε καλεί ο Βασιλιάς να αναλάβεις την Κυβέρνηση και ζητάς προθεσμία για να απαντήσεις.

Κάτι άλλο έπρεπε να συνέβαινε στο παρασκήνιο.

Ακολούθησε ένα φαινομενικά νεκρό δεκαήμερο από την 17^η μέχρι την 26^η Αυγούστου κατά το οποίο ουσιαστικά ο Βασιλιάς Γεώργιος Α' κυβερνούσε μόνος του την Ελλάδα και πρέπει τότε να έγιναν αρκετές «υπόγειες» συνεννοήσεις. Ήταν το κρίσιμο δεκαήμερο κατά το οποίο

η Ελλάδα παρέμενε μετέωρη μεταξύ Αντάντ και Κεντρικών Δυνάμεων.

Μέσα σ' αυτό το χρονικό διάστημα, για το θέμα της παραχώρησης της Καβάλας στους Βούλγαρους, οι Άγγλοι μέσω του Πρέσβη τους στην Αθήνα Sir Francis Elliot την **17^η Αυγούστου 1915** φρόντισαν να ενημερώσουν την Αθήνα ότι: [2] I, σελ. 253-257

«Η Καβάλα θα δινόταν στους Βούλγαρους μόνο εάν συναινούσαν οι Έλληνες».

Οι Άγγλοι κατά την προσφιλή διπλωματική τους τακτική έλεγαν:

«Εσείς οι Έλληνες να την προσφέρετε... και εμείς θα συμφωνήσουμε».

Ποιος όμως μπορούσε να πει κάτι τέτοιο; Ποιος τολμούσε; Μόνο ο Βενιζέλος έθιγε αυτό το θέμα αλλά με πολύ προσεγμένη διατύπωση. Δεν είχαν καλά-καλά περάσει ούτε τρία χρόνια από τότε που η Καβάλα είχε γίνει ελληνική και οι μνήμες ήταν νωπές.

Αυτά συνέβαιναν όταν την **19^η Αυγούστου 1915** το γερμανικό υποβρύχιο U-24 βύθισε στον Ατλαντικό και δεύτερο αγγλικό υπερωκεάνιο, το Arabic II της White Star Line.

Τελικά μετά από δέκα ημέρες, την **26^η Αυγούστου 1915** ο Βενιζέλος ανακοίνωσε στον Βασιλιά την απόφασή του να σχηματίσει Κυβέρνηση. Σύμφωνα με το ημερολόγιο του Γεωργίου Στρέιτ, συμβούλου του Βασιλέως, την ημέρα εκείνη μεταξύ Κωνσταντίνου και Βενιζέλου διημέφθη ο παρακάτω διάλογος {ο οποίος βεβαίως ελέγχεται για την ακρίβειά του} Το αυθεντικό κείμενο [1] IV σελ. 38.

_Κωνσταντίνος: Τελειώσατε την μελέτη σας;

_Βενιζέλος: Ναι και δύναμαι να σχηματίσω Κυβέρνηση.

_Κωνσταντίνος: Είμαστε σύμφωνοι για τα δύο σημεία που συζητήσαμε την τελευταία φορά; Ουδετερότητα και άρνηση κάθε παραχώρησης ακόμη και με ανταλλάγματα;

_Βενιζέλος : Απολύτως. Για ότι αφορά τις παραχωρήσεις οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν πιστεύω ότι θα επανέλθουν αφού η Βουλγαρία δεν πρόκειται να δεχθεί { εννοεί να ενταχθεί στην Αντάντ με αντάλλαγμα την Καβάλα}.

Όσο για την στάση της Ελλάδας, υπό τις παρούσες συνθήκες, φρονώ ότι πρέπει να τηρήσει ουδετερότητα και να μην αναμιχθεί στον πόλεμο. Άλλωστε ούτε ζητούν οι Δυνάμεις να αναμιχθούμε. Αυτό μου το βεβαίωσαν, όταν γύρισα από το ταξίδι και πάλι προ δέκα ημερών και μετά την ψηφοφορία στην Βουλή.

Αν δεν μεταβληθούν τα πράγματα δεν πρέπει να εξέλθουμε στον πόλεμο.

_Βασιλιάς: Εάν δεν μεταβληθούν {τα πράγματα} στην Ευρώπη και όχι στα Δαρδανέλλια; Αυτό δεν εννοείτε;

_Βενιζέλος: Ναι ακριβώς αυτό εννοώ.

Εάν ο διάλογος έγινε και είναι ακριβής, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος πριν του αναθέσει την Κυβέρνηση, ζητούσε από τον Βενιζέλο την επιβεβαίωση των «πολιτικών του φρονημάτων»:

«Για να σου αναθέσω την Κυβέρνηση πες μου ότι συμφωνούμε σε δύο βασικά σημεία...»

Ο Βενιζέλος όμως είχε 184 Βουλευτές και θεωρούσε ότι αυτός ήταν ο πραγματικός άρχων της Χώρας και αυτός θα έπαιρνε τις αποφάσεις. Για την στιγμή εκείνη ο Βενιζέλος φαινομενικά καθησούχασε τον Βασιλιά αλλά άφησε και την πόρτα ανοικτή για νέες εξελίξεις όταν έλεγε:

«Αν δεν μεταβληθούν τα πράγματα δεν πρέπει να εξέλθουμε στον πόλεμο...»

Προφανώς στο προ δεκαήμερο ταξίδι του στην Ευρώπη, ο Βενιζέλος είχε λάβει από τους Άγγλο-Γάλλους την οδηγία να παραμείνει η Ελλάδα ως έχει στην αναμονή εξελίξεων.

Μετά την συνάντηση αυτή όλοι οι Σύμβουλοι του Βασιλιά τον προειδοποιούσαν να μην εμπιστεύεται τον Βενιζέλο ο οποίος μάλλον θα κινείτο ανάλογα με τις επιταγές της Αντάντ. Δεν είχαν άδικο. Ο Βενιζέλος θα συνέχιζε την πολιτική και τις επιδιώξεις που είχε θέσει την 6^η Μαρτίου 1915 όταν και παραιτήθηκε. Απλά δεν θα επέμενε πλέον για συμμετοχή της Ελλάδας στην Εκστρατεία των Δαρδανελίων διότι εκεί η πλάστιγγα της νίκης είχε αρχίσει να γέρνει προς την πλευρά των Γερμανών και των Τούρκων και οι άμοιροι Αυστραλοί και Νεοζηλανδοί στρατιώτες υφίσταντο βαριές απώλειες.

Την **19^η Σεπτεμβρίου 1915** ένα γεγονός άλλαξε σημαντικά την στρατηγική κατάσταση του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου. Η Γερμανία, η Αυστρία και η Βουλγαρία – μετά από δύο νέες συμφωνίες που υπεγράφησαν την **3^η** και την **6^η Σεπτεμβρίου 1915** – αποφάσισαν να αρχίσουν τις πολεμικές επιχειρήσεις στο νέο μέτωπο του πολέμου στα Βαλκάνια.

Ισχυρές γερμανικές και αυστριακές στρατιωτικές δυνάμεις με επικεφαλής τον ικανότατο Γερμανό Στρατηγό August Von Mackensen επετέθησαν στην ήδη εξασθενημένη Σερβία.

Ο Γερμανός Στρατηγός August Von Mackensen

Ο Βενιζέλος, μερικές ημέρες πριν, είχε προφητικά προειδοποιήσει τον Βασιλιά Κωνσταντίνο:

«Αν δεν μεταβληθούν τα πράγματα δεν πρέπει να εξέλθουμε στον πόλεμο».

Να όμως που ο Βενιζέλος «επαληθεύθηκε» και τα πράγματα μεταβλήθηκαν... Κατά συνέπεια οι υποσχέσεις του Βενιζέλου προς τον Βασιλιά Κωνσταντίνο για την ουδετερότητα της Ελλάδας κατά κάποιο τρόπο ίσως να μην ίσχυαν πλέον...

Δύο ημέρες μετά το άνοιγμα του νέου Μετώπου στα Βαλκάνια, την **21^η Σεπτεμβρίου 1915**, η Βουλγαρία, φίλια διακείμενη προς τις Κεντρικές Δυνάμεις, κινητοποίησε τις ένοπλες δυνάμεις της και τις συγκέντρωσε στα σύνορα με την Σερβία. Από την στιγμή που η Βουλγαρία θα έμπαινε στον πόλεμο και θα πλαγιοκοπούσε την Σερβία, η τελευταία δεν θα άντεχε για πολύ, οπότε στην συνέχεια οι δυνάμεις του Von Mackensen θα έκαναν ένα υγιεινό στρατιωτικό περίπατο μέχρι την Πόλη. **Τότε ήταν που χτύπησε συναγερμός στα Επιτελεία της Αντάντ για το Μέτωπο στην Μακεδονία...**

Οι κινήσεις των Κεντρικών Δυνάμεων και της Βουλγαρίας στο Μακεδονικό Μέτωπο τον Σεπτέμβριο 1915

Την ίδια ημέρα στην Ελλάδα, ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος, για λόγους προληπτικής ασφάλειας κατά των Βουλγάρων, προχώρησε σε μία «αμυντική προληπτική κινητοποίηση». [3] Σύμφωνα με αφηγήσεις του ίδιου, ο Ελευθέριος Βενιζέλος πήγε στο Τατόι να συναντήσει τον Βασιλιά προκειμένου να υπογράψει την κινητοποίηση. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος συμφώνησε στην κινητοποίηση αλλά αντιστάθηκε σθεναρά στην πρόταση του Βενιζέλου να εισέλθει η Ελλάδα στον πόλεμο. Ο Βενιζέλος μιλώντας μιάμιση ώρα προσπάθησε να πείσει τον Βασιλιά ότι:

«Ακόμη και εάν η Γερμανία διέθετε 5.000.000 άνδρες σε άλλα μέτωπα, δεν θα μπορούσε για πολλούς λόγους να τους μεταφέρει στα Βαλκάνια και συνεπώς δεν υπήρχε λόγος ανησυχίας».

Όταν είδε ότι ο Βασιλιάς δεν επείθετο, ο Βενιζέλος ομολογεί τα παρακάτω:

«Μεγαλειότατε, δεν κατάφερα να σας πείσω. Ως αντιπρόσωπος της πλειοψηφίας στην Βουλή, λυπάμαι αλλά είναι καθήκον μου να σας πω ότι δεν έχετε το δικαίωμα να διαφωνείτε μαζί μου αυτήν την στιγμή. Ο Λαός με τις τελευταίες Εκλογές ενέκρινε την πολιτική μου και μου έδωσε ψήφο εμπιστοσύνης. Ο Λαός γνώριζε ότι η βάση της πολιτικής μου ήταν να μην αφήσω την Βουλγαρία να «λειώσει» την Σερβία, να γιγαντωθεί και να

«Λειώσει» κι' εμάς αύριο. Κατά συνέπεια δεν μπορείτε να ξεφύγετε αυτή την στιγμή από αυτήν την πολιτική, εκτός εάν θέλετε να παραβείτε το Σύνταγμα. Σε μία τέτοια περίπτωση πρέπει να το δηλώσετε καθαρά, να καταργήσετε το Σύνταγμα με διάταγμα και να αναλάβετε την υπευθυνότητα».

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος απάντησε:

«Αναγνωρίζω ότι είμαι δεσμευμένος να υπακούω την λαϊκή ετυμηγορία για εσωτερικές υποθέσεις της χώρας, αλλά όταν το θέμα άπτεται της εξωτερικής πολιτικής για εθνικά θέματα, η άποψή μου είναι ότι, όσο θεωρώ κάποιο πράγμα σωστό ή λάθος, θα πρέπει να επιμένω να γίνει ή να μην γίνει διότι αισθάνομαι υπεύθυνος προς τον Θεό».

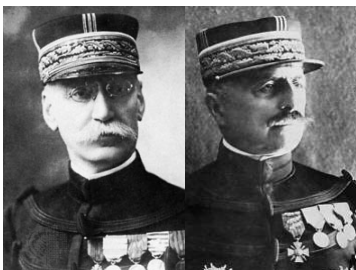
Ο ένας άνδρας ισχυριζόταν ότι λειτουργούσε για το καλό της Ελλάδας με βάση την λαϊκή ετυμηγορία και ο άλλος θεωρούσε το εαυτό του υπεύθυνο για την Ελλάδα μόνο απέναντι στον Θεό.

Ταυτόχρονα από τους Άγγλο – Γάλλους μπήκε και πάλι στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων η υποχρέωση της Ελλάδας να σπεύσει σε βοήθεια της Σερβίας. Οι Άγγλο – Γάλλοι ήταν σαν να έλεγαν: «Είστε που είστε κινητοποιημένοι, οι Βούλγαροι είναι κινητοποιημένοι και σας απειλούν. Γιατί δεν σπεύδετε σε βοήθεια της Σερβίας;»

Οι Άγγλο – Γάλλοι ίσως παρέλειπαν να προσθέσουν την κρυφή σκέψη τους:

«Η επέμβασή σας θα σώσει το νέο μέτωπο στα Βαλκάνια από τις δυνάμεις του επελαύνοντος Γερμανού Στρατηγού Von Mackensen».

Αυτή η νέα κατάσταση στο νέο Βαλκανικό Μέτωπο ήταν η βάση πάνω στην οποία, με την βοήθεια του Βενιζέλου, στήθηκε η Εκστρατεία της Αντάντ στην Θεσσαλονίκη. [4] σελ. 127-135 και [1] IV σελ. 14. Για την σύλληψη της ιδέας της εκστρατείας στην Θεσσαλονίκη ερίζουν αρκετοί. Κάποιες πηγές αναφέρονται σε ένα Γάλλο Συνταγματάρχη de Lardemelle ο οποίος από τον Νοέμβριο 1914 είχε προτείνει μία επίθεση στα νώτα των Γερμανών από τα Βαλκάνια και μάλιστα μέσω της Θεσσαλονίκης. Άλλοι που διεκδικούν την πατρότητα της ιδέας είναι ο Άγγλος πολιτικός Lloyd George και οι Γάλλοι Στρατηγοί Joseph Simon Gallieni και Louis Francet d' Esperey

Οι Γάλλοι Στρατηγοί Joseph Simon Gallieni και Louis Francet d' Esperey

Την **23^η Σεπτεμβρίου 1915** ο Βενιζέλος έθεσε την βάση για την εκκίνηση της εκστρατείας ρωτώντας τους Άγγλο – Γάλλους: [4] σελ. 127-135

«Εάν θα μπορούσαν αυτοί να διαθέσουν 150.000 άνδρες οι οποίοι θα έσπευδαν σε βοήθεια της Σερβίας μέσω της Θεσσαλονίκης;»

Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με όσα περιγράφει ο ίδιος ο Βενιζέλος, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος την ημέρα της συνομιλίας τους στο Τατόι είχε δώσει την συγκατάθεσή του να διαθέσουν οι Άγγλο – Γάλλοι τις 150.000 άνδρες: [3]

_ Βενιζέλος: «Δεν νομίζετε ότι θα μπορούσαμε να ρωτήσουμε την Αγγλία και την Γαλλία εάν θα μπορούσαν να προσφέρουν αυτοί τους 150.000 στρατιώτες;»

_ Βασιλιάς: «Βεβαιότατα, αλλά θα πρέπει να στείλουν Μητροπολιτικούς (Ευρωπαϊούς) στρατιώτες και όχι από τις αποικίες τους».

Ο Βασιλιάς είχε συναινέσει να διαθέσουν οι Άγγλο – Γάλλοι τους 150.000 στρατιώτες, όμως σκοπίμως ή ατυχώς δεν είχε διευκρινισθεί εάν θα περνούσαν μέσα από την Ελλάδα.

Αυτή η πρόταση του Βενιζέλου, αν τα στρατεύματα της Αντάντ περνούσαν μέσα από την Ελλάδα, ίσως θα μπορούσε να λύσει το πρόβλημα της Σερβίας, όμως θα δημιουργούσε μεγάλο πρόβλημα στην Ελλάδα «σπάζοντας στην ουσία την ουδετερότητα».

Δεν πρέπει να ήταν τυχαίο το ότι μόλις την προηγούμενη, **22^α Σεπτεμβρίου 1915** υπήρχε μία σχετική επιστολή του Άγγλου Υπουργού των Εξωτερικών Sir Ed Grey προς τον Άγγλο Πρόσβη στην Αθήνα Sir Francis Elliot για την εκκίνηση της εκστρατείας στην Θεσσαλονίκη. [5] II σελ. 223-24

Η βοήθεια προς την Σερβία ήταν πρόσχημα. Η Σερβία είχε ήδη καταρρεύσει και είχε χαθεί για την Αντάντ. Ο Σερβικός Στρατός ήδη υποχωρούσε μάλλον άτακτα προς τα σύνορα της Ελλάδας και της Αλβανίας. Οι πραγματικοί λόγοι για την εκκίνηση της εκστρατείας στη Θεσσαλονίκη ήταν:

«Πρώτον η αναχαίτιση των στρατιών του Von Mackensen προς τον νότο» και

«Δεύτερο ο εξαναγκασμός της εμπλοκής της Ελλάδας στον πόλεμο και η συμμετοχή των ισχυρών ελληνικών δυνάμεων στις επιχειρήσεις».

Ο Σερβικός Στρατός υποχωρώντας προς τα Ελληνικά και Αλβανικά σύνορα

Εάν ίσχυε μόνο ο πρώτος λόγος, δηλαδή η αναχαίτιση των στρατιών του Von Mackensen, θα ήταν πολύ καλλίτερα για την Αντάντ να είχε επιλέξει να αποβιβασθεί στην Valona της Αλβανίας αντί της Θεσσαλονίκης. Η Ιταλία που ήλεγχε την Valona ήταν πλέον μέλος της Αντάντ. Γιατί λοιπόν δεν επελέγη η Valona;

Μετά την πρόταση – πρόσκληση του Βενιζέλου η κατάσταση εξελίχθηκε ραγδαία. Σύμφωνα με τα αρχεία της εφημερίδας «Ριζοσπάστης» το πρωί της **30^{ης} Σεπτεμβρίου του 1915** ο Φρούραρχος της Θεσσαλονίκης ενημέρωνε τον Διοικητή του Γ' Σώματος Στρατού, αντιστράτηγο Κωνσταντίνο Μοσχόπουλο ότι: ^[6]

«Στο λιμάνι της πόλης εισέπλεαν μονάδες του στόλου της Αντάντ».

Την ίδια ημέρα και λίγες ώρες μετά ενώπιον του στρατηγού Μοσχόπουλου παρουσιάστηκε αντιπροσωπεία του Στόλου της Αντάντ με επικεφαλής ένα Γάλλο πλοίαρχο τον οποίο συνόδευε ο Γάλλος υποπρόξενος στη Θεσσαλονίκη Leon. Ο Γάλλος πλοίαρχος χωρίς περιστροφές δήλωσε ότι εκτελούσε διαταγές του Άγγλου Ναυάρχου De Robeck και του διοικητή των συμμαχικών στρατιωτικών δυνάμεων της Αντάντ Στρατηγού Maurice Sarrail και ότι ήταν εντεταλμένος να ανακοινώσει ότι:

«Φτάνουν μεταγωγικά πλοία γεμάτα από συμμαχικά στρατεύματα τα οποία, ύστερα από συνεννοήσεις που είχαν γίνει ανάμεσα στην ελληνική κυβέρνηση και το Γάλλο πρέσβη στην Αθήνα, επρόκειτο να αποβιβασθούν στη Θεσσαλονίκη».

Ο Γάλλος Πλοίαρχος πρόσθεσε ότι:

«Σε συνεργασία με τις ελληνικές στρατιωτικές αρχές τα συμμαχικά στρατεύματα θα οργάνωναν την άμυνα του λιμανιού της Θεσσαλονίκης προς εξασφάλιση από πιθανή εχθρική επίθεση».

Έκπληκτος ο Στρατηγός Μοσχόπουλος και αγνοώντας οτιδήποτε σχετικό με τις αναφερόμενες από το συνομιλήτή του συνεννοήσεις ανάμεσα στην ελληνική κυβέρνηση και τον Γάλλο πρέσβη, παρακάλεσε να διακοπεί οποιαδήποτε περαιτέρω συζήτηση επί του θέματος έως ότου συνεννοηθεί με την Κυβέρνηση της χώρας. Γύρω στο μεσημέρι, στην Αθήνα, στο γραφείο του Υπουργού επί των Στρατιωτικών, Στρατηγού Π. Δαγκλή, έφτανε το παρακάτω τηλεγράφημα:

«Θεσσαλονίκη, αριθμός 334, επείγον».

«Ταύτην την στιγμή παρουσιάσθησαν ενώπιόν μου ο πρόξενος της Γαλλίας, ο κυβερνήτης του προς τούτο ελθόντος ενταύθα πολεμικού και δύο αξιωματικοί του Επιτελείου Δαρδανελίων, οίτινες μου εδήλωσαν ότι, κατόπιν συνεννοήσεως του αυτόθι πρεσβευτού της Γαλλίας μετά προέδρου της ελληνικής κυβερνήσεως, προτίθενται να εκτελέσουν αναγνώρισιν γαλλικού στρατού ή λάβουν μέτρα δι' άμυναν λιμένος από προσβολής εχθρικής ή υποβρυχίων».

Ουδεμία γραπτή απάντηση ή διαταγή έλαβε ο Διοικητής του Γ' Σώματος Στρατού.

Όταν ο Βενιζέλος ενημερώθηκε για το τηλεγράφημα του Στρατηγού Μοσχόπουλου επιχείρησε, όπως ο ίδιος ισχυρίζεται, να επικοινωνήσει μαζί του. Στη σειρά των άρθρων για το λεγόμενο εθνικό διχασμό και συγκεκριμένα στο 19^ο κατά σειρά άρθρο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Ελευθερον Βήμα» στις 4 Νοεμβρίου 1934 ο Βενιζέλος γράφει σχετικά: ^[6]

«Μετέβην εις το τηλεγραφείον του υπουργείου των Στρατιωτικών, όπου εκάλεσα τον στρατηγόν Μοσχόπουλον και συνωμίλησα μετ' αυτού από μηχανής. Εδήλωσα προς αυτόν

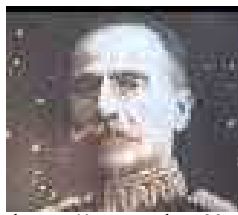
ότι εφ' όσον πρόκειται περί προκαταρκτικών μέτρων δι' επικείμενην απόβασιν δύναται να επιτρέψη αυτά, αλλά πρέπει να δηλωθή ότι έναρξις της αποβάσεως δε θα επιτραπή εφ' όσον δε λάβη σύμφωνον διαταγήν της κυβερνήσεως. Ο στρατηγός Μοσχόπουλος με ηρώτησε τι θα πράξω, εάν οι Γάλλοι παρά την προειδοποίησιν αυτήν επιμείνουν ν' αρχίσουν την απόβασιν. Του απήντησα ότι οφείλει να λάβει εγκαίρως όλα τα στρατιωτικά μέτρα, τα οποία θα του επιτρέψουν να αντισταθή εν ανάγκη εις την απόβασιν και θα καταστήσουν εξ άλλου εμφανή την περί τούτου απόφασίν του.

Ο στρατηγός Μοσχόπουλος επέμεινε **«τι θα πράξω, εάν παρά ταύτα οι Γάλλοι αρχίσουν αποβιβαζόμενοι;»**

Απήντησα: **«Θα τους κτυπήσετε...»**

...και συνεχίζει ο Βενιζέλος στο άρθρο του:

Ο στρατηγός Μοσχόπουλος, δ' επιστολής του προς το Ελεύθερον Βήμα κατά τη δημοσίευση της ιστορικής μελέτης του κ. Γ. Βεντήρη βεβαιώνει ότι δεν έλαβε παρ' εμού διαταγήν να αντισταθή. Είναι ευκολώτερον να ελησμόνησε ο κ. Μοσχόπουλος τη δοθείσαν από μηχανής διαταγήν παρά να έπαθα εγώ την ψευδαίσθησιν ότι την έδωσα».

Ο αντιστράτηγος Κωνσταντίνος Μοσχόπουλος

Πράγματι, όταν ο Γ. Βεντήρης είχε δημοσιεύσει σε συνέχειες στο «Ελεύθερον Βήμα», στις αρχές της δεκαετίας του 30 την εργασία του, που αργότερα κυκλοφόρησε σε βιβλίο υπό τον τίτλο «Η Ελλάς του 1910 - 1920», ανέφερε και τα περί διαταγής αντιστάσεως στην Αντάντ από τον Βενιζέλο προς το Στρατηγό Μοσχόπουλο, για να εισπράξει άμεσα την κατηγορηματική διάψευση του Στρατηγού. Προφανώς, ο Μοσχόπουλος έχει δίκιο στον ισχυρισμό του ότι ουδέποτε έλαβε τέτοια διαταγή αντιστάσεως. Άλλωστε, είναι παιδαριώδες και το επιχείρημα του Βενιζέλου ότι

«είναι ευκολώτερον να ελησμόνησε ο κ. Μοσχόπουλος την δοθείσαν από μηχανής διαταγήν παρά να έπαθα εγώ την ψευδαίσθησιν ότι την έδωσα».

Αν είχε την παραμικρή βάση ένας τέτοιος ισχυρισμός τότε οφείλουμε να συμπεράνουμε ότι ο Μοσχόπουλος λησμόνησε τη διαταγή την ίδια στιγμή που την έλαβε, αφού ουδέποτε την εφάρμοσε. Μόνο που ένα τέτοιο γεγονός θα επέσυρε εναντίον του κάποιες, έστω και τυπικές, κυρώσεις οι οποίες ουδέποτε επιβλήθηκαν και για τις οποίες ο Βενιζέλος δεν κάνει την παραμικρή νύξη.

Η προϊστορία έδειχνε ότι ο Βενιζέλος ουδέποτε άφηνε ατιμώρητες τέτοιες ενέργειες των Στρατιωτικών. Είχε ζητήσει την αυστηρή τιμωρία του Στρατηγού Δούσμανη για πολύ μικρότερης σημασίας υπόθεση.

Γιατί να άφηνε αυτή την τόσο σημαντική περίπτωση ατιμώρητη;

Η Ελληνική Κοινή Γνώμη ήταν ανάστατη, ο Βασιλιάς και οι περί αυτόν «φιλογερμανοί» ήταν έξαλλοι με τον Βενιζέλο που κυριολεκτικά προσπαθούσε να μπάσει τους Άγγλο – Γάλλους στην Ελλάδα από την «πίσω πόρτα».

Η δήλωση του Βασιλιά Κωνσταντίνου αποδίδει πλήρως την κατάσταση που επικρατούσε:

«Εννοώ να πολεμήσω, αν το ελληνικό συμφέρον το απαιτεί, αλλά όχι να παρασυρθώ από άλλους σε πόλεμο».

Οι Άγγλοι και οι Γάλλοι βέβαια μετά την πρόσκληση του Βενιζέλου, δεν έχασαν χρόνο.

Την **1^η Οκτωβρίου 1915**, κάτω από χαλαρές τυπικές διαμαρτυρίες των κατοίκων, άρχισε να αποβιβάζεται στην Θεσσαλονίκη μία δύναμη 13.000 ανδρών υπό τον Γάλλο Στρατηγό Maurice Sarrail. Δημιουργήθηκε μεγάλη κατακραυγή της Κοινής Γνώμης κατά του Βενιζέλου ο οποίος αναγκάστηκε να δηλώσει ότι: ^{[1] IV σελ. 42}

«Δεν ήταν αυτός που κάλεσε τους Άγγλο – Γάλλους να αποβιβασθούν στην Θεσσαλονίκη.»

Δεν υπάρχει περίπτωση οι Άγγλο – Γάλλοι να είχαν κάνει την επέμβαση χωρίς την σύμφωνη γνώμη κάποιου ελληνικού παράγοντα. Υπενθυμίζεται ότι προ έξη περίπου μηνών, για την εκστρατεία στα Δαρδανέλλια «απαιτούσαν την σύμφωνη γνώμη του Βασιλιά και του Βενιζέλου».

Αποκλείεται να είχαν παραβιάσει την επικράτεια ενός Κράτους χωρίς καμμία προσυμφωνία.

Εν πάση περιπτώσει, η ιστορική αλήθεια, την οποία ουδείς πλέον μπορεί να αμφισβητήσει, λέει ότι η κυβέρνηση Βενιζέλου έδωσε πλήρη συγκατάθεση για την απόβαση των συμμαχικών στρατευμάτων στη Θεσσαλονίκη... [6]

Ο Αρχηγός των αποβατικών δυνάμεων της Αντάντ, Γάλλος Στρατηγός Maurice Sarrail

Όλες οι ελληνικές πολιτικές δυνάμεις της εποχής συμφώνησαν να καλέσουν αμέσως τον Βενιζέλο να εξηγήσει στην Βουλή την υπόθεση. Ο Βενιζέλος βρέθηκε σε πολύ δύσκολη θέση και στην θυελλώδη αλλά και ιστορική συνεδρίαση της Βουλής των Ελλήνων, την **4^η Οκτωβρίου 1915** προσπάθησε να εξηγήσει τα ανεξήγητα.... Το Άρθρο 92 του Συντάγματος του 1911 προέβλεπε ότι:

«Άνευ νόμου στρατός ξένος δεν είναι δεκτός εις τήν ελληνική υπηρεσία, ουδέ δύναται νά διαμένει εις τό Κράτος ή νά διέλθει δι' αυτού».

Αυτό έπρεπε να εξηγήσει ο Βενιζέλος ο οποίος πρώτα διάβασε την επιστολή του Γάλλου Πρέσβη στην Αθήνα ο οποίος τον ενημέρωνε ότι: [1] IV σελ. 45

«Με εντολή της Κυβερνήσεώς μου έχω την τιμή να γνωρίσω στην Εξοχότητά σας την άφιξη της πρώτης αποστολής γαλλικών στρατευμάτων στην Θεσσαλονίκη και συγχρόνως να δηλώσω ότι η Γαλλία και Αγγλία, σύμμαχοι της Σερβίας, στέλνουν τα στρατεύματά τους για να την βοηθήσουν και να εξασφαλίσουν την συγκοινωνία μαζί της και ότι αμφότερες έχουν την πεποίθηση ότι η Ελλάδα, που τόσα δείγματα φιλίας έχει δώσει, δεν θα εναντιωθεί σε μέτρα που ελήφθησαν για το συμφέρον της Σερβίας, η οποία τυγχάνει να είναι και σύμμαχός της».

Είναι αντιληπτός ο σκοπός αλλά δεν δίδεται καμμία απολύτως εξήγηση ή αναφορά στο ποιος τους προσκάλεσε να παραβιάσουν την ελληνική εθνική κυριαρχία.

«Ο Γάλλος Πρέσβης δεν μιλούσε για απόβαση. Μιλούσε και πληροφορούσε τον Βενιζέλο για άφιξη των στρατευμάτων».

Ήταν φανερό ότι οι Γάλλοι πληροφορούσαν αυτόν που τους είχε προσκαλέσει.

Στην συνέχεια ο Βενιζέλος διάβασε την δική του απάντηση προς τον Γάλλο Πρέσβη:

«Η Βασιλική Κυβέρνηση, ούσα ουδέτερη στον Ευρωπαϊκό πόλεμο, δεν θα μπορούσε να επιτρέψει τις σκοπούμενες ενέργειές σας καθότι παραβιάζουν την ουδετερότητα της Ελλάδας από δύο εμπόλεμες Μεγάλες Δυνάμεις. Η Βασιλική Κυβέρνηση έχει εκ τούτου καθήκον να διαμαρτυρηθεί για την διέλευση ξένων στρατευμάτων από το έδαφός της. Το γεγονός ότι τα στρατεύματα προορίζονται αποκλειστικώς να βοηθήσουν την Σερβία, σύμμαχο της Ελλάδας, ουδόλως μεταβάλλει τη νομική θέση της Ελληνικής Κυβερνήσεως...»

και τελικά ενημέρωσε την Βουλή προφορικά με την απίθανη δήλωση:

«Η Κυβέρνηση δεν προτίθεται να λάβει μέτρα για την παρεμπόδιση της διάβασης των Αγγλογαλλικών στρατευμάτων...».

Ήταν προφανές ότι ο Βενιζέλος με τις περίτεχνες δηλώσεις του «περιέπαιζε» τόσο το Σώμα των Βουλευτών όσο και τον Βασιλιά.

«Η Βασιλική Κυβέρνηση δεν θα μπορούσε να επιτρέψει τις σκοπούμενες ενέργειές σας...».

μία πρόταση γραμμένη σε «αόριστο άχρηστο» διότι εκ των πραγμάτων τα γεγονότα είχαν ήδη ξεπεράσει την δήλωση.

«Η Κυβέρνηση (απλά χωρίς το πρόθεμα βασιλική) δεν προτίθεται να λάβει μέτρα για την παρεμπόδιση της διάβασης», δηλαδή η Κυβέρνησή μου δεν θα σας εμποδίσει.

Ο ορισμός της δικαιολόγησης «τετελεσμένων γεγονότων».

Σημειώνεται ότι λίγο πριν την αποβίβαση στρατευμάτων στην Θεσσαλονίκη οι Άγγλο – Γάλλοι είχαν καταλάβει και τον Μούδρο της Λέσβου.

Αυτή η ιστορική και θυελλώδης συνεδρίαση της Βουλής των Ελλήνων διήρκεσε μέχρι τα ξημερώματα της **5^{ης} Οκτωβρίου 1915**. Στην επανάληψη των εργασιών την ίδια ημέρα το απόγευμα ο Βενιζέλος ανέβηκε στο βήμα και αμέσως ανακοίνωσε ότι:

«Λόγω αναφύσεως και πάλιν διαφωνίας με το Στέμμα, η Κυβέρνησή του παραιτείται»

Προφανώς είχε μεσολαβήσει έμμεση ή άμεση επαφή των δύο ανδρών. Ο Βασιλιάς είχε γίνει έξαλλος με την νέα παραίτηση του Βενιζέλου ο οποίος αφού έβαλε από την «πίσω πόρτα» τους Άγγλο – Γάλλους, δεχόμενος την γενική κατακραυγή παρητήθη και άφησε τους άλλους να βγάλουν τα κάστανα από την φωτιά.

Η παραμονή του Βενιζέλου στην Εξουσία είχε διαρκέσει λιγότερο από δύο μήνες. Όμως η σκοπούμενη ενέργεια είχε ολοκληρωθεί. Δυνάμεις της Αντάντ ήταν στην Θεσσαλονίκη και αυτό θα ήταν αρκετό να εξαναγκάσει την Ελλάδα να βγει από την ουδετερότητα.

Το άξιο παρατήρησης είναι το

«γιατί οι Κεντρικές Δυνάμεις δεν κήρυξαν τον πόλεμο κατά της Ελλάδας;».

Η παρουσία και μόνο στρατευμάτων της Αντάντ σε Ελληνικό έδαφος συνιστούσε «εχθρική ενέργεια» και οι Κεντρικές Δυνάμεις θα είχαν κάθε λόγο να κηρύξουν τον πόλεμο. Οι Κεντρικές Δυνάμεις έκαναν πολύ σωστή εκτίμηση της καταστάσεως και δεν κήρυξαν τον πόλεμο στην Ελλάδα διότι τότε, εκτός από τις δυνάμεις της Αντάντ, θα είχαν να αντιμετωπίσουν στο Μακεδονικό Μέτωπο και τους 150.000 Έλληνες στρατιώτες.

Η αποβίβαση Γαλλικών Στρατευμάτων στην Θεσσαλονίκη τον Οκτώβριο 1915

Το τελικό γεγονός ήταν ότι από την 1^η Οκτωβρίου 1915 και μετά η Θεσσαλονίκη είχε αρχίσει να μετατρέπεται σε κατεχόμενη πόλη. Ο Διοικητής της XV Μεραρχίας, Συνταγματάρχης Πάτροκλος Κοντογιάννης, σε επιστολή του προς τον Στρατηγό Δαγκλή με ημερομηνία **9 Οκτωβρίου 1915**, γράφει μεταξύ άλλων:

«Στρατηγέ μου, σας γράφω σήμερα, ίνα σας είπω πόσον λυπούμαι διά την τόσο ανέλπιστον έκβασιν της κυβερνητικής κρίσεως, ής συνέπεια ήτο η πτώσις της κυβερνήσεως, ής μετείχετε. Το πράγμα είναι ακόμη λυπηρότερον, διότι η δημιουργηθείσα κατάστασις είναι λίαν ακροσφαλής και σχεδόν χαώδης. Οι Γάλλοι και οι Άγγλοι εγείρουν εδώ νέας αξιώσεις. Θέλουν να μην πληρώνουν φόρους, θέλουν μόνιμον εγκατάστασιν ύδατος εν τω στρατοπέδω των, επίταξιν του τηλεγράφου Eastern, θέλουν να καταλάβουν μέρος του τελωνείου κτλ., κτλ.».

Αυτή ήταν συμπεριφορά Δυνάμεων Κατοχής.

Κυβέρνηση Αλέξανδρου Ζαΐμη

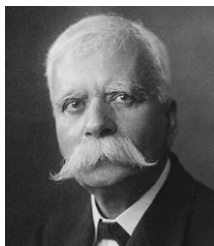
Περίοδος 6 Οκτωβρίου 1915 έως 6 Νοεμβρίου 1915 – Ημέρες Διακυβέρνησης 32

Αμέσως μετά την παραίτηση του Βενιζέλου ο Βασιλιάς μέσω του Γεωργίου Στρέιτ άρχισε να διερευνά την συγκρότηση νέας Κυβερνήσεως. Αμέσως ο Άγγλος Πρέσβης στην Αθήνα Sir Francis Elliot επισκέφθηκε τον Βασιλιά Κωνσταντίνο προκειμένου να διερευνήσει τις προθέσεις του μετά την απομάκρυνση του Βενιζέλου. Ο Βασιλιάς, αντιλαμβανόμενος την ανησυχία των Άγγλων μετά την απομάκρυνση του Βενιζέλου, τον καθησύχασε:

«Μην ανησυχείτε, δεν υπάρξει καμμία αλλαγή στην πολιτική της Ελλάδας», δηλαδή

«Μην ανησυχείτε δεν θα πάμε με τους Γερμανούς...».

Τελικά την **6^η Οκτωβρίου 1915** συγκροτήθηκε Κυβέρνηση από τον Αλέξανδρο Ζαΐμη ο οποίος όμως είχε την «*υπό προϋποθέσεις αποδοχή του Βενιζέλου ο οποίος εξακολουθούσε να διατηρεί την πλειοψηφία στην Βουλή*».

Ο Πρωθυπουργός Αλέξανδρος Ζαΐμης

Ο πρώην Πρωθυπουργός Δημήτριος Γούναρης ανέλαβε το καίριο Υπουργείο Εσωτερικών, μάλλον διότι θα έπρεπε να πολεμήσει το βαθύ βενιζελικό Κράτος (!!!) και ο Στέφανος Δραγούμης ο οποίος είχε επιτυχώς συνεργασθεί με τον Βενιζέλο την εποχή του Στρατιωτικού Συνδέσμου, ανέλαβε το Υπουργείο Οικονομικών. Ο Αλέξανδρος Ζαΐμης, που εκτός από Πρωθυπουργός, ανέλαβε και το Υπουργείο Εξωτερικών, μη έχοντας κάτι καλλίτερο να κάνει, οδήγησε την Βουλή και το Συμβούλιο των πρώην Πρωθυπουργών να αποφασίσουν ότι:

«*Πρώτον δεν υπάρχει θέμα συμμαχικής υποχρεώσεως προς την Σερβία*» και

«*Δεύτερον η Ελλάδα παραμένει σε καλοπροαίρετη {ευμενή} ένοπλη ουδετερότητα, φιλικά προσκείμενη προς την Αντάντ*».

Δύο ημέρες αργότερα, την **8^η Οκτωβρίου 1915** ο Γερμανός Στρατηγός August Von Mackensen πέρασε τον Δούναβη, κατέλαβε το Βελιγράδι, νίκησε τα λιγοστά στρατεύματα του Γάλλου Στρατηγού Maurice Sarrail, κατέλαβε την Νις και απώθησε τους Σέρβους και τους Γάλλους προς τον νότο.

Οι καιροσκόποι Βούλγαροι, οι οποίοι από την **1^η Οκτωβρίου 1914** είχαν δηλώσει μία «*ευμενή προς τις Κεντρικές Δυνάμεις ουδετερότητα*», δεν έχασαν χρόνο και την **11^η Οκτωβρίου 1915**, σε εφαρμογή των συμφωνηθέντων με τις Κεντρικές Δυνάμεις εισέβαλλαν στην Σερβία. Την επομένη κήρυξαν τον πόλεμο στην Σερβία και συντάχθηκαν επισήμως και εμφανώς πλέον με τις Κεντρικές Δυνάμεις. Η ευμενής ουδετερότητα της Βουλγαρίας προς τις Κεντρικές Δυνάμεις είχε κρατήσει ένα χρόνο και 11 ημέρες. Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα ο τρόπος με τον οποίο διαχειρίστηκε η Βουλγαρία αυτήν την περίοδο της δικής της ουδετερότητας. Από την κήρυξη του πολέμου τον Αύγουστο του 1914 μέχρι την και την **11^η Οκτωβρίου 1915** οι ηγέτες της Βουλγαρίας, Τσάρος Φερδινάνδος και Πρωθυπουργός Radoslanov, εξασκούσαν την λεγόμενη *realpolitik*, δηλαδή διαπραγματευόταν την έξοδο της στον πόλεμο τόσο με τις Κεντρικές Δυνάμεις όσο και με την Αντάντ.

Οι Βούλγαροι δεν είχαν σβήσει από την μνήμη τους την ήττα των Βαλκανικών Πολέμων και διεκδικούσαν και πάλι τις ίδιες περιοχές, δηλαδή την δυτική Μακεδονία μέχρι την Οχρίδα, την περιοχή Καβάλας, Δράμας, Σερρών, την Θράκη μέχρι την γραμμή Enos – Midia και την Dobruja Ρουμανίας.

Από την στιγμή που η Τουρκία είχε ήδη προσχωρήσει στις Κεντρικές Δυνάμεις, οι μετοχές της Βουλγαρίας είχαν ανέβει σημαντικά. Το μοναδικό διπλωματικό χαρτί ήταν «*η γεωπολιτική της θέση*» που επέτρεπε στις Κεντρικές Δυνάμεις απ' ευθείας εδαφική επαφή με την Τουρκία.

Με δεδομένη την κυνικότητα με την οποία αντιμετώπιζαν οι Μεγάλες Δυνάμεις την υπόθεση της Βουλγαρίας, ο Τσάρος Φερδινάνδος και ο Πρωθυπουργός Radoslanov έκαναν πάρα πολύ καλά που εξάσκησαν την *realpolitik*, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η έκβαση του πολέμου δεν δικαίωσε τις επιλογές τους οι οποίες τελικά ζημίωσαν την Βουλγαρία.

Προκειμένου να διαλυθεί οιαδήποτε αιωρούμενη αυταπάτη για τον ρόλο των Μεγάλων Δυνάμεων και το δήθεν ενδιαφέρον τους για την Ελλάδα, πρέπει να αναφερθεί ότι εκείνη ακριβώς την εποχή είχαν επικεντρώσει το ενδιαφέρον τους στη Βουλγαρία και είχαν αποδυθεί σε ένα αγώνα «*πλειοδοσίας ανταλλαγμάτων*» προκειμένου είτε να την κρατήσουν στην ουδετερότητα ή να την πείσουν να αποφασίσει να συνταχθεί με κάποιο στρατόπεδο. Ιδιαίτερο γνώρισμα αυτής της πλειοδοτικής διαδικασίας ήταν ο ανταγωνισμός των θεωρητικά συμμάχων, της Ρωσίας με την

Αγγλία. Αυτός ο ανταγωνισμός Ρωσίας και Αγγλίας δημιούργησε μία ασάφεια στις προσφορές και μία αβεβαιότητα για την τελική έκβαση του πολέμου που τελικά οδήγησε την Βουλγαρία να συνταχθεί με τις Κεντρικές Δυνάμεις των οποίων βεβαίως τα ανταλλάγματα δεν ήταν αμελητέα.

Ο Βουλγαρικός καιροσκοπισμός

[Το κείμενο βασίζεται κυρίως σε πληροφορίες από το βιβλίο The partition of Turkey – Howard Harry – 1931](#)

Στο χρονικό διάστημα από την 5^η Αυγούστου 1914 μέχρι την 11^η Οκτωβρίου 1915 η Βουλγαρία δέχθηκε τουλάχιστον δέκα προτάσεις από την Αντάντ «να παραμείνει στην ουδετερότητα έναντι ανταλλαγμάτων».

- ✚ Αρχικά την 12^η Αυγούστου 1914 η Βουλγαρία απέρριψε πρόταση των Ρώσων να παραμείνει στην ουδετερότητα με αντάλλαγμα την δυτική Μακεδονία μέχρι τον Αξιό (Vardar) όσο και τις περιοχές Ishtip και Kotchana μέσα στην Σερβία Την 25^η Αυγούστου 1914 η Ρωσία προσέθεσε στα ανταλλάγματα και ελληνικές περιοχές που τις χαρακτήριζε ως «*pure Slav districts in Macedonia*».
- ✚ Την 1^η Οκτωβρίου 1914 η Βουλγαρία ανακοίνωσε επίσημα την ουδετερότητά της, απαγόρευσε την διέλευση ρωσικής βοήθειας προς την Σερβία μέσω βουλγαρικού εδάφους και παράλληλα επέτρεψε την διέλευση γερμανικών στρατευμάτων και βοήθειας προς την Τουρκία.
- ✚ Την 4^η Οκτωβρίου 1914 η Αγγλία μήνυσε στην Βουλγαρία διά του Πρέσβη της στην Σόφια Sir H. Bax-Ironside ότι: «έβλεπε με συμπάθεια τις επιθυμίες της Βουλγαρίας και ήταν έτοιμη να προσφέρει και οικονομική βοήθεια». Αμέσως η Ρωσία για να πλειοδοτήσει, την ίδια ημέρα, «ζήτησε από την Βουλγαρία να παραμείνει ουδέτερη και μετά τον πόλεμο η Ρωσία θα ικανοποιούσε τις βλέψεις της στην Μακεδονία». Μάλιστα ο Ρώσος Πρέσβης στην Σόφια, Savinsky πρότεινε στον Βούλγαρο Πρωθυπουργό Radoslanon να αναλάβουν οι Κομιτατζήδες ενέργειες μέσα στην Μακεδονία καθ' όσον η Σερβία και η Ελλάδα δεν θα αντιδρούσαν. Η Βουλγαρία απέρριψε όλες τις παραπάνω προτάσεις καθώς και μία νεώτερη βελτιωμένη προσφορά που είχαν κάνει οι Ρώσοι την 5^η Νοεμβρίου 1914.
- ✚ Την 9^η Νοεμβρίου 1914 οι Ρώσοι εγγυήθηκαν στην Βουλγαρία την περιοχή μέχρι την γραμμή Enos – Midia και την Μακεδονία μέχρι τον Αξιό ποταμό υπό την προϋπόθεση ότι η Βουλγαρία θα κήρυσσε πόλεμο κατά της Τουρκίας.
- ✚ Την 15^η Νοεμβρίου 1914 η Αγγλία έδωσε στην Βουλγαρία να καταλάβει ότι επιθυμούσε αυτήν ως κυρίαρχο στα Βαλκάνια και στα πλαίσια αυτά της εγγυήθηκε την περιοχή της Θράκης μέχρι την γραμμή Enos – Midia και την Μακεδονία μέχρι τον Αξιό ποταμό καθώς και οικονομική βοήθεια. Αυτή η θέση της Αγγλίας ακύρωνε όλες τις Ρωσικές προσπάθειες για τον έλεγχο των Βαλκανίων με συνέπεια την δημιουργία ενός σχίσματος μεταξύ Ρωσίας και Αγγλίας. Η Βουλγαρία αντελήφθη ότι ένα τέτοιο σχίσμα αποσταθεροποιεί τις προσφορές αμφοτέρων και τις απέρριψε.
- ✚ Την 24^η Νοεμβρίου 1914, Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία, ενωμένες αυτήν την φορά έστειλαν μία διακοίνωση (note) στην Βουλγαρία:
«*Εάν κατά την διάρκεια του πολέμου τηρήσει αυστηρή ουδετερότητα προς την Ρουμανία, Ελλάδα και Σερβία, στο τέλος του πολέμου, οι Σύμμαχοι θα υπόσχονταν μεγάλες εδαφικές αντισταθμίσεις*». αλλά η Βουλγαρία την απέρριψε και δήλωσε ότι θα μείνει στην ουδετερότητα.
- ✚ Την ίδια τύχη είχε και νέα συνδυασμένη προσπάθεια των Ρώσων, Αγγλων και Γάλλων που έγινε την 9^η Δεκεμβρίου 1914. Η Βουλγαρία θα παρέμενε στην ουδετερότητα.

Από τον Οκτώβριο 1914 η Γερμανία ήθελε την Βουλγαρία να καταλάβει την Μακεδονία και πίεζε την Τουρκία να της παραχωρήσει την Θράκη. Η Βουλγαρία ζητούσε άμεσες ενέργειες για την παραχώρηση των εδαφών και γραπτές εγγυήσεις από τις Κεντρικές Δυνάμεις.

Η Βουλγαρία αμφιταλαντευόταν μεταξύ Αντάντ και Κεντρικών Δυνάμεων μέχρι την 25^η Δεκεμβρίου 1915 όταν για πρώτη φορά έδειξε να κλίνει προς τις Κεντρικές Δυνάμεις. Ο Αντιπρόεδρος της Βουλγαρικής Βουλής (Sobranje) είχε τότε δηλώσει στον Αυστριακό Τύπο ότι:

«*Όλη η Βουλγαρία γνωρίζει ότι η Ρωσία, καθοδηγούμενη από την πολιτική της να κατέχει τα Δαρδανέλλια, γίνεται εχθρός της Βουλγαρίας...*».

Η Βουλγαρία του Radoslanon δεν ήθελε τους Ρώσους στα Δαρδανέλλια και προτιμούσε μία Βαλκανική Συμμαχία Βουλγαρίας, Ελλάδας και Ρουμανίας και την διεθνοποίηση των Στενών.

- ✚ Παρ' όλα αυτά τον Ιανουάριο 1915 ο Πρωθυπουργός Radoslanon επανέλαβε την απόφαση της χώρας του να μείνει στην ουδετερότητα. Η ουδέτερη στάση του Radoslanon κάμφθηκε την 12^η Φεβρουαρίου 1915 όταν μία γερμανική πιστωτική Τράπεζα απελευθέρωσε το υπόλοιπο ενός δανείου 500.000 φράγκων προς την Βουλγαρία. Την ημέρα εκείνη ο Radoslanon έδειξε την προτίμησή του προς τις Κεντρικές Δυνάμεις.
- ✚ Όλα αυτά συνέβαιναν στην Σόφια τον Ιανουάριο 1915 όταν ο Άγγλος απεσταλμένος Noel Buxton προσπαθούσε να αναβιώσει την Βαλκανική Συμμαχία, το σχέδιό του οποίου προέβλεπε:
 - Σαφείς προτάσεις προς την Βουλγαρία με κοινή θέση Ρωσίας, Αγγλίας και Γαλλίας
 - Μετά τον πόλεμο παραχώρηση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης στους Σέρβους και παράλληλη παραχώρηση της σερβικής Μακεδονίας στην Βουλγαρία.
 - Παραχώρηση της περιοχής της Καβάλας από την Ελλάδα στην Βουλγαρία. Η Ελλάδα θα έπαιρνε υποσχέσεις για την περιοχή της Σμύρνης.

Το σχέδιο Noel Buxton ναυάγησε διότι διαφώνησε η Γαλλία η οποία δεν συμφωνούσε να δοθεί η περιοχή της Σμύρνης στην Ελλάδα, ο Σέρβος Πρωθυπουργός Pasic δεχόταν να παραχωρήσει στην

Βουλγαρία μόνο την περιοχή μέχρι τον Αξιό ποταμό (Vardar) και η Ιταλία δεν ήθελε την Σερβία στην Αδριατική.

- ✚ Τον Απρίλιο και Μάιο 1915 διεξάγονταν οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Ιταλίας στην Αντάντ και άρχιζε η Εκστρατεία στα Δαρδανέλλια. Οι Άγγλο – Γάλλοι γνώριζαν ότι νίκη στα Δαρδανέλλια θα σήμαινε σύνταξη Ελλάδας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας με την Αντάντ και αντίστοιχα η ήττα θα σήμαινε την απώλεια των Βαλκανικών Κρατών.
- ✚ Από 19 μέχρι την 25^η Μαΐου 1915 η Ρωσία με την Αγγλία επανέλαβαν – σε ασαφή βάση – τις προτάσεις τους προς την Βουλγαρία οι οποίες ουσιαστικά κάλυπταν τις μέχρι τότε εκφρασθείσες απαιτήσεις για την Σερβική Μακεδονία, την Θράκη, την περιοχή της Καβάλας και την Dobruja της Ρουμανίας.
- ✚ Την 5^η Ιουνίου 1915 η Αυστρία – για λογαριασμό των Κεντρικών Δυνάμεων – έκανε μία νέα προσφορά με την οποία «έναντι της ουδετερότητας η Βουλγαρία θα έπαιρνε όλη την Σερβική Μακεδονία και τις περιοχές που είχαν επιδικασθεί στην Ελλάδα και την Ρουμανία με την Συνθήκη του Βουκουρεστίου.

Λόγω της ασάφειας και της αοριστίας των προτάσεων της Αντάντ, η Βουλγαρία του Radoslanov έκλινε πλέον όλο και περισσότερο προς τις Κεντρικές Δυνάμεις. Ακολούθησαν πολλές διεργασίες και διπλωματικά παζάρια μέχρι την 21^η Αυγούστου 1915 οπότε η Βουλγαρία μάλλον είχε αποφασίσει την σύνταξή της με τις Κεντρικές Δυνάμεις. Εκείνη την ημέρα η Αντάντ ζήτησε από την Βουλγαρία να επιτεθεί άμεσα στην Τουρκία και έναντι αυτού να λάβει άμεσα την Μακεδονία. Όλα όμως τελείωσαν την 3^η Σεπτεμβρίου 1915 όταν υπογράφηκε η Τούρκο – Βουλγαρική Συνθήκη η οποία προέβλεπε αμοιβαία βοήθεια σε περίπτωση επίθεσης από γειτονικά κράτη, παραχώρηση από Τουρκία στην Βουλγαρία μιας περιοχής της Θράκης με έξοδο προς το Αιγαίο και ίσχυε μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1920. Τρεις ημέρες αργότερα, την 6^η Σεπτεμβρίου 1915 υπεγράφη η Βουλγαρο – Γερμανο – Αυστριακή Συνθήκη η οποία προέβλεπε αμοιβαία βοήθεια σε περίπτωση επίθεσης από γειτονικά κράτη και ίσχυε μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1920.

AREAS PROMISED TO BULGARIA, 1915

Το στρατιωτικό Παράρτημα της Βουλγαρο – Γερμανο – Αυστριακής συμφωνίας προέβλεπε:

«Την συγκρότηση Βουλγαρο – Γερμανο – Αυστριακή Στρατιάς υπό τον Στρατηγό Von Mackensen με αντικειμενικό σκοπό την ταχύτερο δυνατό δημιουργία και εξασφάλιση της εδαφικής διόδου από Ουγγαρία προς Βουλγαρία και κατά συνέπεια της επικοινωνίας των Κεντρικών Δυνάμεων με την Τουρκία».

Η Βουλγαρία σαν αντάλλαγμα θα λάμβανε μετά το τέλος του πολέμου την Μακεδονία, την περιοχή της Καβάλας (εάν η Ελλάδα τασσόταν με την Αντάντ), την Dobruja (εάν η Ρουμανία τασσόταν με την Αντάντ) καθώς και την καταβολή 270 εκατομμυρίων φράγκων σε 4 δόσεις.

- ✚ Την 21^η Σεπτεμβρίου 1915, η πάντα καθυστερημένη Αντάντ βελτίωσε την προηγούμενη προσφορά της 21^{ης} Αυγούστου 1915 προσθέτοντας τις διεκδικούμενες και μη διεκδικούμενες περιοχές της Μακεδονίας, δηλαδή όλη την Μακεδονία.

Όμως η Βουλγαρία πλέον μιλούσε μόνο έναντι αντικρισμάτων. Την 21^η Σεπτεμβρίου 1915 η Βουλγαρία κινητοποίησε τις δυνάμεις της και σε εφαρμογή της συμφωνίας με τους Τούρκους και τις Κεντρικές Δυνάμεις ζήτησε και πήρε άμεσα τα εδάφη που της είχαν υποσχεθεί καθώς και την πρώτη δόση των 270 εκατομμυρίων φράγκων.

Η Βουλγαρία μόλις είχε κάνει την επιλογή της και η Αντάντ απλά πέρασε στις απειλές.

- ✚ Την 2^η Οκτωβρίου 1915 η Ρωσία προειδοποίησε τους Βουλγάρους για τυχόν εχθρικές ενέργειες και
- ✚ Την 4^η Οκτωβρίου 1915 η Ρωσία, η Αγγλία και η Γαλλία έστειλαν ένα Τηλεσίγραφο 24 ωρών και ζητούσαν από την Βουλγαρία να λάβει σαφή θέση. Αυτό δεν συνέβη και την 7^η Οκτωβρίου 1915 οι Πρέσβεις Ρωσίας, Αγγλίας και Γαλλίας αποχώρησαν από την Σόφια.

Την ίδια ημέρα, 7^η Οκτωβρίου 1915, οι στρατιές του Von Mackensen, εισέβαλλαν στην Σερβία και οι Βούλγαροι ακολούθησαν την 11^η Οκτωβρίου 1915.

Εν τω μεταξύ στο «επικίνδυνο και εύθραυστο πλέον μέτωπο της Θεσσαλονίκης» άρχισαν να καταφθάνουν αγγλικές, ρωσικές αλλά και ιταλικές ενισχύσεις οι οποίες ενσωματώνονταν στις δυνάμεις του Γάλλου Στρατηγού Maurice Sarrail.

Με την απειλή των Βουλγάρων ορατή όσο ποτέ άλλοτε και με τις μικτές δυνάμεις της Αντάντ στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, έγινε την **11^η Οκτωβρίου 1915** η πρώτη υπό τον Ζαΐμη ως Πρωθυπουργό συνεδρίαση στην Βουλή των Ελλήνων. Τότε ο Βενιζέλος σε ένα πύρινο αλλά χωρίς εμφανές πάθος λόγο έκανε μία συνολική θεώρηση της καταστάσεως στην Ελλάδα και ξεδίπλωσε τα σχέδιά του για το μέλλον. Την ώρα που ο Βενιζέλος ήταν στο βήμα της Βουλής, η Βουλγαρία είχε ήδη αποφασίσει να συνταχθεί με τις Κεντρικές Δυνάμεις και σύμφωνα με το νέο ενημερωμένο σχέδιο της Αντάντ και ιδιαίτερα της Αγγλίας:

«η Ελλάδα θα έπρεπε να εμπλακεί στο νέο Βαλκανικό μέτωπο αλλά εναντίον της Βουλγαρίας αυτή την φορά».

Τα βασικά αποσπάσματα του λόγου του Βενιζέλου την 11^η Οκτωβρίου 1915 παρατίθενται:

#1 *«Τα συμβάντα του πρώτου επτάμηνου του 1915 αποδεικνύουν ότι είμαστε έξω από την βάση του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος. Το Σώμα της Βουλής έπαυσε στην ουσία να αντιπροσωπεύει την εθνική κυριαρχία και έχει μεταβληθεί σε απλή συνέλευση, σύλλογο προκρίτων του ελληνικού λαού»*

Ο Βενιζέλος ήταν σαν να έλεγε στους φιλογερμανούς αντιπάλους του ότι:

«Έχετε κάνει μία Χούντα και έχετε μετατρέψει το Κοινοβούλιο σε συνάθροιση μελών ενός συλλόγου που δεν εκφράζει την λαϊκή θέληση».

Σχόλιο: Πολύ σωστά τα έλεγε ο Βενιζέλος. Όμως οι αυθαιρεσίες του Στέμματος και η κατάσταση στην Ελληνική Βουλή δεν εμφανίσθηκαν ξαφνικά στην ελληνική πολιτική σκηνή το πρώτο επτάμηνο του 1915. Για πολλά χρόνια το Στέμμα ανεβοκατέβαζε πολιτικούς στην Κυβέρνηση, πολλές φορές με μοναδικό κριτήριο «την έκφραση φιλοβασιλικών θέσεων». Κατά την τελευταία δεκαετία, μόνο η Χούντα του Στρατιωτικού Συνδέσμου είχε καταφέρει πραγματικά να περιορίσει για λίγο τις αυθαιρεσίες του Στέμματος. Άλλωστε ακόμη και ο ίδιος ο Βενιζέλος είχε ωφεληθεί από τις αυθαιρεσίες του Στέμματος και είχε γίνει Πρωθυπουργός το 1910.

#2 *«Υπάρχει κάποιος στην γη που μπορεί να προβλέψει την έκβαση του πολέμου στην Ευρώπη (υπέρ της Αντάντ ή των Κεντρικών Δυνάμεων); Εφ' όσον η πάνοπλη και άριστα εξοπλισμένη Γερμανία δεν επικράτησε στους πρώτους μήνες του πολέμου, υπάρχουν πλέον αμφιβολίες για την τελική της επικράτηση διότι οι αντίπαλοί της θα εύρισκαν χρόνο οργανώσεως και παρασκευής του πολέμου».*

Σχόλιο: Ενώ κανείς δεν θα μπορούσε να προβλέψει την έκβαση του Ευρωπαϊκού πολέμου ο ίδιος ο Βενιζέλος τολμούσε και έκανε μία έμμεση εκτίμηση υπέρ της Αντάντ, κάτι που θα γινόταν άμεσα ορατό λίγο χρόνο μετά όταν η Αμερική θα έμπαινε στον Πόλεμο. Όμως την στιγμή εκείνη που ο Βενιζέλος ήταν στο βήμα της Βουλής, τα στρατεύματα του Γερμανού Στρατηγού Von Mackensen έκαναν σαρωτική προέλαση στα Βαλκάνια.

#3 *«Δεν εισηγήθηκα και δεν υποστήριξα την απ' ευθείας ανάμιξη της Ελλάδας στον πόλεμο. Πρότεινα την κινητοποίηση (με το όπλο ανά χείρας) σαν απειλή κατά της Βουλγαρίας σε περίπτωση επιθέσεως κατά της Σερβίας. Ανεξάρτητα από την ισχύ ή όχι της Σέρβο - Ελληνικής Συμφωνίας, μπορεί η Ελλάδα να επιτρέψει στην Βουλγαρία να καταστρέψει την Σερβία που είναι ένας σταθεροποιητικός παράγων στα Βαλκάνια, κάτι που θα έχει σαν αποτέλεσμα να γιγαντωθεί η Βουλγαρία; Ο πόλεμος μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας φαίνεται αναπόφευκτος. Θα μας συνέφερε τώρα να λύσουμε τις διαφορές μας με την Βουλγαρία; Συμφέρον της Ελλάδας θα ήταν να αναβάλλουμε μία σύρραξη με την Βουλγαρία, μετά το τέλος του ευρωπαϊκού πολέμου».*

Σχόλιο: Η πραγματικότητα ήταν ότι πολλές φορές στο παρελθόν ο Βενιζέλος είχε εκφραστεί άμεσα υπέρ της εισόδου στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ και έμμεσα προσπάθησε να εμπλέξει την Ελλάδα στην Εκστρατεία των Δαρδανελλίων. Ο εχθρός των Ελλήνων τότε ήταν οι Τούρκοι. Την στιγμή που μιλούσε (δηλαδή την 11 Οκτωβρίου 1915) η εκστρατεία των Δαρδανελλίων είχε εξελιχθεί σε ένα μεγάλο φιάσκο για την Αντάντ και όλα αυτά ήταν ένα ξεχασμένο παρελθόν. Το νέο μέτωπο ήταν πλέον στην Θεσσαλονίκη και ο νέος εχθρός ήταν η Βουλγαρία. Η πραγματικότητα ήταν ότι τόσο οι Τούρκοι όσο και οι Βούλγαροι ήταν ανά πάσα στιγμή οι κύριοι εχθροί του Έθνους αλλά ο Βενιζέλος έστρεψε το ενδιαφέρον των Ελλήνων στο εκάστοτε «ζεστό μέτωπο» της Αντάντ, αφαιρώντας προσωρινά το άλλο μέτωπο.

#4 «Σε περίπτωση πολέμου με τη Βουλγαρία, το τέλος των επιχειρήσεων θα εύρισκε τους Έλληνες να κατέχουν μαζί με την Αντάντ εδάφη της Βουλγαρίας και στην Συνθήκη Ειρήνης που θα ακολουθούσε θα ήταν από θέση ισχύος και με την υποστήριξη Αγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας και Ιταλίας. Όπως κανείς πριν λίγα χρόνια πίστευε ότι η σημερινή Ελλάδα θα έφτανε μέχρι τον Νέστο έτσι και τώρα κανείς δεν πιστεύει ότι τα σύνορα της Ελλάδας θα μπορούσαν να φθάσουν μέχρι τους ποταμούς Μαϊάνδρο και Έρμο, δεχόμενοι ότι μπορεί να χάσουμε μερικά ψιχία εδάφους...

Η ελληνική ακεραιότητα θίγεται καιριώτατα, εάν ανατραπεί η βαλκανική ισορροπία που θεμελιώθηκε με την Συνθήκη του Βουκουρεστίου. Εάν καταστραφεί η Σερβία και λείψει η εγγύηση της Συνθήκης του Βουκουρεστίου τότε η Βουλγαρία γιγαντωθεί και θα επιτεθεί στην Ελλάδα η οποία στην περίπτωση αυτή δεν θα μπορεί να περιμένει βοήθεια από καμμία Μεγάλη Δύναμη».

Σχόλιο: Η θέση αυτή ήταν αριστοτεχνικά πλασμένη, με εξαιρετική λογική έτσι ώστε να μην επιδέχεται αντιρρήσεις και με αντικειμενικό σκοπό να πείσει το ακροατήριο για την ανάγκη εξόδου της Ελλάδας στον πόλεμο. Είναι η ημέρα που η Βουλγαρία είχε διατάξει την κινητοποίηση και ίσως τα νέα να μην είχαν φθάσει ακόμη στην Αθήνα. Όμως ο Βενιζέλος γνώριζε ήδη ότι η Βουλγαρία θα είναι από την πλευρά των Κεντρικών Δυνάμεων και με γνώμονα την διάσωση της Σερβίας που αποτελούσε την εγγύηση της ισορροπίας που είχε επιβάλλει η Συνθήκη του Βουκουρεστίου επιθυμούσε την έξοδο της Ελλάδας στον πόλεμο. Βεβαίως, μόλις πριν λίγες ημέρες, σύμφωνα με τις επιθυμίες της Αντάντ, η Ελλάδα θα έπρεπε να είχε παραχωρήσει την περιοχή της Καβάλας, της Δράμας και των Σερρών στην Βουλγαρία προκειμένου αυτή να παραμείνει στην ουδετερότητα. Ο Βενιζέλος πριν λίγες ημέρες ευθυγραμμιζόταν με την Αντάντ και δεν απέκλειε μία τέτοια παραχώρηση. {Κεφ. 6 σελ. 3}.

Μία τέτοια εξέλιξη δεν θα ήταν γιγάντωση της Βουλγαρίας;

Πέραν από αυτά, η θέση του Βενιζέλου περιείχε έναν επικίνδυνο οραματισμό. Η ασταθής Ελλάδα, εν μέσω μίας λίαν ασταθούς γενικότερης καταστάσεως, έστρεφε τα μάτια της σε νέα σύνορα κοντά στους ποταμούς Μαϊάνδρο και Έρμο.

«Κάποιοι ήθελαν την Ελλάδα σ' αυτές τις νέες περιοχές και οι λόγοι τους δυστυχώς θα αποκαλυπτόταν πολύ αργότερα από την Μικρασιατική Καταστροφή που θα ακολουθούσε».

Η ορθότητα των παραπάνω εκτιμήσεων επιβεβαιώθηκε μερικές ημέρες αργότερα όταν την **15^η Οκτωβρίου 1915** η Αγγλία: [2] *Ι, σελ. 290*

«Αφ' ενός μεν διέκοψε διπλωματικές σχέσεις με την Βουλγαρία και την επομένη ημέρα προσέφερε στην Ελλάδα, εκτός από τα άλλα ανταλλάγματα στην Μικρά Ασία, και την Κύπρο προκειμένου να εξέλθει στον πόλεμο και ουσιαστικά να αντιμετωπίσει τα ενωμένα πλέον Γερμανο – Βουλγαρικά στρατεύματα υπό τον Γερμανό Στρατηγό Von Mackensen».

Το τελικό συμπέρασμα είναι ότι ο Βενιζέλος, προ της αποκαλύψεως ότι είχε καλέσει τους Άγγλο – Γάλλους στην Θεσσαλονίκη, είχε αναγκασθεί την 5^η Οκτωβρίου 1915 να παραιτηθεί αλλά κατά την πρώτη υπό τον Ζαΐμη συνεδρίαση της Βουλής, την 11^η Οκτωβρίου 1915, αποφάσισε να κάνει μια ανάλυση των μέχρι τότε πεπραγμένων και παράλληλα να πει στους πολιτικούς αντιπάλους του ότι «δεν είναι σε θέση και ότι δεν έχουν τις ικανότητες να χειρισθούν το μέλλον της Ελλάδας».

Κατά τον Βενιζέλο, μπορεί ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος να ήταν ένας εξαίρετος στρατιωτικός αλλά δεν είχε την εμπειρία και την δυνατότητα της κοινοβουλευτικής διακυβερνήσεως, που είχε ο ίδιος ο οποίος άλλωστε απολάμβανε και την πλειοψηφία στην Βουλή. Με την λογική αυτή αποχωρούσε από την Κυβέρνηση ο Βενιζέλος αλλά ήταν προφανές ότι δεν υπήρχε περίπτωση να αφήσει οιονδήποτε άλλον, ιδιαίτερα φιλοβασιλικό, να διαχειριστεί απρόσκοπτα το επερχόμενο μέλλον της Ελλάδας.

Μετά από αυτά η Κυβέρνηση Ζαΐμη απλά μετρούσε τον χρόνο μέχρι την αποπομπή της η οποία συνέβη την **6^η Νοεμβρίου 1915**. Μετά από μόλις ένα μήνα διακυβέρνησης η Κυβέρνηση Ζαΐμη εξαναγκάστηκε σε παραίτηση με αφορμή ένα τεχνητά κατασκευασμένο ή μάλλον ανούσια δημιουργηθέν πολιτικό επεισόδιο στην Βουλή, γνωστό ως το «επεισόδιο Γιαννακίτσα», το οποίο μάλιστα συνέβη εν τη απουσία τόσο του Πρωθυπουργού Αλέξανδρου Ζαΐμη όσο και του Ελευθερίου Βενιζέλου από τα έδρανα της Βουλής.

Δηλαδή, την στιγμή κατά την οποία στα Βαλκάνια οι στρατιές του von Mackensen προέλαυναν προς τον νότο και κρινόταν ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, την στιγμή κατά την οποία οι Άγγλο – Γάλλοι είχαν παραβιάσει την Εθνική Κυριαρχία στην Θεσσαλονίκη, την στιγμή που η Βουλγαρία εισερχόταν απειλητική στον πόλεμο, μία ανούσια και αστεία πολιτική αντιπαράθεση στην Βουλή μεταξύ φιλοβασιλικών και βενιζελικών, για το «οικονομικό των Ενόπλων Δυνάμεων», έριξε την Κυβέρνηση του Αλέξανδρου Ζαΐμη.

Είναι γεγονός ότι ελάχιστοι πολιτικοί της Νεώτερης Ελλάδας έχουν ευαισθητοποιηθεί για το οικονομικό θέμα των Ενόπλων Δυνάμεων και είναι πολύ περίεργο το ότι τότε «κάποιοι ευαισθητοποιήθηκαν».

Ο λόγος που το έκαναν ήταν απλός.

Οι στρατευμένοι μαζί με τις οικογένειές τους ήταν τότε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του ελληνικού πληθυσμού και τόσο οι Φιλοβασιλικοί όσο και οι Βενιζελικοί προσπαθούσαν να πλειοδοτήσουν σε προσφορές για ψηφοθηρικούς λόγους. ^{[1] IV σελ. 64}

Το επεισόδιο Γιαννακίτσα μάλλον ήταν έντεχνα προετοιμασμένο προκειμένου να προκαλέσει την πτώση της Κυβέρνησης Ζαΐμη.

Το θέμα ξεκίνησε από ένα βουλευτή των Φιλελευθέρων ο οποίος με τα λεγόμενα του έθιξε ευθέως τον βουλευτή των Φιλοβασιλικών Γιαννακίτσα, εισηγητή της τροπολογίας για το «οικονομικό των Ενόπλων Δυνάμεων».

Ο τελευταίος, εις ένδειξη διαμαρτυρίας αποχώρησε από την Βουλή, δημιουργήθηκε θέμα και ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, αντί να κατευνάσει τα πνεύματα με μία ουδέτερη στάση, πήρε δημοσίως θέση υπέρ του Γιαννακίτσα.

Η αντιπαράθεση Φιλελευθέρων και Φιλοβασιλικών που ακολούθησε έριξε την Κυβέρνηση Ζαΐμη.

Υπηρεσιακή Κυβέρνηση Στέφανου Σκουλούδη

Περίοδος 7 Νοεμβρίου 1915 έως 19 Δεκεμβρίου 1915 – Ημέρες Διακυβέρνησης 43

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ήταν και πάλι σε δίλημμα. Εκλογές ή νέος Πρωθυπουργός. Το θέμα ήταν ότι κανείς στην Ελλάδα ακόμη και ο Βενιζέλος δεν ήθελε τότε νέες Εκλογές.

Με νέες Εκλογές:

- ✚ Οι φιλοβασιλικοί θα διακινδύνευαν την «επιβεβαίωση της πλειοψηφίας του Βενιζέλου» και στην άλλη πλευρά
- ✚ Ο Βενιζέλος, με πρόσφατη την σκοτεινή υπόθεση της αποβίβασης των Άγγλο – Γάλλων στην Θεσσαλονίκη, δεν διακινδύνευε την απώλεια της πλειοψηφίας του στην Βουλή και απλά επιθυμούσε ένα νέο Πρωθυπουργό τον οποίο πάλι θα ήλεγχε εμμέσως..

Αυτό και έγινε. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος πρότεινε και πάλι την Πρωθυπουργία στον Δημήτριο Γούναρη ο οποίος όμως αρνήθηκε και αντιπρότεινε τον ιατρό, τραπεζίτη Στέφανο Σκουλούδη ο οποίος είχε διατελέσει Υπουργός στην Κυβέρνηση Χαριλάου Τρικούπη αλλά είχε κοπεί από τον Βενιζέλο να διαδεχθεί την Χούντα του Στρατιωτικού Συνδέσμου. {Κεφ. 2 σελ. 30}.

Ο Πρωθυπουργός Στέφανος Σκουλούδης

Η νέα Κυβέρνηση υπό τον Στέφανο Σκουλούδη ανέλαβε την **7^η Νοεμβρίου 1915** ο οποίος με σύμφωνη γνώμη του Βασιλέως θα προκήρυττε Εκλογές για την **19^η Δεκεμβρίου 1915**.

Η νέα Κυβέρνηση Σκουλούδη περιλάμβανε στις τάξεις της όλα σχεδόν τα μέλη της προηγούμενης Κυβέρνησης συν τον από την εποχή της Κρητικής διακυβέρνησης αντίπαλο του Βενιζέλου, Αντώνη Μιχελιδάκη καθώς και τον Στρατηγό Γιαννακίτσα, ήρωα του ομώνυμου επεισοδίου που οδήγησε την Κυβέρνηση Ζαΐμη σε παραίτηση. Στην αντιπαράθεση του Βενιζέλου, οι φιλοβασιλικοί επιστράτευαν κάθε θεμιτό και αθέμιτο μέσο. Όμως οι περισσότεροι Έλληνες πολιτικοί απέφευγαν την συμμετοχή τους σε μία υπό προθεσμία Κυβέρνηση, προθεσμία που εξαρτιόταν από τις προθέσεις του Βενιζέλου.

Πάνω σ' αυτή την αρρωστημένη λογική είχε σχηματισθεί η Κυβέρνηση Σκουλούδη η οποία μία ημέρα μετά, την **8^η Νοεμβρίου 1915**, έστειλε μία εγκύκλιο σε Λονδίνο, Παρίσι, Ρώμη και Αγία Πετρούπολη εξηγώντας ότι:

«*Η νέα Κυβέρνηση θα συνεχίσει την πολιτική της ουδετερότητας με ιδιαίτερη ειλικρινή ευμένεια προς την Αντάντ και θα τηρήσει φιλική στάση προς τις δυνάμεις της που είχαν αποβιβασθεί στην Θεσσαλονίκη. Ιδιαίτερα για το θέμα της Σερβίας εκφράζονται οι κατηγορηματικότερες διαβεβαιώσεις ειλικρινούς φιλίας...*».

Η δήλωση αυτή του Σκουλούδη στην ουσία έλεγε:

«*Η κυβέρνησή μου επιθυμεί να παραμείνει ουδέτερη αλλά εφ' όσον ήδη έχετε καταλύσει την ελληνική κυριαρχία και έχετε καταλάβει την Θεσσαλονίκη, είμαι αναγκασμένος να διάκειμαι με ευμένεια προς την Αντάντ και τις δυνάμεις της*».

Αυτή η «ευμενής ουδετερότητα» θα αποδεικνυόταν μεγάλο λάθος και θα προκαλούσε χειρότερα δεινά.

Το πρώτο μεγάλο και σοβαρό διπλωματικό πρόβλημα που έπρεπε να αντιμετωπίσει άμεσα ο Σκουλούδης ήταν η απάντηση σε ένα εκβιαστικό, απειλητικό τηλεγράφημα του Γερμανού Υπουργού Εξωτερικών Von Jagow το οποίο είχε φθάσει στην Αθήνα την 6^η Νοεμβρίου 1915, την ημέρα που είχε παραιτηθεί ο Ζαΐμης και το οποίο έλεγε στην Ελλάδα:

«*Η Γερμανία δεν θα μπορούσε να συγκρατήσει τα Βουλγαρικά στρατεύματα { τα οποία καταδίωκαν τις υποχωρούσες ενωμένες Άγγλο – Γάλλο – Σερβικές δυνάμεις} να εισέλθουν μέσα στο ελληνικό έδαφος προκειμένου να αποτρέψουν την ανασυγκρότηση του εχθρού*».

Δηλαδή, εισβολή των Βουλγάρων στην Μακεδονία με τις ευλογίες των Γερμανών.

Την ίδια ημέρα η Αυστρία έκανε και αυτή ένα διάβημα (*demarche*) και ζητούσε από την Αθήνα την εφαρμογή της συνθήκης της Χάγης περί ουδετερότητας. Αυτό σήμαινε ότι:

«Η Ελλάδα έπρεπε να προχωρήσει άμεσα σε αφοπλισμό και περιορισμό των στρατιωτικών δυνάμεων της Αντάντ που ευρισκόταν στην ελληνική επικράτεια».

Οι Γερμανοί απειλούσαν και οι Αυστριακοί ζητούσαν το ακατόρθωτο... Αυτός βέβαια είναι ο συνήθης τρόπος που εφαρμόζουν τους εκβιασμούς τους οι Μεγάλες Δυνάμεις.

Η κατάσταση για τον Σκουλούδη ήταν απελπιστική.

Από την μία πλευρά οι Άγγλοι, Γάλλοι και Σέρβοι υποχωρούντες παραβίαζαν την Ελληνική Επικράτεια, υποτίθεται υπό τον έλεγχο και την άδεια της Ελληνικής Κυβερνήσεως.

Από την άλλη πλευρά οι Βούλγαροι καταδιώκοντας τους παραπάνω, χωρίς την άδεια της Ελληνικής Κυβερνήσεως και χωρίς κανένα έλεγχο, θα παραβίαζαν και αυτοί την Ελληνική Επικράτεια, απλά με μία τυπική ενημέρωση εκ μέρους των Γερμανών.

Η πρόωθηση των δυνάμεων του Γερμανού Στρατηγού Von Mackensen και των δυνάμεων της Βουλγαρίας στο μέτωπο της Θεσσαλονίκης το Φθινόπωρο του 1915

Πλήρης αποτυχία του ελληνικού πολιτικού και διπλωματικού συστήματος και σημάδι της πολιτικής και διπλωματικής χρεοκοπίας της Ελλάδας.

«Για τις Μεγάλες Δυνάμεις, όταν σε μία Χώρα συμβεί κάτι παρόμοιο έστω και για μία μόνο φορά, η Χώρα απαξιώνεται και είναι υποψήφια στο μέλλον να δεχθεί και να ξαναδεχθεί... και να ξαναδεχθεί παρόμοιες ταπεινώσεις».

Και όμως, είναι απορίας άξιο, πως κανείς από τους τότε πολιτικούς αρχηγούς δεν αντέδρασε και δεν παραιτήθηκε έστω για λόγους ευθιξίας. Το κατάντημα αυτό ήταν συνέπεια της πολιτικής του Βασιλιά Κωνσταντίνου και του Ελευθέριου Βενιζέλου καθώς και των πολιτικών φατριών που τους περιέβαλαν. Όλοι τους συνέχισαν την εσωστρεφή πολιτική ζωή τους στα έδρανα της Ελληνικής Βουλής και κάθε τόσο καλούσαν {στην ουσία έσερναν} τον διπλωματικά αδαή και πολιτικά αθώο Ελληνικό Λαό να λάβει θέση υπέρ της μίας ή της άλλης φατρίας.

Το θέμα της επιστολής του Γερμανού Υπουργού Εξωτερικών Von Jagow καθώς και το Αυστριακό διάβημα δημιούργησαν μεγάλη οξύτητα στις σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και της Αντάντ. Ιδιαίτερα οι Γάλλοι που είχαν αποβιβάσει τις περισσότερες δυνάμεις στο μέτωπο της Θεσσαλονίκης άρχισαν να γίνονται σκαιοί πολέμιοι της Ελλάδας διότι φοβόνταν μία μεταστροφή των Ελλήνων προς την Γερμανία και την δημιουργία διπλού μετώπου στα μετόπισθεν. Ο Στρατηγός Sarrail ήταν έξαλλος, έβλεπε παντού εχθρούς και μονίμως διαμαρτυρόταν για την συμπεριφορά των Ελλήνων.

Ο Στέφανος Σκουλούδης ήταν ουσιαστικά ένας υπηρειακός Πρωθυπουργός μέχρι τις επόμενες Εκλογές. Όμως στο μικρό διάστημα που βρέθηκε στην Κυβέρνηση της Ελλάδας αναγκάστηκε να αντιμετωπίσει εξαιρετικά περίπλοκες και αντικρουόμενες καταστάσεις.

– «Από τα βόρεια σύνορα η Ελλάδα απειλείτο από μία Γερμανο – Βουλγαρική προέλαση στα ελληνικά εδάφη που θα είχαν σαν αποτέλεσμα την απώλεια της Μακεδονίας».

– «Από τον νότο ο Αγγλικός Στόλος απειλούσε την Ελλάδα με ναυτικό αποκλεισμό».

Ο Σκουλούδης δεν είχε ούτε την ικανότητα μήτε την πείρα και την δύναμη να ανταποκριθεί σε τέτοιες καταστάσεις και όπως ήταν φυσιολογικό τα αντικρουόμενα συμφέροντα των εμπολέμων τον «έπνιξαν». Οι αποφάσεις του ταλαντευόταν ανάλογα με την περίπτωση και με γνώμονα

«να διατηρήσει την άχαρη και αδιέξοδη ευμενή ουδετερότητα που του παρέδωσαν».

Οι αποφάσεις του και οι δηλώσεις του τύπου:

«Αφοπλισμός και περιορισμός των Άγγλο – Γαλλικών Στρατευμάτων στην Θεσσαλονίκη»

τον απαξίωναν σαν Πρωθυπουργό στα μάτια της Αντάντ και έδιναν τροφή στην ανθελληνική στάση της Αγγλίας και της Γαλλίας.

Σε γενικές γραμμές η δημιουργηθείσα το **Φθινόπωρο του 1915** κατάσταση δύναται να περιγραφεί ως παρακάτω:

- ✚ Η διπλωματική κατάσταση της Ελλάδας δεν εξέπεμπε σαφήνεια προς την Αντάντ. Η ευμενής ουδετερότητα ήταν κενό γράμμα. Το κλίμα που παρέλαβε ο Σκουλούδης ήταν ασαφές και ο ίδιος ανεπαρκής να χειρισθεί την κατάσταση.
- ✚ Οι Γερμανοί πίεζαν την Ελλάδα να παραμείνει στην ουδετερότητα αλλά απειλούσαν και με εισβολή των Βουλγάρων στην περιοχή Δοϊράνης - Γευγελή.
- ✚ Η Αυστρία με διάβημα είχε απαιτήσει εφαρμογή της Συνθήκης της Χάγης, συνέπεια της οποίας θα ήταν ο περιορισμός και ο αφοπλισμός των υποχωρούντων δυνάμεων της Αντάντ μέσα στην Ελληνική Επικράτεια.
- ✚ Τα στρατεύματα της Αντάντ και οι Σέρβοι υποχωρούσαν προς την Ελλάδα καταδιωκόμενα από τις δυνάμεις του Γερμανού Στρατηγού Von Mackensen και τους Βουλγάρους.
- ✚ Η Ελλάδα διατηρούσε ένα ετοιμοπόλεμο στρατό 150.000 ανδρών στην Θεσσαλονίκη.
- ✚ Η Αντάντ φοβόταν μία πιθανή στροφή της Ελλάδας προς τις Κεντρικές Δυνάμεις, οπότε αυτές οι 150.000 Ελλήνων φαντάρων θα επιτίθεντο στα υποχωρούντα στρατεύματά τους.

Αν είσαι μία πανίσχυρη συμμαχία Αγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας, Ιταλίας και αντιμετωπίζεις μία τέτοια κατάσταση σε ένα από τα πολλά μέτωπα του Πολέμου, το λιγότερο που έχεις να κάνεις είναι να αδιαφορήσεις για τα «εσώψυχα μιάς μικρής και ταλαντευόμενης χώρας» και να προχωρήσεις σε ενέργειες που θα σου εξασφαλίσουν την νίκη.

Με αυτή την λογική δεν έχει καμμία σημασία ποιος είχε καλέσει στην Θεσσαλονίκη τους Άγγλο-Γάλλους, αν πράγματι τους είχε καλέσει ή εάν αυτοκαλέστηκαν και κάτω από ποιες συνθήκες. Χωρίς να απαλλάσσεται αυτός που τους κάλεσε, όλα αυτά δεν είχαν έννοια και καμμία σημασία για την συνολική στρατηγική κατάσταση.

Η Ελλάδα διατηρούσε μία ιδιόμορφη ουδετερότητα ενώ από αρχαιοτάτων χρόνων είναι γνωστό ότι:

«Στασιαζούσης της πόλεως, μηδεμιάς των μερίδων στεί, άτιμος εστί».

Στην προκειμένη περίπτωση βέβαια δεν υπήρξε καμμία ατομία. Ατομία και μόνο ατομία να μπει σε ένα πόλεμο με άγνωστη έκβαση. Μένοντας όμως στην ουδετερότητα, κατά τον Μακιαβέλλι:

«... όταν δύο είναι σε πόλεμο, ο γείτονας πρέπει να συνταχθεί με ένα εξ' αυτών, διαφορετικά θα δει αμφοτέρους να του επιτίθενται...».

Αυτό κινδύνευε να πάθει η Ελλάδα του Στέφανου Σκουλούδη και του Βασιλιά Κωνσταντίνου.

Την **11^η Νοεμβρίου 1915**, σαν μέσο πίεσεως προς την Κυβέρνηση Σκουλούδη, οι Άγγλοι διέταξαν «την αναστολή αποστολής στην Ελλάδα ενός φορτίου 7.000 τόννων σίτου εξ' Αιγύπτου».

Ο ναυτικός αποκλεισμός της Ελλάδας από την Αντάντ είχε αρχίσει...

Ο Γάλλος Πρωθυπουργός Raymond Poincare πίσω από τους αποκλεισμούς εμφανίζει τον Βενιζέλο να λέει την **15^η Δεκεμβρίου 1915** στον Γάλλο Πρόσβη στην Αθήνα Jean-Marie Guillemin: ^[7]

«Δεν έχετε να μου εξηγήσετε τίποτα, τα κατάλαβα όλα, έχετε να κάνετε με εγκληματίες που σας εμπαιίζουν και σας κοροϊδεύουν {εννοεί τους φιλογερμανούς στην ελληνική Κυβέρνηση}. Η παρουσία σας στη Θεσσαλονίκη τους ενόχλησε. Εάν μπορούσαν θα σας παρέδιδαν στους Γερμανούς. Να είστε ακλόνητοι. Δεν θα τους κατέχετε παρά μόνο με φόβο, με την απειλή της πείνας. Είναι η δική σας βασικότερη δύναμη: κυρίως μην επιτρέπετε να μπει το σιτάρι στην Ελλάδα παρά σιγά (λίγο). Θα είναι πιο εύκολο για μένα να τους ανατρέψω. Ο λαός είναι μαζί μου, αλλά μπροστά στον εξωτερικό κίνδυνο, δεν μπορώ να προκαλέσω τον εμφύλιο πόλεμο...»

Εάν τα παραπάνω είναι ψευδή, ο Γάλλος Πρέσβης στην Αθήνα Jean-Marie Guillemin είχε διαπράξει μία μεγάλη ατιμία.

Εάν τα παραπάνω είναι αληθή, ο Βενιζέλος θα έπρεπε τώρα να ζούσε να μας τα εξηγήσει...

Πάντως η Αγγλία και η Γαλλία, θορυβημένες από την κατάσταση στην Ελλάδα, πριν προβούν σε σοβαρές πολεμικές ενέργειες αποφάσισαν να στείλουν στην Αθήνα εξέχουσες προσωπικότητες να συζητήσουν με τον Βασιλιά Κωνσταντίνο, τον Πρωθυπουργό Σκουλούδη και άλλα στελέχη της Ελληνικής Κυβερνήσεως προκειμένου να βρουν μία λύση στο αδιέξοδο.

Ο Γάλλος Πρωθυπουργός Aristide Briand έστειλε στην Αθήνα την **19^η Νοεμβρίου 1915** τον Υπουργό άνευ χαρτοφυλακίου Denis Cossen. Σε επίσκεψή του Denis Cossen στο Παλάτι, μετά από τα τυπικά εκατέρωθεν παράπονα, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έθεσε την κατάσταση σε κάποια αποδεκτή βάση:

[1] IV σελ. 82

«Η Ελλάδα ως μία ελεύθερη και κυρίαρχη χώρα έχει κάθε δικαίωμα να παραμείνει ουδέτερη. Δεν επιθυμώ να καταστεί η Ελλάδα πεδίο μάχης και δεν θέλω να παρασυρθώ στον στρόβιλο αυτού του πολέμου. Είναι δικαίωμά μου. Αλλά ακούστε με πολύ καλά: ουδέποτε τα στρατεύματά μας θα επιτεθούν εναντίον των Συμμάχων. Επανειλημμένως έχω δώσει αυτές τις διαβεβαιώσεις στην κυβέρνησή σας. Με πληγώνει ότι ο λόγος μου τίθεται εν αμφιβολία. Σας δίνω τον λόγο κυρίου. Δεν έχετε δικαίωμα να μην με εμπιστεύεσθε. Υπάρχει στην Θεσσαλονίκη μία ειδική κατάσταση και πρέπει να ληφθούν κάποια μέτρα. Τι επιθυμείτε; Τι θέλει ο Στρατηγός Sarrail; Πείτε το μου με συγκεκριμένο τρόπο...».

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, Δανός την καταγωγή, μιλούσε στους Ευρωπαίους ως ίσος προς ίσο χωρίς ίχνος κατωτερότητας. Όμως ηθελημένα ή όχι αφαιρούσε το γεγονός ότι ήταν Βασιλιάς μιάς μικρής χώρας η οποία δεν είχε δικαίωμα να παραμείνει ουδέτερη και δεν είχε και μεγάλο λόγο στα διαδραματιζόμενα. Ούτε είχε βέβαια το κοινοβουλευτικό δικαίωμα να ορίζει το εάν η Ελλάδα θα παραμείνει ουδέτερη ή όχι, αλλά εκείνη την στιγμή, εν απουσία στιβαρής πολιτικής κυβέρνησης, όφειλε να το κάνει. Αναγνώριζε ότι στην Θεσσαλονίκη υπήρχε ένα ιδιότυπο καθεστώς και ζητούσε ευθαρσώς να του πουν καθαρά οι Άγγλοι – Γάλλοι τι επιθυμούν.

Την **25^η Νοεμβρίου 1915**, ο Cossen έγινε δεκτός στην Αθηναϊκή Κοινωνία και θεωρήθηκε φίλος της Ελλάδας. Μάλιστα έγιναν και κάποια γεύματα προς τιμήν του με εκατέρωθεν φιλοφρονήσεις για την μακροχρόνια φιλία Ελλάδας – Γαλλίας κλπ. Το σημαντικό όμως στοιχείο αυτού ήταν ότι στα γεύματα, τις συναντήσεις και τις δεξιώσεις δεν πρωτοστατούσε και πολλές φορές δεν παρευρισκόταν καν ο Πρωθυπουργός Στέφανος Σκουλούδης. Εν απουσία ηγεσίας, την άτυπη διπλωματική επαφή έκαναν προσωπικότητες της εποχής υπό την προεδρία του μεταλλειολόγου και μετέπειτα πρώτου Προέδρου της Ακαδημίας Αθηνών, Φωκίωνος Νέγρη. Σημάδια ακυβερνησίας...

Ο Πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών, Φωκίων Νέγρης

Η Αγγλία και η Γαλλία αγνοούσαν την Ελληνική Κυβέρνηση και ιδιαίτερα τον Πρωθυπουργό της Στέφανο Σκουλούδη. Η πραγματικότητα δεν φερόταν καλά στον Σκουλούδη. Απ' όλους που είχαν κυβερνήσει την Ελλάδα κατά την τελευταία διετία, ο Σκουλούδης ήταν ο πλέον αθώς για το πολιτικό και διπλωματικό κατάντημα της Ελλάδας.

Την **20^η Νοεμβρίου 1915** έφθασε στην Αθήνα και ο εκπρόσωπος της Αγγλίας, ο «πολύς» Υπουργός Πολέμου, Lord Horace Herbert Kitchener. Πρώτα είχε περάσει από την Θεσσαλονίκη για να αποκτήσει προσωπική εικόνα της καταστάσεως του Μετώπου.

Στην Αθήνα επισκέφθηκε αμέσως τον Βασιλιά Κωνσταντίνο και του κατέστησε σαφές ότι:

«Τυχόν περιορισμός ή αφοπλισμός των δυνάμεων της Αντάντ - όπως ζητούσαν οι Αυστριακοί με το διάβημα - θα θεωρείτο ως εχθρική ενέργεια».

Ο Lord Kitchener απειλούσε ευθέως την Ελλάδα με πόλεμο και ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος αναγκάστηκε να τον ρωτήσει:

«Τι θέλετε να κάνω, όταν η Γερμανία (που είναι δίπλα στα σύνορά μου) με απειλεί με 1.000.000 άνδρες;»

Η απάντηση του Kitchener ήταν:

«Να σκεφθείτε τα 4.000.000 άνδρες στο πεδίο της μάχης τον επόμενο χρόνο»

αλλά δεν έλυσε το άμεσο πρόβλημα του Κωνσταντίνου.

Δηλαδή, κατά την άποψη του Lord Kitchener, οι Γερμανοί με 1.000.000 άνδρες θα έμπαιναν στην Ελλάδα σαν κατακτητές και η Ελλάδα θα περίμενε τον επόμενο χρόνο τα 4.000.000 άνδρες της Αντάντ να την απελευθερώσουν... **και μετά να οφείλει και ευγνωμοσύνη...**

Ο Υπουργός Πολέμου, Lord Horace Herbert Kitchener.

Ο Lord Kitchener επισκέφθηκε τον Πρωθυπουργό Στέφανο Σκουλούδη και το Γενικό Επιτελείο όπου συνάντησε και συνομίλησε με τους Στρατηγούς Δούσμανη και Μεταξά. Ο Σκουλούδης για το θέμα της Θεσσαλονίκης σχεδόν επανέλαβε τις θέσεις του Βασιλιά Κωνσταντίνου:

«Η κατάσταση στην Θεσσαλονίκη είναι μία ειδική κατάσταση και πείτε μας τι θέλετε συγκεκριμένα».

Όμως αντίθετα με την σθεναρή στάση του Βασιλιά Κωνσταντίνου, ο Πρωθυπουργός Σκουλούδης σε κάποια φάση της συζήτησης εμφανίζεται να παρακαλεί τον Lord Kitchener να αρθεί οιοσδήποτε ναυτικός αποκλεισμός σε πρώτες ύλες και τρόφιμα που είχαν επιβάλλει οι Άγγλοι.

Ο Lord Kitchener είχε πλήρως αντιληφθεί την κατάσταση και η περίληψη της αναφοράς του προς τον Πρωθυπουργό της Αγγλίας Asquith έλεγε:

«Ο Βασιλιάς και ο Πρωθυπουργός φαίνονται αποφασισμένοι να μείνουν στην ουδετερότητα αλλά ο Βασιλιάς μου έδωσε τον λόγο του ότι δεν θα περιορίσει ούτε θα αποπλίσει τις υποχωρούσες στο ελληνικό έδαφος δυνάμεις της Αντάντ ...».

Οι Kitchener και Cossen δεν είχαν έλθει στην Αθήνα να ακούσουν διαβεβαιώσεις ότι οι Έλληνες δεν θα αποπλίσουν και δεν θα περιορίσουν τις δυνάμεις τους. Αυτό ήταν βέβαιο. Δεν υπήρχε καμμία περίπτωση η μικρή Ελλάδα να τολμούσε να πειράξει δυνάμεις της Αντάντ .

Οι Kitchener και Cossen όμως δεν έλεγαν ευθέως τι ήθελαν, γ' αυτό Βασιλιάς και Πρωθυπουργός ρωτούσαν επίμονα:

«... πείτε μας τι θέλετε συγκεκριμένα...».

Αυτό που ήθελαν οι Άγγλοι – Γάλλοι ήταν η συνδρομή των 150.000 Ελλήνων φαντάρων στο μέτωπο της Θεσσαλονίκης και αυτό ήρθαν να διερευνήσουν οι Kitchener και Cossen. Με δεδομένη όμως την ουδετερότητα αυτό ήταν αδύνατο να συμβεί.

Σαν παρένθεση στα παραπάνω, την **20^η Νοεμβρίου 1915**, όταν Cossen και Kitchener ήταν ήδη στην Αθήνα, ο Υπηρεσιακός Πρωθυπουργός Στέφανος Σκουλούδης «έκλεινε με μεγάλη μυστικότητα» ένα νέο Γερμανικό Δάνειο, θεωρητικά χωρίς πολιτικές δεσμεύσεις. ^{[1] IV σελ. 115}

Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι εκείνη την περίοδο η Γερμανία δεν ήταν σε θέση να δανείζει την στιγμή κατά την οποία «η ίδια δανειζόταν από ασαφείς πηγές». ^[8]

Η Γερμανία χρειαζόταν πιστώσεις τόσο για την συνέχιση του πολέμου όσο και για την εξαγορά «φίλων» ή «φίλια προσκείμενων». Επομένως τα ερωτήματα του δανείου Σκουλούδη είναι πολλά:

«Πρώτον, με βάση ποια αρμοδιότητα και με ποια εξουσία (ηθική και πραγματική) ένας Υπηρεσιακός Πρωθυπουργός δανείζει την Χώρα;
Εκτός εάν κάποιοι άλλοι αποφάσισαν γι' αυτόν».

«Δεύτερον, αυτοί που αποφάσισαν το μυστικό δάνειο, άραγε δεν είχαν υπόψη τους το υπόβαθρο των έμμεσων γερμανικών σκέψεων και επιδιώξεων;».

«Τρίτο, το δάνειο ήταν απαραίτητο να συναφθεί ή απλώς εξυπηρετούσε τις γερμανικές επιδιώξεις;»

«Τέταρτο, υπάρχουν πληροφορίες για το πώς οι τότε Έλληνες Πολιτικοί εκμεταλλεύθηκαν το δάνειο; Έγιναν έργα υποδομής, έγιναν νόμιμες και καθαρές προμήθειες πολεμικού υλικού, ή μήπως χρησιμοποιήθηκε για έννομους ή/και άνομους εκλογικούς σκοπούς ή ακόμη χειρότερα μήπως απλά κατασπαταλήθηκε;

Τέλος είναι γνωστό ότι «μυστικό δάνειο» δεν υπάρχει. Η μυστικότητα διασπάται είτε από τους κάτω ή όπως συμβαίνει τις περισσότερες φορές από τους πάνω. Οι Πιστωτικοί Οίκοι οι οποίοι δανείζουν τις Χώρες συνήθως επικοινωνούν μεταξύ τους. Αποκλείεται ο Αγγλικός Πιστωτικός Οίκος *Hambros* που ήλεγχε την Ελλάδα να μην είχε μάθει τις λεπτομέρειες του γερμανικού δανείου.

Μόλις οι Kitchener και Cossen έφυγαν, στην Ελλάδα συνεχίστηκε η γνωστή αλλοπρόσαλλη εσωτερική κατάσταση. Την **16^η Δεκεμβρίου 1915**, όπως είχε προσδιορισθεί, έγιναν Εκλογές αλλά ο Βενιζέλος και το Κόμμα των Φιλελευθέρων απείχαν. Ακριβώς 5 χρόνια πριν, την 28^η Νοεμβρίου 1910 είχαν γίνει Εκλογές για δεύτερη φορά μέσα σε ένα τρίμηνο και τότε ο Βενιζέλος είχε κερδίσει εκμεταλλευόμενος την «αποχή των παλαιών πολιτικών δυνάμεων». Φαίνεται ότι η μνήμη των Πολιτικών είναι εκδικητική, ρεβανσιστική αλλά σύναμμα και καταστροφική για την Χώρα.

Οι Εκλογές έγιναν με μεγάλη αποχή και όπως ήταν φυσιολογικό αυτήν την φορά το Κόμμα του Γούναρη επικράτησε με μεγάλη πλειοψηφία. Το Κόμμα των Φιλελευθέρων αμφισβήτησε το αποτέλεσμα και έθεσε συνταγματικό θέμα. Ο Βενιζέλος υποστήριξε ότι ο Ελληνικός Λαός είχε αποφανθεί την 13^η Ιουνίου 1915 και ο Βασιλιάς δεν είχε δικαίωμα να προσφύγει σε νέες Εκλογές τόσο σύντομα και μάλιστα για την ίδια αιτία *{την έξοδο της χώρας στον πόλεμο}*. Το συνταγματικό θέμα που τέθηκε από τους Φιλελεύθερους «χάθηκε» μέσα στις ατέρμονες αγορεύσεις των αντιπάλων στην Βουλή και με δεδομένο το μεγάλο ποσοστό της αποχής η νέα Κυβέρνηση Σκουλούδη δεν μπορούσε παρά να αποτελεί μία πολιτική παραφωνία.

Τότε επενέβη η Αντάντ η οποία χρησιμοποίησε την παραπάνω «πολιτική παραφωνία» ως δικαιολογία να επέμβει στα εσωτερικά ζητήματα της Χώρας με βάση την Συνθήκη της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας που είχε υπογράψει την 7^η Μαΐου 1832 στο Λονδίνο και η οποία καθόριζε τις Διεθνείς Σχέσεις της Ελλάδας, υπό την προστασία των Εγγυητριών Δυνάμεων. [9]

Η Ελλάδα της Συνθήκης του 1832

Ως Εγγυήτριες Δυνάμεις είχαν υπογράψει η Αγγλία, η Γαλλία, η Ρωσία και η προκάτοχος της Γερμανίας Βαυαρία η οποία είχε δώσει και τον πρώτο Βασιλιά της Ελλάδας Όθωνα. Η Ελλάδα, μετά από 87 χρόνια, πλήρωνε άλλο ένα τμήμα για την βοήθεια των Μεγάλων Δυνάμεων να αποκτήσει την Ανεξαρτησία της.

Είναι πολύ πιθανόν αρκετοί Έλληνες Πολιτικοί και Διπλωμάτες να μην γνώριζαν καν την ύπαρξη της προαναφερθείσας Συνθήκης. Πάντως με βάση αυτή την Συνθήκη η Αντάντ διατήρησε και νομιμοποίησε την παραμονή των δυνάμεων της στην Θεσσαλονίκη υπό τον Στρατηγό Sarrail, οδήγησε τον εξόριστο Σερβικό Στρατό να καταλάβει την Κέρκυρα και κατέλαβε το Καστελόριζο μετά από μία σκηνοθετημένη τοπική επανάσταση που είχε ενορχηστρωθεί από τους Γάλλους. [2] Ι. σελ. 421 και [3] σελ. 85-86

Η περιφερειακή Ελλάδα ήταν πλέον σε κατάσταση Κατοχής από την Αντάντ.

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος αντελήφθη την δύσκολη κατάσταση που είχε περιέλθει η Ελλάδα – για την οποία ήταν και αυτός υπεύθυνος σε κάποιο μεγάλο ποσοστό – και την **28^η Δεκεμβρίου 1915** προκειμένου την ύστατη στιγμή να «σώσει την πατρίδα» έκανε ένα Διάγγελμα λέγοντας: ^{[10] σελ. 126-127}

«Η Ελλάδα πάνω απ' όλα σκέφτεται την εδαφική της ακεραιότητα και δεν επιθυμεί να δει τους Ρώσους στην Κωνσταντινούπολη. Η Γερμανία έχει εγγυηθεί την εδαφική μας ακεραιότητα όσο θα παραμένουμε στην Ουδετερότητα».

Κανείς δεν φαίνεται να άκουσε και να έλαβε υπόψη του την παραπάνω έμμεση απειλητική δήλωση του Βασιλιά Κωνσταντίνου.

Η Ελλάδα συνέχισε την αλλοπρόσαλλη πολιτική της πορεία της με τον Στέφανο Σκουλούδη ως Πρωθυπουργό μιάς Κυβέρνησης πολιτικής παραφωνίας και με το μεγαλύτερο πολιτικό Κόμμα της Ελλάδας, το Κόμμα των Φιλελευθέρων εκτός Βουλής.

Εθνικός Διχασμός με την σφραγίδα του Ελληνικού Συντάγματος.

Το ποιοι έφταιξαν, τι μερίδιο ευθύνης είχε ο κάθε εμπλεκόμενος, ποιος άρχισε πρώτος, ποιος έπρεπε να υποχωρήσει και όλες οι λοιπές «προανακριτικού τύπου ερωτήσεις και απορίες των Ελλήνων» δεν έχουν καμμία απολύτως σημασία. Το γεγονός ήταν σαφές.

Εθνικός Διχασμός στο εσωτερικό.

Εθνικός Εξευτελισμός στο εξωτερικό.

Κυβέρνηση Πολιτικής Παραφωνίας του Στέφανου Σκουλούδη

Περίοδος 19 Δεκεμβρίου 1915 έως 22 Ιουνίου 1916 – Ημέρες Διακυβέρνησης 186

Ο Στέφανος Σκουλούδης πριν την πρώτη ανάληψη της Πρωθυπουργίας του, την 7^η Νοεμβρίου 1915, ήταν ένα υψηλόβαθμο στέλεχος των Τεκτόνων και θεωρείτο επιτυχημένος επιχειρηματίας με μεγάλες και ισχυρές γνωριμίες στην Ευρώπη και την Κωνσταντινούπολη. Μετά από μία σειρά Δημοσίων Έργων που είχαν αναλάβει οι εταιρείες του όπως για παράδειγμα την κατασκευή σιδηροδρόμων και την αποξήρανση της λίμνης Κωπαΐδας, ο Στέφανος Σκουλούδης εντάχθηκε στο πολιτικό Κόμμα του Χαρίλαου Τρικούπη που είχε κάνει τις αναθέσεις των έργων.

Όμως ο «Τέκτων» Στέφανος Σκουλούδης ήταν καθαρά ένας άνθρωπος του Κεφαλαίου. ^[11] Μέχρι τις Εκλογές της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1915 ο Στέφανος Σκουλούδης ήταν ουσιαστικά ένας Υπηρεσιακός Πρωθυπουργός και - με εξαίρεση το μυστικό δάνειο από την Γερμανία - δεν μπορεί να κριθεί και να κατακριθεί για την κατάσταση που είχε περιέλθει μέχρι τότε η Ελλάδα.

Άλλοι ήταν αυτοί που είχαν φέρει την Ελλάδα στο αδιέξοδο...

Ο Στέφανος Σκουλούδης όμως κατακρίνεται διότι σε καιρούς χαλεπούς για την Ελλάδα, επέδειξε τεράστια ματαιοδοξία και δέχθηκε, έναντι της Πρωθυπουργίας, να παίξει το παιχνίδι των φιλογερμανών και να τεθεί επικεφαλής μιας Κυβέρνησης πολιτικής παραφωνίας. Λόγω του παρελθόντος του, εκτός από ματαιόδοξος, κάποιοι θα υποστήριζαν ότι ίσως ήταν και «εγκάθετος συγκεκριμένων οικονομικών συμφερόντων». Βέβαια, η επιλογή του να αναλάβει την Πρωθυπουργία με τον Βενιζέλο στην εξωκοινοβουλευτική αντιπολίτευση των καφενεύων και των πεζοδρομίων της Αθήνας, ήταν μάλλον ανοησία έως και πολιτική αυτοκτονία.

Μετά τις Εκλογές της **16^{ης} Δεκεμβρίου 1915** άρχισε να λειτουργεί η Κυβέρνηση της πολιτικής παραφωνίας και αμέσως άρχισαν και οι απρόκλητες πιέσεις, οι προκλήσεις, οι προβοκάτιες και οι ταπεινώσεις της Ελλάδας από όλους σχεδόν τους εμπολέμους. Η πολιτική της ουδετερότητας οδηγούσε την Ελλάδα σε «Κλύδωνα». «Κλύδων» στην ναυτική ορολογία σημαίνει μεγάλη τρικυμία.

Αμέσως μετά την συγκρότηση της Κυβερνήσεως της πολιτικής παραφωνίας του Σκουλούδη, πρώτοι οι Γερμανοί την **30^η Δεκεμβρίου 1915** παραβίασαν την Ελληνική Κυριαρχία και με τρία αεροπλάνα τους βομβάρδισαν την Θεσσαλονίκη. Ο Γάλλος Στρατηγός Maurice Sarrail, ενεργών ως Διοικητής Δυνάμεων Κατοχής της Ελλάδας, παραβίασε και αυτός με την σειρά του κατάφωρα την Ελληνική Κυριαρχία και συνέλαβε τους Προξένους των Κεντρικών Δυνάμεων στην Θεσσαλονίκη για κατασκοπία. Σε διαμαρτυρίες του Σκουλούδη προς αμφοτέρους τους εμπολέμους, Κεντρικές Δυνάμεις και Αντάντ ουδέποτε απάντησαν.

Είτε υπήρχε ο Πρωθυπουργός Σκουλούδης ή όχι ήταν ένα και το αυτό.

Αμέσως μετά ακολούθησε η κατάληψη από τους Αγγλογάλλους του Οχυρού Καραμπουρνού στην είσοδο του λιμανιού της Θεσσαλονίκης, της Μήλου καθώς και η κατάληψη της Κερκύρας από τους Γάλλους την **11^η Ιανουαρίου 1916**.

Η αποβίβαση των Γάλλων Στρατιωτών στην Κέρκυρα την 11 Ιανουαρίου 1916

Η δικαιολογία των Γάλλων για την κατάληψη της Κερκύρας ήταν μία φήμη που ήθελε τα γερμανικά υποβρύχια της Μεσογείου να ανεφοδιάζονται στο νησί. Πιο ρεαλιστική ήταν η δικαιολογία της προστασίας και διασώσεως των Σέρβων στρατιωτών που υποχωρούσαν κάτω από την πίεση των στρατιών του Στρατηγού Von Mackensen.

Στην Κέρκυρα εγκαταστάθηκε και ο βασιλιάς της Σερβίας Πέτρος που φιλοξενήθηκε στο ξενοδοχείο «Bella Venezia». Στην Σερβική Κυβέρνηση που επίσης εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα, διατέθηκε το Δημοτικό Θέατρο για τις συνεδριάσεις της.

Η Αντάντ, χωρίς την έγκριση της Ελληνικής Κυβερνήσεως «έστησε ένα Σερβικό Κράτος στην Κέρκυρα».

Η έδρα της Σερβικής Κυβερνήσεως στην Κέρκυρα το 1916

Οι δυνάμεις του Γάλλου Στρατηγού Maurice Sarrail είχαν οχυρωθεί σε στρατόπεδα γύρω από την Θεσσαλονίκη και ουσιαστικά θα είχαν να αντιμετωπίσουν τις δυνάμεις του Γερμανού Στρατηγού Von Mackensen σε ένα και μόνο μέτωπο από τα βορειοδυτικά, εκτός εάν οι Βούλγαροι κατέβαιναν στην ανατολική Μακεδονία και με την ανοχή των ουδετέρων ελληνικών δυνάμεων προέλαυναν προς την Θεσσαλονίκη ανοίγοντας νέο μέτωπο εξ' ανατολών. Προ αυτού του υποθετικού κινδύνου, την **13^η Ιανουαρίου 1916**, ο Στρατηγός Maurice Sarrail προκειμένου να αποκόψει την επικοινωνία της δυτικής με την ανατολική Μακεδονία προέβη, φυσικά χωρίς την άδεια της ελληνικής Κυβερνήσεως, στην ανατίναξη της Γέφυρας του Στρυμώνα κοντά στο Σιδηρόκαστρο. Η γέφυρα αυτή είχε κοστίσει πολλά λεφτά στην Ελλάδα και ήταν η κύρια δίοδος επικοινωνίας της Μακεδονίας.

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος αποκλεισμένος από τον Άγγλο – Γαλλικό Τύπο αποφάσισε να διεθνοποιήσει το θέμα ότι η Ελλάδα πιέζεται από την Αντάντ να εξέλθει στον πόλεμο και έδωσε σειρά συνεντεύξεων στον διάσημο τότε Αμερικανό πολεμικό ανταποκριτή Paxton Hibben του Associated Press. ^[12]

Ο Αμερικανός πολεμικός ανταποκριτής του AP, Paxton Hibben

Οι συνεντεύξεις του έλεγαν αλήθειες και γεγονότα για την ωμή παραβίαση της ελληνικής κυριαρχίας κυρίως από τους Γάλλους του Maurice Sarrail. Δυστυχώς οι συνεντεύξεις αυτές περιείχαν και σημεία που έθιγαν την αξιοπιστία και την στρατηγική της Αντάντ για τα Δαρδανέλλια και την Θεσσαλονίκη με τελικό αποτέλεσμα να χειροτερέψουν οι σχέσεις των δύο μερών. Σε μία άλλη συνέντευξή του στον Γάλλο δημοσιογράφο Jules Rateau, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ήταν πιο φιλικά διακείμενος με την Αντάντ αλλά το κακό είχε γίνει. Στις συνεντεύξεις του ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έλεγε: ^{[1] IV σελ. 113-14}

«Η ιστορία της πολιτικής της Αντάντ στα Βαλκάνια είναι ένα κολοσσιαίο λάθος μετά το άλλο. Εκνευρισμένοι από την αποτυχία τους σε κάθε βαλκανικό υπολογισμό και εξ' αιτίας της ηλιθιότητας των ξεσπούν πάνω στην Ελλάδα. Τους προειδοποιήσαμε ότι η εκστρατεία στα Δαρδανέλλια θα αποτύγχανε, ότι οι διαπραγματεύσεις με την Βουλγαρία θα απέβαιναν άκαρποι, ότι οι Γερμανοί και οι Αυστριακοί θα επιτίθεντο κατά της Σερβίας. Δεν ήθελαν να μας πιστεύσουν και τώρα, επειδή ότι προείπαμε αποδείχθηκε σωστό, σαν θυμωμένα και παράλογα παιδιά στρέφονται κατά της Ελλάδας...»

«Επιθυμούν να παραμείνει η Ελλάδα σε επιστράτευση διότι εξακολουθούν να πιστεύουν ακόμη ότι θα πεισθούμε να συνταχούμε μαζί τους».

Οι απόψεις του Βασιλιά Κωνσταντίνου ήταν σωστές αλλά επ' ουδενί έπρεπε να δημοσιοποιηθούν εκείνη την στιγμή. Οιοσδήποτε Άγγλος ή Γάλλος αξιωματούχος που «με μία μικρή πιθανότητα ήθελε να δικαιολογήσει την στάση της Ελλάδας», μετά από αυτές τις δηλώσεις έπρεπε να πάρει αποστάσεις. Παρ' όλα αυτά ο συμπαθών τους Έλληνες Γάλλος Πρωθυπουργός Aristide Briand, έδωσε εντολή στον Maurice Sarrail να επισκεφθεί τον Βασιλιά Κωνσταντίνο προκειμένου να αποκαταστήσει μία γραμμή επικοινωνίας και παράλληλα μέσω του Έλληνα Πρέσβη στο Παρίσι Ρωμάνου του μήνυσε:

«Ο Βασιλεύς {αυτήν την περιεργη περίοδο} καλά θα έκανε να μην ασχολείται με την δημοσιογραφία».

Λίγο αργότερα, την **1^η Φεβρουαρίου 1916**, έφθασαν στην Κέρκυρα και Ιταλικά στρατεύματα. Όλες αυτές οι Δυνάμεις – για άγνωστους λόγους – παρέμειναν στην Κέρκυρα μέχρι το 1919, ένα χρόνο μετά το τέλος του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου. Όλα αυτά έγιναν βεβαίως χωρίς την άδεια ή την ενημέρωση της Κυβερνήσεως Σκουλούδη η οποία απλώς «έβλεπε τα γεγονότα να εκτυλίσσονται, ανίκανη να επέμβει».

Αγγλία και Γαλλία, εμφανιζόμενες ως εγγυήτριες δυνάμεις της συνθήκης της 7^{ης} Μαΐου 1832, ενεργούσαν για «το καλό και το συμφέρον της Ελλάδας» αλλά στην πραγματικότητα προωθούσαν τα δικά τους συμφέροντα .

Οι άνθρωποι, όταν για κάποιο λόγο παγιδεύονται μέσα σε κάποια ατυχή κατάσταση, προκειμένου να δικαιολογήσουν τον εαυτό τους και να εφησυχάσουν την συνείδησή τους προσπαθούν να δημιουργήσουν μία δική τους τεχνητή αλήθεια – ένα δικό τους παραμύθι...

Ο Στέφανος Σκουλούδης στις προγραμματικές του δηλώσεις της **9^{ης} Φεβρουαρίου 1916** στην Βουλή των Ελλήνων έλεγε: ^{[1] IV σελ. 106}

«Ουδέ κατ’ ελάχιστον αι πιέσεις αύται θέλουσιν εκτρέψει την χώραν εκ της υπό των εθνικών συμφερόντων υπαγορευόμενης πολιτικής{ της ουδετερότητας}...

Το Έθνος ολόκληρον θα υποστεί πάσαν πίεσιν μετά καρτερίας, κρατυνόμενης εκ της βασίμου ελπίδος ότι το δίκαιον δεν θα βραδύνει να ανακτήσει το κύρος αυτού εν τη συνειδήσει των ισχυρών, όσον και αν η μαινόμενη καταϊγίς καταπνίγει την φωνήν αυτού επί του παρόντος.

Αδύνατον δε είναι να παραγνωρίσει η Χώρα, ότι όσον οδυνηρά και αν ώσι τα πράγματα, τα οποία συνεπάγεται η μη πλήρης αρμονία της πολιτικής ημών προς τα αξιώσεις των εχόντων δύναμιν επιβολής, η εκ τούτου ζημία είναι απείρως μικροτέρα της καταστροφής, την οποίαν θα είχαν ως αναπόφευκτον συνέπεια αλλοία πολιτική κατεύθυνσις, εάν τοιαύτη επεκράτει».

Ο Σκουλούδης είχε δημιουργήσει το δικό του «παραμύθι» αλλά ήταν εκτός κλίματος της εποχής. Είχαν βέβαια προηγηθεί χρονικά πιέσεις και προβοκατόρικες ενέργειες των εμπολέμων {η μαινόμενη καταϊγίς που αναφέρει ο Σκουλούδης} οι οποίες αποσκοπούσαν είτε να εκθέσουν την Ελλάδα ως συνεργαζόμενη με τις Κεντρικές Δυνάμεις ή να εκμαιεύσουν την παραίτηση της από την πολιτική της ουδετερότητας και την σύνταξη με την Εγκάρδια Συμμαχία.

Ο Μακιαβέλλι είχε αποδειχθεί σωστός:

«... όταν δύο είναι σε πόλεμο, ο γείτονας πρέπει να συνταχθεί με ένα εξ’ αυτών, διαφορετικά θα δει αμφοτέρους να του επιτίθενται...».

Ο Στρατηγός Maurice Sarrail, ακολουθώντας την εντολή του Πρωθυπουργού του Aristide Briand κάπως καθυστερημένα, επισκέφθηκε την **21^η Φεβρουαρίου 1916** τον Βασιλιά Κωνσταντίνο και τον Πρωθυπουργό Στέφανο Σκουλούδη προκειμένου να βρεθεί μία κοινά αποδεκτή λύση. Παρά τις ελικρινείς προθέσεις αμφοτέρων των πλευρών και της εγκαρδιότητας που έγιναν οι συζητήσεις δεν προέκυψε κάποιο θετικό αποτέλεσμα. Απλά μειώθηκαν προσωρινά οι παραβιάσεις της ελληνικής κυριαρχίας από τους Γάλλους για να συνεχισθούν και πάλι την **16^η Απριλίου 1916** όταν η Αντάντ με πιέσεις προς την Ελληνική Κυβέρνηση κατάφερε να πάρει την άδεια μετακινήσεως των Σερβικών Δυνάμεων και της Σερβικής Κυβερνήσεως από την Κέρκυρα στην Θεσσαλονίκη.

Για να γίνει αντιληπτή η σοβαρότητα αυτής της κίνησης της Αντάντ, θα πρέπει κάποιος να κινηθεί μπροστά από τον χρόνο και στο τέλος του Πρώτου Πολέμου – χωρίς την συμμετοχή της Ελλάδας – να δει την Σερβία να παίρνει σαν αντάλλαγμα για τις υπηρεσίες της την Θεσσαλονίκη, την πόλη που με τόσες θυσίες είχαν πρόσφατα κατακτήσει οι Έλληνες.

Η Αντάντ έκανε συνεχώς κινήσεις οι οποίες το μόνο που κατόρθωναν ήταν να προκαλέσουν και να απομακρύνουν το ελληνικό λαϊκό αίσθημα. Βεβαίως, εάν ο Βενιζέλος ήταν στην Εξουσία, τέτοιες κινήσεις δεν θα γινόταν ή θα γινόταν με άλλες δικαιολογίες και μεθόδους, όπως για παράδειγμα η αρχική πρόσκληση των Άγγλο – Γάλλων στην Θεσσαλονίκη.

Την **26^η Μαΐου 1916** σημειώθηκε ένα πολύ σοβαρό επεισόδιο στα Ελληνο – Βουλγαρικά σύνορα, η παράδοση του οχυρού Ρούπελ που βρίσκεται στην είσοδο του Στρυμώνα στην Ελλάδα. Χωρίς να μειώνεται ουδόλως η σημασία αυτού του γεγονότος πρέπει να διευκρινισθεί ότι τότε το Ρούπελ δεν ήταν παρά ένα απλό συνοριακό φυλάκιο στην είσοδο του Στρυμώνα στην Ελλάδα και όχι το Οχυρό Ρούπελ που κατασκευάστηκε αρκετά χρόνια αργότερα επί Δικτατορίας Ιωάννη Μεταξά. Όμως πιο μεγάλη και πιο σημαντική ήταν η εθνική του σημασία ως «φυλάκιο στα σύνορα με την Βουλγαρία παρά ως οχυρωματικό έργο». Στα στενά του Ρούπελ στον Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο, υπό την

ηγεσία του Βασιλιά Κωνσταντίνου και του Στρατηγού Δούσμανη ο Ελληνικός Στρατός είχε γράψει λαμπρές σελίδες της Ελληνικής Ιστορίας.

Την 26^η Μαΐου 1916 μία μικτή φάλαγγα Γερμανών και Βουλγάρων στρατοπέδευσε βόρεια από το οχυρό και δήλωσε στον Διοικητή του Ελληνικού Τάγματος στο Ρούπελ ότι θα εισέλθει στο ελληνικό έδαφος. Ο Διοικητής ειδοποίησε την Ιεραρχία η οποία αμέσως διέταξε όπως οι ελληνικές δυνάμεις αντισταθούν. Οι μικτές Γερμανικές και Βουλγαρικές δυνάμεις με δύο συντάγματα, αφού προωθήθηκαν μέσα στα Στενά Ρούπελ μέχρις ένα σημείο, μετά από βολές του ελληνικού πυροβολικού σταμάτησαν.

Ο επικεφαλής των Γερμανο – Βουλγαρικών δυνάμεων, Γερμανός λοχαγός Thiel Rittmeister ζήτησε από τον Διοικητή του ελληνικού Τάγματος όπως: [1] IV σελ. 120

«Μέσα στην νύκτα να εκκενωθεί το οχυρό διότι προτίθενται να το καταλάβουν».

Τότε ο Πρωθυπουργός Σκουλούδης και οι σκιώδεις Σύμβουλοί του, με έντεχνα κατασκευασμένες δικαιολογίες, πήραν μία απόφαση όμοια της οποίας δεν υπήρξε στην μέχρι τότε Ελληνική Ιστορία:

«Κάτω από τις περιστάσεις αυτές που βρέθηκε η Κυβέρνηση και βλέποντας αφ' ενός μεν την απόφαση των εισβολέων να καταλάβουν το οχυρό, αφ' ετέρου ότι η συνέχιση της ενόπλου αντιστάσεως που ανά πάσα στιγμή μπορούσε να μεταβληθεί σε γενικευμένη σύρραξη, θα οδηγούσαν στην έξοδο από την πολιτική της ουδετερότητας την οποία {η Κυβέρνηση} δεν εννοούσε να εγκαταλείψει. Για τον λόγο αυτό δια μέσου του Υπουργείου Στρατιωτικών {η Κυβέρνηση} διέταξε την παύση της αντιστάσεως και την ενημέρωση του Αρχηγού των Γερμανικών Δυνάμεων ότι οι ελληνικές δυνάμεις θα αποσυρθούν συναποκομίζοντας όλο το υλικό του οχυρού». [1] IV σελ. 121

Πόσο μακριά είναι η παραπάνω δήλωση του Στέφανου Σκουλούδη με το «Μολών Λαβέ» των προγόνων του; Ο Σκουλούδης είχε δεχθεί να αναλάβει Πρωθυπουργός της Ελλάδας ή απλά ήταν ένας Πρωθυπουργός για να διεκπεραιώνει τέτοιες καταστάσεις;

Φυλάκιο Οχυρού Ρούπελ

Την 27^η Μαΐου 1916 το οχυρό παραδόθηκε στις μικτές Γερμανικές και Βουλγαρικές δυνάμεις. Η Κυβέρνηση Σκουλούδη ενώ είχε ήδη δηλώσει ότι οι ελληνικές δυνάμεις θα αποσυρθούν, για τους τύπους και μόνον, διαμαρτυρήθηκε στην Γερμανία η οποία τρεις ημέρες αργότερα απλά ανακοίνωσε το θέμα: [1] IV σελ. 121

«Γερμανικά και Βουλγαρικά στρατεύματα, με σκοπό να εξασφαλισθούν από αιφνιδιαστικές επιθέσεις των δυνάμεων της Αντάντ, κατέλαβε το σύμπλεγμα των Στενών Ρούπελ στον Στρυμώνα. Οι ασθενείς ελληνικές φρουρές απεσύρθησαν έναντι αριθμητικής υπεροχής. Τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας μένουν σεβαστά».

Μόνο και μόνο που οι Γερμανοί δικαιολογούν την απόσυρση της ελληνικής φρουράς «λόγω αριθμητικής υπεροχής», προκαλούν υποψίες για πιθανή συμφωνία με την Ελληνική Κυβέρνηση του Στέφανου Σκουλούδη.

Η παραπάνω εκδοχή καταλήψεως του οχυρού Ρούπελ διαψεύδεται μερικώς επί το χειρότερο για την ενδοτική Κυβέρνηση Σκουλούδη: [13] σελ. 151

«Την 26^η Μαΐου 1916 οι Βούλγαροι κατέλαβαν το οχυρό Ρούπελ. Η ελληνική φρουρά του Ρούπελ αποτελούμενη από 8.000 άνδρες απεσύρθη χωρίς μάχη ύστερα από συνεννόηση της Ελληνικής με την Βουλγαρική Κυβέρνηση».

Αν αυτή η εκδοχή αληθεύει, ο Σκουλούδης και οι σκιώδεις Σύμβουλοί του παρέδωσαν το Ρούπελ στους Βούλγαρους. Αν αυτή η εκδοχή αληθεύει, ο Σκουλούδης και οι σκιώδεις Σύμβουλοί του ήταν κάτι περισσότερο από «Εφιάλτες».

Από μη διασταυρωμένες πηγές το Ρούπελ παραδόθηκε μετά από απόφαση των Σκουλούδη, Γιαννακίτσα και Μεταξά οι οποίοι μάλιστα απολογήθηκαν στον Βούλγαρο Πρωθυπουργό Radoslanov για τον τραυματισμό Βουλγάρων στρατιωτών από το ελληνικό πυροβολικό.

Υπάρχει και μία ακόμη μη διασταυρωμένη πληροφορία ότι λίγο πριν την παράδοση του Ρούπελ η Ελληνική Κυβέρνηση πήρε από τους Γερμανούς το ποσό των 3.000.000 Λιρών Αγγλίας. ^[14] Ο Εφιάλτης δεν είναι γνωστό εάν είχε πληρωθεί από τους Πέρσες...

Ο Βασιλιάς, ο οποίος με τόση εθνική έπαρση και πολεμικό ενθουσιασμό είχε πριν δύο χρόνια πολεμήσει σκληρά με τους Βουλγάρους, που ήταν εκείνες τις κρίσιμες στιγμές για το Έθνος; Είχε συναινέσει ή όχι με τις ενέργειες του Σκουλούδη; Γιατί δεν είχε εμφανισθεί στο προσκήνιο; Προφανώς είχε συναινέσει.

Μόνο για την Βασίλισσα Σοφία υπάρχουν κάποιες μη διασταυρωμένες πληροφορίες ότι με διαταγή της δόθηκαν τα σχέδια του Ρούπελ στους Γερμανο – Βουλγάρους. Αν συνέβη αυτό πιο μεγάλη σημασία είχε η προδοτική κίνηση της Βασίλισσας Σοφίας παρά η αξία των σχεδίων του οχυρού.

Αλλά και ο ευρισκόμενος στην εξωκοινοβουλευτική αντιπολίτευση Βενιζέλος που ήταν εκείνες τις ημέρες; Γιατί σιωπούσε; Γιατί απείχε των γεγονότων; Δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή να ξεσηκώσει τον ελληνικό λαό; Η Ελλάδα με τον Βενιζέλο είχε ξεκινήσει πολέμους χωρίς σαφή και εμφανή ανταλλάγματα. Σε αντιδιαστολή με τα παραπάνω, η Ελλάδα του Σκουλούδη αρνήθηκε να πολεμήσει για σαφείς και κατάφωρες παραβιάσεις της εθνικής της κυριαρχίας από την Αντάντ, για κατάληψη εθνικών εδαφών από τους Γερμανούς και το χειρότερο απ' όλα από τους Βουλγάρους.

Μετά από αυτό, όπως ήταν φυσικό, οι σχέσεις της Ελλάδας με την Αντάντ χειροτέρεψαν σημαντικά και ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έγινε ο κύριος στόχος των Άγγλο – Γάλλων. Όλοι πίστευαν ότι πίσω από αυτή την παράδοση του οχυρού Ρούπελ, κρυβόταν μυστική συμφωνία του Βασιλιά Κωνσταντίνου με τον Κάιζερ. Όπως ήταν φυσικό ο Βασιλιάς έγινε ανεπιθύμητος για την Αντάντ και

«το χρονόμετρο της αποπομπής του είχε ξεκινήσει να μετράει χρόνο...»

Οι μόνοι που συνέχισαν να συμπαθούν κάπως τους Έλληνες ήταν ο Άγγλος Βασιλιάς Γεώργιος V και ο Γάλλος Πρωθυπουργός Aristide Briant ο οποίος κατηγόρησε τον «νευρωτικό» Γάλλο Πρέσβη στην Αθήνα Jean-Marie Guillemin για την αποτυχία του να επηρεάσει θετικά τον Βασιλιά Κωνσταντίνο.

Ο Άγγλος Βασιλιάς Γεώργιος V και Γάλλος Πρωθυπουργός Aristide Briant

Στο εσωτερικό της Ελλάδας, ως συνήθως, οι πολιτικοί άρχισαν τις ανούσιες αγορεύσεις στην Βουλή πιστεύοντας ότι έτσι θα λυθούν τα προβλήματα. Είναι απώλεια χρόνου, σε τέτοιες στιγμές για το Έθνος, να ασχολείται κάποιος με τις αγορεύσεις των Ελλήνων πολιτικών στην Βουλή.

Αντίθετα οι Δυνάμεις Κατοχής της Αντάντ πέρασαν αμέσως σε πιο χειροπιαστά και ρεαλιστικά μέτρα. Ο Γάλλος Στρατηγός Maurice Sarrail, χωρίς την σαφή ή τουλάχιστον την εμφανή συμφωνία των Άγγλων, βλέποντας ότι η Ελλάδα ήταν «ακυβέρνητη» – γεγονός στο οποίο είχε συμβάλει σημαντικά και ο ίδιος – αποφάσισε την **9^η Ιουνίου 1916:**

✚ *Να κηρύξει στρατιωτικό νόμο στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και*

✚ *Να καταλάβει την νήσο Θάσο που βρίσκεται απέναντι από την Καβάλα. Από την στρατηγική καθαρά πλευρά του θέματος, εάν οι Βούλγαροι από το Ρούπελ εποφθαλμιούσαν την Καβάλα, η κατάληψη της Θάσου ήταν η ενδεδειγμένη ενέργεια των Γάλλων.*

Εκείνη την στιγμή εμφανίσθηκε και πάλι ο Βενιζέλος ο οποίος το τελευταίο εξάμηνο είχε παραμείνει στο αφανές περιθώριο των εξελίξεων. Από τον βιογράφο του Aristide Briant αλλά και άλλες πηγές που αναφέρονται στον τιμημένο με Βραβείο Νόμπελ Γάλλο Πρωθυπουργό, ο Βενιζέλος σε συνεργασία με τον Γάλλο Στρατηγό Maurice Sarrail είχαν καταρτίσει ένα σχέδιο ^[15]

«για την αποπομπή της παρούσης Κυβερνήσεως, την επαναφορά του Βενιζέλου στην Κυβέρνηση και εν συνεχεία την έξοδο της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Εγκάρδιας Συμμαχίας».

Εμπόδιο στα σχέδια αυτά ήταν ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ο οποίος είτε έπρεπε να αδρανοποιηθεί ή να αποεμφανηθεί. Το σχέδιο προέβλεπε την απόβαση Γαλλικών Δυνάμεων υπό τον Ναύαρχο Dartige de Fournet στον Πειραιά και την μετάβαση του Βενιζέλου στην Θεσσαλονίκη με αντικειμενικό σκοπό να καταρτίσει Βουλή προσωρινής Κυβέρνησης. Το σχέδιο αυτό με απόφαση του Γάλλου Πρωθυπουργού Aristide Briand δεν υλοποιήθηκε και λίγο αργότερα οι Γάλλοι σε συμφωνία με τους Άγγλους αλλά και τους Ρώσους την **21^η Ιουνίου 1916** έστειλαν στην Κυβέρνηση Σκουλούδη ένα τελεσίγραφο με το οποίο ζητούσαν: [\[1\]](#) IV και [\[10\]](#) σελ. 182-186

- ✚ Άμεση αποστράτευση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων
- ✚ Σχηματισμό νέας υπηρεσιακής Κυβέρνησης χωρίς πολιτική χροιά {;;;} η οποία θα εγγυόταν την δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του Ελληνικού λαού καθώς και την διατήρηση της ευμενούς ουδετερότητας προς την Αντάντ .
- ✚ Άμεση διάλυση της Βουλής και διεξαγωγή Εκλογών σύμφωνα με τα οριζόμενα από το Σύνταγμα και αφού επιστρέψουν στα σπίτια τους οι αποστρατευμένοι.
- ✚ Αντικατάσταση στελεχών της Αστυνομίας που ήταν ενάντια σ την Αντάντ, για την τήρηση της τάξεως όπως την αντιλαμβάνονταν οι Άγγλο – Γάλλοι.

Ο Γάλλος Ναύαρχος Dartige de Fournet

Ο υπέρτατος εξευτελισμός της Χώρας. Ωμή παρέμβαση των Δυνάμεων στα εσωτερικά της Ελλάδας και πλήρης απαξίωση της Κυβέρνησης Στέφανου Σκουλούδη του οποίου η θητεία μετρούσε ώρες... Σε πλέον ρεαλιστική ερμηνεία η Αντάντ έλεγε:

- ✚ Δεν είναι δυνατόν να έχω ένα ανοικτό μέτωπο στην Θεσσαλονίκη και ανά πάσα ώρα και στιγμή να αισθάνομαι τον κίνδυνο ενός εξοπλισμένου και εμπειροπόλεμου στρατού 150.000 ανδρών στα νώτα μου. Άλλωστε, εφ' όσον ο στρατός αυτός δεν πρόκειται να συνταχθεί μαζί μου είναι καλλίτερο να αφοπλισθεί.
- ✚ Μέχρι να πάτε σε Εκλογές, πρέπει να κάνετε μία Υπηρεσιακή Κυβέρνηση χωρίς πολιτική χροιά και η οποία θα διατηρήσει την ευμενή ουδετερότητα αλλά θα εγγυηθεί και την ελευθερία έκφρασης του Ελληνικού λαού. Κυβέρνηση χωρίς πολιτική χροιά ήταν αδύνατο να συμβεί διότι ο τότε πολιτικός κόσμος είχε χωρισθεί σε δύο στρατόπεδα.
- ✚ Η Χώρα πρέπει να πάει σε ελεύθερες Εκλογές. Ο φίλια προσκείμενος Βενιζέλος, με βία και νοθεία είχε αναγκασθεί να αποχωρήσει από την Κυβέρνηση έχοντας την πλειοψηφία. Τώρα πρέπει να εξασφαλισθεί η επιστροφή του.
- ✚ Όλα αυτά πρέπει να τα εγγυηθεί μία ελεγχόμενη από εμάς Αστυνομία.

Αν και η Γαλλική Κυβέρνηση με νεώτερη οδηγία προς την Γαλλική Πρεσβεία των Αθηνών ουσιαστικά ανέστειλε την εφαρμογή των κυρώσεων, η Κυβέρνηση πολιτικής παραφωνίας του Σκουλούδη δεν μπορούσε να μείνει άλλο στην εξουσία και την **21^η Ιουνίου 1916** εν μέσω επευφημιών υπέρ του Βασιλέως παρητήθη.

Υπηρεσιακή Κυβέρνηση Αλέξανδρου Ζαΐμη

Περίοδος έως 22 Ιουνίου 1916 έως 16 Σεπτεμβρίου 1916 – Ημέρες Διακυβέρνησης 87

Αμέσως μετά το επεισόδιο του Ρούπελ, ο Γάλλος Πρέσβης στην Αθήνα Jean- Marie Guillemin, ο Γάλλος Στρατηγός Maurice Sarrail και ο Γάλλος Πράκτορας De Roquefeuil είχαν προτείνει:

«την δια της βίας πλέον κατάληψη της Εξουσίας και τοποθέτηση του Βενιζέλου ως Πρωθυπουργού»

αλλά το Τελεσίγραφο της 21^η Ιουνίου 1916 ματαίωσε το σχέδιο τους. ^{[1] IV σελ. 162}

Έτσι το Τελεσίγραφο της Αντάντ «περίμενε» στο γραφείο του νέου υπηρεσιακού Πρωθυπουργού Αλέξανδρου Ζαΐμη ο οποίος ανέλαβε εσπευσμένα τα ηνία του Κράτους την **22^α Ιουνίου 1916** με αντικείμενο να περισώσει ότι ήταν δυνατόν να σωθεί.

Ο Βενιζέλος προφανώς συμφωνούσε με τις απαιτήσεις του Τελεσίγραφου. Γεννάται όμως το ερώτημα γιατί ο Βασιλιάς, αφού τα πράγματα είχαν φθάσει σ' εκείνο το σημείο, δεν του ανέθεσε τότε την Κυβέρνηση ή ακόμη γιατί και ο Βενιζέλος δεν την διεκδίκησε; Η απάντηση είναι μάλλον απλή. Μετά από το σημείο που είχε οδηγηθεί η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα ο Βενιζέλος ίσως να μην ήθελε να είναι πλέον αυτός που θα ικανοποιούσε τις απαιτήσεις του Τελεσίγραφου και παράλληλα να έβαζε την Ελλάδα στον πόλεμο.

Η ικανοποίηση των απαιτήσεων του τελεσιγράφου από οιονδήποτε Έλληνα πολιτικό υποδήλωνε

«ενδοτικότητα και άγγιζε τα όρια της προδοσίας» και ο Βενιζέλος το γνώριζε αυτό πολύ καλά.

Ο ουδέτερος και ενδοτικός στις πιέσεις της Αντάντ Αλέξανδρος Ζαΐμης, πιεζόμενος, θα μπορούσε να διεκπεραιώσει αυτήν την δύσκολη δουλειά και ο Βενιζέλος απλά θα έμεινε αλώβητος στο απυρόβλητο.

Αυτό βέβαια είναι μία απλή υπόθεση η οποία δυστυχώς έμελλε σύντομα να επαληθευθεί. Σαν μία πρώτη απόδειξη της παραπάνω υποθέσεως είναι η αναγνώριση εκ μέρους του Βενιζέλου του δικαιώματος επεμβάσεως των Προστάτιδων Δυνάμεων με το συγχαρητήριο τηλεγράφημα που έστειλε στον Γάλλο Πρωθυπουργό Aristide Briant: ^{[1] IV σελ. 132}

«Η διακοίνωση έφερε λύση στην αδιέξοδη κατάσταση. Η δίκαιη αυστηρότητα του ύφους της, η ειλικρίνεια των επιχειρημάτων της, ο απόλυτος διαχωρισμός που κάνει μεταξύ του ελληνικού λαού και των πρώην κυβερνητών του, προσδίδουν στην διακοίνωση, περισσότερον παντός άλλου, χαρακτήρα πατρικής μέριμνας για τον ελληνικό λαό. Οι Προστάτιδες Δυνάμεις ενήργησαν ως γονείς, που είχαν τα πλήρη δικαιώματα».

Απίστευτη ενέργεια εκ μέρους του Βενιζέλου η οποία είχε προκαλέσει ακόμη και την δυσφορία του φίλου και συνεργάτη του Κωνσταντίνου Ζαβιτζιάνου. Ο παρακάτω διάλογος από τις «Αναμνήσεις Κ. Ζαβιτζιάνου» είναι ενδεικτικός:

_ Ζαβιτζιάνος: Η στενή αυτή συνύφανση με τους ξένους ζημιώνει πολύ το κόμμα, είναι μειωτική, αντιδημοτική, δεν στηρίζεται σε κανένα τίτλο και γίνεται αυθαίρετα...

_ Βενιζέλος: Δεν μπορώ να εννοήσω αυτή την συζήτηση ούτε μπορεί να γίνει αποδεκτό ότι η υγιής τουλάχιστον ελληνική κοινή γνώμη σκέπτεται σαν εσένα, εφ' όσον είναι γνωστό ότι η Ελλάδα ακόμη και για ψύλλου πήδημα κατέφευγε στις Προστάτιδες Δυνάμεις.

_ Ζαβιτζιάνος: Ναι συνέβαινε αυτό, όχι για να υποδουλωθεί η Ελλάδα αλλά τουναντίον για να ελευθερωθεί.

Ο Αλέξανδρος Ζαΐμης, την επομένη της αναλήψεως των καθηκόντων του, την **23^η Ιουνίου 1916** ουσιαστικά αδρανοποίησε την Βουλή των Ελλήνων και ενημέρωσε τους «αξιότιμους» Πρέσβεις της Αντάντ στην Αθήνα ότι:

«Η Ελλάδα αποδέχεται όλους τους όρους του Τελεσίγραφου».

Αμέσως μετά, μέσα σε μία εβδομάδα αντικατέστησε τα στελέχη της Αστυνομίας τα οποία προφανώς δεν ανήκαν στους Φιλελεύθερους, αντικατέστησε τους εχθρούς του Βενιζέλου Στρατηγούς Δούσμανη και Μεταξά από την Διοίκηση του Γενικού Επιτελείου και την 27^η Ιουνίου 1916 εξέδωσε το διάταγμα της γενικής αποστρατεύσεως μέχρι την **31^η Ιουλίου 1916**. Όσο για το θέμα προκήρυξης Εκλογών ο Ζαΐμης προανήγγειλε την έκδοση του σχετικού Διατάγματος για την 8^η Σεπτεμβρίου 1916.

Με όλα αυτά τα μέτρα οι Γάλλοι έστρωναν το χαλί για την επιστροφή του Βενιζέλου.

Αρκετές ιστορικές πηγές αναφέρουν ότι πίσω από όλα αυτά τα μέτρα ήταν ο ίδιος ο Βενιζέλος. Πολύ πιθανό αλλά όχι σαφώς και ευθέως αποδεδειγμένο. Εμμέσως μπορεί να συναχθεί από την σχέση του Βενιζέλου με τους Γάλλους η οποία είναι κάτι περισσότερο από βεβαία.

Το τελικό αποτέλεσμα πάντως ήταν:

«Η Ελλάδα παράλυτη ή στην καλλίτερη περίπτωση με ημιπληγία».

Η Αντάντ με πρωτοστατούντες τους Γάλλους πίεζαν με κάθε τρόπο την Ελλάδα και περίμεναν από τον Πρωθυπουργό Αλέξανδρο Ζαΐμη να αποφασίσει την έξοδο της στον πόλεμο. Όσο αυτό δεν συνέβαινε τόσο μεγάλωναν οι πιέσεις της Αντάντ. Η πραγματικότητα βέβαια ήταν ελαφρώς διαφορετική. Η Αντάντ με πρωτοστατούντες τους Γάλλους πίεζε την Ελλάδα του Πρωθυπουργού Ζαΐμη ώστε να αναγκάσει τον Βασιλιά Κωνσταντίνο να ακολουθήσει την θέση του Βενιζέλου έτσι ώστε να φανεί ότι:

«Η Ελλάδα σύσσωμη και με την συναίνεση Βασιλιά και Βενιζέλου θα εισερχόταν στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ».

Όσο δεν συνέβαινε αυτό, κανένας Σκουλούδης, κανένας Ζαΐμης, κανένας Πρωθυπουργός δεν ήταν χρήσιμος στην Αντάντ.

Οι φιλοβασιλικοί τότε είχαν μεγάλη δύναμη και μεγάλη απήχηση στον ελληνικό λαό. Οι πληγές των Βαλκανικών Πολέμων ήταν πολύ πρόσφατες και με δεδομένο ότι κανένας λαός δεν θέλει να πολεμά, η ουδετερότητα που διακήρυττε ο Βασιλιάς εύρισκε πρόσφορο έδαφος.

Ο Βενιζέλος κατάφερε τότε κάτι πολύ σημαντικό για την πολιτική ζωή της χώρας. Κατάφερε να φαίνεται η ουδετερότητα που επιθυμούσε ο Βασιλιάς ως «η πολιτική γραμμή ενός αντιπάλου προς τους Φιλελεύθερους κόμματος», είχε δηλαδή μετατρέψει τον Βασιλιά ως τον θεωρητικό ηγέτη ενός αντιπάλου κόμματος. Με την λογική αυτή έπαυε πλέον να ισχύει ο υπερκομματικός χαρακτήρας του Βασιλιά μιας Βασιλευομένης Δημοκρατίας, ο οποίος ήταν σαν να ηγείται ενός κόμματος που αντιπροσωπεύει μία μερίδα του Ελληνικού Λαού και όχι όλο τον Ελληνικό Λαό.

Αυτός ήταν ο Εθνικός Διχασμός.

Αυτή η λογική πέρασε στον λαό. Μερίδα του λαού, κυρίως του λαού των Αθηνών, δεν άργησε να γίνει όχλος και σε τέτοιες καταστάσεις οι συνήθεις αντιδράσεις του όχλου είναι γνωστές. Οι αντιδράσεις του όχλου μοιάζουν με το «παιχνίδι των χαστουκιών» που παίζουν τα παιδιά. Δεν έχει σημασία ποιος δίνει το πρώτο χαστούκι, σημασία έχει ότι τα αλληπάλληλα χαστούκια γίνονται όλο και πιο δυνατά. Οι ακρότητες που ακολούθησαν, ιδιαίτερα στην περιοχή των Αθηνών, δεν περιγράφονται αλλά όλοι είναι δυνατόν να τις φανταστούν. Την ούτως ή άλλως εκτραχυμένη κατάσταση υποδαύλιζαν τόσο οι άμεσες και ωμές παρεμβάσεις των Γάλλων (Guillemin, De Roquefeuill) υπέρ των Βενιζελικών όσο και τα αντίποινα των φιλοβασιλικών.

Στο διάστημα από 21^η Ιουνίου 1916 μέχρι τις αρχές Σεπτεμβρίου 1916 η κατάσταση στην Αθήνα ήταν σκέτη κόλαση και η Χώρα οδηγείτο με μαθηματική ακρίβεια σε Εμφύλιο σπαραγμό.

Την **18^η Ιουλίου 1916**, ο απομονωμένος από την Αντάντ Βασιλιάς Κωνσταντίνος με την σύμφωνη γνώμη του Πρωθυπουργού Ζαΐμη, αποφάσισε να επέμβει προκειμένου να διευκρινίσει και να εξομαλύνει την κατάσταση. Για τον λόγο αυτό έστειλε ως αντιπροσώπους του τον Πρίγκιπα Ανδρέα στην Αγγλία και την Γαλλία και τον Πρίγκιπα Νικόλαο στην Ρωσία προκειμένου να βρεθεί μία κοινή συνισταμένη. Ματαίως... Οι απεσταλμένοι του Βασιλιά Κωνσταντίνου επέστρεψαν στην Ελλάδα περί το τέλος Ιουλίου 1916 αλλά οι συναντήσεις τους με τον Γάλλο Πρόεδρο Raymond Poincare, τον Γάλλο Πρωθυπουργό Aristide Briand, τον Άγγλο Υπουργό Εξωτερικών Sir Ed Grey και τον Τσάρο Νικόλαο Β' δεν απέφεραν αποτελέσματα. Οι Γάλλοι και οι Άγγλοι δεν επιθυμούσαν απ' ευθείας συνεννόηση με τον Βασιλιά Κωνσταντίνο. Συνεννόηση με τον Βασιλιά καθιστούσε άχρηστο τον προστατευόμενο τους Βενιζέλο.

Μόνο ο Ρώσος Τσάρος Νικόλαος Β' εξέφρασε κάποια θετική στάση προς την Ελλάδα του Βασιλιά Κωνσταντίνου αλλά ο ίδιος ήταν ανίσχυρος να την επιβάλλει στην Αντάντ. Ο Τσάρος Νικόλαος Β' ήταν ευτυχής που η Αντάντ του είχε αναγνωρίσει την κυριαρχία στα Δαρδανέλλια και η κατάσταση στα Βαλκάνια και ιδιαίτερα στην Ελλάδα τον άφηνε σχεδόν αδιάφορο. Άλλωστε είχε ήδη να αντιμετωπίσει τον δικό του νέο εσωτερικό ανερχόμενο κίνδυνο, αυτόν των Μπολσεβίκων.

Την **31^η Ιουλίου 1916** έληγε και η προθεσμία αποστρατεύσεως του τακτικού ελληνικού στρατού που είχε επιβάλλει στην Κυβέρνηση Ζαΐμη η Αντάντ. Στην πράξη αυτό που έγινε ήταν να παραδοθεί ο βαρύν οπλισμός του Ελληνικού Στρατού στους Γάλλους αλλά όλοι οι αποστρατευθέντες με τον ένα ή τον άλλο τρόπο κράτησαν τον ατομικό τους οπλισμό. Το χειρότερο είναι ότι όλοι ή τουλάχιστον οι περισσότεροι εξ' αυτών ανάλογα με τις πολιτικές τους πεποιθήσεις εντάχθηκαν σε «Ομάδες Επιστράτων» των Βενιζελικών και των Φιλοβασιλικών.

Ο Εμφύλιος Πόλεμος κινδύνευε πλέον να μετατραπεί σε ένοπλο Εμφύλιο Πόλεμο.

Το έγκλημα κατά της Ελλάδας συνεχιζόταν...

Τα χαστούκια των παιδιών δυνάμωναν...

Την **17^η Αυγούστου 1916** την ημέρα που η Ρουμανία αποφάσισε την έξοδο της στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ, την ημέρα εκείνη ο Γερμανός Πρέσβης στην Αθήνα ειδοποίησε την Κυβέρνηση Ζαίμη ότι:

«Για λόγους στρατιωτικής τακτικής καταστάσεως, τα Γερμανό Βουλγαρικά στρατεύματα που είχαν καταλάβει το Ρούπελ ήταν υποχρεωμένα να προωθηθούν προς νότο μέσα στα ελληνικά εδάφη της Μακεδονίας, ανατολικά του Στρυμώνα ποταμού».

Κατά μία αναλογία προς την κατάσταση στην Θεσσαλονίκη, η Γερμανία ουσιαστικά έλεγε στην Ελλάδα:

«Εφ' όσον είστε στην ουδετερότητα και έχετε αφήσει την Αντάντ και τους Σέρβους να ελέγχουν την δυτική Μακεδονία, εμείς – διά των Βουλγάρων – θα ελέγξουμε την ανατολική Μακεδονία».

Όλα αυτά έμοιαζαν με εγχειρήσεις ακρωτηριασμού μελών της Ελλάδας χωρίς αναισθητικό.

Ανατολικά του ποταμού Στρυμώνα υπήρχαν αποκομμένες δυνάμεις του ελληνικού στρατού υπό τις διαταγές του Στρατηγού Χατζόπουλου και σε κατάσταση μερικής αποστρατικοποίησης, όπως είχε διαταχθεί από το Τελεσίγραφο της Αντάντ.

Δυτικά του ποταμού Στρυμώνα ήταν οι δυνάμεις του Γάλλου Στρατηγού Maurice Sarrail και έξω από την Καβάλα, στην θάλασσα, ήταν μία ισχυρή Αγγλική Ναυτική δύναμη.

Παρά τις διαμαρτυρίες της Κυβερνήσεως Ζαίμη προς την Γερμανική και την Βουλγαρική Κυβέρνηση, την **21^η** και την **22^η Αυγούστου 1916** ακολούθησαν νέες ανακοινώσεις των Γερμανών ότι:

«τα Γερμανο – βουλγαρικά στρατεύματα θα παρέμεναν εκτός των πόλεων των Σερρών, της Δράμας και της Καβάλας».

Την εισβολή των Γερμανο Βουλγάρων στο ελληνικό έδαφος ακολούθησαν σκηνές αλλοφροσύνης. Ο τοπικός πληθυσμός στο άκουσμα της εισβολής των Βουλγάρων άρχισε να εκκενώνει την ύπαιθρο και να συνωστίζεται στις πόλεις της Δράμας, της Καβάλας και των Σερρών. Προφανώς οι Βούλγαροι δεν τήρησαν τις υποσχέσεις των Γερμανών και οι Βούλγαροι Κομιτατζήδες οι οποίοι συνόδευσαν τον τακτικό Βουλγαρικό στρατό για μία ακόμη φορά άρχισαν να καταστρέφουν και να λεηλατούν την ελληνική μακεδονική ύπαιθρο.

Μοναδική διέξοδος διαφυγής για τους Έλληνες ήταν το λιμάνι της Καβάλας. Ο Στρατηγός Χατζόπουλος με την αποστρατικοποιημένη δύναμη των περίπου 7.000 ανδρών ζήτησε είτε να κινηθεί προς την Καβάλα όπου μέσω του Στόλου να περάσει στην κύρια Ελλάδα ή να σταματήσει την αποστρατικοποίηση και να αντισταθεί στους εισβολείς. Η Κυβέρνηση Ζαίμη, για λόγους που δεν έχουν εξηγηθεί, αρνήθηκε και τις δύο εναλλακτικές προτάσεις. Στην πραγματικότητα η Κυβέρνηση Ζαίμη ήταν εγκλωβισμένη και δεν μπορούσε να επιβάλλει καμμία από τις δύο λύσεις.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να βρεθεί ο Στρατηγός Χατζόπουλος μαζί με τους 7.000 άοπλους άνδρες του αποκλεισμένος στο λιμάνι της Καβάλας και σε απελπιστική κατάσταση.

Οι Γερμανοί και οι Βούλγαροι κατέλαβαν όλη την Ανατολική Μακεδονία και προσωρινά παρέμειναν εκτός των πόλεων. Ελέγχοντας όμως τα περίχωρα της Καβάλας απαίτησαν την παράδοση του 4^{ου} Σώματος Στρατού. Ο Στρατηγός Χατζόπουλος, εν απουσία Κυβερνητικών οδηγιών, συγκάλεσε πολεμικό συμβούλιο στο οποίο συμμετείχαν όλοι οι Μέραρχοι όπου σωστά αποφασίστηκε:

«η παράδοση στους Άγγλους και ζητήθηκε η διάθεση πλοίων για την μεταφορά του Σώματος στον Βόλο, δηλαδή σε έδαφος καθαρής ελληνικής κυριαρχίας».

Εν τω μεταξύ στην Θεσσαλονίκη, την **29^η Αυγούστου 1916**, ξέσπασε το **Κίνημα της Εθνικής Αμύνης** περί του οποίου ακολουθεί περιγραφή. Παράλληλα ο Γάλλος Ναύαρχος Dartige De Fournet με μία ναυτική δύναμη 69 πολεμικών πλοίων είχε καταπλεύσει στον Πειραιά και την **1^η Σεπτεμβρίου 1916**, με ναυτικά αγήματα κατέλαβε το Ταχυδρομείο, το Τηλεγραφείο, επίταξε γερμανικά εμπορικά πλοία που ήταν στον Πειραιά και τέλος συνέλαβε και απέλασε από την Ελλάδα τον Γερμανό πράκτορα Βαρόνο Von Schenk.

Πλήρης κατάλυση της ελληνικής κυριαρχίας, σαφής παραβίαση των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων. Ο Γερμανός βαρόνος κατάσκοπος βέβαια καλώς απελάθη.

Μετά από αυτά ο Άγγλος Ναύαρχος Διοικητής της Ναυτικής Μοίρας που ήταν έξω από το λιμάνι της Καβάλας είχε ελαφρώς διαφορετική άποψη από αυτή του Στρατηγού Χατζόπουλου και:

«προσέφερε στους Έλληνες διαφυγή μόνο προς την Θεσσαλονίκη όπου οι διαφυγόντες θα ήταν υποχρεωμένοι να καταταχθούν στις δυνάμεις του κινήματος της Εθνικής Αμύνης που ήταν ήδη σε εξέλιξη».

Στο σημείο εκείνο φαίνεται ότι έγινε κάποια «εσωτερική Στάση» στις δυνάμεις του Στρατηγού Χατζόπουλου, διότι οι Φιλοβασιλικοί ένοπλοι αρνήθηκαν να ακολουθήσουν την οδό που είχε χαράξει ο Βενιζέλος και οι Άγγλοι τους εξανάγκαζαν να την ακολουθήσουν.

Αυτή η εσωτερική Στάση διαχώρισε τους αμνούς από τα ερίφια...

Οι εκδηλωθέντες ως φιλοβασιλικοί δεν τολμούσαν πλέον να ακολουθήσουν τον δρόμο που πρότειναν οι Άγγλοι διότι γνώριζαν τι τους περίμενε στην Θεσσαλονίκη. Στρατοδικείο και φυλακή.

Οι αμνοί και τα ερίφια θα έπρεπε πλέον να ακολουθήσουν διαφορετικούς δρόμους...

Υπό την πίεση των Γερμανο Βουλγαρικών στρατευμάτων, με τον «αγγλικό τοίχο» μπροστά του και εν απουσία σαφών Κυβερνητικών οδηγιών, ο Στρατηγός Χατζόπουλος πήρε την πρωτοβουλία και ζήτησε από τον Γερμανό Στρατάρχη Paul Von Hindenburg να εγγυηθεί την μεταφορά μέρους του Σώματος Στρατού με τον οπλισμό του στην Γερμανία.

Ο Γερμανός Στρατάρχης Paul Von Hindenburg

Ο Γερμανός Στρατάρχης Paul Von Hindenburg, τόσο για στρατιωτικούς λόγους όσο και για λόγους πολιτικής προπαγάνδας άρπαξε την ευκαιρία, αποδέχθηκε την πρόταση του Στρατηγού Χατζόπουλου και διέταξε την μεταφορά μεγάλου μέρους των Ελλήνων στρατιωτών στην πόλη Goerlitz της Γερμανίας όπου θα παρέμεναν

«ως φιλοξενούμενοι και όχι ως αιχμάλωτοι».

Πρωτοφανής στην παγκόσμια ιστορία μεθόδευση, προσεκτικά διατυπωμένη πρόταση, που όμως δεν μπορούσαν να αποκρύψουν την πραγματικότητα η οποία ήταν

«η παράδοση ενός μέρους του ελληνικού στρατού αμαχητί».

Ο Άγγλος Ναύαρχος που περίμενε έξω από την Καβάλα προσπάθησε να ανατρέψει την παραπάνω εξέλιξη και τροποποιώντας την αρχική του θέση προσέφερε πλοία για την μεταφορά του Σώματος στην νότια Ελλάδα. Ήταν όμως αργά, οι διαβουλεύσεις και οι συμφωνίες είχαν κλείσει.

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος και ο Πρωθυπουργός Ζαΐμης παρέδωσαν την ανατολική Μακεδονία στους Γερμανούς και τους Βουλγάρους και οι Βενιζελικοί δικαίως μιλούσαν για προδοσία. Πράγματι ήταν προδοσία αλλά μερικούς μήνες πριν ο Βενιζέλος ήταν αυτός που – καθ' υπόδειξη της Αντάντ – συζητούσε την παράδοση της περιοχής της Καβάλας στους Βουλγάρους.

Οι ηγέτες της Ελλάδας αποδεικνυόταν πειθήνια όργανα ξένων Δυνάμεων.

Ο Αλέξανδρος Ζαΐμης είχε ανακοινώσει ότι μέσα στον Σεπτέμβριο θα ανακοίνωνε την διενέργεια Εκλογών. Οι Γάλλοι όμως για να κάνουν την δουλειά τους προτιμούσαν να έχουν μία «Ελλάδα χωρίς Βουλευτικό Σώμα και ένα ενδοτικό Πρωθυπουργό» και έτσι την **9^η Σεπτεμβρίου 1916**, με ενέργειες του αδίστακτου Πρέσβη των στην Αθήνα Jean Marie Guillemin και του διαβόητου Πράκτορα De Roquefeuil, σκηνοθέτησαν μία επίθεση φιλοβασιλικών στην Γαλλική Πρεσβεία με απώτερο αντικειμενικό σκοπό να αναβληθούν οι Εκλογές επ' αόριστον. Δυστυχώς για τους Γάλλους, η σκηνοθεσία αποκαλύφθηκε εύκολα από την Ελληνική Αστυνομία η οποία συνέλαβε 16 άτομα τα οποία αποδείχθηκε ότι οι 15 ήταν άνθρωποι του Γάλλου Πράκτορα De Roquefeuil και ο επικεφαλής αυτών 16^{ος} ήταν αφοσιωμένος οπαδός των Φιλελευθέρων. [1] IV σελ. 157 και [2] I, σελ. 393

Ο Γάλλος Πρέσβης στην Αθήνα Jean Marie Guillemin, με την δικαιολογία της επιθέσεως στην Πρεσβεία και για την δική του δήθεν ασφάλεια ζήτησε ένα Ναυτικό Άγημα από τον Γαλλικό Στόλο του Ναυάρχου Dartige De Fournet που ήταν αγκυροβολημένος στον Πειραιά και την Σαλαμίνα.

Την επομένη, **10^η Σεπτεμβρίου 1916**, ο Στρατηγός Χατζόπουλος και μέρος του Σώματος Στρατού παραδόθηκαν στις Γερμανο – Βουλγαρικές δυνάμεις και είκοσι ημέρες αργότερα μεταφέρθηκαν σαν φιλοξενούμενοι στο Goerlitz. Ο Στρατηγός Χατζόπουλος κρίνεται και κατακρίνεται από πολλούς για την ενέργειά του να παραδώσει το Ελληνικό Σώμα Στρατού στους Γερμανο – Βούλγαρους.

«Παράδοση ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, με οιονδήποτε τρόπο και οιασδήποτε συνθήκες και αν γίνει συνιστά αδίκημα εσχάτης προδοσίας».

Ελαφρυντικά για τον Στρατηγό Χατζόπουλο υπάρχουν; Ναι, υπάρχει μία και μόνη δικαιολογία.
Η απουσία Κυβερνητικών οδηγιών.

Τέλος με δεδομένο ότι ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος και οι φιλοβασιλικοί είχαν ήδη παραδώσει την Καβάλα, δεν πρέπει να παραβλέπεται και η πιθανότητα να έλαβε ο Στρατηγός Χατζόπουλος διαταγές από την Κυβέρνηση να παραδώσει το Σώμα Στρατού στους Γερμανούς.

Οι Ιάπωνες για παρόμοιες καταστάσεις έχουν μία οδυνηρή πρακτική.

Οι ιστορίες, τα πεπραγμένα και τα ανάλεκτα των Ελλήνων στρατιωτών κατά την διαμονή τους στη άδεια από ανδρικό πληθυσμό γερμανική πόλη Goerlitz εκφεύγουν του παρόντος αλλά αποτελούν μία ελληνική ιστορία που για χρόνια τώρα έχει επιμελώς παραμείνει στην αφάνεια.

Η εκκλησία Πέτρου και Παύλου στο Goerlitz

Βεβαίως αρκετοί αξιωματικοί αλλά και απλοί στρατιώτες του Σώματος Στρατού του Στρατηγού Χατζόπουλου, οπαδοί του Βενιζέλου, πέρασαν στην Θεσσαλονίκη και κατετάγησαν στις γραμμές του εν εξελίξει πλέον Κινήματος Εθνικής Αμύνης.

Η αρνητική για την Ελλάδα κατάσταση περιγράφεται από τις εφημερίδες της εποχής: ^[16]

«Οι Βούλγαροι μπαίνουν στην Καβάλα και απάγουν αιχμαλώτους τους Έλληνες στρατιώτες»

«Η Καβάλα παρεδόθη και ο εν αυτή ελληνικός στρατός είναι αιχμάλωτος . . .»

«Κατάρρα στους υπεύθυνους . . . δεν είναι ένοχος ο πτωχός εκείνος στρατός, ούτε δειλίας, ούτε λιποταξίας. Διαταγές εκτελεί...»

Αυτές όμως οι εξελίξεις ανάγκασαν τον Πρωθυπουργό Αλέξανδρο Ζαΐμη την **11^η Σεπτεμβρίου 1916** να παραιτηθεί. Εξακολούθησε όμως να ασκεί τα καθήκοντά του μέχρι την **16^η Σεπτεμβρίου 1916** ότε και παρέδωσε την Πρωθυπουργία στον Νικόλαο Καλογερόπουλο.

Ο Πόλεμος των Κατασκόπων στην Αθήνα

Ενώ η Ελλάδα ήταν ουσιαστικά υπό την άτυπη κατοχή της Αντάντ, η Αθήνα είχε μεταβληθεί σε ένα ανοχύρωτο πεδίο δράσεως των κατασκόπων των εμπολέμων.

Η κύρια πηγή για την δράση των Μυστικών Υπηρεσιών στην Αθήνα της εποχής του Εθνικού Διχασμού είναι ο Sir Basil Thompson, Διοικητής της Scotland Yard, ο οποίος μερικά χρόνια μετά το πέρας του πολέμου με το βιβλίο του *«The Allied Secret Service in Greece, 1931»*, αποκάλυψε τις λεπτομέρειες για την δράση των Γάλλων και Γερμανών κατασκόπων στην Αθήνα. Βεβαίως δεν αποκάλυψε τίποτε για τυχόν συμπατριώτες του Άγγλους κατασκόπους.

Η Ελλάδα την εποχή του Εθνικού Διχασμού ήταν μία χώρα η οποία διέθετε ένα πρόσφατα νικηφόρο στρατό 150.000 ανδρών και ως εκ τούτου ήταν πολύτιμη και απαραίτητη στους εμπολέμους. Κατά συνέπεια οι κατάσκοποι είχαν σημαντικό έργο να εκτελέσουν και η κυβερνητική αστάθεια τους προσέφερε το πλέον κατάλληλο πεδίο δράσεως.

Το κύριο σημείο συναντήσεως όλων των κατασκόπων της Αθήνας ήταν το καφέ του ξενοδοχείου «Μεγάλη Βρετανία». Σε διπλανά τραπέζια, φαινομενικά άγνωστοι μεταξύ τους, κάθονταν οι πρωταγωνιστές του κόσμου των κατασκόπων της Αθήνας όπως ο «διαβόητος και ζηηρός» Πλωτάρχης του Γαλλικού Ναυτικού *De Roquefeuil*, ο «ξερακιανός και μελιστάλακτος» Γερμανός πρώην υπάλληλος της εταιρείας Krupp, *Baron Von Schenk*, ο Γάλλος κύριος *Henry Turot* ο οποίος

χρηματοδοτούσε πλουσιοπάροχα τον Ελληνικό Τύπο μέσω του Πρακτορείου του Γαλλικού Ραδιόφωνου στην Αθήνα και ο «ισχνός» Άγγλος Compton Mackenzie της Intelligent Service. Κύριο εργαλείο των κατασκοπών ήταν οι «γυναίκες των Αθηναϊκών Καμπαρέ», που αναλάμβαναν να φέρουν εμπιστευτικές πληροφορίες. Ήταν η εποχή που οι διάφορες «Μάτα Χάρι» ήταν στις δόξες τους. Βεβαίως όλες αυτές οι κυρίες, προκειμένου να εξασφαλίσουν την αμοιβή τους, αρκετές φορές έλεγαν και μετέδιδαν ψεύτικες πληροφορίες. Δεν πρέπει να ήταν τυχαίο γεγονός το ότι μέρος του προσωπικού αρχείου του Πρωθυπουργού Στέφανου Σκουλούδη που αναφερόταν στις ημέρες του Εθνικού Διχασμού είχε αργότερα βρεθεί στα χέρια μιας τέτοιας γυναίκας που είχε συλληφθεί από την Αστυνομία. ^[14]

Ο Άγγλος κατάσκοπος Compton Mackenzie

Το περίεργο ήταν ότι οι θεωρητικά αντίπαλοι κατάσκοποι, ο ζωηρός Γάλλος Πλωτάρχης De Roquefeuil και ο Γερμανός Von Schenk είχαν τακτικές κρυφές συναντήσεις σε έπαυλη που είχε νοικιάσει ο τελευταίος στην παραλία. Όμως το πλέον περίεργο αλλά και απίστευτο ήταν το γεγονός ότι αμφότεροι χρησιμοποιούσαν τους ίδιους πληροφοριοδότες. Στην διαπίστωση αυτή έφτασε η Ελληνική Αντικατασκοπία [;;;] η οποία τότε είχε συλλάβει 10 άτομα και τα αποδεικτικά στοιχεία που βρέθηκαν πάνω τους αποδείκνυαν την σχέση τόσο με τον De Roquefeuil όσο και με τον Von Schenk.

Πάντως αυτός που είχε την μεγαλύτερη κατασκοπική αλλά και παράνομη δράση ήταν ο «ζωηρός» Πλωτάρχης De Roquefeuil ο οποίος είχε μία εμμονή:
Πίστευε ακράδαντα ότι τα γερμανικά υποβρύχια της Μεσογείου είχαν βάσεις ανεφοδιασμού στην Ελλάδα και είχε θέσει σαν στόχο του να το αποδείξει ή μάλλον να το εμφανίσει ως αληθές.

Τον Σεπτέμβριο του 1916, τρία ελληνικά εμπορικά πλοία εξερράγησαν και βυθίστηκαν έξω από τον Πειραιά. Ο De Roquefeuil διέδιδε ότι είχαν torpillισθεί από γερμανικά υποβρύχια. Όπως βεβαίως αποδείχθηκε οι εκρήξεις προκλήθηκαν από εκρηκτικά που είχαν τοποθετηθεί μέσα στα πλοία και μάλλον ήταν έργο του De Roquefeuil.

Ο ίδιος δεν πτοήθηκε και συνέχισε το έργο του. Το επιβατηγό ατμόπλοιο Αγγελική ανέφερε ότι torpillίσθηκε έξω από το λιμάνι του Πειραιά. Ο Γαλλικός Τύπος ανέφερε μεγάλες απώλειες και ο De Roquefeuil οργάνωσε μία εντυπωσιακή κηδεία για τα θύματα. Όπως όμως σύντομα αποδείχθηκε μερικά από τα φέρετρα είχαν πτώματα που είχαν αγορασθεί από ελληνικό Νοσοκομείο και κάποια άλλα απλά είχαν γεμισθεί με χώμα.

Ο De Roquefeuil, προκειμένου να κατηγορήσει τους Έλληνες Φιλοβασιλικούς, την **9η Σεπτεμβρίου 1916** είχε σκηνοθετήσει την επίθεση στο κτίριο της Γαλλικής Πρεσβείας στην Αθήνα. Δυστυχώς γι' αυτόν στους εισβολείς της Γαλλικής Πρεσβείας αναγνωρίστηκαν 16 υπάλληλοί του. Αυτός ο «ζωηρός Γάλλος Πλωτάρχης» φέρεται από αρκετές φιλοβασιλικές πηγές ως φίλος του Βενιζέλου και πολέμιος των Φιλοβασιλικών, ενώ ο Sir Basil Thompson στο βιβλίο του τον κατηγορεί ότι:

«Κορόιδεψε τον Συμμαχικό Τύπο, εδραίωσε τον Βασιλιά Κωνσταντίνο ως θρύλο, δημιούργησε τον Βενιζελισμό...».

Δεν μπορεί να γίνει πιστευτό ότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχε επαφές ή/και φιλικές σχέσεις με ένα τέτοιο γαλλικό απόβρασμα που εκτός των άλλων ήταν και κακός κατάσκοπος. Όλες του σχεδόν οι ενέργειες με το ένα ή το άλλο τρόπο «ξεσκεπάστηκαν». Το προσωπικό αρχείο του Ε. Βενιζέλου σε κανένα σημείο ή κείμενο δεν αναφέρει τον Πλωτάρχη De Roquefeuil. Πάντως την παρουσία του και την παράνομη δράση του αναφέρει σε βιβλίο του και ο τότε Πρέσβης της Ιταλίας στην Αθήνα, Κόμης Allesandro De Bosdari. ^[17]

Σημαντικό ήταν και το κατασκοπικό έργο του Άγγλου Compton Mackenzie. Οι ενέργειές του ήταν εναντίον του Βασιλιά Κωνσταντίνου και υπέρ του Βενιζέλου. Σε κάποια φάση ο Κωνσταντίνος κατηγορήθηκε για προδοσία για κάποια στοιχεία που δήθεν είχε παραδώσει στην Γερμανία. Ο Compton Mackenzie ήταν αυτός που είχε φροντίσει να διοχετευθούν στον Τύπο οι πλαστές αποδείξεις. Η λογοτεχνική του διάθεση τον οδήγησε να γράψει ένα βιβλίο το οποίο αναφερόταν σε ενέργειες της Intelligence Service στην Ελλάδα την εποχή του Εθνικού Διχασμού.

Το βιβλίο του κυκλοφόρησε το 1931 αλλά η Intelligence Service κατάφερε με δικαστική απόφαση να το αποσύρει άμεσα. Αργότερα το 1939 το βιβλίο επανακυκλοφόρησε. [18]

Ο J.C. Lawson, βοηθός του Compton Mackenzie στην Αθήνα την εποχή του Εθνικού διχασμού, έγραψε επίσης ένα βιβλίο με το οποίο εξιστορούσε την συνεργασία της Intelligence Service με τον Βενιζέλο εναντίον του Βασιλιά Κωνσταντίνου. [19]

Όπως προαναφέρθηκε οι κυρίες των Αθηναϊκών Καμπαρέ, προκειμένου να εξασφαλίσουν την αμοιβή τους, αρκετές φορές έλεγαν και μετέδιδαν ψεύτικες πληροφορίες. Στην ίδια νοοτροπία είναι και τα εξιστορούμενα από κατασκόπους. Μόνο που οι κατάσκοποι πρέπει να γράψουν κάτι που να δικαιολογεί την παρουσία τους και το έργο τους. Λόγω της φύσεως των κατασκοπικών υποθέσεων ελάχιστοι μπορούν να τους διαψεύσουν. Πάντως σύμφωνα με τα απόρρητα στοιχεία του Foreign Office που το 2005 είδαν το φως της δημοσιότητας μέσω των εφημερίδων «Times» και «Daily Telegraph», ο πλέον αποτελεσματικός κατάσκοπος των Άγγλων στην Ελλάδα ήταν ο διαβόητος έμπορος όπλων Βασίλειος Ζαχαρία ή Basil Zaharoff. [20]

Στην Ελλάδα ο Basil Zaharoff χρησιμοποιήθηκε από την έναρξη του Πρώτου Πολέμου το 1914 από τη Βρετανία για την διείσδυση και την ανάπτυξη προπαγάνδας υπέρ της προσχωρήσεως της Ελλάδας στην Αντάντ αλλά και για την εκθρόνιση του Βασιλιά Κωνσταντίνου, διαδίδοντας ψευδώς ότι ο ουδετερόφιλος βασιλιάς ήταν δήθεν γερμανόφιλος.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Keith Hamilton, ο Basil Zaharoff, σε επιστολή του που απευθύνεται προς κάποιο υψηλόβαθμο σύνδεσμο με τον Βρετανό Πρωθυπουργό, ισχυριζόταν ότι στην Ελλάδα θα χρειαζόταν να δαπανηθεί για χρηματισμούς συνολικό ποσό 1.500.000 Λιρών Αγγλίας.

Ο χρηματισμός αφορούσε 45 Έλληνες Βουλευτές, Γερμανόφιλες εφημερίδες και ένα Στρατιωτικό Διοικητή Μονάδων Φρουράς Ελληνικών Συνόρων.

Η Αγγλική Κυβέρνηση κατέθεσε στο λογαριασμό του Basil Zaharoff στην Barclay's Bank το ποσόν των 1.407.000 λιρών Αγγλίας και ενημερώθηκε σχετικά ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

Αργότερα μέσω της Εθνικής Τράπεζας της Αιγύπτου οι Άγγλοι διέθεσαν το ποσόν του 1.000.000 γαλλικών φράγκων στον λογαριασμό του πράκτορα των Βρετανών Γεωργίου Αβέρωφ, ανεπιού του Εθνικού Ευεργέτη Γεωργίου Αβέρωφ και φίλου του Ελευθερίου Βενιζέλου.

Τέλος, ιδιαίτερη προσωπική σχέση είχε ο Basil Zaharoff τόσο με τον Ελευθέριο Βενιζέλο [29] όσο και με τον Στέφανο Σκουλούδη.

Τον Ιούνιο 1917, μετά την εκθρόνιση του Βασιλιά Κωνσταντίνου, η Ελλάδα του Βενιζέλου τίμησε τον Basil Zaharoff με το παράσημο του «Σταυρού του Σωτήρος».

Η ιδεολογική Ταυτότητα του Κινήματος της Εθνικής Αμύνης

Στο τρίμηνο που κυβέρνησε την Χώρα ο Αλέξανδρος Ζαΐμης, ο Θεός της Ελλάδας τον αξίωσε να δει και ένα ακόμη κίνημα που έμελλε όμως να έχει σημαντική συμβολή στις ιστορικές εξελίξεις της Νεώτερης Ελλάδας. Το *Κίνημα της Εθνικής Αμύνης*.

Συνήθως, όταν γίνεται ένα κίνημα, συνυπάρχουν μία κρίσιμη μάζα οπαδών, μία ηγετική ομάδα, ένα ιδεολογικό υπόβαθρο για να εξομαλύνει τις αντιδράσεις της συνειδήσεως και το βασικότερο όλων να υπάρχει ένας σαφής αντικειμενικός σκοπός.

Η εκδήλωση και η επιτυχία του κινήματος είναι μία διαφορετική υπόθεση.

- ✚ Εάν το κίνημα είναι **ιδεολογικό** που προσπαθεί να αφυπνίσει συνειδήσεις, η εκδήλωσή του μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης, οι διαμαρτυρίες και τα συλλαλητήρια είναι συνήθως αρκετά για την επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού.
- ✚ Εάν το κίνημα είναι **ταξικό** που προσπαθεί να ανατρέψει ένα καθεστώς {συνήθως μια ολιγαρχία ή πλουτοκρατία}, στις διαμαρτυρίες και τα συλλαλητήρια προστίθεται και μία επανάσταση. Όλες όμως οι επαναστάσεις είναι αιματηρές.
- ✚ Εάν το κίνημα είναι **πατριωτικό** που προσπαθεί να σώσει την Πατρίδα, ιδιαίτερα στην Ελλάδα πρέπει να είμαστε πολύ επιφυλακτικοί. Στο όνομα της Σωτηρίας της Πατρίδας έχουν γίνει τα μεγαλύτερα εγκλήματα κατά της Ελλάδας.

Το Κίνημα της Εθνικής Αμύνης ήταν ένα ιδιαίτερο κίνημα που με μία φράση μαθητικού διαγωνίσματος μπορούσε να χαρακτηριστεί ως : «Όλα των ανωτέρω».

Ο αρχικός ιδεολογικός χαρακτήρας του Κινήματος διαμορφώθηκε τον Δεκέμβριο του 1915 όταν το Κόμμα των Φιλελευθέρων είχε αποφασίσει να απέχει από τις Εκλογές της 16^{ης} Δεκεμβρίου 1915, αποτέλεσμα του οποίου ήταν να δημιουργηθεί η Κυβέρνηση πολιτικής παραφωνίας του Σκουλούδη.

Τότε μία ομάδα ηγετικών στελεχών του Κόμματος των Φιλελευθέρων με την ονομασία *Επιτροπή Εθνικής Αμύνης*, αποτελούμενη από τους Π. Αργυρόπουλο, Α. Ζάννα, Δ. Δίγκα, Κ. Αγγελάκη, Ν. Δούμα και Ν. Μάνου υπέγραψε την παρακάτω ιδρυτική διακήρυξη του Κινήματος: [21]

«Έχοντας υπ' όψιν ότι η επίσημος Ελλάς κατόπιν της εκ της Θεσσαλονίκης αποχωρήσεως ολοκλήρου σχεδόν του Ελληνικού Στρατού εγκατέλειψε τον ελληνισμό άνευ προστασίας (...) ότι ένεκα του διεθνούς χαρακτήρος της Θεσσαλονίκης κινδυνεύει η υπόστασις του ελληνικού στοιχείου, κατόπιν της λυπηράς στάσεως του Ελληνικού Κράτους (...) απεφασίσαμεν την συγκρότησιν επιτροπής της οποίας η δράση θα είναι μυστική και φανερά ...»

Δράση μυστική από ποιόν;

Από τον Βενιζέλο, από την Κυβέρνηση των Αθηνών, από την Αντάντ ή από όλους; Ο συνωμοτικός χαρακτήρας ήταν ιδρυτικό χαρακτηριστικό του Κινήματος.

Η διακήρυξη αναφερόταν στην αποχώρηση όλου του Ελληνικού Στρατού από την Θεσσαλονίκη, γεγονός που άφηνε τον Ελληνισμό απροστάτευτο. Κατά συνέπεια ένας άλλος Ελληνικός Στρατός, αυτός του Κινήματος Εθνικής Αμύνης, θα αναλάμβανε την προστασία του Ελληνισμού της Βόρειας Ελλάδας. Η διακήρυξη αναφερόταν και στην λυπηρή στάση του Ελληνικού Κράτους. Κατά συνέπεια ένα άλλο Ελληνικό Κράτος { ; } ήταν πρό των πυλών...

Ο ιδεολογικός χαρακτήρας του Κινήματος τροποποιήθηκε μερικώς όταν την **16^η Απριλίου 1916** η Αντάντ με πιέσεις προς την Ελληνική Κυβέρνηση κατάφερε να πάρει την άδεια μετακινήσεως των Σερβικών Δυνάμεων και της Σερβικής Κυβερνήσεως από την Κέρκυρα στην Θεσσαλονίκη.

Η Θεσσαλονίκη κινδύνευε να δοθεί από την Αντάντ στους Σέρβους. Η Επιτροπή του Κινήματος Εθνικής Αμύνης, ενεργούσα πατριωτικά, αντιτάχθηκε σ' αυτήν την πιθανότητα να δοθεί η Θεσσαλονίκη στους Σέρβους και «φέρεται ότι υιοθέτησε το θέμα στην ιδεολογία του».

Το παράδοξο ήταν ότι το Κίνημα Εθνικής Αμύνης ενοχλείτο από την πιθανότητα να διδόνταν η Θεσσαλονίκη στους Σέρβους και δεν ενοχλείτο από την πραγματική ωμή κατοχή της Θεσσαλονίκης από τις δυνάμεις της Αντάντ .

Η ιδεολογική μετάλλαξη του Κινήματος συνεχίσθηκε και μέχρι τον Αύγουστο του 1916 είχε συμπεριλάβει και άλλες θέσεις όπως: [22]

✚ *Η μόνη οδός η άγουσα προς σωτηρία είναι αυτή της Αντάντ.*

✚ *Ζήτω η Μακεδονία, ζήτω η Αντάντ και ο Βενιζέλος*

✚ *Ο μακεδονικός λαός είναι έτοιμος δι' οιωνόηποτε μέσωσιν να επιδιώξει την επίτευξη των εθνικών σκοπών, επιβάλλων ούτως την κυρίαρχον θέλησίν του και την αναστήλωσιν του Συντάγματος*

Μέχρι τότε το Κίνημα είχε αποκτήσει τον Ιδεολογικό και Πατριωτικό του χαρακτήρα και για πρώτη φορά συνέδεε την Μακεδονία με την Αντάντ και τον Βενιζέλο. Οι προθέσεις του Κινήματος καθώς και η σχέση με τον Βενιζέλο είχαν αρχίσει να διαφαίνονται.

Η Μακεδονία κατά κάποιο τρόπο θα γινόταν η βάση πάνω στην οποία, με την συνδρομή της Αντάντ, θα πατούσε ο Βενιζέλος.

Η κατάληψη του οχυρού Ρούπελ και η κατάληψη της ανατολικής Μακεδονίας από τους Βουλγάρους διαμόρφωσαν περαιτέρω τους στόχους του Κινήματος:

✚ *Η εκδίωξη, στο πλευρό της Αντάντ, του εξωτερικού εχθρού από τη μακεδονική γη και*

✚ *Η αποκατάσταση της ισχύος της λαϊκής κυριαρχίας.*

Στο σημείο αυτό το Κίνημα απέκτησε και τον ταξικό του χαρακτήρα οπότε και ολοκληρώθηκε.

Η Λαϊκή Κυριαρχία που είχε καταλυθεί από τους Φιλοβασιλικούς έπρεπε να αποκατασταθεί. Μια αιματηρή επανάσταση, ένας εμφύλιος πόλεμος ήταν πρό των πυλών...

Στην αρχική ηγετική ομάδα του Κινήματος δεν ήταν ο Βενιζέλος. Δεν πρέπει βέβαια να είναι τυχαίο το γεγονός ότι όλη η ηγετική ομάδα του Κινήματος αποτελείτο από στελέχη του κόμματος των Φιλελευθέρων και μάλιστα προσωπικούς φίλους του Βενιζέλου.

Για την δημόσια εκδήλωση του Κινήματος απαιτείτο και κάποια ικανή στρατιωτική δύναμη. Οι 400 Κρήτες Χωροφύλακες που είχε φέρει ο Βενιζέλος στην Θεσσαλονίκη ήταν ο ένοπλος πυρήνας γύρω από τον οποίο αναπτύχθηκε η στρατιωτική δύναμη του Κινήματος. Ο Συνταγματάρχης Παμίκος Ζυμβρακάκης ήταν ο πόλος γύρω από τον οποίο συντάχθηκαν οι Βενιζελικοί αξιωματικοί και οπλίτες

του υπό αποστρατικοποίηση ελληνικού στρατού. Αρκετοί προερχόταν από το Σώμα Στρατού του Στρατηγού Χατζόπουλου και οι οποίοι είχαν επιλέξει να παραδοθούν στους Άγγλους και εκείθεν να μεταφερθούν στην Θεσσαλονίκη προκειμένου να ενσωματωθούν στο Κίνημα Εθνικής Αμύνης. Η αποστρατικοποίηση, όπως προαναφέρθηκε, ήταν απαίτηση της Αντάντ με το τελεσίγραφο της 21^{ης} Ιουνίου 1916. Χωρίς την αποστρατικοποίηση και την διάλυση του ελληνικού στρατού θα ήταν πολύ δύσκολο να δημιουργηθεί «επαναστατική στρατιωτική δύναμη». Πολύ δύσκολα μία μονάδα του Τακτικού Ελληνικού Στρατού στο σύνολό της θα στασίαζε κατά του Βασιλέως και θα συντασσόταν με τον Κίνημα Εθνικής Αμύνης. Η αποστρατικοποίηση απλούστευσε την κατάσταση.

Εκτός από τους επιστράτους, το Κίνημα Εθνικής Αμύνης από τον Αύγουστο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1916 είχε προχωρήσει «σε αναγκαστική επιστράτευση» κατοίκων της Βορείου Ελλάδας. Υπάρχουν μαρτυρίες και έγγραφα πηγές ότι ο Λοχαγός του Κινήματος Εθνικής Αμύνης Γεώργιος Κονδύλης «έκανε τρομερά πράγματα στον Πολύγυρο, στην Αρναία και την Γαλάτιστα της Χαλκιδικής προκειμένου να εξασφαλίσει στρατεύματα».

Ο Λοχαγός του Κινήματος Εθνικής Αμύνης Γεώργιος Κονδύλης

Οι φιλοβασιλικές πηγές αναφέρονται σε εκτελέσεις, απειλές, εμπρησμούς περιουσιών, συλλήψεις, ξυλοδαρμούς των κατοίκων προκειμένου να πεισθούν να ενταχθούν στις ένοπλες δυνάμεις του Κινήματος Εθνικής Αμύνης. [23]

Στον αντίποδα οι Βενιζελικές πηγές «υποβαθμίζουν τα γεγονότα»: [24] [25]

"...συνέβησαν γεγονότα, άλλα θλιβερά, άλλα αξιοκατάκριτα. Ερμηνεύονται όλα όταν ληφθεί υπ' όψιν ο φανατισμός του εμφυλίου. Πάντως οι υπερβασίες των στρατιωτών της Αμύνης δεν είχαν αφορμή απάνθρωπα δόθηκαν ένστικτα..."

"Φοβερός εμφανίζεται στην Χαλκιδική ο Γεώργιος Κονδύλης. Του καταλογίζουν άγρια βασανιστήρια manáδων για να εμφανισθούν οι κρυμμένοι γιοί τους. Απαγχόνισε και έναν Σανάπαλο από την Γαλάτιστα με συνοπτικές διαδικασίες. Τελλάηδες κάλεσαν τον κόσμο να μαζευτεί να δη που θα δικασθεί και θα καταδικασθεί ο λιποτάκτης. Έκλαιγε ο κόσμος όταν ο καταδικασμένος πήγαινε στην αγχόνη..."

Όλα τα παραπάνω συνηγορούν στην ύπαρξη ενός σχεδίου το οποίο υλοποιούσε η Αντάντ και κατά πάσα πιθανότητα ήταν εν γνώσει του Βενιζέλου. Το Κίνημα Εθνικής Αμύνης έστρωσε τον δρόμο επιστροφής του Βενιζέλου στην Εξουσία αλλά μέχρι τα τέλη Αυγούστου 1916 ο ίδιος τηρούσε κάποιες αποστάσεις.

Όπως αποκαλύπτει ο συνεργάτης του Βενιζέλου διακεκριμένος Πολιτικός Μηχανικός της εποχής Ηλίας Αγγελόπουλος, ο Βενιζέλος γνώριζε και είχε επικοινωνία με το Κίνημα Εθνικής Αμύνης. [1] IV σελ. 168

Ο Πολιτικός Μηχανικός Ηλίας Αγγελόπουλος

Στην μεταξύ τους συζήτηση την **24^η Αυγούστου 1916** ο Βενιζέλος έλεγε στον Αγγελόπουλο:

«Η Μακεδονία, η Μυτιλήνη, η Χίος ήσαν έτοιμοι εξ' απελπισίας να κηρύξωσαν αυτονομίαν, διασώσασα ούτω την εθνική ενότητα. Θα θεωρηθεί ίσως εγωιστικόν αυτό το οποίον θα σας είπω, εν τούτοις είναι ακριβές ότι εγώ συγκρατώ αυτές από απαισίτου διαβήματος...»

Αποδεικνύεται ότι ο Βενιζέλος όχι μόνο γνώριζε αλλά και ήλεγχε τις ενέργειες του Κινήματος.

Κάποια στιγμή στο ελληνικό γίγνεσθαι έφθασε η στιγμή που ο Βενιζέλος θα έπρεπε επιτέλους να υιοθετήσει το Κίνημα Εθνικής Αμύνης και να αναλάβει την ηγεσία του. Ήταν κάτι που έπρεπε να γίνει και έπρεπε να γίνει κατά τέτοιο τρόπο ώστε

«να μην φαίνεται ότι ο Βενιζέλος το υποκίνησε. Όπως παλαιότερα με τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο, το Κίνημα ήθελε τον Βενιζέλο και όχι το αντίθετο».

Όπως λέει ο ιστορικός Ραφαηλίδης για το συγκεκριμένο θέμα: [26] σελ. 89

«Τέτοιες θεατρικές παραστάσεις είναι πολύ συνηθισμένες στην πολιτική»

Η υιοθεσία του Κινήματος Εθνικής Αμύνης έγινε σε δύο φάσεις. Πρώτα συναντήθηκαν τα στελέχη των Φιλελευθέρων εν απουσία του Βενιζέλου. Επικράτησαν τρεις διαφορετικές απόψεις για το εάν πρέπει ή όχι να υιοθετηθεί το Κίνημα Εθνικής Αμύνης αλλά απόφαση δεν πήραν. Επικρατέστερη ήταν η άποψη του Α. Μιχαλακόπουλου ο οποίος πρόσβευε ότι:

«το Κίνημα Εθνικής Αμύνης ήταν πλέον εθνική ανάγκη και έπρεπε να υιοθετηθεί άμεσα».

Την επομένη, παρουσία του Βενιζέλου, έγινε νέα συνάντηση και αυτήν την φορά όλα τα στελέχη, συμπεριλαμβανομένου του Α. Μιχαλακόπουλου, ξέχασαν τις απόψεις τους και συντάχθηκαν με την θέση του Βενιζέλου η οποία έλεγε:

«Πριν γίνει οιοδήποτε κίνημα πρέπει να εξασφαλισθούν τρία βασικά στοιχεία, το οικονομικό, το στρατιωτικό και το διπλωματικό. Μέχρι τώρα κανένα από αυτά δεν έχει εξασφαλισθεί»

Ο Βενιζέλος είχε δίκιο. Δεν ξεκινάς ένα Κίνημα χωρίς να έχεις *«χρήματα, στρατό και διεθνή αναγνώριση»*. Οι Θεσσαλονικείς κινήματιες της Εθνικής Αμύνης ήταν μάλλον *«ξεκρέμαστοι»*. Είχαν ξεκινήσει μία επανάσταση αλλά δεν ήταν ακόμη έτοιμοι για υιοθεσία. Σε μία τυχόν μεταστροφή της πολιτικής κατάστασης, ο Βενιζέλος ίσως να *«έπιπε τα χείρας του»* και οι κινήματιες της Εθνικής Αμύνης θα περνούσαν Στρατοδικείο. Όταν μάλιστα κάποιο στέλεχος των Φιλελευθέρων τόλμησε να φέρει αντίρρηση στις θέσεις του Βενιζέλου, αυτός οργισμένος και με απότομο ύφος του απάντησε: [1]

IV σελ. 166

«Ούτε εσύ ούτε κανέναν άλλος στην Ελλάδα είναι σε θέση να διδάξει εμένα τον τρόπο και τα μέσα με τα οποία πρέπει να γίνει μία επανάσταση».

Όμως μέσα στις επόμενες ημέρες ο Βενιζέλος φαίνεται ότι είχε καταφέρει να εξασφαλίσει τα τρία στοιχεία ενός κινήματος, δηλαδή το οικονομικό, το στρατιωτικό και το διπλωματικό και προχώρησε στην υιοθεσία του Κινήματος Εθνικής Αμύνης.

Το Κίνημα Εθνικής Αμύνης εκδηλώθηκε την **17^η (30^η) Αυγούστου 1916** στην Θεσσαλονίκη. Η απόφαση πάρθηκε από την Επιτροπή του Κινήματος μετά από απειλές του Γάλλου Στρατηγού Maurice Sarrail ότι θα διόριζε Σέρβο Νομάρχη στην Θεσσαλονίκη. Ο εκβιασμός των Γάλλων για την επίτευξη εκδήλωσης των γεγονότων ήταν σαφής.

Οι Κρητικοί με επικεφαλής το λοχαγό Τσάκωνα μπροστά στο διοικητήριο της Θεσσαλονίκης .

Το σύνολο του Τακτικού Ελληνικού Στρατού παρέμεινε πιστό στην Κυβέρνηση και στον Βασιλιά. Το Κίνημα Εθνικής Αμύνης αρχικά βασίσθηκε στους 400 Κρήτες Χωροφύλακες που είχε φέρει ο Βενιζέλος στην Θεσσαλονίκη κατά τον Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο για να καθαρίσουν την πόλη από τους Βουλγάρους. Το μεγαλύτερο μέρος του στρατού του Κινήματος Εθνικής Αμύνης προήλθε από το Σώμα Στρατού του Στρατηγού Χατζόπουλου που παραδόθηκε στους Γερμανούς. Περίπου 3.000 στρατιώτες και 150 αξιωματικοί με επικεφαλής τον συνταγματάρχη Χριστοδούλου παραδόθηκαν στους Άγγλους οι οποίοι τους οδήγησαν στην Θεσσαλονίκη. Μαζί τους συντάχθηκαν και άλλοι μεμονωμένοι αξιωματικοί και οπλίτες από διάφορες αποστρατικοποιημένες μονάδες.

Επικεφαλής όλων των στρατιωτικών δυνάμεων τέθηκε το μέλος της Διοικούσας Επιτροπής και από τους εμπνευστές της Επανάστασης του Στρατιωτικού Συνδέσμου στο Γουδί το 1909, ο Συνταγματάρχης Επαμεινώνδας Ζυμβρακάκης ο οποίος και ανακοίνωσε στον Στρατηγό Maurice Sarrail ότι: «Οι δυνάμεις του Κινήματος τάσσονται υπό τις διαταγές του».

Ο Συνταγματάρχης Επαμεινώνδας Ζυμβρακάκης του Κινήματος Εθνικής Αμύνης

Μέσα σε ένα μήνα

«ένας Στρατηγός του Ελληνικού Στρατού είχε παραδώσει ένα Σώμα Στρατού στους Γερμανούς και ένας Συνταγματάρχης είχε παραδώσει μία μάχιμη ομάδα στους Γάλλους».

Η κατάρρευση είχε μπει στα κόκκαλα του Έθνους, στις Ένοπλες Δυνάμεις. Οι ελαστικές συνειδήσεις είναι η πλέον επικίνδυνη κατάσταση για τις Ένοπλες Δυνάμεις.

Ο στρατηγός Maurice Sarrail δέχθηκε την προσφορά του Κινήματος Εθνικής Αμύνης μια που ήδη είχε την συνήθεια να δέχεται Έλληνες εθελοντές από τότε που οι Βούλγαροι ήρθαν στην Ελλάδα.^[27]

Ο Αλέξανδρος Ζάννας ήταν Βουλευτής Θεσσαλονίκης και μέλος της Επιτροπής Εθνικής Αμύνης. Είχε παντρευτεί την Βιργινία Δέλτα, κόρη της Πηνελόπης Δέλτα η οποία και τον είχε φέρει σε επαφή με τον Βενιζέλο. Αναφερόμενος στην εκδήλωση του κινήματος λέει:

«Η κατάσταση ήταν περίεργη. Εμείς οι επαναστατήσαντες είχαμε καταλάβει ολόκληρη την πόλη της Θεσσαλονίκης στις 17/30 -8-1916 βασιζόμενοι στη δύναμη της Κρητικής Χωροφυλακής. Ο Νομάρχης Ιωάννης Αθηνογένης, ανεψιός του Πρωθυπουργού Στέφανου Σκουλούδη και ο Εισαγγελεύς Εφετών ανάγκασαν τον επιτελάρχη του Γ' Σώματος Στρατού Ν. Τρικούπη να μη προβεί άμεσα σε απόπειρα βίαιης καταστολής του κινήματος χρησιμοποιώντας τις μονάδες της ενδέκατης Μεραρχίας»

Την νύχτα της 29^{ης} προς την 30^η Αυγούστου 1916 οι λιγοστές αλλά ένοπλες δυνάμεις του Κινήματος Εθνικής Αμύνης περικύκλωσαν τα στρατόπεδα όπου ευρίσκονταν οι αποστρατικοποιημένες δυνάμεις του Τακτικού Ελληνικού Στρατού. Έγιναν κάποιες αψιμαχίες με αποτέλεσμα να σκοτωθούν τρία και να τραυματιστούν επτά άτομα.

Την επομένη ημέρα επενέβησαν οι δυνάμεις του Γάλλου Στρατηγού Maurice Sarrail οι οποίες ανάγκασαν τις αποστρατικοποιημένες δυνάμεις του Τακτικού Ελληνικού Στρατού να παραδοθούν. Μετά από εκεί με παρόμοιες μεθόδους το Κίνημα επεκτάθηκε στην Κρήτη, στα νησιά του Αιγαίου και σε άλλες πόλεις της Μακεδονίας. Έτσι επικράτησε το Κίνημα Εθνικής Αμύνης.

Η πλέον χαρακτηριστική αλλά και μερικώς αντικειμενική περιγραφή του Κινήματος Εθνικής Αμύνης πρέπει να είναι αυτή της εφημερίδας «Ριζοσπάστης» η οποία αμέσως μετά την εκδήλωση του Κινήματος έγραφε:

Στις 17/30 Αυγούστου 1916 εκδηλώνεται στη Θεσσαλονίκη το κίνημα της «Εθνικής Άμυνας», με ιθύνοντα του τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Αποτέλεσμα του κινήματος που στρεφόταν κατά των επιλογών της μοναρχίας, ήταν η διαίρεση της χώρας για ένα διάστημα στο «κράτος των Αθηνών» και στο «κράτος της Θεσσαλονίκης».

Το κίνημα της Εθνικής Άμυνας ήταν το αποτέλεσμα της λυσσώδους μάχης των μεγάλων δυνάμεων της εποχής που η καθημιά προσπαθούσε να τραβήξει την Ελλάδα στο πλευρό της στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Οι Γερμανοί έχουν το βασιλιά Κωνσταντίνο, ο οποίος υποστηρίζει την «ουδετερότητα» της Ελλάδας», αφήνει ουσιαστικά το οχυρό Ρούπελ στα χέρια των Γερμανοβουλγάρων, εγκαταλείπει αβοήθητη τη σύμμαχο Σερβία, παραδίδει ολόκληρο Σώμα ελληνικού στρατού στους Γερμανούς.

Απ' την άλλη οι Αγγλογάλλοι έχουν τον Βενιζέλο που υποστηρίζει τη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο, στο πλευρό της Αντάντ.

Αυτή την ωμή αγγλογαλλική επέμβαση στην Ελλάδα καταδίκασε απερίφραστα ο Lenin: «Πεθαίνουν με την πείνα ολόκληρη χώρα, ολόκληρο λαό, για να τον αναγκάσουν ν' αλλάξει πολιτική».

Κυβέρνηση 19 ημερών Νικολάου Καλογερόπουλου

Περίοδος 16 Σεπτεμβρίου 1916 έως 4 Οκτωβρίου 1916 – Ημέρες Διακυβέρνησης 19

Μετά την παραίτηση του Αλέξανδρου Ζαΐμη την **11^η Σεπτεμβρίου 1916** ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ζήτησε από τον Νικόλαο Δημητρακόπουλο, Υπουργό Δικαιοσύνης στην Κυβέρνηση Βενιζέλου του 1910 και γνωστό για τα φιλικά του αισθήματα προς την Εγκάρδια Συμμαχία, να αναλάβει την Πρωθυπουργία. Η θέση του σώφρονα Νικολάου Δημητρακόπουλου ήταν ότι:

«Εφ' όσον η ουδετερότητα δεν μπορούσε πλέον να διατηρηθεί και ο κίνδυνος του Εμφυλίου σπαραγμού ήταν εμφανής, θα ήταν καλλίτερα για την Ελλάδα η έξοδος της στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ αλλά με σαφείς εγγυήσεις για την εδαφική της ακεραιότητα σε συνδυασμό με οικονομική βοήθεια».

Αν κάποιος σκεφθεί τι προσέφεραν προ λίγων μηνών οι Άγγλοι και οι Γάλλοι στους Βουλγάρους, η θέση του Δημητρακόπουλου ήταν κάτι παραπάνω από λογική και επιβεβλημένη. Με την μόνη διαφορά ότι η Ελλάδα του Εθνικού Διχασμού δεν ήταν πλέον σε θέση να θέτει όρους.

Ο Νικόλαος Δημητρακόπουλος πριν δεχθεί την Πρωθυπουργία, προσπάθησε εν γνώσει του Βασιλέως, να συνεννοηθεί με την Αντάντ. Όπως όμως προαναφέρθηκε κανένας Πρωθυπουργός δεν ήταν καλός για την Αντάντ όσο δεν έφερνε τον Βασιλιά Κωνσταντίνο να συμπλεύσει με τις θέσεις του Βενιζέλου. Η Αντάντ, μέσω του Άγγλου Πρέσβη στην Αθήνα Sir Francis Elliot, με πολύ κυνισμό είχε προειδοποιήσει τον Δημητρακόπουλο ότι: ^{[1] IV σελ. 158}

«... τα πιεστικά μέτρα όχι μόνο δεν επρόκειτο να σταματήσουν αλλά αντίθετα θα γινόταν πιο εντατικά με μεγαλύτερες επεμβάσεις στα εσωτερικά της Ελλάδος...»

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έλεγε χαρακτηριστικά:

«Οι Πρεσβευτές της Αντάντ παραλύουν κάθε είδος κυβερνήσεως και έτσι η χώρα οδηγείται στην αναρχία».

Προφανώς ο Νικόλαος Δημητρακόπουλος, κάτω από αυτές τις συνθήκες, δεν μπορούσε να αναλάβει την Πρωθυπουργία και κατέθεσε την εντολή σχηματισμού Κυβερνήσεως. Αλλά αφού δεν μπορούσε αυτός, γιατί κάποιος άλλος θα μπορούσε; Οι συνθήκες δεν θα άλλαζαν...

Ο επόμενος ήταν ο Νικόλαος Καλογερόπουλος ο οποίος σχημάτισε Κυβέρνηση αποτελούμενη κυρίως από Υπουργούς φίλια προσκεϊμένους στην Αντάντ. Η νέα Κυβέρνηση ορκίστηκε την **16^η Σεπτεμβρίου 1916** και ο Καλογερόπουλος αμέσως δήλωσε ότι:

«Δεν είναι υπηρεσιακή αλλά πολιτική Κυβέρνηση»

«Θα τηρήσει ευμενή ουδετερότητα απέναντι στη Αντάντ»

«Δεν θα επισκεφθεί τους Πρέσβεις της Αντάντ αλλά θα περιμένει αυτούς να τον επισκεφθούν»

«Δεν είναι γερμανόφιλος»

Ρεσιτάλ λανθασμένων θέσεων και άκαιρων δηλώσεων που προδίκιζαν την σύντομη πορεία του Καλογερόπουλου στην Εξουσία.

Οι Πρέσβεις της Αντάντ στην Αθήνα συνέχισαν το έργο τους μη λαμβάνοντας καθόλου υπόψη την Κυβέρνηση Καλογερόπουλου, την Κυβέρνηση των Αθηνών.

Ο Πρωθυπουργός Νικόλαος Καλογερόπουλος

Η Κυβέρνηση Καλογερόπουλου, στο σύντομο διάστημα που βρέθηκε στην Εξουσία, φρόντισε την **19^η Σεπτεμβρίου 1916** να στείλει στην Αντάντ πρόταση ανάλογη αυτής του Δημητρακόπουλου, η οποία ως ήταν φυσικό είχε την ίδια τύχη.

Κινούμενοι προς την αντίθετη πλευρά οι Γάλλοι συνέχιζαν να πιέζουν την Ελλάδα. Μάλιστα την **21^η Σεπτεμβρίου 1916** ο Ναύαρχος Dartige de Fournet έστειλε στην Κυβέρνηση Καλογερόπουλου νέο Τελεσίγραφο με το οποίο ζητούσε:

«Νέα μέτρα κατά των επιστράτων που είχαν συνταχθεί με τους Φιλοβασιλικούς»

«Απέλαση οιοδήποτε υπόπτου προπαγάνδας υπέρ των Κεντρικών Δυνάμεων»

«Άμεση έξοδο της Ελλάδας στον πόλεμο άνευ όρων»

Η Αντάντ «δυσπιστούσε πλέον σε οτιδήποτε δεν ήταν Βενιζελικό». Άλλωστε ο Βενιζέλος ήδη έκανε τις πρώτες του κινήσεις για την οριστική ρήξη με τον Βασιλιά Κωνσταντίνο και το Ελληνικό Κράτος των Αθηνών. Ο Βενιζέλος προετοίμαζε το Ελληνικό Κράτος της Θεσσαλονίκης...

Το Κράτος των Αθηνών απαξιωνόταν συνεχώς. Η канаδέζικη εφημερίδα «Daily British Colonist» την **22^α Σεπτεμβρίου 1916** σε ένα άρθρο της έγραφε: ^[28]

«Greek Kingdom merely a name – Βασίλειο της Ελλάδας μόνο κατ' όνομα»

**London, Sept. 22
GREEK KINGDOM MERELY A
NAME.**

Ο Νικόλαος Καλογερόπουλος δεν μπορούσε να αντέξει το βάρος αυτών των καταστάσεων και την **4^η Οκτωβρίου 1916** παρητήθη.

Μάλλον όμως είχε διαισθανθεί και την καταιγίδα που θα ακολουθούσε.

Το Κράτος της Θεσσαλονίκης – Κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου

Περίοδος 4 Οκτωβρίου 1916 έως Ιούλιο 1917

Το Κράτος των Αθηνών - Κυβέρνηση Σπυρίδωνος Λάμπρου

Περίοδος 4 Οκτωβρίου 1916 έως 4^η Μαΐου 1917

Από το τέλος του Σεπτεμβρίου 1916 ο Βενιζέλος είχε πάρει τις οριστικές του αποφάσεις.
Θα πήγαινε στην Θεσσαλονίκη με αντικειμενικό σκοπό να συστήσει ένα δεύτερο Ελληνικό Κράτος !!!

Σύμφωνα με τον Γάλλο Ναύαρχο Dartige De Fournet, ο Βενιζέλος την **26^η Σεπτεμβρίου 1916** αποφάσισε να πάει στην Θεσσαλονίκη μέσω Χανίων. Η μετάβασή του στα Χανιά έγινε με την θαλαμηγό «Εσπερία» η οποία συνοδευόταν από το γαλλικό πολεμικό πλοίο Magon. Την αναχώρησή του είχε σκηνοθετήσει ο Γάλλος Πρέσβης στην Αθήνα Jean Marie Guillemin.

Με την άφιξή του στα Χανιά ο Βενιζέλος μίλησε μπροστά σε ένοπλο συλλαλητήριο και ανακοίνωσε την συγκρότηση προσωρινής Κυβέρνησης αποτελούμενης από τον ίδιο και τους ήρωες των Βαλκανικών Πολέμων, Στρατηγό Δαγκλή και Ναύαρχο Κουντουριώτη.
Η επιλογή των δύο ηρώων των Βαλκανικών Πολέμων δεν ήταν τυχαία και έγινε καθαρά για λόγους απόκτησης λαϊκού ερείσματος. Δυστυχώς, σύμφωνα με στοιχεία που παραθέτει κάποιος προσωπικός βοηθός του Βενιζέλου, οι δύο ήρωες των Βαλκανικών Πολέμων δεν έχαιραν μεγάλης εκτίμησης.
Ο Ελευθέριος Βενιζέλος απευθυνόμενος στον έμπιστο βοηθό του Ε. Μελιγκουνάκη έλεγε: [29] σελ. 108
«Βλέπεις αυτούς (Κουντουριώτη και Δαγκλή) που κάθονται μέσα;
Εγώ τους έδωσα τους βαθμούς και την θέσιν που κατέχουν και εντούτοις εξισώθη με αυτούς και έγιναν συναρχηγοί, πράγμα το οποίον είναι μειωτικόν για μένα».

Ουδείς αμφιβάλλει για την αξία και την εξυπνάδα του Ελευθερίου Βενιζέλου αλλά αυτή η άποψη για τους στρατιωτικούς που του έδωσαν αυτούσια την δόξα των Βαλκανικών Πολέμων ήταν τουλάχιστον ατυχής. Κανένας Άγγλος πολιτικός δεν ακύρωσε ποτέ την αξία του Lord Kitchener, κανένας Γάλλος πολιτικός δεν ακύρωσε ποτέ την αξία του Στρατηγού Foch.

Η Κυβέρνηση των Χανίων – Θεσσαλονίκης, 26 Σεπτεμβρίου 1916

Στην φωτογραφία από τα πρόσωπα και την στάση του σώματος είναι φανερό το περήφανο ύφος του Κουντουριώτη, το συγκαταβατικό ύφος του Βενιζέλου και το προβληματισμένο ύφος του Δαγκλή.

Η πρώτη Προκήρυξη της Κυβέρνησης των Χανίων – Θεσσαλονίκης έλεγε:

«Το ποτήριον των πικριών, των εξευτελισμών και των ταπεινώσεων υπερεπληρώθη. Μια πολιτική της οποίας δεν θέλομε να εξετάσωμεν τα ελατήρια, απειργάσθη ενός και ημίσεως έτους τοιαύτας εθνικής συμφοράς, ώστε ο συγκρίνων την Ελλάδα της σήμερα προς την προ ενός και ημίσεως έτους Ελλάδα να αμφιβάλλη αν πρόκειται περί ενός και του αυτού κράτους. Το Στέμμα εισακούσαν εισηγήσεις κακών συμβούλων επεδίωξε την εφαρμογήν προσωπικής πολιτικής διά της οποίας η Ελλάς απομακρυνθείσα των κατά παράδοσιν φίλων της, επεζήτησε να προσεγγίση τους κληρονομικούς εχθρούς της».

Η νέα Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης βρήκε χρηματοδότηση από ελληνικούς κύκλους του Λονδίνου (;) και από τον Έλληνα εφοπλιστή Εμπειρίκο ο οποίος είχε ήδη θέσει στην διάθεση της νέας Κυβέρνησης και την θαλαμηγό «Εσπερία» [29] σελ. 104-106

Ο Βενιζέλος προτίμησε τότε να δικαιολογήσει την δημιουργία της νέας Κυβέρνησης επιρρίπτοντας τις ευθύνες στους συμβούλους και όχι στον ίδιο τον Βασιλιά. Έστω και την τελευταία στιγμή, ίσως να ήλπιζε σε κάποια προσέγγιση με τον Κωνσταντίνο. Η ρήξη όμως με τους συμβούλους του Βασιλιά του ήταν δεδομένη, όπως ήταν δεδομένος και ο εμφύλιος πόλεμος που άρχιζε.

Προ των εξελίξεων αυτών στην Αθήνα την 4^η Οκτωβρίου 1916 παρρητήθη ο Πρωθυπουργός Νικόλαος Καλογερόπουλος και η σκυτάλη της Πρωθυπουργίας θα παραδιδόταν την **8^η Σεπτεμβρίου 1916** στον διακεκριμένο επιστήμονα και ιστορικό Σπυρίδωνα Λάμπρο.

Ο Πρωθυπουργός Σπυρίδων Λάμπρος

Η προσωρινή Επαναστατική Κυβέρνηση του Βενιζέλου αναχώρησε για την Θεσσαλονίκη όπου έφθασε την **9^η Οκτωβρίου 1916** ενώ ο Σπυρίδων Λάμπρος σχημάτισε την Υπηρεσιακή Κυβέρνηση την επομένη **10^η Οκτωβρίου 1916**.

Μέσα σε δύο ημέρες του Οκτωβρίου 1916 η Ελλάδα ήταν πλέον χωρισμένη σε δύο... Κράτη, το Κράτος των Αθηνών και το Κράτος της Θεσσαλονίκης.

Λίγες ημέρες μετά την άφιξη του στην Θεσσαλονίκη, την **14^η Οκτωβρίου 1916**, ο Βενιζέλος ζήτησε «την αναγνώριση της Επαναστατικής Κυβερνήσεως από την Αντάντ».

Οι έμπειροι και ευέλικτοι σαν χέλια διπλωμάτες της Αντάντ, μη έχοντας εμπιστοσύνη στην τελική επικράτηση του Βενιζέλου, αρνήθηκαν την *de jure* {αυτοδίκαια} και του απέδωσαν την *de facto* {εκ των πραγμάτων και χωρίς νομική επικύρωση} αναγνώριση. Δηλαδή η Επαναστατική Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης ήταν μία Κυβέρνηση στον «αέρα» η οποία εάν βεβαίως κατάφερνε να επικρατήσει θα γινόταν άμεσα αποδεκτή. Αν όχι θα αφηνόταν στην μοίρα της και δεν θα υφίστατο καν θέμα αναγνώρισης.

Ο Βενιζέλος και τα μέλη της *de facto* αναγνωρισμένης Κυβερνήσεως της Θεσσαλονίκης, τον Οκτώβριο 1916

Οι Άγγλο – Γάλλοι στην πραγματικότητα δεν εμπιστευόταν ούτε και τον Βενιζέλο. Τον προσέγγιζαν και έδειχναν να τον προτιμούν και να τον υποστηρίζουν μόνο και μόνο για να κάνουν την δουλειά τους διότι από την άλλη πλευρά, αυτή του Βασιλιά Κωνσταντίνου συναντούσαν «αδιέξοδο,... τοίχο».

Μάλιστα, λίγες ημέρες μετά την *de facto* αναγνώριση της Κυβερνήσεως Εθνικής Αμύνης, η Αγγλία και η Γαλλία έστειλαν στην Θεσσαλονίκη τον Lord Granville και τον Count de Bijy αντίστοιχα σαν «διπλωματικούς πράκτορες» προκειμένου να ελέγχουν από κοντά τις κινήσεις του Βενιζέλου.

Από αυτούς τους συμμάχους προσδοκούσε η Ελλάδα και ο Βενιζέλος καλό...

Τα γεγονότα του Νοεμβρίου – Δεκεμβρίου 1916

Ο Ιρλανδός Ιστορικός του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου και Πλοίαρχος του Βρετανικού Ναυτικού Cyril Falls, αναφερόμενος σ' αυτά που συνέβησαν εκείνη την εποχή στην Ελλάδα γράφει ότι: ^[30]

«Ίσως ποτέ δεν πρόκειται να εκτεθούν στο καθαρό φως όσα συνέβησαν εκείνη την εποχή στην Ελλάδα διότι οι ανήκοντες εις την μίαν ή την άλλη πλευρά δεν δέχονται ακόμη και τις έγγραφες αποδείξεις».

Ο Cyril Falls παραμένει αληθινός ακόμη και σήμερα, περίπου ένα αιώνα μετά...

Το πολιτικό χάος που επικρατούσε τότε και η έλλειψη επισήμων αναφορών για τα γεγονότα σε συνδυασμό με την κατά 13 ημέρες διαφορά του παλαιού με το νέο ημερολόγιο καταστούν πολύ δύσκολη την χρονική ανάπλαση των γεγονότων. Κατά συνέπεια τα παρατιθέμενα στοιχεία δίδονται με κάθε επιφύλαξη και είναι στην κρίση του αναγνώστη.

Το μόνο βέβαιο είναι ότι η αρχή της δημιουργίας των γεγονότων είχε γίνει από τον Γάλλο Ναύαρχο Dartige de Fournet ο οποίος, την επομένη της παραίτησής του Πρωθυπουργού Ν. Καλογερόπουλου και λίγο πριν την ανάληψη καθηκόντων από τον Σπυρίδωνα Λάμπρο, είχε στείλει στην Ελληνική Κυβέρνηση των Αθηνών ένα τελεσίγραφο και μέχρι την **11^η Οκτωβρίου 1916** απαιτούσε:

- 🚩 την άμεση παράδοση των 30 ελαφρών πολεμικών του Ελληνικού Στόλου,
- 🚩 την παραμονή των παροπλισμένων θωρηκτών «Αβέρωφ», «Κιλκίς» και «Λήμνος» στον Ναύσταθμο Σαλαμίνας,
- 🚩 τον έλεγχο του Ταχυδρομείου, των Σιδηροδρόμων και
- 🚩 τον αφοπλισμό των παράκτιων πυροβόλων.

Η Κυβέρνηση Λάμπρου, λόγω ανωτέρας βίας, αναγκάστηκε να αποδεχθεί τους όρους του τελεσίγραφου.

Όταν όμως υποχωρείς εύκολα, ακολουθούν και άλλα δεινά και άλλες απαιτήσεις και έτσι δύο ημέρες αργότερα, την **13^η Οκτωβρίου 1916** ο Ναύαρχος Dartige de Fournet με ένα ακόμη νέο τελεσίγραφο απαίτησε επιπλέον:

- 🚩 τον έλεγχο της Αστυνομίας,
- 🚩 τον έλεγχο κινήσεως του λιμένος του Πειραιά και
- 🚩 απαγόρευση οπλοφορίας των πολιτών.

Η Κυβέρνηση Λάμπρου, λόγω ανωτέρας βίας, αποδέχθηκε και πάλι τους όρους του τελεσίγραφου.

Αυτή η επιθετικότητα του Fournet και η υποχωρητικότητα του Λάμπρου δεν έβγαζε πουθενά.

Ενώ η Ελληνική Κυβέρνηση εξευτελιζόταν καθημερινά από ένα Γάλλο Ναύαρχο, ο ελληνικός λαός άρχισε να αντιδρά συναισθηματικά κατ' αρχάς εναντίον της Αντάντ και αμέσως μετά κατά του θεωρούμενου ως «ηθικού αυτουργού» Βενιζέλου. Κερδισμένος έβγαине ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ο οποίος άρχισε να απολαμβάνει την συμπάθεια του ελληνικού λαού.

Η συναισθηματική αντίδραση του λαού με μία παρέλαση των ναυτών των 30 παροπλισμένων πλοίων στο Πεδίο του Άρεως και μπροστά στον Έλληνα Βασιλιά μετατράπηκε σε εθνική έπαρση, πατριωτισμό αλλά και μίσος κατά του Βενιζέλου. Αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία επεισοδίων μεταξύ φιλοβασιλικών και βενιζελικών που έδωσε νέο δικαίωμα στον Fournet να αποβιβάσει ναυτικά αγήματα και να καταλάβει την Καστέλα «για την τήρηση της τάξεως».

Η κατάσταση ολοένα και χειρότερη και ο Ναύαρχος Fournet οδηγούσε την κατάσταση στα άκρα.

Ο Γάλλος Πρωθυπουργός Aristide Briand, για να προλάβει τα χειρότερα, αποφάσισε να στείλει στην Αθήνα τον Βουλευτή Μπεναζέ, υπεύθυνο των Στρατιωτικών Εξοπλισμών της Γαλλίας, προκειμένου να συζητήσει με τον Έλληνα Βασιλιά. Να συζητήσει τι;

Μα φυσικά την έξοδο της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ. Όμως ο Μπεναζέ επισήμως πήγε στον Βασιλιά Κωνσταντίνο να του πει ότι:

«ο Στρατηγός Maurice Sarrail δεν αισθανόταν ασφαλής να έχει στα νώτα του 150.000 Ελληνικού Στρατού και για τον λόγο αυτό η Γαλλία θα επιθυμούσε τον αφοπλισμό του».

Την **20^η Οκτωβρίου 1916** ο Μπεναζέ συνάντησε τον Βασιλιά Κωνσταντίνο ο οποίος, πιεζόμενος από την Αντάντ, αποφάσισε:

«να αποσύρει τον Ελληνικό Στρατό στην Πελοπόννησο και να παραδώσει όλο τον οπλισμό του με αντάλλαγμα να παραμείνει η Ελλάδα στην ουδετερότητα, να σταματήσει η αμφισβήτηση της αξιοπιστίας του από τους Γάλλους, να μειωθεί η πίεση του Ναυάρχου Fournet και μετά το τέλος του πολέμου η Γαλλική Κυβέρνηση να αντικαταστήσει τον οπλισμό αδαπάνως για την Ελλάδα».

Με απλούστερη διατύπωση ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έλεγε:

«Πάρτετε ότι θέλετε, αρκεί να μας το αντικαταστήσετε στο τέλος του πολέμου, αλλά αφήστε μας ήσυχους στην ουδετερότητά μας».

Αλλά ήταν γνωστό ότι οι Γάλλοι δεν ήταν αυτό που ζητούσαν και κάποιοι {Fournet, Sarrail, Guillemin και De Roquefeuil} ουσιαστικά φρόντισαν να ακυρωθεί η συζήτηση Βασιλιά – Μπεναζέ.

Όταν ο Βουλευτής Μπεναζέ πήγε στην Θεσσαλονίκη να συναντήσει και να συνηνοηθεί με τον Γάλλο Στρατηγό Maurice Sarrail, ο Γάλλος Πρέσβης στην Αθήνα Jean Marie Guillemin και ο Πλωτάρχης De Roquefeuil βρήκαν την ευκαιρία να σκηνοθετήσουν τον τορπιλισμό του επιβατηγού ατμόπλοιου «Αγγελική» έξω από το λιμάνι του Πειραιά και στην συνέχεια να οργανώσουν την επιβλητική κηδεία των θυμάτων με πτώματα από Νοσοκομεία των Αθηνών. {Κεφ. 6, σελ. 33}

Επί τη ευκαιρία ο Ναύαρχος Fournet χαρακτήρισε την θαλάσσια περιοχή Αιγίνης – Φλεβών ως «επικίνδυνη περιοχή» και έτσι απέκοψε την ελεύθερη επικοινωνία του Λιμένος Πειραιώς με την ανοικτή θάλασσα. Στην ουσία εφαρμόστηκε «Ναυτικός Αποκλεισμός».

Οι Γάλλοι είχαν χάσει τον έλεγχο των ενεργειών τους αλλά και την ψυχραιμία τους.

Λίγες ημέρες αργότερα, την **1^η Νοεμβρίου 1916**, έγινε στην Κατερίνη άλλο ένα επεισόδιο το οποίο συνέβαλε στην ακύρωση της συζήτησης Βασιλιά – Μπεναζέ. Με την δικαιολογία ότι στην Κατερίνη κατέφευγαν οι «λιποτάκτες από τις τάξεις του Κινήματος Εθνικής Αμύνης», μία ομάδα 500 ενόπλων του Κινήματος υπό τον Ταγματάρχη Μπαρτζώκα επετέθησαν κατά των Ευζώνων του Τακτικού Ελληνικού Στρατού που φρουρούσαν την Γέφυρα του ποταμού Αλιάκμονα. Οι Εύζωνες αντιστάθηκαν και η πρώτη ένοπλη εμφύλια σύγκρουση έδωσε τα πρώτα θύματα. Στο επεισόδιο της Κατερίνης εμφανίσθηκε σαν Λοχαγός στις τάξεις του Κινήματος Εθνικής Αμύνης και ο Νικόλαος Πλαστήρας, ο οποίος στην συνέχεια θα διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στην Ελληνική Νεώτερη Ιστορία.

Ο Λοχαγός του Κινήματος Εθνικής Αμύνης, Νικόλαος Πλαστήρας

Κατά το επεισόδιο της Κατερίνης, το οποίο όπως προαναφέρθηκε εξυπηρετούσε σκοπούς των Γάλλων, οι αντιμαχόμενοι Έλληνες φαίνεται ότι ξεπέρασαν τα όρια. Παρατίθενται χωρίς σχόλια αλλά και με επιφύλαξη κάποιες περιγραφές του Τύπου της εποχής: **ΕΜΠΡΟΣ του Βόλου της 2ας Νοεμβρίου 1916**

«Την πρωίαν της Κυριακής εξακόσιοι επαναστάται εκ Θεσσαλονίκης και Βερροίας έχοντες επί κεφαλής αξιωματικούς φέροντας πολυβόλα εξεστράτευσαν κατά της Αικατερίνης επιχειρήσαντες να διαβώση τον Αλιάκμονα δια της γεφύρας Σελίτσα. Οι φρουρούντες την γεφυραν εύζωνοι αντεστάθησαν, η δε μάχη εξηκολούθησε πολύωρος αποκρουσθέντων των επαναστατών, οίτινες κατόπιν προχωρήσαντες νοτίως διέβησαν τον ποταμόν δια λέμβων και επετέθησαν κατά της Αικατερίνης. Αι αρχαί της πόλεως και πολλοί των κατοίκων κατέφυγον εις Λάρισαν. Η φρουρά της Αικατερίνης αποτελουμένη εξ 81 ευζώνων επετέθη κατά των επαναστατών. Η μάχη μεταξύ επαναστατών και ευζώνων εξακολουθεί».

«Ο επικεφαλής του Κινήματος Ταγματάρχης Μπαρτζώκας, σε λόγο του την 22^η Οκτωβρίου 1916 σε συγκέντρωση στην Κατερίνη είπε ότι εντός της Κυριακής καταλαμβάνει την Λάρισαν, έπειτα θα καταλάβη την Λαμίαν και εντός δεκαπενθημέρου τας Αθήνας ίνα στρατολογήση. Κατόπιν ωμίλησεν ο εκ των μελών της επαναστατικής επιτροπής

Θεσσαλονίκης Ζάννας αποκαλέσας προδότης άπαντας τους αντιδρώντας εις το κίνημα και ηπειλήσεν ότι θα φθάσουν οι επαναστάται τάχιστα εις τας Αθήνας. Ηπειλήσαν τας οικογενείας των επιστράτων ότι θα τας βασανίσουν αν μη επανέλθουν οι φυγόντες επίστρατοι. [...] Διεδόθη εις Λιτόχωρον ότι κατόπιν επεμβάσεως της Αντάντ θα αποφευχθή η συμπλοκή αποχωρούντων των επαναστατών.»

Την ίδια ημέρα, την **2^α Νοεμβρίου 1916**, παρά την άρνηση της Ελληνικής Κυβερνήσεως, ο Ναύαρχος Fournet διέταξε την επίταξη των ελαφρών πολεμικών πλοίων των Ελλήνων και αφού τα επάνδρωσε με Γαλλικά πληρώματα, τα χρησιμοποίησε σε επιχειρήσεις. Οι Γάλλοι εμφανιζόταν σαν να μην επικοινωνούσαν μεταξύ τους. Άλλη γραμμή τηρούσε ο Fournet, άλλη ο Μπεναζέ και άλλη ο Sarrail. Πάντως μετά το επεισόδιο της Κατερίνης και περί την **8^η Νοεμβρίου 1916** ο Στρατηγός Maurice Sarrail επενέβη στην Κατερίνη και επέβαλε μία ουδέτερη ζώνη μεταξύ των αντιμαχόμενων Ελλήνων.

Στην ουσία ο Maurice Sarrail με την ενέργειά του καθόρισε ένα είδος άτυπων συνόρων μεταξύ του Κράτους των Αθηνών και του Κράτους της Θεσσαλονίκης.

Εν τω μεταξύ ο Μπεναζέ επανήλθε στην Αθήνα και μετά από νέες συζητήσεις, κατέληξε σε νέα συμφωνία με τον Βασιλιά Κωνσταντίνο την οποία και απέστειλε στον Πρωθυπουργό του Aristide Briand. Παρ' όλα αυτά ο αλλοπρόσαλλος Ναύαρχος Fournet, αγνοούσε τους πάντες και επέβαλλε τα κατά την κρίση του πιεστικά μέτρα κατά της Ελλάδας. Υπό αυτές τις συνθήκες και εν αναμονή της απαντήσεως από τον Γάλλο Πρωθυπουργό Aristide Briand για την συμφωνία Μπεναζέ, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος καθυστερούσε την εφαρμογή των παράλογων μέτρων που διέτασσε ο Fournet και παράλληλα άρχισε να προετοιμάζει το Κράτος των Αθηνών για ευθεία σύγκρουση με τους Γάλλους. Με δεδομένο ότι ο Τακτικός Ελληνικός Στρατός δεν μπορούσε να εναντιωθεί επίσημα στις δυνάμεις της Αντάντ, οι Έλληνες Στρατηγοί με επικεφαλής τους εμπειροπόλεμους Δούσμανη και Μεταξά, αποφάσισαν να δημιουργήσουν μία «παραστρατιωτική ομάδα» αποτελούμενη από εφέδρους και αποστρατικοποιημένους άτακτους. ^[31]

Η κατάσταση ήταν ήδη τεταμένη αλλά ο Ναύαρχος Fournet συνέχιζε τον παραλογισμό του. Έτσι την **19^η Νοεμβρίου 1916** προχώρησε στην σύλληψη και απέλαση των διπλωματικών εκπροσώπων Γερμανίας, Αυστρίας, Βουλγαρίας και Τουρκίας. Ένας Γάλλος Ναύαρχος που κατά πάσα πιθανότητα ενεργούσε αυτοβούλως, εξευτέλιζε καθημερινά την Ελληνική Κυβέρνηση, το Κράτος των Αθηνών. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, την **20^η Νοεμβρίου 1916**, συγκάλεσε το Συμβούλιο του Στέμματος προκειμένου να εξετασθεί η κατάσταση και να ληφθούν αποφάσεις για το άμεσο μέλλον. Το Συμβούλιο του Στέμματος αποφάσισε ότι:

«Εφ' όσον ο Ναύαρχος Fournet εξακολουθεί να πιέζει με παράλογα μέτρα, η συμφωνία Μπεναζέ δεν ισχύει».

Με άλλη διατύπωση ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έλεγε:

«Πείτε μας ποιος κάνει κουμάντο στις συμφωνίες, ο Ναύαρχος Fournet ή ο εκπρόσωπος του Πρωθυπουργού σας Aristide Briand, Βουλευτής Μπεναζέ;».

Ο Ναύαρχος Fournet ήταν σαν να μην είχε ακούσει τίποτε. Την **24^η Νοεμβρίου 1916** έστειλε νέο τηλεσίγραφο και ζητούσε εφαρμογή των απαιτήσεών του:

«σε περίπτωση μη ικανοποιήσεως θα θεωρούσα τον εαυτό μου υποχρεωμένο από την 1^η Δεκεμβρίου να λάβω μέτρα τα οποία θα έκρινα ότι επιβάλλονται».

Την ίδια ημέρα η Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης του Βενιζέλου κήρυξε τον πόλεμο στις Κεντρικές Δυνάμεις. Όμως αυτή η κήρυξη ήταν μία άσφαιρη κίνηση, περισσότερο κίνηση εντυπωσιασμού παρά ουσιαστική και η Αντάντ το γνώριζε πολύ καλά. Μία *de facto* αναγνωρισμένη Κυβέρνηση δεν έχει την ίδια ισχύ με μία *de jure* Κυβέρνηση. Η Αντάντ επιθυμούσε την κήρυξη πολέμου από την *de jure* Κυβέρνηση των Αθηνών διότι έτσι θα εξασφαλιζόταν και η συνδρομή του Ελληνικού Τακτικού Στρατού των 150.000 ανδρών.

Η σύγκρουση της Ελλάδας, του Κράτους των Αθηνών, με την Γαλλία και κατά συνέπεια και με την Αντάντ ήταν πλέον ή βεβαία. Οι οπαδοί του Βασιλιά διαισθάνονταν την σύγκρουση που επέρχονταν και άρχισαν τις προετοιμασίες για αντιπαράθεση με τους Γάλλους και τους Βενιζελικούς. Ορύγματα και πρόχειρα οχυρά κατασκευάστηκαν σε πολλά στρατηγικά σημεία της Αθήνας. Την νύχτα της **26^{ης} Νοεμβρίου 1916** οι φιλοβασιλικοί σημάδεψαν με κόκκινη μπογιά όλα τα κτίρια και καταστήματα του κέντρου των Αθηνών που θεωρούσαν ότι ανήκαν στους Βενιζελικούς. Υπάρχουν εκτιμήσεις ότι οι φιλοβασιλικοί είχαν προετοιμάσει μία ομάδα 8.000 με 10.000 περίπου ενόπλων. ^[32] Προ της νέας απειλής του Fournet ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, την **28^η Νοεμβρίου 1916**, συγκάλεσε και πάλι το Συμβούλιο του Στέμματος κατά το οποίο αποφασίσθηκε όπως:

«η Ελλάδα να μην υποκύψει πλέον στις παράλογες απαιτήσεις του Fournet».

Στο διάστημα αυτό το Κράτος της Θεσσαλονίκης παρέμενε σχεδόν διακριτικά στο περιθώριο και προετοιμαζόταν για την σύγκρουση με το Κράτος των Αθηνών. Στο Λονδίνο οι φίλοι του Βενιζέλου, μεταξύ των οποίων και ο Έλληνας Πρόξενος στο Λονδίνο Sir John Stavridis είχαν συστήσει την οργάνωση *Anglo – Hellenic League* η οποία έκανε τις επαφές του Βενιζέλου με Κυβερνητικά στελέχη της Αγγλίας και χρησιμοποιούσε τον αγγλικό Τύπο για την προώθηση των θέσεων της Κυβέρνησης της Θεσσαλονίκης. Ο *Lord Robert Cecil*, μέλος της *Anglo – Hellenic League*, την **30^η Νοεμβρίου 1916**, ανακοίνωσε στην Βουλή των Κοινοτήτων ότι: ^[33]

«η Αγγλία και οι σύμμαχοί της προώθησαν 10 εκατομμύρια δραχμές και πολεμικό υλικό στην Βενιζελική Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης. Οι Σύμμαχοι επιπλέον βοηθούσαν στην μεταφορά εθελοντών στην Θεσσαλονίκη προκειμένου να συνταχθούν με το Κίνημα Εθνικής Αμύνης».

Η θαλαμηγός «Εσπερία» του Εμπειρικού με 180 κλίνες, αγκυροβολημένη στο ελεγχόμενο από τον Γαλλικό Στόλο Κερατσίνι, ήταν το κέντρο επιστρατεύσεως και προωθήσεως εθελοντών στην Θεσσαλονίκη. ^{[29] σελ. 106.} Την νύχτα της **30^{ης} Νοεμβρίου 1916**, γαλλικά πολεμικά αγκυροβόλησαν στο Φάληρο. Ο Ναύαρχος Fournet είχε δώσει εντολή την επομένη να αποβιβασθούν τα γαλλικά στρατεύματα και να κινηθούν να καταλάβουν στρατηγικά σημεία των Αθηνών και να παραλάβουν το πολεμικό υλικό του Ελληνικού Στρατού. ^[34]

Τα γεγονότα που επακολούθησαν την 1^η και την 2^α Δεκεμβρίου 1916 ήταν η κορύφωση του Εθνικού Διχασμού. Αυτά που συνέβησαν τότε είτε πρέπει να τα διαγράψουμε για λόγους εθνικής ντροπής ή να τα μελετήσουμε μήπως και προλάβουμε παρόμοιες καταστάσεις στο μέλλον. Οι δύο άντρες που δύο χρόνια πριν είχαν φθάσει την Ελλάδα και τους εαυτούς τους στην ύψιστη δόξα, οι ίδιοι την οδηγούσαν στην καταστροφή. Οι Έλληνες δεν χρειάζονται άλλους τέτοιου τύπου Εθνάρχες.

Εν αναμονή της επιθέσεως των δυνάμεων του Ναυάρχου Fournet η ένταση στην Αθήνα είχε κορυφωθεί και το άρθρο του Γεωργίου Βλάχου στην εφημερίδα «Χρόνος» έδινε ένα μέτρο της έντασης αλλά και της αντιπάθειας των Ελλήνων προς τους Άγγλο - Γάλλους:

Λοιπόν τα όπλα μας δεν θα τα δώσωμεν, Ναύαρχε. Και όχι μόνον δεν θα τα δώσωμεν, αλλά και δεν θα μας τα πάρουν. Αν υπάρχουν Έλληνες έχοντες υπέρτατα συμφέροντα εις τον θάνατον της Ελλάδος και σε έπεισαν περί του εναντίου, μάθε ότι τα αγήματα σου και ο στρατός σου εις κάθε δρόμον και κάθε γωνίαν, επάνω εις τα βουνά και κάτω εις τας πόλεις, θα συναντήσουν έτοιμα να παραδοθούν θερμά, τα όπλα που εζήτησες δι' εγγράφου. Άλλοι είναι οι Έλληνες, Ναύαρχε, οι όποιοι σε έστειλαν να τα ζήτησης και άλλοι είναι εκείνοι από τους οποίους ζητείς να τα παραδώσουν...

Αν κτυπήσης, Ναύαρχε, κάθε καλύβης την θύραν, θα συναντηθής με τα όπλα αυτά. Αν δεν λαλήσουν τα χείλη των, θα σου λαλήση ή ψυχή των

Τι θέλεις;... Τι σε έφερε εις μιας ωραίας Χώρας τα νερά, αγνώστων εργάτη της αδικίας, αυθαίρετον δικαστήν της ζωής μας; Ποιος οργισμένος άνεμος παρέσυρε την δύναμίν σου έως τα ήρεμα μας παράλια; Τι θέλεις; Τι ζητείς; Πολεμάς διά τα δίκαια σου και ζητείς συντρόφους; Αλλά σε εζητήσαμεν ημείς σύντροφον, όταν μικροί και ανίσχυροι επαλαίσαμεν τον ιερύτερον των αγώνων κατά των σημερινών σας εχθρών. Μας εστείλατε τότε όχι τα όπλα σας, αλλά ίνα καν εύνοιας μειδιάμα;...

Αν τα όπλα και τα τηλεβόλα σου, Ναύαρχε, όπως όλα τα τίμια όπλα, εχαλκεύθησαν διά να γνωρισθούν μίαν ημέραν με την Δόξαν, μη ετοιμάζεσαι να χαρίσης μίαν μαύρην σελίδα εις την ιστορίαν των. Στρέφε τα άλλοι. Όπου άλλοι αν τα στρέψης, θα συνάντησης εχθρούς πραγματικούς και μεγάλους. Εχθροί συγκλονίζουν τους ωκεανούς. Εχθροί πυρπολούν την γην. Εχθροί πατούν της πατρίδος σου τα εδάφη...

Οι πατριωτικές και οι συναισθηματικές κορώνες του Γεωργίου Βλάχου δεν ήταν ικανές να σταματήσουν τις εξελίξεις και όπως ήταν αναμενόμενο το τελεσίγραφο του Ναυάρχου Fournet έληξε και οι εχθροπραξίες άρχισαν. Το πρωί της **1^{ης} Δεκεμβρίου 1916**, ο Ναύαρχος Fournet αποβίβασε στον Πειραιά ναυτικό άγημα 2.500 ανδρών και αμέσως προχώρησε στην κατάληψη στρατηγικών σημείων της Αθήνας. Υπό την επιτελική διεύθυνση του Ιωάννη Μεταξά, οι δυνάμεις του Κράτους των Αθηνών ενισχυμένες με επίστρατους από αποστρατικοποιημένες μονάδες του Ελληνικού Στρατού, πολύ γρήγορα κατάφεραν να απομονώσουν και να περικυκλώσουν τα γαλλικά αγήματα.

Σύμφωνα με γαλλικές πηγές: ^[31]

«Οι Έλληνες, έφεδροι ή στρατιώτες του Τακτικού Στρατού, πήραν την πρωτοβουλία και χωρίς την παραμικρή πρόκληση (;) άρχισαν να πυροβολούν κατά των Γάλλων. Πυροβολούσαν εναντίον στρατευμάτων τα οποία απλά είχαν καταλύσει σε ένα δημόσιο κτίριο και είχαν εμπλακεί σε ειρηνικές καταλήψεις».

Η κατάσταση έμοιαζε λίγο με αυτήν της επανάστασης των Boxers το 1900 στο Πεκίνο.

Οι Έλληνες ήταν τρομοκράτες μέσα στο ίδιο τους το Κράτος.

Οι Γάλλοι απλά... είχαν καταλάβει ένα δημόσιο κτίριο και ... οι αγροίκοι Έλληνες τους πυροβολούσαν χωρίς καμμία αφορμή.

Ενώ αυτά συνέβαιναν, στην Αθήνα οι δρόμοι είχαν ερημωθεί, οι συγκοινωνίες είχαν διακοπεί, τα καταστήματα είχαν κλείσει και οι φιλήσυχοι πολίτες είχαν κλεισθεί στα σπίτια τους. Στους δρόμους κυκλοφορούσαν μόνον οι ένοπλοι και εξαγριωμένοι οπαδοί των Φιλοβασιλικών που θεωρούσαν τους Βενιζελικούς ως «προδότες - συνεργάτες της Αντάντ».

Προ αυτής της έκρυθμης καταστάσεως ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος κάλεσε αμέσως τους Πρέσβεις της Αγγλίας Sir Francis Elliot, της Ρωσίας Prince Demidov και της Γαλλίας Jean Marie Guillemin στα Ανάκτορα για διαβουλεύσεις. Προς μεγάλη έκπληξη όλων, εν μέσω διαπραγματεύσεων, ο Γάλλος Ναύαρχος Fournet συνέχιζε τις αλλοπρόσαλλες κινήσεις του και διέταξε Ναυτικό Βομβαρδισμό θέσεων των ελληνικών δυνάμεων αλλά και των Ανακτόρων (σημερινή Βουλή).

Σύμφωνα με γαλλικές πηγές: ^[34]

«Μόνο μερικές οβίδες έπεσαν στον κήπο των Ανακτόρων. Ενώ οι στρατιώτες μας (Γάλλοι) έπεφταν από τις βολές δολοφόνων, άρχισαν οι διαπραγματεύσεις» .

Για τους Γάλλους οι λίγες οβίδες στην καρδιά της Αθήνας δεν ήταν κάτι το σημαντικό.

Επιπλέον αυτού οι «δολοφόνοι» Έλληνες σκότωναν τους «αθώους» Γάλλους στρατιώτες που τυχαία είχαν εισβάλλει στην Αθήνα.

Εν μέσω βομβαρδισμού των Αθηνών και μάλιστα των Ανακτόρων, εκνευρισμένος ο Βασιλιάς

Κωνσταντίνος διαμαρτυρήθηκε έντονα στους Πρέσβεις: ^{[1] IV σελ. 180}

«Επί δύο έτη εδοκιμάσατε παν μέσον, να μας εξαναγκάσετε να εξέλθωμεν της ουδετερότητάς μας... Επιθυμείτε ήδη επιχειρούντες ακήρυκτον πόλεμον να μας ρίψετε εις τας τάξεις των εχθρών σας;».

Τελικά μεταξύ του Βασιλιά και των τριών Πρέσβων επετεύχθη κάτι σαν εκεχειρία που ανάγκασε τους Γάλλους του Ναυάρχου Fournet να αποσυρθούν τις βραδινές ώρες λαβωμένοι και τον Βασιλιά Κωνσταντίνο να αποδέχεται μία τροποποιημένη συμφωνία Μπενναζέ.

Η επιχείρηση αυτή κόστισε στον Γάλλο Ναύαρχο Fournet την καριέρα του, αλλά μάλλον του άξιζε.

Στην βιογραφία του αναφέρονται τα παρακάτω: ^[35]

«Την 1^η Δεκεμβρίου 1916 ο Τακτικός Ελληνικός Στρατός συγκρούσθηκε στην Αθήνα με Γαλλικές αποβατικές δυνάμεις. Οι Γάλλοι επιθυμούσαν να λάβει ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος μία θετική στάση προς την Αντάντ. Κατά την διάρκεια μιας αιματηρής σύγκρουσης οι Γάλλοι έχασαν 6 αξιωματικούς και 64 ναύτες και αυτή η σφαγή αποκαλέστηκε «Ελληνικός Εσπερινός» .

Ο Ναύαρχος Dartige De Fournet που μόλις είχε προαχθεί σε Υποναύαρχο της Λεγεώνας της Τιμής, κατηγορήθηκε για τον θάνατο των Γάλλων ναυτών και για την αποτυχία του να καταλάβει την Αθήνα με αποτέλεσμα την 18^η Δεκεμβρίου 1916 να αποστρατευθεί από τις τάξεις του Γαλλικού Ναυτικού.

Για τους Γάλλους βιογράφους οι Έλληνες νεκροί από αυτή την τραγωδία ούτε καν μνημονεύτηκαν.

Σύμφωνα με δημοσίευμα της «Καθημερινής» το 2006 οι απώλειες ήταν 194 άτομα για τους εισβολείς ξένους και 82 Έλληνες. ^[36]

Η επόμενη ημέρα, **2^α Δεκεμβρίου 1916**, ήταν πολύ χειρότερη για την Ελλάδα. Με την υποχώρηση των αποβατικών δυνάμεων του Ναυάρχου Fournet, οι Έλληνες φιλοβασιλικοί μαχητές και επίτακτοι αναθάρρησαν και σε μία επίδειξη δυνάμεως εξαπέλυσαν άγρια επίθεση κατά παντός προσώπου ή κτιρίου που είχε άμεση ή έμμεση σχέση με τον Βενιζέλο και το Κόμμα των Φιλελευθέρων.

Οι Φιλοβασιλικοί ανταπέδιδαν στους Φιλελεύθερους τα αίσχη της Κατερίνης.

Τα χαστούκια του παιδικού παιχνιδιού δυνάμωναν και έπαιρναν διαστάσεις.

Συνελήφθησαν τότε και φυλακίσθηκαν από τους Φιλοβασιλικούς αρκετοί επιφανείς Έλληνες Φιλελεύθεροι μεταξύ των οποίων και ο Εθνικός Ευεργέτης Εμμανουήλ Μπενάκης, πατέρας της Πηνελόπης Δέλτα.

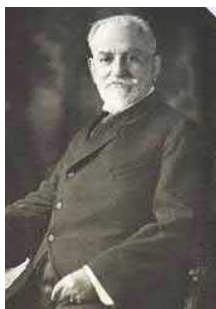
Ο φιλοβενιζελικός ιστορικός Χρ. Σ. Χουρμούζιος που αποτελεί την κυριότερη πηγή πληροφοριών για την ημέρα εκείνη γράφει χαρακτηριστικά:

«Μεθ' εκάστην έκρηξιν πυροβολισμών των επιστράτων περίπολοι σπεύδουσαι αποκλείουν την καθ' ης η απόπειρα οικίαν ή κατάστημα και συλλαμβάνουν μεθ' ύβρεων και δεινών προπηλακισμών και κακοποιήσεων τους εντρόμους Βενιζελικούς ενοίκους, οίτινες δέσμοι ή

συρόμενοι εν μέσω λογχών οδηγούνται εις το Φρουραρχείον υπό το στίγμα ομοιομόρφου άπαντες κατηγορίας, συνομωσίας κατά του καθεστώτος και εσχάτης προδοσίας... Και είναι χαρακτηριστικόν το επεισόδιον το οποίον αφηγείται η [αντιβενιζελική] 'Εσπερινή' περί ενός εκ των συλληφθέντων τούτων, όστις απαγόμενος υπό της περιπόλου και εκσυριπτόμενος υπό του πλήθους διεμαρτύρητο προς το πλήθος, του οποίου εζήτηει να κινήσει την συμπάθειαν, ότι αυτός δεν ήτο Βενιζελικός, αλλά μόνον κλέπτης!

Πάλι σύμφωνα με περιγραφές του ιστορικού Χρ. Σ. Χουρμούζιου επίσημα καταγράφηκαν 35 φόντοι φιλοβενιζελικών πολιτών αλλά υπήρχαν ίσως και πάνω από 300 νεκροί πρόσφυγες. Οι διώξεις των φιλοβασιλικών είχαν επικεντρωθεί κατά των γνωστών φιλοβενιζελικών, κατά των προσφύγων που οιωνοί θεωρούντο φιλοβενιζελικοί και βεβαίως κατά των Κρητικών. Δεν είναι τυχαίο, ότι 100 χρόνια μετά, η απέχθεια των Κρητικών για οτιδήποτε φιλοβασιλικό διατηρεί ακόμη και σήμερα τις ιδιότητες μίσους που διαμορφώθηκαν εκείνες τις ημέρες του Νοεμβρίου – Δεκεμβρίου 1916. Τα γεγονότα δεν επεκτάθηκαν στον Πειραιά λόγω της παρουσίας του Στόλου των Συμμάχων αλλά και ενόπλων ομάδων Κρητικών.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία που ανακοίνωσε τον Ιούλιο 1917 η Κυβέρνηση Φιλελευθέρων, εκείνες τις ημέρες του Δεκεμβρίου 1916 συνέβησαν 503 κρούσματα λεηλασίας, 395 περιστατικά εμπορικού μπουκοτάζ, 922 φυλακίσεις, 66 περιπτώσεις φθορών και καταστροφών ακινήτων, 31 παύσεις εφημερίδων και καταστροφές τυπογραφείων και 980 εξορίες ή απομακρύνσεις προσώπων έπειτα από απειλές. Σύμφωνα με ανεπίσημους υπολογισμούς υπήρξαν τουλάχιστον τρεις χιλιάδες συλλήψεις. Οι υλικές ζημιές υπολογίστηκαν σε εφτά εκατομμύρια δραχμές περίπου. ^[37]

Ο Εμμανουήλ Μπενάκης

Τα Νοεμβριανά – Δεκεμβριανά του 1916 δεν ήταν δυνατόν να μην έχουν και περαιτέρω διπλωματικές συνέπειες.

Την **4^η Δεκεμβρίου 1916** στην Πρωθυπουργία της Αγγλίας ανήλθε ο προσωπικός φίλος του Βενιζέλου, Lloyd George ο οποίος δέκα ημέρες αργότερα, την **14^η Δεκεμβρίου 1916**, επέδωσε τηλεσίγραφο στην Κυβέρνηση των Αθηνών με το οποίο, εκτός άλλων, απαιτούσε τον περιορισμό του συνόλου του Ελληνικού Στρατού στην Πελοπόννησο. Η Κυβέρνηση των Αθηνών, μη έχοντας εναλλακτική λύση, αποδέχθηκε τους όρους των Άγγλων.

Την **8^η Δεκεμβρίου 1916** σύσσωμη η Αντάντ κήρυξε Ναυτικό Αποκλεισμό της Ελλάδας, του Κράτους των Αθηνών. Τα κυριότερα ελληνικά λιμάνια του Πειραιά, των Πατρών και του Βόλου ήταν υπό την κατοχή της Αντάντ. Αυτός ο αποκλεισμός είχε ένα καλό για την Ελλάδα.

«Οι Έλληνες, βλέποντας την κατάσταση πολιορκίας, έβαλαν για πρώτη φορά στο μυαλό τους την εσωτερική αυτάρκεια και άρχισαν να αναπτύσσουν την εσωτερική βιομηχανία και βιοτεχνία. Η προσπάθεια αυτή δυστυχώς δεν κράτησε για πολλά χρόνια. Κάποιοι στα χρόνια που ακολούθησαν φρόντισαν να την σβήσουν...»

Αμέσως μετά τα γεγονότα ο Γάλλος Πρωθυπουργός Aristide Briand πρότεινε:

«Την άμεση εκθρόνιση του Βασιλιά Κωνσταντίνου και την de jure αναγνώριση της Κυβέρνησης Βενιζέλου».

Στην πρόταση του Γάλλου Πρωθυπουργού αντέδρασαν Αγγλία, Ιταλία και ιδιαίτερα ο Ρώσος Τσάρος Νικόλαος Β'. Το ταξίδι του Πρίγκιπα Νικολάου στην Ρωσία και η επίσκεψη του στον Τσάρο, τον Ιούλιο 1916 είχε κάποιο αποτέλεσμα για τους φιλοβασιλικούς . {σελ. 34}.

Οι Γάλλοι, θέλοντας να διερευνήσουν τα αίτια της αποτυχίας τους κατά τα Νοεμβριανά, έστειλαν στην Αθήνα τον Γάλλο Αρχηγό του Επιτελείου, Ναύαρχο de Bon. Στην ουσία ο de Bon είχε έλθει στην Αθήνα για να κατατομήσει τον αποτυχόντα στην αποστολή του, Ναύαρχο Dartige de Fournet.

Παράλληλα οι Γάλλοι επανήλθαν, αξίωσαν επανορθώσεις για τις ζημίες που υπέστησαν και έθεσαν νέους αυστηρότερους όρους.

Ο εξευτελισμός της Ελλάδας, του Κράτους των Αθηνών, ολοκληρώθηκε την **29^η Ιανουαρίου 1917** στο Ζάππειο όπου η Ελληνική Σημαία υποχρεώθηκε να παρελάσει εμπρός από τις σημαίες της Αντάντ. Η Ελλάδα έπρεπε να ζητήσει συγνώμη από την Αντάντ. Γι' αυτόν τον «εξευτελισμένο λαό» αυτοί οι ίδιοι οι Σύμμαχοι της Αντάντ, 24 χρόνια αργότερα θα έλεγαν:

«Στο εξής θα λέμε ότι οι ήρωες πολεμούν σαν Έλληνες».

Η ταπείνωση των Ελλήνων του Κράτους των Αθηνών

Πίσω από όλες αυτές τις ενέργειες το Κράτος των Αθηνών «έβλεπε τον Βενιζέλο». Ο φανατισμός των Φιλοβασιλικών κατά των Φιλελεύθερων αλλά και κατά του Βενιζέλου έφθασε στα άκρα. Ακόμη και η Εκκλησία της Ελλάδας στρατεύθηκε εναντίον των Φιλελεύθερων και του Βενιζέλου. Η Εκκλησία της Ελλάδας το απόγευμα της **25^{ης} Δεκεμβρίου 1916** αναθέματασε το Βενιζέλο σε δημόσια τελετή στο Πεδίο του Άρεως. Στην ιεροτελεστία του αναθέματος χοροστάτησε ο τότε μητροπολίτης Αθηνών Θεόκλητος, περιστοιχισμένος από συνοδικούς και από πλήθος παπάδων.

Πρώτος ο Θεόκλητος έριξε το λίθο του αναθέματος λέγοντας: ^[38]

*«Κατά Ελευθερίου Βενιζέλου, συλλαμβάνοντος αρχιερείς και επιβουλευομένου Βασιλείαν και Πατρίδα, **ανάθεμα έστω**».*

Πλήθος λαού ακολούθησε τον Αρχιεπίσκοπο Θεόκλητο στην ιεροτελεστία του αναθέματος και με τις πέτρες του αναθέματος σχηματίστηκε μία μικρή πυραμίδα, η πυραμίδα του αίσχους και της μωρίας των Ελλήνων.

Η τελετή του αναθέματος και ... η πέτρινη πυραμίδα της μωρίας των Ελλήνων

Ο μεγάλος ποιητής Γεώργιος Σεφέρης θυμάται:

«Τ' απομνημόνεο της 25^{ης} Δεκεμβρίου 1916 – παιδί τότε 16 χρόνων - είδα από ένα παραθύρι της οδού Μπουμπουλίνας, το ελεεινό θέαμα του όχλου, με δεσποτάδες και παπάδες, που κουβαλούσαν πέτρες, για το ανάθεμα του Βενιζέλου. Την αηδία που μ' έπνιγε στο Πολύγωνο, μπροστά στο φριχτό μνημείο με τα κερατοφόρα καύκαλα από τραγιά στην κορφή του...».

Πλήρης και αντικειμενική καταγραφή των Νοεμβριανών μάλλον δεν υπάρχει. Στοιχεία αντλούνται από διάφορα έντυπα της εποχής και από τα παρακάτω:

- ✚ Σπύρος Μαρκέτος, Νοεμβριανά 1916.
- ✚ Χρήστος Χατζηιωσήφ, Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Οι απαρχές 1900-1922. Αθήνα 1999
- ✚ George B. Leontaritis, Greece and the First World War: From Neutrality to Intervention, 1917-1918.
- ✚ Γιώργου Θ. Μαυρογορδάτου, Εθνικός Διχασμός και μαζική οργάνωση, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 1996-
- ✚ Compton Mackenzie, Greek Memories, 1939,
- ✚ Compton Mackenzie, Greece in my Life, 1960
- ✚ Ministry of Foreign Affairs of Greece, Official Report on the Events Which Took Place in Athens, December 1 and 2, 1916, Παρίσι 1918.
- ✚ Dartige du Fournet, Souvenirs de guerre d' un amiral. 1914-1916,
- ✚ General Sarrail, Mon Commandement en Orient (1916-1918), 1920, σ. 193 κ.ε..
- ✚ Sir Basil Thomson, The Allied Secret Service in Greece, 1931.
- ✚ Χρ. Σ. Χουρμούζιος, Τα κατά την 18ην και 19ην Νοεμβρίου 1916 και επέκεινα, Λονδίνο 1919.
- ✚ Αρχείο της Π. Σ. Δέλτα. Α'.
- ✚ Ελ. Βενιζέλος, Ημερολόγιο - Αναμνήσεις - Μαρτυρίες - Αλληλογραφία, επιμέλεια Ζάννα, 1979.
- ✚ Γ. Βεντήρης, Η Ελλάς του 1910-1920.
- ✚ Γιάννης Κορδάτος, Μεγάλη ιστορία της Ελλάδας,
- ✚ Γενικών Επιτελείων Στρατού. Διεύθυνσις Ιστορίας Στρατού, Ο ελληνικός στρατός κατά τον Πρώτον Παγκόσμιο Πόλεμον 1914-1918, Αθήναι 1958,
- ✚ Χ.Σ. Combothecra, Histoire ignorée du blocus Grec, Notes tirées du journal vécu d' un Athénien, Genève 1918.
- ✚ Νικόλαος Τ. Γερακάρης, Σελίδες εκ της συγχρόνου ιστορίας, Αθήναι, 1936,
- ✚ G. F. Abbot, Greece and the Allies, 1914-1922.
- ✚ Κωνσταντίνος Σακελλαρόπουλος, Η σκιά της Δύσεως. Ιστορία μιας καταστροφής, 1954.
- ✚ Π. Παναγάκος, Συμβολή εις την ιστορίαν της δεκαετίας 1912-1922.
- ✚ Σπυρίδων Β. Μαρκεζίνης, Πολιτική ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος, 1968.
- ✚ Ιων Δραγούμης, Φύλλα ημερολογίου Ε' (1913-1917), 1986.

Το θέμα αποτελεί ένα ιδιαίτερο πεδίο έρευνας για την οριστική και αντικειμενική καταγραφή των γεγονότων.

Κεφάλαιο 7: Η Ελλάδα στον Πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ

Μετά τα αίτια των Νοεμβριανών του 1916 στην Ελλάδα είχαν εγκατασταθεί δύο Ελληνικά Κράτη με δύο αλληλομισούμενες ελληνικές κυβερνήσεις. Η είσοδος του 1917 βρήκε την Ελλάδα ουσιαστικά σε αποσύνθεση και σε αδυναμία να διεκδικήσει «τις αλύτρωτες πατρίδες» που οι επιτήδειοι Ευρωπαίοι είχαν αρχίσει να μοιράζονται. Η διπλωματία της Ελλάδας ήταν σε καταστολή.

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, Δανός στην καταγωγή από την βασιλική οικογένεια Oldenburg, γνώριζε πολύ καλά τους Ευρωπαίους και δεν πίστευε ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να επωφεληθεί από τις επερχόμενες εξελίξεις. Δεν πίστευε ότι τα Ευρωπαϊκά αρπακτικά θα άφηναν στην Ελλάδα κάποιο «ικανοποιητικό και άξιο λόγου» μερίδιο. Έτσι είχε ταμπουρωθεί πίσω από την ουδετερότητα και κατά βάση ήταν μάλλον ικανοποιημένος από τα αποτελέσματα και την δόξα που του είχαν δώσει οι Βαλκανικοί Πόλεμοι.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, η άλλη μεγάλη προσωπικότητα της εποχής, πίστευε ότι ο Κόσμος ήταν σε μία φάση αναδιανομής και προσπαθούσε – με κάθε θυσία – να προσεταιρισθεί τους πιθανούς νικητές του πολέμου, ελπίζοντας ότι μετά την νίκη η Ελλάδα θα επωφελείτο... από τα αποφάγια των νικητών. Κάπου στο μυαλό του υπήρχε κρυμμένη και η ελπίδα ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να γίνει μία «Μεγάλη Δύναμη», μία Ελλάδα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών..., κάτι που τελικά θα αποδεικνυόταν ουτοπία και καταστροφή για τον Ελληνισμό....

Με συστηματική πίεση και συνεχή φθορά που εξασκούσαν οι Άγγλο – Γάλλοι κατά του Ελληνικού Κράτους των Αθηνών, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος «εξανναγκάστηκε να χάσει» και να αποχωρήσει από την Ελλάδα. Στην συνέχεια ολόκληρη η Ελλάδα δόθηκε στο Ελληνικό Κράτος της Θεσσαλονίκης του Ελευθέριου Βενιζέλου και με αυτόν τον τρόπο ευτυχώς η Ελλάδα έμεινε ολόκληρη. Στην αντίθετη περίπτωση που ο νικητής του Εθνικού Διχασμού θα ήταν το Κράτος των Αθηνών του Βασιλιά Κωνσταντίνου, η Ελλάδα κατά πάσα πιθανότητα δεν θα είχε την σημερινή της Επικράτεια. Ο Βενιζέλος είχε παίξει την Ελλάδα κορώνα – γράμματα και ευτυχώς για την Ελλάδα είχε κερδίσει...

Από εκεί και μετά η Ελλάδα θα έμπαινε στον Πρώτο Πόλεμο και εκ του αποτελέσματος θα ήταν στην ομάδα των κερδισμένων. Όλοι σχεδόν οι νικητές του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου θα κερδίζανε σημαντικά πράγματα από αυτόν τον πόλεμο εκτός από την Ελλάδα της οποίας τα κέρδη θα ήταν ... θεωρητικά, στα χαρτιά. Ο Βενιζέλος, εν απουσία ουσιαστικής διπλωματικής δύναμεις, πίστευε ότι αρκούσαν οι δικές του διπλωματικές κινήσεις και οι δικοί του διπλωματικοί ελιγμοί. Όλοι αυτοί οι Κρατικοί λειτουργοί και υπάλληλοι που ακολουθούσαν τον Βενιζέλο στις διάφορες διπλωματικές συζητήσεις, απλώς παρακολουθούσαν τα τεκταινόμενα. Διπλωματία όμως σημαίνει συλλογική προσπάθεια, διπλωματική παράδοση και συνέχεια που δεν μπορούσαν να εξασφαλισθούν από ένα και μόνο άτομο.

Το Κεφάλαιο περιλαμβάνει τις παρακάτω ενότητες:

- Όταν οι Ευρωπαίοι μοίραζαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία
- Η υφέρπουσα Δικτατορία και η είσοδος της Ελλάδας στον πόλεμο
- Η Μεγάλη Οκτωβριανή Επανάσταση στην Ρωσία.
- Το Μακεδονικό Μέτωπο

Βιβλιογραφία

- [1] Seymour, *Intimate Papers of Colonel House, II-181*
- [2] E. Jung, *La revolt Arabe, Paris 1924*
- [3] Oemsby-Gore's statement in the House of Commons, 28 November 1922
- [4] Howard Harry, *The Partition of Turkey, 1931*
- [5] *Revue du monde musulman, 1921 The King of Hejaz and the Arab Independence, London 1917*
- [6] Yapp, M.E. (1987-09-01). *The Making of the Modern Near East 1792-1923. Harlow, England: Longman.*
- [7] *Zionism Peace Handbook*
- [8] Schmeer, Jonathan. *The Balfour Declaration. pp. 152.*
- [9] US Department of State, *The Office of the Historian, Milestones: 1914-1920*
- [10] Η εμπλοκή των ΗΠΑ στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, Ιωάννης Λ. Μπακούρος, Υποστράτηγος ε.α., 2 Νοεμβρίου 2007
- [11] Σπ. Μαρκεζίνη, *Η Πολιτική Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας, Αθήνα 1966*
- [12] E. Adamov Vol I, *Moscow 1922*
- [13] F. Golder, *Documents of Russian History 1914-1917, New York 1927*
- [14] Άποψη από την Ιστοσελίδα της Σοσιαλιστικής Διεθνούς.
- [15] L. Dickinson, *Documents and Statements Relative to the Peace, New York 1919*
- [16] *Source Records of the Great War, Vol. V, ed. Charles F. Horne, National Alumni 1923.*
«The change of person, as proposed, would have brought us no satisfaction».
- [17] Επιστολή Ε. Ρέπουλη προς Ε. Βενιζέλο την 15^η Ιουνίου 1917
- [18] Κ. Παπαρηγόπουλος, *Επίτομος Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*
- [19] M. McMillan, *Οι Ειρηνοποιοί, London 2001*
- [20] M. Jonnart en Grèce et l'abdication de Constantin -Raymond Recouly
- [21] L' Illustration - 16th April 1913
- [22] ΦΕΚ τεύχος Α, αριθμός 102 της 7^{ης}/19^{ης} Ιουνίου 1917
- [23] Ε. Μαλαίνου, *Ιστορία ξενικών επεμβάσεων, Αθήνα 1962.*
- [24] Ε. Μελγκουνάκη, *Βενιζέλου Ανάβασις, Αθήνα, 1955*
- [25] ΦΕΚ 54/24 Ιουνίου 1917
- [26] Έκφραση του Βενιζέλου από την ομιλία του στην Βουλή την 7 Αυγούστου 1917
- [27] Στρατηγού Π.Γ. Δαγκλή, *Το Αρχείο του. Συλλογή από το αρχείο του Στρατηγού η οποία εκδόθηκε μετά τον θάνατό του.*
- [28] Δ. Στεφανίδη, *Δρ Πανεπιστημίου Πατρών. Το κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο των εκπαιδευτικών μεταρρυθμιστικών προσπαθειών κατά το διάστημα 1913-1920.*
- [29] Γ. Γονατίδη, *Η Πολιτική για την Υγεία και κράτος πρόνοιας την εποχή των κυβερνήσεων Ελευθερίου Βενιζέλου.*
- [30] *The Jewish Role in the Bolshevik Revolution and Russia's Early Soviet Regime, Mark Weber.*
- [31] Richard Pipes, *The Russian Revolution (N.Y. Knopf, 1990), p. 352.*
- [32] *The Soviet Union and Peace,*
- [33] *Balkan Breakthrough: The Battle of Dobro Pole 1918, Richard C. Hall*
- [34] Dickinson, *Documents and Statements,*
- [35] Baker and Dodd, *III και σε πολλά άλλα*
- [36] *Η Ελλάς και ο πόλεμος στα Βαλκάνια 1914-1918, ΓΕΣ 1958-1987.*
- [37] Ν. Παπαδάκη «Η Σημασία της Μάχης του Σκρά», *Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών & Μελετών «Ε. Βενιζέλος» Χανιά 2008.*
- [38] *Military Operations Macedonia, US edition, 1996.*

Όταν οι Ευρωπαίοι μοίραζαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία

Όταν οι Ευρωπαίοι μοίραζαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία... η Ελλάδα απουσίαζε. Πολύ λίγοι άνθρωποι στον Κόσμο εκείνη την εποχή και ακόμη λιγότεροι σήμερα, έχουν καταλάβει τον αριστοτεχνικό τρόπο με τον οποίο οι «επιτήδριοι» Άγγλοι, Γάλλοι και Αμερικανοί διαμοίρασαν τον πλούτο των αραβικών λαών, που τότε ανήκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αρχικά όλες οι ενέργειες είχαν γίνει κυρίως από τους Άγγλους, οι οποίοι θα προσπαθούσαν να πάρουν την μερίδα του λέοντος και να αφήσουν κάποια υπόλοιπα για τους Συμμάχους τους.

Οι βάσεις τέθηκαν και ρυθμίστηκαν με έξη μόνον Μυστικές Συμφωνίες.

1η Μυστική Συμφωνία

Μεταξύ της 1ης και της 4ης Μαρτίου 1915 οι επιτήδριοι Άγγλοι κατάφεραν να αποσπάσουν από τους Ρώσους την Ουδέτερη Ζώνη επιρροής στην Περσία και να συνδέσουν έτσι εδαφικά την περιοχή των πετρελαίων της Μεσοποταμίας με την μεγάλη τους αποικία, την Ινδία. Αυτή η συμφωνία ήταν το πρώτο βήμα. {Κεφ. 5, σελ. 16}.

2η Μυστική Συμφωνία

Μεταξύ 12ης και 15ης Μαρτίου 1915 οι επιτήδριοι Άγγλοι, συνεπικουρούμενοι από τους σχετικά επιτήδριους Γάλλους, παραπλάνησαν τους μάλλον αδιάφορους και αποπροσανατολισμένους Ρώσους διπλωμάτες οι οποίοι έναντι των Στενών και της Κωνσταντινούπολης αποποιήθηκαν οιοδήποτε μεριδίον από την περιουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. {Κεφ. 5, σελ. 17}

Με την συμφωνία αυτή προέκυψε ένα μάλλον θεωρητικό παρά πραγματικό πρόβλημα. Οι Άγγλοι είχαν ενημερώσει τους Ρώσους ότι σκόπευαν να διώξουν όλους τους Τούρκους Μουσουλμάνους από την Πόλη, οπότε κάπου αλλού θα έπρεπε να δημιουργηθεί ένα νέο Μουσουλμανικό κέντρο.

3η Μυστική Συμφωνία

Την 26η Απριλίου 1915 έγινε η Συνθήκη του Λονδίνου με την οποία θα ικανοποιούντο οι απαιτήσεις της Ιταλίας προκειμένου να βγει στο πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ. {Κεφ. 6, σελ. 5}

Αυτή η Μυστική Σύμβαση δημοσιοποιήθηκε για πρώτη φορά από τους Σοβιετικούς στα τέλη του 1917, ενώ η Ιταλική Βουλή έλαβε γνώση του περιεχομένου την 13η Φεβρουαρίου 1918 από τον Ιταλό βουλευτή Benione. Στα ανταλλάγματα προς τους Ιταλούς περιλαμβανόταν σαφώς και η περιοχή της Σμύρνης, γεγονός που η Ελλάδα παρέβλεψε όταν έστειλε τον Στρατό της στην καταστροφή της Μικράς Ασίας.

4η Μυστική Συμφωνία

Την 14η Φεβρουαρίου 1916 έγινε η πρώτη ανεπίσημη μοιρασιά με την οποία η Αμερική, με ενέργειες των Άγγλων, θα έμπαινε στον Πόλεμο με αντάλλαγμα κάποιο μερίδιο στην περιουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αυτά ομολογεί ο Αμερικανός Συνταγματάρχης E.M. House, Σύμβουλος του Προέδρου Woodrow Wilson, ο οποίος ήταν στο Λονδίνο και συζητούσε με τους Άγγλους τις προοπτικές ειρήνης: {Κεφ. 5, σελ. 19} [1] || σελ. 181

«Όλοι μας ευδιάθετα διαμοιράσαμε την Οθωμανική Αυτοκρατορία, στην Ασία και στην Ευρώπη. Οι συζητήσεις «κρέμασαν για αρκετό χρόνο γύρω από την τύχη της Κωνσταντινούπολης...»

5η Μυστική Συμφωνία

Αμέσως μετά την προηγούμενη συμφωνία και την παραχώρηση μεριδίου στην Αμερική, η Αγγλία και η Γαλλία με την συναίνεση της Ρωσίας αλλά εν αγνοία της Ιταλίας προχώρησαν στην μυστική συμφωνία των Sykes – Picot, η οποία υπεγράφη την 16η Μαΐου 1916 στην Αγία Πετρούπολη. Με την εν λόγω συνθήκη έγινε ανακατανομή της περιουσίας των Οθωμανών και δημιουργήθηκε μία διεθνής ζώνη στην Παλαιστίνη η οποία προοριζόταν να γίνει το νέο Μουσουλμανικό κέντρο και να καλύψει το κενό που είχε αφήσει η 2η μυστική συμφωνία.

6η Μυστική Συμφωνία

Η διαδικασία της διανομής ολοκληρώθηκε την 21η Απριλίου 1917 με την Συνθήκη του Αγίου Ιωάννη της Μωριέννης με την οποία η Ιταλία πήρε περαιτέρω διαβεβαιώσεις για την περιοχή που της είχαν υποσχεθεί στην Μικρά Ασία με την 3η Μυστική Συμφωνία.

Στα πλαίσια της συμφωνίας αυτής που έγινε μέσα σε ένα βαγόνι τραίνου, η Αγγλία και η Γαλλία αποφάσισαν και για το μέλλον της Ελλάδας:

«Βασιλειομένη Δημοκρατία, επαναφορά του Βενιζέλου στην Αθήνα και εκθρόνιση του Βασιλιά Κωνσταντίνου.»

Έτσι είχαν αρχικά διαμοιράσει οι επιτήδαιοι την Οθωμανική περιουσία και όλα θα κυλούσαν «ομαλά» εάν οι Άγγλοι δεν προσπαθούσαν με «πλάγιες ενέργειες» να αποκομίσουν την μερίδα του λέοντος, γεγονός που θα δημιουργούσε τριβές.

Η παράλληλη μυστική διαπραγμάτευση των Άγγλων με τους ηγέτες των Αράβων, η αποφασιστική αλλά και καθοριστική συμμετοχή των Αμερικανών στον Πόλεμο καθώς και η καταγγελία όλων των Μυστικών Συμφωνιών από τους Μπολσεβίκους τον Νοέμβριο του 1917, διαφοροποίησαν τα δεδομένα και μετά το τέλος του Πρώτου Πολέμου έφεραν τους νικητές Συμμάχους της Αντάντ στην Διάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι το 1919 για την αναθεώρηση της διανομής της περιουσίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Παρακάτω θα παρουσιαστούν οι λεπτομέρειες και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εκτυλιχθήκαν αυτά τα γεγονότα παράλληλα με τις εξελίξεις στην Ελλάδα. Θα αποκαλυφθεί για άλλη μία φορά πόσο υπολόγιζαν την Ελλάδα όλοι αυτοί οι επιτήδαιοι Σύμμαχοι, αυτοί που τόσο πολύ είχε πιστέψει και που τόσα πολλά είχε επενδύσει πάνω τους ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

Ο τρόπος με τον οποίον οι επιτήδαιοι του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου πέτυχαν τους στόχους τους στον Αραβικό Κόσμο δεν έχει πολύ μεγάλη ομοιότητα με τον τρόπο που προσπάθησαν να βάλουν την Ελλάδα στο πλευρό της Αντάντ. Έχει όμως ενδιαφέρον και ιστορική αξία η προσέγγιση και η νοοτροπία των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στους μικρούς και αδύναμους. Οι επιτήδαιοι Σύμμαχοι, στον βωμό του πετρελαίου, εκμαύλισαν τους Άραβες ηγέτες, τους χρησιμοποίησαν να εκδιώξουν τους Τούρκους, έστρεψαν τις αραβικές φυλές σε τοπικό εμφύλιο, τους αδρανοποίησαν με ύπουλες συμβάσεις και τελικά άρπαξαν την περιουσία του Αραβικού Λαού. Στην Ελλάδα δεν υπήρχε σημαντική περιουσία να αρπάξουν και κατά συνέπεια τα σχέδια τους ήταν μερικώς τροποποιημένα. Υπήρχε ένας ετοιμοπόλεμος και εμπειροπόλεμος στρατός 150.000 ανδρών που ήθελαν να τον χρησιμοποιήσουν για την προώθηση των δικών τους και μόνον συμφερόντων.

Το έτος 1917 ήταν καθοριστικό για την έκβαση του Πρώτου Πολέμου. Ενώ οι πολεμικές επιχειρήσεις συνεχιζόταν τόσο στα κύρια Μέτωπα (το Δυτικό, το Ανατολικό, της Μεσοποταμίας, του Σινά) όσο και στα δευτερεύοντα (της Μακεδονίας και του Καυκάσου), τρία ήταν τα σημαντικά γεγονότα του 1917 στο Κόσμο τα οποία κατά κάποιο τρόπο άμεσα ή έμμεσα επηρέασαν τις πολιτικές και τις διπλωματικές εξελίξεις στην Ελλάδα:

- ✚ η αρπαγή της περιουσίας των Αράβων
- ✚ η είσοδος της Αμερικής στον πόλεμο και
- ✚ η επανάσταση των εργατών στην Ρωσία τον Φεβρουάριο του 1917,

Όταν συνέβαιναν όλα αυτά τα σημαντικά γεγονότα, η κύρια πολιτική εξέλιξη στην Ελλάδα ήταν η εκθρόνιση του Βασιλιά Κωνσταντίνου που άνοιξε τον δρόμο για την επιστροφή του Ελευθέριου Βενιζέλου στην Κυβέρνηση καθώς και στην είσοδο της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ.

Η αρπαγή της περιουσίας των Αράβων

Οι Άγγλοι για την επίτευξη του αντικειμενικού τους σκοπού ο οποίος ήταν «η κατάληψη των πετρελαιοφόρων περιοχών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας» χρησιμοποίησαν στρατιωτικές, ναυτικές και διπλωματικές δυνάμεις.

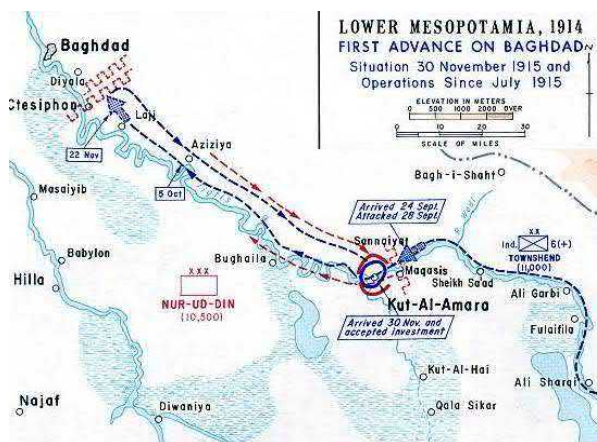
Κατ' αρχάς χρησιμοποίησαν ένα μέρος του Αγγλικού Βασιλικού Ναυτικού και χερσαίες δυνάμεις με αντικειμενικό σκοπό να καταλάβουν τα Στενά και την Πόλη έτσι ώστε:

- ✚ Να αποκτήσουν τον πλήρη έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από το κέντρο των αποφάσεων που ήταν η Πόλη και παράλληλα
- ✚ Να αναγάγουν σε μείζον θέμα την υπόθεση του ελέγχου των Στενών, κάτι που θα χρησιμοποιούσαν αργότερα σαν διαπραγματευτικό χαρτί.

Η στρατηγική προτεραιότητα που είχαν δώσει οι Άγγλοι σ' αυτήν την αποστολή ήταν δευτερεύουσα και αυτό αποκαλύπτεται από το γεγονός ότι όλα τα πλοία του Αγγλικού Βασιλικού Ναυτικού που χρησιμοποίησαν στην εκστρατεία των Δαρδανελλίων ήταν παλιά, λίγο πριν τον παροπλισμό τους (obsolete) και τα διατεθέντα στρατεύματα αποτελούντο από απειροπόλεμους άνδρες από τις αποικίες της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας.

Σε αντίθεση με τα παραπάνω, οι στρατιωτικές δυνάμεις που χρησιμοποίησαν οι Άγγλοι στον πόλεμο κατά της Οθωμανική Αυτοκρατορίας στο Ασιατικό μέτωπο ήταν δύο μεγάλες Στρατιές από 200.000 εμπειροπόλεμους Βρετανούς άνδρες, οι οποίες κινήθηκαν σε δύο άξονες, ο ένας από την Βασόρα προς την Βαγδάτη και ο άλλος από το Σουέζ προς την Συρία. Μέχρι το τέλος του πολέμου οι Άγγλοι είχαν στα Μέτωπα της Μέσης Ανατολής περισσότερους από 1.000.000 άνδρες και αυτό είναι μία σαφής ένδειξη των πραγματικών τους προθέσεων και αντικειμενικών σκοπών.

Η μία Στρατιά αποτελούμενη από Άγγλους και Ινδούς στρατιώτες υπό τον Στρατηγό Sir Townshend το Οκτώβριο 1914 αποβιβάστηκε στην Βασόρα και κινήθηκε προκειμένου να καταλάβει την περιοχή της Μεσοποταμίας που ήταν η κύρια πετρελαϊκή περιοχή των Οθωμανών. Ένα χρόνο μετά, την 22^α Νοεμβρίου 1915, οι δυνάμεις του Στρατηγού Townshend είχαν προωθηθεί 600 περίπου χιλιόμετρα μέσα στην Μεσοποταμία και είχαν φθάσει μόλις 25 χιλιόμετρα νότια της Βαγδάτης. Σε μία πολύνεκρη μάχη παρά την Ctesiphon (Κτησιφών), οι τουρκικές δυνάμεις υπό τον Στρατηγό Nuredin και τις συμβουλές του Γερμανού Στρατηγού Von der Goltz Pasha νίκησαν τις Βρετανικές δυνάμεις και τις απώθησαν στην πόλη Kut, περίπου 200 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Βαγδάτης όπου και τις καθήλωσαν μέχρι τον Μάιο του 1916.

Η προώθηση των Αγγλικών Δυνάμεων προς την Βαγδάτη τον Νοέμβριο 1915

Η δεύτερη Βρετανική Στρατιά, διοικούμενη διαδοχικά από τους Στρατηγούς Sir John Maxwell, Sir Archibald Murray και Edmund Allenby, αποτελούμενη από 14 Μεραρχίες με στρατιώτες από την Αγγλία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Ινδίες, Χονγκ Κονγκ και Ιρλανδία κινήθηκε από την Αίγυπτο προς την Συρία προκειμένου να καταστρέψει τα σχέδια της εκστρατείας που είχε ετοιμάσει ο Djemal Pasha για την ανακατάληψη της Αιγύπτου και της Διώρυγας του Σουέζ. Από τον Ιανουάριο 1915 μέχρι την Συνθηκολόγηση του Μούδρου, την 31^η Οκτωβρίου 1918 έγιναν πολλές μάχες με μεγάλες εκατέρωθεν απώλειες που συνολικά ξεπέρασαν τις 300.000 άνδρες.

Οι επιχειρήσεις των Άγγλων στις Αραβικές περιοχές του 1917

Η σημαντικότερη όμως κίνηση των Άγγλων ήταν στο διπλωματικό επίπεδο όπου με περίτεχνες και όχι απόλυτα θεμιτές ενέργειες κατάφεραν να κερδίσουν την εύνοια των Αράβων υπηκόων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Πριν καλά-καλά αρχίσει ο πόλεμος με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, η Αγγλία ήδη είχε αρχίσει την επαφή με τους ηγέτες των Αράβων υπηκόων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας των δύο αντιπάλων αραβικών φυλών των περιοχών Nejd και Hejaz. Ο Υψηλός Επιτετραμμένος των Άγγλων στην Αίγυπτο, Sir Henry McMahon, τον Ιούλιο 1915 είχε προσεγγίσει τον Εμίρη του Hejaz, Sayyid Hussein bin Ali.

Sir Henry McMahon Sayyid Hussein bin Ali της Hejaz

Αμέσως μετά την επαφή, ο Sayyid Hussein bin Ali της Hejaz αντελήφθη τις προθέσεις των Άγγλων και την 15^η Ιουλίου 1915, ανακοίνωσε στον Sir Henry Mc Mahon ότι:

«προκειμένου να συνταχθεί με τους Άγγλους, θα ήθελε εγγυήσεις για την Ανεξαρτησία των Αραβικών χωρών που οριζόταν προς βορά από τα Άδανα προς την Ούρφ μέχρι τα Περσικά σύνορα, προς ανατολάς κατά μήκος των Περσικών συνόρων μέχρι την Βασόρα, προς νότο από τον Περσικό κόλπο και τον Ινδικό Ωκεανό και προς δυσμάς από την Ερυθρά Θάλασσα. Επιπλέον αυτών υλική και ηθική υποστήριξη με αντάλλαγμα την προτεραιότητα οικονομικών παραχωρήσεων».

Η περιγραφή των συνόρων από τον Hussein είχε ένα πρόβλημα. Περιλάμβανε και περιέκλειε την περιοχή της Nejd που ανήκε στον αντίπαλο Σείχη Abdul-Aziz bin Saud αλλά και την περιοχή της Συρίας που διεκδικούσαν οι Γάλλοι. Σε πρώτη φάση οι επιτήδριοι Άγγλοι απέφυγαν τον σκόπελο του Hussein και λίγες ημέρες αργότερα απάντησαν ότι:

«συμφωνούμε επί της αρχής αλλά η συζήτηση για τα σύνορα ήταν πολύ πρόωρη».

Ο Hussein όμως επέμενε στις θέσεις του και μάλιστα προειδοποίησε για ένοπλη αντίσταση σε περίπτωση που οι Γάλλοι θα προσπαθούσαν να καταλάβουν την Συρία. Τελικά, μετά από απόφαση του Λονδίνου, ο Sir Henry McMahon περί τα τέλη Οκτωβρίου 1915 έκανε μία νέα πρόταση στον Hussein με την οποία η Αγγλία: ^[2]

- ✚ με κάποιες εξαιρέσεις και επιφυλάξεις για την Συρία, συμφωνούσε με τα προτεινόμενα σύνορα
- ✚ εγγυώταν τους ιερούς αραβικούς τόπους
- ✚ προσέφερε συμβουλές και υποστήριξη για την συγκρότηση Αραβικής Κυβερνήσεως
- ✚ απαιτούσε όλοι οι ξένοι σύμβουλοι να είναι Βρετανοί και
- ✚ απαιτούσε την αναγνώριση ειδικών ενδιαφερόντων και την περιοχή της Βαγδάτης και της Βασόρας.

Το άμεσο ενδιαφέρον των Αράβων ήταν η Ανεξαρτησία και η Συγκρότηση του Αραβικού Κράτους και αντίστοιχα το έμμεσο ενδιαφέρον των επιτήδειων Άγγλων ήταν τα πετρέλαια της Μεσοποταμίας. Το έμμεσο ενδιαφέρον του Hussein ήταν η διά μέσου της Αγγλίας επιβολή του στον αντίπαλο Σουλτάνο Bin Saud της περιοχής Nejd.

Ο Hussein δεν συμφώνησε με τις νέες προτάσεις των Άγγλων και η διαπραγμάτευση συνεχίστηκε. Οι Άγγλοι αναγκάστηκαν να ενημερώσουν τους Γάλλους για την «κρυφή συνομιλία με τον Hussein αλλά και τις απαιτήσεις του». Οι Γάλλοι «ενοχλήθηκαν» από την αγγλική πρωτοβουλία αλλά τελικά αναγκάστηκαν να συνταχθούν και να αποδεχθούν

«μία αραβική διαχείριση της Συρίας υπό την Γαλλική επιρροή».

Σε τελική ανάλυση και όπως την είχε παρουσιάσει ο Winston Churchill την 11^η Ιουλίου 1922 στην Αγγλική Βουλή των Κοινοτήτων:

«η Αγγλία, υπό την προϋπόθεση μιάς Αραβικής εξεγέρσεως κατά των Τούρκων, αναγνώριζε την Αραβική Ανεξαρτησία στα σύνορα που είχε περιγράψει ο Hussein με εξαίρεση τις περιοχές της Συρίας, της Βαγδάτης και της Βασόρας, η τύχη των οποίων θα ρυθμιζόταν μετά την συνθήκη ειρήνης που θα ακολουθούσε...{εννοεί την Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων}».

Ο εντιμώτατος Sir Henry McMahon είχε κάνει πολύ καλή δουλειά... Οι Άραβες δεν θα διεκδικούσαν τις πετρελαιοφόρες περιοχές που ενδιέφεραν τους Άγγλους.

Λίγους μήνες πριν τον Sir Henry McMahon, ο Πλοίαρχος Shakespeare των Αγγλικών Ινδιών, γνώστης της Αραβίας και της αραβικής νοοτροπίας, τον Οκτώβριο 1914 είχε προσεγγίσει τον Σουλτάνο του Nejd, Abdul-Aziz bin Saud (Ibn Saud).

Captain Shakespeare Abdul-Aziz bin Saud της Nejd

Ο Σουλτάνος Ibn Saud ήταν εξ' αρχής πρόθυμος να συνεργασθεί με τους Άγγλους κατά των Οθωμανών αλλά έθετε μία βασική προϋπόθεση:

«την εξασφάλιση των συνόρων της Nejd από την επιβουλή του Hussein».

Οι επιτήδευοι Άγγλοι «καθυσύχασαν τον Ibn Saud ότι:

«οι επιχειρήσεις που θα γινόταν θα περιοριζόταν μέσα στην Hejaz και δεν θα επηρέαζαν την εδαφική ακεραιότητα της Nejd».

Οι Άγγλοι προχώρησαν ένα βήμα παραπάνω και την 25^η Δεκεμβρίου 1915 υπέγραψαν συμφωνία με τον Ibn Saud με την οποία:

«εγγυήθηκαν την ανεξαρτησία, την ακεραιότητα και την προστασία της Nejd του Ibn Saud. Σε αντάλλαγμα ο Ibn Saud ήταν υποχρεωμένος να μην έλθει σε συμφωνία με άλλες χώρες, να μην επιτρέψει παραχωρήσεις σε άλλες χώρες χωρίς την συγκατάθεση των Άγγλων.»

Οι Άγγλοι μέσα στον ίδιο μήνα, τον Δεκέμβριο 1915, υπέγραψαν δύο αντικρουόμενες συμφωνίες με δύο αντιπάλους Άραβες ηγέτες και σε αμφοτέρους είχαν υποσχεθεί τις ίδιες περιοχές. Οι Άραβες ηγέτες ουδέποτε έμαθαν λεπτομέρειες της διπλής προσέγγισης των Άγγλων. Η ευφυής επιλογή δύο διαπραγματευτών από τους Άγγλους, ενός από τις Αγγλικές Ινδίες και ενός από την Μητροπολιτική Αγγλία θα τους έδινε την λύση σε οιαδήποτε εμπλοκή που τυχόν παρουσιαζόταν στο μέλλον.

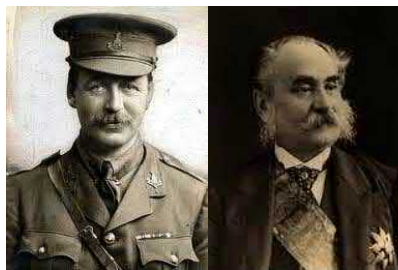
Αυτό που πέτυχαν οι Άγγλοι βέβαια είχε και κάποιο κόστος. Το Αγγλικό θησαυροφυλάκιο άνοιξε και ο Hussein, για τις υπηρεσίες του, θα λάμβανε 120.000 Λίρες τον μήνα. Οι πληρωμές θα συνεχιζόταν μέχρι το 1924 και σύμφωνα με μία εκδοχή ο Hussein πρέπει να έλαβε συνολικά έως 6.000.000 λίρες. Ο γιος του Feisal θα λάμβανε ένα εφ' άπαξ δώρο 105.000 Λίρες και ο Ibn Saud θα λάμβανε μόνο 300.000 Λίρες. ^{[3] [4] σελ. 191}

Αυτή ίσως να ήταν η πλέον επικερδής επένδυση που έγινε ποτέ στον Κόσμο.

Οι Άγγλοι είχαν πλέον εξασφαλίσει την εύνοια των Αράβων μα πάνω απ' όλα είχαν εξασφαλίσει τις περιοχές του αντικειμενικού τους σκοπού και είχαν προετοιμάσει το έδαφος για τον διαμοιρασμό της λείας με τους συμμάχους τους Γάλλους.

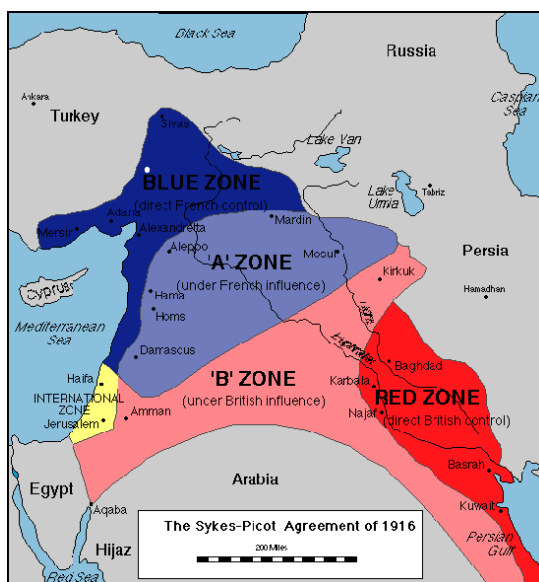
Έτσι την **16^η Μαΐου 1916**, η Αγγλία και η Γαλλία με την συναίνεση της Ρωσίας αλλά εν αγνοία της Ιταλίας προχώρησαν στην 5^η μυστική συμφωνία των Sykes - Picot, η οποία υπεγράφη στην Αγία Πετρούπολη. Με την εν λόγω συνθήκη έγινε ανακατανομή της περιουσίας των Οθωμανών και δημιουργήθηκε μία διεθνής ζώνη στην Παλαιστίνη η οποία προοριζόταν να γίνει το νέο Μουσουλμανικό κέντρο και να καλύψει έτσι το κενό που είχε αφήσει η 2^η μυστική συμφωνία. Βεβαίως ο διαμοιρασμός των εδαφών ήταν σε πλήρη αντίθεση με αυτά που είχαν υποσχεθεί οι Άγγλοι στους Άραβες ηγέτες Hussein και Ibn Saud. Από τον χάρτη είναι προφανές ότι οι Άγγλοι γνώριζαν πολύ καλά που ήταν τα πετρέλαια και φρόντισαν να τα περιχαράκωσουν ακόμη και από τους συμμάχους τους Γάλλους.

Τα πετρέλαια ήταν (και είναι) στην κόκκινη ζώνη και οι Άγγλοι φρόντισαν να τα περιχαρακώσουν με δύο ζώνες επιρροής Α' και Β' {buffer zones} μέσα στις οποίες θα κατοικούσαν Άραβες οι οποίοι, μετά τον πόλεμο, ίσως να κατάφεραν να συστήσουν ένα ανεξάρτητο Αραβικό Κράτος. Σημειώνεται ότι οι περιοχές του Κιρκούκ και της Μοσούλης ήταν στις ζώνες επιρροής Α' και Β'. Οι Άγγλοι δεν γνώριζαν ακόμη τότε ότι και αυτές οι περιοχές είχαν πετρέλαια, άλλως θα τις είχαν εντάξει αμέσως στην κόκκινη περιοχή.

Sir Mark Sykes Francois George Picot

Οι Άγγλοι είχαν κάνει όλη την δουλειά και «πούλησαν εξυπηρέτηση» στους συμμάχους τους Γάλλους, παραχωρώντας τους... κατά βάση την μισή από την διεκδικούμενη περιοχή, με την διαφορά ότι οι Γαλλικές περιοχές (Blue Zone & A' Zone) δεν είχαν πολύ πετρέλαιο. Οι Άγγλοι θα πρέπει να είναι πολύ περήφανοι αλλά και υπόχρεοι στον ευφύεστατο Mark Sykes τον οποίο για τις προσφερθείσες υπηρεσίες αναγόρευσαν σε Sir Mark Sykes.

Ο χάρτης της συμφωνίας Sykes – Picot το 1916

Όλα είχαν προετοιμασθεί, είχαν ρυθμισθεί, είχαν συμφωνηθεί και απέμενε πλέον ένα μόνο πρόβλημα: «η εκδίωξη των Οθωμανών από αυτές τις περιοχές».

Η πρώτη εξέγερση των Αράβων κατά των Οθωμανών έγινε την **10^η Ιουνίου 1916** στην Μέκκα. Από εκεί και μετά τα πάντα ήταν θέμα χρόνου. Η εξέγερση εξαπλώθηκε πολύ γρήγορα και την **5^η Οκτωβρίου 1916** ο Hussein σχημάτισε την πρώτη Αραβική Κυβέρνηση και αυτοαναγορεύθηκε «Βασιλιάς της Αραβίας». ^[5]

Ο Στρατηγός Sir Stanley Maude ανέλαβε την Στρατιά που είχε καθηλωθεί στην Kut και με νέα επιχείρηση, την **11^η Μαρτίου 1917** κατέλαβε την Βαγδάτη. Με την κατάληψη της Βαγδάτης ο Στρατηγός Sir Stanley Maude έκανε μία διακήρυξη:

«Τα στρατεύματά μας δεν ήλθαν στις πόλεις σας και την γη σας σαν κατακτητές αλλά σαν ελευθερωτές».

Μερικές φορές είναι καλλίτερα να μην σε ελευθερώνουν, ιδιαίτερα εάν οι ελευθερωτές είναι Άγγλοι.

Στο Μέτωπο του Σινά, αρχικά υπό την αρχηγία του Στρατηγού Sir Archibald Murray, οι Άγγλοι καθηλώθηκαν στην περιοχή της Γάζας. Τον Murray αντικατέστησε ο Στρατηγός Edmund Allenby ο

οποίος με την βοήθεια των Αράβων είχε διαδοχικές επιτυχίες εις βάρος των Οθωμανών μέχρι και την **11^η Δεκεμβρίου 1917** όταν και κατέλαβε την Ιερουσαλήμ.

Ο Στρατηγός Allenby εισέρχεται έφιππος στην Ιερουσαλήμ

Σημαντικό ρόλο στην στρατιωτική προετοιμασία και πολεμική τακτική των Αράβων είχε ο Άγγλος Λοχαγός Thomas Eduard Lawrence ο οποίος σε συνεργασία με τις άτακτες δυνάμεις του Emir Feisal, γιου του Sayyid Hussein bin Ali της Hejaz, πέτυχε σημαντικές νίκες κατά των Τούρκων.

Ο πραγματικός Lawrence, ο κινηματογραφικός O' Tool και Emir Faisal I της Hejaz

Μέχρι τα τέλη του 1917 οι Οθωμανοί είχαν σχεδόν εκδιωχθεί βόρεια από τις περιοχές της συμφωνίας Sykes – Picot, περίπου στα σημερινά όρια της Μικράς Ασίας, αλλά οι μάχες σταμάτησαν την **30^η Οκτωβρίου 1918** με την ανακωχή του Μούδρου.

Κατά την διάρκεια της απελευθέρωσης της Ιερουσαλήμ και των αραβικών περιοχών της Παλαιστίνης από τους Τούρκους, οι Άγγλοι προελαύνοντες μέσα στους Αγίους Τόπους «φύτεψαν» ένα δεντράκι που στα αμέσως επόμενα χρόνια θα μεγάλωνε και θα ονομαζόταν «*Ισραήλ*».

Συγκεκριμένα την **2^η Νοεμβρίου 1917** ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Arthur Balfour έστειλε στον Ηγέτη της Εβραϊκής Κοινότητας του Λονδίνου Walter Rothschild την παρακάτω επιστολή:

“His Majesty's government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, and will use their best endeavours to facilitate the achievement of this object, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine, or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country”.

Θα ήμουν ευγνώμων εάν φέρατε αυτή την δήλωση εις γνώση της Σιωνιστικής Ομοσπονδίας. [6] σελ. 290 και [7] σελ. 44.

Arthur Balfour

Το τέλος του 1917 ήταν η περίοδος που έκρινε την έκβαση του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου και η Αντάντ είχε ανάγκη τα εβραϊκά κεφάλαια και την παγκόσμια Εβραϊκή υποστήριξη. Η άποψη των Άγγλων για το θέμα αυτό είναι σαφής και κρυστάλλινη για τις προθέσεις τους: [8] σελ 152

«Εάν ούτε η ήττα μήτε η νίκη φαίνεται να είναι άμεση έτσι και το αποτέλεσμα του πολέμου της φθοράς στο Δυτικό Μέτωπο δεν θα μπορούσε να προβλεφθεί. Οι κολοσσιαίες δυνάμεις που έχουν αποδοθεί σε ένα αγώνα θανάτου στην Ευρώπη και την Ευρασία φαίνεται ότι έχουν αλληλοεξουδετερωθεί. Μόνο η πρόσθεση σημαντικών δυνάμεων από την μία ή την άλλη πλευρά φαίνεται ότι μπορεί να κλίσει την ζυγαριά. Η Βρετανική προθυμία, στις αρχές του 1916, να εξερευνήσει σοβαρά κάποιο είδος ρυθμίσεως με τον «παγκόσμιο Ιουδαϊσμό» ή τον «Μεγάλο Ιουδαϊσμό» πρέπει να εκληφθεί ότι ήταν κάτω από αυτό το πνεύμα».

Η υπογραφή της ανακωχής του Μούδρου την **30^η Οκτωβρίου 1918** βρήκε την Παλαιστίνη που οι Άραβες κατοικούσαν τα τελευταία 1300 χρόνια να κατέχεται από τους Άγγλους, οι οποίοι με την συμφωνία Sykes – Picot ήταν υποχρεωμένοι να την μετατρέψουν σε μία «διεθνοποιημένη περιοχή» που θα χρησίμευε ως το «νέο Μουσουλμανικό κέντρο»...

Κανείς μέχρι και σήμερα δεν γνωρίζει που είναι αυτό το νέο Μουσουλμανικό κέντρο.

Η είσοδος της Αμερικής στον πόλεμο [9], [10], [11] IV σελ. 187

Με την κήρυξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου στο μυαλό του μέσου Αμερικανού πολίτη επικρατούσε η άποψη ότι:

«η χώρα τους θα πρέπει να μείνει αμέτοχη και μακριά από οιαδήποτε συμμαχία, πιστή στην πολιτική υποθήκη του απομονωτισμού που είχε αφήσει με το διάγγελμα της 2^{ας} Δεκεμβρίου 1823 ο πέμπτος πρόεδρος των ΗΠΑ, James Monroe».

Όμως η άποψη του μέσου πολίτη, η Κοινή Γνώμη, δεν είναι πάντα αυτή που διαμορφώνει τις εξελίξεις...

Τον Νοέμβριο 1916, όταν στην Τσαρική Ρωσία είχε ξεσπάσει η Κυβερνητική κρίση που οδήγησε στην Επανάσταση των Εργατών του Φεβρουαρίου 1917, στην δημοκρατική Αμερική επανεκλεγόταν ως Πρόεδρος ο ουδέτερόφιλος Woodrow Wilson με κύριο προεκλογικό σύνθημα «Μας κράτησε έξω από τον πόλεμο - He kept us out of war» που συσπειρώσε τους ειρηνόφιλους Αμερικανούς. Αντίπαλος του Woodrow Wilson ήταν ο Theodore Roosevelt, γνωστός για τα φιλικά του αισθήματα προς την Αντάντ και ο οποίος θα επιθυμούσε να συσπειρώσει τους υπόλοιπους Αμερικανούς.

Θα έλεγε κανείς ότι η υπόθεση της εισόδου των ΗΠΑ στον πόλεμο άρχιζε τότε, δηλαδή τέλος 1916 αρχές 1917, εάν προηγουμένως δεν είχαν συμβεί τα παρακάτω τρία σημαντικά γεγονότα που συνηγορούν στην άποψη ότι:

«οι ΗΠΑ ίσως και να διαπραγματεύονταν την είσοδό της στον πόλεμο, πολύ ενωρίτερα».

Γεγονός #1: Ο υποβρυχιακός πόλεμος στον Ατλαντικό – η αιτία.

Στις αρχές του πολέμου οι αμερικανικές βιομηχανίες τροφοδοτούσαν και οι Τράπεζες της Wall Street δανειοδοτούσαν αφειδώς αμφότερα τα εμπόλεμα μέρη. Υπάρχουν σημαντικές μαρτυρίες που αποδεικνύουν αυτό το γεγονός.

Σε κάποια φάση του πολέμου οι Άγγλοι αποφάσισαν να εφαρμόσουν Ναυτικό Αποκλεισμό για τα προϊόντα και τις πρώτες ύλες που προοριζόταν για την Γερμανία, γεγονός που μείωσε τις πωλήσεις των αμερικανικών βιομηχανιών και παράλληλα μείωσε εμμέσως και τις Τραπεζικές συναλλαγές της Wall Street με την Γερμανία.

Η Γερμανία, για να αντιδράσει σ' αυτήν την κατάσταση, άρχισε τον πόλεμο των υποβρυχίων στον Ατλαντικό τα οποία επιτίθεντο άνευ περιορισμών σε οιοδήποτε πλοίο κινείτο με κατεύθυνση την Ευρώπη με αποτέλεσμα οι Αμερικανοί να χάνουν σημαντικά ποσά και από τις αγορές της Αντάντ. Η ενόχληση των Αμερικανών είχε αρχίσει από την 7^η Μαΐου 1915 με τον τορπιλισμό του υπερωκεάνιου Lusitania από γερμανικό υποβρύχιο. Η ενόχληση μεγάλωσε λίγο αργότερα με τον τορπιλισμό του δεύτερου υπερωκεάνιου Arabic την 19^η Αυγούστου 1915 πάλι από γερμανικό υποβρύχιο αλλά οι πρώτες αντιδράσεις των Αμερικανών ήλθαν την 4^η Μαΐου 1916 με την βύθιση του γαλλικού πλοίου Sussex, οπότε και υποχρέωσαν την Γερμανική Κυβέρνηση να υπογράψει την συμφωνία «Sussex pledge – υπόσχεση Sussex» με την οποία τα γερμανικά υποβρύχια δεν θα επιτίθεντο πλέον σε άοπλα και επιβατικά πλοία.

Υπό την απειλή της «Sussex pledge» η δράση των γερμανικών υποβρυχίων μετριάσθηκε αλλά με τον ένα ή τον άλλο τρόπο η τροφοδοσία της Αντάντ από την Αμερική συνεχιζόταν και μάλιστα «επί πιστώσει». Σε κάποιο σημείο τα επί πιστώσει ποσά μεγάλωσαν πολύ και οι πιστωτές πίεζαν για την είσοδο των ΗΠΑ στον πόλεμο.

Εάν η Αντάντ έχανε τον πόλεμο, οι Αμερικανοί εργοστασιάρχες και οι Τραπεζίτες της Wall Street θα έχαναν τα λεφτά τους.

Στο αντίπαλο στρατόπεδο, τον Ιανουάριο 1917, οι Επιτελείς του Γερμανικού Ναυτικού παρουσίασαν μία μελέτη και κατάφεραν να πείσουν τον Κάιζερ Γουλιέλμο Β' ότι:

«εάν συνεχιζόταν ο άνευ περιορισμών υποβρυχιακός πόλεμος στον Ατλαντικό, η Γερμανία εντός 5 μηνών θα κέρδιζε τον πόλεμο».

Η εκτίμηση αυτή των Γερμανών Επιτελών δεν ήταν λάθος. Χωρίς προμήθειες και πυρομαχικά από την Αμερική, η Αντάντ ήταν τελειωμένη.

Η διπλωματική όμως πλευρά του άνευ ορίων υποβρυχιακού πολέμου ήταν με εμπόδια. Κάποιοι στην Γερμανία πίστευαν ότι μία τέτοια κίνηση θα παράβαινε την «Sussex pledge» και θα έβαζε την Αμερική στον πόλεμο. Κάποιο άλλοι πίστευαν ότι δεν υπήρχε πρόβλημα καθ' όσον η Αμερική ήδη παραβίαζε την «Sussex pledge» τροφοδοτώντας την Αντάντ με τρόφιμα και πυρομαχικά.

Η άποψη των Επιτελών του Γερμανικού Ναυτικού επικράτησε και την **31^η Ιανουαρίου 1917** η Γερμανία ανακοίνωσε στην Αμερική την πρόθεσή της να επαναλάβει

«τον άνευ περιορισμών υποβρυχιακό πόλεμο στον Ατλαντικό».

Οι περιοχές του άνευ περιορισμών υποβρυχιακού πολέμου

Αυτό που επακολούθησε ήταν αναμενόμενο. Μέσα στον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο 1917 τα γερμανικά υποβρύχια βύθισαν αρκετά αμερικανικά πλοία με μεγάλες απώλειες αμάχων και ουδετέρων Αμερικανών πολιτών.

Οι αφορμές πλέον υπήρχαν και με συνοπτικές διαδικασίες ο Πρόεδρος Woodrow Wilson την **24^η Μαρτίου (6^η Απριλίου) 1917** κήρυξε τον πόλεμο στην Γερμανία.

Οι αμερικανικές βιομηχανίες και το Τραπεζικό σύστημα της Wall Street τέθηκαν στην αποκλειστική διάθεση της Αντάντ. Η ήττα της Γερμανίας είχε αρχίσει να προδιαγράφεται...

Γεγονός #2: Η 4^η Μυστική Συμφωνία - η Συμφωνία

Την **14^η Φεβρουαρίου 1916**, τρεις μήνες πριν την υπογραφή της συμφωνίας «Sussex pledge» που έγινε τον Μάιο, ο Σύμβουλος του Προέδρου Woodrow Wilson, Συνταγματάρχης E.M. House ήταν στο Λονδίνο και συζητούσε τις προοπτικές ειρήνης:

«Όλοι μας ευδιάθετα διαμοιράσαμε την Οθωμανική Αυτοκρατορία, στην Ασία και στην Ευρώπη...»

Προφανώς η συμφωνία «Sussex pledge» ήταν ένα διπλωματικό τέχνασμα και είναι βέβαιο ότι η απόφαση εισόδου των ΗΠΑ στον πόλεμο είχε παρθεί πριν την **14^η Φεβρουαρίου 1916**. Ο Σύμβουλος του Προέδρου Woodrow Wilson, Συνταγματάρχης E.M. House προφανώς την **14^η Φεβρουαρίου 1916** ήταν στο Λονδίνο «κατ' εντολή» του Προέδρου των ΗΠΑ Woodrow Wilson.

Το μερίδιο των ΗΠΑ από τα λάφυρα του πολέμου εξασφαλίστηκε ένα χρόνο αργότερα, τον **Απρίλιο 1917**, όταν ο Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας Arthur Balfour επισκέφθηκε την Ουάσιγκτον για να «εξηγήσει» στον Πρόεδρο Woodrow Wilson τις Μυστικές Συμφωνίες. Οι Αμερικανοί κάτι είχαν ακούσει για Μυστικές Συμφωνίες και πριν εξέλθουν στον πόλεμο απαίτησαν να μάθουν την αλήθεια. Μεταξύ άλλων τότε συζητήθηκαν οι κατανομές των εδαφών στους ... μικρότερους συμμάχους αλλά και η τύχη των Στενών. ^{[4] σελ. 196}

Γεγονός #3: Το Τηλεγράφημα «Zimmerman» - η αφορμή

Την **19^η Ιανουαρίου 1917** η Αγγλική Αντικατασκοπία, που σύμφωνα με κάποιες πηγές είχε «σπάσει τον γερμανικό κώδικα συνεννοήσεως», υπέκλεψε ένα τηλεγράφημα του Γερμανού Υπουργού Εξωτερικών Arthur Zimmerman προς την Μεξικανική Κυβέρνηση με το οποίο υποσχόταν ότι:

«Η Γερμανία θα μπορούσε να βοηθήσει το Μεξικό να ανακτήσει από τις ΗΠΑ τις περιοχές που είχε χάσει από τον Μεξικό - Αμερικανικό πόλεμο».

Οι Άγγλοι - με την δικαιολογία να μην αποκαλύψουν το μυστικό ότι έχουν σπάσει τον γερμανικό κώδικα - κράτησαν το τηλεγράφημα μέχρι την **24^η Φεβρουαρίου 1917**, οπότε και το έδειξαν στον Πρόεδρο Wilson. Την επόμενη εβδομάδα το θέμα αυτό κυριάρχησε στον Αμερικανικό Τύπο.

Οι αφορμές για την κήρυξη του πολέμου ήδη υπήρχαν αλλά δεν ήταν εύκολα αποδεκτές από την αμερικανική Κοινή Γνώμη. Χρειαζόταν και κάποιο άλλο γεγονός που θα ευαισθητοποιούσε την ουδετερόφιλη αμερικανική Κοινή Γνώμη.

Η απειλή του Μεξικού και ο κίνδυνος της εδαφικής ακεραιότητας μιας πρόσφατα γεννημένης χώρας είναι πολύ ευαίσθητο θέμα για την Κοινή Γνώμη.

Ο Arthur Zimmerman, εκ του ονόματος προφανώς με Εβραϊκή καταγωγή, είχε γεννηθεί σε μία περιοχή της Πολωνίας που τότε ανήκε στην Τσαρική Ρωσία και έγινε Υπουργός Εξωτερικών της Γερμανίας αντικαθιστώντας τον Baron Von Jagow. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Arthur Zimmerman δεν ήταν ένας απλός Υπουργός Εξωτερικών. Ήταν ένα πρόσωπο το οποίο είχε σημαντική έμμεση εμπλοκή σε τρεις Επαναστάσεις εκείνης της εποχής, την Ιρλανδική, την Ινδική και την Ρωσική!!!

Το κατά πόσο το περιεχόμενο του τηλεγραφήματος ήταν αληθινό, το κατά πόσο οι Άγγλοι είχαν σπάσει τον γερμανικό κώδικα συνεννόησης και το κατά πόσο οι Άγγλοι καθυστέρησαν την επίδοση του τηλεγραφήματος στους Αμερικανούς, είναι θέματα υπό αμφισβήτηση...

Το διαβόητο Τηλεγράφημα «Zimmerman»

Οι ΗΠΑ στον Πόλεμο

Η είσοδος των ΗΠΑ στον πόλεμο **24^η Μαρτίου (6^η Απριλίου) 1917** σχεδόν αμέσως έκλινε την πλάστιγγα υπέρ της Αντάντ.

Κατά τον Γερμανό Στρατάρχη *Ludendorff* αλλά και κατά γενική ομολογία:

«Η Αμερική έγινε ο αποφασιστικός παράγων του πολέμου».

Το πρώτο σημαντικό αντίκτυπο που είχε η είσοδος των ΗΠΑ στον πόλεμο ήταν η ανύψωση του ηθικού της Αντάντ. Επιπλέον αυτού η οικονομική υποστήριξη ήταν άφθονη και παρά τις σημαντικές απώλειες πλοίων στον Ατλαντικό το αμερικανικό υλικό και οι προμήθειες σε πρώτες ύλες και πυρομαχικά έκαναν την διαφορά στα Ευρωπαϊκά μέτωπα του πολέμου. Από στρατιωτικής πλευράς η αμερικανική βοήθεια προς την Αντάντ στα τέλη του 1917 ανερχόταν σε 200.000 οπλίτες αλλά λίγο πριν το τέλος του πολέμου οι αμερικανικές δυνάμεις στην Ευρώπη ξεπερνούσαν τους 1.750.000.

Οι Αμερικανοί είναι πολύ ευαίσθητοι όταν χάνεται έστω και ένας συμπατριώτης τους. Προφανώς δεν έκαναν όλη αυτή την εκστρατεία και δεν έστειλαν τόσους άνδρες στον πόλεμο χωρίς αντάλλαγμα. Ο βραβευμένος με βραβείο Pulitzer Αμερικανός ποιητής και συγγραφέας *Stephen Vincent Benet*, σχολιάζοντας το γεγονός ότι οι Αμερικανοί δεν αποκόμισαν εδαφικά κέρδη στην Ευρώπη έλεγε με μεγάλη δόση ρομαντισμού:

«Το μόνο έδαφος που πήραμε στην Ευρώπη είναι το μικρό εκείνο κομμάτι γης όπου αναπαύονται οι νεκροί μας!».

Οι νεκροί ενός πολέμου, οι νεκροί για την πατρίδα είναι «ιερό πράγμα» και ο Stephen Vincent Benet με την δήλωσή του, τουλάχιστον τους απέδωσε την τιμή που τους αξίζει. Όμως θα πρέπει κάποιος να περιμένει την εξέλιξη των γεγονότων αμέσως μετά την συνθήκη της Λωζάνης το 1923 για να δει τι πραγματικά θα έπαιρναν οι Αμερικανοί ως αντάλλαγμα από αυτόν τον πόλεμο.

Η Επανάσταση των εργατών στην Ρωσία τον Φεβρουάριο του 1917

Η Μεγάλη Οκτωβριανή Επανάσταση στην Ρωσία είχε σχεδιασθεί και είχε προετοιμασθεί μεθοδικά πολλά χρόνια πριν από τον *Vladimir Ilyich Lenin*. Όμως μία απρόβλεπτη, εκτός σχεδίων του *Lenin* και μάλλον πρώιμη επανάσταση ξέσπασε στην Αγία Πετρούπολη τον Φεβρουάριο 1917.

Η ιστορία για τον *Lenin* είχε αρχίσει από το 1903 όταν στο συνέδριο του Ρωσικού Σοσιαλιστικού Κόμματος διαφώνησε, αποσχίσθηκε και σχημάτισε την «φράξια των Μπολσεβίκων» η οποία βεβαίως πλειοψηφούσε έναντι της αντίπαλης «φράξιας των Μενσεβίκων». Ο λόγος για τον οποίο τότε ο *Lenin* διαφώνησε και αποσχίσθηκε ήταν η άποψή του ότι:

«τον έλεγχο του Κράτους πρέπει να έχει μία μικρή ομάδα επαγγελματιών επαναστατών».

Η άποψη των Μενσεβίκων ήταν πιο δημοκρατική, πιο σοσιαλιστική και επιθυμούσε ένα ευρύτερο λαϊκό έλεγχο του Κράτους. Όμως ο *Lenin* ουδέποτε καυχήθηκε ότι ήταν ένας σοσιαλιστής ηγέτης. Το τρομακτικό ενδιαφέρον για το μέλλον της Ρωσίας περιεχόταν στην άποψη του *Lenin* η οποία αναφερόταν στην ύπαρξη των «επαγγελματιών επαναστατών».

Μετά την επιτυχία της επανάστασης αυτοί οι επαγγελματίες επαναστάτες φυσιολογικά θα έπρεπε να μεταλλαχθούν σε «επαγγελματίες ηγέτες» και αυτό δεν είναι μακριά από την έννοια «Δικτάτορες».

Ο Lenin ήταν από την κατηγορία των επαναστατών που ανά πάσα στιγμή στις εξελίξεις της ρωσικής επανάστασης γνώριζε πολύ καλά τρία σημαντικά πράγματα:

- ✚ ποιος είχε την Εξουσία στα χέρια του
- ✚ με ποιο τρόπο θα τον έριχνε από την Εξουσία και το σημαντικότερο
- ✚ όταν καταλαμβάνεις την Εξουσία δεν είναι απαραίτητο να το γνωρίζει όλος ο λαός. Αρκεί να το ξέρουν οι πολιτικοί σου αντίπαλοι. Ότι και να γίνει ο λαός θα το μάθει αργότερα και σε ωραιοποιημένη μορφή.

Μετά το 1903 η επόμενη εμφάνιση σημαντικών γεγονότων στην Ρωσία ήταν το 1905 όταν είχε γίνει η Μαύρη Κυριακή και είχε ακολουθήσει μία πρώτη αποτυχημένη γενική δοκιμή της Επανάστασης με την ανταρσία του θωρηκτού Ποτέμκιν. {Κεφ. 2, σελ. 6}. Τότε εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στην Ρωσία τα Σοβιέτ, δηλαδή τα οργανωμένα Συμβούλια, τα Συνδικάτα των Αντιπροσώπων του λαού, των εργατών, των αγροτών αλλά και των στρατιωτών.

Τότε ήταν που δημιουργήθηκε στην Ρωσία ο κατάλληλος στίβος μέσα στον οποίο έδρασαν οι Μπολσεβίκοι του Lenin. Δύο χρόνια αργότερα, το 1907, η πολιτική κατάσταση στην Τσαρική Ρωσία δεν ευνοούσε την παρουσία του επαναστάτη Lenin ο οποίος εξορίστηκε στην Ελβετία και για μία περίπου δεκαετία στην Ρωσία επικράτησε μία φαινομενική ησυχία κάτω από την οποία όμως υπόβοσκε η έκρηξη ενός καταπιεσμένου λαού.

Η ιστορία αναβίωσε για τον Lenin κατά την εξέλιξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου όταν η πλειοψηφία του Ρωσικού Λαού είχε αρχίσει μάλλον να αδιαφορεί για τα κόμματα και τις «φράξεις» των πολιτικών και έτσι περί το τέλος του 1916

«η πείνα και οι μεγάλες ανθρώπινες απώλειες στο ανατολικό Μέτωπο του πολέμου ήταν οι κύριες αιτίες των αντιδράσεων κατά του Τσάρου και της Κυβερνήσεως».

Η πλειοψηφία του Ρωσικού Λαού – που εκφραζόταν μέσω των θέσεων των Σοβιέτ – επιθυμούσε την άμεση έξοδο της Ρωσίας από τον πόλεμο και την επιστροφή των στρατιωτών στα σπίτια τους. Οι ρωσικές οικογένειες για να ζήσουν είχαν ανάγκη τόσο από εργατικά χέρια όσο και από την καλλιεργήσιμη γη η οποία όμως ήταν στα χέρια των μεγάλων γαιοκτημόνων.

Η έξοδος των Ρώσων από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Η Ρωσία ήταν χρεωμένη (!!!), εξαρτάτο σε μεγάλο βαθμό από τις προμήθειες των Συμμάχων τους Άγγλων και Γάλλων και επιπλέον αυτών μία προσπάθεια συνθηκολόγησης με την Γερμανία θα επέφερε σημαντικές εδαφικές απώλειες. Εγκλωβισμένη σ' αυτήν την λογική η Ρωσική Κυβέρνηση και ο Τσάρος συνέχιζαν τον πόλεμο με αποτέλεσμα οι αντιδράσεις των Ρώσων πολιτών να πληθαίνουν, να ενισχύονται και καθημερινά να εκδηλώνονται νέες διαμαρτυρίες, απεργίες και ταραχές.

Ο Ιανουάριος 1917 βρήκε την Ρωσία σε μεγάλη αναταραχή από τις συνεχόμενες απεργίες εργατών και σε κυβερνητική κρίση. Ο Τσάρος Νικόλαος Β', σε μία ύστατη προσπάθεια να βρει κάποια λύση, άρχισε να αλλάζει τους Πρωθυπουργούς κατά τα πρότυπα της Ελλάδας. Αν και μέσα σε δύο μήνες η Ρωσία άλλαξε τρεις Πρωθυπουργούς, αυτό δεν στάθηκε ικανό και αρκετό να σταματήσει την «**Επανάσταση των Εργατών**» η οποία τελικά με την βοήθεια των στρατιωτών της Φρουράς της Αγίας Πετρούπολης κατέλαβε την εξουσία την **13^η Μαρτίου 1917** και εξανάγκασε τον Τσάρο Νικόλαο Β' να παραιτηθεί την **15^η Μαρτίου 1917**.

Συνήθως, όταν γίνεται ένα κίνημα, συνυπάρχουν μία κρίσιμη μάζα οπαδών, μία ηγετική ομάδα, ένα ιδεολογικό υπόβαθρο για να εξομαλύνει τις αντιδράσεις της συνειδήσεως και το βασικότερο όλων να υπάρχει ένας σαφής αντικειμενικός σκοπός. {Κεφ. 6, σελ. 39}

Η Επανάσταση των Εργατών του Φεβρουαρίου 1917 ήταν ένα έντιμο, αγνό και καθαρά ταξικό κίνημα με κάποιο ιδεολογικό υπόβαθρο, με κάποια κρίσιμη μάζα και καθ' οδόν απέκτησε και την απαραίτητη στρατιωτική δύναμη όταν η στρατιωτική φρουρά της Αγίας Πετρούπολης ενώθηκε με τους Επαναστατημένους εργάτες. Αυτή όμως η αυθόρμητη Επανάσταση των Εργατών, των ιδεολόγων και όχι των επαγγελματιών επαναστατών είχε όλα τα απαραίτητα συστατικά ενός κινήματος αλλά χώλαινε σε τρία βασικά σημεία τα οποία ήταν:

«η έλλειψη μιας ηγετικής ομάδας, ο σαφής αντικειμενικός σκοπός και το ότι δεν ήταν στα σχέδια του Lenin».

Pavel Milyukov

Prince Georg Lvov

Alexander Kerensky

Οι εκπρόσωποι της αστικής κοινωνίας Pavel Nikolayevich Milyukov, αρχηγός του Δημοκρατικού Κόμματος των «Cadets» και Alexander Fyodorovich Kerensky, μέλος της Βουλής και αντιπρόεδρος των Σοβιέτ (Συμβούλιο Αντιπροσώπων του Λαού) της Αγίας Πετρούπολης, είδαν το κενό στην ηγετική ομάδα και με ομιχλώδη τρόπο τέθηκαν επικεφαλής της Επανάστασης των Εργατών. Οι Milyukov και Kerensky σχημάτισαν την πρώτη μεσοαστική Κυβέρνηση της Ρωσίας υπό τον Πρίγκιπα Georg Lvov τον οποίο ουσιαστικά είχε επιβάλλει ο Τσάρος λίγο πριν την εκθρόνισή του. Στην πράξη οι Milyukov και Kerensky είχαν προλάβει τον Lenin στην αρπαγή της Εξουσίας και ουσιαστικά του είχαν χαλάσει τα σχέδια. Το πρόβλημα όμως ήταν ότι οι Milyukov και Kerensky δεν είχαν κάποιο νέο, φρέσκο και σαφή αντικειμενικό σκοπό. Η Ρωσία χανόταν και το κύριο μέλημα του Miliukov ήταν η συνέχιση της πολιτικής που θα εξασφάλιζε στην χώρα του τα Στενά των Δαρδανελλίων. Οι νέοι κυβερνήτες συνέχιζαν στην ίδια λογική των προηγούμενων. Η μόνη αλλαγή και επιτυχία για τους ακέφαλους Επαναστάτες ήταν η εκθρόνιση του Τσάρου η οποία όμως δεν ήταν αρκετή να φέρει την αλλαγή στην ζωή των Ρώσων.

Πρέπει να σημειωθεί ότι μετά τους Νοτιοαφρικανούς Boers και τους Κινέζους Boxers και οι Επαναστάτες του Φεβρουαρίου 1917 δεν είχαν ηγέτη... και αυτό θα τους κόστιζε.

Οι Δυτικοί Σύμμαχοι έδειξαν να ανησυχούν με την κατάσταση στην Ρωσία και ο Miliukov για να τους καθησυχάσει, τους έστειλε μία διπλωματική νότα στην οποία έλεγε ότι: [12] σελ. 466-467 και [13] σελ. 323-324

«η Ρωσία θα διατηρήσει με ευλάβεια τις συμμαχίες με τις Μεγάλες Δυνάμεις και θα τηρήσει απαρέγκλιτα όλες τις συμφωνίες».

Ο αστός Miliukov είτε δεν είχε αντιληφθεί τι είχε συμβεί ή δεν είχε συνειδητοποιήσει την σοβαρότητα των γεγονότων. Η παραπάνω διπλωματική νότα εξόργισε περισσότερο τους επαναστατημένους Ρώσους η άποψη των οποίων ήταν:

«να πάρουν οι λαοί τα θέματα πολέμου και ειρήνης στα χέρια τους».

Πάνω σ' αυτή την κόψη του ξυραφιού να ικανοποιήσει τόσο τις Δυτικές Μεγάλες Δυνάμεις όσο και τον Ρωσικό λαό ακροβατούσε ο Miliukov μέχρι την ημέρα που παραιτήθηκε, τον Μάιο 1917.

Εν απουσία του Lenin στην εξορία, οι Μπολσεβίκοι ηγέτες στην Ρωσία προσπάθησαν να ρίξουν γέφυρες στην προσωρινή Κεντροδεξιά Κυβέρνηση των Milyukov και Kerensky. Τα βασικά μέλη των Μπολσεβίκων, Joseph Stalin, Lev Kamenev και Matvei Muranov πήραν τον έλεγχο της εφημερίδας «Pravda» και την **14^η Μαρτίου 1917** από το κύριο άρθρο καλούσαν τους ομοϊδεάτες τους:

«να υπερασπιστούν τις κατακτήσεις της επανάστασης μέσω της υποστήριξης της προσωρινής Κυβέρνησης των Milyukov και Kerensky, όσο αυτή θα αγωνιζόταν ενάντια στην αντίδραση, για την υπεράσπιση της δημοκρατίας κλπ.».

Lev Kamenev

Joseph Stalin

Matvei Muranov

Το άρθρο αυτό προκάλεσε την οξεία παρατήρηση του εξόριστου Lenin, ότι:

"ήταν σαν να ζητούσε από ιδιοκτήτες οίκων ανοχής να εγκαταλείψουν την αμαρτία".

Ο Lenin ήθελε την Εξουσία δική του. Οιοδήποτε άλλο επαναστάτες, σοσιαλιστές, δημοκράτες, κεντροδεξιοί κλπ. δεν ήταν οι «επαγγελματίες επαναστάτες» που προόριζε ο Lenin για την εξουσία. Παρ' όλα αυτά την επόμενη μέρα, ο Lev Kamenev, διαχώριζε την θέση του από τον προσωπικό του φίλο Lenin και τασσόταν υπέρ της «υπεράσπισης της εθνικής άμυνας, για να διαφυλαχθούν οι ελευθερίες που έχουμε κερδίσει», δηλαδή ο Kamenev τασσόταν υπέρ της συνέχισης του πολέμου, κάτι που υποστήριζε και η προσωρινή Κυβέρνηση των Milyukov και Kerensky.

Μ' αυτές τις θέσεις ο Lev Kamenev, σε συνδυασμό με μία προσπάθεια επανένωσης με την «φράξια» των «Μενσεβίκων» που είχε διαχωρισθεί το 1903, ουσιαστικά προετοίμαζε ένα νέο συντηρητικό σκηνικό στην Ρωσία μέσα στο οποίο: ^[14]

«η κεντροδεξιά παράταξη των Milyukov και Kerensky θα ήταν στην Κυβέρνηση και το κόμμα των Μπολσεβίκων θα έπαιζε το ρόλο της νόμιμης αριστερής αντιπολίτευσης».

Με δεδομένο ότι στην πολιτική ξεκινάς πάντα από την αντιπολίτευση, αυτό ήταν ένα μεγάλο και προφανώς συντηρητικό βήμα για τους Μπολσεβίκους. Είναι προφανές ότι ο Lev Kamenev σκόπευε σε μία ειρηνική, συνταγματική και νόμιμη κατάληψη της Εξουσίας.

Ο Lenin όμως που παρακολουθούσε τα γεγονότα από την εξορία της Ζυρίχης θορυβήθηκε από την συντηρητική θέση του Kamenev, ήθελε άμεσα την εξουσία και όχι την αντιπολίτευση και έτσι την **3^η Απριλίου 1917** γύρισε εσπευσμένα στην Ρωσία μήπως και προλάβει την κατάσταση.

Στην ουσία δεν γύρισε αλλά κάποιοι άλλοι... τον γύρισαν.

Οι Γερμανοί επιθυμούσαν μία συνεχόμενη αναταραχή στην Ρωσία και την επικράτηση κάποιας επανάστασης, ανεξάρτητα ιδεολογίας. Μία τέτοια εξέλιξη θα έβγαζε την Ρωσία από τον πόλεμο και έτσι θα ελάφρυνε το ανατολικό Μέτωπο των Γερμανών. Οι Μπολσεβίκοι και ο Lenin ήταν οι πλέον ένθερμοι υποστηρικτές της εξόδου της Ρωσίας από τον πόλεμο.

Για τον λόγο αυτό οι Γερμανοί «με ειδικό κλειστό και σφραγισμένο τραίνο» πήραν τον γνωστό επαναστάτη Lenin από την Ελβετία και μαζί με άλλους 32 εξόριστους Μπολσεβίκους τον έφεραν στα σύνορα της Ρωσίας. Την κίνηση αυτή είχε εγκρίνει και είχε χρηματοδοτήσει η Ανώτατη Γερμανική Διοίκηση. Μέσα στο τραίνο που μετέφερε τον Lenin και τους συντρόφους του στην Ρωσία, *φημολογείται* ότι υπήρχαν και 10 εκατομμύρια δολάρια σε χρυσό που είχε προσφέρει ο Γερμανός Τραπεζίτης Max Warburg, του οποίου ο αδελφός Paul Warburg ήταν ο αρχιτέκτονας του Federal Reserve System της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ.

Η όλη επιχείρηση του «σφραγισμένου τρένου» και της μεταφοράς του Lenin είχε συντονισθεί από τον Γερμανό Υπουργό Εξωτερικών Arthur Zimmermann και τον Ρώσο-Εβραίο Israel Lazarevich Gelfand, γνωστό με το ψευδώνυμο Alexander Parvus που δρούσε ως πράκτορας των Γερμανών στην Κοπεγχάγη. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Parvus, στα νεανικά του χρόνια, ήταν μέλος του Εβραϊκού Εργατικού Συνδικάτου «Bund» στην Ουκρανία, απ' όπου ξεπήδησαν αρκετά από τα ηγετικά στελέχη των Μπολσεβίκων.

Όλη αυτή η κινητοποίηση ανθρώπων, ιδρυμάτων και κεφαλαίων από όλο τον Κόσμο, ακόμη και από φαινομενικά αντίπαλα στρατόπεδα, υπέρ των Μπολσεβίκων και του Lenin δεν μοιάζει με τυχαίο γεγονός.

Ο Τραπεζίτης Max Warburg, ο Υπουργός Arthur Zimmermann και ο Ρώσο-Εβραίος πράκτορας Parvus

Με τις σημερινές εμπειρίες και απόψεις «ο Lenin και οι 32 Μπολσεβίκοι θα θεωρούντο και θα χαρακτηριζόταν τουλάχιστον ως συνεργάτες των Γερμανών».

Γιατί οι Γερμανοί έκαναν αυτή την ενέργεια, πως εντόπισαν τον Lenin, πως διαισθάνθηκαν ότι αυτός ο άνθρωπος θα μπορούσε να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά τους, γιατί χρησιμοποίησαν το ειδικό τραίνο; Αυτές είναι ερωτήσεις που δεν έχουν απαντηθεί.

Το ειδικό τραίνο μεταφοράς που προσέφεραν οι Γερμανοί είχε πράγματι μέσα τα 10 εκατ. Δολάρια σε χρυσό...;

Δεν φαίνεται φυσιολογικό να φθάνει κάποιος στα σύνορα ενός αχανούς κράτους, να μπαίνει κρυφά μέσα και να περιμένουν στην συνέχεια οι Γερμανοί να επικρατήσει σε μία τοπική επανάσταση που ήδη έχει εκδηλωθεί από άλλους.

Είναι πλέον ή βέβαιο ότι εκτός από τους οργανωμένους και φτωχούς Μπολσεβίκους υπήρχε και κάποια άλλη εσωτερική αλλά και εξωτερική αφανής, πλούσια, ισχυρή, πολιτική και οικονομική υποστήριξη. Οι φτωχοί εργάτες το μόνο που μπορούσαν να προσφέρουν ήταν το κορμί τους και ο επαναστατικός τους ενθουσιασμός.

Οι επαναστάσεις όμως χρειάζονται και χρήματα, άφθονα χρήματα και όπως θα φανεί παρακάτω κάποιο βοήθησαν σ' αυτόν τον τομέα...

Αμέσως με την επιστροφή του στην Αγία Πετρούπολη ο Vladimir Lenin χάραξε τόσο τις γραμμές που θα ακολουθούσαν οι Μπολσεβίκοι όσο και την δική του πορεία προς την Εξουσία:

- Ο πόλεμος εξυπηρετεί τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης και πρέπει να τελειώσει. Ο Lenin δεν είχε ξεχάσει το σφραγισμένο τραίνο των Γερμανών που τον έφερε στη Ρωσία.. Υπάρχουν υποσχέσεις, ίσως και υποχρεώσεις, που πρέπει να τηρούνται...
- Η παρούσα κατάσταση ήταν μεταβατική. Η Ολιγαρχία έδωσε σε πρώτη φάση την Εξουσία στην αστική τάξη η οποία στην συνέχεια θα πρέπει να την παραδώσει στο προλεταριάτο και στην φτωχή αγροτιά. Όλα αυτά που έγιναν μέχρι τώρα καλά έγιναν, αλλά εσείς οι αστοί {;} που είστε στην Εξουσία τώρα πρέπει να φύγετε και να παραδώσετε την Εξουσία στο προλεταριάτο. Αρχηγός βέβαια του προλεταριάτου θα ήταν ο ίδιος ο Lenin ο οποίος θα είχε «τον έλεγχο του Κράτους με μία μικρή ομάδα επαγγελματιών επαναστατών».
- Καμμία υποστήριξη στην παρούσα προσωρινή Κυβέρνηση. Οι Miluykon και Kerensky θα πρέπει να φύγουν άμεσα. Για να συμβεί αυτό πρέπει να σταματήσει κάθε υποστήριξη προς αυτούς.
- Μπορεί οι Μπολσεβίκοι να είναι μία μικρή και αδύνατη πλειοψηφία μέσα στα Σοβιέτ, όμως ο λαός (οι μάζες) πρέπει να εκπαιδευθούν με υπομονή (ότι οι Μπολσεβίκοι έχουν τις λύσεις...}. Προετοιμασία επιβολής στις μάζες με την προπαγάνδα.
- Όχι στην κοινοβουλευτική δημοκρατία. Η μικρή ομάδα επαγγελματιών επαναστατών με τον ίδιο τον Lenin επικεφαλής ήταν αρκετή. Τι χρειάζονται οι κοινοβουλευτικές δημοκρατίες;
- Δήμευση των γαιών των τσιφλικιάδων και διανομή στους φτωχούς αγρότες. Η διακήρυξη αυτή, λίγο αργότερα, τροποποιήθηκε...ελαφρώς με την δημιουργία των κολχόζ και βεβαίως οι φτωχοί αγρότες παρέμειναν... φτωχοί και παραμένουν φτωχοί ακόμη και σήμερα.
- Άμεση συγχώνευση όλων των Τραπεζών σε μία Εθνική Τράπεζα υπό τον έλεγχο των Σοβιέτ. Ο έλεγχος του χρήματος ήταν απαραίτητο συστατικό της επιτυχίας και ίσως εντολή κάποιων Τρίτων από το εξωτερικό. Τα Σοβιέτ δεν ήταν όλα Μπολσεβίκοι αλλά εκείνη την στιγμή ο Lenin δεν μπορούσε να πει «οι τράπεζες υπό τον έλεγχο των Μπολσεβίκων». Αργότερα που οι Μπολσεβίκοι θα άλωναν όλα τα Σοβιέτ, το χρήμα προδήλως θα ελεγχόταν από τους Μπολσεβίκους.

Ο Lenin δεν ήταν ένας τυχαίος επαναστάτης. Προφανώς στην Εξουσία είχε πολύ χρόνο να σκεφθεί και μέσα σε λίγες γραμμές μιας και μόνο διακήρυξης:

«έκλεισε και σφράγισε τον λαό, την εξουσία, την παραγωγή και το χρήμα».

Ελάχιστοι τότε κατάλαβαν τη πλήρη έννοια της διακήρυξης. Ακόμη και οι Μπολσεβίκοι ηγέτες της Pravda δεν είχαν αντιληφθεί τις προθέσεις του Lenin και την **8η Απριλίου 1917** έλεγαν:

«Όσο για το γενικό σχήμα του συντρόφου Λένιν, μας φαίνεται απαράδεκτο, στο μέτρο που παρουσιάζει σαν τελειωμένη την αστικοδημοκρατική επανάσταση και υπολογίζει σε μια άμεση μετατροπή της σε σοσιαλιστική επανάσταση».

Πίσω από αυτή την θέση δεν είναι δύσκολο να εντοπισθούν οι θέσεις του Lev Kamenev.

Στην πολιτική σκηνή της Ρωσίας ήταν τότε και αλληλοσυγκρούονταν αστικά πολιτικά κόμματα σοσιαλιστών και δημοκρατών, κρυφών υποστηρικτών του τσαρικού καθεστώτος, οι φράξιες των Μπολσεβίκων και των Μενσεβίκων, οι ναύτες της Κριμαίας, οι αξιωματικοί του στρατού και οι καταπιεσμένοι από τους αξιωματικούς απλοί στρατιώτες, όλοι αυτοί με διαφορετικές αντιλήψεις, στόχους και αιτήματα. Μεγάλη αξία είχαν οι ένοπλοι στρατιώτες διότι όπως έχει προαναφερθεί καμμία επανάσταση δεν μπορεί να επικρατήσει χωρίς στρατιωτική δύναμη.

Σε όλη αυτήν την κατάσταση οι Μπολσεβίκοι του Lenin ήταν η μειοψηφία και μάλλον σε απομόνωση από τις μάζες. Η πραγματικότητα ήταν ότι τότε:

«η Ρωσία ή μάλλον ο λαός στα μεγάλα αστικά κέντρα της Αγίας Πετρούπολης και της Μόσχας ήταν μέσα σε ένα καζάνι που έβραζε και κανείς δεν γνώριζε την γεύση του φαγητού που θα ετοιμαζόταν. Ο λαός στην ρωσική επαρχία ήταν στο σκοτάδι και γνώριζε ελάχιστα για τα τεκμαιρόμενα στην Πρωτεύουσα και την Μόσχα ».

Πολύ δύσκολα κανείς διέκρινε τότε τις συμμαχίες και τις αντιπαλότητες. Για τον λόγο αυτό ακριβώς εκείνη την εποχή δημιουργήθηκαν πολιτικές έννοιες όπως π.χ. «σοσιαλεπαναστάτες, μικροαστοί, αστικοδημοκράτες, κομμουνιστές Μπολσεβίκοι, Μενσεβίκοι κλπ», οι οποίες όπως ήταν φυσικό δεν άντεξαν αυτούσιες στον χρόνο και εξαφανίστηκαν. Εξαφανίστηκαν διότι πίσω από αυτές τις έννοιες δεν υπήρχε κάτι σημαντικό.

Ο Πρωθυπουργός της Προσωρινής Κυβέρνησης, Πρίγκιπας Georg Lvov, για να αποκτήσει λαϊκό έρεισμα σε όλο αυτό το πολιτικό μωσαϊκό, την **10^η Απριλίου 1917**, είχε την ατυχή έμπνευση να εκδώσει την παρακάτω ανακοίνωση προς τον Ρωσικό λαό: ^[15]

«Η Προσωρινή Κυβέρνηση θεωρεί ότι είναι δικαίωμά και καθήκον της να δηλώσει αυτήν την ώρα ότι ο σκοπός της ελεύθερης Ρωσίας δεν είναι η κυριαρχία πάνω σε άλλους λαούς, ή η αρπαγή των εθνικών τους πόρων, ή η διά της βίας κατοχή ξένων περιοχών, αλλά η αποκατάσταση σταθερής ειρήνης στα πλαίσια της αυτοδιάθεσης των λαών...»

Η δήλωση αυτή έγινε με ενθουσιασμό αποδεκτή από τους επαναστατημένους αλλά και τα Σοβιέτ που αμέσως δήλωσαν την άμεση συμπαράστασή τους προς την Προσωρινή Κυβέρνηση.

Αυτή όμως η εξέλιξη προφανώς δεν άρεσε σε καμία από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Όλες ανεξαιρέτως ανησύχησαν. Για άλλους λόγους ούτε στους Μπολσεβίκους άρεσε. Ούτε στον Lenin άρεσε διότι δεν είχε προλάβει να την πει αυτός.

Μα τι τελospάντων έκαναν οι Ρώσοι;

Ο Ρώσος Πρωθυπουργός Georg Lvov έριχνε βόμβα στα θεμέλια του οικοδομήματος των Δυτικών οι οποίοι κινούντο στην ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση.

Προφανώς εκεί έγινε κάποια έντονη διπλωματική παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων και ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Miliukov, την **1^η Μαΐου 1917**, αναγκάστηκε να ανασκευάσει την δήλωση του Πρωθυπουργού Lvov για να ικανοποιήσει τις Μεγάλες Δυνάμεις. Η πάλαι ποτέ κραταιά Ρωσική Αυτοκρατορία «σαν νεαρή κορασίδα υπάκουε αναντίρρητα στις εντολές των Δυτικών».

Αυτή η ενέργεια του Miliukov να ανασκευάσει τις δηλώσεις του Lvov ήταν η αφορμή για την η πρώτη σύγκρουση των επαναστατημένων ένοπλων στρατιωτών με δυνάμεις αντεπαναστατών και οπαδών της προσωρινής Κυβέρνησης Milyukov και Kerensky. ^{[4] σελ. 195}

Αμέσως επενέβησαν τα Σοβιέτ που διέταξαν διήμερη αποχή από τις διαδηλώσεις και όλοι υπάκουσαν. Τα τελικά αποτελέσματα αυτής της σύντομης απριλιανής-μαγιάτικης περιπέτειας ήταν αφ' ενός μεν η κατάρρευση της προσωρινής Κυβέρνησης και η αντικατάστασή της με μία νέα Κυβέρνηση Συνασπισμού των αστών με τους μενσεβίκους και τους σοσιαλεπαναστάτες υπό τον Kerensky και αφ' ετέρου η κατακόρυφη αύξηση της δημοτικότητας των Μπολσεβίκων, ιδίως ανάμεσα στους εργάτες και τους στρατιώτες. Ο Miliukov μία εβδομάδα αργότερα αναγκάστηκε να παραιτηθεί και από Υπουργός Εξωτερικών της Προσωρινής Κυβέρνησης Συνασπισμού.

Κανείς εκτός από τον Lenin και τους Μαξιστές Μπολσεβίκους του δεν είχε σαφή άποψη προς τα πού έπρεπε να κινηθεί το καράβι που το λέγανε Ρωσία. Εν μέσω αυτής της ασαφούς καταστάσεως και απουσίας άλλων σαφών θέσεων, η προτροπή του Lenin για υπομονετική προσπάθεια εκπαίδευσης των μαζών ήταν πετυχημένη, με αποτέλεσμα οι Μπολσεβίκοι μέσα στον **Μάιο 1917** να αποκτήσουν τον έλεγχο των Σοβιέτ της Μόσχας και της Αγίας Πετρούπολης.

Λίγες ημέρες αργότερα, την **3^η Ιουνίου 1917**, συνήλθε στην Αγία Πετρούπολη το πρώτο Συνέδριο των Σοβιέτ. Ο Lenin και οι Μπολσεβίκοι του ήλεγχαν περίπου το 20% των συνέδρων, αλλά το πραγματικό ποσοστό τους ήταν ήδη αισθητά μεγαλύτερο.

Αλλά για ποιο λόγο έγινε το Συνέδριο των Σοβιέτ;

«Η Επανάσταση είχε επικρατήσει και ο Τσάρος είχε εκθρονιστεί. Που ήταν το πρόβλημα; Μα φυσικά στην Εξουσία. Στιβαρή εξουσία δεν υπήρχε και κάποιος έπρεπε να αναλάβουν τα ηνία της χώρας. Η Ρωσία ήταν σε αναζήτηση Ηγεσίας».

Τότε ήταν η στιγμή που το καζάνι είχε φθάσει στο σημείο βρασμού και τότε ήταν που εκτυλίχθηκαν σκληρές παραλόγου.

Αρχικά οι ένοπλοι επαναστατημένοι στρατιώτες και εργάτες διαφώνησαν με τον Kerensky και αποφάσισαν να κατέβουν σε διαδήλωση κατά της Κυβέρνησης Συνασπισμού. Οι Μπολσεβίκοι, πρό του κινδύνου να χάσουν την εξουσία από τους επαναστατημένους ένοπλους στρατιώτες, αποφάσισαν να συμπορευθούν και μάλιστα να τεθούν επικεφαλής της διαδήλωσης. Τα Σοβιέτ θορυβήθηκαν, υπαινίχθηκαν Δεξιό πραξικόπημα των Μπολσεβίκων με τους επαναστατημένους ένοπλους στρατιώτες και κάλεσαν τους Μπολσεβίκους να ακυρώσουν την διαδήλωση. Η διαδήλωση ακυρώθηκε, οι Μπολσεβίκοι παραιτήθηκαν από την ένοπλη διαδήλωση και η Κυβέρνηση Συνασπισμού παραιτήθηκε από τον αφοπλισμό των εργατών. Ήταν όμως φανερό ότι τα πράγματα οδηγούντο σε σύγκρουση. Το καζάνι είχε αρχίσει πλέον να κοχλάζει. Μέχρι το τέλος του **Ιουλίου 1917** οι συγκεντρώσεις, οι διαδηλώσεις και οι διαμαρτυρίες συνεχίσθηκαν και σύμφωνα με την άποψη της Σοσιαλιστικής Διεθνούς μία γενικευμένη σύγκρουση {έκρηξη του καζανιού} ήταν επικείμενη.

Λίγο αργότερα, την **3^η Ιουλίου 1917**, οι ένοπλοι επαναστατημένοι στρατιώτες αποφάσισαν να διακόψουν την άτυπη εκχειρίδα που είχαν επιβάλλει τα Σοβιέτ και να κινηθούν πάλι κατά της Κυβέρνησης Συνασπισμού του Kerensky. Οι Μπολσεβίκοι του Lenin, πάλι πρό του κινδύνου να χάσουν τη εξουσία από τους επαναστατημένους στρατιώτες, προσπάθησαν να τους αποτρέψουν. Όταν όμως μία ημέρα αργότερα οι ναύτες του Ναυστάθμου της Κροστάνδης ενώθηκαν με άλλους επαναστατημένους εργάτες και αποφάσισαν να βαδίσουν προς την Αγία Πετρούπολη προκειμένου να βοηθήσουν τους επαναστατημένους στρατιώτες, οι Μπολσεβίκοι και ο Lenin δεν είχαν παρά να συμφωνήσουν και να ταυτιστούν μαζί τους. Ήταν φανερό ότι εάν από αυτή την νέα εξέγερση έπεφτε η Κυβέρνηση Συνασπισμού του Kerensky, οι Μπολσεβίκοι και ο Lenin θα έπρεπε οπωσδήποτε να είναι μέσα στην «*νέα ομάδα της Εξουσίας*».

Τα Σοβιέτ δεν συμφωνούσαν με αυτήν την εξέλιξη και οι επαναστατημένες μάζες δεν ήθελαν να κινηθούν αντίθετα με τις οδηγίες των Σοβιέτ. Για τρεις ημέρες η κατάσταση παρέμεινε μετέωρη. Η Ρωσία, αν ήταν υποβρύχιο, θα ήταν σε μία κατάσταση που λέγεται «*ουδέτερη πλευστότητα*». Εκείνη την στιγμή κάποιοι {;;;} φρόντισαν να βγουν στον αέρα ντοκουμέντα ότι: ^[14]

«Ο Lenin ήταν πράκτορας των Γερμανών, μία κατηγορία που σε λίγο είχε επεκταθεί και περιλάμβανε τον Ζίνονιεν και πολλούς άλλους Μπολσεβίκους».

Ο Lenin ξυρισμένος και με περούκα και ο Ζίνονιεν τον Ιούλιο 1917

Θύελλα!!! Τότε άρχισε ένας νέος γύρος συγκρούσεων. Ο Kerensky απέσυρε στρατεύματα από το Ανατολικό Μέτωπο και τα έφερε στην Αγία Πετρούπολη για να επιβάλλει την τάξη. Τα σχέδια του Lenin καταστράφηκαν... Τα γραφεία της Pravda λεηλατήθηκαν... Οι Μπολσεβίκοι ήταν υπό διωγμό. Ο Vladimir Lenin και ο Grigori Zinoviev δραπέτευσαν μεταμφιεσμένοι στην Φινλανδία ενώ ο αρχηγός του Κόκκινου Στρατού των Μπολσεβίκων Leon Trotsky συνελήφθη και φυλακίσθηκε. Εντούτοις ο Lenin και οι Μπολσεβίκοι βγήκαν κερδισμένοι από αυτή την κατάσταση διότι με αληθινά ή ψεύτικα επιχειρήματα είχαν καταφέρει να κερδίσουν τις μάζες και είχαν αρχίσει να προβάλλουν ως οι τελικοί νικητές όλης αυτής της μάχης σώμα με σώμα.

Λίγο πριν κλείσει η αυλαία της Επανάστασης του Φεβρουαρίου 1917, ακολούθησε άλλη μία κίνηση του θεάτρου του παραλόγου. Στην Ρωσία υπήρχε τότε και μία ομάδα «*Συμφιλιωτών*» η οποία προσπαθούσε να βρει μία οικουμενική λύση. Την στιγμή εκείνη αποφάσισε να προωθήσει μία στρατιωτική δικτατορία ώστε να αποτρέψει τους Μπολσεβίκους να καταλάβουν την εξουσία. Ο Στρατηγός Lavr Kornilov θα ήταν ο νέος Δικτάτορας της Ρωσίας. Το παράλογο ήταν ότι ο Στρατηγός Kornilov, αφού πήρε την εντολή των Συμφιλιωτών, αποφάσισε να κινηθεί τόσο κατά των Μπολσεβίκων του Lenin όσο και κατά της Κυβέρνησης Συνασπισμού του Kerensky.

Ο Στρατηγός Lavr Kornilov είχε αποφασίσει από μόνος του (;) να είναι αυτός ο νέος μνηστήρας της Εξουσίας.

Ο Στρατηγός Lavr Kornilov

Το θέατρο του παραλόγου συνεχίστηκε. Οι επαναστατημένοι εργάτες και στρατιώτες αντέδρασαν και αφού συμμάχησαν ... με τον Kerensky, ακύρωσαν τις προθέσεις του Στρατηγού Kornilov και των συμφιλιωτών. Οι υπό διωγμό Μπολσεβίκοι, πιστοί στις αρχές τους ότι κανείς πλὴν αυτών δεν δικαιούται την εξουσία, βγήκαν από τις κρυψώνες τους και συντάχθηκαν με τους επαναστατημένους εργάτες... αυτή την φορά υπέρ της Κυβέρνησης του Kerensky και εναντίον του Στρατηγού Kornilov. Ήταν και πάλι φανερό ότι εάν τυχόν χήρευε η εξουσία, οι Μπολσεβίκοι και ο Lenin θα έπρεπε οπωσδήποτε να είναι μέσα στην «νέα ομάδα της Εξουσίας».

Το μήνυμα του Leon Trotsky από την φυλακή ήταν κρυστάλλινο για τις προθέσεις των Μπολσεβίκων: «Όχι, δεν είναι ακόμη καιρός να ρίξουμε την Κυβέρνηση Kerensky. Στηρίξτε το τουφέκι στον ώμο του Kerensky και ρίξτε πάνω στον Kornilov. Ύστερα θα κανονίσουμε τους λογαριασμούς μας με τον Kerensky».

Leon Trotsky

Αν και τα γεγονότα συνέχισαν να συμβαίνουν, κάπου εκεί γύρω στον Αύγουστο τερματίστηκε η Επανάσταση των Εργατών του Φεβρουαρίου 1917 και ήταν αυτή που άνοιξε τον δρόμο στους Μπολσεβίκους και τον Lenin να προχωρήσουν στην μεγάλη Οκτωβριανή Επανάσταση.

«Η αδικία της Ιστορίας είναι ότι ουδέποτε έφερε στο φως τους πραγματικούς και αγνοούς αρχηγούς της αυθόρμητης Επανάστασης του Φεβρουαρίου (θα πρέπει να υπήρχαν πρωτεργάτες και αρχηγοί) όπως επίσης και τους ηγέτες των επαναστατημένων στρατιωτών της Φρουράς της Αγίας Πετρούπολης των οποίων τα όπλα ήταν και ο καταλύτης της επιτυχίας της Επανάστασης».

«Οι αυθόρμητοι έκαναν την Επανάσταση και οι επιτήδειοι, μεταξύ των οποίων Miliukov, Kerensky και Lenin, προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν την υπόθεση και να υπαρπάξουν την Εξουσία».

«Η αδικία της Ιστορίας είναι και για την ίδια την Επανάσταση του Φεβρουαρίου 1917 η οποία ενώ πέτυχε τα σημαντικότερα για τον Ρωσικό Λαό, δεν έτυχε της φήμης της μεγάλης Οκτωβριανής Επανάστασης. Μάλιστα η αριστερών πεποιθήσεων βιβλιογραφία της προσάπτει το επίθετο «αστική» επανάσταση.

Κάθε άλλο παρά αστική ήταν η Επανάσταση του Φεβρουαρίου 1917. Ήταν η επανάσταση των εργατών και των στρατιωτών. Απλά δεν είχαν ηγέτη, δεν είχαν τον Lenin, δεν συμμετείχαν οι Μπολσεβίκοι και δεν είχαν λεφτά. Όπως είναι γνωστό, τα πάντα εξαρτώνται από το ποιος γράφει την Ιστορία».

«Η Επανάσταση του Φεβρουαρίου 1917 πέτυχε να φέρει την Δημοκρατία αλλά δεν κατάφερε να ελέγξει το Κεφάλαιο διότι οι αγνοί και αυθόρμητοι επαναστάτες δεν γνώριζαν που ήταν τα κεφάλαια του Tsάρου. Ο Lenin όμως γνώριζε. Οι άνθρωποι και τα ιδρύματα που τον υποστήριζαν και τον είχαν φέρει στην Ρωσία, γνώριζαν πολύ καλά που ήταν τα κεφάλαια του Tsάρου».

Μία άλλη μεγάλη διαπίστωση από την Επανάσταση του Φεβρουαρίου 1917 ήταν ότι:

«η επανάσταση αυτή είχε φέρει στην επιφάνεια την τεράστια δύναμη του προλεταριάτου η οποία όμως χωρίς ηγεσία έμοιαζε με απασφαλισμένη χειροβομβίδα. Χρειάζόταν ένας ηγέτης που θα δάμαζε αυτή την εκρηκτική δύναμη του προλεταριάτου και αυτός δεν θα ήταν άλλος από τον Λένιν».

Για το Κράτος των Αθηνών η επιτυχία της Επανάστασης του Φεβρουαρίου 1917 ήταν ένα πλήγμα διότι ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έχασε τον Τσάρο Νικόλαο Β' ο οποίος ήταν ένας κρυφός υποστηρικτής του μέσα στα σπλάχνα της Αντάντ.

Η κατάσταση που δημιουργήθηκε στην Ρωσία δεν ήταν στα σχέδια της Αντάντ. Η επιτυχία της Επανάστασης των Εργατών του Φεβρουαρίου 1917, παρά τις καθησυχαστικές διαβεβαιώσεις των Milukon και Kerensky, δημιούργησε κάποια αστάθεια στο ανατολικό Μέτωπο. Η επ' απειλούμενη έξοδος της Ρωσίας από τον πόλεμο θα ελάφρυνε τόσο το ανατολικό Ρωσο – Γερμανικό όσο και το Ρωσο-Τουρκικό μέτωπο του Καυκάσου. Ιδιαίτερα οι Άγγλοι ήταν πολύ ανήσυχτοι διότι εάν έκλεινε το μέτωπο του Καυκάσου, το σύνολο των Τουρκικών Δυνάμεων θα μεταφερόταν στα μέτωπα της Μέσης Ανατολής. Αυτή η εξέλιξη θα έδινε «σαφές προβάδισμα νίκης στην Γερμανία». Πιθανή νίκη της Γερμανίας θα σήμαινε καταστροφή για την Ελλάδα. Η Γερμανία, για μία τέτοια περίπτωση, είχε ήδη υποσχεθεί ελληνικά εδάφη στη Βουλγαρία και στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Το Κράτος της Θεσσαλονίκης και ο Βενιζέλος έπρεπε αναγκαστικά να συνταχθούν με τις νέες θέσεις της Αντάντ, κάτι που λίγους μήνες αργότερα θα έφερνε τους Έλληνες φαντάρους σε ένα νέο άνευ στρατηγικής σημασίας για την Ελλάδα πόλεμο στην Ουκρανία. Οι διπλωματικές επιπλοκές αυτής της ενέργειας της Ελλάδος θα φαινόταν λίγο αργότερα στην Μικρασιατική Καταστροφή που θα ακολουθούσε.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος παράλληλα έπρεπε να προσεύχεται για κάποιο θαύμα που θα έσωζε την Αντάντ και την Ελλάδα.

Το θαύμα που λεγόταν «είσοδος των ΗΠΑ στον πόλεμο» έγινε και τότε σώθηκε η Αντάντ, σώθηκε και η Ελλάδα από τους Βούλγαρους και τους Τούρκους που καραδοκούσαν ...

Η εκθρόνιση του Βασιλιά Κωνσταντίνου

Ενώ αυτά συνέβαιναν στο διεθνές πολεμικό προσκήνιο, η διχασμένη Ελλάδα εισήλθε στο 1917 μέσα τον απόηχο των Νοεμβριανών και του αναθέματος της 25^{ης} Δεκεμβρίου 1916 με αποκορύφωμα την ταπείνωση της Ελληνικής Σημαίας στο τέλος Ιανουαρίου 1917 {Κεφ. 6, σελ. 54}.

Η *de jure* Ελλάδα της Αθήνας, η Ελλάδα του Βασιλιά Κωνσταντίνου υπέφερε από τον Ναυτικό Αποκλεισμό που είχαν εφαρμόσει οι ναυτικές δυνάμεις Γαλλίας και Αγγλίας. Δύο Μεγάλες Δυνάμεις, εν μέσω ενός μεγάλου Πολέμου, είχαν την πολυτέλεια να διαθέτουν ναυτικές δυνάμεις για να εφαρμόζουν Ναυτικό Αποκλεισμό σε μία μικρή και ασήμαντη χώρα.

Για ποιο λόγο αυτές οι δύο Μεγάλες Δυνάμεις έβαζαν ένα λαό σε δοκιμασία;

Υπήρχε κάτι που θα αποκόμιζαν από αυτή την ενέργεια;

Βεβαίως και υπήρχε και αυτό ήταν ο Ελληνικός Στρατός. Οι Άγγλο – Γάλλοι, τρία χρόνια πριν, δεν είχαν εξοπλίσει τον Ελληνικό Στρατό μόνο και μόνο για τους Βαλκανικούς Πολέμους και για την δόξα της Ελλάδας. Τον είχαν εξοπλίσει διότι είχαν σκοπό, αργότερα και με κάθε ευκαιρία, να τον χρησιμοποιήσουν για τις δικές τους ανάγκες. Το να έβρισκαν κάποιον Έλληνα ηγέτη που θα συναινούσε φαινόταν μάλλον εύκολη υπόθεση... Με κάποια θελκτικά εδαφικά ανταλλάγματα ο κάθε νοήμων και ελάχιστα φιλόδοξος Πρωθυπουργός θα άρπαζε την ευκαιρία. Όλα αυτά είχαν προετοιμασθεί και είχαν ρυθμισθεί. Ο Ελληνικός Στρατός, με εδαφικά ανταλλάγματα στην Μικρά Ασία θα ετίθετο στην διάθεση της Αντάντ αν δεν αντιδρούσε ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος.

Η *de facto* Ελλάδα της Θεσσαλονίκης και της Μακεδονίας, η Ελλάδα του Ελευθέριου Βενιζέλου με ασαφή σύνορα περίπου μέχρι την Κατερίνη είχε τον άχαρο ρόλο «να υποδύεται την Ελλάδα».

Η *de facto* Ελλάδα ήταν υπό την επιτήρηση των Άγγλων και των Γάλλων οι οποίοι, μη έχοντας απόλυτη εμπιστοσύνη στον Ελευθέριο Βενιζέλο, διόρισαν «Διπλωματικούς Πράκτορες παρά τη Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης».

Η Αντάντ είχε δημιουργήσει αυτό το «Κράτος - μόρφωμα» με μοναδικό αντικειμενικό σκοπό να περιχαρακώσει το Μακεδονικό Μέτωπο και να διατηρήσει την επαφή με τον δρόμο προς την Πόλη και την Μικρά Ασία. Από στρατηγικής πλευράς η Ελλάδα κάτω από την Κατερίνη, με εξαίρεση τον σιτοβολώνα της Θεσσαλίας, ήταν σχεδόν άχρηστη στην Αντάντ. Το Κράτος της Θεσσαλονίκης και ο Ελληνικός Στρατός ήταν υπεραρκετά για την Αντάντ.

Για την ώρα η Αντάντ είχε μόνο το Κράτος της Θεσσαλονίκης.

Με την είσοδο του Ιανουαρίου 1917 και στον απόηχο των Νοεμβριανών γεγονότων της Αθήνας, ο Γάλλος Πρωθυπουργός Aristide Briand απαίτησε άμεσα:

«την εκθρόνιση του Βασιλέως Κωνσταντίνου και την de jure αναγνώριση της Κυβέρνησης Βενιζέλου ως Κυβέρνηση όλης της Ελλάδας».

Η πρόταση των Γάλλων δεν έγινε δεκτή αφ' ενός μεν λόγω της συμπάθειας των Βασιλικών Οίκων της Αγγλίας και Ρωσίας προς τον Βασιλιά Κωνσταντίνο και αφ' ετέρου από την αντίδραση των Ιταλών προς τον Βενιζέλο.

Εν τω μεταξύ η κατάσταση στην Ελλάδα και η συμπεριφορά των Γάλλων δεν άλλαξε. Οι Γάλλοι, με την δικαιολογία ότι:

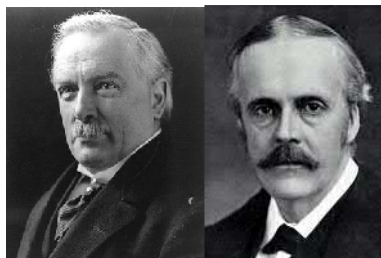
«η Κυβέρνηση των Αθηνών δεν τηρούσε τις υποσχέσεις της»,
εφεύρισκαν νέα μέτρα και νέες ταπεινώσεις για την Ελλάδα.

Τον Μάρτιο 1917 άλλαξε η Κυβέρνηση στην Γαλλία. Ο μετριοπαθής Aristide Briand παραχώρησε την θέση του στον Alexander Ribot ο οποίος σε συνεργασία με τον νέο Υπουργό Εξωτερικών Leon Bourgeois εφάρμοσαν μία πιο αδιάλλακτη και πιο σκληρή πολιτική εναντίον του Κράτους των Αθηνών και ιδιαίτερα εναντίον του Κωνσταντίνου.

Ο Γάλλος Πρωθυπουργός Alexander Ribot και ο Υπουργός Εξωτερικών Leon Bourgeois το 1917

Η είσοδος του 1917 βρήκε στην Κυβέρνηση της Αγγλίας Πρωθυπουργό τον David Lloyd George και ως Υπουργό Εξωτερικών τον Arthur James Balfour, οι οποίοι συναινούσαν σιωπηλά με την Γαλλική πολιτική κατά του Βασιλιά Κωνσταντίνου και παράλληλα ευνοούσαν και υποστήριζαν τον Βενιζέλο. Η σιωπηλή ανοχή των Άγγλων στο πρόσωπο του Κωνσταντίνου οφειλόταν στην επιρροή της Αγγλικής Βασιλικής οικογένειας.

Ο Άγγλος Πρωθυπουργός David Lloyd George και ο Υπουργός Εξωτερικών Arthur James Balfour

Το 1917 βρήκε την Ρωσία σε επαναστατικό αναβρασμό και μέσα στον Μάρτιο 1917 ο Τσάρος Νικόλαος Β΄ είχε χάσει τον θρόνο του και ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ένα αθέατο υποστηρικτή στους κόλπους της Αντάντ.

Εν απουσία του Τσάρου, με τους Γάλλους φανερά εναντίον του Βασιλιά Κωνσταντίνου, με τους Άγγλους φανερά υπέρ του Βενιζέλου το αποτέλεσμα ήταν πλέον εύκολο να εκτιμηθεί...

Λίγο αργότερα, τον Απρίλιο 1917, η κατάσταση χειροτέρευε για τον Βασιλιά Κωνσταντίνο. Οι ΗΠΑ εισήλθαν στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ και ο Βασιλιάς έχασε ένα ακόμη αθέατο υποστηρικτή. Η μοναδική υποστήριξη που είχε ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ήταν από μία μεγάλη μερίδα του Ελληνικού Λαού, όχι τόσο λόγω των πολιτικών του θέσεων όσο από

«αντίρρηση και από αντίσταση στις απαράδεκτες και αισχρές ενέργειες των Άγγλο – Γάλλων κατά της Ελλάδας».

Οί Έλληνες έχουν ένα περίεργο πολιτικό αισθητήριο το οποίο ενεργοποιείται όταν η Χώρα τους πιέζεται αδικώς.

Δημοσκοπήσεις στην Αθήνα του 1917 δεν υπήρχαν αλλά η μερίδα αυτή του λαού, μόνο και μόνο από αντίδραση προς τα αίτια των Άγγλο – Γάλλων, ίσως κάποια στιγμή να είχε ξεπεράσει το 50% του ελληνικού λαού. Τότε ήταν που κάποιοι μάλλον προσπάθησαν να εκμεταλλευθούν την κατάσταση και εμφάνισαν το γνωστό σύνθημα των φιλοβασιλικών, «*ελιά, ελιά... και Κώτσο Βασιλιά*». Δεν ήταν τότε όλοι οι Έλληνες φιλοβασιλικοί. Εάν πράγματι υπήρχαν φιλοβασιλικά αισθήματα και φιλοβασιλικό ρεύμα του ελληνικού λαού, αυτό δεν έμελλε τότε να πιστοποιηθεί με Εκλογές.

Εκτός από τις πιέσεις και τις ωμότητες των Γάλλων, τον επαίσχυντο Ναυτικό Αποκλεισμό που έφτασε τους Έλληνες στα όρια του λιμού, άρχισαν τότε και οι υπόγειες διπλωματικές κινήσεις της Αντάντ για την απομάκρυνση του Βασιλιά Κωνσταντίνου. Την **21^η Απριλίου 1917**, μόλις δεκατρείς ημέρες μετά την είσοδο των ΗΠΑ στον πόλεμο, έγινε μέσα σε ένα βαγόνι τραίνου η συνδιάσκεψη του Αγίου Ιωάννου της Μωριέννης στην οποία συμμετείχαν ο προσωπικός φίλος του Βενιζέλου, Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George και ο Γάλλος Πρωθυπουργός Alexander Ribot. Το παρόν είχε δώσει η Ιταλία διά του Υπουργού Εξωτερικών Sidney Sonnino αλλά η Ρωσία ήταν απύσχα. Οι Άγγλο – Γάλλοι, λόγω της Επανάστασης του Φεβρουαρίου 1917, μάλλον είχαν αποφασίσει να κρατήσουν την Ρωσία εκτός των εξελίξεων. Έτσι αυτοί οι δύο Πρωθυπουργοί υπέγραψαν τότε την 6^η Μυστική Συμφωνία με την οποία συμφώνησαν για δύο αντικείμενα:

#1 Έδωσαν στον Υπουργό Εξωτερικών της Ιταλίας περαιτέρω διαβεβαιώσεις για την περιοχή που της είχαν υποσχεθεί στην Μικρά Ασία με την 3^η Μυστική Συμφωνία.
Η απόφαση αυτή ήταν μία από τις πηγές της μεγάλης ελληνικής καταστροφής που θα ακολουθούσε λίγο αργότερα με την Μικρασιατική Εκστρατεία.

#2 Αποφάσισαν ότι η Ελλάδα θα ήταν μία Βασιλευόμενη Δημοκρατία. Ο Κωνσταντίνος, εφ' όσον δεν συμμορφωνόταν με τις υποδείξεις των Άγγλο – Γάλλων, έπρεπε να εκθρονιστεί αλλά χωρίς την χρήση βίας.
*Η απόφαση αυτή έδειχνε στον Βασιλιά Κωνσταντίνο την πόρτα της εξόδου...
Ο Βενιζέλος ούτως ή άλλως ήταν έτοιμος για να κατέβει στην Αθήνα.*

Ο Βενιζέλος τότε είχε επικεντρώσει την προσοχή του και τις ενέργειές του «*στο πως θα κατέβαινε στην Αθήνα σαν Πρωθυπουργός όλης της Ελλάδας*» και για τον λόγο αυτό ίσως να μην αντελήφθη το «*βρώμικο παιχνίδι των Άγγλων*», οι οποίοι υπόσχονταν την ίδια περιοχή της Σμύρνης και του Αϊδινίου τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ιταλία. Είναι πολύ πιθανό ο Βενιζέλος να μην γνώριζε ολόκληρο το περιεχόμενο της 6^{ης} Μυστικής Συμφωνίας αλλά αυτό δεν τον απαλλάσσει διότι λίγους μήνες αργότερα, μέσα στο 1917, οι Μπολσεβίκοι δημοσίευσαν όλες τις Μυστικές Συμφωνίες από τις οποίες προέκυπτε αβίαστα ότι:

«*Η Αντάντ με την 3^η Μυστική Συμφωνία είχε παραχωρήσει την περιοχή της Σμύρνης στους Ιταλούς*» και ότι
«*Ήταν κοινή πρακτική των Άγγλων να διπλοπόσχονται σε ... υποδεέστερους λαούς, περιοχές που ακόμη δεν κατείχαν. Το άτιμο διπλό παιχνίδι των Άγγλων εις βάρος των Αράβων ηγετών, ήταν ένα κλασσικό παράδειγμα της αγγλικής διπλοπροσωπίας*».

Κατά συνέπεια ο Ελευθέριος Βενιζέλος αλλά και κάποιοι άλλοι Έλληνες πολιτικοί που συνέδραμαν στην απόφαση της Μικρασιατικής Εκστρατείας είναι πλήρως αδικαιολόγητοι για την μεγαλύτερη σύγχρονη καταστροφή του Ελληνισμού. Έπρεπε να είχαν αντιληφθεί ή τουλάχιστον να είχαν υποπτευθεί την διπλοπροσωπία των Άγγλων. Σημειώνεται ότι λόγω του ότι το σημείο αυτό κινείται πάνω σε πολύ λεπτές ιστορικές ισορροπίες, θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι πράγματι υπάρχουν δικαιολογίες που επιτρέπουν και κάποια πιο ελαστική κρίση από αυτήν. Τα γεγονότα, όπως εξελίχθηκαν στην συνέχεια, ίσως παρέχουν κάποιες δικαιολογίες στους υπαίτιους.

Στο Κράτος της Αθήνας το αμέσως επόμενο σοβαρό πρόβλημα για τον Βασιλιά Κωνσταντίνο ήταν η παραίτηση του Πρωθυπουργού. Η Αντάντ την **20^η Απριλίου 1917** επέδωσε στην Κυβέρνηση του Σπυρίδωνος Λάμπρου μία διπλωματική νότα με την οποία ενεργοποιούσε εκ νέου τα μέτρα της 31^{ης} Δεκεμβρίου 1916. Η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα, από τις πιέσεις των Γάλλων ήταν πλέον αφόρητη και πολύ βαριά για τον διακεκριμένο καθηγητή και Πρωθυπουργό Σπυρίδωνα Λάμπρου, ο οποίος αναγκάστηκε να παραιτηθεί. Κάποιοι που θα στοιχημάτιζε ότι ο νέος Πρωθυπουργός θα ήταν ο Αλέξανδρος Ζαΐμης, θα κέρδιζε.

Ο Αλέξανδρος Ζαΐμης, Πρόεδρος της Εθνικής Τράπεζας, την **4^η Μαΐου 1917**, πλασιωμένος από σημαντικές αντιβενιζελικές προσωπικότητες της εποχής όπως ο Φωκίων Νέγρης, ανέλαβε και πάλι Πρωθυπουργός του Κράτους των Αθηνών το οποίο, λόγω του ναυτικού αποκλεισμού της Αντάντ λιμοκτονούσε. Η νέα Κυβέρνηση όχι μόνο δέχθηκε αμέσως τα μέτρα των Γάλλων αλλά σε πολλά σημεία υπερέβαλε μήπως και αποκτήσει την εύνοια τους.

Αλλά όπως έχει λεχθεί, άλλος ήταν ο αντικειμενικός σκοπός των Γάλλων και κανένας Πρωθυπουργός, πλὴν του Βενιζέλου, δεν μπορούσε να ανέβει στην εξουσία. Οι Γάλλοι απαξίωσαν την αποδοχή των ελληνικών προτάσεων με την δικαιολογία ότι ο Ζαΐμης:

«Λειτουργεί κάτω από τις οδηγίες του Βασιλιά και προσπαθεί να κερδίσει χρόνο μέχρι να γίνει ο θερισμός του σιταριού στην Θεσσαλία».

Αυτό ίσως να ήταν αλήθεια. Άλλωστε οιοσδήποτε και να ήταν στην ηγεσία της λιμοκτονούσας από τον ναυτικό αποκλεισμό Ελλάδας, το ίδιο θα έκανε. ^[16]

Τον Μάιο 1917 οι Γάλλοι πίεζαν για μία κοινή αγγλογαλλική εκστρατεία-αστραπή στην Θεσσαλία με αντικειμενικό σκοπό για την «αρπαγή του σίτου του Θεσσαλικού κάμπου». Ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχε και πάλι τότε προσφερθεί να χρησιμοποιήσει τον στρατό της Εθνικής Αμύνης για να εισβάλλει στην Θεσσαλία, να πάρει το σιτάρι του κάμπου και να συνεχίσει μέχρι την Αθήνα για να εκδιώξει τον Βασιλιά Κωνσταντίνο. Ο Βενιζέλος είχε χάσει την ψυχραιμία του και για άλλη μία φορά έφερε την Ελλάδα στα πρόθυρα ενός Εμφυλίου Πολέμου... ^{[11] IV σελ. 203}

Οι φιλοβασιλικοί, μόλις πληροφορήθηκαν τις προθέσεις του Βενιζέλου, άρχισαν για αντίποινα διωγμούς βενιζελικών και το Ανώτατο Ναυτικό Συμβούλιο διέταξε την σύλληψη του ήρωα των Βαλκανικών Πολέμων, Ναυάρχου Κουντουριώτη με την κατηγορία της «εσχάτης προδοσίας». ^[16]

Ο προσωρινά κερδισμένος από την κατάσταση ήταν ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ο οποίος έγινε αντικείμενο λατρείας από το ελληνικό λαό για την σθεναρή του θέση απέναντι στην Αντάντ.

Τον Εμφύλιο Πόλεμο πρόλαβε ο Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George ο οποίος ουσιαστικά έβαλε veto τόσο για μη χρήση βίας κατά του Κράτους των Αθηνών όσο και για την απόρριψη της πρότασης Βενιζέλου. Ο πανέξυπνος Lloyd George γνώριζε πολύ καλά τι έκανε. Σε μία πιθανή εμφύλια αντιπαράθεση το Κράτος των Αθηνών, με Τακτικό Στρατό και τον εμπειροπόλεμο Βασιλιά Κωνσταντίνο επικεφαλής, θα υπερίσχυε των αντάρτικης νοοτροπίας δυνάμεων της Εθνικής Αμύνης, οπότε σε μία τέτοια περίπτωση η Αντάντ θα έφερε στα νώτα της μία νέα απειλή. Βεβαίως, πίσω από τις θέσεις του Άγγλου Πρωθυπουργού Lloyd George, ήταν συγκαλυμμένη και η αφανής υποστήριξη του Αγγλικού Βασιλικού Οίκου προς τον Βασιλιά Κωνσταντίνο.

Για τους Γάλλους όμως η υπόθεση της Ελλάδος είχε πλέον γίνει «θέμα τιμής και αξιοπιστίας».

Η Ελλάδα του Βασιλιά Κωνσταντίνου έπρεπε να υποκύψει στις απαιτήσεις των Γάλλων, ακόμη και με την βία. Οι Γάλλοι έσπρωχναν την Αντάντ σε πόλεμο με το Κράτος των Αθηνών και πρότειναν την κατάληψη των Αθηνών και του Ισθμού της Κορίνθου. Η ψύχωση των Γάλλων ανησύχησε τους Άγγλους οι οποίοι συγκάλεσαν μία επείγουσα σύσκεψη στο Λονδίνο την **16^η/29^η Μαΐου 1917** όπου παρέστη σχεδόν σύσσωμη η Γαλλική Κυβέρνηση. Τότε αποφασίσθηκε τελεσίδικα ότι:

«Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έπρεπε να παραχωρήσει τον θρόνο του σε κάποιον από τους Διαδόχους και ο ίδιος, όσο θα διαρκούσε ο πόλεμος, θα απομακρυνόταν από την Ελλάδα».

Η απόφαση αυτή δεν μιλούσε για εκθρονισμό και κατάλυση της Βασιλείας αλλά για μία «απομάκρυνση και αντικατάσταση του Βασιλιά Κωνσταντίνου για όσο θα διαρκούσε ο πόλεμος».

Για διάδοχο είχαν επιλέξει τον νεαρό, ωραίο αλλά παντελώς άπειρο Πρίγκιπα Αλέξανδρο Ι.

Ο Κωνσταντίνος θα «εκτοπιζόταν προσωρινά στην Ελβετία».

Ο νέος Βασιλιάς Αλέξανδρος Ι

Για την απόφαση της σύσκεψης του Λονδίνου, όπως αργότερα ομολόγησε ο Charles Jonnart, μάλλον είχε ενημερωθεί έμμεσα και μυστικά ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος. Δηλαδή ο Κωνσταντίνος γνώριζε πλέον το άμεσο μέλλον του. ^[17]

Οι Άγγλοι – Γάλλοι ανέθεσαν την εκτέλεση αυτής της εντολής στον σκληρό Γάλλο Γερουσιαστή Charles Jonnart ο οποίος είχε «έντονη δραστηριότητα και προϋπηρεσία στην Αλγερία και κατά συνέπεια ιδιαίτερη εμπειρία στον χειρισμό αποικιών. Άλλωστε η συμπεριφορά των Γάλλων προς την Ελλάδα ήταν καθαρά αποικιακή».

Ο Γάλλος Γερουσιαστής Charles Jonnart.

Ο Charles Jonnart, με τον τίτλο του **Υπατου Αρμοστή των Προστάτιδων Δυνάμεων** έφθασε στην Ελλάδα στις αρχές Ιουνίου 1917, μάλλον την 6^η Ιουνίου και αμέσως με γαλλικό πολεμικό πλοίο πήγε στην Θεσσαλονίκη όπου είχε μυστικές διαβουλεύσεις με τον Στρατηγό Sarrail και τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Το τι συζητήθηκε μεταξύ των τριών ανδρών δεν είναι γνωστό επακριβώς. [18] σελ. 1083
Το ότι συζητήθηκε και ο τρόπος με τον οποίο ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος θα εκθρονιζόταν καθώς και η μεταβίβαση της εξουσίας στον Βενιζέλο είναι πλέον ή βέβαιο. Αρκετά αργότερα ο Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George είχε ισχυρισθεί ότι αυτός μαζί με τον Βενιζέλο είχαν σχεδιάσει την ανατροπή του Βασιλιά Κωνσταντίνου. [19] σελ. 463

Την **11^η Ιουνίου 1917** ο Jonnart επέστρεψε στην Αθήνα με συγκεκριμένο και συμφωνημένο με τον Στρατηγό Sarrail σχέδιο ενεργειών. Τον συνόδευσε στην Αθήνα ο Δημοσιογράφος, Βουλευτής των Φιλελευθέρων και πρώην μέλος της ομάδας των Ιαπώνων {Κεφ. 2, σελ. 10}, Εμμανουήλ Ρέπουλης, τον οποίον ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχε θέσει στην διάθεση των Γάλλων ως Σύνδεσμο με την Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης. [18] σελ. 1083

Στις επόμενες τρεις ημέρες ο Charles Jonnart με δολοπλοκίες, ευθείες απειλές, υπέρβαση αρμοδιοτήτων και παράφραση των εντολών της Αντάντ θα κατάφερνε να οδηγήσει τον Βασιλιά Κωνσταντίνο σε παραίτηση και απομάκρυνση από τον θρόνο της Ελλάδας. Με εντολή του Jonnart γαλλικά στρατεύματα του Στρατηγού Regnault κατέλαβαν στρατηγικά σημεία της Ελλάδας καθώς και τον Ισθμό της Κορίνθου. [18] σελ. 1083

Οι Άγγλοι και οι Ιταλοί εναντιώθηκαν εμφανώς στις ενέργειες του Jonnart και απαίτησαν την πιστή εφαρμογή της αποφάσεως της συσκέψεως του Λονδίνου της 16^η/29^η Μαΐου 1917. Όμως ο Charles Jonnart, αψηφώντας τις οδηγίες της Αντάντ, την **29^η Μαΐου/11^η Ιουνίου 1917** με την περιβόητη απειλή: «*Αν δεν φύγει ο Βασιλιάς θα μετατρέψω την Αθήνα σε Arras*» ανέτρεψε τον Κωνσταντίνο. Το Arras είναι μια γαλλική πόλη στην βόρεια Γαλλία κοντά στα σύνορα του Βελγίου, γενέτειρα του Jonnart, η οποία λίγους μήνες πριν είχε ισοπεδωθεί από τα γερμανικά πυροβόλα. Η απειλή του Jonnart δεν ήταν απειλή – μπλόφα ούτε μία απειλή εν τη ρύμη του λόγου. Ήταν μία πραγματική απειλή διότι ο βομβαρδισμός των Αθηνών ήταν το τελευταίο χαρτί των Γάλλων. Με τα πολεμικά τους πλοία αγκυροβολημένα στο Φάληρο οι Γάλλοι είχαν την δυνατότητα να βομβαρδίσουν την Αθήνα και θα το έκαναν. Ο Charles Jonnart, μόλις ολοκλήρωσε την βρώμικη δουλειά ομολόγησε: [20]

«Γι' αυτήν την σελίδα της ζωής μου θα ντρέπομαι από εδώ και πέρα και την σκίζω».

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος γνώριζε την απόφαση της συσκέψεως του Λονδίνου της 16^η/29^η Μαΐου 1917, γνώριζε ότι δεν είχε περιθώρια αντιστάσεως, γνώριζε ότι τυχόν αντίσταση θα έπνιγε την Ελλάδα στο αίμα και ουσιαστικά «*αφέθηκε να εκθρονισθεί*». [11] IV σελ. 212

«... Δεν επιθυμώ ούτε σταγών ελληνικού αίματος να χυθεί δι' εμέ».

Ο νέος Βασιλιάς της Ελλάδας Αλέξανδρος Ι ορκίστηκε την **30^η Μαΐου /12^η Ιουνίου 1917**.

Ο Jonnart είχε δώσει στον Κωνσταντίνο περιθώριο 24 ωρών να εγκαταλείψει την Ελλάδα, λαμβάνοντας μία ισόβια χορηγία 1,5 εκατομμυρίου γαλλικών φράγκων. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ζήτησε από τον Jonnart και πήρε μία υπόσχεση ότι δεν θα γίνουν αντίποινα από τους Γάλλους και τους Βενιζελικούς εναντίον των φιλοβασιλικών και ότι θα αρθεί ο Ναυτικός αποκλεισμός που είχε φέρει τους Έλληνες στα όρια του λιμού. Ο Δανός Βασιλιάς είχε πολύ καλά αντιληφθεί την νοσηρή ελληνική πολιτική νοοτροπία. Γνώριζε ότι εγκατέλειπε τους όποιους οπαδούς του, ένα σημαντικό μέρος του ελληνικού λαού, τόσο στις διαθέσεις των Γάλλων όσο και στην εκδίκηση των βενιζελικών. Τα γεγονότα του Νοεμβρίου – Δεκεμβρίου 1916 ήταν ακόμη πολύ νωπά και τα αισθήματα εκδίκησης πολύ έντονα. Ο Charles Jonnart διαβλέποντας την επικίνδυνη κατάσταση που θα προέκυπτε με τις μεθοδεύσεις του, προκειμένου να προλάβει τα χειρότερα, έβγαλε μία σχετική Διακήρυξη με την οποία υποσχόταν ότι: [18] σελ. 1084

«Θα ερρίπτετο λήθη εις το παρελθόν και κανένας δεν θα διωκόταν για τις πολιτικές του πεποιθήσεις».

Με την αιφνίδια αναχώρηση του Jonnart από την Ελλάδα, την **24^η Ιουνίου/7^η Ιουλίου 1917**, η Διακήρυξη αυτή ήταν σαν να μην είχε ποτέ εκδοθεί.

Ο Κωνσταντίνος έφευγε από την Ελλάδα διότι κατά την άποψη των Προστάτιδων Δυνάμεων «είχε παραβιάσει το Σύνταγμα». Ποιών Προστάτιδων Δυνάμεων; Η **Ρωσία** εκείνη την εποχή ήταν σε επαναστατικό αναβρασμό και ο Kerensky δεν είχε ούτε τον χρόνο μήτε το κύρος να επιβάλλει τις απόψεις του στην Αντάντ.

Η **Αγγλία** δεν συμφωνούσε με τις κινήσεις του Jonnart και διακριτικά άφηνε τους Γάλλους να «καθαρίσουν» την υπόθεση μόνοι τους. Η Αγγλική Βασιλική Οικογένεια είχε απαιτήσει την διατήρηση της Μοναρχίας στην Ελλάδα.

Η δε **Ιταλία**, σύμμαχος των Προστάτιδων Δυνάμεων, την ώρα που οι Γάλλοι έδιναν το τελεσίγραφο για την εκθρόνιση του Βασιλιά Κωνσταντίνου, κατέλυε την Ελληνική Κυριαρχία και με δυνάμεις που είχαν έλθει στην Ελλάδα για την υποστήριξη του Μακεδονικού Μετώπου προχώρησε στην κατάληψη των Ιωαννίνων. Η Ιταλία υπεστήριζε την παραμονή του Βασιλιά Κωνσταντίνου και επ' ουδενί επιθυμούσε την παράδοση της εξουσίας στον Βενιζέλο ο οποίος, ως γνωστό, είχε βλέψεις για τις περιοχές της Σμύρνης και του Αϊδινίου που είχαν δοθεί στην Ιταλία με την 6^η Μυστική Συμφωνία του Αγίου Ιωάννη της Μωριέννης. Ο στρατός της Εθνικής Αμύνης, της Κυβερνήσεως της Θεσσαλονίκης, που θεωρητικά ήλεγχε την περιοχή της Ηπείρου δεν είχε καμμία αντίδραση αλλά και να είχε μάλλον δεν θα μπορούσε να κάνει κάτι. Οι Ιταλοί τελικά αποσύρθηκαν από τα Γιάννενα την 28^η Σεπτεμβρίου 1917, προκειμένου να μεταφέρουν δυνάμεις στο Αυστρο- Ιταλικό Μέτωπο όπου δύο μήνες αργότερα, τέλος Οκτωβρίου 1917 θα έχαναν την Μάχη του Caroretto αλλά και την πολεμική τους αξιοπιστία στα μάτια των Άγγλο - Γάλλων συμμάχων τους. Για άλλη μία φορά η τύχη ήταν με το μέρος της Ελλάδας και τα Ιωάννινα παρέμειναν στην Ελλάδα.

Απέμενε λοιπόν μόνον η **Γαλλία**, η οποία με την δικαιολογία ότι ενεργούσε για λογαριασμό των Προστάτιδων Δυνάμεων, συνέχισε τις προσπάθειές της προκειμένου να επιβάλλει την νέα κατάσταση στην Ελλάδα.

Ο Βασιλιάς έφευγε από την Ελλάδα η οποία όμως παρέμενε ως Βασιλευομένη Δημοκρατία. Η Γηραιά Αλβιών είχε τουλάχιστον καταφέρει να επιβάλλει την θέση της για την διατήρηση της «κληρονομικής Μοναρχίας». Φαινομενικά ο Κωνσταντίνος δεν είχε παραιτηθεί του θρόνου του και απλά είχε ορίσει διάδοχο - αντικαταστάτη ο οποίος τύγχανε της αποδοχής της Αντάντ. Ο πρωτότοκος γιος του Κωνσταντίνου, Πρίγκιπας Γεώργιος, με απαίτηση των Γάλλων παρακάμφτηκε, παρά τα προβλεπόμενα από το Ελληνικό Σύνταγμα. ^{[18] σελ. 1083}

Η Γαλλική «κλίκα» των Jonnart, Sarrail, Guillemin, Regnault γιορτάζουν την εκθρόνιση του Κωνσταντίνου.

Οι Γάλλοι τελικά τα κατάφεραν να διώξουν τον Κωνσταντίνο. Προκειμένου να επιτύχουν τον σκοπό τους χρειάστηκε να ταπεινώσουν ένα λαό, να τον φέρουν στα όρια του λιμού, να τον κατηγορήσουν συστηματικά για αναξιοπιστία και τέλος να εξευτελίσουν και την Ελληνική Σημαία. Οι ίδιοι Γάλλοι που διά στόματος του Στρατηγού Eydaux τέσσερα χρόνια πριν μετά την κατάληψη των Ιωαννίνων έλεγαν: Ζήτω η Ελλάς, Ζήτω ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος. ^[21]

Η υπέρπουσα Δικτατορία και η είσοδος της Ελλάδας στον πόλεμο

Ο νεαρός Βασιλιάς Αλέξανδρος Ι έπρεπε άμεσα «να δηλώσει την πρόθεσή του να σεβαστεί το Σύνταγμα». Το έκανε σχεδόν αμέσως μετά την στέψη του και αυτό ήταν η απαρχή της απαξίωσης του νεαρού Βασιλιά. [11] IV σελ. 211.

Οι Γάλλοι δεν ικανοποιήθηκαν από το διάγγελμά του προς τον Ελληνικό Λαό και ζήτησαν από τον Πρωθυπουργό Αλέξανδρο Ζαΐμη διευκρινίσεις. Το διάγγελμα του νέου Βασιλιά Αλέξανδρου Ι δεν είχε καμμία αιχμή προς οιονδήποτε. Απλά έκανε το λάθος... να αναφέρεται στην συμφιλίωση του Έθνους υπό την παρούσα Κυβέρνηση των Αθηνών, αφήνοντας εκτός την *de facto* Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης, την Κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου την οποία είχαν κατά νου οι Γάλλοι. [22]

Οι Γάλλοι επιθυμούσαν να κόψουν αμέσως τον αέρα του νεαρού Βασιλιά. Οι αποφάσεις για το μέλλον της Ελλάδας είχαν παρθεί στην συνάντηση του τραίνου στο Σιδηροδρομικό Σταθμό του Αγίου Ιωάννη της Μωριέννης καθώς και στην σύσκεψη του Λονδίνου και κανείς άλλος δεν είχε το δικαίωμα να τις αμφισβητήσει ή να τις τροποποιήσει.

Ο νεαρός Βασιλιάς Αλέξανδρος Ι, πριν συμπληρώσει δύο 24ωρα στην Εξουσία, απαξιώθηκε από τους Γάλλους και έκτοτε ήταν ένας «διακοσμητικός Βασιλιάς», όπως ακριβώς τον ήθελαν κάποιοι.

Ο επόμενος στόχος των Γάλλων ήταν να «ενώσουν» το Κράτος των Αθηνών και το Κράτος της Θεσσαλονίκης σε μία ενιαία Ελλάδα και να εγκαταστήσουν μία νέα Κυβέρνηση δικής τους αποδοχής. Τα σχέδιά τους προέβλεπαν ότι:

«ο Ελευθέριος Βενιζέλος να κατέβαινε στην Αθήνα και να παραλάβει άμεσα την Κυβέρνηση από τον Αλέξανδρο Ζαΐμη».

Ο ίδιος ο Ζαΐμης δεν είχε καμμία αντίρρηση να παραδώσει την Κυβέρνηση στον Βενιζέλο. Αντίρρηση είχε η πλειοψηφία του λαού των Αθηνών η οποία παρέμενε πιστή στον εκθρονισθέντα Κωνσταντίνο και εχθρικά διακείμενη προς τον Βενιζέλο. Η βασιλική προπαγάνδα, το ανάθεμα της Εκκλησίας αλλά και η ανθελληνική στάση των Γάλλων είχαν δημιουργήσει ένα κλίμα κάθε άλλο παρά θετικό για τον Ελευθέριο Βενιζέλο. *Η κάθοδος του Βενιζέλου στην Αθήνα δεν ήταν στρωμένη με ροδοπέταλα.*

Ο Charles Jonnart αντελήφθη το θέμα και για ένα μικρό χρονικό διάστημα ταλαντευόταν μεταξύ της ανάθεσης της Κυβέρνησης στον Βενιζέλο και της διενέργειας Εκλογών. Οι Εκλογές ενείχαν κάποιο ρίσκο για τα σχέδιά του. Σε περίπτωση νίκης των φιλοβασιλικών, η κατάσταση θα περιπλεκόταν και για τον λόγο αυτό ο Jonnart τελικά αποφάσισε την ανάθεση της Κυβέρνησης στον Βενιζέλο «υπό την προστασία των Γαλλικών όπλων». Κατά τον Jonnart: [23] σελ. Δ-357

«εάν ο ελληνικός λαός το θελήσει, δύναται να επαναφέρει τον Κωνσταντίνο επί του Θρόνου μετά τον πόλεμο».

Ο Βενιζέλος εγκατέλειψε αμέσως την Θεσσαλονίκη και έφθασε στην Αθήνα αλλά λόγω του αρνητικού γι' αυτόν κλίματος κρίθηκε σκόπιμο να παραμείνει φιλοξενούμενος πάνω στο γαλλικό καταδρομικό «Jurien de la Graviere» που είχε αγκυροβολήσει στο Φάληρο. Στον Βενιζέλο είχε παραχωρηθεί ένας ασύρματος του καταδρομικού μέσω του οποίου επικοινωνούσε με κρυπτογραφικό σύστημα με Παρίσι και Λονδίνο. [24] σελ. 121

Το γαλλικό καταδρομικό Jurien de la Graviere που φιλοξένησε τον Βενιζέλο

Ο Εξευτελισμός και ο Αυτοεξευτελισμός

Οι προετοιμασίες για την δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την είσοδο του Βενιζέλου στην Αθήνα και την παραλαβή της Κυβερνήσεως ανέλαβε προσωπικά ο Charles Jonnart με την βοήθεια του Γάλλου Στρατηγού Charles Régnauld και του συνδέσμου με την Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης Εμμανουήλ Ρέπουλη. Στο σημείο αυτό άρχισε ένας νέος γύρος εξευτελισμού της Ελλάδας, αλλά αυτή την φορά συνοπήρχε και ο αυτοεξευτελισμός.

Ο ίδιος ο Εμμανουήλ Ρέπουλης, **την 15^η Ιουνίου 1917**, σε επιστολή του προς τον ευρισκόμενο στην Θεσσαλονίκη Ελευθέριο Βενιζέλο ομολογεί τις «*υπέροχες ενέργειές του για το καλό της Ελλάδας*».

Αναφορικά με τους ανεπιθύμητους στην Αθήνα οπαδούς του Βασιλιά Κωνσταντίνου ο Ρέπουλης έγραφε στον Βενιζέλο:

«... παρακάλεσα τον κ. Jonnart όπως μου επιτρέψει να του υποβάλλω πίνακα προσώπων, τα οποία κατά γενική γνώμη πρέπει να απομακρυνθούν... και για τον τόπο συγκεντρώσεως αυτών θα υποδείκνυα μία ή δύο πόλεις των Κυκλάδων...»

Αυτά τα γραφικά ελληνικά νησιά, για κάποιο ανεξήγητο λόγο, είχαν πάντα την προτίμηση των εκάστοτε πολιτειακών συστημάτων για εκτοπίσεις, εξορίες και φυλακίσεις.

Αναφορικά με τις συζητήσεις που θα έκαναν οι Γάλλοι με τον Ζαΐμη για το πολιτειακό θέμα της παράδοσης της Κυβέρνησης ο Ρέπουλης έγραφε στον Βενιζέλο:

«... παρακάλεσα τον κ. Sarrail όπως μου επιτρέψει να του δώσω {αυτά που θα συζητούσε με τον Ζαΐμη} σε σημείωμα ώστε να τα έχει πάντοτε πρόχειρα κατά τις συζητήσεις του με τον κ. Ζαΐμη...»

Πέραν της δουλικότητας της επιστολής, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο Βενιζέλος ήταν ένας ευφυέστατος πολιτικός. Κατάφερε τότε, χωρίς να εκθέσει ευθέως τον εαυτόν του αλλά κάποιον ασήμαντο συνεργάτη του, να βάλει τους Γάλλους να διαπραγματεύονται με δικά του επιχειρήματα με τον Ζαΐμη.

Αναφορικά με την επιτυχία του κ. Jonnart να εκδιώξει τον Βασιλιά Κωνσταντίνο, ο Ρέπουλης έγραφε στον Βενιζέλο:

«Βεβαίως δεν μπορούσα να παραλείψω το στοιχειώδες καθήκον συγχαρητηρίων προς τον κ. Jonnart για τον επιτυχή τρόπο καταλήψεως του Πειραιώς και την όλη στάση και συμπεριφορά του Γαλλικού Στρατού, αλλά και εκφράσεως ευγνωμοσύνης προς τις Προστάτιδες Δυνάμεις για την νέα αυτή απελευθέρωση της Ελλάδας. Ιδιαίτατα προς την Γαλλία προς την οποία οφείλομε τόσα ώστε, εάν η Ελλάδα ήθελε να κάνει κάτι υπέρ της Γαλλίας, θα ήταν αδύνατο να αποπληρώσει τα χρέη της».

«Εξέφρασα δε και την οφειλομένη στον πρόσωπο του κυρίου Jonnart ευγνωμοσύνη, για την πρωτοβουλία και την φιλελληνικότητά του, στην οποία κατά μέγα μέρος οφείλεται το συντελεσθέν απελευθερωτικό έργο».

Είναι άξια «ιατρικής έρευνας και διάγνωσης» η πολιτειακή συμπεριφορά των Ελλήνων σε περιόδους εμφυλίων σπαραγμών. Πως είναι δυνατόν να αυτοεξευτελίζονται τόσο εύκολα; Πως είναι δυνατόν να υποτιμούν τον εαυτό τους και την Χώρα τόσο εύκολα;

Μετά από αυτά, ποια άραγε να ήταν η υπόληψη των Sarrail και Jonnart για τον Εμμανουήλ Ρέπουλη αλλά και για τους Έλληνες γενικότερα;

Δεν είναι τυχαίο ότι ακόμη και σήμερα οι Ευρωπαίοι μιλούν απαξιωτικά για τους Έλληνες.

Με βάση τα παραπάνω σημειώματα του Εμμανουήλ Ρέπουλη, που ουσιαστικά περιείχαν τις απόψεις του Βενιζέλου, τριάντα άτομα μεταξύ των οποίων ο Πρώην Πρωθυπουργός Δημήτριος Γούναρης, η ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων, Στρατηγός Βίκτωρ Δούσμανης, Ιωάννης Μεταξάς και Κωνσταντίνος Εσλιν, ο πρώην Δήμαρχος Αθηνών Σπύρος Μερκούρης, ο υιός του Βουλευτή Γεώργιος Μερκούρης και ο Ίων Δραγούμης την **4^η/17^η Ιουνίου 1917** εξορίστηκαν στην Κορσική. Ο Γεώργιος Στρέιτ, ο κύριος Σύμβουλος του Βασιλιά Κωνσταντίνου, είχε προλάβει να απομακρυνθεί λίγο ενωρίτερα ακολουθώντας τον Βασιλιά Κωνσταντίνο στην Ελβετία. Άλλα τριάντα άτομα, στελέχη του πρώην Κράτους των Αθηνών όπως οι πρώην Πρωθυπουργοί Σπυρίδων Λάμπρος και Στέφανος Σκουλούδης τέθηκαν υπό επιτήρηση ή εξορίστηκαν σε νησιά.

Η πολιτική ηγεσία του Κράτους των Αθηνών είχε εξουδετερωθεί και το πεδίο ήταν πλέον ελεύθερο. Από το γαλλικό καταδρομικό «Jurien de la Graviere» ο Βενιζέλος κινούσε τα νημάτα και κατηύθυνε τις ενέργειες για την μεταβίβαση της Κυβέρνησης. Οι δύο αντιπρόσωποί του, Εμμανουήλ Ρέπουλης και Ανδρέας Μιχαλακόπουλος συναντήθηκαν με εκπροσώπους της Κυβερνήσεως Ζαΐμη αλλά αντί μίας προσπάθειας για την «Ένωση της διχασμένης Ελλάδας» ουσιαστικά απαίτησαν την υποταγή του Κράτους των Αθηνών στο Κράτος της Θεσσαλονίκης. Όπως ήταν φυσικό ο Αλέξανδρος Ζαΐμης, για άλλη μία φορά στην πολιτική του καριέρα, αναγκάστηκε να παραιτηθεί. Ο δρόμος για τον Βενιζέλο ήταν ανοικτός.

Απλώς τότε κάποιος έπρεπε να χαλιναγωγήσει τις αντιδράσεις του λαού των Αθηνών προς τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Ο Jonnart και οι Γαλλικές Δυνάμεις ανέλαβαν πλέον την διά των όπλων προστασία της εισόδου του Βενιζέλου στην Αθήνα για την ανάληψη και την ορκομωσία της νέας Κυβέρνησης. Ενημερώθηκε ο Βασιλιάς Αλέξανδρος Ι, ο οποίος δεν είχε αντιρρήσεις (!) και στην συνέχεια ο Βενιζέλος κάλεσε εσπευσμένα τους συνεργάτες του στην Θεσσαλονίκη να κατέβουν στην Αθήνα για την παραλαβή της Κυβέρνησης. Η ορκομωσία θα γινόταν την **14^η/ 27^η Ιουνίου 1917**.

Ύστερα από διαβούλευση Βενιζέλου και Jonnart αποφασίσθηκε ότι θα ορκιζόταν η Κυβέρνηση που είχε εκλεγεί δύο χρόνια πριν με τις Εκλογές της 13^{ης} Ιουνίου 1915, η «**Κυβέρνηση των Λαζάρων**» όπως χαρακτηριστικά αποκλήθηκε. Αυτή η ενέργεια, θεωρήθηκε από την αντιπολίτευση που είχε παραμείνει στην Αθήνα και δεν είχε εξορισθεί, ως αντισυνταγματική και για τον λόγο αυτό τα περισσότερα μέλη της Βουλής δεν προσήλθαν στο Κοινοβούλιο. Για άλλη μία φορά μετά το 1910 ο Βενιζέλος με πλάγιες κινήσεις ^{[18] σελ. 1084}

«άδειαζε την Βουλή των Ελλήνων από την Αντιπολίτευση».

Την ημέρα της ορκομωσίας οι Γαλλικές Δυνάμεις υπό τον Στρατηγό Charles Régnauld κατέλαβαν με πυροβολαρχίες τα στρατηγικά σημεία των Αθηνών και καθ' όλη την διαδρομή που θα έκανε ο Βενιζέλος από τον Πειραιά μέσω της Λεωφόρου Συγγρού μέχρι το Σύνταγμα ήταν παραταγμένες γαλλικές αποικιακές δυνάμεις από την Σενεγάλη. Στην επιχείρηση συμμετείχαν και οι 400 Κρήτες Χωροφύλακες που είχαν αφιχθεί από την Θεσσαλονίκη σαν μία προσωπική φρουρά του Βενιζέλου.

Δυνάμεις από μία Γαλλική αποικία στην Αφρική επέβαλλαν την τάξη στην Αθήνα προκειμένου να ορκισθεί η Κυβέρνηση μίας νέας ... γαλλικής αποικίας.

Ένας τραχύς, σκληρός και αδίστακτος Γάλλος Βουλευτής με ιδιαίτερη εμπειρία στην διοίκηση γαλλικών αποικιών, κατέλυσε κάθε έννοια συντάγματος, εκθρόνισε και εξόρισε ένα Βασιλιά, απέκλεισε από τον θρόνο τον νόμιμο Διάδοχο, ενθρόνισε Βασιλιά δικής του επιλογής, εξόρισε τα στελέχη του Κράτους των Αθηνών, κατέλαβε την Αθήνα και διά των όπλων, απείλησε καταστάσεις, παρερμήνευσε και παρέβη τις εντολές της Αντάντ και τελικά εγκατέστησε μία Κυβέρνηση της δικής του επιλογής υπό τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Το χειρότερο απ' όλα ήταν το γεγονός ότι βρέθηκαν Έλληνες οι οποίοι δέχθηκαν να συμπορευθούν με αυτούς τους αδίστακτους Γάλλους.

Την **24^η Ιουνίου/ 7^η Ιουλίου 1917** ο Ύπατος Αρμοστής Charles Jonnart αναχώρησε από την Ελλάδα. Μαζί του πήρε και ένα «αναμνηστικό λαϊκό δώρο». Ο Υπουργός Εσωτερικών Εμμανουήλ Ρέπουλης διέταξε την επί εξάμηνο διεξαγωγή εράνου στην περιοχή Αθηνών και Πειραιώς προκειμένου να συγκεντρωθούν χρήματα για την αγορά του «αναμνηστικού δώρου»!!! ^[25]

Η Κυβέρνηση των Λαζάρων - Η υφέρπουσα Δικτατορία

Δικτατορία είναι η διά της βίας αρπαγή της Εξουσίας, η διάλυση της αντιπολίτευσης, ο περιορισμός των πολιτικών δραστηριοτήτων του λαού, η λογοκρισία του Τύπου και ο αφανισμός των αντιφρονούντων.

Η νέα Κυβέρνηση Βενιζέλου ικανοποίησε μέχρι την στιγμή εκείνη τα δύο πρώτα από τα πέντε κριτήρια μιας Δικτατορίας. Απέμενε ο περιορισμός των πολιτικών δραστηριοτήτων του λαού, η λογοκρισία αλλά και αφανισμός των αντιφρονούντων ο οποίος, αν και είχε αρχίσει με την εξορία των μεγάλων στελεχών, δεν θα αργούσε να επεκταθεί και στους υπόλοιπους οπαδούς του Βασιλιά, τους λεγόμενους και «γερμανόφιλους».

Ο Βενιζέλος, σφόδρα εκνευρισμένος με τα «*πολιτικά καθάρματα που επιτέλους εγκατέλειψαν την χώρα*», ^[26] με την Εκκλησία που προκάλεσε το ανάθεμα του Δεκεμβρίου 1916 και με τους φιλοβασιλικούς οπαδούς που είχαν οργιάσει κατά τα γεγονότα του Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1916, επιδόθηκε άμεσα στην ικανοποίηση και των άλλων τριών κριτηρίων της Δικτατορίας.

Τότε χάθηκε μία ακόμη ευκαιρία για την Ελλάδα!!!

Κατ' αρχάς την **25^η Ιουλίου/7^η Αυγούστου 1917**, με την δικαιολογία της εμπόλεμης κατάστασης ο Βενιζέλος κήρυξε «**Στρατιωτικό Νόμο**» και επέβαλλε την λογοκρισία στην σύνταξη και δημοσίευση των πρακτικών της Βουλής. Τα Στρατοδικεία ανέλαβαν δράση και ο ελληνικός λαός ενημερωνόταν πλέον για τα τεκταινόμενα στην Βουλή σύμφωνα με τις απόψεις του Βενιζέλου.

Ο δικηγόρος και πολιτικός από την Κρήτη Ιωσήφ Κούνδουρος διορίστηκε βασιλικός επίτροπος του Στρατοδικείου στην Αθήνα. Ακολούθησε η εκκαθάριση του Κρατικού μηχανισμού, η εξορία των υπαιτίων των Δεκεμβριανών στα νησιά του Αιγαίου, Θήρα, Αμοργό, Σίκινο, Φολέγανδρο, Ανάφη και Σκύρο και ο εκτοπισμός «θεωρητικά επικινδύνων προσώπων» σε περιοχές εκτός Αθηνών. Πολιτικά πρόσωπα που αποτελούσαν δυνητική απειλή για τις πολιτικές προθέσεις και επιδιώξεις του Βενιζέλου, παραπέμφθηκαν σε δίκες και φυλακίστηκαν. Μεταξύ αυτών και οι πρώην Πρωθυπουργοί της Ελλάδας Στέφανος Σκουλούδης και Ιωάννης Ράλλης. [11] IV σελ. 224, 234 και [18] σελ. 1084

Ο Μητροπολίτης Αθηνών Θεόκλητος ο οποίος είχε πρωτοστατήσει στο Ανάθεμα, «παύθηκε». Οι Μητροπολίτες και οι άλλοι ιερωμένοι που συμμετείχαν στο ανάθεμα παραπέμφθηκαν σε εκκλησιαστικά δικαστήρια και «παύθηκαν» επίσης.

Ο Πρόεδρος και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, ανώτατοι δικαστικοί, πρεσβευτές, καθηγητές Πανεπιστημίου είχαν την ίδια τύχη.

Ήταν η πλέον σαρωτική εξάρθρωση του κρατικού μηχανισμού που έχει γνωρίσει η χώρα. Ίσως μόνον η Χούντα των Συνταγματαρχών της 21^{ης} Απριλίου και η Δικτατορία του Μεταξά να την έχουν ξεπεράσει. Ίσως...

Ένα ολοκληρωτικό καθεστώς, μία Δικτατορία είχε και πάλι εγκατασταθεί στην Ελλάδα.

Η δράση αυτής της δικτατορίας του Βενιζέλου, η οποία διήρκεσε μέχρι το 1920, είναι υπεύθυνη για την **πλήρη κομματικοποίηση του Κράτους αλλά και την μόνιμη αντιπαλότητα των Ελλήνων πολιτών**: «των θεωρούμενων δημοκρατικών – προοδευτικών – κεντρικών – βενιζελικών με τους θεωρούμενους βασιλικούς – δεξιούς – εθνικόφρονες – συντηρητικούς».

«Ο Εθνικός Διχασμός είχε αρχίσει το 1916 αλλά τότε εγκαταστάθηκε και παρέμεινε σαν κατάρα του Έθνους ακόμη και μέχρι σήμερα».

Η μεγαλοψυχία των Ηγετών είναι ένα προτέρημα που φαίνεται σε παρόμοιες περιστάσεις. Τα «πολιτικά βασιλικά καθάρματα» που εγκατέλειψαν την Ελλάδα είχαν δώσει τότε στον Βενιζέλο την μεγάλη και ανέλπιστα ευκαιρία να δείξει μεγαλοψυχία και να ενώσει όλους τους Έλληνες. Δυστυχώς την έχασε και δεν είναι τυχαίο ότι 100 χρόνια μετά, ακόμη και σήμερα η Ελλάδα ζει με τον απόηχο του μίσους εκείνου του εθνικού διχασμού.

Είναι αναμφισβήτητο και γνωστό σε όλους ότι οι θεσμοί της Βασιλείας, της Ύπατης Αρμοστείας κλπ. υπάρχουν για να εξυπηρετούν κάποια ξένα συμφέροντα. Οι Προστάτιδες Δυνάμεις που όρισαν τους Βασιλιάδες και τους Ύπατους Αρμοστές στην Ελλάδα, προφανώς το έκαναν για να προστατεύουν και να προωθούν τα δικά τους συμφέροντα στην περιοχή.

Εντούτοις στην προκειμένη περίπτωση και προς μεγάλη έκπληξη όλων, ο Δανός την καταγωγή, δεξιός και συντηρητικός Βασιλιάς Κωνσταντίνος εναντιώθηκε στις Προστάτιδες Δυνάμεις, εναντιώθηκε στους θεωρητικά αφέντες του και υιοθέτησε την πολιτική της ουδετερότητας διότι έτσι πίστευε ότι υπερασπιζόταν το συμφέρον της Ελλάδας. Ίσως και να ήταν αλήθεια ότι «έπαιζε το παιχνίδι» του Κάιζερ, όμως το γεγονός ήταν ότι ουδέποτε αποτόλμησε να συντάξει την Ελλάδα με τις Κεντρικές Δυνάμεις.

Στον αντίποδα ο δημοκράτης, ο προοδευτικός Έλληνας Βενιζέλος προσεταιρίστηκε τον Ύπατο Αρμοστή Jonhart και τις Προστάτιδες Δυνάμεις, τους τυπικά Συμμάχους αλλά πραγματικά εχθρούς του Έθνους και υιοθέτησε την πολιτική συμμετοχής στον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο, προσέφερε το αίμα των Ελλήνων, ελπίζοντας στην ... μεγαλοψυχία αλλά και την γενναιοδωρία τους προκειμένου να αποκομίσει οφέλη για την Ελλάδα. Ματαίως... , όπως άλλωστε θα αποδειχθεί από τα γεγονότα που θα ακολουθήσουν,

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει και για τις εκκαθαρίσεις που έκανε η Κυβέρνηση Βενιζέλου στις Ένοπλες Δυνάμεις. Όπως προαναφέρθηκε, η Ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων είχε ήδη εξορισθεί με ενέργειες του Jonhart και καθ' υπόδειξη του Βενιζέλου (επιστολή Ρέπουλη) στην Κορσική. Την αποστολή της εκκαθάρισης των μικρότερων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων ανέλαβαν ο έμπιστος Υπουργός Γεωργίας και Εθνικών Κτημάτων Ανδρέας Μιχαλακόπουλος ως επιβλέπων σύμβουλος και ο Προσωπάρχης του Υπουργείου Στρατιωτικών, Αντισυνταγματάρχης Θεόδωρος Πάγκαλος (παππούς του Νεοέλληνα πολιτικού) ως εκτελεστής.

Οι αποστρατείες των φιλοβασιλικών που ακολούθησαν ήσαν σαρωτικές. Οι «μη χαρακτηρισμένοι ως φίλοι του νέου καθεστώτος» είτε αποστρατεύθηκαν ή μετατέθηκαν σε αδρανείς θέσεις.

Υπάρχουν αναφορές που ομιλούν για αποστρατεία του 40% του συνόλου των Μονίμων Αξιωματικών. Υπάρχουν αναφορές που ομιλούν για μαζική άκαιρη προαγωγή 65 αξιωματικών προκειμένου να προαχθεί μαζί τους και ο εκτελεστής του προγράμματος εκκαθάρισης, Αντισυνταγματάρχης Θεόδωρος Πάγκαλος.

Ο Αντισυνταγματάρχης Θεόδωρος Πάγκαλος

Υπάρχουν αναφορές που ομιλούν για μαζικές μεταθέσεις αξιωματικών που στην πράξη σημαίνουν «παραγκωνισμό». Και μέσα σε όλη αυτή την αναστάτωση και ουσιαστικά διάλυση των Ενόπλων Δυνάμεων, η Κυβέρνηση Βενιζέλου πίστευε ότι μπορούσε να κάνει «άμεση γενική επιστράτευση» και να θέσει τον Ελληνικό Στρατό στην διάθεση της Αντάντ. ^[11] Η μόνη αξιόπιστη πηγή για το θέμα είναι τα αρχεία του Προσωπικού του Γενικού Επιτελείου Στρατού, εάν ακόμη υπάρχουν και δεν έχουν καταστραφεί.

Η είσοδος της Ελλάδας στον πόλεμο

Ο Βενιζέλος, σαν Πρωθυπουργός της *de jure* πλέον Κυβέρνησης της Ελλάδας, την **30^η Ιουνίου 1917**, με τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις σχεδόν σε κατάσταση διάλυσης, ^{[4] σελ. 152.}

«κήρυξε τον πόλεμο στις Κεντρικές Δυνάμεις και αυτή η κίνηση του Βενιζέλου, μετά το πέρας του πολέμου, απετέλεσε την βάση των ελληνικών διεκδικήσεων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία».

Εντούτοις άρχισε τότε μία παρωδία επιστράτευσης και μαζί της η Ελληνική Ιστορία άρχισε να καταγράφει νέες δραματικές σελίδες, που για κάποιους λόγους η ίδια αποφάσισε να τις κρύβει ή τουλάχιστον να μην τις εμφανίζει στην πρώτη σελίδα. Ίσως η Ελληνική Ιστορία να ντρέπεται ...

Ο Βενιζέλος πάντοτε «είχε το σύνδρομο του αφανούς Στρατηγού» και κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους προσπάθησε πολλές φορές να επιδείξει την «κρυφή στρατηγική του ικανότητα». Αυτό ήταν και μία από τις αιτίες της αντιπαλότητας που δημιουργήθηκε με τον Βασιλιά Κωνσταντίνο, ο οποίος όμως αποδεδειγμένα είχε στρατηγικές ικανότητες. Έτσι ο «Στρατηγός» Βενιζέλος, που εκτός από Πρωθυπουργός της Κυβέρνησης των Λαζάρων ανέλαβε και Υπουργός Στρατιωτικών, θεωρούσε ότι η *Κινητοποίηση των Ενόπλων Δυνάμεων και η Γενική Επιστράτευση είναι απλές υποθέσεις.*

Αλλά όχι μόνο αυτό. Θεωρούσε ότι:

η Κινητοποίηση διαλυμένων Ενόπλων Δυνάμεων και η Γενική Επιστράτευση είναι απλές υποθέσεις.

Αυτό όμως δεν ισχύει και σε παρόμοιες καταστάσεις ακόμα και οι έμπειροι Στρατηγοί της Χούντας της 21^{ης} Απριλίου είχαν αποτύχει.

«Κινητοποίηση των Ενόπλων Δυνάμεων και Γενική Επιστράτευση απαιτούν οργανωμένο Κράτος, οργανωμένο Γενικό Επιτελείο και πειθαρχημένο Στράτευμα».

Οργανωμένο Κράτος δεν υπήρχε, οι Βενιζέλος, Ρέπουλης και Josphart είχαν διαλύσει την ηγεσία του Γενικού Επιτελείου και ο Συνταγματάρχης Θεόδωρος Πάγκαλος διέλυε το Στράτευμα, με αποτέλεσμα η Ελλάδα μέχρι το τέλος του 1917 να έχει αποτύχει να φέρει τον Στρατό της σε μία αξιόμαχη κατάσταση που θα της επέτρεπε να μπει στο Μακεδονικό Μέτωπο με αξιώσεις.

Η κατάσταση στις Ένοπλες Δυνάμεις άρχισε να αλλάζει μερικώς και τα πνεύματα άρχισαν να ηρεμούν όταν την **20^η Ιανουαρίου/ 2^α Φεβρουαρίου 1918** ο παλαίμαχος και έμπειρος Στρατηγός Πέτρος Δαγκλής διορίστηκε ως Αρχηγός του Στρατού και παράλληλα απομακρύνθηκε ο Συνταγματάρχης Θεόδωρος Πάγκαλος από Προσωπάρχης του Επιτελείου. Διοικητής του Α' Σώματος Στρατού τοποθετήθηκε ο Στρατηγός Λεωνίδας Παρασκευόπουλος ο οποίος δεν είχε και τις καλλίτερες σχέσεις με τον Στρατηγό Δαγκλή.

Τον **Φεβρουάριο 1918**, από στρατιωτικής πλευράς ο ελληνικός στρατός που τα τελευταία δύο χρόνια είχε γίνει το θέμα της συμμετοχής της Ελλάδας στον πόλεμο, ήταν μάλλον ανύπαρκτος. Σύμφωνα με αναφορές του Στρατηγού Π. Δαγκλή η κατάσταση στο Ελληνικό Στράτευμα και στο Γενικό Επιτελείο ήταν *τραγελαφική*, κάτι που ο Στρατηγός συνέχιζε να επαναλαμβάνει στις αναφορές του μέχρι και τον Αύγουστο 1918. [27] σελ. 309

Ο Ελληνικός Στρατός, το βασικό διαπραγματευτικό χαρτί του Βενιζέλου για την είσοδο της Ελλάδας στον πόλεμο είχε διαλυθεί από πολιτικές σκοπιμότητες.

Υπήρχαν μόνο τρεις Μεραρχίες που συγκροτούσαν τον «αντάρτικης νοοτροπίας» Στρατό της Εθνικής Αμύνης υπό την διοίκηση του Στρατηγού Επαμεινώνδα Ζυμβρακάκη καθώς και η Μεραρχία Λαρίσης υπό τον Στρατηγό Κωνσταντίνο Νίδερ. Όλες οι Μεραρχίες είχαν συγκροτηθεί εκ των ενόντων και οι πειθαρχημένες δυνάμεις των Βαλκανικών Πολέμων μάλλον είχαν μετατραπεί, με την ευρύτερη ελληνική έννοια, σε «ασκέρια».

Ο Στρατός του πρώην Κράτους των Αθηνών είχε ουσιαστικά διαλυθεί και η απόφαση της Κυβέρνησης για Γενική Επιστράτευση έγινε δεκτή με πληθώρα στάσεων, εξεγέρσεων και λιποταξιών. Ολόκληρες Μονάδες του Στρατού που στάθμευαν στην Πάτρα, στην Λαμία, στην Αταλάντη, στην Θήβα, στην Λειβαδιά και στην Χαλκίδα στασίασαν κατά της Κυβέρνησης των Λαζάρων αντιδρώντας στην Γενική Επιστράτευση.

Οι στρατιωτικοί δεν ήταν πρόθυμοι να πολεμήσουν για τον Βενιζέλο και για τους Γάλλους.

Στις τάξεις των αξιωματικών εξακολουθούσαν να υπάρχουν αρκετοί οπαδοί του Βασιλιά. Αρκετοί από αυτούς βρισκόταν στο Goerlitz από τότε που ο Στρατηγός Χατζόπουλος είχε οδηγήσει το Δ' Σώμα Στρατού σε εθελούσια εξορία και κατ' άλλους σε παράδοση {Κεφ. 6, σελ.36}. Όπως συνήθως συμβαίνει σ' αυτές τις καταστάσεις κάποιοι ενθουσιάζονται, φανατίζονται και περνούν σε υπερβολές που στην ουσία δεν προσφέρουν κάτι. Στα πλαίσια αυτά, δύο Έλληνες φιλοβασιλικοί αξιωματικοί έφυγαν από το Goerlitz και με γερμανικό υποβρύχιο έφτασαν στη Πελοπόννησο με «αντικειμενικό σκοπό την κατασκοπία υπέρ του Βασιλέως». [11] IV σελ. 233

Συλλογική ανοησία, ενθουσιώδης φανατισμός και υπερβολές οδήγησαν δύο Έλληνες αξιωματικούς σε μία άσκοπη ενέργεια με αμφίβολα στρατιωτικά κέρδη. Οι δύο αξιωματικοί, τον Φεβρουάριο 1918, συνελήφθησαν και βεβαίως καταδικάστηκαν σε θάνατο «για κατασκοπία εις βάρος της Ελλάδας». Δίκαιο ή άδικο, κανείς δεν είναι σε θέση να το πει...

Η κατάσταση άρχισε πάλι να πολώνεται και αμέσως η Κυβέρνηση των Λαζάρων συνέστησε έκτακτα Στρατοδικεία στη Λαμία και στην Θήβα τα οποία καταδίκαιζαν ομαδικά τους στασιαστές σε θάνατο. Με συνοπτικές διαδικασίες οι στρατιωτικοί πρωταίτιοι των στάσεων εκτελέστηκαν δια τουφεκισμού. Η πρακτική αυτή είχε εφαρμοσθεί από την Κυβέρνηση Kerensky στους επαναστατημένους Ρώσους στρατιώτες που λιποτακτούσαν ομαδικά από το Ανατολικό Μέτωπο.

Όμως κάτω από τέτοιες καταστάσεις οι στρατιώτες δεν πολεμούν.

Απλά συμμετέχουν στον πόλεμο και εύχονται να γυρίσουν το συντομότερο στις εστίες τους. Αδιαφορούν για την έκβαση του πολέμου.

Οι σημαντικές μεταρρυθμίσεις της περιόδου 1917-1920

Μέσα σ' αυτή την θελλώδη τριετία 1917-1920 η απολυταρχική Κυβέρνηση του Βενιζέλου πιστώνεται με κάποιες ιδιαίτερα θετικές και σημαντικές προσπάθειες μεταρρυθμίσεων στην Γεωργία, την Παιδεία και την Οικονομική Πολιτική. Είναι αναμφισβήτητο ότι ο Βενιζέλος ήταν ένας ικανώτατος και αποτελεσματικός πολιτικός άνδρας. Εάν η Ελλάδα τότε ήταν σε ειρηνική περίοδο, ο Βενιζέλος θα είχε κατορθώσει να την μεταμορφώσει σε μία σύγχρονη ευρωπαϊκή χώρα. Δυστυχώς ο Βενιζέλος, έχοντας την εύθραυστη υποστήριξη του Άγγλου Πρωθυπουργού Lloyd George, είχε πιστέψει στο απατηλό όνειρο της παλινόρθωσης της Μεγάλης Ελλάδας. [19] σελ 76

Μερικά χρόνια πίσω, την 6^η Μαρτίου 1910, δυνάμεις της Χωροφυλακής συνεπικουρούμενες από μονάδες του Ελληνικού Στρατού κατέπνιξαν την *επανάσταση των αγροτών στο Κιλελέρ* κατά των Τσιφλικάδων. Ήταν η εποχή που ο Βενιζέλος μόλις είχε ανέβει στην Αθήνα και ήταν ο «αφανής Σύμβουλος» των επαναστατών του Εθνικού Συνδέσμου. Πρωθυπουργός από την 15^η Ιανουαρίου 1910 ήταν ο προωθηθείς από τον Βενιζέλο, Στέφανος Δραγούμης. {Κεφ. 2, σελ. 31}

Επτά χρόνια αργότερα, κατά την διάρκεια του ναυτικού αποκλεισμού του Κράτους των Αθηνών από τις Δυνάμεις της Αντάντ ο σιτοβολώνας της Θεσσαλίας είχε αναδειχθεί σε θέμα μείζονος σημασίας. Τότε ο Βενιζέλος από την Θεσσαλονίκη ήλθε για πρώτη φορά κοντά στην πραγματικότητα, αντελήφθη την οικονομική σημασία του θεσσαλικού κάμπου, διαπίστωσε ότι περίπου το 70% του Θεσσαλικού κάμπου ανήκε σε 250 Τσιφλικάδες και σχεδόν αμέσως μόλις κατέβηκε στην Αθήνα, την

21^η Ιουλίου 1917, αποφάσισε την διά Νόμου αναγκαστική απαλλοτρίωση και την διανομή της γης στους κολίγους του κάμπου.

Στον τομέα της Οικονομικής Πολιτικής ο Βενιζέλος εισήγαγε τολμηρές φορολογικές μεταρρυθμίσεις υπέρ των ασθενέστερων οικονομικά. Τότε ψηφίστηκε και «ο πολεμικός φόρος» που επιβλήθηκε στα έκτακτα κέρδη των εταιρειών.

Ο Βενιζέλος προκειμένου να εξαφανίσει τον αναλφαριθμισμό, διόρισε σε ανώτατες θέσεις της Παιδείας τρεις εξαιρετικούς εκπαιδευτικούς, τους Δελμούζο, Γληνό και Τριανταφυλλίδη οι οποίοι αναμόρφωσαν την κατώτερη Παιδεία, καθιέρωσαν την δημοτική γλώσσα και εξέδωσαν νέα σύγχρονα βιβλία για τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού. Ιδρύθηκαν οι Ακαδημίες (Διδασκαλεία) από τις οποίες θα αποφοιτούσαν εξειδικευμένοι πλέον Δάσκαλοι. Στην Ανώτατη Παιδεία δόθηκε μία στροφή στην εκπαίδευση και προς τεχνικές κατευθύνσεις. Το «Σχολείο των Βιομηχάνων Τεχνών» μετονομάστηκε σε Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και αναγνωρίστηκε ισότιμο με το Πανεπιστήμιο. Ιδρύθηκαν επίσης το Χημικό Τμήμα του Πανεπιστημίου (1919), η Γεωπονική Σχολή και η Ανώτατη Σχολή Εμπορικών Σπουδών" (1920). [28]

Η κατάσταση στον τομέα της Υγείας ήταν δραματική. Διάσπαρτα υγειονομικά ιδρύματα, άθλια δημοτικά νοσοκομεία, έλλειψη ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού αλλά προπάντων απουσία υγειονομικής πολιτικής και υγειονομικής νομοθεσίας. Με τον Νόμο του 1914 «Περί επιβλέψεως της δημοσίας υγείας», για πρώτη φορά το κράτος εγκαταλείπει τη φιλανθρωπική και την τοπική διάσταση των υπηρεσιών Υγείας και αναγνωρίζει την ευθύνη του σε εθνική κλίμακα. Δυστυχώς η εφαρμογή του Νόμου καθυστέρησε μέχρι το 1922 και μετά την Μικρασιατική καταστροφή.

Οι Κυβερνήσεις Βενιζέλου και ο ίδιος προσωπικά προσπάθησαν πάρα πολύ για την ανάταξη της υγείας και την βελτίωση των συνθηκών περίθαλψης των πολιτών. Το 1917 δημιούργησε για πρώτη φορά το Υπουργείο Υγείας, προσπάθησε να αποκεντρώσει τις υπηρεσίες Υγείας ιδρύοντας Νοσοκομεία στην επαρχία αλλά τα τελικά αποτελέσματα αυτής της προσπάθειας ήταν πτωχά. [29]

Η Υγεία στην Ελλάδα, για λόγους που είναι γνωστοί σε όλους, ουδέποτε έφθασε και ούτε θα φθάσει στα επίπεδα υγείας και περίθαλψης των άλλων Ευρωπαϊκών Κρατών.

Όταν αυτά συνέβαιναν στην Ελλάδα, στην Ρωσία είχαν αρχίσει οι διεργασίες και τα γεγονότα που οδήγησαν στην μεγάλη Οκτωβριανή Επανάσταση των Μπολσεβίκων.

Η Μεγάλη Οκτωβριανή Επανάσταση στην Ρωσία.

Η αυθόρμητη Επανάσταση των εργατών και των στρατιωτών του Φεβρουαρίου 1917, κάπου εκεί κοντά στο αποτυχημένο πραξικόπημα του Στρατηγού Lavr Kornilov τον Αύγουστο του 1917, «είχε εκπνεύσει», στην καθομιλουμένη «είχε μείνει από καύσιμα».

Ο ευνοούμενος της τύχης Πρωθυπουργός Kerensky τόσο με τις ευλογίες των Σοβιέτ όσο και με την βοήθεια των επαναστατημένων εργατών και στρατιωτών αλλά και την συνδρομή των κυνηγημένων Μπολσεβίκων κατάφερε να καταστείλει το κίνημα του Στρατηγού Lavr Kornilov και να ανανεώσει έτσι την θέση του στην Εξουσία.

Η πολιτική κατάσταση στην Ρωσία φαινόταν να κινείται, έστω και με προβλήματα, από την Τσαρική Ολιγαρχία προς ένα αστικό πολίτευμα. Η ένταση έδειχνε να εκτονώνεται με μία «ελεγχόμενη από τα Σοβιέτ Σοσιαλιστική Δημοκρατία» επικεφαλής της οποίας παρέμεινε ως Πρωθυπουργός και Υπουργός των Ενόπλων Δυνάμεων ο Kerensky. Παρ' όλα αυτά, στην πραγματικότητα, ο Kerensky δεν είχε ούτε την δύναμη μήτε και το πολιτικό ανάστημα να επιβληθεί σ' αυτό το πολιτικό μωσαϊκό των επαναστατημένων.

Έτσι σχεδόν φυσιολογικά άρχισε να εμφανίζεται στις μάζες ως θεόπεμπτη λύση

«η κατάληψη της Εξουσίας από τον εξόριστο ο Lenin και τους Μπολσεβίκους οι οποίοι πλέον είχαν αρχίσει να ελέγχουν και τα Σοβιέτ».

Στο κομβικό αυτό σημείο μέσα στις τάξεις των Μπολσεβίκων εμφανίστηκαν και πάλι οι δύο τάξεις.

(1) η γνωστή συντηρητική θέση των Kamenev και Zinoviev ότι:

«η νέα παράταξη του σοσιαλδημοκράτη Kerensky θα ήταν στην Κυβέρνηση και το κόμμα των Μπολσεβίκων θα έπαιζε το ρόλο της νόμιμης αριστερής αντιπολίτευσης» αλλά και

(2) η πιο ριζοσπαστική θέση του Lenin

«ο οποίος ήθελε την εξουσία άμεσα και με επαναστατικό τρόπο».

Vladimir Ilyich Ulyanov - Lenin

Πριν από τις λεπτομέρειες της Οκτωβριανής Επανάστασης είναι σημαντικό να παρουσιαστούν συνοπτικά οι φυσιογνωμίες των κυριότερων ηγετών της, όπως αυτές είχαν διαμορφωθεί μέχρι τον Οκτώβριο του 1917.

Vladimir Lenin

Ο Lenin γεννήθηκε στο Sibirsk στη δυτική όχθη του ποταμού Βόλγα (πατρίδα επίσης του Kerensky) από γονείς εκπαιδευτικούς και είχε βαπτισθεί Χριστιανός Ορθόδοξος. Το πραγματικό του όνομα ήταν Vladimir Ilyich Ulyanov ενώ Lenin ήταν το ψευδώνυμο. Στις φλέβες του κυλούσε αίμα Ρωσικό χριστιανικό, Ταταρικό, Γερμανικό, Σουηδικό και Εβραϊκό από την οικογένεια της γιαγιάς του. Ήταν άριστος μαθητής, με διακρίσεις και εν μέσω εξοριών, διωγμών και επαναστάσεων κατόρθωσε να σπουδάσει Δικηγόρος. Λίγο μετά την Επανάσταση του Φεβρουαρίου 1917 ήλθε με το ειδικό σφραγισμένο τραίνο μέχρι τα σύνορα της Ρωσίας και από εκεί μπήκε στην χώρα σαν παράνομος. Με τα γεγονότα του Ιουλίου 1917 στην Αγία Πετρούπολη αναγκάστηκε να φύγει εκτός Ρωσίας και μέχρι λίγο πριν την Οκτωβριανή Επανάσταση κρυβόταν στην Φινλανδία σαν ανεπιθύμητος από την Κυβέρνηση Kerensky. Επέστρεψε στην Ρωσία μία εβδομάδα πριν την Οκτωβριανή Επανάσταση, γεγονός που σημαίνει ότι κάποιοι άλλοι συνεργάτες και κάποιος άλλος μηχανισμός προετοίμαζε την κατάσταση.

Gregory Zinoviev

Γεννήθηκε στην Ουκρανία από Εβραίους γονείς. Το πραγματικό του όνομα ήταν Onsei-Gershon Aronovich Radomyslsky Apfelbaum. Σπούδασε Φιλοσοφία, Λογοτεχνία και Ιστορία και ουσιαστικά ήταν το Νο 2 της επανάστασης. Λίγο πριν την Οκτωβριανή Επανάσταση κρυβόταν μαζί με τον Lenin στην Φινλανδία σαν ανεπιθύμητος από την Κυβέρνηση Kerensky. Επέστρεψε στην Ρωσία μαζί με τον Lenin, μία εβδομάδα πριν την επανάσταση.

Lev Kamenev

Γεννημένος στην Μόσχα από Εβραίο πατέρα και Ορθόδοξη μητέρα. Το πραγματικό του όνομα ήταν Rosenfeld. Ο πατέρας του πλούτισε από την κατασκευή της σιδηροδρομικής γραμμής Baku – Batumi και αυτό εξασφάλισε στον Lev μία πρώτη καλή εκπαίδευση μέχρι το Πανεπιστήμιο το οποίο εγκατέλειψε το 1902 και ουσιαστικά έγινε ένας από τους «επαγγελματίες επαναστάτες» του Λένιν. Παρά το σοφιστικό, καθηγητικό και άκρως επαναστατικό του ύφος, ο Lev Kamenev δεν πήρε ποτέ πτυχίο Πανεπιστημίου. Ήταν εξόριστος στην Σιβηρία όταν ξέσπασε η επανάσταση του Φεβρουαρίου 1917 οπότε απελευθερώθηκε και επέστρεψε στην Αγία Πετρούπολη όπου και παρέμεινε μέχρι την Οκτωβριανή Επανάσταση.

Leon Trotsky

Γεννήθηκε σε ένα μικρό χωριό της Ουκρανίας από Εβραίους γονείς. Το πραγματικό του όνομα ήταν Lev Davidovich Bronstein. Εξορίες και φυλακίσεις κατά την διάρκεια της νεότητας τον ανάγκασαν να εγκαταλείψει το πτυχίο του Μαθηματικού και όπως ο Lev Kamenev, ο οποίος παντρεύτηκε την αδελφή του Olga, δεν πήρε ποτέ πτυχίο Πανεπιστημίου. Το 1914 βρέθηκε να κάνει τον πολεμικό ανταποκριτή στο Παρίσι. Το 1915 η Γαλλία, για την επαναστατική του δραστηριότητα, τον εκτόπισε στην Ισπανία και αυτή με την σειρά της στις ΗΠΑ. Έφτασε στην Νέα Υόρκη {;;;} τον Ιανουάριο 1917 και μετά την Επανάσταση του Φεβρουαρίου αποφάσισε να επιστρέψει στην Ρωσία με πλοίο. Στην διαδρομή συνελήφθη από τους Άγγλους και ... χρειάστηκε η επέμβαση του Πρωθυπουργού της προσωρινής Κυβέρνησης Miliukov - Kerensky για να αφεθεί ελεύθερος. Έφθασε στην Ρωσία τον Μάιο 1917, σχεδόν αμέσως τάχθηκε επικεφαλής των Μενσεβίκων αλλά συντάχθηκε με τους Μπολσεβίκους περί τον Ιούλιο 1917 οπότε συνελήφθη και φυλακίστηκε. Παρέμεινε στην φυλακή για 40 ημέρες και αποφυλακίστηκε μετά την αποτυχία του κινήματος του Στρατηγού Κορνίλον. Ήταν από τις κυριότερες φυσιογνωμίες της επανάστασης και ο οργανωτής της «εκτός νόμου» λαϊκής στρατιωτικής πολιτοφυλακής η οποία λίγο αργότερα θα αποτελούσε την βάση δημιουργίας του Ερυθρού Στρατού.

Matvei Muranov

Γεννήθηκε σε ένα χωριό κοντά στο Χάρκοβο της Ουκρανίας από γονείς χωρικούς. Εργάστηκε στην κατασκευή σιδηροδρόμων και παράλληλα άρχισε την επαναστατική του δράση. Οι θέσεις του ήταν απόλυτες χωρίς παραχωρήσεις και υποχωρήσεις. Για την δράση του εξορίστηκε στην Σιβηρία, αντιμετώπισε την ποινή του θανάτου αλλά με την Επανάσταση του Φεβρουαρίου 1917 μαζί με τους Kamenev και Stalin απελευθερώθηκε και επέστρεψε στην Αγία Πετρούπολη όπου ανέλαβε την Pravda και έγινε μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής των Σοβιέτ. Μέσα στο καλοκαίρι του 1917 έγινε μέλος της Κεντρικής Επιτροπής των Μπολσεβίκων.

Yakov Sverdlov

Γιος Εβραίου χαρακτήρα, γεννήθηκε στο Novgorod της Ρωσίας. Το πραγματικό του όνομα ήταν Yakov Solomon. Παρ' ότι η πρόωγη εμπλοκή του σε επαναστάσεις δεν του επέτρεψε την μόρφωσή του, εντούτοις ανεδείχθη σε μία από τις ηγετικές μορφές των Μπολσεβίκων. Μέχρι τον Φεβρουάριο 1916 ήταν εξόριστος στην Σιβηρία οπότε απελευθερώθηκε. Επέστρεψε στην Αγία Πετρούπολη μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση. Θα ήταν ο επικεφαλής της ομάδας των Μπολσεβίκων που εκτέλεσε τον Τσάρο και την οικογένειά του.

Joseph Stalin

Γεννήθηκε στο Gori της Γεωργίας και ήταν γιος τσαγκάρη. Το πραγματικό του όνομα ήταν Ioseb Besarionis dze Jughashvili. Ακολούθησε σπουδές σε κάποιες ιερατικές σχολές αλλά η επαναστατική του δράση δεν του επέτρεψε να συνεχίσει και παρέμεινε ημι-μορφωμένος. Για την επαναστατική του δράση εξορίστηκε στην Σιβηρία απ' όπου επέστρεψε το 1916. Με την Επανάσταση του Φεβρουαρίου 1917 ανέλαβε την διεύθυνση της Pravda. Κατά τα γεγονότα του Ιουλίου 1917 βοήθησε τον Lenin να διαφύγει στην Φινλανδία και ο ίδιος μάλλον κρύφτηκε κάπου στην Ρωσία μέχρι την Οκτωβριανή Επανάσταση.

Maxim Litvinov

Γεννήθηκε σε μία περιοχή της σημερινής Πολωνίας και ήταν γόνος εύπορης οικογένειας Εβραίων Τραπεζιτών. Το πραγματικό του όνομα ήταν Meir Henoch Mojszewicz Wallach-Finkelstein. Μετά τα πρώτα χρόνια στις επαναστάσεις και τους διωγμούς έφυγε από την Ρωσία και τελικά εγκαταστάθηκε στο Λονδίνο όπου εμφανιζόταν ως ο επίσημος εκπρόσωπος των Μπολσεβίκων.

Moisei Uritsky

Γεννήθηκε στην Ουκρανία και ήταν γιος Εβραίου εμπόρου. Σπούδασε στην Νομική Σχολή του Κιέβου και ήταν ο οργανωτής του μυστικού δικτύου πολιτικής επιμόρφωσης των πληθυσμών. Από την Εξουσία σε συνεργασία με τον διαβόητο πράκτορα Alexander Parvus εργάζονταν για την διάβρωση του δικτύου των Μυστικών Υπηρεσιών του Τσάρου. Επέστρεψε στην Ρωσία το 1917 και λίγους μήνες πριν την Οκτωβριανή Επανάσταση συντάχθηκε με τους Μπολσεβίκους.

Karl Radek

Γεννήθηκε στο Lvon της Ουκρανίας από Εβραίους γονείς. Το πραγματικό του όνομα ήταν Karol Sobelsohn και ήταν η επαφή του Lenin με την Γερμανική Αριστερά. Ήταν ένας από τους 32 επιβάτες που συνόδευαν τον Lenin στο ειδικό σφραγισμένο τρένο αλλά κατά την επιστροφή παρέμεινε στην Κοπεγχάγη. Μπήκε στην Ρωσία αμέσως μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση.

Αυτοί ήταν κατά βάση «οι επαγγελματίες επαναστάτες» οι οποίοι άρχισαν την Οκτωβριανή Επανάσταση πάντα υπό την ηγεσία του Lenin. Κάποιοι απ' αυτούς, κατά καιρούς, αντιδρούσαν στις θέσεις του Lenin αλλά κατά την κρίσιμη ώρα της επανάστασης συντάχθηκαν μαζί του.

Όπως φαίνεται η πλειονότητα των συνεργατών αλλά και ο ίδιος ο Lenin έχουν εβραϊκές ρίζες ή κάποια εβραϊκή καταγωγή. Οι λόγοι που δίδονται στην βιβλιογραφία είναι κατά βάση δύο:

- ✚ Σύμφωνα με κάποιες απόψεις οι επί χρόνια διωγμοί και η καταπίεση των Εβραίων από το Ολιγαρχικό πολίτευμα των Τσάρων δημιούργησε την βάση πάνω στην οποία στηρίχθηκε η αντίδραση. Οι περισσότερες επαναστατικές, συνδικαλιστικές οργανώσεις δημιουργήθηκαν περί τα τέλη του 19^{ου} και αρχές του 20^{ου} αιώνα και με τις οποίες πρώτοι συντάχθηκαν οι καταπιεσμένοι Εβραίοι, οι οποίοι παρά τους διωγμούς και την καταπίεση ήταν η πλέον μορφωμένη μερίδα του ρωσικού λαού. [30]
Ο Lenin είχε αντιληφθεί ότι θα μπορούσε να στηρίξει τα επαναστατικά του σχέδια στους ευφυείς και μορφωμένους Εβραίους: [31] σελ. 352.
«Ένας ευφυής Ρώσος είναι σχεδόν πάντα Εβραίος στην καταγωγή ή κάποιος με εβραϊκό αίμα στις φλέβες του».

- ✚ Σύμφωνα με μία δεύτερη θεωρία, την οποία μάλιστα υποστηρίζουν και κάποιοι εβραϊκοί κύκλοι, η Οκτωβριανή Επανάσταση σχεδιάστηκε, χρηματοδοτήθηκε και εκτελέστηκε από Εβραϊκά lobbies. Η θεωρία αυτή, ανάλογα με τον επιδιωκόμενο τελικό αντικειμενικό σκοπό, επιμερίζεται σε δύο επιμέρους κλάδους, ο ένας με τον ανθρωπιστικό μανδύα και ο άλλος με τον οικονομικό.
Ο ανθρωπιστικός μανδύας αναφερόταν σε μία επανάσταση που έγινε από τον λαό (προλεταριάτο) για τον λαό.
«Οι λαοί έπρεπε να πάρουν στα χέρια τους την τύχη της ζωής τους»
«Οι λαοί έπρεπε να αποφασίζουν για την αυτοδιάθεσή τους»
«Οι λαοί έπρεπε να πάρουν τα θέματα πολέμου και ειρήνης στα χέρια τους».

Ο οικονομικός μανδύας είχε λιγότερο ιδεαλιστικές αξίες. Εκτός των παραπάνω
«Οι λαοί έπρεπε να πάρουν και τον έλεγχο του χρήματος στην Ρωσία».

Τα τελικά αποτελέσματα της Οκτωβριανής Επανάστασης του Lenin έδειξαν ότι:

«Ουδέποτε ο Ρωσικός Λαός ή οιοσδήποτε άλλος λαός πάνω στην γη πέτυχε τους παραπάνω στόχους. Τίποτε από τα παραπάνω δεν είναι στα χέρια των λαών».

Κατά συνέπεια ο Lenin βασιζόμενος, στις ηθικολογικά άριστες θεωρίες του Karl Marx με κάποιες κρίσιμες τροποποιήσεις, σε κάποια ικανά στελέχη που ονόμασε «επαγγελματίες επαναστάτες» αλλά και στην άγνοια (ίσως και αδιαφορία) των μαζών για τα πολιτικά τεκταινόμενα κατάφερε να πάρει την Εξουσία της Ρωσίας στα χέρια του και από εκεί να ευαγγελιστεί μία Διεθνή Επανάσταση που θα έφερνε την Παγκόσμια Εξουσία και το Παγκόσμιο χρήμα στα χέρια «διεθνών επαγγελματιών επαναστατών».

Εκ του αποτελέσματος ο Lenin απέτυχε να μεταφέρει την Εξουσία και το Χρήμα στους Λαούς...

Εκ του αποτελέσματος ο Lenin πέτυχε να μεταφέρει την Εξουσία και το Χρήμα σε κάποιους....

Ο αδύναμος και χωρίς λαϊκό έρεισμα Πρωθυπουργός Kerensky, την **15^η Σεπτεμβρίου 1917** ανακήρυξε την «**Δημοκρατία της Ρωσίας**». Ενώ ο Kerensky προσπαθούσε να διατηρήσει την Εξουσία από τα κυβερνητικά γραφεία της Αγίας Πετρούπολης, οι Μπολσεβίκοι σε συνεργασία με αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες και εν όψει του 2^{ου} Συνεδρίου των Σοβιέτ που θα γινόταν τον Οκτώβριο, είχαν ξεχυθεί στην επαρχία και έκαναν μία εκστρατεία στρατολόγησης μελών στα εργοστάσια και στις αγροτικές περιοχές. Το αποτέλεσμα, όπως φαινόταν από τις κινητοποιήσεις των μαζών, μέσα στον Οκτώβριο 1917 ήταν να αποκτήσουν οι Μπολσεβίκοι μία «**θεωρητική αλλά μη αποδεικνυόμενη πλειοψηφία**». Αλλά ποιος νοιαζόταν να μετρήσει τότε τα κουκιά; Σημασία είχε η ορμή και ο ενθουσιασμός των Μπολσεβίκων, ενός κόμματος που μόλις δύο μήνες πριν ήταν υπό διωγμό. Εν όψει του 2^{ου} Συνεδρίου όλων των Σοβιέτ της χώρας, η τακτική που πρόσβευε ο Lenin ήταν η έμμεση κατάληψη της Εξουσίας μέσω του ελέγχου των περιφερειακών Σοβιέτ. Αντίθετα η τακτική που πρόσβευαν οι Ζινόβιεν και Καμενέβ ήταν «η συντηρητική προσέγγιση μέσω μίας Συντακτικής Συνέλευσης που θα αναδείκνυε το κόμμα των Μπολσεβίκων ως νόμιμη αριστερή αντιπολίτευση».

Τα σχέδια του Lenin βοήθησαν, χωρίς να το καταλάβουν, οι Μενσεβίκοι οι οποίοι την **9^η Οκτωβρίου 1917** πρότειναν την δημιουργία μίας «**Επαναστατικής Στρατιωτικής Επιτροπής**» για την υπεράσπιση της Αγίας Πετρούπολης. Οι Μενσεβίκοι, εν αγνοία τους, δημιουργούσαν την απαραίτητη για την επιτυχία μίας επανάστασης Στρατιωτική Δομή και Διοίκηση. Οι Μπολσεβίκοι κατόρθωσαν πολύ σύντομα να διαβρώσουν την Επαναστατική Στρατιωτική Επιτροπή η οποία λειτουργούσε σαν μία Ανώτατη Στρατιωτική Διοίκηση των επαναστατημένων. Ο Lenin από την εξορία πίεζε συνεχώς τους Μπολσεβίκους και τα Σοβιέτ να ξεκινήσουν την ένοπλη επανάσταση αλλά συναντούσε αντιδράσεις ακόμη και μέσα στο Κόμμα του. Τελικά την **10^η Οκτωβρίου 1917** όλοι συμφώνησαν και συντάχθηκαν μαζί του για να προχωρήσουν σε μία ένοπλη επανάσταση. Τότε ήταν που ο ίδιος αποφάσισε να επιστρέψει στην Ρωσία.

Ο Kerensky έβλεπε τον κίνδυνο να πλησιάζει και θέλοντας να απαλλαγεί από την επαναστατημένη Φρουρά της Αγίας Πετρούπολης, διέταξε όπως μεγάλο μέρος αυτής εγκαταλείψει την πρωτεύουσα για το Ανατολικό Μέτωπο. Η ελεγχόμενη από τους Μπολσεβίκους Επαναστατική Στρατιωτική Επιτροπή εκμεταλλεύθηκε την απροθυμία των στρατιωτών να πολεμήσουν και προκάλεσε μία νέα εξέγερση της Φρουράς κατά της απόφασης του Kerensky.

Τρεις ημέρες μετά την διακήρυξη του Άγγλου Υπουργού Εξωτερικών Arthur Balfour που εκπλήρωνε μία παλαιά υπόσχεση των Άγγλων για δημιουργία ενός Κράτους του Ισραήλ, δηλαδή την νύχτα της **23^{ης} Οκτωβρίου (5^η Νοεμβρίου) 1917** και μόλις μία ημέρα πριν την έναρξη του 2^{ου} Συνεδρίου των Σοβιέτ, ο Kerensky, πιεζόμενος από την Αντάντ, αποφάσισε να δράσει.

Η Αντάντ γνώριζε ότι ο Kerensky ήταν τελειωμένος και πίεζε να συμβούν τα γεγονότα που είτε θα έφερναν τους Μπολσεβίκους στην Εξουσία ή θα ξεκαθάριζαν την κατάσταση στην Ρωσία. Προφανής επιθυμία των Άγγλων ήταν να παραμείνει ο Kerensky στην Εξουσία.

Ο Kerensky προχώρησε (1) στο κλείσιμο του ενημερωτικού οργάνου των Μπολσεβίκων, της Pravda, (2) στη δικαστική δίωξη της Επαναστατικής Στρατιωτικής Επιτροπής και (3) στην ανάκληση στρατιωτικών δυνάμεων από το Μέτωπο.

Τίποτε από όλα αυτά δεν συνέβη.

Όλο το σύστημα είχε διαβρωθεί από τους Μπολσεβίκους ή από τους έμμεσα ελεγχόμενους επαναστατημένους στρατιώτες. Τα στρατεύματα που επέστρεφαν από το μέτωπο για βοήθεια στην κυβέρνηση του Kerensky πέρασαν πολύ γρήγορα κάτω από τον έλεγχο της Επαναστατικής Στρατιωτικής Επιτροπής, δηλαδή των Μπολσεβίκων.

Το κίνημα του Lenin είχε πλέον τα πάντα. Είχε μία σπουδαία Ιδεολογία, είχε την κρίσιμη μάζα, είχε την οικονομική υποστήριξη των ιδρυμάτων του εξωτερικού και τέλος είχε εξασφαλίσει και την ικανή στρατιωτική δύναμη. Δεν υπήρχε χρόνος για χάσιμο...

Την **25^η Οκτωβρίου (7^η Νοεμβρίου) 1917** ο Lenin που είχε επιστρέψει από την Φινλανδία στο ασφαλές περιβάλλον της Αγίας Πετρούπολης, με το πλαστό και παραπλανητικό σύνθημα «**όλη η Ισχύς στα Σοβιέτ**» οδήγησε τους επαναστατημένους κατά της Κυβέρνησης του Kerensky. Ο πρόεδρος του Σοβιέτ της Πετρούπολης, η αλεπού της Οκτωβριανής Επανάστασης, Leon Trotsky, έδωσε το σύνθημα της εφόδου:

«Ναι, οι μάζες είναι μαζί μας και εμείς τις οδηγούμε στην έφοδο! Αν δεν κλονιστείτε - λέει στους αντιπροσώπους του Συνεδρίου - δεν θα έχουμε εμφύλιο πόλεμο, οι εχθροί θα συνθηκολογήσουν αμέσως και θα καταλάβετε τη θέση που σας ανήκει δικαιοματικά, τη θέση του αφέντη της ρωσικής γης».

Την επομένη **26^η Οκτωβρίου (8^η Νοεμβρίου) 1917** οι Μπολσεβίκοι με επικεφαλής τον Lenin και με την συναίνεση των Σοβιέτ που ήλεγχε ο Trotsky κατόρθωσαν να καταλάβουν τα καίρια σημεία της πρωτεύουσας, τα χειμερινά ανάκτορα και να ελέγξουν την κατάσταση στην Αγία Πετρούπολη. Ο Kerensky κυνηγημένος κατάφερε να διαφύγει και προσπάθησε ματαίως να συναντήσει τα στρατεύματα τα οποία επέστρεφαν από το μέτωπο.

Ο Kerensky ήταν τελειωμένος και ο Lenin ο νέος κυρίαρχος. Αμέσως ο Lenin αυτοανακηρύχθηκε Αρχηγός όλων των Σοβιέτ και ο Trotsky Πρωθυπουργός.

Με ελάχιστα θύματα και με αστραπιαίες κινήσεις ο Λένιν, ο Trotsky, οι επαγγελματίες επαναστάτες και οι λιγστοί Μπολσεβίκοι μέσα σε μία νύχτα είχαν κατακτήσει την Εξουσία αναίμακτα.

Ο Lenin κατάφερε αυτό που μέχρι τότε φαινόταν εντελώς αδύνατο, να το κάνει να φαίνεται απλό και αναίμακτο... Η μεγαλύτερη πλειοψηφία του Ρωσικού λαού δεν κατάλαβε καν τι συνέβη και ακόμη χειρότερα ένα μεγάλο ποσοστό του Ρωσικού λαού, για πολλά χρόνια αργότερα, δεν είχε καταλάβει τι είχε συμβεί.

Ο Lenin είχε εφαρμόσει πολύ καλά τις επαναστατικές του αρχές:

✚ Γνώριζε ότι ο Kerensky είχε την Εξουσία στα χέρια του

✚ Γνώριζε με ποιο τρόπο θα τον έριχνε από την Εξουσία και τον έριξε και τέλος

✚ Κατέλαβε την Εξουσία χωρίς η μεγάλη πλειοψηφία του λαού να καταλάβει τι έγινε. Αρκούσε που σε πρώτη φάση το είχε καταλάβει ο Kerensky.

Όλα αυτά που φαίνονται ότι έγιναν τόσο απλά δεν είναι παρά μία «ωραιοποιημένη περιγραφή». Είναι πλέον ή βέβαιο ότι σε μία επανάσταση εμφανίζονται όλες οι κακές πλευρές που προκαλεί το πάθος στους ανθρώπους. Δολοπλοκίες, απειλές, δολοφονίες, εκβιάσεις, εκφοβισμός, μίσος, εκδίκηση και προπάντων αίμα σημάδεψαν και την Οκτωβριανή Επανάσταση, όπως έχουν σημαδέψει όλες τις επαναστάσεις στον Κόσμο.

Όμως από όλα αυτά που συνέβησαν κατά την Οκτωβριανή Επανάσταση το πλέον τρομακτικό αλλά και εξαιρετικά ύποπτο είναι το αναμφισβήτητο γεγονός ότι κάποιοι χρηματοδότησαν τις ενέργειες του Lenin και των Μπολσεβίκων. Είναι ύποπτο διότι:

το Κεφάλαιο ουδέποτε χρηματοδοτεί επαναστάσεις για το καλό του Λαού.

Ποιοι λοιπόν χρηματοδότησαν την επανάσταση και για ποιους λόγους;

Την **3^η Δεκεμβρίου 1917** ο Γερμανός Υπουργός Εξωτερικών Richard Von Kühlmann, ο άνθρωπος που διαπραγματεύθηκε την έξοδο της Ρωσίας από τον Πρώτο Πόλεμο (συνθήκη Brest – Litovsk) μιλώντας στο «ανυποψίαστο και αθώο(?)» Κάιζερ Γουλιέλμο Β' έλεγε:

«It was not until the Bolsheviks had received from us a steady flow of funds through various channels and under varying labels that they were in a position to be able to build up their main organ Pravda, to conduct energetic propaganda and appreciably to extend the originally narrow base of their party».

Αυτή η δήλωση του Von Kühlmann σημαίνει ότι εκτός από τα αρχικά 10 εκατομμύρια δολάρια τα οποία φημολογείται ότι ήταν μέσα στο σφραγισμένο τραίνο, ακολούθησαν και άλλα σημαντικά ποσά για την ενίσχυση των Μπολσεβίκων. Μετά την επικράτηση της Μεγάλης Οκτωβριανής Επανάστασης, από τα πρώτα πράγματα που έκανε ο Lenin ήταν η άμεση συνθηκολόγηση με την Γερμανία.

Οι υποσχέσεις πρέπει να τηρούνται...

Αρκετά χρόνια αργότερα, την 3^η Φεβρουαρίου 1949, δημοσιεύθηκε στην «New York Journal – American» ένα άρθρο από τον εγγονό ενός Εβραίου Τραπεζίτη Jacob H. Schiff, της Τράπεζας Kuhn Loeb & Co το οποίο έλεγε ότι:

«Ο Jacob Henry Schiff ξόδεψε περίπου 20 εκατομμύρια δολάρια για τον τελικό θρίαμβο των Μπολσεβίκων στην Ρωσία».

Η υπόθεση αυτή δεν επιβεβαιώνεται από την βιογραφία του Jacob Schiff. Επιβεβαιώνεται όμως ότι ο Jacob Schiff ήταν προστάτης των Εβραίων της Τσαρικής Ρωσίας, εχθρός των Τσάρων και χρηματοδότησε τους Ιάπωνες στον Ρωσο-Ιαπωνικό Πόλεμο του 1906-1907.

Ποιοι είναι οι λόγοι που κάνουν ένα Τραπεζίτη εχθρό των Τσάρων;

Το τελικό ερώτημα είναι ποιος άραγε διαχειρίστηκε όλα αυτά τα ποσά μέχρι την επιτυχία της επανάστασης; Ποιος θα διαχειριζόταν τον πλούτο της Ρωσίας, τον πλούτο των Τσάρων μετά την επικράτηση της επανάστασης; [\[11\] IV σελ. 255](#)

Μα φυσικά ο ίδιος ο Lenin ο οποίος τεχνηέντως έστρεψε την αλεπού της επανάστασης Leon Trotsky στον στρατιωτικό έλεγχο επιβολής της επανάστασης και κράτησε για τον εαυτό του τον οικονομικό έλεγχο...

Οι διπλωματικές επιπλοκές της Οκτωβριανής Επανάστασης

Ο Lenin και οι «επαγγελματίες επαναστάτες» είχαν καταφέρει να πάρουν την εξουσία στα χέρια τους αλλά είχαν πολύ δρόμο μπροστά τους προκειμένου να εγκατασταθούν και να διατηρηθούν. Υπήρχαν εσωτερικοί αλλά και εξωτερικοί εχθροί οι οποίοι έπρεπε να αντιμετωπισθούν. Η Οκτωβριανή Επανάσταση εκτός των άλλων είχε ανοίξει και νέα διπλωματικά μέτωπα.

Την **26^η Οκτωβρίου (8^η Νοεμβρίου) 1917** έγινε η πρώτη επίσημη δήλωση όλων των Σοβιέτ, δηλαδή του Lenin ότι: ^[32]

«Η Κυβέρνηση καταργεί απόλυτα και άμεσα όλες τις διατάξεις των Μυστικών Συμφωνιών στην έκταση που αυτές εξασφαλίζουν κέρδη και προνόμια σε Ρώσους γαιοκτήμονες και καπιταλιστές και που διατηρούν ή αυξάνουν προσαρτήσεις εδαφών από την Μεγάλη Ρωσία»

Ο Lenin συνέχισε με ένα μπαράζ δηλώσεων. Την **15^η/28^η Νοεμβρίου 1917** ανήγγειλε στους αντιπάλους του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου ότι:

«έχουμε δώσει στην δημοσιότητα τις μυστικές ρυθμίσεις του Τσάρου και της Μπουρζουαζίας με τους Συμμάχους και δηλώνουμε ότι αυτές δεν δεσμεύουν τον Ρωσικό Λαό. Η Ρωσία την 1^η Δεκεμβρίου 1917 θα αρχίσει τις διαπραγματεύσεις ειρήνης με τις Κεντρικές Δυνάμεις, ακόμη και εάν η Αντάντ δεν ακολουθήσει».

Την **24^η Νοεμβρίου / 7^η Δεκεμβρίου 1917** προχώρησε σε νέα αναγγελία:

«Δηλώνουμε ότι οι Μυστικές Συμφωνίες του εκθρονισθέντος Τσάρου σχετικές με την προσάρτηση της Κωνσταντινούπολης, οι οποίες επιβεβαιώθηκαν και από την Κυβέρνηση Kerensky, είναι τώρα μηδενικές και κενές περιεχομένου. Η Ρωσική δημοκρατία, και η Κυβέρνησή της, το Συμβούλιο των Αντιπροσώπων του Λαού (Σοβιέτ), είναι αντίθετοι προς την προσάρτηση ξένης γης. Η Κωνσταντινούπολη θα μείνει στα χέρια των Μωαμεθανών».

«Δηλώνουμε ότι η συμφωνία με τους Άγγλους για την διαίρεση της Περσίας είναι μηδενική και κενή περιεχομένου.

«Δηλώνουμε ότι η διαίρεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η από αυτήν αφαίρεση της Αρμενίας είναι μηδενική και κενή περιεχομένου. Αμέσως μετά την κατάπαυση του πυρός, οι Αρμένιοι θα λάβουν τις εγγυήσεις για το δικαίωμα της ελεύθερης αυτοδιάθεσης της πολιτικής τους μοίρας. Δεν είναι η ελεύθερη Ρωσία ο εχθρός που πρέπει να φοβάται η Αρμενία, αλλά οι Ευρωπαϊκοί Καπιταλιστές κλέφτες».

Ο Lenin υκρέμιζε το οικοδόμημα που με τόσο κόπο και αίμα είχαν καταφέρει να στήσουν η Αγγλία και η Γαλλία. Η προσέγγιση του Lenin:

#1 Έκλεινε το Ανατολικό Ρωσο – Γερμανικό Μέτωπο, γεγονός που σήμαινε ότι μεγάλες δυνάμεις των Γερμανών θα μπορούσαν να μεταφερθούν στο Δυτικό Μέτωπο όπου οι αντίπαλοι είχαν καθηλωθεί σε ένα αμφίρροπο αγώνα. Μέρος των Γερμανικών Δυνάμεων θα μπορούσε να ενισχύσει και το Μακεδονικό Μέτωπο.

#2 Έκλεινε το Ρωσο – Τουρκικό Μέτωπο του Καυκάσου, γεγονός που σήμαινε ότι μεγάλες δυνάμεις των Οθωμανών θα μπορούσαν να μεταφερθούν στα δύο Μέτωπα της Μέσης Ανατολής, στην Μεσοποταμία και στην Παλαιστίνη.

#3 Άφηνε την Κωνσταντινούπολη και τα Στενά στους Τούρκους, δηλαδή στους Γερμανούς και κατά συνέπεια αναβάθμιζε την σημασία του Μακεδονικού Μετώπου και της Ελλάδας. .

Αυτή η εξέλιξη έγερνε την ζυγαριά του Πρώτου Πολέμου υπέρ των Γερμανών σε όλα τα Μέτωπα.

Η ζυγαριά δεν έγερνε προς το μέρος των Γερμανών για τέσσερεις λόγους:

(1) Η στάση των Αράβων ηγετών προς τους Άγγλους, (2) η είσοδος των ΗΠΑ στον πόλεμο τον Απρίλιο 1917, (3) η στάση των Γερμανών στις διαπραγματεύσεις ειρήνης με τους Μπολσεβίκους και βεβαίως (4) η είσοδος της Ελλάδας στον πόλεμο τον Ιούλιο 1917.

Αυτοί ήταν οι παράγοντες που δεν επέτρεψαν την ζυγαριά να κλίνει προς την πλευρά των Γερμανών και οι Σύμμαχοι της Ελλάδας θα έπρεπε να το γνώριζαν αυτό όταν αργότερα θα μοίραζαν τα λάφυρα του πολέμου.

Κατ' αρχάς πρώτοι οι Οθωμανοί δεν έχασαν χρόνο και ενημέρωσαν αμέσως τους Άραβες ηγέτες Hussein και Ibn Saud για «τις διπλές και ψεύτικες υποσχέσεις των Άγγλων».

Οι Άραβες ηγέτες, παρ' ότι εκνευρίστηκαν και απογοητεύτηκαν, εντούτοις παρέμειναν ανεξήγητα πιστοί στους Άγγλους και συνέχισαν να πολεμούν τους Τούρκους. Ίσως οι Άγγλοι να είχαν αυξήσει τα ποσά της αμοιβής των Αράβων ηγετών... και έτσι σώθηκαν τα Μέτωπα της Μέσης Ανατολής.

Η υπόθεση στο Δυτικό Μέτωπο σώθηκε τόσο από την είσοδο των ΗΠΑ στον πόλεμο που στο τέλος του 1917 είχαν διαθέσει πάνω από 1.750.000 Αμερικανούς στρατιώτες όσο και από την απληστία της Γερμανίας να καρπωθεί κατά το δυνατόν περισσότερα οφέλη από την καταρρέουσα Ρωσία.

Ο ορκετός πλούτος και οι πρώτες ύλες της Ρωσίας ήταν ένα πολύ μεγάλο δέλεαρ για τους Γερμανούς. Ίσως έγερναν την πλάστιγγα του πολέμου με το μέρος τους.

Όπως θα φανεί στους επόμενους μήνες, αυτή την σκέψη δεν την είχαν κάνει μόνο οι Γερμανοί. Τόσο η Αντάντ όσο και οι Αμερικανοί και οι Γιαπωνέζοι είχαν ανησυχήσει από μία πιθανή κατάληψη της καταρρέουσας Ρωσίας από τους Γερμανούς.

Σχεδόν αμέσως άρχισε και ο Πόλεμος της Δύσης κατά των Μπολσεβίκων.

Τέλος Δεκεμβρίου 1917 οι Μπολσεβίκοι ζήτησαν από τους Γερμανούς να προχωρήσουν σε μία διαδικασία διαπραγματεύσεων για ειρήνευση και παράλληλα ζητούσαν και από τους Συμμάχους τους Αγγλία και Γαλλία να προσέλθουν και αυτοί στις διαπραγματεύσεις ειρήνευσης. Όμως η Αγγλία και η Γαλλία δεν είχαν ολοκληρώσει τον αντικειμενικό τους σκοπό, οι ΗΠΑ ήταν σχεδόν έτοιμες να εισέλθουν στον πόλεμο, η Διεθνής Εβραϊκή Κοινότητα ήταν στο πλευρό τους, έβλεπαν την νίκη να τους χαμογελάει και ως εκ τούτου «κώφευαν» στις επικλήσεις των Ρώσων. Και όπως θα φανεί δεν ήταν αυτοί οι μόνοι λόγοι που κώφευαν....

Η Γερμανία πήγε σε μία πρώτη συνάντηση με τους Ρώσους στο Brest – Litovsk της Λευκορωσίας. Εκεί ο επικεφαλής της Ρωσικής αντιπροσωπείας Leon Trotsky άρχισε επιθετικά την εισήγησή του και αρνήθηκε κατηγορηματικά οιαδήποτε συζήτηση για «προσαρτήσεις ξένων εδαφών» και «πληρωμή αποζημιώσεων» αλλά τα μέλη της Γερμανικής αντιπροσωπείας αδιαφόρησαν. Με μία πιο κοινή έκφραση «οι ιμπεριαλιστές Γερμανοί σνομπάρισαν τους αδαείς Μπολσεβίκους».

Οι Γερμανοί, ίσως να αδιαφορούσαν για άμεσες πολεμικές αποζημιώσεις αλλά δεν υπήρχε περίπτωση να απαρνηθούν την «προσάρτηση ξένων εδαφών».

Μα ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος έγινε μόνο και μόνο για την προσάρτηση ξένων εδαφών... Τι ήταν αυτά που έλεγαν οι Μπολσεβίκοι;

Ο Leon Trotsky είδε το πρώτο αδιέξοδο στις συζητήσεις με τους Γερμανούς και με διάφορες δικαιολογίες άρχισε να καθυστερεί τις διαπραγματεύσεις με την ελπίδα να καταφέρει τους Συμμάχους Άγγλους και Γάλλους να προσέλθουν στο τραπέζι. Οι Ρώσοι περίμεναν ματαίως και ο κύριος διαπραγματευτής τους Leon Trotsky, απογοητευμένος και εκνευρισμένος από την στάση συμμάχων και εχθρών, αρνήθηκε να υπογράψει την συμφωνία ειρήνης και την **10^η Φεβρουαρίου 1918**, έκανε την παρακάτω ανακοίνωση: ^{[4] σελ. 200}

«Εφ' όσον η Αγγλία έχει καταλάβει τις Αφρικανικές αποικίες, την Βαγδάτη και την Ιερουσαλήμ, εφ' όσον η Γερμανία έχει καταλάβει την Σερβία, το Βέλγιο, την Πολωνία, την Λιθουανία και την Ρουμανία, αυτός ο πόλεμος δεν είναι πλέον αμυντικός. Είναι μία πάλη για την διανομή του κόσμου...».

Η Ρωσία των Μπολσεβίκων, εξασθενημένη από την μεγάλη εσωτερική αναταραχή που είχε προκαλέσει η Οκτωβριανή Επανάσταση, είχε καταρρεύσει στο Ανατολικό Μέτωπο. Ο Leon Trotsky είχε πάει στο Brest – Litovsk αποφασισμένος να κερδίσει την μάχη με λεονταρισμούς. Οι Γερμανοί όμως δεν πτοήθηκαν και αντί να υποχωρήσουν αποφάσισαν να βαδίσουν για την κατάληψη της ανυπεράσπιστης Αγίας Πετρούπολης. Τότε επενέβη ο Lenin και η συμφωνία Brest – Litovsk υπεγράφη την **3^η Μαρτίου 1918**. Οι Ρώσοι αναγκάστηκαν τότε να υπογράψουν μία συμφωνία ειρήνης, επαχθέστερη της οποίας δεν υπάρχει στην σύγχρονη ιστορία. Οι Γερμανοί όμως «έπεσαν» μέσα στο δόκανο που οι ίδιοι έστησαν διότι μέχρι να υλοποιηθούν όλες αυτές οι εκτεταμένες ρωσικές παραχωρήσεις εδαφών ήταν αναγκασμένοι να διατηρούν στρατεύματα στο Ανατολικό Μέτωπο, εις βάρος του Δυτικού Μετώπου. Οι Γερμανοί δεν έλαβαν υπόψη τους την θεμελιώδη αρχή του πολέμου ότι «είναι δυσκολότερο να διατηρήσεις τα κέρδη ενός πολέμου απ' ότι να τα κατακτήσεις».

Τέλος, μέσα σ' αυτό το σημαντικό για τις Μεγάλες Δυνάμεις σκηνικό, η ουδέτερη Ελλάδα μόλις είχε εξέλθει στον πόλεμο. Η έξοδος της ήταν πολύ σημαντική διότι οι 150.000 άνδρες του Ελληνικού Στρατού θα έγερναν την ζυγαριά υπέρ της Αντάντ στο σημαντικό πλέον Μακεδονικό Μέτωπο.

Όσο και αν έχει υποτιμηθεί ιστορικά, όσο και αν φαίνεται υπερβολικό, το γεγονός είναι ότι η είσοδος της Ελλάδας στο πόλεμο συνέβαλε τα μέγιστα στην διατήρηση του Μακεδονικού Μετώπου από την Αντάντ και κατά συνέπεια και στην τελική νίκη.

Όπως έχει προαναφερθεί το Μακεδονικό Μέτωπο είχε μεγάλη σημασία τόσο για την Αντάντ όσο και για τους Γερμανούς. Σε περίπτωση επικράτησης των Γερμανών, θα δημιουργείτο «η εδαφική συνέχεια Γερμανίας – Μικράς Ασίας». Το Μακεδονικό Μέτωπο ήταν το πλέον ξεχασμένο και το πλέον υποτιμημένο Μέτωπο του Πρώτου Πολέμου. [33]

Λίγες ημέρες μετά την δήλωση των Ρώσων ότι «Η Κωνσταντινούπολη θα μείνει στα χέρια των Μωαμεθανών», επενέβη ο «φιλέλληνας» Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George και την **5^η Ιανουαρίου 1918**, αναδιατύπωσε την θέση του για τα Στενά και την Κωνσταντινούπολη: [34] σελ. 108-115

«Η Αγγλία δεν μάχεται για να αποστερήσει από την Οθωμανική Αυτοκρατορία την πρωτεύουσά της, ή τις πλούσιες και δοξασμένες περιοχές της Μικράς Ασίας όπου επικρατεί η Τουρκική φυλή.

Ενώ η Αγγλία δεν αμφισβητεί την Τουρκική κυριαρχία στα πάτρια εδάφη της Τουρκικής φυλής και την πρωτεύουσα Κωνσταντινούπολη – με τα Στενά διεθνοποιημένα και ουδετεροποιημένα – η Αραβία, η Αρμενία η Συρία και η Παλαιστίνη έχουν κατά την κρίση μας το δικαίωμα της αναγνώρισης των δικών τους ξεχωριστών εθνικών συνθηκών».

Ο «φιλέλληνας» Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George, ενώ κατοχύρωνε τις δικές του εδαφικές διεκδικήσεις στην Αραβία, «έθαβε το όνειρο των Ελλήνων που πίστευαν στην Κόκκινη Μηλιά». Η παραπάνω δήλωση του Lloyd George ήταν μία ελαφρά διπλωματική παράφραση της «Διακήρυξης των 14 σημείων του Αμερικανού Προέδρου Woodrow Wilson ο οποίος την **1^η Δεκεμβρίου 1917**, διαμαρτυρόταν για τις Μυστικές Συμφωνίες και για το θέμα των Στενών δήλωνε: [35] III σελ. 160-161

«Τα Τουρκικά τμήματα της παρούσας (;) Οθωμανικής Αυτοκρατορίας θα έπρεπε να εξασφαλισθούν με μία ασφαλή κυριαρχία, αλλά οι άλλες εθνότητες οι οποίες είναι υπό τον Τουρκικό νόμο θα έπρεπε να εξασφαλισθούν με μία αναμφίβολα ασφαλή ζωή και με μία απόλυτα ανεμπόδιστη ευκαιρία αυτόνομης ανάπτυξης. Τα Στενά θα έπρεπε να παραμείνουν μονίμως ανοικτά στην ναυσιπλοΐα και το εμπόριο όλων των εθνών και κάτω από διεθνείς εγγυήσεις».

Η Ελλάδα είχε μπει στον πόλεμο τον Ιούλιο 1917 με ανταλλάγματα στην Μικρά Ασία και με «διπλωματικές νύξεις για την Κωνσταντινούπολη». Μόλις έξη (6) μήνες αργότερα, Ρώσοι, Άγγλοι αλλά και Αμερικανοί παραχωρούσαν την Κωνσταντινούπολη και την Μικρά Ασία στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Το θαυμαστό ήταν ότι σε λίγο στην υπόθεση εμφανίσθηκαν και οι Γερμανοί. Ο Καγκελάριος Count Georg Von Hertling, που θεωρείτο η αχυρένια κούκλα των Hindenburg και Ludendorff οι οποίοι τον τελευταίο χρόνο του πολέμου είχαν εγκαθιδρύσει στην Γερμανία μία δικτατορία, την 24^η Ιανουαρίου 1918 ανακοίνωσε: [34] σελ. 1301-131

«Η ακεραιότητα της Οθωμανική Αυτοκρατορίας και η εξασφάλιση της πρωτεύουσάς της η οποία είναι πολύ συνδεδεμένη με το θέμα των Στενών, είναι επίσης σημαντικά και ζωτικά ενδιαφέροντα της Γερμανικής Αυτοκρατορίας. Η σύμμαχός μας πάντα μπορεί να υπολογίζει στην ενεργή μας υποστήριξη σ' αυτό το θέμα».

Count Georg Von Hertling

«Κάτω από οιοσδήποτε συνθήκες, κάτω από οιαδήποτε έκβαση του Μεγάλου Πολέμου, η Μικρά Ασία και η Κωνσταντινούπολη θα έμεναν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία».

Τέλος μεγάλο ενδιαφέρον από την συνθήκη Brest – Litovsk για την Ελλάδα προκύπτει από τις παραχωρήσεις που έκαναν αμέσως μετά οι Γερμανοί στους συμμάχους της. Η περιοχή της Dobruja της Ρουμανίας στον Δούναβη παραχωρήθηκε άμεσα στην Βουλγαρία.

Η Ελλάδα πλέον γνώριζε τι την περιμένει σε περίπτωση τελικής νίκης της Γερμανίας. Η Μακεδονία θα πήγαινε στην Βουλγαρία και τα νησιά του Αιγαίου στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Ευτυχώς που τότε που συνέβησαν αυτά η Ελλάδα είχε ήδη εισέλθει στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ και ευτυχώς η Αντάντ κέρδισε τον πόλεμο. Διαφορετικά η Ελλάδα, εκτός από την Κωνσταντινούπολη και την Μικρά Ασία, θα έχανε την Μακεδονία, την Θράκη και τα νησιά του Αιγαίου ...

Το Μακεδονικό Μέτωπο

Στις αρχές του 1918 ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος ακολουθώντας την επιτυχημένη πρακτική των Βαλκανικών Πολέμων, προκειμένου να καλύψει τις άμεσες στρατιωτικές ανάγκες της Χώρας, σύνηψε δύο πολεμικά δάνεια με την Γαλλία {~800 εκατομμύρια χρυσά φράγκα}. Έτσι επιταχύνθηκε η επιστράτευση και την άνοιξη του **1918** ο Ελληνικός Στρατός αριθμούσε 56.000 άνδρες των τριών μεραρχιών της Εθνικής Αμύνης, 200.000 επιστρατευμένους καί 60.000 εθελοντές.

Η Ελλάδα με ένα ελλιπώς εξοπλισμένο Στρατό (λόγω της προηγηθείσας αποστρατικοποίησης), όχι καλά οργανωμένο, με σαφώς υποδεέστερη ηγεσία από αυτή των Βαλκανικών Πολέμων και όχι με το καλλίτερο ηθικό των στρατιωτών, θα εισερχόταν στο πολεμικό θέατρο του Μακεδονικού Μετώπου με την «δοκιμαστική μάχη του Σκρά ντε Λέγγεν». [27] Β, σελ. 271.

Ο Γάλλος Στρατάρχης Joseph Joffre (αριστερά) και ο Στρατηγός Guillaumat (δεξιά)

Σημαντικές Ελληνικές Δυνάμεις υπό τον Στρατηγό Επαμεινώνδα Ζυμβρακάκη είχαν τεθεί κάτω από την Διοίκηση του Γάλλου Στρατηγού στην περιοχή της Γευγελής, ενώ το Α' Σώμα Στρατού υπό τον Στρατηγό Λεωνίδα Παρασκευόπουλο είχε τεθεί κάτω από την Διοίκηση του Άγγλου Στρατηγού Milin στην περιοχή του Στρυμώνα. Τόσο ο Λεωνίδας Παρασκευόπουλος όσο και ο Επαμεινώνδας Ζυμβρακάκης δεν μπορούσαν να συγκριθούν σε στρατηγικές ικανότητες με τους Στρατηγούς Δαγκλή, Δούσμανη και Μεταξά οι οποίοι είχαν διαπρέψει στους Βαλκανικούς Πολέμους.

Στην περιοχή δυτικά της λίμνης Δοϊράνης, οι υποχωρούντες Βούλγαροι και Γερμανοί είχαν δημιουργήσει προκεχωρημένες και πολύ καλά οχυρωμένες θέσεις - παρατηρητήρια, στα υψώματα του Ραβινέ και του Σκρά ντε Λέγγεν.

Την **4^α- 5^η Μαΐου 1917**, Ελληνικές Δυνάμεις υπό τον Αντισυνταγματάρχη Νικόλαο Ζαφειρίου και τον Λοχαγό Γρηγόρη Γουλιανό επετέθησαν αιφνιδιαστικά στο οχυρωμένο ύψωμα Ραβινέ και μετά από μία μάχη σώμα με σώμα το κατέλαβαν. Μετά την κατάληψη οι ελληνικές δυνάμεις παρέμειναν στο ύψωμα Ραβινέ χωρίς άλλη υποστήριξη και διοικητική μέριμνα. Οι υποχωρούντες Βούλγαροι συνέχισαν να βομβαρδίζουν το ύψωμα με αποτέλεσμα οι απώλειες των Ελλήνων να φθάσουν το 75% της συνολικής δυνάμεως (5 αξιωματικοί, 51 οπλίτες νεκροί, 9 αξιωματικοί 225 οπλίτες τραυματίες). Η θυσία αυτή των Ελλήνων στο ύψωμα Ραβινέ (κοντά στο χωριό Χαμηλό) «έμεινε στα απαρατήρητα» γεγονότα του Μακεδονικού Μετώπου. [36]

Στα μάτια των Γάλλων και ιδιαίτερα στα μάτια του επικεφαλής των Συμμαχικών Δυνάμεων στο Μακεδονικό Μέτωπο, Στρατηγού Marie Louis Guillaumat που είχε εν τω μεταξύ αντικαταστήσει τον Maurice Sarrail, οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις συνέχισαν να παραμένουν τελείως απαξιωμένες.

Ο Έλληνας Αρχιστράτηγος Π. Δαγκλής για να αναστρέψει αυτή την άποψη ζήτησε από τους Γάλλους να αναλάβουν οι Ελληνικές δυνάμεις την επίθεση και στα οχυρά του Σκρά ντε Λέγγεν.

Οι Γάλλοι συμφώνησαν και οι Ελληνικές Δυνάμεις την **31^η Μαΐου 1918** απλά κατάφεραν μία περιφανή νίκη. Η Γαλλική εφημερίδα «L' Illustration» περιγράφει την νίκη των Ελλήνων:

... στις 04.55 της 17/30 Μαΐου το πρωί είδαμε τους Έλληνες στρατιώτες να πηδούν από τα χαρακώματά τους, όλοι οι άνδρες έκαναν το Σταυρό τους και εφορμούσαν φωνάζοντας «Αέρα». Παρά τον ισχυρό φραγμό του εχθρικού πυροβολικού, οι Έλληνες πηδούν, διασχίζουν το φράγμα πυρός και σιδήρου του εχθρού και μετά μόλις δέκα λεπτά υψώνεται στον ουρανό η πρώτη λευκή φωτοβολίδα της Νίκης! Σε διάστημα δύο ωρών είχε επιτευχθεί η κατάληψη όλων των αντικειμενικών στόχων!

Κανείς και περισσότερο από όλους οι Γάλλοι δεν μπορούσαν να πιστέψουν την ελληνική επιτυχία, η οποία, με εξαίρεση το Ραβινέ, σημειώτεον ότι:

ήταν η πρώτη σημαντική νίκη των Συμμάχων στο Μακεδονικό Μέτωπο.

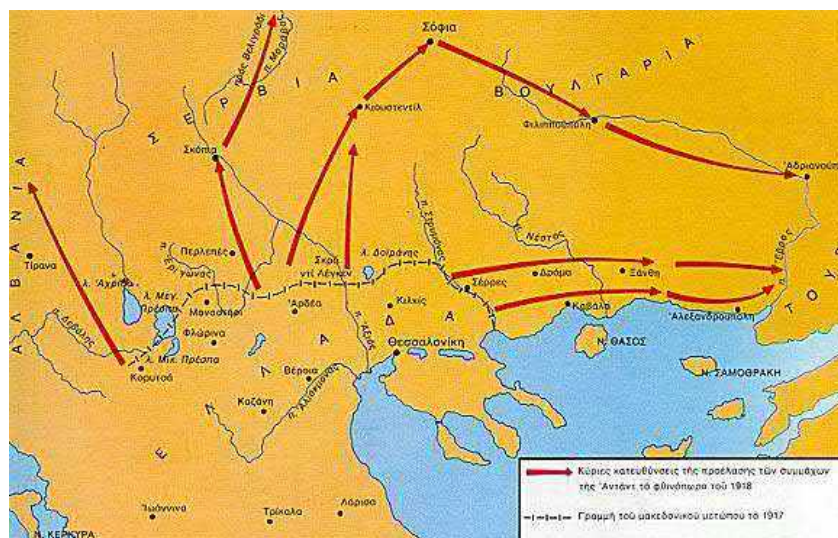
Μέχρι τότε οι δυνάμεις της Αντάντ υποχωρούσαν στην ορμητικότητα των δυνάμεων του Γερμανού Στρατηγού Von Mackensen.

Είναι προφανές ότι δεν συνέφερε τους Γάλλους να ομολογήσουν την επιτυχία των Ελλήνων διότι αφ' ενός μεν απαξίωνε τις δικές τους ικανότητες και αφ' ετέρου η επιτυχία ήταν υποθήκη για μελλοντικές αξιώσεις εκ μέρους της Ελλάδας.

Στην Μάχη του Σκρά ντε Λέγγεν, μέσα σε δύο μόλις ώρες, οι ελληνικές δυνάμεις επικράτησαν αλλά με σημαντικές απώλειες. Στην μάχη αυτή έχασαν την ζωή τους 434 (κατ' άλλες πηγές 338) Έλληνες μαχητές, 164 έμειναν αγνοούμενοι και οι τραυματίες ξεπέρασαν τους 1700 άνδρες. [37]

Αμέσως μετά την νίκη ο Γάλλος Στρατηγός Guillaumat αναχώρησε για την Γαλλία και την Διοίκηση των Δυνάμεων της Αντάντ στην Μακεδονία ανέλαβε ο Στρατηγός Louis Francet d' Esperey ο οποίος ήταν ένας από τους υποστηρικτές του ανοίγματος του Μακεδονικού Μετώπου. {Κεφ. 6, σελ. 9}

Παράλληλα ο Αρχηγός των Ελληνικών Δυνάμεων Στρατηγός Πέτρος Δαγκλής εγκαταστάθηκε στην Θεσσαλονίκη προκειμένου να έχει τόσο τον άμεσο έλεγχο των ελληνικών δυνάμεων όσο και τον έλεγχο του Στρατηγού Λεωνίδα Παρασκευόπουλου ο οποίος είχε τάσεις «αυτοπροβολής τόσο στα μέσα ενημέρωσης όσο και στους ξένους Στρατηγούς» και κατά κάποιο τρόπο έδειχνε να επιθυμεί το αξίωμα του Αρχηγού του Στρατού, δηλαδή την θέση του Στρατηγού Δαγκλή. Μοιραία η σχέση αυτή ανέπτυξε ασυνεννοησία, τριβές, εγωισμούς, εκατέρωθεν κομπασμούς και μία αντιπαλότητα που δεν ήταν η κατάλληλη ώρα να εμφανισθεί.

Το Μακεδονικό Μέτωπο και η αντιμετώπιση της Αντάντ το 1918

Βεβαίως έλλειψη συνεννόησης αλλά και αντιπαλότητες υπήρχαν και ανάμεσα στους Στρατηγούς της Αντάντ στο Μακεδονικό Μέτωπο. Ναι μεν οι Γάλλοι ήταν επικεφαλής των επιχειρήσεων αλλά οι Άγγλοι Στρατηγοί, εάν και όταν αποφάσιζαν να επιχειρήσουν, επιχειρούσαν με κάποια σχετική ανεξαρτησία και σχεδόν «σνομπάριζαν» την Ανώτατη Γαλλική Διοίκηση του Μετώπου.

Παρά την φαινομενική ηγεσία του Γάλλου Στρατηγού D' Esperey, στο Μακεδονικό Μέτωπο ήταν παραπάνω από εμφανής μία «Βαβυλωνία των Στρατών και Στρατηγών». Υπήρχαν Γαλλικές, Αγγλικές, Ελληνικές, Σερβικές, Ιταλικές και Αλβανικές δυνάμεις με τους Στρατηγούς τους. Όλοι τους εξέφραζαν άποψη και γνώμη για τις επιχειρήσεις στην «δική τους γλώσσα».

Αποτέλεσμα αυτής της ασυνεννοησίας ήταν μία ακόμη ανέλπιστη ελληνική επιτυχία. Δυνάμεις του Στρατηγού Παρασκευόπουλου από ασυνεννοησία Γάλλων, Άγγλων και Ελλήνων πέρασαν, με εντολή του Άγγλου Στρατηγού Miln αλλά χωρίς την σύμφωνη γνώμη του D' Esperey, την γραμμή του Μετώπου στον Στρυμώνα. Για ανεξήγητους λόγους οι Βούλγαροι υποχώρησαν και η διάβαση του Στρυμώνα έγινε χωρίς καμμία απώλεια. Στρατιωτικός περίπατος... τον οποίο ο Στρατηγός Λεωνίδα Παρασκευόπουλος «διαφήμιζε στα μέσα ενημέρωσης» σαν σημαντική νίκη των Ελλήνων!!!

Από τον Μάιο μέχρι τον Σεπτέμβριο 1918 οι Γάλλοι προσπαθούσαν να πείσουν τους απρόθυμους Άγγλους να εξαπολύσουν μία γενική επίθεση κατά των Γερμανο - Βουλγάρων στο Μακεδονικό Μέτωπο. Τελικά η απόφαση αυτή ελήφθη και στα μέσα Σεπτεμβρίου άρχισε η επίθεση της Αντάντ. Οι αντίπαλοι ήταν περίπου ισοδύναμοι αλλά η διαφορά ήταν στο ηθικό. Οι Κεντρικές Δυνάμεις είχαν αρχίσει να ηττώνται και οι «δορυφόροι της Γερμανίας», Αυστρία, Οθωμανική Αυτοκρατορία και Βουλγαρία κατέρρεαν.

Ιδιαίτερα οι Βούλγαροι, που αποτελούσαν την κύρια δύναμη στο Μακεδονικό Μέτωπο, φαινόταν ότι ήταν απρόθυμοι να συνεχίσουν τον πόλεμο. Μετά την ήττα στο Σκρά ντε Λέγγεν οι Βούλγαροι είχαν αντιληφθεί την ματαιότητα του αγώνα και έτσι την **19^η Ιουνίου 1918** η Κυβέρνηση του φιλογερμανού Radoslanov έπεσε και έδωσε την θέση της στην Κυβέρνηση του Alexander Malinov.

Ο νέος Πρωθυπουργός δεν είχε και την καλλίτερη γνώμη για τους Γερμανούς. Είχε προσπαθήσει να κρατήσει την Βουλγαρία στην ουδετερότητα και πίστευε ότι «οι Γερμανοί θα εκμεταλλευόταν την Βουλγαρία για δικό τους όφελος».

Ο Μαλίνον αμέσως ήλθε σε επαφή με τους Άγγλο – Γάλλους και προσπάθησε να κλείσει μία εκχειρίδια. Η προσπάθειά του απέτυχε οπότε η Βουλγαρία αναγκάστηκε να παραμείνει στις επάλξεις. Όμως αυτές οι κινήσεις έγιναν γνωστές στον λαό και σε συνδυασμό με την έλλειψη Διοικητικής Μέριμνας (κακός ιματισμός, έλλειψη τροφίμων, έλλειψη πυρομαχικών κλπ) καταρράκωσαν το ηθικό των Βουλγάρων στρατιωτών οι οποίοι παρέμεναν στις επάλξεις μόνο από τον φόβο του Στρατοδικείου.

Εκείνη την στιγμή η Αντάντ αποφάσισε να επιτεθεί σε δύο βασικούς άξονες, ένα στο κέντρο του Μετώπου και ένα στα ανατολικά. Την **14^η Σεπτεμβρίου 1918**, Γαλλικά, Σερβικά και μερικά Ελληνικά στρατεύματα επετέθησαν στο Dobro Pole (κοντά στα σημερινά λουτρά Πόζαρ) με προορισμό τα Σκόπια ενώ Αγγλικά και Ελληνικά στρατεύματα επετέθησαν στις Βουλγαρικές γραμμές παρά την λίμνη Δοϊράνη. Η ορμητικότητα των Σέρβων που πολεμούσαν για την ανακατάληψη της Πατρίδας των ήταν ο κύριος λόγος της ήττας των Βουλγάρων στο Dobro pole. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι την πρώτη διάσπαση των Βουλγαρικών γραμμών πέτυχε την **16^η Σεπτεμβρίου 1918** ένα Ελληνικό Σύνταγμα υπό τον Συνταγματάρχη Γαργαλίδη ο οποίος και παρασημοφορήθηκε από τον Στρατηγό D'Esperey. ^{[11] IV σελ.249}

Στην άλλη μάχη παρά την Δοϊράνη οι Άγγλοι αδιαφόρησαν και άφησαν τους Έλληνες μόνους «να βγάλουν τα κάστανα από την φωτιά». Οι Βούλγαροι απέκρουσαν την επίθεση με μεγάλες απώλειες για τα ελληνικά στρατεύματα. Οι Βούλγαροι στην Δοϊράνη είχαν νικήσει τους Έλληνες οι οποίοι περιορίστηκαν να κατηγορούν τους Άγγλους για αδιαφορία. Και τι έγινε; Οι Άγγλοι είχαν μείνει αλώβητοι και οι Έλληνες μετρούσαν νεκρούς και τραυματίες. Οι Άγγλοι διατηρούσαν τις δυνάμεις τους κατά το δυνατόν ανέπαφες διότι είχαν άλλα στρατηγικά σχέδια για την περιοχή.

Προς μεγάλη έκπληξη όλων, την επομένη ημέρα η Βουλγαρική Διοίκηση διέταξε υποχώρηση και οι Βουλγαρικές Δυνάμεις άρχισαν να παραδίνουν τις θέσεις τους αμαχητί και οι ίδιοι να βαδίζουν προς την Σόφια για να διαπραγματευθούν με την Κυβέρνηση. Οι επαναστατημένοι στρατιώτες όταν έφθασαν στην Σόφια συγκρούστηκαν και διαλύθηκαν από γερμανικά και Κυβερνητικά στρατεύματα. Υπάρχει και μία εναλλακτική πιο ήπια αγγλική εκδοχή σύμφωνα με την οποία, μετά την μάχη του Dobro Pole, επικράτησε μεν αναρχία στο Βουλγαρικό στράτευμα, όμως κάποια τμήματα προσπάθησαν μαζί με Γερμανικά στρατεύματα να αντεπιτεθούν, κάποιοι Βούλγαροι αξιωματικοί πήγαν στην Θεσσαλονίκη και προσπάθησαν να επιτύχουν συνθηκολόγηση και τέλος κάποιοι άλλοι αφού συνενώθηκαν με τους εργάτες των Συνδικάτων βάδισαν προς την Σόφια προκειμένου να ανατρέψουν τον Τσάρο Φερδινάνδο και την Κυβέρνηση. ^{[38] σελ. 251}

Μία ρέπλικα των γεγονότων που είχαν συμβεί τον Φεβρουάριο 1917 στην Ρωσία, επαναλαμβάνόταν στην Βουλγαρία.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες πόλεμος δεν υπάρχει. Νίκες και ήττες δεν μετρούν. Κάτι άλλο είχε συμβεί και είχε οδηγήσει τον Βουλγαρικό Στρατό σε διάλυση και στην ουσία σε άτακτη υποχώρηση.

Η Συνθηκολόγηση των δορυφόρων των Γερμανών – Το Τέλος του Πολέμου

Τα παραπάνω όπως και εάν συνέβησαν και με όποια σειρά και αν συνέβησαν ανάγκασαν την Βουλγαρική Κυβέρνηση να πάει στην Θεσσαλονίκη να ζητήσει συνθηκολόγηση. Πράγματι την **30^η Σεπτεμβρίου 1918** υπεγράφη η Συνθηκολόγηση της Θεσσαλονίκης που έθεσε τέλος στις επιχειρήσεις του Μακεδονικού Μετώπου. Ο Τσάρος Φερδινάνδος που θεωρήθηκε υπεύθυνος για την Βουλγαρική καταστροφή καθαιρέθηκε και εξορίστηκε.

Μήπως οι Άγγλοι οι οποίοι είχαν αδιαφορήσει στην Μάχη της Δοϊράνης γνώριζαν κάτι περισσότερο για την τελική έκβαση των γεγονότων;

Μήπως είχαν προηγηθεί στο παρασκήνιο κάποιες επαφές τους με τους Βούλγαρους;

Το ότι οι Άγγλοι είχαν τα δικά τους σχέδια για το Μακεδονικό Μέτωπο ήταν πλέον ή βέβαιο. Αμέσως μετά την Βουλγαρική συνθηκολόγηση, τα άθικτα και ξεκούραστα Βρετανικά στρατεύματα κινήθηκαν ανατολικά προς την Κωνσταντινούπολη, αφήνοντας τους Γάλλους και τους Σέρβους να καταδιώκουν προς βορρά τις δυνάμεις του Von Mackensen. Οι Άγγλοι είχαν παραπλανήσει ακόμη και τους Γάλλους, τους «στενούς» Συμμάχους τους. Αφού τους έστρεψαν προς βορρά εναντίον των στρατιών του Von Mackensen, οι ίδιοι «συνδέθηκαν με τον Ελληνικό Στρατό» και διάλεξαν να υπερασπιστούν τον ανατολικό τομέα του Μετώπου με απώτερο σκοπό την Κωνσταντινούπολη. Ο Ελληνικός Στρατός θα έπαιζε τον ρόλο της «ισχυράς οπισθοφυλακής».

Όταν οι Βρετανικές Δυνάμεις θα έφθαναν κοντά στην Κωνσταντινούπολη χωρίς καμμία αντίσταση από τον στρατό των Οθωμανών, ο αδύναμος Σουλτάνος την **26^η Οκτωβρίου 1918** θα συρόταν στον Μούδρο για την υπογραφή της ομώνυμης ανακωχής. Οι Νεότουρκοι Enver, Talaat και Djemal Pasha είχαν προλάβει να αναχωρήσουν αεροπορικά για το Βερολίνο, αποδεικνύοντας εμμέσως ότι πράγματι ήταν όργανα των Γερμανών.

Οι Γάλλοι με τους μαχητικούς Σέρβους υπό τον Στρατηγό D' Esperey συνέχισαν να προελαύνουν προς βορρά, ανακατέλαβαν την Σερβία, την **10^η Νοεμβρίου 1918** διέβησαν τον Δούναβη και ανάγκασαν διαδοχικά τους Αυστριακούς και τους Ούγγρους να συνθηκολογήσουν.

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος τελείωσε μία ημέρα αργότερα με την συνθηκολόγηση των Γερμανών στο Δυτικό Μέτωπο την 11^η Νοεμβρίου 1918.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία και η Βουλγαρία, οι κύριοι ανταγωνιστές {εχθροί είναι δύσκολη λέξη} της Ελλάδας στα Βαλκάνια, βρέθηκαν στο στρατόπεδο των ηττημένων και αντίστοιχα η Ελλάδα βρέθηκε στην ομάδα των νικητών. *Χαράς Ευαγγέλια!!!*
Η Ελλάδα έβλεπε το άμεσο μέλλον με αισιοδοξία. Όλες οι ελληνικές επιδιώξεις, όλα τα ελληνικά όνειρα θα γινόταν πραγματικότητα.

Νησιά του Αιγαίου, Βόρεια Ήπειρος, Δωδεκάνησα, Θράκη αλλά και το όραμα της Κόκκινης Μηλιάς στα πρόθυρα της πραγμάτωσης.

Επειδή, όπως είχε πει το 1901 ο Ελευθέριος Βενιζέλος:

Η πραγματοποίησης των εθνικών μας πόθων δεν εξαρτάται τόσο εκ των ιδικών μας πράξεων, όσο από την συνδρομή των διεθνών περιστάσεων, αίτινες διαφεύγουν της δικής μας επιρροής.

καλό θα ήταν να δούμε διεξοδικά ποιο θα ήταν το κέρδος της Ελλάδας από την μικρή τελικά συμμετοχή της στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Με την είσοδο των ΗΠΑ στον πόλεμο, οι πολιτικές ισορροπίες είχαν αλλάξει ή ακριβώς τότε άλλαζαν και ως εκ τούτου, όλες οι μέχρι τότε υποσχέσεις και οι μυστικές συμφωνίες παρέμεναν και πάλι στο «αέρα». Η Ελλάδα δεν ήταν σε θέση να απαιτήσει. Απλά διεκδικούσε και έτσι αφού θα έθετε τις διεκδικήσεις της θα περίμενε και πάλι

«να την φωνάξουν και να της ανακοινώσουν το τι θα κέρδιζε».

Η πολιτική και διπλωματική αντιμετώπιση της Ελλάδας δεν θα άλλαζε σημαντικά από το 1881 όταν στον Αλέξανδρο Κουμουνοπούρο είχε «προσφερθεί η Θεσσαλία και μέρος της Ηπείρου» με την λογική του: {Κεφ. 1, σελ.5}

«Αυτά ή τίποτε - take it or leave it».

Κεφάλαιο 8: «Η Συνδιάσκεψη που θέλησε να αλλάξει τον Κόσμο»

Μετά το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, οι νικητές θα μαζευόταν στο Παρίσι προκειμένου να μοιράσουν τα λάφυρα του πολέμου αλλά και να βάλουν τις βάσεις για ένα νέο, δίκαιο και ειρηνικό Κόσμο. Δεν τα κατάφεραν. Ακόμη και σήμερα ο Κόσμος δεν είναι δίκαιος, δεν είναι ειρηνικός...

Η Ελλάδα συμμετείχε στην Συνδιάσκεψη του Παρισιού με την πλευρά των νικητών και πρόσ στιγμή φάνηκε ότι τα κέρδη της θα ήταν μεγάλα και σημαντικά. Προς στιγμή ...

Η Συνδιάσκεψη προσπάθησε να λύσει τα προβλήματα του Κόσμου με πέντε επιμέρους Συνθήκες:

- ✚ Την Συνθήκη των Βερσαλλιών – 28 Ιουνίου 1919 με την οποία η Γερμανική Αυτοκρατορία υποτάχθηκε και αναγκάστηκε να μεταλλαχθεί στην Δημοκρατία της Βαϊμάρης.
- ✚ Την Συνθήκη του Αγίου Γερμανού – 10 Σεπτεμβρίου 1919 με την οποία ουσιαστικά διαλύθηκε η Αυτοκρατορία των Αψβούργων και καθορίστηκαν τα σύνορα της Αυστρίας.
- ✚ Την Συνθήκη του Νειγύ – 27 Νοεμβρίου 1919 με την οποία καθορίστηκαν τα σύνορα της Βουλγαρίας και η οποία εμμέσως αφορά την Ελλάδα.
- ✚ Την Συνθήκη του Τριανόν – 4 Ιουνίου 1920 με την οποία καθορίστηκαν τα σύνορα της Ουγγαρίας.
- ✚ Την Συνθήκη των Σεβρών – 10 Αυγούστου 1920 η οποία αργότερα τροποποιήθηκε με την Συνθήκη της Λωζάνης – 24 Ιουνίου 1923 η οποία με την σειρά της καθόρισε τα τελικά σύνορα της νέας Τουρκίας. Τότε έγινε αποδεκτός και ο διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας - που μεταξύ άλλων - επέτρεψε στους Άγγλους, τους Γάλλους και τους Αμερικάνους να αποκτήσουν τα δικαιώματα των περιοχών του πετρελαίου. Αμέσως και εμμέσως αμφότερες οι συνθήκες αφορούν την Ελλάδα.

Μέσα σε λίγο χρόνο συνέβησαν πάρα πολλά γεγονότα ταυτόχρονα και μόνο η ημερολογιακή αναφορά τους θα μπορούσε να ρίξει κάποιο φως στην ιστορική αλήθεια που αφορά την Ελλάδα. Μέσα στο 1919 έγιναν πολλά γεγονότα που δεν εξηγούνται με την κοινή λογική, κάτι που σημαίνει ότι πίσω από αυτά τα γεγονότα κρύβονται κάποιες αλήθειες που η ιστορία αποφάσισε να τις αποκρύψει.

Το Κεφάλαιο περιλαμβάνει τις παρακάτω ενότητες:

- ✚ Η κατάσταση στα Βαλκανικά Κράτη μετά τον πόλεμο
- ✚ Η Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων
- ✚ Η Διπλωματική προσπάθεια της Ελλάδας στην Συνδιάσκεψη των Παρισίων
- ✚ Η Εκστρατεία στην Μικρά Ασία
- ✚ Η στροφή της εξωτερικής πολιτικής της Αγγλίας και της Γαλλίας
- ✚ Η εγκατάλειψη της Ελλάδας και η απαρχή της καταστροφής

Βιβλιογραφία

- [1] M. McMillan οι Ειρηνοποιοί, London 2001
- [2] Constant Stephen, Foxy Ferdinand, 1861-1948, London (1986)
- [3] Military Operations Macedonia, US edition, 1996.
- [4] Revolutionary History, Volume 8, no 2; Porcupine Press/Socialist Platform Ltd, London, 2002.
- [5] G. Genov, Bulgaria and the Treaty of Neilly, Sofia 1935
- [6] Σ. Μαρκεζίνης, Η Πολιτική Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας, Αθήνα, 1966
- [7] Public Record Office, Foreign Office, 371/4174/136069
- [8] Howard Harry, The Partition of Turkey, 1931
- [9] Bartholomew's Time Survey Atlas of the World, 1922,
- [10] The Treaties of Peace 1919-1923 Lawrence Martin, John Reed New Jersey 2007
- [11] Cyril Falls, Military Operations - Macedonia: Vol I & II. From the Outbreak of War to the Spring of 1917 (London, 1933)
- [12] Θαλασσινοί Απόηχοι, Τεύχος Ιαν - Φεβ 2012, άρθρο Αντιστράτηγου εα Π. Μαρκόπουλου ΠΝ.
- [13] D.Watson George Clemenceau, Political Biography NY 1974
- [14] Lloyd George, The Truth about the Peace Treaties, 1938
- [15] N. Petsalis Diomidis, Greece at the Paris Peace Conference, Institute for Balkan Studies, Thessaloniki 1978
- [16] Α. Φραγκούλης, La Grece et la crise mondiale, Paris 1926
- [17] Greece before the Peace Congress, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη
- [18] Υποστράτηγου Δημ. Καντερέ, Η Μικρασιατική Εκστρατεία, «Ελεύθερου Τύπου» - ΑΜΥΝΕΣΘΑΙ, τεύχος 15.05.2003 - 34, Ιστορική Αναδρομή
- [19] R. Clogg, The Concise History of Greece, Cambridge 1992
- [20] E. Goldstein, Great Britain and the Greater Greece 1917-1920, 1989.
- [21] Ν. Καρτσωνάκης-Νάκης, Θυμάμαι τη Σμύρνη, Το Ελληνικό Βιβλίο, 1972
- [22] R.S. Baker & W.E. Dodd, The Public Papers of Woodrow Wilson, New York 1927
- [23] P. Mantoux Paris Peace Conference
- [24] Χρ. Αγγελομάτη, Χρονικό Μεγάλης Τραγωδίας
- [25] Gareth, The British Government and the Oil Companies, The Historical Journal, 1977
- [26] C. Thompson The Peace Conference Day by Day, New York 1920
- [27] Minutes of the Supreme Council 17 June 1919
- [28] Επιστολή του Προέδρου Clemenceau προς τον Damad Ferid Pasha την 25 Ιουνίου 1919
- [29] I. Booth, Italy's Aegean Possessions, London 1928
- [30] The King-Crane Commission, An American Inquiry in the Middle East, H. Howard Beirut 1963.
- [31] Ιστορία του Έθνους, Εφημερίδα Έθνος, τεύχος 22- Δεκέμβριος 2010.
- [32] British Policy in the Near East, A. Lybyer
- [33] Pierre Loti, La Mort de notre chere France inen Orient, Paris 1920
- [34] British Parliamentary Debates 26 Feb 1920
- [35] H. Temperley, A History of the Peace Conference of Paris, London 1924 vol. IV

Η κατάσταση στα Βαλκανικά Κράτη μετά τον πόλεμο

Η Βουλγαρία, μετά την συνθηκολόγηση της Θεσσαλονίκης την **30^η Σεπτεμβρίου 1918** βυθίστηκε σε βαθεία εσωτερική πολιτική αλλά και οικονομική κρίση. Μέχρι τότε ο Τσάρος Φερδινάνδος με τον ένα ή τον άλλο τρόπο είχε καταφέρει να κρατήσει τους Βούλγαρους σε κάποια θεωρητική ενότητα. Με την εκθρόνισή του εμφανίστηκαν ως μνηστήρες της εξουσίας διάφορα πολιτικά κόμματα, αμφισβητούμενοι πολιτικοί και στρατιωτικοί ηγέτες οι οποίοι προσπάθησαν να πάρουν την Κυβέρνηση. Την **3^η Οκτωβρίου 1918** τον εξορισθέντα Τσάρο Φερδινάνδο διαδέχθηκε ο γιος του Boris III, ο οποίος είχε την μαγιά να «οδηγεί τρένα» και οι Βούλγαροι υπήκοοί του τον θεωρούσαν τουλάχιστον βλάκα. ^{[1] σελ. 195}
Αντίθετα, γερμανικές πηγές τον περιγράφουν ως συνετό, ώριμο και εξαιρετικά πειθαρχημένο άτομο.

Ο Τσάρος της Βουλγαρίας Boris III

Η Βουλγαρία στο τέλος του 1918 κατάφερε να συγκροτήσει μία μεταβατική Κυβέρνηση η οποία θα διαπραγματευόταν την συνθηκολόγηση με την Αντάντ. Η νέα Κυβέρνηση έριξε όλη την ευθύνη για την στάση της Βουλγαρίας στον Πρώτο πόλεμο, σε μία *μικρή σπείρα αδίστακτων και πουλημένων στην Γερμανία πολιτικών*, επικεφαλής των οποίων ήταν ο έκπτωτος Τσάρος Φερδινάνδος που για 31 χρόνια είχε διοικήσει την χώρα του απολυταρχικά και με τα καπρίτσια που επιβάλλει ένας αμφιλεγόμενου ανδρισμού χαρακτήρας. ^[2]

Μετά την ήττα των Βουλγάρων στο Dobro Pole, κάποιοι Βούλγαροι αξιωματικοί είχαν κινηθεί ανεξάρτητα και χωρίς καμμία εξουσιοδότηση, είχαν πάει στην Θεσσαλονίκη και είχαν προσπαθήσει να συναντηθούν με την Αντάντ και να επιτύχουν συνθηκολόγηση για λογαριασμό της Χώρας τους. ^{[3] σελ. 251}

Εκεί προσπάθησαν και συναντήθηκαν και με τον Αμερικανό Πρόξενο στην Θεσσαλονίκη (που πλέον ήταν υπεύθυνος και για την Βουλγαρία). ^[4] Σ' αυτόν οι Βούλγαροι αξιωματικοί «πούλησαν» μία εκπληκτική εξήγηση για την στάση της χώρας τους στον πόλεμο: ^{[1] σελ. 195}

*«Οι Βούλγαροι θεωρούσαν – κατά κάποιο ανεξήγητο τρόπο – ότι και αυτοί ήταν με το μέρος των νικητών. Συνειδητοποιούσαν μεν ότι είχαν διαπράξει έγκλημα αλλά από την στιγμή που το είχαν παραδεχθεί, το ζήτημα έληγε εκεί, και δεν μπορούσαν να καταλάβουν γιατί θα έπρεπε η Αντάντ να νοιώθει κάποια δυσφορία για την Βουλγαρία!!!
Η Βουλγαρία δεν θα είχε μπει ποτέ στον πόλεμο αν είχε συνειδητοποιήσει ότι θα ερχόταν σε σύγκρουση με την Αγγλία και τις Μεγάλες Δυνάμεις!!!
Εν κατακλείδι, η Αντάντ στην πραγματικότητα όφειλε ευγνωμοσύνη στην Βουλγαρία διότι, ζητώντας ανακωχή, ξεκίνησε η διαδικασία που έβαλε τέλος στον πόλεμο!!!».*

Κι' όμως μετά από αυτή την αφελέστατη και παιδική εξήγηση, οι ΗΠΑ έγιναν ο κύριος προστάτης της Βουλγαρίας στα Βαλκάνια υποστηρίζοντας την παραχώρηση μέρους της Μακεδονίας και την έξοδο της στο Αιγαίο. ^[5] Η Βουλγαρία για τις νέες διεκδικήσεις της είχε στηριχθεί στα 14 σημεία του Προγράμματος της Παγκόσμιας Ειρήνης που είχε ανακοινώσει στο Κογκρέσο ο Αμερικανός Πρόεδρος Woodrow Wilson την 18^η Ιανουαρίου 1918. ^{[1] σελ. 41}

Φαίνεται ότι και η αφέλεια είναι ένα διπλωματικό όπλο το οποίο κατά περίπτωση χρησιμοποιείται για να περνά κάποιες καταστάσεις. Πάντως μετά από την συνάντηση των Βουλγάρων αξιωματικών με τον Αμερικανό Πρόξενο στην Θεσσαλονίκη

η Βουλγαρία με νέο πολιτικό πρόσωπο, αν και ήταν με τους ηττημένους αυτού του πολέμου, βγήκε επιθετικά στον διπλωματικό κόσμο και με την υποστήριξη των ΗΠΑ, άρχισε να διεκδικεί και πάλι την Μακεδονία, την Θράκη και την έξοδο στο Αιγαίο.

Ο Βενιζέλος στα όρια «νευρικής κρίσης»...

Για άλλη μία φορά ο Βενιζέλος είχε βάλει την Ελλάδα σε ένα πόλεμο χωρίς προηγουμένως να έχει θέσει καμμία απολύτως διεκδίκηση και τώρα στο Παρίσι θα έπρεπε να αντιμετωπίσει και πάλι τα ίδια προβλήματα με αυτά των Συνθηκών του Λονδίνου και του Βουκουρεστίου. ^{[6] IV σελ. 273}

Στην **Οθωμανική Αυτοκρατορία** ο νέος Σουλτάνος Mehmet ο 6^{ος} ανέβηκε στον θρόνο τον **Ιούνιο 1918** όταν η ήττα των Κεντρικών Δυνάμεων είχε αρχίσει να προδιαγράφεται και όταν οι Μπολσεβίκοι του Lenin έκλειναν το κεφάλαιο των Τσάρων για την Ρωσία με την εκτέλεση του Τσάρου Νικολάου Β' και της οικογένειάς του.

Το Ρωσο – Τουρκικό Μέτωπο του Καυκάσου είχε κλείσει και έμεναν ανοικτά μόνο τα Μέτωπα της Συρίας και της Μεσοποταμίας όπου η Οθωμανική Αυτοκρατορία υποχωρούσε κάτω από την πίεση των Άγγλων και των Αράβων. Η τριανδρία των φιλογερμανών Πασάδων Enver, Talaat και Djemal, βλέποντας την επερχόμενη καταστροφή παραιτήθηκε και παρέδωσε την Κυβέρνηση στον Στρατηγό Ahmet Izzet. Λίγο αργότερα, την **31^η Οκτωβρίου 1918**, υπεγράφη στον Μούδρο η Συνθηκολόγηση της Οθωμανική Αυτοκρατορίας και αμέσως η τριανδρία Enver, Talaat και Djemal με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας στην πλάτη φυγαδεύτηκε με γερμανικό αεροσκάφος στο Βερολίνο.

Ο Σουλτάνος Mehmet ο 6^{ος} και ο Άγγλος Πρέσβης στην Πόλη, Sir Horace Rumbold

Ο Σουλτάνος Mehmet ο 6^{ος}, με μία ομάδα αφοσιωμένων αξιωματούχων προσπαθούσε με την δική του οπτική γωνία των γεγονότων να σώσει την Οθωμανική Αυτοκρατορία από την διάλυση.

Δυστυχώς δεν είχε συνειδητοποιήσει τα γεγονότα ούτε είχε αντιληφθεί την δύναμη και τις προοπτικές του νέου Κινήματος των Νεότουρκων υπό τον Μουσταφά Κεμάλ το οποίο είχε αρχίσει να οργανώνεται και να ισχυροποιείται στην ανατολική Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Έκανε το λάθος να θεωρεί τον Μουσταφά Κεμάλ απλά σαν μία συνέχεια των Νεότουρκων που ξεκίνησαν από την Θεσσαλονίκη και το 1913-14 είχαν απειλήσει το καθεστώς του Σουλτάνου.

Σύμφωνα με τον Άγγλο Πρέσβη στην Πόλη, Sir Horace Rumbold,

δεν θα αντιλαμβανόταν ούτε την έμμεση αιχμαλωσία και τον περιορισμό - απομόνωση που θα του επέβαλλαν οι Άγγλοι στην Κωνσταντινούπολη.

Μετά το τέλος του πολέμου και το κλείσιμο του Μακεδονικού Μετώπου στις αρχές του Νοεμβρίου 1918, αγγλικά, γαλλικά και ελληνικά στρατεύματα ήταν στρατοπεδευμένα στην Θράκη και ήταν έτοιμα να εισβάλλουν στην Κωνσταντινούπολη. Όμως την **7^η Νοεμβρίου 1918**, τέσσερις Βρετανοί Αξιωματικοί έφθασαν μυστικά στην Πόλη, συνάντησαν τον Σουλτάνο και χωρίς καμμία ανακοίνωση την επομένη η Κυβέρνηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας παραιτήθηκε. Τέσσερις ημέρες αργότερα ο Ahmed Tefik διορίστηκε από τον Σουλτάνο ως ο νέος Μεγάλος Βεζύρης και την επομένη, **12^η Νοεμβρίου 1918**, γαλλικά στρατεύματα εισήλθαν στην Πόλη. Τα αγγλικά στρατεύματα ακολούθησαν την επομένη ημέρα αλλά την «δουλειά» την είχαν ήδη κλείσει οι τέσσερις Βρετανοί Αξιωματικοί οι οποίοι «δεν είχαν πάει στην Πόλη μόνο και μόνο να δουν τον Σουλτάνο, ούτε βεβαίως και για να την καταλάβουν». Οι τέσσερις Βρετανοί Αξιωματικοί είχαν πάει στα πλαίσια κάποιας διπλωματικής αποστολής που είχε σχεδιάσει το Αγγλικό Foreign Office και όπως θα αποδεικνυόταν στο μέλλον ο Σουλτάνος θα γινόταν ο «αχυράνθρωπος» των Άγγλων, μέσω του οποίου θα προσπαθούσαν να ελέγξουν όλη την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης ακολούθησαν στρατιωτικές προωθήσεις Αγγλικών, Γαλλικών, Ελληνικών και Ιταλικών δυνάμεων στην Μικρά Ασία.

Το Θωρηκτό «Αβέρωφ» τον Νοέμβριο 1918 έξω από την Αγία Σοφία

Τα Ελληνικά στρατεύματα δεν εκλήθησαν από την Αντάντ να εισέλθουν στην Κωνσταντινούπολη. Όμως τις ημέρες εκείνες εισήλθε στην Προποντίδα και ο Στόλος της Αντάντ με το οποίο είχε συνενωθεί και το θρυλικό ελληνικό Θωρηκτό «Αβέρωφ», δημιουργώντας εθνική ανάταση και ευφορία στην Αθήνα, η οποία όμως δεν θα διαρκούσε για πολύ.

Δυστυχώς οι Άγγλοι δεν είχαν υπολογίσει τον νέο στρατηγικό παράγοντα που λεγόταν Μουσταφά Κεμάλ. Η νέα κατάσταση που θα αναδύοταν στην ανατολική Οθωμανική Αυτοκρατορία (Ανατολία) υπό τον 37χρονο Στρατηγό Μουσταφά Κεμάλ και θα απειλούσε την στρατιωτική ανακατάληψη Συρίας και Μεσοποταμίας ήταν ένα στρατηγικό γεγονός που ίσως δεν είχαν υπολογίσει οι Άγγλοι. Θα χρειαζόταν νέες στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Μικρά Ασία για να απαλλαγούν οι Άγγλοι από αυτόν τον κίνδυνο.

Κάποιοι θα έπρεπε να δημιουργήσουν ένα περιορισμένης διάρκειας φράγμα (barrier zone) που θα απέτρεπε στον Κεμάλ να πλησιάσει την Πόλη και τον Σουλτάνο. Τουλάχιστον μέχρι να εξασφαλισθούν οι περιοχές των πετρελαίων. Προς την πλευρά της Μεσοποταμίας και της Συρίας η κατάσταση θα ελέγχονταν από τα Άγγο - γαλλικά στρατεύματα που ούτως ή άλλως θα έμεναν στις κατακτηθείσες περιοχές των πετρελαίων. Σημειώνεται ότι μόνον οι Άγγλοι διατηρούσαν ακόμη στην περιοχή αυτή πάνω από 350.000 άνδρες ενώ στα Στενά είχαν μόνο 50.000 άνδρες.

Μετά την συνθηκολόγηση του Μούδρου, την ημέρα που και τα Αγγλικά Στρατεύματα εισερχόταν στην Πόλη, την **13^η Νοεμβρίου 1918** έφθασε και ο Μουσταφά Κεμάλ. Συναντήθηκε με τον Rauf Bey που είχε υπογράψει την συνθηκολόγηση στο Μούδρο και μαζί με τον παραιτηθέντα Μεγάλο Βεζίρη Ahmet Izzet προσπάθησαν να βρουν μία λύση για την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η προσπάθεια του Στρατηγού Μουσταφά Κεμάλ να πάρει το έλεγχο όλου του Στρατού της Ανατολίας προκειμένου να ανακαταλάβει την Συρία και την Μεσοποταμία απέτυχε μετά από αντίδραση του Υπουργού Στρατιωτικών του Σουλτάνου, ο οποίος ήδη ελεγχόταν από τους Άγγλους.

Ο Kemal ήθελε πίσω την Συρία και την Μεσοποταμία αλλά δεν μπορούσε να κάνει κάτι...

Οι Μεγάλοι Βεζίρηδες Ahmet Izzet και Ahmed Tevfik και ο Rauf Bey ο οποίος υπέγραψε την Συνθήκη του Μούδρου

Οι Άγγλοι έχοντας εμπειρία και γνώση στο πώς να επιβάλλονται σε νέες αποικίες συνέχισαν απτόητοι το έργο τους και τοποθέτησαν σαν Υψηλό Επιτετραμμένο στην Πόλη τον Ναύαρχο Arthur Calthorpe ο οποίος είχε υπογράψει και την Συνθήκη του Μούδρου.

Οι Άγγλοι αποτελούν παράδειγμα στην Διεθνή Διπλωματική σκηνή με την τακτική τους να χρησιμοποιούν υψηλόβαθμους αξιωματικούς του Στρατού και του Ναυτικού σαν Υψηλούς Επιτετραμμένους σε νέες αποικίες και παράλληλα να τους εξουσιοδοτούν να υπογράφουν συνθήκες και συμφωνίες μεγάλης στρατηγικής, πολιτικής και οικονομικής σημασίας. Αυτή η διπλωματική ευελιξία αποτέλεσε έναν από τους πυλώνες πάνω στους οποίους στήθηκε η Βρετανική Αυτοκρατορία.

Ο Άγγλος Ναύαρχος Arthur Calthorpe που υπέγραψε την Συνθήκη του Μούδρου

Ο Ναύαρχος Calthorpe, κατά τα πρόσφατα πρότυπα ενεργειών του Γάλλου Γερουσιαστή Charles Jonhart στην Αθήνα, αμέσως συνέλαβε και εκτόπισε πάνω από 150 επικίνδυνα στελέχη του Οθωμανικού Κράτους σε στρατιωτικές φυλακές, ενώ έστειλε εξορία στην Μάλτα περί τα 30 σκληροπυρηνικά στελέχη. Περιέργως πως, ο Μουσταφά Κεμάλ δεν ήταν ούτε στον κατάλογο των εκτοπισθέντων μήτε στον κατάλογο των φυλακισθέντων. Μάλιστα τον Μάιο του 1919, σαν Γενικός Επιθεωρητής των υπολειμμάτων του Τουρκικού Στρατού, θα έφευγε για την Ανατολία απ' όπου θα εξαπέλυε τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας. ^[7]

Έφυγε, διέφυγε ή κάποιοι τον άφησαν να φύγει;
Η βίζα του πάντως είχε εκδοθεί από τους Άγγλους. [1] σελ. 559

Δεν πρέπει να παραβλέπεται το θέμα ότι κάποιος έπρεπε να πάει στην Ανατολία για τρεις σημαντικούς λόγους:

- (1) Κάποιος θα έπρεπε να διατηρήσει τον έλεγχο των 2.400.000 περίπου ανδρών του ηττημένου στρατού των Οθωμανών. Εάν δεν πήγαινε ο Κεμάλ, ή έστω κάποιος άλλος ηγέτης, θα δημιουργείτο ένα κενό εξουσίας (void of power).
- (2) Κάποιος θα έπρεπε να διατηρήσει τον έλεγχο της περιοχής που αργότερα θα αποτελούσε το Κράτος της Τουρκίας. Η σημερινή Τουρκία η οποία στην ουσία είναι τα υπόλοιπα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μετά την απογύμνωση των περιοχών ενδιαφέροντος των Άγγλων και των Γάλλων, δεν είχε κάποια άλλη σημαντική οικονομική αξία. Εκεί, σε μία γη χωρίς πόρους και ορυκτό πλούτο, θα μπορούσαν να ζήσουν τα εκατομμύρια των Τούρκων.
- (3) Εάν κατά κάποιο τρόπο οι Άγγλοι ήλεγχαν τον Σουλτάνο και ο Σουλτάνος με την σειρά του τον Κεμάλ, οι Άγγλοι θα είχαν στην διάθεσή τους ένα στρατό 2.400.000 ανδρών να τον εξαπολύσουν εναντίον των Μπολσεβίκων. Για τον λόγο αυτό ίσως οι Άγγλοι να μην επέμεναν στον άμεσο και πλήρη αφοπλισμό του Τουρκικού Στρατού αμέσως μετά την Συνθήκη του Μούδρου.

Ο 37χρονος Στρατηγός Μουσταφά Κεμάλ πήγε στην Ανατολία και επέτυχε τους παραπάνω δύο πρώτους στόχους. Όσον αφορά τον τρίτο, κράτησε τον στρατό για την δική του νέα Τουρκία, εξαπέλυσε τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας, αμφισβήτησε και διέγραψε την εξουσία του Σουλτάνου, ίδρυσε πάνω στα κατάλοιπα των Οθωμανών την νέα Τουρκία με πρωτεύουσα την Άγκυρα και έγινε ο νέος εμβληματικός ηγέτης της κάνοντας περήφανους τους Τούρκους των επόμενων γενεών.

Ο 37χρονος Στρατηγός Μουσταφά Κεμάλ

Στην πράξη ο Μουσταφά Κεμάλ είχε λύσει ένα πολύ δύσκολο πρόβλημα για τους Άγγλους.

Έκανε όσο πιο ανώδυνα και πιο πατριωτικά γινόταν την μετάλλαξη μιας Αυτοκρατορίας σε ένα κανονικό Κράτος και το σημαντικότερο χωρίς φασαρίες και προβλήματα για τον ακρωτηριασμό των πετρελαιοφόρων περιοχών.

Αργότερα οι Μεγάλες Δυνάμεις, όταν θα είχαν εξασφαλίσει τις περιοχές των πετρελαίων, όταν ο Σουλτάνος στην Πόλη δεν θα ήταν παρά ένας αχυράνθρωπος χωρίς καμμία απολύτως ισχύ, θα αναγνώριζαν τον Κεμάλ και θα του παραχωρούσαν με τρόπο και την υπόλοιπη περιοχή που σήμερα ονομάζεται Τουρκία.

Για τους Έλληνες αυτό σήμαινε καταστροφή. Μικρασιατική καταστροφή.

Η Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων

Με την είσοδο του 1919 οι τρεις νέες πλέον Μεγάλες Δυνάμεις του Κόσμου, οι ΗΠΑ, η Αγγλία και η Γαλλία θα καλούσαν νικητές και ηττημένους στην περίφημη «Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων» για τις τελικές διαπραγματεύσεις ειρήνης αλλά και για τον διαμοιρασμό των λάφυρων του πολέμου στους νικητές. Με μόνη απύσχα την Μπολσεβίκικη Ρωσία που είχε αποφασισθεί να κρατηθεί «έξω από τις ειρηνευτικές διαδικασίες», τον Ιανουάριο 1919, πολυπρόσωπες αντιπροσωπείες από 29 χώρες έφτασαν στο Παρίσι. Πολιτικοί, Διπλωμάτες, Δικηγόροι, Νομομαθείς, Στρατιωτικοί και λοιποί βοηθητικοί συνιστούσαν τις αντιπροσωπείες. Ενδεικτικά η Αγγλική αντιπροσωπεία αποτελείτο από 400 άτομα και είχε καταλάβει ένα ολόκληρο ξενοδοχείο. Ο Βενιζέλος, αντελήφθη το πνεύμα της Διάσκεψης και είχε αρχίσει από νωρίς τις μπλόφες. Η Ελληνική αντιπροσωπεία έκλεισε ξενοδοχείο για 80 άτομα ενώ στην πραγματικότητα η ελληνική συμμετοχή στο Παρίσι δεν ξεπέρασε ποτέ τα 20 άτομα. Ο Βενιζέλος έκανε δουλειά για πολλούς.

Ενώ η Ευρώπη μετρούσε τις πληγές που είχε αφήσει ο πόλεμος στις περιουσίες και τις οικογένειές της και ενώ οι ευρωπαϊκοί λαοί προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν την πείνα και τις ψείρες, οι Σύεδροι στο Παρίσι είχαν δημιουργήσει μία ατμόσφαιρα πανηγυριού από την οποία δεν έλειπαν οι γιορτές, οι διασκεδάσεις, οι δεξιώσεις και προπάντων οι ... γυναίκες.

Τα Παρισινά καμπαρέ αναστήθηκαν...

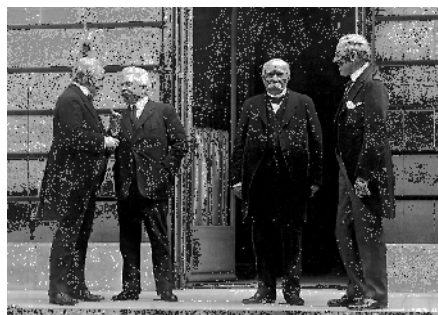
Στο πρώτο εξάμηνο του 1919 η καρδιά του Κόσμου χτυπούσε στο Παρίσι. Εκεί στην ουσία είχε εγκατασταθεί μία «**Παγκόσμια Κυβέρνηση των ΗΠΑ, Αγγλίας και Γαλλίας**» η οποία θα καθόταν σε ένα κεντρικό τραπέζι, θα άκουγε την υπόθεση του καθενός και θα μοίραζε τα λάφυρα του πολέμου όπως μερικές εκατοντάδες χρόνια πριν έκανε ο Μεγάλος Μογγόλος Αττίλας με τους υπηκόους του:

«Εσύ θα πάρεις τον χρυσό δίσκο και ο άλλος την όμορφη σκλάβα...»

«Μα εγώ έπιασα την όμορφη σκλάβα. Γιατί να την πάρει ο άλλος;»

«Τότε να πάρεις εσύ τον χρυσό δίσκο και την όμορφη σκλάβα και ο άλλος να πάρει τα ασημένια κύπελλα και τα άλογα».

Κάπως έτσι μοιράστηκαν τα λάφυρα του Πρώτου Πολέμου με την διαφορά ότι τώρα δεν υπήρχε ένας μόνο Αττίλας αλλά τρεις. Αγγλία, Γαλλία και ΗΠΑ, ανεξάρτητα από τον τρόπο που εμφάνιζαν τις διεκδικήσεις τους, επιθυμούσαν την μερίδα του λέοντος. Στους υπηκόους θα μοίραζαν τις «χάντρες» ενώ οι ίδιοι διεκδικούσαν τα πετρέλαια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, χωρίς βεβαίως να γνωρίζουν επακριβώς την θέση των κοιτασμάτων (όπως τουλάχιστον είναι γνωστά σήμερα).

Ο Άγγλος Lloyd George, ο Ιταλός Orlando, ο Γάλλος Clemenceau και ο Αμερικανός Wilson

Δεν πρέπει όμως να υπάρχουν αυταπάτες. Τα πραγματικά και σημαντικά λάφυρα ενός πολέμου δεν μοιράζονται με τέτοιες ανοικτού τύπου διαδικασίες. Η Αγγλία και η Γαλλία, εν αγνοία των ΗΠΑ, είχαν φροντίσει μέσα στον Δεκέμβριο 1918 να μοιράσουν με νέα μυστική συμφωνία κάποια σημαντικά λάφυρα και η Συνδιάσκεψη στο Παρίσι δεν ήταν παρά μία μεγάλη θεατρική παράσταση, ένα πανηγυράκι για την ρύθμιση των λεπτομερειών που αφορούσαν κυρίως τους μικρούς.

Συγκεκριμένα μέσα στον Δεκέμβριο του 1918 και λίγες ημέρες πριν την έναρξη των εργασιών της Συνδιάσκεψης της Ειρήνης στο Παρίσι, ο Πρόεδρος της Γαλλίας Clemenceau συναντήθηκε με τον Άγγλο Πρωθυπουργό Lloyd George στο Λονδίνο και εκεί μοίρασαν τα σημαντικά λάφυρα σύμφωνα με τα παρακάτω:^[8] σελ. 211-212

- ✚ Η Αγγλία θα εξασφάλιζε τελεσίδικα την περιοχή (τα πετρέλαια) της Μοσούλης και η Γαλλία ίσως λάμβανε κάποιο μικρό μερίδιο.
- ✚ Η διεθνοποιημένη ζώνη της Παλαιστίνης θα περνούσε υπό τον έλεγχο της Αγγλίας και «η Βρετανική Παλαιστίνη», όπως θα ονομαζόταν, θα γινόταν το «εθνικό σπίτι» των Εβραίων. Σύμφωνα με την Αγγλική Στρατηγική αυτή η «Βρετανική Παλαιστίνη», δηλαδή το Ισραήλ, θα αποτελούσε την ασφάλεια της διώρυγας του Σουέζ.

✚ Οι περιοχές του Metz και του Strasburg , η κοιλάδα του Saar και του Ρήνου με τα κοιτάσματα άνθρακα θα περνούσαν χωρίς δημοψήφισμα στην Γαλλία.

✚ Η Συρία και Κιλικία θα περνούσαν στην Γαλλία.

Τα παραπάνω επισημοποιήθηκαν στα πλαίσια της Συνδιάσκεψης την **15^η Φεβρουαρίου 1919**. Βεβαίως οι ΗΠΑ δεν είχαν λάβει γνώση της μυστικής διαδικασίας του Δεκεμβρίου 1918 και είχαν ήδη ανακοινώσει ότι «δεν αναγνώριζαν Μυστικές Συμφωνίες».

Αυτή ήταν η θέση των ΗΠΑ η οποία στην ουσία έλεγε:

«Δεν γνωρίζω τι έχετε συμφωνήσει κάτω από το τραπέζι και δεν με ενδιαφέρει. Όλα τα λάφυρα του πολέμου θα μπουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων ...»

Αυτή ήταν η διπλωματική στρατηγική που θα ακολουθούσε συνεπώς μέχρι την Συνθήκη της Λωζάνης το 1923, ότε και θα γινόταν η τελική μοιρασιά.

Εν μέσω λοιπόν αυτής της θεατρικής ειρηνευτικής διαδικασίας των Παρισίων, μέσα στο 1919, η κατάσταση στις διάφορες περιοχές του Κόσμου ήταν ρευστή. Όλοι με κάθε τρόπο ακόμα και με συνεχιζόμενες εχθροπραξίες προσπαθούσαν να προετοιμάσουν τον Φάκελλο με τις διεκδικήσεις που θα έθεταν υπόψη της Παγκόσμιας Κυβέρνησης και θα περίμεναν μία «δίκαιη λύση». Λίγο πριν την έναρξη των εργασιών της Συνδιάσκεψης είχαν δημιουργηθεί η Πολωνία, η Τσεχοσλοβακία και τα κράτη της Βαλτικής είχαν ξεκινήσει τις διαδικασίες ανεξαρτησίας.

Κράτη προσπαθούσαν να εξασφαλίσουν νέα εδάφη, Κράτη προσπαθούσαν να διατηρήσουν την εδαφική τους ακεραιότητα, εθνότητες προσπαθούσαν να αναγνωρισθούν, μειονότητες ζητούσαν να προστατευθούν.

Έτσι εν μέσω των ειρηνευτικών διαδικασιών, σε όλα τα Μέτωπα του πολέμου και ιδιαίτερα στο Μακεδονικό συνεχίστηκαν κάποιες «τελικές ρυθμιστικές επιχειρήσεις». Αυτές οι επιχειρήσεις δεν ήταν ακριβώς πολεμικές επιχειρήσεις αλλά κάποιες τοπικές εξεγέρσεις, υποκινήσεις στάσεων και μικροσυμπλοκές, προωθήσεις στρατευμάτων σε στρατηγικές θέσεις καθώς και μετακινήσεις πληθυσμών. Όταν θα έφθανε η ώρα να παρουσιασθεί ο Φάκελλος στην Παγκόσμια Κυβέρνηση, όλα τα Κράτη θα έπρεπε να είναι έτοιμα.

Ο «θεϊκά απόμακρος» Ιάπωνας Prince Saionji

Την **18^η Ιανουαρίου 1919** έγινε με μεγάλη επισημότητα η έναρξη των εργασιών της Συνδιάσκεψης των Παρισίων. Οι τρεις νέες Μεγάλες Δυνάμεις, ΗΠΑ, Αγγλία, Γαλλία, μία Μικρομέγαλη η Ιταλία και μία ανατέλλουσα η Ιαπωνία θα αποτελούσαν το Διευθυντήριο. Αυτές θα χώριζαν τον Κόσμο, αυτές θα μοίραζαν τα λάφυρα του πολέμου. Τα μεγάλα ονόματα του Διευθυντηρίου θα ήταν ο Αμερικανός Woodrow Wilson, ο Άγγλος Lloyd George, ο Ιταλός Vittorio Orlando, ο Γάλλος George Clemenceau και ο «θεϊκά απόμακρος» Ιάπωνας Πρίγκιπας Saionji.

Παρ' ότι θεωρητικά ήταν Σύμμαχοι, όλοι υπέβλεπαν αλλήλους και κανείς τους δεν είχε κάποια καλή γνώμη για τον άλλον. Οι μεγάλοι ήταν κατ' όνομα μεγάλοι. Ήταν κοινοί θνητοί με αρετές και αδυναμίες και μάλιστα όλοι τους είχαν ιδιαίτερη αδυναμία στις ... γυναίκες.

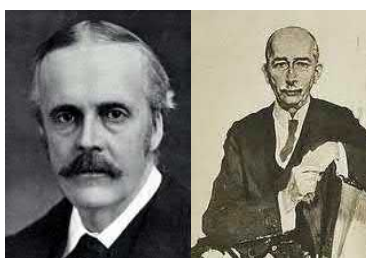
Για τον Wilson «ο Lloyd George δεν είχε αρχές», για τον Lloyd George «ο Clemenceau ήταν ένας αντιπαθητικός, μάλλον κακότεροπος γέροντας βάρβαρος», για τον Clemenceau «ο Wilson ήταν ηθικά αγνός αλλά αξιοθρήνητα αφελής» και για όλους «ο Saionji ήταν βυθισμένος στον δικό του κόσμο της καλλιέργειας και προστασίας των bonsai». ^[1]

Στην δεύτερη γραμμή θα ήταν εξίσου σημαντικά πρόσωπα όπως οι Υπουργοί Εξωτερικών των ΗΠΑ Robert Lansing , της Γαλλίας Stephen Pichon, της Ιταλίας Sidney Sonnino, της Αγγλίας Arthur Balfour, αλλά και ο εξ' απορρήτων Σύμβουλος του Wilson, Colonel House.

Οι Υπουργοί Εξωτερικών Robert Lansing, Stephen Pichon και Sidney Sonnino

Στην ουσία τον κυριώτερο ρόλο θα έπαιζαν ο έμπειρος και οξυδερκής Άγγλος Arthur Balfour και ο επιτήδειος Αμερικανός Colonel House που του άρεσε να ενεργεί από το παρασκήνιο και από τον οποίο τελικά θα περνούσαν όλες οι λεπτομέρειες της Συνδιάσκεψης. Αυτοί οι δύο θα ρύθμιζαν τις υποθέσεις των Κρατών, αυτοί θα προσπαθούσαν να μοιράσουν τον Κόσμο και τα λάφυρα του πολέμου. Οι Μεγάλοι μάλλον απλώς «τηρούσαν το υψηλό ύφος και υπέγραφαν».

Ο Υπουργός Εξωτερικών Arthur Balfour και ο Colonel House

Κάθε μία από τις Μεγάλες Δυνάμεις είχε πάει στο Παρίσι με συγκεκριμένες απόψεις για τα θέματα του δικού τους ενδιαφέροντος. Όλοι τους θεωρητικά έβαζαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και κάποιο θετικό ή αρνητικό στοιχείο. Ο Woodrow Wilson έφερε την καλή προαίρεση των ΗΠΑ, τα 14 σημεία του Προγράμματος της Παγκόσμιας Ειρήνης που είχε ανακοινώσει στο Κογκρέσο τον Ιανουάριο 1918 και την πεποίθηση ότι η αμερικανική προσέγγιση ήταν η καλλίτερη αλλά είχε και την υποψία ότι η Ευρώπη δεν το καταλάβαινε αυτό. Ο οικοδεσπότης και Πρόεδρος της Συνδιάσκεψης George Clemenceau ήταν ανακουφισμένος με την νίκη της Αντάντ αλλά πάντα είχε τον φόβο μιας μελλοντικής αναγέννησης της Γερμανίας. Ο ηγέτης της μέχρι πρότινος Κοσμοκράτειρας Αγγλίας Lloyd George έβαζε στο τραπέζι την εμπειρία στον χειρισμό των νέων αποικιών και τον πανίσχυρο Αγγλικό Στόλο. ^[1]

Ο καθένας τους εκπροσωπούσε μεγάλα συμφέροντα, ήταν όμως ταυτόχρονα ένα ξεχωριστό άτομο. Τα ελαττώματά τους και οι αρετές τους, η κούραση και οι αρρώστιες τους, οι συμπάθειες και οι αντιπάθειες τους έμελλε να διαμορφώσουν και αυτές επίσης τους ειρηνευτικούς διακανονισμούς.

Αυτοί οι άνθρωποι υποτίθεται ότι θα δημιουργούσαν ένα νέο δίκαιο και ειρηνικό Κόσμο. Ουτοπία.

Τα πρώτα βασικά θεμέλια πάνω στα οποία θα στηριζόταν θεωρητικά οι εργασίες της Συνδιάσκεψης ήταν η απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων:

- να διαμερίσουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία.
- να διεθνοποιήσουν τα Στενά και να επιβάλλουν διεθνή έλεγχο στην περιοχή της Κωνσταντινούπολη από την οποία θα αποχωρούσαν οι Τούρκοι.
- να αποκόψουν από την Οθωμανική Αυτοκρατορία τις περιοχές της Μεσοποταμίας, της Αρμενίας, της Συρίας, της Παλαιστίνης και της Αραβίας προκειμένου να απελευθερώσουν τους κατοίκους από τον τουρκικό ζυγό.
Κατά μία διαβολική σύμπτωση όλες οι περιοχές είχαν πετρέλαιο εκτός από την Παλαιστίνη η οποία θα εξυπηρετούσε κάποιους άλλους λόγους.

Δύο ημέρες μετά την έναρξη των εργασιών, την **20^η Ιανουαρίου 1919**, ο Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George, μιλώντας στους Συνέδρους αποκάλυψε ότι για τις περιοχές που θα αποκόπτονταν από την Οθωμανική Αυτοκρατορία αλλά και για τις Γερμανικές αποικίες στον υπόλοιπο Κόσμο, το Ανώτατο Συμβούλιο είχε αποφασίσει ότι θα εφαρμοζόταν το **Καθεστώς των Εντολών (Mandates)**.

Περιοχές συνολικής έκτασης 3.200.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων περίπου στην Ασία και την Αφρική, πρώην περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ή Γερμανικές αποικίες θα μοιραζόταν σε 14 Εντολές (Mandates).^[9]

Αλλά τι ήταν οι Εντολές (Mandates);^[10]

Οι Εντολές (Mandates) ήταν συστήματα ένοπλης διακυβερνήσεως κατεχομένων περιοχών που όμως απέφευγαν την χρήση της σκληρής λέξης «Κατοχή».

Οι Αμερικανοί είχαν μία σαφώς διαφορετική άποψη για τις Εντολές. Τις θεωρούσαν ως «ξεχωριστές διοικητικές οντότητες και όχι ως κατεχόμενες περιοχές». Όμως και αυτός ο ορισμός ήταν απλώς μία συγκάλυψη της λέξεως «Κατοχή», όπως εμμέσως αποδεικνύεται από το US Tariff Commission's Colonial Tariff Policies, Government Printing Office, Washington 1922, όπου για όλες τις υποψήφιες χώρες για εφαρμογή του καθεστώτος της Εντολής, υπήρχαν οι ειδικοί τελωνειακοί δασμοί.

Όπως είναι εύκολο στον καθένα να μαντέψει, τις Εντολές για Μεσοποταμία, Αραβία και Παλαιστίνη θα αναλάμβανε η Αγγλία. Η Γαλλία, Αγγλίας συμφωνούσης, θα αναλάμβανε την Συρία. Στις ΗΠΑ προτάθηκε να αναλάβει την Εντολή για «την Τουρκία», δηλαδή μια περιοχή στο μέγεθος του Νέου Μεξικού που τελικά δεν είχε κανένα ορυκτό πλούτο, την Εντολή για την διεθνοποιημένη Κωνσταντινούπολη καθώς και την Αρμενία η οποία ίσως να είχε κάποια κοιτάσματα πετρελαίου. Δέκα ημέρες αργότερα, την **30^η Ιανουαρίου 1919**, ο Lloyd George αναγκάστηκε να αναθεωρήσει και να προσθέσει στις Αγγλικές Εντολές και την περιοχή του Kirkuk, το Kurdistan, που προφανώς είχε ξεφύγει από τους Άγγλους ότι διέθετε και αυτό σημαντικά κοιτάσματα πετρελαίου. Από το Καθεστώς των Εντολών θα εξαιρούταν, προς το παρόν, οι περιοχές της Σμύρνης και της Adalia. Η Σμύρνη, προς το παρόν και ίσως για το άμεσο μέλλον, προοριζόταν για τους Έλληνες ή τους Ιταλούς και η Adalia για τους Ιταλούς.^{[8] σελ. 231-232}

Ίσως...

Οι ΗΠΑ και η Ιταλία έφεραν ουσιαστικές αντιρρήσεις για το καθεστώς των Εντολών, όχι γιατί δεν τους άρεσε ως καθεστώς αλλά διότι αυτά που τους άφηνε η Αγγλία αφ' ενός μεν δεν είχαν καμμιά αξία και αφ' ετέρου η παρουσία τους θα απαιτούσε σημαντικές στρατιωτικές δυνάμεις και χρήματα. Οι Άγγλοι είχαν ξεπεράσει τα όρια του κυνισμού. Για τον εαυτό τους κρατούσαν τα φιλέτα, στους Γάλλους έδιναν τον κατιμά και στις ΗΠΑ, Ιταλία τα κόκκαλα.

Η μοιρασιά αυτή ήταν βέβαιο ότι θα αποτύγχανε και θα δημιουργούσε την βάση για μελλοντικές φιλονικίες. Οι Άγγλοι όμως την ανακοίνωσαν με την λογική ότι

«τα παίρνουμε τώρα όλα αλλά στο τέλος κάτι θα δώσουμε και θα είναι όλοι ευχαριστημένοι».

Βεβαίως κάτι τέτοιο δεν συνέβη.

Η Διπλωματική προσπάθεια της Ελλάδας στην Συνδιάσκεψη των Παρισίων

Στην Ελλάδα ο Βενιζέλος ήταν ο απόλυτος κυρίαρχος. Δυστυχώς όμως, σχεδόν όλοι οι συνεργάτες του ήταν μετρίου πολιτικού και διπλωματικού αναστήματος. Ο ίδιος ρύθμιζε τα πάντα και εκείνη την εποχή ήταν σχεδόν αποκλειστικά υπεύθυνος για οτιδήποτε καλό, άριστο ή κακό συνέβη στην Ελλάδα. Ο Βασιλιάς Αλέξανδρος ήταν ένας «διακοσμητικού τύπου» Βασιλιάς, ήταν απλά ένας ωραίος Βασιλιάς. Ήταν ένας Βασιλιάς που διατηρούσε ζωντανό τον θεσμό της Βασιλείας στην Ελλάδα, διότι έτσι είχαν αποφασίσει οι Μεγάλες Δυνάμεις, οι πατρώνοι της Βασιλείας.

Ο αντικειμενικός σκοπός της Ελλάδας στην Συνδιάσκεψη της Ειρήνης ήταν πολύ μακριά από τα πετρέλαια. «Οι αλύτρωτες Πατρίδες» και «η Μεγάλη Ελλάδα» ήταν οι κύριες έννοιες που επικρατούσαν στην Ελλάδα και γύρω από αυτές είχε κτιστεί ο ελληνικός αντικειμενικός σκοπός.

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, ότι αφορά τα ελληνικά συμφέροντα, μάλλον είχε τελειώσει νωρίς και ατυχώς είχε βρει τον Ελληνικό Στρατό μόλις μερικά χιλιόμετρα ανατολικά του Στρυμώνα. Η Βουλγαρία κατείχε μέρος της ανατολικής Μακεδονίας και την μισή Θράκη. Την άλλη μισή είχαν οι Τούρκοι. Λίγα χρόνια πριν, στην Συνθήκη του Βουκουρεστίου ο Βενιζέλος διεκδικούσε εδάφη με βάση το δόγμα των «κατεχόντων - *Uti possedetis*» αλλά στην παρούσα φάση επιθυμούσε να διεκδικήσει τμήματα της ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης χωρίς να τα κατέχει. Το χειρότερο ήταν ότι η νέα υπερδύναμη του πλανήτη, οι ΗΠΑ, είχε τοποθετηθεί φανερά υπέρ των Βουλγαρικών θέσεων. ^[1] Τότε ο Βενιζέλος συνέλαβε το διπλωματικό πρόβλημα και εν μέσω των ειρηνευτικών διαδικασιών του Παρισίου άρχισε συντονισμένες διπλωματικές αλλά και στρατιωτικές προσπάθειες για την εξασφάλιση των διεκδικούμενων περιοχών. *Ο Ελληνικός Φάκελλος θα συμπληρωνόταν καθ' οδόν.*

Αμέσως μετά την συνθηκολόγηση της Βουλγαρίας ο Γάλλος Στρατηγός D' Esperey είχε αρχίσει στην Θεσσαλονίκη τις διαπραγματεύσεις με τους Βούλγαρους αντιπροσώπους, αφήνοντας τους Έλληνες να περιμένουν στην κυριολεξία στον «προθάλαμο». Συγκεκριμένα ο Βενιζέλος με τον Αρχιστράτηγο Δαγκλή περίμεναν με μεγάλη αγωνία στο σπίτι του Γενικού Διοικητού Μακεδονίας τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων. Για να διασκεδάσουν την αγωνία τους έπαιζαν Μπριτζ. ^{[6] IV σελ. 251} Τα μεσάνυχτα της **30^{ης} Σεπτεμβρίου 1918**, ο Στρατηγός D' Esperey κάλεσε τον Στρατηγό Δαγκλή και του ανακοίνωσε ότι: ^{[11] Β σελ 264}

«Οι Βούλγαροι θα εκκένωναν την Ανατολική Μακεδονία και οι Ελληνικές Δυνάμεις θα έπρεπε να προωθηθούν σταδιακά».

Για μία ακόμη φορά η προσωρινή έστω τύχη της Ανατολικής Μακεδονίας είχε καθορισθεί από κάποιους άλλους και όχι από ελληνικές ενέργειες.

Η κατ' εντολή των Γάλλων προέλαση των Ελλήνων στην Ανατολική Μακεδονία άρχισε σχεδόν αμέσως και η κατάληψη της ολοκληρώθηκε μέσα στον Οκτώβριο 1918 με την απελευθέρωση των Σερρών, της Δράμας και της Καβάλας. Οι Βούλγαροι, εκτός από την επιθυμία τους να κατακτήσουν όλη την Μακεδονία, για πολλά χρόνια έκαναν ότι μπορούσαν για να κατέβουν στο Αιγαίο. Γι' αυτόν τον αντικειμενικό σκοπό προσπαθούσαν με κάθε μέσο να εξαφανίσουν τους Έλληνες στην λωρίδα μεταξύ των ποταμών Στρυμώνα και Νέστου. Τα εγκλήματα των Βουλγάρων κατά των Ελλήνων κατοίκων της περιοχής στο χρονικό διάστημα 1916 -1918 έχουν καταγραφεί σε αρκετά συγγράμματα που η ιστορία, για κάποιους λόγους, αποφάσισε να τα ξεχάσει. ^[12]

Τα Ελληνικά Στρατεύματα προωθήθηκαν στην Ανατολική Μακεδονία αλλά τόσο η δυτική Θράκη που κατείχαν οι Βούλγαροι όσο και η ανατολική Θράκη που κατείχαν ακόμη οι Τούρκοι έπρεπε να περιμένουν. Μέχρι την έναρξη αλλά και κατά την διάρκεια της Συνδιάσκεψης Ειρήνης που θα ακολουθούσε, οι διπλωματικές διεργασίες θα ήταν έντονες γύρω από την τύχη της Θράκης. Στη Δυτική Θράκη η Βουλγαρία διατηρούσε ακόμη στρατιωτικές και πολιτικές αρχές. Παράλληλα όμως εγκαταστάθηκε ένας διασυμμαχικός έλεγχος από ολιγάριθμα συμμαχικά στρατεύματα υπό τον Γάλλο συνταγματάρχη Allier, τα οποία κατέλαβαν τα σπουδαιότερα κέντρα για την εξασφάλιση των συγκοινωνιών, την διατήρηση της τάξεως αλλά και τη φρούρηση της σιδηροδρομικής γραμμής Πυθίου – Κωνσταντινουπόλεως.

Οι Αμερικανοί αντιπρόσωποι δήλωναν απερίφραστα ότι η Δυτική Θράκη θα πρέπει να παραμείνει στην Βουλγαρία αρνούμενοι το βουλγαρικό αποκλεισμό από το Αιγαίο, ενώ η ανατολική Θράκη προοριζόταν για κάποιο νέο καθεστώς που θα εγκαθίστατο στην περιοχή της Κωνσταντινουπόλεως και των Στενών. Η στάση των Αμερικανών οφειλόταν κυρίως στη ένθερμη συμπάθεια του Προέδρου Wilson προς τη Βουλγαρία εξαιτίας της επιρροής τόσο της γυναίκας του και της αδερφής της που είχε παντρευτεί τον πρεσβευτή της Βουλγαρίας στην Ουάσιγκτον όσο και των μεγάλων καπνού ανταγωνιστών των ελληνικών συμφερόντων.

Ενώ ο Γάλλος Στρατηγός D'Esperey άρχισε να προετοιμάζει μία νέα στρατιωτική επιχείρηση με έξη ελληνικές μεραρχίες και μία γαλλική με σκοπό να επιτεθεί κατά του Οθωμανικού Στρατού στην Θράκη, την **30^η Οκτωβρίου 1918** ο Άγγλος Ναύαρχος Calthorpe πρόλαβε και υπέγραψε στον Μούδρο ανακωχή με τον Σουλτάνο, η οποία μεταξύ άλλων προέβλεπε:

- ✚ παράδοση όλων των Οθωμανικών στρατευμάτων στην Ανατολία και μερικό αφοπλισμό (με απώτερο και μη ανακοινώσιμο σκοπό την χρησιμοποίηση αυτών των στρατευμάτων).
- ✚ υποχώρηση των Οθωμανών στον Καύκασο στα πρό του πολέμου σύνορα (με απώτερο και μη ανακοινώσιμο σκοπό την απομάκρυνση των Τούρκων από τα πετρέλαια του Καυκάσου).
- ✚ δικαίωμα κατάληψης και ελέγχου των φρουρίων των Στενών και του Βόσπορου από δυνάμεις της Αντάντ.

Οι Άγγλοι, σε όλες σχεδόν τις διπλωματικές κινήσεις, ήταν πάντα ένα βήμα πιο μπροστά από τους συμμάχους τους Γάλλους. Μόνο που εδώ είχαν εκουσίως ή ακουσίως κάνει ένα πολύ σοβαρό λάθος. Ο μερικός αφοπλισμός των τουρκικών στρατευμάτων της Ανατολίας θα αποδεικνυόταν μεγάλο πρόβλημα στο άμεσο μέλλον, διότι δεν θα ήταν αυτοί που θα χρησιμοποιούσαν και θα εκμεταλλευόταν αυτά τα στρατεύματα αλλά ο Kemal.

Η σπουδή των Άγγλων να διαπραγματευθούν μόνοι τους την συνθηκολόγηση με τους Τούρκους είχε εκνευρίσει τους Γάλλους και είχε σπείρει τον σπόρο της διχόνοιας ανάμεσά τους. Μάλιστα ένα χρόνο αργότερα, την 30^η Οκτωβρίου 1919, κατά την διάρκεια των εργασιών της Συνδιάσκεψης Ειρήνης των Παρισίων οι Lloyd George και Clemenceau καβγάδισαν άγρια και όπως ανέφερε ο Αμερικανός Colonel House «λογομάχησαν σαν γυναίκες της ψαραγοράς» για την σπουδή των Άγγλων να προχωρήσουν σε μονομερή συνθηκολόγηση με τους Τούρκους. [13] σελ. 367

Ο Lloyd George δεν είχε αφήσει την ευκαιρία ανεκμετάλλευτη και σε έντονο ύφος είχε πει στον Clemenceau: [14] σελ. 3314

«Εκτός από την Αγγλία, κανείς άλλος δεν είχε συνεισφέρει κάτι περισσότερο από μία χούφτα μαύρους στρατιώτες ... ενώ οι Βρετανοί είχαν περισσότερους από 500.000 στρατιώτες σε Τουρκικό έδαφος... Οι Βρετανοί είχαν υποστεί εκατοντάδες χιλιάδες απωλειών στον πόλεμο με την Τουρκία ενώ οι άλλες Κυβερνήσεις είχαν βάλει μόνο λίγους νέγρους αστυνομικούς... Όταν όμως ήλθε η ώρα να υπογράψουμε ανακωχή ξεσηκώθηκε όλη αυτή η φασαρία».

Ο Lloyd George γνώριζε πολύ καλά τόσο την δύναμή του όσο και τα στρατιωτικά του πλεονεκτήματα έναντι των Γάλλων και των Αμερικανών. Παράλληλα όμως ο Lloyd George απέφευγε διακριτικά να ομολογήσει την μικρή συνεισφορά των Άγγλων στο κύριο, ευρωπαϊκό, δυτικό μέτωπο του πολέμου αλλά και την συνεισφορά των Ελλήνων στο Μακεδονικό Μέτωπο. Για τον Lloyd George όλοι οι υπόλοιποι, των Ελλήνων συμπεριλαμβανομένων, ήταν... μαύροι ή νέγροι.

Περίπου δύο εβδομάδες αργότερα μετά την Συνθήκη του Μούδρου, την **11^η Νοεμβρίου 1918**, τελείωσε και ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος. Δύο ημέρες πριν ο υπερφίαλος και μεγάλος πολέμιος της Ελλάδας, Κάιζερ Γουλιέλμος Β' νικημένος και ταπεινωμένος παραιτήθηκε και έφυγε για την Ολλανδία. Έφυγε από το πολιτικό και διπλωματικό προσκήνιο ένας Ευρωπαίος ηγέτης ο οποίος με τις ενέργειές του είχε βλάψει πολύ, πάρα πολύ τα ελληνικά συμφέροντα.

Με την κατάσταση έτσι διαμορφωμένη ο Βενιζέλος ξεκίνησε να πάει στην Συνδιάσκεψη του Παρισιού για να προβάλλει τις ελληνικές διεκδικήσεις τις οποίες είχε φροντίσει μέσω του Έλληνα Πρέσβη στο Λονδίνο Δ. Κακλαμάνου να τις γνωστοποιήσει στους Άγγλους από τον Σεπτέμβριο του 1918. [15] σελ. 63

Λίγο αργότερα, την **2^η Νοεμβρίου 1918** ο Βενιζέλος είχε φροντίσει να προειδοποιήσει και τον ίδιο τον Άγγλο Πρωθυπουργό Lloyd George ότι στην επερχόμενη Συνδιάσκεψη στο Παρίσι: [16] || σελ. 21-27

«το κύριο εμπόδιο των ελληνικών διεκδικήσεων στην Μικρά Ασία θα ήταν η Ιταλία, λόγω των υποσχέσεων της 3^{ης} Μυστικής Συμφωνίας». {Κεφ. 7, σελ. 3}

Επιπλέον αυτού από την **30^η Δεκεμβρίου 1918** είχε φροντίσει να στείλει στο Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης ένα Υπόμνημα, κάτι σαν Πρόλογο στις Ελληνικές διεκδικήσεις, μέσα στο οποίο ανέλυε την κατανομή των ελληνικών πληθυσμών στις διεκδικούμενες περιοχές. Με το εν λόγω Υπόμνημα ο Βενιζέλος διεκδικούσε Βόρειο Ήπειρο, Θράκη, Δυτική Μικρά Ασία και Δωδεκάνησα. Φαίνεται ότι λίγο πριν είχε ενημερώσει τον Άγγλο Πρωθυπουργό Lloyd George, του είχε αναλύσει πλήρως το σχέδιό του για την **Μεγάλη Ελλάδα** και μάλλον είχε πάρει το πράσινο φως να υποβάλλει το Υπόμνημα στην Συνδιάσκεψη. [6] IV σελ. 277,280 και [17]

Αμέσως μετά το τέλος του Παγκοσμίου Πολέμου, χωρίς καμμία εξήγηση, ανακοίνωση ή δικαιολογία, ο Αρχιστράτηγος Π. Δαγκλής αντικαταστάθηκε από τον Στρατηγό Λ. Παρασκευόπουλο.

Στρατηγός Λεωνίδας Παρασκευόπουλος

Ο Βενιζέλος για τις νέες στρατιωτικές επιχειρήσεις που ετοίμαζε χρειαζόταν ένα νέο, ενθουσιώδη Στρατηγό και είχε διαλέξει τον πληθωρικό και μάλλον υπερφίαλο Παρασκευόπουλο. Ο έμπειρος και μετριοπαθής Στρατηγός Δαγκλής που είχε ακολουθήσει την στρατιωτική πορεία της Ελλάδας για έξη συναπτά χρόνια από το 1912, ίσως να αποδεικνυόταν τροχοπέδη και εμπόδιο στα νέα πολεμικά σχέδια του Βενιζέλου.

Άλλωστε, αμέσως μετά το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων ο Βενιζέλος δεν είχε κρύψει τις απώτερες εθνικές επιδιώξεις: ^[15] σελ.17

«Και τώρα ας στρέψουμε το βλέμμα προς την Ανατολή...».

Η Εκστρατεία στην Ουκρανία και ο Πόλεμος της Δύσης κατά των Μπολσεβίκων

Μόλις ο Βενιζέλος έστειλε το Υπόμνημα με τις ελληνικές διεκδικήσεις, ο Clemenceau και ο Lloyd George βρήκαν αμέσως τον τρόπο που «η Ελλάδα θα πλήρωνε γι' αυτές» και τότε ήταν που ανέτειλε μία άλλη νέα μελανή σελίδα της Ελληνικής Ιστορίας, η Εκστρατεία στην Ουκρανία.

Μα γιατί πήγαν οι Έλληνες στην Ουκρανία; Τι δουλειά είχε ο Ελληνικός Στρατός να πολεμάει τον Ερυθρό Στρατό του Trotsky στις πεδιάδες της Ουκρανίας;

Από την Επανάσταση των Εργατών του Φεβρουαρίου του 1917 μέχρι τις αρχές του 1919, για περίπου δύο χρόνια στην Ρωσία συνέβησαν πάρα πολλά. Η τελική επικράτηση των Μπολσεβίκων δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Εξωτερικές παρεμβάσεις, εθνικιστικές εξεγέρσεις, αγροτικές εξεγέρσεις κατά των γαιοκτημόνων, στρατιωτικές ανταρσίες, εμφύλιοι σπαραγμοί, δολοπλοκίες, εκδικήσεις, αντεκδικήσεις, δολοφονίες, λεηλασίες περιουσιών και αγριότητες ήταν το σκηνικό της επικράτησης. Όμως τίποτα από αυτά δεν είχε γίνει γνωστό στην Δύση. Οι Μπολσεβίκοι, μεταξύ άλλων είχαν φροντίσει να κλείσουν καλά όλες τις δημοσιογραφικές πύλες. Με την έναρξη της Συνδιάσκεψης των Παρισίων στη Δύση όλοι ισχυρίζονταν ότι δεν γνώριζαν για την Ρωσία περισσότερο απ' όσα ήξεραν για την αθέατη πλευρά της Σελήνης. Έτσι θεώρησαν λογικό να μην καλέσουν την Ρωσία στην Συνδιάσκεψη. Άλλωστε, κατά τον Γάλλο Πρόεδρο Clemenceau, ο Lenin συνθηκολογώντας με τους Γερμανούς είχε προδώσει την Αντάντ. ^[1] σελ. 102

Ο Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George πίστευε ότι «το κίνημα των Μπολσεβίκων, θα εξασθενήσει και θα πεθάνει από μόνο του». Άλλοι υποστήριζαν ότι πρέπει να εμποδίσουν την εξάπλωσή του τόσο μέσα στην Ρωσία όσο και στον υπόλοιπο Κόσμο. Παρ' όλα αυτά οι Δυτικοί, στο πίσω μέρος τους μυαλού τους είχαν τον τεράστιο ορυκτό πλούτο της Ρωσίας. Τεράστιες ποσότητες εφοδίων και πρώτων υλών είχαν αποθηκευτεί από το Τσαρικό Πολίτευμα στο Murmansk, Archangelsk και στο Vladivostok και όλα αυτά θα έφθαναν στα χέρια των Μπολσεβίκων.

«Η αρκούδα πέθαινε και οι ύαινες θα προσπαθούσαν να κατασπαράξουν τις σάρκες της».

Με μία μικρή αναδρομή στις αρχές του 1918, λίγο πριν την σύναψη της Συνθήκης του Brest – Litovsk, ο Trotsky καλούσε απεγνωσμένα τους Άγγλο – Γάλλους στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων με τους Γερμανούς. Οι Άγγλο – Γάλλοι «κώφευαν επιμελώς» και ο Trotsky είχε για λίγο προσπαθήσει να το «παίξει σκληρός» με τους Γερμανούς οι οποίοι δεν «έφαγαν» την μπλόφα και συνέχισαν να βαδίζουν προς την Αγία Πετρούπολη. Επενέβη ο Lenin και άρον-άρον την 3^η Μαρτίου 1918 έκλεισε την Συνθήκη του Brest – Litovsk. {Κεφ. 7, σελ.39} Άμεσο αποτέλεσμα της συνθήκης θα ήταν ο κίνδυνος να πέσουν στα χέρια των Γερμανών μεγάλες εδαφικές εκτάσεις με άφθονες πρώτες ύλες αλλά και οι τεράστιες ποσότητες εφοδίων και πρώτων υλών είχαν αποθηκευτεί από τους Ρώσους στο Murmansk, Archangelsk και στο Vladivostok. Παράλληλα οι Μπολσεβίκοι θα διατηρούσαν τον έλεγχο της Σιβηρίας η οποία είχε επίσης άφθονες πρώτες ύλες.

Αυτό δεν ήταν αποδεκτό από τους Δυτικούς και για τους επόμενους οκτώ μήνες {μέχρι την συνθηκολόγηση της Γερμανίας}, οι Δυτικοί θα είχαν να αντιμετωπίσουν δύο εχθρούς, τόσο την Γερμανία όσο και τους Μπολσεβίκους. .

Στα πλαίσια της Στρατηγικής των Δυτικών να «περιορίσουν» τους Μπολσεβίκους αλλά και να προλάβουν την προσάρτηση ρωσικών περιοχών από τους Γερμανούς έγιναν οι ακόλουθες κινήσεις:

- ✚ Την άνοιξη του 1918 αγγλικά, γαλλικά και αμερικανικά στρατεύματα αποβιβάστηκαν στο Murmansk και στο Archangelsk και άρχισαν να προελαύνουν νότια.
- ✚ Τον Απρίλιο του 1918 οι Γιαπωνέζοι αποβιβάστηκαν στο Vladivostok και άρχισαν να προελαύνουν δυτικά, σχεδόν ανενόχλητοι, μέσα στην Σιβηρία. Μέχρι τον Σεπτέμβριο 1918 τουλάχιστον 70.000 Γιαπωνέζοι και 5.000 Αμερικανοί στρατιώτες είχαν αποβιβασθεί στο Vladivostok και είχαν τεθεί κάτω από Γαλλική Διοίκηση. Έτσι βέβαια εξηγείται και η μία από τις 5 θέσεις που πήρε αργότερα η Ιαπωνία στο Διευθυντήριο της Συνδιάσκεψης των Παρισίων.
- ✚ Η σημαντικότερη όμως στρατηγική κίνηση των Δυτικών ήταν η εκμετάλλευση της Τσέχικης Λεγεώνας. Η λεγεώνα αυτή αριθμούσε περίπου 60-70.000 άνδρες, είχε σχηματισθεί επί εποχής του Τσάρου Νικολάου και πολεμούσε εναντίον των Γερμανών. Με την Συνθήκη του Brest – Litovsk, τον Μάρτιο 1918, η Τσέχικη Λεγεώνα παγιδεύτηκε στην Ρωσία και μη μπορώντας να γυρίσει πίσω στην Ευρώπη πήρε την άδεια από τον Αρχηγό του Ερυθρού Στρατού, τον Trotsky, να διασχίσει «αβλαβώς» την Σιβηρία και μέσω Vladivostok να επιστρέψει στις ΗΠΑ και εκείθεν στην Ευρώπη. Στην πραγματικότητα η Αντάντ επιθυμούσε να φέρει την Τσέχικη Λεγεώνα στο Δυτικό Ευρωπαϊκό Μέτωπο. Στην διαδρομή διά μέσου της Σιβηρίας με κάποιο τρόπο έπεσαν στα χέρια της Τσέχικης Λεγεώνας «εννέα βαγόνια» με τα αποθέματα χρυσού του Τσάρου που τα είχε αποθηκευμένα στο Kazan. Αυτό έκανε την Τσέχικη Λεγεώνα ακόμη πιο πολύτιμη τόσο για την Αντάντ όσο και για τους Μπολσεβίκους.
- ✚ Στο εσωτερικό της Ρωσίας, σε αντιδιαστολή με τον Ερυθρό Στρατό του Trotsky, οι Δυτικοί ενθάρρυναν και βοήθησαν την δημιουργία των «Λευκών Κυβερνήσεων» και των «Λευκών Στρατών» του Στρατηγού Anton Denikin που ήλεγχε την νότια Ρωσία, την Ουκρανία και την περιοχή του Καυκάσου και του Ναύαρχου Alexander Kolchak που ήλεγχε την κεντρική Ρωσία και την Σιβηρία. Ο Ναύαρχος Alexander Kolchak είχε υπό την διοίκησή του και την Τσέχικη Λεγεώνα. Ο Στρατηγός Denikin είχε συμμετάσχει στο Πραξικόπημα του Στρατηγού Kornilov μετά την αποτυχία του οποίου διέφυγε μαζί με τον Kornilov στην Σιβηρία. Αμφότεροι οι λευκοί ηγέτες είχαν πλήρη και συνεχή επαφή με τους Άγγλους και τους Αμερικανούς.

Ο «Λευκός» Στρατηγός Denikin και ο «Λευκός» Ναύαρχος Kolchak

Με την συνθηκολόγηση της Γερμανίας, την 11^η Νοεμβρίου 1918, η Συνθήκη του Brest – Litovsk ακυρώθηκε οπότε: τεχνικά η Ρωσία διατηρούσε πλέον τα εδάφη που της αποστερούσε η συνθήκη με την διαφορά ότι την Ρωσία τώρα θεωρητικά ήλεγχαν οι Μπολσεβίκοι και οι Δυτικοί δεν επιθυμούσαν να τους αφήσουν αυτά τα εδάφη.

Τότε όλο το στρατιωτικό δυναμικό των Δυτικών στράφηκε εναντίον των Μπολσεβίκων. Οι «Λευκοί Στρατοί» των Denikin και Kolchak, η Τσέχικη Λεγεώνα, οι Γιαπωνέζοι από την ανατολή, οι Άγγλοι, Γάλλοι, Αμερικανοί από τον βορρά άρχισαν να κλείνουν τον κλοιό γύρω από τους Μπολσεβίκους.

Η Αντάντ μπορεί να είχε νικήσει την Γερμανία αλλά ξαφνικά στην θέση της είχε εμφανισθεί ένας άλλος νέος και άγνωστος κίνδυνος, οι Μπολσεβίκοι του Lenin. Ο πόλεμος θα συνεχιζόταν.

Οι Δυτικοί, στην προσπάθειά τους να επιβληθούν στους Μπολσεβίκους χρειαζόνταν στρατιωτικές δυνάμεις. Όμως η εποχή δεν ήταν κατάλληλη διότι «παντού είχε γίνει γνωστό ότι ο πόλεμος τελείωσε και όλοι οι στρατιώτες θα γύριζαν στα σπίτια τους».

Βρετανοί και Καναδοί στρατιώτες είχαν στασιάσει διότι δεν επιθυμούσαν να συνεχίσουν τον πόλεμο, οι Αμερικανοί γύριζαν σταδιακά στη χώρα τους, οι Γάλλοι είχαν ήδη αποστρατικοποιήσει μεγάλες δυνάμεις. Όλοι οι Δυτικοί είχαν σοβαρές ελλείψεις προσωπικού και μόνο με στρατούς από τις αποικίες τους θα μπορούσαν να επέμβουν στη Ρωσία. [1] σελ. 100-112.

Σ' αυτή την κατάσταση θα ενέπλεκε ο Βενιζέλος την Ελλάδα.

Αυτός ήταν και ο λόγος που ο Βενιζέλος είχε σιωπηρά κατατομήσει τον Στρατηγό Δαγκλή και είχε φέρει στην Αρχιστρατηγία τον Στρατηγό Παρασκευόπουλο. Ένας νέος Αρχηγός του Στρατού δεν θα μπορούσε εύκολα να φέρει αντιρρήσεις στον Βενιζέλο. Αντίθετα ο έμπειρος Στρατηγός Δαγκλής θα μπορούσε να υπενθυμίσει στον Βενιζέλο ότι «οι Έλληνες στρατιώτες ήταν ήδη στα όπλα από το 1912, δηλαδή επτά περίπου χρόνια και ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν κάποια όρια αντοχής».

Από το Ανώτατο Αρχηγείο της Αντάντ, οι Γάλλοι καθορίστηκαν ως οι υπεύθυνοι για την νότια Ουκρανία και την Κριμαία και οι επιτήδευοι Άγγλοι για τον Καύκασο. [1] σελ. 100-112.
Οι Άγγλοι έδειχνε ότι γνώριζαν αρκετά καλά που υπάρχουν κοιτάσματα πετρελαίου.

Η στρατιωτική κατάσταση στην Ρωσία τον Νοέμβριο 1918

Ο Γάλλος Πρόεδρος Clemenceau δεν δίστασε καθόλου και, μη έχοντας εναλλακτική λύση, σχεδόν αμέσως απαίτησε την συμμετοχή των Ελληνικών δυνάμεων στην επιχείρηση της Ουκρανίας.

Ο Βενιζέλος από το Λονδίνο που βρισκόταν απάντησε αμέσως ότι: [6] IV σελ. 281

«ο ελληνικός στρατός είναι στην διάθεση των {Γάλλων} και δύναται να χρησιμοποιηθεί διά κοινό αγώνα πανταχού όπου η αποστολή του ήθελε κριθή αναγκαία».

Άλλωστε έτσι λειτουργεί το αποικιακό σύστημα.

Την 18^η Δεκεμβρίου 1918 αποβιβάστηκαν στην Οδησό τα πρώτα γαλλικά τμήματα και τρεις ημέρες πριν την έναρξη της Συνδιάσκεψης της Ειρήνης, την **15^η Ιανουαρίου 1919**, έφθασαν και οι πρώτες ελληνικές ομάδες. Συνολικά η Ελλάδα διέθεσε δύο Μεραρχίες, δηλαδή περί τους 23.500 άνδρες που αποτελούσαν το 1/3 των εκστρατευτικών δυνάμεων της Αντάντ. [18] σελ. 46-49

Για άλλη μία φορά οι Έλληνες φαντάροι θα πολεμούσαν για ένα άγνωστο εχθρό αλλά αυτή την φορά και για ένα άγνωστο σ' αυτούς λόγο, κάτι που τρία χρόνια αργότερα η Ελλάδα θα το πλήρωνε πικρά με την υποστήριξη που θα έδιναν οι Μπολσεβίκοι στον Κεμάλ.

Οι ανθρώπινες απώλειες των Ελλήνων ανήλθαν σε 398 νεκρούς και 657 τραυματίες, εκτός από τις απώλειες των αμάχων της ελληνικής ομογένειας της Νοτίου Ρωσίας.

Το χειρότερο είναι ότι κανείς από αυτούς δεν είναι στο Πάνθεο των ηρώων που έδωσαν την ζωή τους για την πατρίδα. Η Ιστορία τους κρύβει...

Η παρουσίαση του Ελληνικού Φακέλλου στην Συνδιάσκεψη

Ο Βενιζέλος με το «πιστοποιητικό του καλού παιδιού» θα πήγαινε πλέον στο Παρίσι, όχι απλά για να διεκδικήσει αλλά για να απαιτήσει την υλοποίηση του Υπομνήματος. Θα πήγαινε για να δώσει την καλύτερη παράσταση της καριέρας του. Πήγε, την έδωσε, γοήτευσε, θάμπωσε τους Συνέδρους και εάν υπήρχε «Όσκαρ Διπλωματίας» θα το είχε κερδίσει παμπηφεί. [1] σελ. 453

- Ο Woodrow Wilson έλεγε ότι «ήταν ο σπουδαιότερος άνθρωπος που συνάντησα».
- Ο Lloyd George έλεγε ότι «ήταν μεγάλος, πολύ μεγάλος άνδρας».
- Η Francis Stevenson, η ερωμένη, γραμματέας και μετέπειτα σύζυγος του Lloyd George, έλεγε ότι «ήταν ένας υπέροχος τύπος Έλληνα, χυμένος στο κλασσικό καλούπι πνευματικά και σωματικά».
- Ο Άγγλος διπλωμάτης Nicholson έλεγε ότι «το σύνολο του Βενιζέλου, μας δίνει ένα μίγμα γοητείας, συμμοριτοπόλεμου, welt-politik (παγκόσμιας πολιτικής), πατριωτισμού, θάρρους, λογοτεχνίας και πάνω απ' όλα αυτόν τον επιβλητικό, μυώδη, χαμογελαστό άντρα με μάτια να λάμπουν πίσω από τα γυαλιά και στο κεφάλι ένα μεταξένιο μπερέ».

Με τις καλύτερες λοιπόν προϋποθέσεις ο Βενιζέλος πήγε στο Παρίσι αφού προηγουμένως είχε φροντίσει να πάρει την συγκατάθεση των Lloyd George και Clemenceau για τις διεκδικήσεις του.

*Δυστυχώς ο Βενιζέλος μπορεί να είχε γοητεύσει (;) τους Συνέδρους αλλά δεν είχε πείσει!!!
Ήταν κοινό μυστικό στους κύκλους της Συνδιάσκεψης ότι ο Βενιζέλος ζητούσε πολλά και πίεζε πολύ για τις διεκδικήσεις του αλλά τα στοιχεία και οι στατιστικές που παρουσίαζε στο Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης ήταν υπό αμφισβήτηση. [1] σελ. 458-459*

Ήταν φανερό ότι, με την συμβουλή ή προτροπή κάποιων, ο Βενιζέλος πίεζε σε πολλά μέτωπα ελπίζοντας ότι θα κέρδιζε τα περισσότερα. Κάποιοι ήθελαν την διπλωματική νίκη του Βενιζέλου, κάποιοι ήθελαν την Ελλάδα κερδισμένη σ' αυτήν την διπλωματική μάχη...

Αλλά για ποιο λόγο είχαν συγκατανεύσει και τι περίμεναν οι Άγγλο – Γάλλοι από την Ελλάδα;

*Οι Άγγλοι μακροπρόθεσμα (ίσως) επιθυμούσαν μία ισχυρή συμμαχία Αγγλίας, Γαλλίας, Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο που θα εξασφάλιζε την ελεύθερη ναυσιπλοΐα στην περιοχή. Οι Άγγλοι δεν ήθελαν τους Γάλλους στην ανατολική Μεσόγειο, δεν ήθελαν να ξοδέψουν άλλα λεφτά και η Ελλάδα ήταν μία ελκυστική λύση. Η Ελλάδα θα μπορούσε να διαθέτει στην Αγγλία λιμάνια και αεροδρόμια και θα ήταν ένας σημαντικός νέος κόσμος επικοινωνίας με την Ινδία αλλά και με την Μέση Ανατολή. [1] σελ. 461
Αργότερα οι Άγγλοι, μετά την επικράτηση των Μπολσεβίκων θα έκαναν αρκετές θεμελιώδεις αλλαγές για την θέση τους στην Ασιατική Τουρκία. [8] σελ. 212.
Οι Άγγλοι είχαν και άλλα άμεσα σχέδια για την Μικρά Ασία και όλα αυτά θα κόστιζαν πολύ στην Ελλάδα*

Το τι επιθυμούσε ο Βενιζέλος ήταν καταχωρημένο στο Υπόμνημα της 30^{ης} Δεκεμβρίου 1919 προς το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης.

Σε αντιδιαστολή με τον έκπτωτο Βασιλιά Κωνσταντίνο που ήθελε: [19] σελ. 89

«Μία μικρή αλλά έντιμη Ελλάδα»

ο Βενιζέλος ήθελε την υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας, δηλαδή:

«Μία Μεγάλη Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε θαλασσών».

Η φύση έχει θέσει όρια στις επιδιώξεις των άλλων ανθρώπων, αλλά όχι σε εκείνες των Ελλήνων. Οι Έλληνες δεν υπόκεινται ούτε στο παρελθόν ούτε σήμερα στους νόμους της φύσης. [1]

Η Ελλάδα όμως επεκτεινόταν πολύ μακριά και ζητώντας πάρα πολλά είχε ξυπνήσει τον τουρκικό εθνικισμό. Μία μικρή χώρα με πληθυσμό μικρότερο από 5 εκατομμύρια, ξεγυμνωμένη από την μετανάστευση των νέων της στην Αμερική, με δύο πρόσφατους πολέμους και με ένα πρόσφατο Εθνικό Διχασμό δεν θα μπορούσε να σηκώσει το βάρος που διεκδικούσε...

Την **3^η Φεβρουαρίου 1919** η Ελληνική Αντιπροσωπεία κλήθηκε από το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης να παρουσιάσει τον Φάκελλό της. Ο Βενιζέλος θα διεκδικούσε όλα όσα είχε περιγράψει στο Μνημόνιο με εξαίρεση την Κύπρο και την Κωνσταντινούπολη. Διεκδίκησε την Μεγάλη Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε θαλασσών. Διεκδίκησε την Βόρειο Ήπειρο, το δυτικό τμήμα της Θράκης, τα νησιά του Αιγαίου, τα Δωδεκάνησα και δυτική Μικρά Ασία από την Θάλασσα του Μαρμαρά μέχρι την Σμύρνη και το Καστελόριζο. Περίοριζε την Βουλγαρία προς βορρά και της υποσχέθηκε οικονομική έξοδο στο Αιγαίο μέσω Καβάλας ή Θεσσαλονίκης.

Δεν διεκδίκησε την Κύπρο η οποία είχε προσφερθεί από την Αγγλία στην προσπάθεια εισόδου της Ελλάδας στον πόλεμο και δεν διεκδίκησε την Κωνσταντινούπολη, η οποία θα έπρεπε να διεθνοποιηθεί και να τεθεί υπό τον έλεγχο της Κοινωνίας των Εθνών {League of Nations}. Ότι αφορά την Κύπρο, μάλλον αυτήν την φορά δεν είχε προσφερθεί από τους Άγγλους, διότι με την νέα υπό διαμόρφωση γεωπολιτική κατάσταση «η Κύπρος ήταν πλέον ένας σημαντικός στρατηγικός ενδιάμεσος σταθμός των Άγγλων προς την Μέση Ανατολή».

Όσο δε για την Κωνσταντινούπολη, Lloyd George και Βενιζέλος γνώριζαν πολύ καλά ότι δεν υπήρχε καμμία περίπτωση να καταλήξει στην Ελλάδα. Ήταν πλέον ή βέβαιο ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις ουδέποτε θα παρέδιδαν στην Ελλάδα τα Στενά. Για να πετύχει τον σκοπό του ο Βενιζέλος είχε παρουσιάσει με εντυπωσιακό τρόπο απογραφές πληθυσμών, χάρτες, προγράμματα ανταλλαγής πληθυσμών, ιστορικές αλήθειες κλπ. Ο Σουλτάνος θα έπρεπε να εκτοπισθεί στην Κοηγα ή στην Bursa και ένα μικρό Τουρκικό Κράτος θα περιοριζόταν στην εσωτερική Μικρά Ασία. [1] σελ. 458 και [8] σελ. 222

Ο Βενιζέλος υποδείκνυε στο Ανώτατο Συμβούλιο την λύση που θα επιβαλλόταν στην Τουρκία. Προφανώς αυτά είχαν προσυμφωνηθεί με Lloyd George και Clemenceau. Δεν πας σε μία τέτοια Συνδιάσκεψη να εκθέσεις αυτές τις καταστάσεις εάν δεν έχεις προηγουμένως εξασφαλίσει την συναίνεση των ισχυρών.

«Ήταν μία αριστοτεχνική παράσταση με εκπληκτικό σφρίγος και λεπτότητα επιχειρημάτων συνδυασμένα. Ήταν επίσης επικίνδυνη για την Ελλάδα, για τους Έλληνες και για την μελλοντική ειρήνη της Μέσης Ανατολής». [1]

Εκείνη την στιγμή ο Βενιζέλος είχε ανάψει το φυτίλι που θα οδηγούσε στην πλήρη καταστροφή των αρχαίων ελληνικών κοινοτήτων στην Μικρά Ασία και μία διαρκή εχθρότητα Ελλάδας, Τουρκίας που διαρκεί ακόμη και σήμερα.

Ο Βενιζέλος με την εισήγησή του είχε προτείνει τότε μία παράδοξη σε σχήμα χώρα, απλωμένη γύρω από το Αιγαίο Πέλαγος. Οι Στρατιωτικοί εμπειρογνώμονες που έχουν μάθει να μελετούν τους χάρτες, να εκτιμούν την βιωσιμότητα των συνόρων, να υπολογίζουν την στρατιωτική δύναμη των αντιπάλων Κρατών, ακύρωσαν αμέσως τις ελληνικές διεκδικήσεις.

Το Αγγλικό Γενικό Επιτελείο προειδοποιούσε ότι: [1] σελ. 462 και [20] σελ.346-347

«θα δημιουργούσε μία εστία διαρκών αναταραχών που πιθανώς θα κορυφωθούν σε μία οργανωμένη απόπειρα των Τούρκων να ανακτήσουν τα εδάφη τους».

Στο ίδιο περίπου συμπέρασμα {Κεφ. 5, σελ.10} είχε καταλήξει από το 1914 και το Ελληνικό Γενικό Επιτελείο με υπόμνημα το οποίο υπέγραψε ο Στρατηγός Ιωάννης Μεταξάς. [6] III σελ 317 -319

Μάλιστα το Υπόμνημα του Ελληνικού Γενικού Επιτελείου προέβλεπε την Μικρασιατική Καταστροφή. «...οι Τούρκοι ευρισκόμενοι εν τη ίδια αυτών χώρα περιβάλλοντες το μέτωπον του Ελληνικού Στρατού και έχοντες ελευθέραν την εκλογήν του χρόνου και του σημείου της επιθέσεως, θα εξηνάγκαζον αργά ή γρήγορα τον στρατόν μας εις υποχώρησιν προς τα παράλια και υπό δυσμενείς όρους...». [21]

Οι μνημένοι Lloyd George και Clemenceau όχι μόνο δεν έφεραν αντιρρήσεις αλλά αντίθετα «με τρόπο» επικροτούσαν τις εισηγήσεις του Βενιζέλου. Ο ίδιος ο Βενιζέλος, απόλυτα βέβαιος για τις επιλογές του, διαβεβαίωνε το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης ότι: [8] σελ. 223

«Τα στρατιωτικά προβλήματα που θα προέκυπταν από τις ελληνικές διεκδικήσεις δεν ήταν μεγάλα και δεν θα παρουσίαζαν δυσκολίες».

Η ελληνική υπόθεση παραπέμφθηκε σε 8μελή υπό τον Jules Cambon Επιτροπή με Εμπειρογνώμονες από την Αγγλία, την Γαλλία την Ιταλία και τις ΗΠΑ, τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάστηκαν στο Ανώτατο Συμβούλιο την **7^η Μαρτίου 1919** και σε γενικές γραμμές, για τα 4 ελληνικά διαπραγματευτικά μέτωπα, προέβλεπαν: [8] σελ. 223

#1 «Αγγλία, Γαλλία και ΗΠΑ αποδέχθηκαν τις ελληνικές διεκδικήσεις στην **Βόρειο Ήπειρο**, θέτοντας τα σύνορα στους ποταμούς *Voyansa* και *Zrenos*. Η Ιταλία ήταν αντίθετη». Σημειώνεται ότι λίγο αργότερα θα υπαναχωρούσαν και οι ΗΠΑ.

#2 «Η Επιτροπή, παρά τις Ιταλικές επιφυλάξεις, αποδέχθηκε ομόφωνα τις ελληνικές διεκδικήσεις στην ανατολική και δυτική **Θράκη**. Οι Ιταλικές επιφυλάξεις αφορούσαν την έξοδο της Βουλγαρίας στην Αλεξανδρούπολη και περιορισμό των Ελληνικών συνόρων πριν την Κωνσταντινούπολη».

Το πρόβλημα στο μέτωπο αυτό θα ήταν το μίγμα της πληθυσμιακής κατανομής και οι αξιώσεις της Βουλγαρίας.

#3 «Τα **Δωδεκάνησα**, τα **νησιά του Αιγαίου** και το **Καστελόριζο** θα ήταν ελληνικά, με τον περιορισμό της μη οχύρωσης της Ίμβρου και της Τενέδου»
Θα ήταν ίσως το πιο εύκολο μέτωπο αν δεν είχε να κάνει με τις διμερείς σχέσεις της Ελλάδας με την Ιταλία.

#4 «Με **σοβαρές αντιρρήσεις** από την πλευρά της Ιταλίας, η **δυτική Μικρά Ασία** θα έπρεπε να μπει κάτω από τον συνολικό διαμοιρασμό όλης της Ανατολίας. Η Ιταλία έφερε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων τις Μυστικές Συμφωνίες του 1915 και του 1917 στον Άγιο Ιωάννη της Μωριένης».

Τα παραπάνω ήταν το πρώτο σημαντικό και επίσημο καμπανάκι της επερχόμενης καταστροφής.

Την επομένη ημέρα, **8 Μαρτίου 1919**, ο Βενιζέλος αν και είχε «ακούσει το πρώτο καμπανάκι» συνέχισε να πιέζει και με νέο Μνημόνιο πρὸς το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης επέμενε στις αρχικές του διεκδικήσεις. Οι Lloyd George και Clemenceau έκαναν αποδεκτές τις προτάσεις της Επιτροπής, ο Wilson επιφυλάχθηκε να συμβουλευθεί το Κογκρέσο και ο Orlando τις απέρριψε. [8] σελ. 224

Όταν γινόταν αυτά, η ελληνική εκστρατεία στην Ουκρανία είχε αρχίσει να εξελίσσεται σε φιάσκο. Οι Μπολσεβίκοι του Leon Trotsky είχαν ήδη αρχίσει την αντεπίθεση και είχαν αρχίσει να επικρατούν σε όλα τα Μέτωπα. Είχαν μάλιστα συλλάβει και είχαν εκτελέσει στην Κεντρική Ρωσία τον «Λευκό Ναύαρχο» Alexander Kolchak. Μία τέτοια επ' απειλούμενη ήττα του Ελληνικού Στρατού, μακριά από τα πάτρια εδάφη και σε ένα πόλεμο χωρίς άμεσο αντίκρισμα για την Ελλάδα, θα δημιουργούσε πολύ μεγάλη αναταραχή στην Αθήνα και ο Βενιζέλος «θα θεωρούνταν ο κύριος υπαίτιος».

Ο Βενιζέλος έπρεπε να συνεχίσει να παλεύει για τα 4 ελληνικά διαπραγματευτικά μέτωπα, την Βόρειο Ήπειρο, τα Δωδεκάνησα, την ανατολική και δυτική Θράκη, την Μικρά Ασία. Έπρεπε να συνεχίσει να παλεύει στο διπλωματικό πεδίο για την «Μεγάλη Ελλάδα».

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία στο Παρίσι αριθμούσε 18 άτομα αλλά στην ουσία ο Ελευθέριος Βενιζέλος ήταν μόνος του. Την ελληνική αντιπροσωπεία αποτελούσαν ο νομικός και Καθηγητής Πανεπιστημίου Νικόλαος Πολίτης, ο διαπρεπής οικονομολόγος και διπλωμάτης Λάμπρος Κορομηλάς που ήταν ο μεγάλος καθοδηγητής του Μακεδονικού Αγώνα κατά των Βουλγάρων, ο διπλωμάτης Άθως Ρωμάνος και ο πολιτικός Ανδρέας Μιχαλακόπουλος. [15] σελ. 348-349

Ο Νικόλαος Πολίτης μαζί με τον Βενιζέλο είχαν τις δύο ελληνικές έδρες στην Συνδιάσκεψη. Αν κάποιος προσπαθήσει να δει το έργο που έκαναν ο Βενιζέλος και οι υπόλοιποι συνεργάτες του στην Συνδιάσκεψη δεν έχει παρά να θυμηθεί τα 400 άτομα της Αγγλικής αντιπροσωπείας.

Ηρωική, τιτάνια, αξιόπαινη προσπάθεια αλλά στα οργανωμένα Κράτη τα πράγματα δεν γίνονται έτσι. Στην Διπλωματία χρειάζεται συνέπεια, συνέχεια και ομαδική δουλειά.

Ο νομικός και Καθηγητής Πανεπιστημίου Νικόλαος Πολίτης

Η πρώτη ελληνική διεκδίκηση που συζητήθηκε ήταν η **Βόρειος Ήπειρος** για τους Έλληνες ή η Νότια Αλβανία για τους άλλους. Κατά την διάρκεια του πολέμου και ενώ η Ελλάδα ήταν βυθισμένη στον Εθνικό Διχασμό, η Ιταλία είχε καταλάβει σχεδόν όλη την Αλβανία με εξαίρεση μία περιοχή στο βορρά που είχε καταληφθεί από την Σερβία. Με το τέλος του πολέμου Σερβία και Ελλάδα σχεδίαζαν, εν αγνοία της Ιταλίας, να μοιράσουν την Αλβανία. Μέσα στις πρώτες ημέρες της Συνδιάσκεψης ο Ιταλός Υπουργός Εξωτερικών Sydney Sonnino πρότεινε στον Ελευθέριο Βενιζέλο την περιοχή της Κορυτσάς, τα Δωδεκάνησα και την περιοχή της Σμύρνης με αντάλλαγμα την υπόλοιπη Αλβανία και τις ακτές στην Αδριατική, ιδιαίτερα το λιμάνι της Αυλώνας και τη νήσο Σάσων.

Η συμφωνία αυτή δεν έκλεισε λόγω διαφωνιών για την περιοχή της Σμύρνης. [1] σελ. 464 - 469

Εν τω μεταξύ, το ημιθανές Κράτος της Αλβανίας αναστήθηκε και μάλιστα όχι με ένα αλλά με δύο ηγέτες. Τέλος του 1918 κάποιοι αντιπρόσωποι από διάφορα μέρη της Αλβανίας ψήφισαν μία Κυβέρνηση επικεφαλής της οποίας ήταν ένας πρώην Οθωμανός διπλωμάτης, ο Τουρχάν Πασά ο οποίος επικεφαλής μιας αντιπροσωπείας πήγε στην Συνδιάσκεψη των Παρισίων να διεκδικήσει τα αλβανικά δικαιώματα. Ανεξάρτητα από αυτόν πήγε και ένας «αναρχοαυτόνομος και αυτοχρισμένος» Πρόεδρος της Αλβανίας, ο Εσάτ Πασά ο οποίος βρισκόταν σε πλήρη αντίθεση με τον Τουρχάν που τον θεωρούσε υποχείριο των Ιταλών.

Κάποιοι ήθελαν την δημιουργία του Αλβανικού Κράτους όπως πριν από 100 περίπου χρόνια κάποιοι ήθελαν την δημιουργία του Ελληνικού Κράτους.

Η Παναλβανική Ομοσπονδία της Αμερικής και κάποιοι αγγλικοί κύκλοι (?) ίδρυσαν την Αγγλοαλβανική Εταιρεία που θα προωθούσε την ανεξαρτησία της Αλβανίας. Ο Τουρχάν Πασά παρουσιάστηκε στο Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης, έθεσε τις αλβανικές διεκδικήσεις και αμφισβήτησε τις στατιστικές του Βενιζέλου. Η Επιτροπή που ασχολείτο με την Αλβανία, σχεδόν αγνόησε τον Τουρχάν διότι ο ανταγωνισμός Ιταλίας – Ελλάδας ήταν πιο σοβαρός και πιο πειστικός για τις Μεγάλες Δυνάμεις. ^{[1] σελ. 469-472}

Το τελικό αποτέλεσμα ήταν ότι θέμα της Βορείου Ηπείρου και των Δωδεκανήσων δεν λύθηκε ούτε τότε.

Το θέμα της **Θράκης** ήταν το επόμενο θέμα που συζητήθηκε. Η Ελλάδα είχε ήδη καταλάβει την ανατολική Μακεδονία και διεκδικούσε την δυτική όσο και ανατολική την Θράκη σχεδόν μέχρι την Τσατάλζα. Το αξιοσημείωτο της υπόθεσης αυτής ήταν το γεγονός ότι στην ανατολική Θράκη οι Έλληνες πιθανώς να ήταν η πλειονότητα, όμως στην δυτική Θράκη που κατεχόταν από την Βουλγαρία από το 1913, η πλειονότητα ήταν οι Τούρκοι και οι Βούλγαροι. ^{[1] σελ. 473}

Μετά το 1913 οι Βούλγαροι είχαν αναγκάσει πολλούς Έλληνες να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και έτσι οι αριθμοί το 1919 ήταν υπέρ των Βουλγάρων.

Οι Άγγλοι και οι Γάλλοι, για τους λόγους που έχουν εξηγηθεί, υποστήριζαν τις ελληνικές διεκδικήσεις ενώ οι Ιταλοί τις υπονόμειναν. Οι Αμερικανοί παρέμειναν επιφυλακτικοί και φιλικά διακείμενοι προς την Βουλγαρία με αποτέλεσμα η υπόθεση να παραμείνει εκκρεμής μέχρι το Φθινόπωρο του 1919.

Ούτε το θέμα της Θράκης λύθηκε τότε αλλά θα λυνόταν προσωρινά με την Συνθήκη του Νειγύ που θα ακολουθούσε σε λίγους μήνες, μέσα στο 1919.

Το δυσκολότερο και πλέον επικίνδυνο διπλωματικό μέτωπο ήταν η περιοχή της Σμύρνης όπου υπήρχε σημαντική εμπλοκή μεταξύ ελληνικών και ιταλικών διεκδικήσεων, τουρκικός εθνικισμός αλλά όπως θα αποδειχθεί παρακάτω υπήρχαν και άλλες κρυφές σκέψεις των Άγγλο – Γάλλων.

Η Εκστρατεία στην Μικρά Ασία

Όλοι σχεδόν οι νεοέλληνες έχουν αναπάντητα ερωτήματα για την εκστρατεία της Ελλάδος στην Μικρά Ασία, τις θριαμβευτικές νίκες και την απίστευτη προέλαση στα ενδότερα, την ταπεινωτική ήττα, την υποχώρηση και την καταστροφή της Σμύρνης.

Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν την Ελλάδα σ' αυτήν την περιπέτεια;

Πως από μία θριαμβευτική προέλαση ήρθε η άτακτη οπισθοχώρηση και η ήττα;

Ποιος ήταν ο ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων στην υπόθεση;

Ποιος ήταν ο ρόλος του Κεμάλ;

Ποια ήταν τα λάθη των Ελλήνων;

Το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης, αφού είχε ακούσει τις απαιτήσεις των διαφόρων μικρών Κρατών και Εθνοτήτων, τις άφησε εντέχνως στην άκρη μέχρις ότου να επιλυθεί το κρίσιμο θέμα των Στενών και της Κωνσταντινούπολης. Από την έκταση που θα καταλάμβανε η Εντολή (Mandate) των Στενών και της Κωνσταντινούπολης θα εξαρτώντο πολλές άλλες εδαφικές ρυθμίσεις στην Μικρά Ασία. Οι Άγγλοι είχαν κάνει μία προσπάθεια να «πασάρουν» στις ΗΠΑ την Εντολή για την Πόλη, την Τουρκία αλλά και για την Αρμενία για την οποία ο Πρόεδρος Woodrow Wilson έδειχνε ιδιαίτερη αδυναμία. Οι Αμερικανοί είχαν αντιληφθεί το παιχνίδι των Άγγλων, γνώριζαν ότι ο «πλούτος» ήταν στην Αραβία και την Μεσοποταμία και για τον λόγο αυτό κωλυσιεργούσαν όλες τις αποφάσεις.

Μετά τους δύο πρώτους μήνες της Συνδιάσκεψης του Παρισιού η κατάσταση που είχε διαμορφωθεί ήθελε την **Αγγλία** και την **Γαλλία** να έχουν προχωρήσει σε μία νέα μυστική συμφωνία {**Δεκέμβριος 1918 στο Λονδίνο**} και να έχουν «καπαρώσει» τα σημαντικότερα λάφυρα του πολέμου, επικυρώνοντας όλες τις προηγούμενες μυστικές συμφωνίες τους.

Οι **ΗΠΑ**, ερχόμενες στην Συνδιάσκεψη, αφού δήλωσαν ότι δεν αναγνώριζαν καμμία μυστική συμφωνία έφεραν μαζί τους νέους ηθικούς και έντιμους όρους ειρήνης όπως «*αυτοδιάθεση των λαών*», «*ανεξαρτησία*», «*ελεύθερη ναυσιπλοΐα*» κλπ. Έφεραν όμως και έναν καθαρά εμπορικό όρο, «*τις ανοικτές πόρτες – open doors* » που δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μία απαίτηση «*για ελεύθερη εμπορική πρόσβαση στα πετρέλαια*». Οι ΗΠΑ είχαν χρήματα να επενδύσουν στο νέο ενεργειακό προϊόν ενώ όλοι οι Ευρωπαίοι ήταν χρεωμένοι. Κατά συνέπεια μόνο και μόνο «οι ανοικτές πόρτες» ήταν αρκετές για τους Αμερικάνους για να πάρουν τα πετρέλαια.

Η **Ιταλία**, χωρίς ούτε για τους τύπους να επικαλείται κάποια εθνολογική ή πληθυσμιακή δικαιολογία, με την έναρξη των εργασιών της Συνδιάσκεψης κατέστησε σαφές στο Ανώτατο Συμβούλιο ότι «*διεκδίκούσε και απαιτούσε το μερίδιό της από τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σύμφωνα με αυτά που της είχαν υποσχεθεί με τις Μυστικές Συμφωνίες του 1915 και του 1917*». Η Ιταλία όμως ήταν πολύ βιαστική, πολύ νευρική και επέμενε φορτικά στις διεκδικήσεις της. Στις αρχές Απριλίου 1919 έγιναν στην Ιταλία σημαντικές προτάσεις στην Αδριατική και στην Μικρά Ασία με εξαίρεση την περιοχή της Σμύρνης που οι Άγγλοι «θεωρητικά» την προόριζαν για την Ελλάδα. Η Ιταλία διαμαρτυρόταν ότι την περιοχή της Σμύρνης την είχαν υποσχεθεί με την Μυστική Συμφωνία του 1917 στον Άγιο Ιωάννη της Μωριένης αλλά Αγγλία και Γαλλία «διέφευγαν» απαντώντας ότι η εν λόγω συμφωνία δεν ήταν έγκυρη διότι δεν την είχε υπογράψει η Ρωσία (;). Την ίδια ώρα ο Αμερικανός Πρόεδρος Wilson αντιδρούσε στις ιταλικές διεκδικήσεις στην Αδριατική {*υπόθεση Fiume*} με αποτέλεσμα η Ιταλία να αισθανθεί τότε ότι περιπαιζόταν από το Ανώτατο Συμβούλιο και την **24^η Απριλίου 1919** αποχώρησε από την Συνδιάσκεψη, αφήνοντας ανοικτούς λογαριασμούς και τις προθέσεις της άγνωστες. Μέσα σε μία εβδομάδα η Ιταλία πήρε την υπόθεση στα χέρια της και την **30^η Απριλίου 1919** έστειλε δύο καταδρομικά και μερικά αντιτορπιλικά στο λιμάνι της Σμύρνης. Λίγο αργότερα, την **5^η Μαΐου 1919** κατέλαβε το λιμάνι Margaris στην νότια Μικρά Ασία και αποβίβασε μία Μεραρχία στην Κοπυα, στην Adalia και στην Alaja. Μόλις έμαθε τα νέα ο Lloyd George είπε: ^{[8] σελ. 232}

«Η Ιταλία μαγειρεύει προβλήματα μεταξύ των Τούρκων και των Ελλήνων».

Ήταν φανερό ότι η Αγγλία, η Γαλλία και η Αμερική δεν ήθελαν την Ιταλία στην Σμύρνη και αμέσως στα Επιτελεία τους σήμανε συναγερμός. Σύμφωνα με ένα σχέδιο των Άγγλων που όμως δεν υλοποιήθηκε οι ΗΠΑ θα έστελναν δυνάμεις στην Πόλη και στην Αρμενία, Η Γαλλία θα φύλαγε την Συρία, οι Άγγλοι θα έφεραν δυνάμεις από τον Καύκασο και θα ήταν έτοιμες να αντιμετωπίσουν τους Ιταλούς και τέλος οι Έλληνες θα καταλάμβαναν την Σμύρνη.

Όμως την επομένη ημέρα, **6^η Μαΐου 1919**, ο Wilson ξεκαθάρισε την θέση του δηλώνοντας ότι: «*Οι ΗΠΑ δεν θα έστελναν στρατό στην Τουρκία και στην Πόλη, καθόσον οι δύο χώρες δεν ήταν σε εμπόλεμη κατάσταση*». ^{[8] σελ. 233}

Ήταν μία καθαρή δήλωση αποφυγής εμπλοκής των ΗΠΑ σε νέες πολεμικές περιπέτειες, αν και η δικαιολογία περί «μη εμπόλεμης κατάστασης» δεν ευσταθούσε. Μέχρι τότε ουδείς είχε σκεφθεί την Τουρκία σαν Κράτος αλλά σαν μία αυτοκρατορία που έπρεπε να διαμελισθεί και να μοιρασθεί. Αυτή η δήλωση «χάλασε» τα σχέδια του Lloyd George και έπρεπε να βρεθεί νέα λύση, μία νέα ανακατανομή των Εντολών στην Μικρά Ασία. Νέες διαπραγματεύσεις με την Ιταλία και τελικά την **14^η Μαΐου 1919** ο Lloyd George ανακοίνωσε στην Ιταλία το τελικό του σχέδιο για την Μικρά Ασία: [22] σελ 186-187 και [23] σελ. 581-583

«Οι ΗΠΑ θα έπαιρναν τις Εντολές για την Πόλη και την Αρμενία»

«Η Ελλάδα θα είχε πλήρη κυριαρχία στην Σμύρνη, Αϊβαλή, Δωδεκάνησα και Καστελόριζο»

«Η Ελλάδα θα έπαιρνε την Εντολή για την περιοχή γύρω από την Σμύρνη»

«Η Ιταλία θα έπαιρνε την Εντολή της νότιας Μικράς Ασίας, δυτικά από την Μάκρη μέχρι περίπου την Αρμενία»

«Η Γαλλία θα έπαιρνε την Εντολή για την μελλοντική νέα Τουρκία».

Ούτε αυτό το σχέδιο που είχε εκπονηθεί από τον Άγγλο Διπλωμάτη Nicolson έγινε αποδεκτό από την Ιταλία και τις ΗΠΑ.

Για την περίπτωση που οι Ιταλοί θα απέρριπταν το νέο σχέδιο, οι Άγγλοι είχαν φροντίσει ο Ελληνικός Στόλος γεμάτος με τα Ελληνικά στρατεύματα να περιμένει έξω από την Σμύρνη την διαταγή να εισέλθει στο λιμάνι. Το ελληνικό εκστρατευτικό σώμα είχε αρχίσει να επιβιβάζεται στα αποβατικά πλοία την **8^η Μαΐου 1919**.

Ο ακριβής διάλογος μεταξύ Βενιζέλου, Lloyd George και Clemenceau, λίγο πριν την απόφαση για την απόβαση στην Σμύρνη, έχει ως εξής: [1] σελ. 557

_ Lloyd George : Έχετε διαθέσιμα στρατεύματα;

_ Βενιζέλος : Έχουμε. Για ποιο σκοπό;

_ Lloyd George : Ο πρόεδρος Wilson, ο κ. Clemenceau και εγώ αποφασίσαμε σήμερα ότι πρέπει να καταλάβετε την Σμύρνη.

_ Βενιζέλος : Είμαστε έτοιμοι.

Είναι εμφανές ότι ο αντικειμενικός σκοπός για την απόφαση κατάληψης της Σμύρνης απουσιάζει. Έτσι ο Βενιζέλος ήταν ελεύθερος να κατασκευάσει την δική του εκδοχή. Αλλά και οι Lloyd George, Wilson και Clemenceau, για διπλωματικούς λόγους, άφηναν την δική τους εκδοχή σε αοριστία.

Η αποβίβαση του Ελληνικού Στρατού στην Σμύρνη

Η ελληνική διαταγή για την απόβαση στην Σμύρνη δόθηκε την **14^η Μαΐου 1919** και τα ελληνικά πλοία την επομένη εισήλθαν στο λιμάνι της Σμύρνης συνοδευόμενα και υποστηριζόμενα από Αγγλικά, Γαλλικά και Αμερικανικά πολεμικά πλοία (το USS Arizona και 5 αντιτορπιλικά). [8] σελ 234
Η ελληνική διαταγή η οποία ήταν υπογεγραμμένη από το Ελληνικό Γενικό Επιτελείο και όχι από την Ελληνική Κυβέρνηση (;) διευκρίνιζε ότι: [6] IV σελ. 285

«επρόκειτο να πραγματοποιηθεί στρατιωτική κατοχή της πόλεως της Σμύρνης και των πέριξ αυτής περιοχών από ελληνικά και μόνο στρατεύματα. Ως Αρμοστής και Νομικός Σύμβουλος του Αρχηγού του Στρατού Κατοχής διοριζόταν ο Αριστείδης Στεργιάδης».

Ο Στεργιάδης ήταν δικηγόρος και προσωπικός φίλος του Βενιζέλου, καταγόταν από πλούσια οικογένεια του Ηρακλείου και είχε πρωτοστατήσει στην Επανάσταση της Θερίσου. Μέχρι τότε είχε διατελέσει Υπουργός στην Κυβέρνηση Βενιζέλου το 1917 και στην συνέχεια στο διάστημα 1918-19 είχε διοριστεί Ύπατος Αρμοστής Ηπείρου. Οι περισσότερες περιγραφές τον αναφέρουν ως ένα αλλοπρόσαλλο άτομο με αρκετές ικανότητες αλλά και σημαντικά μειονεκτήματα.

Οι κινήσεις και οι ενέργειές του και εν γένει ρόλος του στην υπόθεση της Σμύρνης, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, δεν έχει διευκρινισθεί. Δεν είναι σαφές εάν η στάση του ωφέλησε ή έβλαψε τα ελληνικά συμφέροντα στην υπόθεση της Μικράς Ασίας.

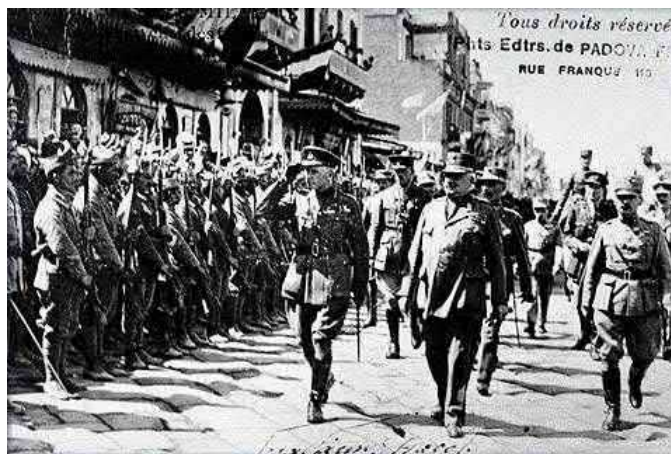

Ο αμφιλεγόμενος Ύπατος Αρμοστής Σμύρνης, Αριστείδης Στεργιάδης

Ενώ τα αποβατικά πλοία ήταν ήδη εν πλω προς την Σμύρνη και τα πληρώματα (εκτός ίσως των αξιωματικών) ακόμη να μην γνώριζαν τον προορισμό και την αποστολή τους, ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος σε ένα προσεκτικά διατυπωμένο τηλεγράφημά του από το Παρίσι προς το υπουργείο Εξωτερικών μεταξύ άλλων έλεγε: [24] σελ. 20

«Απεφασίσθη υπό των Μεγάλων Δυνάμεων η διά του ελληνικού στρατού κατάληψη της Σμύρνης και η εξασφάλιση της τάξεως εκεί. Αποστολή, τιμιτικωτέρα της οποίας σπανίως ανετέθη εις τμήμα του εθνικού στρατού, καθ' όλη την μακράν του ιστορία»

«Η Συνδιάσκεψη δεν αποφάσισε ακόμη οριστικώς για τις εθνικές μας διεκδικήσεις, αλλά η τιμή που μας κάνει να μας εμπιστευθεί την εξασφάλιση της τάξεως εις την μητέρα της Ιωνίας, αποδεικνύει την εμπιστοσύνη που έχει σε εμάς».

Η είσοδος του Στρατηγού Α. Παρασκευόπουλο στην Σμύρνη.
Ο άλλος Στρατηγός δεξιά του, ποιος είναι και τι εθνικότητας;

Άλλη μία σημαντική ελληνική επιχείρηση είχε ξεκινήσει χωρίς σαφείς επιδιώξεις, αντικειμενικούς σκοπούς και ανταλλάγματα. Τουναντίον ήταν γνωστό στον Βενιζέλο ότι επρόκειτο για μία προσωρινή κατάσταση η οποία με μοιρασμένες πιθανότητες είτε θα κατέληγε να δημιουργήσει την Μεγάλη Ελλάδα ή θα οδηγούσε σε μία καταστροφή.

Τελικά δημιούργησε μία καταστροφή, την Μικρασιατική Καταστροφή.

Η απόβαση των Ελλήνων στην Σμύρνη ήταν γεγονός αλλά πλείστοι όσοι πολιτικοί και στρατιωτικοί εμπειρογνώμονες εξέφρασαν την αντίθεσή τους:

Θανάσιμο γεγονός (*fatal event*), τρομακτικό βήμα (*dreadly step*)
Winston Churchill Minister of Defense

Τρελλό (*mad*), κακό (*bad*), ηλίθιο (*stupid*)
General Field Marshal Sir Henry Wilson

General Field Marshal Sir Henry Wilson

Ο Στρατηγός Ιωάννης Μεταξάς, μεγάλος αντίπαλος του Βενιζέλου και μετέπειτα Δικτάτορας της Ελλάδας, συνέχιζε να προειδοποιεί: [1] σελ. 555

«Το ελληνικό κράτος δεν είναι έτοιμο, σήμερα, για την διακυβέρνηση και την εκμετάλλευση μιας τόσο εκτεταμένης περιοχής».

Είναι βέβαιο ότι η Ελλάδα πήγε στην Σμύρνη με την έγκριση, τις διαταγές και την υποστήριξη των Άγγλων, των Γάλλων και των Αμερικανών. Όπως ομολογεί ο ίδιος ο Lloyd George:

«Υπήρχε μία κούρσα μεταξύ Ιταλών και Ελλήνων ποιος πρώτος θα αποβιβάσει μία φρουρά στην Σμύρνη. Μετά από άμεση ενέργεια εκ μέρους μου, του Wilson και του Clemenceau επετράπη στον Βενιζέλο να φέρει μία ελληνική δύναμη στην πόλη ενώ οι Ιταλοί έμεναν διστακτικοί». [14]

Είναι επίσης σαφές ότι ο Clemenceau είχε προειδοποιήσει τον Βενιζέλο ότι: [24] σελ. 90
«η ελληνική κατοχή ήταν εντελώς προσωρινή...»

Αλλά δεν ήταν σαφές το τι ακριβώς πήγε να κάνει εκεί ο Ελληνικός Στρατός.

✚ Να επιβάλλει προσωρινά την τάξη στην περιοχή της Σμύρνης με προοπτική να αποχωρήσει σε κάποια στιγμή στο άμεσο μέλλον;

✚ Να προστατέψει και να ελευθερώσει τους Έλληνες της Μικράς Ασίας από τους Τούρκους με προοπτική να γίνει η ένωση της Σμύρνης με την Ελλάδα σε κάποια στιγμή στο άμεσο μέλλον;

✚ Να εμποδίσει τους Ιταλούς να καταλάβουν την περιοχή της Σμύρνης;

✚ Να πολεμήσει το ολοένα αυξανόμενο Τουρκικό κίνδυνο στην Ανατολία που απειλούσε με την ανακατάληψη των περιοχών του πετρελαίου αλλά και των Στενών;

Οι πιθανότητες είναι με την τελευταία εκδοχή, ενώ οι τρεις πρώτες συνυπήρχαν ως δικαιολογίες.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι δακρύβρεχτες ιστορίες, οι εκατέρωθεν ακρότητες, τα ρίγη της εθνικής συγκινήσεως και οι πατριωτικές κορώνες των πολιτικών έχουν εξιστορηθεί απ' όλες τις ελληνικές πολιτικές σκοπιές και δεν αποτελούν αντικείμενο του παρόντος.

Σχεδόν αμέσως μετά την αποβίβαση των ελληνικών στρατευμάτων, όπως ήταν φυσιολογικό αλλά και αναμενόμενο, ξέσπασαν μικροσυμπλοκές αποτέλεσμα των οποίων ήταν να χάσουν την ζωή τους πάνω από 300 Τούρκοι και πάνω από 100 Έλληνες. Το βράδυ της 14^{ης} προς 15^η Απριλίου (1^η προς 2^α Μαΐου) οι Ιταλοί που φρουρούσαν τις φυλακές, τις άνοιξαν και εξήλθαν όλοι οι Τούρκοι κατάδικοι, οι οποίοι ενώθηκαν με τους ομοεθνείς τους στα επεισόδια. [18]

Ο Βενιζέλος διέταξε ανακρίσεις (;) για τα γεγονότα αλλά η εικόνα που πέρασε προς τα έξω και δυστυχώς υιοθετήθηκε από τους Δυτικούς ήταν ότι:

«οι Έλληνες ήταν εκείνοι που είχαν προβεί σε ακρότητες κατά των Τούρκων».

Οι μέχρι τότε τουρκικές ακρότητες κατά των ελληνικών πληθυσμών της περιοχής της Σμύρνης είχαν ήδη περάσει στο υποσυνείδητο των Δυτικών. Στην παρούσα φάση οι Δυτικοί θα ήθελαν να έχουν μία ένδειξη της ελληνικής επιθετικότητας προκειμένου να συγκρατήσουν τα ελληνικά στρατεύματα κοντά στην περιοχή της Σμύρνης. Κανείς, πλην ίσως των Άγγλων, δεν επιθυμούσε την Ελλάδα κυρίαρχο στα βόρεια της Ανατολίας.

Έτσι μόνο οι ελληνικές ακρότητες κατά των Τούρκων κατοίκων της περιοχής είχαν σημασία διότι αυτές – σαν πόρισμα μίας έρευνας μίας Επιτροπής που είχε ορίσει το Ανώτατο Συμβούλιο – βάρυναν πολύ και έδωσαν την ευκαιρία στους πολέμιους της Ελλάδας να προβάλλουν εμφανώς πλέον τις αντιδράσεις τους για την ελληνική παρουσία στην Σμύρνη.

Η Ελλάδα ήταν στην Σμύρνη αλλά σχεδόν αμέσως δημιουργήθηκαν και οι λόγοι που θα επέτρεπαν στο Ανώτατο Συμβούλιο να άρει ανά πάσα ώρα και στιγμή την δοθείσα διαταγή κατάληψης της πόλης και να διατάξει την επιστροφή των ελληνικών δυνάμεων στην Ελλάδα. Οι Έλληνες ήταν στην Σμύρνη αλλά τα χέρια τους ήταν δεμένα και η εξουσία τους περιορισμένη.

Στην συνέχεια η στρατιωτική κατάσταση στην Σμύρνη δεν εξελίχθηκε και με τις καλλίτερες προοπτικές για την Ελλάδα. Μετά από τοπικές συγκρούσεις με Τούρκους ατάκτους αλλά και κάποιες ισχνές τακτικές δυνάμεις, μετά από αντιπαραθέσεις με Ιταλικά στρατεύματα στην νότια Μικρά Ασία, οι Έλληνες τελικά κατάφεραν να ελέγχουν στοιχειωδώς την περιοχή γύρω από την Σμύρνη.

Πλήρης έλεγχος της περιοχής δεν υπήρχε.

Μόλις δυο μήνες μετά την απόβαση, την **14^η Ιουλίου 1919**, ο Στρατηγός Λεωνίδα Παρασκευόπουλος ενημέρωνε τον Πρωθυπουργό Βενιζέλο: ^[24] σελ. 88.

«Ενταύθα η κατάσταση λαμβάνει συν το χρόνω δυσάρεστον δι' ημάς τροπήν ένεκα παθητικής ημών θέσεως μεταβαλλούσης ημάς εις πολιορκουμένους υφισταμένους επιθέσεις χωρίς να δύνανται ν' αντεπιτεθούν».

Η στροφή της εξωτερικής πολιτικής της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας

Και ενώ οι Άγγλοι (Lloyd George) ήταν οι πρωτεργάτες και οι εμπνευστές της ελληνικής εκστρατείας στην Μικρά Ασία, και ενώ με την κάλυψη και την υποστήριξη τους έγινε η αποβίβαση των ελληνικών δυνάμεων στην Σμύρνη, μόλις τρεις ημέρες αργότερα, την **17^η Μαΐου 1919** ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών έκανε την παρακάτω απίστευτη δήλωση (memorandum) η οποία σήμανε την απαρχή της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής της Αγγλίας απέναντι στην Τουρκία: [22] σελ. 303-307

«Η πάλαι ποτέ Οθωμανική Αυτοκρατορία {εννοεί στην διάρκεια του πολέμου} δεν ήταν τόσο κακή ώστε να τυγχάνει αυτής της συμπεριφοράς. Ο διαμελισμός και η διανομή της θα ταραξεί βαθεία μεγάλο μέρος της Μουσουλμανικής κοινής γνώμης. Πρέπει να παραδεχθούμε ότι ποτέ δεν είχαμε κατά νου αυτό το σχήμα του διαμελισμού, το οποίο δεν θα ήταν απαραίτητο εάν δεν έπρεπε να ικανοποιήσουμε τις ιταλικές φιλοδοξίες.

Η Τουρκία θα έπρεπε να παραμείνει αδιαίρετη χωρίς την εφαρμογή κάποιας Εντολής (mandate), με αρκετές περιοχές αποκομμένες {εννοεί τις περιοχές των πετρελαίων} αλλά βασικά με την ίδια κατάσταση (status) της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Απλά ο Σουλτάνος θα έπρεπε να μετακινηθεί από την Κωνσταντινούπολη στην Bursa ή στην Konya.

Αλλά τώρα πρέπει να βρεθεί κάποια περιοχή στην Μικρά Ασία για την Ιταλία. Θα ήταν καλλίτερα εάν οι Ιταλοί δεν είχαν κανένα ρόλο στην Μικρά Ασία αλλά τώρα πρέπει να κατευναστούν και η μία και μοναδική ερώτηση είναι το πώς θα κατευνασθούν με το ελάχιστο δυνατό ανθρώπινο κόστος. Στους Ιταλούς πρέπει να δοθεί κάτι που θα τους αρέσει πραγματικά και απ' ό,τι έχει φανεί έχουν μεγάλο ενδιαφέρον για την νότια Ανατολία στην Adalia.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ο Balfour απέφυγε βεβαίως να κάνει οιαδήποτε άμεση αναφορά για τις Αγγλικές διεκδικήσεις στην Μεσοποταμία και την Αραβία.

Τα παραπάνω ήταν το δεύτερο σημαντικό και επίσημο καμπανάκι της επερχόμενης καταστροφής. Αφού κατά τον Balfour η Τουρκία θα παρέμενε αδιαίρετη, ποιο λόγο είχαν οι Άγγλοι να στείλουν τις Ελληνικές δυνάμεις στην Σμύρνη;

Πάντως πρώτοι στην προδοσία στα σχέδια της Αντάντ ήταν οι Ιταλοί. Μόλις μερικές ώρες μετά την αποβίβαση των Ελλήνων στην Σμύρνη, είχαν έλθει σε επαφή με τοπικές τουρκικές μονάδες και είχαν υποκινήσει τα πρώτα επεισόδια. Παρ' όλα αυτά το μεγάλο πρόβλημα δεν λεγόταν Ιταλία αλλά Mustafa Kemal. Η δήλωση του Arthur Balfour είχε έμμεση σχέση και με τον Στρατηγό Mustafa Kemal ο οποίος την **5^η Μαΐου 1919** είχε διοριστεί από τον Σουλτάνο ως Γενικός Επιθεωρητής του Στρατού και με την ανοχή ή βοήθεια των Άγγλων είχε φύγει για την Ανατολία. Ο Κεμάλ μαζί με ένα Επιτελείο δεκαπέντε ικανών Αξιωματικών έφθασε στην Σαμψούντα την **19^η Μαΐου 1919** με αντικείμενο να οργανώσει τον Τουρκικό Στρατό της Ανατολίας, στην ουσία να οργανώσει την αντίσταση των Τούρκων κατά των κατακτητών της χώρας του. Εκεί σίγουρα πληροφορήθηκε την δήλωση του Balfour για το μέλλον της Τουρκίας. Ο Balfour είχε αντιληφθεί τον κίνδυνο που λεγόταν Kemal και «έτεινε χείρα συνεργασίας». Ο κύβος όμως είχε ήδη ριφθεί και ο Kemal δεν γύριζε πίσω...

Ένα μήνα αργότερα, την **21^η Ιουνίου 1919**, ο Mustafa Kemal συναντήθηκε στην Αμάσεια με άλλους στρατιωτικούς και πολιτικούς πατριώτες και υπέγραψαν το Πρωτόκολλο της Αμάσειας το οποίο:

«με δεδομένο ότι η Κυβέρνηση της Κωνσταντινούπολης ήταν ανύπαρκτη και ότι η ανεξαρτησία της χώρας ήταν σε κίνδυνο, καλούσε τους Τούρκους σε μία πανεθνική εξέγερση κατά των ξένων κατακτητών»

Οι Άγγλοι στην διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου πολέμου, με αντικειμενικό σκοπό την διάλυση, τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και στην συνέχεια την αρπαγή των πετρελαιοφόρων περιοχών είχαν πολεμήσει σκληρά εναντίον των Τούρκων και είχαν πολύ μεγάλες ανθρώπινες απώλειες. Ξαφνικά, την 17^η Μαΐου 1919, δια στόματος Balfour είχαν αποφανθεί ότι:

«δεν θα ήταν σωστό να διαμελισθεί η Οθωμανική Αυτοκρατορία».

Για ποιόν λόγο; Ποιον προσπαθούσαν να πείσουν για τις προθέσεις τους;

Με την κατάσταση όπως είχε δημιουργηθεί μέχρι εκείνη την στιγμή δημιουργούνται μερικά βασικά ερωτήματα τα οποία κυρίως απευθύνονται προς τους Άγγλους:

- ✚ Γιατί ο Ναύαρχος Calthorpe αμέσως μετά την συνθήκη του Μούδρου δεν συνέλαβε τον Κεμάλ μαζί με τα άλλα στελέχη του Σουλτανικού καθεστώτος που φυλακίστηκαν ή εξορίστηκαν στην Μάλτα;

- ✚ Πως και γιατί επελέγη ο Στρατηγός Κεμάλ από τον Σουλτάνο (δηλαδή από τους Άγγλους), σε ηλικία μόλις 37 ετών να γίνει ο Γενικός Επιθεωρητής των τουρκικών δυνάμεων της Ανατολίας; Ο Τουρκικός Στρατός είχε πάντα μεγάλους σε ηλικία ηγέτες.
- ✚ Γιατί οι Άγγλοι που υπέγραψαν την Συνθήκη του Μούδρου δεν απαίτησαν τον άμεσο και πλήρη αφοπλισμό των τουρκικών δυνάμεων;
- ✚ Γιατί μόλις αναχώρησε (ή στάλθηκε) ο Κεμάλ για την Ανατολία οι Άγγλοι έστειλαν τους Έλληνες στην Σμύρνη και
- ✚ Γιατί αμέσως μετά έκανε ο Balfour την δήλωση ότι δεν θα ήταν σωστό να διαμελισθεί η Οθωμανική Αυτοκρατορία;

Όλα τα παραπάνω συνηγορούν στην ύπαρξη ενός σχεδίου, ενός καλά προετοιμασμένου σχεδίου τα βασικά σημεία του οποίου παρατίθενται:

Σημείο #1: Αυτός που θα ήλεγχε τα υπολείμματα των 2.400.000 ανδρών του υπό αφοπλισμό τουρκικού στρατού θα ήταν ο Κεμάλ.

Σημείο #2: Αργότερα αυτός ο στρατός - υπό τον έλεγχο του Σουλτάνου και την διοίκηση του Κεμάλ - θα αποτελούσε την εσωτερική ασφάλεια του νέου Τουρκικού Κράτους, την στρατιωτική δύναμη που (εάν απαιτείτο) θα επιτίθετο στους Μπολσεβίκους και την δύναμη που θα απέτρεπε κάθε Τρίτον να αρπάξει από τους Άγγλους τα πετρέλαια.

Σημείο #3: Ο Σουλτάνος, για τις υπηρεσίες του θα αποζημιωνόταν πλουσιοπάροχα. Άλλωστε αυτός ήταν ο τρόπος λειτουργίας και επιβολής των Άγγλων στις διάφορες αποικίες τους.

Σημείο #4: Τι θα συνέβαινε εάν ο Κεμάλ – στον οποίο οι Άγγλοι δεν είχαν και μεγάλη εμπιστοσύνη – παρέβαινε τις διαταγές του Σουλτάνου ή απλά αποτύγχανε στην αποστολή του; Για την περίπτωση αυτή οι Άγγλοι, με την δικαιολογία της Σμύρνης, θα έφερναν προσωρινά τους Έλληνες στην Μικρά Ασία και θα τους χρησιμοποιούσαν σαν αντίβαρο κατά του Κεμάλ. Ήταν πλέον ή βέβαιο ότι αγγλικές ή/και γαλλικές δυνάμεις από μόνες τους δεν θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν την ανερχόμενη δύναμη του Κεμάλ.

Ο Arthur Balfour δεν ήταν κάποιος τυχαίος. Ήταν ο Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας, ήταν μεταξύ αυτών που διαμόρφωναν την αγγλική εξωτερική πολιτική και έπαιρναν τις αποφάσεις. Ότι έλεγε ο Balfour είχε κάποια βάση και κάποιο απώτερο σκοπό. Η βάση για την δήλωσή του τυπικά υπήρχε. Πράγματι τότε στην Ινδία (η οποία σημειωτέον ήταν μία πλήρως ελεγχόμενη αγγλική αποικία) είχε γίνει μία μεγάλη διαμαρτυρία των Μουσουλμάνων κατά της ελληνικής και της ιταλικής απόβασης στην Μικρά Ασία.

Βέβαια είναι αρκετά περίεργο το γεγονός ότι οι Μουσουλμάνοι της Ινδίας δεν είχαν κάνει καμμία απολύτως διαμαρτυρία για την κατάληψη των εδαφών της Συρίας, Αραβίας και Μεσοποταμίας από τους Άγγλο – Γάλλους. **Εκεί δεν είχε θιγεί το Ισλάμ;**

Όμως ο απώτερος σκοπός της αλλαγής της αγγλικής πολιτικής δεν ήταν ακόμη εμφανής. Θα γινόταν ίσως εμφανής εάν οι σύνεδροι στην Συνδιάσκεψη γνώριζαν για την νέα μυστική συμφωνία των Άγγλων με τους Γάλλους για τα πετρέλαια, την περιφέρεια συμφωνία των Υπουργών Πετρελαίου Long – Berenger που έγινε μέσα στον Απρίλιο του 1919. [25]

«Με την συμφωνία αυτή οι Άγγλοι παραχωρούσαν στους Γάλλους το 25% των πετρελαϊκών κοιτασμάτων σε Ρωσία, Ρουμανία και Μεσοποταμία».

Αυτή η συμφωνία αποτέλεσε την βάση για την συμφωνία του San Remo που θα ακολουθούσε τον επόμενο χρόνο και παράλληλα θα οδηγούσε στην πλέον σθεναρή αντίδραση εκ μέρους των ΗΠΑ οι οποίες ήθελαν να πάρουν και αυτοί δικαιώματα πετρελαίων. [8] σελ. 243

Αυτή ήταν η απαρχή της διαφωνίας μεταξύ Αγγλίας, Γαλλίας και ΗΠΑ που δεν θα λυνόταν ούτε και με την Συνθήκη της Λωζάννης το 1923.

Αυτή όμως η κατάσταση θα άφηνε την Ελλάδα βαθειά λαβωμένη.

Μετά την δήλωση του Arthur Balfour και θέλοντας να προλάβει μεγαλύτερες αντιδράσεις, την **18^η Μαΐου 1919**, ο Ιταλός Πρωθυπουργός Orlando απαίτησε άμεσα την Εντολή (Mandate) για όλη την Ανατολία. Με την νέα αυτή αξίωση η Ιταλία κατέστρεφε τα σχέδια των Άγγλων τα οποία για λόγους μεγαλύτερης ασφάλειας – κατά παντός περιφερειακού κινδύνου για τις περιοχές των πετρελαίων – ήθελαν στο άμεσο μέλλον τις ΗΠΑ να αναλάβουν την Εντολή (Mandate) για όλη την Ανατολία.

Έτσι την επομένη ημέρα, **19^η Μαΐου 1919**, ο Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George, που έβλεπε τους Ιταλούς σαν τον κάβουρα στα πόδια του Ηρακλή, ζήτησε την πλήρη αποβολή της Ιταλίας από την Μικρά Ασία και ζήτησε εξηγήσεις για την απόβαση των Ιταλών στην νότια Μικρά Ασία. [22] σελ 564.

Οι Ιταλοί ισχυρίστηκαν ότι:

«έδρασαν στα πλαίσια της (μυστικής) συμφωνίας του 1915 και στην ουσία έκαναν ό,τι έκαναν οι Γάλλοι με την απόβασή τους στην Ηράκλεια και ό,τι έκαναν οι Έλληνες με την απόβαση στη Σμύρνη».

Η απάντηση του Lloyd George ήταν ότι:

«Οι Έλληνες είχαν την έγκριση του Ανώτατου Συμβουλίου της Συνδιάσκεψης... Εάν η Ιταλία δεν αποσύρει τα στρατεύματά της, θα σταματήσω να υποστηρίζω όλες τις ιταλικές διεκδικήσεις στην Μικρά Ασία».

Οι Ιταλοί δεν συμμορφώθηκαν και την **21^η Μαΐου 1919** ο Lloyd George παρουσίασε νέο σχέδιο διανομής της Μικράς Ασίας *με την Ιταλία εκτός κάθε Εντολής*. Οι ΗΠΑ θα αναλάμβαναν τα Στενά, την Κωνσταντινούπολη, την Αρμενία και την Κιλικία. Η Γαλλία θα αναλάμβανε την Συρία και βεβαίως η Αγγλία θα αναλάμβανε την Μεσοποταμία. Η Ελλάδα παρέμενε με διακριτικό τρόπο εκτός της φανεράς διανομής ενώ στην υπόλοιπη Ανατολία είτε θα εφαρμοζόταν μία χαλαρή Αμερικανική Εντολή ή δεν θα μοιραζόταν σε κανένα. [26] σελ. 377-378

Αμερική και Γαλλία απέρριψαν αυτό το σχέδιο, διότι αν το αποδεχόταν θα επισημοποιούσαν την διανομή σύμφωνα με τις αγγλικές βλέψεις που τους άφηνε εκτός των πετρελαιοφόρων περιοχών..

Τότε το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης αποφάσισε να καλέσει την «τυπικά αποκλεισμένη από την Συνδιάσκεψη» Οθωμανική Αυτοκρατορία να παρουσιάσει τις θέσεις της. Περίεργη απόφαση αλλά το γεγονός ήταν ότι την **17^η Ιουνίου 1919** ο Τούρκος Μεγάλος Βεζύρης Ferid Pasha, κουνιάδος του Σουλτάνου, παρουσιάστηκε ενώπιον του Συμβουλίου και έχοντας ως όπλο και οδηγό τις αρχές αυτοδιάθεσης και ανεξαρτησίας που είχε διακηρύξει ο Αμερικανός Πρόεδρος Wilson, απαίτησε:

«την επαναφορά της πρό του πολέμου τάξεως – status quo ante bellum.

Ο Τουρκικός λαός δεν θα αποδεχόταν ποτέ τον διαμελισμό της Αυτοκρατορίας ή την διαίρεση με ξεχωριστές Εντολές (Mandates)».

Κατά μία σατανική σύμπτωση οι δηλώσεις του Ferid Pasha, σχεδόν ταυτιζόταν με την φιλοτουρκική δήλωση που είχε κάνει ο Arthur Balfour την 17^η Μαΐου 1919. Μοναδική διαφορά ήταν οι πετρελαιοφόρες περιοχές που ο Arthur Balfour κρατούσε για την Αγγλία και ο Ferid Pasha για την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Εάν η Οθωμανική Αυτοκρατορία κρατούσε τα πετρέλαια, το δόγμα για τις «ανοικτές πόρτες» των Αμερικανών θα έμπαινε σε εφαρμογή.

Ποιος λοιπόν ήταν πίσω από τον Ferid Pasha;

Ο Μεγάλος Βεζύρης Damad Ferid Pasha

Συγκεκριμένα ο Τούρκος Μεγάλος Βεζύρης: [27]

- ✚ Ζήτησε την σημερινή Ευρωπαϊκή Τουρκία με την Αδριανούπολη, την Μικρά Ασία μέχρι τα σύνορα του ποταμού Τίγρη και τα παλαιά Τούρκο – Περσικά σύνορα, τα βιλαέτια της Μοσούλης, του Diyarbakir, μέρος της Συρίας μέχρι την Μεσόγειο.
- ✚ Ζήτησε τα νησιά του Αιγαίου κοντά στις Τουρκικές ακτές.
- ✚ Έθεσε θέμα διαπραγμάτευσης των συνόρων της Αρμενίας στον Καύκασο
- ✚ Θα έδιδε αυτονομία αλλά με Τουρκική Κυριαρχία στην Συρία, στην Παλαιστίνη, στην περιοχή της σημερινής Σαουδικής Αραβίας και στο Ιράκ !!!
- ✚ Θα διαπραγματευόταν την κατάσταση σε Αίγυπτο και Κύπρο

Ένας άγνωστος Τούρκος διπλωμάτης που μόλις 33 ημέρες πριν είχε αναλάβει Πρωθυπουργός μιας ηττημένης και διαλυμένης αυτοκρατορίας όρθωσε το ανάστημά του μπροστά στο Ανώτατο Συμβούλιο και ζητούσε την επανίδρυση της χώρας του. Τον Βενιζέλο ήταν γνωστό ότι τον υποστήριζε ο Lloyd George και λίγο ο Clemenceau. Τον Ferid Pasha όμως ποιος τον υποστήριζε;

Είτε οι Αμερικανοί είχαν προσεγγίσει τον Ferid Pasha ή ο τελευταίος έτεινε μυστικά χείρα συνεργασίας στους Αμερικανούς. Υπήρχε και μία τρίτη πιο βαθιά εκδοχή οι Άγγλοι να οδήγησαν τον Ferid Pasha να διεκδικήσει για την Τουρκία όλα τα πετρέλαια, να διώξει όλους τους άλλους μνηστήρες και να μείνουν μόνοι τους οι Άγγλοι που ούτως ή άλλως θα ήλεγχαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία μέσω του Σουλτάνου.

Όπως θα φανεί παρακάτω η τελευταία εκδοχή είχε τις μεγαλύτερες πιθανότητες να ισχύει.

Τα μέλη του Ανώτατου Συμβουλίου «φαινομενικά» έγιναν έξαλλα με την εισήγηση του Τούρκου Βεζύρη ο οποίος έθετε απαιτήσεις που ήταν αδύνατο να υλοποιηθούν. Η απάντηση του Ανώτατου Συμβουλίου της Συνδιάσκεψης ήρθε με σκληρή επιστολή του Προέδρου Clemenceau προς τον Damad Ferid Pasha και θεωρητικά και τυπικά εξέφραζε τις απόψεις όλων των μελών: ^[28]

«Πουθενά στην Ευρώπη ή στην Ασία ή στην Αφρική δεν μπορεί να ευρεθεί κάποια περίπτωση που η εγκατάσταση του Τουρκικού νόμου σε κάποια χώρα να μην ακολουθήσε μείωση της οικονομικής ευημερίας και πτώση του επιπέδου μορφώσεως.

Παράλληλα ούτε υπήρξε περίπτωση που η άρση του Τουρκικού νόμου να μην συνοδεύτηκε με αύξηση της οικονομικής ευημερίας και του επιπέδου μορφώσεως...».

Λόγια, λόγια, λόγια... και άλλα σκληρά, πολύ σκληρά λόγια. Φαρισαϊσμοί... Οι πράξεις των Άγγλων και των Γάλλων όμως θα έδειχναν άλλα.

Είναι πάντως γεγονός ότι ο Μεγάλος Βεζύρης Damad Ferid Pasha ίσως να είχε ξεπεράσει «κάποια όρια» και είχε μερικώς χαλάσει τα σχέδια των Άγγλων. Είχε ζητήσει πολύ περισσότερα απ' όσα οι Άγγλοι ήταν διατιθέμενοι να δώσουν. Οι Άγγλοι είχαν σαφώς ορίσει «το τι θα μπορούσε να κρατήσει η Τουρκία» και αυτό δεν ήταν άλλο από την κεντρική Ανατολία, δηλαδή περίπου την σημερινή Τουρκία. Ο Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George, εν όψει και της επικείμενης αναχώρησης του Προέδρου Wilson για την Αμερική, βιαζόταν να κλείσει το θέμα της Τουρκίας και την ίδια ημέρα που εστάλη η σκληρή επιστολή του Clemenceau στον Ferid Pasha, την **25^η Ιουνίου 1919**, το επανέφερε στο Ανώτατο Συμβούλιο. Στην πράξη ο Lloyd George προσπάθησε να συμφωνήσει εσπευσμένα με τον Wilson τα σύνορα των Εντολών στην Μικρά Ασία. Το ενδιαφέρον όμως του Wilson περιορίστηκε να βεβαιωθεί ότι:

«από την Τουρκία θα αποκοπούν τουλάχιστον η Μεσοποταμία, η Συρία και η Αρμενία».

Ήταν φανερό ότι και οι Αμερικανοί γνώριζαν πολύ καλά που ήταν τα κοιτάσματα πετρελαίου.

Για την Κωνσταντινούπολη και τα Στενά, Wilson και Lloyd George συμφώνησαν σχετικά εύκολα ότι: ^[27] «να διεθνοποιηθούν και παράλληλα όλοι οι Τούρκοι και ο Σουλτάνος θα έπρεπε να φύγουν»

Από την επόμενη ημέρα το Ανώτατο Συμβούλιο συνέχισε τις εργασίες του με τέσσερα μέλη (Lloyd George, Clemenceau, Orlando και Saionji) αλλά στην ουσία την εξουσία είχαν οι Lloyd George και Clemenceau οι οποίοι ήταν σε πλήρη αντιδικία με τον Ιταλό Orlando. Ο Ιάπωνας απλώς συμμετείχε...

Τυπικά το κύριο πρόβλημα του Ανώτατου Συμβουλίου ήταν η συμπεριφορά της Ιταλίας στην Μικρά Ασία και τελικά την **29^η Ιουνίου 1919** οι Lloyd George και Clemenceau, αφού πήραν την έγκριση του Wilson προειδοποίησαν τον Ιταλό Πρωθυπουργό Orlando ότι: ^{[8] σελ. 238}

«εάν δεν συγκρατηθούν θα χάσουν όλες τις διεκδικήσεις τους από αυτούς που κάποτε ήταν περήφανοι που ήταν σύμμαχοί τους».

Τότε η Ιταλία και η Ελλάδα έπεσαν σε μία μεγάλη πλάνη.

Πίστεψαν ότι η συμπεριφορά του Ανώτατου Συμβουλίου της Συνδιάσκεψης (Lloyd George, Wilson, Clemenceau) προς την Ιταλία οφειλόταν μόνο και μόνο στις ελληνο-ιταλικές διαφορές για τις Εντολές στην Μικρά Ασία. Οι Έλληνες και οι Ιταλοί σκέφθηκαν {μάλλον λανθασμένα} ότι εάν υπήρχε τρόπος να διευθετήσουν τις διαφορές τους, ίσως να λυνόταν το πρόβλημα της διανομής της Μικράς Ασίας.

Λάθος, το πρόβλημα δεν ήταν η διανομή της Μικράς Ασίας αλλά

«η δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών που θα απέτρεπαν τον Μουσταφά Κεμάλ να στραφεί προς τις περιοχές του πετρελαίου»

Ο Ιταλός Υπουργός Εξωτερικών Tommaso Tittoni

Πάνω σ' αυτή την λανθασμένη σκέψη, ο Βενιζέλος προσέγγισε του Ιταλού και προσπάθησε να διαπραγματευθεί μία αμοιβαία αποδεκτή εφ' όλης της ύλης συμφωνία. Έτσι την **29^η Ιουλίου 1919** υπεγράφη η «Συμφωνία Βενιζέλου – Tittoni με την οποία: [16] || σελ. 100-101 και [29]

- ✚ Η Ιταλία και η Ελλάδα θα αλληλοβοηθούντο στην προσπάθειά τους να παρουσιάσουν τις υποθέσεις τους στο Ανώτατο Συμβούλιο.
- ✚ Η Ιταλία θα υποστήριζε την Ελλάδα για την Θράκη και την Βόρειο Ήπειρο ενώ η Ελλάδα θα παραχωρούσε την Αυλώνα, θα επιβεβαίωνε την ουδετερότητα της Κέρκυρας καθώς και την περιοχή της Μικράς Ασίας πέρα από τον ποταμό Μαίανδρο.
- ✚ Η Ιταλία θα απολάμβανε ειδικά εμπορικά προνόμια στην Σμύρνη
- ✚ Η Ιταλία θα παραχωρούσε τα Δωδεκάνησα εκτός από την Ρόδο στην οποία οι Έλληνες θα είχαν θρησκευτικά και μορφωτικά προνόμια.

Δυστυχώς αυτή η συμφωνία δεν ήταν η λύση του προβλήματος και η απόδειξη θα ερχόταν ένα χρόνο αργότερα, όταν οι Ιταλοί – για κάποιους λόγους – θα την ακύρωναν στην πράξη.

Εν τω μεταξύ όταν το Ανώτατο Συμβούλιο αντελήφθη την ελληνο-ιταλική προσέγγιση έστειλε άμεσα μία «σκληρή επίπληξη» στον Βενιζέλο διότι τα ελληνικά στρατεύματα είχαν αρχίσει να προωθούνται στο εσωτερικό της περιοχής της Σμύρνης. Τα περιεχόμενα της Ελληνο – Ιταλικής Συμφωνίας δεν ήταν στα σχέδια των Άγγλο – Γάλλων και ο Βενιζέλος θα έπρεπε να το γνωρίζει. Αντί συμμορφώσεως με την επίπληξη, ο Βενιζέλος διέταξε την περαιτέρω προώθηση των ελληνικών δυνάμεων στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας, αλλά πάντα κοντά στα όρια της περιοχής της Σμύρνης. **Part 239**

Η άνοδος του Κεμάλ και η ίδρυση του νέου Τουρκικού Κράτους

Εν τω μεταξύ ο Κεμάλ, λίγο μετά την απόβαση των Ελλήνων στην Σμύρνη, την 19^η Μαΐου 1919 είχε φθάσει στην Ανατολία και είχε αμέσως προχωρήσει στην ανασυγκρότηση και την οργάνωση του υπό αφοπλισμό Τουρκικού Στρατού, αλλά με εντελώς διαφορετικά σχέδια από αυτά του Σουλτάνου και των Άγγλων.

Ο Kemal στην πραγματικότητα «έστησε στην Ανατολία ένα Αντάρτικο» κατά του ελεγχόμενου από τους Άγγλους Σουλτάνου. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι λίγο μετά τις πρώτες αντιστασιακές κινήσεις, με εισήγηση – απαίτηση των Άγγλων, ο Σουλτάνος την 7^η Ιουλίου 1919, καθαίρεσε τον Kemal και τον «χαρακτήρισε ως Αντάρτη».

Ο Kemal παραιτήθηκε από την αποστολή τους ως Γενικός Επιθεωρητής και τότε έκανε και την πρώτη προσέγγιση με τους Μπολσεβίκους. Τότε συνάντησε για πρώτη φορά τον Ρώσο Συνταγματάρχη Semen Budennyh ο οποίος του προσέφερε την κομμουνιστική ιδεολογία καθώς και οπλισμό προκειμένου να περιορίσει την Αρμενική (αγγλική) επέκταση στον Καύκασο. Ο Kemal θεώρησε ότι ήταν πολύ νωρίς να δεσμευθεί με κάποια ιδεολογία και διείδε ότι οι Ρώσοι, λόγω των Στενών, ούτως ή άλλως θα ήταν αναγκασμένοι να επανέλθουν με καλλίτερη πρόταση.

Ο Lloyd George λίγο αργότερα θα ισχυριζόταν: [14] σελ. 1285

«δεν είχαμε λάβει καμμία πληροφορία για τις δραστηριότητες του Kemal στην Μικρά Ασία ως προς την αναδιοργάνωση των διαλυμένων και καταπτοημένων στρατιών της Τουρκίας. Η στρατιωτική μας υπηρεσία πληροφοριών δεν είχε ποτέ άλλοτε πιαστεί τόσο κυριολεκτικά στον ύπνο».

Είχε πράγματι πιαστεί στον ύπνο η πανίσχυρη βρετανική στρατιωτική υπηρεσία πληροφοριών; Απίστευτο...

Τον Kemal πάντως ουδόλως ενδιέφεραν οι κινήσεις και οι θέσεις του απαξιωμένου Σουλτάνου. Αφού συνεννοήθηκε και συγκέντρωσε και άλλους αξιωματικούς που ήταν σε αντίθεση με τον Σουλτάνο, κάλεσε όλους τους αντιφρονούντες σε δύο συνέδρια, ένα στο *Erzurum* τον Ιούλιο 1919 και ένα δεύτερο στην *Sivas - Σεβάστεια* την **9^η Σεπτεμβρίου 1919**, όπου και εκλέχθηκε πρόεδρος της “Εταιρείας για την Προάσπιση των Εθνικών Δικαιωμάτων των Ανατολικών Επαρχιών”.

Ο Κεμάλ ως πρόεδρος της Εταιρείας για την Προάσπιση των Εθνικών Δικαιωμάτων των Ανατολικών Επαρχιών - 1919

Στο Συνέδριο της Σεβάστειας υιοθετήθηκε έκκληση για την ακεραιότητα των Τουρκικών περιοχών, εκφράστηκε αντίθεση για την Κατοχή από συμμαχικά στρατεύματα και καταγγέλθηκε η κατοχή της Σμύρνης από τους Έλληνες. ^{[8] σελ. 255}

Μέσα σε μία εβδομάδα οι αντάρτες του Κεμάλ είχαν αποκτήσει τον έλεγχο της διοίκησης, της δημόσιας τάξης και των επικοινωνιών όλων των επαναστατημένων περιοχών της Ανατολίας. Ο Κεμάλ τότε συναντήθηκε με τους Αμερικανούς (;) και τους διαβεβαίωσε (ουσιαστικά τους προειδοποίησε να μην τολμήσουν στρατιωτική κατοχή) ότι η Ανατολία είναι Τουρκική και δεν χρειάζονται καμμία Εντολή (Mandate).

Άλλο που δεν ήθελαν οι Αμερικανοί. Αυτούς τους ενδιέφεραν μόνο «οι ανοικτές πόρτες» που θα τους επέτρεπαν να κάνουν business.

Ο Κεμάλ και οι συνεργάτες του στην Ανατολία το 1920

Μέχρι την **24^η Σεπτεμβρίου 1919** οι αντάρτες του Κεμάλ είχαν συλλάβει σχεδόν όλους τους Κυβερνήτες των επαρχιών της Ανατολίας. Ο Κεμάλ, κατά τα πρότυπα της επανάστασης των Μπολσεβίκων, επέτρεψε στους Μουσουλμάνους οπαδούς του να πάρουν τις περιουσίες, τις επιχειρήσεις και την γη των Ελλήνων και των Αρμενίων επιχειρηματιών που εκδιώχθηκαν.

Στην πράξη ο Στρατηγός Μουσταφά Κεμάλ είχε κάνει μία Επανάσταση παρόμοια με αυτή των Μπολσεβίκων και είχε ιδρύσει ένα άλλο νέο Τουρκικό Κράτος στην Ανατολία, είχε ανακηρυχθεί Αρχηγός του και το βασικότερο όλων, το νέο κράτος προετοίμαζε και θα είχε σύντομα μία ισχυρή στρατιωτική δύναμη.

Στο σημείο αυτό κάνουν την εμφάνισή τους τα δύο εκούσια ή ακούσια λάθη των Άγγλων, πρώτον να μην απαιτήσουν με την Συνθήκη του Μούδρου τον πλήρη αποπλισμό του Τουρκικού Στρατού και δεύτερο να αφήσουν τον Κεμάλ να διαφύγει στην Ανατολία. .

Αυτοί όμως που θα πλήρωναν το τίμημα των λαθών δεν θα ήταν οι Άγγλοι αλλά οι Έλληνες.

Τον **Σεπτέμβριο του 1919** ο Κεμάλ, ως πρόεδρος της Εταιρείας δηλαδή ως ανεπίσημος Αρχηγός του νέου Κράτους, σήκωσε το δικό του μπαίρακι και απαίτησε την απόρριψη των συμμαχικών όρων ειρήνης, πιέζοντας έτσι εμμέσως τους Άγγλους οι οποίοι χρησιμοποιώντας τον Σουλτάνο-μαριονέττα προσπαθούσαν να επιβληθούν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Αυτή η κίνηση του Κεμάλ ήταν σαν μία φωτοβολίδα που έσκασε μέσα στον Σεπτέμβριο του 1919 και έδωσε το σύνθημα για πολλές σημαντικές κινήσεις όλων των εμπλεκόμενων στην υπόθεση της Μικράς Ασίας και του διαμελισμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δηλαδή των Αμερικανών, Άγγλων, Γάλλων, Ιταλών, Ελλήνων και βεβαίως των Μπολσεβίκων που ήδη είχαν αρχίσει να επικρατούν στην Ρωσία.

Η Επιτροπή King – Crane και η αυτονομία της Σμύρνης

Όλα τα παραπάνω συνέθεταν το σκηνικό που ήταν στημένο γύρω από τα πετρέλαια της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το σκηνικό προσπαθούσαν να το στήσουν ο Lloyd George και ο Clemenceau που πίστευε ότι κοντά στους Άγγλους θα κέρδιζε περισσότερο. Πλάνη...

Το σκηνικό είχε πολλά μέτωπα με αποτέλεσμα να μπερδευτεί ακόμη και ο «αγαθών προθέσεων» Αμερικανός Πρόεδρος Woodrow Wilson. Τα προβλήματα σε Αραβία, Παλαιστίνη, Συρία, Λίβανο, Ανατολία, Αρμενία, Σμύρνη, Μεσοποταμία, Κωνσταντινούπολη και Στενά ήταν τόσα πολλά και οι διεκδικήσεις σφόδρα αντικρουόμενες.

Οι Αμερικανοί, φύσει καχύποπτοι προς τους Ευρωπαίους, αποφάσισαν να διαλευκάνουν την κατάσταση. Με πρωτοβουλία τους αλλά και με δικά τους έξοδα, τον Ιούλιο 1919, συστήθηκε η *Επιτροπή King – Crane* η οποία έλαβε και επίσημα από το Ανώτατο Συμβούλιο την οδηγία να εξετάσει «επί του πεδίου» όλες τις διεκδικήσεις. Ο ίδιος ο Wilson επέλεξε τους επικεφαλής της Επιτροπής οι οποίοι ήταν ο Henry King, ένας θεολόγος που δίδασκε στην YMCA της Γαλλίας και ο Charles Crane, ένας Αμερικανός επιχειρηματίας και χρηματοδότης των Δημοκρατικών. Συνήθως επιτροπές σαν αυτή των King – Crane έχουν προηγουμένως λάβει συγκεκριμένες οδηγίες για τον τρόπο σύνταξης και τα περιεχόμενα της αναφοράς των. Σε γενικές γραμμές η επιτροπή φάνηκε ότι θα κινείτο στο πνεύμα της Διακήρυξης των 14 σημείων του Αμερικανού Προέδρου Wilson με κύριο άξονα την «ανεξαρτησία και αυτοδιάθεση των λαών».

Αυτό κατ' ελάχιστον έπρεπε να είχε σημαίνει συναγερμό στην Ελληνική πλευρά.

Η επιτροπή έκανε μία μεγάλη έρευνα στις αμφισβητούμενες περιοχές και μετά από μία περιοδεία 42 ημερών, στις αρχές **Σεπτεμβρίου 1919**, επέστρεψε στο Παρίσι για να παρουσιάσει τα αποτελέσματα στο Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης. ^[30]

Η επιτροπή είχε περιοδεύσει τις αμφισβητούμενες περιοχές, είχε πάρει συνεντεύξεις από τοπικούς ηγέτες, είχε συνομιλήσει με τους τοπικούς πληθυσμούς, είχε κάνει απογραφές εθνοτήτων και θρησκειών, είχε συλλέξει γνώμες γύρω από τα θέματα που αφορούσαν τα σύνορα, τους λαούς, την ανεξαρτησία τους, τον σχηματισμό κυβερνήσεων, την επιλογή των Εντολών καθώς και το ιδιαίτερα κρίσιμο θέμα της εγκατάστασης των Σιωνιστών στην Παλαιστίνη.

Τα αποτελέσματα της Επιτροπής για την περιοχή της Σμύρνης ήταν ένας καταπέλτης κατά των Ελληνικών διεκδικήσεων.

Ήταν το τρίτο καμπανάκι που ο Βενιζέλος «προφασίστηκε ότι δεν το άκουσε».

Από το κείμενο της αναφοράς της Επιτροπής, στην παράγραφο **VI. Smyrna and the West**, προκύπτουν τα ακόλουθα:

«Το πρόβλημα στην δυτική ακτή είναι δύσκολο όχι μόνο από αυτή καθ' αυτή την εσωτερική κατάσταση αλλά και από την επιμονή της Ελληνικής Κυβέρνησης να απαιτεί μία περιοχή εκεί καθώς και από την παρουσία ελληνικών δυνάμεων κατοχής».

«Σε καμία περιοχή εκτός από την περιοχή της Σμύρνης και κάποιες παράκτιες πόλεις δεν υπάρχει πλειονότητα Χριστιανικού πληθυσμού».

«Οι ακρότητες που προέβησαν οι ελληνικές δυνάμεις κατοχής αμέσως μετά την απόβαση στην Σμύρνη είναι επιβεβαιωμένες από επίσημη Διασυμμαχική έρευνα»

«Η ερώτηση η οποία έχει απαντηθεί είναι το κατά πόσο το Βαλκανικό Κράτος της μοντέρνας Ελλάδας έχει φθάσει σε τέτοιο βαθμό πολιτισμού ώστε να του εμπιστευθεί μία Εντολή πάνω σε ανθρώπους διαφορετικής πίστης και με αμοιβαία εχθρικά αισθήματα».

«Δεν υπάρχει περίπτωση να εδραιωθεί ειρήνη εκτός εάν είτε μία ελληνική κατάκτηση φθάσει βαθιά στο εσωτερικό, με μεγάλη καταστροφή περιουσιών και ανθρώπινης ζωής, ή μέχρις ότου η ελληνική δύναμη απομακρυνθεί πλήρως. Ο Ελληνικός Στρατός και όλη η εξουσία της Ελληνικής Κυβερνήσεως πρέπει να αποσυρθούν από μία περιοχή όπου η τάξη

κρατείτο καλλίτερα από δώδεκα Άγγλους Αξιωματικούς παρά από μία ελληνική δύναμη 100.000 ανδρών».

Στην ερώτηση εάν η Δυτική Μικρά Ασία πρέπει να δοθεί ως αντιστάθμισμα σαν ειδική ελληνική περιοχή και να τεθεί κάτω από μία ξεχωριστή Εντολή, η απάντηση είναι αρνητική για τους παρακάτω λόγους:

(1) Ο χαρακτήρας της χώρας είναι τέτοιος ώστε κανένα φυσικό σύνορο δεν μπορεί να ευρεθεί εκτός από ψηλά στους λόφους. Εάν ένα τέτοιο σύνορο χαραχθεί, ο πληθυσμός που θα εγκλωβισθεί μέσα θα είναι τόσο εμφανώς Μουσουλμανικός (με αναλογία 3 προς 1) ώστε η περιοχή δεν θα έχει Ελληνικό χαρακτήρα.

(2) Εάν, από την άλλη πλευρά, μία μάλλον αυθαίρετη γραμμή χαραχθεί δυτικότερα, δεν θα αποτελεί ένα ασφαλές αμυντικό φράγμα εναντίον ληστών και λαθρεμπόρων.

(3) Οιαδήποτε γραμμή και αν χαραχθεί, κατά το μάλλον ή ήττον θα θεωρηθεί ως οικονομικό φράγμα, το οποίο θα αποκόπτει την Σμύρνη και τις άλλες παράκτιες πόλεις από την εσωτερική εμπορική δραστηριότητα, κάτι που θα είναι μειονέκτημα και για τις δύο πλευρές.

(4) Ούτε οι Έλληνες αλλά μήτε και οι Τούρκοι της δυτικής Μικράς Ασίας θα πίστευαν τίποτε άλλο εκτός ότι είναι η πρόθεση των Μεγάλων Δυνάμεων να επιτρέψουν αργότερα στην Ελλάδα να προσαρτήσσει την αποκοπέισα περιοχή και ίσως να την επεκτείνει προς το εσωτερικό. Επομένως θα υπήρχαν τα στοιχεία ενός Μακεδονικού συστήματος ενός συνεχώς διατηρούμενου πολέμου ληστών, ο οποίος θα μπορούσε να κατασταλεί μόνο με περισσότερη στρατιωτική δύναμη και κόστος από καμμία Εντολοδόχος Δύναμη δεν θα ήθελε να αναλάβει».

«Κατόπιν αυτών, θα έπρεπε να ληφθούν μέτρα για την ανάπτυξη μίας ελληνικής περιοχής στην Μικρά Ασία;

Στην παρούσα φάση, το μέγιστο που θα μπορούσαμε να συμβουλευόμαστε θα ήταν μία ισχυρή Εντολοδόχος Δύναμη να αναλάβει μία Εντολή για όλη την Ανατολία και η οποία θα λάμβανε ιδιαίτερη φροντίδα να προστατέψει τους Έλληνες και τους Τούρκους, να διατηρήσει την τάξη και με την πιθανότητα μιάς τοπικά περιορισμένης αυτόνομης ελληνικής περιοχής. Η ερώτηση μιας μελλοντικής ξεχωριστής ελληνικής περιοχής θα πρέπει να παραμείνει σε εκκρεμότητα και να ανασυρθεί και πάλι όταν οι περιστάσεις δικαιολογημένα το επιτρέψουν.

Το πόρισμα και οι προτάσεις της Επιτροπής King – Crane ήταν καταλυτικά για την ελληνική παρουσία στην Μικρά Ασία. Ήταν ο προάγγελος των δεινών που θα ακολουθούσαν.

Στην παράγραφο **V Recommendations** η Επιτροπή συνιστούσε :

«Για λόγους οι οποίοι έχουν ήδη καθορισθεί, καμμία ανεξάρτητη περιοχή να μην δοθεί σαν αντιστάθμισμα στους Έλληνες. Εντούτοις τοπική αυτονομία να δοθεί στο κομμάτι του Σαντζακίου της Σμύρνης το οποίο έχει αναμφισβήτητη πλειονότητα Ελλήνων, αλλά κάτω από την γενική Εντολή που θα δοθεί για την Τουρκία».

Τι άλλο θα ήθελε να ακούσει ο Βενιζέλος για να διακόψει άμεσα και όσο ακόμα ήταν καιρός την άφρονα Μικρασιατική Εκστρατεία; Ήταν μόλις Σεπτέμβριος του 1919. Είχε ακούσει την δήλωση του Arthur Balfour της 17^{ης} Μαΐου 1919, είχε συνειδητοποιήσει την αρνητική συμπεριφορά των Συνέδρων στην Συνδιάσκεψη στο Παρίσι, είχε διαβάσει το πόρισμα της Επιτροπής King – Crane και προφανώς είχε δει και την άνοδο του Kemal.

Που πήγαινε ο Βενιζέλος και που είχε σκοπό να σταματήσει;

Στον Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο, το 1913, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος και ο Στρατηγός Δούσμανης είχαν κατηγορηθεί για την άφρονα επέλασή τους στην καρδιά της παλιάς Βουλγαρίας. Τώρα ο Βενιζέλος έκανε το ίδιο λάθος με μία νέα άφρονα επέλαση στην καρδιά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η Επιτροπή Jules Cambon και η προσωρινή αυτονομία της Θράκης

Η Επιτροπή Εμπειρογνομώνων του Jules Cambon που είχε εξετάσει τον Φάκελλο των Ελληνικών διεκδικήσεων {σελ. 13, 14} είχε προτείνει την παραχώρηση της ανατολικής και της δυτικής Θράκης στην Ελλάδα αλλά μέχρι την **1^η Σεπτεμβρίου 1919** ο Ελληνικός Στρατός ήταν στρατοπεδευμένος στην ανατολική Μακεδονία και περίμενε.

Την ημέρα εκείνη με πρωτοβουλία του Βενιζέλου έγινε η σχετική συζήτηση στο Ανώτατο Συμβούλιο και ο Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας Arthur Balfour έβγαλε ένα «φιλιππικό λόγο» στον οποίο εκθείασε την αφοσίωση και την συνεργασία του Βενιζέλου με τους Συμμάχους και πρότεινε με ένθερμο τρόπο την παραχώρηση της Θράκης στον Βενιζέλο.

Τις κρυφές σκέψεις του Arthur Balfour γι' αυτή την γενναιόδωρη προσφορά προς τους Έλληνες, εμφάνισε με μεγάλη αφέλεια ο βοηθός του Γάλλου Προέδρου, Andre Tardieu: [6] IV σελ.299

«Η Ελλάς ήτο η μόνη δύναμις η οποία μετά το πέρας του πολέμου αύξησε τις δυνάμεις της σε 12 Μεραρχίες...»

Εάν η Ελλάς ετύγχανε τυχόν τοιαύτης συμπεριφοράς (δηλαδή δεν της δινόταν η Θράκη), ο Βασιλεύς Κωνσταντίνος θα επέστρεφε εις τον θρόνο του εντός εξ μηνών...».

Ο Γάλλος Διπλωμάτης Andre Tardieu

Ο Lloyd George αποκαλύπτει ότι, σε συνομιλία του την **5^η Σεπτεμβρίου 1919** με τον Βενιζέλο, ο τελευταίος του είχε πει ότι: [1] σελ. 475

«Στην Ελλάδα δεχόταν επιθέσεις και η πολιτική του θέση θα γινόταν πολύ επισφαλής εάν δεν μπορούσε να παρουσιάσει κάποια σίγουρα κέρδη».

Αλλά για ποιόν λόγο οι Γάλλοι και οι Άγγλοι φοβόταν την επιστροφή του Βασιλιά Κωνσταντίνου; Ο πόλεμος είχε τελειώσει, οι Κεντρικές Δυνάμεις είχαν ηττηθεί και ο Κωνσταντίνος, εάν και εφ' όσον επέστρεφε στην Ελλάδα δεν αποτελούσε κανένα κίνδυνο. Γιατί λοιπόν αυτός ο φόβος για τυχόν επιστροφή του Βασιλιά Κωνσταντίνου στην Ελλάδα; Το θέμα ήταν και πάλι ο ελληνικός στρατός. Στην ουσία αυτό που έλεγαν οι Balfour και Tardieu ήταν:

«Πρέπει κάτι να δώσουμε στον Βενιζέλο που τόσο μας στάθηκε. Έχει 12 Μεραρχίες στην ενέργεια την στιγμή που οι δικοί μας στρατιώτες γυρίζουν στα σπίτια τους. Εάν δεν του δώσουμε κάτι για να μπορέσει να σταθεί πολιτικά μέσα στην Ελλάδα, θα επανέλθει ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ο οποίος είναι βέβαιο ότι θα αποσύρει αμέσως τις ελληνικές δυνάμεις από την Μικρά Ασία».

Αυτό ήταν το μεγάλο πρόβλημα των Άγγλο-Γάλλων.

Εάν έφευγε ο «αποικιακά χρησιμοποιούμενος» Ελληνικός Στρατός, η Μικρά Ασία θα έμενε στο έλεος του Κεμάλ, το κίνημα του οποίου φούντωνε στην κεντρική Μικρά Ασία.

Το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης, μετά την εισήγηση του Βενιζέλου της 1^{ης} Σεπτεμβρίου 1919, εξουσιοδότησε τον Γάλλο Στρατηγό D' Esperey, όπως εντός του Οκτωβρίου του 1919 διατάξει την εκκένωση της Δυτικής Θράκης από τους Βουλγάρους.

Τελικά παρά τις αντιρρήσεις κάποιων, τη **9^η Σεπτεμβρίου 1919** ο Ελληνικός Στρατός, με την άδεια του Ανώτατου Συμβουλίου (Lloyd George & Clemenceau), προέλασε και κατέλαβε μέρος της δυτικής Θράκης αλλά ακόμη η κατάληψη αυτή δεν είχε Τίτλους Ιδιοκτησίας. Οι Άγγλοι, όπως θα φανεί παρακάτω, είχαν αντιληφθεί ότι η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να διατηρηθεί στην Μικρά Ασία και τουλάχιστον φρόντισαν τότε να της προσφέρουν σαν αντιστάθμισμα την Θράκη, χωρίς να παραβλέπεται το γεγονός ότι η παρουσία των Ελλήνων στην Θράκη εξασφάλιζε και τα νώτα τους.

Μπορεί ο Ελληνικός Στρατός να κατέλαβε μέρος της δυτικής Θράκης αλλά Αρμοστής της ορίστηκε ο Γάλλος στρατηγός **Charpy**, ο οποίος στις **10 Οκτωβρίου 1919** εγκαταστάθηκε στην Κομοτηνή.

Την **18^η Οκτωβρίου 1919** οι συμμαχικές δυνάμεις κατέλαβαν την περιφέρεια της Κομοτηνής και του Karagatch.

Ο Αρμοστής της Θράκης, Γάλλος στρατηγός Charpy, Οκτώβριο 1919

Οι τίτλοι ιδιοκτησίας της Θράκης θεωρητικά θα γινόταν με την υπογραφή της Συνθήκης του Νεϊγύ που θα ακολουθούσε τον Νοέμβριο 1919.

Η εγκατάλειψη της Ελλάδας και η απαρχή της καταστροφής

Το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης είχε φροντίσει να κλείσει γρήγορα τις εύκολες υποθέσεις της Ευρώπης για το μέλλον των Γερμανών και των Αυστριακών. Εκεί δεν υπήρχε πλούτος, πετρέλαια και εκτάσεις να μοιραστούν.

- ✚ Με την Συνθήκη των Βερσαλλιών, την **28^η Ιουνίου 1919**, η Γερμανική Αυτοκρατορία διαλύθηκε και μεταλλάχθηκε στην Δημοκρατία της Βαϊμάρης. Οι Γερμανοί φύσει και θέση δεν ήταν ποτέ δημοκράτες, και σύντομα η δημοκρατία της Βαϊμάρης θα άνοιγε τον δρόμο στο ναζιστικό καθεστώς του Χίτλερ τον οποίο οι περισσότεροι Γερμανοί θα υποστήριζαν εμφανώς, μερικοί θα τον ανεχόντουσαν αφανώς και μόνο ελάχιστοι θα αντιτάσσονταν.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στην Γερμανία επιδικάστηκαν τότε πολεμικές αποζημιώσεις προς τους νικητές, μεταξύ των οποίων ήταν βεβαίως και η Ελλάδα. Το ύψος των αποζημιώσεων ήταν 32 δις χρυσά γερμανικά μάρκα, από τα οποία η Γερμανία πλήρωσε μόνο το 1 δις και στην συνέχεια μέσω κάποιων χρηματοπιστηριακών αλχημειών και κάποιων πολύπλοκων αμερικανικών ρυθμίσεων ουσιαστικά απέφυγε τις περαιτέρω αποζημιώσεις. [34]

Κατά τα λοιπά, το 1897, η Γερμανία και ο πολύς Κάιζερ Γουλιέλμος είχαν καθοδηγήσει τους Τούρκους σε ένα καταστροφικό πόλεμο κατά των Ελλήνων με την δικαιολογία ότι η Ελλάδα δεν εκπλήρωνε τις οικονομικές της υποχρεώσεις.

- ✚ Με την Συνθήκη του Αγίου Γερμανού (προάσιο των Παρισίων), την **10^η Σεπτεμβρίου 1919**, διαλύθηκε η Αυτοκρατορία των Αψβούργων και καθορίστηκαν τα σύνορα της Αυστρίας. Τα σύνορα της Ουγγαρίας θα καθοριζόταν ένα χρόνο αργότερα, 4^η Ιουνίου 1920 με την Συνθήκη του Τριανόν.

Ήταν **Σεπτέμβριος 1919**. Ακόμη δεν είχαν συμπληρωθεί ούτε τέσσερις μήνες από την ημέρα που οι Έλληνες είχαν αποβιβασθεί στην Σμύρνη και η όλη πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική κατάσταση στην Μικρά Ασία είχε σημαντικά διαφοροποιηθεί. Ο καλλίτερος τρόπος να μελετηθεί η νέα πολιτική – στρατιωτική – διπλωματική κατάσταση είναι με τον χάρτη που καθορίζει τα όρια της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η γεωπολιτική κατάσταση στα Βαλκάνια και Μέση Ανατολή πριν και μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο

Ο κύριος και βασικός αντικειμενικός σκοπός των **Αγγλων** ήταν να περιχαρακώσουν τα πετρέλαια της Αραβίας και της Μεσοποταμίας. Έτσι με δικά τους στρατεύματα ήλεγχαν την Αίγυπτο, την Παλαιστίνη, την Αραβία, την Μεσοποταμία και την Συρία δημιουργώντας μία άτυπη συνοριακή γραμμή από τον κόλπο της Αλεξανδρέττας στην Μεσόγειο μέχρι την λίμνη Urmia στον Καύκασο η οποία απέκλειε και προστάτευε τις πετρελαιοφόρες περιοχές από τον Βορρά. Ανατολικά είχαν φροντίσει μέσω μιας διακρατικής συμφωνίας της Αγγλικής με την Περσική Κυβέρνηση που υπεγράφη την **9^η Σεπτεμβρίου 1919** στην Τεχεράνη να κάνουν την Περσία δικό τους Προτεκτοράτο.

Με τον τρόπο αυτό η Αγγλία απέκλειε και προστάτευε τις πετρελαιοφόρες περιοχές από την Ανατολή. [32]

Στον Καύκασο, με την πραγματική ή την πλασματική δικαιολογία του κινδύνου των Μπολσεβίκων, από τις αρχές τους 1919 είχε δικά της στρατεύματα τα οποία είχαν ήδη καταλάβει το Baku και το Batumi. (Κεφ.8, σελ. 15). Οι παραπάνω περιχαρακώσεις ήταν η τελευταία γραμμή αμύνης των Άγγλων. Χρειαζόταν όμως και κάποιες επιπλέον ζώνες ασφαλείας (buffer zones) που προσπαθούσαν να δημιουργήσουν «ευγενώς παραχωρούντες» κάποιες σφαίρες επιρροής στους Συμμάχους τους. Στην βάση αυτή οι Άγγλοι επιθυμούσαν και προσπαθούσαν να εφαρμοσθεί το καθεστώς μιας Αμερικανικής Εντολής σε όλη την Ανατολία ή τουλάχιστον στην Αρμενία, το καθεστώς μιας Γαλλικής Εντολής στην Συρία και μιας Γαλλικής σφαίρας επιρροής στην Κιλικία.

Η Ιταλική σφαίρα επιρροής ή μία Ιταλική Εντολή στην νοτιοδυτική Τουρκία δεν είχε καμμία σημαντική οικονομική αξία και άφηνε τους Άγγλους αδιάφορους.

Στο άλλο ευαίσθητο σημείο της περιοχής, η Αγγλία είχε φροντίσει να κατέχει στρατιωτικώς τα Στενά και την Κωνσταντινούπολη και επιθυμούσε να έχει τον Ελληνικό Στρατό τόσο στην Θράκη όσο και στην Μικρά Ασία σαν μία άμεση προστασία από τον ανερχόμενο κίνδυνο του Κεμάλ.

Την **12^η Σεπτεμβρίου 1919** ο Lloyd George, ο άνθρωπος που έστειλε τους Έλληνες στην Σμύρνη, ακολουθώντας πιστά τα διαλαμβανόμενα στην δήλωση Balfour της 17^{ης} Μαΐου 1919, υπέγραψε μία νέα μυστική συμφωνία με την Κυβέρνηση του Σουλτάνου στην Κωνσταντινούπολη με την οποία: [33]

«Η Αγγλία θα ήταν ο πλήρης κυρίαρχος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με αντάλλαγμα την εδαφική της ακεραιότητα».

« Τα Στενά θα ήταν υπό Αγγλικό έλεγχο αλλά ο Σουλτάνος δεν θα εγκατέλειπε την έδρα του στην Κωνσταντινούπολη».

«Η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν θα αντιτίθετο σε ένα ανεξάρτητο Κουρδιστάν που θα χρησίμευε σαν φραγμός – barrier προς το Βιλαέτι της Μοσούλης».

«Η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα απέσυρε οιαδήποτε διεκδίκηση από Αίγυπτο και Κύπρο».

«Η εξουσία των Οθωμανών σε Μεσοποταμία και Συρία θα τίθετο κάτω από τον πλήρη Αγγλικό έλεγχο».

«Οι Άγγλοι θα ήταν υπεύθυνοι να καταπνίξουν οιαδήποτε αντάρτικη κίνηση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία».

Την μυστική αυτή συμφωνία διαπραγματεύθηκαν οι Churchill, Fraser και Nolan για την Αγγλία και ο Μεγάλος Βεζύρης Damad Ferid Pasha για την Τουρκία. Αμφότερες οι κυβερνήσεις αρνήθηκαν την ύπαρξη αυτής της συμφωνίας αλλά τα περιεχόμενά της ταιριάζουν απόλυτα στην κατάσταση εκείνης της εποχής.

Το σχέδιο των Άγγλων θα ήταν να αποκτήσουν τον Έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από την Κωνσταντινούπολη μέσω του Σουλτάνου.

Αμέσως μετά οι Άγγλοι προσπάθησαν να «περιορίσουν τους φίλους τους, τους Γάλλους».

Την **13^η Σεπτεμβρίου 1919** ο Lloyd George απείλησε τον Clemenceau ότι: [8] σελ. 241

«Η Αγγλία θα απέσυρε τα στρατεύματά της από την Συρία και την Κιλικία, εκτός και αν οι Γάλλοι δεχόταν μία Αμερικανική Εντολή στην Κωνσταντινούπολη».

Η απόσυρση των Άγγλων από την Συρία θα άφηνε τις λιγοστές Γαλλικές δυνάμεις στο έλεος των Αράβων. Έτσι οι Γάλλοι αναγκάστηκαν να παραιτηθούν από την Κωνσταντινούπολη και τα Στενά που θεωρητικά πλέον βιάδιζαν προς μία Αμερικανική Εντολή.

Οι **Γάλλοι**, μη έχοντας ικανές στρατιωτικές δυνάμεις στην ενέργεια, είχαν σχεδόν αφεθεί στις κινήσεις και την ... αλληλεγγύη των συμμάχων τους, των Άγγλων. Όχι ακριβώς έτσι διότι οι Γάλλοι είχαν μάλλον συνειδητοποιήσει το διπλωματικό παιχνίδι της Αγγλίας και προσπάθησαν τότε να αλλάξουν πορεία και να κάνουν την δική τους πολιτική. Τον **Σεπτέμβριο 1919** ο Γάλλος διπλωμάτης M. Picot, γνωστός από την συμφωνία Sykes - Picot, πήγε στην Σεβάστεια – Sivas όπου και συναντήθηκε με τον Κεμάλ. Ο Κεμάλ και οι Αξιωματικοί του, πρότειναν στον Picot μία Γαλλική Εντολή σ' ολόκληρη την Τουρκία με αντάλλαγμα ειδικά προνόμια των Γάλλων στην Κιλικία. Τότε άρχισε το διπλωματικό φλερτ των Γάλλων με τον Κεμάλ που σε λίγο θα κατέληγε σε συμμαχία. [34]

Οι **Αμερικανοί** είχαν πάει στην Συνδιάσκεψη του Παρισιού με τον αέρα του πλούσιου, του νικητή και με σημαία τους την Διακήρυξη των 14 σημείων του Προέδρου Wilson, τα κυριώτερα των οποίων ήταν τα αναφερόμενα στην «αυτοδιάθεση και ανεξαρτησία των λαών» αλλά και σ' αυτό που αναφερόταν στις «ανοικτές πόρτες». Τους Αμερικανούς δεν τους ενδιέφεραν οι εδαφικές κατακτήσεις και οι Εντολές. Οι Αμερικανοί ήταν έμποροι και μάλιστα πλούσιοι έμποροι οι οποίοι ενδιαφέρονταν για τις «ανοικτές πόρτες» που θα τους επέτρεπαν να κάνουν «business».

Όλοι οι Ευρωπαίοι τους χρωστούσαν και οι Αμερικανοί με κάποιο τρόπο θα έπρεπε να πάρουν τα λεφτά τους πίσω. Άλλωστε γι' αυτό είχαν μπει στον πόλεμο.

Όμως στην Συνδιάσκεψη των Παρισίων βρέθηκαν αντιμέτωποι με τα τερτίπια και τις πονηριές των Άγγλο – Γάλλων οι οποίοι προσπαθούσαν να τους «πασάρουν» τις Εντολές στην Αρμενία, στην Ανατολία και στην Κωνσταντινούπολη. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε κόστος και όχι κέρδη για τους Αμερικανούς. Ο Πρόεδρος Wilson και ο Colonel House προσπάθησαν να τηρήσουν τα προσχήματα που από μόνοι τους είχαν επιβάλλει στον εαυτό τους με την Διακήρυξη των 14 σημείων αλλά και να κερδίσουν κάτι από τα πετρέλαια της Μεσοποταμίας.

Οι Αμερικανοί έκαναν μία τελευταία προσπάθεια να διαλευκάνουν την κατάσταση με την επιτροπή King- Crane αλλά απέτυχαν. Ο Πρόεδρος Wilson τον Σεπτέμβριο 1919 αποφάσισε να επιστρέψει στις ΗΠΑ προκειμένου να θέσει τις προτάσεις των Άγγλο – Γάλλων ενώπιον του Κογκρέσου.

Στην ουσία ο Πρόεδρος Wilson είχε επιστρέψει στις ΗΠΑ με άδεια χέρια.

Οι **Ιταλοί** ενεργούσαν και έθεταν τις διεκδικήσεις τους νευρικά και χωρίς καμμία στοιχειοθέτηση. Διεκδικούσαν εδάφη της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μόνο και μόνο επειδή οι Άγγλο – Γάλλοι τους το είχαν υποσχεθεί με τις μυστικές συμφωνίες του 1915 και 1917. Οι Άγγλο – Γάλλοι δεν τους ήθελαν στην Μικρά Ασία αλλά έπρεπε να βρουν κάποια περιοχή που θα τους έδιναν. Απορριπτέοι από τους Άγγλο – Γάλλους και με τους Έλληνες ανταγωνιστές στην Μικρά Ασία, ήταν πολύ εύκολο να περάσουν στο αντίπαλο στρατόπεδο, στο στρατόπεδο της ανερχόμενης δύναμης του Κεμάλ.

Ο **Κεμάλ** είχε πάει στην Ανατολία με απόφαση του Σουλτάνου αλλά εκεί δεν επρόκειτο να ακολουθήσει και τις οδηγίες του. Ο Κεμάλ είχε ήδη ιδρύσει ένα νέο Κράτος που χωρίς να είναι αναγνωρισμένο από καμμία Μεγάλη Δύναμη, είχε υψώσει την φωνή του, απειλούσε και αμφισβητούσε τον ελεγχόμενο από τους Άγγλους Σουλτάνο και ζητούσε την ακύρωση των όρων της συνθηκολόγησης του Μούδρου. Παράλληλα ο Κεμάλ εργαζόταν για την αναδιοργάνωση του Τουρκικού Στρατού. Η ενέργεια αυτή θα αποδεικνυόταν ο καταλύτης για τις επερχόμενες στρατιωτικές, πολιτικές και διπλωματικές επιτυχίες του νέου Τουρκικού Κράτους. Λίγους μήνες αργότερα όλοι οι υποψήφιοι σφετεριστές της περιουσίας των Τούρκων θα προσπαθούσαν να προσεταιριστούν τον Κεμάλ, διότι ήταν πλέον προφανές σε όλους ότι αυτός θα ήταν που θα επικρατούσε στην αντιπαράθεση με τον ελεγχόμενο από τους Άγγλους Σουλτάνο.

Οι **Μπολσεβίκοι**, δύο περίπου χρόνια μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση, είχαν αρχίσει τελικά να επικρατούν. Ο Κόκκινος Στρατός του Leon Trotsky μετά από μεγάλες και πολύνεκρες μάχες φαινόταν πλέον ότι θα επικρατήσει απέναντι στον Λευκό Στρατό του Denikin και τους Συμμάχους. Πριν ένα χρόνο, μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1918, οι Τούρκοι και Ρώσοι ήσαν αντιμέτωποι στο Μέτωπο του Καυκάσου. Τώρα το Μέτωπο αυτό είχε κλείσει και ο κοινός πλέον εχθρός, η Δύση, θα έφερνε τους Μπολσεβίκους και τον Κεμάλ πολύ κοντά. Οι Μπολσεβίκοι θα γινόταν ο πρώτος σύμμαχος του Κεμάλ. Όταν οι Άγγλοι κατέλαβαν το Baku και το Batumi οι Μπολσεβίκοι ήταν ακόμη απασχολημένοι με την επιτυχία και εγκαθίδρυση της Οκτωβριανής Επανάστασης. Δεν θα παράβλεπαν το γεγονός ότι οι Άγγλοι είχαν εγκατασταθεί στο μαλακό και πλούσιο σε κοιτάσματα πετρελαίου υπογάστριο της Ρωσίας και αυτός θα ήταν ένας ακόμη λόγος για την συμφωνία Μπολσεβίκων – Κεμάλ που θα ακολουθούσε.

Οι **Έλληνες** είχαν πάει στην Μικρά Ασία με σχέδιο και υποστήριξη της Δύσης, ιδιαίτερα με την προτροπή των Lloyd George και Clemenceau. Τέσσερεις μήνες αργότερα η Μικρασιατική Εκστρατεία προδιαγραφόταν ήδη ως αποτυχημένη και ουσιαστικά ο Βενιζέλος ζητούσε «διέξοδο διαφυγής».

Οι Lloyd George και Clemenceau είχαν αρχίσει να «νίπτουν τας χείρας των».

Η Συνθήκη του Νειγύ

Το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης, την 7^η Μαρτίου 1919 και παρά τις Ιταλικές επιφυλάξεις, είχε αποδεχθεί τις προτάσεις της Επιτροπής Jules Cambon για τις ελληνικές διεκδικήσεις στην ανατολική και δυτική Θράκη. Οι Ιταλικές επιφυλάξεις αφορούσαν την έξοδο της Βουλγαρίας στην Αλεξανδρούπολη και περιορισμό των Ελληνικών συνόρων πριν την Κωνσταντινούπολη.

Το Ανώτατο Συμβούλιο, αφού είχε κλείσει εύκολα τις υποθέσεις Γερμανίας και Αυστρίας, αποφάσισε το Φθινόπωρο του 1919 να ασχοληθεί και να κλείσει και το θέμα της Βουλγαρίας αφήνοντας το δύσκολο Τουρκικό θέμα για αργότερα.

Η Βουλγαρική αντιπροσωπεία πήγε στο Παρίσι τον Ιούλιο 1919, έμεινε απομονωμένη και μάλιστα φρουρούμενη στο παρισινό προάστιο του Νειγύ μέχρι τον Σεπτέμβριο 1919 όταν και της δόθηκε το προσχέδιο της Συνθήκης που προετοίμαζε το Ανώτατο Συμβούλιο για την Βουλγαρία.

Η Βουλγαρία θα έχανε την Θράκη, την νότια Δοβρουσά στον Δούναβη, την πολυπόθητη έξοδο της στο Αιγαίο και επιπλέον έπρεπε να πληρώσει και σημαντικές πολεμικές αποζημιώσεις. Ο Στρατός της έπρεπε να αφοπλισθεί και θα επιτρεπόταν μόνο η διατήρηση μίας μικρής αστυνομικής δύναμης 20.000 ανδρών. Αλλοίμονο στην Βουλγαρία. Με την επικρατούσα στρατηγική και διπλωματική κατάσταση στην περιοχή αποκλειόταν η Βουλγαρία να βγει κερδισμένη. Το θέμα ήταν το πόσο λιγώτερο αδικημένη θα έβγαινε από την ιλαρή διαδικασία της Συνδιάσκεψης των Παρισίων.

Οι Βούλγαροι θα μπορούσαν να την διεκδικήσουν την δυτική Θράκη με βάση την πληθυσμιακή κατανομή η οποία ήταν υπέρ τους. [35] σελ 412-415

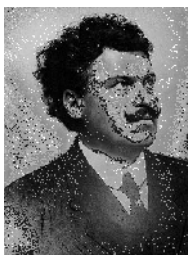
Έπεσαν όμως πάνω στα συμφέροντα των Άγγλων (Lloyd George) οι οποίοι ήθελαν την Ελλάδα στην δυτική και ανατολική Θράκη, σχεδόν μέχρι την Τσατάλζα, σαν ασπίδα έναντι οιασδήποτε επιβουλής προς τα Στενά και την Κωνσταντινούπολη, και αυτό θα έκαναν. Δεν υπήρχε περίπτωση να επιδικασθεί η ανατολική Θράκη στην Ελλάδα και η δυτική στην Βουλγαρία. Ο Βενιζέλος βοήθησε πάρα πολύ σ' αυτήν την κατεύθυνση παρουσιάζοντας την θεωρία ότι: [1] σελ.474

«οι κάτοικοι της Δυτικής Θράκης ήταν στην πραγματικότητα Έλληνες αλλά λόγω της εναλλασσόμενης βουλγαρικής και τουρκικής κατοχής φοβόντουσαν να το αποκαλύψουν».

Μεγάλη αντίδραση στις επιδιώξεις των Άγγλων εξέφρασαν οι Αμερικανοί και οι Ιταλοί, για διαφορετικούς βέβαια λόγους.

Εν τω μεταξύ οι συμμαχικές δυνάμεις από τον Οκτώβριο 1919 με την άδεια του Στρατηγού D' Esperey είχαν ήδη καταλάβει εδαφικά την Θράκη και παρά τις αντιρρήσεις των Αμερικανών και Ιταλών, οι Βούλγαροι έχασαν, οι Έλληνες κέρδισαν και στην Αθήνα ψάλθηκε δοξολογία.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις όταν θέλουν να εξαναγκάσουν κάποια χώρα να δεχθεί κάποιου είδους συνθηκολόγηση, φροντίζουν πρώτα να την εξαθλιώσουν. Αυτό έκαναν και με την Βουλγαρία. Έτσι ο Πρωθυπουργός της εξαθλιωμένης Βουλγαρίας Aleksandar Stamboliyski κλήθηκε την **27^η Νοεμβρίου 1919** να υπογράψει την επαχθή για την χώρα του συνθήκη του Νειγύ. Μάταια προσπάθησε να εξηγήσει ότι η νέα Βουλγαρία ήταν μία δημοκρατική χώρα η οποία έδωσε τον ανεκδιήγητο Τσάρο Φερδινάνδο και πλέον επιθυμούσε να ακολουθήσει τον δρόμο της προόδου. Υπέγραψε σχεδόν αμέσως και στην Βουλγαρία κηρύχθηκε εθνικό πένθος. [1] σελ.199

Ο Πρωθυπουργός της Βουλγαρίας Aleksandar Stamboliyski

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Για την ιστορία η Βουλγαρία ήταν τότε ήδη μία χρεοκοπημένη χώρα και τελικά δεν πλήρωσε τις πολεμικές αποζημιώσεις που της είχαν επιδικασθεί. Είναι όμως τυχαίο το ότι έκτοτε η Βουλγαρία παρέμεινε μέχρι και σήμερα μία φτωχή και υπερχρεωμένη χώρα;

Παραδόξως η Συνθήκη του Νειγύ δεν επικύρωσε τους Τίτλους Ιδιοκτησίας των Ελλήνων για την Θράκη η οποία θα έπρεπε να περιμένει μέχρι την επόμενη Συνθήκη των Σεβρών. Απλώς η Θράκη θα παρέμενε στην διάθεση των Συμμάχων οι οποίοι «κάποια στιγμή» θα αποφάσιζαν για το μέλλον της. Οι Άγγλοι – Γάλλοι δεν ακόμη είχαν δώσει στους Έλληνες την άδεια να προελάσουν. Η Συνθήκη του Νειγύ ήταν «κενό γράμμα και η ελληνική εξουσία της Θράκης ήταν στα χαρτιά»...

Αμέσως μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Νεϊγύ άρχισαν οι διεργασίες για την ενσωμάτωση της Θράκης με την Ελλάδα, με κύριο άξονα την παλινόσταση των Ελλήνων κατοίκων που στα προηγούμενα χρόνια είχαν εκδιωχθεί από τους Βούλγαρους και τους Τούρκους. Δύσκολες και ασαφείς καταστάσεις που δεν είναι εύκολο να περιγραφούν.

Στην Ελλάδα ο συμπολιτευόμενος με τον Βενιζέλο Τύπος (*Ακρόπολις, Πατρίς, Αθήναι, Νέα Ελλάς και Καθημερινή*) έδινε στην απελευθέρωση της Θράκης διαστάσεις εθνικού θριάμβου. Σε αντίθεση η μόνη αντιπολιτευόμενη εφημερίδα *Νέα Ασπραπή* υποβάθμιζε την υπόθεση και ανέφερε ότι ακόμη η υπόθεση δεν ήταν τελειωμένη. Η εφημερίδα *Μακεδονία* της Θεσσαλονίκης (του Κ. Βελλίδη) που έδινε κάποια καλλίτερη εικόνα για τα γεγονότα, μακριά από τις πολιτικές σκοπιμότητες των Αθηναϊκών εφημερίδων, έλεγε με αρκετό εθνικισμό:

«Η δυτική Θράκη είναι σήμεραν Ελλάς και πρέπει να εξαλειφθεί απ' εκεί κάθε ίχνος βουλγαροκρατίας».

Αυτό σήμαινε ότι έπρεπε να φύγουν όλοι οι Βούλγαροι έποικοι και στην θέση τους να έλθουν Έλληνες. Η παλινόσταση των Ελλήνων στην Θράκη άρχισε τον Ιανουάριο του 1920 με πρώτους κατοίκους αυτούς που είχαν εκδιωχθεί από τους Βουλγάρους το 1913. Μέχρι τον Μάϊο 1920 συνεχιζόταν η παλινόσταση των Ελλήνων αλλά ο Γάλλος Στρατηγός D' Esperey δεν είχε ακόμη δώσει στον Ελληνικό Στρατό το πράσινο φως να καταλάβει την δυτική Θράκη.

Το πράσινο φως δόθηκε και την **14^η Μαΐου 1920** ο Στρατηγός Παμίκος Ζυμβρακάκης εισήλθε στην Κομοτηνή και ο Στρατηγός Κωνσταντίνος Μαζαράκης – Αινιάν αποβιβάστηκε στο λιμάνι του Δεδέαγατς (Αλεξανδρούπολη) κάτω από την προστασία γαλλικών δυνάμεων.

Την επόμενη, **15 Μαΐου 1920**, μία ελληνική Μεραρχία υπό τον Παμικό Ζυμβρακάκη εισήλθε στα Κουμουτζηνά (Γκιουμουλτζίνα).

Την ίδια ημέρα άρχισε η αποχώρηση των Γαλλικών Δυνάμεων και σχεδόν αμέσως εμφανίστηκε ο Τούρκος Συνταγματάρχης Τζαφέρ Ταγιάρ ο οποίος, αφού τέθηκε επικεφαλής τουρκικών και βουλγαρικών δυνάμεων (κυρίως Κομιτατζήδων), ξεκίνησε την αντίσταση κατά των Ελλήνων κατακτητών.

Το κίνημα του Τζαφέρ Ταγιάρ κατεπνίγη αμέσως από τις ελληνικές δυνάμεις και ουσιαστικά δικαιολόγησε την στρατιωτική παρουσία των Ελλήνων στην Θράκη.

Παρ' όλα αυτά οι Τίτλοι ιδιοκτησίας της Θράκης ακόμη δεν είχαν δοθεί στην Ελλάδα.

Κεφάλαιο 9: «Η Συνθήκη των Σεβρών»

Με την είσοδο του 1920 η κατάσταση στην Συνδιάσκεψη της Ειρήνης στο Παρίσι είχε μπει στην τελική ευθεία. Όλα τα ειρηνευτικά μέτωπα είχαν κλείσει και απέμενε μόνον η σύναψη της πλέον σημαντικής συνθήκης, αυτής για την διανομή των πετρελαίων της Τουρκίας.

Τον Νοέμβριο του 1919, μετά την Συνθήκη του Νείγυ, οι Αμερικανοί κουρασμένοι από τα διαπραγματευτικά τερτίπια των Άγγλο – Γάλλων θα αποχωρούσαν από την Ευρώπη και δεν θα ξαναγύριζαν μέχρι το 1923. Είχαν όμως φροντίσει να κάνουν σαφείς τις θέσεις τους με τις οποίες αρνιόταν την αποδοχή των Εντολών (Mandates) σε Κωνσταντινούπολη, Ανατολία και Αρμενία αλλά πάνω απ' όλα είχαν διευκρινίσει ότι επιθυμούσαν μερίδιο στα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής. Όπλα τους το χρήμα, το χρέος των Ευρωπαίων και οι «ανοικτές πόρτες».

Το κίνημα του Kemal ανδρώνονταν και η άρνηση των Αμερικανών για μία Εντολή στην Ανατολία και την Αρμενία δημιουργούσε ένα μεγάλο στρατιωτικό κενό. Ο Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George υπολόγιζε πάρα πολύ στην αμερικανική στρατιωτική παρουσία και δύναμη για την αντιμετώπιση του Kemal. Μετά την άρνηση των Αμερικανών, του έμενε μόνο ο Ελληνικός Στρατός στην Σμύρνη. Η καταστροφή για την Ελλάδα ήταν θέμα χρόνου.

Το Κεφάλαιο αυτό έχει τις παρακάτω ενότητες:

- Η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα και οι διπλωματικές διεργασίες πριν την Συνθήκη των Σεβρών
- Η εξέλιξη των διπλωματικών γεγονότων μέσα στο 1920
- Η Συνθήκη των Σεβρών την 10^η Αυγούστου 1920
- Οι αντιδράσεις των απρόβλεπτων Ελλήνων στην Συνθήκη των Σεβρών.
- Οι Εκλογές του Οκτωβρίου 1920 και η επιστροφή του Βασιλιά Κωνσταντίνου

Βιβλιογραφία

- [1] Κ. Παπαρηγόπουλος, *Επίτομος Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*
- [2] Σ. Μαρκεζίνης, *Η Πολιτική Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας*, Αθήνα 1966
- [3] Τηλέμαχος Χορμοβίτης *Η Κατάλληλος ευκαιρία: Η μεταρρυθμιστική Αριστερά και η άνοδος του κρατισμού στην Ελλάδα κατά την πολεμική περίοδο 1917-1920.*
- [4] M. McMillan, *Οι Ειρηνοποιοί*, London 2001
- [5] *Parliamentary Debates*
- [6] Μέτωπο Ιστορίας 12 Φεβ 2011 - ΚΚΕ και Μικρασιατική Εκστρατεία
- [7] P.B. Kinross, *A Biography of Mustafa Kemal*, London 1964 σελ. 159
- [8] E. Mears, *Modern Turkey*, New York, 1924
- [9] Howard Harry, *The Partition of Turkey*, 1931
- [10] Α. Φραγκούλης, *La Grece et la crise mondiale*, Paris 1926
- [11] *Great Soviet Encyclopedia*
- [12] Ε. Μελιγκουνάκη, *Βενιζέλου Ανάβασις*, Αθήνα 1955. Αμφισβητείται η αξιοπιστία του συγγραφέα.
- [13] *The Truth about the Peace Treaties*, London 1938
- [14] C.D. Booth, *Italy's Aegean Possessions*, London, Arrowsmith, 1928
- [15] Α. Tsakalkis, *Le Dodecanese*, Alexandria 1928
- [16] *Tripartite Agreement between England, France and Italy signed at Sevres on 10 Aug 1920*
- [17] Μέτωπο Ιστορίας 12 Φεβ 2011 - ΚΚΕ και Μικρασιατική Εκστρατεία
- [18] Η πληροφορία υπάρχει στην ιστοσελίδα www.istorika-themata.gr αλλά δεν διασταυρώνεται από άλλες πηγές.
- [19] *Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «Ηλίου»*, Ελλάς, Τόμος Ζ'
- [20] *The United States and the Mandates System*, October 1925.

Η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα και οι διπλωματικές διεργασίες πριν την Συνθήκη των Σεβρών

Στην Ελλάδα, από το καλοκαίρι του 1917, ο Βενιζέλος επικεφαλής της Κυβέρνησης των Λαζάρων είχε αναλάβει τα ηνία του Έθνους. {Κεφ. 7, σελ. 28} Τα πάθη που είχαν δημιουργηθεί με τα Δεκεμβριανά του 1916, εξακολουθούσαν να ρυθμίζουν την πολιτική ζωή των Ελλήνων. Ο Βενιζέλος, με την βοήθεια των Γάλλων, είχε εγκαταστήσει στην Ελλάδα μία υφέρπουσα δικτατορία, η οποία διατηρήθηκε μέχρι το τέλος του 1920. Είναι γνωστή η «φανατίλα» με την οποία οι εκάστοτε Έλληνες στην εξουσία αντιμετώπιζον τους πολιτικούς αντιπάλους τους αλλά στην συγκεκριμένη περίπτωση κάποιοι υπερέβησαν τα όρια.

Στο διάστημα αυτό ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος ήταν κυρίως απασχολημένος με την ελληνική εξωτερική πολιτική, θα ταξίδευε πολύ εκτός Ελλάδος και στα πλαίσια της Συνδιάσκεψης της Ειρήνης θα ζούσε για μεγάλα χρονικά διαστήματα στο Παρίσι. Δυστυχώς θα άφηνε την διακυβέρνηση της Χώρας στους συνεργάτες του Ε. Ρέπουλη, Ι. Τσιριμώκο, Α. Μιχαλακόπουλο, Κ. Ρακτιβάν, Δ. Δίγκα, Μ. Νεγρεπόντη, Κ. Σπυρίδη, Α. Παπαναστασίου, Γ. Καφαντάρη, Σ. Σίμο, Π. Βουρλούμη, Α. Γρίβα, Α. Μιαούλη και Α. Στεργιάδη οι οποίοι δεν είχαν ούτε το κύρος μήτε την ικανότητα να κυβερνήσουν την Χώρα. Αντιθέτως έκαναν τα πάντα για την εφαρμογή της υφέρπουσας δικτατορίας.

Όλοι οι παραπάνω, με τον τρόπο που διοίκησαν την Ελλάδα στο διάστημα αυτό, είναι πλήρως υπεύθυνοι για το αρνητικό κλίμα και τα πολιτικά πάθη που δημιουργήθηκαν στον Ελληνικό Λαό κατά του Βενιζέλου και των συνεργατών του, τα οποία στην συνέχεια ίσως και να οδήγησαν και στην ήττα των Φιλελευθέρων στις Εκλογές του Νοεμβρίου 1920.

Η Κυβέρνηση των Λαζάρων, καθ' όλη την διάρκεια του πολέμου αλλά και στην συνέχεια μέσα στο 1919 είχε σε εφαρμογή τον «Στρατιωτικό Νόμο». Τα Στρατοδικεία και η λογοκρισία του Τύπου ήταν σε πλήρη εφαρμογή. Με την Ελλάδα να επιτυγχάνει συνεχόμενες διπλωματικές και στρατιωτικές νίκες στο ευρωπαϊκό και στον Βαλκανικό στίβο, οι ανεπαρκείς συνεργάτες του Βενιζέλου συνέχιζαν την εφαρμογή μιας ανελέητης δικτατορίας στο εσωτερικό της Ελλάδας.

«Πολιτικοί και στρατιωτικοί edικάζοντο καθημερινώς και ενίοτε εις την ποινή του θανάτου από τα Στρατοδικεία. Απλή και ανεξακρίβωτος καταγγελία δυσμενούς κρίσεως πολίτου αρκούσε δια την φυλάκισήν του και την παραπομπή του σε δίκη.

Η Κρητική Χωροφυλακή κακοποιούσε δι' ασημάντους αιτίας και προέβαινε ανεξελέγκτως εις κάθε φύσεως βιαιοπραγίας». [1] σελ. 1091

Βεβαίως οι ενέργειες των συνεργατών ουδόλως απαλλάσσουν και τον ίδιο τον Πρωθυπουργό Βενιζέλο.

Ενδεικτικό του πολιτικού κλίματος αυτής της περιόδου στην Ελλάδα φαίνεται και σε μία και μόνη πρόταση του μακροσκελούς προεκλογικού λόγου του αντιπάλου του Βενιζέλου, Δημητρίου Γούναρη τον Οκτώβριο 1920: [2] Παράρτημα 36

«Ο εξερχόμενος την πρωϊαν του οίκου του δεν ήτο βέβαιος ότι θα επανέλθει...».

Είναι μία φράση που προέρχεται μεν από την αντιπολίτευση αλλά δεν παύει να περικλείει αλήθεια ή τουλάχιστον κάποια αλήθεια.

Τα ιστορικά κείμενα που περιγράφουν την ελληνική κοινωνία στην περίοδο 1917-1920 είναι λιγοστά. Ελάχιστοι τολμούσαν να αρθρογραφήσουν κατά της Κυβέρνησης των Λαζάρων. Μόνο η πέννα της μεταρρυθμιστικής Αριστεράς τόλμησε να αντιδράσει: [3]

«Στην περίοδο 1917 -1920 η πρωτοφανής επέκταση του Κράτους δεν περιορίστηκε στην οικονομική ζωή. Για πρώτη φορά σε τέτοιο βαθμό, το Κράτος παρενέβη στην ιδιωτική ζωή των πολιτών και δεν δίστασε να ασκήσει καταπιεστική πολιτική».

«Με την επίσημη είσοδο της χώρας στον πόλεμο οι δημόσιες δαπάνες εκτοξεύθηκαν σε πρωτοφανή επίπεδα, αυξήθηκαν οι υπάρχοντες φόροι και υιοθετήθηκαν καινούργιοι...».

«Στην περίοδο 1917-1920 για πρώτη φορά σε τέτοια έκταση η ελληνική κυβέρνηση προχώρησε σε σκληρά μέτρα καταναγκασμού. Έτσι, έχουμε εκτοπίσεις πολιτικών αντιπάλων, φυλακίσεις και μαζικές εκτελέσεις λιποτακτών, ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας και περιθωριοποίηση του Κοινοβουλίου, σύσταση επιτροπών Δημόσιας Ασφάλειας και Λογοκρισίας στο Υπουργείο Εσωτερικών».

«Όπως στον πόλεμο εναντίον του Κάιζερ η βία εξυψώνεται σε μοναδικό μέσο αντιμετώπισης των αντιπάλων, με τον ίδιο τρόπο θα αντιμετωπισθούν και οι εσωτερικοί αντίπαλοι του καθεστώτος είτε πρόκειται για την ουδετερόφιλη Αριστερά, είτε για τους οπαδούς του Κωνσταντίνου».

Η Βουλή των Ελλήνων, κυρίως λόγω της απουσίας του Βενιζέλου στο Παρίσι, δεν συνεδρίαζε. Σύμφωνα με το Σύνταγμα η τετραετής θητεία της είχε λήξει τον Ιούνιο 1919 και κανονικά θα έπρεπε να προκηρυχθούν Εκλογές. Αντ' αυτού την **13^η Ιουνίου 1919** υπεγράφη Αναγκαστικό Διάταγμα (;) το οποίο παρέτεινε την θητεία της Κυβέρνησης των Λαζάρων για ένα ακόμη εξάμηνο. Ο Βενιζέλος επιθυμούσε να κλείσει την υπόθεση της Βουλγαρίας (Συνθήκη Νειγύ) και εάν προλάβαινε ίσως και την υπόθεση της Σμύρνης.

Την **6^η Δεκεμβρίου 1919** η Κυβέρνηση των Λαζάρων, με νέο Αναγκαστικό Διάταγμα (;), παρέτεινε την θητεία της για ένα επιπλέον τετράμηνο μέχρι τον Απρίλιο του 1920. Ο Βενιζέλος ήλπιζε ότι μέχρι τότε θα είχε κλείσει και την επερχόμενη Συνθήκη των Σεβρών. Εκ των πραγμάτων ο Βενιζέλος θα αναγκαζόταν και πάλι στο άμεσο μέλλον να προχωρήσει και σε τρίτο Αναγκαστικό Διάταγμα με νέα τρίμηνη αυτή την φορά παράταση της θητείας του. Προ του σοβαρού εθνικού θέματος που λεγόταν «Συνθήκη των Σεβρών» όλες αυτές οι «σχεδόν αυθαίρετες» παρατάσεις της κυβερνητικής θητείας μάλλον ήταν απολύτως δικαιολογημένες. Άλλωστε παρόμοια εκτροπή του Συντάγματος είχε επιβάλλει και ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, όταν το καλοκαίρι του 1915 κωλυσιεργούσε επί δίμηνο να καλέσει τον Βενιζέλο να σχηματίσει Κυβέρνηση. {Κεφ. 6, σελ. 6}

Εν τω μεταξύ ο «νέος και ωραίος» Βασιλιάς Αλέξανδρος τον Νοέμβριο του 1919, μάλλον εν γνώσει του Βενιζέλου, είχε παντρευτεί *μυστικά και με μοργανατικό γάμο* την εκλεκτή της καρδιάς του και κοινή θνητή Ασπασία Μάνου, κόρη Αξιωματικού της Χωροφυλακής. Για λόγους αποφυγής σκανδάλου αλλά και δημιουργίας δικαιολογιών αποπομπής του από τον θρόνο, η ανακοίνωση του γάμου καθυστέρησε μέχρι τις αρχές του 1920 οπότε το γεγονός διέρρευσε σαν φήμη. Αποπομπή του Αλεξάνδρου από τον θρόνο ίσως να δημιουργούσε θέμα επαναπατριsmού του Βασιλιά Κωνσταντίνου, κάτι που δεν ήταν επιθυμητό από τον Βενιζέλο.

Έτσι για διαφορετικούς λόγους ο καθένας, ο Βενιζέλος και ο Βασιλιάς Αλέξανδρος κρατούσαν αυτόν τον γάμο στο παρασκήνιο και σε πολύ χαμηλό προφίλ περίπου μέχρι τον Απρίλιο 1920. Φαίνεται ότι ο Βενιζέλος και ο Βασιλιάς Αλέξανδρος είχαν βρει ένα αμοιβαία αποδεκτό *Modus Vivendi*.

Η Ασπασία Μάνου

Όταν συνέβαιναν όλα αυτά, οι επιφανείς αντίπαλοι του Καθεστώτος των Φιλελευθέρων είτε σάπιζαν στις φυλακές ή παρέμεναν εξορισμένοι στην Γαλλική Κορσική ή πέθαιναν στις εξορίες. Μετά τον θάνατο του πρώην Πρωθυπουργού Σπυρίδωνος Λάμπρου στην εξορία αλλά και τον θάνατο του Κωνσταντίνου Εσλιν στις φυλακές, η αχνή αντιπολίτευση κατάφερε να ορθώσει το ανάστημά της και την **2^η Φεβρουαρίου 1920** ζήτησε δημόσια συζήτηση για: ^{[2] IV σελ 311}

«τον τερματισμό του πολέμου στην Μικρά Ασία, την λήθη του παρελθόντος, την παροχή γενικής αμνηστίας, την επάνοδο των απολυθέντων δημοσίων υπαλλήλων και γενικότερα την επάνοδο ενός πνεύματος συνεργασίας και προόδου για την Χώρα».

Ο Βενιζέλος, αφού αναγνώρισε το υφιστάμενο πρόβλημα, δηλαδή αυτό του εθνικού διχασμού, και αφού εμμέσως αναγνώρισε και την δική του ευθύνη αλλά και συμμετοχή στον εθνικό διχασμό, *«έκρινε ακατάλληλο τον χρόνο για μία τέτοια χειρονομία...»*

Άλλη μία ευκαιρία συμφιλίωσης του Έθνους είχε χαθεί και ο ίδιος ο Βενιζέλος είχε δώσει στην αντίπαλη πολιτικά μερίδα την μοναδική ευκαιρία να κατέλθει

«σε ανένδοτο αγώνα για την αποτίναξη του καταπιεστικού καθεστώτος της Κυβέρνησης των Λαζάρων, του κόμματος των Φιλελευθέρων και του ίδιου του Βενιζέλου».

Αντί συμφιλίωσης η Κυβέρνηση των Λαζάρων και χωρίς αμφιβολία και ο ίδιος ο Βενιζέλος, συνέχιζαν τις ενέργειες εξαφανίσεως των πολιτικών αντιπάλων με τις δίκες των Δούσμανη, Γούναρη, Μεταξά, Σκουλούδη, Μαυρομιχάλη, Ράλλη, Δραγούμη *«επί εσχάτη προδοσία»*. Ο επίσης υπόδικος Κωνσταντίνος Εσλιν είχε προλάβει να πεθάνει τον Ιανουάριο του 1920.

Μετά από τα παραπάνω, η ανύπαρκτη και αδύναμη Αντιπολίτευση αναγκάστηκε εκ των πραγμάτων να συσπειρωθεί και την **13^η Απριλίου 1920** έκανε την πρώτη αντιβενιζελική διαμαρτυρία και:

«κατηγορούσε προσωπικά τον Βενιζέλο για κατάλυση του Πολιτεύματος, τυραννική Πολιτεία, κομματική εξαχρείωση και ασύστολη σπατάλη του δημοσίου χρήματος».

Η αχνή Αντιπολίτευση τόλμησε και ζήτησε τότε για πρώτη φορά την διενέργεια Εκλογών.

Αυτό ήταν μία πολύ δύσκολη και δυσάρεστη εξέλιξη για τον Πρωθυπουργό Βενιζέλο ο οποίος εκείνη την εποχή αντιμετώπιζε τρία σοβαρά προβλήματα, αυτό του καθεστώτος της Σμύρνης, της Μικρασιατικής Εκστρατείας καθώς και αυτό της υπό διαπραγμάτευση Συνθήκης των Σεβρών. Χωρίς επιτυχία σ' αυτά τα τρία μέτωπα, η εκλογική ήττα του Βενιζέλου ήταν προδιαγεγραμμένη. Η εκστρατεία στην Ουκρανία είχε αποτύχει, η εκστρατεία στην Σμύρνη είχε ήδη αρχίσει να δείχνει έντονα σημάδια αποτυχίας και ο Βενιζέλος σκεφτόταν σοβαρά την αποχώρηση των ελληνικών δυνάμεων από την Μικρά Ασία. [2] IV σελ 307

Οι πολιτικές ενέργειες της Κυβέρνησης των Λαζάρων στο εσωτερικό, εν γνώσει του Βενιζέλου, είχαν κλονίσει πάρα πολύ την δημοτικότητα των Φιλελευθέρων αλλά ακόμη και του ίδιου του Βενιζέλου. Η κατάσταση αυτή ήταν εμφανής ακόμη και στους ξένους. Ο Άγγλος Πρέσβης στην Αθήνα Lord Granville σε επιστολή του προς τον Άγγλο Υπουργό Εξωτερικών Lord Curzon (ο Balfour ήταν στην Συνδιάσκεψη στο Παρίσι) την **1^η Ιουνίου 1920** ανέλυε την κατάσταση στην Αθήνα και περιέγραφε την πτώση της δημοτικότητας του Βενιζέλου. [2] IV σελ 317

Η προσφυγή σε Εκλογές δεν φαινόταν να είναι η ενδεδειγμένη λύση για τον Βενιζέλο.

Η εξέλιξη των διπλωματικών γεγονότων μέσα στο 1920

Στην ευρωπαϊκή διπλωματική σκηνή του 1920 είχαν προστεθεί δύο νέα πρόσωπα. Ο Lord George Curzon που λόγω των υποχρεώσεων του Balfour στην Συνδιάσκεψη των Παρισίων, ανέλαβε στο τέλος του 1919 το Υπουργείο Εξωτερικών της Αγγλίας και επικεφαλής της υπουργικής επιτροπής για την αγγλική πολιτική στην Ανατολή. Γιος Άγγλου Βαρόνου, σπουδασμένος στην Οξφόρδη (Eton College), αμφιλεγόμενη προσωπικότητα, υπερόπτης, αλαζών, σνόμπ, αντιπαθής, με φανατικούς φίλους και εχθρούς, δύσκαμπτος και γενικά με όλα τα κακά στοιχεία ενός Άγγλου ευγενούς. Η οικογένειά του ήταν από εκείνες που για χρόνια διοικούσαν την Αγγλία και ολόκληρο τον Κόσμο και ο ίδιος είχε διαμορφώσει τον διοικητικό του χαρακτήρα του υπηρετώντας την Αγγλία σαν αντιβασιλέας των Ινδιών (Viceroy of India). Ο Πρωθυπουργός Lloyd George δεν έτρεφε και τα καλλίτερα αισθήματα για τον Lord Curzon. Τον θεωρούσε «ανούσιο – without substance». [4] σελ. 565

Το δεύτερο πρόσωπο ήταν ο Ιταλός Carlo Sforza ο οποίος ήταν απλά ένας ικανός διπλωμάτης καριέρας.

Οι Υπουργοί Εξωτερικών Αγγλίας Lord Curzon και Ιταλίας Carlo Sforza

Η στροφή στην εξωτερική πολιτική της Αγγλίας απέναντι στην Τουρκία είχε αρχίσει με την δήλωση του Arthur Balfour την 17^η Μαΐου 1919 και κατά πάσα πιθανότητα είχε λάβει επίσημο χαρακτήρα με την μυστική Άγγλο-Τουρκική Συμφωνία του Σεπτεμβρίου 1919 {Κεφ. 8, σελ. 25 και 36}.

Η Αγγλική Βουλή των Κοινοτήτων, την **26^η Φεβρουαρίου 1920** ζήτησε εξηγήσεις από τον Lloyd George «*πως και γιατί οι Τούρκοι δεν εγκαταλείπουν την Κωνσταντινούπολη*» όπως αρχικά προβλεπόταν από τις βασικές αρχές της Συνδιάσκεψης των Παρισίων. {Κεφ. 8, σελ. 9}. Ο Πρωθυπουργός Lloyd George βρέθηκε σε δύσκολη θέση να εξηγήσει τα ανεξήγητα και στην ομιλία του στην Βουλή των Κοινοτήτων έλεγε: [5] της 26 Φεβ 1920

«Η Βρετανία επιθυμούσε την ελευθερία διακινήσεως των Στενών που θα της έδινε πρόσβαση στα νέα Κράτη της Μαύρης Θάλασσας. Η Βρετανία επιθυμούσε να προστατεύσει τις μειονότητες μέσα στην Τουρκία όπως π.χ. τους Αρμένιους. Εάν ο Σουλτάνος φύγει και εγκατασταθεί χιλιόμετρα μακριά στην Κορυα, θα ήταν εκτός ελέγχου. Αντίθετα εάν έμενε στην Κωνσταντινούπολη, θα ήταν εύκολα ελεγχόμενος από μία μικρή Αγγλική Φρουρά».

Όλα αυτά ήταν η νέα αγγλική πολιτική στην περιοχή, διανθισμένη με ανθρωπιστικής φύσεως δικαιολογίες. Το βασικό θέμα ήταν ότι οι οικονομικοί κύκλοι του Λονδίνου είχαν αρχίσει να ανησυχούν και να προσανατολίζονται και αυτοί προς το Κεμαλικό καθεστώς, όχι όμως ανοιχτά. Θεωρητικά η αγγλική κυβέρνηση υποστήριζε τις ελληνικές θέσεις, χωρίς όμως να παρέχει κάποια οικονομική ή στρατιωτική βοήθεια στις ελληνικές δυνάμεις της Μ. Ασίας.

Οι Άγγλοι δεν δέχονταν να αποχωρήσουν οι Έλληνες από τη Μικρά Ασία γιατί τότε ο στρατός του Kemal θα στρεφόταν εναντίον των ισχνών αγγλικών δυνάμεων που έλεγχαν τα Στενά, τα οποία ήταν ζωτικής σημασίας για την προώθηση της αγγλικής πολιτικής στην ευρύτερη περιοχή της Εγγύς και Μέσης Ανατολής. [6]

Πέραν αυτών οι Άγγλοι επιθυμούσαν να είναι στην Κωνσταντινούπολη για να ελέγχουν τον Σουλτάνο για τον οποίο λανθασμένα πίστευαν ότι θα μπορούσε να ελέγξει τον Kemal. Έτσι, είκοσι ημέρες μετά τις εξηγήσεις του Lloyd George στην Βουλή των Κοινοτήτων, την **16^η Μαρτίου 1920** ο Άγγλος Στρατηγός Milne με 50.000 άνδρες κατέλαβε την Κωνσταντινούπολη.

Όταν τον Μάιο 1919 ο νεαρός Στρατηγός Mustafa Kemal είχε επισκεφθεί την Κωνσταντινούπολη είχε διαπιστώσει ότι η χώρα του δεν είχε Κυβερνήτη γιατί ο Σουλτάνος ήταν ήδη υποχείριο των Άγγλων. Είχε επίσης διαπιστώσει προσωπικά την οικονομική χρεοκοπία της χώρας του. Είχε δει με τα μάτια του την φτώχεια και την μιζέρια του λαού, είχε δει πρώην αξιωματικούς του Οθωμανικού Στρατού να πουλάνε λεμόνια για να ζήσουν γιατί η σύνταξή τους είχε εντελώς εξευτελιστεί. Έβλεπε την Κωνσταντινούπολη να έχει καταληφθεί από ξένους διπλωμάτες, στρατιωτικούς οι οποίοι συμπεριφερόταν ως κατακτητές. Γνώριζε ότι οι Έλληνες, παρά τους τέσσερις αιώνες Οθωμανικής κυριαρχίας, ήλεγχαν το εμπόριο και πέραν αυτού συμπεριφέρονται στους Τούρκους σαν σε δούλους. Είδε τους Έλληνες να διασταυρώνονται στο δρόμο με Τούρκους και να τους αναγκάζουν να βγάζουν το φέσι και να σκύβουν το πρόσωπο σαν ένδειξη δουλικής υποταγής. [4] σελ. 482-483

Η κίνηση Άγγλων να καταλάβουν την Κωνσταντινούπολη την 16^η Μαρτίου 1920 σε συνδυασμό με την προ έτους κατάληψη της Σμύρνης από τους Έλληνες ήταν οι βασικοί λόγοι της Τουρκικής Εθνεγερσίας. Η εθνεγερσία δεν είναι αποκλειστικό προνόμιο των Ελλήνων. Οι Τούρκοι τότε και ιδιαίτερα οι οπαδοί του Kemal διαισθάνθηκαν για πρώτη φορά ότι η «*χώρα τους καταλύεται*». Δεν υπήρχε άλλος δρόμος εκτός από την εθνική εξέγερση κατά των κατακτητών και ο Kemal είχε δηλώσει με νόημα: [7] σελ. 159

«Όπως ήρθαν, έτσι θα φύγουν...»

Η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης τον Μάρτιο 1920 από τον Άγγλο Στρατηγό Milne ανάγκασε τον Kemal να μεταφέρει την Εθνικιστική Κυβέρνηση στην Άγκυρα, στα βόρεια της Ανατολίας μακριά από την αγγλική στρατιωτική απειλή και τα κανόνια των αγγλικών πλοίων στο Βόσπορο.

Σαν άμεση συνέπεια της κατάληψης της Κωνσταντινούπολης από τους Άγγλους, την **11^η Απριλίου 1920** έπεσε η Κυβέρνηση του Σουλτάνου. Δώδεκα ημέρες αργότερα, την **23^η Απριλίου 1920**, ο Mustafa Kemal συνεκάλεσε στην Άγκυρα την πρώτη *Μεγάλη Εθνική Συνέλευση* όπου κατήγγειλε την Κυβέρνηση του Σουλτάνου και τις πράξεις της από 15 Μαρτίου 1920, δηλαδή μία ημέρα πριν ο Άγγλος Στρατηγός Milne καταλάβει την Κωνσταντινούπολη.

Η Μεγάλη Εθνική Συνέλευση στην Άγκυρα αναγόρευσε τον Mustafa Kemal ως τον Πρόεδρο της νέας Τουρκικής Δημοκρατίας. [8]

Η πρώτη σημαντική διπλωματική κίνηση του Kemal ήταν να αναγνωρίσει την νέα Ρωσία του Lenin και να αποκαταστήσει διπλωματικές σχέσεις στέλνοντας τον Bekir Sami σαν Πρέσβη της Τουρκίας στην Μόσχα. Οι Μπολσεβίκοι ευχαριστημένοι που κάποιος τους αναγνώρισε ανταπέδωσαν την κίνηση του Kemal, στέλνοντας βοήθεια σε όπλα και πυρομαχικά.

Την 19^η Μαρτίου 1920, όταν μία αντιπροσωπεία των 70 εκατομμυρίων Μουσουλμάνων της Ινδίας είχε επιδώσει μία διαμαρτυρία στον Άγγλο Πρωθυπουργό για την προετοιμαζόμενη Τουρκική Συνθήκη ειρήνης, [9] σελ. 243 την ίδια ημέρα ο Βενιζέλος, μετά από συνάντηση με τον Lloyd George στο Λονδίνο, τηλεγραφούσε στην Αθήνα ότι: [10] σελ. 121-139

«οι Έλληνες δεν πρέπει να περιμένουν οιαδήποτε βοήθεια από τους Άγγλους οι οποίοι χρειάζοταν τις δυνάμεις τους για την προστασία της Κωνσταντινούπολης και των Στενών».

Τι βοήθεια ζητούσε ο Βενιζέλος από τον Lloyd George και δεν την έπαιρνε; Βοήθεια στο να διατηρήσει την περιοχή της Σμύρνης ή για να προωθηθεί στα ενδότερα της Μικράς Ασίας εναντίον του Kemal;

Φαίνεται ότι το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης έπρεπε να κλείσει κάποια θέματα πριν προχωρήσει στην υπογραφή της Τουρκικής Συνθήκης ειρήνης ή της Συνθήκης των Σεβρών όπως θα ονομαζόταν. Είναι προφανές ότι κάποιο σημαντικό θέμα προκαλούσε την καθυστέρηση και αυτό δεν ήταν άλλο από την «μοιρασιά των πετρελαίων». Μπορεί οι Άγγλοι – Γάλλοι να τα είχαν βρει μεταξύ τους και να τα είχαν συμφωνήσει με την Συμφωνία Long – Berenger {Κεφ. 8, σελ. 26} αλλά το θέμα δεν είχε επισημοποιηθεί με τους άλλους Συμμάχους – συνέδρους και ιδιαίτερα με τους Αμερικανούς. Αυτή η καθυστέρηση οδήγησε τον Βενιζέλο την **6^η Απριλίου 1920** να προχωρήσει στο τρίτο Αναγκαστικό Διάταγμα (;) παράτασης της θητείας της Κυβέρνησης των Λαζάρων για ένα ακόμη τρίμηνο.

Η Συνθήκη του San Remo

Οι χώρες που συμμετείχαν στο Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης των Παρισίων συναντήθηκαν από τις **19 μέχρι τις 26 Απριλίου 1920** στο San Remo σε μία συνάντηση – προοίμιο της Συνθήκης των Σεβρών που θα ακολουθούσε. Την Αγγλία εκπροσωπούσε ο Lloyd George, την Γαλλία ο νεοεκλεγείς σοσιαλιστής Πρωθυπουργός Alexander Millerand, την Ιταλία ο επίσης νεοεκλεγείς Πρωθυπουργός Francesco Nitti και την Ιαπωνία ο Πρέσβης K.Matsui. Οι ΗΠΑ συμμετείχαν μέσω ενός παρατηρητή και οι εκπρόσωποι της Ελλάδας και του Βελγίου συμμετείχαν κατά περίπτωση ανάλογα με το θέμα που ενδιέφερε τις χώρες τους. ^[11]

Υπάρχει μεγάλη ασάφεια ως προς την επίσημη αλλά και την μυστική ατζέντα της συνάντησης. Εκτός από τα φανερά θέματα κατά πάσα πιθανότητα υπήρξαν και κάποιες νέες μυστικές συμφωνίες. Οι φανερές υποθέσεις που συζητήθηκαν ήταν:

- ✚ Η ανάθεση της Εντολής (Mandate) για Παλαιστίνη και Ιράκ στην Αγγλία. Η Εντολή για την Παλαιστίνη σε συνδυασμό με την Balfour Declaration της 2^{ας} Νοεμβρίου 1917 (Κεφ. 7, σελ. 9) ήταν η πρώτη διεθνής αναγνώριση των δικαιωμάτων των Εβραίων για την δημιουργία του πρώτου Κράτους του Ισραήλ. Η Εντολή (Mandate) για το Ιράκ ήταν μία συγκαλυμμένη απόφαση για την έμμεση νομή των πετρελαίων
- ✚ Την ανάθεση της Εντολής (Mandate) για την Συρία και τον Λίβανο στην Γαλλία.
- ✚ Την εξασφάλιση των υποχρεώσεων της Γερμανίας με βάση την Συνθήκη των Βερσαλλιών.
- ✚ Την ενθάρρυνση των εμπορικών σχέσεων με την νέα Ρωσία των Μπολσεβίκων.
- ✚ Την παραμονή του Σουλτάνου στην Κωνσταντινούπολη.
- ✚ Το δικαίωμα στις δυνάμεις της Αντάντ να καταλάβουν τα Στενά και την Ευρωπαϊκή Τουρκία
- ✚ Τη δημιουργία του Αρμενικού Κράτους με δικαίωμα εξόδου στην Μαύρη Θάλασσα, αν και στην συνέχεια η ανάληψη της Εντολής για την Αρμενία απορρίφθηκε από το Αμερικανικό Κογκρέσο την 1^η Ιουνίου 1920.
- ✚ Την εγκατάλειψη εις την Αντάντ της Συρίας, Παλαιστίνης, Μεσοποταμίας, Αραβίας και των νησιών του Αιγαίου.
- ✚ Την παράδοση των Δωδεκανήσων και του Καστελόριζου από την Τουρκία στην Ιταλία.
- ✚ Την επισημοποίηση της Αγγλο-Γαλλικής Συμφωνίας Long-Berenger με την οποία η Γαλλία αποκτούσε το 25% των αποθεμάτων πετρελαίου της Μοσούλης και τέλος
- ✚ Το κείμενο πάνω στο οποίο θα στηριζόταν η Συνθήκη των Σεβρών που θα ακολουθούσε. Παρά του ότι δεν εμφανίζεται καθαρά, με την Συνθήκη του San Remo συμφωνήθηκαν όλα αυτά που αφορούσαν την Τουρκική Συνθήκη και η Συνθήκη των Σεβρών που θα υπογραφόταν σε λίγους μήνες μετά, απλά θα επισημοποιούσε όλα τα συμφωνηθέντα.

Στο τέλος της συναντήσεως του San Remo οι σύμμαχοι της Αντάντ είχαν σκληρές διαφωνίες για τις ανατεθείσες Εντολές και την κυριαρχία τους, με αποτέλεσμα οι αποφάσεις της να επικυρωθούν πολύ αργότερα, την 24^η Ιουλίου 1922. Μάλιστα η κυρία ενδιαφερόμενη, η νέα Τουρκία του Mustafa Kemal, θα αμφισβητούσε αμέσως τόσο την Συνθήκη του San Remo όσο και την Συνθήκη των Σεβρών που θα ακολουθούσε. Το τελικό ερώτημα που προκύπτει έχει ως εξής:

"Για ποιά λόγο έγινε η συνάντηση στο San Remo την στιγμή που όλα τα παραπάνω θα μπορούσαν να συζητηθούν στα πλαίσια της Συνδιάσκεψης των Παρισίων;"

Η υπόθεση αυτή μοιάζει σαν κάποιος να ήθελαν να προετοιμάσουν κάποια θέματα και να θέσουν την Συνδιάσκεψη των Παρισίων και ιδιαίτερα τους Αμερικανούς πρό τετελεσμένων γεγονότων.

Η συμφωνία που έγινε τότε κάτω από το τραπέζι αφορούσε την μεταβίβαση του μεριδίου των ηττηθέντων Γερμανών, δηλαδή του 25% των πετρελαϊκών δικαιωμάτων της Μεσοποταμίας στην Γαλλία. Ο τρόπος που έγινε θα αναλυθεί στα επόμενα.

Κατά συνέπεια η ελληνική διπλωματία από τον Απρίλιο 1920 γνώριζε πολύ καλά ότι ακόμη και εάν υπογραφόταν η Συνθήκη των Σεβρών, ο δρόμος δεν θα ήταν στρωμένος με ροδοπέταλα. Ο Kemal δεν συμφωνούσε και όπως θα φανεί θα είχε την δύναμη να επιβάλλει τις θέσεις του.

Παρ' όλα αυτά το σχέδιο της Συνθήκης των Σεβρών, δηλαδή το κείμενο που είχε συμφωνηθεί στο San Remo, δόθηκε αμέσως στον απαξιωμένο και χωρίς καμμία πολιτική ή στρατιωτική δύναμη Μεγάλο Βεζίρη Damad Ferid Pasha. Για τους τύπους, το φάντασμα της Κυβέρνησης του Σουλτάνου διαμαρτυρήθηκε έντονα για τα περιεχόμενα της Συνθήκης αλλά τίποτε δεν άλλαξε. Το φάντασμα της Κυβέρνησης του Σουλτάνου θα καλείτο σε λίγο να υπογράψει την Συνθήκη των Σεβρών, την συνθήκη που θα διέλυε την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Σχεδόν αμέσως μετά, την **6^η Μαΐου 1920**, ο Βενιζέλος άνοιξε την Βουλή των Ελλήνων για μία ημέρα προκειμένου να ανακοινώσει τα θεαματικά αποτελέσματα της συνθήκης του San Remo, προάγγελο της Συνθήκης των Σεβρών που θα ακολουθούσε, την κατάληψη της δυτικής Θράκης καθώς και την αναμενόμενη προέλαση των ελληνικών δυνάμεων στην ανατολική Θράκη, σχεδόν μέχρι την Τσατάλζα. Είναι πιθανό αλλά όχι εξακριβωμένο ότι στο βάθος του μυαλού του Βενιζέλου υπήρχε και η ιδέα: ^{[12] σελ 159}

*«της κατάληψης της Κωνσταντινούπολης, δημιουργίας ελληνικού προτεκτοράτου με ίσα δικαιώματα για Έλληνες και Τούρκους.
Στην συνέχεια θα προσαρτάτο... η Ελλάδα στο Κράτος της Κωνσταντινούπολης και όχι η Κωνσταντινούπολη στην Ελλάδα».*

Όλα αυτά βεβαίως δικαιολογούσαν την σκοπιμότητα των τριών Αναγκαστικών Διαταγμάτων για την παράταση της θητείας της Κυβέρνησης των Λαζάρων. Παράλληλα ο Βενιζέλος, προκληθείς από την Αντιπολίτευση, έκανε και μία ανεπιτυχή προσπάθεια να καταργήσει τον Στρατιωτικό Νόμο αλλά υπαναχώρησε κάτω από ^{[2] IV σελ. 311}

«την πραγματική απειλή του Kemal ο οποίος προετοιμαζόταν να προσβάλλει τους Έλληνες στην Σμύρνη αλλά και του κινήματος του Συνταγματάρχη Cafer Tayyar που αντιστεκόταν στην ελληνική προέλαση στην Θράκη»

και τελικά την **7^η Ιουνίου 1920** η Βουλή έκλεισε και πάλι με προοπτική να άνοιγε περί τον Αύγουστο 1920 μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών.

Η υφέρπουσα δικτατορία, ο στρατιωτικός νόμος, η λογοκρισία του Τύπου, ο περιορισμός των ελευθεριών του λαού αλλά και οι δίκες των αντιφρονούντων συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση. Ο Βενιζέλος δικαιολογούσε την θέση του λέγοντας ότι:

«η συμφιλίωση χρειάζεται ανταπόκριση...»

Δεν έχει υπάρξει ποτέ στην Ελλάδα, και μάλλον δεν θα υπάρξει, η περίπτωση η Αντιπολίτευση να ανταποκρίνεται στις θέσεις της Κυβέρνησης, ιδιαίτερα δε της Κυβέρνησης των Λαζάρων.

Στις αρχές **Ιουνίου 1920** δόθηκε στην Ελλάδα (στον Βενιζέλο) η άδεια από το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης των Παρισίων να καταλάβει την Ανατολική Θράκη μέχρι την Τσατάλζα. Θεωρητικά η κατάληψη απαιτούσε τόσο χερσαίες όσο και ναυτικές δυνάμεις για την εκδίωξη και αποκλεισμό τουρκικών θυλάκων. Αναμφίβολα οι χερσαίες δυνάμεις, πάντα βέβαια υπό Γαλλικό έλεγχο, θα ήταν ελληνικές. Ο Βενιζέλος είχε προτείνει «μεταφορά δυνάμεων» από την Σμύρνη στην Ανατολική Θράκη. Η Ελλάδα είχε τότε και ναυτικές δυνάμεις ικανές να φέρουν εις πέρας την αποστολή. Όμως ο παλαίμαχος Άγγλος Ναύαρχος Sir John de Robeck, Διοικητής του Αγγλικού Στόλου της Μεσογείου ο οποίος είχε λάβει μέρος και στην αποτυχημένη εκστρατεία των Δαρδανελλίων το 1915, είχε σοβαρές αντιρρήσεις για την εκτεταμένη εμπλοκή των Ελλήνων και σε τηλεγράφημά του προς τον Υπουργό Εξωτερικών Lord Curzon μεταξύ άλλων έγραφε: ^{[2] IV σελ. 306}

«η μεταφορά στρατευμάτων εκ Σμύρνης ήταν άκρως ριψοκίνδυνος και κακώς υποδεικνυόμενη. Το βάρος έπρεπε να ριφθεί στην Μικρά Ασία, να εκκαθαρισθεί εκεί η κατάσταση (;) και μετά η επιχείρηση της Ανατολικής Θράκης θα ήταν εύκολη υπόθεση».

Πέραν αυτού ο Ναύαρχος De Robeck είχε σοβαρές αντιρρήσεις για την παράδοση της Ανατολικής Θράκης στην Ελλάδα και από τον Μάρτιο 1920 είχε προειδοποιήσει τον Lord Curzon:

«Η πρόταση κατάληψης της Ανατολικής Θράκης από τους Έλληνες ήταν λάθος και με ανησυχία σοβαρώς διότι τίθενται οι βάσεις για ένα νέο γενικευμένο πόλεμο και μια επανάληψη της αιματοχυσίας στην Μικρά Ασία».

«Και όλα αυτά γιατί;»

«Μόνο και μόνο για να διατηρηθεί ο Βενιζέλος στην εξουσία στην Ελλάδα;»

...

«Οι υπηρεσίες του Βενιζέλου προς την Αντάντ είναι μεγάλες αλλά είναι άραγε φρόνιμο να αιματοκυλίσουμε την περιοχή για να ανταμείψουμε τον Βενιζέλο για τις υπηρεσίες του οι οποίες βεβαίως είναι πολύ διαφορετικές από τις υπηρεσίες της Ελλάδος;».

Οι παραπάνω απόψεις του Ναυάρχου De Robeck αποκαλύπτουν ότι:

- ✚ Ο κύριος αντικειμενικός σκοπός των Άγγλων ήταν να εκκαθαρίσουν την περιοχή στην Μικρά Ασία, δηλαδή να διαλύσουν το κίνημα του Kemal, χρησιμοποιώντας τον Ελληνικό Στρατό στην Σμύρνη. Για τον λόγο αυτό, κατά τον De Robeck, οιαδήποτε μείωση των ελληνικών δυνάμεων στην Σμύρνη ήταν ασύνητος.
- ✚ Η κατάληψη της Ανατολικής Θράκης ήταν επίσης αγγλικός αντικειμενικός σκοπός και απλά οι Άγγλοι θα χρησιμοποιούσαν τους Έλληνες για τοποτηρητές.
- ✚ Η παράδοση της Ανατολικής Θράκης στην Ελλάδα έτεινε να φαίνεται ως προσωπική χάρη των Άγγλων προς τον Βενιζέλο προκειμένου ο τελευταίος να διατηρηθεί στην Εξουσία.
- ✚ Τα αγγλικά σχέδια για την περιοχή της Ανατολικής Θράκης πήγαιναν πολύ πιο μακριά από το διάστημα που θα ήταν ο Βενιζέλος στην Εξουσία.

Ο Άγγλος Ναύαρχος Sir John de Robeck

Ήταν λοιπόν βέβαιο και διασταυρωμένο από τις θέσεις του Ναυάρχου De Robeck ότι: ^{[9] σελ.258}
«Η Αγγλία (Lloyd George) από το 1919 μέχρι το 1922 θα υποστήριζε τους Έλληνες διότι αυτοί θα ήταν ο μοχλός πίεσης για την επιβολή των όρων ειρήνης στην Τουρκία».

Όταν όλα αυτά συνέβαιναν, ο ευφυέστατος Έλληνας Πρωθυπουργός Βενιζέλος είχε αντιληφθεί το διπλό παιχνίδι των Άγγλων και όπως είχε ομολογήσει στον στενό του συνεργάτη Ρέπουλη είχε ήδη αρχίσει να σκέπτεται σοβαρά την αποχώρηση των ελληνικών δυνάμεων από την Σμύρνη. ^{[2] IV σελ. 317}
Ο Βενιζέλος έβλεπε το αδιέξοδο, έβλεπε ότι η απαγκίστρωση από την Σμύρνη ήταν πλέον πολύ δύσκολη υπόθεση και γνώριζε ότι ένας και μόνον τρόπος υπήρχε για να λυθεί το θέμα:

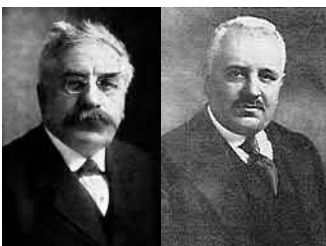
«Μία μεγάλης κλίμακας συμμαχική επίθεση στον Kemal πριν το κίνημα αυτού ανδρωθεί και ξεφύγει από τον έλεγχο. Ο μόνος τρόπος να υποταγεί ο Kemal ήταν να ηττηθεί παντού, σε όλα τα μέτωπα».

Ο Βενιζέλος είχε συνειδητοποιήσει ότι είχε παγιδευτεί από τους Άγγλους οι οποίοι εκμεταλλεύτηκαν το όραμα του για την Μεγάλη Ελλάδα προκειμένου αυτοί να προωθήσουν τα σχέδιά τους.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες ο Βενιζέλος σε δύο διαδοχικές συμμαχικές συσκέψεις στο Hythe και στο Spa προσέφερε στους Lloyd George και Millerand μία Στρατιά 90.000 ανδρών εναντίον του Kemal. Ο Ιταλός Υπουργός Εξωτερικών Carlo Sforza απέρριψε οιαδήποτε πολεμική ενέργεια της Αντάντ κατά της Τουρκίας. ^{[10] II σελ. 160-161}

Ο Carlo Sforza είχε τους λόγους του διότι οι Ιταλοί είχαν ήδη προσεγγίσει τον Kemal. Αλλά και ο νέος Γάλλος Πρωθυπουργός Millerand παρέμεινε σιωπηλός διότι και η χώρα του είχε ήδη έλθει σε επικοινωνία – και ίσως σε συμφωνία – με τον Kemal.

Ο ιστός της Μικρασιατικής Καταστροφής πλεκόταν σιγά – σιγά.

Οι Πρωθυπουργοί Alexander Millerand και Francesco Nitti

Όμως ο Lloyd George δεν είχε άλλη στρατιωτική επιλογή από τις ελληνικές δυνάμεις στην Μικρά Ασία. Για τον λόγο αυτό την **21^η Ιουλίου 1920** αναγκάστηκε να εξηγήσει εκ νέου την πολιτική του στην Αγγλική Βουλή των Κοινοτήτων λέγοντας: ^[5] της 21 July 1920.

*«Mustafa Kemal was supposed to be marching with great forces to drive the Allies out of Asia Minor and even Constantinople was supposed to be in peril ...
After going into the matter with Venizelos very closely, the British Government came to the conclusion that the best thing to do would be to use the force at the disposal of Greek Government for the purpose of clearing up the situation...
Mr. Venizelos expressed the opinion that he would be able to clear up the whole of the neighborhood between Smyrna and Dardanelles in the course of fifteen days».*

Ο Lloyd George συνέχιζε το διπλωματικό παιχνίδι της Αγγλίας εις βάρος της Ελλάδας και ο Βενιζέλος συνέχιζε να μπαίνει όλο και πιο βαθιά στην παγίδα.

Υπάρχει όμως και κάποια άλλη αθέατη πτυχή του όλου θέματος η οποία παραμένει σχετικά στο περιθώριο. Ο Kemal όταν άρχιζε την επανάστασή του είχε δηλώσει ότι θα έδιωχνε όλους τους ξένους από τα εδάφη της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας {Κεφ. 8, σελ. 5 & 30}. Τον Ιούλιο 1920, όπως φαίνεται από τον χάρτη της Συνθήκης των Σεβρών (στην επόμενη σελίδα), ο Kemal και οι δυνάμεις του ήταν περί την Άγκυρα, την Σεβάστεια και το Ερζερούμ.

Γιατί λοιπόν αυτές οι δυνάμεις του Kemal δεν στράφηκαν αμέσως προς την απελευθέρωση των περιοχών του πετρελαίου, των πλουτοπαραγωγικών περιοχών της Τουρκίας αλλά αντίθετα κινήθηκαν εναντίον των Ελλήνων στην Σμύρνη;

Απλά διότι οι Άγγλοι, χρησιμοποιώντας τους Έλληνες στην Σμύρνη, έκαναν την κατάσταση να φαίνεται ότι το Τουρκικό Έθνος απειλείτο από την Ελλάδα και μόνο από την Ελλάδα.

Οι Άγγλοι παράλληλα φρόντιζαν με δικά τους στρατεύματα να ελέγχουν τόσο τις περιοχές του πετρελαίου όσο και το άλλο ευαίσθητο σημείο των Τούρκων, την Κωνσταντινούπολη και τα Στενά. Γνώριζαν ότι σε κάποια στιγμή ίσως θα χρειαζόταν να θυσιάσουν ένα από τα δύο. Σε δεδομένη στιγμή θα ήταν πολύ εύκολο για οιονδήποτε Άγγλο Πρωθυπουργό να αποφασίσει το τι θα θυσιάζε.

Όπως θα φανεί παρακάτω ο Kemal, αντί να κινηθεί για την επανάκτηση των περιοχών του πετρελαίου, κινήθηκε εναντίον των Ελλήνων στην Σμύρνη και εναντίον των Άγγλων στα Στενά. Την κατάλληλη στιγμή οι Άγγλοι, στην διαπραγμάτευση με τον Kemal, θα αντάλλαζαν τις περιοχές του πετρελαίου με την Κωνσταντινούπολη και τα Στενά και βεβαίως θα άφηναν τους Έλληνες στην μοίρα τους.

Αυτή είναι η συνοπτική, πραγματική και δραματική εξήγηση της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Η Συνθήκη των Σεβρών

Την **10^η Αυγούστου 1920** ο απαξιωμένος, αδύναμος και ελεγχόμενος από τους Άγγλους Σουλτάνος αναγκάστηκε να υπογράψει την Συνθήκη των Σεβρών, μία κατάσταση που είχε προσυμφωνηθεί προ διμήνου στο San Remo, ένα νέο *status quo* που ήθελαν να επιβάλλουν οι Άγγλοι πάνω στα συντρίμια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Είναι προφανές ότι το κείμενο της συμβάσεως είχε βασισθεί πάνω σε νομικές διατυπώσεις από άτομα που είχαν περισσότερο νομική παιδεία παρά μία ρεαλιστική γνώση για το *status quo* της περιοχής. Σε απλούστερη διατύπωση «*οι Άγγλοι προσπάθησαν να δημιουργήσουν ένα νέο status quo με δικηγορίστικες αλχημείες*».

Η συνθήκη αυτή αμφισβητήθηκε αμέσως από πολλούς και **τελικά ουδέποτε επικυρώθηκε**. Έχει όμως ιδιαίτερο ιστορικό ενδιαφέρον να παρουσιασθούν και να σχολιασθούν κάποια βασικά άρθρα της:

Η χαρτογραφημένη Συνθήκη των Σεβρών της 10^{ης} Αυγούστου 1920
Η έλλειψη με διακεκομμένες γραμμές δείχνει τον χώρο που αναπτυσσόταν το κίνημα του Kemal

Με τα **Άρθρα 27 έως 35** έγινε κατ' αρχάς αρκετά σαφής καθορισμός των συνόρων της Τουρκίας του Σουλτάνου, χωρίς όμως να λαμβάνεται υπόψη ο Kemal και τα σχέδια του για την νέα Τουρκία. Μία διεθνής Επιτροπή θα αναλάμβανε να επιλύσει τυχόν συνοριακές διαφορές. Σε γενικές γραμμές η Τουρκία του Σουλτάνου θα περιοριζόταν στην Κωνσταντινούπολη, τις ακτές της θάλασσας του Μαρμαρά και την χερσόνησο της Καλλίπολης αλλά υπό διεθνή έλεγχο.

Οι Άγγλοι, ουσιαστικά οι συγγραφείς αυτής της συνθήκης, επιθυμούσαν τον σαφή εδαφικό περιορισμό της Τουρκίας, μακριά από τα πετρελαιοφόρα εδάφη. Στην συνέχεια με ένα πλέγμα νέων ανεξαρτήτων Κρατών, Εντολών και σφαιρών επιρροής θα δημιουργούσαν γύρω από τις περιοχές του πετρελαίου ένα μεγάλο φράγμα (barrier zones) που θα απέτρεπε την σκέψη ή την Τουρκική επιβουλή ανακαταλήψεως.

Με το **Άρθρο 36** καθορίστηκε η Κωνσταντινούπολη ως η έδρα του Σουλτάνου και κατά συνέπεια εγκαταλείφθηκε η αρχική ιδέα της δημιουργίας ενός νέου Μουσουλμανικού κέντρου κάπου στην Εγγύς Ανατολή.

Συνέβη αυτό που είχε «προφητεύσει» ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Balfour την 17^η Μαΐου 1919, λίγο μετά την ελληνική απόβαση στην Σμύρνη. Οι Άγγλοι δεν επιθυμούσαν να προκαλέσουν την διεθνή Μουσουλμανική Κοινότητα. Οι υπήκοοι των νεοαποκτηθέντων περιοχών ήταν στην πλειοψηφία τους Μουσουλμάνοι και οι Άγγλοι δεν επιθυμούσαν για κανένα λόγο να προκαλέσουν το Ισλάμ.

Με τα **Άρθρα 37 έως 61** ρυθμίστηκε το καθεστώς των Στενών τα οποία θα διεθνοποιούντο και θα παρέμεναν ανοικτά για την ναυσιπλοΐα τόσο εν καιρώ ειρήνης όσο και σε καιρό πολέμου, για όλα τα πλοία του Κόσμου ανεξαιρέτως. Οι Άγγλοι φρόντισαν στην βόρεια πλευρά των διεθνοποιημένων Στενών να κατέχεται από τους Έλληνες και η νότια από τους Τούρκους, ο δε ο έλεγχος των Στενών θα γινόταν από μία διεθνή Επιτροπή «*εξ ονόματος της Ελλάδας και της Τουρκίας*». Στην διεθνή Επιτροπή θα συμμετείχαν με δύο ψήφους οι ΗΠΑ, Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία, Ιαπωνία, Ρωσία και με μία ψήφο οι Ελλάδα, Τουρκία, Ρουμανία και Βουλγαρία, υπό την προϋπόθεση ότι όλοι θα

γινόταν μέλη της υπό σύσταση Κοινωνίας των Εθνών. Μέχρι τότε Ρωσία, Τουρκία και Βουλγαρία δεν ήταν ακόμη μέλη της Κοινωνίας των Εθνών. Η εν λόγω Επιτροπή θα είχε αρμοδιότητες και εξουσίες σαν να ήταν μία «ειδική Κυβέρνηση για τα Στενά»

Οι Άγγλοι γνώριζαν από την αρχή ότι σε καμμία περίπτωση δεν θα μπορούσαν να ελέγχουν οι ίδιοι τα Στενά, μία εκτεταμένη περιοχή μέσα στην Τουρκία και με την ρωσική απειλή πολύ κοντά. Από πλευράς ναυτιλιακής και εμπορικής αξίας τα Στενά για τους Άγγλους δεν ήταν Γιβραλτάρ, δεν ήταν Σουέζ... Η ναυτιλιακή και εμπορική τους αξία ήταν πολύ μεγαλύτερη για τους Ρώσους.

Απλά οι Άγγλοι, πέραν των Τούρκων, ήθελαν και τους Έλληνες σαν τοποτηρητές στα Στενά.

Με τα **Άρθρα 65 έως 83** θα καθοριζόταν τον Καθεστώ στην περιοχή της Σμύρνης. Κατά ένα περίεργο σκεπτικό «η περιοχή της Σμύρνης θα παρέμενε στην κυριαρχία (sovereignty) της Τουρκίας η οποία θα την μεταβίβαζε άμεσα στην Ελλάδα». Η Ελλάδα θα είχε την Διοίκηση της περιοχής για μία 5ετία, μετά την οποία το τοπικό Κοινοβούλιο θα αποφάσιζε με διάταγμα εάν η περιοχή θα παραχωρείτο στην Ελλάδα ή θα παρέμενε στην Τουρκική κυριαρχία. Το τοπικό Κοινοβούλιο το οποίο θα απαρτιζόταν από αντιπροσώπους από όλες τις φυλετικές, γλωσσικές και θρησκευτικές μειονότητες της περιοχής, μετά μία 5ετία θα έκανε δημοψήφισμα για το μέλλον της κυριαρχίας. Η Ελληνική κυβέρνηση θα είχε το δικαίωμα να μεταθέσει το δημοψήφισμα για αργότερα με την δικαιολογία της αναμενόμενης επιστροφής των εκδιωχθέντων Ελλήνων κατοίκων στις εστίες τους. Η Ελλάδα θα είχε δικαίωμα να έχει τις απαραίτητες στρατιωτικές δυνάμεις για την διατήρηση της τάξεως και της δημόσιας ασφάλειας. Μέχρι την τελεσιδικία της κυριαρχίας θα απαγορευόταν η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία. Το τοπικό Κοινοβούλιο θα λειτουργούσε σύμφωνα με το Ελληνικό Σύνταγμα και η λειτουργία των Τελωνείων θα ήταν σύμφωνα με την ελληνική Νομοθεσία. Το νόμισμα της περιοχής θα ήταν η Τουρκική Λίρα και η Ελλάδα δεν θα προέβιανε σε ενέργειες που θα οδηγούσαν σε υποτίμησή του. Η Ελληνική Διοίκηση θα σεβόταν και θα προστάτευε όλες τις μειονότητες καθώς και την εθνική ταυτότητα των Τούρκων υπηκόων. Βεβαίως το πλέον παράδοξο ήταν το άρθρο 81 με το οποίο η Ελλάδα, μέχρι την τελεσιδικία της κυριαρχίας, θα είχε το δικαίωμα εκμετάλλευσης των αλυκών αλατιού της Φώκαιας!!!

Αυτή η πολιτειακή ρύθμιση ήταν αρκετά πρωτότυπη. Οι κοσμοκράτορες Άγγλοι ουδέποτε την εφήρμοσαν σε καμμία από τις αποικίες ή προτεκτοράτα τους.

Μέσα στην Τουρκία είχε φτιαχτεί ένα πειραματικό μόρφωμα το οποίο για μία 5ετία θα διοικείτο από την Ελλάδα. Εάν μέσα σ' αυτήν την πενταετία η Τουρκία παρέμενε ημιθανής, η περιοχή της Σμύρνης ίσως να κατέληγε στην Ελλάδα. Με μεγάλες όμως πιθανότητες αυτό το κρατικό μόρφωμα, αργά ή γρήγορα, με ή χωρίς βία θα επέστρεφε στην Τουρκία. Είναι ιδιαίτερα περίεργο – για μία τέτοια σοβαρότητας συνθήκη – το ενδιαφέρον των Ελλήνων για το αλάτι. Ο Κόσμος αλληλοεξοντώνονταν για το πετρέλαιο και δυστυχώς η Ελλάδα είχε περιοριστεί στο αλάτι...

Με τα **Άρθρα 84 έως 87** θα καθοριζόταν οι παραχωρήσεις της Τουρκίας προς την Ελλάδα, δηλαδή για την Θράκη καθώς και για την Ίμβρο και την Τένεδο. Έγινε ειδική επιβεβαίωση της κυριαρχίας της Ελλάδας στα νησιά Λήμνος, Σαμοθράκη, Μυτιλήνη, Χίος, Σάμος και Ικαρία καθ' όσον τα κείμενα της Συνθήκης του Λονδίνου 17-30 Μαΐου 1913 και της Ελληνοτουρκικής Συμφωνίας του Νοεμβρίου 1913 δεν ήταν απολύτως σαφή. Η Ελλάδα αναλάμβανε την υποχρέωση για την προστασία των φυλετικών, γλωσσικών και θρησκευτικών μειονοτήτων, ιδιαιτέρως στην περιοχή της Αδριανούπολης.

Ο Βενιζέλος γνώριζε ότι τα κείμενα των παραπάνω αναφερομένων συνθηκών ήταν πολύ αδύναμα στο θέμα της κυριαρχίας των νησιών του Αιγαίου και με την συνθήκη των Σεβρών προσπαθούσε να θέσει τέλος σε ορισμένες αμφισβητήσεις.

Με τα **Άρθρα 62 έως 64** καθοριζόταν ένα υπό προϋποθέσεις και προθεσμίες ειδικό καθεστώς για την περιοχή του Κουρδιστάν.

Με τα **Άρθρα 88 έως 93** καθοριζόταν οι σχέσεις με το νέο και ανεξάρτητο κράτος της Αρμενίας.

Με τα **Άρθρα 94 έως 97** καθοριζόταν οι όροι για τις Εντολές (Mandates) για Συρία, Μεσοποταμία και Παλαιστίνη οι οποίες θα έπρεπε να εγκριθούν από την Κοινωνία των Εθνών.

Όλες αυτές οι περιοχές ήταν υπό Αγγλική Κατοχή. Η Αγγλία ήθελε και την Συρία για τον εαυτό της αλλά ουσιαστικά αναγκάστηκε να την παραχωρήσει στην Γαλλία. Στην Συρία όμως κυριαρχούσε η άποψη ότι η Γαλλία επιθυμούσε την πλήρη προσάρτηση της χώρας και όχι την εφαρμογή μίας Εντολής. Οι Γάλλοι κατηγορούσαν τους Άγγλους για την διασπορά αυτών των φημών και αυτή η αγγλο-γαλλική αντιδικία, θα ωθούσε τους Γάλλους σε συνεργασία με τον Kemal. ^[13]

Με τα **Άρθρα 98 έως 100** καθοριζόταν οι σχέσεις με το νέο και ανεξάρτητο κράτος της Hejaz. Αρμενίας.

Με τα **Άρθρα 101 έως 117** η Τουρκία παραχωρούσε την Αίγυπτο το Σουδάν και την Κύπρο στην Αγγλία.

Με τα **Άρθρα 118 έως 120** η Τουρκία παραχωρούσε το Μαρόκο και την Τυνησία στην Γαλλία.

Με τα **Άρθρα 121 έως 122** η Τουρκία παραχωρούσε την Λιβύη και τα Δωδεκάνησα (Ρόδο, Χάλκη, Αστυπάλαια, Κάρπαθο, Κάσο, Τήλο, Νίσυρο, Κάλυμνο, Λέρο, Πάτμο, Σύμη και Κω) στην Ιταλία.

Οι Άγγλοι, αφ' ενός μεν ξεχώριζαν τις περιοχές πετρελαίου και αφ' ετέρου δημιουργούσαν και τα barrier zones με τον καθορισμό ανεξαρτήτων Κρατών και Εντολών.

Επιπλέον κρατούσαν την Αρμενία σαν ανεξάρτητο Κράτος για μία πιθανή αναζωπύρωση του αμερικανικού ενδιαφέροντος για την περιοχή.

Τυπικά άφηναν τα Δωδεκάνησα στην Ιταλία διότι η Ιταλοτουρκική Συνθήκη του 1912 καθόριζε ότι «η Ιταλία θα τα επέστρεφε στην Τουρκία όταν θα το επέτρεπαν οι συνθήκες ειρήνης». Θα ακολουθούσε ελληνοιταλική συμφωνία για το θέμα αυτό.

Όλα τα υπόλοιπα άρθρα ρύθμιζαν την εσωτερική λειτουργία της Τουρκίας, τις διαδικασίες προμηθειών, τις υποχρεώσεις της Τουρκίας για τις Ένοπλες Δυνάμεις, την Παιδεία, τα Τελωνεία, την Αστυνομία, την Δασονομία, κ.α. Για την εφαρμογή όλων των παραπάνω θα συστηνόταν μια διεθνής **Επιτροπή Ελέγχου και Οργάνωσης**, τα έξοδα της οποίας θα πλήρωνε η Τουρκία.

Ειδικά για την Οικονομική Διακυβέρνηση της χώρας θα συστηνόταν μία άλλη **Οικονομική Επιτροπή** που θα είχε τον έλεγχο συντάξεως, υποβολής και εφαρμογής του ετήσιου Προϋπολογισμού. Η εν λόγω Επιτροπή θα είχε και τον έλεγχο όλων των πηγών πλούτου της Τουρκίας, εκτός του πλούτου που είχε υποθηκευθεί για τα χρέη την Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η πρώην Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε διαμελισθεί σε πολλές χώρες και ως εκ τούτου τα χρέη της έπρεπε κάποιες χώρες να τα αναλάβουν ανάλογα με την περιοχή που κέρδισαν. Χωρίς να καθορίζεται σαφώς σε ποιες χώρες αναφέρεται, η Συνθήκη καθόριζε δύο βασικές κατηγορίες,

(1) *αυτές που δεν θα πλήρωναν τίποτα και*

(2) *αυτές που θα πλήρωναν κάποιο αναλογικό μερίδιο.*

Δεν υπάρχει αμφιβολία για το ποιες χώρες δεν θα πλήρωναν τίποτα.

Σχεδόν την ίδια ημέρα ο Βενιζέλος κατάφερε να υπογράψει και άλλες δύο επιμέρους «*ρυθμιστικές συμφωνίες*», μία με την Ιταλία και μία με τους Συμμάχους.

Με την Ιταλία συμφωνήθηκε: [\[14\] σελ. 303-306](#) και [\[15\] σελ. 74-77](#)

«Η Ελλάδα να πάρει τα Δωδεκάνησα (και τις εξηρημένες νησίδες) με αντάλλαγμα ειδικά εμπορικά προνόμια των Ιταλών στην περιοχή της Σμύρνης. Η Ρόδος θα παρέμενε υπό τον έλεγχο της Ιταλίας και θα παραχωρείτο στην Ελλάδα εάν και όταν η Αγγλία θα παραχωρούσε την Κύπρο στην Ελλάδα».

Με μία επιμέρους τριμερή συμφωνία η Αγγλία και η Γαλλία «*επιβράβευσαν*» την Ιταλία για τις παραχωρήσεις τους στους Έλληνες και της κατακύρωσαν την Νότια Ανατολία και την Adalia, ενώ η Γαλλία θα κρατούσε για τον εαυτό της την Κιλικία και το δυτικό Κουρδιστάν από τα Adana μέχρι την Sivas (Σεβάστεια). Το σημαντικό στοιχείο αυτής της μοιρασιάς ήταν η δικαιολογία: [\[16\]](#)

«In order to help Turkey to develop her resources, and avoid international rivalries which have obstructed these objects in the past».

Σημείωση: Η Ιταλία υπαναχώρησε και ακύρωσε όλα τα παραπάνω με απόφαση του Υπουργού της Carlo Sforza την 22^α Ιουλίου 1922 όπως θα αναλυθεί στα επόμενα.

Μεταξύ των Συμμάχων και του Βενιζέλου συμφωνήθηκε:

«Η παραχώρηση της Θράκης στην Ελλάδα ενώ η Βουλγαρία θα είχε μόνο το δικαίωμα ελεύθερης διάβασης (free transit) σε συγκεκριμένες περιοχές στο Αιγαίο καθώς και το δικαίωμα χρήσης του λιμανιού της Αλεξανδρούπολης (Dedeagatch) με την εγγύηση της Κοινωνίας των Εθνών».

Αυτό το νέο status quo έδειχνε καθαρά ότι **«η Αγγλία και η Ελλάδα ήταν οι μόνοι κερδισμένοι από την Συνθήκη των Σεβρών»**, ενώ όλοι οι άλλοι ήταν δυσαρεστημένοι έως και απογοητευμένοι.

Στην πράξη μόνο η Αγγλία ήταν η κερδισμένη διότι οι

«τεχνητές παραχωρήσεις της Θράκης, της Ίμβρου και Τενέδου, αλλά και των νησιών του Αιγαίου στην Ελλάδα, έδιναν στην Αγγλία έμμεση χερσαία πρόσβαση αλλά και ένα πολύ κλειστό θαλάσσιο έλεγχο των Στενών».

Οι μεγάλοι χαμένοι από την Συνθήκη των Σεβρών ήταν οι Τούρκοι και οι Ρώσοι.

Οι μεγάλοι δυσαρεστημένοι από την Συνθήκη των Σεβρών ήταν οι Γάλλοι και οι Ιταλοί.

Το μεγάλο λάθος των Άγγλων στην Συνθήκη των Σεβρών ήταν η απουσία των ΗΠΑ από την μοιρασιά, γεγονός που θα άφηνε τους Αμερικανούς εξοργισμένους....

Ο Κεμαλ αμφισβήτησε την Συνθήκη των Σεβρών πολύ πριν ανακοινωθεί και την αρνήθηκε επίσημα την 19^η Αυγούστου 1920.

Οι Γάλλοι και οι Ιταλοί την αμφισβήτησαν λίγες ημέρες μετά την υπογραφή της.

Οι Αμερικανοί την αμφισβήτησαν και την πολέμησαν ... σιωπηρά.

Οι Ρώσοι την αμφισβήτησαν και βοήθησαν τον Κεμαλ να την πολεμήσει. Σημειώνεται ότι από τον Μάρτιο 1920 οι Μπολσεβίκοι και ο Κεμάλ είχαν υπογράψει ένα Σύμφωνο Φιλίας που διακανόνιζε το καθεστώς των Στενών χωρίς να λαμβάνει υπόψη τους Δυτικούς και προέβλεπε οικονομικό-τεχνική βοήθεια εκ μέρους της Σοβιετικής Ένωσης προς την Τουρκία του Κεμάλ. ^[17]

Ο Κεμαλ και οι αντιπρόσωποι των Μπολσεβίκων στην Άγκυρα τον Μάρτιο του 1920

Το σημαντικότερο από όλα αυτά ήταν το γεγονός ότι η Συνθήκη των Σεβρών έβαλε την Ελλάδα στο στόχαστρο. Όπως παρατηρούσε ο Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George: ^[13]

«μια Μεγάλη Ελλάδα, με λιμάνια στις ακτές της Μικράς Ασίας και με ναυτιλιακό πληθυσμό, θα είναι πάντα μία σταθερή απειλή, ιδιαίτερα εάν συμμαχεί με πιο ισχυρές ναυτικές δυνάμεις (όπως της Βρετανίας), για τον έλεγχο της Μεσογείου που επί χρόνια ήταν ιστορικός αντικειμενικός σκοπός της Ιταλίας».

Η Συνθήκη των Σεβρών ήταν θνησιγενής εν τη γενέσει της...

Οι αντιδράσεις των απρόβλεπτων Ελλήνων στην Συνθήκη των Σεβρών.

Ανεξάρτητα από το δυσσώνο μέλλον αλλά και το πραγματικό άδοξο τέλος της, που όμως τον Αύγουστο 1920 δεν ήταν ακόμη γνωστό, η Συνθήκη των Σεβρών ήταν μία από τις μεγαλύτερες διπλωματικές επιτυχίες της Ελλάδας, η μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία του Ελευθέριου Βενιζέλου.

Το άξιο προσοχής ήταν το γεγονός ότι ενώ η Συνθήκη των Σεβρών καθόριζε τα όρια των Ελλήνων στην Σμύρνη, οι ελληνικές δυνάμεις το Αύγουστο 1920 είχαν προωθηθεί αρκετά μέσα στην ενδοχώρα της Μικράς Ασίας, μέσα σε μία περιοχή που τυπικά είχε μεν παραχωρηθεί στην Ιταλία αλλά διεκδικείτο και υπερασπιζόταν και από τον Κεμάλ. Άρα για ποιο λόγο έγινε αυτή η βαθειά προώθηση των Ελλήνων στην Μικρά Ασία;

Η προέλαση του Ελληνικού Στρατού στην Αλμυρή Έρημο της Μικράς Ασίας

Στην Ελλάδα η αντίδραση των Ελλήνων στην διπλωματική επιτυχία των Σεβρών ήταν εντελώς φυσιολογική για την αλλοπρόσαλλη ιδιοσυγκρασία τους. Έτσι οι φίλοι του ανέβασαν τον Βενιζέλο στον Όλυμπο και οι εχθροί του παραλίγο να τον κατεβάσουν στον Άδη...

Η στρατιωτική και η διπλωματική επιτυχία του Βενιζέλου δικαίωνε όλες τις μέχρι τότε δικτατορικές συμπεριφορές της Κυβερνήσεώς του, δικαίωνε την προσπάθεια του ίδιου του Βενιζέλου και έθαβε την (βασιλική) αντιπολίτευση ακόμη περισσότερο στην αφάνεια η οποία δεν θα μπορούσε να αντέξει άλλο την υπέρπουσα δικτατορία της Κυβέρνησης των Λαζάρων και εκ των πραγμάτων θα αναγκαζόταν να υιοθετήσει αθέμιτες ενέργειες επιβίωσης και απαλλαγής από τον Βενιζέλο.

Αλλά για πιο λόγο αντιδρούσαν οι Φιλοβασιλικοί;

Όλα τα γεγονότα στην εξωτερική της πολιτική έδειχναν ότι η Ελλάδα ήταν σε ένα φαινομενικά νικηφόρο μονοπάτι... Τι ζητούσαν λοιπόν οι Φιλοβασιλικοί;

Πέντε σημαντικά γεγονότα σημάδεψαν το τελευταίο τετράμηνο του 1920 και σχεδόν όλα συνέτειναν να δημιουργηθεί η βάση για την αναζωπύρωση του Εθνικού Διχασμού όπου:

«τα βασιλικά καθάρματα θα αντιμετώπιζαν και πάλι τους αγροίκους Φιλελεύθερους σε ένα αγώνα χωρίς έννοια και χωρίς τελειωμό. Στην Ελλάδα πάντοτε μία μικρή ομάδα φανατικών της τάξεως του 10% ρυθμίζει την τύχη της χώρας». Φανατισμός συνήθως συνοδεύεται από άνομο συμφέρον.

Τα πέντε γεγονότα ήταν (1) η απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου στο Παρίσι, (2) η δολοφονία του Ίωνα Δραγούμη, (3) ο θάνατος του Βασιλιά Αλέξανδρου, (4) οι Εκλογές του Νοεμβρίου 1920 και (5) η επανενθρόνιση του Βασιλιά Κωνσταντίνου. Οι συνέπειες από αυτά τα εσωτερικά γεγονότα διαμόρφωσαν την μετέπειτα δυσάρεστη και τραγική εξέλιξη για την χώρα.

Αμέσως μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών, ο μεγάλος νικητής Ελευθέριος Βενιζέλος θα επέστρεφε στην Ελλάδα με τραίνο. Στο κεντρικό σιδηροδρομικό σταθμό «Gare De Lyon» των Παρισίων δύο φανατικοί αντιβενιζελικοί αξιωματικοί προσπάθησαν ανεπιτυχώς να δολοφονήσουν τον Βενιζέλο. Οι υποψήφιοι δολοφόνοι ήταν οι απότακτοι αξιωματικοί, Υποπλοίαρχος Απόστολος Τσερέπης και Υπολοχαγός Γεώργιος Κυριάκης.

Οι υποψήφιοι δολοφόνοι ήταν «απότακτοι», δηλαδή αξιωματικοί που εκδιώχθηκαν από το Στράτευμα από την Κυβέρνηση των Λαζάρων ως αντιφρονούντες. Κατά μία θεωρητική άποψη η προσωπική πικρία όπλισε τα χέρια των υποψήφιων δολοφόνων οι οποίοι νόμιζαν ότι με αυτόν τον τρόπο θα εκδίκούντο τον ηθικό αυτουργό της απόταξης των. Είναι όμως πολύ πιθανό η δολοφονία να είχε οργανωθεί από κάποιους οι οποίοι πρώτον γνώριζαν τις κινήσεις του Βενιζέλου και δεύτερον είχαν και την οικονομική άνεση να στείλουν δύο αξιωματικούς στο Παρίσι. Εκεί τα μέτρα ασφαλείας και προστασίας του Βενιζέλου θα ήταν πιο χαλαρά. Το ότι η δολοφονία ήταν προμελετημένη από τους πολιτικούς αντιπάλους του Βενιζέλου, τα βασιλικά καθάρματα όπως έλεγε ο ίδιος, συνηγορεί το γεγονός ότι και οι δύο υποψήφιοι δολοφόνοι ήταν άριστοι σκοπευτές. Δεν ήταν δύο τυχαίοι αξιωματικοί αλλά δύο αξιωματικοί που προφανώς επελέγησαν για την δολοφονία.

Λίγη σημασία έχει βέβαια αυτή η διαπίστωση μπροστά στην καταιγίδα που προκάλεσε η απόπειρα. Ο Εθνικός Διχασμός φούντωσε και πάλι.

Με το που έγινε γνωστή η είδηση, χωρίς να έχει ακόμη διευκρινισθεί εάν επρόκειτο για απόπειρα ή για δολοφονία, επαναλήφθηκαν γεγονότα παρόμοια με τα Δεκεμβριανά του 1916 με την διαφορά ότι αυτήν την φορά οι Φιλελεύθεροι φίλοι του Βενιζέλου κυνηγούσαν τους Φιλοβασιλικούς στους δρόμους της Αθήνας.

Η Κυβέρνηση των Λαζάρων της οποίας ουσιαστικώς προϊστάτο ο Εμμανουήλ Ρέπουλης, όχι μόνο άργησε να επέμβει αλλά με εμπρηστικά ανακοινωθέντα εξώθησε τον όχλο σε βιαιοπραγίες. [1] σελ 1092

Σκοπίμως ή όχι δεν έχει και τόση σημασία διότι τα γεγονότα που επακολούθησαν δεν είχαν καμμία διαφορά σε σκληρότητα, αγριότητα και φανατισμό από τα γεγονότα του Δεκεμβρίου 1916, τα γνωστά Δεκεμβριανά και καμμία Κυβερνητική παρέμβαση δεν θα μπορούσε ίσως να ελέγξει την κατάσταση .

Τα γεγονότα αυτά ονομάσθηκαν «Ιουλιανά» διότι συνέβησαν την 13^η Αυγούστου 1920 ή την 31^η Ιουλίου με το παλαιό ημερολόγιο, δηλαδή μόλις τρεις ημέρες μετά την μεγάλη επιτυχία των Ελλήνων με την Συνθήκη των Σεβρών.

Στην Αθήνα επικράτησε και πάλι χάος. Οι φανατικοί Φιλελεύθεροι κυνηγούσαν ανηλεώς τους φιλοβασιλικούς και κατέστρεφαν σπίτια, επιχειρήσεις και οτιδήποτε είχε σχέση με αυτούς. Την ίδια ημέρα, στην οδό Βασιλίσσης Σοφίας, απέναντι από το Χίλτον, δολοφονήθηκε από την «Ασφάλεια» ο Ίων Δραγούμης, γιος του Στέφανου Δραγούμη και σύντροφος της Μαρίκας Κοτοπούλη, ο οποίος εν τη απουσία των άλλων Φιλοβασιλικών στην εξορία είχε αναδειχθεί σε Ηγέτη της Αντιπολίτευσης. Υπάρχουν μη εξακριβωμένες αναφορές που θέλουν τον Εμμανουήλ Μπενάκη, πατέρα της Πηνελόπης Δέλτα (γιαγιάς του νεοέλληνα πολιτικού Αντώνη Σαμαρά) και γνωστό φίλο του Βενιζέλου, ως τον «ηθικό αυτουργό» της δολοφονίας του Δραγούμη. Υπενθυμίζεται ότι στα Δεκεμβριανά του 1916 οι Φιλοβασιλικοί είχαν συλλάβει τον Εμμανουήλ Μπενάκη και είχαν καταστρέψει την οικία του.

Ίων Δραγούμης

Την μοναδική αναφορά στο γεγονός δίνει η περιγραφή ενός άγνωστου Ρώσου στρατιωτικού, του Igor Lebediev ο οποίος φέρεται να βρέθηκε τυχαία στο σημείο της εκτέλεσης: [18]

«την προσοχή μου επέσυρε ομάδα στρατιωτικών αγόντων εν συνοδεία έναν πολίτη καλού παρουσιαστικού και βαδίζοντας μετά πολλής αξιοπρέπειας... οι στρατιώτες πυροβόλησαν... Ουδέν πρόσταγμα ακούστηκε. Ο πυροβοληθείς πολίτης κατέπεσε άπνους χωρίς να βγάλει κραυγή, χωρίς να πει κάτι»

Δεν είναι βέβαιο ότι «πυροβοληθείς πολίτης» ήταν ο Δραγούμης.

Στον αντίποδα η Φιλοβενιζελική εφημερίδα «Καιροί» έγραφε:

«Καθ' ον η φρουρά {η Ασφάλεια} φόνευσε τον Δραγούμη, διότι ηθέλησε να δραπετεύσει».

Την ίδια ημέρα λεηλατήθηκαν από ομάδες φανατικών Φιλελευθέρων και οι λιγοστές αντιβενιζελικές εφημερίδες με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν αναφορές του αντιπολιτευόμενου τύπου για το θέμα.

Το πρωί της 13^{ης} Αυγούστου 1920 οι Φιλοβασιλικοί ήταν οι δολοφόνοι.

Το απόγευμα της ίδιας ημέρας έγιναν δολοφόνοι και οι Φιλοβενιζελικοί.

Άραγε πόσοι λαοί στον Κόσμο γνωρίζουν τόσα πολλά για Εθνικούς Διχασμούς;

Τα πάθη σε λίγο κόπασαν και την 30^η Αυγούστου 1920 ο Βενιζέλος, ελαφρά τραυματισμένος, επανήλθε στην Αθήνα και εμφανίστηκε στην Βουλή των Ελλήνων. Μετά από ένα διθυραμβικό λόγο του Θεμιστοκλή Σοφούλη, η Βουλή των Ελλήνων με ψήφισμα αναγόρευσε το Ελευθέριο Βενιζέλο

«άξιο της Ελλάδος, ευεργέτη και σωτήρα της Πατρίδος». [2] IV σελ. 319

Ο Βενιζέλος πήρε τον λόγο και αφού παρουσίασε τα διπλωματικά επιτεύγματα της Ελλάδος, είχε την ατυχή έμπνευση να αναγγείλει την διενέργεια Εκλογών την 25^η Οκτωβρίου (7 Νοεμβρίου) 1920, την άρση του Στρατιωτικού Νόμου και την κατάργηση της λογοκρισίας του Τύπου.

Ήταν η μόνη φορά στην Ιστορία της Χώρας που η Κοινοβουλευτική Δημοκρατία θα μπορούσε να περιμένει και μάλιστα δικαιολογημένα.

Δυστυχώς τόσο η πίεση της Αντιπολίτευσης όσο και η αυτοπεποίθηση του Βενιζέλου για την νίκη τον οδήγησαν σ' αυτή την λαθεμένη απόφαση. Ο Βενιζέλος δεν μπορούσε να πιστέψει ότι υπάρχει Έλληνας που να μην έχει εκτιμήσει το έργο του και την μέχρι τότε προσφορά του στην Πατρίδα. Πέραν αυτού υπήρχαν και κύκλοι του εξωτερικού που πίεζαν για Εκλογές με την δικαιολογία ότι ο Βενιζέλος δεν αντιπροσώπευε πλέον την βούληση του ελληνικού λαού. Συνηθισμένες παρεμβάσεις από ξένα συμφέροντα...

Ο Βενιζέλος, αμέσως μετά, έκανε και μία άλλη ατυχή ανακοίνωση με την οποία εξηγούσε στη Βουλή των Ελλήνων και στους Έλληνες αυτά που επρόκειτο να ακολουθήσουν:

«Εάν η Κυβέρνηση της Κωνσταντινουπόλεως, δηλαδή του Σουλτάνου, αποδειχθεί ανίκανη να επιβληθεί στον Κεμαλ, οι Σύμμαχοι επιφυλάσσονται να λάβουν μέτρα που θα υποδεικνύονται από τις περιστάσεις».

Αυτή η δήλωση επιβεβαίωνε τον Ναύαρχο De Robeck {σελ. 9} αλλά για τους Έλληνες αυτή η δήλωση σήμαινε συνέχιση του πολέμου. Ο Βενιζέλος είχε μάλλον παραβλέψει το γεγονός ότι περί τους 300 χιλιάδες νέοι άνδρες, δηλαδή όλο το εργατικό δυναμικό της χώρας, ήταν σε εμπόλεμη κατάσταση από το 1912. Εκτός από την φυσική κούραση του στρατιώτη υπήρχε και το συνεχόμενο και με αυξανόμενες πιθανότητες άγχος του θανάτου. Σύμφωνα με κάποια ακραία στοιχεία την περίοδο εκείνη υπήρχαν ήδη περί τους 60.000 λιποτάκτες. [17]
Πέραν από αυτό, η χώρα δεν άντεχε άλλη οικονομική αιμορραγία.

Κάπου έπρεπε να σταματήσει αυτή η κατάσταση, αλλά με τις ελληνικές δυνάμεις εγκλωβισμένες στην Μικρά Ασία, αυτό δεν ήταν εύκολο να συμβεί.

Στις στρατιωτικές σχολές πολέμου διδάσκουν πως όταν κάποιος κάνει κλιμάκωση μιας καταστάσεως θα πρέπει να έχει προβλέψει και την αποκλιμάκωση. Αυτό ήταν μία πτυχή του πολέμου την οποία ο Στρατηγός Λεωνίδα Παρασκευόπουλος όφειλε να την είχε εξηγήσει στον Βενιζέλο.

Οι Εκλογές του Οκτωβρίου 1920 και η επιστροφή του Βασιλιά Κωνσταντίνου

Ακριβώς ένα μήνα μετά την επάνοδο του Βενιζέλου στην Ελλάδα, την **17η/30η Σεπτεμβρίου 1920**, ένας πύθηκος φέρεται ότι δάγκωσε τον Βασιλιά Αλέξανδρο την ώρα που εκείνος έκανε τον πρωϊνό του περίπατο στα ανάκτορα του Τατοΐου. Παρά την σοβαρότητα του τραύματος, τόσο ο ίδιος ο Βασιλιάς όσο και οι περί αυτόν δεν έδωσαν άμεσα σημασία με αποτέλεσμα το τραύμα να μολυνθεί. Η κατάσταση του Βασιλιά επιδεινώθηκε και σε λίγο η ζωή του ήταν σε κίνδυνο. Η άμεση αλλά καθυστερημένη συνάθροιση Ελλήνων και ξένων γιατρών δεν κατάφερε κάτι και την **12η/25η Οκτωβρίου 1920**, δύο εβδομάδες πριν από τις ήδη προκηρυγμένες Εκλογές, ο νέος, ωραίος, αθλητικός και συμπαθής στην Ελληνική Κοινή Γνώμη Βασιλιάς Αλέξανδρος απεβίωσε. Ο Βασιλιάς Αλέξανδρος, παρά τον συνεχή πόλεμο δηλώσεων και ύβρεων κατά του εξόριστου πατέρα του, τήρησε μία άσπογη στάση και συνεργάστηκε ειλικρινά με τον Βενιζέλο για το καλό της Ελλάδος. Οι Έλληνες, ανεξαρτήτως πολιτικών πεποιθήσεων, έκλαψαν την απώλεια του νεαρού Βασιλιά.

Οι Εκλογές αναβλήθηκαν για μία εβδομάδα, ήτοι για την **1η/14η Νοεμβρίου 1920** και Ναύαρχος . Παύλος Κουντουριώτης, με ενέργειες του Βενιζέλου, εξελέγη από την Βουλή των Ελλήνων ως «Αντιβασιλέας των Ελλήνων», μέχρι τον καθορισμό του νέου διαδόχου του θρόνου. Ο Βενιζέλος επ' ουδενί ήθελε την επανενθρόνιση του εξόριστου Βασιλιά Κωνσταντίνου και μέσω του Έλληνα Πρέσβη στην Βέρνη πρότεινε στον 18χρονο Διάδοχο Παύλο τον θρόνο της Ελλάδας. Ο τελευταίος αρνήθηκε και δήλωσε ότι ο θρόνος ανήκε πρωτίστως στον πατέρα του και κατά δεύτερο λόγο στον μεγαλύτερο αδελφό του Διάδοχο Γεώργιο Β'. ^{[1] σελ. 1095}

Η κίνηση του Βενιζέλου ήταν λανθασμένη. Οι Βασιλείς της Ελλάδας δεν διορίζονται από Πρωθυπουργούς αλλά από «σκοτεινές διασυνδέσεις των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων».

Στα σχέδια του Βενιζέλου εναντιώθηκε και ο Γούναρης ο οποίος αμέσως μετά τον θάνατο του Βασιλιά Αλεξάνδρου βρήκε την ευκαιρία και επέστρεψε στην Ελλάδα από την εξορία, μετονόμασε τον Κόμμα Εθνικοφρόνων σε «*Λαϊκό Κόμμα*» και αμέσως έθεσε θέμα «*εκλογής του νέου Βασιλέως με Δημοψήφισμα*».

Ο εξόριστος και υπόδικος Δημήτριος Γούναρης (θείος του μετέπειτα Πρωθυπουργού Παναγιώτη Κανελλόπουλου) δεν συνελήφθη. Ίσως να μην ήταν δυνατόν να συλληφθεί διότι είχε ήδη κάνει μία μεγάλη και ενθουσιώδη προεκλογική συγκέντρωση στην Πάτρα και ήταν πλέον ένας εν δυνάμει αρχηγός της Αντιπολίτευσης.

Ακολούθησαν δηλώσεις επί δηλώσεων, επιχειρήματα εκατέρωθεν και τελικά η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα συνέδεσε το αποτέλεσμα των επερχόμενων Εκλογών με την επιστροφή ή όχι του Βασιλιά Κωνσταντίνου.

Οι προεκλογικές συγκεντρώσεις στην Αθήνα και οι λόγοι των πολιτικών αντιπάλων, Βενιζέλου και Γούναρη, δίνουν την καλλίτερη δυνατή εικόνα της πολιτικής καταστάσεως στην Ελλάδα τον Νοέμβριο 1920.

Ο λόγος του Γούναρη, την 7^η Νοεμβρίου 1920, ήταν περισσότερο θυμωμένος, κατηγορηματικός και επιθετικός κατά του Βενιζέλου και της Κυβέρνησης των Λαζάρων.

Μίλησε για την σκληρή δικτατορία της Κυβέρνησης των Λαζάρων, την επιβολή του στρατιωτικού νόμου, την λογοκρισία του τύπου, τους διωγμούς, φυλακίσεις, τις εξορίες και κατατρεγμούς των πολιτών και των στελεχών της αντιπολίτευσης κλπ.

Μίλησε για τις συνεχείς παραβιάσεις του Συντάγματος.

Μίλησε πάρα πολύ για την συμπεριφορά των Φιλελευθέρων προς τον εξόριστο Βασιλιά Κωνσταντίνο και για την τύχη του Θρόνου στην Ελλάδα αλλά δεν είπε ούτε μία κουβέντα για το μέλλον της χώρας που διεκδικούσε την Πρωθυπουργία.

Αναφέρθηκε ακροθιγώς για το θέμα της Μικρασιατικής Εκστρατείας και δεν έκανε καμμία αναφορά στις διπλωματικές επιτυχίες της Ελλάδας.

Σε γενικές γραμμές ο Γούναρης είπε:

«Η Κυβέρνηση των Λαζάρων και ο Βενιζέλος είχαν εγκαταστήσει μία σκαιή δικτατορία και ως εκ τούτου έπρεπε να φύγουν. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έπρεπε να επιστρέψει».

Ο λόγος του Βενιζέλου, την 10 Νοεμβρίου 1920, ήταν περισσότερο απολογητικός του έργου που έγινε από την Κυβέρνηση των Λαζάρων εν μέσω των δυσκολιών της Μικρασιατικής Εκστρατείας.

Τόνιζε ιδιαίτερα το γεγονός ότι η χώρα σώθηκε από τον λιμό με εισαγωγές σίτου, οσπρίων, ρυζιού, ζάχαρης κλπ. Υπενθυμίζεται ότι την εποχή του Εθνικού Διχασμού και όταν ο Βενιζέλος είχε συστήσει το Κράτος της Θεσσαλονίκης, η Αντάντ είχε επιβάλλει ναυτικό αποκλεισμό στο Κράτος των Αθηνών που είχε σαν αποτέλεσμα ο κόσμος να λιμοκτονεί. Μίλησε για τις νέες υποδομές στον τομέα της Υγείας, Συγκοινωνιών, Αλιείας, Γεωργίας, Οργάνωσης του Κράτους, των Δημοσίων Υπαλλήλων, της Χωροφυλακής κλπ.

Μίλησε και για τα ποσά που δαπανήθηκαν για την περίθαλψη των στρατιωτών και των προσφύγων.

Μίλησε για τα επιδόματα στις οικογένειες των μαχόμενων στρατιωτών στην Μικρά Ασία.

Μίλησε βεβαίως για τις διπλωματικές επιτυχίες με τις Συνθήκες του Νειγύ και Σεβρών.

Σε γενικές γραμμές ο Βενιζέλος είπε:

«Κάναμε τόσα πολλά για τον Ελληνικό Λαό και αναμένουμε αυτό να αναγνωρισθεί στις επερχόμενες Εκλογές».

Για να κερδίσει την ψήφο του Ελληνικού Λαού, ο Βενιζέλος απευθύνθηκε στην λογική των Ελλήνων, μία λογική που προσπαθούσε όμως να επιβάλλει ο ίδιος στους πολίτες με δικτατορικές μεθόδους.

«Για το καλό σας πρέπει να γίνουν αυτά ...».

Αυτός ήξερε καλλίτερα!!!

Από την άλλη πλευρά ο Γούναρης απευθύνθηκε στο συναίσθημα των Ελλήνων.

«Οι Φιλελεύθεροι σας κατέστρεψαν την ζωή και έδωξαν τον ήρωα Βασιλιά μας».

Τίποτε άλλο!!!

Το κενό συναίσθημα κέρδισε την ψήφο του ελληνικού λαού αλλά αμφότεροι μάλλον είχαν χάσει το δάσος που ήταν «η ύπαρξη της Ελλάδας». Αμφότεροι μίλησαν για το παρελθόν και κανένα από τους δύο για το μέλλον αυτής της χώρας.

Οι Εκλογές έγιναν και η ήττα του Βενιζέλου ήταν πολύ μεγάλη. Ο ίδιος δεν εξελέγη καν Βουλευτής και το Κόμμα των Φιλελευθέρων περιορίστηκε σαν μία μικρή Αντιπολίτευση υπό τον μετριοπαθή ήρωα των Βαλκανικών Πολέμων Στρατηγό Π. Δαγκλή. Οι λόγοι της ήττας των Φιλελευθέρων ήταν σαφείς. Όπως προαναφέρθηκε, η κατάλυση των ελευθεριών των Ελλήνων πολιτών με την εφαρμογή της υφέρπουσας δικτατορίας από τους συνεργάτες του Βενιζέλου, ήταν ο κυριώτερος λόγος. Κατά δεύτερο λόγο οι πολιτικές παρεμβάσεις των ξένων δημιούργησαν ένα ιδιαίτερα αντιβενιζελικό κλίμα στους Έλληνες που θεώρησαν τον Βενιζέλο όργανο αυτών των ξένων δυνάμεων. Τέλος η συμπεριφορά των ξένων δυνάμεων στο πρόσωπο του ήρωα των Βαλκανικών Πολέμων Βασιλιά Κωνσταντίνου συσπείρωσε τους Έλληνες οπαδούς της Μοναρχίας. Μάλιστα, δύο ημέρες πριν τις Εκλογές, οι Δυτικοευρωπαϊκές Δυνάμεις έβγαλαν κοινή ανακοίνωση με την οποία δήλωναν στους Έλληνες ότι ^[1]σελ. 1096

«δεν είχαν παύσει να τρέφουν δυσμενή αισθήματα για τον εξόριστο Βασιλέα Κωνσταντίνο».

Υπάρχει βεβαίως και η άποψη των πρώτων Ελλήνων Κομμουνιστών: ^[17]

Στις εκλογές του Νοεμβρίου 1920, καταψηφίστηκε ο δημιουργός της «Μεγάλης Ελλάδος» και υπερψηφίστηκαν οι «Λαϊκοί», με το σύνθημα ότι ο πόλεμος της Μικράς Ασίας είναι τυχοδιωκτικός και θα αυτοί ότι φέρουν άμεσα την ειρήνη.

Πράγματι η Μικρασιατική Εκστρατεία είχε στοιχειά τυχοδιωκτισμού και η ειρήνη θα ερχόταν αλλά μαζί με την καταστροφή. Οι Κομμουνιστές πάντα προβλέπουν τα στραβά των άλλων.

Ο μεγάλος ηττημένος των Εκλογών, αυτός που δύο μήνες πριν είχε αναγορευθεί από την Βουλή των Ελλήνων ως «άγιος της Ελλάδος, ευεργέτης και σωτήρας της Πατρίδος», αυτός που δημιούργησε την «Μεγάλη Ελλάδα», πληγωμένος από την αχαριστία των Ελλήνων, θα αναγκαζόταν να διαφύγει κρυφά στο εξωτερικό. Ο κίνδυνος για την ζωή του από τους φανατικούς αντιπάλους του ήταν μεγάλος.

...Εγώ ξεύρω πως μίαν ημέραν θα μας δικαιώσουν, αλλά τότε θα είναι αργά. Θα βάλουν το όνομά μου σε πολλούς δρόμους της Ελλάδος, θα μου κάνουν ανδριάντα, θα με αναζητήσουν και αυτοί ακόμη οι αντίπαλοι αλλά δυστυχώς θα είναι αργά.

Έτσι είναι πάντοτε ο Ελληνικός Λαός.

Αμα σκοτώσουν κανένα την άλλη ημέρα πηγαίνουν στον τάφο του και κλαίνε... ^[12]σελ. 178

Δεν ταιριάζει απόλυτα στην πολιτειακή παιδεία των Ελλήνων του 21^{ου} αιώνα να αποδέχονται ότι μία δικτατορία που ήλεγχε τον κρατικό μηχανισμό τόσο κλειστά και τόσο αποτελεσματικά για 3 χρόνια, κατέβηκε στις Εκλογές εντελώς ανυποψίαστη και τις έχασε με μεγάλη μάλιστα διαφορά. Η λογική αυτή γεννά την αμφιβολία για το:

«κατά πόσον οι Φιλελεύθεροι έχασαν τις Εκλογές ή απλά θέλησαν να τις χάσουν...»

Ο Βενιζέλος από το καλοκαίρι του 1920 γνώριζε το αδιέξοδο που είχε περιέλθει η κατάσταση στην Μικρά Ασία και το είχε ομολογήσει στον συνεργάτη του Εμμανουήλ Ρέπουλη. {σελ. 9}

Από το καλοκαίρι του 1920 ο Άγγλος Πρέσβης στην Αθήνα Lord Granville είχε διαπιστώσει πτώση δημοτικότητας του Βενιζέλου {σελ. 5}

Η Κυβέρνηση των Λαζάρων, η υφέρπουσα Δικτατορία, γιατί δεν συνέλαβε τον υπόδικο και φυγάδα από την εξορία Δημήτριο Γούναρη όταν αυτός με την δικαιολογία του θανάτου του Βασιλιά

Αλέξανδρου επέστρεψε στην Ελλάδα; Γιατί τον άφησε στην συνέχεια να κάνει προεκλογική εκστρατεία;

Όλα τα παραπάνω οδηγούν σε μία κρίσιμη ερώτηση:

Ήταν απλά μία κρίση δημοκρατικών φρονημάτων της υφέρπουσας Δικτατορίας ή μία ενσυνείδητη προσέγγιση και τεχνητή αποχώρηση των Φιλελεύθερων από την Εξουσία;

Πάντως ο Βενιζέλος, σφόδρα εκνευρισμένος και απογοητευμένος, αναχώρησε από την Ελλάδα περί την Τετάρτη **4/17 Νοεμβρίου 1920** με την θαλαμηγό «Νάρκισσος» και με την συνοδεία του Αγγλικού αντιτορπιλικού «Κένταυρος», αρνούμενος να παραστεί στην τυπική παράδοση της Κυβερνήσεως.

Ο Βενιζέλος, το καλοκαίρι του 1917 είχε έλθει στην Αθήνα με την προστασία των Γάλλων και τον Νοέμβριο του 1920 έφευγε με την προστασία των Αγγλων.

Σημειώνεται ότι η θαλαμηγός «Νάρκισσος» ανήκε αρχικά στην εφοπλιστική οικογένεια Εμπειρικού και σε κάποια στιγμή κατέληξε να γίνει η προσωπική θαλαμηγός του Βενιζέλου.

Λίγο πριν την αναχώρησή του ο Βενιζέλος **φέρεται ότι** εκμυστηρεύθηκε στον Άγγλο Πρέσβη στην Αθήνα Lord Granville ότι προτίθεται να συστήσει στον νέο Πρωθυπουργό Δημήτριο Ράλλη:

«να παρακαλέσει τον Βασιλέα Κωνσταντίνο, χάριν της ειρήνης, να παραιτηθεί υπέρ του Διαδόχου Γεωργίου».

Με δεδομένο ότι η πηγή της πληροφορίας είναι ο ίδιος ο Lord Granville τίθεται σε αμφιβολία εάν και κατά πόσον αυτά ήταν πράγματι λεγόμενα του Βενιζέλου ή περισσότερο ευχές των Άγγλων... Ήταν γνωστό ότι ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος θα έθετε σε αμφιβολία την παρουσία του Ελληνικού Στρατού στην Μικρά Ασία και αυτό ήταν κάτι που δεν επιθυμούσαν οι Άγγλοι. Έστω και την τελευταία στιγμή, μία ηθελημένη ή κάτω από πίεση δήλωση – παράκληση του Βενιζέλου ίσως να είχε τύχη.

Αμέσως μετά, οι νικητές των Εκλογών με επικεφαλής τον Δημήτριο Γούναρη, ζήτησαν την παραίτηση του Ναυάρχου Κουντουριώτη από την Αντιβασιλεία. Οι νικητές των Εκλογών φέρθηκαν σκαιώς και με απρέπεια στον ήρωα των Βαλκανικών Πολέμων ο οποίος δέχθηκε προπηλακισμούς, κατηγορίες και ύβρεις. Ο ίδιος όμως αγνόησε την στάση των πολιτικών του αντιπάλων και στάθηκε στο ύψος των περιστάσεων. Πρώτα προσπάθησε, ματαίως βέβαια, να πείσει τον Βενιζέλο να παραμείνει και να παραδώσει κανονικά την Κυβέρνηση στον Δημήτριο Ράλλη. Ο ίδιος παρέμεινε στην θέση του και μάλιστα, λίγο πριν παραιτηθεί από την Αντιβασιλεία, πήγε στην Βουλή για να ορκίσει την νέα Κυβέρνηση. Με την είσοδό του στην αίθουσα της Βουλής κάποιοι προσπάθησαν να τον υποτιμήσουν και παρέμειναν προκλητικά καθήμενοι στα έδρανα. Ο αγέρωχος Ναύαρχος, κοντοστάθηκε στην είσοδο και με ένα βλέμμα του έκανε τους πάντες να τον αναγνωρίσουν και να σηκωθούν από τις θέσεις τους. Μετά μπήκε στην αίθουσα της Βουλής και όρκισε την νέα Κυβέρνηση. [2] IV σελ.322

Ο ήρωας των Βαλκανικών Πολέμων, Ναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης δεν ήταν τυχαίο πρόσωπο. Τίμησε την παράταξη των Φιλελευθέρων περισσότερο απ' όσο η παράταξη τίμησε αυτόν. Τον τίτλο του ήρωα των Βαλκανικών Πολέμων δεν του τον έδωσε η παράταξη αλλά η δράση του στις ναυμαχίες της Έλλης και της Λήμνου αλλά και η εν γένει στάση του στις πολιτικές διαφορές των Ελλήνων. Από την άλλη πλευρά οι Φιλοβασιλικοί και το νεογέννητο «Λαϊκό Κόμμα» όφειλαν, κατ' ελάχιστο, να αποφύγουν τις ύβρεις, τους προπηλακισμούς και την προσπάθεια υποτίμησής.

Η Βασιλομήτωρ Όλγα που είχε έλθει στην Αθήνα για την κηδεία του εγγονού της Βασιλιά Αλέξανδρου, ορκίστηκε ως η νέα και προσωρινή Αντιβασιλέας των Ελλήνων. Μέσα στις επόμενες ημέρες έγινε και το δημοψήφισμα για την επιλογή του Βασιλιά. Οι Φιλοβενιζελικοί απείχαν και το αποτέλεσμα ήταν την **6^η/19^η Δεκεμβρίου 1920** να επιστρέψει ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος Α' στο ελληνικό θρόνο. [9] σελ. 259

Όταν ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος Α' επέστρεψε στην Ελλάδα, η στρατιωτική κατάσταση στην Μικρά Ασία παρουσιάζεται στον παρακάτω χάρτη απ' όπου φαίνεται ότι ο Ελληνικός Στρατός υπεράσπιζε ένα εκτεταμένο μέτωπο της τάξεως των 600 περίπου χιλιομέτρων που κάλυπτε τόσο την Σμύρνη όσο και την Κωνσταντινούπολη. Οι «*επιτήδειοι Άγγλοι*» παρέμεναν στα μετόπισθεν των Ελλήνων και με ελάχιστες δυνάμεις ήλεγχαν τα Στενά και την Κωνσταντινούπολη.

Η πολιτειακή μεταβολή στην Ελλάδα είχε τραγικές συνέπειες για το Ελληνικό Στράτευμα στην Μικρά Ασία. Φιλοβενιζελικοί Αξιωματικοί που προερχόταν κυρίως από το Κίνημα Εθνικής Αμύνης και είχαν διακριθεί στις μάχες, εγκατέλειπαν τις τάξεις τους και συγκεντρωνόταν στην Κωνσταντινούπολη, Λεσ και ο αγώνας στην Μικρά Ασία ήταν υπόθεση ενός και μόνον κόμματος. Σε ένα σύνολο 380.000 ανδρών, [19] σελ. 1579 οι λιποτάκτες στο τέλος του 1920 ανέρχονταν σε 60.000 άνδρες. [17] Οι λιποτάκτες ήταν κυρίως αξιωματικοί με αποτέλεσμα ένα χρόνο αργότερα τα στρατεύματα του Kemal να υπερέχουν σε αξιωματικούς κατά μία αναλογία 1 προς 5, γεγονός που έκρινε σημαντικά το τελικό στρατιωτικό αποτέλεσμα στην Μικρά Ασία.

Οι Φιλοβασιλικοί, μόλις ανέλαβαν την εξουσία, επανέφεραν στο Στράτευμα όλους όσους είχε αποστρατεύσει η Κυβέρνηση των Λαζάρων, έδωσαν προαγωγές σε ασχέτους και απειροπόλεμους αξιωματικούς και προς μεγάλη απογοήτευση των ηρωικών μαχητών της Μικράς Ασίας, προχώρησαν σε παρασημοφορήσεις των ασχέτων. [19] σελ. 893
Νέα διάλυση του Στρατεύματος. Ο Στρατηγός Λεωνίδας Παρασκευόπουλος παραιτήθηκε και την θέση του πήρε ο Στρατηγός Αναστάσιος Παπούλας.

Ο Στρατηγός Αναστάσιος Παπούλας

Ο Στρατηγός Παπούλας κατά την διάρκεια της Κυβέρνησης των Λαζάρων είχε οργανώσει δύο αντιβενιζελικά κινήματα και για τον λόγο αυτό είχε συλληφθεί και είχε καταδικαστεί σε θάνατο. Με προσωπική παρέμβαση του Βενιζέλου δεν εκτελέστηκε και παρέμεινε στην φυλακή μέχρι τον Νοέμβριο 1920 όταν και παρέλαβε την αρχιστρατηγία.

Από διπλωματικής πλευράς, στα τέλη του 1920, οι Γάλλοι, οι Ιταλοί και οι Ρώσοι είχαν ήδη επιλέξει εμφανώς και αφανώς να συμμαχήσουν με την ανερχόμενη δύναμη του Kemal τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Η επάνοδος του Βασιλιά Κωνσταντίνου προσέφερε στους Γάλλους και τους Ιταλούς την δικαιολογία για την «άτιμη διπλωματική τους στροφή».

Οι ΗΠΑ αντιμετώπιζαν με προβληματισμό τις επεμβάσεις των ευρωπαϊκών δυνάμεων στην Εγγύς Ανατολή και υποστήριζαν τη λύση των προβλημάτων με βάση την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών.

Οι Μπολσεβίκοι Ρώσοι ήταν αντίθετοι με την στρατιωτική επέμβαση των Ελλήνων στη Μικρά Ασία, διότι θεωρούσαν (και όχι αβάσιμα) ότι η επέμβαση υποκινείται από ιμπεριαλιστικές καπιταλιστικές δυνάμεις, δηλαδή από την Αγγλία.

Για τους Ρώσους τα Στενά κινδύνευαν από τους Άγγλους και όχι από τους «υπαλλήλους τους Έλληνες».

Οι «επιτήδριοι Άγγλοι» άφηναν να φαίνεται ότι δήθεν υποστήριζαν την Ελλάδα στο στρατιωτικό επίπεδο αλλά, όπως προαναφέρθηκε, οι οικονομικοί κύκλοι του Λονδίνου είχαν ήδη εγκαταλείψει την Ελλάδα. Έτσι και γι' αυτούς η επάνοδος του Βασιλιά Κωνσταντίνου, προς το παρόν, συντηρείτο σαν δικαιολογία για την τελική και άτιμη διπλωματική κυβίστηρη που είχαν έτοιμη για εφαρμογή, όταν και εάν οι περιστάσεις θα το απαιτούσαν.

Δυστυχώς τόσο η διπλωματική κατάσταση στην υπόθεση της Μικράς Ασίας όσο και οι ακριβείς διπλωματικές σχέσεις με τις Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία, Ρωσία και ΗΠΑ παρέμεναν στο σκοτεινό και αφανές περιθώριο της ενημερώσεως του Ελληνικού Λαού.

Ο Ελληνικός Λαός, στο διάστημα 1917 - 1920, είχε την γενική εντύπωση ότι:

«οι Μεγάλες Δυνάμεις της Αντάντ, με εξαίρεση την Ιταλία και την Ρωσία, προωθούσαν τα ελληνικά συμφέροντα στην Μικρά Ασία και ευνοούσαν την δημιουργία της Μεγάλης Ελλάδας διότι έβλεπαν τα δίκαια του ελληνικού λαού, αγαπούσαν τον ελληνικό λαό, λάτρευαν την δόξα της Ελλάδας και κινούμενες από φιλελληνικά αισθήματα επιθυμούσαν να αποκαταστήσουν το σωστό και δίκαιο στην περιοχή».

Άλλωστε υπήρχαν και χειροπιαστές αποδείξεις γι' αυτό όπως η μάλλον άνετη προέλαση της Ελλάδας σε Μακεδονία και Θράκη καθώς και με το τελικό αποκορύφωμα της Συνθήκης των Σεβρών. Όλα αυτά παραπλάνησαν τον Ελληνικό λαό και του απέκρυψαν την αλήθεια.

Έτσι οιαδήποτε άλλη προσέγγιση όπως π.χ. η αποχώρηση των ελληνικών στρατευμάτων από την Σμύρνη, η συμφωνία εκεχειρίας και ρυθμίσεως των συνοριακών θεμάτων με την Τουρκία θεωρείτο χωρίς καμία συζήτηση ως παραίτηση από την «Μεγάλη Ιδέα» που στην Ελλάδα ισοδυναμούσε με «Εσχάτη Προδοσία».

Η στρατιωτική κατάσταση στην Μικρά Ασία στα τέλη του 1920

Δεν έφθανε η εξωτερική αγγλική παγίδα που είχε πέσει η Ελλάδα, έπρεπε να κατασκευασθεί και η εσωτερική ελληνική παγίδα.

Η στρατιωτική απαγκίστρωση από την Μικρά Ασία, χωρίς να τεθεί σε κίνδυνο ο ελληνισμός της Μικράς Ασίας, ήταν πλέον ένα πολύ δύσκολο στρατιωτικό αλλά και διπλωματικό εγχείρημα αλλά ακόμη πιο δύσκολο ήταν να πεισθεί ο ελληνικός λαός ότι το εγχείρημα αυτό δεν ήταν «Εσχάτη Προδοσία».

Έτσι παρέλαβε την πολιτειακή, πολιτική και διπλωματική κατάσταση η νέα Κυβέρνηση του «Λαϊκού Κόμματος» με Πρωθυπουργό τον Δημήτριο Ράλλη. Πίσω από τον Ράλλη ευρισκόταν ο Γούναρης, ο πραγματικός ηγέτης του «Λαϊκού Κόμματος», με γνωστά αντιβενιζελικά και φιλοβασιλικά αισθήματα. Η εμφάνιση του Γούναρη στο πολιτικό προσκήνιο σε συνδυασμό με την επάνοδο του Βασιλιά Κωνσταντίνου τοποθετούσε την Ελλάδα σε μία πολύ άβολη διπλωματικά θέση στην Ευρώπη.

Το 1920 έκλεισε διπλωματικά με την δεύτερη συμφωνία του San Remo με την οποία, την **23^η Δεκεμβρίου 1920**, Αγγλία και Γαλλία «*ρύθμισαν και τις τελευταίες λεπτομέρειες για την μοιρασιά των πετρελαίων*». Αφού αποκοίμισαν όλους τους άλλους με ασήμαντες και άνευ αξίας εδαφικές παραχωρήσεις, οι «*επιτήδαιοι Άγγλοι*» έκαναν την τελική μοιρασιά των πετρελαίων με τους «*αναγκαστικά φίλους και συμμάχους τους*» Γάλλους. Η νέα αυτή συμφωνία ήταν η συνέχεια των Συμφωνιών Long – Berenger και San Remo που άφηνε τις ΗΠΑ έξω από την μοιρασιά των πετρελαίων. [9] σελ. 248 και [20]

Αυτό ήταν και το μεγάλο λάθος των Άγγλων. Οι Αμερικανοί δεν είχαν πει την τελευταία τους λέξη.

Κεφάλαιο 10: «Η επίθεση, η εγκατάλειψη και η καταστροφή»

Στα επόμενα τρία χρόνια θα γραφόταν ο τέλος μιας υπόθεσης που άρχισε το 1844 όταν ο Τσάρος Νικόλαος Ι, είχε χαρακτηρίσει την Οθωμανική Αυτοκρατορία ως τον «Μεγάλο Ασθενή» και είχε προτείνει τον διαμελισμό της. {Εισαγωγή, σελ. 1}.

Τα πάντα θα γινόταν όπως σχεδόν είχε προβλεφθεί. Δύο μεγάλες ομάδες (gangs) του Κόσμου, οι Κεντρικές Δυνάμεις και η Συμμαχία της Αντάντ θα μετέρχονταν κάθε μέσο προκειμένου να καρπωθούν την περιουσία του Μεγάλου Ασθενούς. Τελικά η μία από τις δύο gangs, η Αντάντ θα κέρδιζε και θα μοίραζε την λεία του πολέμου «όπως ακριβώς γίνεται στην ζούγκλα». Τα πρώτα και καλά κομμάτια θα τα έπαιρναν οι ισχυροί,...οι υπόλοιποι θα περιοριζόταν σε ότι θα περίσσευε...

Η Ελλάδα θα ήταν με την πλευρά των νικητών και σαν αμοιβή θα έπαιρνε κάποιο άνευ σημαντικής οικονομικής αξίας μερίδιο. Απ' ότι θα φανεί και αυτό θα ήταν προσωρινό διότι στην συνέχεια αφ' ενός μεν θα αναγκαζόταν να το επιστρέψει και αφ' ετέρου θα το πλήρωνε με μία στρατιωτική ήττα, με χιλιάδες ζωές, με χιλιάδες πρόσφυγες, με ένα εθνικό διχασμό, με μία κρατική διάλυση και με μία οικονομική καταστροφή οι συνέπειες των οποίων την ταλανίζουν ακόμη και σήμερα.

Το Κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει τις παρακάτω ενότητες:

- Η νέα παγίδα στην Διάσκεψη του Λονδίνου
- Η εγκατάλειψη, η υποχώρηση και η καταστροφή
- Η Επαναστατική Επιτροπή Πλαστήρα – Γονατά και η Δίκη των Εξ
- Η Συνθήκη της Λωζάννης

«Οι Έλληνες πολιτικοί είναι ικανοί να θυσιάσουν τα πάντα
για να μείνουν μια εβδομάδα στην εξουσία».
George Horton. *The Blight of Asia*

Βιβλιογραφία

- [1] Nancy Horton, *George Horton Greek American Confederation*, Philadelphia 1992
- [2] Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «Ηλίου», Ελλάς, Τόμος Ζ'
- [3] Resultants de la Conference de Paris, L' Europe nouvelle 4th year, 1925, σελ 187
- [4] A. Frangulis, *La Grece et la crise mondiale*, Paris 1926
- [5] Ronaldshay, *The life of Lord Curzon*, New York 1928
- [6] Carlo Sforza, *Makers of Modern Europe*
- [7] A. Toynbee, *The Western Question in Turkey and Greece*, 1922
- [8] *The Oil War*, Mohr, NY, 1926
- [9] Κ. Παπαρηγόπουλος, *Επίτομος Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*
- [10] *Correspondence between H.M. Government and French Government respecting the Angora Agreement of 20 Oct 21*
- [11] Howard Harry, *The Partition of Turkey*, 1931
- [12] E. Mears, *The Modern Turkey*, New York 1924
- [13] D. Blaisdell *European Financial Control in the Ottoman Empire*, New York 1929
- [14] W. Churchill *The Aftermath*, New York 1929
- [15] E. Goldstein, *Great Britain and Greater Greece 1917-1920*, σελ. 346-347
- [16] M. McMillan, *Οι Ειρηνοποιοί*, London 2001
- [17] Ν. Καρτσωνάκης-Νάκης, *Θυμάμαι τη Σμύρνη*, Το Ελληνικό Βιβλίο, 1972
- [18] *Pronouncement by Three Allied Ministers for Foreign Affairs respecting the Near East Situation*, Paris 27 March 1922
- [19] *Mezhdunarodnaia Politika RSFSR V 1922*, Moscow 1923
- [20] *House of Commons, Parliamentary Debates*, 4 August 1922
- [21] George Horton, *The Blight of Asia*
- [22] P.B. Kinross, *A Biography of Mustafa Kemal*, London 1964
- [23] Δημήτρης Κρισίκης, «Anti-Atatürk: A Psychological Portrait of Stergiades, "Dictator of Ionia" in 1919-1922, the Greek that failed to Conquer Turkey»
- [24] *London Times* 25 September 1922
- [25] *New York Times* 24 September 1922
- [26] L' Europe nouvelle V no. 40
- [27] *Asie Francaise XXII*
- [28] E. Mears, *The Modern Turkey*, New York 1924
- [29] Paxton Hibben, *The Betrayal of Greece by Lloyd George*
- [30] *Περιοδικό Ιστορία*, εκδοτικός οργανισμός Πάπυρος, τεύχος 462, Δεκέμβριος 2006, άρθρο του διεθνολόγου Ιωάννη Παπαφλωράτου
- [31] Θάνος Βερέμης *Οι επεμβάσεις του στρατού στην ελληνική πολιτική*
- [32] Γεώργιος Κ. Στεφανάκης κ. α., *Η δίκη των οκτώ και η εκτέλεση των έξι*, β' έκδοση. Αθήνα, 2010.
- [33] *Ε Ιστορικά*, ειδική έκδοση εφημερίδας "Ελευθεροτυπία", τεύχος 6, Αθήνα, 25 Νοεμβρίου 1999, σελ.48, άρθρο του πρώην πρωθυπουργού Γεωργίου Ράλλη
- [34] *Ε Ιστορικά*, ειδική έκδοση εφημερίδας "Ελευθεροτυπία", τεύχος 6, Αθήνα, 25 Νοεμβρίου 1999, σελ.18, άρθρο του ιστορικού Σπύρου Μαρκέτου
- [35] Τάσος Βουρνάς, *Ιστορία της Νεώτερης και σύγχρονης Ελλάδας*, τόμος Β', σελ.284, απόσπασμα απο γραπτά του Δαφνή
- [36] Πάπυρος Larousse Τόμος 60, σελ. 243
- [37] *Περιοδικό Ιστορία*, εκδοτικός οργανισμός Πάπυρος, τεύχος 462, σελ. 47, Δεκέμβριος 2006, άρθρο του διεθνολόγου Ιωάννη Παπαφλωράτου
- [38] Callwell C.E., *Field Marshall Sir Henry Wilson, His life and Diaries*, New York 1927, σελίδα 295
- [39] Zetland Lawrence, *The Life of Lord Curzon*, London 1928

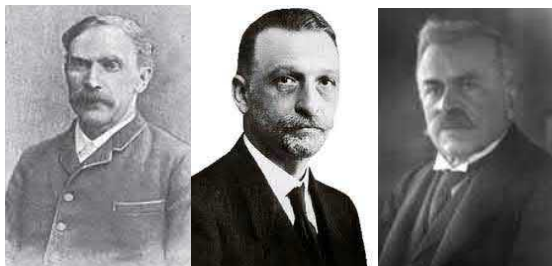
Η νέα παγίδα στην Διάσκεψη του Λονδίνου

Στο χρονικό διάστημα από την παραλαβή της νέας Κυβερνήσεως, τον Νοέμβριο 1920 μέχρι τον Μάρτιο του 1921, η κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα αλλά και στις σχέσεις της με τις Μεγάλες Δυνάμεις χαρακτηρίζεται ως «επιεικώς τραγελαφική».

Η Κυβέρνηση των Λαζάρων και ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος, μετά το ατυχές αποτέλεσμα των Εκλογών, αποφάσισαν να φύγουν εσπευσμένα από την Εξουσία χωρίς να κάνουν τον κόπο να παραδώσουν έστω και στοιχειωδώς την κατάσταση τόσο για τα εσωτερικά θέματα στην Ελλάδα όσο και για το μεγάλο πρόβλημα της εκστρατείας στην Μικρά Ασία. Μη παραδίδοντας την κατάσταση θεωρούσαν ότι τιμωρούσαν τους Φιλοβασιλικούς. Στην πραγματικότητα τιμωρούσαν την χώρα.

Έτσι η Ελλάδα είχε πλέον μία νέα Κυβέρνηση υπό τον Δημήτριο Ράλλη ο οποίος όμως ελεγχόταν παρασκηνιακά από τον Δημήτριο Γούναρη, αρχηγό του πλειοψηφίσαντος στις Εκλογές «Λαϊκού Κόμματος». Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έχει επανέλθει στον θρόνο του και μαζί με τον Γούναρη εκ των πραγμάτων αποτελούσαν το «κόκκινο πανί» για τους θεωρητικά Συμμάχους, Γάλλους και Ιταλούς. Μάλιστα ο Γούναρης δεν μπορούσε ούτε να εμφανισθεί σε συναντήσεις με τις Μεγάλες Δυνάμεις. Οι ΗΠΑ από την πλευρά τους διατηρούσαν μία αδιάφορη έως αρνητική στάση για την Ελλάδα η οποία «παραβίαζε τα περί αυτοδιάθεσης των λαών» που είχε διακηρύξει ο Πρόεδρος Wilson. Η Ρωσία των Μπολσεβίκων ούτε να ακούσει για την Ελλάδα, «τον υπηρέτη των ιμπεριαλιστών». Θα έλεγε κάποιος ότι τουλάχιστον στην Ελλάδα είχε απομείνει ένας σύμμαχος, η Αγγλία. Αυτό όμως όπως θα αποδειχθεί παρακάτω ήταν η πιο μεγάλη πλάνη διότι η Αγγλία ήταν αυτή που είχε στείλει τους Έλληνες στην Μικρά Ασία και ήταν αυτή που τελικά θα οδηγούσε την Ελλάδα στην Μικρασιατική καταστροφή.

Ήταν απίστευτη η τόσο πολύ μεγάλη παρέμβαση της Μεγάλης Βρεταννίας στα θέματα του πολέμου στην Μικρά Ασία. Ήταν επίσης απίστευτο πόσο πολύ οι Έλληνες (;) διατηρούσαν μία συνεχή συμβουλευτική σχέση με τους Άγγλους πριν από κάθε κίνηση που θα έκαναν. Οι Άγγλοι από την πλευρά τους, ήταν πολύ προσεκτικοί και δεν υποσχέθηκαν τίποτε συγκεκριμένο. [1]

Ο Δημήτριος Γούναρης και οι «δορυφόροι Πρωθυπουργοί» Ράλλης και Καλογερόπουλος

Εν μέσω αυτής της καταστάσεως η Ελλάδα έπρεπε αφ' ενός μεν να ελέγχει πολιτικά την περιοχή της Σμύρνης με ένα σκληρό και αλλοπρόσαλλο Ύπατο Αρμοστή, τον Αριστεΐδη Στεργιάδη και αφ' ετέρου να διατηρεί και να συντηρεί – με ένα υπερβολικά υψηλό ημερήσιο κόστος – ένα μεγάλο εκστρατευτικό σώμα στην Μικρά Ασία, απλωμένο σε ένα μέτωπο 600 χιλιομέτρων, με ένα νέο Αρχιστράτηγο, με μαζικές αλλαγές ηγεσίας και με εκτεταμένα κρούσματα λιποταξιών. Πάνω απ' όλα αυτά το εκστρατευτικό σώμα δεν είχε σαφείς εντολές και αντικειμενικούς σκοπούς. Με ασαφείς εντολές των Συμμάχων παρέμενε εγκλωβισμένο σε μία προκαθορισμένη περιοχή, σχεδόν με δεμένα χέρια, περιμένοντας το αντίπαλο δέος, την συνεχώς αυξανόμενη δύναμη του Kemal. Ο Βενιζέλος και οι Φιλελεύθεροι φεύγοντας από την Εξουσία είχαν φροντίσει να «εκπαιδεύσουν» την ελληνική Κοινή Γνώμη ότι:

«τυχόν αποχώρηση των Ελλήνων από την Μικρά Ασία ισοδυναμούσε με Εσχάτη Προδοσία» και η μοναδική λύση ήταν η επίθεση για την διάλυση του Kemal.

Για όλα τα παραπάνω ο Βενιζέλος τουλάχιστον γνώριζε τις διπλωματικές ιδιαιτερότητες, ανεξάρτητα εάν μπορούσε ή όχι να ελέγξει την κατάσταση. Αποφάσισε να μην τις παραδώσει και έτσι οι Γούναρης και Ράλλης ήταν στο σκοτάδι και θα έπρεπε σε πρώτη προτεραιότητα να βρουν μία άκρη.

Οι Γούναρης και Ράλλης πίστεψαν ότι θα εύρισκαν την άκρη του νήματος από τους Άγγλους και έτσι άρχισαν τις προσπάθειες τους από το Λονδίνο. Αν και δεν είναι εύκολο να διασταυρωθεί, πρέπει κάπου μέσα στον Δεκέμβριο 1920 να έγινε μία πρώτη συνάντηση ή τουλάχιστον συνεννόηση του νέου Πρωθυπουργού Δημητρίου Ράλλη με Άγγλους αξιωματούχους, κατά πάσα πιθανότητα με τον Lloyd George ή/και τον Lord Curzon.

Από την συνάντηση αυτή φαίνεται να προέκυψε σαν οδηγία μία διαταγή που εξέδωσε την **20^η Δεκεμβρίου 1920** ο νέος Αρχιστράτηγος Παπούλας για επιθετική τακτική αναγνώριση της περιοχής Δορύλαιου (Εσκή Σεχίρ), Κιουτάχειας μέχρι τις παρυφές του Αφιόν Καραχισάρ. Η επιθετική αναγνώριση έγινε και έδειξε ότι οι δυνάμεις του Kemal στην περιοχή είχαν ήδη μεγαλώσει, είχαν ισχυροποιηθεί και είχαν αποκτήσει χαρακτηριστικά τακτικού στρατού. [2] σελ. 893.

Ένα μήνα αργότερα, για λόγους που δεν είναι γνωστοί, την **22^η Ιανουαρίου 1921** ο Δημήτριος Ράλλης διαφώνησε και αυτός (;) με τον ισχυρό άνδρα και αφανή Πρωθυπουργό Δημήτριο Γούναρη και εξαναγκάστηκε σε παραίτηση. Ο νέος Πρωθυπουργός Νικόλαος Καλογερόπουλος θα ήταν και αυτός υπό τον έλεγχο του Δημητρίου Γούναρη.

Η επιθετική αναγνώριση του Ελληνικού Στρατού (μπλε βέλος) από την βάση της Προύσας προς Κιουτάχεια - Αφιόν Καραχισάρ, κατά μήκος του τουρκικού μετώπου. Με την ενέργεια αυτή οι Άγγλοι διαπίστωσαν την δύναμη του Kemal στην περιοχή

Από την ανάλυση των στοιχείων της επιθετικής τακτικής αναγνώρισης που έκαναν οι ελληνικές δυνάμεις, οι Άγγλο-Γάλλοι χαρτογράφησαν το Τουρκικό Μέτωπο και συμπεράναν ότι οι δυνάμεις του Kemal είχαν αρχίσει πλέον να απειλούν τους Έλληνες στην Σμύρνη αλλά και τους Άγγλους στα Στενά και την Πόλη. Προφανώς παρόμοια ανάπτυξη θα υπήρχε και στο ανατολικό Μέτωπο όπου εκεί ο Kemal απειλούσε τους Γάλλους στην Κιλικία και τους Ιταλούς στην Αττάλεια. Αυτή η κατάσταση εξετάστηκε διεξοδικά από τους Άγγλο - Γάλλους την **25^η Ιανουαρίου 1921** στο Παρίσι και εκεί αποφασίστηκε να κληθούν εσπευσμένα οι Έλληνες και οι Τούρκοι σε μία νέα Διάσκεψη στο Λονδίνο με αντικείμενο την αναθεώρηση της Συνθήκης των Σεβρών.

Αυτή θα θεωρείτο ως η πρώτη προσπάθεια αναχατίσεως του Kemal διά της διπλωματικής οδού. [3]

Την **21^η Φεβρουαρίου 1921** έγινε η Διάσκεψη στο Λονδίνο και από ελληνικής πλευράς συμμετείχε ο Πρωθυπουργός Καλογερόπουλος και σαν Υπουργός Στρατιωτικών, ο Γούναρης. Το περίεργο και ιδιαίτερης σημασίας γεγονός ήταν ότι στην Διάσκεψη αντιπροσωπεύθηκαν και οι δύο πλευρές της Τουρκίας. Ο Tewfik Pasha συμμετείχε ως εκπρόσωπος του Σουλτάνου και ο Bekir Sami Bey ως εκπρόσωπος της Κυβέρνησης της Αγκυρας. Ακόμη πιο περίεργο ήταν το γεγονός ότι ο Tewfik Pasha, όταν άρχισαν οι εργασίες της διάσκεψης, έδωσε αμέσως την πρωτοκαθεδρία στον Bekir Sami Bey. Οι Τούρκοι μπορεί να ήταν σε ένα εθνικό διχασμό αλλά απ' ό τι φαίνεται στα θέματα εξωτερικής πολιτικής υπήρχε κάποια «*αόρατη συναίνεση*» μεταξύ του Kemal και των ανθρώπων του Σουλτάνου.

Με την έναρξη των εργασιών ο Bekir Sami Bey, δηλαδή ο Kemal, πρότεινε τότε στην Διάσκεψη «*την διενέργεια μιας αμερόληπτης δικαστικής έρευνας (impartial inquest) για την κατάσταση στην Μέση Ανατολή*».

Ο Kemal με αυτή την πρόταση αμφισβητούσε επίσημα ολόκληρο το οικοδόμημα της Συνθήκης των Σεβρών και ουσιαστικά ζητούσε επαναδιαπραγμάτευση από μηδενική βάση. Οι Άγγλο- Γάλλοι, μάλλον προσποιήθηκαν ότι ξαφνιάστηκαν από την πρόταση του Kemal αλλά δεν αντέδρασαν αμέσως. Ο επιτήδειος Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George, προχώρησε άμεσα σε μία ιδιαίτερη συνομιλία με τους Γούναρη, Καλογερόπουλο και αφού «τους ενθάρρυνε να συνεχίσουν τον πόλεμο, τους καθοδήγησε να απορρίψουν αυτοί την πρόταση του Kemal».

Πράγματι την **25^η Φεβρουαρίου 1921** με επιστολή του Καλογερόπουλου από το Λονδίνο προς το Υπουργείο Εξωτερικών γνωστοποιήθηκε ότι: ^{[4] σελ. 198-207}

«οι Έλληνες απέρριψαν την πρόταση του Kemal»

Όπως ήταν φυσικό οι εχθροπραξίες στην Μικρά Ασία συνεχίστηκαν και για την Ελλάδα εκεί χάθηκε η πρώτη μεγάλη ευκαιρία για μία βελούδινη αποχώρηση από την Σμύρνη.

Ο Καλογερόπουλος μόλις επέστρεψε στην Αθήνα παραιτήθηκε και έτσι την **25^η Μαρτίου 1921**, ο ίδιος ο Γούναρης ανέλαβε την Πρωθυπουργία. Προφανώς ο Καλογερόπουλος είχε διαισθανθεί το λάθος και δεν συμφωνούσε με την απόρριψη της προτάσεως του Kemal.

Κατά συνέπεια οι ευθύνες για την αποτυχία στο Λονδίνο αλλά και για όλες τις άλλες λανθασμένες αποφάσεις που θα ακολουθούσαν θα βάρυναν πλέον αποκλειστικά τον Πρωθυπουργό Δημήτριο Γούναρη. Ίσως και τον ανώτατο άρχοντα της χώρας τον Βασιλιά Κωνσταντίνο, ο ρόλος του οποίου στο διάστημα από τον Δεκέμβριο 1920 που γύρισε στην Ελλάδα μέχρι το καλοκαίρι του 1921 δεν είναι διευκρινισμένος. Πριν την εκθρόνισή του ο Βασιλιάς είχε κάποια σταθερή γνώμη και την υποστήριζε δημόσια. Στην περίοδο αυτή παρέμενε σιωπηλός...

Βέβαια η προαναφερθείσα Διάσκεψη του Λονδίνου δεν αντέχει σε διπλωματική κριτική και ανάλυση. Ο πανούργος Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George:

- ✚ γνώριζε πολύ καλά την άποψη του Kemal για την Συνθήκη των Σεβρών και δεν χρειαζόταν να τον φέρει στο Λονδίνο για να εισπράξει την αρνητική του θέση επίσημα. Ήταν πλέον ή βέβαιο ότι ο Kemal δεν θα άλλαζε την θέση του.
- ✚ γνώριζε πλέον πολύ καλά – μετά την επιθετική ελληνική αναγνώριση – και τις στρατιωτικές δυνατότητες του Kemal και βεβαίως είχε αισθανθεί την απειλή πολύ κοντά στα Στενά και την Κωνσταντινούπολη.
- ✚ είχε όμως έναν άγνωστο παράγοντα, αυτόν της νέας ελληνικής κυβέρνησης. Θα άφηνε η νέα ελληνική Κυβέρνηση και ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος τα ελληνικά στρατεύματα στην Μικρά Ασία; Τυχόν απομάκρυνση των ελληνικών στρατευμάτων θα σήμαινε καταστροφή για τους Άγγλους οι οποίοι με μικρές δυνάμεις υπερασπιζόταν τα Στενά.

Όλα αυτά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η Διάσκεψη του Λονδίνου ήταν μία θεατρική παράσταση στημένη από τον Lloyd George εις βάρος της Ελλάδας, προκειμένου να παγιδεύσει την νέα ελληνική ηγεσία στην Μικρά Ασία όπως είχε παγιδεύσει και τον Βενιζέλο.

Και το κατάφερε...

Οδήγησε τους Έλληνες να απορρίψουν αυτοί την πρόταση του Kemal, μία πρόταση που θα τους επέτρεπε να έχουν μία βελούδινη αποχώρηση από την Μικρά Ασία.

Ο Ελληνικός Στρατός θα έμεινε στην Μικρά Ασία και θα εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των Άγγλων.

Η διπλωματική απειρία, η έλλειψη διπλωματικής συνέχειας, η άγνοια και ο φόβος του Γούναρη μήπως κατηγορηθεί στο εσωτερικό για εσχάτη προδοσία τον οδήγησε στην απόφαση να συνεχίσει το «βρώμικο παιχνίδι του Lloyd George σε βάρος της Ελλάδας».

Ο Γούναρης είχε ξεχάσει πολύ γρήγορα την προεκλογική του δέσμευση ότι:

«η Ελλάδα θα αποχωρούσε άμεσα από την Μικρά Ασία».

και μόλις τρεις μήνες μετά τις Εκλογές έβαζε την Ελλάδα ακόμη πιο βαθειά στην παγίδα...

Πρέπει να σημειωθεί ότι μετά από αυτή την Διάσκεψη του Λονδίνου ο Lord Curzon διαχώρισε την θέση του από την πολιτική του Πρωθυπουργού Lloyd George διότι δεν πίστευε πλέον στην νίκη των Ελλήνων επί του Kemal. ^{[5] III, σελ. 277-78}

Κάποιες φορές, ίσως τις περισσότερες, στην διπλωματία δεν είναι εύκολο να αντιληφθείς ποιος είναι φίλος και ποιος είναι ο εχθρός.

Έτσι και στην συγκεκριμένη περίπτωση:

«ο Πρωθυπουργός Lloyd George εμφανιζόταν ως ο φίλος της Ελλάδας και ο Lord Curzon που αντιπροσώπευε το βαθύ αγγλικό κατεστημένο ήταν απλά όχι φιλικός».

Η πραγματικότητα δεν ήταν έτσι. Κανείς από τους δύο δεν ήταν φίλος της Ελλάδας διότι απλούστατα στην διεθνή πολιτική σκηνή δεν υπάρχουν φίλοι.

Η εγκατάλειψη, η υποχώρηση και η καταστροφή

Η απληστία των Άγγλων στην μοιρασιά αλλά και η διπρόσωπη πολιτική τους προς την Ελλάδα δεν θα μπορούσε να μείνει μυστική στους διπλωματικούς κύκλους και αυτό ίσως έδωσε σε Γαλλία και Ιταλία το ελεύθερο να προχωρήσουν σε «μία αφανή ρήξη με την Αντάντ και σε μία επίσημη και ανοικτή αποκατάσταση σχέσεων με τον Kemal». Υπενθυμίζεται ότι το κρυφό φλερτ Γάλλων, Ιταλών με τον Kemal είχε αρχίσει από το 1919.

Την **13^η Μαρτίου 1921** ο Bekir Sami Bey εκ μέρους της Κυβέρνησης του Kemal και ο Υπουργός Εξωτερικών Carlo Sforza εκ μέρους της Ιταλίας υπέγραψαν μία πρώτη συμφωνία βάσει της οποίας:
[6] «η Τουρκία παραχωρούσε στη Ιταλία το δικαίωμα της οικονομικής εκμετάλλευσης – σε συνεργασία των δύο χωρών – στις περιοχές της Αττάλειας, Αφιόν Καραχισάρ, Κιουτάχειας, Αϊδινίου, Κόνιας καθώς και των ορυχείων της Ηράκλειας.
Η Ιταλία από την πλευρά της θα υποστήριζε την Τουρκία στην ανάκτηση των περιοχών της Σμύρνης και της Θράκης.

Τα Ιταλικά στρατεύματα θα αποχωρούσαν από την Adalia (Αττάλεια)».

Η συμφωνία αυτή αργότερα επισημοποιήθηκε και μάλιστα υπογράφηκε από τον Kemal προσωπικά. Το ιδιαίτερο στην περίπτωση αυτή είναι το γεγονός ότι οι Ιταλοί – για μεγαλύτερη ασφάλεια – φρόντισαν να υπογράψουν την ίδια συμφωνία και με την Κυβέρνηση του Σουλτάνου. [7] σελ 228-229
Αυτή είναι η δεύτερη περίπτωση μίας «αόρατης συναίνεσης» της Κυβέρνησης του Kemal με τους ανθρώπους του Σουλτάνου, παρά τον υποτιθέμενο εθνικό διχασμό.

Ο Bekir Sami Bey που υπέγραψε την συμφωνία με τους Ιταλούς

Όσον αφορά τους Γάλλους, στις αρχές του 1921 είχαν στην περιοχή της Συρίας και της Κιλικίας περί τους 100.000 άνδρες οι οποίοι είχαν να αντιμετωπίσουν κλεφτοπόλεμο από δύο πλευρές, τόσο από Σύριους αντάρτες όσο και από άτακτες δυνάμεις του Kemal. Όμως οι Γάλλοι δεν ήταν πρόθυμοι να εμπλακούν σε νέους τακτικούς πολέμους και ο επικεφαλής των Γαλλικών Δυνάμεων της Ανατολής Στρατηγός Henry Gouraud, προκειμένου να προστατέψει τουλάχιστον την Συρία, συμφώνησε να κάνει εδαφικές παραχωρήσεις τόσο στους Σύριους αντάρτες όσο και στον Kemal στην Κιλικία.

Ο Γάλλος Στρατηγός Henry Gouraud

Ο Kemal που επιθυμούσε να κλείσει τα ανατολικά μέτωπα το συντομότερο δυνατόν για να στραφεί απερίσπαστος κατά των Ελλήνων και Άγγλων στην Δύση, άρπαξε την ευκαιρία και την **11^η Μαρτίου 1921** υπέγραψε ανακωχή με τους Γάλλους η οποία στην συνέχεια θα κατέληγε στην επίσημη Συμφωνία Franklin-Bouillon που υπεγράφη τον Οκτώβριο 1921 και βάσει της οποίας: [8] και [9] σελ. 1097

«η Γαλλία θα παραχωρούσε στην Τουρκία 10.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα γης στην Κιλικία και γύρω από τον κόλπο της Αλεξανδρέττας».

«η Γαλλία θα επέστρεφε ένα τμήμα της σιδηροδρομικής γραμμής της Βαγδάτης, ενώ θα διατηρούσε τον έλεγχο σε ένα άλλο τμήμα στα σύνορα της Συρίας για το οποίο θα είχε τα δικαιώματα της αποκλειστικής εκμετάλλευσης».

«η Τουρκία θα παραχωρούσε στην Γαλλία δικαιώματα για την εξόρυξη χρωμίου, σιδήρου και ασημιού στην κοιλάδα Kharshut για 99 χρόνια και με 15% τουρκικό μερίδιο».

«Τουρκία και Γαλλία είχαν το δικαίωμα της αβλαβούς διελεύσεως και της μετακινήσεως στρατευμάτων μέσα από τα εδάφη της νέας κατανομής».

Ιδιαίτερη σημασία στην Γάλλο – Τουρκική Συμφωνία είχε η συναίνεση του Kemal να απεμπολήσει τα δικαιώματα της σιδηροδρομικής γραμμής της Βαγδάτης στην Συρία διότι αποδεικνύει εμμέσως ότι:

«Ο Kemal είχε αποδεχθεί το γεγονός ότι είχε χάσει οριστικά τις περιοχές του πετρελαίου από τους Άγγλο – Γάλλους και αυτό που του έμενε πλέον – σαν αντικειμενικός σκοπός – ήταν να περιιώσει ότι μπορούσε από την υπόλοιπη Τουρκία, δηλαδή την Ανατολία, τα Στενά και την ιερή έδρα του Σουλτάνου, την Κωνσταντινούπολη».

Βεβαίως ο Kemal ουδόλως ενδιαφερόταν για την ιερή έδρα του Σουλτάνου. Ενδιαφερόταν για την Κωνσταντινούπολη η οποία κινδύνευε να δοθεί στους Έλληνες.

Για να μην υπάρχουν αμφιβολίες για το βρώμικο παιχνίδι των Άγγλων εις βάρος της Ελλάδας, σημειώνεται ότι οι Γάλλοι είχαν ενημερώσει τους Άγγλους για την συμφωνία Franklin – Bouillon από τον Οκτώβριο 1921, ενώ η επίσημη ανακοίνωσή της έγινε τον Δεκέμβριο του 1921. ^[10] Αρκετά αργότερα, τον Φεβρουάριο 1922, οι Άγγλοι μόνον και μόνον όταν οι ίδιοι συνειδητοποίησαν ότι με την συμφωνία Franklin – Bouillon διαλύεται το buffer zone της προστασίας των πετρελαίων της Μεσοποταμίας, ο Lord Curzon επέπληξε τους Γάλλους διότι:

«παραβίαζαν την Συνθήκη των Σεβρών, τροποποιούσαν τα σύνορα της Συρίας και ενθάρρυναν τον Kemal να επιτεθεί στα πετρέλαια του Ιράκ».

Πέρα από αυτό, οι Άγγλοι φοβόντουσαν ότι πίσω από την συμφωνία Franklin – Bouillon υπήρχε και κάποια μυστική συμφωνία Kemal – Γάλλων για την από κοινού αρπαγή της Μεσοποταμίας.

Από το σημείο αυτό και μετά η Αντάντ διαλύθηκε και οι Άγγλοι διαχώρισαν την θέση τους από τους Γάλλους σε όλα τα μέτωπα. Κατά συνέπεια το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης των Παρισίων απαξιώθηκε και δεν είχε πλέον καμμία δύναμη επιβολής καταστάσεων. Διατηρήθηκε όμως για τους τύπους. ^{[11] σελ.262}

Τον Μάρτιο 1921 έκλεισε και η συμφωνία του Kemal με τους Ρώσους. Την **16^η Μαρτίου 1921** ο εκπρόσωπος του Kemal, Yusuf Kemal Bay υπέγραψε με τους Ρώσους συνθήκη φιλίας και συμμαχίας με την οποία οι Ρώσοι αναγνώριζαν το Κράτος του Kemal και οι δύο χώρες ρύθμιζαν τις συνοριακές διαφορές στον Καύκασο. Η Ρωσία προσέφερε όπλα και χρήματα με αντικειμενικό σκοπό να ισχυροποιηθεί η Τουρκία στην προσπάθειά της να ανακτήσει τα Στενά και την Πόλη. Για το θέμα αυτό το Άρθρο 5 της Ρώσο – Τουρκικής συμφωνίας προέβλεπε:

«Προσβλέποντας στην εγγύηση της ελευθερίας των Στενών και της ελεύθερης διάβασης για εμπορικούς σκοπούς των πλοίων όλων των χωρών, τα δύο μέρη συμφωνούν να εμπιστευθούν σε μία Σύνοδο των παρακείμενων χωρών την σύνταξη μιας τελικής διεθνούς καταστάσεως των Στενών και της Μαύρης Θάλασσας, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα θίγεται η ασφάλεια της Τουρκίας και της πρωτεύουσας Κωνσταντινούπολης».

Ήταν προφανές ότι οι Τούρκοι και οι Ρώσοι είχαν αποφασίσει να αποστερήσουν κάθε δικαίωμα από όλους τους μη έχοντες εδαφική επαφή με τα Στενά.

Διαχειριστές των Στενών θα ήταν οι ίδιοι και ίσως να περιλάμβαναν και τις Ρουμανία, Βουλγαρία. Αρκετά λογικό αλλά και λίγο ιμπεριαλιστικό για... Μπολσεβίκους.

Το γεγονός πάντως ήταν ότι στο τέλος Μαρτίου 1921 είχε διαμορφωθεί στην περιοχή ένα νέο status quo το οποίο είχε ως εξής:

✚ *Οι Άγγλοι, οι θεωρητικά νικητές της Συνθήκης των Σεβρών, λόγω απληστίας στην μοιρασιά της περιουσίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είχαν καταφέρει να έχουν αντίπαλους όλους τους άλλους συμμάχους εκτός από τους Έλληνες οι οποίοι είχαν εγκλωβιστεί από τα τεχνάσματα του Άγγλου Πρωθυπουργού Lloyd George στην Μικρά Ασία και στην ουσία αποτελούσαν την μοναδική στρατιωτική ασπίδα κατά του Kemal.*

Οι Υπουργοί Εξωτερικών της Αγγλίας Lord Curzon και Arthur Balfour είχαν εκφραστεί ανοικτά κατά των θέσεων του Πρωθυπουργού τους Lloyd George και προσπαθούσαν να βρουν άλλη διέξοδο από αυτήν της συμμαχίας με την Ελλάδα και της επίθεσης στον Kemal. Οι Lord Curzon και Arthur Balfour θεωρούσαν την τελική νίκη του Kemal βεβαία. Την ίδια άποψη είχαν και οι οικονομικοί κύκλοι (;) του Λονδίνου οι οποίοι είχαν διακόψει την χρηματοδότηση της Ελλάδας.

Επομένως η Ελλάδα είχε ως μοναδικό σύμμαχο έναν μοναχικό Πρωθυπουργό, τον Lloyd George, ο οποίος μετά από μία σειρά άστοχων ενεργειών προσπαθούσε με σπασμωδικές πλέον ενέργειες να δικαιολογήσει την πολιτική του και προφανώς να σώσει το «τομάρι» του, την πολιτική του υπόσταση και υστεροφημία.

- ✚ Οι Γάλλοι και οι Ιταλοί, δυσαρεστημένοι από την μοιρασιά της Συνθήκης των Σεβρών, εγκατέλειψαν αφανώς την Αντάντ και συμμαχήσαν με τον Kemal. Οι συμμαχίες αυτές, πέρα των άλλων, προέβλεπαν οικονομική και εξοπλιστική βοήθεια σε όπλα & πυρομαχικά. Με δεδομένο πλέον ότι ο Kemal εμφανιζόταν ως ο νέος αδιαμφισβήτητος κυρίαρχος της Τουρκίας οι συμμαχίες αυτές ήταν απόλυτα φυσιολογικές να συμβούν, κυρίως για την Γαλλία η οποία τότε ήλεγχε το 66,34% του δημόσιου τουρκικού χρέους. Οι Γάλλοι επέλεξαν τον Kemal ως πιο αξιόπιστο από τον Σουλτάνο για να πάρουν πίσω τα λεφτά τους. [12] σελ. 364, 403 και [13] σελ. 197
- ✚ Οι Ρώσοι, κυρίως για λόγους προστασίας τους από την ιμπεριαλιστική επέκταση των Άγγλων στις χώρες του Καυκάσου, στην Περσία, στην Μέση Ανατολή και ιδιαίτερα στην ευαίσθητη περιοχή των Στενών, αποφάσισαν να προσηταιρισθούν τον Kemal. Ο Lenin και οι Μπολσεβίκοι ουσιαστικά αναβίωσαν και εφάρμοζαν την πολιτική του Τσάρου Νικολάου Β', πριν το 1917. Για τον λόγο αυτό έδιναν σ την Τουρκία του Kemal άφθονα όπλα, πυρομαχικά και χρήματα. Ο Kemal, πέραν των δικών του επιδιώξεων και αντικειμενικών σκοπών, ουσιαστικά «εργαζόταν και ως Μισθοφόρος» για τα συμφέροντα των Μπολσεβίκων.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι οι συμμαχίες του Kemal με Γάλλους, Ιταλούς και Ρώσους απελευθέρωνε ολόκληρο το ανατολικό Μέτωπο και του επέτρεπε να μεταφέρει το σύνολο των δυνάμεών του στο Δυτικό Μέτωπο εναντίον των Ελλήνων. Ο Kemal γνώριζε ότι εάν κατόρθωνε να εκδιώξει τους Έλληνες, οι Άγγλοι δεν θα συνέχιζαν να πολεμούν και θα παρέδιδαν τα Στενά αμαχητί.

- ✚ Οι Αμερικανοί παρέμεναν σχετικά στο περιθώριο, περιμένοντας την επικράτηση του Kemal. Το γεγονός ότι είχαν έλθει σε επαφή με τον Kemal είναι βεβαιωμένο, χωρίς όμως να είναι γνωστές οι λεπτομέρειες κάποιας συμφωνίας. Το ότι η Μικρά Ασία ήταν γεμάτη από «ειρηνευτικές και εκπαιδευτικές αμερικανικές αποστολές» είναι και αυτό εξακριβωμένο και διαπιστωμένο. Το ότι το αμερικανικό Chester Group αλώνιζε στην Μικρά Ασία από τις αρχές του αιώνα είναι επίσης γεγονός. Αλλά οι Αμερικανοί, αποκλεισμένοι από την μοιρασιά της Συνθήκης των Σεβρών, είχαν επιλέξει ένα άλλο τρόπο να πάρουν τα δικαιούμενα και τελικά θα το κατόρθωναν και με το παραπάνω...

Τελικά, μετά τα παραπάνω, οι Έλληνες ήταν πλέον ο μόνος αντίπαλος του Kemal.

Δεν είναι σαφές εάν η νέα ελληνική ηγεσία υπό τον Γούναρη αλλά και ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος είχαν συνειδητοποιήσει πλήρως την κατάσταση. Αυτοί όμως που είχαν συνειδητοποιήσει την κατάσταση και έβλεπαν την επερχόμενη καταστροφή ήταν οι Άγγλοι αξιωματούχοι, πλην του Πρωθυπουργού τους Lloyd George ο οποίος «έπαιζε το δικό του παιχνίδι».

Την **9^η Ιουνίου 1921** σύσσωμη η Αγγλική Βουλή κατέληξε σε συμφωνία ότι: [38], [39]

«ήταν αδύνατο να συνεχιστεί η υποστήριξη του Ελληνικού Στρατού και το μόνο θέμα που είχε ρεαλιστική σημασία ήταν η προσπάθεια συμφιλίωσης με την Τουρκία. Η Αγγλία θα κινείτο πλέον προς την κατεύθυνση της αναθεώρησης της Συνθήκης των Σεβρών κατά τρόπο που να ικανοποιεί την Τουρκία».

Εάν είσαι η Αγγλία, στον βωμό της απόκτησης των πετρελαίων θα θυσιάζες τα πάντα. Αυτό στην ουσία έλεγε αυτή η απόφαση της Αγγλικής Βουλής. Στα πλαίσια αυτά την **11^η Ιουνίου 1921** ο Winston Churchill μίλησε για πρώτη φορά ανοικτά κατά της πολιτικής της Συνθήκης των Σεβρών και την **21^η Ιουνίου 1921** δήλωσε ότι ήταν πρόθυμος υπό προϋποθέσεις να βοηθήσει τους Έλληνες με διαμεσολάβηση: [14] σελ. 419- 421

«Εάν οι Έλληνες αρνηθούν την προσφορά μας για διαμεσολάβηση και με δεδομένο ότι έχουμε να συνδιαλλαγούμε με ένα παράλογο Kemal, τότε η Αγγλία θα ενεργοποιήσει την δική της πολιτική».

_ Δηλαδή τι εννοούσε ο Churchill;

Εννοούσε ότι εάν οι Έλληνες ξεκινούσαν μία απονενοημένη επίθεση θα μπορούσαν, σε περίπτωση ήττας, να προκαλέσουν ανεπανόρθωτες καταστροφές.

_ Δηλαδή και πάλι τι εννοούσε ο Churchill;

Εννοούσε «κάνετε άμεσα μία διαμεσολάβηση και συνθηκολόγηση διότι εάν πάμε σε πόλεμο οι Έλληνες θα ηττηθούν και στην συνέχεια η καταστροφή μας στα Στενά θα είναι ανεπανόρθωτη».

Ο Lord Curzon ανέλαβε την δύσκολη αποστολή να ενημερώσει τους Έλληνες για την νέα αγγλική πολιτική όπως την εννοούσε ο Churchill και κάλεσε αμέσως τον Γούναρη στο Λονδίνο όπου αφού του επεσήμανε την λανθασμένη απόφαση (η οποία είχε γίνει με ανεπίσημες προφορικές οδηγίες του Lloyd George) να απορρίψει τις προτάσεις του Kemal τον Φεβρουάριο 1921, συνέχισε με τα παρακάτω σημαντικά: [2] σελ. 399

«Η Αγγλική Κυβέρνηση έδειξε πάντοτε φιλία και συμπάθεια προς την Ελλάδα – τόσο επί των ημερών του Ελευθερίου Βενιζέλου όσο και τώρα. Η Μεγάλη Βρεταννία εξεδήλωσε την διάθεσή της όπως καταστήσει δυνατή μία ευνοϊκή για την Ελλάδα λύση του ζητήματος. Η ειρήνη είναι αναγκαία για την Αγγλία αλλά και την Ελλάδα. Μεγάλη μερίδα της Κοινής Γνώμης στην Αγγλία αλλά και στην Ινδία, φρονεί ότι η Αγγλία θα πρέπει να συνάψει ειρήνη με την Τουρκία παρά να θυσιάσει τα συμφέροντα της Βρεταννικής Αυτοκρατορίας υπέρ της Ελλάδας».

Δεν χρειάζεται να είσαι διπλωμάτης για να καταλάβεις τι σήμαιναν αυτά τα λόγια του Lord Curzon. Οι Έλληνες δεν άκουσαν τις κραυγές αγωνίας των Lord Curzon και Churchill και άγνωστο από ποιόν καθοδηγούμενοι την **21^η Ιουνίου 1921** διέταξαν γενική επίθεση κατά του Kemal.

Εάν ο Γούναρης είχε πράγματι καταλάβει τι είχε πει ο Curzon, διερωτάται κανείς,

«ποιος άλλος θα μπορούσε να είχε δώσει την διαταγή της γενικής επιθέσεως εκτός από τον Πρωθυπουργό;»

Κάποιοι θα μπορούσε να υποθέσει ότι τα δύο πλέον πιθανά πρόσωπα τα οποία είχαν έμμεση ή άμεση συμμετοχή στην απόφαση της γενικής επίθεσης ήταν είτε ο Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George ή/και ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος.

Την επόμενη ημέρα ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Lord Curzon πήρε την σκυτάλη και ενεργών πυροσβεστικά για να προλάβει τα χειρότερα πρότεινε στην Συνδιάσκεψη των Παρισίων: [2] σελ. 399 και [4] II σελ. 212 -214, 217-218 και [5] III σελ. 278.

«την δημιουργία αυτόνομης διοικητικής περιφέρειας υπό Τουρκική κυριαρχία και Χριστιανό Κυβερνήτη»

Παρά τις προειδοποιήσεις της Συνδιάσκεψης ότι εάν δεν γίνει αποδεκτή η πρόταση του Lord Curzon, οι Έλληνες θα είναι αποκλειστικά υπεύθυνοι για την κατάσταση, δυστυχώς **την 28^η Ιουνίου 1921:** [4] II σελ. 282, 283, 285 και [14] σελ. 419-21

«η Κυβέρνηση Γούναρη, απέρριψε την πρόταση του Lord Curzon»

Η Ελλάδα έχασε και δεύτερη συνεχόμενη ευκαιρία βελούδινης αποχώρησης από την Σμύρνη. Η κατάσταση πάντως έμοιαζε σαν ο Lord Curzon να παρακαλούσε τους Έλληνες να δεχθούν μία βελούδινη συνθηκολόγηση και κάποιο αόρατο χέρι τους ενθάρρυνε να συνεχίσουν τον πόλεμο. Μήπως το χέρι αυτό ήταν του Lloyd George ή του Βασιλιά Κωνσταντίνου;

Είναι δυνατόν ο Γούναρης να είχε παραπλανηθεί τόσο πολύ από τους Άγγλους; Είναι δυνατόν να είχε κάνει ένα τόσο μεγάλο λάθος; Αν όμως δεν ήταν λάθος τότε τι ακριβώς ήταν; Μήπως ήταν διπλωματική ανικανότητα και τα γεγονότα τον είχαν υπερκεράσει χωρίς να το καταλάβει; Συνήθως οι πολιτικοί είτε λόγω άγνοιας του κινδύνου ή λόγω υπέρμετρης πολιτικής αναίδειας έχουν την τάση να αναλαμβάνουν αξιώματα χωρίς να έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και εμπειρίες.

Δεν γίνεσαι όμως Πρωθυπουργός άμα δεν μπορείς να ανταπεξέλθεις στις απαιτήσεις.

Ο ίδιος ο Γούναρης ουδέποτε μίλησε ή εξιστόρησε τα παραπάνω γεγονότα.

Ο Βενιζέλος ήταν πολύ τυχερός που έχασε τις Εκλογές του Νοεμβρίου 1920, αν πράγματι τις έχασε ή τις άφησε να χαθούν...

Η απελπισμένη τελευταία επίθεση των Ελλήνων

Η γενική επίθεση κατά του Kemal εκδηλώθηκε το τριήμερο **27, 28 και 29 Ιουνίου 1921** και μετά από σειρά νικηφόρων μαχών οι Έλληνες έφθασαν στον Σαγγάριο. Μάλιστα ο Πρωθυπουργός Δημήτριος Γούναρης και ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, για να εμψυχώσουν τους Έλληνες στρατιώτες, τον Ιούνιο 1921 μετέβησαν στην Μικρά Ασία. Άδικος κόπος. Αυτές οι καταστάσεις δεν σώζονται με επισκέψεις πολιτικών...

Οι Έλληνες θα έμπαιναν όλο και πιο βαθειά στην παγίδα ξεχνώντας την βασική αρχή του Πολέμου:

«Όταν κλιμακώνεις μία κατάσταση πρέπει να έχεις ήδη έτοιμο το σχέδιο της αποκλιμάκωσης».

Μετά από την παραπάνω εξέλιξη το ούτως ή άλλως απαξιωμένο Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης των Παρισίων, προκειμένου να αποσείσει τις ευθύνες από πάνω του, την **10^η Αυγούστου 1921**: [4] || σελ. 292

«ένιψε τας χείρας του και δήλωσε αυστηρά ουδετερότητα στην ελληνο – τουρκική διαμάχη».

Ο Δ. Γούναρης, συνοδευόμενος από τον αρχιστράτηγο Παπούλα και τον υπουργό στρατιωτικών Ν. Θεοτόκη, κατά την επίσκεψή του στην Μ. Ασία (Ιούνιος 1921)

Οι Έλληνες συνέχιζαν να κωφεύουν και να παραβλέπουν τις διπλωματικές εξελίξεις στην Ευρώπη. Δέκα ημέρες αργότερα, την **20^η Αυγούστου 1921** οι καταπονημένοι Έλληνες στρατιώτες, χωρίς καμμία στρατιωτική αλλά και οικονομική βοήθεια από τους μοναδικούς θεωρητικούς συμμάχους Άγγλους, με ανύπαρκτη διοικητική μέριμνα, με μεγάλες ελλείψεις τροφίμων, εφοδίων και πυρομαχικών κατόρθωσε να προωθηθεί νικηφόρα και να φθάσει με τρία Σώματα Στρατού στις παρυφές της Άγκυρας. Ιδιαίτερη στρατιωτική αξία είχε η προέλαση του Β' ΣΣ που έφθασε στο Καλέ Γκρότο ύστερα από σκληρή πορεία μέσα από την Αλμυρά έρημο.

Τεράστια στρατιωτική επιτυχία χτισμένη πάνω σε ξύλινα διπλωματικά πόδια.

Οι επιχειρήσεις προς την Άγκυρα τον Αύγουστο 1921

Αντίπαλος των Ελλήνων ήταν η συνεχώς αυξανόμενη δύναμη του Kemal τον οποίον βοηθούσαν πλέον εμφανώς με χρήματα και πολεμικό υλικό τα «Μέλη του Ανώτατου Συμβουλίου της Συνδιάσκεψης των Παρισίων», δηλαδή η Γαλλία και Ιταλία καθώς και οι Μποσεβίκοι Ρώσοι. Στα μετόπισθεν του Kemal οι Τούρκοι πολίτες συσπειρώνονταν και βοηθούσαν σημαντικά τον ιερό αγώνα κατά των Ελλήνων, κυρίως σε θέματα πρωτόγονης αλλά ιδιαίτερα αποτελεσματικής διοικητικής μέριμνας.

Εάν έστω και λίγο να είχαν πιστέψει οι Άγγλοι τις δυνατότητες των Ελλήνων, ο Kemal θα μπορούσε να είχε εξοντωθεί και η Συνθήκη των Σεβρών ίσως θα ήταν γεγονός.

Μπορεί από στρατιωτικής πλευράς να έγιναν εξαιρετικά σπουδαίες επιχειρήσεις, το τελικό γεγονός πάντως ήταν ένα:

Η Ελλάδα, δηλαδή η προηγούμενη αλλά και η παρούσα πολιτική και η στρατιωτική ηγεσία, είχαν οδηγήσει τους άνδρες τριών Σωμάτων Στρατού στην καρδιά της Μικράς Ασίας, 900 χιλιόμετρα από την Σμύρνη, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τα Βρετανικά συμφέροντα και με την δικαιολογία ότι θα προστάτευαν έτσι τον Ελληνισμό της Σμύρνης. Με την απόφασή τους αυτή έθεταν σε κίνδυνο τόσο την ζωή των Ελλήνων στρατιωτών όσο και την ζωή αυτών που πήγαν να προστατέψουν.

Αυτοί που ξεκίνησαν αλλά και αυτοί που συνέχισαν αυτή την «εκστρατεία – περιπέτεια» έπρεπε να είχαν συνειδητοποιήσει ότι σε ένα πόλεμο τα αποτελέσματα είναι μόνον δύο, νίκη ή ήττα.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν χρειάζεται να αναλυθεί το θέμα της «ήττας». Τα αποτελέσματα είναι γνωστά και έχουν ιστορικά καλυφθεί από πολλές πτυχές.

Το ενδιαφέρον είναι να αναλυθεί η περίπτωση νίκης. Στην Μικρά Ασία δεν υπήρχε περίπτωση ολοκληρωτικής πολιτικής και στρατιωτικής νίκης. Στην καλλίτερη περίπτωση αυτό που θα επιτύχαναν οι Έλληνες τότε θα ήταν μία προσωρινή στρατιωτική λύση. Πολιτική νίκη, ακόμη και εάν στην συνέχεια υλοποιείτο η Συνθήκη των Σεβρών, δεν θα επιτυγχάνετο ποτέ.

Είναι αδύνατον για ένα νεοσύστατο, φτωχό και ανοργάνωτο Κράτος των 2-3 εκατομμυρίων να μπορέσει να καταπιεί μία έστω διαλυμένη αυτοκρατορία των 20-30 εκατομμυρίων, την οποία όμως βοηθούσαν όλες σχεδόν οι Μεγάλες Δυνάμεις.

Όταν άρχισαν να φθάνουν τα πρώτα σημάδια της στρατιωτικής ήττας τότε όλοι θυμήθηκαν την προφητεία του Αγγλικού Γενικού Επιτελείου που έγινε λίγο πριν την απόβαση των Ελλήνων στην Σμύρνη και έλεγε ότι: [\[15\] σελ. 346, 347](#)

«... θα δημιουργήσει μία εστία διαρκών αναταραχών που πιθανώς θα κορυφωθούν με μία οργανωμένη απόπειρα των Τούρκων να ανακτήσουν τα εδάφη τους».

Τότε όλοι θυμήθηκαν και τον Στρατηγό Ιωάννη Μεταξά, που είχε προειδοποιήσει τον Βενιζέλο «Το ελληνικό κράτος δεν είναι έτοιμο, σήμερα, για την διακυβέρνηση και την εκμετάλλευση μιας τόσο εκτεταμένης περιοχής». {Κεφ. 8, σελ. 23}

Η διπλωματική ήττα των Ελλήνων είχε συμβεί με την απόφαση για την απόβαση στην Σμύρνη. Η στρατιωτική ήττα, η οποία θα ολοκλήρωνε την καταστροφή, θα ερχόταν 3,5 χρόνια αργότερα.

Η αντεπίθεση του Κεμάλ

Η πρώτη οργανωμένη και σφοδρή αντεπίθεση των δυνάμεων του Kemal κατά των Ελλήνων έγινε την **28^η Αυγούστου 1921**. Ενώ οι τουρκικές δυνάμεις συνεντρίβησαν, η Ελληνική πολιτική και στρατιωτική ηγεσία δεν μπόρεσε να μετατρέψει αυτήν την τακτική νίκη σε στρατηγική. Ουσιαστικά έδωσε πολύτιμο χρόνο στον Kemal να συνεχίσει την αναδιοργάνωση και ενδυνάμωση του στρατού του.

Κανένας Έλληνας δεν κατάφερε τότε να διαπραγματευθεί με τον Kemal, διότι κανένας δεν είχε την εικόνα της συνολικής πολιτικής και στρατιωτικής κατάστασης στην περιοχή και κανένας δεν είχε συνειδητοποιήσει και μορφοποιήσει το αντικείμενο της διαπραγμάτευσης.

Κανείς δεν γνώριζε τι μπορούσε να κερδηθεί και τι μπορούσε να χαθεί...

Σύγχυση και μόνο σύγχυση...

Το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης των Παρισίων είχε νίψει τας χείρας του και οι Έλληνες ακολουθούσαν τυφλά και παγιδευμένοι την πολιτική του Lloyd George στην Ανατολή...

Έτσι οι Έλληνες, χωρίς ουσιαστικά να ηττηθούν στο πεδίο της μάχης, από διπλωματική αδράνεια και πολιτική ανικανότητα παρέμειναν καθηλωμένοι στην περιοχή του Σαγγάριου ποταμού σχεδόν για όλο τον χειμώνα του 1921-22 σε μία κατάσταση «παθητικής αμύνης» με συνεχώς αυξανόμενα προβλήματα διοικητικής μέριμνας, πείνα, κακουχίες και αρρώστιες που καταρράκωσαν το ηθικό των στρατιωτών. Περίπτωση καθαρής πολιτικής και στρατιωτικής νίκης δεν υπήρχε και αυτό φαίνεται από τον παρακάτω διάλογο του πρωθυπουργού Γούναρη με τον Στρατηγό Ξενοφώντα Στρατηγό:

Γούναρης: Πρέπει νά φύγωμεν από τήν Μικρά Ασία. Ο χειμώνας προχωρεί δριμύς, οι στρατιώτες μας καταπονούνται καί πάσχουν, μετ' ολίγον δέν θά έχωμεν τά μέσα νά τούς θρέψωμεν! Οι ξένοι αφού μάς ώθησαν εις τήν περιπετειώδη αυτήν πολιτικήν, αφού εξέθεσαν τούς δυστυχείς πληθυσμούς μέ τάς υποσχέσεις των περί ελευθερίας των λαών κλπ, προσπαθούν τώρα να εξοικονομήσουν μόνον τά συμφέροντά των, λησμονούν τάς επαγγελίας των, λησμονούν τήν ανθρωπινή αλληλεγγύην καί μας εγκαταλείπουν! Αλλά τί θ' απογίνουιν οι δυστυχείς πληθυσμοί; Πρέπει να προσπαθήσωμεν νά τούς σώσωμεν!

Ξενοφών Στρατηγός: Κύριε Πρόεδρε. Ριζική λύσις τοιούτων καταστάσεων δύναται να επιτευχθή μόνον δι' εντόνου στρατιωτικής δράσεως, οία υπήρξεν του παρελθόντος θέρους, η δέ παθητική άμυνα φθείρει τόν στρατόν και παραλύει τάς δυνάμεις του. Φρονώ, ότι είναι αδύνατον σήμερον διά τήν Ελλάδα, νά επιχειρήση νέαν μεγάλην επιθετικήν προσπάθειαν, και λόγω καταπονήσεως του στρατού και λόγω οικονομικής εξαντλήσεως, ώστε απο καθαρώς στρατιωτικής απόψεως, άν κάθε άλλη λύσις ήθελεν αποκλεισθή, πρέπει να εγκαταλείψωμεν τήν Μικρά Ασία».

Ο βαρύς χειμώνας της άκαρπης διπλωματίας

Ο Γούναρης, στην φάση αυτή είχε αντιληφθεί, όψιμα όπως και ο Βενιζέλος, το άτιμο παιχνίδι εις βάρος της Ελλάδας και άρχισε να περιφέρεται στην Ευρώπη και «εκλιπαρούσε για μία λύση». Τον Οκτώβριο 1921 ο Γούναρης συνοδευόμενος από δύο Υπουργούς του, τον Γεώργιο Μπαλατζή και τον Ρίζο Ραγκαβή, πήγε στο Παρίσι και στο Λονδίνο να ζητήσει βοήθεια. Στο Παρίσι, την **25^η Οκτωβρίου 1921**, ο νέος Πρόεδρος Aristide Briand ήταν πολύ ψυχρός απέναντι στους Έλληνες. [4] II, σελ. 310-11 Και πώς να μην ήταν ψυχρός αφού η Γαλλία ήταν ήδη στις τελικές διαδικασίες για την υπογραφή της συμφωνίας Franklin – Bouillon με την Τουρκία.

Ο Γούναρης και οι Υπουργοί του έφυγαν με άδεια χέρια από το Παρίσι και την **26^η Οκτωβρίου 1921** πήγαν στο Λονδίνο να συναντηθούν με τον Lord Curzon. Πράγματι ο Lord Curzon τους ανακοίνωσε ένα «σχέδιο ειρήνης για την Μικρά Ασία» αλλά παραδόξως ο Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George συνέχιζε το παράλογο πλέον παιχνίδι του στην αντίθετη κατεύθυνση: [11] σελ.265 και [4] II, σελ. 312

«δηλώνοντας την μεγάλη του φιλία για την Ελλάδα και λέγοντας ότι θα χρησιμοποιούσε όλη του την πολιτική δύναμη για το συμφέρον της»

Ο Lloyd George ψευδοτάνα ασύστολα την στιγμή που η Αγγλία ... αδυνατούσε να υποστηρίξει την Ελλάδα οικονομικά και στρατιωτικά. Οι αγγλικοί οικονομικοί κύκλοι είχαν αποσύρει τις δανειακές εγγυήσεις προς την Ελλάδα. Η ήδη οικονομικά κατεστραμμένη Ελλάδα στο εξής, για να διατηρηθεί στην Μικρά Ασία και ουσιαστικά να προωθήσει τα Βρετανικά συμφέροντα στην περιοχή, θα αναγκαζόταν να παίρνει δάνεια με υψηλούς τόκους, δηλαδή «θαλασσοδάνεια».

Ο Γούναρης στο Λονδίνο βρέθηκε σε αδιέξοδο. Άλλα έλεγε ο Πρωθυπουργός και άλλα ο Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας. Ποιόν έπρεπε να πιστέψει; Ποιανού τον δρόμο έπρεπε να ακολουθήσει; Εάν υπήρχε ελληνική διπλωματία θα γνώριζε ότι μεταξύ του Lloyd George και του Lord Curzon υπήρχε αντιπαλότητα και ότι θα έπρεπε να επιλέξει τον τελευταίο. Εάν υπήρχε ελληνική διπλωματία θα γνώριζε ότι τότε η πολιτική του Lloyd George είχε αρχίσει να πέφτει σε δυσμένεια και για τον λόγο αυτό ο Γούναρης θα έπρεπε να είχε ακολουθήσει αυτά που του έλεγε το «βαθύ Κράτος της Μεγάλης Βρετανίας», δηλαδή ο Lord Curzon. Το βαθύ κράτος, στο οποίο ανήκε παραδοσιακά η οικογένεια του Viceroy of India Lord Curzon, θα ήταν αυτό που μερικούς μήνες αργότερα θα ανέτρεπε τον Lloyd George και την πολιτική του στην Αγγλία. [16] σελ. 565

Δυστυχώς ο Γούναρης επέλεξε να ακούσει τον Πρωθυπουργό Lloyd George. Δεν ήταν τυχαίο το ότι η Μεγάλη Βρετανία ουδέποτε ανακήρυξε τον Lloyd George ως Sir.

Ευτυχώς όμως που ο Lord Curzon δεν υπάκουε πλέον στον Πρωθυπουργό του και προχώρησε στην εκπόνηση του «σχεδίου ειρήνης για την Μικρά Ασία» το οποίο, τον **Δεκέμβριο 1921** εγκρίθηκε από το Αγγλικό Κοινοβούλιο και απέμενε η τυπική συμφωνία Ανώτατου Συμβουλίου, δηλαδή της Γαλλίας και της Ιταλίας για να υλοποιηθεί.

Η τυπική συμφωνία θα καθυστερούσε μερικούς μήνες διότι στην Γαλλία έπεσε η Κυβέρνηση του μετριοπαθούς Aristide Briand και στην Προεδρία επανήλθε ο Raymond Poincare ενώ στην Ιταλία σχηματίστηκε νέα Κυβέρνηση με Πρωθυπουργό τον Luigi Facta.

Ο Raymond Poincare και ο Luigi Facta

Εν τω μεταξύ ενώ ο Νικόλαος Καλογερόπουλος επισκεπτόταν τον Ιανουάριο 1922 το Λονδίνο για διαβουλεύσεις με τους Άγγλους, στην Ελλάδα πλήθαιναν οι φωνές απόγνωσης για την επερχόμενη καταστροφή. Τον **Ιανουάριο του 1922** ο αμφιλεγόμενος Υπάτος Αρμοστής της Σμύρνης Αριστείδης Στεργιάδης σε ομιλία στο ξενοδοχείο της Μεγάλης Βρεταννίας του προς τα Μέλη της «Κοινής των Αλυτρώτων Επιτροπείας» δήλωνε τα παρακάτω: ^[17]

«Κύριοι πρέπει να εννοήσετε ένα γεγονός. Η Ελλάς μετέβη εις την Μικράν Ασίαν πολύ προώρως και μάλιστα εις εποχήν κατά την οποίαν είχε δοκιμασθεί προηγουμένως από αγώνας συνεχείς και κοπιώδεις. Δεν γνωρίζω εάν έπρεπε να αποδυθεί κατόπιν τούτου εις τόσον μακράς εκστρατείας εκεί. Εκείνο όμως το οποίον αντιλαμβάνομαι και το εισηγήθην αρμοδίως είναι το εξής: Η Ελλάς δεν δύναται ούτως ή άλλως να συνεχίσει τον αγώνα αυτόν και συνεπώς είναι υποχρεωμένη αργά ή γρήγορα να τον εγκαταλείψει».

Λίγο καθυστερημένα είχε αποφασίσει ο αλλοπρόσαλλος Στεργιάδης να εκθέσει τον Βενιζέλο... τον άνθρωπο που τον είχε επιλέξει για Υπάτο Αρμοστή.

Λίγο αργότερα και εν αναμονή εγκρίσεως της προτάσεως του Lord Curzon από Γάλλους και Ιταλούς, ο Γούναρης την **15^η Φεβρουαρίου 1922** έστειλε μία επιστολή με την οποία εξέθετε στους Άγγλους την απελπιστική κατάσταση που βρισκόταν ο Ελληνικός Στρατός στην Μικρά Ασία και ζητούσε χρήματα, πολεμικά εφόδια και στρατιωτικές ενισχύσεις. Ο Γούναρης στην επιστολή του τολμούσε και μιλούσε και για «κάποιες συμμαχικές δυνάμεις» οι οποίες μαζί με τους Ρώσους βοηθούσαν τον Kemal. Στην Διάσκεψη των νικητριών δυνάμεων που έγινε στο Λονδίνο την 21^η Φεβρουαρίου, ουδείς ασχολήθηκε με την επιστολή Γούναρη και ο Καλογερόπουλος επέστρεψε στην Αθήνα με «άδεια χέρια». Απλά ο Lord Curzon, στην απάντησή του, την **6^η Μαρτίου 1922**, περιορίστηκε να απαντήσει ότι πίεζε για μια διπλωματική λύση του θέματος. ^{[4] II, σελ. 350 και [11] σελ. 265}

Ήταν προφανές ότι συναντούσε την αντίδραση των Γάλλων και των Ιταλών.

Τελικά, παρά τις αντιρρήσεις που εξέφρασαν και πάλι κάποιοι Άγγλο – Ινδοί κύκλοι υπέρ της Τουρκίας, την **27^η Μαρτίου 1922**, ο Lord Curzon συναντήθηκε με τον Raymond Poincare και τον Ιταλό Υπουργό Εξωτερικών Carlo Schanzer στις Κάννες όπου συνέταξαν από κοινού μία Διακοίνωση για ειρήνη μεταξύ των δύο χωρών. Το νέο σχέδιο ειρήνης των συμμάχων προέβλεπε: ^[18]

Ανασύσταση του Τουρκικού Κράτους στην Μικρά Ασία χωρίς καμμία ενδιάμεση αλλοίωση της Τουρκικής κυριαρχίας από την Μεσόγειο, τις ακτές του Αιγαίου, τα Στενά, την Κωνσταντινούπολη, την Μαύρη Θάλασσα, τον Καύκασο, την Περσία μέχρι την Μεσοποταμία. Η Μεσοποταμία ήταν εκτός.

Στα Στενά η Τουρκία θα περιοριζόταν στην ασιατική ακτή και θα όριζε και μία αποστρατικοποιημένη περιοχή όπου μία Συμμαχική Δύναμη θα παρέμενε ως εγγύηση για την ελεύθερη και απρόσκοπτη διέλευση των πλοίων.

Η Καλλίπολη, η Λήμνος, η Ίμβρος, η Τένεδος, η Σαμοθράκη, η Μυτιλήνη και οι νησίδες της θάλασσας του Μαρμαρά θα αποστρατικοποιούνταν.

Οι Έλληνες θα αποχωρούσαν εντός 4 μηνών από την Μικρά Ασία

Είναι απίστευτο και αποτελεί αντικείμενο μελέτης για το πώς οι επιτήδριοι Άγγλοι θα μετέτρεπαν στην συνέχεια μία διένεξη της Αντάντ με την Τουρκία σε πρόβλημα Ελλάδας – Τουρκίας.

Ο Αθηναϊκός Τύπος δέχθηκε το νέο σχέδιο ειρήνης με έκπληξη και αγανάκτηση κατά των Άγγλων, ότι εγκατέλειπαν τους χριστιανικούς πληθυσμούς της Μικράς Ασίας απροστάτευτους στα χέρια των Τούρκων και ότι έδιναν μεγαλύτερη σημασία στην ρύθμιση του καθεστώτος των Στενών για να ικανοποιήσουν τα δικά τους συμφέροντα.

Σωστή η διαπίστωση του Αθηναϊκού Τύπου αλλά οι Αθηναίοι Δημοσιογράφοι δεν είχαν συνειδητοποιήσει ότι κινδύνευε πλέον ολόκληρη η Ελλάδα και ότι οι Έλληνες δεν ήταν αυτοί οι ρυθμιστές της καταστάσεως.

Αυτή την φορά η Ελληνική Κυβέρνηση αποδέχθηκε την πρόταση των Συμμάχων, ζητούσε μία προθεσμία 4 μηνών και ήλπιζε σε μία βελούδινη αποχώρηση από την Μικρά Ασία. ^{[11] σελ. 266}

Για ποιο λόγο όμως θα δεχόταν την πρόταση των Συμμάχων ο Kemal;

- Ο Kemal είχε την ορμή της νίκης με το μέρος του απέναντι σε ένα εξασθενημένο ελληνικό στρατό που είχε σηκώσει λευκή σημαία.
- Ο Kemal είχε τα δύο από τα τρία μέλη των Συμμάχων, την Γαλλία και την Ιταλία να τον υποστηρίζουν κάτω από το τραπέζι και μόνο και μόνο για τυπικούς λόγους να συμμετέχουν στην σύνταξη της προτάσεως των Συμμάχων.

- Ο Kemal είχε τους Ρώσους να τον υποστηρίζουν εμφανώς. Άλλωστε οι Ρώσοι τον είχαν ήδη πληρώσει για τις μισθοφορικές του υπηρεσίες {σελ. 6}. Τυχόν αποδοχή της προτάσεως των Συμμάχων ίσως άνοιγε το μέτωπο του Καυκάσου με τους Ρώσους.
- Ο Kemal δεν εμπιστευόταν μήτε τους Έλληνες ούτε τους Άγγλους ότι δεν θα αθετούσαν την ανακωχή.

Εντούτοις, την **5^η Απριλίου 1922** η Κυβέρνηση της Άγκυρας, απάντησε ότι: ^{[11] σελ. 267}

«δέχεται την συνθηκολόγηση αλλά με σαφείς εγγυήσεις ότι οι Έλληνες θα αποχωρούσαν σε 4 μήνες από την Μικρά Ασία και δεν θα προέβαιναν σε νέες επιθέσεις».

Κάτω από το εξαιρετικά θαυμαστό πνεύμα της «αόρατης συναίνεσης» των Τούρκων, τρεις ημέρες αργότερα η Κυβέρνηση του Σουλτάνου απήντησε και αυτή με μία ασαφή θέση η οποία δεν περιείχε καμμία ουσία, καμμία σημασία και ουσιαστικά άφηγε στον Kemal τον πρώτο λόγο.

Η διαπραγματέυση (;) συνεχίστηκε και με νέα επιστολή του την **23^η Απριλίου 1922**, ο Kemal επέμενε στην αρχική του θέση για τις ελληνικές εγγυήσεις. Δεν είναι σαφές ποιες εγγυήσεις δεν ήθελε να δώσει ο Γούναρης ή οι Άγγλοι, αλλά η θέση του Kemal ήταν σαφής. Οι Σύμμαχοι του είχαν κάνει μία πρόταση και είχε απαντήσει πολύ λογικά. Δεν είχε απορρίψει την πρόταση. Τουναντίον μάλιστα αποδεχόταν αλλά εν μέσω ενός εξαιρετικά εχθρικού περιβάλλοντος ζητούσε κάποιες εγγυήσεις.

Ήταν στα χέρια της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας να επιβάλλουν τις εγγυήσεις αλλά δεν το έκαναν. Θα μπορούσαν κάλλιστα να παρέξουν αυτές τις εγγυήσεις και να οδηγήσουν τους Έλληνες ασφαλώς έξω από την Μικρά Ασία αλλά δεν το έκαναν.

Για ποιο λόγο δεν το έκαναν; Μήπως κάποιοι από τους Συμμάχους δεν συμφωνούσαν; Μήπως κάποιοι μέσα στην Αγγλική Κυβέρνηση επίσης δεν συμφωνούσαν; Ο λόγος ήταν απλός.

Όσο δεν είχαν ακόμη εξασφαλίσει το καθεστώς των Στενών, οι Άγγλοι δεν θα άφηναν τους Έλληνες να φύγουν από την Μικρά Ασία και να μείνουν οι ίδιοι στο έλεος του Kemal.

Το γεγονός είναι ότι τελικά παρά την θετική απόφαση της Ελληνικής Κυβερνήσεως να δεχθεί την συνθηκολόγηση, η πρόταση του Kemal έμεινε αναπάντητη.

Κάποιοι άλλοι είχαν αποφασίσει για την Ελλάδα να συνεχίσει τον πόλεμο στην Μικρά Ασία.

Η οικονομική και κυβερνητική κρίση στην Ελλάδα – Σχέδιο κατάληψης της Πόλης

Εν τω μεταξύ στην Ελλάδα ξέσπασε κυβερνητική και οικονομική κρίση. Ο πόλεμος στην Μικρά Ασία είχε εξαντλήσει οικονομικά την Ελλάδα και οι Μεγάλες Δυνάμεις, μη εξαιρουμένης της Αγγλίας δεν ενέκριναν πλέον νέα δάνεια. Η εσωτερική οικονομική κατάσταση ήταν άθλια. Δεν υπήρχαν άλλα περιθώρια για νέες φορολογίες και πληθωριστικό χρήμα. Έτσι ο Υπουργός Οικονομικών Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης συνέλαβε και εκτέλεσε με επιτυχία ένα έξυπνο τρόπο συλλογής πόρων, αυτό της διχοτόμησης του χαρτονομίσματος. Η αριστερή πλευρά χρησιμοποιούταν ως νόμισμα στη μισή αξία του ακεραίου χαρτονομίσματος (π.χ. το εκατοντάδραχμο άξιζε πλέον πενήντα δραχμές) και η δεξιά πλευρά του χαρτονομίσματος ανταλλάσσόταν με έντοκη ομολογία στη μισή αξία του ακεραίου χαρτονομίσματος. Το σύστημα αυτό κατάφερε να μην κυκλοφορήσει νέο χαρτονόμισμα, το οποίο θα δημιουργούσε πληθωριστικές πιέσεις και συγκέντρωνε πολύ γρήγορα ένα μεγάλο χρηματικό ποσό για τη χρηματοδότηση του πολέμου. Οι Έλληνες, έχοντας συνειδητοποιήσει πλήρως την δύσκολη οικονομικά κατάσταση, αποδέχθηκαν την νομισματική διχοτόμηση. ^{[2] σελ. 400}

Ο Πρωθυπουργός Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης

Όσον αφορά την πολιτική κρίση, ο Δημήτριος Γούναρης ήταν σε απόγνωση, ήταν απογοητευμένος, ήταν πελαγωμένος και αρχές Μαΐου 1922 παραιτήθηκε. Ο Νικόλαος Στράτος κλήθηκε να σχηματίσει

κυβέρνηση αλλά το σχήμα του δεν εγκρίθηκε από την Βουλή. Τελικά την **16^η Μαΐου 1922** ο Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης ορίστηκε νέος Πρωθυπουργός ο οποίος σχημάτισε νέα Κυβέρνηση στην οποία συμμετείχαν και οι Δημήτριος Γούναρης και Νικόλαος Στράτος.

Η νέα Κυβέρνηση Πρωτοπαπαδάκη την **23^η Μαΐου 1922** αντικατέστησε τον Αρχιστράτηγο Αναστάσιο Παπούλα με τον Στρατηγό Γεώργιο Χατζηανέστη. Ενώ οι επίσημοι λόγοι αντικατάστασης του Παπούλα αναφέρονται στο όριο ηλικίας (;), οι ανεπίσημες απόψεις κάνουν λόγο για διαφωνία του Παπούλα με τον αλλοπρόσαλλο Υπάτο Αρμιοστή Αριστείδη Στεργιάδη για το θέμα της Μικρασιατικής Άμυνας. Η τελευταία εκδοχή είναι η πλέον πιθανή διότι δεν φαίνεται λογικό να αντικαθιστάς τον Αρχηγό του Στρατού εν μέσω μιας κρίσιμης στρατιωτικά κατάστασης με την δικαιολογία του ορίου ηλικίας.

Συγκεκριμένα, με το ενδεχόμενο της αποχώρησης των Ελληνικών Δυνάμεων από την Μικρά Ασία και τα συνεχή διπλωματικά αδιέξοδα, το ελληνικό στοιχείο της Σμύρνης από τον Οκτώβριο 1921 είχε αποφασίσει να πάρει την τύχη του στα χέρια του και κινητοποιώντας τον Ελληνισμό της Μικράς Ασίας δημιούργησε την «*Ελληνική Μικρασιατική Άμυνα*» για την δημιουργία ανεξάρτητης στρατιωτικής δύναμης και με απώτερο αντικειμενικό σκοπό την ανακήρυξη της Αυτονομίας. Η ηγεσία της Μικρασιατικής Άμυνας προσφέρθηκε στον Αρχιστράτηγο Παπούλα αλλά η επίσημη Ελληνική Κυβέρνηση δεν στήριξε την προσπάθεια των Ελλήνων της Μικράς Ασίας, ούτε και ανεπίσημα όπως τουλάχιστον είχε κάνει στο παρελθόν με τους Μακεδονομάχους. Αυτή η κατάσταση δημιούργησε σοβαρές τριβές μεταξύ του Στρατηγού Παπούλα και του αλλοπρόσαλλου Υπάτου Αρμιοστή Αριστείδη Στεργιάδη. Ο Στεργιάδης, για τον οποίο υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες για το κατά πόσο εξυπηρέτησε τα ελληνικά ή τα αγγλικά συμφέροντα, πολέμησε την υπόθεση της Μικρασιατικής Άμυνας και φέρεται να έχει πει ότι:

«Απαγορεύω την οργάνωση χωριστικού κινήματος εις την Μικρασίαν.»

Ο Παπούλας αποστρατεύθηκε, ο Χατζηανέστης παρέλαβε την ηγεσία του Στρατού και σχεδόν άμεσα αντικατέστησε τους Διοικητές των τριών Σωμάτων Στρατού της Μικράς Ασίας. Οι παραπάνω κινήσεις αντικαταστάσεως της ηγεσίας τους Στρατού από τον Στρατηγό Χατζηανέστη, στην πιο κρίσιμη ώρα του πολέμου ως κριθεί από τους στρατιωτικούς εμπειρογνώμονες. Δεν φαίνονται όμως ως λογικές κινήσεις αλλά μία κρίση «κατόπιν εορτής» δεν έχει σημασία.

Ο Αναστάσιος Παπούλας, ο Υπάτος Αρμιοστής Στεργιάδης και ο Γιώργος Χατζηανέστης

Ενώ η πρόταση του Kemal της **5^{ης} Απριλίου 1922** είχε μείνει αναπάντητη, η Ελληνική Κυβέρνηση προχώρησε σε ένα ακόμη πιο απονενομημένο διάβημα. Η Ελληνική Κυβέρνηση, είτε παρακινούμενη από αδράστες δυνάμεις ή με την παραίνεση του Βασιλιά Κωνσταντίνου αποφάσισε να επιτεθεί από την Θράκη και να καταλάβει την Κωνσταντινούπολη. Στα πλαίσια αυτά την **29^η Ιουνίου 1922** η Ελλάδα ανακοίνωσε στους Συμμάχους ότι: [4] II, σελ. 392 και [2] σελ. 1100

«η Ελληνική Κυβέρνηση έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι μόνον η κατάληψη της Πρωτεύουσας της Αυτοκρατορίας Κωνσταντινούπολης από τον Ελληνικό Στρατό θα επέβαλε στους Τούρκους την τελική σύναψη της ειρήνης».

Ο γενναίος, έντιμος, μορφωμένος αλλά χωρίς πολεμική εμπειρία Στρατηγός Χατζηανέστης, πιστός στην νέα Κυβέρνηση, μόλις ανέλαβε την Αρχιστρατηγία είχε προβεί σε επιθεώρηση του Μετώπου όπου διαπίστωσε τα παρακάτω: [2] σελ. 896

Μπορεί το επιθετικό πνεύμα της Στρατιάς να είχε πέσει αλλά σε περίπτωση επίθεσης των Τούρκων, οι Έλληνες θα κρατούσαν.

Η κατάσταση του Τουρκικού Στρατού ήταν οικτρά και δεν είχε καμμία επιθετική δυνατότητα.

Θα μπορούσε να ενισχύσει τις δυνάμεις της Θράκης με δυνάμεις από την Μικρά Ασία προκειμένου να υλοποιηθεί το σχέδιο της Κυβέρνησης για την κατάληψη της Πόλης.

Ο Χατζηανέστης ήταν ένας Στρατηγός «εκτός τόπου και χρόνου» και είχε κάνει μία 100% λάθος εκτίμηση για τα δύο πρώτα σημεία της αναφοράς του. Με το τρίτο σημείο, αφ' ενός μεν ενθάρρυνε τους πολιτικούς στην εφαρμογή του απονενομημένου εγχειρήματος της κατάληψης της Πόλης και αφ' ετέρου αποδυνάμωνε τις ήδη καταπονημένες δυνάμεις της Μικράς Ασίας.
Δεν χρειάζονται τέτοιοι Στρατηγοί...

Η δήλωση της ελληνικής Κυβερνήσεως της 29^{ης} Ιουνίου 1922 συνοδεύτηκε με μία άμεση αποβίβαση 25.000 ανδρών στην **Ραιδεστό** για ενίσχυση των δυνάμεων που θα επιχειρούσαν για την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης.

Όλα αυτά συνιστούσαν ένα πολύ μεγάλο στρατηγικό αλλά και διπλωματικό λάθος διότι:

#1 Ήταν αντίθετο με την θέση των Συμμάχων η οποία εκφράστηκε άμεσα με μία διπλωματική νότα η οποία προειδοποιούσε τους Έλληνες ότι: ^{[11] σελ. 267}
«τα συμμαχικά στρατεύματα στην περιοχή των Στενών θα απωθούσαν οιαδήποτε στρατιωτική κίνηση εναντίον της περιοχής των Στενών».
Τα Στενά και η Πόλη δεν προοριζόταν για τους Έλληνες και αυτό έπρεπε να το γνωρίζουν οι Έλληνες πολιτικοί.

#2 Ήταν αντίθετο με την πολιτική των Ρώσων οι οποίοι είχαν εκφρασθεί επανειλημμένα επ' ουδενί ήθελαν τους Έλληνες, τους υπηρέτες των ιμπεριαλιστών στα Στενά και την Πόλη. Μάλιστα την 19^η Ιουλίου 1922, η Σοβιετική Ρωσία (δηλαδή ο Κομμουνιστής Lenin) διαμαρτυρήθηκε στους Άγγλους, Γάλλους και Ιταλούς διότι επέτρεψαν την είσοδο των Ελλήνων στα Δαρδανέλλια. ^[19]

#3 Ήταν αντίθετο προς την θέση του Kemal ο οποίος εκείνη την στιγμή είχε την ορμή της νίκης με το μέρος του. Μέχρι τότε στην ουσία ο Kemal περίμενε υπομονετικά και μόνο με μικρές επιθέσεις έδειχνε την δύναμή του και ανάγκαζε τους Έλληνες να υποχωρούν σιγά-σιγά προς τα παράλια. Δεν ήθελε ακόμη να εξαπολύσει γενική επίθεση διότι προφανώς περίμενε τα αποτελέσματα της ειρηνευτικής διαδικασίας.

Η Ελλάδα με την απόφασή της να επιτεθεί στα Στενά, διέλυε και την τρίτη ευκαιρία μιας βελούδινης αποχώρησης από την Μικρά Ασία.

Μετά από όλα αυτά τα γεγονότα η Αγγλική Βουλή των Κοινοτήτων αποφάσισε να καλέσει τον Lloyd George ουσιαστικά να λογοδοτήσει για την κατάσταση που είχε δημιουργήσει στην Μικρά Ασία. Ο αχαρκτήριστος πλέον Lloyd George, την **4^η Αυγούστου 1922**, έδινε στην Βουλή των Κοινοτήτων τα παρακάτω ρεαλιστικά αλλά τρομακτικά στοιχεία τα οποία περικλείουν όλο το δράμα της Ελλάδας μέσα σε δύο παραγράφους: ^[20]

«Ξεχνώ αυτόν που είπε ότι δεν ήμασταν ακριβοδίκαιοι απέναντι στις δύο πλευρές. Είμαι βέβαιος ότι δεν ήμασταν. Τι πραγματικά συνέβη; Εδώ είναι ένας πόλεμος ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Υπερασπιζόμαστε την Πόλη από τα δύο μέρη. Είναι πολύ σημαντικό και δεν πρέπει να παραβλέπουμε αυτό το γεγονός. Εάν δεν ήμασταν εκεί, δεν υπάρχει καμμία αμφιβολία ότι οι Έλληνες θα καταλάμβαναν την Πόλη μέσα σε λίγες ώρες, και αυτό θα προκαλούσε ίσως μία απόφαση. Τώρα όμως (που εμείς φυλάμε την πρωτεύουσα) ένας δρόμος υπάρχει για τους Έλληνες να προκαλέσουν αυτήν την απόφαση, και αυτός είναι να περπατήσουν μέσα σε απέραστα φαράγγια εκατοντάδες μίλλια στην ενδοχώρα. Δεν γνωρίζω εάν άλλος στρατός θα μπορούσε να είχε πάει τόσο μακριά όσο οι Έλληνες. Ήταν μία πολύ τολμηρή και επικίνδυνη επιχείρηση...

και συνέχιζε μάλλον ανερυθρίαστος

*«Υπάρχουν υπαινιγμοί, όχι καθολικοί, χωρίς έρεισμα, ότι οι δυνάμεις του Kemal επανεξοπλίζονται από την Ευρώπη. Κάτω από άλλες περιστάσεις θα είχε επιτραπεί στους Έλληνες να μπλοκάρουν τις ακτές της Μικράς Ασίας...
Οι Κεμαλιστές δεν δέχονται την ειρήνη διότι όπως λένε δεν τους δίνουμε ικανοποιητικούς όρους συνθηκολόγησης, ενώ από την άλλη πλευρά δεν επιτρέπουμε στους Έλληνες να διεξάγουν τον πόλεμο με πλήρη τους δυνάμεις. Δεν μπορούμε αυτό να το αφήσουμε να συνεχιστεί επ' αόριστον, προς μεγάλη διασκέδαση του Kemal, γεγονός που τελικά θα εξαντλήσει αυτή την μικρή χώρα της οποίας οι άνδρες είναι σε εμπόλεμη κατάσταση για δέκα ή δώδεκα χρόνια, με τον ένα πόλεμο μετά τον άλλο και η οποία δεν έχει και ατέλειωτους πόρους».*

Ο Lloyd George ομολογούσε ένα φόνο εκ προμελέτης...

Η τελική επίθεση του Kemal

Ο λόγος-απολογία του Lloyd George στην Βουλή των Κοινοτήτων διευκρίνισε τις προθέσεις του απέναντι στον Kemal και διέλυσε κάθε ίχνος εμπιστοσύνης προς τους Άγγλους. Οι προσπάθειες του Υπουργού Εξωτερικών Lord Curzon για μία έντιμη ειρήνη έσβησαν από τον λόγο του τυχοδιώκτη Πρωθυπουργού Lloyd George. Οι Πρωτοπαπαδάκης και Γούναρης ατυχώς ερμήνευσαν ότι πίσω από τα λόγια Lloyd George κρυβόταν το σύνθημα για την συνέχιση του πολέμου κατά του Kemal. Είναι προφανές ότι ο Kemal δεν είχε να περιμένει τίποτε από τους Άγγλους και τότε πήρε την τελική του απόφαση για γενική επίθεση μέχρι να φύγουν όλοι οι ξένοι από την Μικρά Ασία. Η γενική επίθεση των δυνάμεων του Kemal άρχισε την **18^η Αυγούστου 1922** σε ένα εκτεταμένο Μέτωπο από την Αλμυρά Έρημο μέχρι την Κιουτάχεια. Η μπλε διακεκομμένη γραμμή στον χάρτη δείχνει τις θέσεις των Ελλήνων την 20^η Αυγούστου 1921 και μετά την σταδιακή χειμερινή υποχώρηση η κόκκινη γραμμή δείχνει το συνολικό Μέτωπο της επίθεσης του Kemal την **18^η Αυγούστου 1922**.

Μόλις οκτώ ημέρες αργότερα, την **26^η Αυγούστου 1922** το ελληνικό Μέτωπο διασπάστηκε και οι Έλληνες άρχισαν να υποχωρούν σε τρεις κύριους άξονες, ένα προς το Πάνορμο με σκοπό να περάσουν με πλοία στην Ραιδεστό, ένα προς το Δεκελί με σκοπό να περάσουν στην Μυτιλήνη και ένα προς τον Τσεσμέ με σκοπό να περάσουν στην Χίο.

«Οι Έλληνες ήταν ένας στρατός που δεν ήθελε πλέον να πολεμήσει. Ενδόμυχα όλοι οι στρατιώτες γνώριζαν ότι πολεμούσαν για τα συμφέροντα άλλων».

Με μπλε γραμμή είναι τα όρια που είχε καθορίσει το Ανώτατο Συμβούλιο για τους Έλληνες.
Με μπλε διακεκομμένη η μέγιστη προώθηση των Ελλήνων την 20^η Αυγούστου 1921 και με κόκκινη το Μέτωπο επίθεσης του Kemal την 18^η Αυγούστου 1922

Ο Στρατηγός Χατζηανέστης «θεωρήθηκε» ότι έκανε συνεχόμενες λανθασμένες στρατηγικές επιλογές και αντικαταστάθηκε άμεσα από τον Στρατηγό Τρικούπη ο οποίος βέβαια ήταν αδύνατο να αναστρέψει την κατάσταση. [2] σελ.898

Ο πρόσφατα τοποθετηθείς Αρχηγός του Επιτελείου, Στρατηγός Χατζηανέστης, ένας πολύ ανεπαρκής αξιωματικός, απέτυχε πλήρως και αντικαταστάθηκε την 4^η Σεπτεμβρίου 1922 από τον Στρατηγό Τρικούπη. Αλλά ήταν πλέον αργά... [21]

Οι ελληνικές δυνάμεις διαλύθηκαν και την **9^η Σεπτεμβρίου 1922** οι Τούρκοι κατέλαβαν την Σμύρνη. Όπως ήταν φυσικό η Κυβέρνηση των Πρωτοπαπαδάκη, Γούναρη, Στράτου έπεσε και την **10^η Σεπτεμβρίου 1922** σχηματίστηκε Κυβέρνηση Σωτηρίας υπό τον Ν. Τριανταφυλλάκο. [2] σελ. 400 Μέχρι τις **20 Σεπτεμβρίου 1922** κανείς Έλληνας στρατιώτης δεν είχε μείνει στην Μικρά Ασία.

Οι σφαγές, οι βιασμοί, οι φωτιές, οι λεηλασίες, οι πνιγμοί και η απόγνωση των Ελλήνων στην προκυμαία της Σμύρνης έχουν περιγραφεί με τις πιο ανατριχιαστικές λεπτομέρειες και δεν αποτελούν αντικείμενο του παρόντος.

Ας βαραίνουν πάντως την ψυχή αυτών που προετοίμασαν και εκτέλεσαν αυτήν την καταστροφή.
Ο ίδιος ο Kemal βρήκε δικαιολογία για την ψυχή του: ^[22] σελ. 372
«Ένα δυσάρεστο ατύχημα...»

Οι υπόλοιποι υπεύθυνοι, Έλληνες και ξένοι, σιώπησαν...
Οι Βασιλιάς Κωνσταντίνος, Βενιζέλος, Γούναρης, Στρεϊτ, Στεργιάδης, Ρέπουλης κλπ. ας αποφασίσουν μόνοι τους, από εκεί που είναι, το μέγεθος της ευθύνης τους...

Από ένα Άγγλο και μάλιστα κάποιον σαν τον Lloyd George δεν μπορείς να περιμένεις μετάνοια και συμπόνια. Οι δικαιολογίες του και η αυτό-συγχώρηση χώρεσαν στα βιβλία που έγραψε...

Ο ανεκδιήγητος Υπάτος Αρμοστής Αριστείδης Στεργιάδης, μία ημέρα πριν την είσοδο των Τούρκων στη Σμύρνη διέφυγε με πλοίο των ξένων Δυνάμεων και παίρνοντας μαζί του όλο το αρχείο της ύπατης αρμοστείας. Εγκαταστάθηκε αρχικά στο Monte Carlo και στη συνέχεια μετακόμισε στη Νίκαια της Γαλλίας. Μετά την φυγή του δεν επισκέφθηκε ποτέ την Ελλάδα, φοβούμενος την θανατική καταδίκη, που λόγω και των αντιδράσεων της κοινής γνώμης θα του επιβαλλόταν. Υπάρχουν απόψεις, που όμως πρέπει να διερευνηθούν περισσότερο, ότι ο Στεργιάδης ήταν άμεσα ελεγχόμενος από τους Άγγλους. ^[23]

Οι συνέπειες της κατάρρευσης των Ελλήνων

Η κατάρρευση του ελληνικού στρατού είχε σαν συνέπεια αυτό που τόσο πολύ φοβόντουσαν οι Άγγλοι και ιδιαίτερα ο τυχοδιώκτης Πρωθυπουργός τους: ^[16] σελ. 581

«άφησε τις μικρές αγγλικές δυνάμεις κατοχής των Στενών και της Πόλης εκτεθειμένες στις δυνάμεις του Kemal».

Πράγματι οι μεθυσμένες από την επιτυχία κατά των Ελλήνων δυνάμεις του Kemal, αμέσως μετά την Σμύρνη, στράφηκαν προς βορρά, προς την θάλασσα του Μαρμαρά και την Κωνσταντινούπολη. Οι Άγγλοι συνειδητοποίησαν τον κίνδυνο και την **11^η Σεπτεμβρίου 1922** προειδοποίησαν τους Τούρκους ότι δεν θα επιτρέψουν παραβίαση της περιοχής των Στενών. ^[14] σελ. 447
Τέσσερις ημέρες αργότερα, την **15^η Σεπτεμβρίου 1922** οι Άγγλοι ζήτησαν ενισχύσεις από όλους τους Συμμάχους τους και τις Βρετανικές αποικίες. Είχαν το θράσος να ζητήσουν και την βοήθεια των Ελλήνων, των Σέρβων και των Ρουμάνων. ^[14] σελ. 450-454

Σε απάντηση του καλέσματος των Άγγλων για ενισχύσεις στην άμυνα των Στενών και της Πόλης, πρώτοι οι Γάλλοι απέσυραν τα στρατεύματά τους από την περιοχή, ακολούθησαν οι Ιταλοί οι οποίοι διαβεβαίωσαν αμέσως τον Kemal για την ουδετερότητά τους, οι Σέρβοι και οι Ρουμάνοι αρνήθηκαν να συμμετάσχουν και από τις αποικίες μόνο η Νέα Ζηλανδία συντάχθηκε. Η Ελλάδα αδυνατούσε εκ των πραγμάτων...

**Οι Άγγλοι έμειναν μόνοι τους αντιμέτωποι με τον προελαύνοντα Kemal.
Ήταν σαν να πλησίαζε η Νέμεσις.**

Ο Lloyd George και ο Lord Curzon έσπευσαν έξαλλοι στο Παρίσι να διαμαρτυρηθούν στον Poincare για «εγκατάλειψη και λιποταξία», αλλά οι Γάλλοι δεν άλλαξαν την απόφασή τους.

Η Κυβέρνηση του Kemal βλέποντας να κερδίζει εύκολα τους Έλληνες και τους Άγγλους να τρέμουν μία επίθεση στα Στενά και την Πόλη, συνειδητοποίησε ότι πλέον δεν χρειάζονται την στρατιωτική και διπλωματική βοήθεια των Ρώσων και άφησε να εννοηθεί ότι η Ρώσο – Τουρκική Συμφωνία του Μαρτίου 1921 ήταν μάλλον «άχρηστη». Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε αμηχανία στους Ρώσους, οι οποίοι όμως, μη έχοντας άλλη καλλίτερη εναλλακτική λύση, συνέχισαν να υποστηρίζουν την κυριαρχία των Στενών από την Τουρκία του Kemal, συνέχισαν να κατηγορούν την Αγγλική πολιτική στα Στενά και δήλωναν ότι τα Στενά είναι υπόθεση των χωρών που συνορεύουν με αυτά. ^[11] σελ. 268

Αυτή η εξέλιξη περιέπλεξε την υπόθεση, οι Άγγλοι ήταν έτοιμοι να κλιμακώσουν την κατάσταση και να συνεχίσουν τον πόλεμο εναντίον της Τουρκίας, ίσως και εναντίον των Ρώσων. Όμως και πάλι με πυροσβεστική παρέμβαση του Lord Curzon έγιναν προσπάθειες για άμεση συνθηκολόγηση.

«Το βαθύ Αγγλικό Κράτος γνώριζε πολύ καλά ότι η χώρα δεν άντεχε το οικονομικό βάρος ενός τέτοιου πολέμου».

Και τότε έγινε το πρώτο θαύμα!!!

Η Αγγλία, η Γαλλία και η Ιταλία – σίγουρα μετά από κάποια νέα ρύθμιση των κερδών του πολέμου - συμφώνησαν τελικά να ενωθούν εκ νέου και για το κοινό τους συμφέρον να καλέσουν μόνο την Τουρκία σε μία συγκέντρωση για την επίλυση του θέματος των Στενών σε νέα βάση, θέτοντας και πάλι την Ρωσία προ τετελεσμένων γεγονότων - *fait accompli*.

Η πρόσκληση εστάλη στον Kemal την **23^η Σεπτεμβρίου 1922** για μία συνάντηση προς επίλυση των προβλημάτων της Εγγύς Ανατολής πάνω στην βάση: [24]

«της επιστροφής στην Τουρκία της Θράκης μέχρι τον Έβρο καθώς και της Αδριανούπολης».

Την επόμενη ημέρα, **24^η Σεπτεμβρίου 1922**, ο Lloyd George, με τους Τούρκους να απειλούν με εισβολή στο Ευρωπαϊκό έδαφος, έκανε γνωστή με δημόσια ανακοίνωση την Αγγλική πολιτική για την περιοχή των Στενών και στην ουσία τράβηξε τις «κόκκινες γραμμές» για Τουρκία και Ρωσία. [25]
Την ίδια ημέρα οι Ρώσοι που είχαν αρχίσει να διαισθάνονται ότι οι Τούρκοι θα υποχωρούσαν στις αγγλικές απαιτήσεις για τα Στενά, κάλεσαν όλα τα ενδιαφερόμενα Κράτη της Μαύρης Θάλασσας να εναντιωθούν στις αγγλικές μεθοδεύσεις για τα Στενά και ζήτησαν να στείλουν και αυτοί μία αντιπροσωπεία στην επερχόμενη διάσκεψη.

Ο Kemal, μάλλον για να κάνει πιστευτές τις προθέσεις του ότι θα βαδίσει προς τα Στενά, την **25^η Σεπτεμβρίου 1922** έστειλε επιστολή στον Άγγλο Στρατηγό Harrington ζητώντας του να αποχωρήσει άμεσα από τα Στενά, όπως είχαν κάνει Γάλλοι και Ιταλοί, και παράλληλα κανένα Ελληνικό πλοίο να μην περάσει τα Δαρδανέλλια. Ο Άγγλος Στρατηγός με την πλήρη υποστήριξη της Κυβερνήσεώς του προειδοποίησε τον Kemal να μην προελάσει και να μην απειλήσει Βρετανικές θέσεις. [14] σελ. 456-64
Η κατάσταση, παρά την πρόσκληση της Αντάντ για συνομιλίες, οδηγείτο σε σύρραξη.

Και τότε έγινε και το δεύτερο θαύμα!!!

Οι Γάλλοι που προφανώς πήραν κάποιες νέες υποσχέσεις από τους Άγγλους για τα πετρέλαια του Ιράκ, ανέλαβαν την διαμεσολάβηση και έστειλαν τον Υπουργό τους Franklin – Bouillon στην Σμύρνη να συναντήσει τον Kemal και να τον πείσει να συνθηκολογήσει.

Ο έμπειρος Kemal γνώριζε πολύ καλά ότι δεν μπορούσε να εναντιωθεί στην Μεγάλη Βρετανία και θα συνθηκολογούσε ούτως ή άλλως. Έτσι την **29^η Σεπτεμβρίου 1922** με επιστολή του Yusuf Kemal Bey προς τον Raymond Poincare οι Τούρκοι δέχθηκαν την συνθηκολόγηση και υποσχέθηκαν να μην επιτεθούν στην ουδέτερη ζώνη των Στενών υπό την προϋπόθεση ότι οι Σύμμαχοι θα παραδώσουν την Θράκη μέχρι τον Έβρο, την Αδριανούπολη και φυσικά την Κωνσταντινούπολη. Το καθεστώς των Στενών θα ρυθμιζόταν αργότερα. [26] V 40, σελ. 1271, και [27] XXII σελ. 354-355

Η συνάντηση συμφωνήθηκε ότι θα γινόταν στα Μουδανιά όπου τελικά την **11^η Οκτωβρίου 1922** υπεγράφη το κείμενο της συνθηκολόγησης με το οποίο: [28] σελ. 658, 659 και [16] σελ. 582

Οι Τούρκοι εξασφάλιζαν την ανατολική Θράκη και υπόσχονταν να μην προωθήσουν στρατεύματα στα Στενά και στην Κωνσταντινούπολη ώσπου μία νέα ειρηνευτική διάσκεψη αποφασίσει για την τύχη τους.

Οι Έλληνες εκλήθησαν να υπογράψουν την συνθηκολόγηση την **14^η Οκτωβρίου 1922**.

Άλλοι είχαν αποφασίσει να δώσουν την Θράκη στους Έλληνες και οι ίδιοι αποφάσισαν να την πάρουν πίσω και να την δώσουν στην Τουρκία.

Η ελληνική εξωτερική πολιτική και η ελληνική διπλωματία απουσίαζαν.

Ο ελληνικός στρατός είχε εξουθενωθεί στην προσπάθεια προώθησης της αγγλικής πολιτικής στην περιοχή και δεν ήταν πλέον σε θέση να υπερασπισθεί τα πάτρια εδάφη.

Ο συγγραφέας Ernest Hemingway βρέθηκε στην Θράκη και εξέφρασε με ρεαλισμό το δράμα της αποχώρησης των ελληνικών στρατευμάτων: [16] σελ. 582

«Όλη τη μέρα τους έβλεπα να περνούν βρώμικοι, κουρασμένοι, αξύριστοι, ανεμοδαρμένοι στρατιώτες, πεζοπορώντας στα μονοπάτια μέσα από την καφετιά, σβολιασμένη, χέρσα γη της Θράκης»

Η ελληνική πολιτική και διπλωματία, στην τελευταία εικοσαετία, λόγω ανεπάρκειας αποδείχθηκαν σοβαρά επιβλαβείς για τα ελληνικά συμφέροντα. Ο ιταλικός όρος fiasco ταιριάζει απόλυτα..

Μεγαλύτερο fiasco αποδείχθηκε η πολιτική του Lloyd George για τα Στενά και την περιοχή της Μικράς Ασίας. Ήταν ο κύριος υπεύθυνος για τη σύλληψη και εκτέλεση του δράματος της Μικρασιατικής καταστροφής. Εκούσιοι ή ακούσιοι αρωγοί του οι Βενιζέλος και Γούναρης... Ο Lloyd George απαξιωμένος, αποτυχημένος και απομονωμένος, μία εβδομάδα μετά την συνθηκολόγηση των Μουδανιών, την **19^η Οκτωβρίου 1922** εξαναγκάστηκε σε παραίτηση.

[29] και [5] III, σελ. 309-331

Ο νέος Άγγλος Πρωθυπουργός Bonar Law

Αμέσως μετά παραιτήθηκε και ο Lord Curzon αλλά τον επόμενο μήνα το «βαθύ αγγλικό κράτος, το αποικιακό βρετανικό κράτος» τον διόρισε και πάλι Υπουργό Εξωτερικών στην νέα Κυβέρνηση υπό τον Bonar Law και τον έστειλε αμέσως στην Lausanne όπου θα παιζόταν η τελευταία πράξη του έργου. Εκεί οι Άγγλοι θα είχαν την ευκαιρία να επανορθώσουν όλες τις άστοχες ενέργειες της προηγούμενης Κυβέρνησης του Lloyd George.

Η Επαναστατική Επιτροπή των Πλαστήρα – Γονατά και η Δίκη των Εξ

Οι ελληνικές δυνάμεις στην Μικρά Ασία είχαν διαλυθεί, η Σμύρνη είχε καταληφθεί από τους Τούρκους και από την 10^η Σεπτεμβρίου 1922 η Ελλάδα είχε νέα Κυβέρνηση υπό τον Νικόλαο Τριανταφυλλάκο. Μέχρι τις 20 Σεπτεμβρίου 1922 κανείς Έλληνας στρατιώτης δεν είχε μείνει στην Μικρά Ασία. Μαζί με τους επαναπατριζόμενους στρατιώτες έφταναν στην Ελλάδα και πάνω από 1.250.000 Μικρασιάτες πρόσφυγες. Το θέμα των προσφύγων της Μικράς Ασίας, η είσοδός τους στην Ελλάδα, η υποδοχή, η μεταχείριση, η απορρόφηση από την ελληνική κοινωνία και ο εν συνεχεία βίος τους είναι ένα ιδιαίτερο και αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής ιστορίας αλλά η φύση του και η έκτασή του απαιτούν μακροσκελείς αναλύσεις που εκφεύγουν των σκοπών του παρόντος.

Η πολύπαθη Ελλάδα ήταν σε μία από τις δυσκολότερες περιόδους της ιστορίας της και το Ελληνικό Κράτος σε τρικυμία...

Όπως συνήθως συμβαίνει σε παρόμοιες καταστάσεις κάποιοι εθνοσωτήρες αποφάσισαν να πάρουν την τύχη της παραπαίουσας χώρας στα χέρια τους. Έτσι μία ομάδα Ελλήνων αξιωματικών και μία αρκετά μεγάλη ομάδα στρατιωτών, από αυτούς που είχαν περάσει απέναντι στην Λέσβο και την Χίο, με επικεφαλής μία **Επαναστατική Επιτροπή** από τους Συνταγματάρχες Στυλιανό Γονατά, Νικόλαο Πλαστήρα (Κεφ. 6, σελ. 49) και τον Πλοίαρχο Δημήτριο Φωκά, την **26^η Σεπτεμβρίου 1922** με πολεμικά και εμπορικά πλοία κατέπλευσαν στο Λαύριο και αποφασισμένοι να σώσουν την Ελλάδα:

«κήρυξαν Επανάσταση κατά της Κυβερνήσεως και του Βασιλιά Κωνσταντίνου».

Ο Ελληνικός Στόλος υπό τον Ναύαρχο Αλέξανδρο Χατζηκυριάκο, πατέρα του Ακαδημαϊκού Νίκου Χατζηκυριάκου – Γκίκα, συντάχθηκε με την Επανάσταση.

Οι ηγέτες της Επανάστασης, ο «Αρχηγός» Νικόλαος Πλαστήρας και ο Στυλιανός Γονατάς

Την επόμενη, **27^η Σεπτεμβρίου 1922**, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος για άλλη μία φορά παραιτήθηκε και πάλι από τον Θρόνο του υπέρ του υιού του Διαδόχου Γεωργίου Β' και αναχώρησε για το Παλέρμο της Ιταλίας. Βαριά άρρωστος και ψυχικά τραυματισμένος ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος πέθανε από την αρρώστια και την θλίψη του την **11^η Ιανουαρίου 1923**, κλείνοντας άδοξα και μίζερα για την Ελλάδα το κεφάλαιο του Στρατηλάτη νικητή των Βαλκανικών Πολέμων. ^{[2] σελ. 1103}

«Ο Ελληνικός λαός τον είχε δοξάσει ως Στρατηλάτη ελευθερωτή και τον είχε περιβάσει με εκδηλώσεις αφοσιώσεως και λατρείας, όσων σπανίως έως τώρα έτυχε βασιλεύς».

Την **28^η Σεπτεμβρίου 1922** τα επαναστατικά στρατεύματα των Πλαστήρα – Γονατά κινήθηκαν από το Λαύριο, εισήλθαν στην Αθήνα και ματαίωσαν την προσπάθεια του απόστρατου υποστράτηγου Θεόδωρου Πάγκαλου ο οποίος ήθελε να επωφεληθεί από την ακυβερνησία της χώρας και να πάρει την κατάσταση στα χέρια του.

Οι Συνταγματάρχες Πλαστήρας και Γονατάς υπερίσχυσαν και ο Θεόδωρος Πάγκαλος στην συνέχεια αναγκάστηκε εκ των πραγμάτων να συνταχθεί με την Επανάσταση. Σημειώνεται ότι οι Πάγκαλος και Πλαστήρας ήταν εκδηλωμένοι οπαδοί του Κόμματος των Φιλελευθέρων από την εποχή του Κινήματος Εθνικής Αμύνης. Την ηγεσία της Επαναστατικής Επιτροπής ανέλαβε αφανώς ο Νικόλαος Πλαστήρας ο οποίος τότε πήρε και το προσωνύμιο «Αρχηγός».

Σχεδόν αμέσως ο «Αρχηγός» Νικόλαος Πλαστήρας ανέθεσε τη διεθνή εκπροσώπηση της Χώρας στον Ελευθέριο Βενιζέλο ο οποίος από τον Νοέμβριο 1920 βρισκόταν στο εξωτερικό. Στην ουσία με τον τρόπο αυτό ο Πλαστήρας υπέδειξε τον πραγματικό «Αρχηγό» όλης αυτής της υπόθεσης.

Αυτό το νέο καθεστώς των Πλαστήρα, Γονατά ήταν στην πραγματικότητα συνέχιση της υφέρουσας δικτατορίας 1917-1920 των Φιλελευθέρων αλλά με στρατιωτικό μανδύα. Τα πολιτικά στελέχη των Φιλελευθέρων συμπεριλαμβανομένου του ίδιου του Βενιζέλου επέλεξαν να παραμείνουν στο «ημιδιαφανές περιθώριο» μέχρι να σταθεροποιηθεί η κατάσταση έτσι ώστε η επανεμφάνισή τους στην πολιτική σκηνή να μην εγκυμονεί κινδύνους.

Για να συμβεί αυτό έπρεπε να εκλείψουν άμεσα όλα τα επιφανή στελέχη του Λαϊκού Κόμματος.

Με την εκδήλωση της Επανάστασης η Κυβέρνηση Τριανταφυλλάκου παραιτήθηκε και σχηματίστηκε νέα Κυβέρνηση υπό τον Αναστάσιο Χαραλάμπη ο οποίος παρέμεινε στην Πρωθυπουργία μόλις μία ημέρα για να παραδώσει την επόμενη στον Σωτήριο Κροκιδά. Ουσιαστικά τότε έκανε την εμφάνισή του και ο πρώην Διευθυντής του Πολιτικού Γραφείου των Φιλελευθέρων, Γεώργιος Παπανδρέου ως πολιτικός σύμβουλος της Επανάστασης. Κάπως έτσι είχε αρχίσει την πολιτική του σταδιοδρομία το 1909 και ο αρχηγός του κόμματος των Φιλελευθέρων Ελευθέριος Βενιζέλος ως πολιτικός σύμβουλος του Στρατιωτικού Συνδέσμου, ενός άλλου ιδιότυπου καθεστώτος.

Οι Στυλιανός Γονατάς, Νικόλαος Πλαστήρας και πίσω δεξιά από αυτούς ο πολιτικός τους Σύμβουλος Γεώργιος Παπανδρέου, σε επίσκεψη στην Μουσούνισσα, το 1922.

Πρώτο μέλημα της Επανάστασης ήταν να συλλάβει και να φυλακίσει όλα τα μέλη της Κυβερνήσεως Πρωτοπαπαδάκη, φυσικά τον αρχηγό του Λαϊκού Κόμματος Δημήτριο Γούναρη ο οποίος σημειωτέον ήταν βαριά άρρωστος με τύφο, καθώς και τον Αρχιστράτηγο των Δυνάμεων της Μικράς Ασίας, Στρατηγό Χατζηανέστη.

Οι προθέσεις των σκληροπυρηνικών μελών της Επανάστασης ήταν να εκτελέσουν όλους τους συλληφθέντες επί «Εσχάτη Προδοσία» και μάλιστα το συντομώτερο δυνατόν. Στην άλλη πλευρά τα συντηρητικά μέλη της Επανάστασης πίεζαν για μία «κανονική δίκη» και αποφυγή ακροτήτων.

Το Ελληνικό Κράτος σε μεγαλύτερη τρικυμία...

Η Επανάσταση των Συνταγματαρχών Πλαστήρα και Γονατά, δείχνοντας εμμέσως πλην σαφώς τα μέλη της Κυβέρνησης Πρωτοπαπαδάκη, φρόντιζε να διαδίδεται στην ελληνική κοινή γνώμη ότι: ^[30]
«η Ελλάδα δεν ηττήθηκε αλλά προδόθηκε...»

δηλαδή σε λίγη περισσότερη ανάλυση:

«εμείς οι Φιλελεύθεροι πολεμήσαμε γενναία, δεν ηττηθήκαμε και η Ελλάδα προδόθηκε από τους Φιλοβασιλικούς...»

Το σύνθημα έγινε γρήγορα αποδεκτό από τους υπερήφανους Έλληνες διότι κατά κάποιο τρόπο

«ξέπλυνε από πάνω τους την ντροπή της ήττας».

Τα διδάγματα όμως από τον πρόσφατο Εθνικό Διχασμό δεν είχαν γίνει αντιληπτά από τους Έλληνες. Έτσι πολυπληθείς συγκεντρώσεις, κυρίως οπαδών των Φιλελευθέρων στην Αθήνα, απαιτούσαν την άμεση τιμωρία των «υποδεικνυομένων ως προδοτών της χώρας».

Πολιτικοί κύκλοι, μερικά χρόνια αργότερα, θα ισχυριζόταν ότι το παραπάνω σύνθημα το «έριξαν» στην ελληνική κοινή γνώμη οι στρατιωτικοί με αντικειμενικό σκοπό να αποσεισουν από πάνω τους την κατηγορία της στρατιωτικής ήττας. ^[31]

Με την ίδια λογική, κάποιιο άλλοι πολιτικοί κύκλοι θα ισχυριζόταν ότι η Επανάσταση των Πλαστήρα και Γονατά που προωθούσε τόσο εσπευσμένα την καταδίκη των μελών της Κυβερνήσεως Πρωτοπαπαδάκη επί Εσχάτη Προδοσία, πέραν του γεγονότος του αφανισμού των αντιπάλων, προφανώς θα έπρεπε να αποσκοπούσε και στο να αποσεισει τυχόν πολιτική ευθύνη των Φιλελευθέρων για την Μικρασιατική καταστροφή.

Η Ελλάδα είχε πολεμήσει και είχε πέσει βαριά τραυματισμένη στο χώμα. Αυτοί που προσπάθησαν να την σώσουν, αντί πρώτα να την βοηθήσουν να σηκωθεί και να δέσει τα τραύματά της, πριν οιαδήποτε άλλη ενέργεια, αποφάσισαν να εκτελέσουν αυτούς που κατά την γνώμη τους ήταν υπεύθυνοι για την τραγωδία.

Ουδείς βέβαια νοιάστηκε τότε μήπως θα έπρεπε να ερωτηθεί ο Λαός. Αλλά ούτε λαός υπήρχε να ερωτηθεί, μήτε Κράτος να διοργανώσει εκλογές και δημοψηφίσματα.

- Πάνω από 500 χιλιάδες άνδρες, σχεδόν όλο το εργατικό δυναμικό της Ελλάδας, ήταν θεωρητικά στις Ένοπλες Δυνάμεις. Από αυτούς πάνω από 350.000 άνδρες ήταν σε ένα διαλυμένο, διασπαρμένο και σε άτακτη υποχώρηση στράτευμα.
- Πάνω από 1 εκατομμύριο πρόσφυγες έφταναν και εγκαθίσταντο καθημερινά σε μία διαλυμένη χώρα, χωρίς καμμία κρατική μέριμνα.
- Περιοχές όπως η Θράκη, η Βόρειος Ήπειρος και τα νησιά του Αιγαίου άλλαζαν εθνική κυριαρχία κατά το δοκούν των Ευρωπαίων.
- Η οικονομική κατάσταση της χώρας ήταν οικτρή.
- Ο παραγωγικός ιστός της χώρας είχε διαλυθεί και επιπλέον πάνω από όλα αυτά
- Ο Kemal απειλούσε να προελάσει στην Ευρωπαϊκή Τουρκία.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες ίσως η Επανάσταση των Συνταγματάρχων Πλαστήρα – Γονατά να ήταν η πλέον ενδεξιγμένη λύση για την περίπτωση και ουσιαστικά κατάφερε να σώσει την χώρα. Σημαντικό όμως λάθος ήταν η άμεση κομματικοποίηση της Επανάστασης και ακόμα σημαντικότερο λάθος η εσπευσμένη δίκη των «θεωρουμένων ως υπαιτίων της Μικρασιατικής καταστροφής».

Η Δίκη των οκτώ και η καταδίκη των έξι σε θάνατο

Μέσα σ' αυτό το περίεργο και εκρηκτικό πολιτικό κλίμα η Ελλάδα μπήκε στην διαδικασία της δίκης των θεωρηθέντων ως υπαιτίων για την Μικρασιατική καταστροφή.

Κατ' αρχάς η Επαναστατική Επιτροπή, την **12^η Οκτωβρίου 1922** εξέδωσε ένα ειδικό Διάταγμα για «Σύσταση και Λειτουργία Εκτάκτου Στρατοδικείου προς εκδίκηση των κατηγοριών κατά των υπαιτίων της εθνικής καταστροφής».

Αυτό το διάταγμα που ουσιαστικά θα ήταν η βάση για την δίκη, μιλούσε ήδη για «υπαιτίους της εθνικής καταστροφής». Οι υπόδικοι είχαν ήδη καταδικασθεί μόνο και μόνο από το Διάταγμα.

Αμέσως μετά συστήθηκε *Ανακριτική Επιτροπή* με πρόεδρο τον Υποστράτηγο Θεόδωρο Πάγκαλο {Κεφ. 7, σελ.29} και *Έκτακτο Στρατοδικείο* με Πρόεδρο τον Υποστράτηγο Αλέξανδρο Οθωναίο. Σημειώνεται ότι αμφότεροι οι πρόεδροι ήταν υπέρ της άμεσης εκτέλεσης των υπαιτίων και δέχθηκαν τις θέσεις αυτές μόνο ύστερα από διαβεβαίωση του «Αρχηγού» Πλαστήρα ότι η οιαδήποτε απόφαση του Στρατοδικείου θα εκτελείτο. Προ αυτής της εσπευσμένης διαδικασίας της δίκης, δημιουργήθηκε διεθνές διπλωματικό θέμα και αρκετά Κράτη του Κόσμου διαμαρτυρήθηκαν και κάλεσαν την Ελλάδα να προχωρήσει σε μία έντιμη δίκη και να αποφύγει τις ακρότητες.

Η Επαναστατική Επιτροπή κώφευε και συνέχιζε την διαδικασία της δίκης. Έτσι το Πόρισμα της Ανακριτικής Επιτροπής του Θεόδωρου Πάγκαλου δημοσιεύθηκε την **26^η Οκτωβρίου 1922** και όπως αναμενόταν παρέπεμπε σε δίκη με την κατηγορία της «εσχάτης προδοσίας» τους:

- ✚ Δημήτριο Γούναρη, αρχηγό του Λαϊκού Κόμματος και Πρωθυπουργό το 1921 – 1922
- ✚ Πέτρο Πρωτοπαπαδάκη, Υπουργό Οικονομικών και Πρωθυπουργό κατά το 1922
- ✚ Νικόλαο Στράτο, Πρωθυπουργό για μερικές ημέρες το 1922 και Υπουργό Εσωτερικών
- ✚ Γεώργιο Μπαλτατζή, Υπουργό Εξωτερικών στις κυβερνήσεις Γούναρη, Πρωτοπαπαδάκη
- ✚ Νικόλαο Θεοτόκη, Υπουργό Στρατιωτικών στις κυβερνήσεις Γούναρη, Πρωτοπαπαδάκη
- ✚ Γεώργιο Χατζανέστη, Διοικητή της στρατιάς της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης
- ✚ Υποναύαρχο ε.α. Μιχαήλ Γούδα, Υπουργό στις κυβερνήσεις Γούναρη, Πρωτοπαπαδάκη
- ✚ Υποστράτηγο ε.α. Ξενοφώντα Στρατηγό, Υπουργό στις κυβερνήσεις Γούναρη, Πρωτοπαπαδάκη

Η ανάκριση των κατηγορουμένων δεν έγινε και με όλες τις νομικές τυπικότητες. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής Πάγκαλος δεν είχε αφήσει και πολλά περιθώρια στους κατηγορούμενους να αναπτύξουν την υπεράσπισή τους. Έτσι οι περισσότερες απολογίες ήταν πολύ μικρές, μάλλον συνοπτικές εκτός από αυτή του Γούναρη που παραδόθηκε γραπτώς από τον ίδιο ο οποίος σημειωτέον ήταν βαριά άρρωστος. Όπως αναμενόταν οι απολογίες δεν έπεισαν την Ανακριτική Επιτροπή και τελικά το κατηγορητήριο παρέπεμπε τους 8 κατηγορούμενους σε δίκη με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Από το λεκτικό ύφος του κατηγορητηρίου εικάζεται ότι αυτό συντάχθηκε από τον πολιτικό σύμβουλο της Επαναστατικής Επιτροπής Γεώργιο Παπανδρέου, πατέρα του Ανδρέα Παπανδρέου και γνωστό για τον άριστο χειρισμό της γλώσσας:

...Και εν ονόματι του Έθνους την δικαιοσύνην ταύτην η Επανάστασις θα την αποδώση... Την δικαιοσύνη θα την απέδιδε η απρόσωπη Επανάσταση και όχι οι Φιλελεύθεροι ...

Όταν ο Γούναρης που ήταν ο κύριος στόχος της δίκης, άκουσε ολόκληρο το κείμενο του κατηγορητηρίου είπε: [30] τεύχος 462, σελ. 41

«Δεν έχει τίποτε που να στηρίζεται μέσα εις το κατηγορητήριο και αυτό με ανησυχεί. Έχουν εξασφαλίσει την καταδίκη μας και δεν καταβάλλουν καμμία προσπάθεια δια να δημιουργήσουν λόγους φαινομενικά ισχυρούς»

Ο Γούναρης και οι συγκατηγορούμενοί του γνώριζαν πολύ καλά ποιοι τους δικάζαν και γιατί.

Στην συνέχεια την υπόθεση της δίκης ανέλαβε το Ειδικό Στρατοδικείο του Αλέξανδρου Οθωναίου το οποίο συνήλθε την **13^η Νοεμβρίου 1922** στην αίθουσα της παλαιάς Βουλής. Τα υπόλοιπα μέλη του Στρατοδικείου, όπως προβλεπόταν, θα ήταν επίσης στρατιωτικοί.

Η επιλογή του Στρατοδικείου για την διεξαγωγή της δίκης κατά κάποιο τρόπο απάλλασε τους πολιτικούς από το να συμμετάσχουν σ' αυτήν την «χρωματισμένη πολιτικά δίκη».

Το Στρατοδικείο, σύμφωνα με το Διάταγμα, υπαγόταν στο Υπουργείο Στρατιωτικών και ο αρμόδιος Υπουργός Αναστάσιος Χαραλάμπης παρέδωσε έναν κατάλογο με αξιωματικούς που θα έπρεπε να συμπεριληφθούν στα μέλη του στρατοδικείου. Η Επαναστατική Επιτροπή τον αγνόησε και με ένα νέο τροποποιητικό Διάταγμα ανέλαβε η ίδια την ευθύνη της επιλογής των δικαστών. Για την ιστορία ως αναπληρωτής πρόεδρος διορίστηκε ένας Υποναύαρχος και ως μέλη του Στρατοδικείου διορίστηκαν τρεις συνταγματάρχες, ένας πλοίαρχος, ένας αντισυνταγματάρχης, ένας αντισυνταγματάρχης του δικαστικού σώματος, ένας αντιπλοίαρχος, δύο ταγματάρχες και ένας λοχαγός.

Ως Επαναστατικοί Επίτροποι (;) διορίστηκαν ένας αρεοπαγίτης και δύο συνταγματάρχες.

Τα ονόματα των δικαστών και επιτρόπων δεν έχουν καμμία σημασία διότι αφ' ενός μεν ο διορισμός τους έγινε σε δύσκολους καιρούς από την Επαναστατική Επιτροπή και αφ' ετέρου η γνώμη τους στην δικαστική διαδικασία μάλλον δεν θα είχε σημαντικό ειδικό βάρος.

Οι Φιλελεύθεροι, οι Κεντρώοι, οι Βενιζελικοί είχαν αποφασίσει να δικάσουν τους Λαϊκούς, τους Δεξιούς, τους Φιλοβασιλικούς με συνοπτικές διαδικασίες χωρίς βεβαίως οι ίδιοι να αναζητήσουν τυχόν ευθύνες και στην δική τους παράταξη.

Ο Εθνικός Διχασμός δυστυχώς συνεχιζόταν.

Η Δίκη των οκτώ που κατέληξε στην εκτέλεση των έξι

Η διαδικασία της δίκης διεξήχθη με κάθε νομική τυπικότητα και μόνο η συμπεριφορά του Προέδρου Αλέξανδρου Οθωναίου προς τους κατηγορούμενους αποτελούσε κάποια παραφωνία.

Όλοι οι κατηγορούμενοι με την βοήθεια της υπεράσπισης αλλά και των μαρτύρων υπεράσπισης προσπάθησαν να αντικρούσουν το κατηγορητήριο. [32]
Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Γεώργιος Ράλλης διαφώνησε με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας και ο πρώην συνεργάτης του Βενιζέλου, Κωνσταντίνος Ζαβιτσάνος κατέθεσε ως μάρτυς υπεράσπισης. [33]

Ο απόστρατος Στρατηγός Ιωάννης Μεταξάς που διέβλεπε ότι η υπόθεση οδηγείται σε καταδίκη των κατηγορουμένων σε θάνατο, με την συγκατάθεση του πρωθυπουργού Κροκιδά, ζήτησε από το Υπουργικό Συμβούλιο να έχουν οι κατηγορούμενοι το δικαίωμα της έφεσης κατά της απόφασης του Στρατοδικείου. Η Επαναστατική Επιτροπή απέρριψε το αίτημα του Μεταξά.

Αυτό δημιούργησε μεγαλύτερη βεβαιότητα ότι το Στρατοδικείο τελικά θα καταδίκαιζε τους κατηγορούμενους σε θάνατο και αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες αλλά και οι ΗΠΑ άρχισαν να πιέζουν την Ελληνική Κυβέρνηση. Ο Άγγλος Πρέσβης στην Αθήνα Lindley μετέφερε συνεχόμενες πιέσεις της Κυβέρνησής του η οποία απειλούσε την Ελλάδα με κυρώσεις. Σημειώνεται ότι ο πρώτος εξάδελφος του Άγγλου Πρωθυπουργού Bonar Law είχε παντρευτεί την αδελφή του υπόδικου Στρατηγού Γεωργίου Χατζηανέστη.

Σε όλες αυτές τις πολυδιάστατες αντιδράσεις ο νέος Βασιλιάς Γεώργιος Β' επέλεξε να παραμείνει σιωπηλός, απόμακρος, αποστασιοποιημένος σαν να μην τον άγγιζε η διαδικασία!!!

Κάποιοι τότε προσπάθησαν να ζητήσουν την παρέμβαση του αόρατου αλλά πραγματικού Αρχηγού της Επανάστασης, δηλαδή του Ελευθέριου Βενιζέλου. Ο Βρετανός πρέσβης Lindley θεωρούσε ότι:

...ο Βενιζέλος θα μπορούσε να αποτρέψει τις εκτελέσεις ανά πάσα στιγμή...

και τον πίεζε να λάβει θέση.

Τελικά την **25^η Νοεμβρίου 1922** ο Ελευθέριος Βενιζέλος φέρεται να έχει απαντήσει στον Βρετανό Πρέσβη ότι: [34]

«οι συστάσεις του αποτελούν παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας και ότι η παραδειγματική τιμωρία των κατηγορουμένων αποτελεί ρητή απαίτηση της κοινής γνώμης».

Σε σοβαρά θέματα εσωτερικής πολιτικής τα οποία ίσως να επηρέαζαν τις σχέσεις με τις Μεγάλες Δυνάμεις, ο Βενιζέλος απέφυγε να συμμετέχει και προτιμούσε να αφήνει άλλους συνεργάτες του να κάνουν την «βρώμικη δουλειά». Η λογική αυτή του Βενιζέλου πρωτοεμφανίσθηκε το 1910. Όταν ο αρχηγός του Στρατιωτικού Συνδέσμου Ζορμπάς είχε προτείνει την αποπομπή του Βασιλιά Γεωργίου Α', ο Βενιζέλος του είχε απαντήσει {Κεφ. 2, σελ. 31}:

«Τώρα είναι αργά, αυτό έπρεπε να είχε γίνει αμέσως με την επικράτηση της επανάστασης».

Λίγα χρόνια αργότερα, στην υπόθεση της αποπομπής του Βασιλιά Κωνσταντίνου από τον Charles Jonhart, είχε στείλει στην Αθήνα τον έμπιστο συνεργάτη του Εμμανουήλ Ρέπουλη {Κεφ. 7, σελ. 27}.

Απαντες στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό είχαν καταλάβει ότι το Στρατοδικείο θα καταδίκαιζε τους κατηγορούμενους σε θάνατο. Οι ξένες δυνάμεις και ιδιαίτερα οι Άγγλοι πίεζαν πάρα πολύ να μην εκδοθεί καταδικαστική απόφαση. Οι Άγγλοι που τα τελευταία χρόνια σχεδόν μονοπωλούσαν τον έλεγχο και την επιρροή προς την Ελλάδα, δεν θα επιθυμούσαν να συνδεθούν με μία καταδίκη των Ελλήνων ηγετών που ίσως άνοιγε άλλες οδούς διεθνούς δικαιοσύνης που θα έστρεφαν τα βλέμματα όλων των χωρών του Κόσμου στην πραγματική υπεύθυνη της Μικρασιατικής καταστροφής, δηλαδή την Αγγλία.

Βλέποντας την κατάσταση να εξελίσσεται αρνητικά και δεχόμενος πιέσεις από όλες τις ξένες δυνάμεις για την αναίρεση της καταδίκης, ο Νικόλαος Πολίτης, Υπουργός των Εξωτερικών και στενός συνεργάτης του Βενιζέλου στην Συνδιάσκεψη της Ειρήνης στο Παρίσι, την **23^η Νοεμβρίου 1922** παραιτήθηκε. [35]

Κάπου σ' αυτή την φάση τερματίστηκε και ο Πρωθυπουργικός βίος του νομομαθούς εκ Κορίνθου Σωτηρίου Κροκιδά διότι διαφώνησε με τους Επαναστάτες οι οποίοι μεθόδευσαν την εκτέλεση των συλληφθέντων μελών της κυβερνήσεως Πρωτοπαπαδάκη. Αρκετά πριν τον Κροκιδά, ο εκ των πρωτεργατών της Επανάστασης Πλοίαρχος Δημήτριος Φωκάς είχε εξαφανισθεί από το πολιτικό προσκήνιο, διότι διαφωνούσε με τις ακραίες προθέσεις των Επαναστατών κατά των μελών της Κυβέρνησης Πρωτοπαπαδάκη. [36]

Για τους τύπους την παραιτηθείσα Κυβέρνηση Κροκιδά διαδέχθηκε Κυβέρνηση υπό τον Στυλιανό Γονατά αλλά στην πράξη τον πλήρη έλεγχο είχε η **Επαναστατική Επιτροπή** η οποία στην ουσία είχε εγκαθιδρύσει άλλη μία μορφή Δικτατορίας, την ηγεσία της οποίας είχε αναλάβει ο Νικόλαος Πλαστήρας. Στο αφανές παρασκήνιο υπήρχε και ο πραγματικός «Αρχηγός» Ελευθέριος Βενιζέλος ως ο εκπρόσωπος της Ελλάδας στο εξωτερικό.

Οι Άγγλοι βλέποντας την κατάσταση να βαίνει προς εκτέλεση των κατηγορουμένων διέταξαν τον Πλοίαρχο Talbot την **26^η Νοεμβρίου 1922** να αποπλεύσει από την Γένοβα με προορισμό τον Πειραιά και με αντικειμενικό σκοπό να παραδώσει στην Επαναστατική Επιτροπή ένα τελεσίγραφο του Υπουργού Εξωτερικών Lord Curzon το οποίο ζητούσε από την ελληνική πλευρά: ^[37]

«την πλήρη συμμόρφωση στις υποδείξεις του ξεκαθαρίζοντας ότι σε περίπτωση εκτέλεσης των κατηγορουμένων η Βρετανία θα άφηνε ανυπεράσπιστη την Ελλάδα στις διαπραγματεύσεις της Λωζάνης και δεν θα τους παραχωρούσε δάνειο.

Ο Πλοίαρχος Talbot θα κατέπλεε στον Πειραιά τις πρωινές ώρες της **28^{ης} Νοεμβρίου 1922**.

Εν τω μεταξύ ο Πάγκαλος που είχε επιστρέψει ως Υπουργός Στρατιωτικών στην Κυβέρνηση Γονατά, έμαθε την αναμενόμενη άφιξη του Πλοίαρχου Talbot και ξημερώματα της 28^{ης} Νοεμβρίου 1922 επισκέφθηκε τον «Αρχηγό» Νικόλαο Πλαστήρα και ζήτησε την επίσπευση των εκτελέσεων. Έτσι το πρωί της **15^{ης} /28^{ης} Νοεμβρίου 1922** ο Πρόεδρος του Στρατοδικείου Αλέξανδρος Οθωναίος εξέδωσε την απόφαση του Στρατοδικείου:

«Εν ονόματι του Βασιλέως των Ελλήνων Γεωργίου Β', το Έκτακτο Στρατοδικείο συσκεφθέν κατά νόμον, κηρύσσει παμψηφεί τους μεν Γεώργιον Χατζανέστην, Δημήτριον Γούναρην, Νικόλαον Στράτον, Πέτρον Πρωτοπαπαδάκην, Γεώργιον Μπαλτατζήν και Νικόλαον Θεοτόκην εις την ποινή του Θανάτου.

Τους δε Μιχαήλ Γούδαν και Ξενοφώντα Στρατηγόν εις την ποινή των ισοβίων δεσμών. Διατάσσει την στρατιωτική καθαίρεση των Γεωργίου Χατζανέστη, αρχιστρατήγου, Ξενοφώντος Στρατηγού, υποστρατήγου και Μιχαήλ Γούδα, υποναυάρχου και επιβάλλει αυτούς τα έξοδα και τέλη.

Επιδικάζει παμψηφεί χρηματική αποζημίωση υπέρ του Δημοσίου κατά του Δ. Γούναρη δραχμών 200 χιλιάδων, Ν. Στράτου δραχμών 335 χιλιάδων, Γ. Μπαλτατζή και Ν. Θεοτόκη δραχμών 1 εκατομμυρίου και Μ. Γούδα δραχμών 200 χιλιάδων.

Εγκρίθη, απεφασίσθη και εδημοσιεύθη εν Αθήναις τη 15^η Νοεμβρίου 1922.»

ο Πρόεδρος
Α. Οθωναίος

ο Γραμματέας
Ιωάννης Πεπόνης

Ουδείς έδειξε να ξαφνιάζεται από την ετυμηγορία εκτός από τον Στρατηγό Χατζηανέστη που λόγω επαφών με τον Άγγλο Πρωθυπουργό Bonar Law ίσως να γνώριζε για τις πιέσεις αλλά και για την αναμενόμενη άφιξη του Πλοίαρχου Talbot.

Μόλις δύο ώρες μετά την ανακοίνωση της καταδικαστικής απόφασης η Επαναστατική Επιτροπή από το παρασκήνιο και η Κυβέρνηση Γονατά στο προσκήνιο εκτελούσαν τους κατηγορούμενους σε ένα στρατόπεδο στην περιοχή Γουδί.

Την ίδια ώρα ο Πλοίαρχος Talbot έφθανε καθυστερημένα στην Αθήνα και συναντούσε τον «Αρχηγό» Πλαστήρα. Σε όλη αυτή την υπόθεση Talbot υπάρχουν κάποια ερωτηματικά:

Το τελεσίγραφο δεν μπορούσε να φθάσει με άλλα μέσα στην Αθήνα;

Σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις τι έκαναν οι Άγγλοι;

Χρησιμοποιούσαν πάντα πολεμικό πλοίο και πλοίαρχους για την παράδοση τελεσιγράφων;

Δυστυχώς το ίδιο καθυστερημένα με τον Πλοίαρχο Talbot έφθασε την επόμενη ημέρα 29 Νοεμβρίου 1922 και μία επιστολή του ευρισκομένου στην Λωζάνη Βενιζέλου προς την Επαναστατική Επιτροπή με ημερομηνία 15/28 Νοεμβρίου 1922: ^{[2] σελ. 400}

«Κατά την ώρα του τείους της αποψινής συνεδριάσεως ο Lord Curzon βαθύτατα συγκεκινημένος με πλησίασε και μου έδειξε τηλεγράφημα περί της καταδίκης των κατηγορουμένων από το στρατοδικείο και υπογράμμισε την φρικτή εντύπωση που θα προκαλούσε στους κυβερνητικούς κύκλους της Αγγλίας αλλά και εις την κοινή γνώμη η εκτέλεση των κυβερνησάντων την χώρα οι οποίοι κατά την διακυβέρνηση των είχαν υπέρ αυτών την κοινή γνώμη του λαού των.

Εις την περίπτωση αυτή η βρετανική κυβέρνηση θα ανεκάλει τον Πρεσβευτή της.

Καίτοι αποφεύγω επιμελώς, ως γνωρίζετε, την ανάμιξή μου εις τας εσωτερικάς υποθέσεις της χώρας, φρονώ ουχ ήττον ότι έχω καθήκον να σας βεβαιώσω ότι η εντύπωση θα είναι όπως την παρουσίασε ο Lord Curzon και να επισύρω την προσοχή σας επί του γεγονότος ότι η θέσις μου εδώ θα καταστεί αφόρητος.

Ο Βενιζέλος με την επιστολή του άφηνε να εννοηθεί ότι μόλις το απόγευμα της 15^{ης}/28^{ης} Νοεμβρίου 1922 είχε πληροφορηθεί από τον Lord Curzon την πρόθεση της Επαναστατικής Επιτροπής να εκτελέσει τους κατηγορούμενους. Παράλληλα με την επιστολή του απέσειε από πάνω του οιαδήποτε

ευθύνη για την απόφαση. Όμως 3 ημέρες πριν την εκτέλεση ο Άγγλος Πρέσβης Lindley φέρεται να τον είχε ενημερώσει σχετικά και απ' ότι φαίνεται ήταν ο μόνος που πιθανόν θα μπορούσε να αποτρέψει την εκτέλεση. Ανεξάρτητα από όλα αυτά, δεν θα ήταν πιο λογικό, ο υπεύθυνος της εξωτερικής πολιτικής της Κυβέρνησης να είχε πληροφορηθεί την απόφαση αλλά και την εκτέλεση των κατηγορουμένων από την ελληνική πρεσβεία στην Λωζάνη; Από τις πρωινές ώρες που έγινε η εκτέλεση μέχρι το τσάι των Εγγλέζων στις 17:00, πρέπει να είχαν περάσει τουλάχιστον 7 ώρες.

Απ' ότι φαίνεται μόνο οι Πλαστήρας, Γονατάς, Πάγκαλος και Οθωναίος επιθυμούσαν διακαώς την εκτέλεση... Ο Βενιζέλος ήταν και πάλι στο απυρόβλητο...

Στην Ευρώπη και στην Αμερική ξεσηκώθηκε θύελλα κροκοδείλιων αλλά και κανονικών διαμαρτυριών για την εκτέλεση.

Πρώτοι οι Άγγλοι ανακάλεσαν τον Πρέσβη τους στην Αθήνα Lindley και την 29^η Νοεμβρίου 1922 ο Lord Curzon απευθυνόμενος στην Βουλή των Κοινοτήτων ανακοίνωσε την διακοπή διπλωματικών σχέσεων με την Ελλάδα και χαρακτήρισε την εκτέλεση «πράξη βαρβαρότητας». Σημειώνεται ότι το βράδυ της 28^{ης} ο Lord Curzon έπινε το τσάι του στην Λωζάνη και την επόμενη ημέρα βρισκόταν στο Λονδίνο και ενημέρωνε την Βουλή των Κοινοτήτων για την εκτέλεση.

Το Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων «Χαβάς» εξέφρασε την αγανάκτηση των επισήμων κύκλων για τα γεγονότα των Αθηνών.

Ο Πρόεδρος της Ιταλικής Γερουσίας Κόμης Tittoni καταδίκασε τις εκτελέσεις των Αθηνών και ζήτησε από τον Πρέσβη της να διακόψει επαφές με την Κυβέρνηση Γονατά.

Οι ΗΠΑ εξέδωσαν επίσημο ανακοινωθέν περί «μη αναγνωρίσεως της Επαναστατικής Κυβέρνησης των Αθηνών» και εξέφρασαν την απογοήτευσή τους για την εκτέλεση των έξι, η οποία θα δυσκόλευε την συνέχιση της οικονομικής αρωγής στην Ελλάδα.

Η Σουηδική και η Βελγική κυβέρνηση εξέφρασαν την βαθιά αγανάκτησή τους

Σημείωση: Ο απόηχος αυτής της δίκης, οι αντεγκλήσεις, οι μετάνοιες για λανθασμένες αποφάσεις, οι αναλύσεις, τα δημοσιογραφικά σχόλια, οι αντιπαράθεση στοιχείων και ντοκουμέντων καθώς και οι εκατέρωθεν κατηγορίες κράτησαν περίπου 90 χρόνια.

Το 2008, ο εγγονός του Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη, προσέφυγε στον Άρειο Πάγο ζητώντας την ακύρωση της απόφασης του Στρατοδικείου με το αιτιολογικό της ύπαρξης νέων στοιχείων. Το θέμα παραπέμφθηκε τον Δεκέμβριο 2009 στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, η οποία τάχθηκε υπέρ της επανάληψης της «δίκης των έξι», σε διάσκεψη κεκλεισμένων των θυρών.

Την 20^η Οκτωβρίου 2010 η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με την απόφαση 1675/2010 αθώωσε τους καταδικασθέντες.

Σε τελική ανάλυση:

Οι Φιλελεύθεροι μέσω της Επαναστατικής Επιτροπής – Δικτατορίας του Νικολάου Πλαστήρα φρόντισαν να καταδικάσουν τους Λαϊκούς ως αποκλειστικά υπεύθυνους για την Μικρασιατική καταστροφή, αποσειόντας ταυτόχρονα από πάνω τους οιαδήποτε ευθύνη.

Η μεγαλόκαρδη Ελλάδα, 90 χρόνια αργότερα, αθώωσε τους καταδικασθέντες.

Έτσι οι Φιλελεύθεροι, οι Φιλοβασιλικοί, οι Λαϊκοί είναι πλέον όλοι αθώοι...

Δεν χρειάζεται να ψάξουμε να βρούμε τους ενόχους διότι αυτό θα ήταν μία σύγχρονη συνέχιση του Εθνικού Διχασμού. Θα πρέπει όμως όλοι να έχουμε διαμορφώσει την εικόνα για τους υπαίτιους. Όλοι αυτοί που έχουν συνδυαστική λογική και μνήμη γνωρίζουν πλέον τους πραγματικούς υπαίτιους της καταστροφής.

Μακάρι αυτή η δίκη, η οποία τελικά δεν προσέφερε απολύτως τίποτε θετικό στην Ελλάδα, να αποτελούσε ένα Κεφάλαιο στην διδασκόμενη ιστορία των σχολείων με τίτλο:

«Τα πολιτικά αδιέξοδα της κομματικοποίησης του Κράτους»

Αντ' αυτού στο βιβλίο της Ιστορίας της Γ' Λυκείου του Οργανισμού Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων στην σελίδα 112 αναφέρεται στο θέμα και ενημερώνει την ελληνική νεολαία με τα παρακάτω:

«Την παραίτηση του βασιλιά ακολουθεί σχηματισμός Κυβέρνησης υπό τον Σωτήριο Κροκιά, η οποία αμέσως προβαίνει στη σύσταση Στρατοδικείου για να δικάσει τους, κατά την γνώμη των στρατιωτικών, υπεύθυνους της μικρασιατικής καταστροφής

Ουδέν Σχόλιον.

Κεφάλαιο 11: «Η Συνθήκη της Λωζάνης» ^[1]

Η Λωζάνη είναι ένα υπέροχο μέρος και ανέκαθεν οι πολιτικοί της Ευρώπης το προτιμούσαν για τις συναντήσεις και τις διασκέψεις τους. Αυτή η διάσκεψη της Λωζάνης που άρχισε τον Νοέμβριο 1922 και κατέληξε με την ομώνυμη Συνθήκη της 24^{ης} Ιουλίου 1923, ήταν στην ουσία μία τροποποίηση της Συνθήκης των Σεβρών αλλά και ο προθάλαμος των διαπραγματεύσεων για την τελική νομή των πετρελαίων της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η Αγγλία με την συναίνεση της Γαλλίας και της Ιταλίας, περί τα τέλη του Οκτωβρίου 1922 – όταν η Ελλάδα δίκαιε τους θεωρούμενους ως υπεύθυνους της μικρασιατικής καταστροφής – κάλεσε στην Λωζάνη την Τουρκία με αντικειμενικό σκοπό να υλοποιηθούν τα συμφωνηθέντα στα Μουδανιά και να ρυθμισθούν όλα τα ανοικτά θέματα που την απασχολούσαν. Όπως ο Lord Curzon ομολογούσε στην Βουλή των Λόρδων, η επίσημη πρόθεση της Αγγλίας στην Λωζάνη ήταν: ^[2]

Να αποκαταστήσει την ειρήνη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, να επιτρέψει στην Τουρκία να ανασυγκροτηθεί και να σύρει τον Kemal μακριά από τους Ρώσους, να τον φέρει κοντά στην Ευρώπη και βεβαίως να αποκλείσει τους Σοβιετικούς από την διάσκεψη, με εξαίρεση το θέμα των Στενών.

Σε απλούστερη ανάλυση:

Με την δικαιολογία της σύναψης ειρήνης με την Ελλάδα, οι Άγγλοι θα προσπαθούσαν να εξαγοράσουν την Τουρκία με εδαφικές και οικονομικές παραχωρήσεις που θα επέτρεπαν κάποια ανασυγκρότηση της Τουρκίας έτσι ώστε να την κρατήσουν μακριά από τους Ρώσους.

Κατά συνέπεια η Τουρκία θα έπρεπε να μείνει κατά το δυνατόν ευχαριστημένη με την νέα διανομή. Μόνον αυτό; Όχι, υπήρχε και το θέμα των πετρελαίων που έπρεπε να ρυθμισθεί...

Τα θέματα της ατζέντας στην Λωζάνης είχαν επιλεγεί προσεκτικά και αυτά θα ήταν η Θράκη, τα νησιά του Αιγαίου, τα Στενά, το χρέος της Τουρκίας, η προστασία των μειονοτήτων, το καθεστώς των capitulations και οι πολεμικές αποζημιώσεις. Στο τραπέζι τέθηκε και το θέμα της περιοχής της Μοσούλης και φυσικά των πετρελαίων αλλά, απ' ότι θα φανεί, το θέμα αυτό τέθηκε μάλλον για παραπλανητικούς ή/και διερευνητικούς λόγους.

Η βασική διαπραγματεύση θα ήταν μεταξύ των Άγγλων και των Τούρκων για τα πετρέλαια ενώ όλα τα άλλα θέματα είχαν στην ουσία μάλλον προαποφασισθεί στα Μουδανιά.

Όλοι οι άλλοι που συμμετείχαν στην διάσκεψη, απλά πίστευαν ότι και αυτοί διαπραγματεύονται.

Τελικά με την Συνθήκη της Λωζάνης οι Άγγλοι προσπάθησαν να πουν στην Τουρκία:

«Πάρε αυτά... να συστήσεις το νέο σου Κράτος, να μείνεις ευχαριστημένη... και άφησε σε εμάς τα πετρέλαια...».

Με την έναρξη των εργασιών η Τουρκία δεν έδωσε την εντύπωση ότι θα αποδεχόταν έτσι απλά αυτή την πρόταση των Άγγλων.

Μέσα σ' αυτή την κοσμογονία της μοιρασιάς, η Ελλάδα με τον Ελευθέριο Βενιζέλο προσπάθησε να παραμείνει όρθια και να διεκδικήσει την σχεδόν σημερινή της εδαφική κυριαρχία. Μέχρι τότε, αυτό της είχε κοστίσει σχεδόν συνεχόμενους για μία δεκαετία πολέμους, αρκετές χιλιάδες νεκρούς, ένα εθνικό διχασμό, μία εθνική καταστροφή, το ξερίζωμα του Ελληνισμού από την μικρά Ασία και πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες. Όλα αυτά επιδεινώσαν την ήδη κακή οικονομική κατάσταση της χώρας και την οδήγησαν σε αλληπάλληλες εξηρημένες δανειακές σχέσεις οι οποίες με την σειρά τους θα έφερναν και άλλα δεινά, ... μέχρι που σήμερα να διακυβεύεται ακόμη και η απώλεια της εθνικής της κυριαρχίας. Η μεγαλόψυχη Ελλάδα αθώωσε όλους όσους την έφεραν σ' αυτή την κατάσταση. Το χειρότερο όμως είναι ότι ακόμη και σήμερα...η Ελλάδα συνεχίζει να αθώνει αυτούς που την καταστρέφουν...

Το Κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει τις παρακάτω ενότητες:

- 🚩 Η κατάσταση - status quo μετά την συνθηκολόγηση στα Μουδανιά
- 🚩 Οι διπλωματικές διεργασίες της διάσκεψης στην Λωζάνη – Α' Φάση
- 🚩 Οι διπλωματικές διεργασίες της διάσκεψης στην Λωζάνη – Β' Φάση
- 🚩 Τα αποτελέσματα της Συνθήκης της Λωζάνης για Ελλάδα και Τουρκία

Βιβλιογραφία

- [1] Cmd 1814 *Records of Proceedings and Draft Terms of Peace Lausanne Conference on Near Eastern Affairs 1922-1923*, London National Archives
- [2] *Parliamentary Debates* 13 Feb 23, vol. 53
- [3] Dr Özlen Celebi, *Turkish Foreign Policy*, Hacettepe University, Intl Relations Dept.
- [4] Nevin Cosar, Sevrap Demirci, *The Mosul Question and the Turkish Republic: Before and after the frontier Treaty, 1926*, pg 47
- [5] *Documents, First Series*, vol. XVIII, αρ. 293, σελ. 415-416
- [6] *League of Nations Assignment of the mandates 8 May 1920 and Final Draft of the Mandates for Mesopotamia and Palestine*.
- [7] Leonard Stein, *Zionism, NY 1926 & Report of the High Commissioner on the Administration of Palestine 1920-1925*.
- [8] *New York Times newspaper*
- [9] Howard Harry, *The Partition of Turkey, 1931*
- [10] Turan Kayaoglu, *Legal Imperialism*, Cambridge University Press 2010, σελίδα 141
- [11] *The Straits Question. The Conference of Lausanne (November 1922-July 1923)*,
- [12] A. L. MacFie, *Middle Eastern Studies, 1979*
- [13] E. M. Earle, *The Turkish Petroleum Company, 1924*, περιλαμβάνει *The Secret Anglo - German Convention of 1914, regarding Asiatic Turkey*
- [14] *US delegation Statement 23 January 1923*
- [15] *Ελεύθερο Βήμα* 25/7/1923

Η κατάσταση – status quo μετά την συνθηκολόγηση στα Μουδανιά

Όλοι όσοι πήγαν στην Λωζάνη είχαν τους δικούς τους αντικειμενικούς σκοπούς και όταν έφυγαν το καλοκαίρι του 1923 φάνηκε ότι όλοι ήταν σχεδόν ευχαριστημένοι, αν και τα περισσότερα ιστορικά κείμενα θέλουν την Τουρκία του Kemal ως την μεγάλη νικήτρια της Συνθήκης της Λωζάνης.

Ήταν όμως πράγματι η Τουρκία του Kemal ο πραγματικός νικητής;

Στην Λωζάνη οι Άγγλοι υιοθέτησαν μία αξιοπερίεργη τακτική με την οποία προσπάθησαν να δώσουν στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο Κόσμο την εικόνα ότι:

το κύριο αντικείμενο στην Λωζάνη θα ήταν η διευθέτηση των ελληνο τουρκικών διαφορών μετά το πέρας του πρόσφατου ελληνο-τουρκικού πολέμου !!!

Δεν ήταν η Αγγλία αυτή που είχε ηττηθεί αλλά η Ελλάδα. Η Αγγλία, με την καλή πρόθεση ... που πάντα την διέκρινε ως κοσμοκράτειρα, θα πήγαινε στην Λωζάνη να διευθετήσει τις ελληνο- τουρκικές διαφορές και να εδραιώσει ... την ειρήνη στην περιοχή.

Όπως θα φανεί παρακάτω, κάθε άλλο παρά αυτό ήταν το κύριο αντικείμενο στην Λωζάνη.

Η στρατιωτική αδυναμία των Άγγλων να αντιμετωπίσουν οι ίδιοι την ανερχόμενη δύναμη του Kemal μετατράπηκε για λόγους της διεθνούς Κοινή Γνώμης σε «ελληνο-τουρκική διαφορά», την οποία καλούντο τώρα οι Άγγλοι να επιλύσουν. Μέσα από αυτή την δήθεν επίλυση, θα προσπαθούσαν να προσεγγίσουν, να διερευνήσουν και εάν ήταν δυνατόν να εξαγοράσουν τον Kemal, την ανερχόμενη δύναμη στην Ανατολία.

Πριν την περιγραφή των εργασιών της διάσκεψης θα πρέπει για άλλη μία φορά να εξετασθεί και πάλι το νέο status quo στην περιοχή όπως είχε διαμορφωθεί μετά την συνθηκολόγηση στα Μουδανιά την **11^η Οκτωβρίου 1922**. Έτσι θα αναδειχθούν τα διαπραγματευτικά χαρτιά των συμμετεχόντων.

Την **27^η Οκτωβρίου 1922** οι Άγγλοι προσκάλεσαν στην Λωζάνη για διαπραγματεύσεις την Τουρκία του Kemal αλλά και την «θνήσκουσα» Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αυτό ήταν μία πρώτη ένδειξη της επιθυμίας των Άγγλων να προσεγγίσουν αλλά και να αναγνωρίσουν επισήμως την νέα Τουρκία του Kemal. Μέχρι τότε ο Kemal ήταν καταζητούμενος ως προδότης από το Κράτος του ελεγχόμενου από τους Άγγλους Σουλτάνου.

Η νέα Τουρκία του Kemal είχε τον αέρα του νικητή, είχε πλέον την ικανή στρατιωτική δύναμη να επιβάλλει καταστάσεις τόσο στα Στενά όσο και στην Ανατολία ενώ η ήδη κλινικά νεκρή οθωμανική αυτοκρατορία θεωρητικά είχε μεν την κυριότητα των περιοχών των πετρελαίων αλλά και ένα πολύ μεγάλο εξωτερικό χρέος δε, κυρίως προς την Γαλλία.

Ο Kemal δαισιθάνθηκε αμέσως την παγίδα της διαπραγμάτευσης με δύο κρατικές υποστάσεις. ^[3] Έτσι την **31^η Οκτωβρίου 1922** αποδέχθηκε γραπτώς την πρόσκληση των Συμμάχων και μία ημέρα μετά συγκάλεσε Γενική Εθνοσυνέλευση στην Άγκυρα. Σχεδόν μία εβδομάδα μετά την αποδοχή της πρόσκλησης των Συμμάχων, την **5^η Νοεμβρίου 1922** :

«Η νέα Τουρκία του Kemal, στην Εθνοσυνέλευση της Άγκυρας, θα καταργούσε το κράτος του Σουλτάνου, κλείνοντας οριστικά το κεφάλαιο Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Το νέο Κράτος θα λεγόταν πλέον Τουρκία».

Ο Σουλτάνος Mehmed VI φυγαδεύτηκε με το αγγλικό πολεμικό πλοίο HMS Malaya στην Μάλτα και ο Μεγάλος Βεζύρης του Σουλτανικού Κράτους Tewfik Pasha εξαναγκάστηκε σε παραίτηση.

Αμέσως ο Refet Pasha, πιστός συνεργάτης του Kemal, πήρε την Κυβέρνηση της Κωνσταντινούπολης με όλους τους υπαλλήλους της και την μετέφερε στην Άγκυρα.

Ο Refet Pasha, ο Σουλτάνος Mehmed VI και ο Ismet Inonu Pasha

Στην Λωζάνη θα εμφανιζόταν μία Τουρκία, αυτή του Kemal και θα εκπροσωπούσε και τα συμφέροντα της πρώην οθωμανικής αυτοκρατορίας, ότι και αν σήμαινε αυτό.

Ο Kemal έστειλε στην Λωζάνη μία μεγάλη αντιπροσωπεία έμπειρων Τούρκων διπλωματών με επικεφαλής ένα πρώην Στρατηγό, τον Ismet Inonu Pasha και με σαφείς οδηγίες για τους αντικειμενικούς σκοπούς της Τουρκίας αλλά και με σαφείς «κόκκινες γραμμές» υποχώρησης, ήτοι κατάργηση της Συνθήκης των Σεβρών, δημοψήφισμα για την Δυτική Θράκη, επανάκτηση της

Μοσούλης, ελευθερία διακινήσεως από τα Στενά χωρίς αυτό να επηρεάζει την ανεξαρτησία και ασφάλεια της Τουρκίας, όχι ειδικές διατάξεις για τους αλλοδαπούς, όχι οικονομικό έλεγχο, όχι στα capitulations και σε τελική ανάλυση «πλήρη κυριαρχία και ανεξαρτησία της νέας Τουρκίας». Ο Ismet Inonu όμως διευκρίνισε αμέσως ότι εκεί αντιπροσώπευε την νικήτρια νέα Τουρκία και όχι την ηττημένη Οθωμανική Αυτοκρατορία. [4]

Ο Ismet Pasha στην Λωζάνη, κατά την προσφιλή διπλωματική πρακτική των «Οθωμανών», θα ξεκινούσε την διαπραγμάτευση ζητώντας και διεκδικώντας τα πάντα, λες και η Τουρκία μόλις είχε νικήσει ολόκληρο τον Κόσμο. Θα διεκδικούσε τα πάντα αλλά περιέργως πως, δεν θα έθετε καμία απολύτως διεκδίκηση για τις πετρελαιοφόρες περιοχές της Μεσοποταμίας.

Ο Ismet Pasha εμφανίστηκε ισχυρογνώμων, αλαζονικός, αδιάλλακτος, πεισματάρης και ιδιαίτερα αρνητικός προς τους Άγγλους, αντικρούοντας πεισματικά όλα τα επιχειρήματα του Lord Curzon.

– Ίσως διότι σαν Στρατηγός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είχε χάσει στις μάχες της Μέσης Ανατολής από τον Άγγλο Στρατηγό Edmund Allenby [Κεφ. 7, σελ. 8, 9] και μάλλον έβλεπε την Λωζάνη σαν ευκαιρία να πάρει το αίμα του πίσω.

– Ίσως διότι ο «ρόλος» που του είχε αναθέσει ο Kemal να απαιτούσε «να είναι σε συνεχή και φανερή αντιδικία με τον Lord Curzon».

Ο τελευταίος, αναφερόμενος στην διαπραγματευτική συμπεριφορά του Ismet Inonu, μεγάλωνε το μεταξύ τους χάσμα, λέγοντας ότι: [5]

«ήταν σαν να μιλούσε κανείς με την πυραμίδα του Χέοπος»

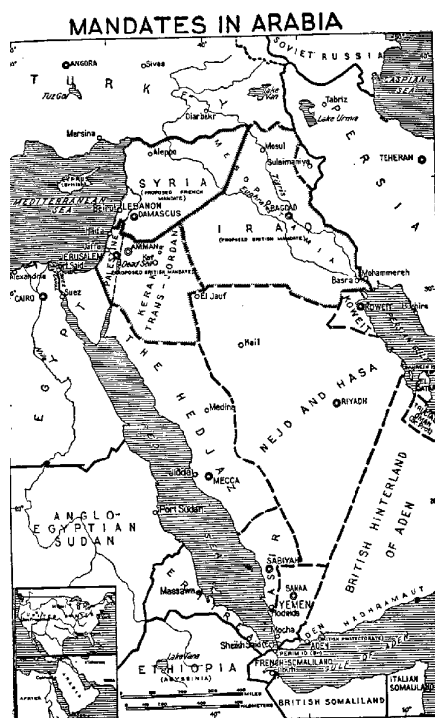
Πολύ καλά δοσμένες εκφράσεις, κατάλληλες για την δημιουργία ενός σκηνικού που ήθελε

«την Τουρκία του Kemal και την μεγάλη Αγγλία σε φανερή αντιδικία με το καλημέρα».

Η Αγγλία, θεωρητικά η προεξάρχουσα δύναμη στην διάσκεψη, έστειλε στην Λωζάνη τον έμπειρο σε θέματα αποικιακών διεκδικήσεων Υπουργό Εξωτερικών Lord Curzon με άμεσο συνεργάτη του τον έμπειρο στα τουρκικά θέματα Sir Horace Rumbold, τον Άγγλο Πρέσβη στην Πόλη ο οποίος το 1918 είχε αιχμαλωτίσει διπλωματικά τον Σουλτάνο [Κεφ. 8, σελ. 4].

Δύο κλασικοί Άγγλοι αριστοκράτες που ανήκαν στο «βαθύ αγγλικό κράτος», ιδιαίτερα αλαζόνες και υπερόπτες προς ... κατώτερους λαούς. Ο συνδυασμός τους με τον Ismet Inonu θα ήταν εκρηκτικός.

Η Αγγλία και η Γαλλία, με το καθεστώς των Εντολών (Mandates) το οποίο καθιερώθηκε με την Συνθήκη των Σεβρών και το οποίο τελούσε υπό την αιγίδα της Κοινωνίας των Εθνών, είχαν ουσιαστικά εξασφαλίσει εδαφικά τις περιοχές του Ιράκ και της Συρίας. Με την Συνθήκη Sykes – Picot είχαν ρυθμίσει τις μεταξύ τους εδαφικές διαφορές και σφαίρες επιρροής στην Μέση Ανατολή και τέλος με την Συνθήκη του San Remo, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Αμερικανών και Ιταλών, είχαν κανονίσει μεταξύ τους την μοιρασιά των πετρελαίων.

Ο Χάρτης των Εντολών στην Αραβία

Οι περιοχές των πετρελαίων του Ιράκ και της Συρίας αλλά και η περιοχή της Παλαιστίνης η οποία προοριζόταν από τους Άγγλους για το «*σπίτι των Εβραίων*», σαν Εντολές (Mandates) της Κοινωνίας των Εθνών, ήταν εκτός κάθε εδαφικής διαπραγματεύσεως. Οι Τούρκοι, περιέργως πως, δεν θα έθελαν καμμία διεκδίκηση γι' αυτές τις περιοχές. ^[6]

Παρενθετικά πρέπει να αναφερθεί ότι από την **1^η Ιουλίου 1920** η Κυβέρνηση της Αγγλίας, δεσμευμένη από την Διακήρυξη Balfour {Κεφ. 7, σελ. 9}, είχε εγκαταστήσει στην Παλαιστίνη ως Υψηλό Επιτετραμμένο τον Άγγλοεβραίο Sir Herbert Samuel, είχε αναγγείλει ότι θα παρείχε ένα εθνικό σπίτι για τους Εβραίους και ότι θα τηρούσε στην περιοχή μία πολιτική ίσης μεταχείρισης ανάμεσα στις διάφορες φυλές. Στην Παλαιστίνη τότε κατοικούσαν 104.000 Εβραίοι, 75.000 Χριστιανοί και 615.000 Μουσουλμάνοι Άραβες. Τα πληθυσμιακά στοιχεία δεν προέρχονται από αραβικές πηγές και υπάρχει η πιθανότητα αλλοίωσης εις βάρος των Αράβων. Οι Άραβες που ζούσαν εκεί από το 600 μ.χ. διαμαρτυρήθηκαν έντονα για την απόφαση της Αγγλικής Κυβέρνησης:

«να στήσει ένα εβραϊκό Κράτος σε μία αραβική περιοχή και παράλληλα να ενθαρρύνει την εποίκιση με νέους Εβραίους από το εξωτερικό».

Εις μάτην. Η απόφαση δημιουργίας του Κράτους του Ισραήλ είχε ληφθεί...^[7]

Τα παραπάνω αναφέρονται σε αντιδιαστολή με την παρόμοια περίπτωση της Σμύρνης όπου οι Άγγλοι είχαν στείλει την Ελλάδα σε μία περιοχή όπου υπήρχαν Μουσουλμάνοι Τούρκοι και πάνω από ένα εκατομμύριο Έλληνες. Σήμερα, περίπου εκατό χρόνια μετά, το τεχνητό Κράτος του Ισραήλ είναι ακόμη στην θέση που καθόρισαν τότε οι Άγγλοι και αντίστοιχα οι Έλληνες με ιστορία 2.500 ετών στην Ιωνία ξεριζώθηκαν.

Από τις περιοχές του πετρελαίου της Μέσης Ανατολής μόνο η περιοχή της Μοσούλης (Mosul) και του Κιρκούκ (Kirkuk) θα ήταν σε εδαφική διεκδίκηση στην Λωζάνη. Η Μοσούλη ήταν η μόνη περιοχή που κατά την Συμφωνία Sykes – Picot είχε διαφύγει από τους Άγγλους ότι είχε και αυτή πετρέλαια, {Κεφ. 7, σελ. 8} είχε δοθεί προσωρινά στην Γαλλική σφαίρα επιρροής και δεν είχε ενταχθεί στο καθεστώς των Εντολών (Mandates).

Ενημερωτικά η Σαουδική Αραβία, παρ' ότι και αυτή ελεγχόταν εδαφικά από τους Άγγλους, δεν θεωρείτο ακόμη πετρελαιοφόρα περιοχή. Το πετρέλαιο εκεί θα γινόταν ζήτημα στην δεκαετία 1930.

Εκτός όμως από την εδαφική κατοχή των πετρελαιοφόρων περιοχών σημαντικό ρόλο είχαν και οι λεγόμενες παραχωρήσεις (concessions). Χωρίς τις απαραίτητες παραχωρήσεις των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης των πετρελαίων από τον ιδιοκτήτη της περιοχής προς τις ενδιαφερόμενες εταιρείες, η εδαφική κατοχή των περιοχών από κάποιο Κράτος ήταν «κενό γράμμα».

Αλλά ποιος ήταν ο ιδιοκτήτης των πετρελαιοφόρων περιοχών;

Η ήδη κλινικά νεκρή Οθωμανική Αυτοκρατορία ή μήπως ο ίδιος ο Σουλτάνος;

Ή μήπως, μετά την κατάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, την 5^η Νοεμβρίου 1923, ο νέος ιδιοκτήτης/κληρονόμος των παραχωρήσεων ήταν η νέα Τουρκία του Kemal;

Με την Οθωμανική Αυτοκρατορία να θεωρείται «κλινικά νεκρή», με τον Σουλτάνο πλήρως ελεγχόμενο από τους Άγγλους, με τις πετρελαιοφόρες περιοχές να κατέχονται από τους Άγγλο – Γάλλους και με την απειλή της στρατιωτικής παρουσίας του Ελληνικού Στρατού στην Μικρά Ασία συντάχθηκε η Συνθήκη των Σεβρών η οποία θα έλυσε τόσο τα θέματα της εδαφικής κυριαρχίας όσο και τα θέματα των παραχωρήσεων. Η Ελλάδα θα αμειβόταν «πλουσιοπάροχα» για τις υπηρεσίες της.

Σ' αυτό το σενάριο οι Άγγλοι δεν είχαν υπολογίσει την Τουρκική Εθνεγερσία.

Ακολούθησε η νίκη του Kemal κατά των Ελλήνων «μισθοφόρων της Αγγλίας» με άμεσο αποτέλεσμα την αμφισβήτηση της Συνθήκης των Σεβρών, γεγονός που κατ'αστραφείο τελειωτικά όλο το σκηνικό που είχαν στήσει οι Άγγλο-Γάλλοι.

Η συνέχεια θα παιζόταν «ακροθιγώς» στην Λωζάνη όπου τα κύρια θέματα που θα έπρεπε να διευκρινισθούν για τους Άγγλους ήταν:

#1 Η εδαφική κατοχή των πετρελαιοφόρων περιοχών και

#2 Οι ισχύουσες παραχωρήσεις στις πετρελαιοφόρες περιοχές.

Για τον λόγο αυτό στην Λωζάνη οι Άγγλο – Γάλλοι θα έπρεπε να καλοπιάσουν την Τουρκία η οποία θα έπρεπε να μείνει ικανοποιημένη με την νέα μοιρασιά.

Η **Γαλλία** και η **Ιταλία** δεν φαίνεται να είχαν άλλον αντικειμενικό σκοπό από μία ανακατανομή των λάφυρων του πολέμου που προέβλεπε η ημιθανής αν όχι ήδη νεκρή Συνθήκη των Σεβρών. Κατά τα λοιπά επαναλάμβαναν, δίκην φερέφωνου, τις θέσεις της Αγγλίας. Προκειμένου μάλιστα να εμφανισθούν ως ενωμένοι απέναντι στους Τούρκους αλλά και στους Ρώσους για τα θέματα των

Στενών, οι Άγγλοι, οι Γάλλοι και οι Ιταλοί την **18^η Νοεμβρίου 1922** φαίνεται ότι προσπάθησαν να φθάσουν σε μία συμφωνία για τα βασικά θέματα της Διάσκεψης. [8] 19 November 1922
Στην πράξη η Αγγλία μάλλον αναγκάστηκε τότε να κάνει κάποια αναδιανομή των λάφυρων του πολέμου. Στην Λωζάνη η Γαλλία έστειλε τους διπλωμάτες Camille Barrere, Maurice Bompard και τον Στρατηγό Maurice Pelle. Η Ιταλία έστειλε τους διπλωμάτες Marquis Garroni και Giulio Montagna.

Οι **Αμερικανοί**, αν και κλήθηκαν επισήμως να συμμετάσχουν στις εργασίες της διάσκεψης της Λωζάνης, περιορίστηκαν στο να στείλουν τους απόφοιτους του Harvard διπλωμάτες Joseph Grew και τον Richard Washburn Child ως παρατηρητές και απλά να απαιτήσουν ίση μεταχείριση (*perfect equality*) στα θέματα της διάσκεψης. Δηλαδή θα συμμετείχαν ενεργά, θα εξέφραζαν απόψεις και θέσεις αλλά δεν θα δεσμεύονταν και δεν θα υπέγραφαν τίποτε.

Τα εκφρασθέντα ενδιαφέροντα των Αμερικανών ήταν «η ελευθερία διελεύσεως των Στενών, η διατήρηση των *capitulations*, η προστασία των μειονοτήτων, η προστασία των εκπαιδευτικών, φιλανθρωπικών και θρησκευτικών ιδρυμάτων και βεβαίως η καθιέρωση του δόγματος των ανοικτών θυρών» για τις αμερικανικές εταιρείες στην Μέση Ανατολή. [8] 1 November 1922

Οι Αμερικανοί Διπλωμάτες Joseph Grew και Washburn Child

Οι Αμερικανοί παρέμεναν εκουσίως στο παρασκήνιο και με τις «ανοικτές πόρτες» προετοίμαζαν αργά και μεθοδικά την έμμεση εισβολή τους στα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής. Μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι ΗΠΑ ήταν η μόνη δύναμη στον Κόσμο που είχε χρήματα.

Οι **Σοβιετικοί** εκλήθησαν στην διάσκεψη μόνο για τα θέματα των Στενών. Ο επί των Διεθνών Σχέσεων της Ρωσίας Giorgi Chicherin, φανατικός πολέμιος των Άγγλων ιμπεριαλιστών, διαμαρτυρήθηκε έντονα διότι επιθυμούσε πλήρη συμμετοχή στην διάσκεψη αλλά οι Ευρωπαίοι απέκλεισαν την Ρωσία από τις εργασίες της διάσκεψης με την δικαιολογία ότι δεν είχε υπογράψει την συνθήκη των Σεβρών και δεν είχε ενεργό συμμετοχή στον ελληνο-τουρκικό πόλεμο.

Οι Ευρωπαίοι, όταν θέλουν να επιτύχουν κάτι, σκαρφίζονται τα πιο απίθανα επιχειρήματα. Τελικά η Ρωσία μαζί με την Ουκρανία και την Γεωργία εμφανίσθηκε και συμμετείχε στη διάσκεψη μόνο για τα θέματα των Στενών.

Ο Ρώσος Giorgi Chicherin

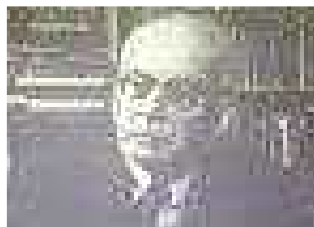
Οι Άγγλοι θεώρησαν μάλλον χρήσιμο να καλέσουν και τους **Βουλγάρους** σε μία τυπική προσπάθεια αναθεώρησης της Συνθήκης του Νειγύ με αντικειμενικό σκοπό την πιθανή έξοδο της Βουλγαρίας στο Αιγαίο. Αυτό όμως δεν ήταν παρά ένα ακόμη διαπραγματευτικό χαρτί που το έφεραν οι Άγγλοι στο τραπέζι και θα χρησιμοποιούσαν όταν και εάν οι περιστάσεις το απαιτούσαν προκειμένου να πείσουν είτε τους Τούρκους ή/και τους Έλληνες να δεχθούν τις αγγλικές προτάσεις. Η υπόθεση της Βουλγαρίας συζητήθηκε αλλά θα άφηνε και πάλι τους Βουλγάρους όχι ικανοποιημένους. Οι Άγγλοι κάλεσαν επίσης του **Ρουμάνους** για τα θέματα των Στενών, τους **Σέρβους**, τους **Βέλγους**, τους **Πορτογάλους**, τους **Ιάπωνες** και τους **Αλβανούς** για τα θέματα μειονοτήτων αλλά και των οικονομικών διευθετήσεων του χρέους της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Όλοι αυτοί ήταν σαν να πήγαν στην Λωζάνη για τουρισμό. Άλλοι θα αποφάσιζαν γι' αυτούς... και αυτοί θα υπέγραφαν τα τελικά κείμενα.

Η **Ελλάδα** πήγε στην Λωζάνη με τον Ελευθέριο Βενιζέλο ο οποίος είχε «επιλεγεί» από την Επανάσταση των Πλαστήρα – Γονατά ως ο εθνικός εκπρόσωπος για θέματα εξωτερικής πολιτικής. Βοηθός του Βενιζέλου ορίστηκε ο Πρέσβης της Ελλάδας στο Λονδίνο, Δημήτριος Κακλαμάνος.

Αν ήταν να περιιωθεί κάτι για την Ελλάδα, αν κάποιος θα μπορούσε να καθίσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων με αξιώσεις, αυτός δεν μπορούσε να ήταν άλλος από τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Αυτός γνώριζε την προϊστορία των θεμάτων, αυτός γνώριζε ανθρώπους και καταστάσεις, αυτός μόνον θα μπορούσε να σταθεί σε μία τέτοια διάσκεψη. Επιπλέον αυτού, εάν ο Βενιζέλος αισθανόταν κάποιες ενοχές για την Μικρασιατική καταστροφή, η Λωζάνη θα ήταν μία νέα ευκαιρία γι' αυτόν να εξιλεωθεί.

Οι αντικειμενικοί σκοποί της Ελλάδας στην Λωζάνη μάλλον δεν δόθηκαν ποτέ στον Βενιζέλο από την Επαναστατική Κυβέρνηση Πλαστήρα – Γονατά. Ο Βενιζέλος μάλλον εξουσιοδοτήθηκε εν λευκώ. Ο ίδιος προφανώς γνώριζε πολύ καλά τι έπρεπε να πράξει και ίσως να ήταν και πάλι μόνος του. Ο Δημήτριος Κακλαμάνος ήταν ένας καλός δημοσιογράφος, γνωστός για τις θυμοσοφικές του ρήσεις αλλά δεν ήταν διπλωμάτης.

Στην Διάσκεψη αυτή ο Βενιζέλος δεν είχε την ορμητικότητα, την σπιρτάδα και τις επινοήσεις που είχε κατά την διάρκεια της Συνδιάσκεψης στο Παρίσι. Αυτή την φορά ήταν πολύ σεμνός, μετρημένος, σχεδόν παθητικός και επενέβαινε μόνο όταν οι Τούρκοι ξεπερνούσαν κάποια όρια. Η στάση του σε όλη την διάρκεια των διαπραγματεύσεων ήταν καθαρά αμυντική.

Ο Δημήτριος Κακλαμάνος

Η μοναδική αλλά πολύ σημαντική βοήθεια που δόθηκε στον Βενιζέλο από την Ελλάδα ήταν η άμεση δημιουργία της Στρατιάς του Έβρου. Ο απόστρατος Στρατηγός Θεόδωρος Πάγκαλος, μετά τις διαδικασίες της δίκης των υπαιτίων της Μικρασιατικής Καταστροφής όπου συμμετείχε ενεργά ως Πρόεδρος της Ανακριτικής Επιτροπής, ανέλαβε σαν Υπουργός Στρατιωτικών την άμεση συγκρότηση και την οργάνωση της Στρατιάς του Έβρου. Μέσα σε ένα εξαιρετικά μικρό χρονικό διάστημα η Ελλάδα κατάφερε να συγκροτήσει και να οργανώσει την Στρατιά του Έβρου η οποία μαζί με τον άθικτο Ελληνικό Στόλο αφ' ενός μεν απέτρεψαν τους Τούρκους να προχωρήσουν σε επιθετικές ενέργειες στην Θράκη και στα νησιά του Αιγαίου και αφ' ετέρου έδωσαν στην Ελλάδα την δυνατότητα να διαπραγματευθεί σχεδόν «*επί ίσοις όροις*».

Πρέπει να σημειωθεί ότι μεσούσης της διασκέψεως, περί τον Νοέμβριο 1922, οι Τούρκοι συνεχώς απειλούσαν με στρατιωτική εισβολή στην Θράκη. Για τον λόγο αυτό ο Βενιζέλος από την Λωζάνη πίεζε συνεχώς την Κυβέρνηση Γονατά – Πλαστήρα για την άμεση συγκρότηση και οργάνωση της Στρατιάς του Έβρου.

Οι διπλωματικές διεργασίες της διάσκεψης στην Λωζάνη – Α' Φάση ^[4]

Ο Kemal προέλαυσε προς τα Στενά και συμφώνησε να σταματήσει τις εχθροπραξίες και να πάει στα Μουδανιά για την συνθηκολόγηση περί το τέλος Σεπτεμβρίου 1922, όταν ο Γάλλος Υπουργός Franklin – Bouillon, με την συναίνεση των Άγγλων, πήγε και τον συνάντησε στην Σμύρνη. Ότι θα γινόταν αντικείμενο συμφωνίας στην Λωζάνη, λίγο ή πολύ, είχε συζητηθεί και είχε κατοχυρωθεί σε εκείνη την συνάντηση του Kemal με τον Franklin – Bouillon {Κεφ. 10, σελ. 19}.

Η συνθήκη της Λωζάνης θα μπορούσε να είχε υπογραφεί πολύ σύντομα διότι όλα τα θέματα είχαν σχεδόν λυθεί μέχρι το τέλος Ιανουαρίου 1923. Εντούτοις τον Φεβρουάριο 1923 οι Τούρκοι, φανερά δυσαρεστημένοι (;) από κάποιες θέσεις των Άγγλων, θα «έστηναν» κάποια δικαιολογία και θα εγκατέλειπαν την Λωζάνη, κλείνοντας έτσι την πρώτη φάση των διαπραγματεύσεων ...

Οι εργασίες της διάσκεψης της Λωζάνης άρχισαν την **20^η Νοεμβρίου 1922** και αμέσως συστήθηκαν τρεις επιμέρους Επιτροπές:

- ✚ Μία υπό τον Άγγλο Lord Curzon για τις εδαφικές διεκδικήσεις, τα Στενά και το θέμα των μειονοτήτων.

- ✚ Δεύτερη υπό τον Ιταλό Marquis Garroni για το καθεστώς των οικονομικών και νομικών θεμάτων των ξένων υπηκόων στην Τουρκία και

- ✚ Τρίτη υπό τον Γάλλο Camille Barrere για το χρέος της Τουρκίας, τα λιμάνια, τα τραίνα και τα θέματα υγιεινής στην Τουρκία.

Τα σύνορα της Θράκης – Επιτροπή Lord Curzon

Η Θράκη, με την Συνθήκη του Νείγυ είχε τεθεί στην διάθεση των Συμμάχων και με την Συνθήκη των Σεβρών παραχωρήθηκε στην Ελλάδα μέχρι την γραμμή της Τσατάλζας, δίνοντας παράλληλα στην Βουλγαρία το δικαίωμα της ελεύθερης διακίνησης στο Αιγαίο και της εκμίσθωσης λιμενικών ευκολιών στην Αλεξανδρούπολη με την εγγύηση της Κοινωνίας των Εθνών.

Με βάση τα συμφωνηθέντα στα Μουδανιά η Τουρκία θα έπαιρνε πίσω την Ανατολική Θράκη και το Edirne (Αδριανούπολη) μέχρι τον ποταμό Έβρο.

Με την έναρξη των εργασιών στην Λωζάνη ζητήθηκε από τον Ismet Inonu να θέσει τις τουρκικές απαιτήσεις για το θέμα. Η απάντησή του ίσως να ξάφνιασε και τους Άγγλο – Γάλλους: ^{[9] σελ. 281}

«Η Τουρκία διεκδικούσε την Ανατολική αλλά και την Δυτική Θράκη μέχρι τα σύνορα του 1913 και μάλιστα απαιτούσε δημοψήφισμα για την δυτική Θράκη, διότι η πλειονότητα του πληθυσμού εκεί ήταν τουρκική».

Τα σύνορα του 1913 που απαιτούσε ο Ismet Inonu έφταναν μέχρι την Καβάλα και κάτι τέτοιο δεν είχε συμφωνηθεί στα Μουδανιά. Ο Ismet Inonu έδινε τα πρώτα δείγματα της τουρκικής στρατηγικής, ίσως και τις προθέσεις των Τούρκων στην Λωζάνη.

Τα ελληνικά σύνορα του 1913 που έφταναν μέχρι την Καβάλα και την Θάσο

Για την τιμή των διαπραγματεύσεων όλοι αντέδρασαν στην τουρκική απαίτηση και ιδιαίτερα έντονα και απειλητικά ο Βενιζέλος. Δεν είναι βέβαιο εάν, τον Νοέμβριο – Δεκέμβριο 1922 που γινόταν αυτές οι συζητήσεις, η Στρατιά του Έβρου που προετοιμάζε ο Θεόδωρος Πάγκαλος ήταν έτοιμη αλλά ο Βενιζέλος χρησιμοποιούσε το «χαρτί» της.

Στο σημείο αυτό βρήκε και η Βουλγαρία την ευκαιρία και ζήτησε την δημιουργία μίας ουδέτερης λωρίδας (neutral zone) για να αποκτήσει μία εγγυημένη πρόσβαση στο Αιγαίο, όπως της είχαν υποσχεθεί με την Συνθήκη των Σεβρών.

Οι Άγγλο – Γάλλο – Ιταλοί, δια στόματος του Lord Curzon, απέρριψαν την τουρκική απαίτηση για δημοψήφισμα, αγνόησαν την Βουλγαρία και η τελική πρόταση για την Θράκη ήταν έτοιμη την **31^η Ιανουαρίου 1923** και προέβλεπε αυτά που είχαν συμφωνηθεί στα Μουδανιά, δηλαδή:

- ✚ Η Τουρκία θα αποκτούσε την πλήρη κυριαρχία της ανατολικής Θράκης και καθοριζόταν ο Έβρος ποταμός (Maritza river) ως το σύνορο Ελλάδας – Τουρκίας.
- ✚ Θα καθοριζόταν αποστρατικοποιημένη (demilitarized) ζώνη 20-30 χιλιομέτρων εκατέρωθεν του ποταμού και όχι ουδετεροποιημένη (neutralized) ζώνη που επιθυμούσαν Τουρκία και Βουλγαρία.
- ✚ Η Τουρκία θα είχε δικαίωμα να διατηρεί μία φρουρά στην Κωνσταντινούπολη και επιπλέον 20.000 άνδρες στην ανατολική Θράκη.

Την **4^η Φεβρουαρίου 1923** ο Ismet Inonu εξέδωσε μία διακοίνωση (nota) με την οποία:

«η Τουρκία αποδεχόταν τα σύνορα στην Θράκη και σαν αντάλλαγμα για την άρση του περιορισμού των στρατιωτικών δυνάμεων στην περιοχή, ήταν έτοιμη να αποσύρει τις απαιτήσεις της για τα σύνορα του 1913, να παραχωρήσει το Karagatch και την σιδηροδρομική γραμμή kuleli Burgas».

Είναι προφανές ότι οι Τούρκοι διπλωμάτες είχαν θέσει θέμα συνόρων του 1913 μόνο και μόνο για να επιτύχουν την παρουσία σημαντικής στρατιωτικής δύναμης στην ευρωπαϊκή πλευρά των Στενών, κάτι που προΐδεαζε τους συνέδρους στην διάσκεψη για τις τουρκικές επιδιώξεις για τα Στενά. Οι διαπραγματεύσεις δεν κατέληξαν κάπου και η τελική απόφαση για την Θράκη θα έπρεπε να περιμένει και την εξέλιξη των άλλων θεμάτων...

Τα νησιά του Αιγαίου – Επιτροπή Lord Curzon

Σχεδόν παράλληλα με το θέμα της Θράκης, την **22^α Νοεμβρίου 1922** τέθηκε και το θέμα των νησιών του Αιγαίου. Και πάλι ερωτηθείς για το θέμα ο Ismet Inonu απαίτησε: ^{[9] σελ. 284}

«Την επιστροφή της Ίμβρου και της Τενέδου στην Τουρκία και τη καθιέρωση ενός ειδικού καθεστώτος για όλα τα άλλα νησιά του Αιγαίου, ιδιαίτερα για Λήμνο, Μυτιλήνη, Ικαρία Σαμοθράκη και Χίο».

Ο δεύτερος στην ιεραρχία Τούρκος διπλωμάτης στην Λωζάνη, ο Riza Nur Bey διευκρίνισε την τουρκική πρόταση λέγοντας:

«να τεθούν τα νησιά σε ένα καθεστώς ουδέτερης και ανεξάρτητης πολιτικής ύπαρξης».

Σε απλούστερη ανάλυση:

«τα νησιά σε κατάσταση ουδετερότητας αλλά να μην ανήκουν σε κανένα...».

Οι Τούρκοι ακολουθούσαν και πάλι την προσφιλή διπλωματία της πρώην οθωμανικής αυτοκρατορίας και ζητούσαν πολλά. Γνώριζαν ότι λόγω του Ελληνικού Στόλου δεν μπορούσαν να απαιτήσουν και να πάρουν άμεσα τα νησιά και για τον λόγο αυτό πρότειναν το παραπάνω ασαφές και αόριστο καθεστώς. Η λογική τους για τα νησιά ήταν:

«Βάλε τώρα τα νησιά σε ένα ασαφές και αόριστο status quo και στο μέλλον βλέπουμε...»

Αυτά που ζητούσαν οι Τούρκοι για τα νησιά δεν περιλαμβανόταν στα συμφωνηθέντα στα Μουδανιά και ο Lord Curzon τους επανέφερε στην τάξη:

«Τα νησιά θα παρέμεναν υπό την ελληνική κυριαρχία και θα αποστρατικοποιούντο, εκτός από την Ίμβρο, την Τένεδο και την Σαμοθράκη, η τύχη των οποίων θα καθοριζόταν μαζί με το καθεστώς των Στενών»

Συγκεκριμένα η αγγλική πρόταση προέβλεπε:

- ✚ Η Ελλάδα θα αποκτούσε πλήρη κυριαρχία στα νησιά Λήμνο, Μυτιλήνη, Χίο, Σάμο και Ικαρία τα οποία σύμφωνα με την συνθήκη θα έπρεπε να αποστρατικοποιηθούν.
 - ✚ Η Ίμβρος και η Τένεδος θα αποκτούσαν τοπική διοίκηση αλλά υπό τουρκική κυριαρχία.
 - ✚ Η Τουρκία θα παραχωρούσε τα Δωδεκάνησα στην Ιταλία, δηλαδή Αστυπάλαια, Ρόδο, Χάλκη, Κάρπαθο, Κάσο, Τήλο, Νίσυρο, Κάλυμνο, Λέρο, Πάτμο, Λειψούς, Σύμη, Κω και Καστελόριζο καθώς και τις εξηρημένες νησίδες (dependent islets).
 - ✚ Τα νησιά μέσα στα τρία μίλια από τις Τουρκικές ακτές, εκτός εάν άλλως οριζόταν στην συνθήκη, θα παρέμεναν στην κυριαρχία της Τουρκίας.
- Ευτυχώς για την Ελλάδα που τότε τα χωρικά ύδατα των χωρών ήταν καθορισμένα στα 3 ναυτικά μίλια.

Με την Τουρκική Διακοίνωση (nota) της **4ης Φεβρουαρίου 1923** :

«οι Τούρκοι αποδέχονταν την τοπική διοίκηση για Ίμβρο και την Τένεδο καθώς και την παραχώρηση των Δωδεκανήσων στην Ιταλία».

Λίγο αργότερα οι Τούρκοι θα άλλαζαν γνώμη και θα προσέθεταν στις διεκδικήσεις τους τα νησιά Rabbit στην Τουρκική κυριαρχία και θα ακύρωναν την παραχώρηση του Καστελόριζου στην Ιταλία. Δεν θα ανέφεραν τίποτε εάν αποδέχονταν ή όχι τα υπόλοιπα θέματα των νησιών.

Η τελική πρόταση για τα νησιά του Αιγαίου ήταν επίσης έτοιμη την 31^η Ιανουαρίου 1923, είχε παραδοθεί στους Τούρκους αλλά θα έπρεπε και αυτή να περιμένει την εξέλιξη των άλλων θεμάτων.

Η προστασία των μειονοτήτων – Επιτροπή Lord Curzon

Η πρώτη Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν μία αρκετά εκτεταμένη χώρα και ως εκ τούτου, πλην των Μουσουλμάνων Τούρκων, είχε υπηκόους και από πολλές άλλες εθνότητες και θρησκείες.

Οι Οθωμανοί, στα χρόνια της κυριαρχίας των, είχαν εφαρμόσει αρκετά σκληρές έως απάνθρωπες πολιτικές προς όλες τις άλλες εθνότητες και θρησκείες. Η νέα Τουρκία του Kemal, όπως μερικά χρόνια πριν οι Νεότουρκοι, επιθυμούσε να δείξει στην διεθνή και ευρωπαϊκή Κοινή Γνώμη ένα άλλο πιο διαλλακτικό πρόσωπο για τις μειονότητες.

Παρ' όλα αυτά οι ενδείξεις ήταν ότι ο Kemal στην Λωζάνη επ' ουδενί θα θυσίαζε την τουρκική κυριαρχία για την προστασία των μειονοτήτων. Οι μεγαλύτερες μειονότητες μέσα στην Ανατολία ήταν οι Έλληνες, οι Πόντιοι, οι Αρμένιοι και οι Εβραίοι. Βεβαίως θέμα Εβραίων δεν τέθηκε ποτέ.

Το θέμα των μειονοτήτων εμφανίστηκε την **1^η Δεκεμβρίου 1922** όταν ο εκπρόσωπος της Κοινωνίας των Εθνών Dr Nansen πρότεινε στην διάσκεψη την ανταλλαγή πληθυσμών Ελλάδας και Τουρκίας υπό τον έλεγχο της Κοινωνίας των Εθνών. ^{[9] σελ. 302}

Αμέσως συστήθηκε μία υποεπιτροπή που θα εξέταζε το θέμα και θα πρότεινε κάποια λύση μέχρι την 12^η Δεκεμβρίου 1922. Παράλληλα ο Lord Curzon αναφέρθηκε στο παγκόσμιο ενδιαφέρον για την προστασία των Τούρκων στην Δυτική Θράκη, των Ελλήνων της Πόλης, των Αρμενίων κλπ.

Όψιμο ενδιαφέρον για τις μειονότητες όταν λίγους μήνες πριν η ίδια η παγκόσμια κοινότητα έμεινε απαθής στο ξερίζωμα πάνω από 1.250. 000 Ελλήνων από την Σμύρνη.

Οι Τούρκοι έδειξαν ότι αιφνιδιάστηκαν από την πρόταση του Dr Nansen και τις θέσεις του Lord Curzon. Ο Ismet Inonu αφού απέρριψε ένα σχέδιο επιτήρησης της προστασίας των μειονοτήτων από την Κοινωνία των Εθνών, δικαιολόγησε την χώρα του λέγοντας ότι:

«αυτά που υπέφεραν οι μειονότητες από τους Οθωμανούς οφείλονταν στις ξένες παρεμβάσεις οι οποίες παρακινούσαν τον κόσμο κατά της κυβέρνησης»

και υποσχέθηκε την λύση του προβλήματος με Νομοθετική κάλυψη του θέματος.

Ο Lord Curzon απέρριψε τις τουρκικές θέσεις, ο Βενιζέλος απέρριψε το θέμα της ανταλλαγής πληθυσμών και αμφότεροι απέρριψαν την τουρκική πρόταση για λύση με νομοθετική κάλυψη.

Η υποεπιτροπή εξέτασε εκ νέου το θέμα και την **9^η Ιανουαρίου 1923** πρότεινε νέα λύση σύμφωνα με την οποία η Τουρκία θα έκανε διμερείς συμφωνίες με τα ενδιαφερόμενα Κράτη για τις μειονότητες χωρίς τον έλεγχο από την διεθνή κοινότητα. Επενέβη και πάλι ο Lord Curzon ο οποίος εντελώς ξαφνικά ζήτησε επίμονα «μία εθνική χώρα για τους Αρμένιους». Η Τουρκία ανταπάντησε ζητώντας την απομάκρυνση του Πατριαρχείου σαν προϋπόθεση για να μείνουν οι Έλληνες στην Πόλη και αυτή η συνεχόμενη διπλωματική αντιπαράθεση οδηγούσε την κατάσταση σε άλλα θέματα.

Τελικά αποφασίστηκε από την Διάσκεψη και στην συνέχεια την **30^η Ιανουαρίου 1923** υπεγράφη μόνο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας μία ειδική συνθήκη η οποία προέβλεπε:

«να γίνουν ανταλλαγές πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας με εξαίρεση τους Μουσουλμάνους της Δυτικής Θράκης και τους Έλληνες της Πόλης.

Το Πατριαρχείο θα έμενε στην Πόλη αλλά θα του αφαιρούσαν κάθε πολιτική επιρροή.

Σημειώνεται ότι το κείμενο της συνθήκης αυτής αναφέρεται σε

«Μουσουλμάνους και όχι σε Τούρκους της Δυτικής Θράκης».

Το θέμα των μειονοτήτων θα λυνόταν με επιμέρους διμερείς συμβάσεις με τα ενδιαφερόμενα Κράτη και έτσι η Τουρκία θα απέφευγε τον διεθνή έλεγχο της Κοινωνίας των Εθνών για τις μειονότητες. Αλλά ποιος θα νοιαζόταν τότε για διμερείς συμφωνίες με τους Αρμένιους, τους Ασσυρίους, τους Κούρδους, κλπ όταν όλοι αυτοί δεν ήταν καν κράτος; Άλλη μία περίπτωση υποκρισίας της διεθνούς κοινότητας... Η νεοσύστατη Κοινωνία των Εθνών αποδείχθηκε εντελώς αδύναμη μπροστά σε μία τουρκική στρατιά...

Το χρέος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – Επιτροπή Barrere

Το θέμα αυτό ήταν πολύ απλό.

Το χρέος της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που το κληρονόμησε η νέα Τουρκία ήταν εξαιρετικά μεγάλο και δεν υπήρχε καμμία απολύτως πιθανότητα να αποπληρωθεί.

Οι Τούρκοι διπλωμάτες έπρεπε να υπερβάλουν τους εαυτούς τους και να κάνουν τα αδύνατα – δυνατά έτσι ώστε το χρέος αυτό είτε να διαγραφεί ή στην χειρότερη περίπτωση να μειωθεί σημαντικά.

Στην άλλη πλευρά οι Ευρωπαίοι διπλωμάτες και δανειστές των Τούρκων, γνώριζαν πολύ καλά ότι όταν δεν πρόκειται να πάρεις πίσω ένα δάνειο, είναι προτιμητέο να χρησιμοποιήσεις το διεκδικούμενο ποσό για άλλες αντισταθμιστικές παραχωρήσεις.

Την **28^η Νοεμβρίου 1922** ο Ινονου παρουσίασε το θέμα με την παρακάτω απλή λογική: ^{[9] σελ. 308}

«Το χρέος ανήκε στην πρώην Οθωμανική Αυτοκρατορία η οποία έπαψε να υπάρχει. Κατά συνέπεια οι χώρες που κατέχουν τώρα τα εδάφη της πρέπει να επωμισθούν αναλογικά το συνολικό χρέος».

Επιπλέον αυτού ο Ismet Ινονου, θέλοντας να δημιουργήσει νέα διαπραγματευτικά αντικείμενα και διαπραγματευτική υπεροχή, αρνήθηκε την πληρωμή οιασδήποτε αποζημίωσης προς τις συμμαχικές δυνάμεις για τον Πρώτο Πόλεμο, ζήτησε επανορθώσεις από την Ελλάδα για τις ζημιές που υπέστη η Ανατολία από την Μικρασιατική Εκστρατεία αλλά και αποζημίωση από τις χώρες μέσα από τις οποίες πενούσαν σιδηροδρομικές γραμμές της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η σοφή απόφαση του Kemal να καταλύσει την Οθωμανική Αυτοκρατορία και να εμφανισθεί στην Λωζάνη με το πρόσωπο της νέας Τουρκίας, έπιασε τόπο. Οι Τούρκοι διεκδικούσαν οτιδήποτε καλό και απέρριπταν οτιδήποτε κακό προερχόταν από τους Οθωμανούς

Ο Βενιζέλος, βασιζόμενος σε τεχνικοοικονομική ανάλυση, αρνήθηκε να πληρώσει τόσο το μερίδιο του χρέους που αναλογούσε στα κατακτηθέντα από την Ελλάδα τουρκικά εδάφη, όσο και τις επανορθώσεις της Μικρασιατικής Εκστρατείας με την δικαιολογία ότι δεν ήταν ελληνική επιχείρηση αλλά Συμμαχική οδηγία - εντολή. Όσον αφορά τις αποζημιώσεις για τις σιδηροδρομικές γραμμές ζήτησε είτε να απαλειφθούν ή να μοιραστούν αναλογικά με το μήκος των γραμμών σε όλες τις διάδοχες χώρες. Προφανώς αυτή η λύση δεν συνέφερε ούτε την Αγγλία μήτε την Γαλλία οι οποίες είχαν τα μεγαλύτερα τμήματα της σιδηροδρομικών γραμμών της Ανατολίας.

Ο Βενιζέλος σε τέτοιου είδους διπλωματικές επινοήσεις και μεθοδεύσεις ήταν κορυφή.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση πάντως θα μπορούσε να είχε διεκδικήσει τις περιουσίες των ξεριζωμένων από την Μικρά Ασία πολιτών. Όλοι αυτοί οι πρόσφυγες που είχαν καταφύγει στην Ελλάδα, μέχρι τότε ήταν πολίτες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και είχαν αναμφισβήτητα δικαιώματα σε «γη και επιχειρήσεις» στην Ιωνία. Βεβαίως αυτή η απαίτηση δε ν θα είχε καμμία τύχη αλλά ίσως να αντιστάθμιζε τις τουρκικές απαιτήσεις για ζημιές στην Ανατολία.

Οι Άγγλοι, οι Γάλλοι και οι Ιταλοί θα απέφευγαν τόσο το μερίδιο του χρέους τους όσο και το θέμα των σιδηροδρομικών γραμμών με την δικαιολογία ότι τα κατακτηθέντα από αυτούς εδάφη της πρώην οθωμανικής αυτοκρατορίας ήταν... Εντολές (Mandates) της Κοινωνίας των Εθνών και όχι δικές τους κτήσεις.

Κατακτήσαμε αυτές τις πετρελαιοφόρες περιοχές αλλά σαν Εντολές της Κοινωνίας των Εθνών... δεν είναι δικές μας!!!»

Η Τουρκία, βλέποντας την διαπραγμάτευση να εξελίσσεται εις βάρος της, άρχισε να θολώνει την κατάσταση και να αμφισβητεί τις παλαιές παραχωρήσεις (concessions) του Σουλτάνου. Στην ουσία με την νέα αυτή προσέγγιση οι Τούρκοι απειλούσαν εμμέσως την εγκυρότητα των παραχωρήσεων αλλά το μόνο που κατάφεραν ήταν να βάλουν στο αντίπαλο στρατόπεδο και την Αμερική η οποία από πολλά χρόνια πριν είχε συζητήσει τις περίφημες Chester concessions, κυρίως για τον ορυκτό πλούτο της Ανατολίας. Ακολούθησαν επιχειρήματα και αντεγκλήσεις εκατέρωθεν και τελικά την **31^η Ιανουαρίου** οι Γάλλοι παρουσίασαν το σχέδιο της συνθήκης σύμφωνα με το οποίο:

«το χρέος της νέας Τουρκίας θα μειωνόταν με την μέθοδο της αναλογικής κατανομής στις χώρες που κατέλαβαν εδάφη των Οθωμανών και θα απελευθερωνόταν το τελωνειακό καθεστώς της Τουρκίας, κάτι που θα συνέβαλλε στην περαιτέρω μείωση του χρέους. Οι ελληνο – τουρκικές διαφορές για επανορθώσεις θα λυνόταν με διμερείς συμφωνίες».

Ο Ismet Ινονου δεν αποδέχθηκε την παραπάνω πρόταση και οι Άγγλο – Γάλλοι αναγκάστηκαν να μειώσουν ακόμα περισσότερο το τουρκικό χρέος.

Προφανώς η πρόταση για την μείωση του χρέους και η εν συνεχεία νέα μείωση, σήμαινε ότι κάτω από το τραπέζι υπήρχε και κάποια άλλη συναλλαγή των Τούρκων με τους Άγγλο – Γάλλους. Τι άλλο είχε να δώσει τότε η Τουρκία εκτός από τα δικαιώματα των πετρελαιοφόρων περιοχών;

Οι Άγγλοι – Γάλλοι, αφού θεώρησαν ότι επέλυσαν το δικό τους θέμα, άφησαν την Ελλάδα να βγάλει άκρη μόνη της για τις τουρκικές απαιτήσεις των επανορθώσεων της Μικρασιατικής Εκστρατείας.

Με την Τουρκική Διακοίνωση (nota) της **4ης Φεβρουαρίου 1923**, ο Ismet Inonu:

«αποδέχθηκε την νέα τελική κατανομή του χρέους στις διάδοχες χώρες, αποδέχθηκε την πληρωμή των χρεών των τρένων από τις χώρες μέσα από τις οποίες περνούσαν οι γραμμές αλλά επέμενε στην καταβολή των ελληνικών επανορθώσεων».

Η nota δεν ανέφερε τίποτε για τις επανορθώσεις που ζητούσαν οι Σύμμαχοι από τους Τούρκους για τον Πρώτο Πόλεμο και δεν έθιγε το θέμα των χωρών που ήταν σε καθεστώς Εντολής (Mandate).

Σε όλα τα θέματα της ατζέντας ο Ismet Inonu άφηνε κάποιο από τα αντικείμενα ανοικτό.

Έτσι και το θέμα του τουρκικού χρέους θα παρέμενε ανοικτό και θα έπρεπε να περιμένει και την εξέλιξη των άλλων θεμάτων...

Το καθεστώς των Capitulations – Επιτροπή Garroni

Οι Τούρκοι προσπαθούσαν για χρόνια να καταργήσουν τα ειδικά προνόμια των ξένων στην χώρα τους, τα λεγόμενα Capitulations. Η πρώτη και σχετικά πρόσφατη προσπάθεια έγινε τον Οκτώβριο του 1914 με την είσοδο της Τουρκίας στον Πρώτο Πόλεμο (Κεφ. 4, σελ. 36). Με την επικράτηση της Αντάντ το καθεστώς των capitulations επανήλθε σε ισχύ στην Τουρκία και στην Λωζάνη οι Τούρκοι, από θέση ισχύος πλέον, θα ζητούσαν και πάλι την κατάργησή του.

Δεν υπήρχε περίπτωση Τουρκική Εθνικιστική Κυβέρνηση και μάλιστα υπό τον Kemal που να μην έθετε το θέμα της κατάργησης των capitulations.

Οι Άγγλοι, οι Γάλλοι, οι Ιταλοί αλλά ακόμη και οι νεοφερμένοι Αμερικανοί επιθυμούσαν ένα ιδιαίτερα προστατευτικό καθεστώς για τους πολίτες τους (;) που ζούσαν και εργάζονταν στην Τουρκία.

Η βασικότερη αντίρρηση των Τούρκων αφορούσε την σύνθεση των δικαστηρίων και την Νομολογία με την οποία θα δικάζονταν οι αλλοδαποί. Οι Σύμμαχοι ζητούσαν ιδιαίτερη Νομολογία για τους αλλοδαπούς υπηκόους αλλά και ξένους δικαστές στα τουρκικά δικαστήρια. Οι Τούρκοι θεωρούσαν – και μάλλον είχαν δίκιο – ότι η επέμβαση στην Δικαστική λειτουργία του Κράτους ήταν χειρότερη κατάλυση της εθνικής κυριαρχίας από αυτή που προκαλούσαν τα capitulations.

Ο Ismet Inonu ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητος με το θέμα της «εθνικής κυριαρχίας» και ο Lord Curzon σχεδόν εκνευρισμένος σχολίασε:

«... δεν είναι η τουρκική κυριαρχία μοναδική στον Κόσμο...»

ο δε Αμερικανός Richard Washburn Child ήταν πιο καυστικός: ^[10]

«... εθνική κυριαρχία μιας μοντέρνας Κυβέρνησης συνήθως εκφράζεται με όρους συνεργασίας με τον έξω κόσμο. Η κυριαρχία έχει διεθνή διάσταση...»

Ο Kemal είχε σφαιρική διπλωματική άποψη για το θέμα και ήταν ξεκάθαρος. «Τα capitulations κατέλυαν την τουρκική κυριαρχία» και αν δεν τα καταργούσε τώρα που ήταν σε θέση ισχύος, δεν θα τα καταργούσε ποτέ.

Έγιναν πολλές προτάσεις και αντιπροτάσεις αλλά καμμία πλευρά δεν υποχωρούσε.

Τελικά την **6η Ιανουαρίου 1923** ο Ismet Inonu έβαλε το θέμα σε μία πιο ελαστική βάση. Απέριψε το ειδικό καθεστώς για τους ξένους αλλά εξέφρασε την επιθυμία του να διαπραγματευθεί επιμέρους συμφωνίες για τις συνθήκες διαβίωσης των ξένων υπηκόων στην Τουρκία.

Οι Σύμμαχοι «προσποιήθηκαν ότι δεν άκουσαν την πρόταση των Τούρκων» και το τελικό σχέδιο της συνθήκης για τα capitulations που δόθηκε στην Τουρκία την **31η Ιανουαρίου 1923**, θα καταργούσε σταδιακά τα ειδικά προνόμια των αλλοδαπών, μέχρις ότου η Τουρκία θα κατάφερνε να οργανώσει μία αξιόπιστη Δικαστική Νομολογία και Δικαστικό σύστημα.

Με την Τουρκική Διακοίνωση (nota) της **4ης Φεβρουαρίου 1923**, ο Ismet Inonu:

«αντιπρότεινε ένα άλλο σχέδιο σταδιακής κατάργησης, 5ετούς περίπου διάρκειας κατά το οποίο οι ξένοι δικαστές θα συμμετείχαν στην δικαστική διαδικασία εκτός από τις συλλήψεις των αλλοδαπών υπηκόων».

Το σύνδρομο του «Midnight Express» φόβιζε πάντα τους αλλοδαπούς στην Τουρκία και για τον λόγο αυτό επενέβη ο Lord Curzon και δήλωσε ότι αρνείται να λάβει υπόψη του την τουρκική αντιπρόταση. Ο Ismet Inonu δεν υποχώρησε και εκεί η Διάσκεψη διέκοψε τις εργασίες της...

Άγγλοι και Τούρκοι ήταν σαν να έψαχναν κάποια δικαιολογία για να διακόψουν τις εργασίες της διάσκεψης και επέλεξαν να διαφωνήσουν για τα capitulations.

Το καθεστώς των Στενών – Επιτροπή Lord Curzon

Στην επιτροπή αυτή εκλήθη να συμμετάσχει και η Ρωσία η οποία έστειλε τον υπεύθυνο Διεθνών Σχέσεων Giorgi Chicherin τον οποίο συνόδευαν οι εκπρόσωποι της Γεωργίας και της Ουκρανίας. Επίσης προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν η Βουλγαρία και η Ρουμανία η οποία είχε ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως η χώρα που ήλεγχε την είσοδο και την έξοδο από τον Δούναβη, το εμπορικό κανάλι προς την Κεντρική Ευρώπη και προφανώς ήταν υπέρ της ελευθερίας ναυσιπλοΐας στα Στενά.

Η μακροσκοπική εξέταση του θέματος ήταν απλή:

Κλειστά στην ναυσιπλοΐα Στενά σήμαινε αποκλειστικό έλεγχο της Μαύρης Θάλασσας από τους Ρώσους – mare classum.

Ανοικτά στην ναυσιπλοΐα Στενά σήμαινε αποκλειστικό έλεγχο του εμπορίου της Μαύρης Θάλασσας από την θαλασσοκράτειρα Αγγλία. Με δεδομένο ότι η Αγγλία τότε ήλεγχε τα Στενά του Γιβραλτάρ αλλά και το Σουέζ, ολόκληρη η Μεσόγειος θάλασσα θα γινόταν γι' αυτήν mare classum.

Η Τουρκία με τα Στενά ανοικτά στην ναυσιπλοΐα δεν αποκόμιζε κανένα όφελος, πλην ίσως κάποιων αμοιβών για πιλότους ασφαλούς διελεύσεως. Αντίθετα με κλειστά και ελεγχόμενα Στενά η Τουρκία αποκτούσε στρατηγική θέση, δύναμη και παράλληλα κέρδη από τα διόδια των διερχόμενων εμπορικών πλοίων.

Αυτή ήταν η βάση του προβλήματος. Ένας ανταγωνισμός Ρωσίας – Αγγλίας για την επικράτηση και το έλεγχο της διακίνησης του εμπορίου με την Τουρκία να παραισφύρει, λόγω της θέσης της, ανάμεσα στους δύο μεγάλους με αντικειμενικό σκοπό να αποκομίσει το δυνατόν περισσότερο οφέλη. Έτσι φυσιολογικά η Τουρκία προσκολλήθηκε περισσότερο προς την ρωσική πλευρά χωρίς όμως να επιθυμεί την πλήρη επικράτηση του ενός εκ των δύο ανταγωνιστών, διότι σ' αυτή την περίπτωση θα έχανε και η ίδια.

Στενά πλήρως ανοικτά ή εντελώς κλειστά στην ναυσιπλοΐα δεν απέφεραν κανένα όφελος στην Τουρκία και παράλληλα μείωναν την στρατηγική της αξία.

Πάνω σ' αυτή την βασική λογική οι κύριοι ανταγωνιστές αλλά και ο «μπαλαντέρ» Τουρκία έκτιζαν τα διπλωματικά τους επιχειρήματα τα οποία φυσιολογικά περιέπλεξαν την υπόθεση σημαντικά:

Περίοδος πολέμου ή ειρήνης, η Τουρκία στους εμπόλεμους ή όχι, ελεύθερη, περιορισμένη ή ελεγχόμενη ναυσιπλοΐα στα εμπορικά και πολεμικά πλοία, ο αριθμός και το τονάζ των εισερχομένων και εξερχομένων πολεμικών πλοίων, η διάρκεια και ο σκοπός παραμονής τους στην Μαύρη Θάλασσα, τα διόδια και ο χρόνος διέλευσης, οι προσβάσεις στα Στενά (δηλαδή τα νησιά του Αιγαίου) και βεβαίως η εξασφάλιση της ακεραιότητας της Τουρκίας

Η θεώρηση όλων αυτών των διπλωματικών επιχειρημάτων οδηγούσε σε προτάσεις λύσεων αλλά η τελική λύση δεν φαινόταν εύκολη υπόθεση. Σε ένα memorandum της 25^{ης} Σεπτεμβρίου 1922 ο Άγγλος διπλωμάτης Harold Nicholson είχε εξηγήσει την πολιτική της χώρας του για τα Στενά: [11], [12]

Κατά τον 19^ο αιώνα η πολιτική της Βρετανίας, εμπνευσμένη από την εμπιστοσύνη στους Τούρκους και το φόβο της Ρωσίας, είχε οδηγηθεί προς το κλείσιμο των Στενών και όχι προς το άνοιγμα. Ο λόγος και η λογική αυτής της θεωρίας ήταν εξαρτημένη, όπως τώρα μπορούμε να δούμε, από την υπόθεση ότι η Τουρκία θα ήταν πάντοτε με την πλευρά μας και εναντίον της Ρωσίας. Αυτή η υπόθεση άλλαξε με δραστικό τρόπο και η παλαιά έκφραση «κλείσιμο των Στενών» έδωσε την θέση της στην νέα «ελευθερία των Στενών». Μέχρι το 1914 ο αντικειμενικός μας σκοπός ήταν να εμποδίσουμε τον Ρωσικό Στόλο της Μαύρης Θάλασσας να εισέλθει στην Μεσόγειο αλλά τώρα ο αντικειμενικός μας σκοπός είναι να εξασφαλίσουμε ότι ο Αγγλικός Στόλος της Μεσογείου θα εισέρχεται στη Μαύρη Θάλασσα. [11] και [12] Vol. 15, No. 2 σελ. 211-238

Το θέμα των Στενών άνοιξε στην Επιτροπή την **4^η Δεκεμβρίου 1922** και ο Ismet Inonu δεν εξέπληξε κανένα λέγοντας: [9] σελ. 286

«οι Τούρκοι είναι έτοιμοι να προσυπογράψουν οιαδήποτε απόφαση που θα παρθεί με κοινή συμφωνία με την Τουρκική Κυβέρνηση και τις ενδιαφερόμενες Δυνάμεις... με προοπτική την εξασφάλιση της ελεύθερης ναυσιπλοΐας των Στενών για το διεθνές εμπόριο και τις διεθνείς επικοινωνίες»

Σε απλούστερη ανάλυση:

«Αποφασίστε ότι θέλετε,... αρκεί να περάσετε από τον πάγκο...»

Η θέση του Ρώσου Giorgi Chicherin, προς μεγάλη ευχαρίστηση των Τούρκων, ήταν:

«Πλήρης και σταθερή ελευθερία ναυσιπλοΐας για το εμπόριο.

Τα Στενά θα παρέμεναν κλειστά τόσο στην περίοδο πολέμου όσο και στην περίοδο ειρήνης για όλα τα πολεμικά πλοία, πλην των Τουρκικών».

Σε απλούστερη ανάλυση το μήνυμα προς τους Άγγλους ήταν:

«Μην μπλέκεστε στα πόδια μας, ... να μας απειλείτε με τα πολεμικά σας πλοία...».

Στην υπόθεση παρενέβη και ο παρατηρητής των Αμερικανών Washburn Child ο οποίος κατέθεσε την θέση της Κυβερνήσεώς του:

*Πλήρης ελευθερία ναυσιπλοΐας για όλα τα πλοία του Κόσμου, εμπορικά και πολεμικά.
Ο απεριόριστος έλεγχος των Στενών αλλά και της Μαύρης Θάλασσας από κάποια δύναμη
είναι ενάντια στην πολιτική του Κόσμου.
Τα πολεμικά πλοία δεν είναι απαραίτητα παράγοντες καταστροφής...αντιθέτως θα
μπορούσαν να είναι παράγοντες διατήρησης της ειρήνης...!!!*

Η ιδιαίτερη άποψη των Αμερικανών για την διεθνή ειρήνη είχε αρχίσει να διαμορφώνεται...
Οι απόψεις των απόφοιτων του Harvard θα έχτιζαν την αμερικανική εξωτερική πολιτική.

Ο Ρώσος εκπρόσωπος Giorgi Chicherin, σχολιάζοντας την παραπάνω αμερικανική θέση, έκανε λίγο αργότερα μία εύλογη ερώτηση:

*Γιατί εσείς οι Αμερικανοί στον Παναμά και οι Άγγλοι στο Σουέζ δεν εφαρμόζετε αυτήν την
πολιτική που προτείνετε για τα Στενά;*

Οι Ρώσοι με την αμέριστη υποστήριξη των Τούρκων ζητούσαν την εφαρμογή ενός καθεστώτος παρόμοιου με αυτό που ίσχυε στο Σουέζ αλλά για να το επιβάλλεις αυτό στην διεθνή κοινότητα πρέπει να έχεις την απαραίτητη δύναμη και η Σοβιετική Ρωσία του Lenin ήταν ακόμη αδύναμη.

Η Επιτροπή του Lord Curzon, την **8^η Δεκεμβρίου 1922**, έδωσε ένα σχέδιο της συνθήκης για τα Στενά το οποίο προέβλεπε:

Την αποστρατικοποίηση των ευρωπαϊκών και ασιατικών ακτών των Δαρδανελλίων και του Βοσπόρου και την δημιουργία μιας διεθνούς επιτροπής διαχείρισεως, επίβλεψης και ελέγχου των Στενών. Η επιτροπή θα είχε Τούρκο Πρόεδρο και θα συμμετείχαν ως μέλη Γαλλία, Αγγλία, ΗΠΑ, Ιαπωνία, Ρωσία, Ρουμανία, Βουλγαρία και Ελλάδα. Το θέμα των εγγυήσεων της ακεραιότητας της περιοχής των Στενών και της Πόλης, καθώς και της ουδετερότητας που τόσο απασχολούσε (;) την Τουρκία θα συζητείτο στο άμεσο μέλλον.

Ο Ismet Inonu είδε μάλλον θετικά την διεθνοποίηση και αποστρατικοποίηση των ακτών αλλά σημείωσε αμέσως το κενό στις εγγυήσεις ακεραιότητας της περιοχής και έθεσε θέματα:

*Πλήρους κυριαρχίας των νησιών Ίμβρος, Τένεδος και Σαμοθράκη
Αυτονόμησης της Λήμνου και
Αμυντικής οχύρωσης της χερσονήσου της Καλλίπολης*

Ο Ρώσος Chicherin ήταν πλήρως αντίθετος με την διεθνοποίηση, υπερθεμάτισε και πρότεινε:

*Πλήρη τουρκική κυριαρχία στα Στενά, Ίμβρο και Τένεδο
Αυτονόμηση Λήμνου και Σαμοθράκης
Πλήρη ελευθερία διακινήσεως εμπορικών πλοίων στα Στενά
Κλείσιμο των Στενών σε όλους τους πολεμικούς στόλους πλην Τουρκίας, με εξαίρεση
μεμονωμένα ελαφρά πολεμικά πλοία
Η Μαύρη Θάλασσα θα θεωρείται *mare classum* για τις παράκτιες χώρες της*

Όλα αυτά τα προτεινόμενα σχήματα απέτυχαν, όπως απέτυχε και μία άλλη παραλλαγή που πρότεινε ο Lord Curzon την **19^η Δεκεμβρίου 1922**, διότι οι Τούρκοι έθεσαν θέμα «μη συμμετοχής της Ελλάδας στην διεθνή επιτροπή ελέγχου των Στενών» και οι Ρώσοι το χαρακτήρισαν ως «σκανδαλώδη παραβίαση της Ρωσικής ασφάλειας, της ανεξαρτησίας της Τουρκίας και της ειρήνης εν γένει».

Ο Lord Curzon θεώρησε ότι Τούρκοι και Ρώσοι είχαν χάσει τον έλεγχο, είχαν ξεπεράσει τα όρια από τα συμφωνηθέντα στα Μουδανιά και έκτοτε έμεινε σταθερός στις θέσεις του.

Το σχέδιο της συνθήκης ήταν έτοιμο και παραδόθηκε στους ενδιαφερομένους την **31^η Ιανουαρίου 1922**. Παραδόξως ο Ismet Inonu συμφώνησε με το κείμενο αλλά ο Giorgi Chicherin το απέρριψε ως επικίνδυνο για την Ρωσική, Ουκρανική και Γεωργιανή ασφάλεια.

Το θέμα θα παρέμενε ανοικτό αλλά η γενική εντύπωση ήταν ότι η Αγγλία με το σχέδιο της συνθήκης παραχωρούσε τον έλεγχο των Στενών στην Τουρκία. Για άλλους λόγους και όχι για το θέμα των Στενών, η διάσκεψη διεκόπη την 4^η Φεβρουαρίου 1923 και οι Τούρκοι αποχώρησαν.

Οι Άγγλοι γνώριζαν πολύ καλά ότι αργά η γρήγορα η Σοβιετική Ρωσία θα ανέκαμπτε και οι ίδιοι δεν θα μπορούσαν να διατηρήσουν τον έλεγχο των Στενών.

Για τον λόγο αυτό αποφάσισαν να παραδώσουν τον έλεγχο στην Τουρκία με αντάλλαγμα ...

Το θέμα της Μοσούλης – Επιτροπή Lord Curzon

...με αντάλλαγμα

#1 την εδαφική κυριαρχία των πετρελαιοφόρων περιοχών της Μεσοποταμίας και της Μοσούλης

#2 την επιβεβαίωση ισχύος των παραχωρήσεων που είχαν γίνει από το Σουλτανικό καθεστώς σε Άγγλο-γαλλικά συμφέροντα στις παραπάνω πετρελαιοφόρες περιοχές.

Οι Άγγλοι θα έδιναν σχεδόν τα πάντα προκειμένου να διευθετήσουν θετικά για την χώρα τους τις δύο παραπάνω ατέλειες και είναι ευτύχημα που η Ελλάδα διασώθηκε από αυτή την κατάσταση.

Λίγο πριν την έναρξη των συζητήσεων στην Λωζάνη οι Άγγλοι και οι Τούρκοι προσπάθησαν να λύσουν το θέμα της Μοσούλης σε ιδιαίτερη μυστική συνάντηση. Η προσπάθεια αυτή απέτυχε και ο Lord Curzon την **23^η Ιανουαρίου 1923** αποφάσισε να φέρει επίσημα το θέμα στην διάσκεψη. [9] σελ. 298

Κατά τα συνηθισμένα ζητήθηκε από τον Ismet Inonu να εκφράσει την τουρκική άποψη. Αποκλείεται ο Kemal και ο Ismet Inonu να μην γνώριζαν τα θέματα του πετρελαίου και να μην είχαν συνειδητοποιήσει την πρόσφατη εξέλιξη. Αποκλείεται να μην είχαν συνειδητοποιήσει την ισχυρή διαπραγματευτική τους δύναμη στο θέμα. Εντούτοις ο «διαβασμένος» Ismet Inonu απέφυγε να θέσει θέμα πετρελαίου μπροστά σε όλους τους συνέδρους της διάσκεψης και για να διεκδικήσει την περιοχή της Μοσούλης ισχυρίστηκε ότι:

η πληθυσμιακή πλειοψηφία των κατοίκων είναι Τούρκοι και Κούρδοι, ότι οι κάτοικοι επιθυμούν να ενωθούν με την Τουρκία και να μην γίνουν κάτοικοι μιας αποικίας, ότι γεωγραφικά και πολιτικά η Μοσούλη ανήκει στην Ανατολία και αποτελεί συγκοινωνιακό κόμβο απαραίτητο για την οικονομία και την ασφάλεια της περιοχής και τέλος ότι εάν δοθεί στην Τουρκία η Μοσούλη θα έχει ζωτική διέξοδο προς την θάλασσα.

Σε κουβέντα να βρισκόμαστε... Για τα πετρέλαια ούτε λέξη...

✚ Εφόσον οι Τούρκοι και μάλιστα ο ίδιος Kemal ήθελαν τόσο πολύ την Μοσούλη, γιατί όταν ξεκίνησαν την Τουρκική Εθνεγερσία δεν στράφηκαν στρατιωτικά κατά των αγγλικών δυνάμεων που κατείχαν την Μοσούλη αλλά επετέθησαν κατά των Ελλήνων στην Σμύρνη; Το κίνητρο για την Μοσούλη θα ήταν τα πετρέλαια ενώ το κίνητρο για την Σμύρνη ήταν ένας σκέτος και άγονος Εθνικισμός. Ο Kemal θα μπορούσε κάλλιστα να αντεπιτεθεί και διώξει πρώτα τους Άγγλους από την Μοσούλη και στην συνέχεια με την δύναμη που θα αποκτούσε θα μπορούσε να κινηθεί ανενόχλητος και κατά των Ελλήνων στην Σμύρνη.

✚ Αλλά και όταν ο Kemal στράφηκε κατά των Ελλήνων, γιατί οι αγγλικές δυνάμεις της Μοσούλης παρέμειναν αδρανείς; Μήπως οι μεγάλοι Στρατηγοί των Άγγλων αγνοούσαν την στρατιωτική έννοια «δεύτερο μέτωπο στα νώτα του εχθρού» ή «αντιπερισπασμός»; Η Μητέρα Αγγλία που τόσο πολύ ήθελε την διάλυση του Kemal γιατί δεν άνοιξε το δεύτερο μέτωπο στην ανατολική Τουρκία;

Αυτά τα ερωτήματα παραμένουν αναπάντητα ακόμη και σήμερα και επιτρέπουν έτσι την ανάπτυξη υποθέσεων για κάποιες άλλες μυστικές συμφωνίες που μέχρι σήμερα δεν έχουν δει το φως της δημοσιότητας και ίσως δεν το δουν ποτέ...

Αυτά τα ερωτήματα είναι το δεύτερο σημείο αμφιβολιών για τον ρόλο του Kemal. Το πρώτο ήταν όταν οι Άγγλοι του έδωσαν visa και του επέτρεψαν να φύγει ανενόχλητος από την Κωνσταντινούπολη για την Ανατολία την στιγμή που όλα τα άλλα στελέχη των Τούρκων συνελήφθησαν και εξορίστηκαν. Το τρίτο σημείο αμφιβολιών για τον ρόλο του Kemal ήταν η μη διεκδίκηση των πετρελαιοφόρων περιοχών στην Λωζάνη. Ούτε κουβέντα για Μεσοποταμία και Συρία.

Στο άμεσο μέλλον θα υπήρχε και τέταρτο σημείο αμφιβολιών για τον ρόλο του Kemal και αφορά τον τρόπο με τον οποίο η Τουρκία παρέμεινε έξω από την μοιρασιά των πετρελαίων...

Ο Lord Curzon, απαντώντας στις αιτιάσεις του Ismet Inonu για την διεκδίκηση της Μοσούλης, αφού ξεκαθάρισε το ότι η Αγγλική Κυβέρνηση δεν είχε απολύτως καμμία πρόθεση να επιστρέψει την Μοσούλη ή οιαδήποτε άλλη πετρελαιοφόρα περιοχή της Μέσης Ανατολής στην Τουρκία, πέρασε στο κύριο αντικείμενο της υπόθεσης και αρκετά χαλαρά: [9] σελ. 299

«επανάφερε την υπόθεση του 1914 όταν ο Σουλτάνος είχε υποσχεθεί την παραχώρηση (concession) της Μοσούλης στους Άγγλους και ζήτησε να διευκρινισθεί η ισχύς αυτής της υπόσχεσης». [13]

Αυτή η υπόθεση ξεπερνούσε τα όρια της εξουσιοδότησης του Ismet Inonu. Γι' αυτήν την υπόθεση θα έπρεπε να ερωτηθεί ο Kemal. Φυσικά ο Ismet Inonu δεν έδωσε απάντηση και η υπόθεση δυσκόλεψε πάρα πολύ για τους Άγγλους όταν την ίδια ημέρα ενεπλάκη και η Αμερική.

Η Αμερικανική αντιπροσωπεία των Grew και Child παρουσίασε ένα Memorandum με το οποίο:

«οι ΗΠΑ αμφισβητούσαν την ισχύ των αποκλειστικών δικαιωμάτων των Άγγλων στην Μοσούλη και επέμεναν για την εφαρμογή του καθεστώτος των open doors για τις αμερικανικές εταιρείες πετρελαίου».

Ήταν η πρώτη φορά που η Αμερική επενέβαινε επίσημα στα θέματα του πετρελαίου και διεκδικούσε μερίδιο. Οι Αμερικανική εταιρεία *Standard Oil Company* του New Jersey και το *Chester Group* ενδιαφέρονταν πάρα πολύ για τα πετρέλαια της Μοσούλης.^[14]

Αυτά σε πρώτη φάση, διότι λίγες ημέρες αργότερα οι Αμερικανοί θα προχωρούσαν και σε άλλες συγκεκριμένες και κρίσιμες ενέργειες.

Όταν το χρήμα αποφασίσει να εισέλθει σε κάποια επιχείρηση, δεν υπάρχουν εμπόδια.

Οι Τούρκοι τελικά δεν απάντησαν στην διευκρίνιση που ζήτησε ο Lord Curzon για τις παραχωρήσεις του 1914 και ο τελευταίος απείλησε ότι θα φέρει το θέμα σε διαιτησία στην Κοινωνία των Εθνών. Ο Ismet Inonu απέρριψε την διαιτησία για το θέμα, απέρριψε την εμπλοκή της Κοινωνίας των Εθνών και ζήτησε δημοψήφισμα μεταξύ των κατοίκων για να αποφασισθεί το μέλλον της Μοσούλης.

Ο Lord Curzon την **31^η Ιανουαρίου 1923**, ανακοίνωσε στην Διάσκεψη της Λωζάνης ότι παραπέμπει το θέμα της Μοσούλης σε διαιτησία στην Κοινωνία των Εθνών. ^{[9] σελ. 300}

Εντούτοις, την ίδια ημέρα, συναντήθηκε ιδιαιτέρως με τον Ismet Inonu στο Beau Rivage Hotel της Λωζάνης και του εξέφρασε την πρόθεσή του να δεχθεί μετάθεση της συζητήσεως του θέματος της Μοσούλης. Αμέσως μετά, την **4^η Φεβρουαρίου 1923** οι Τούρκοι, με κύρια δικαιολογία το θέμα των capitulations:

αποφάσισαν να απορρίψουν το σχέδιο της συνθήκης της Λωζάνης στο σύνολό της και πρότειναν να εξαιρεθεί των συζητήσεων το θέμα της Μοσούλης και να διευθετηθεί με απ' ευθείας συνομιλίες με τους Άγγλους εντός ενός χρόνου.

Είναι πλέον ή βέβαιο ότι τα capitulations ήταν η δικαιολογία. Ο πραγματικός λόγος αποχώρησης των Τούρκων ήταν τα θέματα του πετρελαίου και συγκεκριμένα τα θέματα των παραχωρήσεων και της Μοσούλης. Ο Ismet Inonu έπρεπε να πάρει την έγκριση του Kemal για όσα φανερά και κρυφά ζητούσαν οι Άγγλοι. Οι Τούρκοι θα αναχωρούσαν για εσωτερικές διαβουλεύσεις στην Άγκυρα.

Οι πάντα συντηρητικοί και λίγο εκτός φάσεως Γάλλοι, φοβούμενοι μήπως οι Τούρκοι δεν επιστρέψουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων έσπευσαν δια του εκπροσώπου τους M. Bompard να διαβεβαιώσουν τον Ismet Inonu ότι:

«το κείμενο της συνθήκης που τους παραδόθηκε δεν ήταν τελικό και υπήρχε χώρος για περαιτέρω συμβιβασμούς...»

Υπενθυμίζεται ότι οι Γάλλοι ήταν οι δανειστές του 66% του Τουρκικού χρέους και ... ουσιαστικά παρακαλούσαν τους Τούρκους μην τυχόν και δεν επιστρέψουν. Σιγά μην δεν επέστρεφαν...

Για τον Βενιζέλο οι εργασίες της Συνθήκης της Λωζάνης ήταν ένα μαρτύριο. Είχε επιλεγεί από την Κυβέρνηση Πλαστήρα – Γονατά και ως εθνικός αντιπρόσωπος ήταν υποχρεωμένος να παρίσταται σε μία διαδικασία με την οποία ξετυλιγόταν μπροστά στα μάτια του όλη η σκευωρία που είχαν στήσει οι φίλοι του οι Άγγλοι – Γάλλοι στην Ελλάδα. Ίσως γι' αυτό δεν επενέβαινε στα περισσότερα θέματα, ίσως γι' αυτό παρέμενε σιωπηλός. Άφηνε στους φίλους του, αυτούς οι οποίοι κατέστρεψαν την Ελλάδα, την ευκαιρία να επανορθώσουν. Αλλά τι μπορούσε να επανορθωθεί;

Ο ξεριζωμός των Ελλήνων από την Ιωνία, ύστερα από 2.500 χρόνια, ήταν ένα γεγονός που δεν είχε γυρισμό.

Η οικονομική εξαθλίωση της Ελλάδας από τις δεκαετίες συνεχόμενες πολεμικές περιπέτειες δεν επιδεχόταν επανορθώσεις. Η οικονομική εξαθλίωση της Ελλάδος θα κληρονομείτο στις επόμενες γενιές των Ελλήνων.

Οι διπλωματικές διεργασίες της διάσκεψης στην Λωζάνη – Β' Φάση ^[1]

Περίπου ένα μήνα μετά την διακοπή των διαπραγματεύσεων, την 6^η Μαρτίου 1923, η Τουρκική Κυβέρνηση της Άγκυρας αποφάσισε την επανάληψη των εργασιών στην Λωζάνη με την προϋπόθεση της πλήρους κατάργησης των capitulations. Κάτω από αυτό το πνεύμα, την 22^α Απριλίου 1923, άρχισε η Β' Φάση των διαπραγματεύσεων.

Όλα τα θέματα άρχισαν και πάλι να συζητούνται αλλά οι λύσεις φαινόταν τώρα, ως δια μαγείας, να είναι πιο κοντά. Όλα τα θέματα άρχισαν να βρίσκουν την λύση τους λες και έπρεπε να τελειώσουν προκειμένου να τακτοποιηθεί το κύριο θέμα των πετρελαίων.

Το θέμα της Θράκης, των νησιών του Αιγαίου και των ελληνικών πολεμικών αποζημιώσεων προς τους Τούρκους λύθηκαν όλα μαζί σε «*συμφωνία πακέτο*», σχεδόν σύμφωνα με αυτά που προβλεπόταν στο προσχέδιο με την διαφοροποίηση ότι ο Βενιζέλος θα παραχωρούσε την περιοχή πέριξ της πόλης του Karagatch στον Έβρο έναντι της διαγραφής της τουρκικής απαίτησης για πολεμικές αποζημιώσεις από την Μικρασιατική Εκστρατεία. Την 19^η Μαΐου 1923 είχαν κλείσει όλα τα ελληνο – τουρκικά θέματα και την 17^η Ιουλίου 1923 υπεγράφη το σχετικό Πρωτόκολλο με το οποίο παραχωρήθηκαν το Karagatch και τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος από την Ελλάδα στη Τουρκία. Η Βουλγαρία αγνοήθηκε από τους Συμμάχους και πάλι δεν της δόθηκε η πολυπόθητη έξοδος στο Αιγαίο. Βέβαια προηγουμένως η Βουλγαρία είχε αρνηθεί να αποδεχθεί πρόταση των Άγγλων που προέβλεπε δυνατότητα ενοικίασης λιμενικών ευκολιών στην περιοχή μεταξύ Δημοτικής και Μάκρης και ο Βενιζέλος είχε αρνηθεί να παραχωρήσει λιμενικές ευκολίες στην Θεσσαλονίκη λόγω ανεπαρκών εγγυήσεων εκ μέρους των Βουλγάρων.

Το ειδικό ενδιαφέρον για την Ελλάδα εστιάζεται στα νησιά του Αιγαίου. Τα νησιά Rabbit, η Ίμβρος και η Τένεδος τα οποία θα περνούσαν στην τουρκική κυριαρχία καθώς και τα νησιά Σαμοθράκη, Λήμνος, Μυτιλήνη, Χίος, Ικαρία και Σάμος τα οποία θα περνούσαν στην ελληνική κυριαρχία θα αποστρατικοποιούντο. Εν καιρώ ειρήνης η μεν Ελλάδα θα μπορούσε να διατηρήσει περιορισμένες στρατιωτικές δυνάμεις η δε Τουρκία θα μπορούσε να διακινεί στρατεύματα μέσα από τα νησιά και τις αποστρατικοποιημένες ζώνες. Σε καιρό πολέμου, σύμφωνα με τα δικαιώματα των εμπόλεμων, Ελλάδα και Τουρκία θα είχαν δικαίωμα να τροποποιήσουν τους όρους της συνθήκης.

Σε απλούστερη τελική ανάλυση: Η κάθε χώρα παίρνει κάποια νησιά υπό την κυριαρχία της χωρίς ουσιαστικούς στρατιωτικούς περιορισμούς.

Πρέπει να σημειωθεί ότι όλα αυτά τα ελληνο – τουρκικά ζητήματα για τα οποία θεωρητικά είχε προκληθεί η διάσκεψη στην Λωζάνη, είχαν κλείσει σχεδόν με συνοπτικές διαδικασίες. Ήταν σχεδόν όλα προαποφασισμένα στα Μουδανιά και στην ουσία ήταν το δώρο των Συμμάχων προς τους Τούρκους.

Το θέμα των capitulations, η αφορμή για την διακοπή των εργασιών της πρώτης φάσης, παρά την θεωρητική σοβαρότητα για αμφότερες τις πλευρές, λύθηκε και αυτό με συνοπτικές διαδικασίες. Την 19^η Μαΐου 1923 οι Σύμμαχοι αποδέχθηκαν τις θέσεις της Τουρκίας για τα εκπαιδευτικά, τα θρησκευτικά, τα φιλανθρωπικά και όλα τα υπόλοιπα ιδρύματα τα οποία εντάχθηκαν κάτω από την Τουρκική Νομοθεσία. Στο θέμα της Δικαιοσύνης έγινε αποδεκτή η προσωρινή παρουσία Ευρωπαϊκών δικαστών στην Τουρκία για διάστημα όχι λιγότερο από 5 χρόνια.

Η Τουρκία απαλλάχθηκε άμεσα από τα capitulations και θα αποκτούσε ανεξάρτητη Τουρκική Δικαστική Εξουσία σε περίπου 5 χρόνια. Αυτή η παραχώρηση δεν ήταν δώρο αλλά ένα από τα ανταλλάγματα των Συμμάχων προς τους Τούρκους για τα κρίσιμα θέματα που ακολουθούσαν.

Το θέμα του Οθωμανικού χρέους ρυθμίστηκε επίσης με συνοπτικές διαδικασίες. Αρχικά διαγράφηκε το εξαιρετικά μεγάλο πολεμικό χρέος προς την ηττηθείσα Γερμανία. Οι νικητές του Πρώτου Πολέμου αποφάσισαν, χωρίς να λάβουν υπόψη τους την Γερμανία, να διαγράψουν τα τουρκικά χρέη.

Η νέα Τουρκία, την 8^η Ιουλίου 1923, αναγνώρισε το οθωμανικό χρέος προς τους νικητές του Πρώτου Πολέμου, αποδέχθηκε το 60% ως δικό της και το υπόλοιπο 40% ως υποχρέωση των διάδοχων χωρών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Ουσιαστικά οι Σύμμαχοι δέχθηκαν ένα haircut 40% του χρέους και αυτή η παραχώρηση ήταν επίσης ένα από τα ανταλλάγματα των Συμμάχων προς τους Τούρκους για τα κρίσιμα θέματα που ακολουθούσαν.

Εντούτοις για την πληρότητα της ιστορίας σημειώνεται ότι η Τουρκία δεν έκανε καμμία πληρωμή μέχρι το 1929 όταν και της επετράπη να αλλάξει τους τελωνειακούς δασμούς. Το χρέος μειώθηκε ακόμα περισσότερο το 1933 και μέχρι το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου είχε εξοφληθεί.

Τότε που η Τουρκία είχε παραμείνει επιδεικτικά ουδέτερη και η Ελλάδα θα πολεμούσε και πάλι στο πλευρό αυτών που στον Πρώτο πόλεμο την είχαν οδηγήσει στην καταστροφή.

Μετά από αυτά απέμειναν πλέον να επιλυθούν τα δύο βασικά θέματα της διάσκεψης: *Το Καθεστώς των Στενών και η διεκδίκηση της Μοσούλης.*

Για τα Στενά οι Άγγλοι προετοίμασαν και πρότειναν ένα «*υπό προϋποθέσεις Καθεστώς*» το οποίο θα ικανοποιούσε την Τουρκία αλλά όχι και την Ρωσία η οποία αμέσως το απέρριψε κατηγορηματικά. Η Τουρκία αποδέχθηκε το προσχέδιο της 31^{ης} Ιανουαρίου 1923 και αργότερα, με συνεχόμενες τροποποιήσεις, θα κατάφερε να έχει στρατιωτικές δυνάμεις τόσο στην Κωνσταντινούπολη όσο και στην Καλλίπολη. Η Τουρκία επιθυμούσε ένα καθεστώς με το οποίο τα Στενά θα ελεγχόταν μόνο από τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις. Τελικά την **4^η Αυγούστου 1923** αναγκάστηκε και η Ρωσία να αποδεχθεί και να υπογράψει το νέο καθεστώς αλλά δεν θα έπαυε να το θεωρεί απειλή για την ασφάλειά της. Η υπόθεση της Επιτροπής Διεθνούς Ελέγχου των Στενών απορρίφθηκε και στην θέση της καθορίστηκε ότι:

«Εάν η ελευθερία ναυσιπλοΐας των Στενών ή η ασφάλεια των αποστρατικοποιημένων ζωνών απειληθεί από παραβιάσεις των όρων της συνθήκης ή από αιφνίδια επίθεση ή πράξη πολέμου ή απειλή πολέμου, τα συμβαλλόμενα μέρη και σε κάθε περίπτωση η Γαλλία, η Αγγλία, η Ιταλία και η Ιαπωνία, ενεργούσες ομαδικά θα αντιμετωπίσουν την παραβίαση, επίθεση, πράξη και απειλή πολέμου με όλα τα μέσα που η Κοινωνία των Εθνών θα αποφάσιζε για το λόγο αυτό».

Τα Στενά ήταν ένα *υπό προϋποθέσεις* δώρο των Άγγλων προς τους Τούρκους με αντικειμενικό σκοπό την παραχώρηση των δικαιωμάτων των πετρελαιοφόρων περιοχών.

Η Τουρκία είχε επιτύχει να ελέγχει στρατιωτικά τόσο την ευρωπαϊκή όσο και την ασιατική πλευρά των Στενών, με την ρύθμιση των εγγυήσεων από την Κοινωνία των Εθνών είχε απαλλαγεί από την Διεθνή Επιτροπή Ελέγχου και ουσιαστικά ήταν:

«ο κύριος και αποκλειστικός λειτουργός του καθεστώτος των Στενών».

Οι όροι της ρυθμίσεως του θέματος των Στενών είχαν τεθεί από τους Άγγλους με τέτοιο τρόπο ώστε σε περίπτωση κάποιας διαφωνίας, π.χ. για τα πετρέλαια, η διαπραγμάτευση να ήταν από την αρχή. Η κατάρρηση των capitulations, το κατά 40% haircut του τουρκικού χρέους αλλά και το καθεστώς των Στενών θεωρήθηκαν – και ήταν – ως μεγάλες επιτυχίες των Τούρκων και κατ' επέκταση οδήγησαν στην επικράτηση της παραπλανητικής άποψης ότι:

«η Τουρκία ήταν ο μεγάλος νικητής της Λωζάνης».

Το θέμα που δεν είχε λυθεί και δεν θα λυνόταν ούτε με την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάνης θα ήταν το θέμα της Μοσούλης και των πετρελαίων της Μεσοποταμίας γενικά. Με την έναρξη της Β' φάσεως ο Sir Horace Rumbold, ο οποίος στο μεταξύ είχε αντικαταστήσει τον Lord Curzon στην ηγεσία της αγγλικής αντιπροσωπείας, επανέφερε το θέμα της Μοσούλης αλλά μέχρι το τέλος Μαΐου δεν υπήρξε καμμία εξέλιξη. Οι Άγγλοι εν τω μεταξύ είχαν αρνηθεί να αποσύρουν τα στρατεύματά τους από το Chanak εάν δεν ολοκληρωνόταν η υπογραφή της συνθήκης και ξαφνικά την **4^η Ιουνίου 1923** ο Γάλλος Στρατηγός Pelle συνέδεσε το θέμα της Μοσούλης και με την Γάλλο – Τουρκική Συμφωνία του Οκτωβρίου 1921 {Κεφ. 10, σελ. 6}.

Σε λίγο η όλη συζήτηση θα ξέφυγε στην ... αναθεώρηση όλων των παραχωρήσεων (concessions) από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ο έμπειρος Άγγλος Sir Horace Rumbold κατάλαβε ότι έπρεπε να κλείσει εσπευσμένα το θέμα. Τελικά με μουσικές Άγγλο – τουρκικές διαβουλεύσεις την **26^η Ιουνίου 1923** το θέμα της Μοσούλης αποφασίστηκε να παρακαμφθεί και να παραπεμφθεί σε μία συνολική ρύθμιση στο άμεσο μέλλον.

Η Μοσούλη και τα πετρέλαια γενικά δεν θα ήταν αντικείμενα αποφάσεων της συνθήκης της Λωζάνης. Το θέμα αυτό είχε προστεθεί στην ατζέντα της διάσκεψης από τους Άγγλους μόνο και μόνο για διερευνητικούς λόγους.

Μόνο στο άρθρο 2 της συνθήκης της Λωζάνης θα αναφερόταν με λιτό τρόπο ότι

«η Τουρκία και η Μεγάλη Βρετανία θα συμφωνήσουν εντός 9 μηνών για τα σύνορα Τουρκίας – Ιράκ».

Έχει σημασία για την Ελληνική Ιστορία το θέμα της Μοσούλης και των πετρελαίων ;

Βεβαίως και έχει μεγάλη σημασία διότι αυτό ήταν η πηγή των δεινών που υπέφερε η Ελλάδα την τελευταία τριακονταετία, από τότε που οι Μεγάλες Δυνάμεις αποδύθηκαν σε ένα σκληρό, ανέντιμο, ανελέητο, άδικο και καταστρεπτικό ανταγωνισμό για την νομή της περιουσίας των Οθωμανών.

Ανήκει στην Ελληνική Ιστορία το θέμα της Μοσούλης και των πετρελαίων ;

Για κάποιους όχι, για κάποιους άλλους ναι.

Ήταν τα πετρέλαια και η Μοσούλη τα σημαντικότερα των θεμάτων της διάσκεψης ;

Το θέμα της Μοσούλης και των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής ήταν πολύ πιο σημαντικό από την Συνθήκη της Λωζάνης και τα άνευ ιδιαίτερης αξίας θέματα της ατζέντας της.

Για τους παραπάνω λόγους αλλά και για την πληρότητα του κειμένου, το θέμα της Μοσούλης και των πετρελαίων γενικά όπως διαμορφώθηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα περιλαμβάνεται ως ανεξάρτητη ενότητα {Κεφ. 12} μέσα από την οποία θα αναδειχθεί η αλήθεια για το ποιος ήταν ο τελικός νικητής.

Τα αποτελέσματα της Συνθήκης της Λωζάνης για Ελλάδα και Τουρκία

Την 24^η Ιουλίου 1923 υπεγράφησαν στην Λωζάνη 17 Συμφωνίες και Πρωτόκολλα. Από αυτά ένα ήταν η ομώνυμη Συνθήκη της Λωζάνης, ένα το ειδικό Καθεστώς των Στενών και τα υπόλοιπα 15 αφορούσαν διάφορες ρυθμίσεις για την ανταλλαγή πληθυσμών, ανταλλαγή αιχμαλώτων πολέμου, συνοριακές λεπτομέρειες κλπ.

Το τελικό συνολικό αποτέλεσμα της Συνθήκης της Λωζάνης για την Τουρκία φαίνεται συνοπτικά στον παρακάτω χάρτη με την σοβαρή εκκρεμότητα των συνόρων με την Μοσούλη τα οποία δεν ήταν ακόμη σαφώς καθορισμένα. Επίσης οι περιοχές των συνόρων Ελλάδας, Βουλγαρίας και Τουρκίας παρουσιάζονται ως αποστρατικοποιημένες περιοχές. Η κατάσταση – *status quo* – αυτών των περιοχών καθώς και το Καθεστώς των Στενών στα χρόνια που θα ακολουθούσαν θα δεχόταν κάποιες τροποποιήσεις με την Συνθήκη του Montreux του 1936.

Η νέα Τουρκία του Kemal μετά την Συνθήκη της Λωζάνης την 24^η Ιουλίου 1923

Σύμφωνα με τις περισσότερες ιστορικές πηγές η Τουρκία και ιδιαίτερα ο Kemal θα ήταν ο μεγάλος νικητής από την Συνθήκη της Λωζάνης. Η Τουρκία σχεδόν επέβαλλε τις θέσεις της σε όλα τα δευτερεύοντα θέματα που οι Άγγλοι είχαν με αριστοτεχνικό τρόπο προσθέσει στην ατζέντα της διάσκεψης, με αποτέλεσμα η Τουρκία να εμφανίζεται ως η αδιαφιλονίκητη νικήτρια.

Δυστυχώς όμως για τους Τούρκους η υπόθεση των πετρελαίων δεν εξελίχθηκε υπέρ αυτών.

Αν κάποιος παρατηρήσει προσεκτικά το πώς εισήλθε η νέα Τουρκία στην διάσκεψη της Λωζάνης και τι κέρδισε με την υπογραφή της συνθήκης, δεν θα συνεχίσει να έχει την ίδια γνώμη ότι «ο Kemal και η νέα Τουρκία ήταν οι μεγάλοι νικητές».

Η νίκη σε μία μάχη στα ημιτελικά δεν σημαίνει ολοκληρωτική νίκη. Απαιτείται συνέπεια, συνέχεια και δύναμη για να φθάσει κάποιος στους τελικούς και να νικήσει. Η νέα Τουρκία του Kemal έφθασε στους τελικούς αλλά δεν πήρε την νίκη. Έμεινε με τις δόξες της Συνθήκης της Λωζάνης.

Με κάποιο τρόπο τελικά η Τουρκία μετά την Συνθήκη της Λωζάνης είτε παραιτήθηκε από τα δικαιώματα των πετρελαίων ή αναγκάστηκε να παραιτηθεί ή τα παραχώρησε σε κάποιους έναντι ανταλλαγμάτων ή ίσως και κάποιιοι να τα «ξεπούλησαν»...

Το τελικό αποτέλεσμα της Συνθήκης της Λωζάνης για την Ελλάδα φαίνεται συνοπτικά στον παρακάτω χάρτη με την παρατήρηση ότι ούτε τα Δωδεκάνησα μήτε η Βόρειος Ήπειρος είναι ακόμη στην ελληνική κυριαρχία.

Σχεδόν με την έναρξη της ελληνικής περιπέτειας, το 1901, ο Βενιζέλος είχε δηλώσει προφητικά:

Η πραγματοποίηση των εθνικών μας πόθων δεν εξαρτάται τόσο εκ των ιδικών μας πράξεων, όσο από την συνδρομή των διεθνών περιστάσεων, αίτινες διαφεύγουν της δικής μας επιρροής.

Την επόμενη ημέρα της υπογραφής της συνθήκης της Λωζάνης ο Βενιζέλος δήλωνε απολογητικά:

Η συνθήκη αυτή συναφθείσα μετά την Μικρασιατική καταστροφή δεν σημειώνει, ατυχώς ελληνικό θρίαμβο. ^[15] Ελεύθερο Βήμα 25/7/1923

Η Κυβέρνηση (εννοεί την Κυβέρνηση Πλαστήρα – Γονατά) πρέπει να είναι υπερήφανη διότι αναδιοργάνωσε τον εθνικό στρατό, έδωσε τα μέσα στην αντιπροσωπεία της να πετύχει

έντιμη ειρήνη, που θα επιτρέψει στην Ελλάδα να επιστρέψει στα έργα ειρήνης και να αφοσιωθεί στο έργο της εσωτερικής περισυλλογής.

Εάν διεξαχθούν ελεύθερες εκλογές και τερματιστεί οριστικά ο εμφύλιος πόλεμος και επανέλθει η κανονική λειτουργία του πολιτεύματος και λυθεί το προσφυγικό ζήτημα με την οριστική εγκατάσταση των προσφύγων, τότε η Ελλάς μπορεί να βλέπει με εμπιστοσύνη ένα καλλίτερο μέλλον.

Προσωπικά αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω την βασιλική κυβέρνηση και την επανάσταση (εννοεί Πλαστήρα – Γονατά) γιατί είχα την πλήρη εμπιστοσύνη τους, για να ανταποκριθώ στο δυσχερές έργο που μου ανατέθηκε. Ελευθέριος Βενιζέλος

Η νέα Ελλάδα μετά την Συνθήκη της Λωζάνης 1923

Δεν ατύχησε η Ελλάδα που δεν έφθασε σε ένα θρίαμβο.

Απλά οι Έλληνες πολιτικοί δεν κατάφεραν να δούνε και να συνειδητοποιήσουν την πραγματικότητα. Δεν κατάφεραν να διαβλέψουν τις μύχιες και δόλιες προθέσεις των «φίλων» Μεγάλων Δυνάμεων, έπαιξαν το παιχνίδι τους και έτσι οδήγησαν την χώρα όχι απλά στην Μικρασιατική καταστροφή αλλά στην **Μικρασιατική αυτοκτονία**.

Το μοναδικό, ίσως, επιχείρημα – βοήθημα του Βενιζέλου στην διάσκεψη ήταν ένας αξιόμαχος ελληνικός στρατός.

Η σύγχρονη Ελλάδα είναι μία μικρή χώρα και δεν είναι σε θέση να κάνει αλεξανδρινές εκστρατείες. Όμως ένας αξιόμαχος στρατός θα αποτελεί πάντοτε ένα αποτρεπτικό παράγοντα πολέμου και θα επιτρέψει στο έθνος να διεκδικεί αυτά που περίπου χαράζουν οι εκάστοτε Μεγάλες Δυνάμεις. Η θέση αυτή δεν είναι ηττοπάθεια αλλά ρεαλισμός. Η ηττοπάθεια είναι ιδιότητα που εμφανίζεται στον πόλεμο ενώ ο ρεαλισμός υπάρχει πριν τον πόλεμο, κατά την διάρκειά του και μετά στην περίοδο της ειρήνης.

Εάν διεξαχθούν ελεύθερες Εκλογές και τερματιστεί ο Εμφύλιος.

Απ' ότι φαίνεται ουδέποτε η Ελλάδα θα καταφέρει να κάνει ελεύθερες Εκλογές, ιδιαίτερα σήμερα που το εκλογικό σώμα παρασύρεται από τα ΜΜΕ τα οποία – κατά κανόνα – ελέγχονται από αφανή κέντρα εξουσίας. Όσον αφορά τον εμφύλιο πόλεμο, αυτός μάλλον συνεχίζεται και κύριοι υπεύθυνοι γι' αυτό είναι οι Έλληνες πολιτικοί.

Εάν... λυθεί το ένα θέμα, εάν λυθεί ... το άλλο τότε η Ελλάδα θα δει με εμπιστοσύνη ένα καλλίτερο μέλλον. Από την γλώσσα των πολιτικών πρέπει να εξαλειφθούν παντελώς οι λέξεις «εάν» και «θα».

Μάταιος κόπος. Καλλίτερα να απαλειφθούν οι πολιτικοί και στην θέση τους να υπάρξουν «εκλεγόμενοι διαχειριστές της εξουσίας και της περιουσίας του ελληνικού λαού».

Ο Βενιζέλος είχε κυβερνήσει την Ελλάδα και ήλεγχε προσωπικά την ελληνική εξωτερική πολιτική για σχεδόν μία 12ετία με εξαίρεση τα χρόνια του Εθνικού Διχασμού και την 18μηνη καταστροφική περίοδο της διακυβέρνησης Γούναρη. Για ποιο λόγο ευχαριστούσε μία Κυβέρνηση που τον εμπιστεύθηκε να φέρει εις πέρας την αποστολή του;

Δεν χρειάζεται κάθε φορά να εκφράζονται ευχαριστίες προς ένα Βασιλιά, προς μια Κυβέρνηση ή ακόμη μια Χούντα για τις διπλωματικές συνθήκες που υποχρεούνται να διατηρούν για κάθε εθνικό θέμα.

Και η Ελλάδα ουδέποτε διατήρησε και ούτε διατηρεί τις κατάλληλες διπλωματικές συνθήκες. Τα πάντα εκείνη την εποχή ήταν μέσα στο μυαλό του Βενιζέλου.

Η μακρά διακυβέρνηση μιας χώρας δεν επαφίεται σε άτομα – όσο φωτισμένα και ικανά και αν είναι – αλλά σε ομάδες που διατηρούν την συνέχεια και την συνέπεια της εξωτερικής πολιτικής.

Δεν νοείται τέλος αυτοί που χειρίζονται αυτά τα θέματα να περιβάλλονται κάθε φορά από την εμπιστοσύνη ενός Βασιλιά, μιας Κυβέρνησης ή ακόμη μιας Χούντας.

Ο πατριωτισμός είναι μία αδιαπραγμάτευτη και αυτονόητη ιδιότητα γι' όλους τους Πολίτες, ιδιαίτερα γι' αυτούς που χειρίζονται εθνικά θέματα. Στα εθνικά θέματα δεν χωρούν ελαστικές συνειδήσεις.

Τέλος η απολογητική διάσταση στα λεγόμενα του Βενιζέλου βγαίνει με την συμπαθή έκφραση:

«έντιμη ειρήνη».

Τι πάει να πει αυτό;

Κάποτε οι Έλληνες έλεγαν *«Η ταν ή επί τας»* και μερικούς αιώνες μετά *«Ελευθερία ή Θάνατος».*

Κεφάλαιο 12: «Τα πετρέλαια στην Μέση Ανατολή»

Για την περίπτωση που κάποια υπόθεση μακρηγορεί χωρίς να είναι απολύτως φανερό ποιο είναι το τελικό συμπέρασμα οι Αμερικανοί έχουν μία θαυμάσια έκφραση:

... and now where is the beef?

Το τελικό συμπέρασμα - the beef - είναι ότι:

Οι επιτήδεις, οι Μεγάλες Δυνάμεις, το Κεφάλαιο άρπαξαν τα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής.

Η Ελλάδα η οποία ήταν ένα από τα σκαλοπάτια πάνω στα οποία πάτησαν οι επιτήδεις για να εκπληρώσουν τον σκοπό τους, ανταμείφθηκε με μία καταστροφή, με μία ταπεινωτική στρατιωτική ήττα, με το ξερίζωμα από την Ιωνία ύστερα από 2.500 χρόνια, με την κακομοιριά 1.250.000 προσφύγων, με ένα εθνικό διχασμό που διέλυσε τόσο το ελληνικό πολιτικό σύστημα όσο και την ελληνική κοινωνία και βεβαίως πάνω απ' όλα με ένα τεράστιο οικονομικό χρέος που δημιουργήθηκε κυρίως για να υποστηριχθούν οι βλέψεις και οι αντικειμενικοί σκοποί των επιτήδειων. Σήμερα, 100 χρόνια μετά, τα κατάλοιπα των παραπάνω βασανίζουν όλες τις νέες γενιές των Ελλήνων.

Το Κεφάλαιο αυτό δίνει την συνολική εικόνα της ιστορίας του πετρελαίου στην Μέση Ανατολή και περιλαμβάνει τις παρακάτω ενότητες: .

- 🚩 Η προϊστορία των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής – (ανακεφαλαίωση)
- 🚩 Η είσοδος των Αμερικανών στα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής
- 🚩 Η Εδαφική Κυριότητα των πετρελαιοφόρων περιοχών
- 🚩 Τα πετρέλαια στην Συνθήκη της Λωζάνης

Βιβλιογραφία

- [1] *The International Petroleum Cartel, Staff Report to the Federal Trade Commission, released through Subcommittee on Monopoly of Select Committee on Small Business, U.S. Senate, 83d Cong., 2nd session (Washington, DC, 1952), Chapter 4, "Joint Control through Common Ownership--The Iraq Petroleum Co., Ltd.*
- [2] Penn State University, Dept of Energy and Mining Engineering, Dr. Yaw Yeboah, *Opening the doo in the Middle East: The Turkish Petroleum Company, 2012*
- [3] Gale Encyclopedia of the Middle East, *The Eastern Question – M.S. Anderson, The Eastern Question 1774-1923, NY 1966*
- [4] H. Harry, *The Partition of Turkey, 1931*
- [5] John DeNovo, *American Interests and Policies in the ME 1900-1939*
- [6] Seymour, *Intimate Papers of Colonel House, II-181*
- [7] E. M. Earle, *The Turkish Petroleum Company, 1924, περιλαμβάνει The Secret Anglo – German Convention of 1914, regarding Asiatic Turkey*
- [8] E. H. Davenport and S. Cooke, *The Oil Trusts in Anglo American Relations*
- [9] Teagle to US Gov (Hughes) 29 Nov & 4 Dec 22 DS 890g.6363 T84/86 &59
- [10] 27 Feb 28, *The Melbourne Argus Newspaper*
- [11] Sultan Abdülhamid's heirs demand seized property, *Istanbul - Hürriyet Daily News | 6/17/2010 Verchihan Ziflioglu*
- [12] *L' Europe nouvelle 12 May 1923*
- [13] Jerry Kuntz, *A Biographical Essay on H. Woodhouse, the Early Years.*
- [14] *New York Times newspaper*
- [15] Lybyer, *Turkish Relations to Mosul Decision, Current History, Feb 1926*
- [16] *Economist CII 1245-46,.*

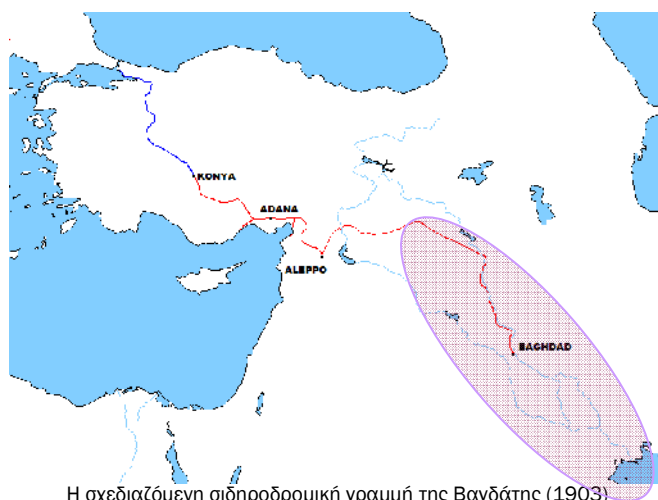
Η προϊστορία των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής – (ανακεφαλαίωση)

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα ο Αρμένιος στην καταγωγή Άγγλος Υπήκοος Gulbenkian, {Κεφ. 5, σελ. 15} έκανε μία συνοπτική αναφορά για τις πιθανότητες ύπαρξης πετρελαίου στην Μεσοποταμία η οποία, όπως ήταν φυσικό, κίνησε αμέσως το ενδιαφέρον της ιδιοκτήτριας των εδαφών Οθωμανικής Αυτοκρατορίας όσο και των Μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης. Στα επόμενα χρόνια αυτό το γεγονός θα οδηγούσε τον Κόσμο σε ένα σκληρό και ανελέητο ανταγωνισμό για την απόκτηση των πετρελαίων με αποκορύφωμα τον καταστρεπτικό Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Πρώτη η Αγγλία το 1900 δημιούργησε στο Κουβέιτ ένα προτεκτοράτο με αντικειμενικό σκοπό να προσεγγίσει την Μεσοποταμία από τον Νότο. Ένα χρόνο αργότερα το 1901 ο αγγλικής καταγωγής William Knox D'Arcy, {Κεφ. 2, σελ. 4} με προτροπή του πρώην Πρέσβη της Αγγλίας στην Τεχεράνη Sir Henry Drummond Wolff, απέκτησε τα δικαιώματα εξερεύνησης των Περσικών πετρελαίων για 60 χρόνια σε μία τεράστια έκταση 1,243,195 km², ίση με τα 5/6 της συνολικής έκτασης της Περσίας.

Παράλληλα με τους Άγγλους, εκδήλωσαν και οι Γερμανοί εμμέσως το ενδιαφέρον τους για τα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής. Με κεφάλαια της Deutsche Bank προσπαθούσαν από το 1890 και τελικά το 1903 κατάφεραν να εξασφαλίσουν την παραχώρηση (*concession*) περιοχών για την κατασκευή της σιδηροδρομικής γραμμής της Βαγδάτης (Baghdad Railway) με απώτερο σκοπό να αποκτήσουν τα δικαιώματα εξόρυξης πετρελαίου και άλλων ορυκτών κατά μήκος της γραμμής. Μία προσεκτική παρατήρηση της σχεδιαζόμενης γραμμής δείχνει ότι οι Γερμανοί είχαν μία αρκετά καλή εικόνα για τις πετρελαιοφόρες περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και σύμφωνα με τα σχέδια τους αυτή η γραμμή θα ήταν ο κεντρικός κορμός γύρω από τον οποίο αργότερα θα κατασκευαζόταν και άλλα παρακλάδια που βεβαίως θα αύξαναν την έκταση της περιοχής των παραχωρήσεων.

Με βάση αυτό το σχέδιο οι Γερμανοί θα γινόταν οι κυρίαρχοι των πετρελαιοφόρων περιοχών της Μεσοποταμίας.

Η σχεδιαζόμενη σιδηροδρομική γραμμή της Βαγδάτης (1903)

Οι Οθωμανοί δεν θα μπορούσαν να μείνουν απαθείς στο ενδιαφέρον των Άγγλων και των Γερμανών. Ο πανίσχυρος και πανέξυπνος Σουλτάνος Abdul Hamid {Κεφ. 1, σελ. 14} με δικό του φιρμάνι το 1904, ενεργώντας σε βάρος της χώρας του και για ίδιον όφελος, μετέφερε τεράστιες εκτάσεις γης στην Μέση Ανατολή, συμπεριλαμβανομένης της Μεσοποταμίας και της Μοσούλης, από την κρατική περιουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην περίφημη «*Liste Civile*», δηλαδή στην ιδιωτική του περιουσία.

Αυτή η εξέλιξη εγγραφής των εκτάσεων στην «*Liste Civile*» εμπόδιζε τόσο τους Γερμανούς όσο και τον Βρετανό William D'Arcy να επεκτείνουν τις περιοχές των παραχωρήσεων τους στην Μεσοποταμία και την Μοσούλη. Το επίσημο Οθωμανικό Κράτος δεν είχε το δικαίωμα να εκδώσει παραχωρήσεις (*concessions*) σε ιδιωτικές περιοχές που ήταν γραμμένες στην «*Liste Civile*». Ο Σουλτάνος Abdul Hamid, με την ενέργεια αυτή κατά κάποιο τρόπο είχε μπλοκάρει τα σχέδια των Άγγλων και των Γερμανών, διότι μόνον αυτός προσωπικά μπορούσε να προβεί σε παραχωρήσεις (*concessions*) εδαφών για εκμετάλλευση.

Για τους Γερμανούς το θέμα ανέλαβε να λύσει προσωπικά ο Kaiser William B' ο οποίος το 1904 κατάφερε και «έπεισε» τον Σουλτάνο Abdul Hamid να παραχωρήσει στην γερμανική εταιρεία Anatolian Railway Co η οποία είχε πάρει τα δικαιώματα της σιδηροδρομικής γραμμής της Βαγδάτης, εκτάσεις από την *Liste Civile* σε βάθος 20 χιλιομέτρων εκατέρωθεν της σιδηροδρομικής γραμμής.

Οι παραχωρήσεις αυτές δόθηκαν από τον Σουλτάνο με κάποιες προϋποθέσεις οι οποίες εάν δεν τηρούντο εντός κάποιων χρονικών ορίων, θα έπαυαν να ισχύουν. Οι Γερμανοί δεν τήρησαν τις υποσχέσεις τους, οι προθεσμίες πέρασαν και ο Σουλτάνος Abdul Hamid κατήγγειλε την σύμβαση των παραχωρήσεων. Οι Γερμανοί στην συνέχεια, βασιζόμενοι σε κάποιους συμβατικούς όρους της παραχώρησης, ζήτησαν μία μεγάλη αποζημίωση για την κάλυψη του κόστους των γεωλογικών ερευνών που είχαν κάνει στην περιοχή. Ο Abdul Hamid αρνήθηκε να πληρώσει την συμβατική ρήτρα και έτσι οι Γερμανοί δήλωσαν μονομερώς ότι:

«οι παραχωρήσεις (concessions) τους κατά μήκος της γραμμής ήταν σε πλήρη ισχύ».

Δεν ήταν εύκολο να αποδειχθεί ποιος είχε δίκιο και η αβεβαιότητα διαιωνίστηκε στα επόμενα χρόνια με τις δύο πλευρές να διεκδικούν το δίκιο με το μέρος τους.

Το γεγονός ήταν ότι οι Γερμανοί είχαν τουλάχιστον κάποιες γραπτές και επίσημες παραχωρήσεις έστω και αν ήταν σε αμφισβήτηση.

Στην επόμενη επταετία από το 1905 μέχρι το 1912 οι Άγγλοι και οι Γερμανοί αποδύθηκαν σε ένα αγώνα αμοιβαίας παρακώλυσης των ενεργειών επέκτασης των παραχωρήσεων σε Μεσοποταμία και Μοσούλη. Και όλα αυτά θα γινόταν σε πολύ χαμηλούς τόνους, μην τυχόν και ενεργοποιηθούν και άλλοι μνηστήρες.

Από το 1901 μέχρι το 1905 ο William Knox D'Arcy είχε επενδύσει πάρα πολλά λεφτά στα περσικά πεδία, σχεδόν όλες τις οικονομίες αλλά χωρίς κανένα αποτέλεσμα. Η οικονομική του κατάσταση χειροτέρευε και για να βρει λύση άρχισε να διαπραγματεύεται με την οικογένεια Rothschild για την πώληση της παραχώρησης. Τότε επενέβη η αγγλικών συμφερόντων εταιρεία Burma Oil Company η οποία την **20^η Μαΐου 1905** του προσέφερε μετοχές και κάλυψη όλων των μέχρι τότε εξόδων του έναντι των δικαιωμάτων της παραχώρησης. Ο William Knox D'Arcy αποδέχθηκε την πρόταση και ακριβώς τρία χρόνια αργότερα, την **26^η Μαΐου 1908**, η Burma Oil κατάφερε να βρει το μεγαλύτερο γνωστό κοιτάσμα πετρελαίου στην περιοχή. Αυτό το γεγονός οδήγησε το 1909 στην ίδρυση της Anglo-Persian Oil Co η οποία αργότερα θα μετονομαζόταν Anglo-Iranian Oil και στην συνέχεια θα γινόταν γνωστή ως *British Petroleum* ή *BP*. Ο William Knox D'Arcy θα πλούτιζε και θα τοποθετείτο στο Διοικητικό Συμβούλιο της Anglo Persian όπου θα έμενε μέχρι το τέλος της ζωής του. Λίγο αργότερα η Αγγλική Κυβέρνηση θα εξαγόραζε τον έλεγχο της Anglo Persian Oil Company.

Ο William Knox D'Arcy

Η ανακάλυψη του πρώτου μεγάλου πετρελαϊκού κοιτάσματος στην Περσία τον Μάιο του 1908 σήμανε συναγερμό στους απανταχού στον Κόσμο πετρελαιοθήρες.

Μόλις τρεις μήνες μετά την ανακάλυψη του κοιτάσματος στην Περσία, εντελώς συμπτωματικά, το καλοκαίρι του 1908 έγινε η Επανάσταση των Νεότουρκων οι οποίοι κατέλαβαν την Εξουσία με εμφανή αντικειμενικό σκοπό {Κεφ. 2, σελ. 26}

«να αναμορφώσουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία».

Είναι ιστορικά διαπιστωμένο ότι όπου γης υπάρχει πλούτος που κατέχεται από κάποιο κατεστημένο, κάποιοι επιτήδριοι κάνουν Πραξικοπήματα και εθνοσωτήριες Επαναστάσεις με εμφανή αντικειμενικό σκοπό να σώσουν την χώρα από κάποιο τύραννο, από κάποια διεφθαρμένη κυβέρνηση, να την εκσυγχρονίσουν, να την ανασυγκροτήσουν...

Εάν τα Πραξικοπήματα και οι Επαναστάσεις αποτύχουν, υπάρχει και ο Πόλεμος.

Ο αφανής και πραγματικός αντικειμενικός σκοπός των «εθνικιστών και πατριωτών Νεότουρκων» ήταν η διαχείριση της νέας πηγής πλούτου που έτυχε να υπάρχει μέσα στην περιουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Μόνο κάτω από αυτή την λογική εξηγούνται πολλές από τις παρατιθέμενες εξελίξεις. Οι «εθνικιστές και πατριώτες Νεότουρκοι» αποδείχθηκαν αρκετά ικανοί, δραστήριοι και ευέλικτοι επιχειρηματίες και άρχισαν αμέσως με εντατικές ενέργειες να προλειάνουν το έδαφος για την εκμετάλλευση των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής.

Από ποιους όμως θα γινόταν η εκμετάλλευση των πετρελαίων;

Με το που ήλθαν στην εξουσία, τον Απρίλιο του 1909, οι Νεότουρκοι (Κεφ.2, σελ. 25) φρόντισαν αμέσως να εκθρονίσουν τον Abdul Hamid, τον Σουλτάνο που κατείχε σαν ιδιωτική περιουσία (Liste Civile) τις πετρελαιοφόρες περιοχές της Μέσης Ανατολής. Στην θέση του τοποθέτησαν τον αδελφό του Mehmed V τον οποίο χειραγωγούσαν πλήρως. Υποτίθεται ότι φρόντισαν επίσης να επαναφέρουν αμέσως όλες τις πετρελαιοφόρες περιοχές από την Liste Civile του Abdul Hamid στην περιουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας η οποία κατά συνέπεια:

«επανέκτησε το δικαίωμα των παραχωρήσεων των πετρελαιοφόρων περιοχών σε αλλοδαπές εταιρείες».

Στις ιστορικές πηγές εμφανίζεται μία ασάφεια για το πότε ακριβώς οι Νεότουρκοι επανέφεραν τις πετρελαιοφόρες περιοχές στην περιουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Κάποιες ιστορικές πηγές τοποθετούν την επαναφορά μετά την εκθρόνιση του Abdul Hamid τον Απρίλιο του 1909 και κάποιες άλλες, μεταξύ των οποίων και το επίσημο σημερινό Κεμαλικό Τουρκικό Κράτος, την **8^η Σεπτεμβρίου 1908**, δηλαδή όταν ακόμη ήταν στην εξουσία ο Abdul Hamid.

Αυτή η λεπτομέρεια όσο αθώα και απλή και αν φαίνεται θα αποδεικνυόταν αρκετά κρίσιμη στην μετέπειτα διεκδίκηση των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής διότι:

έχει μεγάλη νομική διαφορά η «οικιοθελής επαναφορά των περιοχών στο Κράτος» από οιαδήποτε άλλη «αυθαίρετη πράξη όπως π.χ. αρπαγή, κατάσχεση, αναγκαστική απαλλοτρίωση κλπ.».

Ο εκθρονισθείς Σουλτάνος Abdul Hamid II και ο νέος Mehmed V

Αμέσως μετά, κυρίως με βρετανικά κεφάλαια, οι Νεότουρκοι Πασάδες επέτρεψαν την ίδρυση της **National Bank of Turkey** με αντικειμενικό σκοπό την υποστήριξη των βρετανικών business στην Τουρκία. Η τράπεζα αυτή θα έπαιζε σημαντικό ρόλο στην ιστορία του πετρελαίου στην Μέση Ανατολή. Ο διαβόητος Άγγλος υπήκοος Caluste Gulbenkian, θα ήταν ένας από τους κύριους μετόχους της τράπεζας και παράλληλα θα οριζόταν από τους Άγγλους ως Διευθυντής και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου.

Το 1910, ο Gulbenkian είχε αποκτήσει πλήρη εικόνα για την κατάσταση των παραχωρήσεων (concessions) στην Μεσοποταμία και την Μοσούλη. Γνώριζε τις παραχωρήσεις που είχαν γίνει στην Deutsche Bank, γνώριζε τις διεκδικούμενες παραχωρήσεις που είχε η Anglo Persian Oil και πίστευε ότι αποτελεσματική εκμετάλλευση των κοιτασμάτων στην Μεσοποταμία θα μπορούσε να γίνει μόνον εάν δημιουργηθεί μία Αγγλογερμανική συνεργασία.

Έτσι οι Άγγλοι της **National Bank of Turkey** και οι Γερμανοί της **Anatolian and Bagdad Railways**, την **31^η Ιανουαρίου 1911** σύστησαν την **African and Eastern Concessions Limited** με έδρα το Λονδίνο, μία εταιρεία στα χαρτιά και χωρίς ουσιαστικά περιουσιακά κεφάλαια. Δέκα μήνες αργότερα και όταν οι Έλληνες προέλαυναν στην Μακεδονία με κατεύθυνση την Θεσσαλονίκη, την **23^η Οκτωβρίου 1912**, η εταιρεία αυτή μετονομάστηκε σε **Turkish Petroleum Company** και στην οποία συμμετείχαν οι Γερμανοί της Deutsche Bank με 25%, οι Άγγλοι και οι Ολλανδοί της Royal/Dutch Shell με 25% και η καθαρά αγγλικών συμφερόντων Turkish National Bank με 50%.

Την Royal Dutch/Shell ήλεγχαν οι Άγγλοι μέσω της Anglo Persian Oil Company με ποσοστό 60%.

Την National Bank of Turkey ήλεγχαν και πάλι οι Άγγλοι μέσω του πολιτογραφημένου Άγγλου υπηκόου Gulbenkian ο οποίος αφ' ενός μεν είχε το 30% των μετοχών και αφ' ετέρου με μία ειδική συμβατική ρήτρα (self denying clause) ήταν:

ο μοναδικός εταίρος που είχε τα αποκλειστικά δικαιώματα να επιτρέψει την πρόσβαση στις πετρελαιοφόρες περιοχές της Μεσοποταμίας..

Είναι άξιο απορίας ίσως και έρευνας για το πώς κατάφερε ένας πολιτογραφημένος Άγγλος υπήκοος να έχει στην κυριότητά του αυτήν την αποκλειστική ρήτρα. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία των Νεότουρκων απουσίαζε από το μετοχικό σχήμα και θα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρον για τους Τούρκους πολίτες να μελετηθεί εκ νέου η Επανάσταση και ο ρόλος των Νεότουρκων του 1908 καθώς και να διερευνηθούν τυχόν σχέσεις τους με γερμανικές ή/και αγγλικές μυστικές υπηρεσίες.

Παρά την αγγλογερμανική συνεργασία κάτω από την σκέπη της *Turkish Petroleum Company*, οι Άγγλοι και οι Γερμανοί δεν έπαψαν να απεργάζονται ο ένας τα σχέδια του άλλου για την μονοπώληση των πετρελαίων. Ο μόνος κοινός τους στόχος ήταν η «με κάθε μέσο» διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ο αποκλειστικός σφετερισμός της περιουσίας της.

Σε μία εποχή που όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις υποτίθεται ότι είχαν αποφασίσει την διάλυση και τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας έγινε την **23^η Ιανουαρίου 1913** ένα νέο Πραξικόπημα των Νεότουρκων (Κεφ. 3, σελ. 32) και έξη μήνες αργότερα, τον **Ιούλιο 1913**, οι Νεότουρκοί Enver, Talaat, και Djemal Pasha έκαναν το «**Κίνημα των Τριών Πασάδων**» με το οποίο στην ουσία:
«άρπαξαν την Εξουσία από τον Σουλτάνο και εγκαθίδρυσαν μία στρατιωτική δικτατορία, ένα στρατιωτικό κατεστημένο κατάλοιπα του οποίου υπάρχουν και σήμερα».

Οι Τρεις Πασάδες περιόρισαν αμέσως την εξουσία του Σουλτάνου και μαζί με τον Μεγάλο Βεζύρη (Πρωθυπουργό) Said Halim Pasha ήταν οι απόλυτοι κυρίαρχοι οι οποίοι διακυβέρνησαν δικτατορικά την Οθωμανική Αυτοκρατορία από το 1913 μέχρι το 1918.

Το σημαντικό στην υπόθεση αυτή ήταν το ότι ενώ η προηγούμενη Σουλτανική Κυβέρνηση ήταν καθαρά φιλοβρετανική, η νέα Κυβέρνηση των 3 Πασάδων θα κάλυπτε τόσο τις φιλογερμανικές όσο και τις φιλοβρετανικές τάσεις!!!

Ο Άγγλος υπήκοος Galouste Gulbenkian ή Mister 5%

Το επιθυμητό κυβερνητικό σχήμα είχε διαμορφωθεί από τους Νεότουρκους Πασάδες και έτσι στις αρχές του 1914, ο Gulbenkian μεταβίβασε τις μετοχές που είχε στην National Bank of Turkey, δηλαδή το 30%, στην Anglo – Persian Oil Company η οποία έτσι εμμέσως απέκτησε τον πλήρη έλεγχο της Turkish Petroleum Company. Την **19^η Μαρτίου 1914** ο Gulbenkian μεταβίβασε και τα αποκλειστικά του δικαιώματα πρόσβασης στα πετρέλαια, δηλαδή τα self denying clause rights, στην Anglo – Persian Oil Company και την Royal Dutch έναντι 2,5% και 2,5% ήτοι συνολικά 5%, απ' όπου πήρε και το σχετικά προσωνύμιό του ως «**Mister 5%**».

Έτσι η Turkish Petroleum Company, μία εταιρεία στα χαρτιά και με έδρα το Λονδίνο, έγινε η μοναδική εταιρική οντότητα ή οποία θεωρητικά είχε τα δικαιώματα πρόσβασης στις πετρελαιοφόρες περιοχές της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας εκτός των περιοχών της Αιγύπτου, του Κουβέιτ και Τούρκο – Περσικών συνόρων.

Η Turkish Petroleum Company θα είχε τα δικαιώματα πρόσβασης αλλά η Οθωμανική Αυτοκρατορία ή ο Σουλτάνος Abdul Hamid (μέσω της Liste Civile) θα εξακολουθούσε να είναι ο ιδιοκτήτης των πετρελαιοφόρων περιοχών.

Αλλά ποιες ήταν αυτές οι πετρελαιοφόρες περιοχές που είχε κατά νου ο Gulbenkian;

Οι πετρελαιοφόρες περιοχές που αναφερόταν τα self denying clause rights, ήταν δοσμένες από τον Gulbenkian περιγραφικά και βασιζόταν σε ασαφή συμβόλαια, σε προφορικές υποσχέσεις και σε αμφίβολης εγκυρότητας επιστολές του Σουλτάνου.

Μόνο οι Γερμανοί της Deutsche Bank είχαν γραπτά συμβόλαια για την σιδηροδρομική γραμμή της Βαγδάτης και για τις παραχωρήσεις εκατέρωθεν της γραμμής αλλά και αυτά ήταν υπό αμφισβήτηση. Από την περιγραφική υπόθεση των δικαιωμάτων παραχωρήσεων του Gulbenkian έλειπε η σημαντική πετρελαιοφόρα περιοχή της Μοσούλης και έτσι τον Ιούνιο του 1914: ^[3]

«Η Υψηλή Πύλη υποσχέθηκε (ή αναγκάστηκε να υποσχεθεί) στην Turkish Petroleum Company, την παραχώρηση (concession) της περιοχής της Μοσούλης για πετρέλαιο».

Οι περιγραφές των πετρελαιοφόρων περιοχών θα παρέμεναν γενικές, ασαφείς και μόλις το 1928 θα αποφάσιζε ο Gulbenkian να χαράξει με τα ίδια του τα χέρια του την κόκκινη γραμμή (η οποία έγινε γνωστή ως η red line agreement) και με την οποία θα έδειχνε τα όρια των παραχωρήσεων μέσα στα

οποία θα μπορούσε να δραστηριοποιηθεί η Turkish Petroleum Company και μέσα στην οποία ίσχυαν και τα self denying clause rights, δηλαδή ο ειδικός όρος της δικής του αποκλειστικότητας. Η κόκκινη γραμμή περιλάμβανε την σημερινή Σαουδική Αραβία, το Ιράκ, την Τουρκία, την Παλαιστίνη, την Συρία και την **Κύπρο**.

Σημείωση: Η προαναφερθείσα Red Line Agreement έχει μεγάλη σημασία σήμερα για την Κύπρο, για τα θέματα της ΑΟΖ, τα κοιτάσματα φυσικού αερίου και για το περίφημο Σχέδιο Anap, το οποίο πολύ σωστά είχε απορρίψει η Κυπριακή Κυβέρνηση του Τάσου Παπαδόπουλου. Το συνολικό θέμα απαιτεί μεγαλύτερη ανάλυση αλλά εκφεύγει των αντικειμένων του παρόντος.

Ο χάρτης με την κόκκινη γραμμή (red line agreement) του Gulbenkian

Στην υπόθεση διεκδίκησης των πετρελαίων προστέθηκαν εμμέσως και δήλωσαν παρόντες και οι Γάλλοι {Κεφ. 4, σελ. 12} όταν έναντι δανείου 500 εκατ. Γαλλικών Φράγκων την **25^η Απριλίου 1914** απέκτησαν με παραχώρηση τα δικαιώματα μίας νέας σιδηροδρομικής γραμμής 3.200 χιλιομέτρων από την Άγκυρα μέχρι την Σαμψούντα.

Όταν το 1912-14 οι Βαλκάνιοι προσπαθούσαν να αποτινάξουν τον Οθωμανικό ζυγό από την Μακεδονία, την Κρήτη, τα νησιά και την Βόρειο Ήπειρο, οι Άγγλοι, οι Γάλλοι και οι «θεωρητικά εχθροί τους» Γερμανοί έστηναν μαζί με την «πολύφερνη νύφη» Οθωμανική Αυτοκρατορία και τον πολυμήχανο Mister 5% τις business του πετρελαίου στην Μέση Ανατολή.

Αυτή η λεπτομέρεια εξηγεί αρκετές από τις παράξενες έως αλλοπρόσαλλες συμπεριφορές των Άγγλων και των Γερμανών εκείνη την περίοδο και ιδιαίτερα τα γεγονότα του τέλους 1913 μέχρι τα μέσα του 1914 {Κεφ. 3, σελ. 68}.

Ένα μήνα πριν την κήρυξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, τον Ιούνιο 1914, στον αγώνα για την αποκλειστική επικράτηση και την νομή των πετρελαίων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, στα χαρτιά την δύναμη είχαν καταφέρει να αποκτήσουν οι Άγγλοι με μεθοδεύσεις και τεχνητές μετοχικές μεταβιβάσεις του Gulbenkian κάτω από τις οδηγίες της Anglo Persian Oil Co. Οι Άγγλοι, αφού κατάφεραν να εμπλέξουν τους Γερμανούς στην Turkish Petroleum Company, τους περιόρισαν μόλις στο 25% ενώ οι ίδιοι ήλεγχαν σχεδόν όλο το υπόλοιπο 75% των μετοχών της. Στο σημείο αυτό υπενθυμίζεται {Κεφ. 4, σελ. 3} ότι από τον Μάρτιο 1913, η Αγγλία είχε αναγκάσει την ηττημένη και εξασθενημένη από τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο Οθωμανική Αυτοκρατορία να υπογράψει μία Συμφωνία με την οποία αναγνωριζόταν κάποια ειδικά προνόμια για την Αγγλία στο νότιο Ιράκ, στο Κουβέιτ και στον Περσικό Κόλπο. Η Αγγλία είχε αξιώσει και είχε πετύχει τότε να σταματήσει ο σιδηρόδρομος πριν την Βασόρα και μόνον κατόπιν δικής της εγκρίσεως θα «έβγαινε η γραμμή στον Περσικό Κόλπο». Επιπλέον η Αγγλία είχε κατορθώσει τότε, «έναντι μίας άνευ αξίας αυξήσεως 4% στους δασμούς εισαγωγής προϊόντων στην Τουρκία, να εισχωρήσει με δύο Βρετανούς υπηκόους στο Διοικητικό Συμβούλιο του Σιδηροδρόμου της Βαγδάτης και να αποκτήσει αποκλειστικά δικαιώματα ναυσιπλοΐας στον Τίγρη, τον Ευφράτη και τον Σατ-αλ-αράμπ». [4] σελ. 51
Η Αγγλία, με αυτόν τον τρόπο, πριν ακόμη ολοκληρωθεί η σιδηροδρομική γραμμή των Γερμανών προς την Βαγδάτη, είχε αποκτήσει τον έλεγχο του νοτίου Ιράκ καθώς και της περιοχής των πετρελαίων.

Ήταν προφανές ότι αργά ή γρήγορα, με την παραπάνω μεθόδευση, τα πετρέλαια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας θα ελεγχόταν αποκλειστικά από την Αγγλία. Η Αγγλία «δούλευε» υπογείως και είχε σαφή αντικειμενικό σκοπό να γίνει η μοναδική και απόλυτη κυρίαρχος των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής.

Αυτή η εξέλιξη ήταν μη αποδεκτή από τους Γερμανούς οι οποίοι πέρασαν στην αντεπίθεση. Περί το τέλος του 1913, αρχές του 1914 ο Άγγλος Πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη Sir Louis Mallet, παρά τις προσπάθειές του, είχε αποτύχει να φέρει την Οθωμανική Κυβέρνηση κάτω από τον πλήρη έλεγχο της Αγγλίας. Εκεί που απέτυχε ο Άγγλος Sir Louis Mallet τα κατάφερε ο Γερμανός Πρέσβης στην Πόλη Hans Von Wangenheim. Με την βοήθεια της Χούντας των τριών Νεότουρκων Πασάδων την πραγματική δύναμη στο εσωτερικό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είχαν αποκτήσει οι Γερμανοί και αυτό αποδείχθηκε καθαρά και πιστοποιήθηκε με την Γερμανό – Τουρκική Συμφωνία της **27^{ης} Ιουλίου 1914**. {Κεφ. 4, σελ. 19}.

Ο Κάιζερ είχε κερδίσει τον πρώτο γύρο στον αγώνα για τα πετρέλαια...

Άλλωστε είναι πολύ πιθανό οι Γερμανοί να είχαν καταλάβει τότε ότι αυτοί είχαν τις μοναδικές έγκυρες παραχωρήσεις στην Μέση Ανατολή και ότι οι παραχωρήσεις που είχε στα χέρια της η Turkish Petroleum Company ήταν κατά πάσα πιθανότητα μη ισχύουσες.

Την ημέρα εκείνη, λίγες μόλις ημέρες πριν την κήρυξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, τερματίστηκε και η **συμφωνία - λυκοφιλία** Αγγλίας – Γερμανίας κάτω από την σκέπη της Turkish Petroleum Company. Στα χρόνια που θα ακολουθούσαν οι Γερμανοί ουδέποτε πλέον θα ενδιαφερόταν ή θα διεκδικούσαν το 25% της Turkish Petroleum Company.

Αμέσως μετά την κήρυξη του πολέμου τον Αύγουστο του 1914, η Αγγλική Κυβέρνηση είχε αρχίσει να σκέπτεται μία επιχείρηση εναντίον των Τούρκων στη χερσόνησο της Καλλίπολης στα Δαρδανέλλια με αντικειμενικό σκοπό την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης και την απόκτηση της πραγματικής δύναμης στο εσωτερικό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στα πλαίσια αυτά την 3^η Σεπτεμβρίου 1914 οι Άγγλοι είχε ζητήσει από τον Αρχηγό της Ναυτικής αποστολής στην Ελλάδα, Υποναύαρχο Mark Kerr που εξασκούσε καθήκοντα Αρχηγού του Ελληνικού Ναυτικού να εξετάσει με Έλληνες Επιτελείς την δυνατότητα συμμετοχής της Ελλάδας στην επιχείρηση. {Κεφ. 5, σελ. 5}.

Οι Άγγλοι επιθυμούσαν να καταλάβουν στρατιωτικά τα Στενά και την Πόλη προκειμένου να διώξουν τους Γερμανούς και να αναλάβουν αυτοί τον εσωτερικό έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αυτή ήταν η πραγματική αιτία της Εκστρατείας στα Δαρδανέλλια. Αυτός που θα είχε τον εσωτερικό έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αυτός θα είχε και τις περισσότερες πιθανότητες να αποκτήσει τις πετρελαιοφόρες περιοχές.

Ο λόγος για τον οποίο ήθελαν οι Άγγλοι να μπλέξουν την Ελλάδα σ' αυτήν την εκστρατεία ήταν η εκμετάλλευση του Ελληνικού Στρατού.

Έτσι εξηγείται επίσης το γιατί λίγους μήνες πριν ο Γερμανός Κάιζερ Γουλιέλμος Β' είχε επιδείξει μία ανέλπιστη «κρίση φιλίας προς της Ελλάδα» όταν είχε πρωτοστατήσει στην παραχώρηση της Καβάλας στην Ελλάδα και ζητούσε επίμονα την συμμαχία Γερμανίας - Ελλάδας. {Κεφ. 3, σελ.59}

Στα επόμενα τέσσερα χρόνια που διήρκεσε ο Πρώτος πόλεμος, ενεργώντας ανεξαρτήτως, οι Άγγλοι, οι Γάλλοι και οι Γερμανοί, θα περιοριζόταν στις διαδικασίες της διανομής και την σχεδίαση της εκμετάλλευσης που θα έκαναν στις πετρελαιοφόρες περιοχές μετά το τέλος του πολέμου.

Η είσοδος των Αμερικανών στα πετρέλαια της μέσης Ανατολής ^[5]

Τα δύο πρώτα χρόνια του Πρώτου Πολέμου οι Αμερικανοί παρέμεναν σε μία ιδιότυπη ουδετερότητα η οποία τους απέφερε τεράστια κέρδη από τον εφοδιασμό αμφοτέρων των εμπόλεμων πλευρών με όπλα, πυρομαχικά και άλλα εφόδια. Όλα αυτά μέχρις ότου στο τέλος του 1915, αρχές του 1916 συνειδητοποίησαν ότι «εάν δεν έμπαιναν στον πόλεμο θα κινδύνευαν να μην έχουν μερίδιο στα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής».

Έτσι τον Φεβρουάριο του 1916 στην υπόθεση των πετρελαίων εμφανίστηκαν και οι Αμερικανοί. Ο Αμερικανός Ε.Μ. House, Σύμβουλος του Προέδρου Woodrow Wilson, σε σύσκεψη στο Λονδίνο συζητούσε με τους Άγγλους τις προοπτικές ειρήνης {Κεφ. 5, σελ. 19} και στον ημερολόγιό του της **14ης Φεβρουαρίου 1916** έγραφε: ^[6]

«Όλοι μας ευδιάθετα διαμοιράσαμε την Οθωμανική Αυτοκρατορία, στην Ασία και στην Ευρώπη».

Μπροστά στο φάσμα της ήττας από τους Γερμανούς, οι Άγγλοι αποφάσισαν τον Φεβρουάριο 1916 να προσκαλέσουν τις ΗΠΑ στο Λονδίνο και να κάνουν μία πρώτη διαπραγμάτευση για την είσοδο των Αμερικανών στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ.

«Στο Λονδίνο δεν συζητήθηκαν οι προοπτικές ειρήνης αλλά, σε περίπτωση νίκης, η μοιρασιά των λάφυρων του πολέμου, δηλαδή των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής».

Με την συμφωνία Sykes – Picot η περιοχή της Μοσούλης, από λάθος του Άγγλου Mark Sykes, είχε παραχωρηθεί στην σφαίρα επιρροής της Γαλλίας {Κεφ. 7, σελ. 7, 8}. Οι Άγγλοι αντελήφθησαν το λάθος και δύο χρόνια αργότερα, την **1η Δεκεμβρίου 1918**, ουσιαστικά θα ανάγκαζαν τους Γάλλους να τους την επιστρέψουν, προκειμένου αφ' ενός μεν να τους υποστηρίξουν να στηρίξουν τα συμφέροντά τους στην Συρία και αφ' ετέρου να τους παραχωρήσουν κάποια αόριστα τότε δικαιώματα στα πετρέλαια της Μεσοποταμίας.

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος είχε τελειώσει και ενώ οι Μεγάλες Δυνάμεις στο Παρίσι μοίραζαν την περιουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι Ελληνικές Δυνάμεις, την **15η Μαΐου 1919**, κατόπιν είτε οδηγιών ή εντολών ή διαταγών από την Συνδιάσκεψη των Παρισίων, αποβιβάστηκαν στην Σμύρνη με την συνοδεία και την υποστήριξη Αγγλικών, Γαλλικών και Αμερικανικών πλοίων. Οι Αμερικανοί ήταν εκεί διότι ακόμη δεν είχαν καταλάβει το παιχνίδι των Άγγλων και σαν μέλη της Παγκόσμιας Κυβέρνησης της Συνδιάσκεψης των Παρισίων το θεώρησαν κάτι σαν υποχρέωση να είναι εκεί, να είναι μέσα στα τεκταινόμενα στην Μικρά Ασία.

Αλλά δεν ήταν σαφές το τι ακριβώς πήγε να κάνει εκεί ο Ελληνικός Στρατός {Κεφ. 8, σελ.23}.

- Να επιβάλλει προσωρινά την τάξη στην περιοχή της Σμύρνης με προοπτική να αποχωρήσει σε κάποια στιγμή στο άμεσο μέλλον;
- Να προστατέψει και να ελευθερώσει τους Έλληνες της Μικράς Ασίας από τους Τούρκους με προοπτική να γίνει η ένωση της Σμύρνης με την Ελλάδα σε κάποια στιγμή στο άμεσο μέλλον;
- Να εμποδίσει τους Ιταλούς να καταλάβουν την περιοχή της Σμύρνης;
- Να πολεμήσει το ολοένα αυξανόμενο Τουρκικό κίνδυνο στην Ανατολία που απειλούσε με την ανακατάληψη των περιοχών του πετρελαίου αλλά και των Στενών;

Οι πιθανότητες είναι με την τελευταία εκδοχή, ενώ οι τρεις πρώτες συνυπήρχαν ως δικαιολογίες.

Την ίδια εποχή βέβαια, δηλαδή τον Μάιο του 1919, ο Kemal σαν Γενικός Επιθεωρητής των υπολειμμάτων του Τουρκικού Στρατού, θα έφευγε για την Ανατολία απ' όπου θα εξαπέλυε τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας. Δεν ήταν σαφές εάν έφυγε, διέφυγε ή κάποιοι τον άφησαν να φύγει; Το γεγονός ήταν ότι την βίζα του την είχαν εκδώσει οι Άγγλοι. {Κεφ.8, σελ. 5}

Περί το τέλος του 1919 οι Άγγλοι γεωλόγοι της Shell και της Anglo Persian Oil Company είχαν αρχίσει να σαρώνουν την Μεσοποταμία και το Κουρδιστάν προκειμένου να εντοπίσουν κοιτάσματα πετρελαίου και στις αρχές του 1920, όταν οι Έλληνες είχαν ήδη αρχίσει να προωθούνται στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας, η Anglo Persian Oil Company θα έχτιζε το πρώτο της διυλιστήριο στη Βαγδάτη.

Παράλληλα οι Άγγλοι παρεμπόδιζαν τις έρευνες των αμερικανικών εταιρειών που είχαν νόμιμες παραχωρήσεις για εκμετάλλευση πετρελαϊκών κοιτασμάτων στην Παλαιστίνη, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι τελικά η Παλαιστίνη δεν είχε πετρέλαια. Οι Αμερικανοί θεωρούσαν ότι οι Άγγλοι, σαν διαπιστευμένοι Εντολοδόχοι της Κοινωνίας των Εθνών (Mandate) στην Παλαιστίνη, ήταν υποχρεωμένοι να υποστηρίζουν και να προστατεύουν τις υπάρχουσες νόμιμες παραχωρήσεις.

Την **25^η Φεβρουαρίου 1920** η σοβαρή αντιδικία ΗΠΑ – Αγγλίας για τα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής πήρε επίσημη μορφή όταν ο Αμερικανός Πρόεδρος Woodrow Wilson θα εξέφραζε σαφείς αιχμές κατά της μονοπωλιακής πολιτικής των Άγγλων. Αν και δεν μπορούσαν να πιέσουν τους Άγγλους να τους επιτρέψουν έρευνες σε κατεχόμενες περιοχές εντούτοις οι ΗΠΑ εκδήλωσαν ενδιαφέρον τόσο για τα κεκτημένα δικαιώματα (*vested rights*) παραχωρήσεων όσο και για την διατήρηση των αρχών των *open doors* σε άλλες περιοχές.
Οι Αμερικανοί είχαν αποφασίσει να μπου στα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής και όπως θα αποδειχθεί δεν θα μπορούσε να τους εμποδίσει κανείς.

Προ αυτής της καταστάσεως οι Άγγλοι ήθελαν άμεσα ένα πολύ καλό σύμμαχο και έτσι εσπευσμένα κάλεσαν τους Γάλλους στο San Remo προκειμένου να υλοποιήσουν την υπόσχεση της 1^{ης} Δεκεμβρίου 1918 για τα αόριστα δικαιώματα στην Μεσοποταμία.

Οι Άγγλοι προτιμούσαν να δώσουν κάτι στους αχώνευτους Γάλλους παρά να έχουν τους έξυπνους και δραστήριους Αμερικανούς επιχειρηματίες μπλεγμένους στα πόδια τους. Έτσι στο San Remo οι Άγγλοι έδωσαν στους Γάλλους το ποσοστό του 25% που είχαν οι Γερμανοί στην Turkish Petroleum Company έναντι του δικαιώματος μεταφοράς των αγγλικών πετρελαίων από αγωγούς μέσα από τις ζώνες επιρροής των Γάλλων στο κόστος. Λίγο αργότερα η Γαλλική Κυβέρνηση θα μετέφερε το ποσοστό του 25% στην γαλλική εταιρεία *Compagnie Francaise des Petroles*. {Κεφ. 9, σελ. 7}

Ο Αμερικανός Πρέσβης στο Παρίσι Hugh Wallace, μόλις ένα μήνα μετά, ανακάλυψε το κείμενο της παραπάνω αγγλογαλλικής συμφωνίας από την οποία διαπιστώθηκε ότι:

Η αγγλογαλλική συνεργασία ήταν αποφασισμένη να κρατήσει τις αμερικανικές εταιρείες έξω από τις πετρελαιοφόρες περιοχές της Μέσης Ανατολής, με την δικαιολογία ότι οι ΗΠΑ ήδη ήλεγχαν το 82% της παγκόσμιας παραγωγής έναντι μόλις 4,5% των Άγγλων.

Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του Gulbenkian, η Turkish Petroleum Company από το 1914 είχε αποκτήσει από τις Οθωμανικές αρχές νόμιμες παραχωρήσεις στην Μεσοποταμία και την Μοσούλη. Τον **Ιούνιο του 1920** οι Άγγλοι είχαν τελειώσει τις γεωλογικές τους έρευνες στην Μεσοποταμία, στην Μοσούλη και στο Κουρδιστάν και σε τελική ανάλυση
«γνώριζαν πλέον αρκετά καλά που υπάρχει πετρέλαιο».

Οι Αμερικανοί δεν πίστευαν τους ισχυρισμούς του Gulbenkian για τις παραχωρήσεις και άρχισαν να συγκεντρώνουν στοιχεία τα οποία θα κατέρριπταν την ισχύ των εν λόγω δικαιωμάτων. Τελικά τον **Νοέμβριο 1920**, ενώ οι Άγγλοι – που ακόμη δεν είχαν πάρει από την Κοινωνία των Εθνών την επίσημη Εντολή – προσπαθούσαν να πάρουν τουλάχιστον την έγκριση για τις ενέργειες τους στην Μεσοποταμία, οι Αμερικανοί κατάφεραν να συγκεντρώσουν ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία ότι:

«Η Turkish Petroleum Company δεν είχε έγκυρες παραχωρήσεις στην Μεσοποταμία και στην Μοσούλη».

Κεραυνός εν αιθρία...

Οι Άγγλοι γνώριζαν πολύ καλά ότι οι παραχωρήσεις που είχαν δεν ήταν ισχυρές και για να «θολώσουν τα νερά» έστρεψαν την υπόθεση στον ορισμό του «*τι είναι Εντολή – Mandate*». Αφού καθόρισαν τον ορισμό του «*Mandate*» κατά την κρίση τους την **6^η Δεκεμβρίου 1920** τον έστειλαν στην Κοινωνία των Εθνών για έγκριση, χωρίς βεβαίως να τον κοινοποιήσουν στους Αμερικανούς.

Οι Αμερικανοί έξαλλοι άρχισαν πάλι να διαμαρτύρονται και να ζητούν την εφαρμογή των αρχών των «*open doors και equal opportunity*».

Οι Άγγλοι ανταπαντούσαν ότι βασίζονται στην

«ιερότητα των διεθνών συμβολαίων – sanctity of international contracts» και παράλληλα υπενθύμιζαν στους Αμερικανούς το γεγονός ότι

«στις Φιλιππίνες και στην Καραϊβική οι ίδιοι οι Αμερικανοί δεν εφάρμοζαν τις αρχές των Open doors».

Κανείς τους δεν ήταν... άγιος αλλά οι business δεν είναι για αγίους.

Η πραγματικότητα ήταν ότι οι Άγγλοι είχαν αιφνιδιαστεί με τα στοιχεία που είχαν παρουσιάσει οι Αμερικανοί και θα έκαναν να απαντήσουν τρεις μήνες. Γιατί άραγε;

Διότι στην Ελλάδα ο φιλικά προσκείμενος Βενιζέλος είχε χάσει τις Εκλογές του Νοεμβρίου 1920 και με την νέα φιλοβασιλική Κυβέρνηση η παρουσία του ελληνικού στρατού στην Μικρά Ασία ήταν πλέον αμφίβολη. Την υπόθεση τότε ανέλαβε να λύσει ο Άγγλος Πρωθυπουργός Lloyd George ο οποίος παραπλάνησε τους Γούναρη και Καλογερόπουλο και την **25^η Φεβρουαρίου 1921** ουσιαστικά τους χειραγώγησε να γνωστοποιήσουν ότι: {Κεφ. 10, σελ.5}.

«οι Έλληνες θα απέρριπταν την πρόταση του Kemal για ειρήνη, θα έμεναν στην Μικρά Ασία και θα συνέχιζαν τον πόλεμο».

Ο Ελληνικός Στρατός θα έμενε στην Μικρά Ασία σαν αγγλική ασπίδα. Οι ΗΠΑ είχαν ήδη απορρίψει την Εντολή – Mandate για την Ανατολία και την στρατιωτική τους παρουσία στην Μικρά Ασία. Αν έφευγε και ο ελληνικός στρατός, οι Άγγλοι θα έμεναν στην Μικρά Ασία χωρίς στρατεύματα στο έλεος του Kemal.

Μόλις τρεις ημέρες μετά την απόφαση της ελληνικής Κυβερνήσεως να συνεχίσει την Μικρασιατική Εκστρατεία, την **28^η Φεβρουαρίου 1921**, *business as usual* και ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Lord Curzon προσπάθησε να κλείσει το θέμα των αμερικανικών αμφισβητήσεων απαντώντας ότι:

«Η Turkish Petroleum Company είχε έγκυρες παραχωρήσεις στην Μεσοποταμία και στην Μοσούλη με επιστολή του Μεγάλου Βεζύρη από την 28^η Ιουνίου 1914».

Είναι διαπιστωμένο ότι οι Γερμανοί και οι Άγγλοι είχαν στήσει την Turkish Petroleum Company με μία μυστική συμφωνία του 1914. Στα πλαίσια αυτής της συμφωνίας, την 18^η Μαΐου 1914 ο Γερμανός και ο Βρετανός Πρόεδρος στην Πόλη είχαν «επιδώσει» στην Οθωμανική Κυβέρνηση ένα σχέδιο συμφωνίας το οποίο κάλυπτε όλες τις διεκδικήσεις πετρελαϊκών παραχωρήσεων στην Μοσούλη και την Μεσοποταμία.

Την 28^η Ιουνίου 1914 (που αναφέρεται ως η ημερομηνία της επιστολής του Μεγάλου Βεζύρη), δεν είχε ακόμη κηρυχθεί ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, οι Γερμανοί δεν είχαν αποχωρήσει από την Turkish Petroleum Company και στην Εξουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν ακόμη οι τρεις φιλογερμανοί πασάδες Enver, Talaat και Djemal που είχαν στήσει στην Πόλη ένα νέο είδος διπλωματίας, αυτό «της διπλωματίας των δεξιώσεων» που δεν ήταν τίποτε άλλο από ένα «λαμπερό διπλωματικό παζάρι». [7]

Στην ουσία οι Τούρκοι Πασάδες εκείνη ακριβώς την στιγμή «ξεπουλούσαν την χώρα τους και τα πετρέλαια» και μάταια ο Βενιζέλος τους περίμενε στις Βρυξέλλες για να κλείσει τα ελληνοτουρκικά θέματα. Οι Τούρκοι Πασάδες είχαν σημαντικότερα πράγματα να κάνουν... {Κεφ. 4, σελ. 19}

Μέχρι τον **Σεπτέμβριο του 1921** οι Άγγλοι θα συνέχισαν να πιέζουν τους Αμερικανούς να δεχθούν τις Εντολές - mandates στην Αρμενία και την Ανατολία, σε περιοχές που βεβαίως δεν είχαν πετρέλαιο. Ματαίως... [4] σελ. 325-326

Οι Αμερικανοί γνώριζαν πολύ καλά που ήταν τα πετρέλαια και «φρονίμως ποιώντας» δεν επιθυμούσαν να εμπλακούν σε μια άνευ λόγου στρατιωτική αντιπαράθεση με τον Kemal.

Όταν γινόταν όλα αυτά η Ελλάδα με τον Δημήτριο Γούναρη στην Εξουσία αγωνιούσε και ikέτευε για την βοήθεια των Άγγλων στην Μικρά Ασία. Ήταν επίσης η εποχή που οι Γάλλοι και οι Ιταλοί είχαν συνειδητοποιήσει το παιχνίδι των Άγγλων με τους Αμερικανούς για τα πετρέλαια, είχαν αντιληφθεί ότι θα έμεναν απ' έξω και προσπαθούσαν εναγωνίως να προσεγγίσουν τον Kemal. {Κεφ. 10, σελ. 6}

Είναι μάλλον ατυχές να λέγεται ότι Γαλλία και Ιταλία πρόδωσαν την σύμμαχο Ελλάδα στην Μικρά Ασία.

Η Γαλλία και η Ιταλία αναγκάστηκαν να προδώσουν την Αγγλία που τους είχε ήδη προδώσει ενώ για την Ελλάδα και την επερχόμενη καταστροφή της απλώς αδιαφορούσαν.

Η Εδαφική Κυριότητα των πετρελαιοφόρων περιοχών

Για την εκμετάλλευση κοιτασμάτων πετρελαίου, εκτός από τις έγκυρες παραχωρήσεις (concessions) απαιτείτο και η εδαφική κυριότητα των πεδίων (fields) του πετρελαίου και στο θέμα αυτό υπήρχε πρόβλημα τόσο στην Μεσοποταμία όσο και στην Μοσούλη.

Στην Μεσοποταμία οι Άγγλοι τυπικά ήταν «προσωρινοί κατακτητές – *temporary occupiers*» εν αναμονή της έκδοσης των Εντολών – Mandates από την Κοινωνία των Εθνών. Στην Μοσούλη το πρόβλημα ήταν μεγαλύτερο καθ' όσον οι Άγγλοι ήταν μεν «προσωρινοί κατακτητές – *temporary occupiers*» αλλά η Μοσούλη από λάθος των Άγγλων δεν είχε ενταχθεί στο σύστημα των Εντολών της Κοινωνίας των Εθνών. Επιπλέον αυτού η Τουρκία του Κεμαλ την διεκδικούσε σθεναρά.

Για το εδαφικό θέμα της Μεσοποταμίας βρήκαν αμέσως την λύση. Στο κρίσιμο αυτό σημείο οι Άγγλοι εγκατέλειψαν την ιδέα των Εντολών της Κοινωνίας των Εθνών, εκμηδενίζοντας οιαδήποτε αξία είχε μέχρι τότε αυτός ο θεσμός, και τον **Αύγουστο 1921** {Κεφ.7 σελ. 9}

«*ίδρυσαν το Κράτος του Ιράκ και διόρισαν ως Βασιλιά τον παλιό τους γνώριμο, φίλο και σύμμαχο Feisal*».

Αρχικά τον Feisal οι Άγγλοι τον είχαν τοποθετήσει ως Βασιλιά της Συρίας. Μετά την επικράτηση των Γάλλων στην Συρία, ο Feisal εκθρονίστηκε και οι Άγγλοι τον διατήρησαν σε «*βασιλική εφεδρεία*» μέχρις ότου βρέθηκε η λύση του Ιράκ και τον «*βόλεψαν*».

Μέχρι τις αρχές του 1922 ο θεσμός των Εντολών είχε πλήρως απαξιωθεί και τελικά την **10^η Οκτωβρίου 1922** θα υπογραφόταν η πρώτη Άγγλο- Ιρακινή συμφωνία, προφανώς στα μέτρα και τις απαιτήσεις της Γηραιάς Αλβιώνος. Η Κοινωνία των Εθνών, κατά πάσα πιθανότητα με αμερικανικό δάκτυλο, θα καθυστερούσε την επικύρωση της συμφωνίας έως την **27^η Σεπτεμβρίου 1924** και «*μέχρι τότε όλες οι ενέργειες της Turkish Petroleum Company στο Ιράκ θα ήταν παράνομες*».

Ενώ οι Άγγλοι πίστευαν ότι με την επιστολή του Lord Curzon της **28^{ης} Φεβρουαρίου 1921** είχαν ξεπεράσει το πρόβλημα των μη έγκυρων παραχωρήσεων της Turkish Petroleum Company, οι Αμερικανοί επανήλθαν την **17^η Νοεμβρίου 1921** και αμφισβήτησαν την ισχύ της επιστολής του Μεγάλου Βεζύρη ως:

«*Non definite and non binding agreement – μη οριστική και μη δεσμευτική συμφωνία*»

Οι Άγγλοι απέρριψαν τους ισχυρισμούς των Αμερικανών οι οποίοι, βέβαιοι για τα στοιχεία που διέθεταν, ζήτησαν παραπομπή του θέματος σε διεθνή Διαιτησία (*arbitration*). Οι Άγγλοι αρνήθηκαν να πάνε το θέμα σε Διαιτησία, εμμέσως αποδεχόμενοι ότι:

«*δεν είχαν έγκυρες παραχωρήσεις σε Μεσοποταμία και Μοσούλη*».

Οι Αμερικανοί διαπίστωσαν το αδιέξοδο και αποφάσισαν να προχωρήσουν με πιο δυναμικές ενέργειες. Ύστερα από κάλεσμα της Αμερικανικής Κυβέρνησης συγκεντρώθηκαν επτά ιδιωτικές εταιρείες με άμεσα ενδιαφέροντα στην Μέση Ανατολή και συνέστησαν μία Κοινοπραξία-Consortium με την επωνυμία *American Group*, επικεφαλής του οποίου τέθηκε η γνωστή *Standard Oil Company of New Jersey* της οικογένειας των *Rockefeller*.

Το μεγάλο Κεφάλαιο είχε πάρει την υπόθεση πάνω του και οι Άγγλοι άρχισαν να στριμώχνονται άγρια.

Την **21^η Νοεμβρίου 1921** ο Πρόεδρος της Anglo Persian Oil Company, Sir John Cadman θα πήγαινε στην Νέα Υόρκη για συζητήσεις με τους Αμερικανούς. Προηγουμένως είχε φροντίσει να προλειάνει την κατάσταση με μία συνταρακτική ανακοίνωση:

«*...θα μπορούσαμε να σας δώσουμε minority interests στην Turkish Petroleum Company...*»

Ο Sir John Cadman, Πρόεδρος της Anglo Persian

Δηλαδή «θα μπορούσαμε να σας δώσουμε ένα μικρό μερίδιο στην *Turkish Petroleum Company*». Στην πρόταση του Sir John Cadman οι Αμερικανοί απάντησαν ότι επιθυμούν:

«Ανοιχτές πόρτες(*open doors*), ίσες ευκαιρίες (*equal opportunity*) καθώς και μη αναγνώριση των παραχωρήσεων (*falsity claim*) που διέθετε η *Turkish Petroleum Company*».

Η άμεση, ωμή και αποκαλυπτική απάντηση των Άγγλων ήταν ότι:

«Δεν υπάρχει πρόβλημα για τα δύο πρώτα θέματα αλλά αν γίνει αποδεκτό το *falsity claim* της *Turkish Petroleum Company* (δηλαδή εάν αποδεχθούμε ότι δεν έχουμε νόμιμες παραχωρήσεις) τότε θα ανοίξουν οι πόρτες να μπουν μέσα οι Γάλλοι, οι Ιταλοί, οι Γιαπωνέζοι και οιοδήποτε άλλοι...»

«Αλλά εάν επιμένετε στο *falsity claim*, είναι προτιμώτερο να πάρουμε πρώτα νέες έγκυρες παραχωρήσεις από τον φίλο μας τον Βασιλιά του Ιράκ *Feisal...*»

Οι δύο χώρες είχαν πλησιάσει αρκετά στην λύση της αντιδικίας τους αλλά οι ΗΠΑ, για προληπτικούς λόγους, δεν θα σταματούσαν την αμφισβήτηση των δικαιωμάτων της *Turkish Petroleum Company* εκτός εάν έπαιρναν την σαφή και καθαρή θέση της Αγγλικής Κυβέρνησης. Όσο αυτό δεν γινόταν η αμφισβήτηση των δικαιωμάτων της *Turkish Petroleum Company* ήταν πάνω στο τραπέζι.

Την **16^η Ιανουαρίου 1922** ο Sir John Cadman της *Anglo Persian Oil Company* με επιστολή του προς την Αμερικανική Κυβέρνηση και προς το *American Group* των 7 εταιρειών έριχνε νέες άγκυρες συνεργασίας:

«Το πετρελαϊκό χάος στην Μεσοποταμία είναι το κατάλληλο για μία προσοδοφόρα αγγλοαμερικανική συνεργασία κυρίως λόγω των αμερικανικών κεφαλαίων αλλά και της μηχανολογικής εμπειρίας των Αμερικανών στον τομέα του πετρελαίου».

Η συμφωνία δεν άργησε να έλθει. Τον **Ιούλιο 1922**, όταν ο Kemal άρχιζε την αντεπίθεση κατά των Ελλήνων στην Μικρά Ασία, σε συνάντηση στο Λονδίνο, οι Άγγλοι και οι Αμερικανοί «τα βρήκαν» και: «η *Turkish Petroleum Company* δέχθηκε το δόγμα των *open doors* και με το γνωστό στον χώρο του πετρελαίου ως *Exhibit A* ζήτησε για δική της εκμετάλλευση 12 πεδιά των ~41,4 τετραγωνικών χιλιομέτρων έκαστο, αφήνοντας τα υπόλοιπα ~40.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα της Μεσοποταμίας ανοικτά σε οιαδήποτε άλλη *responsible company*»

Για τους Αμερικανούς η εδαφική ρύθμιση ήταν ένα μεγάλο βήμα αλλά δεν ήταν αρκετό.

«Έπρεπε να καθορισθεί και το ποσοστιαίο μερίδιο»

και για τον λόγο αυτό άρχισαν αμέσως οι διαπραγματεύσεις μεταξύ του *American Group* (*Standard Oil Company*) και *Turkish Petroleum Company*.

Μέχρι την έναρξη της Διάσκεψης της Λωζάνης το ποσοστό των Αμερικανών δεν είχε καθορισθεί.

Ενώ η Σμύρνη καιγόταν, ενώ οι Έλληνες μετά από 2500 χρόνια ξεριζώνονταν από την Ιωνία, ενώ η Ελλάδα αντιμετώπιζε το φάσμα του αφανισμού και της οικονομικής διάλυσης οι Αμερικανοί και οι Άγγλοι απλά δεν είχαν ακόμη συμφωνήσει τα μερίδιά τους στην ποσοστιαία μοιρασιά των πετρελαίων.

Τα πετρέλαια στην Συνθήκη της Λωζάνης

Στη Διάσκεψη της Λωζάνης που θα άρχιζε τον Νοέμβριο του 1922, δύο θα ήταν τα σημαντικά θέματα που έπρεπε να επιλυθούν για τους Άγγλους:

#1 Το εδαφικό θέμα (*territorial question*) της Μοσούλης και

#2 Η κατάσταση εγκυρότητας των παραχωρήσεων (*validity of concessions*) που διέθετε η *Turkish Petroleum Company* στην Μεσοποταμία και την Μοσούλη.

Στις εργασίες της διάσκεψης, ως διεκδικητές των πετρελαίων της Μεσοποταμίας και της Μοσούλης, θα έκαναν **διακριτικά** την εμφάνισή τους τρία διαπραγματευτικά lobbies, τρεις «μνηστήρες» των πετρελαϊκών περιοχών της Μεσοποταμίας και της Μοσούλης: ^[8]

✚ Το *American Group* με επικεφαλής την *Standard Oil company* το οποίο ήταν σε συμμαχία με την Αγγλικών συμφερόντων *Turkish Petroleum Company*.

✚ Το αμερικανικό *Chester Group* το οποίο είχε προσεταιρισθεί τον *Kemal* και

✚ Οι κληρονόμοι του εκθρονισθέντος από τους Νεότουρκους Σουλτάνου *Abdul Hamid* ο οποίος πριν το 1908 είχε μεταβιβάσει τις πετρελαιοφόρες περιοχές μεταξύ των οποίων την Μεσοποταμία και την Μοσούλη στην ιδιωτική του περιουσία (*Liste Civile*).

To lobby των American Group – Turkish Petroleum Company

Με την έναρξη των εργασιών της διάσκεψης της Λωζάνης έγινε εμφανές ότι παιζόταν η τύχη της Μοσούλης και ότι υπήρχαν σοβαρές πιθανότητες να δοθεί στην Τουρκία. Ο *Walter Teagle*, Πρόεδρος της *Standard Oil*, θορυβήθηκε και ζήτησε την συμβουλή του Αμερικανικού *State Dept* για το:

«εάν θα έπρεπε να προσεγγίσει τον *Kemal*, όπως είχε κάνει το *Chester Group*».

Ο *Walter Teagle*, Πρόεδρος της *Standard Oil*

Το Αμερικανικό *State Dept*, θέλοντας να διατηρήσει ίσες αποστάσεις από τα δύο αμερικανικά *Groups*, {*American* και *Chester*} απάντησε:

«μπορείτε να κάνετε ότι επιθυμείτε, δεν είναι δική μας δουλειά...».

Ο *Walter Teagle* δεν έμεινε ικανοποιημένος από την απάντηση του *State Dept* και ήταν έτοιμος να προχωρήσει σε επαφές με τον *Kemal* όταν επενέβη η *Turkish Petroleum Company*, δηλαδή οι Άγγλοι, και τον διαβεβαίωσαν ότι:

«δεν υπάρχει θέμα παράδοσης της Μοσούλης στους Τούρκους».

Ο *Walter Teagle* ηρέμησε και μάλιστα λίγες ημέρες μετά, την **12^η Δεκεμβρίου 1922**, ρυθμίστηκε και το θέμα των ποσοστών στις μετοχές και τα δικαιώματα της *Turkish Petroleum Company*:

«*Anglo Persian, Royal Dutch, Compagnie Francaise des Petroles* και *Standard Oil* θα είχαν από 23,75% η καθεμία και ο *Gulbenkian* θα κρατούσε το δικό του 5%.

Για να αντισταθμίσει την απώλεια ποσοστού της, η *Anglo Persian* απαιτούσε από όλους τους άλλους μετόχους: (1) το 10% της παραγωγής των σε *crude oil*, (2) την μεταφορά των ποσοτήτων της από τους αγωγούς στο κόστος και (3) μία ειδική απαίτηση προς τους Αμερικανούς να μην αμφισβητούν τα δικαιώματα της *Turkish Petroleum Company*.

Σύμφωνα με ενημερωτικό σημείωμα του *Walter Teagle* προς την Αμερικανική Κυβέρνηση: ^[9]

«Οι Άγγλοι πρότειναν την προώθηση αυτής της λύσεως προκειμένου να πετάξουμε έξω οιονδήποτε άλλον θα επιθυμούσε να παρεμβληθεί».

Έτσι γίνονται οι «σωστές συμφωνίες».

Όλα τα παραπάνω ήταν εταιρικές συμφωνίες και η Αμερικανική Κυβέρνηση, διατηρώντας μια άκρως συντηρητική στάση αρνήθηκε να υιοθετήσει την πρόταση του *Walter Teagle* μέχρις ότου η Αγγλική Κυβέρνηση θα την επιβεβαίωνε επίσημα.

Εν τω μεταξύ, την **31^η Ιανουαρίου 1923**, το *American Group* (ο *Walter Teagle*) απέρριψε τον όρο για την διάθεση του 10% της παραγωγής στην *Anglo Persian* ως «ανεφάρμοστο».

To Lobby του Chester Group και της νέας Τουρκίας του Kemal

Το Chester Group ουδέποτε υπήρξε σοβαρός ανταγωνιστής στην μάχη του πετρελαίου. Σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε ανταγωνιστεί τα «θηρία της Standard Oil». Το Chester Group απλά «χρησιμοποιήθηκε, εκμεταλλεύθηκε» τόσο από τον Kemal όσο και από την Αμερικανική Κυβέρνηση που στην κατάλληλη στιγμή, λες και ήταν προσυμφωνημένο:

«του τράβηξαν το χαλί, το κρέμασαν και το οδήγησαν να εξαφανιστεί από το προσκήνιο».

Η υπόθεση είχε αρχίσει από το 1898 όταν ο Υποναύαρχος του Αμερικανικού Ναυτικού Colby M. Chester υπηρετούσε στην Κωνσταντινούπολη όπου λόγω της εθνικότητάς του απέκτησε πολλούς φίλους σε υψηλά αξιώματα στο Σουλτανικό Κράτος. Ο Ναύαρχος Chester αντελήφθη το δυναμικό της τουρκικής αγοράς, αντελήφθη το δυναμικό της ανάπτυξης αμερικανικών επενδύσεων στις αχανείς εκτάσεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και προσπάθησε με τις γνωριμίες του στο Σουλτανικό Κράτος να εκμεταλλευθεί την κατάσταση για ίδιο όφελος.

Το 1906 ο Chester αποστρατεύθηκε και το 1908 γύρισε στην Κωνσταντινούπολη όπου με χρήματα του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Νέας Υόρκης θα προσπαθούσε να υλοποιήσει τα σχέδιά του. Όμως αυτά που αποκόμισε από τα υψηλόβαθμα στελέχη του Σουλτανικού Κράτους δεν ήταν τίποτε άλλο παρά «υποσχέσεις» και μάλιστα προφορικές υποσχέσεις για παραχωρήσεις περιοχών (concessions) προκειμένου να αναπτυχθούν εργοστάσια, σιδηροδρομικές γραμμές, λιμάνια και εκμετάλλευση ορυκτού πλούτου γενικώς.

Οι Οθωμανοί έβλεπαν το Chester Project σαν μία ευκαιρία να μειώσουν την διείσδυση των Ευρωπαίων στην χώρα τους. Στον αντίποδα οι Ευρωπαίοι και ιδιαίτερα οι Γερμανοί επηρέασαν την Οθωμανική Κυβέρνηση και γραπτές παραχωρήσεις προς το Chester Group δεν δόθηκαν ποτέ.

Ο Υποναύαρχος Colby M. Chester

Ακολούθησε ο Ιταλό – Τουρκικός Πόλεμος, οι Βαλκανικοί Πόλεμοι και ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος οι οποίοι έθεσαν την υπόθεση Chester concessions στο περιθώριο. Το 1918, μετά το τέλος του πολέμου ο απόστρατος πλέον Ναύαρχος Colby Chester προσπάθησε να αναβιώσει την υπόθεση των παραχωρήσεων που ισχυριζόταν ότι είχε πάρει το 1908. Μέχρι το 1920 δεν είχε καταφέρει τίποτα. Τότε στην υπόθεση εμφανίστηκε ο Ιταλικής καταγωγής αλλά Αμερικανός υπήκοος Henry Woodhouse (Mario Casalegno), ένας κινηματογραφικού τύπου χαρακτήρας, κλασικό παράδειγμα ανθρώπου με ιδιαίτερες ικανότητες, που δεν τον λες απατεώνα. Αυτός είχε ξεκινήσει την σταδιοδρομία του με την δολοφονία του αρχιμάγειρα ενός εστιατορίου όπου δούλευε αλλά κατέληξε να γίνει ένα από τα μεγαλύτερα και πιο ηχηρά ονόματα της αμερικανικής κοινωνίας. Κατά την ανέλιξή του μιλούσε για ανώτατες σπουδές χωρίς να δείχνει τα πτυχία του, μιλούσε για δουλειές που δεν είχε κάνει, έγινε σπεκουλαδόρος χρηματιστηρίου, έγινε παραχαράκτης εγγράφων, πινάκων ζωγραφικής, έγινε πλαστογράφος υπογραφών και κατέληξε τελικά να γίνει ένας έντιμος Πρόεδρος της Αμερικανικής Αεροναυτικής Λέσχης της Νέας Υόρκης και παρά λίγο Πρόεδρος της National Aeronautic Association. Εκεί γνώρισε τον Ναύαρχο Chester από τον οποίο το 1920 αγόρασε το 1/6 της εταιρείας Ottoman American Development Company.

Από εκεί και μετά θεωρητικά ο Ναύαρχος θα είχε τις επαφές και ο εντιμώτατος Mr. Woodhouse θα έκλεινε τις δουλειές

Ο ιδιαίτερων ικανοτήτων Henry Woodhouse

Στο διάστημα 1920 – 1922 κατά το οποίο οι Τούρκοι κάνανε τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας, ο Kemal, για να αποκτήσει την εύνοια της Αμερικανικής Κυβέρνησης, υποσχέθηκε στην Ottoman American Development Company των Chester και Woodhouse «βουνά από χρυσάφι». Όπως συνήθως συμβαίνει σ' αυτές τις περιπτώσεις ο Woodhouse παραμέλησε τις υποθέσεις του Chester, εκμεταλλεύθηκε την διείσδυση στην Τουρκία και κατάφερε να πάρει με μία άλλη δική του εταιρεία ένα συμβόλαιο από τον Kemal για την κατασκευή κτιρίων στην νέα πρωτεύουσα, την Άγκυρα.

Ο Chester απογοητευμένος από τον συνεργάτη του αποφάσισε να κινηθεί μόνος του και παράλληλα ενέπλεξε στην υπόθεση και τον γιό του, Πλωτάρχη του Αμερικανικού Ναυτικού, Arthur Chester. Τον **Ιούλιο του 1922** ο Colby Chester συναντήθηκε με τον Kemal με αντικειμενικό σκοπό να αναβιώσει την ισχύ των παραχωρήσεων που «είχε» πριν τον πόλεμο. Αμέσως μετά την καταστροφή της Σμύρνης, τον Σεπτέμβριο του 1922 άρχισε η εκμετάλλευση του Chester Group.

Ο Kemal υποσχέθηκε να δώσει γραπτώς τις μέχρι τότε προφορικές παραχωρήσεις (concessions) με αντάλλαγμα την βοήθεια του Chester στην προσπάθεια εξαγνισμού του ονόματος των Τούρκων στην αμερικανική Κοινή Γνώμη. Το όνομα των Τούρκων εκείνη την εποχή υπέφερε πάρα πολύ από τις ακρότητες κατά την γενοκτονία των Αρμενίων και την καταστροφή της Σμύρνης.

Ο απόστρατος Ναύαρχος Colby M. Chester έγινε ο πλέον θερμόαιμος οπαδός και φίλος των Τούρκων και τον Σεπτέμβριο του 1922 δημοσίευσε στους *New York Times* ένα άρθρο

«ωδή στον ευγενικό, έντιμο και περήφανο τουρκικό λαό τον οποίο άδικα κατηγορούν για ακρότητες κατά των Αρμενίων και των Ελλήνων».

Το άρθρο του ήταν κραυγαλέα μεροληπτικό υπέρ των Τούρκων και έτσι έγινε γρήγορα κοινό μυστικό ότι ο Ναύαρχος Chester το έκανε με αντάλλαγμα τις παραχωρήσεις.

Έτσι στην διάσκεψη της Λωζάνης το Chester Group εισήλθε σχεδόν απαξιωμένο και με την «ρετσινιά της ουράς του Kemal».

Το lobby των κληρονόμων του Abdul Hamid

Σύμφωνα με δημοσίευμα των *New York Times* της **2^{ας} Δεκεμβρίου 1922**:

Οι δικηγόροι Samuel και Alvin Untermeyer καθώς και άλλοι Αμερικανοί και Βρετανοί πολίτες χρηματοδοτούν 22 κληρονόμους του Σουλτάνου Abdul Hamid προκειμένου να καταθέσουν στην διάσκεψη της Λωζάνης διεκδικήσεις των πετρελαϊκών περιοχών της Μεσοποταμίας, αξίας πάνω από 1 δις δολάρια.

Οι διεκδικήσεις τους βασιζόταν στο ότι:

«ο Σουλτάνος Abdul Hamid είχε αγοράσει τις εκτάσεις από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, τις είχε πληρώσει με προσωπικά χρήματα και είχε πληρώσει τους προβλεπόμενους φόρους. Μετά την εκθρόνισή του, οι παραπάνω τίτλοι ιδιοκτησίας παρέμειναν σε ισχύ και ο Σουλτάνος Abdul Hamid ουδέποτε τους αποποιήθηκε».

Αυτά τα πετρελαϊκά πεδία τα οποία εκτιμάται ότι έχουν περισσότερο πετρέλαιο από τα πεδία των ΗΠΑ και του Μεξικού μαζί, σύμφωνα με τον Νόμο του Ισλάμ, σαν δικαιώματα προσωπικής περιουσίας είναι καθαγιασμένα και απαραβίαστα. Δεν μπορούν να κατασχεθούν από την Κυβέρνηση ακόμη και αν ο ιδιοκτήτης είναι προδότης. Ιδιωτικοί Τίτλοι γης, εάν καταχωρηθούν στα αρχεία της Κυβέρνησης, δεν είναι αντικείμενα διεκδίκησης».

Οι διεκδικήσεις των κληρονόμων του Abdul Hamid ήταν σαφείς και περιγράφονται αναλυτικά στην ειδική έκδοση «*The Inheritance of the Heirs of his late Majesty Sultan Abdul Hamid Han II of Turkey*» του 1925.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Σουλτάνος δεν είχε αποκτήσει όλες αυτές τις περιοχές με τις καθ' όλα νόμιμες διαδικασίες. Αποκλείεται να μην είχε κάνει παρανομίες και παραβάσεις. Τα γεγονότα και τα στοιχεία όμως έδειχναν ότι:

«σύμφωνα με τον Νόμο του Ισλάμ, οι κληρονόμοι του Σουλτάνου Abdul Hamid ήταν οι νόμιμοι ιδιοκτήτες των πετρελαϊκών περιοχών στην Μεσοποταμία και την Μοσούλη».

Ίσως αυτό να ήταν ένας από τους λόγους για την σπουδή που είχε δείξει ο Kemal την 5^η Νοεμβρίου 1922, να καταλύσει το Οθωμανικό Κράτος {Κεφ. 1.1, σελ.3} και να περιορίσει την θεοκρατική εξουσία του Ισλάμ στην νέα Τουρκία.

Σημείωση: Μετά την 5^η Νοεμβρίου 1922, το Ισλαμικό Χαλιφάτο έγινε ένα απλό υπουργείο θρησκείας και λίγα χρόνια αργότερα όταν ο Kemal θα εγκαθίδρυε μία πολιτική Δικτατορία με στρατιωτική υποστήριξη, θα υιοθετούσε τον Αστικό Κώδικα της Ελβετίας, το Ποινικό της Ιταλίας, τον Εμπορικό της Γερμανίας και επιπλέον θα αφαιρούσε από το Σύνταγμα της Τουρκίας το άρθρο II που έλεγε ότι: «η θρησκεία της Τουρκίας είναι η θρησκεία του Ισλάμ».

Το κύριο θέμα των διεκδικήσεων των κληρονόμων του Abdul Hamid, εκτός από τα αναφερόμενα στο δημοσίευμα των New York Times της 2^{ας} Δεκεμβρίου 1922, βασιζόταν επίσης:

«στο χρόνο και στο τρόπο με τον οποίο έγινε η επαναφορά των πετρελαιοφόρων περιοχών από την *Liste Civile* του Σουλτάνου στην περιουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας»

Λογικά η όποια επαναφορά των περιοχών, εάν έγινε, θα έπρεπε να είχε γίνει μετά την εκθρόνιση του Abdul Hamid, δηλαδή μετά τον Απρίλιο 1909. Η ημερομηνία όμως που δέχεται το Τουρκικό Κράτος στην επίσημη ιστοσελίδα του Τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών είναι η ημερομηνία που ο Kemal είχε φροντίσει να καταγραφεί στο άρθρο 60 της Συνθήκης της Λωζάνης με την «ασαφή και μάλλον ύποπτη διατύπωση»:

«It is understood that the property and possessions of which the transfer from the Civil List to the State was laid down by the Trades of the 26th August, 1324 (8th September, 1908) and...».

«Σύμφωνα με αυτή την ρύθμιση, η νέα Τουρκία του Kemal θα διεκδικούσε την επίσημη ιδιοκτησία των πετρελαϊκών περιοχών στην Μεσοποταμία και την Μοσούλη».

Όμως η έκφραση «*It is understood that ...*» σημαίνει ότι δεν υπήρχαν επαρκή και αδιάσειστα στοιχεία που να αποδεικνύουν την νόμιμη επαναφορά των περιοχών από την *Liste Civile* στο Κράτος.

Αποκλείεται, όση δύναμη και εάν διέθεταν οι Νεότουρκοι, να είχαν καταφέρει τον Abdul Hamid να δεχθεί να επιστρέψει τις περιοχές την 8^η Σεπτεμβρίου 1908 και ενώ ακόμη ήταν στην εξουσία.

Η πλέον πιθανή εκδοχή είναι ότι:

*Ο Abdul Hamid ουδέποτε αποποιήθηκε την περιουσία που είχε μεταφέρει στην *Liste Civile*. Ο Kemal αντελήφθη το θέμα τον Νοέμβριο 1922 και – εν απουσία εγγράφων αποδείξεων κατασχέσεως – φρόντισε να γραφτεί στην Συνθήκη της Λωζάνης η ημερομηνία 8 Σεπτεμβρίου 1908, υπονοώντας ότι ο Abdul Hamid από μόνος του αποφάσισε να επαναφέρει τις πετρελαιοφόρες περιοχές στην περιουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.*

Εντούτοις αν και κανείς στην Λωζάνη δεν έλαβε τότε σοβαρά υπόψη τους κληρονόμους του Abdul Hamid, αυτοί με την βοήθεια των δικηγόρων Samuel και Alvin Untermeyer θα συνέχιζαν την διεκδίκηση μέχρι και το 1928. ^[10]

Σχεδόν εκατό χρόνια μετά, οι κληρονόμοι του Abdul Hamid εξακολουθούν να διεκδικούν περιουσίες του Σουλτάνου σε Τουρκία, Ελλάδα και Αίγυπτο καθώς και μία τεράστια αποζημίωση από τα πετρέλαια της Μοσούλης. ^[11]

*Όλα αυτά τα γνώριζε άραγε ο Kemal όταν αποφάσιζε να πάει στην Λωζάνη; Θεωρητικά, εφ' όσον συνεργάστηκε στενά με το Chester Group, δηλαδή με τον ένα από τους παραπάνω μνηστήρες, θα πρέπει να τα γνώριζε λεπτομερώς. Αποκλείεται να μην γνώριζε ότι η νέα Τουρκία ήταν ο πλέον νόμιμος κληρονόμος των περιοχών της *Liste Civile* του Σουλτάνου Abdul Hamid.*

Σχεδόν όλες οι παραπάνω διεκδικήσεις, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, τέθηκαν διακριτικά στην Διάσκεψη της Λωζάνης. Τον Φεβρουάριο 1923, τερματίστηκε η πρώτη φάση των εργασιών της διάσκεψης, και οι εμπλεκόμενοι θα αποχωρούσαν για εσωτερικές διαβουλεύσεις.

– Ο Ismet Inonu αποχώρησε και πήγε στην Άγκυρα για διαβουλεύσεις με τον Kemal.

– Το lobby των American Group και η Turkish Petroleum Company πήγε στην Νέα Υόρκη και από την 25^η Μαρτίου μέχρι την **14^η Απριλίου 1923** συνεδρίαζε οπότε και τελικά αποφάσισε ότι:

«Η Turkish Petroleum Company θα διαπραγματευόταν με το Ιράκ την δωρεά και επιβεβαίωση νέων δικαιωμάτων σε πετρελαϊκά κοιτάσματα στην Βαγδάτη και στην Μοσούλη. Οι παλαιές παραχωρήσεις του 1914 από τον Σουλτάνο θα ακυρωνόταν».

Αυτή η εξέλιξη έβγαζε τον Kemal, τον εν δυνάμει κληρονόμο των πετρελαϊκών περιοχών, έξω από το παιχνίδι. Ο Kemal δεν θα είχε πλέον καμμία δικαιοδοσία στις παραχωρήσεις (concessions). Οι μόνοι λοιπόν που θα μπορούσαν ίσως να διεκδικήσουν τα πετρέλαια από το lobby του American Group και της Turkish Petroleum Company θα ήταν οι κληρονόμοι του Abdul Hamid και το Chester Group.

Ο Kemal τότε δεν είχε καμμία αμφιβολία και ίσως να το γνώριζε ήδη ότι:

«τα πετρέλαια, ούτως ή άλλως, θα κατέληγαν στο πανίσχυρο lobby των American Group και Turkish Petroleum Company. Η Turkish Petroleum Company ήταν η ίδια η Αγγλική Κυβέρνηση ενώ η Standard Oil είχε το χρήμα, είχε την δύναμη και την αφανή υποστήριξη της Αμερικανικής Κυβέρνησης». Ο συνδυασμός αυτός δεν έχανε.

Έτσι είτε αποφάσισε από μόνος του ή κάποιοι άλλοι {;} τον συμβούλεψαν να παίξει το χαρτί του Chester Group και κατά την ανάπαυλα της διάσκεψης της Λωζάνης συμφώνησε νέες παραχωρήσεις στο Chester Group για: ^{[12] VI, pages 599-604}

«(1) την κατασκευή και λειτουργία τριών σιδηροδρομικών δικτύων συνολικού μήκους 4,385 χιλιομέτρων καθώς και την εκμετάλλευση των ορυκτών σε μία ζώνη 40 χιλιομέτρων κατά μήκος της γραμμής».

«(2) την αξιοποίηση μεγάλων πετρελαϊκών πεδίων (oil fields) στην ανατολική Τουρκία και στην Μοσούλη»

Η παραχώρηση αυτή που θα επισημοποιείτο γραπτώς την **23^η Απριλίου 1923**, έδινε στο Chester Group περίπου το 10% - 15% των παγκοσμίων αποθεμάτων σε πετρέλαιο, τεράστια αποθέματα χαλκού, χρυσού, πλατίνας, αργύρου, μαγνησίου, σιδήρου, ψευδαργύρου, αλατιού, άνθρακα κλπ. Αυτή η πολύ μεγάλη παραχώρηση αυτή είχε δύο σοβαρά μειονεκτήματα:

✚ Ήταν τεράστια για τις οικονομικές δυνατότητες του Chester Group και τα χρονικά όρια υλοποίησης πάρα πολύ μικρά.
Αυτό έγινε εν γνώσει του Kemal ο οποίος με τον τρόπο αυτό ανά πάσα ώρα θα μπορούσε να ακυρώσει την παραχώρηση.

✚ Η Αμερικανική Κυβέρνηση, ως υπέρμαχος των open doors μέχρι τότε, δεν θα επιθυμούσε ένα καθαρά αμερικανικό group να πάρει όλες τις παραχωρήσεις στην Μοσούλη.
Κάτι τέτοιο θα ήταν «αιτία κήρυξης ενός νέου πολέμου» με τους Άγγλους.
Θα το άφηνε όμως να συμβεί σαν τελευταία εναλλακτική λύση για την περίπτωση που το American Group, δηλαδή η Standard Oil θα αποτύγχανε να πάρει τα διεκδικούμενα.

Με την επανέναρξη των εργασιών της διάσκεψης στην Λωζάνη, την **22^α Απριλίου 1923**, οι Τούρκοι του Kemal ανακοίνωσαν αμέσως την συμφωνία τους για παραχωρήσεις στο Chester Group. Οι Άγγλοι θορυβήθηκαν αλλά οι εκπρόσωποι της Αμερικανικής Κυβερνήσεως παρέμειναν ψύχραιμοι και ουδέτεροι στο θέμα της εδαφικής διεκδίκησεως στην Μοσούλη. Γιατί; Διότι είτε μέσω του Chester Group ή με το American Group οι Αμερικανοί ούτως ή άλλως θα ήταν μέσα στην υπόθεση της Μοσούλης.

Οι Άγγλοι αντελήφθησαν το πρόβλημα που δημιουργήθηκε με τις παραχωρήσεις του Kemal στο Chester Group, αντελήφθησαν ότι κινδύνευαν να χάσουν τα πάντα και ο Sir Horace Rumbold άρχισε και πάλι να πιέζει σθεναρά τον Ismet Inonu:

«να περάσει στο κείμενο της Συνθήκης της Λωζάνης ένα άρθρο που να πιστοποιεί την ισχύ των προ του πολέμου παραχωρήσεων».

Με σαφείς οδηγίες από το US State Dept ο Αμερικανός παρατηρητής Grew έκανε τα πάντα να το αποτρέψει και τα κατάφερε. Οι Αμερικανοί έμεναν σταθερά προσηλωμένοι στην συμφωνία που είχε γίνει στην Νέα Υόρκη την **14^η Απριλίου 1923**.

Η κατάσταση χειροτέρευε για τους Άγγλους και ο Sir Horace Rumbold, συνέχισε να ζητάει επίμονα από την Τουρκία του Kemal:

«να τιμήσει τις υποσχέσεις του 1914 και να ακυρώσει την συμφωνία με το Chester Group ως μονοπωλιακή»

Στο σημείο αυτό και μετά από ερώτηση της Standard Oil (Walter Teagle) επενέβη το US State Dept το οποίο δήλωσε ως άλλη «Πυθία» ότι:

«η κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής από το Chester Group με παράλληλα δικαιώματα εξορύξεως κατά μήκος της γραμμής δεν είναι μονοπώλιο».

Οι Άγγλοι διαισθάνθηκαν μυστική συμφωνία των Αμερικανών με τον Kemal και ο Sir Horace Rumbold συνέχισε να πιέζει την Τουρκία:

«να δεχθεί την ισχύ της παραχώρησης του 1914, ανεξάρτητα από την τύχη της εδαφικής κυριαρχίας της Μοσούλης».

Μία τέτοια λύση θα πέταγε έξω από την Μοσούλη τον Kemal αλλά και τους Αμερικανούς, διότι η Αγγλία ήδη κατείχε στρατιωτικά την Μοσούλη. Οι ΗΠΑ αρνήθηκαν σθεναρά ενώ ο Kemal σιώπησε.

Οι συμμαχίες είχαν διαμορφωθεί. Οι Αμερικανοί θα έπαιρναν τα μερίδια που διεκδικούσαν και παράλληλα θα ικανοποιούσαν την νέα Τουρκία του Kemal ή και τον ίδιο τον Kemal με κάποια ανταλλάγματα που ουδέποτε έγιναν γνωστά.

Η αντίθεση συνεχίστηκε και ο Kemal ο οποίος μάλλον είχε αποκτήσει «μεγαλύτερη επαφή» με τους Αμερικανούς, άφησε την υπόθεση της Μοσούλης να αιωρείται μεταξύ του Chester Group και των American Group – Turkish Petroleum Company. Η Συνθήκη της Λωζάνης έκλεισε, υπογράφηκε τον Ιούλιο του 1923 αλλά τα δικαιώματα στην Μοσούλη ήταν ακόμη μη αποφασισμένα.

Τότε μπήκαν τα μεγάλα μέσα. Η υπόθεση θα λυνόταν με άλλους τρόπους. Μία εταιρεία σαν την Standard Oil Company των Rockefellers η οποία είχε ως Διευθύνοντα Σύμβουλο τον δαίμονιο και δυναμικό Walter Teagle, δεν μπορούσε να χάσει την υπόθεση από τον «ρομαντικό Ναύαρχο Colby Chester».

Ο Kemal εν γνώσει του είχε δώσει στο Chester Group πολύ μικρά περιθώρια υλοποίησης ενός γιγαντιαίου project 300 εκατομμυρίων δολλαρίων. Το Chester Group δεν είχε αυτά τα ποσά και όπως ήταν φυσιολογικό έχασε τις προθεσμίες. Σαν συνέπεια αυτού ο Kemal, μέσα στο 1923, του ακύρωσε την ισχύ των παραχωρήσεων. Το Chester Group πρόλαβε να «ονειρευτεί» τα πετρέλαια μόνο για λίγους μήνες.

Σε τέτοιες περιπτώσεις η εσωτερική προδοσία (*inside trading*) δεν θα έλειπε. Ο εντιμώτατος Henry Woodhouse (ή Mario Caslegno), ο επιχειρηματίας με τις ιδιαίτερες ικανότητες που δεν τον λες απατεώνα, ο συνέταιρος του Colby Chester στην αυτοβιογραφία του ομολογεί με άκρως αφοπλιστικό και λυρικό τρόπο: ^[13]

«Another one of my big coups was when I utilized a little fact I picked up from the Bible. I had read a biblical tale about fire shooting out of the earth in Mesopotamia. That meant only one thing to me – oil!!! I talked to Standard Oil into looking into the matter and of course they discovered oil. They gave me a royalty from every barrel taken out of the Near East oil fields».

Ο Henry Woodhouse, με το υπέροχα παράνομο παρελθόν του, μάλλον είχε αποδειχθεί εύκολη λεία στα χέρια του Walter Teagle της πανίσχυρης Standard Oil των Rockefellers.

Λίγο πριν το τέλος του 1923 το Chester Group χρεοκόπησε, έχασε την διπλωματική υποστήριξη του US State Dept και εξαφανίστηκε από τον επιχειρηματικό χάρτη.

Την θέση του πήρε American Group δηλαδή η Standard Oil Company των Rockefeller.

Το Chester Group κατέρρευσε διότι είχε προδοθεί από τον μέτοχό του Henry Woodhouse, είχε γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από τον Kemal και είχε χρησιμοποιηθεί από την Αμερικανική Κυβέρνηση.

Στην συνέχεια, ακολουθώντας αυτά που συμφωνήθηκαν την 14^η Απριλίου 1923 στην Νέα Υόρκη η Turkish Petroleum Company με την υποστήριξη του American Group, περί το τέλος του 1923 μπήκε σε ένα κύκλο διαπραγματεύσεων με την νέα Κυβέρνηση του Ιράκ οι οποίες τον Νοέμβριο 1924 κατέληξαν σε μία συμφωνία – σχέδιο με την οποία:

«Η Turkish Petroleum Company θα έπαιρνε νέες παραχωρήσεις από το Ιράκ για 24 νέα πεδία (fields) πετρελαίου των 8 miles² (20 Km²), ενώ η υπόλοιπη περιοχή του Ιράκ θα έμενε ελεύθερη».

Το νεοσύστατο Ιράκ του Feisal είχε ήδη αποκτήσει κρατική οντότητα και φαινόταν ότι αντιστεκόταν και ότι πάλευε για την διεκδίκηση των πετρελαίων για τον αραβικό λαό. Τουλάχιστον έτσι έδειχνε διότι ο Feisal αρνείτο να υπογράψει μέχρι το 1925.

Όμως οι αδίστακτοι εκβιαστές των λαών δεν έχουν εμπόδια. Υπό την απειλή των Άγγλων ότι δεν θα ενέκριναν το νέο Σύνταγμα εάν το Ιράκ δεν έδινε:

«νέες και καθαρές παραχωρήσεις στην Turkish Petroleum Company»

ο Βασιλιάς Feisal δέχθηκε να υπογράψει το 1925. Ο Feisal είχε αρχίσει την σταδιοδρομία του και την επαφή του με του Άγγλους με χρηματισμό {Κεφ. 7, σελ. 7}.

Έτσι και στην περίπτωση αυτή ένας νέος χρηματισμός δεν αποκλείεται.

Τελικά την 14^η Μαρτίου 1925:

«η Turkish Petroleum Company πήρε νέες και καθαρές αποκλειστικές παραχωρήσεις αλλά και δικαιώματα υπενοίκιασης πετρελαιοφόρων περιοχών στο American Group. Η σύμβαση θα ήταν για 75 χρόνια και θα έληγε τον Μάρτιο του 2000, οπότε τα πετρέλαια θα γύριζαν στην δικαιοδοσία του Ιράκ».

Σημείωση: Λίγο πριν το 2000 ο Πρόεδρος του Ιράκ, Saddam Hussein, είχε ανακοινώσει ότι «μετά το 2000 θα σταματούσε τις εξαγωγές πετρελαίου».

Μα τότε αλήθεια άρχισε ο Πόλεμος των ΗΠΑ στο Ιράκ;

Ήταν άραγε αλήθεια ότι το 2000 ο Saddam Hussein διέθετε όπλα μαζικής καταστροφής;

Παράλληλα η Αγγλία, σαν σε συνέχεια των συμφωνηθέντων στην Λωζάνη {Κεφ. 11, σελ. 18}, μπήκε σε ένα άλλο κύκλο διαπραγματεύσεων με την Τουρκία για την τύχη της Μοσούλης.

Οι διαπραγματεύσεις άρχισαν την 19^η Μαΐου 1924 στην Κωνσταντινούπολη και θα κατέληγαν σε παραπομπή του θέματος στην Κοινωνία των Εθνών την 20^η Σεπτεμβρίου 1924.

Μετά από δικαστικούς αγώνες αμφίβολης εντιμότητας, την **16^η Δεκεμβρίου 1925**, η Κοινωνία των Εθνών κατακύρωσε την Μοσούλη στην Αγγλία και καθόρισε τα σύνορα του Ιράκ έτσι ώστε να περιλαμβάνουν και την Μοσούλη. Η Αγγλία αποδέχθηκε την Εντολή για το νέο Ιράκ και την Μοσούλη για 25 χρόνια, δηλαδή μέχρι το 1950.

Τα έσοδα από τα πετρέλαια θα ήταν εξασφαλισμένα μέχρι το έτος 2000 και οι Άγγλοι θα παρέμεναν στο Ιράκ ως Εντολοδόχοι θεματοφύλακες του πετρελαίου μέχρι το έτος 1950.

Ο Kemal συγκάλεσε επειγόντως Κυβερνητικό Συμβούλιο το οποίο ανακοίνωσε ότι: [\[14\] έκδοση 19 Dec 25](#)

«Η τουρκική κυβέρνηση είναι έτοιμη να αντιμετωπίσει οιαδήποτε κατάσταση σχετική με την περιοχή της Μοσούλης»

Τι εννοούσε ο Kemal; Θα έμπαινε σε ένα νέο πόλεμο με την Αγγλία, όταν στις πίσω γραμμές υπήρχε και η αμερικανική υποστήριξη; Μάλλον ατυχής η μπλόφα του Kemal, αν ήταν μπλόφα και όχι μία ενέργεια για το «θεαθήναι» ...

Οι Τούρκοι αναδιπλώθηκαν και τελικά περιορίστηκαν απλώς να ανακοινώσουν ότι: [\[15\]](#)

«η Αγγλία είναι ο σταθερός εχθρός τους».

«Σπουδαία τα λάχανα...»

Τα χρόνια που θα ακολουθούσαν οι Τούρκοι θα έμεναν να παρακολουθούν παθητικά τις εξελίξεις να τους προσπερνάνε.

Την **5^η Ιουνίου 1926**, οι Άγγλοι είχαν ήδη δημιουργήσει το Ιράκ, είχαν προσαρτήσει σ' αυτό την Μοσούλη και είχαν πάρει την υπογραφή του Βασιλιά Feisal για νέες καθαρές παραχωρήσεις στην Turkish Petroleum Company για 75 χρόνια. Εκείνη την ημέρα υπεγράφη και η τελική συμφωνία Αγγλίας – Τουρκίας – Ιράκ με την οποία: [\[14\] έκδοση 17 June 1926](#) και [\[16\] έκδοση June 1926](#)

«η Τουρκία αναγνώριζε την Εντολή στο Ιράκ, αποδεχόταν την απόφαση του Συμβουλίου της Κοινωνίας των Εθνών για την προσάρτηση της Μοσούλης στο Ιράκ έναντι της επιλογής είτε ενός ετήσιου royalty 10% για 25 χρόνια στα δικαιώματα πετρελαίου στο Ιράκ τα οποία ήταν 10% επί της παραγωγής της Turkish Petroleum Company ή μία εφ' άπαξ αποζημίωση 500.000 Λιρών Αγγλίας».

Ευτυχώς για την Ελλάδα η νέα Τουρκία του Kemal αποδέχθηκε την εφ' άπαξ αποζημίωση.

Αυτή η ρύθμιση ήταν είτε:

🚩 μία καθαρή διπλωματική ήττα της Τουρκίας ή

🚩 ένα βλακώδες λάθος (gaffe) των Τούρκων διαπραγματευτών ή

🚩 μία ενσυνείδητη πράξη απεμπόλησης εθνικών συμφερόντων από κάποιους Τούρκους.

Αποκλείεται οι πανέξυπνοι Τούρκοι Διπλωμάτες και ο ίδιος ο Kemal να μην είχαν αντιληφθεί την διαφορά ανάμεσα στην προσφορά του 10% του 10%, δηλαδή το 1% επί της παραγωγής της Turkish Petroleum Company για 25 χρόνια έναντι του εφ' άπαξ ποσού των 500.000 λιρών.

Η κατηγορία που αιωρείτο κατά του Kemal ήταν βαριά και μερικά χρόνια αργότερα, υποστηρικτές του καθεστώτος του Kemal θα προσπαθούσαν να μετριάσουν την σοβαρότητα της υπόθεσης ισχυριζόμενοι ότι:

«Η Τουρκία με βάση κάποια ασαφή συμφωνία με το Ιράκ, πήρε την εφ' άπαξ αποζημίωση των 500.000 λιρών και στο χρονικό διάστημα από 1931 μέχρι το 1952, λάμβανε από το Ιράκ και το ετήσιο μερίδιο του 10% των εσόδων του Ιράκ από τα πετρέλαια».

αλλά δικαιολογούν αστόχως το γιατί αυτή η πληρωμή δεν συνεχίστηκε για 25 χρόνια ή γιατί δεν ήταν εξ' αρχής για 75 χρόνια, όσα και η παραχώρηση της Turkish Petroleum Company...

Εάν αυτά που συνέβησαν στους Τούρκους πριν, κατά και μετά την Λωζάνη αφορούσαν την Ελλάδα, κάποιοι Έλληνες θα έσπευδαν να μιλήσουν για «εθνική μειοδοσία και απεμπόληση κυριαρχικών δικαιωμάτων» ενώ κάποιοι άλλοι «θα θριαμβολογούσαν για το νέο ισχυρό Κράτος». Στην Τουρκία ακόμη και σήμερα όλοι θριαμβολογούν για το νέο ισχυρό Κράτος, και οι έχασαν τα πετρέλαια... .

Η άποψη του ίδιου του Kemal γι' αυτά που πέτυχε στην Λωζάνη είναι αναρτημένη στην κύρια σελίδα του ιστότοπου του Υπουργείου Εξωτερικών της Τουρκίας:

Gentlemen, I don't think it is necessary any further to compare the principles underlying the Lausanne Peace Treaty with other proposals for peace.

This treaty is a document declaring that all efforts, prepared over centuries, and thought to have been accomplished through the SEVRES Treaty to crush the Turkish nation have been in vain.

It is a diplomatic victory unheard of in the Ottoman history!

Ούτε μία λέξη για τα πετρέλαια...

Σας έδωσα ένα Κράτος,... τι τα θέλετε τα πετρέλαια...

Γκρίζα άποψη, πολύ γκρίζα...

Στην Λωζάνη η Τουρκία του Kemal είχε αγωνισθεί σκληρά, με θεμιτά και αθέμιτα μέσα και προσπάθησε να κερδίσει υποθέσεις που απειλούσαν την ακεραιότητα, την ανεξαρτησία και την εθνική της κυριαρχία. Κέρδισε σε αρκετά σημεία έτσι ώστε στο τέλος να φαντάζει ως:

«η απόλυτη νικήτρια της Συνθήκης της Λωζάνης»

Στον αντίποδα, ο αγώνας που έδωσε η Τουρκία του Kemal για τα πετρέλαια και την Μοσούλη ήταν άτονος, ασθενικός, παθητικός έτσι ώστε στο τέλος η Τουρκία να φαντάζει ως:

«η απόλυτα ηττημένη στο θέμα των πετρελαίων».

Αυτό είναι το τέταρτο σημείο των αμφιβολιών για τον Kemal.

Το πρώτο σημείο ήταν όταν οι Άγγλοι του επέτρεψαν να φύγει ανενόχλητος για την Ανατολία την στιγμή που όλα τα άλλα στελέχη των Τούρκων συνελήφθησαν και εξορίστηκαν.

Το δεύτερο σημείο αμφιβολιών για τον ρόλο του Kemal ήταν το αναπάντητο ερώτημα:

✚ *Εφόσον οι Τούρκοι και μάλιστα ο ίδιος Kemal ήθελαν τόσο πολύ την Μοσούλη, γιατί όταν ξεκίνησαν την Τουρκική Εθνεγερσία δεν στράφηκαν στρατιωτικά κατά των αγγλικών δυνάμεων που κατείχαν την Μοσούλη αλλά επετέθησαν κατά των Ελλήνων στην Σμύρνη; Το κίνητρο για την Μοσούλη θα ήταν τα πετρέλαια ενώ το κίνητρο για την Σμύρνη ήταν ένας σκέτος και άγονος Εθνικισμός.*

Ο Kemal θα μπορούσε κάλλιστα να αντεπιτεθεί και διώξει πρώτα τους Άγγλους από την Μοσούλη και στην συνέχεια με την δύναμη που θα αποκτούσε θα μπορούσε να κινηθεί ανενόχλητος και κατά των Ελλήνων στην Σμύρνη.

Το τρίτο σημείο αμφιβολιών για τον ρόλο του Kemal ήταν η μη διεκδίκηση των πετρελαιοφόρων περιοχών στην Διάσκεψη της Λωζάνης. Ούτε κουβέντα για Μεσοποταμία και Συρία.

Αυτά τα ερωτήματα παραμένουν αναπάντητα ακόμη και σήμερα και επιτρέπουν έτσι την ανάπτυξη υποθέσεων για κάποιες άλλες μυστικές συμφωνίες που μέχρι σήμερα δεν έχουν δει το φως της δημοσιότητας και ίσως δεν το δουν ποτέ...

Οι Τούρκοι ως ψάξουν καλλίτερα... τον ήρωα τους και ιδρυτή του νέου Κράτους της Τουρκίας.

Επίλογος

Όλοι πλέον γνωρίζουν ποιος ήταν ο νικητής αυτού του τριακονταετούς αγώνα.

Όλοι πλέον, λίγο ή πολύ, έχουν αντιληφθεί τον ρόλο των Μεγάλων Δυνάμεων και όλοι πλέον γνωρίζουν πως δημιουργούνται οι Μεγάλες Δυνάμεις:

«κλέβουν τον πλούτο άλλων λαών και για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού εκμεταλλεύονται κράτη, εκμαυλίζουν ηγέτες και καταπιέζουν τους λαούς με εκβιασμούς, με λιμούς, με καταλύσεις της εδαφικής ακεραιότητας και με πολέμους».

Όλοι γνωρίζουν ότι αυτό λέγεται

« Ένοπλη ληστεία μετά φόνου».

Όλοι πλέον έχουν καταλάβει ποιος ήταν ο άχαρος ρόλος που είχαν επιβάλλει οι Μεγάλες Δυνάμεις στην Ελλάδα.

Όλοι πλέον, λίγο ή πολύ, έχουν αντιληφθεί τον ρόλο των Ελλήνων ηγετών. Παραπλανημένοι, φιλόδοξοι, ανεπαρκείς ή συνένοχοι δεν έχει μεγάλη σημασία για τον Ελληνικό Λαό.

Όλοι κρίνονται εκ του αποτελέσματος και το αποτέλεσμα των ενεργειών τους ήταν:

«Η πολιτική, η διπλωματική και η οικονομική χρεοκοπία της Ελλάδας».